EPITOME,
SEV
COMPENDIVM
TEORIÆ, ET PRAXIS

Cauſarum Iudicialium Regularium

In duas partes diſtributa; Cum ſuis copioſis Indicibus.

FR. PHILIPPI DE BICTIS
à Camerino, Ord. Min. S. Franciſci Capuccinorum,
Theologi, ac Vtriuſque Iuris Doctoris.

DEO OPTIMO MAXIMO
Summo Iudici D. D. D.

VENETIIS. MDCLII.

Apud Franciſcum Baba.
SVPERIORVM PERMISSV, ET PRIVILEGIO.

Authoris præfatio ad Lectorem.

Vm Regularibus Iudicibus, quibus præcipuè hanc Epitomen dirigendam duxi, in assiduis Religionis exercitationibus occupatis, in munere Prælationum, in concionandi, & prælegendi officijs, &c. plurima, vastissimaque Farinacij volumina, vel aliorum huius farinæ, tempus reuoluendi, dubio procul, nouerim non vacare, imo nec sine magnis difficultatibus, talium authorum necessaria copia, ipsismet, vix, præstari: Cumque in Legalibus, nemo iure gloriari possit, secum antiquæ memoriæ bibliothecam deferre, quam D. Hieronymus in alijs facultatibus secum indesinenter habere insinuabat. Alacriter libellum hunc tanquam compendiosam, copiosamque bibliothecam Regulares recipiant, perlustrent, & apud se seruare studeant, vt ad eam in opportunitatibus recursum valeant habere. Neque in eadem, copiosam rerum varietatem percurrere ęgreferant, multò enim magis ipsis molestum iure foret, si quædam ex illis, in occurrenti casu perquirendo, contra huius lucubrationis institutum, in hac non inuenirent Epitome: In qua licet de criminalibus pręcipuè,& ex professo agatur causis, attamen,cum vt plurimum ad ciuiles etiam causas materia subiecta,vel congruat, seu de facili aptetur, vt operi titulus congrueret, vniuersali illo termino, causas vtrasque complectens, (Causarum Iudicialium) eandem honestandā censui; Epitomenque ideſt Compendium inscripsi, cum omnia prædicta compendiosè in ea pertractentur: Assiduè in hoc incumbens, vt doctriuam magis tutam, practicabilem, & communem Doctorum in medium afferrem; Et vt in singulis quæstionibus grauem aliquem Auctorem ferè semper inducerem, qui ex professo, indicato loco, de propositis dissereret, vnde volens ad saturitatem doctrinas latius lustrare posset; Et breuitati studens, sæpius plures in progressu operis Doctores citaui absque indicatione locorum,nunquam tamen sine loci citatione, saltem vnius ex ipsis postero regulariter loco citati, eorundem D.D.cum suis locis relatoris. Nolens ego per extensum omnia hic exarare, nè Epitomes, seu Cōpendij metas transilirem. Attamen, vt existimo,omnia dubia,quæ in prælibata præcipuè intenta materia, Regularibus occurrere solent,

Vtilitas, & necessitas huius libri.

Quid seruetur in hac Epitome.

✠ 2 non

non leuiter tetigi, & controuersa, non superficialiter ventilaui. Assidueque in singulis indifferenter me gessi, tam pro, quàm contra Reum, quamuis eius causa apud Iudicem fauorabilior esse debeat, quam Actoris, iuxta *l. fauorabiliores ff. de Reg. iur. & diffuse tractat, & probat Guazz. defens. 29. per totam*. Quandocumque Opus hoc percurrendo in errata quædam offendes, ad eiusdem calcem conuolabis, ibi enim grauiora correcta inuenies menda, leuiora prætermissa. Inter quæ, nisi necessitas compulisset, non leuia essent, diphthongi non pauci in hac dictione (Pœna) passim cum (æ) permissis, eo quod in typis tot characteres præsertim pro Repertorij rerum Teoriæ (œ, siue ę) præsto non essent, quot opus fuissent; & ideò in prædictis (æ) semper accipe loco (œ) Hæc (benigne Lector) insinuanda censui, vt huius voluminis vtilitatem necessitatemque præ oculis tibi offerem: In quo nihil pertinaciter assero; & si quid in eo à veritate declinet, inaduertentiæ adscribatur; Omnia, cuicunque melius, & clarius veritatem intuenti, & præcipuè Sanctæ Matris Ecclesiæ correctioni, submittendo. Vale.

Venetijs, qua die opus primo in lucem prodijt, 2. Ianuarij 1652.

Argumentum Operis.

Diuisio Operis.

Vas præcipuas huius Epitomes, seu Compendij Partes constituendas duxi. In quarum Prima Teoriam variarum quæstionum, & communium opinionum Causarum Iudicialium Regularium tradam. In qua post quædam Præludialia, ad

Diuisio Teoriæ.

tria Capita, totam hanc Teoriam redigam; Et in Primo vtique Capite, quæ ad rite inchoandum; In Secundo, quæ ad ordinate prosequendum; Et in Tertio, quæ ad debite processum terminandum spectant, enucleabo. In Secunda verò

Diuisio Praxis.

principali Parte, prælibatarum Causarum Praxes tres, ipsis Regularibus accomodatas, facillimas, in formulis trium processuum, proponam; iuxta triplicem procedendi modum, Inquisitionis, Denunciationis, & Accusationis; Quibus ne quid vlterius, ad rem, desiderari queat. Quartam subnectam Praxim diuersarum Formularum, data opera, nec sine ratione, in prædictis dimissarum, pro opportunitate in iisdem processibus vtendarum.

APPRO-

APPROBATIONES.

IVssu Reuerendissimi P. Fortunati Cadorensis vniuersi Ordinis Fratrum Minorum S. Francisci Capuccinorum Generalis Ministri, Ego F. Andreas de Asculo Concionator Capuccinus, ac sacræ Theologię professor, vidi, & diligenter euolui Librum cuius titulus est; Epitome, seu Compendium Teorie, & Praxis Causarum Iudicialium Regularium in duas partes distributum, Auctore R. P. F. Philippo de Bictis de Camerino Ordinis Capuccinorum Theologo, Exdiffinitore, & Doctore, nihilque in eo Orthodoxæ fidei aduersum, nil bonis moribus dissonum offendi; quin verò summo studio, ac diligentia elaboratum reperi, & nemini (vt reor) in hoc argumento secundum; Quæ quidem Epitome tanquam Turris Dauid ædificata est cum propugnaculis; Propugnacula enim huius Turris sunt Iuris prudentium, Canonistarum, ac Theologorum placita; Milleque clypei pendent in ea; nimirum ad Reorum defensionem; Omnisque armatura fortium, nempè pro Iudicibus; pro Reorum Consiliarijs, pro Diffinitoribus, pro testibus, cunctisque Ius dicentibus: Quamobrem dignum censeo, vt ad vtilitatem ipsorum, quam primum in lucem prodeat, ac typis mandetur. Dat. in loco nostro Asculi Die 8. Nouembris 1650.

Fr. Andreas, qui supra, manu propria.

REuerendissimus Pater Fortunatus à Cadoro, sed meritissimus, totius Ordinis Capucinorum Generalis Moderator mandauit mihi Fratri Bonauenturæ à Monte Regali Concionatori Capuccino Prouinciæ Sancti Francisci sacræ Theologiæ Professori, & Diffinitori, vt Opus reuiderē R. P. nostri F. Philippi à Camerino Vtriusque Iuris Doctoris, necnon Theologi, & Marchiæ Prouinciæ Exdiffinitoris, Cuius Titulus est Epitome, seu Compendium Teoriæ, & Praxis Causarum Iudicialium Regularium in duas partes distributum. Vidi ego illud, attentiusque consideraui, ac simul degustaui; Vidi inquam, & quicquid in eo est, Iustitia, & Veritas est, quia fidei veritati totum consonat, æquissimæque morum disciplinæ nihil dissonat. Gustaui quidem, & licet volumen istud (tanquam Ezechielis illud) factum sit in ore meo sicut mel dulce; Idemque comedere potius optarem, vt viscera mea cum Propheta complerentur, quam vix bibendo gustare, alijsque propinare: Tamen ne inficias eam (quod vtique nephas esset) liber iste Geneseos ille fluuius mihi videtur, qui egrediebatur de Paradiso voluptatis ad irrigandam terram. De Paradiso enim tanti ingenij Viri effluxit hic fons ad Iuristarum mentes irrigandas, vt rectum noscere iudicium discant. Et si fluuius ille inde diuidebatur in quatuor capita, quorum nomina Tigris, Geon, Euphrates, & Phison appellabantur. Maximo quoque acumine in volumine isto vniuersum iudicium in quatuor partes, veluti in quatuor illa flumina distinctum demonstratur, scilicet in Actorem, Testes, Iudicem, & Reum: Actor namque, siue quis alius sit pro Actore; quasi velox Tigris ad aperiendam Iudici viam conspicuo erumpit exordio. Copiosa deinde Testiū materia ab increscentibus tot Doctorum opinionum aquis sic est hausta, vt quasi alter appareat Geon (qui inundans interpretatur) attamen non minus compendiosè est compilata, quam clarius explicata: Moxque Iudex, qui huiusmodi fuerit doctrinis imbutus, absque dubio Euphrates existimabitur (qui frugifer dicitur) quia ab eius ore non nisi boni poterunt in iudicando fructus prodire. Tandem ad veritatem dignoscendam totum sic confluit Opus, vt meritò ex Rei parte, Phison nuncupari possit, cuius interpretatio est, Mutatio oris, Reus enim, si verè nocens comprehendatur delictorum pœnas soluendo, mutabitur in melius. Si verò innocens reperiatur, ab hoc abluatur flumine: Nam tot, tantisque defensionum generum profusis aquis; sordibus lauabitur quibuscunque Perfluant igitur fluuij isti, omniumque Canonistarum, Iuraque dicentium mentium fœcundent agros; vt (quod proprium solius Iudicis Christi est) Christiano Iudici non sit nephas dicere. Iustus es, & rectum Iudicium tuum. Citissimo itaque prælo dignum Opus esse iudico, ac iuro, vt omnes huiusmodi facultatis studiosi, ex eo, tanquam ex diuite penu necessaria Iura depromere valeant.

Dat. Assisij 8. Cal. Februarij M D C L I.

Fr. Bonauentura à Monte Regali, qui suprà, manu propria.

Nos Fr. Fortunatus à Cadoro Ordinis Minorum S. Francisci Capuccinorum Generalis Minister (licet immeritus.)

PRæsentium tenore facultatem elargimur: quatenus Opus titulum habens: Epitome, seu Compendium Teoriæ, & Praxis Causarum Iudicialium Regularium in duas partes distributum; à R. Patre Philippo de Bictis à Camerino Ordinis nostri Concionatore, in Prouincia Marchiæ Exdiffinitore, ac vtriusque Iuris Doctore compositum, & authoritate nostra reuisum, & approbatum, Typis mandari, & excudi valeat (seruatis tamen alijs de Iure seruandis, &c.) In quorum fidem præsentes Officij nostri Sigillo munitas, ac manu propria subsignatas dedimus. Corinaldi in loco nostro, Kal. Maij 1651.

Fr. Fortunatus Minister Generalis.

LIber, qui inscriptus est Epitome, seu Compendium Teoriè, & Praxis Causarum Iudicialium Regularium, in duas diuisus partes, Auctore Adm. R.P. Fr. Philippo de Bictis Camerinense, Ord. Capuccinorum, Guardiano Fanensi, Exdiffinitore, Theologo, & vtriusque Iuris Doctore, à me Io. Baptista Tarducio I. V. D. Mondauien. Fanen. Diæc. Prothonotario Apostolico, & Illustrissimi, ac Reuerendissimi D. Io. Baptistæ Alferij Episcopi Fanen. Vic. Generali, solerti delectatione, fuit peruestigatus, ac apis instar argumentosæ (cum probatissimorum dulcedinem Auctorum discerpserit) maxima est admiratione suscipiendus; Est enim Iudicibus Arx fortitudinis; Reis Templum Iustitiæ; Reorumque Consultoribus gloriæ Simulacrum; Dum quæstiones ad rem pertinentes concipit omnes, conceptas parit, partasque ingenij sui copia nutrit, & perficit; A quo quidem deuiare, & Auctoris artem singularem, in Iuris studio, & stadio, non sequi, culpa esset magis, quam error: quippe, qui sui laboris, ac sudoris charitate, viam tam facilem Causis in Iudicialibus Regularium teoricè, & practicè, reddit; & tanquam duobus distentis vberibus, quæ ad communem vtilitatem, duo gurgitant flumina, omnes ad hoc lac concupiscendum, lacessit. Quo circa, nulla est hoc Opus exceptione dignum: Imò, sicuti erit maximæ vtilitatis, & commodi, ità maximè commendandum, & cum primum typis commitendum censeo. Fani ex Palatio Episcopali, Idibus Aprilis M D C L I.

Io. Baptista Tarducius Vic. Generalis, qui suprà.

Imprimatur, &c.

I. B. Episcopus Fanensis.

De mandato Adm. R. P. Michaelis Angeli Cati Ord. Prædicatorum, Mutinensis, Sac. Theol. Magistri, Inquisitoris Arimini, &c.

EGo Fr. Franciscus Maria Merenda à Foroliuio eiusdem Ord. Lector, & Vic. Sancti Officij Fani, diligenter vidi Epitomen, seu Compendium Teoriæ, & Praxis, Causarum Iudicialium Regularium, in duas partes distributam, Adm. R.P. Philippi de Bictis à Camerino, Ord. Minor. S. Francisci Capuccinorum, Theologi, Guardiani Fanensis, Prouinciæ Marchiæ Exdiffinitoris, ac Vtriusque Iuris Doctoris, & perutilem censui omnibus Iudicibus, maximè Regularibus, impressioneque dignam: Dignam verè suo Auctore. Datum Fani die 15. Aprilis M D C L I.

Fr. Franciscus Maria Merenda, qui suprà, manu propria.

Stante supradicta attestatione, &c. Imprimatur

Fr. Michael Angelus Catus Inquisitor Arimini, Magister, &c.

IN-

INDEX QVÆSTIONVM
Primæ Partis
EPITOMES TEORIÆ.

PRAELVDIALES QVAEST.

CAPVT PRIMVM.

De illis, quæ spectant ad ritè Processum inchoandum.

De Inquisitione, Tractatus I.

De Denunciatione, Tractatus II.

Quis

De Accusatione, Tractatus III.

CAPVT II.

De illis quæ pertinent ad ordinate Processum prosequendum.

De Testibus, Tractatus IV.

De Testibus non idoneis, Sectio I.
De Oppositionibus contra personas Testium, Tit. I.

De oppositionibus contra dicta Testium, Tit. II.

De op-

De oppositionibus contra examen Testium, Tit. III.

De testibus idoneis, Sectio II.

De testibus cogendis, & se vltro ad testificandum offerentibus, Sectio III.

De Inditijs, Tractatus V.

De pertinentibus ad Inditia in genere, Sectio I.

De spectantibus ad inditia in specie, nempè de singulis inditijs particularibus, Sectio II.

De particularibus inditijs leuibus, Articulus I.

De particularibus inditjs grauibus, Articulus II.

De particularibus inditijs grauissimis, Articulus III.

De præ-

De præsumptionibus, Tract. VI.

De Rei citatione vsque ad eius defensiones exclusiuè, Tract. VII.

De Defensionibus Rei, Tract. VIII.

De Rei defensionibus resultantibus ex nullitate, vel alio defectu processus, Sectio I.

De Rei defensionibus delictum negantis, vel id, de quo imputatur, crimen non esse, aut non punibile, Sectio II.

De Rei defensionibus excusantibus delicta, Sectio III.

De Tortura, Tractatus IX.

De quibusdam communibus ad testium, & Rei torturam, Sectio I.

De Tortura testium, Sectio II.

De Rei Tortura, Sectio III.

CAPVT III.

De illis, quæ attinent ad Processum debite terminandum.

De illis, quæ ante sententiam sunt scienda.

De Delictis, & pœnis, tract. X.

De arbitrio Iudicis in iudicijs, Tractatus XI,

De illis, quæ in sententia ferenda obseruanda sunt, Tractus XII.

De illis, quæ post sententiam latam scienda sunt, Tractatus XIII.

Finis Indicis Quæstionum Teoriæ.

INDEX RERVM
OMNIVM NOTABILIVM,
Quæ in prima Parte
EPITOMES TEORIÆ
Variarum Quæſtionum, & communium opinionum Cauſarum Iudicialium Regularium continentur.

acta

gatus

annus

Archibusettum.

Bastardus.

Benemeritus.

Beneuolus testis.

Berruarius.

Blasphemia, & Blasphemator.

Cauſa

So-

Con-

Copia

Vide

Quid

Quid

De-

Dome-

com-

Fateri.

Ge-

Quid

Iniu-

In-

an

to.

h non

Nulla

Or-

Pœnæ

Pari-

Que-

Reli-

Re-

Sub-

Testes.

Testium ante examen obseruanda.

Testium contra personas Oppositiones.

Torti

Tor-

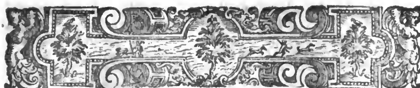
Tor-

Veri-

Finis Indicis Rerum Teoriæ.

PRIMA

PRIMA PARS EPITOMES; SEV COMPENDII Teoriæ VARIARVM QVÆSTIONVM, *Et communium opinionum Causarum Iudicialium Regularium.*

PRÆLVDIA.

1. RAELVDIALES, seu proœmiales sequentes decē questiones prę mittendas duxi, tū quia ea, quę in ipsis tractantur, ante alias iudiciales quæstiones prænoscenda sunt, tum etiā quia aptiorem locum alium de tali subiecto disserēdi in tota hac Teorìa, non facilè quis inueniet. Et ad quatuor causas, Efficientem, Materialem, Formalem, & Finalem, omnia, quæ in iisdē recensentur, redigi possunt; vt liquido in progressu harum proœmialium decem queſtionū patebit. Et ab Efficienti iudicij causa, quæ est ipse Iudex, initium meritò sumendo; Quæritur.

Qualis, & quotuplex sit Iudex Regularium. Quæst. 1.

2. SVmmariè Regulariū Iudex erudiatur, qualis ipsemet esse debeat; Nempè iuris peritia ornatus, secundùm DD. *in l. certi iuris, C. de iudic. & in c. cum in cunctis, de elect.* Aliàs.n. turpiter Iudicis officio fungeretur, *l. 2. §. seruus ff. de orig. iuris,* Et à Iudice summo Deo, grauiter ple- Qualis esse debeat Iudex Regulariū.

plectendus esset, teste *D.Tho. p.2. q. 76.a.2.*; Veri, & recti cupidus; Personarum minimè acceptator; Qui æquitate, non ira, neque odio ducatur; Humilis, & charitatiuus; Prudens, ita vt ex vna parte, non palpet criminosos, nec eorum vlnera vsq; ad finale iudicium incurata seruet, vt ait D.Hieron. *in Synopse*; Dum enim vnus corripitur, vt dicit D. Greg. *in Registro*, plurimi emendantur; Et ex alia parte, non semper seuerus erga quoscumq; delinquentes se gerat, sed iuxtà eundem Greg. *in 19. Moral.*; Regat disciplinæ rigor mansuetudinem, & mansuetudo ornet rigorem, vt nec rigor sit rigidus, nec mansuetudo dissoluta. Hæc de qualitate Iudicis Regularis, Cuius legitima potestas, & iurisdictio pro indubitabili supponenda est; de qua plenè Miran. *in Manu.Prælator. 1.par. q. 13.* & plenius *in ord. iudiciario per plures quæstiones, signanter quæst. 2.* Quotuplex igitur ipse sit, videamus, iuxtà proposita.

Eius iurisdictio.

3. Triplex Iudex Regularium est; Ordinarius, Delegatus, & Arbiter; cui triplex iurisdictio, seu potestas correspondet; Ordinaria, Delegata, & Arbitraria. De Ordinaria agitur in Decretali, *tit. de offic. Ordin.* De Delegata, *in tit. de offic. & potestate Deleg.* Et de Arbitraria, *in titulo de Arbitr.*

Quotuplex sit dictus Iudex.

4. Nonnulli ad prædictas tres iurisdictiones Accessoriam addunt, quæ Iudici acquiritur erga aliàs nō sibi subditū, ratione criminis commissi in loco suæ iurisdictionis, contra quem procedere potest, & eum condemnare, vt tradit, probatque Clar. *in §. fin. q.38.* cum communi DD. sed meo iudicio, superfluum est, tribus propositis aliud superaddere membrum, cum hæc Accessoria iurisdictio semper redigatur ad Reum subijciendum Ordinario, vel Delegato, & consequenter in omni casu talis iurisdictio Ordinaria, vel Delegata erit.

5. Subnectam hic vnicum verbū de Arbitro; Iudex Arbiter, qui & Compromissarius dicitur, est ille, qui ex consensu litigantium in Iudicem eligitur, vt habetur in Decretali, *in tit. de Arbit. & in 2.q.6. c. à Iudicibus, & in c. peruenit, & in cap. Si Sacerdos, eodem tit. & in l. 1. ff. de Arbit.* de quo latè Azor. *in Instit. mor. lib. 13.c.12. par.3.* vbi ait, quòd talis tenetur in ferenda sententia seruare iuris ordinem: Secus autem Arbitrator, qui tantùm æquitatem iuris naturalis seruare debet. Veniamus ad Iudicis Ordinarij, Delegatique tractationem.

Quis Ordinarius, & quis Delegatus Iudex dicatur, & an eorum quilibet suam valeat iurisdictionem delegare,
Quæst.2.

1. Regula prima sit. Iudex Ordinarius ille dicitur, qui beneficio legis suam habet auctoritatem, secundùm Azor. *in Instit.mor. p.3. lib.13. c.12.* seu ille, qui ab vniuersitate est electus, & à Superiore confirmatus, vt vult Franc. Arret. *in pract. c.1.*; Vel est ille, qui ex natiuo, nō datiuo nomine potestatē habet, ita Gabr. *in 4.dist.15.q.6.a.1.* Valēt. *to.3. d.5.q.1.* Tolet. *lib.5. instit. c.56. num.5.*

Quis Iudex Ordinarius sit.

n. 5. & hinc est, vt notat Bouer. *in Direct.p.1.c.4.* quòd Iudex Ordinarius appellatur, qui suo iure, non alieno beneficio iudicandi potestatem habet. Quis sit Iudex Ordinarius, tradunt etiã Innoc.& Hostien. *in c.cum Ecclesiarum de offic.Iud.Ord.* S.Antonin.*in p.3.tit.9.§.1.tr.5.* Sylu. *in ver.Iudex*, Dec. *in rub.de off.Deleg. n.2.* & Alciat.*in rub.de offic. Ord. n.5.*

Quis Iudex Delegatus sit.

2. Regula secunda sit. Delegatus Iudex dicitur ille, qui ex alterius cõmissione authoritatem habet, cuius vices gerit, *c. sanè, & c.cum olim de offic.& pot.Iudic. Deleg. & toto tit. eodẽ in 6.& l.1.ff.de offic.eius,cui mãd. est iurisd.* Huiusmodi verò Delegatus, vt ait Sylu.*in ver. Delegatus, & Miran.in ord.iudic.q.2.art.9.* deriuationẽ talis nominis habet, à delego, quòd idem significat, ac vices meas alicui committo, prout tradit etiã Abb. *in rub.de off. & pot.Iud.Deleg.*

Ordinarius potest delegare.

3. Regula tertia sit. Dubio procul, in omni casu Ordinarius suam potest alteri iurisdictionem delegare, vt est *tex.in cap.cum Episcopus, de off.Iud.Ord. in 6.* & non solùm in parte, sed etiam in toto; & licèt de iure causæ criminales meri, & mixti Imperij non possint delegari, vt tradunt DD. *in l.1.ff. de off. eius, cui mãd. est iurisd.* vbi Dec. *num.28.* & Curt.Iun.*n.21.* tamen hodie, ex generali consuetudine, omnes causæ indistinctè ab Ordinarijs delegãtur, vt testatur Clar. *in §. fi. q.41. in pr.*

Delegatus an possit subdelegare.

4. Regula quarta sit. Delegatus Iudex nisi infirmitate, vel alia iusta causa detineatur, subdelegare non potest, vt ait Sylu. *in ver. Delegatus n.12.& est text. in l.cum Prætor ff.de iudic.* quòd præsertim procedit, dum in Commissione delegationis, personæ industria electa est, sicut regulariter fit per illam clausulam (confisi de tua industria, doctrina, &c.) vel per aliam similem clausulam, *glos.recepta in c. cum causam de appel. & text.in l.cum Prætor §.1.ff.de iudic.* quod maximè procedit in Delegato ab inferiore Prælato ad vnam causam, quam proculdubio subdelegare non potest.

5. Limitatur primò, Regula 4. vt Delegatus possit absolutè subdelegare, dum ei talis facultas à Delegante concessa est, & ad vnam, & ad plures, & etiam ad vniuersitatem causarũ, ita vt vnam tãtùm quoq; sibi delegatam, possit subdelegare, iuxta tenorẽ suæ Commissionis, *gl. in l.is,cui de off.Deleg.in 6.* Nau.*in c.placuit n.7.de pœn.dist.6.* quod procedit etiã in Delegato ab inferiore Ordinario, Alph.de Leone *recoll.9.n 131.* vbi testatur de cõmuni, citans Sãch. *de matr.lib.7.disp.31.n.6.* Graff.*in append.lib.1.c.7.n.44.* & Vgol.*de offic. & potest.Epis.c.36.§.7.vers.excipitur.*

Quid dicendum in Delegato ad vniuersitatẽ causarum.

6. Limitatur secundò, Regula quarta in Delegato ad vniuersitatẽ causarum, qui dũmodo non sit electa industria personæ, per dictam clausulam (confisi, &c.) vel similem, subdelegare potest, non quidem ad vniuersitatem causarum sibi cõmissarum, sed ad aliquam, seu aliquas causas, *gl. in c. cum causam de appel.* iuxta dictam *l. cum Prætor*: Et hinc sequitur, quod Delegatus P. Generalis ad vnã Prouinciã, dum non est electa industria personæ, subdelegare poterit, nõ solum vnam, vel alteram causam, sed etiam multas, imo omnes causas vnius, vel alterius Cõ-

uentus, in quo licèt sint plures causæ, nihilominus in ordine ad talem Delegantem, dici potest, vna tantũ causa delegata, nẽpè visitatio vnius vel alterius Conuentus: Et eadẽ ratione videtur similiter dicendum, quòd Delegatus vnius Conuentus, vnã, vel alterã illius Conuentus causam delegare possit, licèt nõ omnes.

Quid in Commissario Generali ad causam.

7. An autem Delegatus à Principe, vt apud nos est P. Generalis, possit vnam causam criminalem sibi commissam subdelegare, controuersum fuit apud DD. vt ait Clar. *in §.fi.q.41.vers.in Delegato*: Et in hac controuersia *gl. in l. vnica C. qui pro sua iurisd. vers. iudicandus*, tenet partem affirmatiuam, quam esse magis communem testatur Paul. de Castr. quem refert, & sequitur Vant. & illi se subscribit Ias. & ita in curia Delphica seruari dicit Guido Papę, *locis citatis ibid.* à Clar. Sed in causa meri, & mixti Imperij negatiuam tenuit Iacob. de Arena, & eam tanquam tutiorẽ sequutus est Alberic. dicens, dictam gl. communiter reprobari, quod d. Iacob. credit verũ ante aduentum Bar. Et de obseruãtia negatiuæ in Francia attestatur Boer. & Mediolani Clar. loco citato; Subdens quòd cum in his causis semper eligatur industria personæ, videtur valde absurdum, delegatã causam subdelegare; Et fusè cõsentit Menoch. *de arbitr. iud. q.54.* quibus ego libenter cõsensum præbeo.

8. De materia huius q. Bouer. in *direct. p.1.c.4.* Et Arret. *in prac. c.1.* & Miran. *in ord. iud. q.2. ar.4.5.9. & 12.* Et pſertim de Delegato latisimè pertractat Deciã. *in tr. crim. to.1. lib.4.c.25.* & Guaz. *def.13. per totã*.

Quis Ordinarius, quis verò Delegatus Iudex apud nos habeatur,
Quæst. 3.

Quis sit Iudex Ordinarius apud nos.

1. Regula prima sit. Apud nos imò apud omnes Regulares, intra Ordinem, primus, & supremus Iudex Ordinarius est Capitulum Generale, constans ex capite, & suis membris, toto tempore quo celebratur, ità sentit Suar. *to.4. de Relig. lib.2.c.8.n.4.* dicens, quod supremum tribunal Religionis non est Generalis, sed Capitulũ Generale, addens *n.8.* quod Capitulum Generale Religiosorũ est supra ipsum Generalem: Et in eisdem locis notat idem Auctor, consequenter maiorem ipso Generali auctoritatẽ Generale Capitulum habere, eo q; Generale assistente, statuta perpetua Capitulum Generale condere potest, etiam contra suffragium ipsius Generalis; qui sine suffragijs maioris partis Capituli hoc præstare non potest: His consentiẽs Leza. *to.2.c.12.n.6.* ait conceptis verbis, Generalẽ subditũ esse Capituli Generalis, & subscribens Sanctes Romanus *in c.8. Regulæ Minorum, vers. si dee*, post Cordubã ait, Capitulũ Generale, maioris esse auctoritatis, quàm Generalis; & hinc est, quod vt cum quatuor Magistris, Vgo. Petro Io. & Cord. notat Sanctes, *ibid. vers. & oltra*, Generalis nõ potest irritare, seu mutare ordinẽ aliquem Generalis Capituli, cuius est subditus. Secundus Ordinarius Iudex intra Ordinẽ est, dubio procul, Generalis. Tertius est Capitulum Prouinciale toto tempore, quo celebratur, quod se habet ad Prouincialem, sicut Capitu-

pitulum Generale ad Generalem, vt obseruat Sanctes loco proximè citatò. Quartus quilibet Prouincialis. Quintus est Guardianus, qui per electionem, seu potius per prouisionem à Prouinciali, & Diffinitoribus in dignitate constituitur, & fit verè Prælatus, subditos habens, vt animaduertit Gemin. *in c. nullus de elect. in 6. vbi* gl. & Sylu. *in ver. Delegatus n. 3.* Vltra prædictos in numero Ordinariorũ in locum decedẽtium sunt Cõmissarius Generalis, & Prouincialis, qui post obitum eorundẽ illis in officijs succedunt; Tales enim Commissarij propriè non delegantur, sed ità instituti sũt per leges nostras Municipales, nempè Constitutiones in Capitulo Generali editas; Vnde ab vniuersitate electi dicuntur; Probatur, supradictos habere Ordinariã iurisdictionẽ, nam sicut Abbates habent Ordinariam iurisdictionem in suos monacos, *c. ea, quę de stat. monach. & ibi.* Panorm. sic supradicti Superiores Regulariũ Ordinariam potestatem habẽt in suos fratres, Abb. *in c. ne Religiosi, de Regular.* & tradit Specul. *in tit. de offic. Ordin. §. 1. & not. Bouer. in direct. p. 1. c. 4.* & in his non est difficultas; sicut nec etiam; Quod sup. Ordinem, Iudices Ordinarij sint Eminẽtissimus Protector, Sac. Cong. sup. Regulares, & super omnes, Sum. Pont.

An Procurator Curiæ vt Cõmissarius Generalis & Visitator Generalis sint Ordinarij.

2. Sed an noster Procurator Curiæ, vt Commissarius Generalis; nec nõ Visitator Generalis permanens, vel non permanens, sint Ordinarij, vel Delegati, non ita liquet.

3. Partem affirmatiuam, quòd scilicet Procurator Curiæ, vt Commissarius Generalis apud nos sit Ordinarius, tenet Bouer. *vbi sup. §. porrò*, vbi eidem tribuit secundum locum inter Iudices Ordinarios; & ibidem quarto loco inter Ordinarios enumerat Visitatores Generales permanentes. Negatiuam verò sustinet Franc. Arretin. *in prac. c. 1.* vniuersaliter Commissarium, & Visitatorem Generales inter Delegatos enumerans, cui se subscribit Bouer. *ibidem in §. Iudices*, in Visitatore non permanente, qui à Generali mittitur ad aliquam Prouinciam visitandam. Nam Commissarij, & Visitatores generales, siue permanentes, siue non permanentes sint, non natiuam, sed datiuam potestatem habent, tantam, quantam eis P. Generalis dat, & consequenter, iuxta ea, quæ dixi *in q. 2. n. 1.* eorum iurisdictio, vt datiua, non Ordinaria, sed Delegata est dicenda; & eadem ratio viget in Procuratore nostro Curiæ, vt est Commissarius Generalis, qui iuxta recentem declarationem factam in Capitulo nostro Generali, ampliorem, vel strictiorem auctoritatem Commissarij habet, in quantùm eidem à P. Generali datur, & non vltra, vnde etiam eius auctoritas datiua videtur dicenda, & merè Delegata.

4. Cõclusio tamẽ sit. P. Procurator Curiæ apud nos, vt Commissarius Generalis; imò etiam quilibet Visitator, seu Commissarius Generalis, siue permanens, siue non, si nõ sint Ordinarij, saltem eorũ auctoritas in multis iurisdictioni Ordinariorum comparatur: Ratio est, quia apud nos, Generalis est velut Princeps Religionis nostrę, vt notat Bouer. *in d. c. 4.* & Arret. *in praxi in fin. c. 1.*

c.1. Et iurisdictio Delegati à Principe, iurisdictioni Ordinarij comparatur; talis .n. iure proprio videtur iurisdictionem habere, vt tenet Squillans *in tr. de priuil. Cleric. c.2. n.31.* ex Pyrr. Alph. Et hinc est in cõprobationem nostræ conclusionis, quòd si à Delegato ab inferiore appelletur, non ad Delegantem appellatur, sed ad eum, ad quem appellaretur, si Delegans tulisset sententiam, *l.1. §. vlt. ff. si quis, & à quo:* Et tamen à Delegato Principis ad ipsum Principem Delegantem appellatur, vel ad Præfectum Prętorij, *l. præcipimus §. huic C. de appell.*

5. Et ad rationem ad oppositũ allatam *hic n.3.* responderi potest, quod dato, prędictos Cõmissarios, & Visitatores esse Delegatos, tamẽ quia eorum delegatio est à Principe, idest à Generali, cum eorum iurisdictio sit, vt dicebamus, Delegati à Principe, cõparatur iurisdictioni Ordinarij, licet non in omnibus.

6. Pro concordia propositæ cõtrouersię, & discordantium opinionum, possumus dicere: Quod etsi Commissarij, & Visitatores Generales, verè Delegati sint; tamen quia eorum delegatio à Principe est, possunt aliquo modo dici Ordinarij, cum eorum iurisdictio, vt probatum est, Ordinarij iurisdictioni comparetur; imò maiorem iurisdictionem habeant, quocunque Ordinario, *c. sanè de offic. Deleg. & notat* Farin. *q.18. n.49.* At in re tam graui, cum hic punctus controuersus, ambiguusque sit, tutius erit, vt quantum fieri potest, Delegati à P. Generali, se vt Delegati gerant, non autem vt Ordinarij, nè eorum gerenda in ambiguo ponantur.

7. Regula secunda sit. Apud nos Delegati habẽtur infrascripti, nempè. Commissarius constitutus à Prouinciali, eo absente, vel infirmante, seu alia ex causa, siue sit ad aliquas causas, siuè ad vniuersitatem causarum. Item Vicarij locorum absentibus Guardianis. Item Custodes, Guardiani, & Vicarij eorum, dum secundum nostrum Modum procedendi *in c.1. §. in grauioribus,* processum de grauioribus, vel grauissimis delictis formant, & de consilio Discretorum, dum fuga timetur, in carcerem ad custodiam detrudunt in vrgenti aliquo casu, in quo Prouincialis præsentia haberi non potest, vt adnotauit Bouer. *in direct. p.1. c.4. §. Iudices,* & non dissentit Franc. Arret. *in prax. c.1.* Et cum in his nulla sit controuersia, alia non est opus probatione. *Quis Iudex Delegatus sit apud nos.*

8. An autẽ prædicti Ordinarij, seu Delegati Iudices valeant, vel non delegare, seu subdelegare, quilibet *ex regulis tertia, & quarta in q.2. hic supra,* deducere facilè poterit.

9. Vnum tantũ subnectam; quod licet de iure, Vicarij Guardianorũ, vniuersaliter delegare, & alios Vicarios cõstituere nõ possint; Tamẽ secundum vsum, & consuetudinem nostræ Religionis, quãdo Guardiani absentes sunt, dũ Vicarij de Conuentu exeunt, vel infirmitate impediti sunt, seu ex alia iusta causa, cõstituere possunt Subuicariũ, nè Cõuentus sine Rectore, & Vicario Domus remaneat; In hac enim re secũdum communem DD. & præsertim Speculat. *in tit. de offic. Ordin.* consuetudini multum tribuendum est. *Vicarius Guardiani delegat vniuersaliter.*

Posset

10. Posset hic agi de Conseruatore, qui Iudex est Delegatus; à Papa Regularibus datus, vt eorum iura, bona, & priuilegia ab iniurijs defendat, vt not. Leza. *to.2.c.10. n.2. qui in sequentibus per totum illud caput* de tali Cōseruatore agit; Sed ad eundem Leza. lectorem remitto, nec non ad Rodr. *to. 1. in quæst. regul. q. 65.* Cum apud nos parum ad rem sit hæc materia, de qua plenè etiam alij Auctores, vbi supra à Leza. relati, pertractant.

De Conseruatore remissiuè.

11. De materia huius quæstionis agunt Bouer. & Franc. Arret. *locis hic supra relatis.*

De duratione, & probatione iurisdictionis Iudicis Delegati, & quomodo eius Patentes literæ sint interpretandæ. Quæst. 4.

1. Regula prima sit. Iurisdictio Delegati durat vsque ad tempus à Delegante taxatum, vel quousque ab eodem reuocetur, vel Delegans moriatur, seu deponatur; Depositus enim in hoc mortuo æquiparatur, *c. adijcimus 16. q. 16.* siue ab officio cesset, dummodo res sit integra, vt tenet, & late probat Squillans *in tr. de priu. Cler. c. 2. n. 93. & seq.* vbi declarat, quando res dicatur integra, vel non.

Delegati iurisdictio quātum duret.

2. Sed si res non esset integra, vt quia auctoritate Delegati facta esset citatio, vel alius actus iuridicus in causa, iurisdictio non expiraret per mortem, per depositionem, neq; per cessationem ab officio Delegantis, secundum Vant. *in tract. de nullit. rubr. 14. quæ est vlt. num. 71.* Et Squill. *vbi sup.* Qui præsertim *n. 112.* docet, quod quando Delegato sunt cōmissæ plures causæ per modum vnius, quamuis illæ causæ inter se connexæ non sint, vt in delegatione ad vniuersitatem causarum vnius loci, vel ad generalitatē causarum, tūc in citatione in particulari causa facta, efficitur, vt res non sit integra, quoad omnes causas ita commissas, & sic, quoad eas, perpetuatur iurisdictio, nec expirat p mortē, depositionē, vel cessationem ab officio Delegantis; Vnica. n. cēsetur commissio facta, *l. scire debemus ff. de verb. oblig. &* ita in supradictis tenet Bar. *in l. more ff. de iur. om. iudic. n. 14.* Ias. *n. 56.* Dec. *n. 56.* & alij, quorum opinionem probabilem testatur Sanch. *de matrim. lib. 8. disp. 28. num. 27.*

3. Secunda Regula sit; Ad probandam iurisdictionem Delegati (deficientibus Patentibus literis, quarum ostensione regulariter probatur, vt e.g. ad sustinendam eius sententiam, cōtra quam opponitur nullitas iurisdictionis) sufficit probatio delegationis, vel per testes, vel per partiū confessiones, vel habeatur recursus ad Delegantem, qui se delegasse declaret; *gl. in ver. sine reprehensione, in c. cum olim, il primo,* vbi Abb. *in fine de priuileg.* vel sufficit probatio, quod pars fuerit præsens, & non contradixerit, dum sententia, vel alius actus iuridicus ferebatur; Vel probetur diuturnitas temporis; Vel pronunciatio Delegati facta de sua competentia; Hæc omnia Vant. *vbi supr. num. 8. & 42.* Vel si officialis sit magni Principis Delegatus, sufficit, quod ipse asserat, se habuisse iurisdictionem,

Quomodo probetur Delegati iurisdictio.

nem, *cap. nobilis 97. dist.* quem textum ita intelligi debere declarat Rota Romana *dec. 714. in antiquis, quæ incipit, Nota quod non creditur*, vt refert, & sequitur Vant. *ibid n. 43.* & in defectu prædictorum, probetur per testes, quod notoriè, sciente, & tolerante illo, qui poterat delegare sententiam tulit, vel alia acta iudiciaria fecit, Vant. *ibid. n. 47.* quod etiam procedit, si mandatum iurisdictionale insufficiens appareret, Vant. *n. 44.* vel saltē probetur, quod communis esset error, idest publicè reputaretur pro Iudice, & ad illum tanquam ad talem ab omnibus recursus haberetur, *l. Barbarius ff. de offic. prat. & not.* Vant. *n. 46.* quod intellige, dummodo non desit etiā titulus coloratus, vt ex illo textu obseruant scribentes.

4. Regula tertia sit. Quamuis Patentes literæ delegationis strictè sint interpretandæ, dum lædunt ius commune, vt notat Vant. *ibi num. 64. post DD. in c. 1. de rescript.* Nihilominus, quando parum, vel nihil ius commune offendunt, latissimè interpretari debent, & ex lato significatu verborum; Vant. *n. 65.* Vnde Delegatus Principis, (Ad audiendum) videtur Delegatus etiam (Ad diffiniendum;) & Delegatus (Ad exequendum,) si negotium non fuisset examinatum, & cognitum per Delegantem, censetur Delegatus etiam ad cognitionē, quasi præambulam ad executionem, Vant. *ibi post* Bart. *in l. à Diuo Pio in princ. de iudic.* & Delegatus ad vnā causam, videtur Delegatus ad quālibet illi incidentem; & sic in incidentibus, & accessorijs non est necessaria commissio specialis idem post Bal. *per illum tex. in l. fin. C. vbi, & apud quem*: & hinc est, quod Iudex causæ appellationis, absque alia speciali commissione cognoscit de nullitate, tanquam de incidenti, & accessorio, idem post Bal. *in l. 1. C. quando prouocare non est necesse*: & causa simpliciter commissa, intelligitur tam Ciuiliter, quam Criminaliter, Bal. *in add. Spec. in tit. de Iudic. Deleg. vers. causa simpliciter*; & insuper intelligitur commissa, nedum quoad cognitionem, sed etiam quoad decisionem, Bar. & alij *in l. à Diuo Pio in princ. ff. de iudic.*

Literæ Patentes delegationis quomodo sint interpretandæ.

5. Sub simplici ergo commissione causę, regulariter includuntur omnia, sine quibus iurisdictio explicari, & causa cognosci non posset, *l. 2. ff. de iurisdictio. omn. Iud.* Idcirco Iudex datus super aliquo negotio, de omnibus dependentibus, incidentibus, emergentibus, annexis, & connexis, sine quibus negotium commissum commodè expediri non posset, cognoscet, gl. *in c. cum dilectus de arbitr.* plura Felyn. *in cap. præterea de offi. Deleg.* Latius hæc omnia Vant. ibid. *à num. 66. vsque ad 70.*

An Iudices Regulares suorum subditorum causas indicare valeant, & debeant, Quæst. 5.

1. REgula sit, Possunt, & debent Iudices Regulares, de quibus supra actum est, suorum subditorū causas cognoscere, & iudicare, Graff. *p. p. decis. lib. 3. c. 5. n. 132. per c. irrefragabile de offic. Ordin. Leza. to. 1. cap. 18. n. 15.* Legitimorum enim Iudicum

Iudices Regulares, an, & quas suorum subditorum causas iudicare possint.

Iudicum authoritatem habent, vt probat Bouer. *in direct. p.p. c.4.*

2. Ampliatur regula, vt leuia, & grauia crimina, iuxta declarationem *infra ponendam q.8. num.3. & 4.* omnes Iudices, & superiores Regulares, etiam Guardiani, & Vicarij locorum possint, & debeant cognoscere, & iudicare, sine strepitu, & figura iudicij, omni appellatione remota, absq; processu, & vllo scripto, nec non salutaribus pęnitentijs corrigere, ita habetur *in nostro modo proced. in cap.1. §. in leuibus*, concordant Far. *q.21. n.133.* S. Antonin., quem sequitur Bouer. *in cap.6. vers. porro*, & determinant Summi Pontifices *in c. ad nostram c. reprehensibilis, & c. cum speciali §. porro de appel.* Nisi excederent correctionis modum, quia tunc appellare liceret, *c. de priore de appel.* & not. Abb. Bouer. & alij *in d. vers. porro*.

3. Limitatur primò regula, vt in grauioribus, & grauissimis iuxta declarationem, de qua *infra q.8. n.5. & 6.* Generales tantummodo, & Prouinciales Ministri, ac eorum Delegati procedere valeant, apud nos, formato processu, vt dicetur *infra q.8. n.9. vbi n.10.* adnotatur, in casu vrgenti procedere posse etiam inferiores.

Iudices Regulares non se ingerant in causis ad Sanctum Officium spectantib.

4. Limitatur secundò regula, vt Iudices Regulares nullo modo se ingerere possint in cognoscendo, vel iudicando in crimine hæresis, vel in alio delicto ad Sanctum Officium Inquisitionis spectante; Vnde vbi Inquisitio viget non possunt Iudices Regulares accipere in talibus causis Accusationem, Denunciationem, informationem, neque processum vllo modo formare; Cum Paul. V. *Constitutione, quæ incipit, Romanus Pontifex, edita anno 1606.* Regularibus omnibus sub pęna excommunicationis latæ sententiæ ipso facto incurrendæ, & alijs pœnis, vt priuationis, &c. hoc inhibuerit, ita vt nullo prætextu dictas causas cognoscant, iudicent, aut in ipsis procedant, sed ad Inquisitionem referant, statim ac crimen animaduerterint, vt notat Bouer. *in Direct. par.p. c.5. in princ.* & Leza. *to.1. c.18. n.18.*

5. Et propterea si præsentetur aliqua Denunciatio, seu Accusatio, in qua tangatur aliquid, licet per accidens, ad Sanctum Officium spectans, Iudex talem Denunciationem, vel Accusationem, nullatenus admittat, vel accipiat, nec aliquod decretum acceptationis, vel reiectionis faciat; Sed oretenus, & extraiudicialiter poterit insinuare præsentanti, vt quę ad Sanctum Officium spectant, non sibi, sed Patri Inquisitori deferat; De reliquis verò, ad Sanctum Officium non pertinentibus, vt aliam Denunciationem componat, & sibi porrigat.

6. Sed quid aget Iudex, si in examine alicuius testis, seu Rei detegerit nouum delictum ad Sãctum Officium attinens? Vel si idem delictum, de quo iam inceptus est processus, ex aliqua circunstantia ad Sãctũ Officium in progressu processus eiusdẽ spectare detegatur? Exempli gratia. Denunciatus est simpliciter sacerdos, de solicitatione ad turpia alicuius mulieris, deinde in examine testis alicuius, vel Rei detegitur, talem solicitationem fuisse

in actu sacramentalis confessionis, quod ad Sanctum Officium spectare, dicetur, *infra q.122.n.2.* In similibus casibus ego vidi quosdam Regulares Iudices, quamuis aliàs admodum peritos in non leuibus angustijs, nescientes, quomodo se gerere deberent; alios autem non leuiter errasse. Quod tutius est, si voluerit Iudex præstare, in primo proposito casu, nempe, dum in examine testis, vel Rei nouum detegitur crimen ad Sanctum Officium spectans; Oretenus Actuario inhibeat, ne vllo modo talia in Actis inserat, cum ea ad eius non spectent tribunal, moneatque testem, seu Reum, vt deferenda deferat ad Sanctum Officium Inquisitionis; Et ipsemet Iudex ad eumdem Sanctum Officium referenda referre non negligat; Et ita se gerendo, poterit sine periculo in reliquis processum prosequi. E contra verò, si ad prædictum Officium spectantia, in Actis adnotari permitteret, ad vlteriora pergere, neq; in alijs Iudex valeret, totusq; processus propalandus, deferendusq; esset ad Tribunal Inquisitionis, Inquisitore ita iubente, prout ego mandari vidi ab Illustrissimo Inquisitore Regni Neapolitani, qui habito processu quorundam Regularium, in quo diuersa delicta, præter id, quod ad Sanctum Officium spectabant, continebantur, facultatem permittere noluit prosequendi processum in cæteris criminibus, nisi post longum temporis spatium, & expedito ab eo prius processu, causaq; terminata ad Sanctum Officium spectante, cum non leui incommodo, & detrimento causæ ad Regulare Tribunal pertinentis. In secundò verò casu proposito, videlicet, dum in delicto, de quo agitur, circunstantia reperitur ad Sanctum Officium attinens, &c. A tali causa prorsus abstineat, in eaq; nullo modo se ingerat, cum nec de iure possit, vt dictum est.

7. Limitatur tertiò regula, in crimine læsæ Maiestatis, in quo solus Princeps, vel ab eo Delegatus procedit, & iudicat, vt probabitur *infra q.106.n.4.*

8. Limitatur quartò regula, vt Iudex quicumque Regularis legitime, vt suspectus recusatus in aliqua causa, eamdem cognoscere, & iudicare minimè possit, vt probandum, & declarandum erit *in sequenti q. 6.*

An, & ex quibus causis Iudex criminalis recusari possit, Quæst. 6.

1. Regula sit prima Iudex criminalis tamquam suspectus recusari potest, glo. *in c. qualiter, & quando, & ibi* Marian. Soc. *n.* 78. qui testatur de communi *de accusat.* Clar. Tusch. & Guaz. *defen.* 1. *c.* 19. *n.* 11. Menoch. *lib.* 2. *de arbitr. iudic. cas.* 152. *& est textus in l. apertiss. C. de iudic. & in c. 2. requiris de appel.* Quod procedit etiam apud Regulares, Victori. & Bouer. *in direct. p.3. c.1. vers. id igitur, vbi* ait hoc esse indubitatum apud omnes, Nec non Farin. *in Frag. crim. littera I. n.686.* vbi de communi iuristarum, & Canonistarum; *& num.687.* probat regulam procedere in ciuilibus, & in criminalibus. Iudex criminalis, vt suspectus recusatur

2. Ampliatur primo regula prima, vt procedat non modo in Iudice Dele-

Ampliatur regula prima, vsq; ad n. 14. Delegato, sed etiam in Ordinario, qui recusatus, vt suspectus, amouetur in totum, ita Costa *de subsid. remed. n.7. & seq. remed.123. per tex. in c.licet de foro compet. c. suspicionis de offic. Deleg. & c.cum speciali de appell.* Mascar. Lancell. & Guaz. *defen. 1.c.19.n.12.* qui concordantes alios inducit, & testatur, ita sæpius declarasse Sac. Cong. super Episc. & probat hoc procedere de iure Canonico, cum de iure ciuili ordinarius recusari non possit, sed detur ei Adiūctus; Subdens *n.13.* de consuetudine Iudicem criminalem per suspicionem penitus amoueri, de qua sunt testes Bal. Baiar. Menoch. & alij ab eo inducti; *& ibid. not.* quod Romæ Ordinarius suspectus, vel remouetur, vel ei datur Adiunctus iuxta qualitatē suspicionis; nec est in vsu electio arbitrorū, vt dicit Baiar. ab eo relatus. Sed si in Ordinario cui Adiunctus datur suspicio in totum non cesset, etiam de iure ciuili remouetur in totum, secundū Bar. Carauit. & Guaz. *n.35.* At Far. vult, & cumulat concordantes *in Frag. crim. lit. I.* de iure ciuili procedere negatiuam *n.732.* de iure Canonico affirmatiuam *n.734. Vide n.742. cum sequentibus.*

3. Et hic nota, quod, dum Ordinarius est suspectus, etiam eius Vicarius suspectus est, & econtra, dum viget eadem ratio, Bal. Io. Ant. de Nigr. & Guaz. *n.53.* Quod non esset, dum causa suspicionis non concerneret Episcopum, & Vicarium, Mascar. Io. Ant. de Nigr. qui concordantes inducit, & Guaz. *num.83.* Absolute autem Capic. & Tusch. *relati ibidem* à Guaz. tenēt, quod dum suspectus est Episcopus, & eius Vicarius suspectus sit, & subscribunt Fely. Maranta, & Guaz. *defen. 1. cap. 21. n.33.* Vide Far. *in Frag. crim. lit. I. à n.750. vsq; ad num.769.* vbi ampliat, & limitat hanc doctrinam.

Ordinario suspecto, an etiā eius Vicarius suspectus sit.

4. Nota vlterius, quod Syndicatores, siue Ordinarij, siue Delegati sint, vt suspecti recusari possunt, Put. *in tr. de Syndic. vers. suspicio n.1.2. & 3. vbi concordantes, & Guaz. c.19. n.56.*

5. Ampliatur secundo regula prima, vt Delegatus à Principe tāquam suspectus recusari possit, Menoch. *de arbit. iud. q.54. n.11. & seq. lib.1.* Baiar. Ias. Bal. qui loquitur in Delegato ad vnam, & etiam ad vniuersitatem causarum, Franc. Io. Ant. de Nigr. qui loquuntur etiam in delegato à Papa, & Guaz. *cap.19. num.15.*

6. Ampliatur tertio regula prima, vt Iudex suspectus dari possit non modo, quando est solus, sed etiam quando habet alterum, vel plures Coniudices, qui procedentes in causa cum Iudice recusato, totus processus inualidus redderetur, Franc. & Guaz. *n.59.* De hac autem nullitate vide dicenda *infra n. proximè seq.*

7. Ampliatur quarto regula prima, vt Collegium, Vniuersitas, & Concilium possint, vt suspecti recusari, Tusch. & Guaz. *num.23. & 57.* Boer. Lancell. & Scacc. *de appell. q.16. lim.1. n.16.* Et quidem, quod Concilium Prouinciale recusari possit, tenuerunt Boer. Dec. Felyn. Ripa, Specul. & Menoch. alios etiam inducens, *de arbitr. iudic. lib.2. cas.458. num.3.* Licet secus sit in Concilio

Generali, Abb.Dec.Ripa, & Menoch. *num.*24. vbi testatur de recepta ferè omnium DD. sententia, de quo dicendum erit *infra num.* 361. Quod vero Senatus recusari possit, dicunt Boer. & Menoch. *n.* 11. Item quod Collegium recusetur, aiunt Alber. & Menoch. *num.* 12. Intellige dum manifestè constat de iusta causa recusationis, alias præsumitur fraus in recusante tot Iudices Bald. Ias. & Menoch. *d. num.* 12. Vide pro hac ampliatione Far. *in Fragm. crimin. lit.I.n.*708.709. *&* 710. vbi probat, & limitat.

8. Subampliatur quarta Ampliatio. Vt dū caput vnius Cōgregationis est suspectus, tota Congregatio, vt suspecta recusari possit, Brun. & Scacc. de appel. qu. 16. lim. 1. n. 16. vnde si Archiepiscopus sit suspectus tota Synodus Prouincialis, vt suspecta recusari posset, Boer. Brun. Fely. & Scacc. *d. num.* 16. Bald. Dec. & de recepta opinione testatur Ripa, & hos sequitur Menoch. *de arbitr. iudic. lib.*2.*cas.*458.*num.*16. Idem dic de Præsidente, seu Præsidentibus Concilij, vel de aliquo magnæ authoritatis viro, cui alij non audeant contradicere, dum enim tales suspecti sunt, totum Concilium suspectum redditur, Tusch. qui de communi concordantes allegans *tom.* 7. *concl.*907.*num.*8. Fely. Put. & Guaz. *cap.*19.*num.*77. cessante tamen fraude in recusante, Caualc. & Guaz. *ibid.* & Far. *ibid. cum concordantibus num.*711. *& seq.*

9. Ampliatur quintò regula prima. Vt recusari possit per solum iuramentum Iudex destinatus ad recipiendum examen, Cagnol. Thesaur. & Guaz. *num.* 18. Idem dic de Consultore, Notario, Actuario, & Cancellario, Caualc. Tusch. qui alios allegat, & ait in hoc ius Canonicum nihil immutasse, & Guaz. cū concordantibus *num.*19. De his Far. *n.*719. *&* 720.

10. Ampliatur sextò regula prima. Vt Arbiter, Arbitrator, & quicumque alius cognitor suspectus recusari possit, Tusch. qui cum Bald. dicit, quod in Arbitratore grauis causa requiritur, Caualc. & Guaz. *defen.*1.*c.*19.*n.*21.

11. Ampliatur septimò regula prima. Vt Episcopus, & Archiepiscopus suspecti dentur, & Adiuncti illis assignentur, Franc. Guaz. & alij, *n.*22. Et nota, quod in quocumque casu Iudici Adiunctus datur, statim eiusdem Iudicis iurisdictio cessat, vt solus procedere non possit, Thesaur. & Guaz. *n.*31.

12. Ampliatur octauò regula prima. Vt Iudex recusatus præsens esse non possit, coram Iudice ad quem discussioni, & relationi super recusatione, Tusch. *tom.*7.*concl.*911.*n.*1. vbi alios allegat, Capric. Caualc. Carauit. & Guaz. *n.*36.

13. Ampliatur nonò regula prima. Vt recusatione pendente, Iudex ad vlteriora procedere non possit, Alex. Guaz. & alij, *n.* 37. Et dum Iudex ex legitima causa suspectus datus fuit, ad vlteriora procedens nullum, ipso iure, processum facit, Tusch. *concl.*913.*n.*25. *& seq.* Bart. *in l. quia poterat ff. ad Trebel.* Baiard. Bertaz. Guaz. plures concordantes inducens, *cap.*20. *num.*1. Vant. *de nullit. ex defec. iurisd. Ordin. num.* 140. & Far. qui de magis communi *cons.* 76. *num.* Recusatus an possit ad vlteriora procedere.

76. *num.* 26. Quod tunc maximè procedit, cum causa per appellationem ad alium fuit translata, Far. *consf.* 17. *num.* 1. vbi de magis cõmuni, Tusch. Lãcell. & alij relati à Guaz. *num.* 3. Vbi refert tenentes de iure ciuili, acta post solam recusationum esse ipso iure nulla, de iure vero canonico constito de suspicione, acta venire annullanda: Cum verò appellatum non fuit acta valida esse post Innoc. tenet Gabr. *lib.* 2. *tit. de iudic. concl.* 5. *num.* 2. vbi concordantes, & testatur de communi, Franc. Rom. & alij relati à Guaz. *defen.* 1. *c.* 20. *n.* 2. Vide infra, *q.* 156. *n.* 10.

14. Cum autem hic punctus controuersus appareat, Far. *consil.* 17. *num.* 1. concordat opiniones dicens, quod Bart. opinio seruanda sit in terris Imperij, Innoc. verò sententia in terris Ecclesiæ; & eodem modo hanc controuersiam concordare nituntur Bertaz. Alex. Osasc. & Tusch. relati à Guaz. *cap.* 20. *num.* 3. Sed vt, quod tutius est, quis sectetur, ille qui recusat simul appellet à Iudice procedente ad vlteriora, & ita reddetur vlterior processus nullus, iuxta proximè adducta in ampliatione, de cuius materia latè Tusch. *tom.* 6. *concl.* 411. *vers. Iudex suspectus qualiter*, & *tom.* 7. *concl.* 913. per totam; Diffusè etiam Far. *in Fragm. crim. lit. I. à num.* 931. *vsque* 953.

Limitatur prima Regula vsq; ad n. 30.

15. Limitatur primò regula prima. Vt Papa non possit remoueri vt suspectus Bero. Tusch. Guaz. *defen.* 1. *cap.* 19. *num.* 79. Franc. Lancell. Scacc. *de appel. q.* 16. *lim.* 1. *num.* 7. & Menoch. *de arbitr. iud. lib.* 2. *cas.* 459. *num.* 60. Sicut nec Concilium vniuersale, Papæ authoritate congregatum, Bero. Tusch. Guaz. & alij, *num.* 79. Menoch. *num.* 56. vbi testatur de veriore. Idem dicendum est de Imperatore, & de quolibet Principe superiorem non recognoscente, Scacc. *n.* 9. Bero. Franc. Tusch. & Guaz. *d. num.* 79. Far. cum concordantibus *in Fragm. in lit. I. n.* 721.

16. Limitatur secundò regula prima. Vt recusari non possint vt suspecti Magistratus maiores immediatè à Principe supremo procedẽtes Osasc. *decis.* 15. *num.* 10. Guaz. *defen.* 1. *cap.* 19. *num.* 14. *per tex. in Auth. si verò contigerit C. de iudic.* & testatur de practica Vrbis in A. C. Senatore, Vicario, & Gubernatore, qui rarissimè remouentur vt suspecti. Quando verò tales, vel Cardinalis legatus à latere, siue Prorex remouendi essent, ante remotionem de vera, & legitima causa constare deberet, Baiar. Carauit. Caualc. & Guaz. *d. n.* 14. Sed regulariter, Cardinales præsertim, non remouentur, vt supecti, nisi forte in causa alterius Cardinalis Iudices essent, Franch. qui concordantes inducit *in cap. postremo num.* 15. *de appellat. in* 6. Qui idem sentit de Religioso Cartusiẽsi, & de alio religioso bonæ obseruantiæ, & eum sequitur Scacc. *de appell. q.* 16. *limit. prima num.* 17. De recus. Cardinalis Far. *in Frag. lit. I. n.* 725. *& seq.*

Princeps causã cõmittit, remota recusatione, &c.

17. Limitatur tertiò regula prima. Vt Princeps nõ recognoscẽs Superiorem Iudicem dare possit cum clausula, quacumque suspicione seu recusatione remota, Frãch. & Scacc. *num.* 118. vbi de vera, & communi testatur. Et præsertim, quod Papa possit

possit hoc præstare, tenet Lancell. qui de communi, *tract. de attent. p. 2. cap. 6. de attent. post recusat. num. 32. tom. 5*. Qua clausula stante Iudex recusari non potest, quamuis recusatio friuola non esset, Franch. & Scacc. *dict. num.* 118. Sed si dictus Princeps committeret cum clausula, Recusatione remota, sine particula illa (quacumque) vel alia ampla simili, intelligeretur de suspicione friuola, non autem de iusta, & releuante, Franch. Lancell. Specul. & Scacc. *de appell. quæst. 16. lim. 1. num.* 120. Cum qua tamen clausula inferior Principe committere non potest Franch. & Scacc. *n.* 124. Nec Legatus à latere, Franch. alios inducens, & Guaz. *defen. 1. cap. 19. n. 9.* At vt probabitur *infra n.* 57. recusatio, & appellatio pari passu ambulant. latè de limitatione Far. *in frag. crim. lit. I. num. 954. vsque 971.*

18. Limitatur quartò, regula prima, vt suspecti dari non possint omnes de Collegio, Bero. Tusch. & Guaz. *num.* 80. sicut nec omnes Iudices in Ciuitatate existentes, Mascar. concordantes allegans, & testans de communi, Io. Ant. de Nigr. qui ait quod qui ita omnes suspectos allegat, in fraudem facere censetur, maximè quando causa esset parua, & extra Ciuitatem commodè mitti non posset, & subscribit Guaz. *num. 74. & seq.* Sed cessante fraude omnes recusari posse tenuerunt Caualc. & Guaz. *vbi proximè*.

19. Limitatur quintò, regula prima, vt merus Executor non recusetur, cum nullum possit præiudicium inferre, Bero. & Tusch. *tom. 7. concl. 907. num.* 13. Nisi Executor cognitionem causæ haberet, Bero. Tusch. *d. num.* 13. Caualc. & Guaz. qui limitationi, & sublimitationi subscribit, *num.* 82. Et esset Executor mixtus, habens iurisdictionem, Franch. & Scacc. *num.* 11. vide Farin. *in fragm. crim. lit. I. num. 728. & sequentibus* vbi declarat, &c.

20. Limitatur sexto regula, vt in notorijs criminibus Iudex, vt suspectus recusari non possit, Bero. Innoc. Specul. & Far. concordantes alios citans *quæst. 21. num.* 129. Clar. Lancell. & Guaz. cum alijs *num. 84. & 99.* Intellige, dum pœna est determinata, secus si esset arbitraria. Item dum est notorium facti permanentis, secus si sit facti transeuntis, Bursat. & Far. cũ concordantibus *quæst. 21. num.* 130. & Guaz. *defen. 1. num.* 85. & diffusius de hac limitatione Farin. *in fragm. crim. litera I. num. 699. & sequentibus*.

21 Limitatur septimo, regula prima, vt Iudex de consensu partium electus recusari non possit, Mascar. Specul. Tusch. & Guaz. *n. 81. & est tex. in l. item si suspectus ff. de procurat.* Nisi post electionem causa ad recusandum sufficiens superueniret, Thesaurus, qui alios allegat, Simon. de Præt. & Guaz. *cap. 21. num.* 63. vtrumque probat Far. *in fragm. litera I. num. 695. & seq.* Qui idem solidè probat de impetrante *n. 692. 693. & 694.*

22. Limitatur octauo, regula prima, vt recusatio, dum est facienda, debeat fieri ante litis contestationem, Bertaz. *consf. 8. n. 5. vol.* 1. Mascar. Recusatio Iudicis, quo tempore facienda.

Mascar. quide communi, Marant. Gram.& Guaz. *cap.19. num.* 87. Et in summarijs, in quibus lis non contestatur, primus actus, qui fieri solet post litis contestationem inducit cōtestationem litis, Carauit. qui de communi Marant. & Guaz. *n.* 87. *& est tex. in l. apertissimi, vbi glo. C. de iudic.* & ante talem primum actum in his, recusatio erit facienda. Imo recusatio debet precedere omnes exceptiones etiam dilatorias, Bertaz. *consf. 8. num.5. vol.1.* Felyn. *in cap. inter monasterium de re iudic.* Io: Ant. de Nigr. qui alios citans; testatur de cōmuni, & Guaz. *ibid.* sed si vno contextu proponerentur plures exceptiones, licet tutius esset, vt prius opponeretur recusatio, tamen si daretur recusationi etiam vltimus locus, non per hoc induceretur consensus in Iudicem, nec preposteratio noceret. Felyn. *n.5.* Ang. Io. Anton. de Nigr. & Guaz. *num.* 88. In eadem enim scriptura non datur primum, nec secundùm, sed omnia intelliguntur perfecta in eodem instanti Ias. *in l. 2.§. prius num.21. ff. de vulg. & pupil.* Menoch. *præsump.* 134. *n.23. lib.* 3.

23. Sublim. primò, dum comparens protestatur non intendere cōsentire, nisi quatenus iuris esset, tunc enim etiam post contestationem litis, posset Iudicem recusare, Abb. Bald. Felyn. & Guaz. *defen.1. c.* 19. *num.92.*

24. Sublim. secundò, Dum causa suspicionis de nouo superuenit, quia, tunc recusatio potest fieri etiā post quam in causa conclusum fuit, Carauit. qui concordantes allegat, & testatur de veriore opinione, Franch. Maran. & Guaz. *num.* 95. Quod autem causa post litem contestatā superuenerit, vel post quam in causa fuit conclusum, notorie, & clare apparere debet, Franch. Mascard. & Guaz. *num.95.* qui has, & plures alias sublimitationes proponit *à num.* 88. *vsque ad numerum 98.* quæ cum parum ad nos faciāt, prætermittuntur hic. De materia huius limitationis, & sublimitationum Farin. *in fragm. crim. agit n.* 197.698. *in litera I. cum pluribus sequentibus nempe vsque ad numerum* 914.

25. Limitatur nonò, regula prima, vt si ille, qui Iudicem suspectū allegauerit coram eodem compareat; allegando, producendo testes, petendo, vel recipiendo dilationes, vel aliqua faciendo tanquam coram Iudice, ab eodem Iudice suspicio tollatur, Bald. & Tusch. *tom. 7. concl.*113.*n.*34. Mascar. & Guaz. *num.71. & est text. in cap. cum venissent de testibus.*

26. Et ideo, qui Iudicem suspectum allegauit, vt sibi non præiudicet, coram eodem comparendo, in qualibet comparitione protestetur, se facere citra consensum in iurisdictionem, & intendere, se non recedere à facta recusatione, in eumque non consentire nisi quatenus de iure teneretur, Felyn. Io: Ant. de Nigr. & Guaz. *num.72.* vbi testatur de practica in Vrbe obseruata.

27. Limitatur 10. regula prima, vt allegans Iudicem suspectum, reuerenter, & sine verbis iniuriam præseferentibus loqui debeat, Io: Ant. de Nigr. & Guaz. *defen.* 1. *cap.* 19. *n.* 62. *& est tex. in l. quisquis C. de* Recusatio quibus verbis fiat.

postu-

postulando, & in cap. in loco 5. quæst. 4.

An per Procuratorem recusetur Iudex. 28. Limitatur 11. regula prima, vt Procurator non possit Iudicem suspectum allegare, nisi ex speciali mandato, Caualc. qui concordantes allegat *de brach. Reg. p. 3. n.* 334. Rom. Tusch. & Guaz. *num. 61.* Farin. *in fragm. Crim. lit. I. num. 704. vbi etiam inducit DD. contra tenentes, dum procurator pro absente principali de rato promittit.*

Suspectus in iudicando nō est in delegādo suspectus. 29. Limitatur 12. reg. prima, vt suspectus in iudicando non sit suspectus in delegādo, Bar. Castren. & Dec. quos refert, & sequitur Menochius *de arbitr. iudic. cas.* 458. *numero* 19.

Causa suspicionis, an coram Iudice à quo fit exprimēda. 30. Limitatur 13. regula prima, vt quicquid sit de iure ciuili, tamen de iure canonico, quod seruandum est in statu Ecclesiæ præsertim, & magis apud Ecclesiasticos, causa suspicionis coram recusato sit exprimenda, Far. *cons. 17. num. 16. in fin.* vbi addentes, qui alios allegant, Carauit. Gram. Rolan. Guaz. *num. 63. & est tex. in cap. 2. requiris de appel. vbi not. glo.* quod talis debet esse causa allegata, quod si probata esset, legitima reputari deberet *per c. cum speciali de appell.* nisi suspicio esset famosa, quia tunc allegãda, & probãda esset coram Superiore, Clar. qui de communi §. *fin. quæst. 43. in fine,* vbi de communi *per dictū c. 2. requiris,* & not. Guaz. *num. 66.* Et ad suspendendum iudicium, donec Superior adiri possit, dum causa est famosa, sufficit pro tunc iuramentum, Far. & ad eum addentes, qui alios allegant *cons. 17. num. 16.* Baiar. Mascar. & Guaz. *num. 64. cap. 19. defen. 1.* Hæc procedunt regulariter, sed dum suspicio esset iuris, & de iure excipere necesse non esset, & acta à suspecto quamuis non sit proposita exceptio nulla essent, Franch. & Scacc. *de appell. quæst. 7. num. 71.* latè de hac limitatione Far. *in fragm. lit. I. à n. 882. vsque ad numerum 896.*

Causas suspicionis, non Arbitri, sed Superiores cognoscūt. 31. Nota, quod cum hodie, vt dictum est *supra num. 2.* Arbitrorum electio ad causam suspicionis cognoscendam non sit in vsu super tali exceptione, & an causa probetur, legitimaque sit, Superiores cognoscunt, & alium Iudicem, vel Adiunctum concedunt, Clar. §. *fin. quæst. 43. in fin.* & ibi Baiar. *num. 18.* Carau. latissimè, & Guaz. *num. 70.* Quod Arbitrorum electio recesserit ab aula in statu Ecclesiastico, testis est Far. *num. 929.*

Recusatio fit in Scriptis cum causæ expressione. 32. Nota vlterius, quod recusatio Iudicis in scriptis fieri debet, & dum viua voce tantum fit, non tenet, Ias. in *l. fin. num. 11. C. de iudic.* & Guaz. *num. 103.* Farin. concordantes inducens in *fragm. crim. litera I. num. 703.* Dum autem in scriptis recusatio porrecta fuit, appellatio non requiritur, secundùm Far. *cons. 17. num. 4.* vbi concordantes citat; Præsertim quando recusans adire Superiorem non potuit, Bertaz. Caual. Carau. & Guaz. *n. 103.* vbi cum Menoch. & Caual. ait, quod vnico contextu causa legitima exprimenda est: Nisi esset scandalosa, quia tunc in Actis non exprimeretur, sed Superiori proponeretur.

Probandę causæ. 33. Nota tandem, quod si allegans causas suspicionis non probet, iniuriarum actione tenebitur secũdùm

dùm Bal. *in cap. ſuper de offic. Deleg.* Ang. Baiar. & Guaz. *num. 62.*

An Iudex recuſatus, cognoſcat ſuper exceptiones contra ſe datas.

34. Pro corollario eorum, quæ vſque huc dicta, & dicenda ſunt *in hac quæſt.* obſerua, quod ſuper exceptiones, quæ ad recuſandum Iudicem, contra eius iuriſdictionem proponuntur, regulariter ipſemet Iudex cognoſcit: At ſi opponatur aliqua exceptio ad eum recuſandũ eius ſugillans perſonam, vt quod ſit infamis, excommunicatus, &c. non poteſt ipſe ſuper huiuſmodi exceptione cognoſcere, Alex. Imol. & Clar. qui teſtatur de communi *q. 43. §. fin. verſ. vnum*, quia vt idem Clar. ponderat, Iudex eſſet in propria cauſa, & certè numquam declararet ſe infamen &c. & ideo Superior ſuper tali exceptione cognoſcit, vel alium Iudicem ad cognoſcendum dare debet. De hac materia, an Iudex cognoſcere poſſit ſuper exceptionibus contra ſe datis, melius quam alibi declaratur per *gloſ. in l. ex quacumq; in ver. ſciatur ff. ſi quis in ius vocatus non ier.* de quo etiam agit Fely. *in cap. ſuper literis num. 18. cum ſeq. de reſcriptis.*

Plures ſunt cauſæ recuſãdi Iudicẽ.

35. Regula ſecunda ſit, Plurimę, dubio procul, ſunt iuſtæ, legitimę, & ſufficientes cauſæ ad Iudicem ſuſpectum recuſandum, quæ referuntur, à DD. & præſertim à Laurent. Beneuent. *in ſuo eleganti tract. de Iudice ſuſpecto*; à Franch. *in cap. poſtremo de appell.* vbi 40. cauſas enumerat, *& ibidem* Alex. cauſas 90. ponit; à Guaz. qui *defen. 1. cap. 21. per totum*, cauſas 53. affert: Et ego hic inſinuabo magis practicabiles, releuantes, & quotidianas, & ad pauca capita illas redigam.

Inimicitia, an ſit legitima cauſa Iudicem recuſandi?

36. Cauſa prima ſufficiens ad Iudicem recuſandum, & in totum, vt ſuſpectũ remouendum, eſt inimicitia, Aret. & Iaſ. *in l. apertiſſimi, C. de iud.* Maran. Maſcar. & Guaz. *defen. 1. cap. 21. num. 4.* Inimicitia verò ex iiſdem capitibus colligitur ad Iudicem repellendum à iudicando, ex quibus repellendi eſſent teſtes à teſtificando, facilius enim repellitur Iudex à iudicando, quam teſtis à teſtificando, Tuſch. *tom. 7. concl. 908. num. 11.* Maſc. & Guaz. *n. 2.*

37. Capita verò dicta inimicitiæ fusè referuntur à Far. *q. 49. per totam*: & ea quæ ad Regulares ſpectare poſſunt adnotata ſunt *hic ſupra quæſt. 24.* & ad propoſitum etiã faciunt, quæ *dicta ſunt q. 23.* & hic non repeto. De pluribus capitibus inimicitiæ, ex quibus, vt ſuſpectus remouetur Iudex, in ſpecie agit Guaz. *cap. 21. à num. 4. vſque ad numerum 10. Qui num. 5.* cum Maran. & Franch. tenet quamlibet inimicitiam, etiam non capitalem ſufficere ad Iudicem, vt ſuſpectum remouendum? Dummodo allegetur in ſpecie, Capic. Carau. Franch. & Guarz. *num. 6.* Qui *dict. num. 5.* exemplificat in Iudice qui ſalutantem non reſalutauit, & iterum tenuit idem *num. 37.* ex Maran. & Put.

38. Supradicta procedunt, quamuis inimicitia Iudicis proceſſerit ex culpa, & facto proprio ipſius allegantis, Franch. & Scacc. *de appell. quæſt. 17. lim. 47. mem. 1. n. 18.*

39. Ad cauſam inimicitiæ reducuntur ſequentia, ex quibus Iudex vt ſuſpectus recuſatur; Puta quia

quia iam iudicauit semel,& in causa appellationis constat grauasse Io: Andr. *in c. ad hæc de appel.* quem teste Franch. ibidem communiter DD. sequuntur, & tenent Guaz. *defen.1.cap.21.n.24.* Dec. & Scacc. *quæst.17.lim.47. mem. 3.num.2.* Et ex hoc capite Iudex suspectus erit non modo in eadem, sed etiam in alijs causis omnino separatis, Frãch. & Scacc. *num.3.* quod maximè procedit in grauamine torturæ, quia iniustè tortus, & etiam tota eius domus, talis torquentis iurisdictionem declinare potest, Ang. *in l. 2. num.4. ff. de appell.* Scacc. *de appel.q. 17. lim.47. mem. 3.num.3.* vt si Iudex denegatis copijs indiciorum, vel sine indicijs Reum ad torturam posuit, Castren. & Guaz. *num.29.*

40. Imò, quòd sufficiat ad Iudicem recusandum, quod semel in eadem causa iudicauerit, licet non cõstet de grauamine, cum non præsumatur opinionem mutare velle, ne sibi sit contrarius, voluerunt Aret. *cons.29.* & Io: Ant. de Nigr. *super constit. Reg. cap. 217. num. 43.* Et quod idem dicendum sit quamuis de grauamine nõ constet, dummodo recusans in alia causa ab eodem Iudice appellauerit, pendente appellatione, opinati sunt, Franch. Imol. & Maran. quos refert Guaz. *dicto num.24.* Vbi ait hoc sine difficultate procedere, si probetur, quod Iudex propter appellationẽ, contra appellantes vlcisci soleat. At quod regulariter non sufficiat appellationis pendẽtia in alia causa, nisi de grauamine constet, verũ existimarunt Io: Andr. quem sequitur Scacc. *num. 4.* & est communis DD. sequenda, non enim qui temere appellauit, iure potest Iudicem suspectum allegare, vt not. Abb. Cardin. Alex. & Scacc. *de appell. q. 17. lim.47. mem. 3. num.4.*

41. Ad eandem inimicitiæ causam iustam pertinet Iudicis recusatio, eo quod sit nimis seuerus, & crudelis, Bal. Ias. Maran. & Guaz. *defen. 1. cap.21. num. 44.* Indiscretus, iniquus, Bal. Maran. & Guaz. *num.47.* vbi cum Franch. idem dicit de Iudice, qui iniquus esse consueuit. Idipsum dicendum est de Iudice, qui in causa Aduocatũ audire non vult, Lanfranc. Maran. & Guaz. *num.49.* vel qui excedit modum in exequendo, aut non seruat essentialia iudicij, puta non admittendo testes, dum debet, seu potestatem delegatam vltra metas excedendo, *cap. super quæstionem de offic. Deleg.* & not. Nauar. *in cap. si quando de rescriptis n.6.* Pegn. quem sequitur Boner. *in direct. par.3. c.1.* Similiter suspectus recusari potest Iudex, qui grauamen comminatur, Franch. Maran. Put. & Guaz. *num 36.* Et hoc quamuis comminatio extraiudicialis tantùm fuerit, Tusch. *tomo 7. concl.908. num. 31.* Castren. & Guaz. *num.28.*

42. Repellitur pariter Iudex, vt suspectus, quando Domini allegantis inimicus esset, Bar. Io. Andr. Lanfranc. & Guaz. *num. 55.* sicut etiam si Dominus suspectus esset, & tota eius familia suspecta reputaretur, Franch. Maran. & Guaz. *num.34.*

Nota, quod Iudex dum est suspectus ex causa capitalis inimicitiæ, etiam non opposita recusatione,

tione, processus ab eo factus est nullus, secundùm Præpos. Ang. Bal. & Farin. *in fragm. crim. litera I. n.* 706. Quamuis Iudex ex alijs capitibus notoriè suspectus validè procedat, & pronunciet antequam recusetur Abb. Butr. Felyn. & plures alij, quos sequitur Farin. *ibid. num.* 705. vbi exemplificat in Iudice patre in causa filij, & Domino in causa sui familiaris. De materia huius causæ latè Farin. *num.* 862. *vsque* 881.

Amicitia an reddat Iudicem suspectũ. 43 Causa secunda principalis ad Iudicem, vt suspectum recusandum, est opposita primæ, nempè amicicia, & beneuolentia; Ex qua beneuolentia, & proprio erga se ipsum amore, oritur, vt quilibet Iudex suspectus sit in causa propria, vt latè probat Tusch. *tomo* 7. *concl.* 908. *num.* 1. Et diffusius *concl.* 422. Oltrad. Maran. & Guaz. *defen.* 1. *cap.* 21. *num.* 15. *Qui num.* 16. probat etiam Assessorem, & Officialem illius, de cuius causa agitur, esse suspectum.

Iudex in causa propria est suspectus. 44. Ampliatur quod dictum est in proximo numero, vt procedat nõ modo in Iudice Delegato, quod minus esset, sed etiam in Ordinario, qui in causa propria Iudex esse non potest, *l. Iulianus la seconda ff. de iudic. l. vnica, C. ne quis in caus. prop.* & not. Surd. cum multis ab eo citatis *cons.* 50. *num.* 9. *& cons.* 47. *num.* 1. Bal. *in c. primo colum.* 2. *vers. de propria autem, de inuest. in marit. fact.* Socin. *cons.* 96. *num.* 7. *volum.* 1. Bart. *in l. qui iurisdictioni ver. numquid ff. de iurisd. omn. Iudic.*

45. Subampliatur primò ampliatio, vt procedat, etiam si pars non contradicat, Surd. qui de communi testatur, *cons.* 50. *n.* 24. quia ipso iure quis prohibetur esse Iudex in propria causa, Surd. *d. n.* 24. & Ias. *in l. qui iurisdictioni ff. de iurisd. omn. Iud.* & propterea etiam parte non recusante processus esset ipso iure nullus.

46. Subampliatur secundò, vt Iudex Ordinarius in totum sit remouendus in causa propria, nec ei Adiunctus dari valeat, cum quo processum fabricet, & ratio est, quia Adiunctus datur, dum Ordinarius ex alijs capitibus suspectus recusatur, Tusch. *pract. concl.* 200. *in ver. Adiunctus n.* 1. & tunc Ordinarius iurisdictione in causa procedendi non priuatur, sed tantùm illa iurisdictio communicatur Adiuncto, sine quo ipse Ordinarius in causa procedere non valet, Gratian. *discep. foren. cap.* 100. *num.* 41. *& seq.* At in causa propria, Iudex ipso iure iurisdictione caret, in puncto Surd. *d. cons.* 50. *num.* 21. 25. *&* 26. nec non, & melius *n.* 33. *&* 34. vbi probat, quod Iudex quicumque, etiam si sit Episcopus Ordinarius, in propria causa omnino iurisdictione caret, & est tanquam priuatus, citans Hostien. & alios.

47. Eadem de causa, Prælatus in propriæ Ecclesiæ causa, vti suspectus recusari potest, Abb. & Dec. *in c. postremo de appell.* Franch. Maran. & Guaz. *defen.* 1. *cap.* 21. *num.* 38. qui cum Maran. idem dicit de consanguineo Prælati. Et idem dicendum est de quolibet habente interesse in causa, puta quia teneretur de euictione, Franch. Maran. & Guaz. *n.* 44. vel quia

litigaret in simili causa, talis enim iudicaret, sicut iudicari vellet, glo. *in c. cum super de offic. Deleg.* Abb. Franch. Mascar. & Guaz. *num.* 13.

Iudex est suspectus dũ nimis fauet vni parti. 48. Propriè ex dicta secunda causa, suspectus allegatur Iudex, qui nimis fauet parti aduersæ, demonstrando ei nimiæ amicitiæ signa, Tusch. *tom.* 7. *concl.* 908. *num.* 8. Franch. Maran. & Guaz. *n.* 25. *&* 35. Imò sufficit ad hoc, vt verisimiliter præsumatur, Iudicem in fauorem alterius partis inclinare, Bertaz. *cõs.* 8. *n.* 4. Abb. *in c. causã, quæ il secũdo de iud.* Maran. & Guaz. *n.* 14.

Vel parti nimis est familiaris. 49. Idem dic, si Iudex nimis familiaris, & domesticus sit vnius partis, qui suspectus allegari potest, Abb. Dec. & Io: Ant. de Nigr. *in const. Regn. cap.* 217. *num.* 38. Vel commensalis, Tusch. *tom.* 7. *concl.* 918. *n.* 6. Franch. Maran. & Guaz. *defen.* 1. *cap.* 21. *num.* 27. Vel subditus, vasallus, seu suffraganeus, latè Bart. *in tract. de Iudic. susp. in princ.* Tusch. *concl.* 908. *numer.* 19. *& seq.* Franch. Maran. Put. & Guaz. *n.* 32. Vel cõpater, Maran. Put. & Guaz. *n.* 48. Vel Aduocatus, siue Procurator in causa, Franch. Lanfrãc. & Guaz. *numero* 51. Vel testis in causa, Dec. *in c. postremo de appel.* Franch. Io: Ant. de Nigr. Maran. & Guaz. *num.* 23. Vel consanguineus, aut affinis, Bart. vbi supra Tusch. *num.* 14. 17. *&* 23. Bal. Franch. & Guaz. cum alijs concordantibus. *n.* 18.

Vel datus ad partis instantiã &c. 50. Huc spectat, vt Iudex suspectus iure recusetur, dum ad instantiam partis aduersæ datus fuit, Bertaz. *consl.* 8. *num.* 4. *volum.* 1. Caualcan. Franch. Maran. & Guaz. *defen.* 1. *cap.* 21. *num.* 40. Vel si idem Iudex causam sibi committi sollicitauerit, Franch. Maran. & Guaz. *num.* 41. Seu dum donum à parte contraria Iudex accepit, Franch. Maran. & Guaz. *num.* 42. Siue quãdo pretio aut prece Iudex fuit corruptus, Franch. Maran. & Guaz. *n.* 45. Et idem dicendum est, quando vnus impetrauit alium, & alius impetrauit alterum, & sic dũ Iudices reciproci sunt, Frãch. & Guaz. *n.* 54.

51. Similiter suspectus Iudex redditur, dum parti aduersæ, vel etiam alijs ante sententiam suum propalauit votum, Cępol. Innoc. & Carauit. *cons.* 134. *num.* 2. Ias. & Guaz. concordantes inducens, & testans ita passim obseruari *defen.* 1. *cap.* 21. *num.* 64. Aret. Speculat. & Menoch. *libr.* 2. *cas.* 458. *num.* 14. Cum enim Iudex suam detexerit voluntatem, præsumptio est, quod ab ea non recedet, Menoch. *num.* 13. De materia huius secũdæ causæ copiosè Farin. *in Fragm. crim. litera I. à n.* 808. *vsque ad n.* 829. *imò ad num.* 861. Vel ex voti propalatione.

52. Causa tertia principalis, ex qua Iudex recusari potest, eius est inhabilitas, vt quia sit imperitus, & causa sit grauis, & difficilis *c. ex literis de consanguin. & affin.* & not. Bald. Dec. Ias. Maran. Mascar. & Guaz. *num.* 12. Vel quod sit mutus, surdus, vt tenent Armil. Gratian. Tabien. & Bouer. *in direct. part.* 3. *c.* 1. Vel perpetuo furiosus glos. *in c.* 1. *vers. & qui perpetuo* 3. *qu.* 7. Imò absque recusatione, Iudicis muti, surdi, furiosi, & similium processus est ipso iure nullus; Idem dic de similibus, puta de minore 18. annorum de perpetuo cæco, &c. Bald. Iudex imperitus recusatur, itẽ mutus, surdus, furiosus.

quem

quę sequitur Fely. *in c. ad probādū de re iudic*. Late Caualc. *de brach. Reg. Frag*. 3. Vāt. & Guaz. *c*. 22. *n*. 3. *def*. 1.

Itē excōmunicatus. 53. Ex eodem capite inhabilitatis recusari potest excommunicatus, Armil. Sylu. Tabie. & Bouer. *in d. c*. 1. *& est tex. in c. decernimus de sent. excom. in* 6.: Stante enim sentētia excommunicationis contra Iudicem, eius iurisdictio vsque ad absolutionem suspenditur, Franch. Innoc. Vant. & Guaz. *n*. 5.

Item de crimine condemnatus. 54. Inhabilis similiter est Iudex criminosus, condemnatus de furto, adulterio, vel similibus, qui de talibus criminibus iudicare non potest, & propterea iure recusatur in iisdem criminibus, Ang. *in l. cum Prætor*. §. *non autem ff. de iudic*. Innoc. *in cap. sup. litteris de rescrip*. Lanfranc. & Guaz. *defen*. 1. *c*. 22. *num*. 8. Et idem dicendum est in Iudice condemnato ex quacumque alia occasione irrogante infamiam, Anton. Gamb. & Guaz. *num*. 9. *& est tex. in l. Iudices C. de dignit*. Secus si de prædictis non fuerit condemnatus, tunc enim exceptio criminis, Iudicis iurisdictionem, siue Delegatam, siue Ordinariam non suspenderet, nec repelli posset Card. Alex. & Clar. qui testatur de communi *q*. 43. *vers. item*, Marian. Soc. & Guaz. *n*. 2.

Causa repellens testem, etiam Iudicem repellit. 55. Generalius, *quam supra n*. 36. hic notandum, quod omnis causa, quæ ad testem suspectum allegandum sufficiens est, multo magis sufficiet ad Iudicem allegādum suspectum, faciliùs enim Iudex à iudicando repellitur, quam testis à testificando, Tusch. *to*. 7. *concl*. 908. *n*. 11. Mascar. concordantes inducens, Lanfranc. & Guaz. *cap*. 21. *n*. 2. Ias. *in l. apertissimi num*. 7. *C. de iudic*.

Iudex recusatus super sedeat regulariter. 56. Tandem animaduertendū, quod licet causę, ad Iudicem repellendum vt suspectum, debeant esse sufficientes, & legitimæ, tamen saltem de consilio, dum Reus Iudicē suspectum allegat, dicens sibi non confidere, causas suspicionis allegare, Iudex supersedere debet, donec consulatur Superior, qui mandet, vel causam per alium cognosci, vel per se ipsum, non obstantibus allegatis suspicionibus; ita Bertaz. *lib*. 1. *consil*. 8. *n*. 39. Contrad. *de offic. prætor. num*. 9. Et vt bonus, doctus, & Deum timens Iudex, vt not. Ambrosin. *de modo forman. proces. inform. libr*. 1. *cap*. 7. *num*. 20. *& seq*. libentissimè à talis causę cognitione abstinere debet. Non est nihilominus dubitandum, quod recusatio notóriè, frustatoria, absque periculo attentatorum, per Iudicem recusatum sperni possit, Costa, Guaz. & alij *defen*. 1. *cap*. 21. *num*. 65. Imò præsertim quando in limine expeditionis, vel prolationis sententiæ, si recusatio manifestè calumniosa proponeretur, reijcienda esset, Rot. Rom. *decis*. 563. *num*. 16. *& seq. part*. 1. *in nouissimis*, & Guaz. *d. n*. 65.

57. Plura de materia huius quæstionis Guaz. *defen*. 1. *cap*. 19. 20. *&* 21. nec non plurima erunt ad propositum dicenda *infra tract*. 13. *vbi agetur de appellatione*, cum recusatio, & appellatio pari passu ambulent, secundum Franch. Fely. & Scacc. *de appel*. *q*. 16. *lim*. 1. *num*. 8. Et diffusius Far. *in Frag. crim. littera I. in ver. Iudex à n*. 685. *vsq; ad n*. 971. — Recusatio, & appellatio æquiparantur.

58. Non

Generali, Abb.Dec.Ripa, & Menoch. *num*.24. vbi testatur de recepta ferè omnium DD. sententia, de quo dicendum erit *infra num*. 361. Quod vero Senatus recusari possit, dicunt Boer. & Menoch. *n*. 11. Item quod Collegium recusetur, aiunt Alber. & Menoch.*num*.12. Intellige dum manifestè constat de iusta causa recusationis, alias præsumitur fraus in recusante tot Iudices Bald. Iaf. & Menoch. *d. num*. 12. Vide pro hac ampliatione Far. *in Fragm. crimin. lit.I.n*.708.709. *&* 710. vbi probat, & limitat.

8. Subampliatur quarta Ampliatio. Vt dũ caput vnius Cõgregationis est suspectus, tota Congregatio, vt suspecta recusari possit, Brun. & Scacc. de appel. qu. 16. lim. 1. n. 16. vnde si Archiepiscopus sit suspectus tota Synodus Prouincialis, vt suspecta recusari posset, Boer. Brun. Fely. & Scacc. *d.num*.16. Bald. Dec. & de recepta opinione testatur Ripa, & hos sequitur Menoch. *de arbitr. iudic. lib*.2.*cas*.458.*num*.16. Idem dic de Præsidente, seu Præsidentibus Concilij, vel de aliquo magnæ authoritatis viro, cui alij non audeant contradicere, dum enim tales suspecti sunt, totum Concilium suspectum redditur, Tusch. qui de communi concordantes allegans *tom*. 7. *concl*.907.*num*.8. Fely. Put. & Guaz. *cap*.19.*num*.77. cessante tamen fraude in recusante, Caualc. & Guaz. *ibid*. & Far. *ibid. cum concordantibus num*.711. *& seq*.

9. Ampliatur quintò regula prima. Vt recusari possit per solum iuramentum Iudex destinatus ad recipiendum examen, Cagnol. Thesaur. & Guaz. *num*.18. Idem dic de Consultore, Notario, Actuario, & Cancellario, Caualc. Tusch. qui alios allegat, & ait in hoc ius Canonicum nihil immutasse, & Guaz. cũ concordantibus *num*.19. De his Far. *n*.719. *&* 720.

10. Ampliatur sextò regula prima. Vt Arbiter, Arbitrator, & quicumque alius cognitor suspectus recusari possit, Tusch. qui cum Bald. dicit, quod in Arbitratore grauis causa requiritur, Caualc. & Guaz. *defen*.1.*c*.19.*n*.21.

11. Ampliatur septimò regula prima. Vt Episcopus, & Archiepiscopus suspecti dentur, & Adiuncti illis assignentur, Franc. Guaz. & alij, *n*.22. Et nota, quod in quocumque casu Iudici Adiunctus datur, statim eiusdem Iudicis iurisdictio cessat, vt solus procedere non possit, Thesaur. & Guaz. *n*.31.

12. Ampliatur octauò regula prima. Vt Iudex recusatus præsens esse non possit, coram Iudice ad quem discussioni, & relationi super recusatione, Tusch. *tom*.7.*concl*.911.*n*.1. vbi alios allegat, Capric. Caualc. Carauit. & Guaz. *n*.36.

13. Ampliatur nonò regula prima. Vt recusatione pendente, Iudex ad vlteriora procedere non possit, Alex. Guaz. & alij, *n*. 37. Et dum Iudex ex legitima causa suspectus datus fuit, ad vlteriora procedens nullum, ipso iure, processum facit, Tusch. *concl*.913.*n*.25. *& seq*. Bart. *in l. quia poterat ff. ad Trebel*. Baiard. Bertaz. Guaz. plures concordantes inducens, *cap*.20. *num*.1. Vant. *de nullit. ex defec. iurisd. Ordin. num*. 140. & Far. qui de magis communi *cons*. 76.*num*.

Recusatus an possit ad vlteriora procedere.

76. *num.* 26. Quod tunc maximè procedit, cum causa per appellationem ad alium fuit translata, Far. *cons.* 17. *num.* 1. vbi de magis cõmuni, Tusch. Lãcell. & alij relati à Guaz. *num.* 3. Vbi refert tenentes de iure ciuili, acta post solam recusationum esse ipso iure nulla, de iure vero canonico constito de suspicione, acta venire annullanda: Cum verò appellatum non fuit acta valida esse post Innoc. tenet Gabr. *lib.* 2. *tit. de iudic. concl.* 5. *num.* 2. vbi concordantes, & testatur de communi, Franc. Rom. & alij relati à Guaz. *defen.* 1. *c.* 20. *n.* 2. Vide infra, *q.* 156. *n.* 10.

14. Cum autem hic punctus controuersus appareat, Far. *consil.* 17. *num.* 1. concordat opiniones dicens, quod Bart. opinio seruanda sit in terris Imperij, Innoc. verò sententia in terris Ecclesiæ; & eodem modo hanc controuersiam concordare nituntur Bertaz. Alex. Osasc. & Tusch. relati à Guaz. *cap.* 20. *num.* 3. Sed vt, quod tutius est, quis sectetur, ille qui recusat simul appellet à Iudice procedente ad vlteriora, & ita reddetur vlterior processus nullus, iuxta proximè adducta in ampliatione, de cuius materia latè Tusch. *tom.* 6. *concl.* 411. *vers. Iudex suspectus qualiter*, & *tom.* 7. *concl.* 913. per totam; Diffusè etiam Far. *in Fragm. crim. lit. I. à num.* 931. *vsque* 953.

Limitatur prima Regula vsq; ad n. 30.

15. Limitatur primò regula prima. Vt Papa non possit remoueri vt suspectus Bero. Tusch. Guaz. *defen.* 1. *cap.* 19. *num.* 79. Franc. Lancell. Scacc. *de appel. q.* 16. *lim.* 1. *num.* 7. & Menoch. *de arbitr. iud. lib.* 2. *cas.* 459. *num.* 60. Sicut nec Concilium vniuersale, Papę authoritate congregatum, Bero. Tusch. Guaz. & alij, *num.* 79. Menoch. *num.* 56. vbi testatur de veriore. Idem dicendum est de Imperatore, & de quolibet Principe superiorem non recognoscente, Scacc. *n.* 9. Bero. Franc. Tusch. & Guaz. *d. num.* 79. Far. cum concordantibus *in Fragm. in lit. I. n.* 721.

16. Limitatur secundò regula prima. Vt recusari non possint vt suspecti Magistratus maiores immediatè à Principe supremo procedẽtes Osasc. *decis.* 15. *num.* 10. Guaz. *defen.* 1. *cap.* 19. *num.* 14. *per tex. in Auth. si verò contigerit C. de iudic.* & testatur de practica Vrbis in A. C. Senatore, Vicario, & Gubernatore, qui rarissimè remouentur vt suspecti. Quando verò tales, vel Cardinalis legatus à latere, siue Prorex remouendi essent, ante remotionem de vera, & legitima causa constare deberet, Baiar. Carauit. Cauale. & Guaz. *d. n.* 14. Sed regulariter, Cardinales præsertim, non remouentur, vt supecti, nisi forte in causa alterius Cardinalis Iudices essent, Franch. qui concordantes inducit *in cap. postremo num.* 15. *de appellat. in* 6. Qui idem sentit de Religioso Cartusiẽsi, & de alio religioso bonæ obseruantiæ, & eum sequitur Scacc. *de appell. q.* 16. *limit. prima num.* 17. De recus. Cardinalis Far. *in Frag. lit. I. n.* 725. *& seq.*

17. Limitatur tertiò regula prima. Vt Princeps nõ recognoscẽs Superiorem Iudicem dare possit cum clausula, quacumque suspicione seu recusatione remota, Frãch. & Scacc. *num.* 118. vbi de vera, & communi testatur. Et præsertim, quod Papa possit

Princeps causã cõmittit, remota recusatione, &c.

possit hoc præstare, tenet Lancell. qui de communi, *tract. de attent. p.2. cap.6. de attent. post recusat. num. 32. tom.5.* Qua clausula stante Iudex recusari non potest, quamuis recusatio friuola non esset, Franch. & Scacc. *dict. num.* 118. Sed si dictus Princeps committeret cum clausula, Recusatione remota, sine particula illa(quacumque)vel alia ampla simili, intelligeretur de suspicione friuola, non autem de iusta, & releuante, Franch. Lancell. Specul.& Scacc. *de appell. quæst. 16. lim. 1. num.* 120. Cum qua tamen clausula inferior Principe committere non potest Franch. & Scacc. *n.* 124. Nec Legatus à latere, Franch. alios in ducens, & Guaz. *defen.1. cap.19. n.9.* At vt probabitur *infra n.57.* recusatio, & appellatio pari passu ambulant. latè de limitatione Far. *in frag. crim. lit. I. num.954. vsque 971.*

18. Limitatur quartò, regula prima, vt suspecti dari non possint omnes de Collegio, Bero. Tusch. & Guaz. *num.* 80. sicut nec omnes Iudices in Ciuitatate existentes, Mascar. concordantes allegans, & testans de communi, Io. Ant. de Nigr. qui ait quod qui ita omnes suspectos allegat, in fraudem facere censetur, maximè quando causa esset parua, & extra Ciuitatem commode mitti non posset, & subscribit Guaz. *num. 74. & seq.* Sed cessante fraude omnes recusari posse tenuerunt Caualc. & Guaz. *vbi proximè.*

19. Limitatur quintò, regula prima, vt merus Executor non recusetur, cum nullum possit præiudicium inferre, Bero.& Tusch. *tom. 7. concl. 907. num.13.* Nisi Executor cognitionem causæ haberet, Bero. Tusch. *d. num.* 13. Caualc.& Guaz. qui limitationi, & sublimitationi subscribit, *num.* 82. Et esset Executor mixtus, habens iurisdictionem, Franch. & Scacc. *num.* 11. vide Farin. *in fragm. crim. lit. I. num. 728. & sequentibus* vbi declarat,&c.

20. Limitatur sexto regula, vt in notorijs criminibus Iudex, vt suspectus recusari non possit, Bero. Innoc. Specul. & Far. concordantes alios citans *quæst. 21. num.* 129. Clar. Lancell. & Guaz. cum alijs *num. 84. & 99.* Intellige, dum pœna est determinata, secus si esset arbitraria: Item dum est notorium facti permanentis, secus si sit facti transeuntis, Bursat. & Far. cũ concordantibus *quæst. 21. num.* 130. & Guaz. *defen. 1. num.* 85. & diffusius de hac limitatione Farin. *in fragm. crim. litera I. num. 699. & sequentibus.*

21 Limitatur septimo, regula prima, vt Iudex de consensu partium electus recusari non possit, Mascar. Specul. Tusch. & Guaz. *n. 81. & est tex. in l. item si suspectus ff. de procurat.* Nisi post electionem causa ad recusandum sufficiens superueniret, Thesaurus, qui alios allegat, Simon. de Præt. & Guaz. *cap.21. num. 63.* vtrumque probat Far. *in fragm. litera I. num. 695. & seq.* Qui idem solidè probat de impetrante *n. 692. 693. & 694.*

22. Limitatur octauo, regula prima, vt recusatio, dum est facienda, debeat fieri ante litis contestationem, Bertaz. *consl.8. n. 5. vol.1.* Mascar. **Recusatio Iudicis, quo tempore facienda.**

Mascar. quide communi, Marant. Gram. & Guaz. *cap.* 19. *num.* 87. Et in summarijs, in quibus lis non contestatur, primus actus, qui fieri solet post litis contestationem inducit cōtestationem litis, Carauit. qui de communi Marant. & Guaz. *n.* 87. *& est tex. in l. apertissimi, vbi glo. C. de iudic.* & ante talem primum actum in his, recusatio erit facienda. Imo recusatio debet precedere omnes exceptiones etiam dilatorias, Bertaz. *consf.* 8. *num.* 5. *vol.* 1. Felyn. *in cap. inter monasterium de re iudic.* Io: Ant. de Nigr. qui alios citans; testatur de cōmuni, & Guaz. *ibid.* sed si vno contextu proponerentur plures exceptiones, licet tutius esset, vt prius opponeretur recusatio, tamen si daretur recusationi etiam vltimus locus, non per hoc induceretur consensus in Iudicem, nec preposteratio noceret. Felyn. *n.* 5. Ang. Io. Anton. de Nigr. & Guaz. *num.* 88. In eadem enim scriptura non datur primum, nec secundùm, sed omnia intelliguntur perfecta in eodem instanti Ias. *in l.* 2. *§. prius num.* 21 *ff. de vulg. & pupil.* Menoch. *præsump.* 134. *n.* 23. *lib.* 3.

23. Sublim. primò, dum comparens protestatur non intendere cōsentire, nisi quatenus iuris esset, tunc enim etiam post contestationem litis, posset Iudicem recusare, Abb. Bald. Felyn. & Guaz. *defen.* 1. *c.* 19. *num.* 92.

24. Sublim. secundò, Dum causa suspicionis de nouo superuenit, quia, tunc recusatio potest fieri etiā post quam in causa conclusum fuit, Carauit. qui concordantes allegat, & testatur de veriore opinione, Franch. Maran. & Guaz. *num.* 95. Quod autem causa post litem contestatā superuenerit, vel post quam in causa fuit conclusum, notorie, & clare apparere debet, Franch. Mascard. & Guaz. *num.* 95. qui has, & plures alias sublimitationes proponit *à num.* 88. *vsque ad numerum* 98. quæ cum parum ad nos faciāt, prætermittuntur hic. De materia huius limitationis, & sublimitationum Farin. *in fragm. crim. agit n.* 197. 698. *in litera I. cum pluribus sequentibus nempe vsque ad numerum* 914.

25. Limitatur nonò, regula prima, vt si ille, qui Iudicem suspectū allegauerit coram eodem comparereat; allegando, producendo testes, petendo, vel recipiendo dilationes, vel aliqua faciendo tanquam coram Iudice, ab eodem Iudice suspicio tollatur, Bald. & Tusch. *tom.* 7. *concl.* 113. *n.* 34. Mascar. & Guaz. *num.* 71. & *est text. in cap. cum venissent de testibus.*

26. Et ideo, qui Iudicem suspectum allegauit, vt sibi non præiudicet, coram eodem comparendo, in qualibet comparitione protestetur, se facere citra consensum in iurisdictionem, & intendere, se non recedere à facta recusatione, innumque non consentire nisi quatenus de iure teneretur, Felyn. Io: Ant. de Nigr. & Guaz. *num.* 72. vbi testatur de practica in Vrbe obseruata.

27. Limitatur 10. regula prima, vt allegans Iudicem suspectum, reuerenter, & sine verbis iniuriam præseferentibus loqui debeat, Io: Ant. de Nigr. & Guaz. *defen.* 1. *cap.* 19. *n.* 62. & *est tex. in L. quisquis C. de* Recusatio quibus verbis fiat.

postu-

postulando, & in cap. in loco 5. quæst. 4.

An per Procuratorem recusetur Iudex. 28. Limitatur 11. regula prima, vt Procurator non possit Iudicem suspectum allegare, nisi ex speciali mandato, Caualc. qui concordantes allegat *de brach. Reg. p. 3. n.* 334. Rom. Tusch. & Guaz. *num. 61.* Farin. *in fragm. Crim. lit. I. num. 704. vbi etiam inducit DD. contra tenentes, dum procurator pro absente principali de rato promittit.*

Suspectus in iudicando nõ est in delegãdo suspectus. 29. Limitatur 12. reg. prima, vt suspectus in iudicando non sit suspectus in delegãdo, Bar. Castren. & Dec. quos refert, & sequitur Menochius *de arbitr. iudic. cas.* 458. *numero* 19.

Causa suspicionis, an coram Iudice à quo sit exprimẽda. 30. Limitatur 13. regula prima, vt quicquid sit de iure ciuili, tamen de iure canonico, quod seruandum est in statu Ecclesiæ præsertim, & magis apud Ecclesiasticos, causa suspicionis coram recusato sit exprimenda, Far. *cons. 17. num. 16. in fin.* vbi addentes, qui alios allegant, Carauit. Gram. Rolan. Guaz. *num. 63. & est tex. in cap. 2. requiris de appel. vbi not. glo.* quod talis debet esse causa allegata, quod si probata esset, legitima reputari deberet *per c. cum speciali de appell.* nisi suspicio esset famosa, quia tunc alleganda, & probãda esset coram Superiore, Clar. qui de communi §. *fin. quæst.* 43. *in fine*, vbi de communi *per dictũ c. 2. requiris*, & not. Guaz. *num. 66.* Et ad suspendendum iudicium, donec Superior adiri possit, dum causa est famosa, sufficit pro tunc iuramentum, Far. & ad eum addentes, qui alios allegant *cons. 17. num. 16.* Baiar. Mascar. & Guaz. *num. 64. cap. 19. defen. 1.* Hæc procedunt regulariter, sed dum suspicio esset iuris, & de iure excipere necesse non esset, & acta à suspecto quamuis non sit proposita exceptio nulla essent, Franch. & Scacc. *de appell. quæst. 7. num.* 71. latè de hac limitatione Far. *in fragm. lit. I. à n. 882. vsque ad numerum 896.*

Causas suspicionis, non Arbitri, sed Superiores cognoscũt. 31. Nota, quod cum hodie, vt dictum est *supra num. 2.* Arbitrorum electio ad causam suspicionis cognoscendam non sit in vsu super tali exceptione, & an causa probetur, legitimaque sit, Superiores cognoscunt, & alium Iudicem, vel Adiunctum concedunt, Clar. §. *fin. quæst.* 43. *in fin.* & ibi Baiar. *num.* 18. Carau. latissimè, & Guaz. *num.* 70. Quod Arbitrorum electio recesserit ab aula in statu Ecclesiastico, testis est Far. *num.* 929.

Recusatio fit in Scriptis cum causæ expressione. 32. Nota vlterius, quod recusatio Iudicis in scriptis fieri debet, & dum viua voce tantum fit, non tenet, Ias. in *l. fin. num.* 11. *C. de iudic.* & Guaz. *num.* 103. Farin. concordantes inducens in *fragm. crim. litera I. num.* 703. Dum autem in scriptis recusatio porrecta fuit, appellatio non requiritur, secundùm Far. *cons. 17. num. 4.* vbi concordantes citat; Præsertim quando recusans adire Superiorem non potuit, Bertaz. Caual. Carau. & Guaz. *n.* 103. vbi cum Menoch. & Caual. ait, quod vnico contextu causa legitima exprimenda est: Nisi esset scandalosa, quia tunc in Actis non exprimeretur, sed Superiori proponeretur.

Probandę causæ. 33. Nota tandem, quod si allegans causas suspicionis non probet, iniuriarum actione tenebitur secũdùm

dùm Bal. *in cap. super de offic. Deleg.* Ang. Baiar. & Guaz. *num. 62.*

An Iudex recusatus, cognoscat super exceptiones contra se datas.

34. Pro corollario eorum, quæ vsque huc dicta, & dicenda sunt *in hac quæst.* obserua, quod super exceptiones, quæ ad recusandum Iudicem, contra eius iurisdictionem proponuntur, regulariter ipsemet Iudex cognoscit: At si opponatur aliqua exceptio ad eum recusandũ eius sugillans personam, vt quod sit infamis, excommunicatus, &c. non potest ipse super huiusmodi exceptione cognoscere, Alex. Imol. & Clar. qui testatur de communi *q. 43. §. fin. vers. vnum*, quia vt idem Clar. ponderat, Iudex esset in propria causa, & certè numquam declararet se infamen &c. & ideo Superior super tali exceptione cognoscit, vel alium Iudicem ad cognoscendum dare debet. De hac materia, an Iudex cognoscere possit super exceptionibus contra se datis, melius quam alibi declaratur per *glos. in l. ex quacumq; in ver. sciatur ff. si quis in ius vocatus non ier.* de quo etiam agit Fely. *in cap. super literis num. 18. cum seq. de rescriptis.*

Plures sunt causę recusã. di Iudicẽ.

35. Regula secunda sit, Plurimę, dubio procul, sunt iustæ, legitimę, & sufficientes causæ ad Iudicem suspectum recusandum, quæ referuntur, à DD. & præsertim à Laurent. Beneuent. *in suo eleganti tract. de Iudice suspecto*; à Franch. *in cap. postremo de appell.* vbi 40. causas enumerat, *& ibidem* Alex. causas 90. ponit; à Guaz. qui *defen. 1. cap. 21. per totum*, causas 53. affert: Et ego hic insinuabo magis practicabiles, releuantes, & quotidianas, & ad pauca capita illas redigam.

Inimicitia, an sit legitima causa Iudicem recusandi?

36. Causa prima sufficiens ad Iudicem recusandum, & in totum, vt suspectũ remouendum, est inimicitia, Aret. & Ias. *in l. apertissimi, C. de iud.* Maran. Mascar. & Guaz. *defen. 1. cap. 21. num. 4.* Inimicitia verò ex iisdem capitibus colligitur ad Iudicem repellendum à iudicando, ex quibus repellendi essent testes à testificando, facilius enim repellitur Iudex à iudicando, quam testis à testificando, Tusch. *tom. 7. concl. 908. num. 11.* Masc. & Guaz. *n. 2.*

37. Capita verò dicta inimicitiæ fusè referuntur à Far. *q. 49. per totam*: & ea quæ ad Regulares spectare possunt adnotata sunt *hic supra quæst. 24.* & ad propositum etiã faciunt, quæ *dicta sunt q. 23.* & hic non repeto. De pluribus capitibus inimicitiæ, ex quibus, vt suspectus remouetur Iudex, in specie agit Guaz. *cap. 21. à num. 4. vsque ad numerum 10. Qui num. 5.* cum Maran. & Franch. tenet quamlibet inimicitiam, etiam non capitalem sufficere ad Iudicem, vt suspectum remouendum? Dummodo allegetur in specie, Capic. Carau. Franch. & Guarz. *num. 6.* Qui *dict. num. 5.* exemplificat in Iudice qui salutantem non resalutauit, & iterum tenuit idem *num. 37.* ex Maran. & Put.

38. Supradicta procedunt, quamuis inimicitia Iudicis processerit ex culpa, & facto proprio ipsius allegantis, Franch. & Scacc. *de appell. quæst. 17. lim. 47. mem. 1. n. 18.*

39. Ad causam inimicitiæ reducuntur sequentia, ex quibus Iudex vt suspectus recusatur; Puta quia

quia iam iudicauit semel, & in causa appellationis constat grauasse Io: Andr. *in c. ad hæc de appel.* quem teste Franch. ibidem communiter DD. sequuntur, & tenent Guaz. *defen.* 1. *cap.* 21. *n.* 24. Dec. & Scacc. *quæst.* 17. *lim.* 47. *mem.* 3. *num.* 2. Et ex hoc capite Iudex suspectus erit non modo in eadem, sed etiam in alijs causis omnino separatis, Frãch. & Scacc. *num.* 3. quod maximè procedit in grauamine torturæ, quia iniustè tortus, & etiam tota eius domus, talis torquentis iurisdictionem declinare potest, Ang. *in l.* 2. *num.* 4. *ff. de appell.* Scacc. *de appel. q.* 17. *lim.* 47. *mem.* 3. *num.* 3. vt si Iudex denegatis copijs indiciorum, vel sine indicijs Reum ad torturam posuit, Castren. & Guaz. *num.* 29.

40. Imò, quòd sufficiat ad Iudicem recusandum, quod semel in eadem causa iudicauerit, licet non cõstet de grauamine, cum non præsumatur opinionem mutare velle, ne sibi sit contrarius, voluerunt Aret. *conf.* 29. & Io: Ant. de Nigr. *super constit. Reg. cap.* 217. *num.* 43. Et quod idem dicendum sit quamuis de grauamine nõ constet, dummodo recusans in alia causa ab eodem Iudice appellauerit, pendente appellatione, opinati sunt, Franch. Imol. & Maran. quos refert Guaz. *dicto num.* 24. Vbi ait hoc sine difficultate procedere, si probetur, quod Iudex propter appellationẽ, contra appellantes vlcisci soleat. At quod regulariter non sufficiat appellationis pendẽtia in alia causa, nisi de grauamine constet, verũ existimarunt Io: Andr. quem sequitur Scacc. *num.* 4. & est communis DD. sequenda, non enim qui temere appellauit, iure potest Iudicem suspectum allegare, vt not. Abb. Cardin. Alex. & Scacc. *de appell. q.* 17. *lim.* 47. *mem.* 3. *num.* 4.

41. Ad eandem inimicitiæ causam iustam pertinet Iudicis recusatio, eo quod sit nimis seuerus, & crudelis, Bal. Ias. Maran. & Guaz. *defen.* 1. *cap.* 21. *num.* 44. Indiscretus, iniquus, Bal. Maran. & Guaz. *num.* 47. vbi cum Franch. idem dicit de Iudice, qui iniquus esse consueuit. Idipsum dicendum est de Iudice, qui in causa Aduocatũ audire non vult, Lanfranc. Maran. & Guaz. *num.* 49. vel qui excedit modum in exequendo, aut non seruat essentialia iudicij, puta non admittendo testes, dum debet, seu potestatem delegatam vltra metas excedendo, *cap. super quæstionem de offic. Deleg.* & not. Nauar. *in cap. si quando de rescriptis n.* 6. Pegn. quem sequitur Boner. *in direct. par.* 3. *c.* 1. Similiter suspectus recusari potest Iudex, qui grauamen comminatur, Franch. Maran. Put. & Guaz. *num* 36. Et hoc quamuis comminatio extraiudicialis tantùm fuerit, Tusch. *tomo* 7. *concl.* 908. *num.* 31. Castren. & Guaz. *num.* 28.

42. Repellitur pariter Iudex, vt suspectus, quando Domini allegantis inimicus esset, Bar. Io. Andr. Lanfranc. & Guaz. *num.* 55. sicut etiam si Dominus suspectus esset, & tota eius familia suspecta reputaretur, Franch. Maran. & Guaz. *num.* 34.

Nota, quod Iudex dum est suspectus ex causa capitalis inimicitiæ, etiam non opposita recusatione,

tione, processus ab eo factus est nullus, secundùm Præpos. Ang. Bal. & Farin. *in fragm. crim. litera I. n.* 706. Quamuis Iudex ex alijs capitibus notoriè suspectus validè procedat, & pronunciet antequam recusetur Abb. Butr. Felyn. & plures alij, quos sequitur Farin. *ibid. num.* 705. vbi exemplificat in Iudice patre in causa filij, & Domino in causa sui familiaris. De materia huius causæ latè Farin. *num.* 861. *vsque* 881.

Amicitia an reddat Iudicem suspectũ.

43 Causa secunda principalis ad Iudicem, vt suspectum recusandum, est opposita primæ, nempè amicicia, & beneuolentia; Ex qua beneuolentia, & proprio erga se ipsum amore, oritur, vt quilibet Iudex suspectus sit in causa propria, vt latè probat Tusch. *tomo* 7. *concl.* 908. *num.* 1. Et diffusius *concl.* 422. Oltrad. Maran. & Guaz. *defen.* 1. *cap.* 21. *num.* 15. *Qui num.* 16. probat etiam Assessorem, & Officialem illius, de cuius causa agitur, esse suspectum.

Iudex in causa propria est suspectus.

44. Ampliatur quod dictum est in proximo numero, vt procedat nō modo in Iudice Delegato, quod minus esset, sed etiam in Ordinario, qui in causa propria Iudex esse non potest, *l. Iulianus la seconda ff. de iudic. l. vnica, C. ne quis in caus. prop.* & not. Surd. cum multis ab eo citatis *cons.* 50. *num.* 9. *& cons.* 47. *num.* 1. Bal. *in c. primo colum.* 2. *vers. de propria autem, de inuest. in marit. fact.* Socin. *cons.* 96. *num.* 7. *volum.* 1. Bart. *in l. qui iurisdictioni ver. numquid ff. de iurisd. omn. Iudic.*

45. Subampliatur primò ampliatio, vt procedat, etiam si pars non contradicat, Surd. qui de communi testatur, *cons.* 50. *n.* 24. quia ipso iure quis prohibetur esse Iudex in propria causa, Surd. *d. n.* 24. & Ias. *in l. qui iurisdictioni ff. de iurisd. omn. Iud.* & propterea etiam parte non recusante processus esset ipso iure nullus.

46. Subampliatur secundò, vt Iudex Ordinarius in totum sit remouendus in causa propria, nec ei Adiunctus dari valeat, cum quo processum fabricet, & ratio est, quia Adiunctus datur, dum Ordinarius ex alijs capitibus suspectus recusatur, Tusch. *pract. concl.* 200. *in ver. Adiunctus n.* 1. & tunc Ordinarius iurisdictione in causa procedendi non priuatur, sed tantùm illa iurisdictio communicatur Adiuncto, sine quo ipse Ordinarius in causa procedere non valet, Gratian. *discep. foren. cap.* 100. *num.* 41. *& seq.* At in causa propria, Iudex ipso iure iurisdictione caret, in puncto Surd. *d. cons.* 50. *num.* 21. 25. *&* 26. nec non, & melius *n.* 33. *&* 34. vbi probat, quod Iudex quicumque, etiam si sit Episcopus Ordinarius, in propria causa omnino iurisdictione caret, & est tanquam priuatus, citans Hostien. & alios.

47. Eadem de causa, Prælatus in propriæ Ecclesiæ causa, vti suspectus recusari potest, Abb. & Dec. *in c. postremo de appell.* Franch. Maran. & Guaz. *defen.* 1. *cap.* 21. *num.* 38. qui cum Maran. idem dicit de consanguineo Prælati. Et idem dicendum est de quolibet habente interesse in causa, puta quia teneretur de euictione, Franch. Maran. & Guaz. *n.* 44. vel quia

litigaret in simili causa, talis enim iudicaret, sicut iudicari vellet, glo. *in c. cum super de offic. Deleg.* Abb. Franch. Mascar. & Guaz. *num.* 13.

Iudex est suspectus dũ nimis fauet vni parti.

48. Propriè ex dicta secunda causa, suspectus allegatur Iudex, qui nimis fauet parti aduersæ, demonstrando ei nimiæ amicitiæ signa, Tusch. *tom.* 7. *concl.* 908. *num.* 8. Franch. Maran. & Guaz. *n.* 25. *&* 35. Imò sufficit ad hoc, vt verisimiliter præsumatur, Iudicem in fauorem alterius partis inclinare, Bertaz. *cõs.* 8. *n.* 4. Abb. *in c. causã, quæ il secũdo de iud.* Maran. & Guaz. *n.* 14.

Vel parti nimis est familiaris.

49. Idem dic, si Iudex nimis familiaris, & domesticus sit vnius partis, qui suspectus allegari potest, Abb. Dec. & Io: Ant. de Nigr. *in const. Regn. cap.* 217. *num.* 38. Vel commensalis, Tusch. *tom.* 7. *concl.* 918. *n.* 6. Franch. Maran. & Guaz. *defen.* 1. *cap.* 21. *num.* 27. Vel subditus, vasallus, seu suffraganeus, latè Bart. *in tract. de Iudic. susp. in princ.* Tusch. *concl.* 908. *numer.* 19. *& seq.* Franch. Maran. Put. & Guaz. *n.* 32. Vel cõpater, Maran. Put. & Guaz. *n.* 48. Vel Aduocatus, siue Procurator in causa, Franch. Lanfrãc. & Guaz. *numero* 51. Vel testis in causa, Dec. *in c. postremo de appel.* Franch. Io: Ant. de Nigr. Maran. & Guaz. *num.* 23. Vel consanguineus, aut affinis, Bart. vbi supra Tusch. *num.* 14. 17. *&* 23. Bal. Franch. & Guaz. cum alijs concordantibus. *n.* 18.

Vel datus ad partis instantiã &c.

50. Huc spectat, vt Iudex suspectus iure recusetur, dum ad instantiam partis aduersæ datus fuit, Bertaz. *cons.* 8. *num.* 4. *volum.* 1. Caualcan. Franch. Maran. & Guaz. *defen.* 1. *cap.* 21. *num.* 40. Vel si idem Iudex causam sibi committi sollicitauerit, Franch. Maran. & Guaz. *num.* 41. Seu dum donum à parte contraria Iudex accepit, Franch. Maran. & Guaz. *num.* 42. Siue quãdo pretio aut prece Iudex fuit corruptus, Franch. Maran. & Guaz. *n.* 45. Et idem dicendum est, quando vnus impetrauit alium, & alius impetrauit alterum, & sic dũ Iudices reciproci sunt, Frãch. & Guaz. *n.* 54.

Vel ex voti propalatione.

51. Similiter suspectus Iudex redditur, dum parti aduersæ, vel etiam alijs ante sententiam suum propalauit votum, Cępol. Innoc. & Carauit. *cons.* 134. *num.* 2. Ias. & Guaz. concordantes inducens, & testans ita passim obseruari *defen.* 1. *cap.* 21. *num.* 64. Aret. Speculat. & Menoch. *libr.* 2. *cas.* 458. *num.* 14. Cum enim Iudex suam detexerit voluntatem, præsumptio est, quod ab ea non recedet, Menoch. *num.* 13. De materia huius secũdæ causæ copiosè Farin. *in Fragm. crim. litera I. à n.* 808. *vsque ad n.* 829. *imò ad num.* 861.

Iudex imperitus recusatur, itẽ mutus, surdus, furiosus.

52. Causa tertia principalis, ex qua Iudex recusari potest, eius est inhabilitas, vt quia sit imperitus, & causa sit grauis, & difficilis *c. ex literis de consanguin. & affin.* & not. Bald. Dec. Ias. Maran. Mascar. & Guaz. *num.* 12. Vel quod sit mutus, surdus, vt tenent Armil. Gratian. Tabien. & Bouer. *in direct. part.* 3. *c.* 1. Vel perpetuo furiosus glos. *in c.* 1. *vers. & qui perpetuo* 3. *qu.* 7. Imò absque recusatione, Iudicis muti, surdi, furiosi, & similium processus est ipso iure nullus; Idem dic de similibus, puta de minore 18. annorum de perpetuo cæco, &c. Bald.

quem

quẽ sequitur Fely. *in c. ad probãdũ de re iudic.* Late Caualc. *de brach. Reg. Frag. 3.* Vãt. & Guaz. *c. 22. n. 3. def. 1.*

Itẽ excõmunicatus.

53. Ex eodem capite inhabilitatis recusari potest excommunicatus, Armil. Sylu. Tabie. & Bouer. *in d. c. 1. & est tex. in c. decernimus de sent. excom. in 6.*: Stante enim sentẽtia excommunicationis contra Iudicem, eius iurisdictio vsque ad absolutionem suspenditur, Franch. Innoc. Vant. & Guaz. *n. 5.*

Item de crimine condemnatus.

54. Inhabilis similiter est Iudex criminosus, condemnatus de furto, adulterio, vel similibus, qui de talibus criminibus iudicare non potest, & propterea iure recusatur in ijsdem criminibus, Ang. *in l. cum Prætor. §. non autem ff. de iudic.* Innoc. *in cap. sup. litteris de rescrip.* Lanfranc. & Guaz. *defen. 1. c. 22. num. 8.* Et idem dicendum est in Iudice condemnato ex quacumque alia occasione irrogante infamiam, Anton. Gamb. & Guaz. *num. 9. & est tex. in l. Iudices C. de dignit.* Secus si de prædictis non fuerit condemnatus, tunc enim exceptio criminis, Iudicis iurisdictionem, siue Delegatam, siue Ordinariam non suspenderet, nec repelli posset Card. Alex. & Clar. qui testatur de communi *q. 43. vers. item,* Marian. Soc. & Guaz. *n. 2.*

Causa repellens testem, etiam Iudicem repellit.

55. Generalius, *quam supra n. 36.* hic notandum, quod omnis causa, quæ ad testem suspectum allegandum sufficiens est, multo magis sufficiet ad Iudicem allegãdum suspectum, faciliùs enim Iudex à iudicando repellitur, quam testis à testificando, Tusch. *to. 7. concl. 908. n. 11.* Mascar. concordantes inducens, Lanfranc. & Guaz. *cap. 21. n. 2.* Ias. *in l. apertissimi num. 7. C. de iudic.*

Iudex recusatus super sedeat regulariter.

56. Tandem animaduertendũ, quod licet causę, ad Iudicem repellendum vt suspectum, debeant esse sufficientes, & legitimæ, tamen saltem de consilio, dum Reus Iudicẽ suspectum allegat, dicens sibi non confidere, causas suspicionis allegare, Iudex supersedere debet, donec consulatur Superior, qui mandet, vel causam per alium cognosci, vel per se ipsum, non obstantibus allegatis suspicionibus; ita Bertaz. *lib. 1. cons. 8. n. 39.* Contrad. *de offic. prætor. num. 9.* Et vt bonus, doctus, & Deum timens Iudex, vt not. Ambrosin. *de modo forman. proces. inform. libr. 1. cap. 7. num. 20. & seq.* libentissimè à talis causę cognitione abstinere debet. Non est nihilominus dubitandum, quod recusatio notóriè, frustatoria, absque periculo attentatorum, per Iudicem recusatum sperni possit, Costa, Guaz. & alij *defen. 1. cap. 21. num. 65.* Imò præsertim quando in limine expeditionis, vel prolationis sententiæ, si recusatio manifestè calumniosa proponeretur, reijcienda esset, Rot. Rom. *decis. 563. num. 16. & seq. part. 1. in nouissimis,* & Guaz. *d. n. 65.*

Recusatio, & appellatio æquiparantur.

57. Plura de materia huius quæstionis Guaz. *defen. 1. cap. 19. 20. & 21.* nec non plurima erunt ad propositum dicenda *infra tract. 13. vbi agetur de appellatione,* cum recusatio, & appellatio pari passu ambulent, secundum Franch. Fely. & Scacc. *de appel. q. 16. lim. 2. num. 8.* Et diffusius Far. *in Frag. crim. littera I. in ver. Iudex à n. 685. vsq; ad n. 971.*

58. Non

58. Non definam hic adnotare, non licere Religiosis, nisi in casu raro, in quo licita esset appellatio, Regularem Prælatum recusare, nempè, quando constaret, quod iste omninò iniquè se gereret in materia graui, ita Sanch. *lib. 6. in Decal. cap.* 8. *num. vlt.* & Leza. *to.* 1. *cap.* 9. *num.* 8. Qualiter autem se gerere debeant Regulares, tam recusans, quam recusatus, agit Peirin. *tom.* 1. *quæst.* 1. *de obedientia cap.* 19. *§.* 1.

Religiosis recusatio licita an sit.

Quot, iuxta nostrum modum procedendi sint criminum genera, & à quibus sint plectenda.
Quæst. 7.

1. HVcusque de causa iudicij efficiente actum est, *in hac quæst. & sequenti*, de eiusdē causa materiali, quam etiam dicunt materiam circa quam, differendum erit; Nempè de diuersis criminum generibus apud nos: Crimina nanque sunt velut materia, circa quam iudicia omnia versantur; de quibus propterea iterum, atq; iterum in progressu huius operis agēdum erit, præsertim *à quæst.* 103. *vsque ad quæst.* 132. in quibus ex professo de quamplurium delictorum generibus, & eorum pœnis pertractabitur.

2. Regula prima fit. Crimina omnia ad quatuor genera rediguntur; Ad leuia, grauia, grauiora, & grauissima, iuxta nostrum modum proced. *in cap.* 1. *in princip.* & de hac distinctione meminit Bar. *in l. si non solum §. si mandato meo num.* 7. *ff. de minor. glos. in l. auxilium, ff. de minor.* Panorm. *in cap. tuæ de pœn.* & Clar. *in lib.* 5. *§.* 1. *vers. sunt etiam.*

Quatuor criminū genera.

3. Declaratur primò, Regula; leuia, defectus sunt quotidiani, qui passim admittuntur, vel ex negligentia, vel ex animi leuitate, qualia sunt, fractio silentij, cibi, vel potus absque licentia sumptio, & similia, vt insinuatur in nostro Modo proced. *ibid.*

4. Declaratur secundò, Grauia sunt, ieiunium Ecclesiasticum, seù Regulare frangere; abusus inter loquendum sacrarum scripturarū, & huiusmodi, iuxta Mod. proced. *ibidem.*

5. Declaratur tertiò, Grauiora sunt, fratrem notabili iniuria afficere, vel conuitia, seu enormes contumelias obijcere; & similia, prout declaratur in *nostro Modo proced. ibid.*

6. Declaratur quartò, grauissima tandem crimina sunt, de quibus agitur *ibid. in nostro Modo proc.*

7. Regula secunda fit. In leuibus, & grauibus criminibus non solùm Superiores Maiores, sed etiā Minores, vt Guardianus, Præses, & Vicarius sine vllo prorsus scripto salutaribus pœnitentijs procedere debent, omni appellatione remota, vt determinatur in nostro Modo proc. *ibid. iuxta c. ad nostram, c. reprehensionis, & c. specialis §. porrò de appell. & notat* S. Antonin. 3. *par. tit.* 9. *cap.* 8. Clar. *§. fin. quæst.* 8. *sub vers. scias tamen*, & Farin. *quæst.* 21. *num.* 136.

In leuibus, & grauibus. qui procedant.

8. Limitatur, vt appellatio in his licita sit, dum Superiores correctionis modum excedunt, *cap. de Prio-*

Priore, de appell. & ponderat Abb. *in dict. cap. ad nostram, & in cap. cum speciali*, & Feder. de Sen. *cons.* 55. *circa finem*; hanc limitationem habes etiam *in c. irrefragabili de offic. Ordin.*

In grauioribus, & grauissimis, qui procedãt.

9. Regula tertia sit. In grauioribus, & grauissimis Generales, & Prouinciales tantùm Ministri, ac eorum Visitatores, & Commissarij, scripto, seu formato processu, iuridicè procedere debent, & nullus ipsis inferior, *vt ibidem in nostro Modo proced.* decernitur.

10. Limitatur, vt in casibus vrgentibus (vt supra dictum est) & vbi periculum est in mora, Guardiani, & eorum Vicarij, tanquam Prouincialium Delegati, processum conficere possint, & de consilio Seniorum Conuentus, ad custodiam, vbi fuga timetur, in carcerem detrudere valeant, & deinde certiorem Superiorem maiorem facere, *vt ibidem conceditur in nostro Modo proced.* & tradit Bouer. *in Direct. p. 1. §. Iudices cap.* 4. vbi in num. horum Delegatorum meritò recenset etiam Custodes, qui ex nostris Constitut. vbi præsentia Prouincialis haberi non potest, in vrgentibus prouidere valent.

11. De materia huius q. agit Bouer. *in Direct. par. 1. c. 6.* & Franc. Arret. *in Praxi cap. 3. in 1. substantiali iudicij.*

An apices, & Solemnitates iuris in Regularium iudicio dimitti debeant. Quæst. 8.

1. IN *Superiori quæst.*, de materiali, *in hac, & sequenti quæst. rite* de formali iudicij causa tractandum erit; Nempè *in præsenti quæst.* de apicibus, qui sunt forma dimittenda in Regulari priuilegiato iudicio, licèt in alijs non priuilegiatis iudicijs, forma talis seruanda sit; In sequenti verò de substantialibus, & essentialibus iudicij, quæ ad formam necessariam spectant, in eorum iudicijs etiam à Regularibus seruandam.

2. Et pro tituli declaratione, præmitto; Apices, & solemnitates iuris esse, quæ ad perfectionem, pompam, & ornatum, iudicij, de iure ciuili, vel canonico ordinata fuere, vt declarat Abb. *in c. dilecti de iudic.*, S. Antonin. *par. 3. tit. 9. c. 15. §. 6. & 7.* Nauar. *in lib. 2. tit. de appell. cons. 5. num. 10.* & Sylu. *ver. Iudex 1. quæst. 5.*

Apices quid.

3. Regula sit. In iudicio Regulari apicibus, & solemnitatibus iuris dimissis, procedere Iudices possunt simpliciter, summariè, de plano, & sola facti veritate inspecta, sine strepitu, & figura iudicij: Hæc regula est communis ferè omnium interpretum iuris Canonici, & maximè Abb. *in c. cum contingat, de foro compet.*, & est fundata *in c. qualiter, & quando, il 2. in fi. de accusa.*; vbi prænotato ordine iuris à non Regularibus seruando, subditur sic. Hunc tamen ordinem circa Regulares personas, non credimus vsquequaque seruandum; *& in c. olim eod. tit.*, vbi declaratur; Non decere seruos Dei inuolui in strepitibus iudicialibus; & propterea in eorum negocio procedendum esse de plano, & sine iudiciorum strepitu; Et in nostris *Constitutioni-*

Apicibus dimissis, procedere possũt Regulares, summariè, etc.

bus

bus in c.10.§.& perche, in illis verbis: Et non s'osseruino le sottilità delle leggi, ouero le giudiciarie tele, secō do la cōcessione di Bonif. VIII. Nec nō *in nostro modo proced. in c.2. à princip. vsq; ad vers. Substantialia verò*, exclusiuè; vbi statuitur in hæc verba, interpolatè: Ideo Constitutioni Bonif. adherente, declaramus, in procedendo, prætermittenda esse omnia, quæ ad iuris solemnitatem pertinent, rimulis, & apicibus omnibus postpositis, essentialibus tantùm obseruatis: Et notauit Nauar. *lib.2. consil. tit. de appell. cons.5. n.10.* seruari debere à Regularibus in eorum iudicijs peragendis, ea tantùm, quæ sunt de iure naturali, & Diuino, sufficientia ad inquisitionem, & inuentionem iustitiæ, & veritatis, vnde in procedendo non debent ea effici, quæ ad strepitum, & figuram iudicij pertinent.

4. Eadem regula fundamentum habet *in Indulto Bonif. VIII., de quo in Compen. priuileg. ver. appellare n.1. & ver. correctio fratrum n.6.* tenoris sequentis.

Bonifacij Indultum

5. Bonifacius Epis. Ser. Ser. Dei, dilectis filijs Generali, & Prouincialibus Ministris, & vniuersis fratribus Ordinis Fratrum Minorum &c. Authoritate Apostolica indulgemus, vt ad correctiones, & punitiones fratrum eiusdem Ordinis delinquentium infligendas, Prælati Ordinis supradicti, ad quos spectare ea noscuntur, rimulis iuris, & apicibus eius postpositis liberè procedere valeant, secundum consuetudines approbatas, & Generalia facta, & facienda Ordinis instituta, &c. Itaque apices, & solemnitates iuris, seruandæ apud non priuilegiatos, dimittendę sunt apud priuilegiatos Regulares.

Quomodo Regula, & Indultū intelligantur.

6. Caueant tamen Regulares Iudices, ne cum aliquibus minus iuris peritis allucinentur, & decipiantur, nō rectè verba Indultorū, præsertim adducti *priuilegij Bonif.* intelligentes; quæ sunt ista. Rimulis iuris, & apicibus eius postpositis, &c. Non enim, vt animaduertit S. Antonin. *par.3. tit.9. c.15. §.7.* intelligi debent hæc verba, vt in procedendo in iudicio Regulari, postponantur omnia ciuilia, & Canonica iura, quia hoc esset *contra l. bona fides, iuncta glo. ff. depositi;* Sed intelligenda sunt, ait S. Antonin., hoc est; Postpositis, & non seruatis illis iuribus, siue Ciuilibus, siue Canonicis, quæ ponunt quasdam solemnitates, seu subtilitates, quæ veritatem negocij non tangunt; talia enim vocantur apices iuris, vt not. etiam Bar. *in l. si fideiussor §. quædam ff. mandati:* Alia verò iura, quæ veritatem negocij tangunt, circa testes, & circa reliqua, in procedendo, in Regulari iudicio seruanda sunt. Et propterea non modo ea, quæ de iure Diuino, vel gentium, sed etiam ea, quæ de iure communi Canonico, siue Ciuili disponūtur, & ad negotij veritatem spectāt, apud quoscunque Regulares, tanquam substantialia, & essentialia iudicij, seruanda erunt; & tangam iterum *inf. num.18.*

7. Accipe quamplures ampliationes, seu potius declarationes propositæ Regulæ.

8. Declaratur regula prima, vt à iudicio Regulari remoueantur calum-

Pluribus modis Regula declaratur vsq; ad n. 16. calumniatores, dolosæ dilationes, & frustratoriæ exceptiones, hoc enim importat particula illa in regula (simpliciter,) vt declarat Card. Alex. *in Clem. dispendiosam n. 42.* vbi etiam Paul. de Cast. & S. Antonin. *in par. 3. tit. 9. c. 15. in princ.*; De hac particula (simpliciter) agit Barbo. *in tract. de clausul.*, *in clauf. 103.* vbi de tota hac clausula differit (simpliciter, summariè, de plano, sine strepitu, & figura iudicij.)

9. Declaratur secundò regula, vt omittantur in dicto iudicio sessio pro tribunali, & solemnitas non procedendi in diebus festiuis, hoc enim sibi vult particula regulæ (De plano,) vt innuit Paul. de Cast. *in dicta Clem. dispendiosam, & in Clem. sæpe de verb. Sign.*, vt notat S. Antonin. *vbi sup.* §. 1.; Item per hanc particulam excluditur pernitiosa superfluitas, maximè superfluum multorum testium examen, & reprobatio non necessaria ipsorum, secundum Card. Alex. *vbi supra.* De hac particula (De plano) agũt Barbosa *in tract. de Clauf.*, *in clauf. 103.*, & Marta *clauf. 160. n. 9. par. 1.*

10. Declaratur tertiò regula, vt in dicto foro solùm requirantur, quæ ad iudicij naturam pertinent, vnde in eo non conceditur Reis, vt testium iuramenta videant, Abb. *in c. cum contingat n. 26. de foro Compet.* Nec testium depositionum copia eis datur, quòd significatur illa particula regulæ (Summariè,) vt deducitur ex dictis Bar. & Bal. *in l. filius familias ff. de donat.* Aret. *in l. eum qui § filius ff. de acquir. hæred.* & Felyn. *in c. dilecti de iudic.* Agunt de hac particula (Summariè) Marta *de clauf. par. 1. clauf. 160.* & Barbosa *clauf. 103. in tr. de clauf.*

11. Limitatur hoc vltimum; nempè, copiam depositionum testium Reis in dicto iudicio non dari, vt saltèm articulorum copia ex dictis testium extracta summariè Reis danda sit, *iuxta nostrum Modum proced. in cap. 2. §. in defensione*, nec non copia aliorum indiciorum in processu apparentium, vt determinatur *ibidem in 4. substantiali §. noscant*; talis enim copia ad sui defensionem cuilibet Reo necessaria est, vt obseruant Abb. & Hostien. *in c. cum olim, & in c. qualiter, & quando, il 2. de accusat.*

12. Declaratur quartò regula, vt solemnitas requisita multorum testium sit amputanda, ita vt, apud Regulares, duo testes contestes sufficiant, licèt in aliquo casu de iure Ciuili plures requirantur; libellus non detur nec lis contestetur, Bar. *in l. fideiussor §. quædam ff. mandati*, nec alia huiusmodi præstentur, quæ ad figuram, & strepitum iudicij pertinent; Item vt Prælatus possit repelle appellationes dilatorias impedientes processum in causa; Item vt Procurator, seu Aduocatus Reo non detur, sed tantùm Consiliarius intra Congregationem cum summario testium, ità tamen, vt testium nomina regulariter non dentur apud nos, *iuxta nostrum Modum proced. in c. 2. circa quartum substantiale*: An autem datio nominum testium sit de apicibus, vel substantialibus, habetur *infra q. 90. n. 10. vsq; ad n. 13.*

13. Declaratur quintò regula, vt Prælati Regulares in testes ad-

D mittere

mittere possint personas à iure reprobatas, puta relegatos, & infames, quia infamia est de iure positiuo, *c. per tuas de Simon.* & ità tradunt S. Antonin. *par. 3. tit. 9. c. 15.* §. 6. & Sylu. *ver. Iudex, il primo n. 5. & 9.*; & consequenter admitti poterunt in testes mulieres, quæ, non iure naturæ, nec gentium, sed Canonico, repelluntur, *in c. mulierem 33. q. 5.* & deducitur *ex Clar. lib. 3. §. testamentum q. 6.* Vide in proposito in comprobationem, & declarationem, dicenda *infra q. 30. num. 10. & 11.* Quanta verò fides præstanda sit prædictis testibus, habetur *infra q. 41. per totam.*

14. Declaratur sextò regula, vt in modo procedēdi in iudicio Regulari, omnis reijciatur pompa, seu solemnitas iuris, dummodo ius Diuinum, naturæ, & gentium intactum maneat, & hic est sensus illius particulæ regulæ (Sola facti veritate inspecta) Abb. *in c. dilecti, & in c. qualiter, & quandò supra citatis.*

15. Pro maiori declaratione huius particulę (Sola facti veritate inspecta) animaduertendum est, quod idem importat, quod illa alia particula (Manu Regia,) & relaxat omnes solemnitates iuris positiui; vnde qui facultatem habet taliter procedendi, ad ea tantùm tenetur, quæ sunt iuris gentium, Marta *de clauf. num. 8. clauf. 160.* cum Iaf. Alex. & Rom. & latius *in clauf. 250.* in qua de hac particula agit per totam, & post eum, *in tra. de clauf. Barbos: clauf. 101.*; Et hic nota, quod idem importat alia clausula, seu particula (sine strepitu, & figura iudicij) secundum Martam *in dicta clauf. 160. num. 6.* ex Bar. *in Clem. ad reprimendum, verf. & figura in fi. & ibid.* addit Marta, quod hæc particula (sine figura iudicij) importat virtutem omnium similium clausularum simul, & semel dictarum, videlicet (simpliciter, de plano, sine strepitu, & figura iudicij) & ita ait sentire, *vbi sup.* Bar. & ibi ad eum addentes, concordantes plurimos inducunt. Pariter hæc clausula (Manu Regia) idem importat, quod tota ista clausula (Summariè, simpliciter, de plano, sine strepitu, & figura iudicij) per hanc enim clausulam (Manu Regia) censentur sublatæ omnes iuris positiui solemnitates, ita vt causa decìdi possit de iure gentium, ita Alex. Bar. Bal. Felyn. Marta, & alij *clauf. 70.* vbi ex professo per totam agit de hac clausula (Manu Regia) Et de omnibus prædictis clausulis agit remissiuè Far. *q. 185. §. 2.*

16. Declaratur septimò regula, vt Iudex Regularis, supradicta ad apices, & solemnitates pertinentia, omittens in modo procedendi in iudicijs, cum non teneatur, imò nec regulariter illa admittere expediat, non solùm non sit culpabilis, nec punibilis, sed potius laude dignus, cum præstet, quod sui muneris est. Consilium tamen sit, vt quando quædam ex prædictis, de facili, sine procrastinatione, & sine iudicij præiudicio seruari possunt, seruentur; saltem quando ambiguum est, an res, de quarum omissione tractatur, spectent ad apices, vel ad substantialia, seu aliquo modo ad substantialia redigantur: Et

hoc

hoc consilium tanto libentius sequendum videtur, quanto Iudices Regulares, non tenentur ex vi Constitutionis Bonif. VIII. eius priuilegio vti, cum Pontifex non dicat; Iudices Regulares (debeant) sed (valeant) & propterea si voluerint, iudiciarium ordinem seruare poterunt, vt tenet Abb. *in c. cum contingat, de foro compet. n.26. post* Ioan. de Lign. & ita etiam sentit *gl. in Clem. dispendiosa in ver. valeat,* vbi, citatis iuribus in comprobationem, sustinet, quod etiam partibus contradicentibus, possint Iudices Regulares ordinem iuris seruare, & in confirmationem propositi Consilij, ait: In casibus, in quibus dubitatur, an hæc Constitutio locum habeat, Iudex ad omne dubium tollendum, ordinem iudiciarium seruet. Et vtique circumscriptis omnibus alijs rationibus, & dato, quod in rei veritate, aliquæ iuridicæ obseruationes superfluæ nobis essent, tutius est, quædam superflua admittere, superflua enim, secundum iura, non vitiant, quam vel minimum substantiale omittere; omissio enim vnius substantialis, processum vitiatum reddit: Quod præsertim cauendum est, dum potest dubitari, quin acta tandem Reo reclamante, extra Religionem trasmittenda sint: qui enim extra Religionem processus dijudicant, apices seruare assueti in eorum processibus, apud ipsos in foro non Regulari essentiales, de facili, etiam in Regularium processibus essentiales esse existimant, licèt verè non sint, & ex eorum omissione processus nullos decernunt.

17. Sequuntur quædam limitationes propositæ regulæ, nisi eas, vel aliquam illarum, declarationes potius appellare velimus.

18. Limitatur primò regula, vt licet non teneantur Regulares ad ea, quæ sunt iuris Ciuilis, & Canonici, hoc procedat, *vt supra dictum est n.6.* quoad modum procedendi dimissis subtilitatibus, &c.; In reliquis verò, ligantur omnino Regulares proculdubio à iure Canonico, imò etiam à Ciuili, quamuis ab hoc non ex vi coactiua, sed directiua, vt latè tradit Squillans *in tract. de priuil. cleric. c.7. n.94. & sequentibus,* cum Bonaci. Dia. Suar. & diffusius de hoc agetur *infra q.9. num. 5. 6. & 7.* Multipliciter limitatur Regula vsq; ad n.21.

19. Limitatur secundò regula, vt Iudex Regularis non possit sine causa pœnam à lege, vel statuto taxatam augere, minuere, vel mutare, hoc enim ad apices non spectat; vt diffusè tractabitur *infra q. 233. vsque 140.* Et hic tantum adnotandum censui, quod in Regularium foro, pœnę mitiores esse debent, quàm in foro sæculari; Indignum enim est honorabilia Christi membra, seu eius Ecclesiæ indignè tractari, vt docet Conc. Brachar. *cbar. 3. c. 6.* vnde iuxta eorum statuta Regulares sunt pœnis plectendi.

20. Limitatur tertiò, regula, vt circumscriptis consuetudinibus, & institutis Generalibus factis, vel faciendis, Regulares debeant seruare apices, & rimulas iuris, attento prædicto priuilegio Bonif. VIII. aliàs eius limites excederent, cum tamen vltra tenorem extendi non debeat, *cap. porrò de priuileg.* In eo

D 2 nanque

nanque non concedit Pontifex, vt liberè, & ex proprio capite apices Prælati postponant; sed vt liberè secundùm consuetudines approbatas, & Generalia facta, & facienda Ordinis Instituta, rimulis, & apicibus iuris postpositis, procedere valeant, quibus cessantibus, cessat priuilegium, ita Megal. *in pract. crim. Canon. cap.1. num.6.*

21. Sed quicquid sit de veritate huius limitationis in ordine ad alios Regulares; Nos approbatam habemus consuetudinem, iuxta *nostrum Modum proced. in cap.2. parum post princ. vers. ideò prædictæ*, vbi habetur: Ideo Bonifacij Constitutioni inherentes, declaramus, in procedendo prætermittenda esse omnia, quæ ad iuris solemnitatem pertinent, rimulis, & apicibus omnibus postpositis; vnde limitatio nihil ad nos.

22. De materia huius quæstionis latè S. Antonin. *par.3. tit.9. cap. 15. & in eorum tract. de claus.* Barbo. *in claus.* 101. *&* 103. & Marta *par.1. claus.160. &* 250. apud quos habes alios Doctores de eadē materia tractantes; & videre poteris præsertim *glos. in Clem. dispendiosam de iudic. & in Clem. sæpe de uerb. sign.*

An substanttalia, & essentiala iudicij apud Regulares in causis criminalibus necessariò sint seruanda, Quæst. 9.

1. CVm in præcedenti q. de forma in iudicio Regulari dimittenda actum sit; In hac de eiusdem iudicij forma seruanda tractandum est.

2. Regula sit. Substantialia, seu essentialia in iudicio Regulari seruanda proculdubio sunt, Abb. *in c. dilecti de iudic.* Sylu. *ver. Iudex* 1. *q.* 5. Nauar. *de appell. cons.*5. *num.*10. S. Antonin. *par.3. tit. 9. cap.* 15. & hæc regula non habet contradicentem. Substantialia in iuditio Regulari sunt seruanda.

3. Ampliatur, seu declaratur primò regula, vt substantialia, & essentialia, certò certius, in iudicio sint ea, quæ sunt de iure Diuino, naturali, vel gentium, & consequenter hæc omnino seruanda sunt, ita omnes proximè relati Doctore, *locis citatis*. Regula ampliatur, & declaratur *vsq; in fin. quæstionis.*

4. Ampl secundò, regula, vt tanquā essentialia substantialia seruanda sint apud Regulares, eorum statuta Regularia, Constitutiones, Instructiones seu modus procedendi; Hæc enim Regularibus sunt velut ius gentium, vt obseruarunt Mansus *in Modo proced. cap.7. num.*4. *&* Bouer. *in direct. p.2. c.40.* Quid de Statutis Regularium.

5. Ampliatur tertiò regula, vt quamuis Regulares non teneantur ad ea, quæ sunt iuris Ciuilis, & Canonici, quo ad ea, quæ spectāt ad solemnitates in ordine ad modum procedendi, &c. vt latè declaratū probatumque *est supra quęst.* 8. In reliquis tamen quæ veritatem negotij tangunt ligātur omnino Regulares, etiam in Modo procedendi, & in eisdem iuribus disposita, cōsequenter in eorum iudicijs substantialia, & essentialia sunt. Et ad ea vtique, quæ in iure Canonico disponuntur, Regulares ex vi non modo directiua, idest in foro conscientiæ tenentur, sed etiam ex vi coactiua, & directè, idest, in foro An Regulares teneantur seruare ius Canonicum.

fori,

fori, vt not. S. Antonin. *in par.3.tit. 9.cap.15 §.7.* Bonaci. Diana, Suar. Vasq. & Squillaus, qui etiam alios inducit *in tract. de priuil. Cleric. cap. 7. num.94. & sequentibus, facit textus in l. Bona fides, iuncta glos. ff. depositi*, & in hoc non est difficultas: Quo verò ad ius Ciuile in quo apud Doctores aliqua est controuersia,

An Regulares ligentur ll. Ciuilibus.

6. Ampliatur quartò, regula, vt Regulares in eorum iudicijs (excepto modo procedendi dimissis solennitatibus, vt dictum est *in præcedenti ampliatione*) habere debeant pro substantiali, iuris Ciuilis obseruantiam, tenentur enim, licèt non ex vi coactiua, ad ius Ciuile seruãdum ex vi directiua, id est in foro conscientiæ, itaut in casu contrauentionis, ab Ecclesiastica potestate, nempè à proprijs eorum Iudicibus, puniri possint, ita Bellectus, Barth. à S. Fausto, Bonaci. Diana, Ricc. Suarez, Vasq & Squillans, diffusè hoc tradens, *in tract. de priuil. Cleric. cap.7. num. 94. & sequentibus*; Leges enim Ciuiles, quę pro omnibus feruntur in corpore iuris insertæ, quæque minimè sunt repugnantes Ecclesiasticę immunitati, per Canones approbantur, & quasi Canonizantur, vt not. Suar. *de ll. lib.3. cap.34. num.13. per totum caput* de materia differens, *& num.* 14. inducens Canones prædictas leges approbantes, nempè *cap. 1.* vbi Dec. *de nou. oper. nunciat. cap. innotuit de arbit. c. de capitulis, distinct.10.*, & plures alios; Et hanc rationem in terminis sequuntur Mantua, Pet. Gregor., Maran., Rebuff., Vasquez, & Suarez *dicto num. 13.*

7. Quod autem prædictæ ll. Ciuiles approbatę tantùm sint à iure Canonico quo ad vim directiuam, non autem quod coactiuam, patet ex praxi Ecclesiæ, secundum quam personæ Ecclesiasticæ nunquam coguntur à Iudicibus Ciuilibus, sed ab Ecclesiasticis; Et expressè in *c. Ecclesiæ Sanctæ Marię de constit.*, determinatur, vt Princeps politicus in Ecclesiasticos iurisdictionẽ non habeat, & not. Diana *pa.7. tra. 10 resol.2. vers. quod, & vers. itaque*, vbi *plures Canones concordantes inducit*; *& in tota illa resol.* ex professo agit, an Clerici subijciantur tantùm ex vi directiua ll. Principum sæcularium, & Doctores pro, & contra tenentes citat.

8. Ampliatur, seu declaratur quintò, regula, vt substantialia sint primò, vt contra aliquem nõ procedatur, nisi accusatum, denuntiatum, vel infamatum; secundò vt absens vocetur; tertiò vt testes cum iuramento examinẽtur, vel saltèm cum præcepto Sanctæ obedientiæ; quartò, vt indefensus non condemnetur, nisi contumax; Hæc enim sunt substantialia iudicij, nõ omittenda, vt habetur *in nostro Modo proced cap.2. vers. primum, vt contra*, vbi in progressu singula membra explicantur, de quibus etiam agetur *hic infra suis locis*.

Substantialia quę dam iudicij enumerãtur.

9. De materia huius quęst. plura S. Antonin. *in 3. par. tit.9. cap.15. præsertim §.3.*

Iudi-

Iudicium, seu causa, quænam dicatur criminalis, ciuilis, vel mixta,
Quæst. 10.

1. DE tribus iudicij causis, efficiéte, materiali, & formali hactenus egimus, superest, pro complemento præludialium quæstionum, vt hic de quarta, de causa nempè finali, iuxta titulum huius quæstionis, differamus; Ex fine nãque, quo publicum, vel priuatum bonum in iudicio intenditur, criminale, ciuile, vel mixtum iudiciũ resultat. Et dimissis opinionibus, quas in hac quęstione refert, & reijcit Clar. §. *fin. q.* 1. Prænotandum est, opere precium esse dignoscere, an causa, seu iudicium sit criminale, vel ciuile; in criminali namque non in ciuili necesse est probationes luce meridiana clariores esse; &, vt in progressu huius operis patebit, plurima seruari debent in criminali, & mixto, non autem in ciuili iudicio.

Criminalis causa, quæ dicatur.

2. Regula prima sit. Illa dicitur causa, seu iudicium criminale, in quo agitur ad commodum publicum, siue ex delicto imponenda sit pœna corporalis ad publicam vtilitatem, siue pœna pecuniaria applicanda fisco: Hæc est communis opinio Doctorum, à qua in consulendo, & iudicando recedendum non est, vt dicit Clar. *q.* 1. *vers.* 4. *igitur, & vers. ex quorũ, citãs gl. in l.* 3. *in ver. centum, ff. de sepul. viol.* vbi Bar. ait hanc opinionem omnes tenere, & de communi testantur Canonistę *in Rubr. de iudic. & ibi* præsertim Aret. *n.* 19. & Dec. *n.* 95. *in prima, & n.* 51. *in secunda lect.*

Ciuilis causa quę.

3. Regula secunda sit. Causa, seu iudicium dicitur ciuile, quando agitur ad commodum priuatum, siue causa descendat ex contractu, siue ex delicto, puta ad rei restitutionem parti, ad refectionem damnorum, vel etiam ad pœnam ipsi parti applicandam: Hæc est etiam communis Doctorũ, quã sequitur, & de quã testatur *ibid.* Clar. *vers.* 4. *igitur, & vers.* 4. *casus*, & hanc etiam, ait Bart. omnes tenere, *post gl. in dicta l.* 3. & de communi *in dicta Rubr. Canonistæ* testantur, inter quos sunt citati Aret. & Dec.

Declaratur regula vsque ad n. 7.

4. Ampliatur primò Regula, vt iudicium sit ciuile in casu Regulæ, siue Iudex procedat ad instantiam partis, siue ex officio, ita Clar. *ibidem vers. adde*, & Maran. in Speculo, *fol.* 24. *num.* 27. testatur de communi.

5. Ampliatur secundò, vt quando quis agit per viam exceptionis, crimen contra testem proponendo, non vt puniatur, sed vt non recipiatur eius dictum, vel debilitetur, aut non noceat, causa sit ciuilis, cum sit ad priuatum interesse, ita tenent omnes Doctores teste Clar. *ibid. vers. vltimo*; Secus si per viam exceptionis crimen proponeretur ad puniendum, *idem qu.* 19. *vers. criminaliter*.

6. Ampliatur tertiò, vt iudicium dicatur ciuile, quando agitur ad pœnam extraordinariam, puta priuationem officij, seu beneficij, & nihil applicatur Fisco: In hoc omnes concurrunt, & ab hac sententia non esse recedendum, ait Gratus *libr.* 2. *conf.* 71. *num.* 9. *& post cum*

Clar.

Clar. *ibid. verſ.* 5. *caſus*; Secus tamen eſſet, dicunt iſti Doctores, ſi principaliter prædicta vel ſimilis, eſſet pœna ordinaria, quæ pro delicto imponitur, quia tunc iudicium criminale eſſet.

7. Limitatur hæc tertia ampliatio, vt procedat, quando agitur ſolum ad pœnam extraordinariam priuationis beneficij, tunc enim agitur ciuiliter; Sed ſi agatur, vt clericus propter crimen degradetur, vel deponatur, *iuxta c. qualiter, & quando il ſecundo*, *& c. ſuper his de accuſ.* tunc cauſa diceretur criminalis, vt tenet Feder. de Sen. *conſ.* 23. *col.* 2. Barbat. *in c. teſtimonium de teſt.* & Io: Anton. Niger. *in Rubr. de cauſis criminalibus*; *& ciu. num.* 13.

Mixtum iudicii. 8. Regula tertia ſit. Cauſa, ſeu iudicium tunc dicitur mixtum, quando cum pœna applicanda fiſco, ratione cuius eſt criminale, proponitur, & agitur pro intereſſe partis, vt pro reſtitutione rei, refectione damnorum, vel vt aliqua pars pœnæ parti applicetur, & ratione huius intereſſe eſt ciuile, ſic tenet Boſ. *de appell. num.* 8. qui teſtatur de communi, & ita videtur ſentire Iaſ. *in Rubr. C. de iudic.* Gomez Arias *ſuper l.* 80. *Tauri num.* 20. *in fine*.

9. Limitatur Regula, vt procedat, dum ex diuerſis legibus, vel ſtatutis intereſſe publicum, & priuatum ſtatuuntur, ſecus, dum ex eadem lege emanat vtrumque, tūc enim iudicium non eſſet mixtum, ſed ſecundum digniorem partem eſſet dicendum criminale merum, Clar. *quæſt.* 1. *verſ.* 3. *caſus*. Plura de cauſis mixtis Baiar. ad Clar. *ibid. n.* 1. 2. *&* 3.

10. Late de tota materia huius quæſtionis Farin. *q.* 100. *&* Clar. *locis in hac quæſtione citatis*.

Finis Quæſtionum Præludialium.

CAPVT

CAPVT PRIMVM
Teoriæ
CAVSARVM IVDICIALIVM Regularium,

IN QVO DISSERITVR:

DE HIS, QVÆ SPECTANT AD RITÈ processum inchoandum.

DE INQVISITIONE,
Tractatus Primus.

1\. RAESVPPOSITA doctrina cõmuni, Iudicem procedere tantũ posse per viã Inqsitionis, Denunciationis, vel Accusationis, de qua *in nostro Modo proced.in c.2.in primo. Substantiali §.primum vt contra, & §. circa primum,iuxta tex.in c. qualiter,& quãdo,il secõdo,de accusat.* Ab Inquisitione hic initium sumo.

In quibus casibus per Inquisitionem generalem procedi possit, & ab ea ad specialem deueniri.
Quæst. 15.

Inquisitio quid. 2. PRænotandum est primò, quod licet variæ descriptiones inquisitionis à Doctoribus tradantur, possumus breuiter, & faciliter dicere, quod; Inquisitio est informatio delicti, Iudicis officio, & auctoritate facta; Ita Iodoc. *in pract.crim.tit.de inquisitione c.8.n.1.* & hanc descriptionem sequutus est Clar. *§. fin.q.3. vers. aduerte*, & post ipsum Farin. *q.1.n.3.*

3\. Prænotandum secundò, quod duplex est inquisitio, generalis, & specialis, generalis est illa, qua incerto delinquente, per Iudicem generaliter inquiritur, quis delictum commiserit, generales informationes sumendo; Specialis autem est, quæ fit per Iudicem contra particularem, seu particulares personas, de cuius, vel quarum delicto iam curia in notitiam venit, vel ex inquisitione generali, vel ex denũciatione, vel ex legitimo alio modo. Hanc distinctionem inquisitionis amplector, ad quam omnes inquisitiones rediguntur, *vt infra* patebit; Inquisitio quotuplex.

tebit; His enim duobus modis hodiè contra delinquentes proceditur, teste Innoc. *in cap. bona, il primo num.* 5. *de elect.* vbi ait, quod ita seruat totus mundus, Clar. §. *fin. quæst.* 5. *vers. poterit*, & Farin. plurimos citans *quæst.* 1. *num.* 4. *vers. stante*, vbi ex Clar. ait, quod generalis inquisitio fit, ad inuestigandum delinquentem, specialis autem ad puniendum eum.

4. Regula prima fit. Inquisitio omnino generalis, seu generalissima, (quæ omnes personas visitationi subiectas, & omnia delicta complectitur, de qua *in cap. perniciosa de off. Ordin.*, & in Conc. Trid. *sess.* 7. *cap.* 7. *& sess.* 24. *cap.* 3. quæque, vt statuitur in nostris Constitutionibus, à Patre Generali semel in toto ordine, & à PP. Prouincialibus bis quolibet anno fieri debet)

Inquisitio generalissima nihil prærequirit; Declaratur regula vsque ad numerum 7.

Nec infamiam, nec aliquid aliud prærequirit, sed absolutè ab ea in omni casu inchoari potest processus, ita tenent communiter Doctores, & vniuersaliter practicatur, *iuxta cap. Romana §. sanè de censibus in* 6. vbi de Superiore visitante habentur hæc verba; Proposito verbo Dei, quærat de vita, & conuersatione ministrantium Ecclesijs; Et Conc. Trident. *cap.* 8. *&* 20. *de reform. sess.* 7. Et not. Bonaci. plures inducens, *de præcep. decal. disp.* 10. *quæst.* 2. *punct.* 5. *num.* 7.

5. Ampliatur primò Regula prima; vt licet Visitator in hoc casu non debeat inquirere de aliqua particulari persona; tamen, si aliquod crimen de grauioribus, seu grauissimis, vel criminosus diffamatus detegatur iudicialiter in hac generalissima inquisitione, ab hac deueniendum est ad specialem Inquisitionem, vt aduertit Bouer. *in Direct. p.* 1. *c.* 3. §. *secundum, & §.* 7. Et in hoc casu expediens erit redigisse in scriptis generalem inquisitionem, vt appareat regulate deueniri ad specialem.

A generalissima ad specialē deueniatur.

6. Ampliatur secundò Regula prima, vt in hac generalissima inquisitione omnes vniuersaliter admittantur, etiam infames, maleuoli, &c. vt praxis vniuersalis testatur, & not. *ibidem* Bouer. §. 7.

Omnes in generalissima admittūtur.

7. Ampliatur tertiò regula prima, vt in Syndicatu nostrorum Generalium, Procuratorum Curiæ, Prouincialium, ac Guardianorum, in fine eorum Officiorum, nullam opus sit præcedere infamiā delictorum, sed sufficere, vt Prælatus, seu alij ad quos spectat, generaliter interrogent, quommodo Syndicatui expositus in officio se gesserit; An in Regulæ, seu Constitutionum obseruantia deliquerit; An subditos oppresserit, & de similibus: Et dato, quod, in hac inquisitione, crimina detegantur, ea obseruari debent, quæ in generalissima inquisitione dixi obseruanda *hic sup. num.* 4. ita Bouer. *ibid. cap.* 7., & ita apud nos passim, sinè contradictione practicatur.

De Syndicatu Superior. apud nos.

8. Regula secunda fit. Quocunque modo Iudici constet delictum esse commissum, in omni casu, potest ex officio procedere per viam inquisitionis generalis, absque eo quod aliquid aliud præcedat, vt inueniat personam delinquentis, interrogando testes, an sciant quis tale delictum commiserit, ita Clar.

Inquisitio generalis an aliquid prærequirat.

E §. *fin.*

§. *fin. quæst.* 5. *vers. poterit*, vbi citat Innoc. *in c. bonæ memoriæ il primo num.* 5. *de elect.* qui dicit ita seruare totum mundum, quem sequitur Megal. *in sua Praxi cap.* 11. post Farin. *quæst.* 1. *num.* 49. & tenent DD. *in cap. Inquisitionis de accus.* præsertim Anan. *num.* 4. & Felyn. *num.* 6. & de Generali consuetudine testatur Ambrosin. *de modo forman. proces. inform. lib.* 1. *c.* 1. *n.* 1.; quicquid aliqui citati à Diana *p.* 2. *tract.* 15. *resol.* 63. *car.* 242., aliter sentiant. Constito tamen prius de corpore delicti, iuxta tradenda *infra quæst.* 12. *num.* 3. *erga fin.* Præsentis Regulæ inter alias, hanc reddunt DD. rationem, nempè, magnam boni communis vtilitatem, aliàs enim sæpè impunita crimina remanerent, non sine subditorum scandalo; Dia. *ibidem vide infra quæst.* 13. *num.* 13.

9. Ampliatur primò Regula secunda; vt si in generali inquisitione, delinquentem aliquis nominauerit, ista nominatio viam aperiat ad inquirendum specialiter contra nominatum, idest ad assumendum contra eum alias informationes, Farin. *quæst.* 1. *num.* 49. *& quæst.* 9. *num.* 19. *&* 21., Innoc. *vbi supra* qui ait hoc de consuetudine seruare totum mundum, Bar. *in l.* 2. §. *si publico num.* 9. *ff. de adult.*, Bal. *in l. edita C. de eden.*, Anan., & Card. Alex., quos refert, & sequitur Clar. *loco citato*, & teste Aret. *in c. cum oportet num.* 44. *de accusat.*, hæc est communis conclusio, & Nauar. *in Rubr. de iudic. post numerum* 88., ait opinionem Innoc. in teorìa, & praxi receptam esse. Et hæc

Inquisitio generalis aperit viã ad specialem.

consuetudo, de qua in Regula, & in hac ampliatione, derogauit iuri communi, nempè *c. Inquisitioni, de accusat.* vt notat Bonaci. *de preceptis Decal. disp.* 10. *q.* 2. *punct.* 5. *n.* 12., vbi in comprobationẽ huius ampliationis inducit Azor., Molin., Petr. Nauar., & Sà. Ratio verò eiusdem ampliationis est; quia quod apparet in actis dicitur notorium, quod Iudici viam aperit ad specialiter inquirẽdum, vt probat Clar. *loco citato*; & ita statuitur *in nostro Modo proced. cap.* 3. *de forma inquisitionis*. Sed nota quod primus testis nominans delinquẽtem habetur pro Denuntiante, vt firmat Decian. *respons.* 93. *num.* 125. *vol.* 2.; Et ideo, vti Denunciator, non probat, vt contra Iudices aliter facientes, exclamat Bertaz. *cons.* 251. *n.* 103. *vol.* 2., & sequitur Guaz. *defens.* 29. *c.* 2. *num.* 18.

De primo teste nominante Reum.

10. Ampl. secundò regula secunda quod cũ in casu regulæ eiusdem, Iudex non sit causa iniusta detectionis, dato, quod quis interrogatus generice, indebite occultum auctorem detegat, poterit tamen Iudex ad inquisitionem specialem contra detectum procedere, secundum Nauar. *in rubr. de iudic. num.* 87. *vers. non obstat*, Franc. Arret. *in pract. c.* 13. *& Less. de iust., & iure lib.* 2. *cap.* 29. *dub.* 15.; vbi ex Nauar. contra Sotum tenet, Iudicem in hoc casu, non modo posse, sed etiam procedere teneri, & subscribunt Thom. à Iesu, & Leza. *to.* 1. *c.* 27. *n.* 4.; Ratio ampliationis est, quia in hoc casu, iure suo vtitur Iudex; hoc enim ipso, quod crimen in iudicio est detectum, fit publicum

Quid iuris si indebite in inquisitione generali Reus detegatus.

cum

cum iuris, quod etsi ab altero impie fuerit detectum, iure suo vti Iudex poterit, specialiter inquirendo. Non silebo hic, Bouer. *in direct. par. 2. cap. 4. vers. 3. obseruandum*, ex Soto, Nauar., & Sayr., existimare melius esse in proposito casu abstinere à procedendo, & tangam *infra quæst.* 13. *num.* 14.

11. De materiæ huius quæst. agit Bouer. *vbi sup. cap.* 3. 4. & 7., Franc. Arret. *in praxi in primo substantiali cap.* 11. 12. & 13., Clar. *in* §. *fin. quæst.* 5. *vers. poterit*, & Farin. *quæst.* 1. *n.* 4. & 49.

12. Quid autem concludendum sit in foro conscientiæ, quoad obligationem reuelandi, vel tegendi, dum quis in inquisitione generali interrogatur, patebit *infra q.* 59., vbi ex professo hic punctus tractabitur, nempe, An iuridicè testis interrogatus, veritatem aperire teneatur.

An ante omnia alia, etiam ante inquisitionem generalem Iudici constare debeat, & quomodo de corpore delicti.
Quæst. 12.

1 CVm vulgatum sit dictum; Ante omnia Iudici constare debere de corpore delicti, ante omnes alias, hanc propono quæstionem, in qua;

2. Regula sit ista. Iudex nunquam debet procedere ad aliquē actum in criminali causa, nisi ei prius constet de delicto, seu, vt aiunt DD., de corpore delicti, scilicet, delictum esse commissum. Hæc non solum est communis, & practicata opinio, sed vt testatur Farin. *q.* 2. *num.* 1. omnes DD. ita exclamāt, vt videre est apud Bar., Ang., Rom., Cuman., Io. Igneum, & alios *in l.* 1. §. *item illud ff. ad Sillan.*; & Clar. §. *fin. quæst.* 4. *in prin.* ait, ita semper facere practicos Iudices, cum sit trita cōclusio (iuxta titulum huius quæst.) quod ante omnia Iudici constare debet de delicto, & ad hanc comprobandā per plures alios DD. inducit *ibid.* Farin., dicens, quod ab hac nemo, quem viderit discrepat. Concordat Guazzin. *in tract. ad defens. cap.* 1. *n. primo. & c. defen.* 4. *vbi concordantes*.

Ante omnia constare debet de corpore delicti.

3. Ampliatur primò Regula, vt dum non constat de corpore delicti, non solum Reus non possit condemnari, etiam si conuictus sit, vt tradit Clar. §. *fin. q.* 66. *in princ.*; vel confessus; ex sola enim confessione propria, dum non constat de corpore delicti, Reus non debet damnari, Clar. *quæst.* 55. *vers. potest etiam*, & Ang. *de Malef. in vers.*, & vestem cęlestem *num.* 25., & ita seruari attestatur Boss. *tit. de confess. post tort. post numerum* 15., *vers. sed quid, quando*, Et Farin. *q.* 2. *num.* 7. vbi citat ad saturitatem. Sed nec torqueri Reus potest, vt *est tex. expressus in l.* 1. §. *item illud ff. ad Sillan.*, & in hoc puncto loquitur iste text., licet à DD. generaliter citetur ad propositam Regulā probandam, vt notat Farin. *quæst.* 2. *n.* 3. & *quæst.* 38. *num.* 2. multos DD. inducens. Imò nec sine tortura potest constitui, seu examinari Reus, nisi constet de corpore delicti, Clar., Foller., Mars. & alij,

Multipliciter ampliatur Regula, vsque ad n. 12.

quos refert, & sequitur Farin. *q.2. num.* 1. Nec Reus capi, Farin. *num.* 2., citans Marf., Boss., & alios, inter quos Bonacos. testatur de communi DD.; Et si capiatur Clericus, dum de corpore delicti non constat, Iudex est excommunicatus, Farin. *ibid.* post. Io: Andr. & Corneum, qui testatur de communi. Nec contra Reum potest specialiter inquiri, Farin. *quæst.* 1 *n.*6., & *quæst.*2. *num.*1. *per l.necessario* §. 1. *ff. ad Sillan.*, & plura alia iura; citans, Bal., Ang., Marf., Boss. & plures alios, & testatur de communi DD. Nec in istis casibus dicitur constare de corpore delicti, cùm porrecta est querela, vel denunciatio, Clar. *quæst.* 4. *vers. quando*, & not. Farin. *quæst.* 2. *n.* 1. Et quod plus est, nisi de delicto constet, nec generaliter inquirere, nec ad aliquem actum procedere debet Iudex, sunt verba Clari *in princ. quæst.* 4. , vbi ait semper ita facere practicos Assessores, vt dicit Catus *conf.* 99. *num.* 7. *vers. secundo etiam, lib.*1.; & incõprobationem, quod Iudex, nec generaliter possit inquirere, Bouer. *in direct. par.* 2. *capit.* 7. § *primo modo*, citat plures DD.

4. Ratio propositæ regulæ, & huius totius ampliationis est, quia, vt probat Far. *quæst.* 2. *n.* 1. *in fi.* post Boss. vbi lex disponit de aliqua re, debet prius de illa constare, *l. Diuus ff. de testam. milit.*; Et qui vult probare qualitatem, debet prius probare substantiam, in qua illa qualitas fundatur; *gl. in l. si arbiter ff. de probat.*

5. Notandum pro dilucidatione Regulæ, & primæ ampliationis, quod non modo in delictis facti transeuntis, sed etiam permanentis, dum periculum est in mora, vel alia aliqua subsistit vrgens causa, Iudex potest deuenire contra suspectos ad capturam incontinenti, habita notitia, quod delictum sit commissum, quamuis adhuc de corpore delicti non sibi constet, Clar. *quæst.* 4. *vers. quando verò* §. *fin.* & Ambros. *de modo forman. process. inform. c.* 1. *num.* 10. Sed debet inspici grauitas criminis, qualitas personæ, si delictum sit occultum, vel difficilis probationis; & omnibus perpensis, arbitrium in hoc suum regulet Iudex, Clar. Baiar., Far. & Guaz. *defens.*4. *c.*1. *num.*10. Et consequenter ex vrgenti causa, poterit Iudex, antequam sibi constet de corpore delicti ad alios actus deuenire, puta ad testes examinandos, &c. dummodo aliquem inter Reos non recipiat, nec constituat antequam ei constet de corpore delicti, Clar. & Ambrosin. *numero* 9.

Declaratur Regula, & prima ampliatio.

6. Ampliatur secundò Regula; Vt non solum debeat constare de delicto, puta de homicidio, sed etiam de illius qualitatibus, & circunstantijs, & ideo praxis vniuersalis est, vt Iudex vadat, vel mittat Notarium ad visitandum cadauer occisi, & in actis redigat, quot percussiones, seu vulnera, punctim, seu cæsim, & in qua parte corporis habeat, & similia, Ang. *de malef. verb. fama publica, n.*108. *vers. duodecimò tu Iudex*, Boss. Foller. Clar. qui benè loquitur in proposito *quæst.* 4. *ver. quando verò*, cum pluribus, quos refert,

Quomodo corpus delicti sit visitandum.

fert, & sequitur Farin. *quæst. 2. num. 4.*: Et vlterius cadauer debet cognosci per testes, qui dum interfectus viuebat, eum cognoscebant, si fieri potest; Si verò cuius sit cadauer ignoretur, debet per vestes, & signa describi, & particulariter omnia adnotanda sunt; & tunc licet ignoretur nomen occisi, prædicta satis erunt, vt constare dicatur de corpore delicti, & ad procedendum, etiam vsq; ad condemnationem, Clar. *ibi* post Foller. *in pract. crim. fol. 15. n. 4.* qui ait, quod ita dicunt omnes, Boss. *tit. de delicto n. 33.* & Ang. *in l. 1. §. interdum num. 1. ff. si pars hæred. pet.* vbi ait, quod siue ignoretur nomen delinquentis, siue offensi, ipse vidit in vtroque casu practicari, quod procedatur, & quod hæc est bona praxis, ne ex eo quod nomen ignoretur, delicta remaneant impunita, vt aduertit etiam Clar. *q. 52. vers. vlterius*.

7. Limitatur primò hæc ampliatio, vt non procedat, dum non reperitur corpus occisi, quia fuit combustum, vel proiectum in mare, sufficit enim tunc probatio per famam, vt ait Baiar. *q 4. ad Clar. vers. dictum, num. 4.* citans in comprobationem Bal. Aug. ad Aret. & Mars.; Sed si cadauer fuerit sepultum, poterit Iudex illud exhumari facere, *ibid.* Bai. cum Bal. Maran., *Farin. q. 2. n. 5. &* Clar. *q. 55. vers. quomodo*.

Quid si corpus delicti non reperiatur.

8. Limitatur secundò eadē ampliatio, vt in stupro illato virgini, nō sint inspiciēda eius genitalia, quia in his oculus, & manus obstetricum sæpe falluntur, vt ait Tiraq. *de legibus connub. l. 4. num. 22. & est tex. in c. nec aliqua 27. q. 1.* & ita etiam sentit Franc. Marci *decis. 678. par. 2.* & subscribit Baiar. *q. 4.* ad Clar. *vers. quando verò, erga fin.* vbi enarrat casum in proposito, quem sibi accidisse ait. At Clar. *ibidem* tenet esse inspicienda genitalia virginis, & cum eo Abb. & Alber. locis citatis à Bai. & hæc tutior est opinio.

An in stupro corpus delicti inspiciatur.

9. Ampliatur tertiò regula, vt de corpore delicti debeat constare liquidò, & per plenas probationes, nempe per testes, vel per euidentiam facti, Farin. *q. 2. num. 6.* post Dec. Bal. Ias. & alios, *locis ab eo citatis*; Vnde Clar. *quæst. 4. vers. quando*, ait non constare legitime de delicto, nisi Iudex, vel curia illius corpus oculis subijciat, & sequitur Blanch.

Liquido de corpore delicti constet.

10. Ampliatur quartò regula, vt nisi constet de corpore delicti, sententia lata in contumacia sit nulla, Bertaz. Boss. Foller. & Farin. *quæst. 2. num. 7.* Cartar. Foller. Tusch, & alij *litera D. concl. 171. n. 14.*

11. Ampliatur quintò regula, vt nisi constet de corpore delicti, non puniatur confitens se occidisse hominem ignotum in nemore, vel prope littus maris, & illum in mare proiecisse, aiunt plures DD. citati à Far. *quæst. 2. num. 8.*; *vbi in sequentibus* limitat, & declarat hanc ampliationem, nempe, dum de homicidio constaret per famam, vel dum ageretur de homine occiso noto, vel quando Reus esset malæ famę, inducens DD. ita sentientes. Intellige ampliationem de pęna ordinaria, quia extraordinaria potest infligi, dum cōfessio est de certo homine, Alex. & Tusch. *litera D. concl. 171.*

An confitens occidisse ignotum puniatur, si de delicto non constet.

concl. 171. *num.* 5. *&* 43.

Procedit regula in causis Regulatium, &c.

12. Ampliatur sextò regula, vt procedat etiam in casibus, in quibus procedi potest ex abrupto, latè Maurus Burg. *de modo proced. ex abrupto quæst.* 22. *num.* 3. *& seq. & num.* 16. *& seq.* & Guaz. *defens.* 4. *cap.* 1. *num.* 1.; Nec non in Iudice habente facultatem procedendi, nulla seruata solemnitate, ita Bursat. qui concordantes allegat *cons.* 201. *n.* 90. *vol.* 2. & Guaz. *vbi sup. n.* 3.

Iudex dũ de delicto constat, procedere tenetur.

13. Notandum est hic, quod sicut, dum non constat de corpore delicti, Iudex procedere non potest; Ita caueat Iudex, postquam sibi constiterit de delicti corpore, à negligentia in procedendo; Tunc enim tenetur Iudex in causa procedere, & informationes sumere, aliàs, si neglexerit, vel informationes sumere noluerit, puniri poterit, Bal. & Clar. §. *fin. q.* 4. *num.* 1. *in fi.* Bursat. & Guaz. *in tr. ad defens. c.* 1. *num.* 22. *defens. quarta*, nec non Baiar. *ad Clar. quæst.* 66. *num.* 7. *& seq.* vbi concordantes citat.

Limitatur Regula in inquisitione generalissima.

14. Limitatur primò regula; In inquisitione omnino generali, seu generalissima, quæ in visitatione fieri solet, hæc enim inchoatur absque eo quod constet de aliquo delicto, vt dixi *sup. quæst.* 11. *num.* 4. & idem dicendum est de Syndicatu, qui fit in fine officiorum nostrorum Prælatorum, *iuxta dicta sup. quæst.* 11. *num.* 7.

Item in delictis non relinquentibus vestigia.

15. Limitatur secundò regula principalis cũ suis ampliationibus; vt procedat in delictis relinquentibus post se vestigia, secus in his, quæ post se vestigia nulla relinquunt, vt in fornicatione, in simplici insultu, vel etiam in percussione manu vacua, & in similibus, in quibus non est opus præconstare de corpore delicti, sed habita denunciatione, vel simili, statim potest procedi in causa, secundum Clar. *quæst.* 4. *post princ. & in vers. scias tamen*, post Bal. *in l. mancipia num.* 1. *C. de seru. fugit.* & notat Farin. *quæst.* 2. *num.* 1. *in fin.*; etiam vsque ad condemnationem, *idem num.* 13. vbi cit. Boss. dicentem, ita quotidiè seruari.

Quid in occultis.

16. Limitatur tertiò regula. In delictis occultis, & difficilis probationis, de quorum corpore non est necesse, quod liquidò constet, sed sufficit constare per coniecturas, ita Boss. Foller. Gabr. & Clar. quos refert, & sequitur Farin. *quæst.* 2. *num.* 12.; In his enim præsumptiua, & coniecturata probatio habetur pro plena, ibidem Far. & de communi apud ipsũ testatur Bal. Marſ. Alex. & alij, inter quos plene Osasc. *decis.* 72. *num.* 1.; Et cum ex numero horum delictorum sit furtum, dum furtum sit sine fractura, indicia sufficiunt, absque alia inuestigatione delicti ad inquirendum specialiter, & existentibus legitimis indicijs, potest procedi ad capturam, & ad torturam; Non tamen ad cõdemnationem, quamuis Reus confiteretur, nisi reperta re furata; Et hanc praxim docet Ang. *de malef. in ver. & vestem cælestem, vers. quid si quis num.* 25. vbi ait, quod in hoc casu Iudex debet destinare nuntium ad loca confessa pro verificatiõne, & quod aliter faciendo damnat animam, & corpus suum; & idem tenent Bruno, Monticel. Bal. Boss. Foller. Clar. & alij, quos refert,

refert, & sequitur Farin. *quæst. 2. num.* 15. Subdens *num.* 16. coniecturas, quibus in furto corpus delicti probetur. Sed si furtum fuerit cum fractura, de ea antè omnia debet constare, Clar. *quæst. 4. vers. quando*, Foller. Marsil. & Mascar. *in tr. de prob. lib. 2. conf. 829.* vbi refert plures his subscribentes; & ait in isto casu sufficere probare, quod res furto subtractæ semel in loco commissi furti fuerint ante furtum commissum, & testatur de communi. Vide Farin. *quæst. 2. à num. 14. vsque ad 20.* vbi latè, quomodo in furto debeat constare de corpore delicti; *Et hic infra quæst. 123. num. 20. vsque ad numerum 30.*

17. Limitatur quartò, in casibus, in quibus ambiguum est, an interuenerit delictum, vt in reperto suffocato in puteo, occiso veneno, &c. tunc enim non necesse est, vt constet de corpore delicti, nempe delictum esse commissum, nec Iudex debet sumere informationes de maleficio, sed vt veritatem facti intelligat; & scelere detecto, ad vlteriora procedat; Secus autem silebit processus, Clar. *quæst. 4. ver. hæc autem*, & Farin. *quæst. 2. num. 29. vbi vsque in fin.* declarat istam limitationem, in qua non desunt difficultates, ab eo tactæ.

Quid in ambiguis delictis.

18. Quomodo probetur corpus delicti, dum prætenditur venenum alicui datum esse, vide Farin. *q. 2. num. 30. & seq.*

19. Quid dicendum, quando periculum est in mora, vel in simili, *vide sup. hic num. 5.*

20. De materia totius quæstionis huius, diffusè Clar. *in §. fin. q. 4. & 55. vers. potest etiam, quæst. 64. vers. potest etiam, & quæst. 66. circa princip.*, & Farin. *quæst. 2.* nec non Guazz. *in tract. ad defensam, per totam quartam defens.*, & quedã *hic infra quæst. 89. in princip.* latè etiã Tusch. *littera D. concl. 171. per totam, Vbi num. 59.* ait cum Brun. & Alex. in multis Iudicem excusari, &c.

Quænam præcedere inquisitionem specialem debeant, & sufficiant, vt ab ea ritè processus inchoari possit, Quæst. 13.

1. A Generali, merito ad specialem inquisitionem fit transitus, & pro declaratione tituli quæstionis, & totius materiæ inquisitionis.

2. Premitto primò; quod, vt tactum est *sup. q. 11. num. 3.* inquisitio specialis, quæ solemnis etiam dicitur, ea est, in qua de vno, vel pluribus specialibus delictis, aduersus certam, vel certas personas iudicialiter informationes, officio Iudicis, sumuntur, iuxta tradita à Farin. *quæst. 1. num. 4.* & tenent Innoc. *in cap. bona, il primo, de elect. & DD. in cap. inquisitionis,* vbi præsertim Annan. num. 4., & Felyn. *num. 5. de accus.* & Clar. *§ fin. quæst. 5. vers. poterit igitur*, & etiam alibi.

Inquisitio specialis quid.

3. Præmitto secundò; Quicquid sit de iure, & de sancitis *in cap. inquisitionis de accusat.*, & *traditis ibidem* à Canonistis; hodie, seruatis seruandis, hæc specialis inquisitio formari potest, in omnibus delictis, & est remedium Ordinarium,

In omnibus delictis proceditur per specialem inquisitionem.

ex generali consuetudine, de qua testatur, Alber., Bal., Aret., Boss., & alij cum Farin. *quæst.* 1. *num.*10., locis ab eo citatis; quod procedit, non solum in delictis publicis, sed etiam priuatis, Anton. Gomez. *var. resol. to.3. tit. de delictis, cap.* 1. *num.*49. *in fin., & num.*10.; vbi testatur de communi, & sequitur Prac. Corr. Io. Mar., Monticel., & Clar. *quæst.* 3. *vers. sed certè*, vbi multos citat concordantes.

Modus duplex processus inchoandi.

4. Præmitto tertiò, in criminalibus, duobus modis processus inchoari posse, & procedi; Primò ad instantiam partis, quando scilicet pars offensa, vel alius, ad quē de iure spectat, porrigit accusationem, seu querelam, & super ipsa proceditur, & hoc est, quod dicitur procedere per viam accusationis: Secundò ex officio Iudicis, quando Iudex à seipso, & ex suo officio assumit informationes contra delinquentem, & procedit, & hoc est, quod dicitur, Procedere per viam inquisitionis, & ex officio; & ad hunc secundum omnes rediguntur modi, qui non sunt per viam accusationis, etiam modus inchoandi, & procedendi per denunciationem; ita Clar. *§. fin. quæst.* 3. *vers. quæro*, & testatur se non inuenire in toto iure Ciuili, aut Canonico, neque in tota praxi, quæ ex consuetudine communiter obseruatur, aliquem alium modum procedendi.

Nullus est processus, dum nulla est inquisitio.

5. Præmitto quartò, quod multum attendendum est, vt inquisitio validè formetur, si enim inquisitio nulliter formaretur etiam, processus, & omnia inde sequuta nulla pariter forent, Gratus *cons.* 57. *num.*11. *lib.*1. vbi ait quod omnes DD. intrepidè ita tenent, Clar. *quæst.* 20. *vers. ad formandam*, Boss. *tit. de inquisitione num.*77. vbi dicit, quod quando inquisitio est inepta, & nulla, tunc non potest sequi condemnatio, quia omnia corruunt; imò quod Reus absoluendus est ab obseruatione indicij, & de nouo alius inchoandus est processus, Ludou. Cat., Marsil., Paris. & plures alij, quos citat, & sequitur Farin. *quæst.* 1. *num.*5.; Ad euitandam igitur nullitatem specialis inquisitionis, operæ pretium erit, benè perpendere ea, quæ in hac quæstione, & sequenti dicemus, de his, quæ præcedere, & comitari specialem inquisitionem debeant, & sufficiant, vt ab ea validè processus inchoari possit. Et suppono hic, quod ante inquisitionem specialem, dubio procul, debet constare de corpore delicti, vt probaui *supra q.*11. *n.*3.

Inquisitio specialis prætequirit famam.

6. Regula sit. Inquisitio specialis, non præcedente fama inualida est, & nulla, vt apertè probat *tex. in cap. inquisitionis, & in cap. qualiter, & quando, il secondo*, vbi plenè scribentes, *de accus.*, & ideo hæc regula communiter à DD. recipitur, testibus Rolan., Brunor. à Sole, & Ludou. Cat., qui ait, quod eam totus mundus sequitur, locis citatis à Farin. *quæst.* 9. *num.* 1.; vbi eos sequitur citando plures DD. concordantes, & *q.* 1. *num.* 50. Et hinc est, quod solidè *in nostro Modo procedendi in primò Substantiali, de inquisitione*, statuitur; Quod Prælatus procedere non possit,

possit, nec debeat ad inquisitionẽ specialem, nulla præcedente infamia; & idem confirmatur ibidem *in cap. 3.* ex forma inquisitionis, in qua de fama fit expressa mentio.

Ampliatur Regula vsque ad numerum 12. 7. Amplia Regulam primò, vt procedat etiam in Iudice, qui à statuto, seu Principe, plenum haberet arbitrium, vt tenent Bal. Dec. Marsil. & tot alij, quos refert, & sequitur Farin. *quæst. 9. n. 2., & 9.* vbi etiam ait, non valere statutum, quod possit contra non diffamatum inquiri, cum Card. Alex., Mars. &c. quod procedit nõ solum in Delegato, sed etiam in Ordinario, secundum communem, de qua Alciat. Card. Brunor. & Clar. *q. 6. vers. sed retenta*, quos refert, & sequitur Farin. *q. 9. num. 3.*, Contra Ang., communiter in hoc reprobatum; & Iudex secus faciens, non modo mortaliter peccat, sed tenetur in Syndicatu, etiam si Reum absoluerit, Farin. post alios *n. 10.*

Fama quid. 8. Ampliatur 2. vt licet contra subditum, seu personam priuatam, sufficiat simplex fama, quæ describitur; Communis opinio voce manifestata ex suspicione proueniens secundum Bar. *in l. de minore §. tormenta ff. de quæst.*; Tamen contra Prælatum requiritur clamosa insinuatio, nempè, vt eadem fama, sæpè ad aures Iudicis deuenerit, secundum Cardin. Alex. qui asserit ita communiter DD. tenere *in c. accusatione col. 28. in fin. de accus.*, & Clar. sic asseuerat *quæst. 6. vers. quæro nunc, & q. 7. vers. item quæro §. fin.*, & refert, & sequitur Farin. *q. 9. n. 5.*

Contra Prælatum requiritur insinuatio clamosa.

9. Amplia 3.; vt fama debeat habere ortum, non à malignis, sed à fide dignis, vt *in nostro Modo proced. in 1. substantiali de Inquisitione cap. 1.*, iuxta doctrinam Abb., Bar., Aret., & aliorum, quos refert, & sequitur Farin. *q. 9. num. 6.*; Et vlterius est necesse, quod constet in actis per contestes, *ibidem in Modo proced.*, ita vt Iudici de ea asserenti non credatur, secundum magis communem DD. teste Farin. *n. 7.*, qui plurimos citat Dec. Fely. Nauar. Bouer, & alij *in Direct. p. p. cap. 5. vers. altera quoque.* Fama debeat ortum habere à fide dignis, & constet in Actis.

10. Sed nota, quod si Iudex processerit indebitè ad specialem inquisitionem, absque eo, quod in actis de fama constet; valebit processus, & ex eo Reus condemnari poterit, dum ipsemet Reus præsens hoc non opposuerit, *cap. 1. & 2. de accus. in 6.* Nauar. *in rubr. de iudic. num. 91.* Less. *de iust. & iur. lib. 2. cap. 29. dub. 16.*, & Bouer. *vbi supra ver. id tamen*; Si verò Reus exceperit, & appellauerit, secundum eosdem Auctores, processus erit nullus: Hæc doctrina est communis, vt testantur Aret., Foller., & Clar. *quæst. 6. vers. vlterius.*

11. Non prætermittam hic eundem Foller. relatum à Clar. *quæst. 31. ver. fama*, velle, Iudici asserenti in actis, famam præcessisse, credendum ei esse, & ex hac assertione, famam esse probatam, & testatur de communi: Huic doctrinæ in Iudice Ordinario subscribũt Aret. qui etiam testatur de communi, Bero. & Clar. *in d. ver. fama*; Dummodo Iudex ex mero officio procedat, Card. Alex., & Clar. *ibid.*

Fama non probant dicē tes, ita publicè audiuisse.

12. Notandum hic, quod in terminis ampliationis tertiæ, sufficit, quod contestes dicant, se ita publicè audiuisse, vel ita passim dici, Bal. *in l. literas num. 2. de præsumpt.*, sicque passim seruatur teste Clar. *quæst. 6. ver. debent*, & de praxi communi testis est Cassiod., etiam in curia Romana, testibus Paris., Hieronimus Montan., & Ferret., & huic sententiæ se subscribunt multi DD. *ibidem* à Clar. relati: Et animaduertatur, quod testes debent ad minus nominare duos, vel tres, à quibus famam audierunt, quando fama, à dicto ortum habet, etiam non interrogati, aliàs secundum Clar. *vers. sed quid*, non probant, post Bar., & Innoc., quos refert, & sequitur Franc. Arret. *in 2. substant. c. 14. vers., quoad secundum*.

Limitatur Regula multis modis vsque ad numerum 30.

13. Limita regulam 1. vt sicut famæ probatio non prærequiritur ad inquisitionem generalem, vt asserit, & probat Farin. *q. 9. n. 18.*; ita nec etiam famæ probatio prærequiritur, in casibus, in quibus præcessit inquisitio generalis, potest enim tunc deueniri ad inquirendum specialiter contra aliquem nominatum in ea sine probatione famæ, prout probatum est *sup. quæst. 11. num. 9.*, & tenuit Farin. q. 9. num. 19. post Bart., Bal., &c. & totum hoc in puncto iuris, sed in praxi de consuetudine, & in modo, quo vtuntur Iudices in inquirendo, fama recessit ab aula, nec ab ea incipiunt Iudices, sed à generali inquisitione, & ab hac ad specialem deueniunt, vt ait Clar. *in §. fin. quæst. 6. in princ., & ver. præterea*, quem sequitur, declarat, defendit Farin. *num. 21.* Et plenius dictum est *sup. q. 11. n. 9.*

Fama recessit ab aula.

Consilium Iudici, qui videt famam in debitè lædi.

14. Attamen Religiosus pius Iudex, si aliquando viderit alicuius famam iniustè læsionem pati, quia nulla infamia præcedente, e.g. delictum ab ignaris detegitur, melius erit, vt delationes iudicialiter non accipiat, sed potius suauiter admoneat delatores de culpa imminente; Ne ex iniqua criminum delatione iudicium colligat, vt monet Bouer. *in Direct. par. 2. cap. 4. vers. tertiò obseruandum, post Sot. de secr. teg. quæst. 2. num. 2.*, Nauar. *in cap. inter verba 11. q. 3.*, & Sayr. *in Clau. Reg. lib. 2. cap. 9. num. 18.*

Denunciatione stante, nō requiritur fama præcedens.

15. Limita secundo regulam in inquisitione speciali, quæ fit ad denunciationem iudicialem, in qua non est necesse, vt fama præcedat. Ita ponderat Leza. *tom. 1. cap. 27. num. 19.*, *per cap. inquisitionis, & c. qualiter, & quando de accus.*; siue denunciatio fiat à publico officiali, vt dicit Bar., Bal., Saly., Ang. & alij, quos refert, & sequitur Farin. *quæst. 9. num. 11.*; Siuè fiat à quocunque alio ritè Denuntiante, secundum Bouer. *ibidem cap. 6. vers. octauus est*; talis enim denunciatio succedit loco diffamationis, secundum Clar. *§. fin. quæst. 7. in princip.*, vbi loquens de denunciatione tam publica, quam priuata, ait eam aperire viam Iudici ad inquirendum ex officio; prout etiam statuitur *in nostro Modo proc. cap. 1. in 1. substantiali*; & ita seruatur in praxi, teste *ibidem* Clar., & Praxis Papien. *in forma inquisitionis in verbo hæc est quædam inquisitio post numerum 38.*, & ita quotidie esse in vsu ait Boss.

in tit.

in tit. 1. de denunc. num. 2.; dictum igitur Denunciantis, etiam non præcedente fama, ad specialiter inquirendum sufficit, Clar. *vbi sup.* vers. habes, & Arret. *in secundò substantiali in pract. cap. 16.*, quia in via inquisitionis ideo infamia requiritur, vt suppleat vicem Accusatoris, quam vicem sustinet Denunciator, Suar. *to. 4. de relig. lib. 10. cap. 72. num. 35.*, & Leza. *tom. 1. cap. 27. num. 19.*

Quid apud nos.

16. Et apud nos est in vsu, vt Prælati Maiores teneantur, in huiusmodi denunciationibus sibi factis, prætermissa inquisitione præcedẽtis famæ, inquirere veritatem, licet delicta sint priuata, & ita attestatur P. Io. à Tusa, olim noster Generalis, *in sua declaratione super Regulam nostram cap. 10.*; Et in conformitate huius doctrinæ, in tribus formulis denunciationis recẽsitis *in nostro Modo proced. in cap. 3.*, nulla de fama mentio fit; sicut de ea expressa mentio habetur in formula inquisitionis specialis in qua denũciatio non præcedit, quæ *ibidẽ* subnectitur. Hic repeto admonitionem, de qua *hic sup. num. 11.*

Quid in publico iuris.

17. Limita tertio regulã, vt non sit opus famam præcedere inquisitionem specialem in publico iuris; Declaro exemplificando, & probando in pluribus casibus; in quibus datur hoc puplicum iuris viam aperiens ad inquirendum, non probata fama.

Publicum iuris inducitur ex cõfessione coram Iudice, & Actuario.

18. Casus 1. fit; Quando quis coram Iudice, & Actuario crimen confitetur in iudicio, talis enim cõfessio publicum iuris inducit, *cap. fin. de temp. ordinand.*; & hoc siuè ex professo, siuè incidenter, siuè circumstantia delicti, siuè distinctum delictum sit confessum; in quolibet enim casu aperitur via Iudici ad inquirendum specialiter, secundum Nauar. *in Rubr. de iudic. num. 86.*, Less. *de iust. & iur. lib. 2. n. 29. dub. 15.* quos refert, & sequitur Bouer. *ibidem cap. 6. in princip.*

Item ex depositione testis in processu.

19. Casus 2. fit. Dum delictum per testes in processu innotescit, vel etiam per vnum testẽ, sic enim inducitur publicum iuris, quod sinè fama aperit viam Iudici ad specialiter inquirendum, secundum communem DD. *in l. 2. §. si publico ff. de adult.*, & tenet Nauar. *vbi supra, post numerum 86., vers. ex quo colligitur, & num. 88.*

An noua tela iudicij requiratur, dũ crimen nonum in iudicio detegitur; & testes in secundo iudicio etiã esse possit qui detexerunt crimen in primo.

20. Hic animaduertas, quod, si in isto, & etiam in antecedenti casu crimen in iudicio detectum, sit tãtum aggrauatiuum principalis criminis, in eodem iudicio Reus plecti poterit; vt si Iudex de fornicatione inquirens, cognoscat incidenter, mulierem esse Rei cõsaugnineam, aut monialem; Si verò est delictum à principali distinctum, quod detegitur, vt si inquisitus de furto, repperiatur fornicator, tunc noua tela iudicij ex officio ordiri debet; cum disparatum crimen, disparatum iudicium deposcat, Nauar. *in Rubr. de iudic. num. 36. vers. admoneo*; An idem testis, qui de crimine in primo iudicio deposuit, in posteriori testis esse possit, dic non posse, ad tradita *sup. quæst. 11. num. 9.*

Processus ciuilis aperit viam criminali, & est aliud publicum iuris.

21. Casus 3. fit. Vt sit publicum iuris aperitiuum, vt supra quãdo Iudex habens auctoritatem in ciuili, & in criminali, in processu ciuili

ciuili detegit aliquod delictum patratum ab N. poterit enim attento hoc publico iuris in ciuili, nouam telam in criminali ordiri, (cum acta in iudicio ciuili, in criminali fidem non faciant, nisi ad inquirendum) & criminaliter inquirere, & punire, Clar. *quæst.* 54. *vers. item*, post Rip. Diaz, Villal. & Fely. qui testatur de communi, *locis à* Cla. *citatis.*

Publicum iuris resultat ex obiecto crimine testi.

22. Casus 4. sit. Cum testi in iudicio crimen obijcitur ad eum repellendum, seu vt ei fides non adhibeatur, in hoc enim casu cum agatur ciuiliter, non poterit testis, etiam conuictus, puniri ordinariè, imò nec extraordinariè ex ciuili processu, secundum magis communem DD. vt ait Clar. *ibidem vers. per exceptionem*, & concordat Boss.; sed tantum ex illo publico iuris, via Iudici aperitur, ad criminaliter contra talem inquirendum, telam nouam ordiendo, vt docet *ibidem* Clar.

Ex confessione coram incompetẽte resultat publicum iuris.

23. Casus 5. sit. In confessione iudiciali Rei cum iuramento facta coram Iudice incompetente, hæc namque confessio publicum iuris inducit, aperiens viam Iudici competenti, vt contra taliter confessum valeat inquirere, & ipsum torquere, est communis opinio DD. vt aiunt Imol. Alex. Dec. Ruin. & Socin. quos refert, & sequitur Clar. *quæst.* 21. *vers. sed hic quæro*; Et ampliat *in vers. hanc, etiam*, in Iudice prorsus incompetente, & testatur de magis communi, cum Aret. Dec. & Bero.

Item ex delicto in iudicio facto.

24. Casus 6. est; Dum quis commisit delictum coram Iudice, & alijs præsentibus in iudicio, e. g. iniuria afficiendo, vel aliquem percutiendo, vt enim not. Incisa *in tr.* 3. *cap.* 8. & Bouer. *vbi supra vers.* 13. in hoc etiam casu aperitur, circumscriptis alijs, via Iudici ad procedendum. Et idem omnino dicendum est, cum testis in iudicio falsum testimonium dicit; Aut Accusator calumniosè agit; contra talia enim delicta, absque alia præcedente infamia, ex indicijs, & vehementi suspicione, procedi potest, Less. *de iust. & iur. lib.* 2. *c.* 29. *dub.* 15. vbi citat Bar. Specul. & Nauar. & sequitur Bouer. *vbi sup. vers. tertius quando*. Et ratio omnium, quæ in hac tota limitatione dixi est; quia cum in his casibus reperiatur notorietas iuris, quæ Accusator fictus nuncupatur, ea supplet vicem infamiæ, ita Nauar. *vbi sup. num.* 88. *vers. ex quo colligitur*.

Notorium facti, &c. est loco famæ.

25. Limita 4. regulam in notorio facti, vt cum delictum est euidens, & notorium, ita vt nulla tergiuersatione celari possit, e.g. cum quis deliquit coram populo, aut maiori parte Cõuentus, tunc enim non requiritur aliqua probatio famæ ad specialiter inquirendum, facti enim euidentia habetur pro Accusatore, *c. euidentia de accus.* & in hoc, vt dicit Arret. *in Prac. cap.* 15. consentiunt omnes Theol. & Iuristæ; Et idem dicendum est, dum quis fuit deprehensus in flagranti crimine, Clar. *quæst.* 21. *vers. scias*, vbi testatur de communi; Et similiter quãdo est suspicio populi, communitatis, vel Conuentus, contra aliquem de delicto, hæc enim suspicio supplet vicem infamiæ, vt docet Nauar. *in Rubr. de iudic. num.* 95. post

95. post Anton. de Butr. Abb. & Aret. quos refert Less. *lib. 2. cap. 29. dub. 15. num. 30.*

Sicut etiã confessio extraiudicialis, &c. 26. Limita 5. regulam, dum adest criminis confessio propria Rei extraiudicialis coram multis, quæ plenè contestibus sit in actis probata, talis enim confessio abundè supplet vicem infamiæ, Foller. *in prac. crim. in p. par. tertia par. n. 86.* Bouer. *ibid. vers. 9.* & Arret. *vbi sup. vers. 2. casus.*

In enormibus sine fama proceditur ex indicijs. 27. Limita 6. regulam in delictis contra fidem, vt in hæresi; & in crimine Lesæ Maiestatis; in delictis contra Rempublicam, & in omnibus alijs enormibus, & atrocibus, in quibus de iure sine fama proceditur ex indicijs, & vehementibus suspicionibus ad specialem inquisitionem; de hæresi est *tex. in c. excommunicauimus §. adijcimus, & ibi omnes Interpretes de hæret.* & notat Farin. *quæst. 9. num. 14.* citans Bar. Boss. Menoch. Fely. qui testatur de communi, quem refert Clar. *quæst. 6. vers. item scias*, & Decian. cum pluribus alijs; De reliquis in hac limitatione, est communis opinio DD. *in c. qualiter, & quando de accus.* & tenuit *vbi sup.* Farin. *num. 15.* cum Gig. Alciat. Cephal. & Decian.

Imò idem procedit in omnibus delictis. 28. Ampliatur hæc limitatio, vt generaliter in omnibus delictis ritè fiat inquisitio specialis, fama non præcedente, dum præcedunt indicia, sine quibus inquisitio esset nulla, Farin. *quæst. 1. num. 40.* vbi ait, quòd nemo est, qui de hoc dubitet, & citat Doctores ad saturitatem; Et indicia qualia esse debeant, remittitur arbitrio Iudicis *ibid. num. 45. & 46.* & ità dicunt omnes teste Clar. *quæst. 20. in princ. vbi subdit vers. ad inquirendum*, quod ad specialiter inquirendum sufficiunt leuia indicia, vt aliqua probabilis suspicio, propter quam Iudex rationabiliter credat delictum ab N. fuisse commissum, citans Salycet. & testans de communi praxi, & exemplificat in assertione vulnerati, in graui inimicitia, &c.

Rebellio supplet vicem infamiæ. 29. Limita 7. regulam, cum Reus prius secreta admonitione, deinde coram testibus fuit correctus, & tandem Prælato fraternè denunciatus, tunc enim si rebellis sit, rebellio loco accusationis succedit, & sine infamia potest specialiter inquiri, Sot. & alij passim, quos sequitur Bouer. *ibid. vers. dicimus*, Franc. Arret. *in loco citato c. 15. vers. dico secundo.*

Fama non prærequiritur in inquisitione meritorũ eligendorum, vel ad præcauendum malum, & occasiones malorum. 30. Limita 8. regulam in inquisitione, & examine ad inuestiganda merita eligendorum, talis enim inquisitio potest fieri sine aliqua fama præcedēte Less. *de iust. & iur. c. 29. dub. 15.* & Bouer. *ibid. in fi.*; Et idem dicendum est, quando fit inquisitio ad præcauendum malum futurum animarum, & ad tollendas occasiones, Nauar. *ibid. num. 92.* & Innoc. *in cap. 1. de postulat.*

31. De materia huius quæstionis fusè Farin. *q. 1. & 9.*

Quænam specialem inquisitionem comitari debeant, vt ab ea legitimè processus inchoari possit, Quæst. 14.

1. Visis antecedentibus, nunc ordinate, de necessarijs concomitantibus requisitis ad specialem

cialem inquisitionem, est agẽdum.

2. Regula sit. Ad tria capita possunt redigi ea, quæ inter Regulares inquisitionem specialem comitari debent, ad hoc vt ab ea ritè processus inchoari possit; Propono, & probo singula tria capita, & his probationibus. Regula eodem tempore comprobata erit.

Tria requisita cõcomitantia specialem inquisitionem.

3. Caput 1. requisitũ. Vt inquisitio specialis, sit specifica, certa, clara, cõtinens in se omnes delicti qualitates, & circumstantias, locũ, & tẽpus; & omnia ista in progressu processus probentur, vt Reus melius se in iudicio defendere possit: Vnde inquisitio obscura, generalis, & incerta, sine loco, & tempore minimè valet *l. libellorum ff. de accus.* & ita senserunt Abb. Maran. Monticell. & Boss. quos refert, & sequitur Farin. *quæst.* 1. *num.* 11. etiam parte non opponente, Ang. Decian. & Boss. quos *ibidem* sequitur Farin. qui ait criminalistas passim hoc dicere.

Inquisitio specialis, sit clara &c.

4. Limita 1. hoc 1. caput in vtentibus, sicut nos plenè vtimur Priuilegio Bonifacij VIII. *de quo sup. quæst.* 6. *num.* 4. *& iuxta adnotata ibidem n.* 3. *&* 15.; quo Priuilegio muniti, cum in iudicio procedamus summariè, sine solemnitatibus iuris positiui, & sola facti veritate inspecta, non est nobis necessaria expressio loci, & temporis commissi delicti in inquisitione, Farin. *quæst.* 1. *num.* 17. cum Cæph. Boss. & Menoch. qui citat alios DD. Nisi quando delictum esset solum punibile certa die, vel hora, quia tunc tale tempus in inquisitione exprimi deberet, *l. non solum §. sed vt ff. de operis nou. nuncup.* & ita tenet Bar. & est communis, teste Anton. Gomez *locis cit.* à Farin. *num.* 19. vel nisi inquisitus petat expressionem diei delicti, quia velit probare se alibi tunc fuisse, tunc enim exprimi deberet, secundum Bar. Ias. Viui. & Boss. & hi duo vltimi testantur de communi, & Clar. videndus in proposito huius limitationis, testatur in hoc puncto de magis communi, *quæst.* 12. *vers. dixi etiam*, quos refert; & sequitur Farin. *n.* 20. vbi hanc opinionem communem, & practicatam asserit; Dummodo à Reo hæc expressio non calumniosè petatur, quia tunc talis expressio minimè necessaria esset, Farin. *n.* 21. post Boss. Saly. & Ang.; Sicut nec etiam Iudex teneretur diem exprimere, si ipsemet ignoraret, Farin. *n.* 22. & tradunt Ang. Saly. & alij relati à Clar. *q.* 12. *vers. dixi etiam in fi.*; Quomodo autem iudex in casu nostro calumniam detegere possit, vide Farin. *dicto n.* 22.; Et aduerte; quod licet Iudex possit iniungere expressionem diei, parte hoc petente, non debet hanc iniungere ex officio, Baiar. ad Clar. *q.* 12. *n.* 7. cum Vestr. & Viuio.

Regulares priuilegiati in hoc.

5. Limita 2. idem caput; Vbi in inquisitione est clausula (Omni meliori modo) vel alia similis; (& apud nos etiam sine ista clausula, cum procedamus, vt dictum est *numero præcedenti* sola facti veritate inspecta:) Valet namque inquisitio, & sequitur condemnatio pro principali delicto, puta, pro vulnere, etiam non probata qualitate, seu circunstantia in inquisitione deducta, scilicet, cum cicatrice, Farin.

Aliud Regularium Priuilegiũ

q. 1.

q.1.n.33.34. & 35. per l. Emilius, & ibi Bar. *in 2. col. in fi. ff. de minor.* Socin. Alex. Boss. Menoch. & alij ab eodem citati. Præsertim si adesset confessio Rei, Farin. *n.35.* post Ang. & Imol. Stante enim Rei confessione, debet sequi condemnatio, etiam ex inordinato processu, Farin. *ibidem* post Bar. Marsil. Ang. Anton. Gomez, Anan. & Clar. *q. 55. vers. item posset.*

Inquisitio formetur à Iudice competente, an. te præscriptionem delicti. 6. Caput 2. requisitum erit; Vt inquisitio formetur à Iudice competente, alias nulla esset, Farin. *cum ibi citatis q.1. n.53.*; Et antequam delicta præscripta sint, spatio n.20. annorum præscribuntur, Iodoc. qui de communi *per l. querela, & ibi DD. C. ad leg. Cornel. de fals.* Bal. Boss. Abb. qui etiam de communi, & Clar. *q.51. in princ. & vers. hæc quidem*, & ait, quod in hoc omnes concordant, quos cum pluribus alijs refert, & sequitur Farin. *n.68.* vbi testatur de communi, & practicata opinione; & latius de his differit *q. 10.* De tempore, quo delicta præscribuntur, agendum erit *hic infra q.94. à n.2. vsq; ad numerum 21.*

De quo iam non sit factum iudicium. 7. Caput 3. requisitum erit; Vt ille, contra quem Iudex inquirere vult de aliquo delicto, non fuerit de eodem iam iudicatus; Bis enim de delicto quæri non potest; & præsertim, semel absolutus amplius molestari non potest, *l. pænul. §. fin. ff. naut. caupo. stabul. l. si cui §. isdē, vbi* Bar. *ff. de accus. c. de his, vbi DD. de accus.* Specul. Anan. Alex. Ang. qui testatur de communi omnium DD. Clar. *q.57. in princ.* Foller. qui ait, quod hęc conclusio est approbata ab omnibus Legistis, & Canonistis, & tenent alij citati à Farin. *q.1. n.51.*

8. Ampliatur hoc requisitum in eo, qui fuit à Principe gratiatus, Far. *q.1. n.52. per l.1. §. si qua autē ff. de postul.* & est communis DD. teste Clar. *q.59. in princ. & vers. & hæc quidem conclusio*; semel enim dimissum, *vt not. gl. in c. de his, de accus.* Diuina clementia, iterum ad vltionem venire non patitur, *c. Diuina de pænit. dist.4.* Vel obtēta gratia.

9. Limitatur 1. hoc requisitum, dum Accusator 2. probaret, absolutum fuisse Reum, quia primus Accusator præuaricauit, *gl. in dicto c. de his per l.3. ff. de præuaric. & l. si quis homic. C. de accus.* & est etiam *tex. in c.1. de collus. deteg.* Dupliciter limitatur requisitum 3.

10. Limitatur 2. hoc requisitum; dum Accusator 2. ignorauit accusationem à 1. institutam, & suam propriam offensam, vel damnum prosequitur, Glos. *ibidem, per text. in l. si cui §. isdem ff. de accus.*

11. De materia huius quæstionis diffusè pertractat Farin. *q.1. nec non q.9.*

Finis Tractatus Primi de Inquisitione.

DE

DE DENVNCIATIONE,

Tractatus Secundus.

Cõtinuatio materiæ.

1. POST tractatum de 1. modo inchoandi processum per inquisitionem, ordinatè sequitur tractatus de 2. modo per denũciationem, à qua, vt plurimum, processus apud nos initium sortiuntur. Et antequã quæstiones aggrediar, pro totius materiæ denunciationis intelligentia, præter ea quæ dicta, & probata sunt de denuntiatione *quæst. 13. num. 15., & 16.* Nempè; Denunciationem, etiam non præcedente fama, viam Iudici aperire ad procedendum ex officio, ita vt apud nos sit in vsu, vt Prælati nostri teneantur in huiusmodi denunciationibus sibi factis, etiam in delictis priuatis procedere; Tria præmittenda duxi.

Modus procedēdi per Denunciationem an sit idem cum modo procedēdi per Inquisitionem.

2. Præmitto in primis. Modum istũ inchoãdi processus per denunciationem, secundum Clar. *in §. fin. quæst. 7. in princ.*, non esse modum separatum ab inquisitione, talis.n. denunciatio iudicialis, nihil aliud operatur, nisi quod succedit loco querelæ, vel diffamationis, & sic aperit viam Iudici ad inquirẽdum ex se, & ex officio contra aliquem, Ita Clar. *vbi supra*, & habetur *in nostro Modo proced. in c. 2. in 1. substantiali vers. nolumus, erga fi.:* Et ideo præsentata, & admissa denunciatione, Iudex ex officio contra denunciatum super ea informationes assumit, & ita communiter in praxi seruatur, teste Pract. Papien. *in forma inquisitionis ver. hæc est quædam inquisitio, post numerum 38.*; Et ita quotidiè esse in vsu, attestatur Boss. *in tit. de denunciatione num. 2.*; quæ omnia, ait *ibidem* Clar. intelligenda sunt, tam de denunciatione, quæ fit ex necessitate officij, quam de ea, quæ fit à quocunque alio, qui legitimè denunciare potest. Et *vers. diximus*, subdit quod licet fortè de iure communi, hoc habeat aliquam difficultatem, tamen de consuetudine, de qua attestatur etiam Abb., passim seruatur, quod quilibet accedit ad Iudicem, & denunciat iniuriam sibi, vel alteri factam (& hæc vtique praxis, quotidiè apud nos seruatur) & Iudices de facili procedunt; hancque bonam esse praxim, ne delicta impunita remaneant, *ibidem* asseuerat Clar. Et cum ita res se habeant, hęc materia denunciationis, sub tractatu de inquisitione collocanda esset; Et nihilominus, tractatum hunc distinctum ordinaui; Tum maioris distinctionis gratia, tum quia non ignobiles DD. tanquam de membro distincto ab inquisitione, & accusatione, de denunciatione tractant.

De iudiciali denunciatione hic agitur.

3. Præmitto 2. quod cum denunciationes omnes ad duo capita redigantur, ad fraternam, & iudicialẽ, vt docent S. Antonin., Greg. de Valen., Rodr., Miran., & alij, quos

quos refert, & sequitur Bouer. *in Direct. p. 2. cap. 8. in princ.*; In hoc tractatu 2., sequendo Clari vestigia, *vbi supra*, de denunciatione iudiciali tantum loquar, super qua iuridicè procedi solet, quęque crimina Prælato, vt Iudici, absque vlla prætensione, aut iure actionis, manifestantur, sed merè, & præcisè ad Iudicem excitandum, vt pro suo arbitrio, iuris ordine seruato, ex officio inquirat, prout illi expedire videbitur, vt tradunt communiter DD. *in cap. super his, & in cap. cum dilectus de accus., & cap. nouit de iudic.*, & not. Bouer. *ibidem*: Omittendo tractatum de denunciatione fraterna, quæ etiam Euangelica dici solet, cum non faciat ad præsens institutum; de qua Clar. *libro 7. §. denunciatio*, & Bouer. *ibidem cap. 9.*

4. Præmitto tertio; Delicta denuncianda, alia esse publica, seu excepta, alia priuata. Priuata delicta sunt, quę in delinquentis tantum, vel in alterius priuati damnum redundant, vt sunt peccatum gulæ, superbię, iræ, furti priuati, & similia, ex quibus nullum Reipublicæ damnum, ex sua natura infertur. Publica verò, seu excepta crimina, illa dicuntur, quæ atrocia sunt, & in publicum Reipublicæ detrimentum resultant: Tale est omne illud, quod directè fit contra Deum, vel res Diuinas, vt hæresis, blasphemia, eueisio templorum, & imaginum sacrarũ, violatio immunitatis Ecclesiasticæ, &c. hæc enim in omniũ iniuriam fieri existimantur: Item sunt delicta, quæ fiunt contra Maiestatem Principis, vel Reipublicæ, vt coniuratio contra Principem, rebelliones, proditiones, & percussiones eiusdem, latrocinia publica, &c. Item omnia delicta, quę à lege declarantur, vt publica habeantur, vt sunt homicidium, parricidium, adulterium, crimen falsi, &c. vt patet *in l. 1. ff. de publ. iudic.*; Tota hæc doctrina est communis DD., & præsertim, *glos. in Rubr. 6. quæst. 1.*, Farin. *quæst. 49. num. 1.*, Sot. *de teg. secr. mem. 2. quæst. 4.*, Rodr. *tom. 2. quæst. 5. art. 7.*, Miran. *in ord. iudic. q. 1. art. 2.*

Delicta priuata, & publica, quę dicãtur.

5. Ad rem spectat, quod inter Regulares, vltra supradicta, publica, & excepta existimanda sunt, peccatum nefandum, & fornicatio, saltem quãdo morale imminet publicationis periculũ, vt apertè sentiunt Rodr. *in ord. iud. cap. 3. num. 6.*, Valer. *de differ. vtriusque for., ver. inquisitio differ. vltima*, Miran. *in ord. iudic. quæst. 11. art. 2.*, Ximenez *in declar. Reg. cap. 10. quæst. 2. concl. 3. num. 17.*: Quamuis enim hæc duo vitia, immediatè, & per se non tendãt in perniciem publicam, tamen dum prędictum periculum publicationis imminet, in detrimentum Religionis tẽdunt mediatè, & quodammodo, per accidens, respectu scandali, quod ex ipsis oritur, & infamię, quæ in Religionem redundat; & etiam quia huiusmodi crimina ex sua natura cõtagiosa sunt, vt not. Suar. *de fide, spe, & char. disp. 8. de pract. charit. sec. 6. num. 11.* & Sanch. *de præcep. tom. 2. lib. 6. c. 56. num. 50.*, quibus subscribit Bouer. *ibidem cap. 12. vers. secundo, & vers. his accedit*. Quinimmo Valer., Miran., & Ximen. *ibidem* sine propo-

Publica, quæ apud Regulares sint delicta.

sita limitatione, periculi publicationis, absolutè peccatum nefandum, & fornicationem reponunt inter Regulares inter excepta, & concordant Aldrete, Ioseph de S. Maria, Arret., S.Tho., S.Antonin., Ang., Nauar. &c. locis relatis, *vbi supra* à Bouer. *vers. verum*. His prælibatis, ab antecedentibus denunciationem, initium sumo, vt sequitur.

An fraterna correptio præcedere debeat iudicialem denuntiationem, vt ab ea processus ritè initium sumat. Quæst. 15.

Crimina publica, idest excepta denunciantur sine correptione.

1. Regulâ sit. Crimina publica, idest excepta, de quibus hic sup. proximè absque præuia correptione, Iudici statim denunciari possunt, quantumcumque occulta; est communissima opinio D.Thom. 2. 2. *quæst.* 33. *art.* 7. Ricc. Palud. Duran. Adrian. Innoc. Medin. Sayr. Nauar. Miran. & aliorum, quos refert, & sequitur Bouer. *in Direct. p.* 2 *cap.* 13. Bonum enim commune, bono particulari delinquentis præferri debet; & peccatum publicum, sine publica punitione non est relinquendum, vt notat Rodr. *p.* 2. *quæst.* 6. *art.* 4. Et idem dicendum est in criminibus, quæ sunt in alterius damnum pendens in futurum, secundum omnes ferè DD. inter quos sunt, Greg. de Valen. Sayr. Rodr. & Miran. & post ipsos Bouer. qui eosdem refert *ibidem cap.* 14.

2. Amplia 1. regulam; vt quamuis, quandò crimina excepta, sunt adeo occulta, vt testibus probari legitimè non possint, denunciare non teneamur, secundum Nauar. *in Man. c.* 17. *num.* 124. *& iterum in cap. inter verba conf.* 7. Graff. quem sequitur Leza. *p.* 1. *cap.* 27. *num.* 3. Regin. *in prax. pænit. tom.* 2. *lib.* 24. *cap.* 3. *num.* 50. Megal. *in prax. crim. Can. cap.* 11. *n.* 5. Nihilominus, iuxta Regulam propositam si quis vellet, posset etiam in isto casu iuridicè denunciare, nec probare teneretur, Megal. *ibidem*, & Lezana *to.* 1. *in quæst. Regul. cap.* 27. *num.* 20. dummodo saltem per vnum testem possit probare, vt tenent Nauar. Lazar. & Auila, quos refert, & sequitur Bonaci. *in tract. var. disp. de onere, & obligatione denunc. &c. disp.* 6. *punct.* 1. §. 4. *num.* 4. alias nullo indicatò teste talis non Denunciator, sed proditor, & calumniator præsumeretur, Bonacina *ibidem*, & S. Antonin. *in* 3. *par. tit.* 9. *cap.* 9. *per cap. si peccauerit* 2. *quæst.* 1. *& cap. si tantum* 6. *quæst.* 1. Sed de consuetudine, vt aduertit Clar. §. *fin. quæst.* 7. *vers. quæro nunc*, Denunciator nullo modo tenetur probare, citans Ang. Salv. Maran. & Cardin. Alex.

3. Amplia 2. Regulā in criminibus alio sensu publicis, idest notorijs in Ciuitate, Communitate, vel Collegio; & in oculis ferè omnium patratis; huiusmodi enim præuia admonitione non indigent, sed statim Iudici denunciari possunt, iuxta sententiam Soti *de teg. sec. mem.* 2. *q.* 5. Bann. 2. 2. *quæst.* 33. *art.* 8. *dub.* 6. Greg de Valen. *t.* 2. *disp.* 3. *quæst.* 10. *punct.* 5. Miran. *in ord. iudic. q.* 11. *art.* 1. & est communis DD. Item notoria.

4. Amplia 3. Regulam. In criminibus

minibus priuatis, etiamsi sint occulta, quæ possunt iudicialiter denunciari sine præuia correptione, vt docet Say. *in Clau. Reg. lib.* 12. *c.* 10. *Nauar. in Man. cap.* 18. *num.* 30. qui copiosè hoc probat *in cap. iurauit de probat.* post Adrian. *in* 4. *de correp. frat. col.* 17. *ad secundum*; quos refert, & sequitur Franc. Arret. *in pract. par.* 2. *cap.* 9. *vers. secundo denunciatio, car.* 58. Et ratio est; quia in tali denunciatione sicut in accusatione, non intenditur solũ emendatio fratris, sed potius, vt publica pœna delinquenti iniungatur, vel satisfactio debita parti exhibeatur, vt not. *ibidem* Arret. *cap.* 8. *vers. pro ampliori*; Regin. *tom.* 2. *lib.* 25. c. 5 2. & Bonacl. *in tract. de ll. disp.* 10. *q.* 2. *punct.* 5. *num.* 1. Pro hac ampliatione vide Dian. *in p. p. tr.* 4. *res.* 2. *vers. prima opinio*, pro qua citat Sanctarell. Sancium, Suar. cum pluribus alijs.

Quid de criminib. priuatis.

5. Non ignoro, quamplurimos asserere in casu huius ampliationis, præmittendam esse correptionem, quos citat Bouer. *in Direct. p.* 2. *c.* 14. qui, vel intelligendi sunt, vt de Euangelica, seu fraterna, non autem de iudiciali denunciatione, loquantur: Vel si quis eorum de iudiciali loqui intendat, sequendus non est, cum longè à veritate sit, vt probatum est, denunciationem iudicialem præuiam correptionem requirere; Declaranda sunt hæc, ex tradendis hic proximè *num.* 6. & 7. Et quod dictum est præsertim procedit attento iure Canonico, secũdum quod omnia crimina sunt publica, vt tradit *glos. in cap. Infames, vers. fures* 6. *q.* 1. & ita dicunt Canonistæ, vt testatur Bal. & de communi testis est Hostien. quem sequitur Anan. *in cap. statuimus post numerum* 19. *de maledic.* & his omnibus subscribit Clar. *lib.* 5. §. 1. *vers. hæc tamen*; & cum iuxta propositam, & probatam regulam, in publicis non sit opus correptionem præcedere denunciationem, ergo &c. Notat tamen *ibidem* Clar. quod in materia delictorum publicorum, vel priuatorum, consuetudo, & statuta nimium eandem materiam variarunt, quibus stantibus, in eo loco, in quo delictum est cõmissum, iuxta consuetudinem, vel statuta, iudicandum est; his autem cessantibus iuxta doctrinam *hic supra* traditam, sentiendum est.

6. Limita omnes tres suprapositas ampliationes, vt procedant in foro fori, seu exteriori, in quo, iudicialiter denuncians, non tenetur secretã præmittere correptionem, vt Reus desistat, vel satisfaciat, ex iustitia enim talis monitio non requiritur, vt not. Franc. Arret. *vbi supra* post Sot. *de rat. tegen. mem.* 2. *q.* 5. *col.* 4. *vers. sed dubium*, sequendo doctrinam D. Thom. qui licet loquatur de accusatione, idem ius videtur in denunciatione statuendum. In foro verò interiori, & conscientiæ, fieri potest, vt ex charitate teneamur ante denunciationem proximum monere, vt desistat à crimine, vt quando crimen est occultum, & priuatis monitionibus delinquens emendandus, & ad debitam satisfactionem inducendus, speratur; quod tunc maximè verũ esset, cum persona denuncianda bonæ esset famæ contra charitatem enim

Quid in foro conscientiæ.

enim videretur, tantum malum, sine præuia monitione, ei irrogare, Arret. *ibid. verſ.* 2. *& ſeq.* poſt D. Tho. 2.2.*q.*68. *ar.*1.; & in hoc ſenſu loquendo Bouer. *hic ſupra citatus n.*5. & alij DD. ab eo relati, eorum opinio ſaluari poteſt, tanquam probabilis.

7. Sed animaduerte, quod quãuis quis ex correptione emendaretur, licitè nihilominus talis denunciari, vel accuſari poſſet, ſecundum Greg. de Valen. *diſp.*5.*q.*12. *punc.* 1. *verſ.dico tertio*, & ait eſſe de mente D.Tho. Subdens rationem, nam habito bono propoſito correcti, poteſt licitè Denunciator, vel Accuſator adhuc ſibi proponere, ſcopum punitiuæ iuſtitię, ideſt bonum commune, vt alij formidine pęne à delictis abſtineant, & propterea denunciare, vel accuſare emendatum: Et conſequenter licèt opinió Bouer. *de qua ſupra n.*5. probabilis videatur, æquè, ſi non magis probabilis, etiam oppoſita videtur. Et abſolutè ex ſupradictis, niſi aliud obſtet, concludendum eſt, tuta conſcientia delinquentem iudicialiter, non præmiſſa correptione fraterna, denunciari poſſe, cum talis denunciatio ad publicam vindictam, ſeu punitionem ordinetur.

8. Sublimita propoſitam limitationem in caſu antepoſitæ regulæ, nempè quando crimen eſſet contra bonum publicum, & adhuc penderet, ac in futurum continuandum timeretur; tunc enim, nec ex charitate, nec in foro conſcientiæ, regulariter monitio denunciationem præcedere deberet, ſed ſtatim Iudici denunciatio porrigenda eſſet: Exemplificant DD. in occulto hæretico, in falſario monetæ, &c. quia in his caſibus periculum, quod imminet, maioris eſt momenti, quàm infamia, vel aliud denunciati damnum; Vnde niſi certò conſtet, periculum priuata monitione caueri poſſe, non eſt adhibenda, ſecundum D.Tho. & Arret. *vbi ſupra*.

9. De materia huius quæſt. latius, Auctores *in eadem hic ſupra* citati, differunt. De crimine vero ſolicitationis ad turpia in confeſſione in propoſito, *vide inf.q.*122.*n.*42. *vſq; ad num.*47.

De Denunciatione Prælato Regulari, vt Patri facienda, & quomodo circa eam Prælatus ſe gerere debeat.
Quæſt. 16.

1. Regula ſit. In Religione abſque præuia correptione, occultum crimen Prælato, vt Patri denunciari licet, quando delinquentem Prælatus melius erit correpturus, ita Suar. Caſtrus Palaus, & Dia.*par.*7.*tr.*3. *reſol.*44. hos in principio citans, & in fine hanc Regulam tanquam probabilem admittens, dummodo Prælatus ſit prudens, diſcretus, & ſpiritualis, zelo, & dilectione ſuarum ouium ornatus, ac taciturnus; & in his terminis ſubſcribit Trullench. *in decal. to.* 1. *lib.*1.*c.*5. *dub.*16. *n.*2. Coninch. *diſp.* 28. *de charit. num.*202. *dub.*11. Hurtad. qui concordantes refert, Caſtillus, Caſpenſ. qui teſtatur de probabiliſſima opinione, & pro ea citat S.Bon. & S.Tho.& hos omnes refert Dia. *in dicta reſol.*44.

An Prælato vt Patri poſſit denunciari ſubditus ſine præuia correctione de delicto occulto.

2. Hæc Regula, licèt verè probabilis

bilis sit, & veritatem comitem habeat, tamen Lorca, & Fagundez, vocant eam improbabilem, vt refert Dia. *ibid.* afferens Regulæ probationes, nec non Fagundez respõsiones. Sed non per hoc à veritate Regulę recedendum est; Pręceptum enim correptionis, est charitatis, quæ suadet, vt immediatè occultum peccatum, Prælato tanquam Patri, deferatur, dum ex hoc breuior, & melior correptio speratur, nec non fratris maior vtilitas spiritualis, vt obseruat Caspens. *in cursu theologico to.2. tr.17. disp.6. sect.3.n.35.* post quem Dia. *resol.44.erga fin.* sic habet: Ego vtramque sententiam probabilem esse existimo, licèt pro necessitate præuiæ correptionis tenuerim *in par. 3. tr. 2. resol.37.* & nunc teneam.

3. Limitatur 1. regula, vt non procedat, dum Prælatus esset vir imprudens, & violentus, & cum subdito malè affectus, tali enim Prælato delatio facienda non esset, Dia. *in dicta resol.37.* propè finem; Et pro hac limitatione admodum facit opinio probabilis Lorcæ, Fagundez, Sot. Nauar. & aliorum *ibidem* à Dia. cum eorum fundamentis relatorũ, qui sustinent, in casu Regulæ fraternam correptionem prætermitti non posse. Quorum opinionem in terminis huius limitationis sequendam existimo.

Quid in Prælato violento, &c.

4. Limitatur 2. regula, vt dum frater per secretam correptionem est emendatus, non possit quis illum Prælato, vt Patri, denunciare, neq; sub prætextu, vt securior sit, ne in posterum relabatur, Adrian. Nauar. Palud. Sot. & Greg. de Valen. qui hos refert *to.3. disp.3. quæst.10. punct.5.* Palaus, Petr. Nauar. Sanch. Sà, Villal. & Dia. hos, & rationes referens *par.7. tr.3. resol.49.*

Quid in emẽdato.

5. Sublimitatur 2. limitatio, dũ frater existit in periculo relabendi, tunc enim, quamuis emendatus, Prælato, vt Patri, denunciandus esset, Adrian. Bonaci. Filliuc. Sot. & Diana, *vbi supra*; & dum quis, ita peccatis, & occasionibus, peccandi innodatus est, vt moraliter iudicari possit, quod nisi diuertatur, iterum casurus sit, Palaus; vel dum quis ex malitia, & praua consuetudine, in luxuriam incidit, Ledesm. et hos sequens Dia. *ibidem*.

6. Limitatur 3. regula, vt ex denunciatione paterna, non possit Prælatus iudicialiter procedere, Sot. Suar. et Lugo *de iust. tom.2. disp.37. sect.7. n.82.* quos sequitur Dia. *ibidem resol.47.*; In hoc enim casu, nullam habet Iudex notitiam, qua vt Iudex possit iudicium contra denunciatum inchoare, vt not. Dia. *in eodem loco*.

An Prælatus, quod scit vt Pater possit ad iudicium inchoandũ.

7. Non desunt tamen tenentes, dum crimen non esset omnino occultum, sed in indicio posset probari, tunc charitatem, per quam inchoata est causa, imperare iustitiæ, vt iudicialem incipiat processum, si tali modo spes esset, vt delinquens corrigeretur, ita Filliuc. *to.2. tr.28. c.8. n.164.* Sanch. *in opusc. to. 2. lib. 6. dub. 11. num. 8.* et Trullench *in decal. to.1. lib.1. c.5. dub.16. n.8.* qui sustinet hoc valde esse probabile.

8. At ego non recedo à 3. lim. nisi in ordine ad inchoandam inquisitionem generalem, per quam viam

viam poteſt Iudex procedere, quocunque modo ſciat delictum eſse commiſsum, abſque eo quod aliquid aliud præcedat, vt probatum eſt *ſupra q. 11. n. 8. cum ſequentibus*, vbi etiam declaratur quomodo à generali ad ſpecialem deueniatur. Et vtique in duobus caſibus laudabiliter hoc poterit Iudex præſtare, etiam delatorem ad denuntiandum cogendo.

9. Caſus 1. quando delictum eſſet in graue Reipublicæ, vel alterius innocentis damnum, tunc enim poſset vti Iudex illa notitia, quam habuit, vt Pater, et obligare Denunciantem ad iudicialiter denunciandum, dum non ſuppetit alia via ad illud damnum publicum, vel priuatum impediendum; Quod ſi ille noluerit denunciare, poterit Iudex fiſcalem creare, qui denunciet, dum ſperat ſe habiturum probationes, ita Caſpen. *in curſu Theologico to. 2. tr. 17. diſp. 6. ſect. 3. num. 35.* Suar. *de Relig. lib. 10. c. 1. 2. & 12.* & Dia. *reſol. 46. & 47.*

In duobus caſibus cogitur, qui defert vt Patri, ad iuridice denunciandum.

10. Caſus 2. eſt, quando Prælatus per viam paternam non conſequitur emendationem, quam ſperat per viam iuridicam, tunc etiam poſt obligare delatorem ad iuridicè denunciandum, Sot. et Dia. *reſol. 47. vbi* ſubdit, quod in hoc caſu non poteſt procedi ad ſubditum puniendum, niſi quatenus neceſsè eſt ad eius emendationem; Sed ego in vtroq; caſu à via paterna, deuenirem ad inquiſitionem generalem iuridicam, et ab hac ad ſpecialem, cum, hac mediante, idem tutius, et æquè bene, et faciliter præſtari poſſit, iuxta tradita *in hac q. n. 8. & q. 11. num. 8. & ſequentibus.*

11. Supereſt pro termino huius materiæ de denunciatione paterna, breuiter inſinuare, quid Prælatus poſſit facere cum ſubdito, abſq; præuia correptione, vt Patri, denunciato. Poterit igitur Prælatus in hoc caſu, dum delictum eſt graue, præcipuè ſi probatum ſit, procedere ad aliquam ſecretam pœnitentiam, quæ magis ſit correctiua, et præſeruatiua, quàm punitiua, Sot. *de tegen. ſecr. mem. 2. q. 4.* et Caſpens, *vbi ſupra.*

Quæ poſſit præſtare Prælatus, qui delictum ſcit tantũ vt Pater.

12. Item poterit Prælatus ſubditum à loco, vel miniſterio aliquo remouere, dum munus ex nutu ipſius pendet, et ſine leſione famæ præſtari poteſt. Item dum iudicatur neceſsarium poterit cum Conſultoribus conferre, et etiam coram ipſis ſubditum monere, et ſecretè corrigere, Turrian. *diſp. 89. n. 2.* Nec non delinquenti ſocium deſignare fidelem, qui eius actiones exploret, et Superiori referat, Bann. *2. 2. q. 33. ar. 3. dub. 1.*

13. Item poterit Prælatus, dum delictum ei conſtat per vnum teſtẽ omni exceptione maiorem, grauiter ſubditum repræhendere, etiam coram duobus, vel tribus teſtibus, et pænitentiam aliquam iniungere, et etiam ſub excommunicatione, ipſo facto incurrenda, præcipere, ne talem locum ſuſpectũ adeat, vel cum tali perſona loquatur, hæc enim omnia, vt docet Caſtr. Pala. *tr. 6. de charitate diſp. 3. punc. 12.* non excedunt paternam correctionem; et ſemiplena probatio ſufficit ad talia præſtanda, et ſubſcribit Suar. *vbi ſup.* et poſt hos Dia. *dicta reſol.* 46. con-

46. concludit, (et ego cum eo) hæc dicta ad mentem citatorum Doctorum se velle.

Quis possit, & teneatur iudicialiter Religiosos suis Prælatis denunciare, vel non, Quæst. 17.

1. VIsis, quæ spectant ad antecedentia denunciationis, deueniendum modò est ad concomitantia, & ante alia, recto ordine, in hac q. videndum erit, de extrinseco concomitante, nempè quis suis Prælatis valeat, & teneatur, vel non, Religiosos iudicialiter denunciare.

Quilibet potest subditos Prælato Regulari denunciare, qui iure non prohibetur.

2. Regula 1. sit. Attento iure Canonico regulariter quilibet suis Prælatis Religiosos iudicialiter denunciare potest, Baiar. *ad Clar. §. fin. q. 7. n. 13.* & Iodoc. *in sua pract. crim. c. 7.*; vnde omnes, qui eodem iure expressè non prohibentur, denunciare, vt in hac Regula, poterunt, Clar. *q. 14. in princ.* vbi testatur de communi DD.

Quid si Denunciator sit infamis.

3. Limitatur primò regula 1. in infami, qui de iure Canonico à denunciando reijcitur, Baiar. & Iodoc. *vbi sup.*; Denuncians enim debet esse bonæ famæ, aliàs eius denunciatio reijcienda est, vt statuitur *in nostro Modo proced. cap. 2. in 1. substant. vers. quantùm verò:* Quod sublimita, vt consideratis conditionibus denunciati, & testium, possit aliquando apud nos, admitti Denuncians non bonæ famæ, *iuxta nostrum Mod proced. ibid.*

Inimicus.

4. Limitatur secundò regula 1. in inimico, qui nisi agat causam propriam, reijcitur, vt habetur *in nostro Mod. proced. vbi sup. vers. & quantum*, & ita tenent Baiar. & Iodoc. *vbi sup.*; quod adeo verum est, vt Iudex peccet mortaliter non repellendo Denunciatorem, quem cognoscit, non zelo iustitiæ, sed ardore vindictæ denunciare, ita Innoc. & Hostien. *in c. dudum, il secundo in vers. electionis de electione*, Archid. *in c. quærendum 2. q. 7. n. 1.* Felyn. *in c. quæ in ecclesiarum num. 13. de const.* Menoch. *de arbit. iudic. Cent. 5. casu 482. n. 1.* vbi ex citatis hic DD. dicit, dignosci, talem esse Denunciatorem, ex qualitate personæ, ferocitate vultus, modo denunciandi, &c. & sequitur Mugal. *in prax. crim. Canonica c. 10. n. 3.*

Conspirator, vel vilis.

5. Limitatur tertiò regula 1. in conspiratore, & in persona vili, tales enim de iure Canonico repelluntur, Baiar. & Iodoc. *vbi sup.*

Excommunicatus.

6. Limitatur quartò regula 1. in excommunicato denunciato nominatim excommunicatione maiori, qui cum non possit exercere actus auctoritatis, neque potest denunciare, vt tenet Caiet. *2. 2. quæst. 68. art. 2. ad primum*, & post eum Rodriq. *to. 2. qq. regul. quæst. 6. ar. 3.*

Religiosus, dum agitur de pœna sanguinis.

7. Limitatur quintò regula 1. vt quilibet Religiosus prohibeatur denunciare, castigandum pœna sanguinis, sub irregularitatis pęna, nisi adhibita protestatione, vt per suam denunciationem talis non infligatur pęna, ita Couar. *in Clemen. si furiosus par. 2. §. 5. per tot.* Rodriq. *vbi sup.* & est communis opinio DD.

Laicus cōtra ecclesiasticum.

8. Limitatur sextò regula 1. vt laicus non admittatur ad denunciandum criminaliter ecclesiasticum, nisi suam prosequatur iniuriam,

riam, hæc est communis opinio, *vt dixit gl. in summa 2. q. 7. gl. vnica*, & hoc omnes admittunt, secundum Foller. *in pract. crim. Can. fol. 48. n. 43.* & huic opinioni se subscribens Clar. §. *fin. q. 14. vers. propter reuerentiam*, reddit hanc rationem limitationis; quia laici solent esse maleuoli ecclesiasticorum, vnde potius odio, quàm zelo moueri presumuntur, dum ecclesiasticos denunciant, & est vulgatus textus apud Canon. quod laici semper fuerunt infesti clericis, *c. laicos 2. q. 7.*

9. Sublimita in criminibus publicis, seu exceptis, in quibus laicus admittitur ad denunciandum ecclesiasticum, vt probat *gl. in c. cum P. Manconella de accusat.* si tamen sit bonæ famæ, *gl. ibid.*

10. Ampliatur limitatio 6. vt non admittatur laicus ad denunciandum clericum neq; ciuiliter, est communis opinio teste Foller. *c. ex parte n. 6. & seq. de testibus*, nisi suam prosequatur iniuriam, vel in criminibus exceptis, Clar. §. *fin. q. 14. ver. propter verecundiam*. Vide pro Regula, & limitationibus propositis, quæ *infra dicenda erunt q. 21. n. 5. 6. & 7.* ea enim, quę ibi dicenda erunt de accusatione, benè adaptari poterunt etiam ad denunciationem.

11. Plures repellendos à denunciando, inuenies *infra in eadem q. 21. n. 4.* licet ibi propriè agatur de accusando, quod tamen, secundum vsum præsentis temporis, parum distat à denunciando.

Quando teneamur iudicialiter denūnciare.

12. Regula 2. sit. Denunciator sub præcepto non tenetur denunciare nisi publica, seu excepta delicta, quæ in graue Reipublicæ, Religionis, vel aliorum damnum tendunt, in quibus fraterna correptio non creditur prodesse, secundum D. Tho. *2. 2. q. 33. a. 7.* Nauar. *in man. c. 2. n. 14.*; Qui enim huiusmodi delicta non denunciaret, eorum fieret particeps, secundum Innoc. Panorm. Adrian. Nauar. Sylu. & Medin. quos sequitur Bouer. *in Direct. par. 2. c. 11. ver. Denunciator*: Imò eadem pœna delicti esset puniendus, vel saltem extraordinaria, secundum communem opinionem, de qua Bar. *in l. verum ff. ad leg. Pomp. de parric.* & post eum Bouer. *ibidem*.

13. Ampliatur Regula 2. Non teneri quem denunciare, nisi in terminis Regulæ eiusdem, vt procedat non modo de iure Ciuili, sed etiam de iure Canonico in foro contentioso, Farin. *q. 51. n. 14.* vbi testatur de magis communi, non solum in delictis commissis, sed etiam in committendis, Abb. qui etiam de Communi, Felyn. & Farin. *num. 9.* licet alij relati ab eo *num. 11.* contradicant.

14. Limitatur primò Regula 2. vt in foro conscientiæ, teneatur quis etiam nō excepta delicta committenda denunciare, Viuius, & Guaz. *defen. 18. cap. 1. n. 10. & 11.* Ias. & Far. *q. 51. n. 14.* Abb. Dec. Cagnol. Gom. qui testatur de communi, Menoch. qui ait, quod in hoc omnes conueniunt, & Far. *num. 23.* Secus tamen esset in commissis secretis, Alber. Dec. Menoch. & Far. *n. 24.* Delicta. n. secreta priuata, iam commissa, quæ delinquenti tantùm nocent, nemo denunciare tenetur, nisi post fraternam correptionem,

delin-

delinquens in crimine perseueret, Bouer. *vbi supra ver. porrò*.

15. Sublimitatur limitatio 1. vt ille, qui non denunciat, quando denunciare tenetur, licèt peccet, non tamen teneatur parti ad damna, Didac. & Clar. *quæst.* 87. *ver. dictum*, Sot. Menoch. & Far. *quæst.* 51. *num.* 25. Medina, qui testatur de communi Theol. Couar. & Guaz. *defen.* 18. *cap.* 1. *num.* 12.

16. Limitatur secundo, Regula 2. vt quando graue damnum Denuncianti ex denunciatione imminet, denunciare non teneatur *cap. hoc videtur* 22. *quæst.* 5. & tenent communiter DD. teste Bouer. *in d. ver. Denunciator*, vbi citat Miran. Sayr. & Syluest.

An Religiosus possit iudicialiter alterum Religiosum, denunciare, Quæst. 18.

1. Regula sit. Quilibet Religiosus, nisi alio respectu sit prohibitus, potest apud suum Prælatum alterum Religiosum iudicialiter denunciare. Certa, apud me, est hæc Regula, sed quia quædam *infra num.* 8. tangenda, ei videntur obstare, eam pluribus stabiliendam duxi.

Posse Religiosũ iuridice denunciare, pluribus probatur.

2. Probatur igitur Regula primo. Omnes possunt de iure Canonico denunciare, qui ab eodem iure expressè non prohibentur, Clar. qui de communi testatur, *quæst.* 14. *in princ.* sed Religiosus non prohibetur expressè in iure, iuridicè denunciare, ergo potest.

3. Probatur 2. Si repellendus esset Religiosus à iuridica denunciatione, maximè esset, quia non potest agere in iudicio: Sed denunciare iuridicè non est agere, ergo non est repellendus. Probatur minor, nam iuridica denunciatio non est actio, sed est mera criminis manifestatio sine aliqua actione, Sayr. *in Clau. Reg. lib.* 12. *cap.* 11. Miran. *in ordin. iudic. quæst.* 12. *ar.* 2. Rodr. *tom.* 2. *quæst.* 6. *art.* 1. & Bouer. *in Direct. part.* 2. *c.* 10. *vers. hinc*; Vndè in ea Iudex non procedit ad instantiam partis, sed ex officio contra denunciatum, est doctrina communis DD. *in cap. super his*, *in cap. cum dilectus de accus. & in cap. nouit de iudic.* vt notauit Bouer *ibidem vers. à primo, & in cap.* 1. *§. alijs*, ex Clar. *lib.* 1. *quæst.* 3. & facit, à multo magis, quod idem Clar. tenet *in § fin. quæst.* 12. *vers. Item quæro*, vbi loquitur de accusatione, de qua magis posset dubitari, an sit actio; Cũ ergo denunciatio non sit actio, ab ea non est repellendus Religiosus.

4. Comprobatur interum, quia modus inchoandi processum per denunciationem, non est modus separatus ab inquisitione, vt tenet Clar. *§. fin. quæst.* 7. *in princ.* denunciatio enim iudicialis, nihil aliud operatur, nisi quod loco querelæ, vel diffamationis succedit, & sic aperit viam Iudici ad inquirendum contra aliquem ex se, & ex officio, ita Clar. *vbi sup.* & ita habetur *in nostro Modo proced. cap.* 2. *in* 1. *substantiali vers. nolumus, ergo fin.*; Igitur cum denunciatio non sit actio, sed imploratio tantum officij Iudicis, ad implorationem hanc Religiosus admittitur.

5. Probatur 3. Nam in confesso

est apud omnes, quod Religiosus potest Canonicè denunciare, ergo etiam Iuridicè: Probatur consequentia; in hoc tantum differt Canonica à Iudiciali denunciatione, quod Canonica publicum, Iudicialis priuatum tuetur bonum, vt declaratur *in* 4. *tom. quæst. regul. tit.*7. *cap.* 6. §. *priuata*, *&* §. *Canonica*; si ergo Religioso licet Iudicis officiũ implorare ad publicum, licebit etiam ad priuatum interesse tuendum, cum vtrunque æquè exerceri possit, & exerceatur sine actione, vt probatum est.

6. Probatur 4. Insignes Doctores confundunt Iudicialem, & Canonicam denunciationem, ac si pari passu ambularent, vel vnum quid essent, vndè Greg. de Valen. omnẽ denunciationem redigit ad fraternam, & Iudicialem, vt videre est *in dict.* 4. *t. quæst. Reg ibidem num.*3. *§. de Regularibus*, & cum Valentia tenent S. Antonin. 3.*p tit.*19.*cap.*9. Rodr. *tom.*2. *q.*6. *art.* 1. & Miran. *in ord. iudic. quæst.* 7. *art.* 2. & hos sequitur Bouer. *in Direct.p.* 2.*c.*8. *vers. alijs*. Itaque vel Religioso neutra conuenit, quod est absurdum, & falsum, vel vtraque, quod rationi consonum est, & verum.

7. Probatur 5. Ex vsu, & consuetudine recepta in nostra Religione, in qua iuxta *nostrum Modum proced. c.* 2. *parum post princip. primi substantialis*, *nostri* Prælati debent denunciationes Iudiciales recipere; vbi præsertim *in vers. Nolumus* dicitur; denunciationem autem hic intelligimus Iudicialem, & Canonicam, &c. Et *in cap.*3. dantur fratribus tria exẽplaria, seu tres formulæ Iudicialis denũciationis, quibus vti possint. Et cum iuxta Indultum Bonifacij VIII. possimus procedere in iudicijs, secundum consuetudines approbatas; cum hæc sit consuetudo approbata apud nos, vt quis possit apud suum Prælatum alterum iuridicè denunciare, non videtur relictus in hoc ambigendi locus. Et Admodum R.P. Io. Maria à Fusa, quondam noster Generalis *in sua expositione super Regulam nostram cap.* 10. ait; Teneri nostros Prælatos super denunciationes Iuridicas sibi à fratribus præsentatas procedere.

8. Contra propositam, probatamque Regulam facere videtur *Clem. exiui de verb. sign. §. proinde*, *vers. verum etiam*, vbi habentur hęc verba; Cumque dicti Ordinis professores pro nulla re temporali possint in iudicio experiri, &c. vbi fundatus Franc. Arret. *in pract. in* 2. *substantiali cap.*8. *vers. ego saluo, cum sequenti*, ait; Ego saluo meliori iudicio, credo quod Iudicialis denunciatio, tuta conscientia fratri Minori obseruanti competere non possit; Et idem videtur dicendum de alijs fratribus Minoribus. Vlterius Clar. *in* §. *fin. q.*7. *vers. Item quæro*, sustinet generaliter, Monacum in forma iudicij, denunciare non posse, & ait hanc esse communem opinionem, secundum Abb. *in cap. ex parte num.*6. *de accus.* Obijcitur contra Regulã.

9. Sed Respondetur non obstare dictã Clementinã exiui, quia ille textus intelligi debet, quod fratres Minores nõ possunt in iudicio experiri, agendo, seu assumendo personã Actoris, quod fit mediante formali, Obiectioni Respõdetur.

& so-

& solẽni accusatione, quę talibus fratribus non competit; qui actionem in iudicio non habent, secundum mentem, & verba *ibidem* Clem. V.; Non autem ibi prohibitum est fratribus iudicialiter denũciare, quod experiri non est seu agere, sed tantum sine vlla actione, implorare officium Iudicis, vt probatum est sup. in hac quæst. num. 3. & 4. Et ad auctoritates Clar. Abb. & communis, Respõdetur intelligendas esse, prout loquũtur de Monachis, nos autem loquimur de Religiosis fratribus; & ex diuersis non fit illatio, *l. Papinianus exuli, ff. de minor.* præsertim in prohibitiuis, & odiosis, vt in casu nostro. Vel potest Responderi, quod loquantur de formali, & solemni accusatione, quæ, vt dixi, non est sine actione de qua si loquatur Arret. do ei manum, aliàs non esset sequendus; ego autem loquor de denunciatione, quę vt probatũ est, sine vlla actione pertrãsit.

10. Quibuscunque igitur in contrarium adductis non obstantibus, intrepidè concludendum est iuxta propositam Regulam, quæ multo magis comprobabitur *ex infra dicendis q. 22.* vbi agam; An Religiosus possit iudicialiter accusare, &c.

Quænam sint requisita intrinseca Iudicialis denunciationis,

Quæst. 19.

1. AB extrinseco concomitante, de quo in præcedentibus, venio ad intrinseca concomitantia denunciationis Iudicialis, quæ nempè intra ipsam denunciationem adesse debent; &

2. Regula 1. sit. Denunciatio debet continere nomen Denũciantis, & denunciati, Iudicis, & criminis commissi, aliàs esset inualida, ita Boss. Gandinus, Ang. ad Ang. Caranita, & Prac. Conradi, quos refert, & sequitur Clar. *quæst.* 10. *vers. scias autem*, §. *fin.* Denũciatio cõtinet nomen Denũciantis, denũciati, Iudicis, & criminis.

3. Ex hac Regula sequitur, quod cum in denunciacione debeat esse nomen Denunciantis; nullo modo Prælatus debet specialiter inquirere, quando deferuntur literæ delatoriæ, seu denunciatoriæ, absque nomine auctoris, ita Clar. *in* §. *fin. quæst.* 5. *vers. neque in hoc*; etiamsi, ait ipse, in literis notati essent testes de delicto informati; & facit *tex. in cap. inquisitionis, de accus.* vbi Panorm. quia huiusmodi scripturę sine nomine, infamiam non afferunt, *cap. fin. de accus.* Literę sine nomine nõ valẽt.

4. Regula 2. In scriptis debet esse Iudicialis denunciatio; quia, vt ait D. Tho. 2. 2. *quæst.* 68. *art.* 2. *in corp.* ea, quę verbotenus dicuntur facilè à memoria dilabuntur, & nõ posset esse certus Iudex, prout deberet, quid, & qualiter dictum sit, nec suam Iudex posset sententiam ferendam iustificare postea ex actis, vt iuris est. In scriptis sit denũciatio.

5. Duobus modis potest intelligi Regula, vel vt denunciatio Iudicialis debeat porrigi in scriptis, vt in accusatione tenent Bar. & Card. Alex. relati à Clar. §. *fin. q.* 12. *vers. quæro, quæ*; secundus modus, vel vt sit tantum verbalis, & per Notarium in scriptis redigetur, vt tenet Salyc. *in l. pen. C. de accus. num.* 2. iuxta formam *l. libellorum ff. de accus.* & certè quicquid

sit de iure, in praxi quotidiè seruatur, opin. Salyc. vt notat Clar. *loco citato*. Et hæc denunciatio potest fieri per literas secũdum Abb. *in cap. licet à Beato de accusat. num.* 2. & Bertum *in Prax. tit.* 7. *cap.* 5. *num.* 3. Arret. *in Prac. c.* 9. *n.* 4.

Adsit dies datę.

6. Regula 3. In Iuridica denunciatione debet apponi dies datæ, sine qua inualida esset querela, seu denunciatio, vt sentiunt præcitati Gandin. Aug. ad Ang. Boss. Carau. & Pract. Conrad. & Clar. § fin. q. 10. vers. scias autem; Et proculdubio si Notarius, seu Actuarius non faceret apponere in actis, qua die fuisset porrecta denunciatio, posset tanquam imperitus, & suspectus officio priuari, cum passim seruetur, vt apponatur, Clar. *quæst.* 12. *vers. præterea*; vbi nihilominus ipse credit non esse de substãtia dictam appositionem diei, ita vt si non apponatur, legitima denunciatio vitietur; Imò Salyc. & Ang. ab eodẽ relati, tenent, quod, quicquid sit de iure, nõ sit in vsu appositio diei, mensis, & anni. Tu in praxi non recedas à tuta Regulæ sententia.

An intentetur simul criminale, & ciuile iudicium.

7. Regula 4. in eadem denunciatione Iudiciali non debet æquè principaliter intentari contra aliquem iudicium criminale, quod, vt traditum est *supra quæst.* 10. ad publicam est vindictam, & ciuile ad priuatum commodum, hoc enim iure fieri non potest, maior enim causa, quæ est criminalis, cum ciuili non cumulatur, secundum DD. *in l. edita C. de edendo*, & tenet Clar. *in q.* 2. *vers. & hæc quidem*.

8. Declaratur Regula, vt per eam non sit prohibitum, vt in eadem denunciatione principaliter intentetur iudicium criminale, & incidenter ciuile, petendo e.g. rem ablatam restitui, talis enim denunciatio esset admittenda, vt ait Bar. *in l. interdum §. si furem n.* 6. *ff. de furtis*, quem sequuntur communiter scribentes, testibus Curt. Iun. Rom. & Aret. & ita, teste Bal. seruat consuetudo, & hos omnes refert, & sequitur Clar. *vbi sup.* Itaque in istis casibus benè ordinetur denunciatio, ita vt principaliter intentetur criminale, & incidenter ciuile iudicium: Sed posito, quod quis intentaret tantum criminale, non autem ciuile iudicium, tamen Iudex ex officio non deberet relaxare Reum nisi parte satisfacta, Baiar. ad Clar. *quæst.* 2 *n.* 7. vbi citat Didac. Scot. & Nauar.

Denunciatio, & accusatio an cumulentur.

9. Regula 5. Denunciatio, & accusatio non possunt, de iure, simul cumulari, & propterea nõ possunt, de iure, in denuntiatione inseri verba accusatoria, vt omnes concludunt teste Rom. *in l. edita C. de eden. post numerum* 138. alias enim accusatio faceret cessare denunciationem.

10. Limita, vt licet hoc verum sit loquendo de iure; Attamen ex generali consuetudine, accusatio non facit cessare denunciationem, & ambo simul concurrere, & cumulari possunt in principio, medio, & fine totius iudicij criminalis; Imò aliquando concurrunt denunciatio, accusatio, & inquisitio in eodem processu, Ita Clar. *q.* 3. *vers. hinc*, post Butr. qui ait, quod hic modus approbandus esset per Principes, & Pontifices, & ita

cessa-

cessarent omnes ambiguitates.

Quędam remissiue.

11. Regula 6. hic esset stabilienda; An plures vnum, vel vnus plures; vel vnus de pluribus criminibus, & econtra denunciare in eadē denunciatione possint, & an denuncietur vnus separatim de pluribus delictis, sed de his vide *infra q.24.n.6.7.& 8.*

Quę de prædictis Regulis seruanda sint à Regularib.

12. Supradictæ Regulæ, pertinent ad formam denūciationis, secundum ordinem & dispositionem iuris communis, ad quam cum iuxta priuilegium Bonif. VIII. Regulares Iudices non teneātur, si apud eos denunciatio non cōtineat omnia requisita in iisdem Regulis, non per hoc processus vitiabitur, dummodo non desint substantialia, quæ sunt nomina Denunciatoris, denunciati, Iudicis, & delicti, dies, mensis, & annus præsentationis; & si in scriptis non porrigatur, per Notarium, vel Actuarium in scriptis redigatur: Sed volens Iudex Regularis, poterit pro opportunitate, etiam alia seruare, Ita Arret. *in prac.p.2.c.5.ver.hac autem.*

13 De materia huius quæst. latè Clar. *§. fin. quæst. 2.3. 10. & 13.* De qua hic tantum superaddo; regulariter non oportere in denunciatione exprimere locum, & tempus commissi delicti, iuxta tradita *sup.q.14.num.4.*

Quomodo Iudex, porrecta sibi denunciatione, gerere se debeat.
Quæst. 20.

1. EXplicatis conditionibus requisitis in Iudiciali denunciatione; nunc tali denunciatione Iudici præsentata, quomodo se gerere debeat est videndum. Et præmitto, quod, casu quo, sciens delictum fratris sponte non denunciet, Prælatus, quando peccatum est occultum, ita quod testibus probari non possit, nec laborat infamia, sed vnus tantum nouit, nunquam huic præcipere debet, vt sibi tanquam Iudici illud denunciet; ita, iuxta doctrinam D. Tho. 2. 2. *quæst. 33. art. 7. ad tertium*, statuitur *in nostro Modo proced. in cap. 2. in primo substantiali vers. caueat*; vbi subditur; hoc intelligendum esse in grauioribus, & grauissimis delictis occultis quæ nisi in perniciem aliorum tendant, non sunt denuncianda, vt ait *ibidem* D. Tho. *in corpore quæstionis*, leuia enim & grauia, quæ infamiam non inurunt, etiam si secreta sint Prælatus præcipere potest, vt sibi tanquam Iudici denuncientur, vt illa publicè, etiam iuxta nostræ Congregationis consuetudinem, puniantur.

An Prelatus præcipere possit, vt occultum delictum denuncietur.

2. Regula 1. sit. Antequam Iudex ex porrecta denunciatione ad inquisitionem procedat, denunciationem ipsam serio perpendat, an habeat debita requisita, tradita *in præcedenti q.* præsertim ea, quæ tanguntur *num. 12.* & signāter non leuiter curet, vt sibi constet de probitate, vel improbitate Denunciantis, vt monent Innoc. *in c. nulli de accus.* Ordrad. *cons. 224. num. 1.* & Clar. *§ fin. quæst. 15. vers. primò*, vt hinc videat, num denunciationem admittere debeat. Vlterius Denūciati personam serio perpendat, vt monent *ibidem* Innoc. Oldr. & Clar. & si in ista inquisitione inuene-

Iudex perpēdat denunciationem, Denunciantem, & denunciatū.

uenerit denunciatum, virum in Religione insignem, aut magni nominis Prælatum, vita, & moribus per plures annos probatum, non facilè cuiuslibet, & præsertim vilium personarum denunciationem contra ipsum admittat; ne talium virorum fama, Religioni maximè vtilis, & necessaria, detrimentum patiatur, *iuxta c. si qui sunt*, *& c. quærendum* 2.*q*.7. *& not.* D.Tho. 2.2. *q*.68. *ar.* 1. *ad secundum*: Imò contra tales non denunciationem, sed accusationem tantum acceptet Iudex, quę ad pęnam talionis Accusatores obligat; vt colligitur *ex cap. repellantur de accus.* & docent Specul. *de denunciatione* §.1. Hostien. *tit. de inquisit.* §.2. *ver. vt autem, gl. in c. cum contingat de rescrip.* & Rodriq. *to.* 2. *q*. 6. *ar*.8.

Repellat Iudex Denunciātē indignū. 3. Regula 2. fit. Si Iudex, Denunciatorem calumniatorem, inquietum, excommunicatum, infamem, conspiratorem, inimicum, &c. (de quibus *sup qu*. 17. *egi*) antequam incipiat iudicium, deprehenderit, ipsum, iuxta *ibidem* tradita, potest, vel etiam debet, cum sua denunciacione reijcere; Iudicis .n. arbitrio remittitur iudicare, quando denunciatio admitti debeat, *dicto c. si qui sunt*, *& c. quærendum* 2.*q*.7. & animaduertit D. Tho. *vbi sup.* Sot. *lib*.5. *de iust. & iure q*. 1. *ar*. 1. & Clar. *q*. 15. *in princ.* Imò peccat Iudex non repellendo Denunciantem ardore vindictæ instantem de quo vide *sup. q*. 17. *n*.4.

Quid cum instigato. re agendum. 4. Regula 3. fit. Si Iudex videat Denunciatorem fieri instigatorem, & ferè personā Accusatoris induere, faciat, vt se subscribat ad pœnam talionis, & ad cæteras pœnas, ad quas *iuxta nostrum Modum procedendi*, tenetur Accusator, *in cap*. 2. *in primo substantiali vers. quod si*, *& in quarto substantiali vers. animaduertant*.

5. Regula 4. fit. Iudex deprehendens Denunciatorem falsa denunciasse, non debet eum sine debita pęna dimittere.

An falsa Denuncians, vel non probans puniatur. 6. Pro declaratione notandum est, quod de iure Denunciator tenetur probare ea, quę in sua denunciatione continentur, vt notat Clar. *q*.7. *vers. quæro nunc, per tex. in l. Diuus, & in l. ab accusatione §. nunciatores ff. ad Turpill.*: tamen communis vsus, & praxis hoc non admittit, vt dixit Ang. *de malef. ver. nec non*, *& ad denunciationem num*. 20. Marian. Salyc. & Card. Alex. quos refert, & sequitur *ibidem* Clar. qui subdit, quod sufficit, quod Denunciator proponat testes informatos, & ideo si tantum deficiat in probando, puniri non debet: Nihilominus, si non solum deficiat in probationibus, sed etiam reperiatur omnino falsum denunciasse, ad arbitrium Prælati plectendus erit, vt *in nostro Modo proced. cap*. 2. *in* 1. *Substantiali vers. Denuncians*, & fauet Clar. §. *fin. q*.7. *vers. vlt. erga fin. & q*. 81. *vers. sed quæro*.

Contra legitime denunciatū debet procedi. 7. Regula 5. Quando denunciatio, & Denunciator habent debita requisita, de quibus supra; debet Iudex denunciationem admittere, & interim denunciatus, seu accusatus de crimine promoueri non potest ad honores, & dignitates, vt est tex. expressus in c. omnipotens Deus, de accus.; Et admissa denun-

ciatione

ciatione, tenetur Iudex contra denunciatum inquirere, aliàs peccat, negligendo iustitiam, & publicum Religionis bonum, quod ex criminum punitione resultat, vt tenent communiter DD. præsertim *gl. in c. excommunicamus, verſ. neglexerit, de hæret.* Panorm. *in c. cum dilectus de accuſ.* D. Tho. *2.2. quæſt. 54. ar. fin.* Boſſ. *tit. de Offic. corrupt.* & Rodr. *tr. 2. q. 39. ar. 1.* Caueat tamen Iudex, ne inquirat, antequam conſtet de corpore delicti, iuxta probata *ſupra q. 12. n. 3. & ſeq.*

Quid in denũciato tempore Capituli. 8. Limitatur Regula 5.; Vt ſi tempore Capituli Generalis, vel Prouincialis, porrigatur denunciatio Canonica, vel Iudicialis, ſeu exceptio proponatur contra perſonas eligendorum, de delicto non notorio, non admittatur, niſi caſus occurrit, in quo de conſilio, & conſenſu omnium Patrum Diffinitorum, Prælatus, exceptionem talem admittendum fore, iudicauerit, iuxta *noſtrum Mod. Proc. cap. 2. in 1. ſubſtantiali verſ. nolumus;* vbi declaratur, quod per hoc non excluditur denunciatio Euangelica, qua delictum Prelato tanquam Patri, etiam tempore Capituli, denunciari poteſt.

An Denũciator ad teſtificandum admittatur. 9. Vnum hic ſubnectam animaduertendum à Iudicibus, videlicet; Ne voluntarium Denunciatorem vt teſtem examinent, cum de iure non poſſint; Et pro declaratione, corroborationeque huius puncti, obſeruo; Quod aliquando Denunciator eſt voluntarius, & priuatus, aliquando neceſſarius, & publicus, vt docent Tuſch. *in litera D. concl. 192.* & Boſſ. *in tit. de denunciatione num. ſecundo.* Denunciator neceſſarius, & publicus, vt eſt Officialis, Syndicus, Conſul, ſeu Antianus, qui ſolus cognitus eſt Denunciator de iure Ciuili, vt notat Bal. quẽ ſequitur Tuſch. *ibidem n. 5.* examinari poteſt tanquam teſtis, & deponens de proprio viſu, vel auditu probat, ita Clar. Corrad. & Tuſch. *dicta concl. 192. num. 14. & 15.* Alex. Bal. Bar. & Cæpol. quos refert, & ſequitur Boſſ. *dicto num. 2.* vbi ait, quod hæc tantum procedunt, quando quis denunciare tenetur, & teſtatur de communi DD. Et ſubſcribit Aug. ad Ang. *de maleſ. ver. Nec non ad denunciationem num. 21.* inducens *tex. in terminis, & ibi Bal. in c. in omni negotio, iuncta glo. de teſtibus;* Reddit Ang. *dicto n. 21.* hanc bonam rationem de prædictis nempe; Quia aliud eſt officium publici Officialis, aliud officium teſtis; qui denunciat ſecundum conſcientiam publicam, ſed teſtificatur ſecundum propriam priuatam conſcientiam, & ſunt officia compatibilia: Et quandocunq; DD. docent Denunciatorem poſſe examinari, & eſſe teſtem intelligendi ſunt in prædictis terminis, & ſi qui aliter ſentirent, & hanc doctrinam vellent extendere ad priuatum Denunciatorem non eſſent ſequendi. Quid in Denunciatore neceſſario, & publico.

Quid in Denuntiatore voluntario, & priuato. 10. Nam Denunciator priuatus, & voluntarius, pro vt eſt regulariter Denunciator apud Regulares, habetur loco Accuſatoris, & non poteſt eſſe teſtis, ita Boſſ. *in tit. de denunciatione num. 2. per c. 1. 4. q. 3. & per c. forus §. in omni, de ver. ſignif.* Talis enim nihil agit, niſi quod aperit viam ad inquirendum, Clar.

qui

qui testatur de communi, quem sequitur Tusch. *dicta concl.* 192. *num.* 11. Imò dum Iudex procedit super denunciatione, quod nec voluntarius, nec necessarius Denunciator possint, vt testes examinari voluit Ang. post Saly. *in dicto num.* 21. licet Aug. *ibidem* non sequatur in Denunciatore necessario. Prædicta de non examinando vt testem Denunciatorem voluntarium, magis seruanda sunt apud nos, qui habemus in *nostro Modo proced. cap.* 2. *in* 4. *substantiali vers. animaduertant*; Quod dum Denunciator aperit viã inquisitioni, idest processus in ipsius dictis fundatur non admittatur, nec examinetur vt testis. Quod limitatur *ibidem*, & merito, si post denunciationem aliter crimen ad notitiam Iudicis deueniret, vel per infamiam, vel per indicia plenè probata sufficientia ad inquisitionem, tunc enim ille 1. Denunciator, dato iuramento, posset vt testis examinari. Repete hic, quæ dicta sunt *supra q.* 19. *n.* 12.

11. Plura alia spectantia ad præsens institutum de denunciatione vide *infra in sequentibus quæstionibus de accusatione*; plurima enim sunt communia inter denunciationem, & præsentis temporis accusationem; in quibus autem differant vide remissiuè infra *quæst.* 24. *num. vltimo*.

Finis Tractatus Secundi de Denunciatione.

DE

DE ACCVSATIONE

Tractatus Tertius.

Quis possit Regulares apud eorum Prælatos accusare, vel non, Quæst. 21.

1. POST 1. & 2. modum inchoandi processum, nempè per inquisitionem, & denunciationem, de quibus in antecedentibus duobus tractatibus actum est, sequitur meritò hic tertius de accusatione. Et cum idem fere ius statuendum sit in accusatione non solemni, de qua in isto tractatu agere intendo, & in denunciatione, in ordine ad correptionem præmittendam, vel non; ad ea quæ in hoc puncto dicta sunt, *q.15. hic sup.* lectorem remitto; Et consequenter, prætermissis his, quæ antecedentia sunt, initium sumo à concomitantibus accusationem; & quæro iuxta propositum titulum; Quis legitimè Religiosos apud eorum Prælatos valeat, vel non accusare, ita vt ab hac accusatione ritè apud eos processus inchoari possit?

An fraterna correptio præcedere debeat accusationem.

2. Et præmitto pro declaratione tituli huius tractatus, & etiam quæstionis, quod; Accusatio est delatio alicuius criminis ad vindictam publicam, legitima interueniente subscriptione; Ità teste Clar. *q.12. in princ.* communiter Doctores diffiniunt.

Quid sit accusatio.

3. Regula sit, Quilibet à iure non prohibitus, potest Regulares, apud eorum Prelatos accusare, iuxta doctrinam Clar. *q. 14. in princ.* qui ait hanc regulam communiter ponere Doctores, & tenuit Specul. eandem *in tit. de accus. §.1. & est tex. in l. accusare ff. de accus.*

Quilibet non prohibitus potest Regulares accusare.

4. Plurimi autem sunt, qui de iure communi ab accusando repelluntur, quos enumerat Clar. *q.14.* & latè S. Antonin. *in 3. p. tit. 9. cap. 8. §.2.* & Bouer. *in direct. p. 2. c. 17.* & latius Far. *q.12.* & vltra prætactos, *hic sup. q.17. à n.2. vsq; ad num.10.* prohibitos denunciare, qui etiam dubio procul accusare prohibentur; breuiter hic enumerando, tango, quod ab accusando de iure communi repelluntur, Criminosi, Clar. *quæst. 14. vers. dixi quoque cum sequentibus*; Item Apostatæ à fide, vel de ea suspecti, Hæretici, Pagani, Iudæi, qui non possunt Christianos accusare, *c. non potest, & c. pagani 2. q. 7.* Item Calumniatores *c. similiter 3. q. 5.* Item de facili litigantes, *dicto c. similiter*. Item non solum inimici, sed etiam de recenti reconciliati, *c. accusatores 3. q. 5.* Itē consanguinei inimicorum, & ij, qui familiariter cum inimicis commorantur, & de domo inimicorum prodeuntes, *c. accusatoribus 3. q. 5.* Item socius criminis; Impubes minor 20. annorum; Miles; Qui à testimonio ferendo repelluntur; & mulier, iuxta allegata per Bouer.

Qui de iure ab accusando repellantur.

 ibidem;

ibidem; Item constitutus in peccato mortali, de iure canonico, Clar. q.14. *ver.quinimò*, citans Beroum, qui testatur de communi. Hos, & plures alios enumerant præcitati Auctores. An autem accusatus accusare possit; Distinguendum est, Nam vel nomen accusati nondum est receptum in numero Reorum, vel iam est receptum. Si est receptum, potest de maiori crimine alium quam Accusatorem suum accusare, & ita communiter DD. ait Clar. ex Marian. Si vero reaccusatio esset de æquali, vel minori crimine, in criminibus se contingentibus, vt si A. accuset B. de vulnere sibi dato, & B. reaccuset A. de falsa accusatione instituta, posito, ait Ang. quod ista crimina sint æqualia, ex consuetudine obtentum est, ad minuendas lites, quod simul super vtroque procedatur, & sententia feratur, & quod ista praxis sibi multum commendabilis videtur. Et Io.And. hæc referens, ait etiam bonum verbum, & notandum quod sequitur Clar. *ibidem*, nempè dummodo Reus reaccusans sit in carceribus constitutus aliàs secus. Si vero accusatus non est receptus in Reorum numerò, potest accusare de maiori crimine alios, & etiam suum Accusatorem, Clar. *ver. tertius est*; De pari autem, vel minori crimine, si suam, vel suorum prosequatur iniuriam, potest etiam reaccusare suum Accusatorem, & super vtraque accusatione est procedendum, dicit Bal.; non prosequendo vero dictam iniuriam non potest secundum opin. Azo. quam Imo. & Marian. dicunt esse communem, At Odofr. tenet, quod absolute possit reaccusare Accusatorem suum, de pari, vel minori, & hæc opinio, ait Gand. relatus ab Aug. ad Ang. de consuetudine seruatur in tota Italia, & Clar. ab hac putat non receden. in practica, Reo tamen prius constituto in Carceribus.

Accusatus, an accusare possit.

5. Notandum primò, quod si prohibitus accusare, admittatur ad accusandum, parte non opponente, valet processus, Clar. *q.15. vers. sed pone*, cum Bar. & communi DD. de qua testatur Aret.; Sed hæc rarò contingunt in practica, ait Clar. *q.14. ver. scias tamen*, quia ex generali consuetudine, in omnibus ferè causis Iudices procedunt ex officio, etiam si nemo accuset.

An processus valeat, dum illegitimus est Accusator.

6. Notandum secundò, quod attento indulto Bonif. VIII. quo conceditur Regularibus, vt non teneantur ad apices iuris, cum prædictæ prohibitiones videantur ad apices iuris pertinere, poterit Iudex Regularis, causa mature perpensa, licet passim non sit expediens, dictos inhabiles Accusatores admittere, ita S.Antonin. *3. p. tit. 9. c.25. §. 6.* Sylu. *ver. iudex q.5.* & Bouer. *vbi sup. vers. sed quoniam*.

Quid apud Regulares.

7. Notandum tertiò, quod cum de iure Canonico omnia crimina sint publica, omnes, secundum hoc ius, accusari, & omnes accusare possunt, Clar. *lib.5. §.1. vers. hæc tamen, ex gl. in c. infames 6. q. 1.* & Bal. *in Rub. C. qui accusari nō possint*, qui ait, ita dicere Canonistas, & Hostien. testatur, quod ita communiter dicitur. Et hinc infert Milleus, quod hodiè titulus de priuatis delictis,

Secundū Canones omnes de quolibet delicto accusari, & accusare possūt.

non est in vsu. Et ego vlterius infero, quod quilibet de quolibet delicto potest accusare; cum hoc sit habendum pro regula certa in publicis delictis, & etiã accusari, iuxta doctrinam D.Tho. 2.2. *q.66. art.1.* Sot. *de iust. & iur. lib.5. q.5. ar.* 1. & Valent. *to.3. disp.5. q.12. par. pr.* & est doctrina communis DD.

An Regularis possit alterum Regularem iudicialiter accusare,
Quæst. 22.

Accusatio Regulari licita.

1. Regula sit. Regularis alterum Regularem coram legitimo Prælato iudicialiter accusare potest.

2. Declaro, Regulam loqui de accusatione, non prout erat introducta cum tot solemnitatibus, quæ vt not. Clar. §. *fin. q.12. vers. Item quæro*, non tam imploratio officij Iudicis erat, quam actio, quę Regulari non competit, hoc enim prętare esset experiri in iudicio, quod nobis non licet, iuxta Clem. *exiui* §. *proinde, vers. verum etiam, de verb. signif.*; Sed Regula loquitur de accusatione, sublatis iam ex generali consuetudine ferè omnibus solemnitatibus, quæ potius querela dici potest, & denunciatio iudicialis, quæque secundum magis communem opinionem, potius est Iudicis officium implorare, quam actionem aliquam exercere, vt dixit Clar. ibidem, innuens, quod in praxi non est ab hac doctrina recedendum, quæ communis est DD. vt attestatur Bertus *in Rubr. de accus. n.7. in fine.*

3. Supposita hac declaratione faciunt in comprobationem Regulæ propositæ ea, quæ dicta sunt *sup. quæst.18. præsertim num.2. & 3.* cum responsione ad obiectionem, *num. 8. & 9.* Vbi ea, quæ de denunciatione dicuntur, faciunt optimè ad rem nostram.

Probatur remissiuè Regula.

4. Comprobatur vlterius Regula, ex approbata consuetudine, qua admittitur Religiosus ad accusandum, iuxta *nostrum Modum proced. c.2. in primo substantiali, ver. circa primum cum sequenti*, vbi statuitur apud nos modus procedendi etiam per accusationem, & declaratur quomodo Religiósus ad accusandum admittatur, &c. & ei non probanti, saltem semiplene, pœna talionis assignatur: Et *in cap.3. parum post princ. vers. quando*, datur forma, seu formula accusationis, & insimul instructio, quomodo ab ea, apud nos processus inchoandus sit. Cum itaque iuxta Bonif. VIII. concessionem, possimus nos in iudicio procedere, secundum nostras approbatas consuetudines; & hæc sit approbata consuetudo, vt valeat Religiosus apud suum prelatum iuridicè accusare, non videtur de hoc ambigendum.

Comprobatur con suetudine

5. Cæterum hortatos Regulares velim, vt, quantum fas est, ab accusatione abstineant, & vbi opus est, regulariter ad Prælatos tanquã ad Patres recurrant, vel si tanquam ad Iudices recurrere velint, ad summum, iudiciali denunciatione eorum officium implorent, non assumentes personam, nec nomen Accusatoris; Accusator enim non ex charitate, aut zelo iustitiæ, sed ex liuore, aut odio ad accusandum

Regulares abstineant ab accusatione.

moueri præsumitur, iuxta *gl. in c. decreto 2. q. 8.* & est *tex. in c. si omnes 6. q. 1.* Et hinc est q accusatio illaudabilis intētio nūcupatur, *c. si quis episcopus 2. q. 7.* quæ vix sine culpa exerceri potest, secundum eamdem gl. & post eam Foller. *in prac. crim. canon. c. 4. n. 9.*

Quænam sint requisita iudicialis accusationis. Quæst. 23.

1. Vt accusator, de quo in superioribus egimus non erret in accusando, requisita hic iudicialis accusationis subnecto; Et præsupposito, quod Accusator non teneatur fraternam correptionem præmittere, cum nec teneatur iudicialiter Denuncians, quod intellige eo modo quo *supra* declaratum est *quæst. 15. præsertim num. 6.*

Requisita in denunciatione, etiam in accusatione requiruntur.

2. Regula 1. sit. Omnia, quæ *supra quæst. 19.* dixi requiri in iudiciaria denunciatione, eadem, vel maiori ratione requiri dicenda sunt in accusatione, & probationes ibidem adductæ, faciunt ad comprobandum præsens institutum; ad ea igitur remitto lectorem, ne hic frustra transcribam. Quid iuris, si quis de veris, sed secretis accusando infamet; Vel si accusatus excipiat contra Accusatorem, vera, sed secreta infamatoria, Vide *inf. q. 125. n. 20. & seq.*

Accusator, an debeat se subscribere ad pœnam talionis.

3. Regula 2. Accusator se subscribere accusationi tenetur ad pęnam talionis, nempè nisi crimen probauerit se obligare ad similitudinem pęnę, vt declarat Bar. & de communi testatur Aret. quos refert, & sequitur Clar. *§. fin. q. 12. ver. fama*; Regula est Clari ibidem *ver. dixi iuxta tex. in l. libellorum ff. de accus.* Imò de iure, etiam sine tali subscriptione ad eandem pęnam teneatur Accusator, Clar. *ibidem vers. de iure*, & adducit Abb. & Aret. testantem de communi. Et licet de consuetudine de iure Ciuili, hæc non seruentur, Clar. *ver. cæterum*, tamen vt *ibidem subdit vers. scias tamen*, de iure Canonico, adhuc Regula seruatur, & consentit Card. Alex. *in c. libellorum circa fin. 2. quæst. 8.* & apud nos signanter seruanda est, attento *nostro Modo proced.* in quo Regula ipsa statuitur *c. 2. in primo substantiali post princ. vers. quod si, & in quarto substantiali vers. animaduertant, & in c. tertio parum post princ. in formula accusationis.* Et præsertim Regula procedit (etiam circumscripto *dicto Modo nostro procedendi*) casu quo Accusator interrogaretur, an velit vti accusatione, & probationibus iuxta eam factis? si respondeat, vti se velle, vt not. Boss. & Clar. quos refert, & sequitur Farin. *quæst. 16. num. 4.*; Et concludit *num. 5.* cum Menoch. & Boss. de mente Doctorum, extra proximè propositum casum, calumniatoris pęnam esse arbitrariam, modo pecuniariam, modo corporalem, iuxta facti, & personarum qualitatem; & quod ita videtur seruari; latè de materia huius Regulæ Farin. *in eadem q. 16.*

4. Limitatur primo Regula 2. dum Accusator habet pro se aliqua euidentia indicia, puta famam, vel auditum à fide dignis, vel quid simile, in istis enim casibus excu- Quādo Accusator à dicta pęna excusetur.

excusaretur, si deficeret in probationibus, secundum communem opinionem DD. de qua testis est Abb. & ita tenet Bar. quos refert, & sequitur Clar. *quæst. 62. vers. sed pone*; Sed apud nos seruandus est *noster Modus proc. c. 2. in primo substantiali vers. & quantum*, vbi habetur, quod si Accusator deficiat in probando, saltem semiplenè, pęna talionis puniatur.

5. Limitatur secundo, Regula 2. cum Accusator ex ignorantia, vel animi leuitate, non ex malitia accusat, tunc enim non debet pęna talionis puniri, secundum Miran. *in ord. iudic. quæst. 13. art. 7.* quem sequitur Bouer. *in Direct. par. 2. cap. 18. vers. sunt*; talis enim pœna calumniatoribus imponitur; & hi tantummodo sunt, qui falsa crimina scienter accusant, secundum D. Th. *2. 2. quæst. 68. ar. 3.* quem sequuntur Aldrete, Arret. & Leza. *tom. 1. cap. 27. num. 24.*

Ignorantia excusat.

6. Regula 3. Præsentata accusatione, tenetur Accusator vera crimina non abscondere, nec Reo occultè fauere, aliàs esset præuaricator, seu collusor, secundum D. Tho. *vbi supra*; & accusatio vitiosa redderetur. Sot. *de teg. sec. mem. 2. quæst. 5. col. 6.* Nauar. *in Man. c. 25. num. 3.* Nec Accusator recedere ab accusatione debet, aliàs esset tergiuersator, vt ait *vbi supra* D. Tho. imò ad hoc se subscribere tenetur; & recedendo non solum peccaret mortaliter, secundum D. Th. *ibidem*, & Nauar. *vbi supra num. 32.* Rodr. & Miran. quos refert, & sequitur vbi proximè Bouer. *ver. hinc*; Sed etiam in pænam arbitrariam incurreret, secundum Sylu. *ver. accusatio quinto num. 8.* & in criminibus publicis, in pænam infamiæ, & quinque librarum auri *l. 1. C. ad Turpil.*; in priuatis verò arbitrio Iudicis, l. si quis ff. de his qui not. infam. de quo vide Bouer. *ibidem vers. in causa & seq.* & Arret. *par. 2. cap. 6.* qui declarant quando, & quomodo possit Accusator à cepta accusatione recedere, imò etiam aliquando debeat.

Accusator non debet esse præuaricator, collusor, nec tergiuersator, aliàs punitur.

7. Regula 4. Conclusio in accusatione in criminalibus, quæ requiritur, sufficiet, vt sit talis tenoris. Quare peto accusatum puniri iuxta formam iuris, & statutorum; & ita de consuetudine seruatur, testibus Alber. Saly. Ang. & Card. Alex. quos refert, & sequitur Clar. *§. fin. quæst. 12. vers. vlt.* Sed dato, quod Accusator in hoc casu faceret particularem petitionem, & conclusionem in libello criminali, posset nihilominus Index, probato delicto, pęnam imponere, non attenta illa petitione, secundum communem opinionem DD. de qua testatur Baiar. ad Clar. *quæst. 13. §. fin. num. 11.* & Gomes. *de delictis cap. 11. n. 8.* licet in ciuilibus sententia debeat conformari libello.

In accusatione quæ sit facienda conclusio & an eam Iudex sequi teneatur.

8. Supra tacta in hac quęstione, sunt requisita ad formam accusationis secũdum dispositionem apicum iuris communis, ad quam attento priuilegio Bonif. VIII. cum non teneantur Iudices Regulares, si apud hos accusatio non cõtineat omnia illa requisita, non per hoc processus reddetur inualidus; dummodo non desint substantialia, quę sunt nomen Accusatoris, & accusati

Forma accusationis necessaria apud Regulares.

sati Iudicis, & delicti, dies, mensis, & annus, in quo porrigitur; accusatio quæ si in scriptis non porrigatur, per Notarium, vel Actuarium in scriptis redigatur, vt not. Arret. *in pract. p. 2. cap. 5. vers. hæc autem;* & vlterius seruentur ea, quæ *in hac quæst.* adnotaui *ex nostro Modo procedendi*. Alia verò volens Iudex Regularis, poterit pro opportunitate seruare, vel dimittere. Sed animaduertat, ne accusationem per literas recipiat, cum de iure non possit, Abb. *in c. licet à Beato de accus.* quem sequitur Bertus *in Prax. tit. 7. cap. 5. num. 3.*

Quomodo Iudex erga Accusatorem gerere se debeat.
Quæst. 24.

Quid aget Iudex por recta accusatione remissiuè.

1. Repetenda sunt hic ea, quæ dicta sunt *hic sup. quæst. 20.* Quomodo Iudex porrecta sibi denunciatione gerere se debeat; eadem enim ferè omnia ibi adnotata in proposito præsentis quæstionis Iudex seruare debet. Et vlterius diligenter perpendat, an Accusator, ea, quæ sui muneris est, præstiterit, iuxta tradita *hic supra q. 23.* & ea omnia seruari curet; & præterea regulas infrascriptas.

Calumniæ iuramentum ab Accusatore exigat.

2. Regula 1. sit. Exigat Iudex ab Accusatore calumniæ iuramentum, parte enim saltem petente tenetur eũ Accusator præstare, Farin. *quæst. 16. n. 28.* citans glos. & DD. in l. 2. C. de fid. instrum. & de communi Italiæ obseruantia testatur Bart. *in l. 1. num. 6. C. de iuram. calum.* & tenet Clar. §. *fin. q. 18. vers. dicit etiam,* citans Alber. Mantuam, Curt. Sen. Foller. & alios.

Inter extraneos Accusatores, magis idoneus eligatur.

3. Regula 2. Inter plures extraneos accusare volentes, Iudex potest, & debet eligere magis idoneum; Clar. §. *fin. quæst. 15. vers. item quæro, per tex. in l. si plures ff. de accus.;* Et plures extraneos Accusatores, neque in eodem; neque in diuerso libello debet admittere secundum Clar. *quæst. 13. in princ.* citans Salyc. & testans de communi.

Quid si plures ad mittantur.

4. Limitatur primo Regula 2. vt si Iudex plures extraneos Accusatores ad accusandum admitteret, parte non opponente, valeret iudicium, *ibidem* Clar. cum Aret. qui asserit hanc esse communem DD. opinionem.

5. Limitatur secundò Regula 2. Si plures Accusatores extranei vnũ Procuratorem constituere vellent, in hoc enim casu posset Iudex omnes admittere, & ille Procurator nomine omnium causam prosequeretur. Clar. ibid. cum Innoc. Imol. Aret. & communi DD.

Quid si plures essent non extranei Accusatores.

6. Regula 3. Si plures vellent accusare, & Accusatores non essent extranei, sed prosequentes propriam, vel suorum iniuriam, isti præferendi essent extraneis, & inter ipsos proximior alijs præferendus esset, & dato, quod pares in gradu essent, omnes simul possent admitti, secundum Clar. *quæst. 15. vers. successiuè,* vbi testatur de communi obseruantia, de qua etiam testis est Gomez.

7. Limitatur Regula 3. vt quando plures simul admittũtur ad accusandum, hoc fiat, non in diuersis, sed in eodem libello accusationis, Clar. q. 13. in princ. cum Salyc.

& testa-

& testatur de communi DD.

8. Regula 4. Iudex non permittat, non enim licet, vt quis in eodem libello accusationis plures accuset, etiam si suam, vel suorum iniuriam prosequeretur, quando agitur de diuersis criminibus, à diuersis perpetratis, Clar. *quæst.* 13. *vers. quæro*, cum Marian. Secus si agatur de eodem delicto à pluribus simul, vel ex eadem causa commisso, nam etiam mille tunc possent simul accusari; Marian. quem refert, & sequitur *ibidem* Clar. vbi testatur de communi. Sicut etiam vnus in eodem libello de mille delictis accusari potest Clar. *ibidem vers. sed nunquid*, citans Rom. qui testatur de communi; Et econtra vnus potest separatim accusari de pluribus criminibus, etiam si ex eodem facto originem habeant, si crimina sint specie diuersa: Et vbi in causa in vno crimine erit conclusum, adeo quod sola sententia expectetur, erit supersedendum, donec causa, etiam super alio crimine expediatur, Clar. *quæst.* 13. *vers. Item*, cum Bart. & Gril. qui testatur de communi. Et hoc vltimum intellige, dum causæ sunt sub eodem Iudice, secus si sub diuersis, tūc enim quilibet, non expectato alio, suam causam expediret: Nisi in vno loco Reus esset carceratus, tunc enim in alio deberet supersederi; Clar. *ibid.* & etiam *quæst.* 16. *vers. quæro nunquid*, nec non *q.* 34. *vers. de carcerato*.

An possint plures in eodem libello accusari, vel vnus de pluribus delictis.

Vel vnus in diuersis libellis accusari. Et an supersedendum, donec omnes causæ simul expediri possint.

9. Regula 5. Si pars iniuriata, seu offensa sponte non accuset, Iudex non potest de iure cogere eam ad accusandum, vt tenet *glos. in l. si quis homicidij in ver. coges C. de accus.* quæ frequenti DD. consensu approbatur, vt ait Didac. quem refert, & sequitur Clar. *quæst.* 15. *vers. item quæro*, vbi testatur de vniuersali obseruantia, contra Bar. qui oppositum tenet, & Bal. qui ait contrà Regulā nostram seruari; sed Clar. *ibidem* asserit, se neque in illa, neq; in alia Prouincia vnquam vidisse talem obseruantiam, sed potius vbique Regulam seruari.

An offensus possit cogi ad accusandum.

10. Regula 6. Neque accusationem, neque querelam admittere debet Iudex cōtra Officiales eorum Officijs durantibus, Clar. *quæst.* 16. *vers. præterea*, post Boss.

An accusatio admittatur durante Officio cōtra Officialem.

11. Limitatur 1. Regula 6. dū accusatur Iudex pro delicto, pro quo imponitur pœna priuationis Officij, vt pro barattaria, tunc enim accusatio admittenda esset, Boss. quem refert, & sequitur Clar. *ibid.*

12 Limitatur 2. Regula 6. Dum interuenit mandatum Principis, quo stante, potest accusari Officialis durante Officio, Baiar. ad Clar. *quæst.* 16. *num.* 9. citans Gramm. Plures alias limitationes ad hanc Regulam affert Anton. de Nigr. *de Synd. cap.* 132. *num.* 71. vbi decem huius Regulæ limitationes ponit, vt refert Baiar. *vbi sup. num.* 2. plures citans DD. de hac materia tractantes.

13. Regula 7. Non modo procedere nō debet Iudex, sed nec accusationem admittere contra Vniuersitatem, seu Collegium, nisi ad delictum perpetrandum præcesserit Consilij publici conuocatio, & eius deliberatio ad delinquendum; Nec sufficit, ad hoc, quod totus populus, vel omnes de Collegio aliquid

An, & quando accusatio contra Vniuersitatem admittatur.

quid faciant, Clar. *quæst.* 16. *vers. vlterius*, vbi quamplures DD. citat, inter quos Bar. & Abb. testantur de communi.

14. Limitat hoc Baiar. *ibidem num.* 19. vt Regula procedat in delicto momentaneo; in successiuo verò, & continuato delicto, Communitas, etiam non cõuocato Consilio ad hoc, delinquere dicitur, citans Anchar. Felyn. & alios: Et affert ad Regulam alias limitationes; de materia huius regulæ latissimè Farin. *quæst.* 24. *à num.* 107. *vsque ad num.* 149.

Delinquẽte vniuersitate, Superiores culpabiles puniũtur.

15. Sed in omni casu Regulæ, & limitationis, Rectores, & Gubernatores, qui culpabiles fuerunt, puniuntur, Farin. *quæst.* 24. *n.* 128. & Clar. *ibidem vers. sed quando*, sequendo Gomez, qui testatur de communi.

Regulariter omnes accusari possunt.

16. Regula 8. Circumscriptis casibus duarum præcedentium Regularum admittendus est legitimus accusator ad quoscumque Accusandos; regulariter enim omnes accusari possunt, Clar. *quæst.* 16. *in princip.*; Et accusatus de vno crimine potest eodem tempore accusari de alio ab alio Accusatore; Imò etiam ab eodem, si suam, vel suorum prosequatur iniuriam, & ita seruari de consuetudine, ait Ang. quem citando Clarus *vers. quæro*, subdit, quod hodiè, cum semper procedatur ex officio, omnes querelæ solent admitti, & super iisdem procedi.

Accusatus de vno delicto an possit accusari de alio eodem tempore.

Quilibet, de quolibet, de iure Canonico ad mittitur ad accusandum.

17 Regula 9. licet de iure Ciuili Iudex in delictis priuatis non debeat admittere nisi illum ad accusandum, cuius interest; De iure Canonico tamen cum omnia delicta sint publica, quilibet de quolibet admittendus est ad accusandũ, Clar. *lib.* 5. §. *primo vers. hæc tamen*, post glos. & Bal. qui ait, ita dicere Canonistas, & Hostien. qui testatur de communi.

18. Regula 10. Quando Accusator, & accusatio habent debita requisita *hic sup.* pertractata, tenetur Iudex accusationem admittere; Et interim accusatus de crimine promoueri non potest ad honores, & dignitates, vt est *tex. in cap. omnipotens Deus de accus.* Et admissa accusatione, peccat Iudex non procedẽdo, vt probaui *supra* cum communi *q.* 20. *n.* 7.

Contra legitimè accusatũ debet procedi, & interim promoueri non potest accusatus.

19. Limitatur Regula 10. Quãdo Princeps accusationem aboleret, secundum Caiet. *in* 2. 2. *quæst.* 68. *in art.* 3. *in resp. ad vltimum. vers. sed occurrit, ibi videtur autem*. Princeps enim vt notat *ibi* Caiet. potest de iure abolere accusationes, quãdo bono communi expedire videtur; Iudex autem inferior potest ex æquitate non admittere à principio legitimam accusationem, dũ videt cõmuni bono fore perniciosam, e.g. causatiuam seditionis; Et etiam, in hoc casu, admissam suspendere, vel dissimulare potest; Ita Caiet. *ibid.*

Dupliciter limitatur Regula.

20. Plura spectantia ad hunc tractatum de accusatione, reperies in superiori proximo tractatu de denunciatione, non pauca enim inter denunciationem, & præsentis temporis accusationem communia sunt. Et præsertim hic repetes, & animaduertes, quæ dicta sunt *sup. quæst.* 19. *num.* 12. nec non adnotata

Remissiuè quædam alia de accusatione.

tata

tata *quæst.* 23. *num.* 8. ad discernendum inter apices, & substantialia accusationis.

Differentiæ inter accusationem, & denunciationem remissiuè.

21. In quibus verò accusatio, & denunciatio differant, latè tradunt DD. *in cap. super his de accus.* Sayr. *in Clau. Reg. lib.* 12. *cap.* 11. Miran. *in ord. iudic. quæst.* 12. *art.* 2. Rodr. *tom.* 2. *quest.* 6. *art.* 1. Et Bouer. *in Direct. par.* 2. *cap.* 10. Sed nota, quod hi Auctores plurimas differentias multiplicant, loquentes de accusatione solemni, quæ in multis differt à denunciatione; à qua tamen in paucioribus accusatio nō solemnis differt, quæ in præsenti tempore in vsu est. Et hic sit finis Tractatus Tertij de Accusatione: Nec non totius Capitis Primi huius Teoriæ.

* * *

K CAP.

CAPVT SECVNDVM
Teoriæ
CAVSARVM CRIMINALIVM
Regularium,
IN QVO DISSERITVR;

DE HIS, QVÆ PERTINENT, ad ordinatè processum prosequendum.

DE TESTIBVS, Tractatus Quartus.

1. PRo breuitate instituta, explicatis, *in 1. huius Epitomes capite*, illis, quæ ad rite processum inchoandum spectant: Cum in hoc secundo capite, de illis, quæ ad ordinatè processum prosequendum attinent, sit agendum; Et inchoato processu, constitoque de corpore delicti, iuxta tradita *sup. quæst.* 12. Iudex præmisso decreto de procedendo, ad prosequendum processum, ante omnia alia, regulariter soleat, & debeat ad testium examen deuenire; Primum locum in hoc capite secundo huic tractatui de testibus, tribuendum duxi.

2. Et ad nimis vastam totam hanc materiam (quam in breue compendium à se redactam, dicit Farin. *quæst.* 53. *num.* 2. licèt in ea pertractanda integrum, magnumque volumen insumpserit, mihi quadringentorum, & vltra cartarum,) pro viribus restringendam, & ordinandam, ad tres eam redigã Sectiones. In quarum prima (prælibata quadam q. velut præludiali) agam de testibus non idoneis, & Far. ordinẽ in suo tractatu de testibus sequẽdo, in tres titulos hanc primã Sectionem distinguã. In primo de oppositionibus cõtra personas; In 2. contra dicta; Et in 3. contra examen testium, differam. In secunda Sectione de testibus idoneis agam. Et in tertia; An nolentes testes examinari cogi possint, & an in aliquo casu se offerre ipsimet testes teneantur. Diuisio tractatus de testibus.

De

De quibusdam obseruandis in testium examinibus.
quæst. 25.

1. Licèt hæc quæst. in qua de testium examinibus agitur, ritè *in principio tertij prælibati tituli*; De oppositionibus contra examen testium, collocari posset: Tamen cum non pauca in ea tractanda, ad alias etiam materias in hoc tractatu de testibus spectent, cunctaque in hac q. exarata, frequentius præ manibus sint habenda, breuique manu insinuari possint: veluti præludialem ad totum hunc tractatum de testibus, hic inserendam existimaui.

Qui testes prius examinandi sint.

2. Regula 1. sit. Dum in querela, accusatione, seu denunciatione testes nominantur, isti regulariter ante omnes examinandi sunt: Sin minus, vicini, vel alij, qui verisimiliter sunt informati; examinari debent, vt tradit Bar. *in l. fin. ff. de quæstion.* & Clar. *§. fin. quæst. 23. num. 1.*

Testes monean-tur, vt veritatē dicant.

3. Regula 2. sit. Ritè, cauteq; se geret Iudex, ad hoc vt facilius à testibus veritatem eruat, si, in ipso examinis principio, testes admoneat, quam grauiter delinquāt, qui in iudicio veritatem occultant, qui falsum deponunt, & quam graue damnum Religioni, & priuatis personis faciant, vt rectè monent Iudices, Ambrosin. Ghisl. Pegna, & Bouer. *in Direct. pa. 2. cap. 29. ver. verum:* Nec non fortè bonum foret, quod Iudex, qui examen testium recipere debet, vel eius Notarius, priusquam in scriptis testium dicta redigantur, vt oretenus ab ijsdem testibus breuiter facti seriem intelligant, ita Clar. *in dicta quæst. 23. vers. primo*, quem refert, nec dissentit Guazzin. *defen. 14. num. 1.* Et ita passim practicatur.

De audiē da ante examen oretenus à testibus facti seriem, vsque ad numerum 11.

4. Ratio huius Regulæ est, quia Iudex, qui veritatem, in testibus examinandis, indagare debet, prædicta præstando, melius illam assequetur: Nam testes extraiudicialiter non præuenti, sed ex abrupto, de facto alieno medio iuramento, quod à DD. spiritualis tortura dicitur, interrogati, & non raro de rebus, plurimas circumstantias complectentibus, & iam à longo tempore patratis, quamuis, quantum in ipsis esset, simpliciter, & cādidè veritatem aperire essent parati, vt plurimum tamen mutilatè factum narrarent, vacillarent, & quandoque sibi ipsis contrarij euaderent, & de testibus Rei periuri efficerentur: Præuenti autem, & extraiudicialiter audita prius ab eisdem integrè facti serie melius, & idem factum, nec non necessarias circumstantias ad memoriam redigent, non de facili in actis deponenda omittent, sine periculo vacillationis, variationis, falsitatis, vel contradictionis; De licita testium instructione, *vide infra quæst. 48. num. 14.*

5. Ampliatur primò regula 2. vt plusquam expediens sit extraiudicialiter testes audire, dum rationabiliter, & vehementer suspicatur, tales eos esse, vt pro posse veritatem occultare velint, vel falsa deponere; ad hoc, vt si in extraiudiciali narratione Iudex detegeret, testes Rei defensionem nimis affe-

ſtare, vel quid aliud contra fas, eos diligenter interroget, perſcrutando, an ab aliquo fuerint inſtructi, vel ſubornati, & ſimilia; eoſdem monendo, & inducendo ad ſimpliciter veritatem dicendam, antequam in ſcriptis falſitas forſan redigatur, & irreparabiliter intentio curiæ deſtruatur, vt obſeruat Clar. *q.23. verſ. primo*.

6. Ampliatur ſecundò Regula 2. vt non modo expediens, ſed neceſſarium ſit prius teſtes extraiudicialiter, audire, quando iam intentio fiſci contra Reum eſſet plenè, vel ſaltem ſemiplenè fundata, & teſtes, qui pro curia remanent examinandi, eſſent infames, vel alias inhabiles, & ſuſpecti vehementer, quod fuerint ſubornati, & quod falſa ſint depoſituri; Quia ſi tales falſa in Rei fauorem deponerent admiſſi in proceſſu offenſiuo, vt producti à Fiſco, vel ab Accuſatore, tanquam ſi eſſent omni exceptione maiores haberentur, & proceſſum iam fundatum deſtruerent, teſtes enim à Fiſco, vel ab Accuſatore producti, plenè in fauorem Rei probant, quamuis alias non eſſent fide digni, Guaz. *defenſ.*33.*c.*14. *n.*11. & Menoch. *de præſumpt. lib.*1. *præſumpt.* 51. *num.*28. Et ita Iudex contra curiam plumbum, vel ſcoriam pro auro reciperet. Vnde in hoc caſu Iudicis munus erit, talium teſtium examen differre, præſertim, dum dignoſcitur, quod per nefas, & contra veritatem, defenſam Rei affectent, quouſq; à Reo in ſuis defenſionibus producantur; tunc enim plumbum pro plumbo, & ſcoria pro ſcoria, & inhabiles pro inhabilibus exiſtimabuntur.

7. Obſtare videtur Regulæ ſecundæ reformatio Pauli V. *Sub rub. De Iudicibus criminalibus Vrbis, & pertinentibus ad eos*, dum ibi ſancitur his verbis. Nec vllo pacto Iudicibus liceat, vel Notarijs, Teſtes, quos ipſi veriſimiliter informatos crediderunt, citatos, ſeu vocatos extraiudicialiter, cum iuramento, vel ſine eo interrogare, & non ſcriptis eorum reſponſionibus, dimittere, forſan ex eo, quod contra Fiſcum deponant, & pro Reo; Sed omnino præuio iuramento de veritate dicenda, eorum examen recipiatur, & in ſcriptis redigatur: Dummodo non adſit vehemens ſuſpicio ſubornationis.

8. Sed reſpondetur primò, quod, vt mihi retulerunt, quamplures Iudices docti, & practici à me requiſiti, conſuetudo vniuerſalis, in hac parte reformationi huic derogauit.

9. Reſpondetur ſecundò Iudicibus non prohiberi in illa reformatione, teſtes prius extraiudicialiter audire, ſed illis iniungi, vt illos ſic auditos, non dimittant, ſed vt poſtea in ſcriptis iudicialiter examinentur, prout clarè patet ex verbis allatæ reformationis; Quod vtique omnino præſtandum eſt, dum dignoſcitur, quod teſtes ſinceram deponere velint veritatem, ſiue contra Reum, ſiue in fauorem Rei.

10. Reſpondetur tertiò, quod in caſibus propoſitarum duarum ampliationum, teſtes, vt vehementer ſuſpecti, à Iudicibus eſſent dimittendi, vt expreſsè habetur in allatis vltimis reformationis verbis,

ibi

ibi; *Dummodo non adsit vehemens suspicio subornationis.*

11. Limitatur Regula 2. vt per eam non conferatur libertas Iudicibus, & Notarijs, extraiudicialiter suggestiuè testes interrogandi, & ideo à suggestiuis abstineant; Quæ autem talia sint, dignoscere vnusquisque poterit, præuidendo, quæ dicenda erunt, *q. 56. & latius q.*80. Et multo magis cauendum est à peruersis interrogatorijs, & suasionibus subornatiuis, cum sincerè veritas inquirenda sit.

Testis iurati depositio integrè scribenda, sub pœna falsi.

12. Regula 3. Delato testibus iuramento, quicquid ipsimet testes deponent, integrè in scriptis, tam pro, quàm contra Reum scribendum est, Scap. & Ambrosin. *de modo forman. process. inform. lib. 1. cap. 2. num.* 8. & Guaz. *defens.* 14. *cap.* 2. *n.* 4. Iudices autem, qui scribere tantum faciunt, quæ cōtra Reum sunt, non verò, quæ in eius sunt fauorem, diabolicæ faciunt, vt not. Ambrosin. & Guaz. *vbi supra*; & contra hos Iudices exclamant Clar. *quæst.* 23. *in princip.* Scap. Baiar. Vestr. & Guaz. *dicto num.* 4. nec non Far. *q.* 74. *n.* 16. concordantes allegans. Et Notarij, qui in hoc Iudicibus obtemperant, vna cum Iudicibus mortaliter peccant, & cum hæc sit studiosa occultatio veri, in crimen incidunt falsi, Bal. Ias. & Ambrosin. *num.* 11.

Non sunt cauillanda dicta testium, nisi sint suspecti.

13. Regula 4. Iudex regulariter non debet cauillare, sed potius dicta testium adiuuare, tamen, si Iudex rationabiliter habeat testes pro suspectis, potest, & debet insistere, vt eos in verbis capiat, eosque interrogare de circumstantijs, & alijs superfluis, vt si tempus erat tunc nubilosum, vel clarum, quid haberet in capite, vel quibus vestibus indutus erat ille, de quo deponunt, ita Clar. *dicta q.* 23. ex Azo. & Gramm.

An super circunstātijs testes sint examinandi.

14. Regula 5. Iudicem posse, & debere examinare testes, non tantum super factū principale, sed etiā super circumstantijs *c. cum causam, & ibi gl.* quę ait, quod aliàs non peruenitur; ad veritatem vbi Bal. *n.* 3. *notat*, quod circumstantiæ sunt, quæ aggrauant factum, vel possunt mouere animum Iudicis ad credendum, vel discredendum, & *ibid.* Abb. Aret. & alij, *de testibus*, Bart. Montic. & Far. *quæst.* 73. *num.* 26. qui *n.* 27. & 48. hoc limitat, vt procedat in circumstantijs substantialibus, & pertinentibus, ad causam, factique veritatem, secus in impertinentibus, & non substantialibus, de quibus testis non potest interrogari regulariter, ex Bar. Aret. Corr. Montic. & pluribus alijs à Far. *ibid.* inductis; nisi sit suspectus, Far. qui plurimos citat *n.* 52. & dictum est in hac *quæst. num.* 13. & dicetur *n.* 19.

De loco, & tempore testes quomodo interrogandi.

15. Regula 6. sit. Testes possunt, & debent interrogari de loco, & tempore, *c. cum causam, & ibi gl.* Abb. Innoc. & cæteri DD. *de testibus*; Non tamen sunt redigendi ad angulum loci, & temporis, Aret. Hostien. & Far. *q.* 73. *n.* 29. vnde dicunt isti DD. sufficere, vt testes exprimant annum, mensem, & diem; nec vt ait Far. debent interrogari regulariter, de loco loci, & hora diei.

Item de causa scientiæ.

16. Regula 7. sit. Testes possunt, & debent interrogari de causa

sa scientiæ, Bal. Montic. & Far. *q.* 73. *n.*36.

Item de rei diffinitione. 17. Regula 8. sit. Testes possunt interrogari de diffinitione rei, idest, quid sit illud, super quo deponunt; & sufficit, quod grosso modo respondeant, per verba facti, ex quibus appareat testes cognoscere id, de quo deponunt, Bar. Bal. & Far. plurimos citans, *quæst.* 73. *num.* 38. *&* 41.

Interrogatoria cauillosa testi non suspecto fieri non debent. 18. Regula 9. sit. Interrogatoria impertinentia, superflua, subtilia, & cauillosa ad testes inuoluendos non sunt facienda; Spec. Host. & Far. cum pluribus ab eo inductis *q.*73. *n.*48. *&* 51.; Nisi testis esset suspectus, Innoc. Host. & Far. cum citatis ab eo *n.*52. & dictum est *hic sup. n.*13.

An testis possit interrogari, & teneatur respõdere de his, quæ continent eius infamiã, paupertatem &c. 19. Regula 10. sit. Testis non potest interrogari de ijs, quæ ipsius Crimen, infamiam, & turpitudinem continent, siue crimen sit occultum, siue etiam publicum, & notorium; & si interrogetur, non tenetur respondere de eo, Ant. de Butr. Couar. Corr. Bellam. Imol. Viui. Fely. & Far. *q.*73. *num.*56. Sed si respondeat, sibi imputet, ei enim creditur contra se ipsum, secundum Hostien. Imol. & alios, quos refert, & sequitur Far. *n.*67.

20. Limitatur regula 10. vt licèt testis non teneatur respondere de suo crimine, teneatur tamen respondere ad omnia ea, quæ reddunt eum inhabilem ad testificandum, Couar. qui ait, quod ita frequentissimo DD. sensu receptum est, Abb. Bar. Corrad. Viu. Farin. & alij n.70. Vnde potest interrogari, an sit pauper, vel diues, secundum Abb. Boss. & Farin. & alios *n.* 34. *&* 35. vbi Boss. testatur de communi.

21. Regula 11. sit. Cauere summopere debet Iudex ab interrogatorijs suggestiuis, ne processum nullum fabricet, & grauiter peccet: Et pro declaratione, & probatione huius Regulæ, vide inf. *q.*56. *nec non quæst.*80. *Cauendũ a suggestiuis interrogatorijs.*

22. Regula 12. sit. Vt non examinentur testes Religiosi sine licentia suorum Superiorum, sine qua de iure examinari non possunt, Campeg. Corrad. Montic. Fely. Lanfr. Socin. et quam plures alij relati à Far. *q.*61. *n.*130. inter quos Mascar. & Soarez testantur de communi. Idem dic in Clericis sæcularibus, Far. alios ad saturitatem citans *q.*61. *n.*83. *De non examinãdo Regulari, nec Clerico si ne licentia Superioris.*

23. Limitatur hæc regula 12. vt si Religiosi sine dicta licentia examinentur, valeat eorum depositio, & nihil eis de fide minuatur, Aret. *in c. cum nuncius de testibus*, vbi ait, se credere hoc communiter in praxi seruari, Abb. *ibid.* Siluan. *consl.*16. *n.* 6. *&* 7. qui benè loquitur in proposito, Corn. Guido Pap. Carauit. & Far. *q.*61. *n.*134. qui ex Aret. consuluit, quod cum alij contra sentiant apud Boss. *tit. de opposit. contra testes n.*92. melius esse ad euitandas difficultates, licentiam habere. Idem dic in Clerico, in quo transit limitatio sine difficultate, &c. nempe, quod depositio Clerici sine licentia sui superioris valeat, & teneat, secundum Abb. Aret. Fely. Boss. & Carauit. qui ait, quod omnes ita concludunt, & ita tenet Far. *n.*84. plurimos alios citans.

DE

DE TESTIBVS NON IDONEIS,

Sectio Prima.

De oppositionibus contra personas Testium,

Titulus Primus.

Inimicitia, an, & quando testem à testimonio repellat, vel ei de fide minuat. Quæst. 26.

Testis existimatur idoneus, nisi aliter in iure inueniatur.

1. PRæmitto, quemlibet testem idoneum existimari, & ad testificandum admitti, fidemq; ei adhiberi, nisi prohibitus à lege expresse inueniatur *l. 1. in fin. principij; ff. de testi.* & per hunc tex. idem communiter affirmarunt *ibi* Bal. Alber. Saly. & reliqui DD. omnes, teste Farin. *quæst.* 53. *num.* 1.; Et propterea oppositiones, quæ contra testes proponuntur ad eos repellendos, vel eis de fide adimendum, in aliqua lege fundari debere. Et quia inter omnes oppositiones, seu exceptiones, quæ contra personas testium obijciuntur, ea præcipua, & validissima est, quod testes sint Rei inimici, in hac prima oppositione contra personas testium,

Inimicus Rei repellitur à testimonio.

2. Regulam constituo. Inimicus Rei a testimonio contra eum repellitur. Hæc Regula in iure Ciuili probatur *in l. 3. ibi, An eius inimicus sit, aduersus quem testimonium fert, & ibi gl.* Bal. Saly. & communiter DD. omnes *ff. de testibus*; Et in iure Canonico, in *c. cum oporteat*, vbi DD. omnes, *de accus.*; Et hæc Regula teste Farin. *quæst.* 53. *num.* 3. vbi iura, & DD. ad saturitatem citat, non solum est communis, sed etiam ab omnibus, nemine discrepante, in teoria, & in praxi vsu recepta est. Et ratio eius est; Quia inimicus propter odium præsumitur deierare, & se falsum dicturum, iuxta *tex. in c. 2., 3. q. 5.*

Regula procedit etiam inter Regulares.

3. Ex hac ratione patet, iuris communis dispositionem circa propositam Regulam non pertinere ad apices postponendos, sed ad rem veritatem negotij tangentem, & ideo apud nos etiam esse seruandam; Vnde *in nostro Modo proced.*; *in cap. 2. in 3. Substantiali* statuitur, vt testes, per quos conuincendus est Reus, non sint inimici. Et meritò; Testes enim inimici, non solum iure Ciuili, & Canonico, sed etiam gentium, & naturali iure repellendi sunt, vt notauit Bouer. *in Direct. par. 2. cap. 20. vers. primum itaque, & cap. 21. parum post princ.*: Quod adeo verum est, vt nec Princeps possit facere, vt testimonio inimici credendum sit; Paris. & Menoch. relati à Farin. *quæst.* 53. *num.* 9. vbi hoc rationabile asserit, & sequitur Baiar. ad Clar. *quæst.* 24. *num.* 26.; Ita vt de facto admissus inimicus in testem, quale quale tantum indicium faciat, Bai. *ibidem num.* 22. cum gl. Paris. & Marsil.; Et quid importet, hoc quale quale vide Bal. *in*

Admissus inimicus, an faciat indicium.

in l. si duo patroni in princ. ff. de iureiuran. & Felyn. *in cap. cum dilecti col. pen. in fin. de accus. vide infra n.* 10.

4. Ampliatur primo Regula; Vt inimici Rei testimonium nec debeat recipi à Iudice habente liberum, & amplum arbitrium prout habent nostri Iudices Regulares *ex indulto Bonif. VIII.* arbitrium enim, vt declarat Clar. §. *fin. q.* 31. *vers. arbitrio*, quod conceditur Iudicibus in maleficijs, debet regulari à iure communi, nisi quoad modum procedendi, & circa aliqua leuia, & ita, ait Clar. tenere communiter DD. teste Alber. & remissa censetur per hoc, tantum subtilitas, secundum omnes DD. vt notat *ibi* Clar. & apud ipsum de hac communi testatur Catal. & Amad.; Hæc ampliatio originaliter est Bar. & Bal. quos sequuti sunt alij relati ab Amad. & hos referendo sequitur Menoch. & tandam hos omnes refert, & sequitur Farin. *q.* 53. *n.* 8.

Non recipitur testis inimicus Rei apud Regulares.

5. Ampliatur 2. Regula, vt inimici testes nec admittantur contra Reum, in criminibus exceptis; puta Simoniæ, læsę maiestatis, & similibus *cap. per tuas, vbi Io. Andr.* & communiter alij de Simon. imò nec in crimine hæresis secundum Mascar. qui testatur de communi, de probat. *lib.* 2. *concl.* 857. *num.* 40. *& seq.* & plures DD. pro hac ampliatione adducunt Sousa *in Aphor. Inquis. lib.* 2. *cap.* 10. *num.* 1. & Farin. *quæst.* 53. *num.* 5.

Nec in exceptis delictis.

6. Ampliatur 3. Regula, vt in causis priuilegiatis, idest in delictis, & factis occultis, & difficilis probationis, & vbi alias veritas haberi non potest, & in quibus inhabiles admittuntur testes, vbi inhabilitas respicit testis odium, & inimicitiã, testis ipse repellatur secundum Gomez. Menoch. Bursat. Bertaz. & alios, quos refert, & sequitur Farin. *ibidem num.* 7. vbi testatur de communi.

Neq; vbi alias veritas haberi non potest, &c.

7. Ampliatur 4. Regula, vt procedat non solum in teste masculo, sed etiam in fœmina, Ita Io. Andr. & Felyn. *in c. cum oporteat de accus. & est tex. in l.* 1. *ibi, fisci, & mulieris inimicus C. de his, qui se defer.*; Et hãc ampliationem credit verissimam Farin. *n.* 4. & testatur neminem illi contradicentem vidisse.

Nec masculus, nec fœmina.

8. Ampliatur 5. Regula, vt inimicitiæ inhabilitas nec purgetur per torturam, secundum Gram. Bertaz. & Boss. quos refert, & sequitur Baiar. ad Clar. *quæst.* 24. *n.* 18. quibus adde Martil. & Gigam, quos sequitur Farin. *num.* 10. *licet* Bald. vt idem refert, contrarium sentiat.

Tortura, hęc non purgatur.

9. Ampliatur 6. Regula, vt inimico non credatur, etiam constituto in articulo mortis, & sumpta Eucharistia; fuit originalis doctrina Bald. quam communiter sequuntur DD. *in c.* 1. *§. vassalli, num.* 6. *de pace constan.* præsertim Boss. Felyn. Marf. Mascar. cum pluribus alijs, quos refert, & sequitur Farin. *q.* 53. *num.* 11.

Inimico testi in articulo mortis nõ creditur.

10. Ampliatur 7. Regula vt admissi inimici ad testificandum, non probent plenè, nec semiplenè, nec faciant indicium, aut præsumptionem aliquam, secundũ Bald. Marsil. Aymon, Gigam, qui alios adducit concordantes; Menoch. Rolan. Bertaz. Bursat. qui testatur de cõmuni

Admissus ad testificandum inimicus, an faciat indicium.

muni, & Farin. qui hos refert *q.53. num.12.*; In tantum, vt nec faciant indicium ad specialiter inquirendũ Far. *num. 13. cum seq.* ex Menoch. Ploto, Cartar. & Boss. qui admonet Iudices, vt nec de facili ex dicto inimicorum procedant ad inquisitionem generalem vide *hic sup. n.3. in fin.* Et casu quo opponatur in causa criminali capitalis inimicitia, & incontinenti offeratur probatio, examen impediatur, & summatim Iudex de inimicitia cognoscere debeat, Baiar. ad Clar. *quæst.24. num. 25.* cũ Bar. Marsil. Foller. & Gram. qui testatur de communi, de qua & Mich. Crass. qui concordantes allegat; & tenuit Farin. qui prædictis *n. 17.* addit Nell. & Bonacos.; limita hanc ampliationem, vt *hic sup. n.3. in fine, Ibi, Ita vt, &c.*

Opposita inimicitia, an examen impediatur.

11. Ampliatur 8. Regula etiam in casu, in quo inimicitia causata fuerit culpa illius, contra quem producitur testis, Innoc. Abb. cum quatuordecim alijs DD. inter quos Gomez, & Mascar. testãtur de communi, quos refert Farin. *quæst.53. n. 18.* dicens, quod ab hac opinione non est recedendum in iudicando, quicquid non pauci alij DD. in contrarium senserint; quos multum aberrare ipse credit; Nisi (ait *ibidem, & num.64.* vbi testatur de communi cum Bar. Bal. & tot alijs ab eo citatis) fortè ad repellendum testem, inimicitia maliciosè affectata, & procurata fuerit.

Quid in inimicitia, culpa Rei causata.

12. Ampliatur 9. Regula. In inimicitia, quę ortum habuit à causa minus probabili, *c. non est crudelis 23. quæst.5.* & per illum tex. Farin. *quæst.53. num.20.* cum Menoch. qui alios DD. quam plurimos, ita tenentes, citant. Et econtra etiam testis est repellendus, dum non apparet inimicitia, dummodo inimicitiæ causæ adsint, Farin. *num.21.* citans vndecim DD. qui & ipsi plurimos alios allegant; Hoc tamen vltimum limitat Farin. *num.28. & 29.* quando dictæ causæ testi incognitæ essent, tunc enim posset testis admitti; licet alij contra sentiant.

Quid dũ causa nõ adest inimicitiæ, vel causa adest sed inimicitia non appa ret.

13. Ampliatur 10. Regula, vt procedat non solum in inimico vero, sed etiam in præsumpto secundum Bal. Innoc. & duodecim alios DD. citatos à Farin. *quæst.53. num. 24.* Vbi *num.25.* extendit Regulam ad inimicum occultum, dummodo causa sit probata, & plurimos DD. citat; Et *num.33.* ampliat Regulam ad consanguineum inimici, cum Masc. qui testatur de communi, *per l. athletæ §. dat remissionem*, vbi hoc not. Bal. & communiter DD. *ff de suspec. tutor.*; Et *num.34.* vlterius, ad inimicum consanguinei Rei extendit, cuius etiam dicitur inimicus, secundum Bar. Alex. Mascar. & alios citatos à Farin. *quæst. 49. num.33.* De causis autem inimicitiæ, præcipuè capitalis, distinctè tractabo *in prox. q.27. per totam*.

Quid in præsũpto seu occulto inimico, vel cõsãguineo inimici, siue inimico consanguinei.

14. Ampliatur 11. Regula, vt testis inimicus examinatus nullam prorsus fidem faciat, etiam quod afferat, se esse Reo amicum, non enim ei hoc creditur, Bar. Abb. & Innoc. cum pluribus alijs relatis à Farin. *quæst. 53. num.22.* vbi testatur de communi. Sed econtra testi asserenti se inimicum, creditur, ita vt per hoc repellatur, vel exa-

Testis inimicus Rei non probat, licet afferat se amicum, nec ei creditur licet credatur ei asserendo se inimicum.

minatus non probet, *c. inquisitionis §. tertia, de accus.*; Nisi fortè hoc asseruerit ante iuramentum, & id in fraudem asseruisse præsumatur, ne ferret testimonium, *idem tex. cũ gl.*

15. Ampliatur 12. Regula, in odioso, seu non beneuolo, vel non diligente Reum, §. *si verò sit odiosus Auth. de testibus*, & per hunc tex. Farin. *quæst.* 53. *num.* 30. cum Alex. Specul. Bertaz. & pluribus alijs; Quod intellige, quando odium est priuatum, *c. quoties, ibi, priuato odio, &c. & ibi* Abb. *num.* 4. Fely. *num.* 5. & Butr. *num.* 8. *de testibus*; secus enim est de publico, nempè quando quis odio habet, e.g. aliquem, quia facinorosus, peccator, infamis, &c. hoc enim dicitur odium publicum; priuatum verò odium est familiare, & carnale, secundum Masc. *de probat. lib.* 2. *concl.* 1127. *n.* 9. *& seq.*

Quid in odio priuato, seu publico.

16. Ampliatur 13. Regula in testibus valde amicis inimici Rei, cuius reputantur inimici, ita Bar. Bal. & tot alij, quos refert, & sequitur Farin. *quæst.* 53. *num.* 36. *&* 42. Intellige non vt illi repellantur, sed vt eis de fide minuatur, *n.* 43. cum Lanfr. Cyn. & alijs; Et omnino idem citans plurimos DD. ait Far. *n.* 44. 45. *&* 46. de habitante, & conuersante continuò, & per longum tempus cum inimico Rei.

Quid in valde amico, seu habitante cũ inimico Rei.

17. Alias ampliationes habes *hic infra quæst.* 27. nisi potius eas declarationes vocare velis, in pluribus, qui repelluntur, seu eis de fide minuitur ex diuersis inimicitiæ causis *in tota eadẽ q̃stione* insinuatis.

18. Limitatur primo Regula proposita, vt procedat in capitali inimico, secus in non capitali; grauis enim, & capitalis inimicitia testem repellit, non autem leuis, seu non capitalis; Ita tenere omnes, dicit Clar. *quæst.* 24. *ver. item quæro*, & præsertim Anan. & Fely. & hanc ait testari communem Aret. de qua est testis etiã Gomez, quẽ refert, & sequitur Far. *q.* 53. *n.* 52. leuis n. inimicitia, minuit tñ testi de fide, & hoc, quantũ patitur qualitas inimicitię, arbitrio Iudicis, secũdũ Marsc. Decian. & sex alios DD. quos sequitur Far. *n.* 54. Vnde talis testis nõ faciet semiplenam, secundũ Crauet. Corrad. & Baiar. qui illos refert *quæst.* 24. ad Clar. *num.* 33. & idem tenent Aim. Monticel. Betaz. Menoch. & Farin. qui hos refert *n.* 56.

Quid in non capitali, sed leui inimicitia.

19. Pro declaratione huius limitationis, & consequenter Regulę cuius est limitatio, sciendum, quod an inimicitia dicatur capitalis remittitur arbitrio Iudicis, vt tenuit *gl.* & cum ea communiter omnes DD. *in c. cum oporteat de accus.* Et Fely. relatus à Clar. *quæst.* 24. *vers. item quæro*, ait ita tenere omnes. Ad arbitrium verò suum regulandum recurrat Iudex ad ponderandas causas inimicitiæ, de quibus *infra quæst.* 27. & vltrà casus in iure comprobatos, & à DD. receptos, poterit suum regulare arbitrium Iudex ex personarum, & facti qualitatibus, ac circumstantijs, vt docet *gl.* Io. Andr. & communiter DD. *in d. cto c. cum oporteat*, & notauit Farin. *quæst.* 49. *num.* 86. vbi DD. ad saturitatem ad hoc adducit.

Arbitrio Iudicis remittitur an inimicitia capitalis sit.

20. Limitatur 2. Regula vt non procedat in teste reconciliato, cum quo pax sequuta fuerat depositionis tempore, quod in hoc est attendendum,

Quid in teste reconciliato.

dendum, Rolan. *cons.* 24. *num.* 1. Bal. in sua Margar. *verb. testis, vers. testis inimicus*, ex Innoc. & ita etiam tenuit Gomez *variar. resol. tom.* 1. *cap.* 12. *rubr. de probat. delic. num.* 14. vbi testatur de communi, sicut etiam Mascar. *de probat. lib.* 2. *concl.* 857. *num.* 48. Secus verò esset, si tempore depositionis testis esset inimicus, licet postea sequeretur reconciliatio, subsequens enim reconciliatio depositionem non validaret, Decian. *in tract. crim p.* 1. *lib.* 3. *cap.* 25. *num.* 11. *in fin.* vbi citat Io. Andr. & Abb.

21. Sublimitã hanc secundam limitationem, vt non procedat in reconciliato de recenti, qui odium, & animum nocendi retinere præsumitur, & repellitur, secundum Innoc. *in cap. cum oporteat num.* 6. vbi etiam Abb. & Fely. *de accus.* & Gomez, *variar. resol. to.* 3. *cap.* 12. *rubr. de prob. delic. num.* 14. testatur de communi; & pro hac sublimitatione abundanter citat Farin. *quæst.* 53. *num.* 59. *Vbi num.* 61. declarat, quod post triduum non dicitur inimicus de recenti reconciliatus, ex Sygism. qui testatur de communi: Sed Clar. *quæst.* 24. *vers. sed quid*, cum Campeg. & Mascar. dicit verius esse, quod remittitur arbitrio Iudicis, an quis dicatur de recenti reconciliatus, qui ex circumstantijs, & qualitate personarum arbitrabitur. Et aduertendum, quod alleganti reconciliationem incumbit onus eam probandi, aliàs semel inimicus, semper præsumitur talis, vt tenet Far. *num.* 62. cum Bal. Salyc. Alex. Innoc. & Decian.; qui cum Bal. hoc intelligit de inimicitia capitali, leuis enim de facili censetur remissa: At in omni casu testis, qui capitalis inimicus fuit, etiam post mille reconciliationes non censetur omni exceptione maior. Clar. *dict. quæst.* 24. *vers. sed quid si sequuta*.

22. Limitatur tertiò Regula, vt parte non opponente, testis inimicus admittatur ad testificandum, secundum Campeg. Monticel. & Mascar.; qui tamen cum Sylu. sublimitat non procedere, quando pars est absens, vel contumax. Hæc tertia limitatio magis procedit in teste admisso de consensu partis, secundum Hector. Æmil. & Crot. quos omnes cum eorum locis citat Farin *quæst.* 53. *num.* 68. & seq. licet contra sentiat Decian. in hac limitatione, qui suis scriptis videtur eam reddere ambiguam; sed nihilominus ab eadem limitatione Farin. *post numerum* 70. non credit esse recedendum.

Quid si testificetur inimicus, nõ opponente, seu consentiẽte parte.

23. Limitatur quartò Regula vt testis inimicus probet contra producentem, producens enim censetur approbare, *l. si quis testibus, vbi gl.* & DD. *C. de testibus*, & huic limitationi subscribunt Afflic. & Monticel. quos refert, & sequitur Farin. *quæst.* 53. *num.* 71.; *Vbi num.* 73. & latius *quæst.* 49. *num.* 126. *& seq.* tenet, quod inimicitia non præsumatur, sed probanda sit per allegantem, citans iura, & plures DD. inter quos est Bal. Mascar. & Menoch.; Sufficit tamen causam inimicitiæ probare, secundum Baiar. ad Clar. *quæst.* 24. *num.* 41. cum Bar. Bal. Alex. Menoch. Mascar. & alijs.

Inimicus probat cõtra producentem.

Inimicitia, vel eius causa probanda est, cum non præsumatur.

24. De materia huius q. agit latè Clar. *quæst.* 24. *vers. Item quæro, & seq.*

& seq. vbi etiam Baiar.& latius Farin. *quaest.*53. *per totam*.

Quae nam sint causae capitalis inimicitiae. Quaest.27.

1. QVoniam,vt *in praecedenti q.* probatum est *num.*12.ad repellendum testem,vt inimicum, & si non apparet de inimicitia, sufficit, quod adsint causae capitalis inimicitiae, ipsi testi notae, pro perfectiori intelligentia eiusdem doctrinae, declarandae sunt hic causae inimicitiae capitalis,& breuitati incumbendo(alijs non omissis) eas praecipuè causas tangam, quae inter Regulares talis inimicitię ansam praebere solent.

Ex iniuria personali facto.oritur inimicitia capitalis, vt ex alapa, &c.

2. Regula 1. sit. Ex iniuria personali facto, capitalis oritur inimicitia, atrox namque dicitur talis iniuria, secundum Bar. *in l.*4. *§. fin. ff. de adimen.legat. per tex.in l.Praetor edidit* §. *fin.in fi.ff. de iniur.*& per alia iura ab eodem adducta, & subscribunt plures DD. quos refert, & sequitur Farin. *quaest.*49. *num.*29. vbi testatur de communi, inter quos *n.* 30. *citat* Marsil.Gig. & Mascar.qui obseruantes,ex vulnere in facie resultare atrociorem iniuriam,in hoc à multo magis exemplificant, & alios adducunt concordantes DD. Et Gomez *lib.*3. *varia. cap.*6. *num.* 1. *per tex. in* §.2. *instit. de iniur.*quem refert,& sequitur Rodr. *to.*2. *quaest.* 16. *ar.*3. *vers.* 9. *oritur*, asserit sufficientem esse causam inimicitiae capitalis percussionem baculo, arundine, alapa, seu pugno, ex his enim iniurijs magnum dedecus homines existimant resultare.

Item ex praeparatione insidiarum vitae.

3. Ampliatur primò Regula 1. vt sit causa sufficiens inimicitiae capitalis (etiam offensione personali opere nullo modo sequuta) praeparatio insidiarum vitae, *glo. in* §. *inimicitiae vers. si capitales,instit.de excusat. tutor.* quam in proposito allegat Mascar. *de probat. lib.*2. *concil.* 898. *num.*13. & hunc sequitur Far. *quaest.*49. *num.*53. qui sine dubio,ait hanc esse causam omnino capitalis inimicitiae;Si nocuisset,si potuisset.

Item ex minis de morte.

4. Ampliatur secundò Regula 1. in minis de morte;ex minis enim capitalibus,inimicitia capitalis oritur, etiam nulla offensione in facto secuta, gl. *in l. licet, in vers. capitales ff. de recept. Arbit.*Abb. *in c.repellantur num.* 4. *de accus.* Alex. Mascar. Bertaz. & alij *in c.cum oportet de accus.*& his subscribit Farin.*quaest.*49. *num.* 47. vbi adducit duodecim alios DD.quibus vltra suum votum Rodriq. *quaest.*16. *ar.*3. *to.*2. addit, Gramm.; *Ibidem* subdens limitationem cum Bal. vt haec ampliatio procedat,quando minans solet suas minas executioni demandare, vel saltem potens est ad id faciendum, & consentiunt Ioan. Anan. Salyc. & alij relati à Farin. *num.*48.; qui tamen existimat hanc limitationem veram, quando agitur de faciendo inditio ad torturam contra minantem, si minatus fuisset occisus, alias quoad repellendum testem,vt inimicum tenet ampliationem indistinctè veram esse.

Inimicitia capitalis oritur ex verbali iniuria, & exemplificatur.

5. Regula secunda sit. Iniuria merè verbalis est causa sufficiēs capitalis inimicitiae, Bal. *in cap. veniens in fi. per illum tex.de iniur.*quem sequitur Ias.Marsil.Gram.& Rodr. qui

qui hos refert *tom. 2. quæst. 16. ar. 3. verſ. ſextò oritur*; Et hanc ſententiam tenuit Baiar. ad Clar. *q. 24. num.* 31. ex Rolan. & Rimin.; Nec non Farin. *quæſt.* 49. *num.* 40. cum Alber. Campeg. & Carrer. *& n.* 38. cum Blanc. *de indit. num.* 104. vbi alios adducit concordantes; & de communi teſtatur Far. *n.* 43. Exemplificatur in eo, qui alteri dicit; Tu mẽtiris, Bar. *in l. ſi quis extraneus ff. de acquir. hæred.* quem ſequitur Paul. Meren. & Farin. *num.* 42. Et in eo, qui in alterum iniuriam infert, dicendo; Tu es ſpurius, ſecundum Gram. *deciſ.* 17. *in cap. Magnif. Carol.* & ſequitur Rodr. *vbi ſupra verſ. ſed in hac*; Qui vlterius *in dict. verſ. ſextò oritur*, exemplificat in appellante Religioſum, apoſtatam à ſua Religione, ebrium, ſeu falſarium; Item in improperãte innocenti, in ſpecie, ſiue in genere delictum, cum Bar. Bald. & alijs DD. *in l. 3. ff. de de liber. & poſt.*

6. Ampliatur primo Regula 2. in iniuria etiã facta abſẽti, Blanch. *de indit. n.* 104. & Farin. *quæſt.* 49. *num.* 39. Vt e.g. in diſſeminatione malæ famę, Maſcar. Ioſeph. Ludou. Bertaz. Menoch. Decian. & Farin. qui hos refert *n.* 43. *& ſeq.*

Etiam facta abſenti, verbis.

7. Ampliatur ſecundo Regula 2. in iniuria in abſentia illata per ſcripturam Blanch. *de indicijs, num.* 111. & Farin. *quæſt.* 49. *num.* 40. Quod multo magis procedit in iniuria illata per libellum famoſum ſecundum Farin. *num.* 43. cum Decia. qui etiam loquitur de eo, qui polluit fores ſtercore, cornua affixit, vel quid ſimile præſtitit.

Vel per ſcripturã, vt per libellum famoſum.

8. Limitatur primo Regula 2. vt procedat in iniuria facta atrocibus verbis, ſecus, ſi verbis non atrocibus, Carer. Foller. Gramm. Gig. Paul. Meren. & Farin. qui hos refert, *quæſt.* 49. *num.* 40. *in fin. & num.* 41.

Limitatur in nõ atrocibus verbis.

9. Limitatur ſecundo Regula 2. vt procedat in perſona nobili, ſecus in vili, quæ quamuis iniuria afficiatur, nõ per hoc capitali odio iniuriantem proſequitur, vt animadertunt Maſcar. & Farin. *q.* 49. *num.* 45. vnde dicunt in vili, ex hoc capite oriri inimicitiam non capitalem. Quod, Rodr. *q.* 16. *art.* 3. *verſ. ſed*, non admittit in Religioſis, qui licet in eorum Religione minimi ſint, tamen propter decentiam, & honorificentiam ſtatus, iniurias maximè ſentiunt, ad bonũ nomen anhelantes: In quo puncto, ego cum Farin. *num.* 46. *&* 86. exiſtimo, Iudicis arbitrio multum eſſe tribuendum.

Vel ĩ atrocibus, ſed contra vilem perſonam.

10. Pro corollario huius ſecundæ Regulæ, in qua agitur de cauſa inimicitiæ, quæ datur loquendo, Nota, ecõtra quod inimicitia præſumitur, quando quis non loquitur, nec ſalutat eum, quem prius ſolebat, *cap. ſi inimicus* 93. *diſtinct.* Abb. Card. Alex. Imol. & communiter alij *in cap. cum ſuper de offic. Deleg.* Farin., qui vndecim alios DD. citat, *quæſt.* 49. *num.* 54. Qui *num.* 55. hoc ampliat cum Abb. Marſ. Maſcar. & alios in non dante in Eccleſia ſolitum oſculum, dum datur pax; Sed *n.* 56. totum hoc corollarium intelligit cum Marſ. & Maſcar. vt in iſtis caſibus oriatur inimicitia non capitalis.

Quæ inimicitia oriatur ex non ſalutatione, vel denegatione oſculi pacis.

11. Regula 3. ſit ampliatiua ad

ſupra

supradicta; Inimicitia capitalis oritur non tantum ex offensione propriæ personæ, sed etiam consanguinei, est recepta opinio, de qua testatur Menoch. & Farin. qui eum refert *quæst.49.num.*31. vbi inducit decem alios DD.; Et ratio est; Quia iniuria facta vni, censetur facta etiam omnibus de illius sanguine, & familia *l. lex Cornelia, vbi gl.* & communiter DD. *ff. de iniur.*; Et hinc est, quod inimicus consanguinei mei dicitur meus inimicus; sicut etiam consanguineus inimici mei dicitur meus inimicus, Masc. cum pluribus alijs apud Farin. *num.* 33. *&* 34.

Inimicitia an oria ut ex offensione consanguinei.

12. Limitatur Regula vt procedat regulariter in consanguineis vsque ad quartum gradum, & non vltra, Bal. & Farin. qui eum refert *quæst.*49. *num.*35.

13. Regula 4. fit. Ex ablatione, seu spoliatione bonorum, seu alicuius rei particularis, oritur inimicitia capitalis, dummodo ablatio sit de re notabili, siue vi, siue clam facta sit, Farin. *quæst.* 49. *num.* 16. *& seq.* vbi, & iura, & DD. plurimos citat. Et idem dicendum est in ablatione, seu retentione vxoris alienæ *cap. accedens. il secundo*, & ibi Bal. Abb. & alij, *vt lis contest.*; Et etiam, sine retentione, dum quis eam cognoscit, Bertaz. *consi.* 284. *num.*10. *lib.*2.; Idem die de retentione sororis, vel alterius consanguineæ, Mascar. *de probat. lib.*2. *conf.* 898. *n.*20. *&* 21. quos omnes sequitur Farin. *num.*83. *&* 84.

Ex ablatione rei notabilis oritur inimicitia capitalis.

Item ex retentione, vel cognitione vxoris, &c.

14. Regula 5. fit. Capitalis inimicitia oritur ex lite, & accusatione criminali, *Auth. si testis, vers. si verò dicatur C. de testibus*; Vndè in *cap. meminimus de accus.* Accusator vocatur inimicus, & per ista iura, hanc Regulam probarunt Nell. Alber. & Laufran. *de testibus in repetitione c. quoniam contra de probat. num.* 50. vbi ait quod in hoc casu contrahitur inimicitia capitalis, tam respectu mouentis, quam illius cui mouetur lis, & subscribunt Marsil. Gram. Gig. Gomez, Carer. & post eos Farin. *quæst.49.num.*25. De Aduocato, seu Procuratore criminali, Farin. *num.*73. *& sequent*; Et an isti possint esse testes in causa eorum clientulorum, idem Far. *q.* 60. *illatione* 4.5. *&* 6.

Item ex accusatione, vel lite criminali.

15. Ampliatur primo Regula 5. vt procedat etiam in accusatione ciuili, si probato crimine oriatur infamia, Menoch. Decian. Campeg. & Farin. *quæst.49. num.*27.; Et in quæstione mota contra testem de statu, puta eum esse ortum de Iudæis, plebeium &c. *l. fi. ff. de his, quibus vt indign.* & per hunc text. Farin. *quæst.*49. *num.*23. post Marsil. Blanc. Carer. Masc. Menoch. & alios ab eo citatos.

Quid in ciuili accusatione.

16. Ampliatur secundo Regula 5. in eo, qui alterum animo nocendi, & offendendi fecit in carcerem trudere, Bal. Felyn. Marsil. Carer. & alij; etiam si carceratio fuerit iusta, Aufrer. Blanc. & Gig.; quod multò magis procedit si carceratus fuit tormentis afflictus, Gig. Masc. Menoch. & Farin. qui omnes hos citat *q.*49. *n.*28.

Item ex carceratione.

17. Ampliatur tertio Regula 5. vt procedat etiã in lite mota omnium, vel maioris partis bonorum, vel super magna pecuniæ quantitate,

Item ex lite mota de re graui.

te, vel alterius rei notabilis, secus si de re parua, & leui, Farin. *quæst.* 49. *num.* 2. *cum sequentibus*, vbi iura, DD. Ampliationes, & limitationes.

Itē apud Regulares, ex lite mota de Prælatione cōfirmata.

18. Ampliatur 4. Regula 5. vt inter Regulares idem sit dicendum in lite mota de Prælatione obtenta, & confirmata, in istis enim hoc est, ac si moueretur lis de omnibus bonis, vel maiori parte bonorū, Felyn. *in cap. quoties de testi. n.* 5. Panor. *in cap.* 1. *num.* 3. *de iudic.* Bouer. *in Direct. par.* 2. *cap.* 2. *vers. neque tantum,* ibi Decima, Anan. Alex. & Rodr. qui hos refert *tom.* 2. *quæst.* 16. *art.* 3. *vers. octauo oritur*.

Ex testimonio in criminali causa, an oriatur inimicitia capitalis.

19. Regula 6. fit. Capitalis inimicitia oritur ex testimonio contra aliquem in causa criminali, *cap. cum P. vbi* Abb. & Felyn. *de accus.* cum pluribus alijs relatis à Farin. *quæst.* 49. *num.* 76. Vnde ille contra quem aliquis fuit examinatus in causa criminali, non admittitur postea contra eundem in testem, Blanc. Gig. Campeg. Farinac. & alij, ab hoc *ibidem* relati.

20. Ampliatur Regula 6. vt testis, qui sponte contra Reum vna vice examini se subiecit in criminali causa à testimonio repellatur in alia causa contra eundem, *l.* 2. *§. in criminali*, & notant. Specul. Gemin. Innoc. Farin. & alij ab eo relati *quæst.* 53. num. 48. præsumitur enim talis inimicus ait *ibid.* Farin. cum Corrad.; Secus tamen esset si coactus, Alber. qui ita, disputata hac materia, resoluit Blanc. latè hoc comprobans, & Farin. *num.* 49. vbi hos refert, quia quod coactè fit, non potest dici, quod per odium, & inimicitiam fiat; & hanc distinctionem Aret. & Paris. & post eos Clar. *§. fin. quæst.* 24. *vers. sed nunquid*, dixerunt communiter esse receptam; Sed in omni casu, testis etiam, qui fuit aliàs coactus, non poterit dici omni exceptione maior secundum Clar. *ibidem*, & tenuerunt Bonacos. & Decian. relati à Farin. *num.* 50.

Ex sententia Iudicis, an ex parte Rei damnati oriatur inimicitia vsq; ad numerum 25.

21. Regula 7. fit. Inimicitia oritur ex sententia prolata per Iudicem, ex parte eius, contra quem fuit pronunciatum, Blanc. & Farin. *qui eum refert q.* 49. *n.* 62.

22. Ampliatur primò Regula 7. vt in causa criminali oriatur inimicitia cum Iudice ex sententia prolata, etiam dum pœna est tantum pecuniaria, dummodo magna, secus si parua, Farin. *quæst.* 49. *num.* 69.; quod multo magis procedit in pęna corporali, vel capitali, *num.* 70. vbi rationem adducit; *& num.* 71. extendit causam inimicitiæ ad consanguineos illius, qui taliter mulctatus fuit.

23. Ampliatur secundò Regula 7. vt etiam in causa ciuili magni præiudicij, vt e. g. si agatur de magna parte bonorum, vel de causa magna spectāte ad honorem, oriatur inimicitia cum Iudice ex sententiā lata, si condemnatus appellauit, quia per appellationem, appellans demonstrat se grauatum à Iudice; & per appellationem econtra Iudici fit iniuria, cum eius imperitia, & iniquitas arguatur, secus si non sit appellatum, vel tractetur de re leui, Farin. *quæst.* 49. *num.* 66. 67. *&* 68. Leuis autem causa, vel res iudicatur secundum qualitatem persona-

personarum; nam causa 200. aureorum penes magnatem, & diuitem est parua, *gl. & ibi* Bar. & alij *in l. sed si susceperit ff. de iudic.*; econtra autem causa vnius asselli, dicetur magna respectu pauperis, *glo. in l. illic §. si tenuis ff. de offic. Proconf.* vt latius ponderat Farin. *quæst.* 49. *num.* 14.

24. Ampliatur tertiò Regula 7. vt etiam pendente iudicio in causa criminali, dum Iudex procedit ex mero officio, & ex mera inquisitione, oriatur ex parte inquisiti inimicitia contra Iudicem inquirentem, secundum Decia. in c. 1. de iudic. in secunda lect. quem sequitur Farin. *quæst.* 49. *num.* 65. vbi affert rationem; Secus verò si procedat ad partis accusationem, vel denunciationem, *num.* 64.; Dixi ex parte inquisiti, quia si Iudex non procedat nimis rigorose, sed iuris ordine seruato, non dicitur ex parte eius contracta inimicitia, secundum Decian. & Far. *n.* 65. *ver. dixi.*

25. Concludit tandem Farin. *q.* 49. *n.* 72. quod in omnibus casibus huius septimæ Regulæ, & eius ampliationum, nunquam credit cum Iudice contrahi inimicitiam capitalem, quia quicquid facit Iudex, non priuato odio facit, sed propter necessitatem sui officij, quæ ipsum videtur excusare; & facit à simili, quod *idem* ait *n.* 75.

Arbitratur Iudex an capitalis sit inimicitia.

26. Extra prædictos casus, qui à iure sunt comprobati, & à DD. communiter recepti, multum Iudicis arbitrio tribuitur, quando inimicitia dicatur capitalis, & quomodo arbitrium regulare debeat pro quo vide hic sup. *q.* 26. *n.* 19. de quo etiam Rodr. *quæst.* 16. *to.* 2. *ar.* 3. *vers. sunt.*

27. De materia huius quæst. latè Baiar. *quæst.* 24. ad Clar. *num.* 31. & latius Farin. *quæst.* 49. *à princ. vsq; ad numerum* 86.; & faciunt ad rem, quæ dicta sunt supra *quæst.* 23. *à n.* 12. *vsq; in finem*; nec non adnotata per Bouer. *in Direct. par.* 2. *cap.* 20. *vers. neque tantum.*

An Laicus contra Clericum testis esse possit, Quæst. 28.

1. CVm vna ex rationibus Laicum repellendi in criminali à testimonio contra Clericum, vt proximè insinuabitur, sit præsumpta inimicitia, post duas præcedentes de hac materia tractantes, hanc meritò quæstionem subnecto.

Laicus contra clericum testis esse nō potest.

2. Regula sit. Laicus contra Clericum in causa criminali testimonium ferre non potest *cap. de cætero, de testib.* vbi hæc habentur verba: De cætero Laicos ad accusationem, & testimonium contra Clericos, in criminali causa, non esse aliquatenus admittendos, censura Sacrorum Canonum manifestius edocet, & hoc *ibi not.* Abb. Arret. Bal. Felyn. & alij DD. communiter, & tenet Farin. *quæst.* 61. *n.* 98. vbi fusè concordantes inducit: Et Laicum indistinctè non admitti contra Clericum in causa criminali, criminaliter intentata tenet Clar. *§. fin. quæst.* 24. *vers. præterea*, vbi cum Didac. Menchiac. & Viui. testatur de communi, & Masc. *de probat. lib.* 2. *concl.* 962. dicit, ita concludere omnes scribentes *in dict. c. de cætero.*

Huius

3. Huius Regulæ duplex afferri solet ratio, vna inimicitiæ, alteræ reuerentiæ: Inimicitiæ, quia inter laicos, & Clericos Generalis intercedere solet inimicitia, Boss. *in tit. de oppos. contra testes num.* 91. laici enim Clericis infesti esse solent *c. Laici* 2. *quæst.* 7. Reuerentiæ verò, quia laicus reuerentiam debet Clerico, qui Dei fungitur legatione, *cap. accusati in fi.* 2. *q.* 7.

Ratione præsumptæ inimicitiæ, & reuerentiæ.

4. Ampliatur Regula, vt procedat etiam in Religiosis, contra quos laici in testes non admittuntur, vt not. Rodr. *in quæst. Regul. to.* 2. *quæst.* 11. *art.* 5. nomine enim Clericorum in fauorabilibus veniunt etiam Religiosi, Abb. *in cap.* 1. *de except.*; imo Mansus *in suo Modo proced. cap.* 24. *num.* 3. vult Regulam potiori ratione in Religiosis obseruandam esse: Quod intellige verum, attenta prædicta ratione reuerentiæ: Sed si attendatur prima de præsumpta generali inimicitia laicorum cum Clericis, cum non sint adeo inuisi Religiosi laicis, sicut Clerici sæculares, videtur, quod ista ratio admodum pręcipua repellendi laicos à testimonio, cesset, vt obseruarunt Abb. Felyn. & alij *in cap. de cætero de testibus*; Vnde videtur, quod Iudex Regularis, benè perpensis omnibus arbitrari possit, modo repellendo, modo testes laicos admittendo contra Religiosos in causis criminalibus; præsertim attentis illis, quæ *in hac q. dicentur num.* 12. *& limitationibus hic sequentibus*.

Quid dicendũ in Religiosis, in quibus ratio inimicitię cessat.

5. Limitatur primo Regula, in criminibus exceptis, vt hæresis, Simoniæ lesæ Maiestatis, & similibus, in quibus laicus admittitur contra Clericum, *gl. in cap. de cætero de testibus* vbi Abb. Innoc. & Felyn. qui ait, quod ita tenent omnes DD. & de communi testatur etiam Farin. *quæst.* 61. *n.* 104.; licèt Menchiac. quem sequitur Clar. *in d. vers. præterea, quæst.* 24. contrarium sentiat.

Limitatur Regula in delictis exceptis.

6. Sublimita primam limitationem, quando laicus, etiam alios pateretur defectus, vt si esset criminis socius, inimicus, vel malæ famæ, tunc enim neque in exceptis admitteretur, Far. qui inducit plurimos DD. ita sentientes *quæst.* 61. *num.* 104.

Nisi laicus alios pateretur defectus.

7. Limitatur 2. Regula, vt non procedat, quando veritas aliter haberi non posset, Baiar. *ad Clar. q.* 24. *num.* 51. vbi inducit Marsil. Quod tunc præsertim verum esset, quando alij testes ad probandum delictũ non essent, actu, nec potentia; Vt e.g. in Clerico delinquente in Villa, vbi tantùm laici commorantur, ita not. Abb. *in cap. de cætero, de testibus* quem sequitur Viu. *in suis communibus opinionibus, verb. testificari possunt contra Clericum laici, vers. sublimitatur hoc*, vbi testatur de communi: Et de magis communi Far. *q.* 61. *num.* 107. concordantes ad saturitatem citans: Quamuis Aret. *ibidem relatus* oppositum teneat, & ipse etiã pro hac contraria opinione testetur de communi DD.

Item limitatur quã do veritas aliter haberi non posset.

8. Limitatur tertio Regula, vt laici in casu eiusdem regulæ ad testificandum admissi, dũmodo plures sint, inditium ad torturam faciant, Baiar. *ad Clar. q.* 24. *num.* 49. cum Marsil. Foller. & Ruyn. & tenuerunt Abb. & Fely. *in c. de cætero*

Si laici admittantur, quod indicium faciant.

de testibus, hos sequitur Mascar. de probat. lib.3.concl. 1358. num.51.& seq. vbi relatis alijs testatur de communi, Far. plurimos citans q.61. n. 109. & 111. qui num.110. ait, hanc verissimam esse opinionem; Non obstante, quod contra sentiant Aret. & alij ab eo relati.

9. Limitatur quarto Regula, vt laicus admittatur ad testificandum contra Clericum infamem, Imol. Mille. Monticel. & Far. quæst.61. n. 116. Item in crimine notorio, Abb. Fely. & quamplurimi alij DD. quos citat, & sequitur Farin. num.118.; cum his tenet Baiar. ad Clar. q. 24. num.51. qui num.49. ait, vniuersaliter laicum contra Clericum ad testificandum admitti, dum de probatione famæ tractatur, citans Foller. Marsil. & Ruyn.

Admittitur laicus cõtra Clericum infamem.

10. Limitatur quinto Regula, seu potius declaratur, dum de crimine ciuiliter agitur, tunc enim laicus contra Clericum testificari potest, Clar. q.24. n.51. vbi ait, ita concludere omnes DD. etiam si de priuatione beneficij ageretur, Abb. Felyn. cum alijs DD. cap. de cætero, de testibus Farin. plures referens q. 61. num. 120. inter quos Mascar. testatur de communi; quicquid dicat Archid. Et hæc limitatio multo magis procedit in causa merè ciuili, Farin. cum alijs n.122.

Seu dum de de isto ciuiliter agitur.

11. Limitatur sexto Regula in laico integræ, & bonæ fidei, in quo cessat suspicio inimicitiæ & examinari potest, secundum And. Siculum in cap. cum ab homine, vbi Alciat. n. 92. de iudic. & sequitur Rodr. in qq. Reg. tom. 2. quæst. 11. art. 5. facit hic, quod notatum est sup. q. 28. n. 41.

Vel dum laicus est integræ fidei.

12. Ampliantur primo omnes propositæ limitationes, vt in casibus, in quibus iure laici inter nos examinantur in criminalibus, dato, quod eorum dicta iurata haberi nõ possint, si personæ sint omni exceptione maiores, habeantur pro iuratis testibus, iuxta nostrum Modum proced. in quarto substantiali vers. sumendis; Et not. Bouer. in Direct. p.2. c.29. ver. si testiũ sæcularium.

Quid dicendum, dũ dicta laici iuratum habere non potest.

13. Ampliantur secundo eædẽ limitationes, vt cum omnia in hac quæst. sint solemnitates iuris ciuilis, vel Canonici, circumscripta præsertim prima ratione de qua hic supra num. 3. possit Iudex Regularis causa perpensa (quamuis melius sit regulariter abstinere pro posse à laicorum examine) hos ad examen admittere, iuxta tradita à simili hic supr. quæst. 21. num. 6. præsertim, cum de iure Canonico, omnia crimina sint publica, ibidem num. 7.

Quid in prædictis possit Iudex Regularis.

14. De materia huius quæst. late Farin. quæst. 61. à num. 98. vsque ad num. 122.; Abb. & alij Canonistæ in c. de cætero de testibus, & faciũt dicenda inf. q. 39. 40. & 41. vbi agitur de testibus inhabilibus, & quanta fides eis præstanda sit.

An amicus, domesticus, seu familiaris, consanguineus, affinis, habens in causa commodum, interesse; vel affectionem, ad testificandum in causa pro amico, domestico, &c. admittatur; & qualem admissus faciat fidem. Quæst. 29.

1. IN duabus præcedentibus quæstionibus egi de oppositionibus contra personam testis, spectantibus ad maleuolentiam,

tiam, vt sunt inimicitia, & eius causæ; In hac econtra de pertinentibus ad beneuolentiam agam, & etiã ad reuerentiam, vt sunt amicitia, familiaritas, consanguinitas, &c. Et ab amico teste initium sumendo, & dimissis non necessarijs DD. controuersijs, de quibus latè Farin. *q.55. à num.232. vsq; ad num.241.*

2. Regula 1. sit. Testis amicus in causa amici indistinctè ad testificandum admittitur, l. sciendum, iuncta *gl. in ver. adhibẽdum ff. de vsur.* & per hunc tex. ita tenuit Bal. *in l. eos num.1. C. de testibus*, Gabr. *lib.1. de testibus concl.11. num.1.* vbi testatur de communi, Castren. Alex. Mascar. Natt. Corn. Crot. & alij, ex quibus hanc opinionem magis communem dicit Farin. veram, & practicatam *q.55. n.233. & 242.*

Testis in causa amici admittitur.

3. Ampliatur Regula 1. vt etiã procedat in amicitia stricta, & maxima, Bar. in *l. eos num.1. C. de testibus*, Lanfran. *de testibus, in repet. c. quoniam contra ver. testium depositiones num.84. ad fin. de probat. ibi, amicus non repellitur, quantuncumque sit magna amicitia*, Campeg. Fulgos. Socin. Ripa, qui loquitur de amico intimo, Corrad. Gabr. qui alios refert, & Hect. Æmil. locis relatis à Farin. *quæst.55. num.139. & num. 242.* vbi hos sequens testatur de vera, & practicata opinione.

Quid in amicitia maxima.

4. Non silebo, oppositam opinionem admodum probabilem esse in amicitia maxima, quando inter testem, & producentem eum est vnũ velle, & idem nolle, vel quando verisimiliter testis odio habet aduersariũ producentis, in quibus casibus nõ desunt sustinentes, talem testem non debere admitti, & inter hos est Alex. *cons.78. num.3. lib.1.* vbi ait, quod ita communiter tenent DD. *in c. quoties de testibus*, Crot. qui pariter de communi, *de testibus in prima, & secunda fallen. num.193.* Ratio huius opinionis est, quia maxima amicitia æquiparatur coniunctioni sanguinis, iuxta *gl. in c. requisisti ver. nec est, de testam.* cum relatis à Crot. *lib.2. cons.182.* & pro hac opinione citantur Bar. Bal. Spec. Fely. Rom. Pasett. *cons.73. num.6.* Corrad. cum octo alijs DD. relatis *q.55. num.236.* à Farin. qui licet hos non sequatur, tamen, & ex præallegatis, & ex relatis à Gabr. *lib.1. de testibus cons.11. num.4.* asserit certè hanc communem DD.; Et eandem opinionem Pasett. *ibidem*, ait esse indubitatam in talibus amicis coniunctis societate quadam otiosa, & non multum egregia. Et econtra ampliatio habenda est pro certa in amicis coniunctis amicitia quadam charitatiua, vel vt alij volunt, iusta, & pietatis plena, prout solet esse inter bonos Religiosos, qui non solum non repelluntur, per ea quæ dixi *in hac quæst. num.2. & 3.*; Sed eorum testimonio non minuitur de fide, secundum Abb. *in c. quoties num.5. de testibus*, Crot. Hect. Æmil. Alex. & Farin. *num.249.* Amicus enim Religiosus, charitatiuus, & pius, amico vult bona, vt ex Aristotele vult Bal. *in l. eos num.1. C. de testibus*, ergo non vult falsum testimonium proferre, hoc enim esset malum, & non bonũ; & amicus, esse vult, vt dici solet, vsq; ad aras, & est dictum notabile Periclis.

Quid in amicitia pia, & charitatiua.

5. Limitatur Regula 1. vt regulariter

An testi amico, de fide diminuatur. lariter testis amicus in fauorem amici ad testificandum admissus, non sit integræ fidei, & omni exceptione maior, vnde ei de fide diminuitur, præsertim in amicitia maxima, secundum Bar. vbi *inf. proxime*, & Lanfran. *vers. tamen si est magnus amicus, multum ei de fide diminuitur*, Campeg. Fulgos. & Socin. Corrad. & Gabr. relatos à Far. *quæst.* 55. *n.* 139. & 241. Si verò amicitia sit leuis pro illius qualitate aliquantulum testi de fide diminuetur, Corrad. Alex. Monticel. Mascar. Boss. qui testatur de communi, cum alijs relatis à Farin. *quæst.* 55. *num.* 240.; Et arbitrio Iudicis remittitur iudicare, quanta sit amicitia, quantumque testi amico de fide diminuatur, iuxta personarum qualitatem, Bar. *in l. eos num.* 1. *C. de testibus*, Castren. Saly. Alex. Crot. Campeg. Corrad. & Boss. qui de communi, Mascar. & plures alij, quos sequitur Farin. *num.* 241.

Amicus, est integer, nisi ei opponatur. 6. Sublimitatur primò limitatio, vt amicus sit integer, parte non opponente, Camp. Mascar. & Farin. *quæst.* 55. *num.* 248. & dum est æquè amicus vtriusque partis, Alex. Nat. Marf. Masc. & Far. *n.* 250. vbi de communi.

Qui opponit amicitiã, debet eam probare. 7. Sublimitatur secundò limitatio, vt qui vult, vt testi, prætextu amicitiæ, de fide diminuatur, eam debeat probare cum qualitatibus, Natta, & Misinger. aliàs non diminuitur secundum Crot. Hect. Æmil. & Farin. *q.* 55. *n.* 253. vbi hos omnes citat, & sequitur.

8. De materia huius Regulæ latè Farin. *quæst.* 55. *à num.* 231. *vsque in fin.* & faciunt quæ dicam *in hac q. num.* 35. & *seq. de* habente affectionem in causa; Mascar. *de probat. lib.* 1. *concl.* 85. *per totam*, vbi tractat; An, & quando præsumatur amicitia, per quem, & quomodo sit probanda, de quibus etiam Hect. Æmil. *trac. de testibus ver. testis amicitiam deponens, vel probans n.* 1. & *seq. fol.* 153. & *seq. par.* 1.

9. Ab amico teste transeamus ad domesticum, seu familiarem, non enim desunt dicentes, hæc verba esse inter se æqualia, seu sinonima; Vnde domestici aliquando appellantur familiares, & econtra secundum Alber. *in l. etiam num.* 4. *de testibus, per tex. in c. ex literis eodem tit.* de quo Farin. *quæst.* 55. *num.* 119. *Vbi num.* 6. declarat, domesticos, seu familiares esse cohabitantes, qui viuunt ad vnum panem, & vinum, vt sunt famuli, & similes. *Domestici, & familiares qui dicantur.*

10. Regula 2. sit. Domestici, & familiares, qui aliquo modo inferiores sunt, non admittuntur ad testificandum in fauorem eorum superiorum, Nell. Aufrer. Fely. Bal. Gabr. Mascar. & Farin. *quæst.* 55. *n.* 11.; Vt sunt famuli etiam liberi, erga dominos, Abb. Gomez, Mascar. & Farin. *num.* 135. & 136. vbi plures alios citat; Sed Regulam intelligit Farin. *num.* 140. in seruis vilibus, secus in nobilibus, qui admittuntur, quam plures citans; Et idem dic de famula, de qua Farin. *num.* 160. & *seq.* In superiore verò teste econtra formanda est Regula quod admittatur ad testificandum pro suo domestico, & familiari, vel alio modo subdito, secundum Saly. Fely. Aufrer. Campeg. Farin. *n.* 99. cum pluribus alijs apud eum, cessat enim *An domestici, & familiares inferiores superiores, vel æquales ad testificandũ admittãtur.*

ratio

ratio reuerentiæ; sed quia non cessat causa affectionis, non erit omni exceptione maior, & ei de fide diminuetur, vt volunt Fely. Cynus, Aufr. Spec. Bal. Ang. & alij, quos citat Franc. Curt. *trac. de testibus concl.* 55. *num.* 105. & de hoc Farin. *n.* 101. *& seq.* Et idem dicendum est de domesticis, & familiaribus æqualibus, qui etiam admittuntur, secundum citatos DD. & tamen eis de fide diminuitur propter amicitiam iuxta tradita *in hac quæst. num.* 5. 6. & 7.

11. Limitatur primò Regula 2. quando veritas aliter haberi non potest, quam per domesticos, seu familiares, hi enim tunc admittuntur, Alber. per illum tex. *in l. consensu C. de repud.* Farin. *q.* 55. *num.* 35. vbi citat ad saturitatem, & est communis secũdum Mascar.; quod maximè procedit in factis, in quibus domestici verisimiliter sĩt magis informati, quam extranei, vt in delictis domi de nocte patratis, in probatione stupri, adulterij, vel furti domi commissorum Farin. qui abunde in his adducit DD. *num.* 36. 37. 38. 43. 44. 46. & 50. & ampliat vt hæc omnia procedant etiam in criminalibus *num.* 59. 61. 62. & 63. licet alij relati *n.* 58. contra sentiant in criminalibus.

An admittãtur dum veritas aliter haberi nõ potest.

12. Sublimitatur primo limitatio 1. vt procedat in domesticis, & familiaribus probatæ vitæ aliàs secus *c. ex literis in fi. de testibus*, & per hunc tex. Ruyn. & sequitur Boss. Gabr. & Farin. *q.* 55. *num.* 69. qui *n.* 127. exemplificat in domesticis Episcopi, seu magni Domini, & citat DD.

13. Sublimitatur secundò, limitati 1. vt tunc procedat, quando de sui natura in tali negotio, & loco alij testes non inueniuntur, vnde non solum actu non interuenerint, sed potentia, & habitu non potuerint verisimiliter interuenire, secundum Aym. Rolan. Mascar. & alios, quos refert, & sequitur Farin. *q.* 55. *n.* 65. Et plures alios generaliter refert in materia testis inhabilis *quæst.* 62. *n.* 62. *& seq. & etiam num.* 55.

14. Limitatur secundò Regula 2. vt familiares, & domestici admittantur ad probandam innocẽtiam Rei, secundum communem DD. de qua Farin. *q.* 55. *n.* 70. citans 24. & vltra DD.; Nisi ageretur de reprobatione aliorum testium, *n.* 72. vbi similiter plures citat.

Admittũtur in fauorẽ Rei.

15. Limitatur tertiò Regula 2. vt etiam admittantur familiares, dum æque domestici sunt vtriusque partis, secundum communem, de qua Farin. *q.* 55. *n.* 92. vbi DD.; Vel dum sunt producti ab aduersario domestici, *num.* 97. & 98. vbi DD. Vel quando pars non opponit, *n.* 104. vbi abundè citat; licet alij contra.

Item vtrique parti domestici.

16. De materia huius Regulæ latè Farin. *q.* 55. *Inspectione* 1. & 2.; Vbi in Inspectione 3. & 4. differit, An subditi, vasalli, coloni, inquilinique pro eorum Dominis, &c. admittantur, & admissi an probent. Et quid dicendum in administratore, negotiorum gestore, & in socio, *q.* 60. *Illatione* 6. & 15.

Remissiue de vasallis, colonis, &c.

17. Regula 3. sit. Consanguinei, seu affines, ratione affectionis, pro eorum consanguineis, seu affinibus

Consanguinei, seu affines repelluntur à testimonio in criminali.

nibus in criminalibus à testimonio prorsus repellendi sunt, Spec. Campeg. Mascar. qui plures refert, & de communi testatur. Monticel. qui ex Ant. de Butr. tenet, quod Iudex, etiam parte non opponente, potest ex officio hos à testimonio repellere, & Farin. *q.* 54. *n.* 2. qui hos, & plures alios refert, & sequitur; & est *tex. in c. similiter 3. q. 5. & in c. absens il 2. 3. q. 9.* Prædictis adde Aret. *in c. cum oportet n.* 11. *de accus.* vbi testatur de communi, de qua etiam Clar. *§. fin. q.* 24. *vers. quaero modo*, citans Corn.; Et hanc, ait Clar. dicere Alber. esse certam, secundum omnes; Et maximè procederet, quando tales simul habitarent, starent in communi, vel sub eadem patria potestate, secundum Farin. plures citans *n.* 139. *vsq;* 142.

Quid in causa criminali ciuiliter intentata ciuiliter.

18. Ampliatur primò Regula 3. vt nec admittantur affines, & consanguinei in testes, in causa criminali ciuiliter intentata, Abb. *in c. cum oporteat n.* 3. *vers. vbi agitur de crimine ciuiliter, de accus.* Alex. Lanfran. & Farin. alios etiam citans, *q.* 54. *n.* 6.

19. Limitatur hæc ampliatio, quando causa est talis, vt ex ea nulla iniuria inferretur actori, tunc enim affines, & consanguinei testes admittuntur, secundum Boss. Mascar. Nat. Hect. Æmil. Anan. Felyn. Aret. Gabr. qui alios citat, & Farin. *q.* 54. *n.* 8. *&* 92.; Secus vbi iniuria inferretur actori, iniuria enim vni facta, omnibus de parentela facta censetur, Bar. *in l. lex Cornelia §. fin. ff. de iniur.* Fely. Alber. & Farin. qui *n.* 9. de communi testatur.

20. Ampliatur secundò Regula 3. Vt affines, & consanguinei non admittantur in causa ciuili graui, ardua, & valde præiudiciali, secundum Io. de Amic. Aym. Corrad. Aufrer. Gabr. Monticel. Mascar. Æmil. & Farin. *q.* 54. *n.* 25. licet admittantur in ciuilibus parui momenti, & modici præiudicij vt *n.* 25. intelligit Farin. plurimos ab eo citatos *n.* 24.; sed nec in his integræ sunt fidei, Rip. Boss. Gabr. Corrad. & Farin. *n.* 30. *&* 31. vbi de magis communi, licet plurimi contra sentiant. Ardua, & magni præiudicij in proposito dicitur causa omnium bonorum, vel maioris partis, seu aliàs arbitrio Iudicis, Bal. Menoch. & Farin. *n.* 115.

Seu in ciuili graui.

21. Ampliatur tertiò Regula 3. Vt affines, & consanguinei in casibus, in quibus admittendi non sunt, si fuerint admissi, non probēt, nec aliquam fidem faciant, secundum communem DD. de qua testatur Gram. *cons.* 45. *n.* 15. Ægid. *in trac. de testibus n.* 30. vbi hanc reddit rationem; Quia factum Iudicis non tollit iura consanguinitatis, & sanguinis, *l. factum Iudicis ff. de reg. iur.* & sequitur Farin. *q.* 54. *num.* 10. vbi citat Viui. & alios DD. In casibus verò, in quibus sunt admittendi, nec omni exceptione maiores, neque integræ fidei sunt, Ias. Alex. Dec. Boss. Mascar. et Farin. *n.* 80. *&* 81. vbi alios 14. citat DD. *& n.* 16. testatur de communi.

Admissi in criminali an fidē faciāt.

22. Ampliatur quartò, in affinibus, et consanguineis, non solum ascendentibus, et descendentibus, sed etiam transuersalibus, Boss. Gabr. Mascar. Hect. Æmil. et Farin. *q.* 54. *n.* 29.; Quamuis in ciuilibus, ascen-

Quid in trāsuersalibus.

ascendentes solum repellantur, *n.* 27. vbi ad saturitatem citat, et testatur de communi; Et transuersales non sint integræ fidei, *n.* 30. citans plures DD.

23. Limitatur primò Regula 3. Vt affines, et consanguinei in criminalibus admittãtur ad defensionem Rei secundum Spec. quem sequitur Clar. §. *fin. quaest.* 24. *vers. item scias*, vbi cum Gomes. testatur de communi, de qua etiam Farin. *q.* 54. *n.* 35. post diffusas citationes *n.* 33. & 34. Non tamẽ vt plenè probent, secundum Clar. *ibidem*, quem sequitur Mascar. et Farin. *num.* 38. Sublimita limitationem, vt non sit vera, quando tales inducuntur ad reprobandos testes, vel quando procederetur ad accusationem partis, Farin. late citans DD. *n.* 36. & 37.

An ad. mittatur pro Reo.

24. Limitatur secundò Regula 3. in affine seu consanguineo, probatæ vitæ, et fidei Religioso, et etiã laico, quia non solum in criminalibus admittitur, sed de fide ei nihil diminuitur, secundum Imol. Mars. Mascar. Monticel, et plures alios, quos citat, et sequitur Farin. *q.* 54. *n.* 48. vbi de communi; Et idem dicendum est in cognato æqualiter vtriusq; partis, *n.* 45. & *seq.*

Admittũtur si probatæ sint vitæ, vel coniuncti vtriusq; parti.

25. Limitatur tertiò Regula 3. vt procedat durante tantum affinitate, Farin. cum pluribus *q.* 54. *n.* 32.; Et vsque ad quartum gradum, et non vltra, secundum magis communem, et receptam, de qua Farin. *n.* 51. & 57. *cum seq.* Bal. Saly. Aufr. Camp. Duen. et Hect. Æmil.; Parte tamen præsente, et non opponente indistinctè prædicti recipiũtur, Bal. Fely. Mascar. et Farin. *n.* 124. vbi plures adducens testatur de communi; Sicut etiam quando veritas aliter haberi non potest, Farin. *n.* 76. cum Gabr. Alber. etc. quod intellige, vt *hic sup. n.* 13.

Item non durante affinitate vel vltra quartum gradum, seu parte non opponente, siue dum aliter veritas haberi non potest.

26. Latè de hac 3. Regula Far. *q.* 54. *in tota Regula* 1. *Vbi in Regula* 2. agitur de testimonio fratris. *In* 3. quod ascendentes, et descendentes in infinitum repelluntur; Et *in* 4. de marito pro vxore, et econtra.

De quibusdã remissiue.

27. Regula quarta fit. Habens in causa interesse, commodum, vel incommodum, repellitur à testimonio, ac si causa esset eius propria, Bal. *in l. dictantibus num.* 4. *C. de testam.* Bertaz. *cons.* 151. *n.* 4. Masc. *de probat. lib.* 3. *conclus.* 1357. *n.* 1. & 2. cum tot alijs relatis à Farin. *quaest.* 60. *n.* 4. ex quibus concludit hanc Regulam communem, nec aliquem se vidisse contradicentem: Quæ multo magis procedit in causa formaliter propria, valde enim absurdum est in iure, quod quis in eadem causa sit actor, seu Reus, & testis, *l. nullus vbi* communiter omnes DD. *ff. de testibus cap. insuper in vltimis verbis, de testibus*; Vnde talis testis examinari non debet Bald. *in l. omnibus C. de testibus*; Et in criminalibus talis admissus nullum facit indicium, Bertaz. Claud. qui testatur de magis communi, & Farin. *num.* 5. & 6.

Habens in causa interesse repellitur.

Magis in propria causa.

28. Ampliatur primo Regula 4. vt taliter huiusmodi testis habens interesse repellatur, quod non remittatur arbitrio Iudicis, an eum admittere velit, Bal. Fely. Mascar. & Farin. *quaest.* 60. *n.* 12. quod procedit etiam in teste Clerico, Ruyn. Menoch. Alciat. Masc. & Farin. *n.*

Nec Iudex põt arbitrari aliter.

13. &

13.;& in teste Principe *num.*15. Sed quid si veritas aliter haberi non possit vide Farin. *num.* 58. *& seq.*

29. Ampliatur secundo Regula 4. in teste, qui tractat de se exonerando, vel exculpando, Viui. *in comm.opin.vers. testi deponenti pro sua exoneratione*, vbi testatur de communi; quod magis procedit in criminalibus; in quibus si vnus, e.g. ex pluribus in rixa interuenientibus; vel de aliquo delicto inter plures imputatus, alium pariter inculpatum indicet, se exonerando, & exculpaldo, nihil contra inculpatum probet, Brunor. à Sole, Io. Port. Imolen. Rimin. Bertaz. & Farin. *q.* 60. *n.* 19. & bene in alio casu exemplificat .*n.*20.

Idem dicitur dum quis tractat de se exculpaldo, exemplificatur.

30. Hinc infertur, quod non creditur famulo testificanti se portasse Titio librum, pecunias, &c. sibi ad hunc effectum à Meuio consignatas, tractat enim de se exonerando, Bar. Saly. Mascar. Campeg. & plures alij relati à Farin. *quaest.* 60. *num.* 23. testans de communi; Vbi *num.* 26. limitat in personis, quae faciunt particularem artem portandi, cum Papien. Masc. Campeg. Corrad. & alijs.

31. Ampliatur tertio Regula 4. vbi tractat testis de suo honore, vel laude consequenda, seu de vituperio, seu dedecore euitando, nihil enim probat, Alex. Corn. Boss. Corr. Monticel. Mascar. & plures alij, quos refert, & sequitur Farin. *quaest.* 60. *num.* 21. vbi testatur de communi.

Idē de tractante de proprio honore, vel dedecore.

32. Limitatur primo Regula 4. quando interesse esset secūdarium, & in consequentiā, tunc enim testis non repelleretur, *gl. in l. nullus ff. de testibus*, quam sequitur Dec. Tiraq. Rolan. qui testatur de communi, Bertaz. Boss. Montic. Mascar. Riminal. & alij 12. relati à Farin. *quaest.* 60. *num.* 8. licet oppositum teneat alia *gl. in l. omnibus, ver. in re propria, & ibi* Saly. *num.* 1. *&* 2. *C. de testibus*, cum aliquibus alijs relatis à Farin. *num.* 7. inter quos Rolan. testatur de communi. Sed limitatio est probabilior, & magis communis: At proculdubio testi de fide diminuitur. Abb. *in cap. insuper num.* 2. *de testibus*, & sequitur Farin. *num.* 9. *&* 11.

Quid si interesse esset secundarium?

33. Limitatur secundo Regula 4. quando testis habens interesse in causa, expressè protestaretur, & declararet, quod ex sua depositione nullum intendit commodum reportare, tunc enim admitteretur, & probaret Bal. *in l. dictantibus n.*3. *& ibi Cels. in add. litera C.* vbi alios adducit *C. de testam.* Alex. Felyn. Menoch. Stephan. Lamber. qui pluribus relatis, testatur de communi; & practicata opinione, Masc. Bertaz. & quamplures alij relati à Far. *quaest.* 60. *num.* 52. vbi *num.* 53. citat Bursat. & Claud. tenentes in hoc casu testem nō esse omni exceptione maiorem.

Vel testis protestaretur, se nolle interesse.

34. Limitatur tertio Regula 4. in modico interesse, propter quod testis non repellitur Tiraq. Rota Romana, & Farin. *quaest.* 60. *n.* 56. praesertim si testis esset multum fide dignus Imol. Bursat. Mascar. & Farin. *n.* 54.

Vel interesse esset modicum.

35. Regula 5. sit. Affectio magna, etiam circumscriptis alijs testem repellit, *c. accusationes* 3. *q.* 5.

Affectio an testem repellat.

Abb.

Abb. *in cap. insuper num. 9. de testibus*. Dec. Ias. Rip. Menoch. Bertaz. Mascard. & Farin. cum pluribus alijs *q. 60. n. 29.* etiam in criminibus exceptis *num. 30.* cum Aym. & Hect. Æmil; faciunt pro hac Regula, quæ probabiliter dicta sunt *in hac quæst. num. 4.* de amicitia maxima; sed contra *ibidem num. 2. & 3.* Distingues pro concordia, vt in *citato num. 4.*

Affectatè deponēs, &c. 36. Infertur primo ex hac 5. Regula; vt testi nimis affectate deponenti, ob præsumptam affectionem, fides ei non adhibeatur, vt probarūt multi relati per Monticell. & sequitur Farin. *q. 60. n. 33.*

Animosè deponēs. 37. Infertur secundo, vt propter hoc nō sit idoneus testis, nimis animosè deponens, Bal. *in l. testium n. 17. C. de testibus* Alex. Anchar. Ias. Corn. & Calcan.; qui dicit tunc testem animosè deponere, quando in fauorem producentis affirmat constanter illud, quod certitudinaliter scire non potest, & sequitur Gabr. Menoch. & Farin. *q. 60. n. 36.* vbi de communi, citans hos, & alios in comprobationem huius illationis; Et *n. 37.* dicit, testem verbosum suspectum esse, citans Mantic. Masc. & Corrad. cum alijs; Et idem dicit *num. 38.* de nimis cito respondente, & repente loquente, cum Boss. & Monticel.; Et multo magis si testis antequam fiat interrogatorium respondeat, *num. 39.* cum Rom. & Montic.; Et subdit. econtra *n. 40.* quod testis morosè respondens præsumitur dubius, & incertus, cum Rom. Rip. Corrad. & alijs.

Verbosè.

Celeriter, vel morosè respōdens.

Concubina, &c. 38. Infertur tertio, quod ratione affectionis, concubina non potest testificari pro suo concubinario, nec econtra, Bal. Saly. & plures alij apud Farin. *quæst. 54. num. 216.* vbi testatur de communi, idem dicitur de amasia, & amasio, secundum Bal. Gabr. Cyn. Masc. & Farin. *q. 54. n. 217.* vbi de communi.

39. Infertur 4. testem suspectū reputari, & non idoneum, dum in sua depositione magis se ostendit beneuolum, & affectionatum producenti, quam alteri parti, Anchar. Alex. Dec. & alij cum Farin. *quæst. 60. num. 34.* Ostendēs se vni parti magis affectionatum.

40. Infertur quinto, vt ratione affectionis repellantur testes in eadem causa consortes, Far. *q. 60. n. 48.* cum Bal. Abb. & alijs; Quid verò sit dicendum in habente causam similem, vide Farin. *ibidem. n. 41. & seq.* Qui latè in eadem *quæst. 60. per totam*, tractat de materia huius nostræ quartæ & quintæ Regulæ. Consortes in eau sa eadē, vel similē habentes causam.

41. Plurima de materia huius quæst. inuenies *hic infra quæst. 39. 40. & 41.* vbi agetur, in quibus casibus testes admittantur inhabiles, & quanta fides eis præstanda sit.

An infamis, iuris, vel facti infamia à testificando repellatur, & admissus, quam fidem faciat, Quæst. 30.

1. Vltra in præcedentibus prætactas oppositiones contra personam testis, solet eidem obijci, quod infamia laboret. Infamia autem nihil aliud est, quā læsæ dignitatis status, moribus, & legibus improbatus, Bar. Castren. & alij *in l. prima ff. de his, qui not. in-* Quid sit infamia.

fam. per tex. in l. cognitionum ff. de var. & extraord. cognit. Duplex autem est infamia, vna iuris, altera facti ita DD. *in dict. l. prima, & in cap. testimonium de testibus*. Infames infamia iuris sunt non solum omnes enumerati *in dicta l. prima*, sed etiam in quacumque alia lege, Ias. *in eadem l. prima*, siue lex sit Ciuilis, siue Canonica, Farin. *q.56. nu.24.*; Infames enim iuris, sic dicuntur, quia tales à iure reputati sunt, Far. *num.3*. Infames verò infamia facti sunt, qui licet non enumerentur in iuribus, tamen commiserunt tale quid, propter quod eorum opinio, fama, & existimatio remanet læsa, & grauata apud bonos, & graues viros *l. non debet ff. de dolo*. Et quamuis de iure Ciuili, damnatus de crimine publico, & excepto, sit infamis; non autem de priuato; præterquam in actione furti, bonorum raptorum, & iniuriarum, Farin. *n. 9.*; Attento iure Canonico, non est opus hac distinctione, cum hoc iure omnia delicta sint publica, Clar. *lib.5. §. primo vers. priuata, & gl. in cap. infames 6. q. 1.* & condemnatus pro quocunque crimine, eodem iure, secundum eandem *glo.* sit infamis. Infamia iuris probatur, vel per propriam confessionem, vel per sententiam Farin. *num. 18. & 22.*; At infamia facti probatur etiã per testes, *num. 23*. His præmissis pro dilucidatione non solũ huius quæstionis, sed etiam totius materiæ de teste Infame. Quæ erit tertia oppositio contra personas tertium, nempè infamia.

Duplex infamia.

Cõdemnatus de crimine an sit infamis.

Quomodo infamia probetur.

2. Regula 1. sit Infamis infamia iuris prorsus repellitur à testificando in criminalibus; Hoc sine controuersia admittũtur omnes, vt dicit Corr. & post eum Clar. *§. fin. q. 24. vers. item infamis*; Et Regula procedit etiam in ciuilibus, *cap. testimonium de testibus*, vbi latè Abb. Fely. Imol. Bal. & alij DD.; & Farin. *quæst. 56. num. 26. & seq.* alijs iuribus, & pluribus DD., & rationibus confirmat totam Regulam.

Repellit infamia iuris à testificando in criminalibus.

3. Ampliatur primo Regula 1. Vt Iudex ex officio possit repellere talem infamem, etiam parte non opponente *l. quos prohibet ff. de postulando*, & per hunc tex. Bal. Innoc. Crot. & plures alij, quos refert, & sequitur Farin. *q.56. num.34*.

Præstat hoc Iudex etiã ex officio.

4. Ampliatur secũdo Regula 1. Vt talis testes fides non suppleatur per cõtestem valdè dignum, Masc. Diaz. & latè Tiraq. & Farin. *quæst. 56. num.48.*

Per contestẽ valde dignũ non suppletur.

5. Limitatur primo Regula 1. Vt admittantur testes infames iuris, vbi veritas aliter haberi non potest, Bar. *in l. cunctos populos num. 12. C. de sum. Trin. & fid. cath.* quem sequitur Saly. Ias. Abb. Fely. & alij communiter; Et Clar. *in §. fi. q. 24. vers. item infamis*, ait cũ Aret. quod ita concludunt omnes; Quod intellige dum actu, & habitu veritas aliter non potest haberi, & quod hoc probetur à producente infames, Farin. *q.56. num.58.*; e.g. in delictis patratis in prostibulo, in quibus admittuntur lenones, & meretrices, Plot. & Farin. *num. 52.*; & in delictis nocturnis, in quibus infames admittuntur, Rolan. & Farin. *num.53*.

Limitatur vbi veritas aliter haberi nõ potest.

6. Limitatur secundo Regula 1. vt iuris infames admittantur in exceptis

Item in enormib.

exceptis enormibus delictis ad ipsamet delicta probanda, vt læsæ maiestatis, hæresis, Simoniæ, Sortilegij, Dilapidationis bonorum Ecclesiæ, & quorumdam similium; Menochius, Mascar. Fely. Spec. & plures alij, quos sequitur Farin. *q.* 56. *n.* 70. vbi de singulis prædictis criminibus probat, iuribus allatis: Et non solum ad delicta, sed etiam ad adminicula substantialia probanda delictorum admittuntur; Et cum hic punctus de adminiculis sit controuersus benè sic concluditur, declaratur, & probatur à Farin. *n.* 72. *vsque* 78. nempe de admiuiculis substantialibus.

Item in enormib.

7. Limitatur tertio, Regula 1. vt, qui dicit testem iuris infamia laborare, debeat probare, cum causa, & qualitate infamiæ, aliàs testis admittetur, ita communiter DD. *per tex. in cap. præsentium* §. *testes de testibus in sextò*, Clar. §. *fin. quæst.* 53. *vers. hoc autem*, Bar. Ias. Dec. & Far. cum alijs *num.* 97. *q.* 56.

Allegans infamiã, debet eã probare.

8. Limitatur quarto Regula 1. in teste deponēte de facto proprio, qui si non pateretur exceptionem probaret plusquam semiplenè, dum patitur iuris infamiam, probet semiplenè, secundum Dec. Corrad. Menoch. Tiraq. Montic. & Farin. *quæst.* 63. *num.* 215. vbi materiam hanc controuersam ita concludit; subdens *n.* 216. vt nec probet sinè tortura.

Quid in teste de facto proprio deponente.

9. Notandum hic, quod in casibus quatuor præcedentium limitationum, testes de iure infames, ab ipso iure vniuersaliter redduntur habiles. At in casu *sequentis quintæ limitationis*, ex specialibus iuribus, & indultis, à Prælatis Regularibus testes de iure infames admittuntur, habilesque redduntur; Igitur,

10. Limitatur quinto Regula 1. vt Prælati Regulares, ex specialibus iuribus, concessionibus, & indultis, de quibus *sup. quæst.* 8. possint absolutè admittere testes iuris infamia laborantes, *d. q. n.* 11. & ita Abb. *in cap. de cætero de testibus*; S. Anton. 3. *p. ti.* 9. *c.* 15. §. 6. Sylu. *ver. Iudex* 1I *primo n.* 5. *&* 9.: Cum enim vt probatum est *sup. quæst.* 8. *num.* 9. *&* 11. hi Prælati procedere possint sola facti veritate inspecta, consequenter poterunt infames ad testificandum admittere, Bar. *in l. filiusfam. num.* 6. *de donat.* Abb. *in cap. dilecti de iudic.* & Menochius qui respōdet rationibus Imol. & Dec. contrarium sentientium, *de arbit. quæst. lib.* 1. *quæst.* 27. *num.* 1. *& seq. per tex. in cap. per tuas* §. *tales de Symon.* & cum Menochio tenet Farin. *quæst.* 56. *num.* 88. & sequitur Bouer. *in Direct. p.* 2. *cap.* 21. *ver. altero quoque*.

Prælati Regulares testes infames admittere possũt.

Sed apud nos, in infamibus enumeratis *in nostro Modo proced. in tertio substantiali in princ.* seruandum est, quod *ibidem* statuitur.

Quid apud nos seruãdum.

11. Limitatur sextò Regula 1. vt licet de iure communi, quando admittendi sunt testes infamia iuris laborantes, hoc non fiat sine tortura, *l. ob carmen* §. *si à rei ff. de testibus*, & notat Clar. §. *fin. quæst.* 24. *vers. item infamis*, vbi ait, quod ita concludunt omnes DD. teste etiam Aret. & ita sentiunt Bar. Bal. & Farin. qui alios quoque adducit, *quæst.* 56. *num.* 56. *&* 57. Tamen in ordine ad Prælatos Regulares, dicendum

An sine tortura tales admittãtur.

cendum est, quod cum hoc spectet ad solemnitatem iuris Ciuils, & Canonici, possint Prælati Regulares tales testes sine tortura admittere, iuxta tradita *sup. quæst.* 8. *n.* 3. *& seq.* Et hinc est, quod in praxi apud nos, dum nostri Prælati expedire existimant, testes sæculares vtriusque sexus, infames, iuris infamia, admittunt sine tortura; Vt e.g. testes, qui complices se fatentur delictorum, ex quo iuris resultat infamia; Dixi, dum expedire existimant; quia quamuis eis absolutè liceat, non tamen semper expedit, & multoties melius est ab his examinandis abstinere. Sed nota, quod ex testibus infamibus, non conuincitur Reus, *iuxta nostrum modum proced. in tertio substantiali in princ.* his verbis; Testes per quos Reus conuictus est, non sint infames.

Testibus infamibus apud nos Reus non conuincitur.

12. Regula 2. sit. Si, testes infames, iuris infamia, sint plures, et deponant de delicto immediatè de visu, vbi alias, si infames non essent, plenè probarent, faciunt inditium ad specialiter inquirendum, et ad transmittendam inquisitionem, secundum Vulpell. et Mascard. imò etiam ad torturam, vt tenent Lanfran. Gig. Gram. Alex. Osasc. Brunor. à Sole, Monticell. et Farin. hos sequens, et testans de communi *q.* 56. *n.* 68.; Dummodò hi testes examinati fuerint, quando de iure examinari possunt; vt *in casibus limitationum quatuor* 1. *Regulæ*; Et absolutè in iudicio Regulari, iuxta dicta *hic sup. n.* 10. Si verò testes infames infamia iuris examinentur, dum ad examen admitti non deberent, facerent quale quale tantum inditium ad generaliter inquirendum, Farin. *n.* 66. cum Bal.; Et absurdissimum esset ex hoc leui inditio deuenire ad specialiter inquirendum; et tanto minus posset ex hoc ad torturam deueniri, iuxta mentem Blanch. Saly. Osas. Bal. Fulgos. Ias. et omnium DD. de qua testatur Farin. *n.* 67. Ita materiam huius Regulæ, non modice controuersam distinguendo, benè resoluit Farin. post disceptationem ad partes à *n.* 54. *vsq; ad n.* 64.

Testes infames plures examinati, an, & quale indicium faciant.

13. Regula 3. sit. Infamis, infamia facti, in causis ciuilibus non repellitur à testificando, Bar. Ias. Castren. et alij DD. communiter, et de communi testatur Lanfran. *de testibus n.* 74. et Villalob. *in sua collect. com. opin. litera I. n.* 31. et ita communiter obseruari ait Alber. *de Malet. de testibus c.* 3. *n.* 15. et ad hoc Farin. *q.* 54. *n.* 100. citat prædictos et alios DD. *& n.* 107. testatur cum Socin. de magis communi, *& ibidem* refert varias opiniones in hac controuersa materia.

Testis laborans in famia facti, an admittatur, & probet in ciuili, vsque ad n. 16.

14. Limitatur primò Regula 3. vt testis infamis, infamia facti, non admittatur in causa ciuili ardua, Bal. *in l. cunctos populos C. de sum. Trin. & fid. cath.* & Abb. *in c. testimonium de testibus*; talis enim causa æquiparatur criminali, *c.* 1. *de restit. spoliat. in* 6. in qua vt dicam *infra num.* 17. talis testis repellitur; Dimitto hic aliqua, quæ reperies *infra n.* 18. & multo magis quam illi Regulæ conueniunt huic limitationi ad eam sublimitandam.

15. Limitatur secundò Regula 3. vt in casibus in quibus talis testis admit-

admittitur, semper ei de fide diminuatur, Bar. Iaf. Mascar. Villalob. qui testatur de communi, quos sequitur Farin. *q.54. n.112.*; Et est in arbitrio Iudicis, an aliqua, quæ, & quanta fides, ei sit adhibenda, *c.* licet causam, vbi Bal. *in 8. notab. de probat.* Fely. Abb. & Far. *n.111.*

16. Sublimita; si huiusmodi testis haberet contestem tantæ excellentiæ, qui suppleret eius defectum, tunc enim non diminueretur ei de fide, Bal. *in l. si quis ex argentarijs §. cogerent,* vbi Ang. & Alex. *ff. de eden.* Tiraquel. innumeros ad hoc citans DD. *de pœnis tempor. causa 51. n.121.* Et Farin. alios citans *q.54 n.113.* testans de communi; Vide *hic infra q. 41. n.14. vsque ad numerum 21. vbi* declaratur &c.

Quid in criminali vsq; ad n. 20. 17. Regula 4. fit. Infamis, infamia facti, in criminalibus à testimonio repellitur, *gl.* & Bar. *in l. Cassius ff. de senator.* Abb. Bal. Fely. & Imo. *in c. testimonium, de testibus*, & de communi testantur Alber. Corrad. & Clar. *§. fin. q.24. vers. item infamis*, de qua etiam Villal. quem cũ pluribus alijs huius opinionis refert Farin. *q.54. n.115.*; Qui ampliat *n.117.* vt Regula procedat etiam in causa mixta cum Socin. Crot. & Mascar.

18. Limitatur Regula 4. vt *hic sup. à n.5. vsq; ad 11.*; Omnes enim illæ limitationes, & isti Regulæ conueniunt, mutato tantum nomine testis infamis, infamia iuris, in testem infamem, infamia facti; de quibus limitationibus in specie agit Farin. *quæst.54. à n.120. vsque 125.*; Et in modico, in quo sunt diuersificandæ, patebit ex *sequenti Regula, & eius Ampliatione.*

19. Regula 5. fit. Infames, infamia facti, in casibus, in quibus sunt admittendi, non faciunt in criminalibus plenam probationem, sed tantum inditium, & præsumptionem, *l. qui vltimo, in fi. ff. de pœnis*, & ita per hunc textum tenent Bar. Oldrad. Fulgos. Iaf. & Saly. *in l. cunctos populos C. de summ. Trin. & fid. cath. n.18.* vbi ait, quod isto casu testes, qui aliàs sufficerent ad condemnationem, non sufficient, nisi ad torturam, & huic sententiæ subscribunt Fely. Franc. Curt. & Farin. *q.54. n.121.*

20. Ampliatur Regula 5. vt in casibus etiam, in quibus non sunt admittendi, faciant in criminalibus, si admittantur aliquale inditium, Abb. Iaf. qui alios allegat, & Farin. plures citans *q.54. n.122.*; Ex quo inditio potest deueniri ad inquisitionem generalem, Farin. *num. 124.* & quando tales testes essent plures, etiam ad torturam, secundum Lamfran. *de testibus n.47. vers. limita omnia, iuncto n.75.*; Et ita declarat Farin. *n.123.* dicta ita sententientium, nempè Alber. de Malet. & Aufrer. qui plures citat.

21. De materia huius q. diffusè agit Farin. *q.54. à n.1. vsq; ad 125.* Et faciunt ad propositum notanda *inf. q.39. 40. & 41.* vbi de testibus inhabilibus, & quanta fides sit eis præstanda.

De teste criminoso in communi; Et de aliquibus criminosis in particulari, Quæst. 31.

1. PRæmitto; De iure Canonico (quod, præsertim apud Regu-

Peccatum mortale reddit infamem. Regulares, iuri Ciuili anteponendum est) omnes criminosos, imò omnes peccato mortali innodatos, esse infames, vt declarat Stephanus Papa *in c. infames, vbi gloss. in ver. fures, 6. q. 1.*; De quibus, nempè de testibus criminosis, & hac de causa infamibus, & etiam de alijs infamibus, agam *ab hac vsque ad q. 35. inclusiuè*. De socio verò criminis vide infra *q. 65*.

Criminosus in criminali, & etiam in ciuili à testimonio repellitur. 2. Regula sit. Criminosus à testimonio in causa criminali, & etiam in ciuili repellitur, *c. super eo, il primo, vbi gl. de testibus, & l. 3. §. l. Iulia ff. eodem*, Abb. & Fely. *in c. testimonium eodem tit.*; Farin. cum pluribus ab eo citatis *q. 56. num. 126. & 127*. In hac q. præter consuetum post Regulam à limitationibus incoabo, & postea ampliationes subnectam, cum in harum vltima parum diffusè aliquæ illationes sint subijciendæ; Post quarum tractationem, si more solito, limitationes essent collocandæ, materia nimis discontinuata remaneret. Igitur,

Limitatur dum pars non opponit. 3. Limitatur primò Regula, vt parte non opponente valeat dictũ criminosi, ita vt postea contra eum non possit opponi, Anchar. Fely. Cin. Campeg. Mascar. & Farin. *q. 56. n. 141.*; Et dicta oppositio non debet esse generica, sed species criminis deducenda est cum loco, & tempore, Clar. qui post Boer. testatur de communi *q. 53. vers. in hoc*, Et de magis communi est testis Farin. *q. 56. n. 142*.

Item in exceptis. 4. Limitatur secundò Regula, vt in criminibus exceptis criminosus admittatur, vt in hæresi, Simonia, dilapidatione bonorum Ecclesiæ, Farin. citans alios *q. 56. n. 148. cum seq.*; In quibus tamen criminosus non est integræ fidei, Abb. quem sequitur Farin. *n. 155*.

Item vbi aliter veritas non potest haberi. 5. Limitatur tertiò Regula, vt admittatur criminosus in casibus; in quibus aliter veritas haberi non potest, Bart. Marsf. Mascar. & Farin. *q. 56. n. 161.*; Non tamen sine tortura, *n. 162*.

Itẽ apud Regulares. 6. Limitatur quartò Regula, vt supra *q. 30. n. 10. & 11*.

Ampliatur Regula, vt sufficiat criminẽ probatũ vel confessũ vt debeat testis repelli. 7. Ampliatur primò Regula, vt licet de iure Ciuili requiratur, vt testis, criminosus, ad hoc vt repellatur, per sententiam damnatus sit, *l. 3. §. lex Iulia ff. de testibus*; De iure Canonico, crimen probatum esse sufficit, *c. super eo il primo de testibus*, vbi gl. Abb. & Fely. Vel Reum confessum in iudicio, Alex. *cons. 152. n. 8. lib. 5.*; Et se subscribit Far. alios adducens *q. 56. n. 128. & seq.* totæ huic ampliationi; Et talis criminosus, potest, imò debet à Iudice repelli, etiam parte non opponente Anchar. Fely. Alex. Barbat. Mascar. & Farin. *n. 145*.

Quid in criminoso emendato. 8. Ampliatur secundo Regula, vt licet criminosus emendatus admittatur in causa ciuili, & etiam in criminali ciuiliter intentata *c. testimonium de testibus*, vbi gl. quam sequitur Mascar. Spec. & alij relati à Farin. *q. 56. n. 134.*; In causa tamen criminali, criminaliter intentata, in foro ecclesiastico, emendatus non admittitur etiam si commisisset tantum peccatum vnum momentaneum mortale, ita Clar. *§. fin. q. 24. vers. quæro nunquid*, vbi cum Fely. testatur de communi; Vnde multo magis in hoc casu, semel conui-

ctus

ctus de crimine præcedente accusatione, etiam si sit emendatus, repelletur, Clar. *ibidem* testans de communi, cum Barbat. & Corrad. & est *tex. in dicto c. testimonium*, vbi Abb. Fely. & communiter omnes DD.: Et nota quod emendatio non præsumitur, sed est probanda secundum Fely. Abb. Hostien. & Far. *q.56. n.129.*; Quæ emendatio secundum DD. *in dicto c. testimonium*, quos sequitur Mascar. *de probat. lib. 3. conclus. 465.* probatur per fidem sacerdotis, qui emendati confessionem audiuit. Sed verius, credit Far. *n.140.* cum Hieron. Laur. probari per triennalem laudabilem vitam, & non aliàs.

In mortali peccato existens à testimonio repellitur, & est infamis.

9. Ampliatur tertiò, vt de iure Canonico, non solum criminosus, sed etiam existens in quocunq; peccato mortali repellatur à testimonio, cum secundum hoc ius quodcunque peccatum infamem, iuris infamia, reddat, Aym. *in d. c. testimonium*, Crot. *de testibus par. 3 num. 33. & est tex. in citato c. infames, & in c. illi 6. q. 1.*; Hanc ampliationem vltra præcitatos tenuerunt Abb. & Fely. *in d. c. testimonium*, & quã plures citati à Far. *q.56. n.283.* vbi testatur de veriori, & communiori; Et præsertim, quod data perseuerantia in peccato, de iure canonico peccator repellatur tenuit Clar. *in §. fin. q.24. vers. quæro nunquid*, vbi post Fely. testatur de communi; & de veriori, & communiori testatur Alber. *de Malet. tr. de testibus par. 3. n.20. & seq.* vbi affert rationes; ad quam sententiam comprobandam plurimos DD. citans Farin. *n.283.* ait, veritas tamen est, quod omne peccatum mortale continuum, & frequentatum repellit à testimonio, vt tenuit Mascar. & post eum Rot. Rom. *coram Cæsare de Graff. decis. 78. n.2.*; Et hoc de iure Canonico esse indubitatum, dicit Fely. *in dicto c. testimonium*.

10. Ex doctrina huius tertiæ ampliationis, nempè, quod, cum existens in peccato mortali, de iure canonico sit infamis, & à testimonio repellendus, deducuntur sequentes illationes. Itaque,

Vt est excommunicatus maiori &c.

11. Infertur primo, quod cum excommunicatus maiori excommunicatione sit infamis, *c. illi 6. quæst. 1.* & in peccato mortali, pro quo tantum hæc excommunicatio fulminatur, ad testimonium non debeat admitti, *cap. veniens il secondo de testibus*, vbi Abb. Fely. & communiter DD. omnes, nec non *in c. testimonium eodem tit.* & de communi testatur Bursat. *cons. 20. num. 49. lib. 1.*; & est similiter *tex. in c. excommunicatus il primo §. credentes de hæret.*; Quod procedit, etiam si excommunicatio esset nulla, antequam declaretur talis, *d. c. veniens in fi.* vbi Felyn. Aret. & Abb. *per tex. in cap. cum contingat, de offic. Deleg.* Excommunicato verò minori excommunicatione, de fide tantum minuitur, Farin. cum cæteris ab eo citatis *q.56. n.266. & 267.*

Item cõcubinarius.

12. Infertur secundo quod cum concubinarius in peccato existat mortali, de iure Canonico à testimonio repellitur, Clar. *§. fin. quæst. 24. vers. quæro nunquid*; (vbi etiam notat, quod hoc peccatum est continuum,) cum Claro tenent Masc. Abb. Specul. & Farin. cum citatis

ab

ab eo *quæst.56. num.*285.; idem dic de adultero, *cap.constituimus* 3. *q.*5. & notarunt Mascar. Spec. Ripa, & alij relati à Farin. *num.*289.

Meretrix. 13. Infertur tertio, quod cum meretrix sit ipso iure infamis *l. athletas, §. ait Prætor ff. de his qui not. infam.*; Et proculdubio in peccato existat, ideo à testificando repellitur, *l.3.§.lex Iulia, & ibi gl.ff.de testibus*; Quod procedit non solum in criminalibus, secundum communem, de qua testatur Ias. *in l. cunctos populos n.* 54. vbi addentes ad eum citant concordantes, *C.de sum. Trin.& fid. cath.* Sed etiam in ciuilibus, Farin. cum adductis ab eo *q.* 56. *num.*362. quamuis desierit meretricari Far. *num.*363. Et quod dicitur de meretrice pari modo dicendum est de lenone, & lena, Far. *num.*364. limita totam hanc limitationem in criminibus exceptis, & in his, quæ facta sunt in prostibulo, in quibus prædicti admittuntur; licet non sint, nec in his, integrè fidei Farin. *n.*366. & 369.

Vsurarius. 14. Infertur quarto, quod cum vsurarius sit infamis *l. improbum, & ibi* DD. omnes *C.ex quibus causis infam. irrog.* Imò ipso iure, *gl. ibidem*, & est communis; Et dubio procul in peccato, vsura enim grauissimum est crimen *c.* 1. *de vsur.* à testimonio repellitur in criminali, & in ciuili, Bal.& Castren. *in d.l.improbum*; etiam si esset occultus, probato tamen crimine, secundum omnes DD. *in dict.cap.testimonium*.

Solitus inebriari. 15. Infertur quinto, quod cum solitus inebriari reputetur vilis, & infamis, secundum Anton. Gomez. quem sequitur Farin. *quæst.*56. *num.* 436.; Talis etiam si tempore testimonij non sit ebrius à testimonio repellitur, Lanfran. Corrad. Rolan. Mascar. & Farin. *num.*437. Et multò magis quilibet repellitur, qui tempore testimonij penitus est ebrius, Farin. *num.* 435. & 438.

Apostata, proditor, calumniator. 16. Infertur sexto, quod cum apostata à sua Religione sit infamis Farin. *quæst.* 56. *num.* 444.; Et in peccato cum sit ipso iure excommunicatus, *c.2.ne Cler. vel Monac.in* 6.; Testis esse non potest, Barbat. Monticell. Mascar. Æmil. & Farin. *d.num.*444. & *quæst.* 183. *num.* 46. quod multo magis procedit in apostata à fide, *cap. non potest* 2. *quæst.*2. Idem dic in proditore, Farin. *quæst.* 56. *num.*452. & seq. & in condemnato de calumnia *n.*459.

Blasphemator. 17. Infertur septimo, quod, cum blasphemator publicus sit infamis, sicut etiam condemnatus, Farin. *quæst.*56.*num.*417. & 421. & sit criminosus mortalis peccati, à testimonio repellitur, Gram. *decis.*11. *num.* 6. & est communis secundum Farin. *quæst.*56. *n.*415. citans alios. Et ampliatur, vt procedat etiam in blasphematore probato, licet non condemnato, Alex. Gram. Æmil. & Farin. *num.* 118. quod præsertim currit in criminalibus, *num.*416.; vbi *num.*424. cum Dec.& Æmil. limitat in aliquando blasphemante, vt e.g. ludi causa, &c.

De alijs criminosis remissiuè. 18. His septem illationibus, possunt aptari ampliationes, & limitationes de quibus sup. *quæst.* 30. de teste infame præsertim vt *num.* 10. & 11.; Nec non de teste criminoso in communi, *in principio huius quæstionis*.

19. De

19. De materia huius quæstionis, latè Farin. *quæst. 56. præsertim numeris hic sup. citatis*; & faciunt plurima, quæ dicta sunt *quæst. 30. de testibus infamibus*, cum, vt probatum est, quilibet criminosus infamis sit; Nec non dicenda *infra quæst. 39. 40. & 41.* vbi de testibus inhabilibus agetur, & quanta fides eis præstanda sit.

De teste periuro, Quæst. 32.

1. Qvia de teste criminoso periuro, sicut etiam de quibusdam alijs criminosis, seu de imputatis de criminibus quædam specialia insinuanda sunt; Ideo hanc, cum duabus sequentibus quæstionibus, subnectendas esse, opere pretium duxi.

Conuincitur testis de periurio tribus modis.

2. Præmitto, quod testis conuincitur de periurio; In primis, si ipsemet fateatur falsum cum iuramento deposuisse; Secundò, si sibimet contraria cum iuramẽto in iudicio dixerit, siue in eodem, siue in diuerso iudicio, Clar. *lib. 5. §. falsum, vers. testis qui*; Tertiò conuincitur de periurio per alios testes numero plures contrarium deponentes, secus si vnus deponat cõtraria alteri, Clar. *ibid. vers. conuincitur*.

Periurus à testimonio repellitur.

3. Regula sit. Periurus, qui, vt notatur *in nostro Modo proced. in tertio substantiali in princip.* est infamis; Propter hoc crimen periurij à testimonio repellitur in causa criminali, & etiam in ciuili, *cap. ex parte, & ibi gl.* Abb. & Felyn. *de testibus*, Clar. *§. fin. quæst. 53. vers. tertium*, vbi cum Alex. testatur de communi, & de eadem communi Doctorum, iterum testatur Clar. *lib. 2. §. periurium num. 7. vers. repellitur*, de qua etiam Osas. *cons. 65. num. 31. lib. 1.* & Viu. *in suis communibus opinionibus, vers. testis esse non potest periurus* vbi plures citat: Et hæc Regula maximè procedit in eo, qui commisit periurium in testificando, *cap. quicunque sciens 6. q. 1.*; Et conformiter *in citato loco nostri Modi proced.* statuitur in hæc verba; Qui in iudicio aliàs falsum testimonium dixerunt, tanquam periuri, nullo modo possint audiri; Et de veritate huius Regulæ dubitandum non esse, ait Farin. *quæst. 56. num. 186. in fin.*

4. Ampliatur primo Regula, vt procedat etiam in periuro emẽdato, & qui pænitentiam egit, qui adhuc à testimonio repellitur, *cap. testimonium vbi gl.* Abb. & Fely. *de testibus*, Mascar. *de probat. conclus. 1168. num. 16. & seq. lib. 3.* vbi pluribus comprobat, & est communis opinio, vt ait Osas. *cons. 65. num. 31. lib. 1.* pro qua plures citat Farin. *q. 56. n. 187.* — Licet emẽdatus.

5. Ampliatur secundo Regula, vt periurus non faciat indicium, nedum ad torturam, sed nec ad inquisitionem formandam, est communis opinio, de qua testatur Bursat. *cons. 35. num. 5. lib. 1.* quam præsertim sequuntur Alciat. Rolan. Masc. & Farin. qui alios citat *quæst. 56. nu. 188.* & cum ijsdem Auctoribus *num. seq. tenet*, nec indicium ad capturam periurum facere. — Examinatus an indiciũ faciat.

6. Ampliatur tertio Regula, vt periurus in parte, seu in vno, nec fidem faciat in aliquo *cap. pura 3. q. 9.* Bal. Felyn. Alex. & Farin. cum alijs — Periurus in parte, nec in reliquo fidem facit.

O ab

13.;& in teste Principe *num.* 15. Sed quid si veritas aliter haberi non possit vide Farin. *num.* 58. *& seq.*

Idem dicitur dum quis tractat de se exculpaldo, exemplificatur.

29. Ampliatur secundo Regula 4. in teste, qui tractat de se exonerando, vel exculpando, Viui. *in comm.opin.vers. testi deponenti pro sua exoneratione*, vbi testatur de communi; quod magis procedit in criminalibus; in quibus si vnus, e.g. ex pluribus in rixa interuenientibus; vel de aliquo delicto inter plures imputatus, alium pariter inculpatum indicet, se exonerando, & exculpaldo, nihil contra inculpatum probet, Brunor. à Sole, Io. Port. Imolen. Rimin. Bertaz. & Farin. *q.* 60. *n.* 19. & bene in alio casu exemplificat, *n.* 20.

30. Hinc infertur, quod non creditur famulo testificanti se portasse Titio librum, pecunias, &c. sibi ad hunc effectum à Meuio consignatas, tractat enim de se exonerando, Bar. Saly. Mascar. Campeg. & plures alij relati à Farin. *quæst.* 60. *num.* 23. testans de communi; Vbi *num.* 26. limitat in personis, quæ faciunt particularem artem portandi, cum Papien. Masc. Campeg. Corrad. & alijs.

Idē de tractante de proprio honore, vel de dedecore.

31. Ampliatur tertio Regula 4. vbi tractat testis de suo honore, vel laude consequenda, seu de vituperio, seu dedecore euitando, nihil enim probat, Alex. Corn. Boss. Corr. Monticel. Mascar. & plures alij, quos refert, & sequitur Farin. *quæst.* 60. *num.* 21. vbi testatur de communi.

Quid si interesse esset secundarium?

32. Limitatur primo Regula 4. quando interesse esset secūdarium, & in consequentiā, tunc enim testis non repelleretur, *gl. in l. nullus ff. de testibus*, quam sequitur Dec. Tiraq. Rolan. qui testatur de communi, Bertaz. Boss. Montic. Mascar. Riminal. & alij 12. relati à Farin. *quæst.* 60. *num.* 8. licet oppositum teneat alia *gl. in l. omnibus, ver. in re propria, & ibi* Saly. *num.* 1. *&* 2. *C. de testibus*, cum aliquibus alijs relatis à Farin. *num.* 7. inter quos Rolan. testatur de communi. Sed limitatio est probabilior, & magis communis: At proculdubio testi de fide diminuitur. Abb. *in cap. insuper num.* 2. *de testibus*, & sequitur Farin. *num.* 9. *&* 11.

Vel testis protestaretur, se nolle interesse.

33. Limitatur secundo Regula 4. quando testis habens interesse in causa, expresse protestaretur, & declararet, quod ex sua depositione nullum intendit commodum reportare, tunc enim admitteretur, & probaret Bal. *in l. dictantibus n.* 3. *& ibi Cels. in add. litera C.* vbi alios adducit *C. de testam.* Alex. Felyn. Menoch. Stephan. Lamber. qui pluribus relatis, testatur de communi; & practicata opinione, Masc. Bertaz. & quamplures alij relati à Far. *quæst.* 60. *num.* 52. vbi *num.* 53. citat Bursat. & Claud. tenentes in hoc casu testem nō esse omni exceptione maiorem.

Vel interesse esset modicum.

34. Limitatur tertio Regula 4. in modico interesse, propter quod testis non repellitur Tiraq. Rota Romana, & Farin. *quæst.* 60. *n.* 56. præsertim si testis esset multum fide dignus Imol. Bursat. Mascar. & Farin. *n.* 54.

Affectio an testem repellat.

35. Regula 5. sit. Affectio magna, etiam circumscriptis alijs testem repelllit, *c. accusationes* 3. *q.* 5.

Abb.

Abb. *in cap. insuper num. 9. de testibus*. Dec. Ias. Rip. Menoch. Bertaz. Mascard. & Farin. cum pluribus alijs *q. 60. n. 29.* etiam in criminibus exceptis *num. 30.* cum Aym. & Hect. Æmil; faciunt pro hac Regula, quæ probabiliter dicta sunt *in hac quæst. num. 4.* de amicitia maxima; sed contra *ibidem num. 2. & 3.* Distingues pro concordia, vt in *citato num. 4.*

Affectatè deponēs, &c. 36. Infertur primo ex hac 5. Regula; vt testi nimis affectate deponenti, ob presumptam affectionem, fides ei non adhibeatur, vt probarũt multi relati per Monticell. & sequitur Farin. *q. 60. n. 33.*

37. Infertur secundo, vt propter hoc nō sit idoneus testis, nimis animosè deponens, Bal. *in l. testium n. 17. C. de testibus* Alex. Anchar. Ias. Corn. & Calcan.; qui dicit tunc testem animosè deponere, quando in fauorem producentis affirmat constanter illud, quod certitudinaliter scire non potest, & sequitur Gabr. Menoch. & Farin. *q. 60. n. 36.* vbi de communi, citans hos, & alios in comprobationem huius illationis; Et *n. 37.* dicit, testem verbosum suspectum esse, citans Mantic. Masc. & Corrad. cum alijs; Et idem dicit *num. 38.* de nimis cito respondente, & repente loquente, cum Boss. & Monticel.; Et multo magis si testis antequam fiat interrogatorium respondeat, *num. 39.* cum Rom. & Montic.; Et subdit, econtra *n. 40.* quod testis morosè respondens præsumitur dubius, & incertus, cum Rom. Rip. Corrad. & alijs.

(Margin: Animosè deponēs. — Verbosè. — Celeriter, vel morosè respōdens.)

Concubina, &c. 38. Infertur tertio, quod ratione affectionis, concubina non potest testificari pro suo concubinario, nec econtra, Bal. Saly. & plures alij apud Farin. *quæst. 54. num. 216.* vbi testatur de communi, idem dicitur de amasia, & amasio, secundum Bal. Gabr. Cyn. Masc. & Farin. *q. 54. n. 217.* vbi de communi.

39. Infertur 4. testem suspectũ reputari, & non idoneum, dum in sua depositione magis se ostendit beneuolum, & affectionatum producenti, quam alteri parti, Anchar. Alex. Dec. & alij cum Farin. *quæst. 60. num. 34.* Ostendēs se vni parti magis affectionatum.

40. Infertur quinto, vt ratione affectionis repellantur testes in eadem causa consortes, Far. *q. 60. n. 48.* cum Bal. Abb. & alijs; Quid verò sit dicendum in habente causam similem, vide Farin. *ibidem. n. 41. & seq.* Qui latè in eadem *quæst. 60. per totam*, tractat. de materia huius nostræ quartæ & quintæ Regulæ. Consortes in causa eadē, vel similē habentes causam.

41. Plurima de materia huius quæst. inuenies *hic infra quæst. 39. 40. & 41.* vbi agetur, in quibus casibus testes admittantur inhabiles, & quanta fides eis præstanda sit.

An infamis, iuris, vel facti infamia à testificando repellatur, & admissus, quam fidem faciat, Quæst. 30.

1. VLtra in præcedentibus prætactas oppositiones contra personam testis, solet eidem obijci, quod infamia laboret. Infamia autem nihil aliud est, quã læsæ dignitatis status, moribus, & legibus improbatus, Bar. Castren. & alij *in l. prima ff. de his, qui not. infam.* Quid sit infamia.

fam. per tex. in l. cognitionum ff. de var. & extraord. cognit. Duplex autem est infamia, vna iuris, altera facti ita DD. *in dict. l. prima, & in cap. testimonium de testibus*. Infames infamia iuris sunt non solum omnes enumerati *in dicta l. prima*, sed etiam in quacumque alia lege, Ias. *in eadem l. prima*, siue lex sit Ciuilis, siue Canonica, Farin. *q.56. nu.24.*; Infames enim iuris, sic dicuntur, quia tales à iure reputati sunt, Far. *num. 3*. Infames verò infamia facti sunt, qui licet non enumerentur in iuribus, tamen commiserunt tale quid, propter quod eorum opinio, fama, & existimatio remanet læsa, & grauata apud bonos, & graues viros *l. non debet ff. de dolo*. Et quamuis de iure Ciuili, damnatus de crimine publico, & excepto, sit infamis; non autem de priuato, præterquam in actione furti, bonorum raptorum, & iniuriarum, Farin. *n. 9.*; Attento iure Canonico, non est opus hac distinctione, cum hoc iure omnia delicta sint publica, Clar. *lib. 5. §. primo vers. priuata, & gl. in cap. infames 6. q. 1.* & condemnatus pro quocunque crimine, eodem iure, secundum eandem *glo.* sit infamis. Infamia iuris probatur, vel per propriam confessionem, vel per sententiam Farin. *num. 18. & 22.*; At infamia facti probatur etiã per testes, *num. 23*. His præmissis pro dilucidatione non solũ huius quæstionis, sed etiam totius materiæ de teste Infame. Quæ erit tertia oppositio contra personas tertium, nempè infamia.

Duplex infamia.

Cõdemnatus de crimine an sit infamis.

Quomodo infamia probetur.

2. Regula 1. sit Infamis infamia iuris prorsus repellitur à testificando in criminalibus; Hoc sine controuersia admittũtur omnes, vt dicit Corr. & post eum Clar. *§. fin. q. 24. vers. item infamis*; Et Regula procedit etiam in ciuilibus, *cap. testimonium de testibus*, vbi latè Abb. Fely. Imol. Bal. & alij DD.; & Farin. *quæst. 56. num. 26. & seq.* alijs iuribus, & pluribus DD., & rationibus confirmat totam Regulam.

Repellit infamia iuris à testificando in criminalibus.

3. Ampliatur primo Regula 1. Vt Iudex ex officio possit repellere talem infamem, etiam parte non opponente *l. quos prohibet ff. de postulando*, & per hunc tex. Bal. Innoc. Crot. & plures alij, quos refert, & sequitur Farin. *q. 56. num. 34*.

Præstat hoc Iudex etiã ex officio.

4. Ampliatur secũdo Regula 1. Vt talis testes fides non suppleatur per cõtestem valdè dignum, Masc. Diaz. & latè Tiraq. & Farin. *quæst. 56. num. 48*.

Per contestẽ valde dignũ non suppletur.

5. Limitatur primo Regula 1. Vt admittantur testes infames iuris, vbi veritas aliter haberi non potest, Bar. *in l. cunctos populos num. 12. C. de sum. Trin. & fid. cath.* quem sequitur Saly. Ias. Abb. Fely. & alij communiter; Et Clar. *in §. fi. q. 24. vers. item infamis*, ait cũ Aret. quod ita concludunt omnes; Quod intellige dum actu, & habitu veritas aliter non potest haberi, & quod hoc probetur à producente infames, Farin. *q. 56. num. 58.*; e.g. in delictis patratis in prostibulo, in quibus admittuntur lenones, & meretrices, Plot. & Farin. *num. 52.*; & in delictis nocturnis, in quibus infames admittuntur, Rolan. & Farin. *num. 53*.

Limitatur vbi veritas aliter haberi nõ potest.

6. Limitatur secundo Regula 1. vt iuris infames admittantur in exceptis

Item in enormib.

exceptis enormibus delictis ad ipsamet delicta probanda, vt læsæ maiestatis, hæresis, Simoniæ, Sortilegij, Dilapidationis bonorum Ecclesiæ, & quorumdam similium; Menochius, Mascar. Fely. Spec. & plures alij, quos sequitur Farin. *q. 56. n. 70.* vbi de singulis prædictis criminibus probat, iuribus allatis: Et non solum ad delicta, sed etiam ad adminicula substantialia probanda delictorum admittuntur; Et cum hic punctus de adminiculis sit controuersus benè sic concluditur, declaratur, & probatur à Farin. *n. 72. vsque 78.* nempe de adminiculis substantialibus.

Item in enormib.

7. Limitatur tertio, Regula 1. vt, qui dicit testem iuris infamia laborare, debeat probare, cum causa, & qualitate infamiæ, aliàs testis admittetur, ita communiter DD. *per tex. in cap. præsentium §. testes de testibus in sextò*, Clar. *§. fin. quæst. 53. vers. hoc autem*, Bar. Ias. Dec. & Far. cum alijs *num. 97. q. 56.*

Allegans infamiã, debet eã probare.

8. Limitatur quarto Regula 1. in teste deponête de facto proprio, qui si non pateretur exceptionem probaret plusquam semiplenè, dum patitur iuris infamiam, probet semipleuè, secundum Dec. Corrad. Menoch. Tiraq. Montic. & Farin. *quæst. 63. num. 215.* vbi materiam hanc controuersam ita concludit; subdens *n. 216.* vt nec probet sinè tortura.

Quid in teste de facto proprio deponente.

9. Notandum hic, quod in casibus quatuor præcedentium limitationum, testes de iure infames, ab ipso iure vniuersaliter redduntur habiles. At in casu *sequentis quintæ limitationis*, ex specialibus iuribus, & indultis, à Prælatis Regularibus testes de iure infames admittuntur, habilesque redduntur; Igitur,

10. Limitatur quinto Regula 1. vt Prælati Regulares, ex specialibus iuribus, concessionibus, & indultis, de quibus *sup. quæst. 8.* possint absolutè admittere testes iuris infamia laborantes, *d. q. n. 11.* & ita Abb. *in cap. de cætero de testibus*; S. Anton. *3. p. ti. 9. c. 15. §. 6.* Sylu. *ver. Iudex il primo n. 5. & 9.*: Cum enim vt probatum est *sup. quæst. 8. num. 9. & 11.* hi Prælati procedere possint sola facti veritate inspecta, consequenter poterunt infames ad testificandum admittere, Bar. *in l. filiusfam. num. 6. de donat.* Abb. *in cap. dilecti de iudic.* & Menochius qui respôdet rationibus Imol. & Dec. contrarium sentientium, *de arbit. quest. lib. 1. quæst. 27. num. 1. & seq. per tex. in cap. per tuas §. tales de Symon.* & cum Menochio tenet Farin. *quæst. 56. num. 88.* & sequitur Bouer. *in Direct. p. 2. cap. 21. ver. altero quoque.*

Prælati Regulares testes infames admittere possũt.

Sed apud nos, in infamibus enumeratis *in nostro Modo proced. in tertio substantiali in princ.* seruandum est, quod *ibidem* statuitur.

Quid apud nos seruãdum

11. Limitatur sextò Regula 1. vt licet de iure communi, quando admittendi sunt testes infamia iuris laborantes, hoc non fiat sine tortura, *l. ob carmen §. si à rei ff. de testibus*, & notat Clar. *§. fin. quæst. 24. vers. item infamis*, vbi ait, quod ita concludunt omnes DD. teste etiam Aret. & ita sentiunt Bar. Bal. & Farin. qui alios quoque adducit, *quæst. 56. num. 56. & 57.* Tamen in ordine ad Prælatos Regulares, dicendum

An sine tortura tales admittãtur.

cendum est, quod cum hoc spectet ad solemnitatem iuris Ciuils, & Canonici, possint Prælati Regulares tales testes sine tortura admittere, iuxta tradita *sup. quæst.* 8. *n.* 3. *& seq.* Et hinc est, quod in praxi apud nos, dum nostri Prælati expedire existimant, testes sæculares vtriusque sexus, infames, iuris infamia, admittunt sine tortura; Vt e.g. testes, qui complices se fatentur delictorum, ex quo iuris resultat infamia; Dixi, dum expedire existimant; quia quamuis eis absolutè liceat, non tamen semper expedit, & multoties melius est ab his examinandis abstinere. Sed nota, quod ex testibus infamibus, non conuincitur Reus, *iuxta nostrum modum proced. in tertio substantiali in princ.* his verbis; Testes per quos Reus conuictus est, non sint infames.

Testibus infamibus apud nos Reus non conuincitur.

12. Regula 2. sit. Si, testes infames, iuris infamia, sint plures, et deponant de delicto immediatè de visu, vbi alias, si infames non essent, plenè probarent, faciunt inditium ad specialiter inquirendum, et ad transmittendam inquisitionem, secundum Vulpell. et Mascard. imò etiam ad torturam, vt tenent Lanfran. Gig. Gram. Alex. Osasc. Brunor. à Sole, Monticell. et Farin. hos sequens, et testans de communi *q.* 56. *n.* 68.; Dummodò hi testes examinati fuerint, quando de iure examinari possunt; vt *in casibus limitationum quatuor* 1. *Regulæ*; Et absolutè in iudicio Regulari, iuxta dicta *hic sup. n.* 10. Si verò testes infames infamia iuris examinentur, dum ad examen admitti non deberent, facerent quale quale tantum inditium ad generaliter inquirendum, Farin. *n.* 66. cum Bal.; Et absurdissimum esset ex hoc leui inditio deuenire ad specialiter inquirendum; et tanto minus posset ex hoc ad torturam deueniri, iuxta mentem Blanch. Saly. Osas. Bal. Fulgos. Ias. et omnium DD. de qua testatur Farin. *n.* 67. Ita materiam huius Regulæ, non modice controuersam distinguendo, benè resoluit Farin. post disceptationem ad partes à *n.* 54. *vsq; ad n.* 64.

Testes in fames plures examinati, an; & quale indicium faciant.

13. Regula 3. sit. Infamis, infamia facti, in causis ciuilibus non repellitur à testificando, Bar. Ias. Castren. et alij DD. communiter, et de communi testatur Lanfran. *de testibus n.* 74. et Villalob. *in sua collect. com. opin. litera I. n.* 31. et ita communiter obseruari ait Alber. *de Malet. de testibus c.* 3. *n.* 15. et ad hoc Farin. *q.* 54. *n.* 100. citat prædictos et alios DD. *& n.* 107. testatur cum Socin. de magis communi, *& ibidem* refert varias opiniones in hac controuersa materia.

Testis laborans in famia facti, an admittatur, & probet in ciuili, vsque ad n. 16.

14. Limitatur primò Regula 3. vt testis infamis, infamia facti, non admittatur in causa ciuili ardua, Bal. *in l. cunctos populos C. de sum. Trin. & fid. cath.* & Abb. *in c. testimonium de testibus*; talis enim causa æquiparatur criminali, *c.* 1. *de restit. spoliat. in* 6. in qua vt dicam *infra num.* 17. talis testis repellitur; Dimitto hic aliqua, quæ reperies *infra n.* 18. & multo magis quam illi Regulæ conueniunt huic limitationi ad eam sublimitandam.

15. Limitatur secundò Regula 3. vt in casibus in quibus talis testis admit-

admittitur, semper ei de fide diminuatur, Bar. Ias. Mascar. Villalob. qui testatur de communi, quos sequitur Farin. *q.* 54. *n.* 112.; Et est in arbitrio Iudicis, an aliqua, quæ, & quanta fides, ei sit adhibenda, *c.* licet causam, vbi Bal. *in* 8. *notab. de probat.* Fely. Abb. & Far. *n.* 111.

16. Sublimita; si huiusmodi testis haberet contestem tantæ excellentiæ, qui suppleret eius defectum, tunc enim non diminueretur ei de fide, Bal. *in l. si quis ex argentarijs §. cogerent*, vbi Ang. & Alex. *ff. de eden.* Tiraquel. innumeros ad hoc citans DD. *de pœnis temper. causa* 51. *n.* 121. Et Farin. alios citans *q.* 54 *n.* 113. testans de communi; Vide *hic infra q.* 41. *n.* 14. *vsque ad numerum* 21. *vbi* declaratur &c.

Quid in criminali vsq; ad n. 20.

17. Regula 4. sit. Infamis, infamia facti, in criminalibus à testimonio repellitur, *gl.* & Bar. *in l. Cassius ff. de senator.* Abb. Bal. Fely. & Imo. *in c. testimonium, de testibus*, & de communi testantur Alber. Corrad. & Clar. *§. fin. q.* 24. *vers. item infamis*, de qua etiam Villal. quem cũ pluribus alijs huius opinionis refert Farin. *q.* 54. *n.* 115.; Qui ampliat *n.* 117. vt Regula procedat etiam in causa mixta cum Socin. Crot. & Mascar.

18. Limitatur Regula 4. vt *hic sup. à n.* 5. *vsq; ad* 11.; Omnes enim illæ limitationes, & isti Regulæ conueniunt, mutato tantum nomine testis infamis, infamia iuris, in testem infamem, infamia facti; de quibus limitationibus in specie agit Farin. *quæst.* 54. *à n.* 120. *vsque* 125.; Et in modico, in quo sunt diuersificandæ, patebit ex *sequenti Regula, & eius Ampliatione.*

19. Regula 5. sit. Infames, infamia facti, in casibus, in quibus sunt admittendi, non faciunt in criminalibus plenam probationem, sed tantum inditium, & præsumptionem, *l. qui vltimo, in fi. ff. de pœnis*, & ita per hunc textum tenent Bar. Oldrad. Fulgos. Ias. & Saly. *in l. cunctos populos C. de summ. Trin. & fid. cath. n.* 18. vbi ait, quod isto casu testes, qui aliàs sufficerent ad condemnationem, non sufficient, nisi ad torturam, & huic sententiæ subscribunt Fely. Franc. Curt. & Farin. *q.* 54. *n.* 121.

20. Ampliatur Regula 5. vt in casibus etiam, in quibus non sunt admittendi, faciant in criminalibus, si admittantur aliquale inditium, Abb. Ias. qui alios allegat, & Farin. plures citans *q.* 54. *n.* 122.; Ex quo inditio potest deueniri ad inquisitionem generalem, Farin. *num.* 124. & quando tales testes essent plures, etiam ad torturam, secundum Lamfran. *de testibus n.* 47. *vers. limita omnia, iuncto n.* 75.; Et ita declarat Farin. *n.* 123. dicta ita sententientium, nempè Alber. de Malet. & Aufrer. qui plures citat.

21. De materia huius q. diffusè agit Farin. *q.* 54. *à n.* 1. *vsq; ad* 125. Et faciunt ad propositum notanda *inf. q.* 39. 40. & 41. vbi de testibus inhabilibus, & quanta fides sit eis præstanda.

De teste criminoso in communi; Et de aliquibus criminosis in particulari, Quæst. 31.

1. PRæmitto; De iure Canonico (quod, præsertim apud Regu-

Regulares, iuri Ciuili anteponendum est) omnes criminosos, imò omnes peccato mortali innodatos, esse infames, vt declarat Stephanus Papa *in c. infames, vbi glos. in ver. fures, 6. q. 1.*; De quibus, nempè de testibus criminosis, & hac de causa infamibus, & etiam de alijs infamibus, agam *ab hac vsque ad q. 35. inclusiuè*. De socio verò criminis vide infra *q. 65*.

Peccatum mortale reddit infamem.

2. Regula sit. Criminosus à testimonio in causa criminali, & etiam in ciuili repellitur, *c. super eo, il primo, vbi gl. de testibus, & l. 3. §. l. Iulia ff. eodem*, Abb. & Fely. *in c. testimonium eodem tit.*; Farin. cum pluribus ab eo citatis *q. 56. num. 126. & 127.* In hac q. præter consuetum post Regulam à limitationibus incoabo, & postea ampliationes subnectam, cum in harum vltima parum diffusè aliquæ illationes sint subijciendæ; Post quarum tractationem, si more solito, limitationes essent collocandæ, materia nimis discontinuata remaneret. Igitur,

Criminosus in criminali, & lex in ciuili à testimonio repellitur.

3. Limitatur primò Regula, vt parte non opponente valeat dictũ criminosi, ita vt postea contra eum non possit opponi, Anchar. Fely. Cin. Campeg. Mascar. & Farin. *q. 56. n. 141.*; Et dicta oppositio non debet esse generica, sed species criminis deducenda est cum loco, & tempore, Clar. qui post Boer. testatur de communi *q. 53. vers. in hoc*, Et de magis communi est testis Farin. *q. 56. n. 142*.

Limitatur dum pars non opponit.

4. Limitatur secundò Regula, vt in criminibus exceptis criminosus admittatur, vt in hæresi, Simonia, dilapidatione bonorum Ecclesiæ, Farin. citans alios *q. 56. n. 148. cum seq.*; In quibus tamen criminosus non est integræ fidei, Abb. quem sequitur Farin. *n. 155*.

Item in exceptis.

5. Limitatur tertiò Regula, vt admittatur criminosus in casibus, in quibus aliter veritas haberi non potest, Bart. Marс. Mascar. & Farin. *q. 56. n. 161.*; Non tamen sine tortura, *n. 162*.

Item vbi aliter veritas non potest haberi.

6. Limitatur quartò Regula, vt supra *q. 30. n. 10. & 11*.

Itẽ apud Regulares.

7. Ampliatur primò Regula, vt licet de iure Ciuili requiratur, vt testis, criminosus, ad hoc vt repellatur, per sententiam damnatus sit, *l. 3. §. lex Iulia ff. de testibus*; De iure Canonico, crimen probatum esse sufficit, *c. super eo il primo de testibus*, vbi gl. Abb. & Fely. Vel Reum confessum in iudicio, Alex. *cons. 152. n. 8. lib. 5.*; Et se subscribit Far. alios adducens *q. 56. n. 128. & seq.* totæ huic ampliationi; Et talis criminosus, potest, imò debet à Iudice repelli, etiam parte non opponente Anchar. Fely. Alex. Barbat. Mascar. & Farin. *n. 145*.

Ampliatur Regula, vt sufficiat crimen probatũ vel confessũ vt debeat testis repelli.

8. Ampliatur secundo Regula, vt licet criminosus emendatus admittatur in causa ciuili, & etiam in criminali ciuiliter intentata *c. testimonium de testibus*, vbi gl. quam sequitur Mascar. Spec. & alij relati à Farin. *q. 56. n. 134.*; In causa tamen criminali, criminaliter intentata, in foro ecclesiastico, emendatus non admittitur etiam si commisisset tantum peccatum vnum momentaneum mortale, ita Clar. *§. fin. q. 24. vers. quæro nunquid*, vbi cum Fely. testatur de communi; Vnde multo magis in hoc casu, semel conui-

Quid in criminoso emendato.

ctus

ctus de crimine præcedente accusatione, etiam si sit emendatus, repelletur, Clar. *ibidem* testans de communi, cum Barbat. & Corrad. & est *tex. in dicto c. testimonium*, vbi Abb. Fely. & communiter omnes DD.: Et nota quod emendatio non præsumitur, sed est probanda secundum Fely. Abb. Hostien. & Far. *q.56. n.*129.; Quæ emendatio secundum DD. *in dicto c. testimonium*; quos sequitur Mascar. *de probat. lib. 3. conclus.*465. probatur per fidem sacerdotis, qui emendari confessionem audiuit. Sed verius, credit Far. *n.* 140. cum Hieron. Laur. probari per triennalem laudabilem vitam, & non aliàs.

9. Ampliatur tertiò, vt de iure Canonico, non solum criminosus, sed etiam existens in quocunq; peccato mortali repellatur à testimonio, cum secundum hoc ius quodcunque peccatum infamem, iuris infamia, reddat, Aym. *in d. c. testimonium*, Crot. *de testibus par. 3 num. 33. & est tex. in citato c. infames, & in c. illi 6. q.1.*; Hanc ampliationem vltra præcitatos tenuerunt Abb. & Fely. *in d. c. testimonium*, & quã plures citati à Far. *q.56. n.*283. vbi testatur de veriori, & communiori; Et præsertim, quod data perseuerantia in peccato, de iure canonico peccator repellatur tenuit Clar. *in* §. *fin. q.24. vers. quæro nunquid*, vbi post Fely. testatur de communi; & de veriori, & communiori testatur Alber. *de* Malet. *tr. de testibus par. 3. n.20. & seq.* vbi affert rationes; ad quam sententiam comprobandam plurimos DD. citans Farin. *n.*283. ait, veritas tamen est, quod omne peccatum mortale continuum, & frequentatum repellit à testimonio, vt tenuit Mascar. & post eum Rot. Rom. *coram Cæsare de Graff. decis. 78. n.2.*; Et hoc de iure Canonico esse indubitatum, dicit Fely. *in dicto c. testimonium*.

In mortali peccato existens à testimonio repellitur, & est infamis.

10. Ex doctrina huius tertiæ ampliationis, nempè, quod, cum existens in peccato mortali, de iure canonico sit infamis, & à testimonio repellendus, deducuntur sequentes illationes. Itaque,

11. Infertur primo, quod cum excommunicatus maiori excommunicatione sit infamis, *c. illi 6. quæst.* 1. & in peccato mortali, pro quo tantum hæc excommunicatio fulminatur, ad testimonium non debeat admitti, *cap. veniens il secondo de testibus*, vbi Abb. Fely. & communiter DD. omnes, nec non *in c. testimonium eodem tit.* & de communi testatur Bursat. *cons. 20. num. 49. lib. 1.*; & est similiter *tex. in c. excommunicatus il primo* §. *credentes de hæret.*; Quod procedit, etiam si excommunicatio esset nulla, antequam declaretur talis, *d. c. veniens in fi.* vbi Felyn. Aret. & Abb. *per tex. in cap. cum contingat, de offic. Deleg.* Excommunicato verò minori excommunicatione, de fide tantum minuitur, Farin. cum cæteris ab eo citatis *q.56. n.266. & 267.*

Vt est excommunicatus, maiori, &c.

12. Infertur secundo quod cum concubinarius in peccato existat mortali, de iure Canonico à testimonio repellitur, Clar. §. *fin. quæst. 24. vers. quæro nunquid*; (vbi etiam notat, quod hoc peccatum est continuum,) cum Claro tenent Masc. Abb. Specul. & Farin. cum citatis

Item concubinarius.

ab

ab eo *quæst.56. num.*285.; idem dic de adultero, *cap.constituimus* 3. *q*.5. & notarunt Mascar. Spec. Ripa, & alij relati à Farin. *num.*289.

Meretrix. 13. Infertur tertio, quod cum meretrix sit ipso iure infamis *l. athletas, §. ait Prætor ff. de his qui not. infam.*; Et proculdubio in peccato existat, ideo à testificando repellitur, *l.3.§.lex Iulia, & ibi gl.ff.de testibus*; Quod procedit non solum in criminalibus, secundum communem, de qua testatur Ias. *in l. cunctos populos n.* 54. vbi addentes ad eum citant concordantes, *C.de sum. Trin.& fid. cath.* Sed etiam in ciuilibus, Farin. cum adductis ab eo *q.* 56. *num.* 362. quamuis desierit meretricari Far. *num.*363. Et quod dicitur de meretrice pari modo dicendum est de lenone, & lena, Far. *num.*364. limita totam hanc limitationem in criminibus exceptis, & in his, quæ facta sunt in prostibulo, in quibus prædicti admittuntur; licet non sint, nec in his, integrè fidei Farin. *n.*366. & 369.

Vsurarius. 14. Infertur quarto, quod cum vsurarius sit infamis *l. improbum*, *& ibi* DD. omnes *C.ex quibus causis infam. irrog.* Imò ipso iure, *gl. ibidem*, & est communis; Et dubio procul in peccato, vsura enim grauissimum est crimen *c.* 1. *de vsur.*: à testimonio repellitur in criminali, & in ciuili, Bal.& Castren. *in d.l.improbum*; etiam si esset occultus, probato tamen crimine, secundum omnes DD. *in dict.cap.testimonium*.

Solitus inebriari. 15. Infertur quinto, quod cum solitus inebriari reputetur vilis, & infamis, secundum Anton. Gomez. quem sequitur Farin. *quæst.*56. *num.* 436.; Talis etiam si tempore testimonij non sit ebrius à testimonio repellitur, Lanfran. Corrad. Rolan. Mascar. & Farin. *num.*437. Et multò magis quilibet repellitur, qui tempore testimonij penitus est ebrius, Farin. *num.* 435. *&* 438.

16. Infertur sexto, quod cum apostata à sua Religione sit infamis Farin. *quæst.* 56. *num.* 444.; Et in peccato cum sit ipso iure excommunicatus, *c.*2. *ne Cler. vel Monac. in* 6.; Testis esse non potest, Barbat. Monticell. Mascar. Æmil. & Farin. *d.num.*444. *& quæst.* 183. *num.* 46. quod multo magis procedit in apostata à fide, *cap. non potest* 2. *quæst.*2. Idem dic in proditore, Farin. *quæst.* 56. *num.*452. & seq. & in condemnato de calumnia *n.*459. Apostata, proditor, calumniator.

17. Infertur septimo, quod, cum blasphemator publicus sit infamis, sicut etiam condemnatus, Farin. *quæst.*56. *num.*417. *&* 421. & sit criminosus mortalis peccati, à testimonio repellitur, Gram. *decis.*11. *num.* 6. & est communis secundum Farin. *quæst.*56. *n.*415. citans alios. Et ampliatur, vt procedat etiam in blasphematore probato, licet non condemnato, Alex. Gram. Æmil. & Farin. *num.* 118. quod præsertim currit in criminalibus, *num.*416.; vbi *num.*424. cum Dec. & Æmil. limitat in aliquando blasphemante, vt e.g. ludi causa, &c. Blasphemator.

18. His septem illationibus, possunt aptari ampliationes, & limitationes de quibus sup. *quæst.* 30. de teste infame præsertim vt *num.* 10. *&* 11.; Nec non de teste criminoso in communi, *in principio huius quæstionis*. De alijs criminosis remissiuè.

19. De

19. De materia huius quaestionis, latè Farin. *quaest. 56. praesertim numeris hic sup. citatis*; & faciunt plurima, quae dicta sunt *quaest. 30. de testibus infamibus*, cum, vt probatum est, quilibet criminosus infamis sit; Nec non dicenda *infra quaest. 39. 40. & 41.* vbi de testibus inhabilibus agetur, & quanta fides eis praestanda sit.

De teste periuro, Quaest. 32.

1. QVia de teste criminoso periuro, sicut etiam de quibusdam alijs criminosis, seu de imputatis de criminibus quaedam specialia insinuanda sunt; Ideo hanc, cum duabus sequentibus quęstionibus, subnectendas esse, opere pretium duxi.

Conuincitur testis de periurio tribus modis.

2. Praemitto, quod testis conuincitur de periurio; In primis, si ipsemet fateatur falsum cum iuramento deposuisse; Secundò, si sibimet contraria cum iuramēto in iudicio dixerit, siue in eodem, siue in diuerso iudicio, Clar. *lib. 5. §. falsum, vers. testis qui*; Tertiò conuincitur de periurio per alios testes numero plures contrarium deponentes, secus si vnus deponat contraria alteri, Clar. *ibid. vers. conuincitur*.

Periurus à testimonio repellitur.

3. Regula sit. Periurus, qui, vt notatur *in nostro Modo proced. in tertio substantiali in princip.* est infamis; Propter hoc crimen periurij à testimonio repellitur in causa criminali, & etiam in ciuili, *cap. ex parte, & ibi gl.* Abb. & Felyn. *de testibus*, Clar. §. *fin. quaest. 53. vers. tertium*, vbi cum Alex. testatur de communi, & de eadem communi Doctorum, iterum testatur Clar. *lib. 2. §. periurium num. 7. vers. repellitur*, de qua etiam Osas. *cons. 65. num. 31. lib. 1.* & Viu. *in suis communibus opinionibus, vers. testis esse non potest periurus* vbi plures citat: Et haec Regula maximè procedit in eo, qui commisit periurium in testificando, *cap. quicunque sciens 6. q. 1.*; Et conformiter *in citato loco nostri Modi proced.* statuitur in haec verba; Qui in iudicio alias falsum testimonium dixerunt, tanquam periuri, nullo modo possint audiri; Et de veritate huius Regulae dubitandum non esse, ait Farin. *quaest. 56. num. 186. in fin.*

Licet emēdatus.

4. Ampliatur primo Regula; vt procedat etiam in periuro emēdato, & qui paenitentiam egit, qui adhuc à testimonio repellitur, *cap. testimonium vbi gl.* Abb. & Fely. *de testibus*, Mascar. *de probat. conclus. 1168. num. 16. & seq. lib. 3.* vbi pluribus comprobat, & est communis opinio, vt ait Osas. *cons. 65. num. 31. lib. 1.* pro qua plures citat Farin. *q. 56. n. 187.*

Examinatus an indiciū faciat.

5. Ampliatur secundo Regula vt periurus non faciat indicium, nedum ad torturam, sed nec ad inquisitionem formandam, est communis opinio, de qua testatur Bursat. *cons. 35. num. 5. lib. 1.* quam praesertim sequuntur Alciat. Rolan. Masc. & Farin. qui alios citat *quaest. 56. nu. 188.* & cum ijsdem Auctoribus *num. seq. tenet*, nec indicium ad capturam periurum facere.

Periurus in parte, nec in reliquo fidem facit.

6. Ampliatur tertio Regula, vt periurus in parte, seu in vno, nec fidem faciat in aliquo *cap. pura 3. q. 9.* Bal. Felyn. Alex. & Farin. cum alijs

ab hoc citatis *quæst.* 56. *num.* 191.; reddentes hanc rationem; quia iuramantum super quo fundatur testimonium est indiuisibile, vnde testimonium diuiui nō potest, vt pro parte valeat, & pro parte pereat: Et hęc ampliatio procedit etiam in periuro in diuersis examinibus, & temporibus, Corn. Socin. iun. Masc. & Farin. *quæst.* 67. *num.* 139.; Item in periuro non in principali facto, sed in circumstantijs, secūdum Bal, Aym. Mascar. Alex. & Farin. *quæst.* 56. *num.* 192.; Intellige, cum Marsil. Petra, & Farin. *quæst.* 67. *num.* 137. de circumstantijs substantialibus, prout declarabo *infra quæst.* 48. vbi agam de teste falso, & latè declarat Clar. benè & distinctè §. *fin. quæst.* 53. *vers. sed quæro, vsque ad vers. Quintus est, inclusiuè.*

Quamuis in diuersis examinibus, & in circūstantijs substātialibus.

7. Ampliatur 4. Regula, vt periurij defectus nō purgetur per torturam, vndè testes periuri torti non faciunt inditium, ad inquisitionem, imò nec ad capturam, secundum Bursat. *cons.* 79. *num.* 11. *lib.* 1. vbi testatur de communi, Aym. Corrad. & Osas. qui alios abūdanter citat *cons.* 65. *num.* 32. & *seq. lib.* 1.; Sed limitat, vt hoc procedat in causa criminali, secus in ciuili, *iuxta l. ob carmen* §. *pen. ff. de testibus*, & notarunt Aym. Rolan. Mascar. & Far. *quæst.* 56. *num.* 194.

An periurium purgetur per torturā.

8. Ampliatur quinto Regula, vt in generali dispositione, quod omnes testes inhabiles admittantur, non comprehendatur periurus, *gl.* quam sequitur Abb. *in cap. per tuas de Simon.*; Et propterea admitti nō debet in crimine læsæ maiestatis, in quo est dispositio generalis, vt testes inhabiles admittantur, Aym. Mascar. & Farin. *quæst.* 56. *n.* 196.

Periurus non comprehēditur in generali dispositione, quod inhabiles admittātur.

9. Ampliatur sexto Regula, vt quod dictum est de teste periuro repellendo, procedat in quolibet iuramento violato, tam assertorio, quam promissorio, siue de præsenti, siue de præterito, siue de futuro, & siue testis iurauerit id, quod falsum est, siue non seruauerit id, quod iuramento promiserat, Abb. Felyn. & Hostien. qui alios refert, *in cap. testimonium de testibus*, Far. qui plurimos adducit *quæst.* 56. *num.* 197.; licet quoad infamiam contrahendam, Clar. *lib.* 5. §. *periurium, vers. sed quæro*, distinguat, inter iuramentum assertorium, & promissorium, tenens hoc, non illud violatum, reddere infamem, adducens Cagn. qui testatur de communi; Sed de iure Canonico in vtroque casu, dum periurus existit in hoc peccato mortali est infamis, vt probaui *sup. q.* 31. *num.* 9.

Regula procedit in quouis periurio.

An omne periuriū inducat infamiā.

10. Limitatur Regula primò, vt non repellatur testis, qui iuramentum certè illicitum, & temerarium violauit, Abb. *in dict. c. testimonium*, vbi Hostien. qui testatur de communi, & Felyn. *ibi* ait, omnes ita tenere, & not. Clar. *lib.* 5. §. *periurium vers. repellitur num.* 7. quia talis non est periurus, nō enim tenebatur tale iuramentum seruare, imò peccasset seruando, *gl. in cap. intimauit de testibus*. Sublimitatur dummodo, qui taliter iurauit, de iuramēto pænituerit, temerariè enim iurās, peccat mortaliter, & existens in peccato mortali, vt probaui *sup. quæst.* 31. *num.* 9. à testimonio repellitur.

Limitatur Regula in violante illicitum iuramentū.

11. Limitatur secundò Regula, dum

Item in dispensato à Papa, & in hæresi. dum Papâ dispensat, Felyn. *in cap. testimonium de testibus*, vbi testatur de communi; Et vt etiam periurus admittatur, aliquibus concurrentibus in crimine hæresis, Farin. *q.* 56. *n.*203. *&* 204.

12. De hac materia latè Farin. *q.* 56. *à n.*186. *& quæst.*67. *à num.*58. *& hic infra quæst.* 48. vbi agam de falso teste. Et faciunt notanda *infra quæst.* 39. 40. *&* 41. vbi de testibus inhabilibus, & de fide eisdem præstanda.

De teste Iudeo, seu alias infideli, Quæst. 33.

Testis Iudæus esse non potest. 1. Regula sit. Iudæus testis esse non potest, *l. quoniam C. de hæret. gl.* Abb. & Fely. *in c. iudæi de testibus*, & de communi, & indubitata testatur Viui. *in suis cōmunibus opin. verbo, testis esse non potest Christianus, in princ.* vbi alios citat; Hi enim cum Diuina testimonia contemnant, rationabiliter pondus humani testimonij perdunt, *c. ipsa pietas* 23. *q.* 4.

Nec alius infidelis. 2. Ampliatur Regula primò, vt eadem ratione testis esse non possit hæreticus, paganus, & quocunque alio modo infidelis, qui enim in fide Christi non est, auctoritate sacrorum Canonum à testimonio repellitur, *c. non potest c. pagani, & c. hæreticus* 2. *q.* 7.; Etiam si à Christiano contra Christianum produceretur, *c. si hæreticus* 2. *q.* 7. *& l. quoniam C. de hæret.* & per hæc iura, ita notat Spec. *tit. de teste* §. 1. *num.* 59. Tales namque, cum Deo infideles sint, non præsumuntur fideles esse hominibus Abb. *in c.* 1. *de hæret. in fi.* Vbi per hunc tex. cum glo. extendit hanc ampliationem, ad dubium in fide, qui infidelis, & hæreticus iudicatur; Et Viui. *vbi sup. vers. Amplia hoc procedere*, extendit ad quemcunq; infidelem nouiter conuersum, & testatur de communi, Et Farin. subscribit, citans plurimos *q.* 56. *num.* 211.

3. Ampliatur secundò Regula, vt hæreticus, etiam pœnitens, à testimonio repellatur. Spec. qui fundamēta adducit *tit. de teste* §. 1. *n.* 85. Nec hære ticus pænitens.

4. Ampliatur tertiò Regula, vt fautores, defensores, credentes hæreticorum, & eorum receptatores, repellantur, *Auth. credentes in princ. & extat Constitutio Innoc. edita anno* 1252. *incipiens, extirpanda, vers. quicunq; verò*, & aliorum Pontificum, constitutiones relatę à Farin. *q.* 182. *n.* 47. vbi citat plures. Nec fautores, receptatores, &c.

5. Limitatur primò Regula, vt infidelis contra infidelem testis esse possit, Anan. *in c. cum sit, de Iudæis*, vbi testatur de communi; Imò etiā contra fidelem eum producentem, Spec. *vbi sup. n.* 59. & Farin. *q.* 56. *num.* 217. In fidelis potest esse testis contra infidelem, vel eum producētem.

6. Limitatur secundò Regula, vt saltē apud habētes priuilegia admittēdi testes inhabiles, possit infidelis admitti, iuxta tradita *sup. q.* 30. *n.* 10. *&* 11. & positis alijs coniecturis, & præsūptionibus vltra eius testimonium, ipsius defectus suppleatur, Aym. latè hoc probans *cons.* 73. *n.* 18. *& seq*; præsertim si cum testimonio infidelis, concurrat, & concordet testimonium fidelis, Bal. quem sequitur Fely. *c. Iudæis de testibus*; & in omni casu testimonium infidelis, qualequale indi- Itē apud priuilegiatos.

cium ad minus facit, Bart. Cæphal. & Farin. *n.* 132. *q.* 56.

In exceptis. 7. Limitatur tertiò Regula in criminibus exceptis, vt in hæresi, *c. in fidei fauorem, de hæret. in 6.* & de communi testatur Mascar. *de probat. concl.* 857. *n.* 9.; Et generaliter de omnibus exceptis loquitur Fely. *in c. Iudæi n.* 6. *de testibus*, Mascar. Corrad. Vini. & Farin. *q.* 56. *n.* 227. quamuis aliqui ab eodem relati *n.* 228. contra teneant.

Dum veritas aliter haberi nō potest. 8. Limitatur quartò Regula in casibus, in quibus aliter veritas haberi non potest, in quibus Iudæi testes esse possunt, Imol. Cephal. & Farin. *q.* 56. *n.* 231. cum alijs ab eo relatis.

Quid si hæreticus testificetur in facto proprio. 9. Limitatur quintò Regula seu ampliatio 1. vt hæretico credatur testificanti de facto proprio, & de re à se gesta, iuxta declarationem Farin. citantis alios, *q.* 188. *n.* 132. & etiam dum plures sunt contestes eis credatur arbitrio tamen Iudicis, *n.* 136.

Iudæus admissus secūdum suam fidē iurare debet. 10. Intellige omnes suprascriptas limitationes, vt in casibus, in quibus Iudæus admittitur in testem, debeat iurare secundum suam legem, Bar. Abb. & alij, quos refert, & sequitur Farin. *n.* 238.

11. De hac materia latè Farin. *q.* 56. *à n.* 201. *cum sequentibus, & q.* 188. §. 7. *incipien. à n.* 111. Faciunt dicenda *inf. q.* 39. 40. & 41. vbi de testibus inhabilibus, & de fide eisdem præstanda.

De teste pro crimine accusato, carcerato, bannito, seu fustigato,

Quæst. 34.

1. POst tradita de teste criminoso, merito sequitur hæc quæstio, de teste pro crimine accusato, carcerato, bannito, vel fustigato.

2. Regula 1. sit. Accusatus criminaliter, pendente accusatione à testimonio repellitur, *l. in testimonium ff. de testibus*, *c. fin.* & ibi DD. omnes, *eodem tit.*; in his enim terminis, nempè in accusato criminaliter loquuntur ista iura, vt ponderat Farin. *q.* 56. *n.* 170. Et Regula maximè procedit, quando delictum, de quo testis fuit accusatus, infamiam irrogat, talis enim est infamis, facti infamia, Imol. Crot. Boss. Mascar. Æmil. & Far. *n.* 167. Accusatus criminaliter pēdente accusatione, à testimonio repellitur.

3. Ampliatur Regula 1. vt idem dicendum sit in inquisito, seu denunciato, pendente inquisitione, seu denunciatione, Abb. & Fely. *in c. fin. de testibus*, & notat Farin. *num.* 168. *q.* 56. vbi citat alios. Nec non in eo, cui per viam exceptionis crimen obiectum est, *n.* 169. Idem de denunciato, vel inquisito.

4. Limitatur primò Regula 1. in criminibus exceptis, *c. fin. de testibus*, vbi Abb. Imo. & Fely. & in omnibus casibus, in quibus *sup. q.* 31. *num.* 4. 5. & 6. dixi criminosum admitti. Secus in exceptis.

5. Limitatur secundò Regula 1. vt accusatus de crimine non repellatur, quando malitiosè, & per fraudem accusatus fuit, vt à testimonio repelleretur, Bar. Bal. Ias. & Farin. cum citatis ab eo, *quæst.* 56. *num.* 178. Et in accusato per fraudem.

Regulæ

Carceratus pro delicto infamatorio repellitur

6. Regula 2. sit. Carceratus pro crimine infamatorio, testimonium ferre non potest, *c. si testes omnes §. lege, & ibi gl. 4. q. 2. l. 3. §. lege, & ibi gl. ff. de testibus*, Lanfran. *in repetit. c. quoniam contra de probat. n. 83.* vbi testatur de communi, Far. plures citans *q. 56. n. 180.*

Plures carcerati admissi faciunt inditium ad torturam.

7. Limitatur primò Regula 2. vt si plures carcerati admittantur ad testificandum, faciant inditium ad torturam, Campeg. Masc. & Farin. *q. 56. n. 182.*

Liberatus à carcere.

8. Limitatur secundò Regula 2. vt liberatus, testificari possit de his, quæ tempore carcerationis vidit, Alber. de Malet. Campeg. & Farin. *q. 56. n. 183.*

Bannitus repellitur a testimonio.

9. Regula 3. sit. Bannitus cum sit infamis, à testificando repellitur, Farin. cum citatis ab eo, *q. 56. n. 328. cum sequentibus, præsertim num. 330.*

10. Pro declaratione huius Regulæ sciendum est, bannitum condemnatum pro delicto ob eius non comparitionem, & contumaciam, de hoc enim loquitur Regula, esse infamem; dummodo talis sit condemnatus pro delicto punibile famoso, & præcedentibus probationibus, secundum Farin. cum citatis ab eo *q. 56. n. 321. cũ seq.*; Et quidem loquendo de infamia facti, non est, qui neget, talem infamem esse *per tex. in l. fin. C. de requiren. Reis*, vbi gl. Bal. Saly. & communiter omnes; Et propter hanc infamiam saltem repellendus esset bannitus à testificando in criminali, vt probaui supra *q. 30. n. 17.* & in ciuili ardua, *ibidem n. 17.* Imò talem infamia etiam iuris, laborare, tenent Carthar. *in trac. de esec. senten. c. 1. n. 447.* Nell. videndus *in tr. de bannit. p. 1. secundi temporis q. 49. per totam, præsertim verſ. aduerten.*, Et Farin. *q. 56. n. 301. cum sequentibus*, vbi plurimos DD. citat ita sentientes; licet non desint alij contrarium in hoc sentientes, ab eodem adducti; Et stante opinione, quòd bannitus sit infamis iuris infamia, repellitur in Criminalibus, & etiam in ciuilibus, vt dixi, & probaui sup. *quæst. 30. n. 2. cum sequentibus declarationibus ibidem.*

Limitatur Regula in bannito restituto, & remissuè.

11. Limitatur Regula 3. in bannito restituto aduersus bannum, & etiam ad famam, qui ad testimonium admittitur, Farin. qui alios citat, & testatur de communi, *quæst. 56. n. 337. & seq.* aliàs secus *n. 342.* Sed declarat *num. 343.* hanc limitationem procedere in ciuilibus, secus in criminalibus, nisi espresse bannitus esset restitutus etiam ad famam facti, qua, proculdubio, sine hac restitutione speciali laborat bannitus, quamuis restitutus ad famam generaliter; Et vlterius *num. 344.* declarat Farin. limitationem procedere in restitutione per viam iustitiæ, vel gratiæ, secus si per compositionem, & solutionem. limita omnes dictas Regulas *vt sup. q. 30. num. 10. & 11.*

Fustigatus repellitur.

12. Regula 4. sit. Fustigatus, cum vndique infamis sit, à testimonio repellitur *l. fustibus C. ex quibus causis infam. irrog.* Farin. *num. 456.* cum Aufr. Corrad. & Mascar.; & hic ait, quod si mille annos fustigatus viueret, non posset esse testis.

13. De Materia huius q. latè Farin. *q. 56. numeris hic sup. citatis.* Faciunt

ciunt

ciunt dicenda de testibus inhabilibus, & de fide eis præstanda, *inf. q.* 39. 40. & 41.

De testibus spurijs, Berroarijs, Histrionibus, seu Decoctis, Quæst. 35.

Non est integræ fidei Spurius. 1. Regula 1. sit. Spurius, seu bastardus, cum sit saltem infamis infamia facti, secundum Azor. Tiraquell. & alios, non est integræ fidei, vt aiunt Marsil. Corrad. Masc. & Farin. qui prædictos omnes, & plures alios citat, & sequitur *q.56.n.399. & seq.* & testatur de communi.

Licet legitimatus. 2. Ampliatur Regula 1. vt procedat etiam in legitimato, qui remanet infamis infamia facti, secundum Bal. *in c.fin.de translat.Episc. col.2.* & propterea non est integræ fidei, & omni exceptione maior, Marf. Plot. & Farin. *q.56. num.* 405. *& seq.* quamuis natus esset ex concubina, seu aliàs ex soluto, & soluta, Plot. & Farin. *q.56.* n.407.

Nisi sit bonæ vitæ, & famæ. 3. Limitatur primò Regula 1. in spurio bonæ vitæ, & famæ, cui de fide non diminuitur, Marsil. Plot. Crot. Monticel. & Farin. *n.*410. Vt e.g. in spurio Religioso, qui est testis omni exceptione maior, Marf. Plot. Petr. Moncar. Monticell. & Farin. *n.*411.

Vel nobilis. 4. Limitatur secundò Regula 1. in spurio nobili, vt in filio Principis, qui reputatur integer testis, Marf. Plot. & Farin. *q.56.n.*412.

Berroarij repellun tur a testimonio. 5. Regula 2. sit. Berroarij, cum reputentur infames, secundum Bal. Innoc. & alios citatos à Farin. *q.56. n.*370., repellendi sunt à testimonio, præsertim in criminalibus, secundum communem receptam, de qua testatur Farin. *n.*371. citans Saly. Mascar. & tot alios DD. & de magis communi testatur *num.*373. quicquid alij dixerint.

6. Ampliatur primò Regula 2. vt non credantur berroarijs ea, quę annexa sunt eorum officijs, vt si dicant habere in mandatis, Farin. *q.* 56. *n.* 374. vel se fuisse impeditos, ne exequerentur; præsertim, si dicant se fuisse affectos aliqua verbali, vel personali iniuria, *num.*376. *& seq.* Non creditur eis annexa eorum officijs.

7. Ampliatur secundò Regula 2. vt in rebus grauibus berroarijs non credatur contra Reum, quem dicunt in flagranti crimine repertum, nisi in casu, in quo veritas aliter haberi non potest, sed tamen tunc etiam non sunt integræ fidei, & omni exceptione maiores, Clar. §.*fin. q.* 8. *vers. scias tamen, & q.7. vers. habes igitur,* & Farin. qui ita discordantes concordat, *quæst.*56. *n.* 378. *& seq.* Neq; si dicant Reũ reperisse in flagrãti.

8. Limitatur primò Regula 2. vt berroarijs credatur in his, quæ spectant ad eorum officium, puta, executionem ab eis factam *l.* 1. §. *cura carm. ff. de offic. Præfec. Vrb.* Tiraq. qui de communi testatur *de retract. lignar.* §.8. *gl. 9. n.* 10. Mascar. *de probat. lib.*1. *concl.* 189. *n.*7. Item si dicant se non inuenisse bona, vbi executionẽ facerent, Bar. *in l. à Diuo Pio* §. *in venditione,* vbi communiter DD. omnes *ff. de re iudic.*; De hac limitatione plura Farin. *q.* 56. *n.*380. *cum sequentibus.* Quædam spectãtia ad eorum officia creduntur.

9. Limitatur secundò Regula 2. vbi aliter veritas haberi non potest, Vel vbi veritas aliter haberi non potest.

test, vt in gestis, vbi versantur tantum berroarij, Farin. *quæst. 56. nu. 394. vers. saluari*; Sed non sunt hi, in omni euentu, integræ fidei *num. 397.*; & sine tortura non admittuntur, *n. 396.*

10. Regula 3. fit. Histriones, seu buffones, & similes, qui tales artes quęstus causa exercent, cum sint infames, à testimonio repelluntur, Farin. *quæst. 56. ibidem nu. 439. cum seq.*

Histriones repelluntur.

11. Regula 4. fit. Decoctus, seu fallitus, est infamis, & à testimonio repellitur, Bar. & alij *in l. 1. C. de sum. Trin. & fide cath.*; Intellige vt in criminalibus repellatur, sicut etiam in ciuilibus arduis, Farin. *q. 56. ibidem num. 447. & 449.* vbi citat alios; sed si vlterius cessisset decoctus bonis omnino repelletur, à quibuscunq; etiam ciuilibus *n. 448.*

Decoctus repellitur.

13. Limitantur omnes quatuor istæ Regulæ, vt Prælati Regulares possint prædictos testes licet infames admittere, iuxta declarata *supra quæst. 30. n. 10. & 11.*

Apud Regulares limitantur Regulæ.

14. De materia huius q. latè Farin. *quæst. 56. locis hic supra citatis.* faciunt dicenda *infra q. 39. 40. & 41.* de testibus inhabilibus, & de fide eisdem præstanda.

De teste paupere, & vili,
Quæst. 36.

1. Vltra in præcedentibus quęstionibus tactas oppositiones, solet contra personas opponi testium, defectus bonorum fortunæ, quia testes sint pauperes, & viles; defectus sexus, quia sint mulieres; Et defectus ætatis, quia sint infantes, impuberes, seu puberes, sed minores; Et ideo de his oppositionibus Regulas cum annexis, in hac, & duabus sequentibus quæstionibus, formantur; Et hæc est oppositio 4. principalis contra personas tertium.

2. Et initium summendo ab oppositione, quod testis sit pauper, & vilis; Pro terminorum cognitione, prænotandum primo; Pauperem in proposito dici eum, qui de proprio labore, & artificio viuit, Abb. *in cap. super his in 3. not. de voto*, quem sequuti sunt relati per Herculan. *in suo tract. de negatiua post numerum 293.* & Farin. *quæst. 57. num. 48.* Etiam si aliquid haberet in bonis dummodo minus quam aureos 50. Ang. *de Malef. in verb. & ad querelam n. 34.* quem plurimi sequuntur DD. Vel potius dic, quod regulariter, quis sit pauper, Iudicis remittitur arbitrio, secundum Menoch. qui alios refert, & testatur de communi *de arbitr. quæst. lib. 2. casu 65. num. 7. & seq.* Bar. & Rip. *in l. si constante ff. solut. matrim.* Alex. Bal. Ias. & Dec. qui testatur de communi in Authen. præterea C. vnde vir, & vxor; Et idem Dec. *cons. 163. n. 6.* declarat quomodo in hoc Iudex suum possit regulare arbitriũ; Nempè, quod testes dicantur pauperes, vel non pauperes, considerata qualitate eorum, nam si nobilis non habeat in bonis, nisi quantum vnus rusticus diues, secundum eius qualitatem, iudicandus erit pauper; Et econtra si rusticus habeat quantum vnus nobilis pauper, erit iudicandus diues, secundum eius cõditionem, & propterea non esset arbi-

Pauper quis dicatur.

trandus

trandus pauper rusticus, qui haberet suos boues, plaustra, vel aliàs benè staret, secundum conditionem rusticorum, ait Dec. quem sequitur Farin. *q.* 57. *n.* 94.

Vilis, seu ignobilis, quis sit.

3. Prænotandum secundo, Remitti etiam Iudicis arbitrio, quis dicatur vilis, & ignobilis, Benincas. qui citat alios *in tract. de paupertate quæst.* 6. *n.* 20. *& seq.* Sed ad regulandum ritè suum arbitrium, sciat Iudex; Viles dici villanos, & qui ex infima plebe nati sunt, Farin. *q.* 57. *num.* 56.; Item alios viles dici à vilitate artificij, vt sunt histriones, de quibus *in cap. vnico, de vita, & honest. Cler. in* 6.; Item omnes infames, iuris, vel facti infamia, vt meretrices, lenones &c. Igne. *in l.* 1. §. *serui num.* 81. *ff. ad Sillan.*; His stantibus, in controuersa materia huius quæstionis;

Pauper non est integræ fidei.

4. Regula sit. Pauper non est integræ fidei testis, seu omni excepione maior; In paupere enim oritur præsumptio mendacij, & corruptionis, vt cōmuniter aiunt DD. cum *gl. in l.* 3, *in princ. ff. de testibus per illum text.*; In quo firmatur Regula *in illis verbis*; *An locuplex, vel egens sit*; & eam tenuit Bal. *in cap. si quis testium num.* 5. *de testibus* Soarez. *in thesauro communium opin. litera T. num.* 24. vbi testatur de communi, Alex. Anchar. Bertaz. Menochius, Mascar. & Farin. *quæst.* 57. *num.* 1. vbi tot alios citat, *& num.* 3. testatur de communiori, veriori, & rationabiliori opinione, quam indubitanter ait esse tenendam licet aliqui contra sentiant.

5. Ampliatur primò Regula, vt procedat, non modo, quando testes solum pauperes sunt examinati, sed multo magis, si testes diuites contrarium deponant, diuitibus enim magis creditur, quam pauperibus, Farin. *quæst.* 57. *num.* 35. vbi, adductis duodecim, & vltra alijs DD. testetur de communi; *& num.* 36. citatis DD. ait, nobilioribus magis credi, quam vilioribus; & dignioribus (vt in dignitate constitutis) magis, quam minus dignis *n.* 37. vbi citat DD. & testatur de cōmuni, & ampliatur, vt hoc procedat, etiam si ignobiliores, & minus digni essent numero plures, gl. quā communiter sequuntur DD. *in c. in nostra de testibus*; Nisi excessus in numero esset magnus, Farin. *num.* 39. *vbi num.* 40. remittit arbitrio Iudicis, quis dicatur excessus magnus. Sed hic animaduertendum, quod si testes essent non solum viles, vel pauperes, sed etiam criminosi, vel infames, tunc dignioribus, & nobilioribus magis crederetur, & si in magno numero superarentur à contrarijs, Abb. Mille. Felyn. Boer. Monticel. & Farin. *num.* 41. qui DD. aiunt, quod testes duo digni, & honesti, præferuntur mille ribaldis, & vilibus.

Quid dicendum de testib. paupib., etiam plurib. numero, comparatiue ad diuites, & nobiles.

Quid si pauper sit bonæ famæ.

6. Limita hanc ampliationem, dum pauper est bonæ famæ, diues autem malæ, tunc enim pauperi magis creditur, Farin. *q.* 57. *n.* 43. citans Bal. & 7. alios DD.

Vilis non est integræ fidei.

7. Ampliatur secundò Regula, vt procedat etiam in teste vili, seu ignobili, cui, (quamuis non sit pauper) fides tamen plena non adhibetur, Bar. *in l. ex libero in fin. ff. de quæstion.* quem sequuntur Bost. Marsil. Crot. & plures alij relati à Far.

q. 57.

quaest. 57. num. 61. licet alij, non sequendi, ab eodem citati n. 59. sentiant hos omnino esse repellendos. An autem testis vilis, propter solam vilitatem sit torquendus, vide Farin. n. 65. & seq.

Pauper non admittitur in criminalibus.

8. Ampliatur tertio, Regula, vt in criminalibus testes pauperes, non solum non sint integræ fidei, sed sint omnino inhabiles, & repellantur, Socin. *Regula* 289. *in secunda fallentia*, vbi, quod ita tenent communiter omnes, & de communi testatur etiam Io. de Amic. *cons.* 78. *num.* 9. & tenent, Viu. Ang. de Malef. Bertaz. Couar. & plures alij, quos sequitur Farin. *q.* 57. *num.* 16. Quamuis Abb. Dec. Mascar. & Menoch. oppositum sentiant, *vt num.* 17. refert Farin. qui *num.* 18. ait in iudicando se non audere ab hac tertia recedere Ampliatione per tot DD. vnanimiter firmata.

Nisi cum tortura.

9. Limitatur primo Ampliatio 3. vt in criminalibus cum tortura pauper admittatur, tortura enim purgat suspicionem, quod pauper lucri gratia sit falsũ dicturus, Spec. Couar. Mascar. & alij, quos refert, & sequitur Farin. *q.* 57. *n.* 20.

Vel ad Rei defensam.

10. Limitatur secũdò Ampliatio 3. vt pauper in criminalibus admittatur ad defensam Rei, Mascar. Crot. & Farin. *q.* 57. *n.* 22.

Quid in causa ciuili ardua.

11. Ampliatur quarto Regula, vt in ciuili causa ardua, non modo testis pauper non sit omni exceptione maior, Ruyn. Aym. & Cephal. sed omnino repellatur, Gabr. Mascar. & Farin. cum citatis ab eo, *quaest.* 57. *num.* 26. & 27. Imò quod in omni causa ciuili repellatur pauper à testimonio, tenuerunt Mascar. Butrig. Spec. Bertaz. qui testatur de communi, & plures alij relati à Farin. *num.* 5. Qui tamen, (& iure) *n.* 8. tenet, solam paupertatem in causa ciuili non repellere, cum Abb. Imol. Anchar. & Butr. *in cap. si quis testium, de testibus*, & cum 12. & vltra alijs DD. grauibus, quos ipse citat vltra quos *ibid.* Viu. Soarez, & Bertaz. testãtur de communi, & Farin. de communiori, & magis recepta, eamque dicit, pluries sequutam à Rota Romana *coram Cæsare de Grassis*, & idem Farin. *n.* 9. & *sequentibus* eam pluribus probat fundamentis, & concludit secũdum magis communem; pauperem ob solam paupertatem in ciuilibus à testificando non repelli, sed tantum ei de fide diminui.

Non procedũt duę ampliationes inter Regulares.

12. Limita tertiam, & quartam Ampliationes, vt non procedant inter Regulares, nisi vt sup. declaratum est *q.* 30. *n.* 10. & 11.

Repellitur pauper patiens alios defectus, & exemplificatur.

13. Ampliatur quinto Regula, vt quando testis vltra paupertatem patitur aliquem alium defectum, omnino repellatur in criminalibus, vt si testis pauper sit etiam famulus producentis, Bar. Rom. Anchar. & Aym. & post hos Nouel. Corrad. Menoch. Bertaz. Osasc. Et qui hos citat, Farin. *quaest.* 57. *num.* 46. vbi testatur de communi. Item si de suo labore viuat, arte vili, & ignobili, Farin. alios citans *num.* 50; vel alio quocunque modo pauper, vilis sit simul, omnino repellitur, Ruy. Paris. Aym. Bertaz. Osasc. Nouel. Gomez. Menoch. Rolan, qui testatur de communi, & Farin. *num.* 7.; Et idem dicendum est in eo, qui culpa sua in paupertatem incidit, iste .n.

P cum

cum vitiosus sit in se, magis præsumitur talis in alium, vnde repellitur, Bal. quem sequitur Socin. Cotta, Corrad. Menoch. Bertaz. & Farin. *num.* 45. vbi testatur de communi.

14. Limitatur primo Regula, vt pauper probatæ, & honestæ vitæ, & famæ (prout solet esse bonus Religiosus) in ciuilibus, & etiam in criminalibus, sit testis omni exceptione maior, §. *sancimus*, *Authen. de testibus*, ita Bal. Abb. Anton. de Butr. & Fely. *in c. si quis testium*, *de testibus*, Ang. de Malef. Bertaz. Osasc. cum 20. & vltra alijs DD. citatis à Farin. *quæst.* 57. *numero* 76. *& sequenti*, vbi eandem opinionem sustinēs, pluribus eam rationibus cōprobat, & de communi testatur Ruyn. *cons.* 158. *num.* 27. *vol.* 5. Mich. Cras. *in suis communibus opin. lib.* 2. *cap.* 17. *q.* 21. Mascar. *de probat. lib.* 3. *concl.* 1155. *num.* 24. & Farin. *quæst.* 57. *num.* 81.

Integer est testis pauper probus, vt Religiosus proba tæ vitæ.

15. Sublimita hanc limitationem, vt dicta probitas, & honestas sit probanda per allegantem, Aym. Iul. Scarlatin. Gomez. & Farin. *q.* 57. *num.* 82. *& seq.* Ratio est, quia licet in dubio quis præsumatur bonus, & famę bonę *l. omnino C. de inoff. testam.* tamen, quando lex requirit specialiter bonam famam, vt in casu nostro, ea non præsumitur, sed probanda est, Gabr. & alij relati à Menoch. *de præsumpt. lib.* 5. *præsump. prima num.* 36. *&* 37. & tanto magis in casu nostro, in quo lex de paupere malum præsumit, & corruptionem, vt probatum est *hic sup. num.* 4. & propterea cessat generalis pręsumptio bonitatis, dum lex scelus præsumit, *l. non solum, de ritu nupt.* Menochius *de præsumpt. lib.* 1. *præsumpt. prima n.* 33.

Sed probitas probanda est.

16. Limitatur secundo Regula, vt testi, cui opponitur paupertas, de fide non minuatur, nisi paupertas eius sit probata per eum, qui eam opponit, Farin. *quæst.* 57. *num.* 86. vbi citat Moncad. & Rot. Romanam; In iudicijs enim fundans se in diuitijs, vel in paupertate debet has probare, *gl. in l. si verò §. qui pro rei*, vbi Bal. Ang. Castren. Alex. & Ias. *ff. qui satisdare cogan.* & de communi testatur Alciat. & Villal. relati à Farin. *num.* 88. vbi quamplures alios citat; *Et num.* 89. ampliat cum Bal. vt non credatur testi afferenti se pauperem, si reuera nō sit; nec per hanc assertionem, ait, infringit seipsum, cum in hoc medullam non tangat principalis negotij, nec eius qualitatem.

Opponēs paupertatē testis, tenetur eam probare, nec sufficit testis di cat se pauperem.

17. Limitatur tertio Regula, vt fides pauperis suppleatur ex legalitate alterius testis, vel ex numero aliorum testium, Farin. *quæst.* 57. *n.* 95. *&* 96. vbi plurimos in comprobationem citat graues Doctores.

Supplentur defectus paupertatis ex conteste &c.

18. De materia huius q. latè Farin. *quæst.* 57. & faciunt dicenda *inf. q.* 39. 40. *&* 41. de testibus inhabilibus, & de fide eis præstanda.

De teste muliere, Quæst. 37.

1. Regula 1. sit Mulier in criminalibus causis, de iure Canonico à testificando repellitur, *cap. mulierem, & ibi gl.* 3. *q.* 5. *& cap. forus, vbi gl. de verb. signif.* & de communi DD. testis est Clar. cum Blanc. *§. fi. q.* 24. *vers. de iure nu-*

Mulier repellitur, de iure Canonico in criminalib.

tem

tē, & de eadem testantur Abb. Imo. Camp. Moncad. & Soarez; & de receptissima Vulpel. Et de magis communi, & verissima Farin. *q.59. n.3.* dicens quod in terris Ecclesiæ omnino est seruanda; Ad eamque comprobandam *num.* 1. citat Clar. Viu. Bal. Castren. Tiraq. & 30. alios DD. quicquid aliqui in contrarium dixerint; Adiectis tamen limitationibus, de quibus hic proximè.

Secus in Ciuilibus

2. Limitatur primò Regula 1. vt procedat in causis criminalibus criminaliter intentatis, sed in ciuilibus ciuiliter intentatis admittitur mulier, Clar. *vbi sup.* dicens, Imol. & Io. Anan. testari de communi, de qua etiam Campeg. *de testibus Reg.* 125. *in secunda fallen.* & de magis communi testatur Bonacosa, quem refert Farin. *q.59. n.5.* vbi hanc tenens limitationem, pro ea citat plures DD. pro qua etiam *est tex. in c. tam literis, & ibi gl. & in c. quoniam, vbi gl.* Abb. Fely. Io. Andr. Anton. de Butr. Anan. Bal. Imol. & Anch. *de testibus.*

Vel in defectū probationū.

3. Limitatur secundò Regula 1. Quando veritas aliter haberi non potest, Abb. Imo. & Fely. *in c. quoniam de testibus,* Farin. *q.59. n.8.* vbi plures citat, inter quos Io. Andr. qui testatur de communi.

In exceptis.

4. Limitatur tertiò Regula 1. in criminibus exceptis, in quibus etiā de iure Canonico mulier admittitur *c. per tuas* vbi Anan. *n.1.* & alij DD. de Simon. Mascar. plurimos concordantes citans, *de probat. lib. 1. concl. 462. n.6.* & Farin. ad saturitatem alios adducens, & testificans de communi *q.59. n.10.*

Ad defensam Rei.

5. Limitatur 4. Regula 1. vt admittatur mulier ad defensam Rei, Castren. Alex. Rimin. Aym. Mascar. Rolan. & Farin. *q.59. n.15.*

Inter Regulares.

6. Limitatur quintò Regula 1. vt admittatur in causis Regularium, iuxta tradita *hic supra q.30. n.10. & 11.*

Itē dum ex officio procedit Iudex.

7. Limitatur 6. Regula 1. vt procedat, quando agitur ad instantiam Accusatoris, secus, si Iudex procedat ex officio, vel per inquisitionem, seu denunciationem, tunc enim mulieris testimonium in criminalibus recipitur, *c. quoniam de testibus,* vbi gl. Io. And. Anton. de Butr. & Herric. Boyc.; Et hanc limitationem tenens Farin. *q.59. n.9.* eam comprobat authoritate plurimorum DD. & testatur de communi; Animaduertens eamdem limitationem destruere totam Regulam propositam, quia de generali consuetudine in omnibus delictis modo proceditur à Iudicibus ex officio, vt notat etiam Clar. & probat *in §. fin. q.3.* & idem Farin. *q.1. n.10.*; Et ego vlterius obseruo, non minus destrui Regulam per proximam sequentem hic limitationem, quæ Regula si partim per quintam limitationem destructa est, nempè tantum inter Regulares; per hanc sextam, & sequentem septimam generaliter destruitur.

Admittitur secundum Marchię Constitutiones.

8. Limitatur 7. Regula 1. vt ex Constitutionibus Marchiæ mulier in statu ecclesiastico in criminalibus in testem admittatur, vt dicit Vulpell. *cons. 74. in fi. num. 11. & est Constitutio in 4. lib. c. 17.* vbi, vt not. Farin. *n.16.* loquitur in omnibus maleficijs, vel quasi; dummodo mulier non patiatur alium defectum.

P 2 Sed

Sed in omni casu integræ fidei non est, vt *hic inf. n.*11. cum declaratione, de qua *infra n.*13.

9. Regula 2. sit; De iure ciuili, nec in criminalibus mulier à testificando repellitur *l. ex eo ff. de testibus*; Abb. qui testatur de communi *in c. quoniam, de testibus*, vbi idem tenent Imol. Anton. de Butr. & Boyc. & de eadem communi testatur Crot. & de magis communi Corrad. & pro hac Regula citat ad saturitatem Farin. *q.*59. *num.*17. subdens *n.* 19. quod ab hac cōmuni tātorū DD. quam verissimam credit, nec in indicando, nec in consulendo ipse recederet; licet alij ab eodem citati *n.*18. dissentiant.

Quid de iure ciuili.

10. Ampliatur Regula 2. vt procedat etiam in capitalibus, secundum communem opin. de qua sunt testes Soarez *in suis communibus opin. litera T. num.*131. & Alex. quem citat, & sequitur Clar. §. *fin. q.* 24. *vers. adde*, vbi alios citat; & hanc tenens Ampliationem Farin. *q.*59. *n.*23. testatur de magis communi, & pro hac *n.*22. citat Tiraq. & plures alios, quamuis non desint contrarium tenentes ab eo *num.*21. citati.

11. Limitatur regula 2. vt in omni casu mulier admissa, non sit integræ, fidei, & omni exceptione maior, Cephal. Aym. Alex. Dec. Corr. Bertaz, Rolan. Farin. & alij ab hoc citati *q.*59. *n.*26. qui *n.*21. *& sequentibus*, ponit aliquas alias Regulæ declarationes.

An sit integræ fidei.

12. Stante veritate huius, & antecedentis Regulæ, infero, quod in terris Ecclesiæ, in quibus præualet ius Canonicum, seruanda erit 1. Regula, etiam apud seculares; in terris verò Imperij laici seruabunt Regulam 2. sicut in terminis affirmant Floria. Crot. Rimin. Villalob. & Farin. *q.*59. *n.*20. vbi duos alios citat DD.

Quid seruandum in Statu Ecclesiæ, & in Imperio.

13. Regula 3. sit. In causa ciuili mulier ad dicendum testimonium admittitur, vt est tex. expressus *in l. ex eo ff. de testibus*, & in *c. ex eo* 15. *q.*3.; Et hanc Regulam procedere tam de iure Ciuili, quam Canonico affirmarunt Spec. Fely. Ias. & tot alij relati à Far. *q.*59. *n.*32. & de communi testatur Suarez *in suo thesaur. recept. opin. litera M. n.*258.; An autem mulier sit integræ fidei, præsertim in arduis ciuilibus, est controuersum, vt videre est apud Farin. *n.*35. *& sequentibus*: Hoc tamen teneas pro certo, quod data paritate in reliquis, magis creditur masculo quam fæminæ, vt ait Far. *n.*49. & hoc sine controuersia est.

Quid in causa ciuili.

14. Vnum hic prætereundum non duxi, quod in contractibus mulieres in testes non admittuntur, Farin. *q.*59. *n.*47. cum Aret.; Sicut nec etiam regulariter in testamentis, nisi in ipsis adsit clausula codicillaris Farin. *num.* 55. 56. 59. 61. *&* 64.

An in contractibus, & testamentis.

15. Plura, & latè Farin. de materia huius quæstionis tractat *q.*59. & faciunt dicenda *hic infra q.* 39. 40. *&* 41. de teste inhabili, & de fidei præstanda.

De teste infante, impubere, & pubere, Quæst. 38.

1. PRænotandum; Infantem esse minorem septem anno-

Quid sit Infans, Impubes, & Pubes. annorum *l. si infanti C. de iure deliber.*; Impuberem autem masculum, esse minorem annorum 14.; fœminam 12.; Puberem verò masculum maiorem esse 14. annorum; fœminam maiorem 12. annorum, & minores 20. seu 25. Farin. *q.* 58. *n.* 13.

Impubes repellitur. 2. Regula 1. sit. Infans indistinctè, tam in criminalibus, quam etiã in ciuilibus à testimonio repellitur, Bal. Gram. Aufrer. Marsil. Mascar. & Farin. *q.* 58. *n.* 5. vbi hanc Regulam indubitatam dicit; Et de facto si infans examinaretur, nullum prorsus faceret inditium, Farin. *num.* 47.

3. Regula 2. sit comprobatiua cum suis Ampliationibus, Regulam primam; Impubes præsertim in criminalibus causis à testimonio repellitur *l.* 3. §. *lege Iulia*, *& ibi gl. ff. de testibus, c. si testes* §. *lege Iulia* 4. *q.* 3. Bertaz, qui alios adducit *cons.* 3. *n.* 12. *lib.* 1. & hanc quoque Regulam dicit indubitatam Farin. *q.* 58. *num.* 9. vbi pro ea inducit decem DD. — Præsertim in criminalibus.

Etiam in ciuilibus. 4. Ampliatur primò Regula 2. vt procedat etiam in ciuilibus Far. *q.* 58. *n.* 1. vbi adductis in comprobationem Bar. Dec. Spec. Vinn. Corrad. Mascar. Monticel. & 12. alios DD. ait hanc ampliationem communiter esse receptam, & neminem, quem viderit habere contradictorem.

Item in testamẽtis. 5. Ampliatur secũdò Regula 2. vt testis esse non possit impubes in testamentis, §. *testes autem, instit. de testam. l. hac consultissima*, vbi DD. & præcipuè Ias. *n.* 10. *C. de testam.* Campeg. Crot. & Farin. *q.* 58. *n.* 8.

6. Ampliatur tertiò Regula 2. vt in criminalibus, & in ciuilibus causis testimonium impuberis, etiã parte non opponente sit ipso iure inualidum, & nullum, Ang. Marsi. Dec. Corrad. Monticel. Farin. & alij ab hoc relati *q.* 58. *n.* 12. — Ipso iure est inualida depositio eius.

7. Ampliatur quartò Regula 2. vt procedat etiam in impubere pubertati proximo, qui licet à iure præsumatur doli capax, *l. excipiuntur ff. ad Sillan.* non tamen admittitur in criminalibus ad probationem faciendam, cum nullam prorsus probationem faciat, sed tantum ad faciendum quale quale inditium admittitur, *gl. in l. inuitis ff. de testibus* Corrad. Cagn. Dec. Masc. cum alijs citatis à Farin. *q.* 58. *n.* 18. 47. *&* 48.; Vbi declarat illud quale quale inditium, non sufficere ad puniendum, nec ad torquendum, sed ad inquirendum secundum Bal. Corrad. Bertaz, Mascar. & tot alios *ibidem* citatos à Farin. qui *n.* 51. testatur de veriori, & communiori. — An pubertati proximus admittatur. — Quale quale inditiũ quid.

8. Limitatur primò Regula 2. vt non procedat in crimine læsæ Maiestatis, in quo omnes indistinctè admittuntur, imò coguntur, & torquentur, *l. de minoribus ff. de quæstion.* & per hunc tex. Dec. Cagn. Corrad. Mascar. & Farin. cum tot alijs ab eo citatis *q.* 58. *n.* 22. — Limitatur Regula in crim. læsæ Maiestatis.

9. Limitatur secundò Regula 2. quando dominus domus reperitur occisus in domo, & nescitur, à quo, tunc enim admittitur testis impubes, Farin. cum pluribus ab eo relatis *q.* 59. *n.* 25. — Item in homicidio Domini domus.

10. Limitatur tertiò Regula 2. vt quando veritas aliter haberi nõ potest, admittatur semper impubes testis in criminalibus, Alber. Spec. — Item vbi veritas aliter haberi nõ potest.

Ias.

Ias. Mars. Masc. cum 12. alijs, quos citat, & sequitur Farin. *q.* 58. *n.* 29. subdens *n.* 31. hanc limitationem verissimam, & communiter receptam esse à DD.; sublimita, dummodo constet aliunde, non solum alios testes non interfuisse, secundum Alex. Mascar. & Farin. cum alijs ab eo citatis *n.* 35.; sed etiam quod ex facti natura, & habitu, verisimiliter alij interuenire non potuerint, Alex. Crot. Georg. Plot. Ias. Rolan. & Farin. *n.* 36.

11. Limitatur quartò Regula 2. vt pubes factus non prohibeatur testificari de his, quæ vidit in pupillari ætate *gl. in l.* 3. §. *lege Iulia*, *& ibi* Bar. Alber. Iacobin. de S. Georg. & Florian. qui testatur de communi *ff. de testibus*, & similiter de communi sunt testes Igne. Calcan. & Clar. §. *fin. q.* 24. *vers. vidi*, vbi dicit hanc communem omnium, & indubitatam; & Spec. etiam ait *in tit. de teste* §. 1. *num.* 35. quod ita tenent omnes.

Pubes factus admittitur in antea visis.

12. Sublimita primò limitationem quartam, dummodo pubes factus deponat de rebus, quas vidit tempore, quo habebat aliquam discretionem, & proximus erat pubertati, nō autem ante, Clar. *ibidem* cum Alber. qui dicit hanc esse communem omnium sententiam. Quis autem dicatur proximus pubertati, declarat Menoch. *de arbitr. quæstionibus lib.* 2. *casu* 57.

13. Sublimita secundò limitationem quartam dummodo pubes ferat testimonium de his rebus, quas tempore, quo eas vidit, intelligere poterat aliàs secus, Clar. *ibidem*, & Farin. plures inducens *q.* 58. *num.* 58. *& sequentibus*.

14. Sublimita tertiò limitationem quartam, vt si impubes adhibeatur in testem in testamentis, absolutè non valeat eius testimonium, nec etiam postquam peruenit ad pubertatem, Farin. *q.* 58. *n.* 55.

15. Regula 3. sit. Pubes non prohibetur testificari in causis ciuilibus, Alber. Florian. Spec & Corrad. præterquam in ciuilibus arduis, secundum Crot. hos refert, & sequitur Farin. *q.* 58. *n.* 13. *&* 14.; Sicut prohiberi non debet pubes, vt sit testis in testamentis, secundum DD. & præcipuè Fabr. *in* §. *testes autem Instit. de testam.*

Pubes sit testis in ciuilibus, & in testamentis.

16. Regula 4. sit. Pubes maior 20. licet minor 25. annorum, admittitur in causis criminalibus in testem *l. in testimonium ff. de testibus*, vbi Imperator in teste in causa criminali requirit ætatem 20. annorum; hanc Regulam sequuti sunt Spec. Io. Andr. & Farin. *q.* 58. *n.* 19. vbi citat sex alios DD. concordantes, & plures alios remissiuè; & reprobat *n.* 21. contrarium tenentes, tanquam errantes.

Maior 20. sed minor 25. annorum in criminalibus admittitur.

17. Ampliatur primo Regula quarta, vt vigore *Constitutionum Marchiæ, lib.* 4. *cap.* 17. in toto statu Ecclesiæ, maior 14. quamuis minor 20. annorum, non repellatur à testificando in criminalibus, licet de iure communi talis pubes non admittatur *d. l. in testimonium*, vbi Alber. & Floria.; & Gomez testatur de communi, & in comprobationē Farin. *quæst.* 58. *num.* 10. citat ad saturitatem; Nota tamen, quod *dicta l. in testimonium*, loquitur, dum testis producitur ab Accusatore;

Quid de minore 20. annorum in statu Ecclesiæ, & vbi Iudex ex officio inquirit.

non

non enim interdicitur Iudici procedenti per inquisitionem, vt ex officio non possit talem puberem examinare, vt not. Alber. Floria. & Iacobin. de S. Georg. *in citata l. in testimonium*, Ang. Io. Andr. Masc. & Farin. qui octo alios citans *n.37.* præterea *n.39.* testatur de communi, & verissima; quicquid dicant Alex. & Cagn. in contrarium; & sic etiam de iure communi Iudex ex officio potest admittere dictum puberem; quod tamen intelligit Far. *num.41.* citans nouem DD. vt procedat in defectum aliarum probationum aliàs secus; Et vt talis minor 20. annorum faciat aliquam præsumptionem, & quale quale inditium ad inquirendum, iuxta declarationem hic supra *num.7.* de impubere pubertati proximo.

Pubes admittitur in defectum probationũ.

18. Ampliatur secundo Regula quarta vniuersaliter, vt vbi aliter veritas haberi non potest, de iure communi, omnis pubes admittatur in criminalibus, cum in hoc casu, etiam impubes admittatur, iuxta probata, & declarata *hic sup. n.10.*

19. De materia huius q. latius Farin. *quæst.58.* Et faciunt dicenda *inf. quæst.39.40. & 41.* de testibus inhabilibus, & de fide eis præstanda.

An testes inhabiles ad testificandum, admittantur, Quæst. 39.

1. Visum est supra de diuersis oppositionibus in specie contra personas testium, ex quibus eorum prætenditur inhabilitas, nunc, vt prædictæ, & omnes aliæ simul complectantur, videndũ est in genere de oppositione inhabilitatis contra eorũdem personas; scilicet, quod non sint legitimi testes, non integri, non idonei, seu non omni exceptione maiores; Et hæc erit oppositio quinta generalis, & vltima contra personas testium, quod sint inhabiles.

Testis inhabilis, quis.

2. Præmitto primo pro declaratione terminorum huius, & aliarũ quæstionum, de testibus inhabilibus tractantium; Quod testis inhabilis dicitur ille, qui contra se habet aliquam legitimam exceptionem, quæ ipsum in totum, vel in partem repellit; Sousa *in Aphoris. inquis. lib. 2. cap.13. num.3.* Sicut econtra testis omni exceptione maior dicitur, qui nulla legitima exceptione repelli potest, gl. Abb. & Præpos. *in cap. 1. de consang. & affin.* Corset. *in suis singularibus verbo integer num.3.* vbi testatur de communi, Alex. *cons. 18. num.6. lib.1.* vbi ampliat in exceptione non in totum testem repellente, sed tantum ei de fide diminuente; Et subscribit Mascar. *lib. 2. de prob. concl. 1019. num.5.* vbi testatur de communi, *& de probat. in præfat. q.6. n.69.* vbi ampliat etiam ad minimam exceptionem, debilẽ, & penè nullius momenti. Controuersum autem est, an testis idoneus sit omnino idem, quod testis omni exceptione maior; & affirmatiua quidem opinio est magis recepta à DD. teste Farin. *quæst.62 num.2.* qui pro hac inducit tredecim DD.; At ipse cum Blanc. Felyn. Socin. iun. Crot. & Mascar. sustinet, fundateque probat, quod testis omni exceptione maior dicatur magis fide dignus, seu fidelior, quam testis simpliciter idoneus: legitimus verò testis,

Quis sit omni exceptione maior.

Testis idoneus, legitimus, seu omni exceptione maior an differant.

stis, est idem, quod omni exceptione maior, secundum Paris. Monticel. & Farin. *num.* 4. *qui num.* 5. idem asserit de integro teste.

An testis qualitas præsumatur, vel sit per producentem probāda.

3. Præmitto secundo, quod dū à lege, vel statuto expresè non requiritur, quod testis sit bonæ conditionis, & famæ, hæc qualitas præsumitur, & per producentem probanda non est Farin. *q.* 62. *num.* 9. qui de communi testatur; Idem dic in via Farin. de teste idoneo, idoneitas enim præsumitur Far. *n.* 15.; Si vero expresse à lege, vel statuto hæc qualitas requiratur, probanda vtique erit, *idem num.* 8. quod præsertim procedit, quando talis qualitas expresè requiritur per verba geminata, vt si lex dicat; Sit testis integræ, & probatę opinionis, *idem num.* 7. *&* 11. Et multo magis si lex dicat, quod testis sit omni exceptione maior, *num.* 12. *&* 14. vbi testatur de communi; quicquid aliqui contra dixerint: sed cum non præsumatur, quod testis sit optimæ opinionis, ideo siue à lege, ista qualitas requiratur, siue non, per producentem, qui eam prætendit, probanda erit, Mascar. qui de communi Rolan. & Alciat. de magis communi, & hos sequitur Farin. *quæst.* 62. *n.* 6. & aduerte, quod quando dictę qualitates sunt probandæ, sufficit, quod inducti testes dicant, Testem, de quo agitur eos habere, & ab alijs haberi pro tali, secundum Farin. *n.* 16. His prælibatis.

Testis inhabilis reijcitur.

4. Regula sit. Testes inhabiles, de iure communi ad testificandum non admittuntur, Abb. *in c. I. & A. num.* 19. *de iudic.* & latè Monticel. *in suo repertor. testi. in verbo, testes, qui esse possint, per totum*, & est communis omnium DD. teste Farin. *q.* 62. *num.* 19. *vbi alios citat.*

In criminalibus testis sit omni exceptione maior.

5. Ampliatur primo Regula; vt, saltem in criminalibus, testes, non solum non debeant esse inhabiles, sed requiratur, vt sint omni exceptione maiores, ita Bal. Dec. Bursat. qui testatur de communi, & Farin. *quæst.* 62. *num.* 21. *&* 22. vbi citat concordantes ad saturitatem. Imò quod hæc qualitas requiratur in testibus etiam in ciuilibus, est communis opinio, vt aiunt Soarez, & Farin. qui plurimos ad hoc citat *n.* 20.; licet idem Farin. *num.* 21. teneat, in ciuilibus sufficere, quod testes sint idonei, & habiles, & si non sint omni exceptione maiores.

Quid in ciuilibus.

Reprobatorij esse debēt omni exceptione maiores.

6. Ampliatur secundo Regula, vt quando agitur de reprobandis testibus examinatis, semper testes reprobatorij debeant esse omni exceptione maiores, secundum Boer. Gram. Bal. Curt. & Rimin. qui ait, quod qualibet leuissima exceptio isto casu testes repellit; Imò Io: Monach. tenet, talem reprobatiuam probationem debere esse in superlatiuo gradu; & sequitur Virg. Boccac. qui ait hanc ampliationem præsertim procedere, quando ageretur de reprobando testes omni exceptione maiores, Vide Farin. qui hos omnes refert, & sequitur *q.* 62. *num.* 23.; *addens num.* 91. cum Mascar. qui alios refert, hanc ampliationēm procedere, etiā si ageretur de innocentia Rei, quę per testes reprobatorios, omni exceptione maiores probanda est; & hoc sic agatur de reprobando personas,

nas, siue dicta testium, Abb. Felyn. & Fariu. *n.* 25.

Appellari potest ab inhabilium admissione.

7. Ampliatur tertio Regula; vt si Iudex admiserit inhabiles testes, à tali admissione pars appellare possit, *cap. ex parte vers. licet autem, ibi, post appellationem*, vbi Abb. Felyn. Bal. & reliqui omnes Doctores, *de testibus*.

8. Deuenio modo ad limitationes quam plurimas, quibus proposita Regula in totum ferè destruetur.

Si testes sint probatę vitę, licet aliqualiter inhabiles, admittūtur, & exēplificatur.

9. Limitatur igitur primo Regula; vt testes inhabiles (quia e. g. sunt affectionati in causa, vt affines, fratres, domestici, &c. vel pauperes; &c. Si sint personę valdæ honestæ, & probatæ vitæ, suppleatur ex hoc inhabilitas, & admittantur, Aufrer. Dec. Decian. Mascar. & Farin. *q.* 62. *n.* 367.

Inhabiles in notorijs admittūtur.

10. Limitatur secundo Regula, vt in notorijs inhabiles admittantur, Carrer. qui alios allegat, & Farin. *quæst.* 62. *num.* 368.

Inhabilitas p torturā purgatur.

11. Limitatur tertio Regula, vt testis inhabilis admittatur, & eius inhabilitas in criminalibus purgetur per torturam, Gram. Cæphal. Bertaz. Felyn. Aym. Dec. Monticel. & Farin. *q.* 362. *num.* 377.

Species inhabilitatis deducenda.

12. Limitatur quarto Regula, vt testes non repellantur per solam oppositionem in genere, quod sint inhabiles, nisi etiam species inhabilitatis deducatur, Bal. Corrad. Riminal. & Farin. *q.* 62. *n.* 371.

Inhabiles admittuntur in exceptis, nō tamē ad probāda adminicula.

13. Limitatur quinto Regula, vt in criminibus exceptis, vt hæresis, læsę Maiestatis, latrocinij, simoniæ, &c. inhabiles admittantur, Clar. §. *fin. quæst.* 24. *vers. sciendum*, Abb. Rimin. Mascar. qui alios refert, & Farin. *quæst.* 62. *num.* 81. *& sequenti* qui *num.* 84. testatur de communi. Sublimita, vt inhabiles admittantur ad probandum crimina excepta, non autem adminicula, Bar. Bal. cum pluribus alijs citatis à Farin. *q.* 56. *n.* 72. *& seq.* vbi testatur de communi.

Item ad Rei defēsionem, dummodo non sint reprobatorij.

14. Limitatur sexto Regula, vt inhabiles admittātur ad Rei defensionem, & ad eius innocentiam probandam, Spec. quem sequitur Clar. §. *fin. quæst.* 24. *vers. item scias*, vbi cum Anton. Gom. testatur de communi, de qua etiam Soarez, & huic limitationi consentiunt Mascar. Monticel. Mars. & alij relati à Farin. ipsos sequendo *quæst.* 62. *num.* 90. Sublimita, vt non procedat limitatio in testibus reprobatorijs, qui, vt probaui *hic supra num.* 6. debent esse omni exceptione maiores; Nec vbi ageretur de partis pęna, seu præiudicio, Farin. *num.* 93. cum Bal. Fely. Gram. & Saly.

Quid si rogentur in contractibus.

15. Limitatur septimo Regula, vt inhabiles cogniti à partibus, & rogati, vt sint testes in instrumentis, seu in priuata apoca, plenè probent contra rogantes, nisi propter odium ipsorum testium à iure repellantur, Farin. qui DD. citat *q.* 62. *num.* 110. *& seq.*

Inhabilis ex tacito, vel expresso consensu partis admittitur.

16. Limitatur Regula octauo, vt parte citata ad videndum examinari testes, præsente, & nihil opponente, testes inhabiles admittantur, & probent ex tacito partis consensu, Alber. Ang. & Saly. *in l. si quis testibus, C. de testibus* Bal. Bertaz. Farin. qui alios citat *quæst.* 62. *num.* 175. *&* 181.; Quod multo magis

procedit interueniente expresso partium consensu, Campeg. Marsil. Saly. & Farin. *n.* 177.

17. Sublimitatur primo limitatio 8. vt per non oppositionem, non approbentur dicta testium, sed personæ, Bar. Cyn. & Saly. *in authen. si dicatur C. de testibus*; Imò nec personæ, si pars inhabilitatem earum nesciebat Alber. Saly. Castren. & Ang. *in l. si quis testibus* C. de testibus; vel quando inhabilitas constat in actis ex confessione testis inhabilis, Aug. Lanfran. & Farin. *q. 62. n.* 189.

An per hoc testes approbentur.

18. Sublimitatur secundo limitatio 8. vt per consensum tacitum, vel expressum partiũ tollatur tantum inhabilitas, quæ partium consensu tolli potest, vt inimicitiæ, familiaritatis, consanguinitatis, & similium, quas in partium fauorem lex induxit; secus in inhabilitatibus, quæ inductæ sunt in odium testium, vt sunt exceptiones banni, &c. quæ ita excludunt testes, vt admissi, etiã parte non opponente, nihil probent, Bal. Masc. Menoch. & Farin. *quæst. 62. num.* 186. vbi citans concordantes, testatur de magis communi, quicquid dicat discordans Salyc.

Et inhabilitas tollatur.

19. Sublimitatur tertio limitatio 8. vt testes inhabiles, parte non opponente, Iudicis officio repelli possint, *l. quos prohibet*, vbi Bal. Ang. & communiter DD. *ff. de postulan.* & de communi, & verissima testatur Farin. *quæst. 62. nu.* 191. vbi pro ea citat 12. alios DD.; Quod intelligendum est procedere in testibus inhabilibus eorum culpa, delicto, vel incapacitate, prout sunt condemnati, infames, minores, fœminæ, viles, & similes, hi enim etiam parte non opponente, possunt Iudicis officio repelli; Secus est in inhabilibus fauore partis, vt sunt domestici, consanguinei, inimici, & similes, quos, si pars non opponat, nec Iudex ex officio repellit, Fely. Alex. Anton. de Butr. Mascar. Imol. Rip. & Farin. *q. 62. n.* 192. vbi alios citat, & testatur de communi.

Et an Iudicis officio repellantur.

20. Limitatur Regula nono in causis summarijs, in quibus inhabiles admittuntur, cum in his testium reprobatio non concedatur, Monticel. qui latè de hac materia tractat, *in rubr. Quotuplex testium reprobatio admittatur, fol.* 289. *col.* 2. *&* 290. *col. prima*, Felyn. Monticel. Boer. Afflic. Osasc. & Farin. *quæst. 62. num.* 193. Nisi aliquando ex iusta causa, Bar. Menoch. & Farin. *num.* 207.

In causis summarijs inhabiles admittuntur.

21. Hinc infertur, quod, cum in iudicio Regulari procedatur summariè, iuxta Regularium indulta, vt probaui *sup. quæst.* 8. *num.* 3. in tali iudicio testes inhabiles possunt admitti, & à iure reprobati, vt infames, &c. vt notatur in eadẽ quæst. 8. *num.* 13. *& q.* 30. *num.* 10. *&* 11.; Et idem dicendum est in omni casu, in quo interuenit dispensatio Papalis, qua stante omnes testes iure positiuo inhabiles admitti possunt, puta periuri, criminosi, infames, & similes, ita Franc. Cason. *in tract. de tormentis cap.* 11. *rub. de non torquen. Cler. num.* 12. vbi testatur de communi, & ait, quod ita notant omnes *in cap. testimonium de testibus*, & Farin. *q. 62. n.* 370.

Vt apud Regulares, vel ex dispensatione Papæ.

22. Hæ sufficiant limitationes pro termino quæstionis huius, ne nimis

nimis in longum protrahatur; aliā limitationem non modici momenti reseruo *pro sequenti q.*

De alijs casibus in quibus testes inhabiles admittuntur, vel non,
Quæst. 40.

1. Limitatur decimo Regula in præcedenti quæstione proposita, vt testes inhabiles admittātur in casibus, in quibus actu, & habitu veritas aliter haberi non potest; vt quia factum sit tale, quod de sui natura, vel ratione loci, & temporis, verisimiliter alij testes interuenire non potuerint, prout sunt coniuratio, conspiratio, hæresis, &c. Item gesta in Capitulo Canonicorum, in quo non nisi Canonici interuenire solent; Vel gesta domi, Anton. de Butr. & Felyn. *in cap. tertio loco de probat.* Mascar. *lib. 3. concl. 1359. num. 9. de probat.* vbi refert concordantes, & restatur ita sentire omnes DD. & Farin. *q. 62. num. 62.* vbi citat Dec. Boss. & 24. alios DD.

Inhabiles admittū̄tur, dum actu, & habitu veritas haberi aliter non potest.

2. Ampliatur limitatio 10. vt inhabiles admittantur generaliter, siue habitu, siue actu veritas aliter haberi non possit, ita Clar. §. *fin. q.* 24. *vers. sciendum,* Dec. qui de communi, quem refert, sed non sequitur Farin. *quæst. 62. num. 50.* vbi adducit 18. alios concordantes. Item in delictis difficilis probationis, vt est furtum, adulterium, simonia, tractatus, &c. Mascar. Monticel. & alij relati à Farin. *num. 28.* qui *num. 29.* testatur de communi. Item in factis de nocte, Mascar. qui alios refert, Rolan. qui testatur de communi, & alij relati à Farin. *num. 33.* Sed quia DD. tenentes propositam decimam limitationem, & in ea citati, asserunt testes inhabiles admittendos non esse, nisi actu, & habitu veritas aliter haberi nō possit, hæc Ampliatio non videtur sequenda, nec recedendum ab ipsa limitatione cōmuniori calculo DD. approbata, vt ponderat non recedendum Farin. *num. 64.* vbi respondet cuidam rationi Clari oppositū probantis

Vt in delictis difficilis probationis, seu patratis de nocte solet continge re.

3. Sublimita primo limitationem decimam; Necessarium non esse, vt testes inhabiles admittantur, quod omnino impossibile sit, alios testes non interuenisse, sed sufficere, quod, à communiter accidentibus, interuenire nō potuerint, vt benè declarat Boss. *in tit. de indit. num. 263.* & sequitur Farin. *quæst. 62. num. 67.* In casibus verò, in quibus alij potuerunt interuenire, inhabiles examinati, aliqualem tantum probationē faciūt, Mars. Fely. Dec. & alij relati à Mascar. quos sequitur Farin. *nu. 68.* ita inter alios expresse tenet Boss. *tit. de indit. num. 165. & 177.* & in proposito citat quamplures nominatim, & plures alios remissiuè Farin. *num. 73.*; Et ad oppositum inducit etiam plures *num. 74.*; Sed horum opinionem nimis duram *num. 77.* appellat; & propterea alteram ipse sequitur tāquam veriorem, communiorem, & à qua in consulendo, & iudicando non credit recedendum.

Habitu non posse interueni re. declaratur.

4. Sublimata secundo limitationem decimam; Vt quando inhabilitas resultat in teste ex pluribus defectibus, talis testis nō admittatur, nec

Quid dicendum, quādo testis patitur plures defectus.

nec admissus probet, etiam in casu aliàs à iure permisso, nedum ad probationem, sed nec quoad indicium, seu præsumptionem, quia prorsus, & omnino repellitur, ita Marsil. Ant. de Butr. Bertaz. cum 10. alijs DD. quos citat, & sequitur Farin. *quæst. 62. nu.* 381. inter quos Bursat. testatur de communi; Et in specie, quod nec in casu, in quo aliter veritas, haberi minimè potest, aiunt Marsil. Natta, Gabr. & Farin. *quæst. 62. num.* 80. vbi inducit 6. alios concordantes, inter quos Bertaz. testatur de cōmuni, & quod hęc opinio omnium consensu recepta est. Neque cum tortura Bertaz. hanc esse communem astruens; tortura enim vnam, non plures inhabilitates tollit. Neque in exceptis, Cæphal. Natta, Mascar. & Baiar. ad Clar. §. *fin. quæst.* 24. *vers. sciendum*. Neque stante statuto admittente testes inhabiles, Rimin. & Farin. *n.* 382. vbi asserit non solum hanc totam sublimitationem communiter receptam, sed quod neminem, legerit eidem contradictorem; Et quod talium testium depositiones annihilentur, dixerunt, Socin. Barbat. Marsil. & Baiar. ad Clar. *q.* 24. §. *fin. vers. sciendum num.* 128.; Et per consequens, cum id quod non est, suppleri non possit, cum tales depositiones sint prorsus nullæ, non poterunt ab alijs suppleri, Baiar. *vbi sup.* citans Abb. & Rolan.

5. Non est hic reticendum, sed valde notandum, insignes Iurisperitos, & in praxi criminali egregiè per plurimos annos versatos, Boss. Clar. Iosephum Ludou. & Baiar. constanter asseuerare, quicquid sit de iure, hanc secundam sublimitationem de consuetudine non seruari; Vnde Clar. *in* §. *fin. quæst.* 21. *vers. scias tamen*, ait; Dictum socij criminis, etiam periuri, sufficere ad assumendas informationes, imo etiam ad formandam inquisitionē, & plerumque etiam ad torturam, secundum obseruatam consuetudinem; Et conformiter loquens Clar. *in lib.* 5. §. *falsum vers. subornans*, dicit, quod quicquid sit de iure, consuetudo obseruat, quod credatur socijs criminis periuris, vt procedatur ad inquisitionem, vt attestatur etiam Boss. *in tit. de inquisit. num.* 46. Et subdit *ibidem* Clar. quod practica est, quod huiusmodi testes confirment dictum in tortura, deinde procedatur contra nominatos; Quinimo Boss. *in tit. de indit. n.* 156. *circa fin.* ait, talibus credi etiam ad torturam, modo aliquod aliud adminiculum concurrat, & sicut Boss. ait, quod ita communiter seruatur, ita Clar. dicit, se ita multoties vidisse obseruari; Et subscribens Iosephus Ludou. *in decis. lucen.* 15. *n.* 6. asserit, se pluries ita practicasse; Et post eum Baiar. *ad Clar. quæst.* 24. *n.* 26. ait, dicant quicquid velint Rolan. & Bertaz. in contrarium, ita tamen seruatur; asseuerans, se ita practicasse, & practicari vidisse; Et quod ipsemet per spatium 27. annorum continuorum, hanc consuetudinem, alio tamen concurrente adminiculo, & tortura socij criminis, practicauit, & practicari vidit in Statu Ecclesiastico, & in Regno Neapolitano; & quod ita quotidie eius Auditores practicabant; aliàs enim omnia ferè delicta, præser-

Quid de cōsuetudine seruetur in praxi.

tim

tim occulta, impunita remanerent. Et idem Baiar. *ibidem n.* 128. vlterius dicit; quod quicquid sit de iure, veritas est, quod consuetudo seruat, vt omnes testes cum tortura admittantur, & si mille defectus paterentur; & quod aliàs rarò dictum socij criminis indicium faceret, quia pauci sunt socij criminis, qui pluribus defectibus non sint notati, & sic delicta remanerent impunita; Putat tamen Baiar. quod, cum tales testes sint plusquam infames, maiori etiam tortura sint afficiendi ad conualidanda eorum dicta. Et ex his videtur concludendum, quod de iure procedat sublimitatio; sed de consuetudine non seruetur.

De eadē consuetudine.

6. Sublimita primò omnes decem simul propositas limitationes, vt in quibuscunq; casibus, inhabiles non admittantur, nec probent sine tortura, Gram. Marſ. Maſc. Burſat. qui testatur de magis communi, & Farin. *quæst.* 62. *num.* 379.; Quod intellige, dum inhabilitas prouenit ex defectu famæ, vel status, Bertaz, Masc. & Farin. *num.* 380. secus si proueniret inhabilitas alio respectu, tunc enim non esset necessaria tortura, vt in casib. à iure expressis, inhabiles admittantur, & probent, Boss. Carer. Gabr. Plot. & alij, quos citat, & sequitur Farin. *dicto num.* 380. Sed animaduertè, quod consuetudo est apud nos admittendi, quando opus est, testes inhabiles sæculares, vel non ex nostris, sine vlla tortura, & nostros cum tortura, regulariter Religiosa, vt disciplinæ, vel similis.

Inhabiles nō admittūtur, nec probant sine tortura, & declaratur.

Quid apud nos.

7. Sublimita secundò easdem limitationes decem, vt in omni casu, in quo testes inhabiles in criminalibus admittūtur, & admissi aliquam faciunt fidem, id intelligatur, si deponant super principali facto, & delicto, secus si super circunstantijs, & adminiculis, Farin. *quæst.* 62. *n.* 387. *& quæst.* 37. *num.* 18. *& seq. & num.* 32.

Inhabiles non probant circūstantias & adminicula.

8. De materia huius, & præcedentis quæstionis latè Farin. *q.* 62. *numeris in eisdem citatis*; Et Monticel. *in repert. testi. verb. Testes, qui esse possint.*

Quanta fides præstanda sit testibus inhabilibus examinatis, Quæst. 41.

1. Regula 1. sit. Testes inhabiles contra producentem eos benè probant *cap.* 3. *verſ. ſi quis* 4. *q.* 3. *l. ſi quis testibus C. de testibus*, vt ibi notant etiam per illum tex. Bar. Bal. Saly. Cyn. Castren. Ang. & alij communiter, & de communi testatur Mascar. *de probat. lib.* 3. *concluſ.* 1235. *n.* 1. *& ſeq.* & Farin. ad saturitatem concordantes inducens *q.* 62. *n.* 211. ait hanc Regulam ab omnibus nemine discrepante, quem viderit, receptam.

Testes inhabiles cōtra producētem bene probant.

2. Ampliatur primò Regula 1. vt testis vnicus inhabilis plenè probet contra producentem, Aym. Bursat. Cæphal. Menoch. Socin. iun. & plures alij, quos refert, & sequitur Farin. *q.* 62. *num.* 237. inter quos Gabr. testatur de communi, de qua etiam Farin. *n.* 238. & Vasq. referens pro hac ampliatione Bursat. secum tenentem, facit conclusionem, quam dicit clarissimam, &

Quamuis vnicus plene probat

commu-

communiter approbatam, quod scilicet, Testis vnicus à parte, quamuis tantum tacite, approbatus, plenè contra producentem probet. Vide *inf. n.5.*

In criminalibus & inhabiles contra fiscum producētem bene probant, in eadem, & in diuersa causa, si reproducantur, & in causa cū diuersis personis.

3. Ampliatur secundò Regula 1. vt testes inhabiles, etiam in criminalibus, & contra producentem fiscum benè probent, Bursat. Cæphal. & Farin. cum pluribus ab eo inductis *q.62. num.213.*; In eadem causa, & etiam in alia, si, contra iam producentem, reproducantur, est communis DD. teste Boer. *decis.* 245. *n.3.* & Farin. pluribus concordantibus inductis *num.216.& 217.* testatur *in fin. numeri* 218. de communi, & verissima, quæ apertè probatur *in dicta l. si quis testibus, ibi in alia causa*; quod procedit quamuis causa esset cum diuersis personis, secundum Bal. Saly. Masc. Alex. & Farin. qui *num.220.* citatis pluribus alijs DD. testatur de communi licet contra sentiant Odofr. & Castren.

Quamuis producēs, illis examinatis, non vsus fuerit, imo licet producēs non examinauerit; vel si productos ab aduersario vsus fuerit.

4. Ampliatur tertiò Regula 1. vt testes inhabiles contra producentem probent, & si illis examinatis postea producens vsus eisdem non fuerit, Cyn. *in l. si quis testibus C. de testibus*, vbi Fulgos. Odofr. Saly. Castren. Ang. & Alber. qui testatur, quod hoc communiter in iudicijs approbatur; & de communi est etiam testis Alex. *cons.191. num.* 4. *lib.* 7.; Imò idem dic quamuis etiam post productionem, pœnitens producens testes non examinauerit, Bal. Ant. de Butr. Mascar. Farin. & alij ab eo citati *q.62. num.* 223. Et præterea si pars aduersa producat testes, si illis tu vsus fueris, non poteris eosdem contra te reproductos reprobare; Alber. Ang. Cyn. & Saly. *in dicta l. si quis testibus.*

Testis deponēs de credulitate, vel de audita alieno, an probet cō tra producentem.

5. Ampliatur quartò Regula 1. vt testes inhabiles in dicto puta quia deponunt de credulitate, vel de auditu alieno, probent contra producentem, si post productionem testium, & examen didicitum, & publicatum, eorum examen productum fuerit, secus si non fuerit didicitum, & publicatum, ita distinguit, loquendo de teste de credulitate deponente, Aym. Bursat. Iosephus Ludouic. & Farin. *q.62. num.* 229. vbi testatur de communi, & de teste de auditu, Tobias Non. Iosephus Lud. & Farin. *n.236.*; Verum est quod materia huius ampliationis est controuersa, de qua latè Farin. *n.226. & sequentibus.*

Producēs testes, an possit opponere superueniētes exceptiones.

6. Limita primò Regulam 1. vt producens testes, non impediatur opponere exceptiones superuenientes post productionem, *l. si quis testibus, vbi* gl. Ang. Bar. Cyn. Castren. & alij communiter *C. de testibus*; Et hoc intellige de oppositionibus contra personas testium, quia contra eorum dicta, dubio procul, producens semper potest opponere, iuxta *eundem tex.* & DD. quibus plures concordantes addit Farin. *q.62. n.241.*; Nisi inducens testes produceret postea etiam testium examen didicitum, & publicatum, quia tunc nec contra dicta posset excipere, Aym. Bursat. Maran. Menoch. Mascar, & Far. *n.243.* vbi testatur de communi.

Præsertim quas nesciebat.

7. Limitatur secundò Regula 1. vt procedat, quando producens sciebat testium inhabilitatem, secus si igno-

si ignorabat, Bal. Castren. Cyn. & alij DD. communiter *in l. si quis testibus C.de testibus*; Vbi Saly. *n.*13. ait, quod isto casu ignorantia probatur producentis iuramento, & sequitur Boer. Campeg. Masc. & Far. *q.62. n.*245.

8. Limitatur tertiò Regula 1. vt semper, etiam à producente possit opponi subornatio, *l. si quis testibus C.de testibus, vbi gl.* Ang. Cyn. & plures alij, quos refert. & sequitur Farin. *q.62. n.*246. siue subornatio facta sit praemio, siue prece, Alber. & Far. *ibidem*.

Subornatio à producente opponi potest.

9. Limitatur quartò Regula 1. vt contra testem à me productum, possim inhabilitatem opponere, quando inter me, & aduersarium ratio viget diuersa; vt si ego produxi fratrem tuum, quem à te reproductum reprobare possum, ratione affectionis, quae non militabat, quando eum produxi, vnde non intrat hic Regula *in l. si quis testib. C.de testib. vt ibi* notant Campeg. & Castr. & ita, *in c. praesentium de testibus*, tenent Abb. Anton. de Butr. & Fely. quibus, alios etiam citans, subscribit Farin. *q.62. n.*248.

Producēs opponit contra testē reproductum à parte, dū inter eos diuersa vi get ratio.

10. Limitatur quintò Regula 1. vt Iudex ex officio possit productos repellere testes, Farin. *q.62. n.* 253.

Iudex ex officio potest productos repellere.

11. Limitatur sextò Regula 1. vt quando testes à me producti, fuerunt ab aduersario reprobati, si per eum reproducantur, possim & ego eos reprobare, Ang. Castren. & Cyn. in *l. si quis testibus C. de testibus*, Masc. plures referens concordantes, Campeg. Monticel. & Farin. *q.62. n.*254. *& seq.*; Nisi vsus fuerim testibus contra opponētem post oppositionem factam, Masc. Nell. & Farin. *n.*257.; Et dummodo oppositio non fuerit tantum generalis, sed specialis, vt quod testes sint criminosi, affines, inimici, quae operatur, vt eos impugnare producens possit, Farin. *n.*258. *vbi* cum Boer. testatur de communi; Et dummodo oppositio fuerit contra personas, si enim fuerit tantum contra dicta, testes probant contra producentem, Fely. Mascar. & Farin. *n.*259. qui *n.*260. alias limitationes huius sublimitationis affert remissiuè.

An si testes producti ab vna parte, ab altera teprobērut, si ab hac reproducātur, possint ab illa reprobari.

12. Regula 2. sit. Testium numerus, non quidem dictorum, sed personarum inhabilitatem supplet, Mascar. Monticel. Ruyn. & Farin. *q.62. n.*319.; Ita vt in causis ciuilibus, eis fides praestetur, Alex. Bertaz. Ias. Masc. & Farin. *n.*309. vbi allatis 15. DD. alijs, testatur de communi; Non tamen in ciuilibus grauibus, & arduis, quae criminalibus aequiparantur, Corrad. Fely. Ias. Marsi. Gram. Monticel. & Farin. *n.*313.; Et multo minus in criminalibus, Carrer. Corrad. Gram. Ias. Gabr. Marsil. Ruyn. & Farin. *num.* 111. Quod intellige ad condemnandum, nam quoad torquendum testium numerus in criminalibus supplet inhabilitatem, Bertaz. Bursat. Carrer. Gramm. Nat. & Farin. *n.*112.; Et hoc quando inhabilitas diminuit tantum fidem testibus, secus si in totum eos repelleret, quod enim non est, suppleri non potest, *l. si manente ff. de precar.* & per hanc rationem, ità tenent Aym. Gabr. Gram. & Monticel. cum pluribus alijs,

Testium numerus an suppleat inhabilitatē in ciuili. & in criminali.

alijs, quos refert, & sequitur Farin. *q.62.n.317.*

Quotus esse debeat testiũ numerus supplens.

13. Testium autem numerus, vt suppleat inhabilitatem, quotus esse debeat, secundum veriorem opinionem, arbitrio Iudicis est remittendum; & ad ritè arbitrandum, Iudex benè, & prudenter inhabilitatis qualitatem cõsiderabit, Aret. Fely. Gabr. & alij, quos sequitur Farin. *q.62. n.327.*; Non desunt tamen aliqui à Gabr. relati, qui dicunt, quod ad hoc vt inhabiles plenè probent, non debent esse minoris numeri, quàm quatuor; Et alij asserunt, sufficere vt sint tres, & hi sunt Alciat, Bertaz. Fely. & Socin. quos refert Farin. *n.325. & 326.*

Vnius inhabilitas suppletur ex magna habilitate alterius.

14. Regula 3. fit. Inhabilitas vnius testis examinati, suppletur ex magna fide, & habilitate alterius, Bertaz. Dec. Gabr. Marsil. Tiraq. & Farin. qui cum Gabr. testatur de communi *q.62. num.330.* vbi citat concordantes ad saturitatem; Et hanc regulam communiter tradũt DD. omnes, *per illum tex. in l. si quis ex argentarijs ff. de eden.*

Item ex adminiculis, coniecturis, &c.

15. Ampliatur primò Regula 3. vt inhabilitas testis suppleatur etiam ex adminiculis, conie&turis, præsumptionibus, & verisimilitudinibus, Alex. Ang. Corrad. Masc. Marsil. Dec. Bertaz. et Farin. *q.62. num.335.* vbi citatis duodecim alijs DD. concordantibus, testatur de Communi; et præsertim Virgilius Boccacc. relatis alijs, facit conclusionem generalem, quod adminicula supplent defe&tum probationis, et ait ità à Rot. Rom. sæpè seruatum fuisse: Et hinc est, quod testis inhabilis benè probat contra diffamatum, secundum Corrad. Gabr. qui plures refert, et Farin. *q. 62. n.339.*; Intellige hanc ampliationem, dummodo inhabilitas non sit talis, quæ in totum repellat, hæc enim non potest suppleri, Riminal. et Farin. *n.340.* iuxta dicenda hic proximè *n.19.*

Plene suppletur a contestibus legitimis.

16. Ampliatur secundò Regula 3. vt testis inhabilitas ità suppleri possit, vt plena probatio resultet, dummodo ex depositionibus plurium aliorum contestium fide dignorum, supplementum fiat, vt tenet Gabr. et plures alij DD. ab eo relati, nec non Far. *q.62.n.331.* vbi ait, et meritò, hoc indubitatum esse cum etiam sine illo inhabili prædi&ti contestes plenè probent.

An ex fide vnius magna fide digni plene suppleatur alterius inhabilitas.

17. An verò testis vnius inhabilitas, ex fide vnius tantùm alterius, ità suppleatur, vt ex depositione vnius inhabilis, et alterius magna fide digni, plena probatio resultet, apud DD. controuersum est. Partem negantem tenent Portel. *in dub. Regul. ver. testis n.10.* Pegna, Sousa, et Diana *par.4. tract.8. resol. 129.* quia, aiunt, ex dignitate vnius testis, non reparatur alterius defe&tus, et antea idem senserunt Alex. Corrad. et Riminal. quos refert, sed non sequitur Farin. *q.62.n.331.* At affirmatiuam tenuit Pitign. citans Bal. et alios DD. *in l. si quis ex argentarijs §. 1. ff. de eden.* et sustinent Ang. Castr. Felyn. Gabr. et Farin. *n.331.*

Opinio Authoris.

18. In hac controuersia ita concluderem, quod dum vnus testis est nimis inhabilis, præsertim inhabilitate totaliter repellente, cum hæc ex magna fide contestis suppleri

pleri

pleri non possit, vt dicetur *infra n.* 19. opinio negatiua sequenda est; Sicut etiam, dum alter testis, qui deberet supplere inhabilitatem, licèt non repellentem, alterius testis, esset tantùm idoneus fidei ordinariæ, non autem præstantissimæ, ad tradenda *infra num.* 20. Si verò duæ conditiones simul concurrerent, prima, quia testis non integer, non esset nimis inhabilis, eo quòd tantum esset pauper, vel vilis, sed alias grauiores exceptiones non pateretur, cum hæc inhabilitas de facili suppleri possit, concurrente pariter secunda conditione, quòd alter testis, qui debet supplere, sit maximæ fidei, vt si esset nobilis, religiosæ, & probatissimæ vitæ, cum huius dictum, quamuis secundum magis communem, vt singulare non plenè probet, nihilominus, adeo excedat semiplenam, vt vndecim DD. à Farin. relati *q.63. num.5.* sustineant, quod imò plenè probet, videtur, quòd illud parum, quòd inhabili deest, plenè suppleatur cum eo, quòd dignissimus supra semiplenam habet, tolerabilisq; sit affirmatiua opinio, habita tamen etiam in hoc casu seria reflexione super doctrina infra tradenda *n.21.* Vide *sup. q.36. n.17.*

19. Limitatur primò Regula 3. vt testis inhabilitas in totum repellens, non suppleatur ex magna fide contestis, Ang. Bal. Mascar. Marsil. Tiraq. & Farin. *q.62. n.341. & seq.* vbi 12. alijs concordantibus DD. inductis, de communi testatur.

Totalis inhabilitas nō potest suppleri.

20. Limitatur secundò Regula 3. vt non sufficiat testem supplentem esse ordinariæ fidei, sed debere esse omni exceptione maiorem, & præstantissimæ fidei, Alex. Corn. Gabr. Monticel. & alij, quos refert, & sequitur Farin. *q.62. n.344.*

Supplens sit præstātissimus.

21. Limitatur tertiò Regula 3. vt illa non procedat in criminalibus, quo ad condemnandum, sed quo ad torquendum Gabr. qui concordantes refert *lib.1. de testib. concl.5. n.10.* & Far. *q.62. n.345.* & in simili *n.311. & seq.* Quid dicendum sit in causa Criminali Ciuiliter intentata, vide Gabr. *ibidem num.11.* Quid verò sentiendum sit in causa ciuili ardua, agit Riminal. *cons.128. post n.23. lib.2.*

Quid in criminalibus.

22. Regula 4. sit. Testes inhabiles examinati, quamuis non probent, faciunt tamen inditium, Bertaz. Fely. Mascar. Marsil. & Farin. qui sex alios citat *q.62. n.261. & seq.*; Et præsumptionem, *gl. in c.1. de testibus in 6.* vbi Franc. Gemin. qui citat Innoc. & Io. Andr. & post hos Farin. *n.264.* inducens Alfrer. Mascar. & Rimin. *& n.266.* testatur de communi, à qua ait non recedendum; licet Riminal. sibi contrarius Ang. Monticel. & Æmil. teneant, tales testes nullum inditium facere.

Depositio testium inhabiliū ad quid valeat.

23. Ampliatur Regula 4. vt dū testis totaliter à lege repellitur, si examinetur, faciat eius dictum inditium ad inquirendum specialiter super delicto Clar. §. *fin. q.24. vers. vidi etiam,* Boss. *tit. de inquisit. n.56. in fi. & n.57.* Menoch. *de præsumpt. lib.1. q.88. n.12.* licet Brunor. Carrer. Diaz, & Mars. sustineant talem testem inditium nullum facere, & ab his non discordat Farin. *q.62. num.287. & sequ.*; Si verò inhabilitas

Distinguitur inter inhabilitatem totalem, vel non totalem.

R non

non totaliter repelleret, sed de fide minueret, tale inditium sufficeret etiam ad torturam, secundum Bal. Brunor. & Felyn. dummodo plures sint tales testes, Brunor. & Farin. *n.* 271. & 272. Ita resoluendum censeo in hac controuersa materia, de qua Farin. locis sup. citatis.

Si examinentur nō examinandi, an probent.

24. Limita primò Regulam 4. vt qui propter eorum inhabilitatem examinari non debuissent, si examinentur nunquam probent ad condemnandum, Bal. Fely. & Far. qui *q.62. n.284.* alios citans testatur de communi, quam contradictorem dicit nō habere; Imò addit *n.286.* cum Marf. Aret. Fely. & alijs ab eo citatis, quod si pars opposuerit contra tales testes, nullum prorsus indicium faciunt.

25. Limita secundò Regulam 4. in testibus, qui propter reuerentiam Reorum examinari non debuissent, vt Reorum filij, serui &c. hi enim si examinentur non faciūt inditium, Farin. *q.62.n.289.* vbi citat iura, Bartolum, & alios DD.; Idem dic de domesticis, familiaribus, & similibus, qui non faciunt inditium, nisi essent personae valde honestae, Abb. Bal. & Farin. *n.294.* vbi alios citat.

26. De materia huius q. latè Farin. *q.62. numeris hic supra relatis*, Bar. Bal. & alij DD. *in l. si quis testibus C. de testibus*.

An exceptio inhabilitatis testium impediat examen, vel reponenda sit in fine litis; Et quo tempore inhabilitas sit consideranda, Quaest. 42.

Exceptio inhabilitatis contra testes in fine litis reseruatur regulariter.

1. Regula 1. sit, Exceptio inhabilitatis contra testes opposita, regulariter examen non impedit, sed in fine litis reseruatur, Bal. *in Auth. si dicatur C. de testibus n.2.* vbi rationem affert, cum Bal. sentiunt *ibidem* Bar. Castren. & Salyc. nec non gl. *in c. ex parte de testibus*, vbi Abb. Imol. Fely. & alij communiter, subscribit Farin. concordantes inducens *q.62. n.350. & seq.*; Quicquid contra sentiant Ioānes Vinc. & Hosti. quorum rationibus respondet, *vbi sup.* Bal. & eorum opinio, vt notat Farin. *n.350.* communiter reprobatur à praecitatis hic supra DD. Itaq; iuxta propositam Regulam; Dum opponitur inhabilitas, si legitima sit exceptio, à Iudice admittenda est absolutè; in dubio verò cum clausula; Si, & in quantum, &c. secundum communem de qua testantur Corrad. & Farin. *num.* 352.; Et Iudex examen prosequetur, disputationem exceptionis reseruando in finem litis, vt aiunt praecitati DD.; Quod tunc praesertim seruandum est, cum malitiosè, & calumniosè opponitur *c. licet de probat.* & not. Abb. Corrad. Socin. & Farin. *q.62. num.355.*

Nisi cum exceptione praesūptio iuris concurreret.

2. Limitatur primò Regula 1. quando cum exceptione, iuris praesumptio concurreret, vt si opponeretur, Testem esse seruum; & ipse testis fateretur, se iam seruum fuisse, sed modo esse manumissum, ius enim praesumit talem adhuc esse seruum, vnde haec exceptio impediret examen, Farin. alios inducens *q.62. n.357.*

3. Limitatur secundò Regula 1. in exceptione inimicitiae capitalis, quae impedit examen, & in primis

Vel esset exceptio inimicitiç capitalis, de qua in primis est videndum.

mis de illius veritate est videndum, *Auth. si testis vers. si verò dicatur C. de testibus*, vbi Bar. Bal. & alij, Gram. & Viu. qui testantur de communi, & Farin. concordantes referens *q. 62. n. 357.*

Vel dum incontinenti offertur probatio exceptionis;

4. Limitatur tertiò Regula 1. vt procedat, quando exceptio altiorem requirit indaginem, tunc enim in fine litis reseruanda est, secus si incontinenti offeratur probatio hoc enim casu impediretur examen, Bar. Bal. & alij DD. communiter in Auth. si testis, vers. si verò dicatur C. de testibus gl. Fely. Innoc. cum alijs DD. *in c. ex parte de testibus*.

Sed remittitur Iudicis arbitrio.

5. Sed nota, quod secundũ Bar. vbi sup. Io. And. in dicto c. ex parte vbi Abb. qui testatur de communi, quos sequitur Imo & Ant. de Butr. & hos Farin. *q. 62. n. 364.* vbi citat Mascar. Menoch. & alios, remittitur arbitrio Iudicis reseruare, vel non reseruare tales exceptiones in finem litis. Circumstantias autem, à quibus moueri potest Iudex ad reseruandum, vel non huiusmodi exceptiones in finem litis, reperies apud præcitatos Abb. Io. Andr. & Ant. de Butr.

Vel dum ageretur de dãno irreparabili, vel de excõmunicatione.

6. Limitatur quartò Regula 1. in teste examinando cum tortura, nam cum hæc inferat præiudicium irreparabile, exceptio cõtra alium testem opposita, impedit examen Alex. Corrad. Castren. Socin. & Farin. *q. 62. n. 360.* Idem dic de oppositione excommunicationis, propter periculum communicationis, Io. Andr. Anchar. Abb. Imol. & Ant. de Butr. *in c. ex parte de testib.* & Far. qui alios septem citat DD. *n. 361.*

Seu cum delictum manifestũ opponitur.

7. Limitatur quintò Regula 1. quando opponitur crimen publicũ, & manifestum, talis enim exceptio non reponitur in fine litis, & impedit examen *c. ex parte de testibus*, vbi Abb. Anchar. Ant. de Butr. Bal. Fely. Imol. Ioannes Andr. & Innoc. nec non Farin. qui alios concordantes inducit *q. 62. n. 362.*

Siue quando esset periculũ in mora.

8. Limitatur sextò Regula 1. Quando periculum est, quod testes reprobatorij non reperiantur in fine litis, puta, quia sint senes, infirmi, vel absfuturi, tunc enim exceptio contra testes opposita, non reseruatur in fine litis, sed examen impedit, Anton. de Butr. Ioannes And. Anchar. Imol. & Abb. *in dicto c. ex parte*, cum alijs, quos refert, & sequitur Farin. *n. 363.*

Inhabilitas testis attẽditur in tempore depositionis, & iuramenti vnde tria inferũtur.

9. Regula 2. fit. Inhabilitas testium attendenda est in duobus tẽporibus, scilicet depositionis, & iuramenti, vtroq; enim tempore deberent habiles esse, Abb. Anton. de Butr. & alij *in c. testimonium de testibus*, Bar. Imol. Salyc. & alij *in l. prima C. de testamen.* Aret. Masc. Monticel. & Farin. qui alios concordantes inducit *q. 62. n. 307.*

10. Hinc primò infertur, quod si inhabilitas testium post depositionem superueniat, probent, & fidem faciant testes, Campeg. Crot. Masc. Monticel. & Farin. *q. 62. num. 304.* Sicut econtra inhabilitas tempore depositionis tollit fidem testi, etiam si post depositionem efficiatur habilis, ita ex allegatis per Monticel. tenet Farin. *n. 305.*

11. Infertur secundo, quod inhabilitas ante despositionem, & iuramentum, fidem non tollit, si tem-

pore iuramenti, & depositionis, testis factus fuit habilis, Farin. *dicto num.*305.

12. Infertur tertio, quod excipiens de inhabilitate testium, debet in specie probare eam tempore depositionis, vel iuramenti aliàs probatio non releuaret, Bar. *in l.*1. per illum text. *C. de testam.* vbi Ang. Corn. Iaf. Mascar. & tenuit Farin. *quæst.*62. *n.*308.

Quid si testes ad solemnitatem actus requirātur.

13. Limitatur Regula 2. vt procedat, quando testes ad probationem actus requiruntur, tunc enim habilitas, vel inhabilitas testium attenditur tempore iuramenti, & depositionis; Secus quando testes ad solemnitatem, & substantiam actus à iure requiruntur, in hoc enim casu habilitas, vel inhabilitas debet attendi tempore actus, nec refert testes habiles esse tēpore iuramenti, & depositionis, si tempore actus inhabiles fuerunt, Bal. *in l. prima C. de testam. vbi* Castren. Corn. Saly. & Iaf. qui testatur de communi, de qua etiam Aret. Plot. Tobias, Noni. & Farin. *quæst.* 62. *num.* 299. Non tamen desunt contrarium tenentes, quos refert, sed non sequitur Farin. *n.*300.

14. Sublimita limitationem, vt procedat, dum inhabilitas superuenit sine culpa testis, qui in proposito casu idoneus esset, si tempore actus habilis erat, Aret. Bar. Bal. Iaf. & Saly. quos cum alijs refert, & sequitur Farin. *quæst.*62. *num.*301.; Secus si testis inhabilis sua culpa effectus sit, quia tunc in casu limitationis, inhabilitas tempore iuramenti, vel depositionis, tollit ei fidem, & si tempore actus fuisset habilis, Bar. Bal. Corn. Iaf. & alij *in l.* 1. *C. de testam.*

15. De materia huius quæstionis Latius Bal. & Farin. *locis supra relatis.*

DE OPPOSITIONIBVS CONTRA DICTA TESTIVM,

Titulus Secundus.

1 Vidimus in præcedenti Titulo oppositiones, quæ contra testiū psonas obijci possunt; In præsenti agendum est Titulo, iuxta supra propositum ordinē, de oppositionibus contra testium dicta; Inter quas, cum non minus præcipuæ, quam frequentes sint, quod testis sit vnicus, vel singularis, de his in proximis duabus quæstionibus, agam.

* * *

An,

An, & quantum probet testis Vnicus, Quæst. 43.

Quis vnicus sit testis.

2. Testis vnicus illi dicitur, qui testem comitem non habet; & cum in omnium ore sit; Dictum vnius, dictum nullius; Regula formari potest, vt sequitur.

Testis vnicus nō probat plenè, sed semiplenè.

3. Regula sit. Testis vnicus non probat, *c. licet il primo de testibus, & l. iurisiurandi C. eodem*, Bursat. *cons.* 116. *num.* 14. *lib.* 1. vbi testatur de communi, & Farin. *quæst.* 63. *num.* 1. vbi post inductionem 28. DD. concordantium, ait; Regulam hanc non modo communiter receptam, sed apud omnes indubitatam esse; Quæ præsertim militat in criminalibus, vt animaduertit Dec. *cons.* 92. *num.* 27. *lib.* 2. & Farin. *num.* 7. At intellige Regulam, vt testis vnicus non probet, nempè plenè; præsumptionem enim proculdubio facit, *c. fin. de iureiur. & l. Theopompus ff. de dote præleg.* & notat Farin. *num.* 50. vbi citat DD. concordantes; Et dum est omni exceptione maior semiplenè probat, Lanfran. *de testibus num.* 28. vbi testatur de communi, de qua etiam Corrad. *in pract.* §. 2. *de offic. Prætor. num.* 1. *fol.* 112. & est *gloss. in l. admonendi ff. de iureiur.* quam communiter approbatam dixit Afflic. *de iure Prothom.* §. 4. *num.* 9.

Tam de iure Ciuili, quam Canonico, & Diuino.

4. Ampliatur primo Regula, vt procedat non solum de iure Ciuili, & Canonico, sed etiam Diuino, *c. fin.* 35. *q.* 6. Dec. *cons.* 92. *n.* 23. *& seq. lib.* 2. vbi testatur de communi, & verissima opinione.

Etiam apud Regulares, & in fauorem piæ causæ.

5. Ampliatur secundo Regula, vt nec Iudex, qui potest iudicare sola facti veritate inspecta, prout est Iudex Regularium, possit dare plenam fidem vnico testi; Alex. Bursat. Corn. Gabr. Iosephus Ludou. Rimin. & Farin. *quæst.* 63. *n.* 13. Neque in fauorem piæ causæ, Cephal. Dec. Rimin. & Farin. *num.* 14.

Deponēs de facto proprio, quantum probet vnicus.

6. Ampliatur tertio Regula, vt testis vnicus de facto proprio deponens, non probet, nempe plenè, Alex. Boss. Cæphal. Couar. Cyn. Decian. Ias. Menoch. Boer. qui testatur de communi, de qua etiam Ioseph. Ludou. & Corr. qui plures refert, Gabr. Villal. & Emanuel Soarez, & tandem hanc magis communiter receptam ait Farin. *quæst.* 63. *n.* 208. vbi alios concordantes DD. adducit. Et hæc Ampliatio præsertim procedit in criminalibus in quibus plures ex citatis DD. loquuntur, inter quos benè hoc tractanr, Cæphal. & Iosephus Ludou.; Et tunc minus probaret talis testis, quando ageretur de eius interesse, commodo, vel damno euitando, Menoch. qui ait, quod ab hoc dicto nemo dissentit, Farin. plurimos citans, & testans de communi *n.* 211. Et multo minus, quando huiusmodi testis non esset omni exceptione maior; talis enim non solum non probaret plenè, at nec plusquam semiplene; sed tantum semiplenè, Castren. Corrad. Dec. Ias. & melius Menoch. Tiraq. & Farin. *q.* 63. *num.* 215.; Et dato quod talis testis esset infamis, neque semiplenè probaret, nisi cum tortura, Crot. Hercul. & Farin. *n.* 216.; Imo si pateretur testis plures defectus, nec secundum Farin. *num.* 217. semiplenè cum tortura probaret; subdens *num.* 218. cum Cephal. quod si te-

stis

stis deponens de facto proprio, se faceret non modo infamem, sed etiam socium criminis, nihil prorsus probaret; & rationē huius reddens ait; quia aliàs semper socius criminis probaret, semper enim deponit de facto proprio; quod est absurdum; Vnde conclusit Cæphal. *cons.*741. *num.* 14. *lib.* 5. quod testi de facto proprio deponenti nō creditur, quando illud factum tendit in sui ipsius infamiam, & vituperium; puta si testis dicat, se falsum, aut adulterium commisisse; Ita hanc controuersam materiam Farin. resoluit vbi supra, postquam *n.* 213. *& sequen.* opiniones vtriusque partis controuertentiū retulit.

Vnicus de facto proprio deponēs cō currentibus adminiculis q̄tum probet.

7. Limitatur primo, Ampliatio 3. vt testis vnicus de facto proprio deponēs plenè probet, præsumptionibus, & adminiculis cum tali teste concurrentibus, Bar. Castren. Masc. Menoch. & plures alij relati à Farin. *quæst.* 63. *num.* 221. inter quos Cęphal. & Beninten. dicunt, quod ita communiter sentiunt omnes DD.; An autem adminicula pertingant ad supplendam plenam fidem huius testis, arbitrio Iudicis remittitur, Hercul. Iosephus Ludou. Menoch. Tiraq. & Far. *n.* 222.

De facto proprio solus deponens plusquam semiplene probat.

8. Limitatur secundo, Ampliatio 3. vt, licet testis vnicus de facto proprio deponens nō plenè probet, saltem ex eius dicto resultet plusquam semiplena probatio, Abb. Aym. Boss. Menoch. Cęphal. qui de communi testatur, Beninten. qui ait, quod omnes in hoc conueniunt, Farin. ad saturitatem citans concordantes *q.* 63. *n.* 224.

9. Limitatur tertio, Ampliatio 3. vbi non agitur de alicuius præiudicio, tunc enim testis vnicus, de facto proprio deponens, plenè probat, Castren. Dec. Decian. Marsil. & Farin. *q.* 63. *num.* 225. Vbi etiam ait cum Iosepho Ludou. quod idem est dicendum, quando de modico agitur præiudicio.

Imò plenè, dum non agitur de præiudicio tertij.

10. Limitatur quarto, Ampliatio 3. vt in subsidium, & vbi veritas aliter haberi non potest, testis vnicus, de facto proprio deponens benè probet, Mōticel. Anton. de Butr. & Farin. *quæst.* 63. *num.* 226. Sed nota dictum esse, benè, talem testem probare, non tamen crederē, quod plenè, testi enim vnico, & deponenti, vt persona priuata, etiam ex officio, plenè probare, tribuendum non videtur, per tradita hic *supra num.* 3.

Quid vbi veritas haberi aliter non potest.

11. Limitatur quinto, Ampliatio 3. in officiali deponente, id quod ad suum officium pertinet, talis. n. licet vnicus plenè probat, Menoch. qui alios refert, & ponit exemplum in Notario, & Nuntio, Gabr. Iosephus Ludou. & Farin. *quæst.* 63. *n.* 227.; Sed hoc intellige in leuibus, secus in grauibus, Rimin. & Farin. *num.* 228.; Et minus creditur, vbi de eiusdem officialis agitur interesse, Rimin. Iosephus Ludou. & Farin. *num.* 229.

Quid in deponente de spectantibus ad suum officium.

12. Ampliatur quarto Regula in omni teste, quantumuis digno, aut in dignitate posito, qui si vnicus sit, plenè non probat, Abb. *in cap. cum à nobis num.* 1. *de testibus*, Iosephus Ludou. *in suis commun. opin. conclus.* 70. vbi testatur de magis communi, & Farin. *quæst.* 63. *num.* 4. vbi octo inducit DD. concordantes;

Vnicus licet in dignitate constitutus plene non probat.

tes; Qui licet *num.* 5. vndecim discordantes citet DD. dũ testis vnicus esset persona notabilis, religiosæ, & probatissimæ vitæ; His tamen non obstantibus *num.* 6. concludit, quod ipse in iudicando ab hac Ampliatione, veriori, æquiori, & tutiori, nunquam discederet; præsertim, quando de graui tertij præiuditio ageretur; Subdens cõtrariam opinionem procedere tunc posse, cum de nullo, vel de modico ageretur præiudicio.

13. Subampliatur primo Ampliatio 4. vt verificetur etiam in Episcopo, cuius dictum saltem de consuetudine, plenam non inducit probationem, Abb. Campeg. Decian. Ias. Monticel. & Farin. *quaest.* 63. *num.* 15. An verò literis Episcopi plenè credatur, vide gl. & latè DD. *in cap. post cessionem de probat.*

Vt Episcopus.

14. Subampliatur secundo Ampliatio 4. vt Cardinalis testimoniũ, asserentis id, quod suam non concernit iurisdictionem, dum tendit ad alterius præiuditium, non plenè probet, *gl. in cap. sicut, vbi* Abb. *de sentent. excomm.* Aret. *in c. cum à nobis de testibus* Felyn. *in cap. quod super his de fide instrum. & ibi* Anton. de Butr. Barba. Card. Dec. Ias. Masc. & plures alij, quos citat, & sequitur Farin. *q.* 63. *n.* 66.

Item Cardinalis.

15. Sed nota, quod quamuis in casu huius secundæ Subampliationis non credatur plenè Cardinali, plus tamen ei creditur, quam alteri testi; & duobus Cardinalibus plus creditur, quam pluribus alijs Ant. de Butr. Gabr. Mascar. & Far. *q.* 63. *n.* 73. Quantum autem credatur Cardinali asserenti, se Legatum Papæ, vel Delegatum in aliqua causa, vel asserenti aliquid nomine Papæ, & in his, quæ legationis naturam trascendunt, & præsertim, dum Papæ sunt reseruata, Vide Farin. *q.* 63. *num.* 55. *cum alijs per totum caput secundum.*

16. Assertioni verò, & testimonio Papæ, & Principis superiorem non recognoscentis; Item Principis recognoscentis superiorem, quantum credatur, latè Farin. *quaest.* 63. *n.* 79. *& per totum. cap. tertium.*

Papæ, & Principi quantum credatur.

17. Ampliatur quinto Regula, vt nec à statuto, nec à constitutione, nec à consuetudine, nec à Principe supremo fieri possit, vt vnico testi plena adhibeatur fides, Crot. Rom. Gabr. qui cõcordantes refert, Tiraq. qui late ampliationem comprobat, Decian. Mascar. Montic. & Farin. qui plures alios cumulat, *q.* 63. *n.* 8. & in sequentibus ait, quod licet plures DD. contra sentiant, tamen in iudicando à proposita ampliatione verissima, & magis communi non est recedendum.

Nec statutum, nec Princeps possunt facere, vt vnicus plenè probet.

18. Limitatur primo Ampliatio 5. vt non procedat, quando non agitur de præiuditio tertij, præsertim si vnicus testis sit persona grauis, vel in dignitate constitutus, Abb. Fely. Gabr. Rom. Socin. Tiraquel. qui idem censet in leuibus, & & modici momenti, & præiudicij, Farin. *quaest.* 63. *num.* 11. subscribit.

Limitatur dum de præiudicio tertij non agitur.

19 Limitatur secundo Ampliatio 5. vt licet Princeps hoc non possit facere generaliter, & in omnibus casibus, possit tamen in aliquibus, & ex certa causa, quia, & si Princeps non possit in totum tollere ius

Item in aliquo casu authoritate Principis, vnico plene creditur.

re ius

re ius Diuinum, potest tamen in certis casibus illud limitare, *c. licet de ferijs*, cum alijs in proposito relatis per Crot. & ita limitant hanc Regulā Ias. Tiraq. qui exemplificat in casu necessitatis, vel euidentis vtilitatis, Corrad. Madalen. qui benè comprobat, & loquitur in Principe, statuto, & consuetudine, & Farin. *q.63. num.12.*

20. Limitatur modo proposita Regula primo, vt de consensu partium possit fieri, vt vnico testi plenè credatur, cum de consensu possit etiam fieri, vt dicto alterius partis stetur, vt probat Farin. *q.63. num.21.* iuribus, ratione, & Doctorum authoritate, inter quos Alex. testatur de communi; & hanc limitationem tenent Anton. de Butr. Boss. Crot. qui cum Ang. ampliat etiam in vnico infami, Felyn. Ias. Mascar. Moncad. qui contrarijs respondet, & de cōmuni testātur Couar. Diaz, Duen. & Viu. deque magis communi Iosephus Ludou. & Farin. *num.18.* qui relatis, *num.19.* Bar. cum sex alijs DD. contrarium sentientibus, concludit *num.20.* quod in iudicando ab hac recedere limitatione absurdum esset, quæ verior, & communior est; Quam intellige de consensu in persona, & dicto, alias enim vnicus testis non plenè probaret, Bal. Ias. Fely. & Farin. *num.22.* vbi alios citat; Et quod consensus sit, nedum in certa persona, sed etiam in certo negotio, aliàs non plenè vnico creditur testi, ne fraudibus præbeatur occasio, Alciat. Aret. Iás. & Soc. *in l.1. §.fi.ff.de verb. oblig.* Ang. cum alijs, quos citat, & sequitur Farin. *num.23.* Et his stantibus, an adhuc probatio in contrarium admittatur, arbitrio Iudicis videtur remittendum, cum Couar. *variar. resol. lib.2.c.13. num.2.*

De consensu partium in persona, & dicto in certo negotio, vnicus plenè probat.

21. Limitatur secundo Regula in extraiudicialibus, & vbi non agitur de alicuius præiudicio, vt si agatur, an Clericus possit celebrare; vel etiam de rebus modici præiudicij, in quibus vnicus plenè probat, Farin. cum citatis ab eo *quæst.63.n.26.28. & 30.* Et idem dicendum est de probatione confessionis Sacramentalis, & absolutionis ab excommunicatione *num.37.* cum Campeg. Corrad. Gabr. & Marsil.

In extraiudicialibus, & vbi non agitur de piudicio, plene vnico creditur.

22. Limitatur tertio Regula, quādo essemus in probatione actus, in quo impossibile, vel saltem difficile esset habere plures testes secundum Farin. *quæst.63. num.38. per tex. in l.1. §. fin. ff. de verb. oblig.* citans concordantes Bertaz. Gabr. Masc. & Marsil.; quod intellige, vt hic supra notaui *num.10.* à multo magis.

Quid in actu, in quo non possunt esse plures testes.

23. Limitatur quarto Regula, vt Officiali vnico in leuibus dicenti, se denunciasse, vel citasse credatur; Farin. cum alijs *quæst.63. num.40.*; Sicut etiam creditur testi vnico in probatione verisimilis causæ ignorantiæ, *num.49.* cum alijs.

Item in Officiali in leuib., vel ad probandam causam ignorantiæ.

24. Limitatur quinto Regula, vt testi vnico plenè credatur ad defensionem Rei, & ad probandam eius innocentiam, dummodo talis probatio non sit contraria probationi Fisci, vel Accusatoris; Vt si probatum sit per plures testes, Meuium occidisse Titium, & ipse probet per vnicum testem, quod occidit, sed ad defensionem, seu quod vulneratus ab ipso non obijt ex vulnere

An vnico credatur plene ad defensam Rei.

nere, sed ex malo regimine; In hoc casu Reus non poterit condemnari, sed tantum torqueri, ita declarat Boss. & subscribit Farin. citans concordantes *num*. 42. & 43. De hac limitatione vide Guaz. *defens*. 29. *cap*. 3. *num*. 12.

Vnicus plene probat in casibus, remissiuè. 25. Limitatur sexto Regula, vt testis vnicus plenè in pluribus alijs casibus, probet, de quibus Anton. de Butr. *in cap. veniens il primo num*. 8. *de testibus*, vbi ex Spec. ponit casus 30. quibus Campeg. *de testibus Regula* 197. alios addit. Quid in teste vnico etiam inhabili, & de credulitate contra producentem. Vide *hic supra quæst*. 41. *num*. 2. *vsque ad num*. 5.

26. De materia huius q. latè Spec. *in tit. de teste* §. *restat*, & Latius Farin. *q*. 63.

An, & quantum probent testes singulares, Quæst. 44.

1 PRo explicatione, & dilucidatione huius testiũ singularium, non minus vtilis, quam obscuræ, inuolutæ, & admodum controuersæ materię, quędam præmittenda sunt.

Quis sit Testis singularis. 2. Præmitto igitur primo; quod testis singularis illę propriè dicitur, qui in sua depositione contestẽ non habet, secundum Mascar. Papien. Pegn. & Farin. *quæst*. 64. *num*. 28.; Non dixi, Testem, sed Contestem, non habet; vt indicarem differentiam inter testem singularem, & testem vnicum; Vnicus enim testis, cum nunquam numeri principium excedat, vnitatem scilicet, neque vnquam ad dualitatem ascendat, non solum contestem, sed nec testem comitem habere potest, alias, contra suum nomen vnicus diceretur; Singularis verò testis non excludit mille comites testes, dummodo non sint contestes; Semper namque testes singulares dicendi sunt, dum non sunt contestes, vt declarant proximè citati DD.

3. Præmitto secundò, Iuxta receptiorem opinionem, de qua testatur Iosephus Ludou. & Farin. *q*. 64. *num*. 4. quod tripliciter testis dicitur singularis, seu quod triplex est singularitatis species; Adminiculatiua, seu Cumulatiua, Diuersificatiua, & Obstatiua. Quotuplex singularitas sit.

4. Admiuiculatiuè testes singulares dicuntur, dum nulla inter eos est repugnantia, sed per diuersa media, ad eundem finem tendunt; Vt si vnus deponat de visu, alter de auditu; vnus de facto, alter de fama; vnus de numeratione, alter de confessione; vnus de vna confessione, alter de alia, Pegn. & Farin. *q*. 64. *n*. 6. Adminiculatiua.

5. Diuersificatiuè testes singulares nuncupantur, quando deponentes de diuersis actibus, inducunt diuersitatem in rei substantia; vt si vnus deponeret de alapa inflicta in vno loco, & tempore, alius de alapa alia in alio tempore, & loco, Pegn. & Farin. *q*. 64. *n*. 7. Diuersificatiua.

6. Obstatiuè testes singulares sunt, dum inter eorum dicta repugnantia, seu contrarietas est; vt si de eodem actu, vnus dicat factum fuisse in vno loco, alius in alio, Pegn. Farin. *q*. 64. *n*. 5. vbi citans concordantes, testatur de communi. Obstatiua.

7. Præmitto tertio Testes non

S dici

dici singulares ex eo, quod seipsos incontestes non allegēt, dummodo in depositione concordent, Catellia. Cotta *in suis memoral.in verb.testes singulares in fi.* citans Alex. Corn. Felyn.& Ruy. & subscribit Farin. *q.* 64. *n.* 29. ex Gabr.; Et ampliat idem Gabr. etiam quod vnus testis dicat, quod nullus alius erat præsens, vel quod non recordetur de præsentia aliorum.

Concordantes in depositione nō singulares, sed contestes sūt, licet vnus non alleget alterum.

8. Præmitto quarto, quod singularitas in testium dictis inducitur ex quolibet de decem prædicamentis, secundum Bal. *in l. de quibus, ff. de legib.* Ex prædicamento substantiæ; vt si vnus dicat de vna re, alter de alia; vnus de Titio, alter de Meuio, Bal. *ibidem*; Qualitatis; vt si vnus dicat furtum manifestum, alter non manifestum, Farin. *q* 64. *n.* 15. Quantitatis; vt si vnus dicat de quinque, alius de decem, Archid. *in c. nihilominus* 3. *q.* 9. Relationis; vt si vnus dicat in negotio se gessisse Titium, vt patrem, alter, vt filiumfamilias, Bal. *vbi sup.*; Agere; vt si vnus dicat quod egit; alter quod voluit agere, Bal. *ibidem*; Pati; quando vnus dicit, Titium occisum fuisse ense, alter baculo, Bal. *ibidem*; Habere; quando vnus dicit quod Meuius possidebat, vt dominus, alter, vt vsusfructuarius; Vbi; vt si vnus dicat, intra domū, alius, extra domum, Bal. *ibidem*; Quando; dum vnus dicit per multum tēpus, alter per modicum stetit, Aret. *cons.* 71. *num.* 2.; Situs; vt si vnus dicat sursum, alter deorsum; dextrorsum, vel sinistrorsum, Farin. *q.* 64. *n.* 21. & ad supradicta redigi possunt reliqua, ex quibus singularitas in testibus induci posset. His prælibatis,

Singularitas in testium dictis inducitur ex quolibet de decem prædicamentis.

9. Regula prima sit. Testes singulares non probant, *c. licet causam de probat. & ibi* gl. Anton. de Butr. Dec.& Bero.; & cum his concordant *in c. licet ex quadam, de testibus*, Hostien. Aret. & Fely. & est communis opin. vt asserunt Petrus Ant. à Petra, Antonius Gom. & Michael Crass. quos cum pluribus concordantibus refert, & sequitur Farin. *q* 64. *n.* 33. Hæc Regula vera vtique est in ciuilibus, Farin. *n.* 57. sed multo magis in criminalibus, in quibus, singularitatem fidem tollere testibus, dixerunt Abb. Dec. Igneus, Paris. Gomez, qui testatur de communi, & Farin. *dicto n.* 57.; Adde his Clar. §. *fin. q.* 53. *vers. dixi etiam, vbi* ex Marsil. ait, quod ita tenent omnes scribentes. Intellige tamen Regulam, vt testes singulares nō probent, nempè, plenè, & ad condemnandum pœna ordinaria; An verò probent semiplenè, ad torturam, plusquam semiplenè, & ad condemnandum extraordinariè, patebit ex dicendis *infra in hac q.*

Testes singulares non probant plenè.

10. Ampliatur primò Regula 1. vt non solum non probent testes, qui sunt singulares, sed etiam qui possunt esse singulares, Alex. Bar. Bal. Corr. Viu. cum octo alijs DD. relatis à Farin. *q.* 64. *n.* 61. *vbi* ait, quod non solum hæc Ampliatio communiter est recepta, sed quod non habeat contradictorem, quem viderit.

Quid de testibus qui possunt esse singulares.

11. Sed contra hanc Ampliationem facit, quod in dubio testes non præsumuntur singulares, sed

conte-

conteſtes, Alex. Boſſ. Caſtren. Caccialup. & Maſcar. cum decem alijs DD. quos refert, & ſequitur Farin. *q.64. n.317.* vbi teſtatur de communi, & ita tenuit Rota Rom. *diuerſ. deciſ.191. n.4. par.1.*; Cum ergo teſtes in dubio poſſint eſſe ſingulares, & tamen in hac ſecunda communi opinione præſumantur conteſtes, igitur teſtes, qui poſſunt eſſe ſingulares plenè probant, contra propoſitam Ampliationem; Corroboratur hæc obiectio; Quia ad hoc vt teſtes non dicantur ſingulares omnis interpretatio faciēda eſt, dummodo abſq; aliqua verborum ſuppletione fiat, Bal. Lanfr. & Farin. *num.322.* qui contra Petram hoc veriſſimum exiſtimat; Ergo, &c.

12. Pro concordia diſtingue; Aut enim ſumus in caſu, in quo dubium eſt, an teſtes deponant de diuerſis actibus, & propterea poſſint eſſe ſingulares, & quia actuum pluralitas non præſumitur, *c. cum Ioannes, de fide inſtrum.* Bal. *in l. neq; natales n.3. C. de probat.* teſtes non præſumuntur ſingulares, ſed conteſtes, ita Gabr. Cæph. Montic. & Far. *q.64. n.319.* & ita procedit ſecunda opinio contraria Ampliationi; Aut verò ſumus in caſu in quo dubium eſt, an teſtes deponant de diuerſo loco, & tempore, & quia pluralitas temporum, & annorum, more fluentis aquæ currentium, præſumenda eſt, niſi expreſsè conſtet, quod teſtes deponant de eodem tempore, teſtes non conteſtes, ſed ſingulares præſumuntur, & in hoc caſu procedit Ampliatio 1. vt declarant Gabr. Cæph. Montic. & Farin. *dicto n.* 319.; Quam nihilominus Ampliationem limitant Crot. Petra, Montic. Ruyn. & Farin. *n.321.* vt diuerſitas in loco, & tempore, nec præſumatur, ad teſtes reddendos in dubio ſingulares, niſi quando locus, & tempus ſunt de ſubſtantia actus, ſuper quo teſtes deponūt, aliàs ſecus.

Vel ratione actuū diuerſorū

Vel diuerſorum locorum, & temporū.

13. Ampliatur ſecundò Regula 1. vt nec in fauorem piæ cauſæ probent teſtes ſingulares Farin. *q.64. n.63.* citans Parif. & Gabr.; & hoc extendit idem Gabr. vt nec in cauſa matrimoniali teſtes ſingulares probent.

Nec in fauorē piæ cauſæ ſingulares probant.

14. Ampliatur tertiò Regula 1. vt nec credatur teſtibus ſingularibus in cauſa de bono, & æquo decidenda, & ſecundum ius gentium (prout ſunt cauſę Regularium, iuxta tradita *hic ſup. quæſt.4. n.3.*) ita Curt. iun. Rimin. & Farin. *q. 64. n. 62.*; Intellige tamen, vt notabitur infra in hac *q. n.39. & 40.*

Neq; in cauſis Regularium.

15. Ampliatur quartò Regula 1. vt teſtes ſingulares, quorum vnus deponit de vno miraculo, alter de alio, minimè dicantur probare miracula, Maſcar. *de probat. lib.2. concl.1060.* vbi plures concordantes inducit, Alex. Archid. Fely. Innoc. & Farin. *q.64. n.65.* plurimos etiam referens, & teſtificans de communi; licet ſecundum Fely. probent famam ſuper miraculis. An probent contra producentem, Vide *hic infra n.44.*

Nec probant miracula.

16. Regula ſecunda ſit. Teſtes ſingulares ſingularitate adminiculatiua, ſeu (vt alij vocant, cumulatiua) probant; Et hæc Regula, eſt velut limitatio præcedentis Regulæ primæ, nempe, vt non ſit vera in teſti-

Singulares adminiculatiuè bene probant, & quantum.

testibus singularibus adminiculatiuè; & eam tenuerunt Bal. & Dec. *in c. licet causam de probat*, Ias. Rip. & Franc. Curt. *in l. admonendi ff. de iureiur.* & de communi testificantur multi apud Farin. *q.64. n.112.* Qui tamen DD. intelligendi sunt, vt benè, non plenè testes probent singulares, sed solum semiplenè, & aliquando plusquam semiplenè, secundum quod animus Iudicis mouetur plus, vel minus ad præsumendum, seu indubitanter credendum, ita alijs relatis declarat Caccial. *in dicta l. admonendi num. 92.* Corrad. Monticel. Rolan. Gabr. qui testatur de communi, & Farin. *num.* 113.

17. Ampliatur primò Regula 2. seu potius declaratur, vt quando vnus testis deponeret de veritate facti, alter de confessione Rei, isti testes, licet diuersi, & singulares, coniungantur, & probent, quia vnus alteri non aduersatur, sed adminiculatur, Alex. Bal. Fely. Masc. Monticel. Rimin. Viu. cum pluribus alijs apud Farin. *q.64. n.114.*; inter quos Franc. Curt. *in trac. de testibus concl.46. n.92.* ait, quod in nulla materia mundi, testes dicuntur singulares, vbi conclusiuè vnus idem dicit, quod alter; Et hæc Ampliatio tūc magis procederet, nempe, vt testes coniungantur, & probent, dum vnus testis deponit de veritate facti, & alij plurimi singulares de confessione Rei, & de fama, Aym. Cæpol. Mascar. & Farin. qui hos referens, non dissentit, *n.* 118.; licet non desint permulti DD. contra hanc Ampliationem tenentes, quos referens Farin. *num.* 115. expressè ait *n.116.* per hoc recedendum non esse ab hac Ampliatione, quam in se verissimam esse dicit.

Vt cum vnus de veritate facti, alter deponit de cōfessione.

18. Et extēdit *n.119.* eā procedere etiam in criminalibus, citans Calcan.; Subdens cum Menoch. & secundum magis receptam opinionem, quod in causis criminalibus, in quibus agitur de pœna pecuniaria, duæ semiplenæ coniunguntur, secus si ageretur de pęna sanguinis.

Quid in criminalibus.

19. Bona est doctrina huius Ampliationis, seu declarationis, quę vlterius declaranda est; Vt si vnus testis legitimus deponeret de veritate facti, & alter de confessione, vnirentur quidem isti testes, sed ex eorum dictis nōn resultaret plena probatio ad condemnandum sufficiens, Caccial. *in l. admonendi n. 86. & 92. ff. de iureiur.* Gabr. qui plures refert, Soarez, qui de communi, & Farin. *q.64. n.126.* qui *n.* 123. vltra prędictos citat alios concordantes, nempe Bertaz. Mascar. Paris. & Aym. qui pariter de communi; Sed iuxta tradita hic sup. *n.* 16. resultaret semiplena secundum Alex. Aym. Petram, & Bal. Vel etiam plusquam semiplena, vt notant Aym. Caccial. Gabr. qui concordantes inducit, Socin. & Farin. *num.* 128. & 129.; At si cum teste deponente de veritate facti, duo alij contestarentur confessionem extraiudicialem, ex his duabus semiplenis, plena resultaret probatio, Aym. Menoch. qui concordantes refert, Gabr. qui testatur de communi, & Viu. qui ait hanc canonicam, & verissimam esse opinionem, quos sequitur Farin. *n.* 125.; Imò

Declaratur.

125.; Imò si cum teste deponente de veritate facti, alter tantum deponeret de confessione extraiudiciali, facta tamen parte præsente, plena esset probatio, Aym. Franc. Curt. Gabr. Mascar. Rip. qui testatur de canonica, & verisima opinione, quibus subscribit Far. *n.*121.

Deponētes de cōfessionib. diuersis loco, & tempore factis.

20. Quid vero sit dicendum de testibus deponentibus de confessionibus diuersis loco, & tempore factis, præsente, vel absente parte, Vide Farin. *q.*64. *n.*131. & sequentibus; qui *n.*145. cum Boss. Marsil. Paris. & alijs, tenet, quod in criminalibus, testes deponentes de diuersis confessionibus Rei super delicto, diuersis loco, & tempore factis, non faciant inditium, cum tales depositiones non coniungantur.

Singulares hi testes an probent plenè quid. in genere.

21. Ampliatur secundò Regula 2. vt testes singulares probent plenè quid in genere, Farin. ad saturitatem citans *q.*64. *n.* 150. *&* 153. vbi testatur de magis communi (licet alij relati *n.*151. contrarium dixerint) Intellige Ampliationem, dum non agitur de probatione certi actus, certo loco, & tempore facti, sed articulatur genus idest adulterium in genere, Far. *n.*154. & species actuū, non quidē adulterij, sed ex quibus infertur genus, nēpè adulterium, super quibus testes deponunt, plenè probentur per contestes, aliàs secus, Ias. & Farin. *n.*155. Abb. Fely. & Mascar. cum alijs *lib.*1. *concl.*65. *n.*2.; Et dummodo non simus in criminalibus, in quibus tales singulares testes non sufficerent ad torquendum, & multo minus ad puniendum, Farin. *n.* 156. qui *n.*157. citat Clar. Foller. Pegn. & Bertaz. qui alijs relatis testatur de veriori, & magis communi, Simanc. Petra, & Far. *num.*229. *&* 231.

22. Sed dum e. g. ageretur de probando inhonestam vitam alicuius mulieris, vel diffamationem in genere, quod quis sit adulter, aut quid simile; In his casibus, testes singulares optimè probarent, dum deponerent de diuersis actibus inhonestis dictæ mulieris, seu de diuersis adulterijs illius, qui prætenditur adulter; Abb. Masc. Montic. & quam plures alij, quos sequitur Farin. *q.* 64. *n.*223. inter quos testantur de communi Alex. Petra, & Bertaz. qui alios refert; Intellige, vt dicti testes singulares probent e. g. adulterium in genere, non autem certum adulterium, Bertaz, & sex alij DD. quos citat, & sequitur Far. *n.*225. qui *n.*227. ait, ita intelligendos esse omnes DD. qui dicunt simpliciter testes singulares adulterium probare.

Controuersus est hic punctus.

23. Quod dictū est in hac Ampliatione verum est etiam in omni casu, in quo agitur de probando mores, & qualitates alicuius personæ, secundum Bal. Corrad. Petram, Riminal. & Far. *q.*64. *n.*224.; Nec non dum tractatur, de probando, quod quis sit vsurarius, vt secundum magis communem, citatis alijs ad saturitatem, in hoc controuerso puncto, determinat Farin. *n.* 195. *vsq;* 200.; Qui ventilat, *num.* 201. *vsq.*215. maiorem controuersiam de probando in genere hæresim, & eam resoluit distinguendo *n.*216. *vsq.* 219. ad quem lectorem remitto, breuitati incumbens, cum

De hæresi remissiue.

hæc

hæc materia, non ad iudicium Regulare, sed ad sanctum Inquisitionis officium spectet.

Totum an plenè probetur per singulares deponentes de partib.

24. Ampliatur tertiò Regula 2. vt testes singulares adminiculatiuè plenè probent totum, dum deponunt super diuersis partibus, ex quibus infertur totum, Abb. *in c. licet ex quadam, de testibus*, vbi Fely. & Aret. qui testatur de communi, Farin. *q.64.n.160.* qui *n.161.* cũ Aret. limitat dummodo expressè sit capitulatum de partibus; & partes singulæ sint per contestes probatæ, Aret. Bal. & Farin. *n.162.*; Et simus non in diuiduis, sed in indiuiduis, Corrad. Fely. & Far. *n.163.*

Quid in deponẽtibus de actib. possessorijs, diuersis loco & tẽpore factis; Vel in probatione iurisdictionis, seu cõsuetudinis.

25. Ampliatur quartò Regula 2. vt testes singulares adminiculatiuè coniungantur, & plenè probent possessionem, deponentes de pluribus actibus possessorijs, factis diuersis loco, & tempore, Imol. qui alios citat, Ang. & Socin. & de magis communi testatur Corrad. Viu. & Farin. *q.64.n.164.* vbi plurimos citat, & in sequentibus limitat; Et idem dicendum est in probatione iurisdictionis, de qua vide Farin. *à n.182.*; De probatione vero consuetudinis est controuersia, de qua Farin. controuersiam concilians *à n.190.*

Quid in crimine læsę Maiestatis; cõspirationis, tractatus & rebellionis.

26. Ampliatur quintò Regula 2. vt per testes singulares adminiculatiuè plenè probetur crimen læsæ Maiestatis, Mascar. Mars. Foller. Farin. cum pluribus alijs ab eo citatis *q.64. n.220.* Quod intellige, quando tale crimen fuit commissum per plures actus, & tractatus, tũc enim testes singulares, quorum vnus deponit de vno actu, alter de alio, sibi adminiculantur, & plenè probant, & si de loco, & tempore discordent; Secus si ageretur de probando dictum crimen ex vnico, & specifico actu; tunc enim singularitas esset obstatiua, & fidem illis tolleret, Foller. Petra, Osasc. & Far. *n.222.* Extende hanc Ampliationem sic declaratam ad conspirationem, tractatum, & rebellionem, cum Anchar. Crot. Gig. Mascar. & Farin. *num. 221.* vbi hanc totam Ampliationem dicit communiter à DD. esse receptam.

27. Ampliatur sextò Regula 2. Vt testes singulares adminiculatiuè, deponentes, vnus de minori summa, quantitate, aut numero, alter de maiori, regulariter probent, & concordentur in minori, Alex. Bal. Imol. Viu. qui alijs relatis testatur de communi; Et pluribus hanc Ampliationem comprobans Petra, testatur de magis communi, & recepta opinione, de qua etiam Far. relatis multis concordantibus *q. 64. num. 233.*; Quamuis multi ab eodem relati *num. 234.* contra sentiant.

Vnus deponẽs de maiori, alter de minori, an concordẽtur.

28. Limita hanc sextam Ampliationem, vt procedat, quando testes deponerent super his, quæ solo iudicio, & discursu intellectus percipiuntur, vt si ageretur de extimandis damnis, de pretio, & valore rei, secus si de his, quæ sensu corporeo percipiuntur; talis enim variatio implicaret contradictionem, & testibus tolleret fidem, Io. Anan. Petra, & Farin. *q.64. n.242.*; Item dum constat, quod testes loquuntur de eodem actu, secus, si de diuerso, Far. alios citans *n.244. & seq.*; Et quando

quando discordia est modica, secus, si magna, Alciat. Vrsil. & Farin. *n.* 252.; Item quando testes deponunt per verbum circa, secus si clare de aliquo certo, Alex. Bal. Imol. Io. And. relati à Mascar. *conclus.* 1213. *n.* 65. *de probat. lib.* 3.; Et tunc tanto minus concordarentur, et probarent, quando vt sup. discordantes, deponerent per dictionem taxatiuam, Petra, Vrsil. et Far. *n.* 249.

Quid in famæ probatione. 29. Ampliatur septimò Regula 2. vt testes singulares adminiculatiuè, bonam, et etiam malam famam plenè probent. Gabr. qui plures alios refert, Io. de Amic. Petra, Rimin. et plurimi quos refert, et sequitur Farin. *q.* 64. *n.* 253. *&* 254. vbi testatur de communi licet aliqui alij contra sentiant: Vnde si vnus test s nominet aliquos famæ authores, alter alios, vnus dicat audisse in platea, alter in burgo, vnus tali die, alter alia die, etc. plenè probant secundum Farin. *q.* 47. *n.* 265. dummodo sint contestes in specie famæ, vel infamiæ, de qua agitur aliàs secus, Bal. Æmil. Masc. et Far. *q.* 47. *n.* 305.

Quid in probatione furoris ex diuersis actibus 30. Ampliatur octauò, Regula 2. vt testes singulares adminiculatiuè, deponentes de diuersis actibus furoris, diuersis loco, et tempore factis, plenè probent, quod quis sit furiosus in genere, Io. And. Alex. Boer. Fely. Maran. Ruyn. et Mascar. *de probat. lib.* 2. *concl.* 827. *num.* 8. *vsq; ad* 11. et Farin. *q.* 64. *n.* 259. *& seq.*

Vel quod quis sit sacerdos, vi sus diuersis in locis celebrare, &c. 31. Ampliatur nonò Regula 2. vt per testes singulares adminiculatiuè, plenè probetur, quod quis sit sacerdos, dum vnus deponit vidisse eum celebrantem vno die, alter alio die, vnus, quod audiuit epistolam, alter Euangelium, Far. citans alios *q.* 64. *n.* 281. *& seq.*

32. Ampliatur decimò Regula 2. vt testes singulares adminiculatiuè plenè probent, iunctis alijs adminiculis, Alex. Aym. Petra, et alij relati à Farin. *q.* 64. *n.* 302. qui *num.* 303. ait, hoc non procedere in criminalibus ad condemnandum, saltem pęna ordinaria. Vel iunctis etiã alijs adminiculis.

33. Ampliatur vndecimò Regula 2. vt testibus singularibus adminiculatiuè nobilibus, probatæ vitę, et verisimilia deponentibus possit Iudex plenam fidem adhibere, Castren. Marsil. qui, hoc ponit pro singulari quotidiano, et practicabili, Tiraq. Corrad. Gabr. Monticel. Rimin. cum decem alijs DD. relatis à Farin. *q.* 64. *n.* 304.; Qui tamen citans ad oppositum Crot. et Bero. ait *n.* 305. horum opinionem, fortè veriorem; Subdens *n.* 306. quod si voluerimus hanc Ampliationem sustinere, limitanda erit, vt in duobus tantum casibus procedat; Primus, quando agitur de probando, quid in genere; secundus, cum non agitur de alicuius præiudicio, ita cum Bero. arctat, sed videtur nimium, hanc Ampliationem, quam ipse dicto *n.* 304. *in fi.* fatetur communiter receptam à DD. Quid in testib. nobilib. probis, & in verisimilibus.

34. Ampliatur duodecimo Regula 2. vt testibus adminiculatiuè singularibus, possit Iudex plenam fidem præstare, si ex iusta causa, eius arbitrio iudicanda, ita ei visum fuerit, Aym. Couar. Corrad. Marsf. Menoch. et Farin. *q.* 64. *num.* 310. vbi sex alios concordantes inducit, Ex iusta causa Iudex præstat vel non, plenam fidẽ testib. &c.

ducit,& testatur de communi; sicut econtra, ex iuxta causa, potest non adhibere fidē testibus singularibus, in casibus, in quibus de iure esset adhibenda, Gabr.Marſ. Menoch.& Farin. *num.*311. Sed dictam iustam causam in sententia Iudex exprimere debet, ne in sindicatu teneatur, neue eius sententia in appellatione reuocetur, Curt. Lāberteng. Menochius, Parif. Socin. & Farin. *num.*313.

Plene probant, vbi de modico præiudicio agitur.

35. Ampliatur tertiodecimo Regula 2.vt plenè probēt testes adminiculatiuè singulares, vbi de modico agitur pręiudicio, Aym. Corrad. Gabr. Montic. Petra, & Farin. *q.* 64.*num.*.298.

Quid in ijs, quæ sunt difficilis probationis.

36. Ampliatur. quartodecimo Regula 2. (& hic referam ad literā Far.verba *q.*64.*n.*297.& sunt hæc.) In ijs, quæ sunt difficilis probationis: si credendum est Bertaz. *conf.* 273. *num.*5. *& seq.* nec dissentire videtur Io. Bapt. Ferret. *conf.* 168. *num.*11. vbi ait, quod testes singulares probant in causis, in quibus presunta probatio habetur pro plena; Vide tamen in proposito Paulum Granu. *theore.*23.*num.*15.*lib.*1. vbi ait, quod testes singulares in isto casu faciunt indicium; vsque huc Far. Quantum probent contra producentem, vide infra *hic n.*44.

Singulares plures diuersificatiue tātum probant quātū vnus, nisi, &c.

37. Regula 4. fit. Testes plures singulares, singularitate diuersificatiua tantum probant, quantum vnus, Albertin.Caccialup.Iosephus Ludou.& Farin. *quæst.* 64. *num.* 42. & consequēter semiplenè probant, Caccialup. qui testatur de communi,Albertin.(qui declarat, dūmodo inter huiusmodi testes adsit vnus, qui sit omni exceptione maior)Bal. Calcan.Corn.Osasc. Specul. & Far. *q.* 64. *num.* 45. *&* 47. & dummodo inter eos non sit tanta diuersitas,vt contradictionis imaginem in se habeat, tunc enim nec semiplenè probarent, Aym. Bar.Bal.Caccial. Salyc. & Farin. *num.*48. *& seq.* & de his intelligendi sunt Dec. Rip. & plures alij, dicentes; testes singulares diuersificatiuè, nihil probare,vt declarat Farin. *num.*55. *vbi testatur de communi.*

Diuersi in loco,& tēpore in reiterabilibus,non perdunt fidem.

38. Ampliatur primo Regula, vt testibus diuersificantibus, & discordantibus in loco, & tempore, dum probāt actum iterabilem, per hoc nō tollatur eis de fide, Bertaz. Hostien. Monticel. Rimin. Rolan. & Farin. *q.*64. *n.*85. vbi plures alios referens testatur de communi,& ita notant omnes *in l. testium C. de testibus,*licet aliqui alij contra senserint; Et hęc ampliatio tunc maximè procedit, dum agitur de probando, quod actus iterabilis sit iteratus, si verè iteratus sit; Secus si ageretur de probando vnum actum iterabilem, non tamen iteratum, tunc .n. testes diuersi in loco, & tempore, nihil omnino probarent, Caccial. Aym.qui benè hanc declarat materiam, & benè reassumit Petra, & hos sequitur Farin.*n.*87.

In hoc casu apud nos quid seruandū.

39. Non est hic prætermittendum, quod *in nostro Modo procedendi cap.* 2. *circa tertium substantiale parum post princ.* declaratur, & statuitur (quod & apud nos seruandum est) Quod testes singulares dicuntur, quando vnus testimonium fert de vno actu, & alter de alio, etiam eiusdem speciei, sed in diuer-

sis

sis tēporibus factis; En casus huius Ampliationis; Inde perpenditur, & insinuatur notatu digna quędam doctrina Caiet. 2. 2. *q.* 70. *a.* 2. nēpe, quod per testes singulares, nemo regulariter damnatur; quia tamen multi singulares testes in factis iterabilibus, violentam suspicionem inducunt, vt si vnus viderit committere aliquem vnum furtum, alter aliud, & sint omni exceptione maiores testes, inter Religiosos, quando quis existimatur alias tali vitio inuolutus, aut numerus multus talium testium concurrat, si arctatus non confiteatur, inueniri videtur quandoque subsecuta condemnatio, multorum Patrum consilio fulta; & licet hoc non sit secundum iuris rigorem, vbi tamen absque tormentis proceditur non tam ad puniendum, quam ad salutem animæ, & Regularis obseruantiæ fauorem, tolerabile videtur, vt hæc probabilitas sufficiat ad certitudinem, inter eos, qui mortui sunt mūdo; Quia tamen Reus non pōt ad huiusmodi sententiā tolerādam cogi, deberet ex talibus inditijs per tormenta (Religiosa tamen) veritas exquiri, vt sententia non feratur, nisi contra confessum, vel conuictum iuxta Sac. Canon. *in cap. nos inquam*, 2. *q.* 1. Vsque huc Caiet. & subscribit Sot. *lib. quinto de iust. & iur. q.* 7. *art.* 2. *circa finem*.

40. Hæc inquam doctrina *in nostro Modo procedendi, vbi supra*, perpensa, duo statuuntur; Primum, quod per quoscumque testes singulares, (intellige singularitate diuersificatiua, de qua ibi expresse loquitur) nemo condemnetur, vel alicui pęna infligatur, sed tantummodo Reus ad veritatem dicendam arctetur, vt vltimo loco traditur in supra allata Caiet. doctrina. Secundum, quod quādo numerus aliquis testium singularium fide dignorum, puta quinque, vel sex, conuenerunt in deponendo actus quidem numero distinctos, sed tamen eiusdem speciei, vt diuersas solicitationes, diuersas subornationes, cū huiusmodi, saltem in genere probēt denunciatum tali vitio deditum, testes prædicti singulares sufficiant Prælato ad excipiendum à Dignitatibus Guardianatus, Diffinitoratus, Prouincialatus, &c. quę doctrina est communis, vt asserit Clar. *§. fin. q.* 53. *vers. sed quid si agatur*; *Hæc in nostro Modo proced.*; Benè verum est (terminat *ibidem* Clar.) quod isti testes singulares multum faciūt ad aggrauandum Reum, contra quem deponunt, scilicet quoad hoc, vt acrius torqueatur, vel seuerius puniatur.

41 Ampliatur secundo Regula 3. vt diuersitas in loco, & tempore in actibus continuis, & successiuis non reddat testes singulares, ita vt non solum probent plusquam vnus, sed benè probent, *gl. in cap. nihilominus, & ibi Præpos. num.* 7. qui testatur de communi, 3. *q.* 9. Dec. Fely. Monticel. Aym. Petra, Gabr. qui testis est de communi, & magis communi, & Farin. plures concordantes adducens *q.* 64. *n.* 90.; Exemplificant multi ex præcitatis DD. in testibus deponentibus, quod viderunt per foramen vnus post alium adulterium, copulam, vel alium similem actum, hi enim plenè probant Quid in actib. cōtinuatis, & successiuis dum diuersitas est in loco, & tēpore.

T secun-

secundum dictam gl. & Præpos. qui de communi, Bal. Corrad. Cyn. Mascar. Pegna, & Farin. *num. 91.* vbi plures concordantes alios inducit.

Quid si cócordét in substantia, sed discordent in verbis, circũstantijs, &c.

42. Ampl. tertio Regula 3. vt testes singulares, licet diuersi in verbis, in circumstantijs, in redditione rationis, vel in modo narrandi, si concordes sint in substantia, & sic tendant ad eundem finem, benè probent, Aym. qui testatur de communi Bal. Bertaz. Caccialup. Corrad. Felyn. Ias. Mascar. Rip. & Far. ad saturitatem citans alios *q. 64. n. 147.* Qui *n. 149.* limitat hanc Ampliationem, vt testes, in hoc casu, non plenè probent, sed tantum semiplenè, vel plusquam semiplenè, cum Siman. *in tract. de hæret. tit. 64. num. 64.* vbi loquitur in criminalibus, & citat Aym. Bal. Dec. & Fely. & concordant Iosephus Ludou. Petra, & Farin. *q. 64. n. 113.*

De singularitate obstatiua, remissiuè.

43. Regula 4. hic subnectenda esset de testibus singularibus, singularitate obstatiua, sed quia idem est dicere, quod testes sint singulares obstatiuè, & quod inter se sint contrarij, de quibus agendum erit *in sequenti proxima q. 45.* ad eam lectorem remitto.

44. De materia huius *q. 44.* latè Monticel. *in repert. test. rubr. impugnatio testis, quia singularis & rub. testes, quando probent, & alijs in locis in hac quæst. citatis*; & latissime Farin. *q. 64.* Testes singulares de credulitate, & inhabiles contra producentem, an & quantum probent, *vide supra bic q. 41. n. 2. & 5.*

An testes inter se contrarij probent, & concordandi sint, Quæst. 45.

1 Premitto contrarietatem induci in testibus ex decem prædicamentis, ex quibus *in q. 41. n. 8.* dixi induci etiam singularitatem, vt explicat Bal. *in l. testium n. 14. C. de testibus*, vbi ait, quod ex his plerique testes incidunt in contrarietatem, non solum in singularitatem.

Contrarietas oritur ex decem prædicamentis.

2. Regula 1. sit. Testes plures inter se contrarij nihil probant, inuicem .n. se collidunt, Abb. Bal. Boss. Foller. Bertaz. qui testatur de communi, & Farin. *quæst. 65. num. 2.* vbi pluribus alijs citatis, ait, hanc Regulam contradictorem non habere; Et idem prorsus dicendum est de testibus singularibus obstatiuè, Farin. alios ad saturitatẽ citans *q. 64. n. 54.* & nota, quod hæc Regula cũ sequẽtibus Ampliationibus procedit in ciuilibus, & multo magis in criminalibus, in quibus tales testes non probant secundum tot DD. citatos à Farin. *q. 64. n. 57.* inter quos Gomez. testatur de communi.

Testes cõtrarij non probant.

3. Ampliatur primo Regula 1. vt testes inter se contrarij, etiam si mille sint, nihil probent, Alex. Bal. Gram. quos refert, & sequitur Bertaz. *cons. 283. lib. n. 2.*; Nec in criminibus exceptis, Bertaz. Mascar. & Farin. *q. 65. n. 4.* vbi alios refert; Et loquendo in terminis, de testibus singularibus obstatiuè, quod minus probent mille, quam vnus, Farin. cum quamplurimis citatis ab eo, *q. 64. n. 39. & 41.*

Minus mille, quã vnus.

4. Ampliatur secundo Regula 1. Vt testes contrarij, seu singulares obsta-

Quamuis nobiles, & digni.

obstatinè nihil probent, etiam si essent nobiles, & in se valde digni, vbi enim adest contrarietas, ibi & falsitas, quæ ex dignitate non suppletur, Albertin. *in c. 1. q. 16. num. 62. de hæret. in 6.* Farin. *q. 64. n. 306.*

5. Ampliatur tertio Regula 1. vt non solum nihil probent testes contrarij, & discordantes in facto, & substantia, sed nec etiam contrarij, & discordantes in loco, & tempore, dum locus, & tempus sunt de substãtia actus, *gl. in l. ob carmen §. fi.* vbi Bar. *num. 2. ff. de testibus,* Archid. Bal. Felyn. Masc. Petra, qui de communi, Specul. & Farin. qui plures alios concordantes inducit *quæst. 64. n. 77.* Imò nihil probant, etiam dum locus, & tempus non sunt de substantia actus, quando agitur de probatione actus momentanei irreiterabilis, in quo contrarietas in loco, & tempore testibus fidem adimit in totum, Aym. Crot. Monticel. Petra, Alex. de Neuo, qui exẽplum ponit in probatione homicidij, in qua diuersitas in loco, & tempore tollit fidem testibus, & concordant *gl. in cap. nihilominus, vbi* Præpos. *3. q. 9.* Felyn. Gigas, Antonius Gom. Imol. Rimin. & alij, quos citat, & sequitur Farin. *q. 64. n. 88. & seq.* Et idem dicendum est, dum agitur de probando vnum actum de sui natura iterabilem, non tamẽ iteratũ, etiam dum tempus, & locus non sunt de substantia actus, Aym. Caccialup. Petra, Riminald. & Far. *num. 87.*; Vt si vnus dicat furtum, seu assassinium in strata, alter in domo commissum, ita exemplificat Monticel. & Farin. *num. 72.* Vnus de die, alter de nocte, Felyn. citans

Quid in contrarijs in loco, & tempore.

Bal. *in cap. licet ex quadam, de testibus,* & subscribunt Monticel. Petra, & Farin. *n. 73.*

6. Limita Ampliationem 3. vt non procedat, quando diuersitas, & discordia in testibus esset in modico tempore, hæc enim diuersitas nõ inducit singularitatem, & tãto minus contrarietatem, Gemyn. Monticell. & Farin. *q. 64. num. 84.*; Sicut nec etiam dum testes dubitatiuè de loco, & tempore deponerent, & nõ benè recordarentur; vt e.g.; Si vnus diceret, Credo, quod fuit mense Maij, alter credo, quod fuit mense Iunij, tunc enim non solum non præsumerentur contrarij, sed nec singulares per hoc essent, Aym. Petra, & Farin. *n. 83.*

Sed in modico, seu dum deponunt de loco, & tempore dubitatiuè.

7. Sed quid, si plures testes sint, & omnes dicant, de loco, & tempore non recordari? Dic quod omnes præsumuntur suspecti; etiam in casu, in quo locus, & tempus non sunt de substantia actus, Alberic. Ioannes Andr. & Præpos. Et hic tamen ait, hoc Iudicis arbitrio relinquendum; Quod arbitrium secundum Farin. *q. 64. num. 105.* regulandum est, vt, dum tempus breue est, bene dicant isti DD.; Secus si antiquum, Far. *num. 99. & seq.*

Quid si omnes testes dicãt non recordari de loco, & tempore.

8. Ampliatur quarto Regula 1. vt testes contrarij, seu discordantes in verbis, dum agitur de formalitate verborum, nihil probent, etsi in sensu conueniant, Mascar. *lib. 3. concl. 1368. n. 7.* vbi relatis alijs testatur de communi, Caccialup. *in l. admonendi num. 88. ff. de iureiur.* qui benè comprobat, & exemplificat, Bertaz. Ant. de Butr. Felyn. Montic. Rimin. & plures alij, quos refert,

Testes discordãtes in formalitate verborum an probent, vsque ad numerũ 11.

& sequitur Farin. *q.64. num.67.*

9. Limita primo Ampliationem 4. vt licet dum testes interrogantur à Iudice de formalitate verborum, si discordent, dicantur singulares obstatiuè, seu contrarij, & non probent; Nihilominus si ex seipsis discordarent in verborum formalitate, nec contrarij, nec singulares dicerentur, ita declarat Rolan. *lib.2. cons.33. num.22. vsque in fin.* Et hanc credit Farin. *q.64.n.69.* esse veritatem, & communem mentem DD. *hic sup. num.* 8. citatorum.

10. Limita secundo Ampliationem 4. vt procedat, quando ageretur de probando factum recens, in quo obliuio non est verisimilis; Secus si tractaretur de facto antiquo plurimorum annorum, in quo non est verisimile testes de præcisis verbis recordari, hi enim in formalitate verborum discordantes, benè probant; Imò si in tali casu in formalitate verborum concordarent, de falso suspecti essent, & nihil probarent, Bal. Castell. Cott. Rolan. & Farin. *q.64. num.71. & q.65. num.27.* vbi ad saturitatem citat. Sublimita tamen, vt si testes sint bonæ famæ, benè probent, quamuis deponant per eundem præmeditatum sermonem; Sicut etiam in casu, quod testes essent plures, ex numero enim testium tollitur suspicio; Et in omni casu hic punctus Iudicis remittitur arbitrio, Mascar. & Farin. alios citans *q.65.n.25. & seq.*

11. Sed regulariter, dummodo testes sint concordes in substantia negotij, licet discordantes sint in verbis, per diuersa scilicet verba deponendo, benè probant, Alex. Boss. Corr. Felyn. Monticel. Mascar. qui plures inducēs testatur de communi, & Farin. *q.65. n.22.*; Et idem dicendum est de testibus discordantibus in modo narrandi factum, *c. nihil de verb. sign.* Farin. *nu.29.* DD. citans. Idem prorsus concludendū est, dum testes discordant, reddendo scilicet diuersas rationes, & causas scientiæ; per hoc enim non dicuntur contrarij, si concordantes sint in substantia negotij, de quo agitur, Bal. Corr. Dec. Innoc. Montic. Specul. & Farin. *num.30. & 31.* vbi de communi, dummodo causæ, & rationes ad eundem finem tendant, Bero. & Farin. *num.32.*

12. Ampliatur quinto Regula 1. vt testes inter se contrarij, non solū non probent, sed si vna probatio alteri præponderet, velut si duo testes contradicerent vni, vel plures paucioribus, pauciores puniantur, vt periuri, & falsi, Clar. *lib.5. §. falsū, vers. conuincitur etiam in princ.* Bal. Boss. Petra, & Farin. *q.65. num.7.* licet data paritate in numero testium contrariorum, non possit tractari de punitione, sed de inquisitione, carceratione, & tortura, Boss. Clar. Montic. & Farin. *n.9.*

Quid si plures cō trarij sint paucioribus, vel æquales sint.

13. Limitatur primo Regula 1. vt testes non probent, quando sunt contrarij in substātialibus, Anchar. Petra, & Farin. *q.65. num. 16. & est tex. in c. dudum in ver. substantia, & ibi gl. de controu. coniug.* Vel in qualitatibus, & circumstantijs substantialibus, Bero. Bertaz. & Farin. *num.21.*; Secus autem si discordes sint in qualitatibus, & circumstantijs remotis, extrinsecis, impertinentibus, & non substantialibus, talis enim contra-

Contrarij in nō substantialibus probant.

contrarietas teſtibus fidem non tollit, Alex. Bal. Bertaz. Boſſ. Dec. Iaſ. Et ita tenentes teſtātur de communi Maſcar. & Petra, & alios plures referens Farin. *num.* 16. *&* 20. teſtatur de magis communi: Subſtantialia verò in propoſito ſunt ea, ſuper quibus teſtes ſunt producti ad probandum, & ſunt capitulata, & articulata, Gram. Petra, Rimin. Sen. & Farin. *num.* 18. Vel vt *ibidem* declarat Far. cum Bal. ſubſtantialia ſunt omnia ea, quæ concluduntur ſub iuramento, & forma articulata.

Quid ſi vnus deponat plus altero.

14. Limitatur ſecundo Regula 1. vt non procedat in illis teſtibus, quorum vnus deponit plus altero, iſti enim nō ſunt contrarij, ſed probant, poteſt enim eſſe, quod vnus audierit, vel viderit, quod non alter, Alex. Ang. Bero. Bertaz. Dec. Montic. qui plures alios refert; & de communi ſunt teſtes Alciat. Maſc. & Vin. & hos omnes, cum pluribus alijs, refert, & ſequitur Farin. *q.* 65. *num.* 11.; Quæ tamen limitatio non procederet, quando teſtes loquerētur taxatiuè, tunc enim ſi vnus plus altero deponeret, nihil probarent, & contrarij dicerentur Aret. Bald. Petra, & Farin. *num.* 15.; ſicut nec in teſtamentis procederet limitatio.

Modica contrarietas an tollat fidem.

15. Limitatur tertiò Regula 1. vt procedat in magna contrarietate, modica enim contrarietas teſtibus fidem non tollit, Alex. Dec. Fely. Maſcar. Monticel. Petra, qui plures alios refert, & teſtatur de communi, ſicut & Farin. *q.* 65. *num.* 34. vbi alios inducens; ſubdit *n.* 35. contrarium ſenſiſſe Bal. qui ait minimam differentiam in teſtibus habere imaginem falſitatis, & contrarietatis, cui ſubſcribens Bero. dixit, quod modica contrarietas non vitiat in acceſſorijs, ſecus in ſubſtantialibus; Sed hoc totum Alciat. & Monticel. arbitrio Iudicis relinquunt.

An concordentur remiſſiuè.

16. Limitatur quartò Regula 1. in omnibus caſibus, in quibus teſtes, qui videntur contrarij, concordandi tamen ſunt; Et de his in proxima ſeq. Regula.

Omnis interpretatio facienda eſt, vt teſtes nō ſint cōtrarij, ne puniantur.

17. Regula 2. ſit. Omnis interpretatio facienda eſt in depoſitionibus teſtium, vt inter illos contrarietas euitetur, ne exiſtimentur falſi, neuè eis falſi pęna imponatur *c. cum tu, & ibi* gl. & DD. omnes, præſertim Abb. Anan. Bal. Butr. Hoſt. Imol. & Io. Andr. *de teſtibus*, Clar. *lib.* 5. §. *falſum, verſ. ſcias tamen*, Aret. Boſſ. & Farin. *q.* 65. *n.* 37. vbi plures alios concordantes inducit, inter quos Petra teſtatur de communi.

In dubio concordātur ne puniantur verba etiā imppriādo.

18. Ampliatur primò Regula 1. vt ad euitandum falſum, teſtes in dubio non præſumantur contrarij, ſed concordes, & conteſtes, Caſtr. Petra, & Farin. *q.* 65. *num.* 75.; Et ſi opus eſſet, ad eos concordandos, ſunt verba eorum depoſitionum impropriandā, ſeu impropriè interpretanda, Abb. Ant. de Butr. Bertaz. Fely. & Petra, qui cum Far. *n.* 43. *&* 44. teſtatur de communi; Imò ad hunc effectum improprijſſime ſunt verba interpretanda, Petra, Rimin. & Farin. *n.* 45. *&* 46.; etiam ſi cum difficultate aliqua poſſent ad concordiam reduci, Aret. Fely. Petra, qui de communi, & Far. *q.* 65. *n.* 47.

19. Ampliatur ſecundò Regula

2. vt

2. vt ad euitandum in testibus falsum, fiat etiam interpretatio suppletiua, Bal. Petra, & Farin. *q. 65. n. 48. & seq.*; Etiam per subauditos intellectus, Ang. Petra, & Farin. *n. 52.*; Nec non per temporum distinctionem, Alex. Boer. Socin. & Farin. *n. 54.* & tenuit Rot. Rom. *diuers. par. 2. decis. 129. n. 6. & seq.*; Item per principium, & finem actus Aret. Anan. & Imol. *in c. cum tu de testibus*, Gabr. & Farin. *n. 55.*; Item per repetitionem sermonis, Abb. Anan. Fely. & Imol. *in dicto c. cum tu*; Item per multiplicationem actus, proximè citati DD. cum Farin. *n. 38.* qui plures alios concordantes adducés, testatur de communi, & verissima opinione; sed eam limitat *num. 39.* cum Abb. Aret. Corr. & Fely. vt procedat in actibus iterabilibus, & iteratis; Secus si ageretur de vnico tantum actu, vel de actu de sui natura non iterabili, vel non iterato, in quibus casibus testes remanerent contrarij, & falsi.

Etiam per interpretationē suppletiuam, & alijs modis.

20. Nota tamen hic, quod hæc 2. & etiam 1. Ampliatio redduntur controuersæ, quia, Ang. Anchar. Felin. & Rom. relati à Farin. *q. 65. n. 90.* tenent, quod interpretatio, quæ facienda est ad concordandos testes, vt euitetur falsum, debet esse probabilis, congrua, & consona veritati, aliàs testes non solum non essent concordandi, sed potius falsi reputandi; sed prædictæ Ampliationes videntur magis communes, &, cum grano salis, practicabiles, sunt enim etiam magis piæ.

Obijcitur cōtra ampliationes.

21. Ampliatur tertiò Regula 2. vt ad euitandum falsum, testium concordia fiat, si vnus alteri contradicat, vnus pluribus, plures pluribus, & etiam si hinc inde sit equalis, vel inequalis numerus testiū, hęc Far. *q. 65. à n. 61. vsq. ad 72.* in singulis particulis huius Ampliationis plurimos citans DD. concordantes.

Concordantur ne sint falsi vnus pluribus, & econtra, &c.

22. Regula 3. sit. De iure Canonico concordia testium facienda est, non solum ad euitandum falsū, sed etiam, vt testes probent, vnde huic Regulæ subscribunt Canonistę magis communiter, teste Farin. *q. 65. n. 79.*; licet legistæ contrarium sentiant; vtrumq; dictum est Imol. *in c. cum tu n. 3. in fin. de testibus*; Et hanc Regulam, quam dicit communem, pluribus probat Ruy. & communem testatur etiam Petra, & his consentiens Farin. *n. 77.* citat in comprobationem Rot. Rom. *coram Cæsare de Graff. decis. 175. n. 23.*

Secūdum canones concordētur testes, vt probēt.

23. Ex his infert Farin. *q. 65. n. 77.* quod cum Regula vera sit de iure Canonico, in statu, & foro Ecclesiastico seruanda erit; Oppositū vero, nempe, quod concordia testium non sit facienda, vt testes probent, verum sit de iure Ciuili, & hoc in terris Imperij, & in foro seculari erit practicandum; & pro hac Farin. *n. 76.* citat ad saturitatem legistas sic tenentes.

24. Ampliatur primò Regula 3. seu potius declaratur, vt quandocunque contrarietas testium nō est clara, sed ambigua, quia patiatur plures iuridicos intellectus de iure Canonico, et ad probationem, concordentur testes, Petra, qui plures concordantes inducit, & testatur de communi, & Farin. *q. 65. n. 83.* & in simili dixit Farin. de vnico teste vario *q. 66. n. 323. & sequentibus*

In ambiguis tamē nō autem in claris.

bus quid sentiendum. Vt si vnus dicat, quod sex anni sunt, quod talis hoc dixit, alter, quod septem, hi concordantur, conueniunt enim saltem in minori tempore, quia, qui dixit septem, inclusit de sex, & qui dixit sex, non negauit de septem, Alex. Petra, & Farin. *q.65.n.251.*; Item si vnus dicat, quod N. semper possedit, alter non semper, concordantur, primus enim intelligitur ferè semper, vel pro maiori parte, vel quod semper suis temporibus collegerit fructus, quæ collectio est actus possessorius, Tindar. qui ampliat in dicente continuò, indefinēter, &c. Bar. Boss. Cor. & Far. *n.154.*

Exemplificatur vsque ad n. 26.

25. Subnecto alia exempla pro ampliori declaratione huius primę Ampliationis; Si vnus dicat N. percussum in manu, alter in fronte, concordantur, potest enim vno ictu vtrumq; præstari; Sed si vnus diceret in fronte, & alter, quod eodem ictu, in ceruice retro, non concordarentur, Bal. & Petra, qui tamen ait, concordiam in his testibus fieri ad euitandum falsum, secus vt probent, & sequitur Farin. *q.65.n.258. & sequenti*; Item si vnus dicat ante bellum, alter tempore belli, concordantur; sicut etiam si vnus dicat tēpore belli, alter post bellum, quia intelligitur ante bellum, idest paulo ante bellum, & sic videtur quod possit dici tempore belli factum, quod paulo ante extitit; & idem dic de interpretatione, post bellum; quæ enim incontinenti fiunt dicuntur actui inesse, Bal. Petra, & Farin. *n.261. & seq.* vbi tot DD. refert: Si verò vnus diceret ante, alter post, concordarentur ad euitandum falsum, sed non ad probandum, Farin. *n.263. vsq. 270.* Item si vnus dicat vidisse N. sanum tali die, alter eodem die vidisse N. infirmum, concordātur quia potest esse, quod illa die N. prius fuisset sanus, postea factus sit infirmus, Anch. & Far. *n.271*

26. Accipe duo alia exempla; & si volueris plura alia, in quibus testes concordantur, vel non concordantur, vide remissiuè apud Far. *q.65.n.282. & seq.* Si vnus dicat factum præsente N.; & N. dicat, se nescire, non vidisse, vel audiisse, concordantur, potest enim esse, quod N. fuerit præsens, & quod nihil viderit, vel audierit, Dec. Petra, Rim. & Farin. *n.276.*; Qui *n.279.* ait, in hoc casu multum Iudicis arbitrio tribuendum esse, cui dicto sit magis credendum. Item si vnus diceret factum pręsentibus N. & N. & quod nullus alius aderat, alius, quod multi alij aderant; concordantur, quia primus intelligitur, quod nullus alius aderat, quem viderit, Alex. Ang. Dec. & Far. *n.280.* Sed de hoc dubitat Petra.

27. Ampliatur secundò Regula 3. vt de iure Canonico facienda sit concordia testium, vt probēt, etiam per multiplicationem actus, Anan. Butr. Fely. Imol. Tindar. & Farin. *q.65. n.88.* vbi testatur de communi Canonistarum.

Etiam per actus multiplicationem.

28. Limitatur primò Regula 3. vt non procedat in contrarietate manifesta, et patente, qua stante, nec de iure Canonico concordantur testes, vt probent, Ant. de Butr. Bal. Iacobus Butrig. Boss. Petra, et Farin. *q.65.n.94.*; Vt si vnus diceret delictum patratum in domo, alter

In clara contrarietate non concordātur.

Exemplificatur.

ter iuxta domum, vel in porticu domus, non concordantur, vt probent, Bal. Petra, Far. *num*. 245. & 248.; Vel si vnus diceret factum quid præsente N.; et N. negaret se fuisse præsentem, nec isti concordantur, Alex. Bal. Bertaz. et Farin. plures inducens *n*. 244. vbi testatur de magis communi; et ait cum Petra hoc procedere præsertim ad effectum, vt non probent *n*. 275.; licet alij relati *n*. 272. & 273. contra sentiant. Item si vnus dicat, Titium occidisse N. gladio, alter baculo, Bero. dicit tales concordandos esse; Sed Bal. in simili dissentit; Ait enim quod si vnus dicat, N. percussum fuisse lapide, alter deponens de eodem ictu, dicat, N. percussum fuisse ferro, tales testes singulares esse in prædicamento substantiæ; Et hoc not. Far. *q*. 65. *n*. 256. tenet, quod, dum agitur criminaliter, et de pęna imponenda, istis testibus fides præstanda non est, licet aliquo modo possent concordari; Et idem dicendum esset, si vnus deponeret N. percussum cum armis punctim, alter de eodem actu assereret, quod cæsim, sic Cott. Dec. Fely. et Far. *n*. 157.

29. Limitatur secundò Regula 3. vt non concordentur de iur. Canonico testes, vt probent, quando eorum contrarietas esset in facto principali, licet si contrarietas esset tantum in extrinsecis, et non substantialibus, testes ēt ad probationem, concordandi essent, Anan. Bero. Gram. Natta, Petra, et Farin. *q*. 65. *n*. 81.; sicut etiam concordandi sunt, quando veritas aliter haberi non potest, Anton. de Butr. Iacob. Butrig. Tindar. et Far. *n*. 82.

Quid si contrarietas sit in substantialibus, & econtra, seu quando veritas aliter nō potest haberi.

30. Limitatur tertiò Regula 3. vt concordia in testibus non fiat, vt probent, quando inter plures testes contrarios, non adessent saltem duo contestes, et sic integra probatio, Abb. et Fely. *in c. cū tu de testibus*; dum autem adsunt contestes concordantur, etiam vt probent, Abb. Alex. Ant. de Butr. Æmil. Fely. Petra, et Far. *q*. 65. *n*. 85.

Quid vbi inter plures nō adsunt duo contestes.

31. Limitat tandem quartò Regulam 4. Far. *q*. 65. *n*. 106. cum Fely. vt generaliter in criminalibus, testes non concordentur, vt probent. At quædam exempla, de quibus *hic sup. n*. 25. & 28. sunt in casibus criminalibus; Ideo cogita, et vide *inf. q*. 47. *n*. 29. et illationes *ibidem à n*. 31. *usq*; 40.

Quid in criminalibus.

32. De materia huius quæst. late Petra in locis relatis à Far. qui diffuse de hac agit, *q*. 64. et diffusius *q*. 65.

Testibus hinc inde contrarijs, quibus magis credendum sit.

Quæst. 46.

1. Regula 1. sit. Testibus deponentibus in fauorem Rei magis creditur, quam deponentibus in fauorem actoris; Et ideo, data paritate testium hinc inde contradicentium, Reus absoluendus est, gl. *in c. in nostra*, vbi Abb. Aret. et Butr. *de testibus*, Alberic. Bertaz. Boss. et plures alij, quos refert, et sequitur Far. *q*. 65. *n*. 152. et testatur de communi.

In contrarietate, pro Reo testificantibus magis creditur.

2. Ampliatur primò Regula 1. vt procedat non modo in ciuilibus, sed etiam in criminalibus, & propterea

Etiam in criminalibus.

pterea magis creditur deponentibus pro non delicto, vel aliàs ad fauorem Rei, quam deponentibus pro delicto, Boss. Gabr. Mascar. Monticel. & Far. *q*.95. *n*.153.

3. Ampliatur secundò Regula 1. vt testibus Rei magis credatur, dum sunt pares in numero, & si essent minus digni, quam testes actoris, Boss.; Monticel. Rolan. Gabr. qui concordantes allegat, & Farin. *q*.65.*n*.158. vbi testatur de communi; (Qui *n*.159. refert Abb. & Aret. contrarium tenentes); Vt puta si testes Rei essent fęminæ, & contrarij essent masculi, Gabr. Rolan. & Far. *n*.181.

Licet essēt minus digni, & pares in numero.

4. Ampliatur tertiò Regula 1. vt testibus Rei magis credatur, ét si deponerent excludendo delictum, & pro negatiua; adhuc enim istis magis creditur, quam deponentib. affirmatiuè contra Reum, Aret. Bal. Boss. Bertaz. Ias. Gabr. & Farin. *q*. 65. *n*. 154. vbi plurimos alios citans testatur de communi; Et hæc Ampliatio procedit etiam si delictum contra Reum pro affirmatiua esset plenè probatum, adhuc enim magis creditur testibus deponentibus negatiuè pro Reo, Farin. *q*.65. *num*. 234. *&* 236. cum Abb. Aret. Bal. Boss. Bertaz. Dec. Rom. & pluribus alijs ab eodem citatis. Intellige hāc Ampliationem, vt sit vera, non in negatiua vaga, sed in negatiua coarctata loco, & tempore; quæ probabilis est, de qua dicam hic infra *n*.18 *&* 19. & vt procedat in criminalibus, prout loquuntur præcitati DD. secus in ciuilibus, in quibus magis creditur affirmātibus, quam negantibus, etiam si affirmantes essent pro actore, & negantes pro Reo, Corrad. Dec. Gabr. Socin. & Far. *n*.156.

Quamuis delictum esset plenè probatum in criminalibus dū ecōtra coarctata probatur negatiua.

5. Ampliatur quartò Regula 1. vt testibus pro Reo negantibus magis credatur, quamuis isti essent laici, & affirmantes contra Reum essent Clerici, Abb. & Aret. *in c.in nostra de testibus*, Boss. Foller. Gabr. & Farin. qui alios etiam citat *q*.65. *n*. 155. *&* 178.; licet Bal. & Dec. oppositum teneant.

Magis laicis negantibus pro Reo creditur, quam Clericis contra affirmantib.

6. Ampliatur quintò Regula 1. vt licet testibus hinc inde contrarijs, magis credendum sit pluribus, quam paucioribus, *c.in nostra*, & ibi gl. Abb. Fely. & Aret. *de testibus*; Tamen si testes actoris excedant in modico numero, adhuc magis creditur testibus Rei, Abb. Boss. Crot. Gabr. & Farin. *n*.157. licet Aret. de hoc dubitet.

Quid si contra Reum excederēt in numero testes.

7. Limitatur primò Regula 1. vt testibus actoris magis credatur, quam testibus Rei, quando actor causam fauorabilem tuetur, vt e. g. causam piam, gl. & Abb. *in dicto c. in nostra*, Iacob. Butrig. Petra, & Farin. *q*.65. *n*.162. Sicut etiam generaliter deponentibus pro fauorabili causa magis creditur, gl. Aret. & Fely. in *dicto c.in nostra*, & Far. alios citans *n*.188.; qui *num. sequenti* ampliat cum Montic. etiam si isti deponerent super negatiua; intellige, coarctata.

Testibus actoris magis creditur, dum sunt pro causa fauorabili.

8. Limitatur secundò Regula 1. Vt testibus actoris magis credatur, dum verisimiliora deponunt, Fely. Gabr. Monticel. & Far. *q*.65. *n*.138.

Vel deponunt verisimiliora.

9. Limitatur tertiò Regula 1. Vt sit in facultate Iudicis ex causa

Vel ex causa Iudex inuult.

in actis exprimenda, magis testibus actoris credere; Vt propter atrocitatem delicti, qualitatem accusati, vel testium, Boss. & Farin. *q. 65. n. 163.*; dummodo causa sit rationabilis, Aret. Fely. & Farin. *n. 199.*; Sed si Iudex vellet magis adherere testibus Rei, quam actoris, causam non teneretur in actis exprimere, Bal. Crot. Fely. & Far. *n. 198.*

Ex causa potest Iudex credere magis vni quam alteri, pauc oribus quam pluribus.

10. Et hic nota obiter quod generaliter potest Iudex ex rationabili causa, magis credere vni testi, quam alteri contrario, Abb. Aret. Hostien. & Far. plures alios citans *n. 193.*; & quamuis ex vna parte plures essent testes, quam ex altera, potest paucioribus magis credere, Farin. *num. 194.* citans Aret. Fely. & alios; Data tamen paritate in reliquis, gl. Abb. & Ant. de Butr. *in c. in nostra de testibus,* & Far. *n. 196.*

Affirmantibus testibus magis creditur quam negantibus, dum sunt contrarij.

11. Regula 2. sit. Testium in contrarietate affirmantibus magis creditur, quam negantibus *l. dicm. p oferre* §. *si plures*, vbi gl. & omnes DD. *ff. de arbitr.* Bar. Bal. Corrad. Mascar. & Farin. qui plures alios refert *quaest. 65. num.* 200. & tenuit Rot. Rom. *diuers. decis. 333. num. 2. par. 1.*

Licet illi sint laici, et isti Clerici.

12. Ampliatur primò Regula 2. vt testibus affirmantibus laicis magis credatur quam negantibus Clericis, Æmil. Ias. Masc. & Far. *q. 65. n. 203.*

Quamuis negantes sint plures.

13. Ampliatur secundò Regula 2. vt affirmantibus magis credatur, quamuis negantes essent in numero multo plures, gl. & communiter DD. *in dicto* §. *si plures*, Abb. Aret. Boss. Dec. Ias. Mascar. et Farin. *q. 65. num. 201.* vbi testatur de veriori, et communiori.

Deponentes super mera negatiua suspecti sūt de falso, & possunt puniri.

14. Ampliatur tertiò Regula 2. vt non tantum minus credatur negantibus, sed etiam deponentes super mera negatiua, vel existimandi sint falsi, et de falso sint puniendi, Alex. Ang. Bal. Corn. et alij relati à Farin. *q. 65. n. 205.* Ripa, Corr. Boss. Aym. et Hercul. relati ab eodem *n. 206.*; Vel saltem de falso suspecti erunt secundum Bal. Alex. Clar. Mascar. Menoch. Monticel. et Farin. qui plures alios citās *n. 207.* testatur de magis communi; Et puniendi extraordinariè, Cagn. quem sequitur Clar. §. *falsum, ver. solet etiam,* Corr. Alex. qui pariter testatur de communi, et Farin. alios inducens *n. 209.*; Qui tamen ait *n. 112.* quod si voluerit Iudex poterit abstinere ab infligenda pœna, et eius loco testem torquere, et hoc magis placet Boss. Si verò negatiua sit coarctata loco, et tempore, cessat suspicio falsi, Boss. Gram. Mont. et Far. *n. 213.*

Bene creditur testi pro affirmatiua, ex qua resultat probatio negatiue, exemplificatur.

15. Limitatur primò Regula 2. vt testi deponenti super affirmatiua, ex qua resultat probatio negatiuæ, non minus credatur, quam deponenti simpliciter super affirmatiua; vt si testis affirmaret vidisse quem mortuum, vel furiosum, ex hoc enim bene probatur, ille nō viuus, vel non sanus mente, Abb. Aret. Fely. Imol. Mascar. et Farin. cum pluribus alijs ab hoc citatis *q. 65. n. 215.* qui *n. 217.* testatur de magis communi. Item si quis induceret testes ad probandum, quod N. tali tempore non fuit in vno loco, et testes probarent, eodem tempore fuisse N. in alio loco,

tan-

tantum distanti, vt non potuerit, nisi miraculosè, fuisse in duobus locis, ex hoc bene testes probarent, N. non fuisse in alio loco Boss. *tit. de defens. Reor. num.*24. *&* 29. DD. communiter *in c. ex tenore, de testibus*, Menoch. Far. & alij ab eo relati *num.*218.

Dummodo affirmatiua, & negatiua sub sensu cadant.

16. Sublimita hanc limitationem, vt procedat, dum affirmatiua, super qua testes deponunt, & ex qua negatiua resultat, cadat sub sensu testium, etiam respectu negatiuæ resultantis, vt in exemplis propositis, ita DD. proxime citati, quibus subscribit Farin. *quæst.* 65. *num.*217. licet contrarium teneant Ioannes Andr. Innoc. Spec. & Ruy. quos refert, sed non sequitur Farin. *n.*216.

Negantibus magis creditur, dum reddunt rationem, quam affirmantes non reddunt.

17. Limitatur secundò Regula 2. vt magis testibus negantibus credatur, quam contrarijs affirmantibus, dum illi, & non isti rationem reddunt, Æmil. Franc. Curt. & Far. *q.*65. *n.*174.: Cum sit etiam Regula generalis, quod testibus deponentibus cum ratione, & redditione causæ magis credendum sit, quam deponentibus sine, Bal. Corrad. Fely. Franc. Curt. Æmil. Masc. Monticel. & Far. qui alios etiam inducit *n.*172.

18. Limitatur tertiò, vt Regula 2. procedat in negatiua vaga, & pura, quæ improbabilis est, non cadens sub sensu, & super eam testes deponentes nihil probant, Abb. Ang. Bal. Bart. Igneus, qui ait quod ita tenent omnes, & Farin. ad saturitatem citans *q.*65. *num.*221.; Secus in negatiua loco, & tempore coarctata, quæ cum cadat sub sensu, testi, non minus deponenti super eam creditur, quam super affirmatiuam, Abb. Anan. Areo. Bal. & Imol. *in c. cum in tua, de testibus*, inter quos Aret. testatur de communi, sicut etiam Farin. cum sequens, & plurimos concordantes citans *num.* 222.; Qui sublimitat alios citans *num.* 227. dummodo tempus coarctans negatiuam sit breue; Et testis etiam non interrogatus, sui dicti rationem reddat, Alex. Ang. Dec. Ripa, & Farin. *n.* 230. vbi plures concordantes inducens testatur de communi; vel saltem ex testis depositione verisimiliter ratio colligatur, Lanfran. & Farin. *num.*233.; Et tertio vt idem testis dicat, quod non poterat aliter esse, quin ipse vidisset, vel audisset, Aret. & Felyn. qui de communi *in c. in nostra de testibus*, de qua, inductis pluribus concordantibus testatur etiam Far. *n.*228.

Quid in negatiua coarctata loco, & tẽpore.

19. Declaro hoc vltimum, vt non procedat, quando testes deponunt super eo, quod verisimiliter eis notum est, tunc enim sufficit, quod testes dicant, se fuisse præsentes, & non vidisse fieri, vel non audisse dici, absque eo, quod dicant, quod non poterat fieri, quin ipsi testes vidisent, vel audisent, Aret. Fely. & Dec. qui testatur de communi, *in c. tertio loco, de probat.* Farin. *q.*65. *num.*229. & Boss. *tit. de defens. Reor. n.*16. qui exemplificat de Senatoribus, qui deponentes aliquam rem magni ponderis in Senatu ipsis præsentibus factam non esse, non est necesse, eos dicere, quod non poterat fieri, quin ipsi vidisent, & audisent, quia subintel-

Quid dum deponitur super veri similiter noto.

ligitur, si enim talis res facta fuisset in Senatu, Senatores audissent, & vidissent.

Negantibus, qui deponunt consona iuri, magis creditur.

20. Limitatur quartò Regula 2. vt testibus negantibus magis credatur, quam affirmantibus, quando negantes deponunt ea, quæ sunt conformia iuri communi, & sic, dum iuris præsumptionem habent pro se, Curt. & Farin. *q.65. n.238.*; Cum sit etiam Regula generalis, quod testibus deponentibus consona iuri communi, magis credatur, talia enim verisimiliora dicuntur, Abb. Ant. de Butr. Bero. Dec. & Imol. *in c. licet causam, de probat.* Bal. Fely. Far. & plures alij ab eo citati *n.150.* vbi de communi.

Vel verisimiliora, quod multipliciter ampliatur.

21. Limitatur quinto Regula 2. & hoc sequitur ex præcedenti limitatione; Vt testibus negantibus magis, quam affirmantibus credatur, quando verisimiliora deponūt, Bal. Dec. Gabr. Montic. Tiraq. Far. & alij *q.65. n. 139.*: Cum sit etiam Regula vniuersalis, quod testibus deponentibus verisimiliora magis credatur, quam deponentibus minus verisimilia, *l. ob carmen §. si testes*, vbi not. Alber. Bal. & alij, *ff. de testibus, & cap. licet causam, vers. ex præmissis*, vbi Abb. Anton. de Butr. Bero. Dec. & Imol. *de probat.* Aret. & Felyn. qui dicit, quod ita omnes sentiunt, Villalob. cum alijs quos sequitur Farin. *num.128.*; Quod procedit, & si verisimiliora deponētes essent in minori numero, dummodo verisimilitudo sit proxima, & immediatè respiciens rem, de qua agitur, Dec. Gabr. Tiraq. & Farin. *num.132.* qui *num. 130.* plures citat concordantes; Item licet essent minus digni, Tiraq. & Farin. *num.137.* qui *n.135.* citat etiam Aym. Gabr. & Grat.; Item licet deponerēt contra Reum, Fely. Gabr. Monticel. & Farin. *num.138.* Imò non solum magis creditur verisimiliora deponētibus, sed inuerisimilia deponentes de falso suspecti sunt, Corr. Tiraquel. & plures alij, quos citat, & sequitur Farin. *num. 144. & seq.* inter quos Bosi. optime declarat, quæ in proposito dicantur inuerisimilia.

Seu dum depositiones adminiculatæ sunt negātium.

22. Limitatur sexto Regula 2. vt testibus negantibus, magis, quā affirmantibus credatur, dum illorū depositiones adminiculatæ sunt coniecturis, & præsumptionibus, affirmantium verò nō, *l. ob carmen, ibi, confirmabitque*, vbi Bal. *ff. de testibus*, Clar. Mascar. & Farin. cum alijs ab eo citatis *q.65. n.129.*

Inter contrarios digni oribus magis creditur.

23. Regula 3. sit. Testibus pluribus contrarijs inter se dignioribus magis creditur, quam minus dignis, *cap. in nostra*, vbi Abb. Aret. & Fely. *de testibus*, & Farin. alios plures referens *q.65. num.114.* testatur de communi.

Licet sint in minori numero.

24 Ampliatur primo Regula 3. vt procedat etiam si digniores essent in minori numero *l. ob carmen §. fin. in fi.* & ibi not. Alber. & Bar. *ff. de testibus, & c. in nostra*, & ibi Abb. Aret. & Felyn. & de communi alios referens testatur Farin. *q.65. n. 120.* Intellige, vt sint digniores in dignitate nobilitatis non paruæ, Bero. & Farin. *num. 122.*; Et dummodo in numero non sit magnus excessus, si enim excessus in numero, esset magnus, dignitas numerum non superaret, Anton. de Butr. Bar. Corrad.

rad. Imol. & Farin. *num.* 223. vbi de communi. Et in proposito ille dicitur magnus excessus, qui est vltra duplum, vt vult Imol.; sed melius dic cum gl. *in dicto cap. in nostra,* vbi Ant. de Butr. quod arbitrio Iudicis remittitur, quis dicatur magnus excessus, & sequitur Dec. & Farin. *n.* 125. licet Abb. & Hostien. teneant excessum in numero non obstare, vt refert Farin. *n.* 124.

A dignioribus producti præferuntur.

25. Ampliatur secundo, Regula 3. vt non modo testibus dignioribus magis credatur, sed vt testes à dignioribus, & honorabilioribus producti, præferantur, Abb. Aret. Ant. de Butr. Felyn. Hostien. & communiter alij DD. *in cap. in nostra, de testibus,* & notat Farin. *quæst.* 65. *num.* 192.

Exemplificatur multipliciter, quibus magis creditur inter eôtrarios.

26. Ampliatur tertio Regula 3. seu potius declaratur, & exemplificatur, specificando; Vt testibus nobilioribus magis credatur, quam rusticis, & mechanicis, Dec. Felyn. Tiraq. & Farin. *q.* 65. *num.* 115. qui alios citans testatur de communi. Item magis creditur ditioribus, quam pauperioribus, Corrad. & Fely.; qui limitant nisi pauperiores essent in moribus meliores, & sequitur Farin. *num.* 117. Item Magis creditur Doctori, quam non Doctori, Natt. Monticel. & Farin. *num.* 119. Magis Notario, quam non Notario, Felyn. & Crot.; Qui ampliat, etiã si Notarius esset pro Actore, & non Notarius pro Reo, Sylu. qui ait dictum vnius Notarij æquiparari dicto duorum aliorum testium, Mascar. qui tenet, quod nemo quantumcumque idoneus testis, æquiparatur Notario, etiam in fauore piæ causæ, & Farin. hos, & plures alios referens *n.* 183. *& seq.* Item maior fides præstatur peritis, quam non peritis, Aret. Corrad. & Farin. *num.* 186.; Item Magis creditur senioribus, & antiquioribus, quam iunioribus, gl. Bal. Bar. Saly. & communiter omnes *in l. cum quid, in vers. nouum. ff. si cert. petat.* Felyn. Rom. & Farin. cum alijs relatis ab ipso *num.* 175.; Nisi testes iuniores essent digniores, tunc enim præferrentur senioribus, Gabr. Lamberteng. Monticel. & Farin. *num.* 176. Item magis creditur Clericis, quã laicis, Corr. Gabr. Felyn. & Farin. *nu.* 177. Et magis mortuis testibus, quam viuentibus secundum Neuiz. & Farin. *n.* 190.

In contrarietate testium, maior fides præstatur magis informatis.

27. Regula 4. sit. Testibus inter se contrarijs magis informatis, maior fides præstatur, quam minus informatis; Vnde testibus narrantibus plenè totum factum, magis creditur, quam non narrantibus totum factum, Bertaz. Corrad. Felyn. & Farin. cum alijs *q.* 65. *num.* 165. Et ideo vicinis, & coniunctis, tanquam magis informatis, plus creditur, Corn. Corrad. Felyn. Gabr. Montic. & Farin. *n.* 166.

Licet pauciores sit.

28. Ampliatur primo Regula 4. vt procedat, quamuis magis informati sint pauciores, secundum Iacob. Butrig. *in tit. de contrariet. testiũ num.* 5. *vers. vel nisi per pauciores plura probentur,* relatus à Farin. *q.* 65. *num.* 165.

Quid de teste totũ non narrante.

29. Ampliatur secundo Regulã 4. Vt imò totum non narranti, non credatur, & falsus reputetur, ex quo veritatem tacet, Bal. Bertaz. Monticel. Nell. & Farin. *q.* 65. *num.* 167.

Intel-

Intellige dum testis substantialia omittit, Ias. Petra, qui alios allegat, & Far. *num.169.*; Et quando sciens totum factum, de eo interrogatus, dolose non vult respondere, & deponere nisi partem; Secus si totum ignoret, vel si sciat, de eo non fuerit interrogatus, tunc enim ei creditur, Petra, & Farin. *n.168.*

Explicatur in aliis magis informatis.

30. Ampliatur tertio Regula 4. vt tanquam magis informatis, plus credatur deponentibus in specie, quam in genere, Gabr. qui plures refert concordantes, & Farin. *q.65. num.170.* quibus adde Franc. Curt. & Iacobin. de S. Georg. qui loquuntur etiam si testes deponentes in genere, essent plures; Et magis, deponentibus vniuersaliter, credatur, quam deponentibus indefinitè, Bertaz. Corrad. Gabr. Monticel. & Farin. *num.171.*; Sicut etiam testi distinguenti magis creditur, quam non distinguenti, Corrad. Specul. & Farin. *n.191.*

31 Plura, & latè de materia huius q. Mascar. & Montic. locis citatis à Farin. *q.65. per totam tertiam par.* vbi latissimè pertractat hanc materiam; Ex ea formando decem, & nouem Regulas, cum suis quampluribus Ampliationibus, & Limitationibus; Quam eandem totam diffusam materiam, ego, ad supra hic positas quatuor Regulas cum necessarijs suis Ampliationibus, & Limitationibus, restrinxi, nihil tamen notatu dignum intactum relinquens.

An, & quando testis sibi contrarius, vel varius, siue vacillans, probet, puniatur, & qua pœna, concordetur, corrigereq; se possit, Quæst. 47.

Quis cõtrarius, seu varius testis dicatur.

1. Actum est in præcedentibus de testibus inter se contrarijs, nunc de teste sibi ipsi contrario &c. agendum est; Et pro tituli intelligentia, præmitto primo; Testem sibi cõtrarium dici, qui deponit duo, quæ simul esse non possunt, Innoc. Io. And. Imol. Hostien. Butr. & alij *in cap. præterea, de testibus cogen.* Testem verò dici variũ, qui, nulla causa, aut ratione assignata, dicit contrarium eius, quod primo dixerat, secundum præcitatos DD: Sed vt notat Farin. *q.66. num. 6.* licet hæc doctrina sit communis DD. & in se vera, non tamen ponit differentiam inter testem contrarium, & varium, & vtraque descriptio conuenit, tam contrario, quam vario testi, prout obseruauit etiam Bal. *in dict. cap. præterea num.5.*; Qui *num.7.* ait (& recte) quod ille dicitur testis sibi contrarius, qui contraria deponit; varius verò, qui nõ contraria deponit, sed diuerso modo dicit, vt qui primo dixit N. mutuasse centum florenos in carlenis, postea dicit in bolognenis; Vel *n.9.* ait cum Nell. *in tract. de testibus num. 216.* quod ille testis dicitur contrarius, qui tenaciter contraria asserit, varius autem, qui non stat firmus in suo dicto.

Vacillans quis dicatur.

2. Præmitto secundo, quod testis dicitur vacillans, dum timendo, titubando, & dubitando variè loquitur, secundum præcitatos DD. *in cap. præterea, de testibus cogen.*; Sed hic

hic aduerte, quod graues DD. vocant testem vacillantem eum etiã, qui non variat, dummodo timendo, titubando, & dubitando deponat, ita Bal. Hostien. Innoc. Io. And. & Zabar. *in dicto cap. præterea*; Et vlterius nota, quod sæpe à DD. cõfunduntur hi termini variare, & vacellare, & vnum pro altero ponuntur, vt tradit Farin. *q. 66. n. 12.*

Testis sibi cõtrarius, vel varius nihil probat.

3. Regula 1. sit. Testis sibi ipsi contrarius, aut varius nihil probat, *cap. licet causam*, vbi gl. adducens alia iura concordantia, Aret. Ant. de Butr. Bero. Dec. & Felyn. *de testibus*, & hoc omnes fateri, aiunt Couar. & Clar. §. *fi. quæst. 53. vers. quartus est casus*, vbi concordantes refert. Nota hic, quod in hac Regula, & eius Ampliationibus, & limitationibus est sermo de teste sibi contrario vario, aut vacillante extra torturam.

Quid in vacillãte.

4. Ampliatur primo Regula 1. vt procedat etiam in vacillante, qui timendo, titubando, & dubitando variat, & de hoc vacillante intelliges Butr. Hostien. & Io. Andr. *in cap. præterea, de testibus cogen.* cum alijs citatis à Farin. *q. 66. num. 14.* quorũ est hæc Ampliatio; Secus autem est dicendum in vacillante, qui timet, titubat, & dubitat, sed non variat, huic enim tantum de fide minuitur, & de hoc vacillante loquuntur Alberic. & Montic. relati à Farin. *n. 15.* qui sic concordat DD. qui vidẽtur discordes *num. 16. & seq.*; & iterum pro DD. concordia ait numero 18.; Testem in totum repelli si vacillet circa substantialia negotij, secus si circa circumstantias, & citat Alberic.

In parte sibi contrarius, vel varius, nihil probat.

5. Ampliatur secundo Regula 1. vt testis sibi contrarius, & varius in aliqua parte in rotũ reputetur varius, & contrarius, & nihil omnino probet, pluribus demonstrat Aret. *in c. in nostra de testibus* Abb. Cæpol. Cephal. Rolan. Ruyn. & Farin. *q. 66. num. 19.* Taliter, quod huiusmodi testis, nec ad inquirendum indiciũ facit, Alciat. Bertaz. Gram. & Far. *num. 21.*

Quid si testis sit sibi contrarius, seu varius in accessorijs.

6. Ampliatur tertio Regula 1. vt non solum procedat in vario, & cõtrario in substantialibus Alberic. Petra, Ruyn. & Farin. *q. 66. num. 22.* sed etiam in accessorijs, quando testis iurauit dicere veritatem super totam causam, ratione iuramenti, quod est indiuiduum, Corrad. & Puteus, qui alios allegant, & Farin. *num. 27.* Et eadem ratione, idem dicendum est in accessorijs, de quibus Iudex interrogaret, dum testis iurauit dicere veritatem, de his, de quibus interrogabitur; Et hoc maximè procederet in teste aliàs Iudici ex rationabili aliqua causa suspecto; iste enim si interrogatus de qualitatibus non substantialibus, sit in illis varius, & contrarius, nihil vtique probaret, *cap. licet causam, ibi, De singulis circumstantijs subtiliter inquirentes*, vbi Dec. *num. 52. & seq. de probat.* Boss. Aym. Gomez. Marsil. Ruyn. Socin. Petra, & Farin. qui alios concordantes citat *num. 25.* & inter hos Gomez testatur de cõmuni; Idem dic, quando testis deponens de facto proprio, hodie dicit vnum, cras aliud, talis enim varietas totaliter tollit fidem testi, etiam si varius esset tantum in non substantialibus, quamuis deponeret

ret per verbum credo, Alex. Aret. Petra, & Farin. *q.66. num.26.*

Sed extraneis, & impertinentibus. 7. Limitatur Ampliatio 3. & hæc sit etiam limitatio Regulæ 1. vt licet variatio, & contrarietas in circumstantijs non substantialibus, accessorijs, & in qualitatibus non totaliter extrinsecis, extraneis, & impertinentibus, sed aliquo modo ad causam, & negotium principale pertinentibus, testi fidem totaliter tollat, secundum Bar. Corr. Petrã, Marsil. Tind. & Farin. qui testatur de communi *q. 66. num.* 30.; Secus tamen esset dicendum in teste vario, & contrario in accessorijs extrinsecis, extraneis, & impertinentibus, in quibus variatio testi fidem non tollit, Bart. Boss. Florian. Tind. Viu. & Farin. qui pariter testatur de communi *q. 66. num. 29.*; & ita intelligendi sunt DD. ad saturitatẽ citati à Farin. *num,* 24. Bene verum est, quod quamuis testi in hoc casu non tollatur fides in totum, saltem minuitur secundum Boss. Marsil. & Farin. *n.*21.

Vel per errorem, & ignorantiam, seu ex obliuione. 8. Limitatur secundo Regula 1. vt testi fides non tollatur ex variatione, & contrarietate per errorem, & ignorantiam, Bal. quem sequitur Petra, & Farin. *q.66. num.*32.; Et præsertim causa iusta erroris est obliuio, Cæphal. Monticel. Rimin. & Farin. qui alios etiam citat *nu.*34.; An autem, quando, & per quantum tempus obliuio præsumatur, vide Mascar. latè de his tractantem *de probat. lib.3. concl.* 1122.

Seu immodico. 9. Limitatur tertio Regula 1. vt modica varietas, etiam in substantialibus, fidem testi non tollat, Alex. Boss. Corrad. Gramm. Petra, Rolan. & Farin. qui de communi *q.66. num.36.*

Non dicitur varius, qui plus in secũdo dixit quam in primo examine. 10. Limitatur quartò Regula 1. vt non dicatur varius, & probet testis, qui plus dicit in vno examine, quam in alio, Boss. Corn. Gram. Imol. Monticel. & Far. *q.66. n.*37. credens hanc communem, licet Bal. teneat in hoc casu testem esse varium.

Quid in teste vario in eodem, vel in diuersis examinibus, vel paulo alicato processu. 11. Limitatur quintò Regula 1. vt procedat in teste sibi vario, & contrario, vel incontinenti, vel saltem in eodem examine, tunc enim neutri dicto eius creditur, & nihil probat, *l. qui falso, aut variè ff. de testibus*, cum allegatis in 1. Regula; Secus in teste sibi contradicente ex interuallo, & in diuersis examinibus, quo casu primum dictum attenditur, gl. *in c. cum in tua*, & ibi Abb. Aret. & Felyn. *de testibus*, & de communi testantur Alciat. Couar. Decian. Gabr. & Soarez, & de magis recepta testatur Menoch. & de communiori, & veriori Farin. *q. 66. n.* 127. qui pro hac citat Bal. Boss. & plurimos alios *num.* 124.; Quod multo magis procederet, quando secundum dictum emanauit post publicationem processus, quia testis præsumeretur subornatus, Boss. & Farin. *num.* 130.; præsertim si testis 2. non debuisset examinari, Boss. & Farin. *n.*131.

Quid in reuocatio ne facta in alio iudicio, in eadẽ, vel in diuersis instantijs, & personis. 12. Limitatur sexto Regula 1. vt si reuocatio facta sit de primo dicto in alio iudicio, siue ciuili, siue criminali, semper stetur primo dicto, Aret. Dec. Fely. Tind. & Alciat. qui hos refert, & sequitur *de præsumpt. Regula secunda præsumpt* 29. *num.* 7. etiam in diuersis causis, instan-

stantijs, & personis, Crot. Fely. Gabr. qui alios refert, & Farin. *q. 66. num.* 135. licet non desint sentientes, quod in isto casu neutri dicto credatur, vel etiam in diuersis instantijs cum ijsdem personis, Abb. Butr. Tind. & Farin. *num.* 137. licet alij contra; Item in eadem instantia, & inter easdem personas, sed in diuersis examinibus, Farin. *n.* 139. Quamuis contra Tind. teneat.

13. Sublimita primo hanc sextã limitationem, nisi primum dictum fuisse sine iuramento, vel sine redditione rationis, vel minus verisimile, vel in iuditio inualido, quia tunc attenderetur secundum dictũ iuratum cum redditione rationis magis verisimile, & in iudicio valido, Farin. plurimos citans *q. 66. n.* 148. *vsque* 151; *& nu.* 155. licet hoc vltimum non transeat sine difficultate, vt not. Farin. *n.* 156.

14. Sublimita secundo limitationem 6. quando primum dictum nõ fuit assertiuum, sed e.g. per verbum credo, tunc enim attẽditur secundum dictum assertiuum, Tind. et Farin. *q. 66. n.* 163.

In omni casu ex secundo dicto debilitatur primum cõtrariũ.

15. Sublimita tertio limitationem sextam, vt in omnibus casibus tactis in limitatione 6. ex secundo dicto semper debilitetur primum, Abb. Aret. Felyn. *in cap. cum in tua de testibus*, Clar. Boss. qui de communi, et Farin. alios citans, *q. 66. n.* 164.

Dictum prius extraiudiciale, vel posterius contrariũ iudiciale, attendatur.

16 Limitatur septimo Regula 1. vt testis dictum iudiciale attendatur, licet prius testis extraiudicialiter contrariũ asseruerit, Imol. et Fely. qui testatur de communiori, et veriori opinione *in cap. cum in tua de testibus*, Anan. *in c. per tuas*, vbi Aret. qui de communiori, Dec. qui alijs relatis testatur de magis communi opinione, et ait ab hac non recedendum, *de testibus*, Clar. §. *fin. quæst.* 53. *vers. primus casus*, qui similiter testatur de magis communi; Quamuis Bal. et alij contra sentiãt; Et *ibidem* subdit Clar. quod attento dicto extraiudiciali contrario, dictum posterius iudiciale debilitatur, et minuitur fides huiusmodi testis, citãs Boss. et Aret. qui ait, quod ita fatentur omnes DD.; Plures concordantes in fauorem huius limitationis habes apud Farin. *q. 66. num.* 193.; et 226. plures alios subscribentes dicto Clari.

17. Sublimita primo hanc septimam limitationem, quando extraiudiciale, et iudiciale dictum fuit iuratum, tunc enim neutri dicto standũ esset, Gabr. Menoch. Tind. et Farin. qui alios citans testatur de communi *q. 66. num.* 214. Sublimita secundo, quando primum dictũ extraiudiciale emanatũ esset tempore actus gesti, et in scriptura confirmatum, tunc enim secundum iudiciale dictum præsumeretur emanatum per subornationem, et non attenderetur, Aret. et Dec. *in cap. per tuas, de testibus* Gabr. Menoch. et Farin. *num.* 223. licet alij contra.

Si dictum iudiciale, extraiudicialiter reuocetur, quod nam attendatur.

18. Limitatur octauo Regula 1. vt testis dictum iudiciale attendatur, quamuis post examen extraiudicialiter testis dicat contrarium, Abb. Aret. Felyn. et Imol. *in c. cum in tua, de testibus*; Clar. §. *fin. q.* 53. *vers. secundus est casus*, Viu. qui de communi, et alios refert, Bar. Rom. et plures alij relati à Farin. *quæst.* 66. *num.* 200.; Quamuis testis expres-

se profiteretur extra iudicium, se falsum in iudicio dixisse, Viu. qui alios citans testatur de communi,& ait fatuum esse ab hac opinione discedere, Farin. alios inducens *num.* 203.; Item quamuis secundum dictum extraiudiciale emanasset in articulo mortis, Felyn. & Aret. vbi supra, Tind. amplians in dicto emanato in confessione Sacramentali; Huic limitationi subscribit Viu. qui de communi Clar. Gabr. Menoch.& tot alij, quos refert,& sequitur Far. *num.* 205.

19. Sublimita hanc 8. limitationem, quando cum secundo dicto extra iudiciali cócurrerent tria, nẽpè, verisimilitudo; causa reuocationis primi dicti; & dum testis esset in articulo mortis; tunc enim primum dictũ videretur sublatum, Simanc. & Farin. *q.66.num.* 210.

20. Sed nota hic, quod limitatio 8. procedit sine difficultate, sententia iam lata; Dũ vero sententia est ferenda, non est sine controuersia inter DD. quod dictum sit attendendum, & Couar. & Farin. *q. 66. n.*209. existimant totum hoc negotium remittendum esse arbitrio Iudicis.

Testis sibi cõtrarius, vel varius, de falso punitur.

21. Regula secunda sit. Testis sibi ipsi varius, & contrarius punitur de falso, *l. qui falso, & ibi gl. ff. de testibus, & l. eas ff. de falsis*, & per ista iura, ita tenent Abb. Aret. & Butr. *in c. cum in tua, de testibus*, Bal. Boss. Clar. Foller. & Farin. qui plurimos alios citat *q.66.n.*56.

Siue in eisdẽ depositione, & iudicio, siue in diuersis.

22. Ampliatur primo Regula 2. vt non solum puniatur de falso testis varius, & sibi contrarius in eadẽ depositione, & in eodem iudicio, in quo omnes DD. conuenire, ait Clar. *in pract. §. falsum vers. testis, qui falsum, ad fin.*; Sed etiam testis sibi varius, & contrarius in diuersis depositionibus, & in diuerso iudicio, Bar. Boss. Butr. Clar. qui ait, quod in hoc nulla videtur esse difficultas, & de communi testantur Camera. & Zabar. & totæ doctrinæ in hac Ampliatione traditæ, subscribit Farin. *q. 66. num.* 59. & 60. vbi pro secundo membro huius Ampliationis plures citat.

Quid si extra tormenta v. num, & contrariũ in tormẽtis diceret.

23. Ampliatur secundo Regula 2. vt puniatur testis, qui in tormẽtis dixit contrarium eius, quod dixerat sine tormentis, Clar. §. *fin. q.* 53. *vers. quartus est casus*, Gabr. qui declarat hoc procedere, quando ex interuallo hoc fit, secus si incontinenti, nec dissentiunt Tind. & Far. *q.66. n.65. & 66.*

An puniẽdus testis varius in non substantialibus.

24. Limitatur primo Regula 2. vt ad pænam falsi non teneatur testis varius in non substantialibus. Viu. & Boss. qui testatur de communi,& Farin. *q.66. n.69.* qui *num.* 70. refert Corrad. & Achil. Personal. tenentes talem testem in hoc casu teneri crimine stellionatus, & puniendum esse extraordinariè.

Vel per errorem, ignorantiam, vel obliuionem; vel se corrigens, seu qui non erat examinãdus.

25. Limitatur secundo Regula 2. vt non puniatur testis varius per errorem, ignorantiam, & obliuionem Farin. *q.66. num.*75.& faciunt à multo magis dicta *in hac q. num.*8.; Et idem dic de teste vario, qui se corrigit ex interuallo, talis enim non punitur de falso, Boss. & Tind. & dum esset correctio incontinenti, nullo modo puniretur, Tind. & Farin. qui ad vtrumque dictum se subscribit *num.*76.; Et similiter testis,

stis, qui non debebat examinari, si examinetur, propter discordantiā à primo examine de falso non esset puniendus, Tind. & Farin. *n.* 77.

An puniē dus sit testis, qui aliud dicit in iudicio, aliud extra dicit.

26. Limitatur tertio Regula 2. vt non puniatur testis, qui dicit extra iudicium contrarium eius, quod in iudicio dixerat, Tind. & Farin. *q.* 66. *num.* 85.; Et econtra est multò verius, vt non puniendus sit testis, qui in iudicio deponit contrarium eius, quod prius dixerat extra iudicium Butr. *in c. cum in tua*, vbi Imol. & Felyn. qui testatur de communiori, *de testibus*, de qua etiam Boss. & Clar. de communi; huic dicto se subscribunt Alex. Couar. Menoch. & Farin. qui plures alios referens testatur de communiori *num.* 83. licet Bar. Abb. & quidam alij à Farin. relati *num.* 84. contrarium sentiant: Si tamen pars fuisset præsens in dicto extra iudicium, puniretur testis extraordinariè Marsil. Tind. & Farin. *n.* 87. Sublimita hanc tertiam limitationem, vt si dictum extraiudiciale fuerit iuratum, testis varians in iudicio, de falso puniatur, Abb. Alex. Butr. & Boss. qui hos citat, *tit. de oppos. contra test. n.* 3. Cæpol. Petra, & Farin. *q.* 66. *n.* 90.; Sed verius videtur vt punitio sit extraordinaria, Tindar. & Far. *n.* 92.

Testis sibi varius, & cōtrarius, modis omnibus est cō cordandus.

27. Regula 3. sit. Testis sibi varius, & contrarius, omnibus modis concordandus est, Abb. *in c. cum tu*, & ibi Butr. & Fely. *de testibus*, Clar. & Farin. qui *q.* 66. *num.* 117. citat Alex. & Boss. testantes de communi, & inducit plurimos concordantes.

28. Ampliatur Regula 3. vt dicta concordia sit facienda, verba impropriè, & improprijssimè intelligendo, Corr. Petra, Rimin. & Farin. *q.* 66. *n.* 118.; Etiam per subauditos intellectus, & interpretationem suppletiuam, Alex. Rimin. & Farin. *n.* 119.

Verba improprià do, &c.

29. Limitatur primo Regula 3. vt procedat ad effectum euitandi falsum, non autem vt testis probet, testis enim concordatus nullam facit fidem, Alex. Bertaz. Foller. Imol. cum duodecim alijs DD. relatis à Farin. *q.* 66. *n.* 321. inter quos plures testantur de communi, Petra de communi, & iustiori, & Clar. §. *fin.* *q.* 53. *vers. quartus est casus*, de communiori, & magis tuta; licet Aret. Fely. & plures alij relati a Farin. *n.* 322. teneant, testem varium concordari, etiam vt probet, inter quos Petra testatur de communiori, & ita fuisse resolutum à Rot. Rom. testatur Puteus *decis.* 28. *nu.* 3. *par.* 3.; Pro concordia inter hos Doctores dicerem cum Farin. *n.* 327. *& seq.* quod limitatio, quæ magis est recepta, procedit in criminalibus, & contra Reum, in quibus concordia non fit, vt testis probet: opposita verò habet locum in ciuilibus, in quibus concordia fit per intellectam repetitionem sermonis, vt testis probet, secus per actuum multiplicationem, vel per impropriationem verborum.

Vt non puniatur, non autē vt probet.

Sed contra.

Limitatio procedit in criminalib., secus in ciuilibus, &c.

30. Limitatur secundò Regula 3. vt non concordetur testis, quando varietas, & contrarietas esset euidens, & manifesta, tunc enim nec ad probandum, nec ad euitandum falsum, & eius pœnam, vllo modo fit reconciliatio, & concordia, Alex. Bal. Boss. Fely. & Farin.

Ad nullū effectum manifesta varietas, seu cōtrarietas concordatur.

X 2 qui

qui *q.66. n.120.* citat plures concordantes, & Rot. Rom. *coram Caesare de Grass. decis.73. n.5.*

31. Ex hac 3. Regula, & eius Ampliationibus, & limitationibus, Infertur primò, quod testis, qui primò affirmauit, postea dixit non recordari, concordatur, Bar. Bal. Mill. & Farin. *q.66. n.329.* vbi reddit rationem, quia potest esse, quod quis hodie non recordetur de eo, de quo antea recordabatur; Intellige, vt concordetur ad euitandam poenam falsi, non vt probet, Nell. Foller. & Far. *n.330.*

Plures casus, in quibus testes sibi contrarij concordantur, vel non concordantur vsque ad n.40.

32. Infertur secundò, quod testis, qui primo dixit se non recordari, deinde recordari, & scire, concordatur, & probat, quia potest stare, quod quis recordetur postea de eo, de quo antea non recordabatur, Aret. Bertaz. Claud. qui de communi, Fely. & Farin. cum pluribus ab eo citatis *q.66. num.331.*; dummodo testis non sit loquutus cum parte, aliàs enim subornatus praesumeretur, & non probaret, Farin. *n.332.* citans Bertaz, Corrad. Diaz, Fely. & Gabr.

33. Infertur tertiò, quod testis, qui primo dubitatiuè deposuit, postea affirmatiuè, & sine dubitatione, concordatur, & probat in secundo dicto, potest enim esse, quod postea pro certo sciat id, de quo prius dubitabat, Crot. Foller. Gabr. Tind. & Farin. *q.66. n.334.* quod procedit, tam in diuersis examinibus, quam etiam in eodem examine, dummodo testis alleget causam reuocationis dubitatiui sui primi dicti, Crot. Foller. Tind. & Farin. *num. 335.*; Et idem dicendum est, si prius dixit credere, postea scire, Clar. Crot. Monticell. Tind. & de communi testantur Foller. & Socin. & sequitur Farin. *n.336.*; Sed etiam in hoc casu requiritur, vt testis reddat rationem sui dicti, & causam nouae certitudinis, simus in casu, in quo licita sit correctio, & extra casum, in quo testi de credulitate plene creditur, Farin. cum citatis ab eo *n.337. & seq.* Et idem dic, si testis prius dixit sibi videri, & postea, scire, Foller. Gabr. & Far. *n.340.*

34. Infertur quartò, quod testis, qui prius dixit scire, postea credere, probet, in primo dicto, Alex. Bal. Felyn. Tind. & hos citans Gabr. *lib.7. concl.29. num.41.* & est communis secundum Aret. & Far. *q.66. num.341.*; licet Abb. Butr. Io. Andr. & alij à Far. relati teneant in hoc casu testem non probare.

35. Infertur quintò quod testis, qui primo dixit se credere, secundo se non credere; vel econtra primo se non credere, secundo se credere, probet, & vltimo dicto stetur, dummodo simus in casu, in quo licita sit correctio, & reddat rationem nouae credulitatis, Far. cum citatis ab eo *q.66. n.346. & seq.*

36. Infertur sextò, quod testis, qui primo sui dicti rationem reddidit, quia vidit, deinde dixit, quia audiuit, non dicitur varius, nec recessisse à prima ratione, potest enim esse, quod viderit, & audierit, Abb. Bal. Butr. Imol. Spec. & Ruyn. qui hos refert *cons.54. n.4. lib.4.*; Et econtra, qui dixit primo audisse, deinde vidisse, non dicitur varius, potest enim esse vtrumq. Bal. Iacob. ab Aren. Marsil. & Farin. *q. 66. n. 354.*;

354.; Vbi etiam ait Saluari à falso dicens, se vidisse id, quod audiuit, quia visus prædicatur de omni sensu, & citat Marſ.& Put.. Qui verò prius dixit scire, deinde reddidit rationem, quia audiuit, saluatur à contrarietate, Iaſ. Natt. Tind. & Farin. *num.*351.; At probat tantum de auditu, Ruy. *vbi sup.* & Far. *n.*353.

37. Infertur septimò, quod testis, qui primo dixit se scire, deinde se nescire, concordetur, intelligitur enim se nescire, nisi vt supra dixit, Alex. Bar. Bal. & Dec. hos citans, *conſ.*272. *n.*2. & tenuit Rot. *diuerſ. coram Cantuccio deciſ.*141. *n.* 10. *par.*2. Gabr. Farin. & alij ab eo citati *q.*66.*n.*355.licet ibidem contra senseriut Tind. & Lofred.

38. Infertur octauò. Quod testis, qui primò dixit se nescire, vel ignorare, secundo se scire, non est varius, quia potest esse, quod postea inceperit scire, Aret. Boſſ. Crot. Foller. Gabr. qui testatur de magis communi, & Farin. alios allegans *q.*66.*n.*357. Sed quia plurimi, grauesque authores contrarium sentiunt, inter quos Clar. *§. fin. q.*53. *verſ. sed quid si testis*, ait, quod si testis in primo examine dixit nihil scire, deinde in secundo deponat de veritate facti, nihil probat, & quod hæc est omnium conclusio; citans Ang. de Vbal. dicentem, quod ita tenent omnes, nemine discrepante: Pro concordia dic; Quod sicut illatio hæc octaua est communior, ita etiam est verissima, tribus tamen concurrentibus; primo, quod Iudex ex officio repetat testem; secundo quod testis superuenientis nouæ scientiæ probabilem causam alleget; tertio quod non dixerit in prima depositione, se fuisse præsentem in illo actu, de quo nihil scire affirmauit; si enim hoc dixit, non potest dicere se scire, & dicendo varius erit, & non probabit Farin. & alij *q.*66.*n.*364. & in hoc casu procedit opinio Ang.; Sed si testis repeteretur ad instantiam partis, vel sponte ex interuallo vellet se testis corrigere, præsumeretur subornatus, & non probaret, Aret. Foller. Gabr. & Farin. hos, & alios referens *q.*66.*num.*360. & tenuit Rot. Rom. *in nou. deciſ.*19. *de testibus*; Et idem esset dicendum, si testis non redderet rationem nouæ scientiæ, Aret. Barbat. Bertaz, Gabr.& Far. *n.*363.

39. Infertur nonò, quod testis, qui examinatus in palatio Potestatus primò dixit aliquid factum in palatio Episcopi, postea dixit factum in hoc palatio, saluatur à contrarietate, quia (hoc) intelligitur de hoc palatio de quo dicebam, nempe Episcopi, Bar. Rom. Rimin. qui de communi, & Farin. plures alios referens *q.*66.*n.*367. Idem dic in teste, qui primo dixit, quod N. & N. fuerunt præsentes, deinde interrogatus, qui fuerint præsentes, respondit, quod nemo; Saluatur enim à contrarietate, intelligendo, nemo exceptis prædictis, Alex. Mõtic. Rim. Far.& plures alij ab eo relati *q.*66.*n.*368.

40. Infertur decimo, quod testis, qui primo dixit se hoc tantum scire, si postea aliquid addat, est varius, & non probat Boſſ. Foller. Gabr. qui idem ait in teste, dicente se

se hoc scire, videlicet, & Farin. *q.66. n.365.*; Idem dic in teste, qui prius dixit se nescire, postea se credere, est enim varius, & non probat, Aret. maximè si cum parte sit alloquutus Bal. & Far. *n.345.*

Alij casus remissiue

41. Quicunque voluerit plures casus videre, in quibus testis concordatur, vel non concordatur, adeat Farin. *q.66. n.369. & seq.* vbi remissiuè eos indicat; Sed in omnibus casibus repete dicta hic *n.29.*

An testis incontinenti possit se corrigere.

42. Regula 4. sit. Testis potest incontinenti se corrigere, allegando tamen causam talem erroris, quae Iudici iusta videatur Abb. Hostien. Anan. Butr. Fely. Io. Andr. & Imol. *in c. praeterea de testibus cogen.* Aret. *in c. cum in tua de testibus*, vbi ait nihilominus, quod in isto casu, nec primo, nec secundo dicto statur; & quod ita omnes tenent; Subscribunt vlterius Reg. lae Bart. Bossi. qui testatur de communi, & Farin. cum alijs ab eo citatis *q.66. n. 241. & seq.* quibus innumeros addit *n 127.* Sed aduerte quod testis in isto casu non allegans causam correctionis, posset tanquam suspectus de subornatione torqueri secundum Boss. in locis relatis à Farin. *n.244.*

43. Accipe plurimas Regulae Ampliationes, & limitationes, nisi eas, vel aliquam illarum, velimus declarationes magis propriè appellare.

Incontinenti dicitur correctio antequã testis discedat à Iudice.

44. Ampliatur primò Regula 4. vt ante perfectum examen, & antequam testis à Iudicis discedat conspectu, possit se corrigere, factaque incontinenti dicatur correct io Abb. Boss. Butr. Gabr. & Farin., concordantes inducens *quaest. 66. n.229.*

Item antequã testis cum parte loquatur.

45. Ampliatur secundò Regula 4. vt licita sit correctio, & in continenti dicatur facta, dummodo id faciat testis antequam alloquatur cum parte, Abb. Butr. Fely. Imol. qui testatur de communi, de qua etiam Boss. & Gabr. in c. praeterea de testibus cogen. & ita sentit Clar. & post eum Farin. plurimos alios citans *q.66. n.232.*; Et idem esset dicendum, si testis loquutus fuisset cum alia persona, à qua pars potuerit certiorari de eiusdem testis depositione, Bal. Gabr. Hostien. Innoc. & Farin. *n.234.* Quod verò testis non sit alloquutus cum parte, si idem testis sit notae fidei, & authoritatis, eius assertioni cum iuramento creditur, Alciat. Bal. & Far. *n.237.*

Sed causã erroris allegeta.

46. Ampliatur tertiò Regula 4. vt licet in praedictis casibus incontinenti se corrigens teneatur causam erroris allegare, non tamen tenetur de errore docere, Abb. Couar. Gabr. Menoch. qui reprobat Bar. contrarium tenentem, Mont. Viu. & Far. *q.66.* n.240.

An ex interuallo possit se testis corrigere.

47. Ampliatur quartò Regula 4. vt testis non solum incontinenti, sed etiam ex interuallo corrigere se possit, dummodo probet causam iustam correctionis, & erroris, Couar. Menoch. Viu. qui de communi, & Farin. *q 66. n.245.*; Vt est e. g. causa verisimilis obliuionis, Alciat. Aret. Menoch. Petra, & Farin. *n.246*; addens Menoch. quod, an causa sit verisimilis, remittitur arbitrio Iudicis.

48. Ampliatur quintò Regula 4. vt

4. vt testis nobilis etiam ex interuallo possit se corrigere, quando agitur inter viles, et de rebus modici momenti, Abb. Imol. Tind. & Farin. *q.66.* n.247. Imò, quod in causis etiam magni momenti, & inter personas, quantuncunque nobiles possit persona notæ fidei, et authoritate, se corrigere ex interuallo, ante tamen publicationem examinis, et dummodo iuret cum parte se non fuisse loquutam, tenuerunt Alciat. Bal. Cott. Gabr. Ias. Marsil. et Farin. *q.66. n.*248.

Præsertim nobilis.

49. Ampliatur sextò Regula 4. vt licet correctio non incontinenti, sed ex interuallo facta non tollat primum dictum, illud tamen debilitet, Abb. Anan. Butr. Fely. Host. Imol. Io. Andr. et Innoc. *in c. praeterea de test. cogen.*

Correctio ex interuallo debilitat dictum primum.

50. Ampliatur septimò Regula 4. vt dum testis propriè non vult se corrigere, sed potius aliquid addere; non solum possit hoc præstare incontinenti, quod nullam habet difficultatem, secundum Gabr. *lib. 7. consl.27. n.17.* Verum etiam ex interuallo, quamuis huic additioni præstanda non sit plena fides, Abb. Butr. Fely. Hostien. Imol. Innoc. Io. Andr. et Zabar. *in d.c. praeterea*; Intellige, si testis sponte velit hoc facere, vel dum ex officio Iudicis testis examinatur, secus si ad instantiam partis, Aret. Æmil. Gabr. et Farin. *q.66. n.*252. *& seq.*

Potest testis incontinenti, & etiam ex interuallo addere aliquid.

51. Limitatur primò Regula 4. vt testis ex interuallo corrigere se non possit, Butr. *in c. per tuas, de testibus*, vbi Imol. et Aret. qui testatur de communi, de qua etiam Viu. et Clar. qui ait, quod in hoc omnes conueniunt, Bal. Bos. et Farin. qui plures alios citat *q.66. n.* 228. Sublimita hanc limitationem iuxta doctrinam *in hac q.* traditam *n.*47. 48. *&* 49.

Ex interuallo an possit se testis corrigere.

52. Limitatur secundò Regula 4. vt non sit licita testis correctio post triduum à die depositionis, hæc enim correctio dicitur ex interuallo facta, et testis præsumitur loquutus cum parte, et subornatus ab ea, Gabr. et Farin. qui *q.66. num.* 238. ait, ita pluries tenuisse Rot. Rom. præsertim *in nouis, decis.19. de testibus*.

Vt post triduum.

53. Limitatur tertiò Regula 4. vt publicatis attestationibus, dicatur correctio ex interuallo, & præsumatur testis loquutus cum parte, & ideo non possit se corrigere, *c. per tuas, & ibi* Imol. *de testibus*, Farin. *q. 66. n.*254.

Et publicatis attestationib.

54. Nota tandem pro corollario huius Regulæ 4. quod an testis dicatur se incontinenti, vel ex interuallo corrigere, multum Iudicis arbitrio tribuatur, secundum Anan. qui testatur de communi, Abb. Butr. Hostien. & Io. Andr. in *c. praeterea, de testibus cogen.*

An incôtinenti, vel ex interuallo sit correctio, Iudex arbitratur.

55. Latè de materia huius q. Far. *q.66.* de qua non pauca Clar. §. *fin. q.53.*

An testis falsus probet, Quæst. 48.

1. Regula sit. Testis falsus, cum sit periurus, nihil omnino probat Clar. §. *fin. q. 53. vers. frequentissime in fine*, & hanc esse communem opinionem, ait, secundum Alex. & tenent Bursat. Bertaz. Montic.

Testis falsus nihil probat.

Monticel. qui concordantes refert, Saly. & Farin. *q.67. n.* 58. vbi ait, quod *hac Regula* non solum est communis, sed quod nec cōtradictorem habet; Neque dictum talis testis facit inditium ad inquirendum, plenè Masc. quem sequitur Farin. *num.* 62. vbi remissiuè alios refert concordantes.

In vlla causa

2. Ampliatur primo Regula, Vt testis falsus, vel de falso condemnatus, non solum non probet in causa, in qua falsum deposuit, sed nec etiā in alia, Anchar. Anan. Innoc. Io. Andr. & Zabar. *in cap fraternitatis, de haret.* Bal. Bertaz. Masc. & Far. qui alios citans testatur de communi, *q.67. num.* 59.

Quid in depositionibus factis ãtea.

3. Limitatur hæc Ampliatio, vt licet testis falsus non probet in alia causa, in qua postea testificabitur, in quibus terminis Ampliatio intelligitur, non tamen desinat probare in alijs depositionibus antea factis, quamuis ei de fide, etiam in his, minuatur, Anch. & Anan. *in d.c. fraternitatis, de haret.*

Sufficit si conuincatur coniecturis.

4. Ampliatur secundo Regula, vt ad hoc vt testis non probet, sufficiat, si conuincatur de falso præsumptionibus, & coniecturis, secundum Aym. Bal. Montic. & Far. *q.67. n.* 75.

Falsus in vno nihil probat.

5. Ampliatur tertio Regula, vt testis falsus in parte, & in vno in totum reputetur falsus, & nihil probet in omnibus ratione iuramēti, quod est indiuiduum, Abb. Anan. Felyn. Hostien. Innoc. Io. Andr. & Zabar. *in c. fraternitatis, de haret.* Alex. Bal. Boss. & de communi testantur Bursat. Clar. Cotta, Mars. Petra, & Farin. qui multos concordantes referens *q.67. n.* 111. concludit ab omnibus hoc esse receptum. Quod procedit etiam si testis esset tantū falsus in generalibus; vt si falsò negaret se affinem, inimicum, &c. in totum enim reprobaretur, & nihil probaret, Bal. & Saly. *in l. si ex falsis C. de transact.* Bursat. qui alios referens testatur de communi, & Farin. qui & alios refert *num.* 126. Quod intellige quando hæc generalia faciunt ad causam, vel tribuunt, vel tollunt fidem testi, secus si totaliter essent impertinentia, Abb. Anch. Anan. Hostien. Io. Andr. & Innoc. *in dicto cap. fraternitatis*, iuramentum enim non trahitur ad interrogatoria impertinentia, & ideo in istis falsus non est periurus, & probat in reliquis, Natta latè, Gabr. Petra, Rimin. & Farin. *q.67. num.* 134.

Puta in generalibus.

Falsus in circūstantijs substantialibus, nihil probat.

6. Ampliatur quarto Regula, vt testis falsus, non in negotio principali, sed in circumstantijs, nihil probet, Bal. Marsil. Nell. Petra, & Far. *q.67. nu.* 135.; Si circumstantiæ sint substantiales, Mars. Petra, & Farin. *num.* 134.; Vt si testis e. g. falsum diceret in loco, & tempore, Bal. Petra, Rimin. & Farin. *num.* 140. Et generaliter substantialia, in proposito sunt ea, super quibus testis productus est ad probandum, & capitulata, & articulata; Gram. Petra, & Farin. *q.65. n.* 8.; Vel vt ibidem declarat Farin. cum Bal. substantialia sunt omnia ea, quæ concluduntur sub iuramento, & forma articulata; Et in his, testis falsus, vel in aliquibus, seu aliquo eorum, in totū reputatur falsus, & nil probat; Et idem dic in omnibus, de quibus

testis

testis expresse fuit interrogatus, Claud. & Farin. *q.67.num.* 138. Secus vero esset dicendum, dum circumstantiæ non sunt substantiales; nec de his fuit testis interrogatus, secundum Gabr. Bal. & alios relatos à Farin. *num.* 136.; Cui tamen de fide, in his dum est falsus, in alijs est minuitur, Alex. Bost. Petra, & Far. *n.*171.; Nisi testis iurasset dicere veritatē de omnibus, super quibus fuerit interrogatus, & interrogatus de impertinentibus falsum respondisset quia tunc nec in alijs vllo modo probaret, Alex. Bal. & Fely. Mascar. Far. *num.*174. vbi tot alios refert; Quod præsertim militat in teste alias suspecto, Alex. Gram. Petra, Ruy. & Farin. *num.*120.

Non substantialia tangūtur.

7. Et nota hic, quod, inter non substantialia, enumerantur, nomen pronomen, agnomen, cognomen, parentela, vel parochia, vnde testis in his errās, & non in corpore, probat in reliquis, Alex. Gram. Igneus, Montic. Petra, Rimin. & Farin. *q.* 67. *n.*186.

Quid si ignoráter in parte falsus sit testis.

8. Ampliatur quinto Regula, vt testis, ignoranter falsum in parte deponens, nihil probet in totum, Anan. Anchar. Hostien. & Innoc. *in cap. fraternitatis de hæret.* Alex. Aret. Bois. & Far. qui *q.67. num.*141. alios octo Doctores citans, hanc veriorē, & communiorem appellat; licet Alciat. Bal. Felyn. Menoch. cum octo alijs Doctoribus contrarium senserint, prout eos refert Farin. *n.*142.; Qui vlterius ait *num.*143. quod in dubio præsumitur testis sciēter falsum dixisse, ad hoc vt non probet, Alciat. Ang. Aret. Marsil. Menoch. Spec. & Farin. *ibidem*; Verum est, quod arbitrium Iudicis plurimum in hoc valet, Menochius, & Farin. *num.*146.

Falsus est, qui verū dicit, credens falsum esse, vel verum esse ignoris.

9. Ampliatur sexto Regula, vt testis, qui verum affirmat, illud verum esse ignorans, falsus sit, & nihil probet, Alciat. Claud. Marian. Nell. Rimin. & Farin. *q.67. num.*70.; Et idem dic in teste, verum deponente, credendo dicere falsum, Marian. & Farin. *n.* 73.

An probet testis corruptus promissione, pecunia, timore, amore, vel odio.

10. Ampliatur septimo Regula, vt testis corruptus ante depositionem promissione, pecunia, vel alia re accepta, pro dicendo testimonio non probet, etiam si acceperit, vt verum diceret, Anchar. Anan. Aret. Dec. Felyn. & Imol. *in cap. primo de testibus*, Farin. qui iura citat, & plurimos concordantes DD. cumulat, *q.67. num.* 236. *&* 240.; Quamuis accipiat à sponte dante, Alex. Iacob. de Beluis. & Mars. qui hos citat *in l.1. ff. de fals.*; Testis enim pecuniam accipiens reprobatur *in dicto cap. primo*; Et Iudicis officio etiam parte non opponente, potest repelli, Butr. qui de communi, & Farin. *num.* 254.; & talis in dubio falsum dixisse præsumitur, Abb. Aret. & Hostien. in dicto cap. primo; Et vno corrupto, omnes corrupti præsumuntur, Guido Pap. Ruy & Farin. *num.* 256. Idem dic in teste, qui accepit pretium pro non ferendo testimonio, *l.* 3. §. *lege ff. de testibus*, Aret. Dec. & Felyn. *in cap.* 1. *de testibus*; Et idem dic in corrupto, timore, amore, vel odio, *cap. quoties, de testibus*, Hostien. & communiter DD. *eodem cap. primo.*

Vno corrupto, omnes corrupti præsumuntur.

11. Limitatur primo Ampliatio 7. vt testis, pecunia corruptus, pro-

bet contra eum, à quo pecuniam accepit, Anan. Aret. Dec. & Fely. *in cap. 1. de testibus*, Farin. plurimos citans, *q. 67. n. 280.*

Contra corrum pentem probat.

12. Limitatur secundo Ampliatio 7. quando pecunia publicè testi datur, vt verum dicat tunc enim non dicitur testis corruptus, & probat, Archid. Aug. ad Ang. Bal. Boss. Monticel. & Farin. qui testatur de communi, *q. 67. n. 269.*; Quod tunc maximè procederet, quando pecunia daretur testi pro expensis in itinere, quamuis non publicè daretur, vt est tex. expresus *in cap. statutum in fine, de rescrip. in 6.*; & ad hoc citat ad saturitatem Farin. *n. 270.*; Vel si nulla præcedente promissione daretur pecunia post depositionē; Bertaz. Marsil. Menochius, Montic. & Farin. *num.* 277. qui tamen ait, quod iste testis, quoad probationem, multum esset suspectus.

Item dū pecunia publice datur, præsertim dū pro expēsis etiam secrete, vel post depositionem non præcedēte promissione.

13. Ampliatur octauo Regula, vt testis instructus à parte, vel eius Aduocato, de falso sit suspectus, & non probet, Campeg. Mascar. Spec. & Farin. *q. 67. num. 283. & seq.*; Et instructus præsumitur testis, & suspectus, eo ipso, quo ante examen loquutus fuerit cum parte, vt tenēt Felyn. Rolan. Monticel. relati à Far. *num. 285.*; quod intellige, & limita, vt sequitur.

Testis instructus à sit suspectus & an probet.

14. Limita primo hanc Ampliationem 8. vt procedat, dum testis instruitur, vt dicat mendacium, vel vt à veritate discedat; secus si instruatur, vt apertè, & aptè deponat, hoc enim licet, & ideo sic instructus probat, Lanfr. Mascar. Montic. & Farin. *q. 67. num. 290.*; Idem dic de teste instructo, vt congruè deponat, & sui dicti rationem reddat, Dec. Nell. Rip. & Farin. *num. eodem*; Et generaliter idem dicendum est in omni instructione facta bona fide ad dicendam veritatem, Alciat. Bal. Campeg. Dec. Minsing. Rofred. Boss. qui etiam ait, quod testis ad veritatem dicendam, et vt melius recordetur, potest instrui etiam cum schedula, et Farin. *q. 67. num. 287.*

15. Limita secundo Ampliationem 8. vt si testis confiteretur, se instructum, adhuc probaret, quia intelligeretur, de instructione licita; Et econtra, si testis negaret se instructum, et instructus reperiretur, nō esset periurus, et probaret, quia intelligeretur, non instructum illicitè, Rebuff. et Farin. *q. 67. n. 292.*

16. Sublimita has duas limitationes in teste instructo, et edocto à parte, vt benè diceret, quid sit notorium, talis enim videretur subornatus, et non probaret secundum Butr. Fely. Rip. et Spec. quos refert, et sequitur Farin. *q. 67. n. 291.*

17. Ampliatur nono Regula, vt inuerisimilia deponens de falso sit suspectus, et nihil probet, Bertaz. Boss. Corr. Masc. Menoch. Montic. et Farin. cum pluribus concordantibus ab eo relatis *q. 65. num. 144. & sequentibus.*

Testis inuerisimilia deponens an probet.

18. Ampliatur decimo Regula, vt deponens super mera negatiua, sit falsus, vel saltem, et verius, de falso sit suspectus, et propterea ei non credatur. Alex. Bal. Clar. Imol. Mascar. Menoch. Montic. et Farin. *q. 65. n. 207.*

Super negatiua deponēs est suspectus de falso, & ei non creditur.

19. Limitatur primo Regula, vt procedat in teste manifestè falso, secus

secus in dubio, testis enim in dubio non præsumitur falsus, & ideo asserenti incumbit onus probādi, *l. quoties §. qui dolo ff. de probat.* Aym. Bertaz. Marsil. Mascar. Monticel. & Farin. *q. 67. n. 103.*

In dubio non præsumitur testis falsus, ideo probat.

20. Limitatur secundo Regula, vt procedat, quando de falsitate depositionis aliūde, quam ex propria confessione ipsius testis constat; Si enim testis, siue extra iudicium, ac etiam in articulo mortis, siue in iudicio fateatur falsum se deposuisse, non per hoc potest dici, quod nihil iste testis probet, licet debilitetur eius depositio iam facta, iuxta tradita per Farin. qui diffusè iura, & DD. in comprobationem inducit *q. 46. n. 56. cum pluribus sequentib.*

Deposuisse falsum cōfitens, an probet

21. De materia huius q. late Farin. *q. 67.*

An, & quando probet testis deponens obscurè, seu dubiè; vel de credulitate; siue de auditu alieno; aut proprio, Quæst. 49.

1 PRæmitto depositionem dici dubiam, & obscuram, quando plures, & diuersos continet intellectus, pluribusq; modis intelligi, & interpretari potest, ita Alex. Corrad. Monticel. & Farin. *q. 68. num. 2.*

Quæ depositio dicatur dubia, & obscura.

2. Regula prima sit; Testis obscura, dubia, vel incerta depositio, regulariter nihil probat, Alex. Ang. Bal. Corrad. Ias. Mascar. Marſ. & Farin. qui alios plures referens, testatur de communi *q. 68. n. 1.* Testis enim depositio debet de necessitate concludere, *cap. in præsentia,* vbi notant omnes, *de probat.* Masc. Monticel. concordantes referentes, quod præsertim procedit in criminalibus Bertaz. Boss. & Farin. qui de communi, *q. 68. n. 3.*

Testis obscure, dubie, vel incerte deponens, nihil probat.

3. Infertur primo ex Regula 1. quod testis deponēs de possibili, vel facta depositione, dicens quod potest res aliter se habere, nihil probet, Alex. Bal. Bertaz. Foller. & Farin. qui de communi *n. 4. q. 68.*

Infertur, & exemplificatur vsque ad numerum 6.

4. Infertur secundo ex Regula 1. vt non probet testis deponens per verbum, dubito, forte, forsitan, prima fronte; ni fallor, vel secundum conscientiam meam, Corrad. Ias. & Farin. concordantes citans *q. 68. n. 8. cum pluribus sequentibus.*

5. Infertur tertio ex Regula 1. vt non probet testis, dicens, se non recordari, vel qui ait, ita est, si benè memini, vel salua veritate, Alex. Monticel. & Farin. *q. 68. nu. 11. 12. & 17.*; Nec qui deponit alternatiuè per dictionem (vel) nisi vtraque alternatiua tenderet ad eundem effectum, vt si testis diceret, percussit ex. gr. gladio, vel baculo, vterque enim intellectus includit maleficium, & ideo haberetur hæc pro cōcludenti probatione, Alex. Æmil. & Farin. alios citans *num. 18. & 19.* Neque probat, qui deponit, dicendo (circa) dum agitur de probando certum quid præcisè, Menoch. Vin. qui testatur de communi, & Farin. *n. 20. & 21.*

6. Infertur quarto ex Regula 1. vt non probet testis deponens per verbum (videtur) in materia perceptibili sensu corporis, licet probet, si deponat in perceptibili per discursum intellectus, Fely. Tind. & Farin. qui de communi *quæst. 68.*

 num. 25.

*num.*25.*& seq.*; Imò etiam in perceptibili sensu corporali, probaret, si concludētem redderet rationem, Alex. Rimin. & Far. cum relatis ab eo *num.*29.: Eadem illatio facienda est in deponente (de iuditio suo) testis enim non debet iudicare, sed simpliciter factum narrare, & ideo hunc non probare communiter receptum est, secundum Aret.& Far. *num.* 33. qui citat Bertaz. Villal. & Viu.; Nisi testis redderet sui iudicij rationem bonam,& cōcludentem, tunc enim probaret, Corn. Decian. Ias. Nell. Rimin. Rolan. & Farin. *num.*34.; Et idem dicendum est, de deponente per verba iuris, non autem de facto, & per verba facti, Aym. Alex. Aret. Felyn. & Farin. qui plures alios referens testatur de communi *n.*36.

Depositio cōcludēs ex præsūptione iuris, vel ex interpretatione iuridica, an probet.

7. Limitatur primò Regula 1. vt sufficiat, quod testis depositio concludat ex præsumptione iuris, Alex.Butr. Monticel.Rip.& Rom.; Sed hoc intelligendum est secundū Butr.& Mont. in his, in quibus non cadit immediata cognitio per corporeum sensum, aliàs secus, & hos omnes sequitur Farin.*q.*68.*n.*38.*& seq.*;Et idem dicendum est,dum depositio interpretatione iuridica adiuuari potest, Far. *n.*42.

Sufficit quod ab sit reale dubium.

8. Limitatur secundò Regula 1. vt procedat in dubio reali, non cauilloso, dicta enim testium, non cauillanda, sed in benigniorem partem interpretanda sunt, *c. cum tu*, vbi gl. Abb.& Hostien. *de testibus*; Et adiuuanda etiam sunt, vt probent, Bar.& Bal.*in l.*2.*C.de tempor. appell.* cum pluribus citatis à Farin. *q.*68. *num.*43. qui *n.*44. sublimitat cum Dec.in testibus suspectis, quorum dicta cauillari iure debent.

Verba dubia testis propriè sunt interpretanda, & vt probent, possunt impropriari.

9. Limitatur tertiò Regula 1. vt dubia verba testis, propriè sint interpretanda, vt probent, Afflic. Ias. Monticel. Socin.& Farin. *q.*68. *num.*47. Imò vt testes probent, eorum verba impropriari possunt, Abb. Anan. Ant. de Butr. Imol. & communiter DD. omnes in *c. cum tu, de testibus*.

In dubio verba testis secundum vulgi intelligentiā interpretanda.

10. Limitatur quartò Regula 1. vt in dubio verba testis sint intelligenda secundum communem vsum loquendi, & secundum vulgi intelligentiam, non autem secundum iurisperitorum subtilitatem, Fely. Monticel. Rom. Farin. & alij ab eo relati, *q.* 68. *n.*49. *& sequentibus*.

Dubia depositio quomodo declaretur.

11. Limitatur quintò Regula 1. vt dubia depositio declaretur per aliam partem depositionis ipsius testis; vel ex dicto alterius testis, seu à subiecta materia; Siue à capitulis, & articulis super quibus sunt testes examinati, Mont. & Farin. *q.*68. *n.*55. *cum sequentibus*, vbi citat concordantes DD.

Quæ contra producētem interpretatur.

12. Limitatur sextò Regula 1. vt testium dicta dubia contra producentem interpretentur, & probent,Alex.Alciat. Bar. & Ias.*in l. inter stipulantem §. si Sticum, ff. de verbor. oblig.* & Corrad. *tit. de testibus, rubr. de dubio dicto n.*35.*fol.* 129.*& seq.*; vbi declarat hoc procedere, dummodo talis interpretatio, non sit contra prænotatas hic limitationes.

Testis de credulitate nō probat.

13. Regula 2. sit. Testis de credulitate non probat,Villal.Viu.qui testantur de communi, Decian. & Tind.

Tind. qui aiunt, ita tenere omnes, Farin. ad saturitatem citans *q.68. n.62.*; Et nec consuetudo, nec statutum tenerent, quod testibus de credulitate plenè credatur, Ias. Far. & alij ab eo relati *n.64. & 65.*

Nec præsumptionem facit.

14. Ampliatur primò Regula 2. vt testes de credulitate non probent, nec præsumptionem faciant, quamuis in dicto principali, vel in redditione rationis dicerent, se benè, seu firmiter, aut pro certò credere, vt si dicerent, scire, aut verum esse, quia sic credunt, Ias. Corrad. & Socin. cum Farin. alios citante *q. 68. n.66. & sequentibus*; licet eorum magnus esset numerus, Butr. Host. Ias. & Far. *n.73.*

Limitatur regula in reddente sufficientem rationem.

15. Limitatur primò Regula 2. Vt testis sufficientem reddens rationem suæ credulitatis, e.g. dicens, credo quia vidi, benè probet, Butr. Fely. & Imol. *in c. quoties, de testibus*, Viu. *opin. 965. n.6.* vbi alijs relatis testatur de communi, Farin. plurimos inducens *q.68. n.74.*

Item contra producentem.

16. Limitatur secundò Regula 2. vt testis de credulitate plenè probet contra producentem, Aym. Bursat. & Mascar.; Quamuis vnicus esset, Bertaz. & Rimin. & hos omnes referens Farin. *q. 68. n.75.* qui plurimos alios concordantes cumulat *q.62. n. 226. cum sequentibus* vbi cum Aym. & alijs declarat, hoc procedere, dum post productionem testis, ipsemet producens, publicato, & didicito examine, illud produceret.

Seu ad Rei defensionem.

17. Limitatur tertiò Regula 2. Vt testes de credulitate plenè probent ad defensionem Rei, Alex. Bart. Bertaz. Boss. Dec. Fely. Ias. Masc. qui testatur de communi, & Farin. plures alios citans *q.68. n.77.* licet non redderent rationem dicti, Burs. & Farin. *n.79.*; Quod præsertim procederet, si testes inducti ad defensionem Rei, dicerent, Reum homicidium patrasse, & credere fecisse, vt se defenderet, ipsis præsentibus, & videntibus, Bar. Bal. & Far. *n.80.*; Non desunt DD. qui dicunt, quod, in casu limitationis, est necessaria redditio causę, sed non sunt sequendi, aliàs enim non esset in hoc specialis fauor defensionis, quem fauorem communiter DD. ponunt, vt notat Far. *n.79.*

18. Limitatur quartò Regula 2. Vt probent testes de credulitate, in his, quæ sciri non possunt sensu corporis, & non nisi per credulitatem Butr. & quamplurimi alij, quos refert, & sequitur Farin. *q.68. n.81. & seq.*; Vel in quibus præsumpta probatio habetur pro certa; seu etiam in antiquis, Campeg. & Far. alios citans *q.68. num.83. 85. & sequentibus.*

Vel in his quæ non sciuntur sensu corporis.

Aut dum præsūpta probatio sufficit, vel in antiquis.

19. Limitatur quintò Regula 2. Vt de credulitate testes probent in his, quæ sunt difficilis probationis, Campeg. Crot. Decian. Gabr. Ias. Viu. & Farin. *q.68. n.84.*; Vt e.g. in probatione copulæ carnalis, sufficit testem dicere, se credere N. rem habuisse cum N. dummodo reddat rationem proximam; vt si diceret, credo, quia vidi solum cum sola, & nudum cum nuda in lecto, Abb. Butr. Fely. & Imol. *in c. quoties de testibus*, Bar. Castren. Cyn. & Saly. *in l. testium C. de testibus*. Idem dic in probatione ætatis, Bar. Menoch. Socin. & Farin. *n.94.*; In antiquis,

Testes de credulitate probāt in his, quę sunt difficilis probationis, & exēplificatur.

tiquis, ex cursu centum annorum, Aym.Villal. Viu. & Farin. *n*.87. inter quos Villal. & Viu. testantur de communi; In probatione filiationis, dum testes reddunt rationem, credere N. filium N. & N. quia viderunt eum natum in domo istorum, qui se vt coniuges tractabant, Abb.Butr.Fely. Imol.Sociń.Iun. & Far. *n*.88. *& seq.* vbi alios refert.

Item in his, quæ cõsistunt in peritia artis, vel in valoris probatione.

20. Limitatur sextò Regula 2. vt testes de credulitate probent in his, quæ consistunt in peritia artis, *l. prima & ibi DD. ff. de ventre inspicien.* Dec. Gabr. & Farin. alios citans *q*.68.*n*.95.; Nec tales testes tenentur reddere rationem dicti, Decian.& Farin.*n*.97.; Et idem dic in probatione valoris, Decian. Masc. & Far. *n*.98.

Quod nõ indicium faciant.

21. Limitatur septimò Regula 2. vt licet testes de credulitate non probent, faciant nihilominus indicium efficacissimum, Ang. Corr. Masc. & tenuit Rota Romana, estque communis opinio, teste Farin. *q*.68.*n*.105. Vbi tamen adherendo Campeg. tenet huiusmodi testes facere tantum quale quale indiciũ.

Non procedũt prædicta nisi testis dicat firmiter credere, & reddat rationem.

22. Sublimita dicta hic supra *à num*.18. *vsque huc*, vt limitationes procedant, dummodo testes dicant asserta firmiter credere, & rationes verisimiles, & sensui proximas reddant, aliàs si tantum remotas redderent, non probarent, Mascar. & Farin. qui alios citat *q*. 68. *n*. 111. *& sequentibus*; Et nihilominus pro corollario nota, quod sententiã ex testibus de credulitate lata, nunquam transit in rem iudicatam, & reuocari potest ex testibus melius probantibus, Alex. Butr. Imol. Rom. & Farin. *num*. 117.

Sententia lata ex testibus de credulitate nõ trãsit in rem iudicatã.

Testes de auditu alieno nõ probant.

23. Regula 3. sit. Testes de auditu alieno non probant, *c. licet ex quadam in prin.* vbi Abb. & Hostien. *de testibus* gl. & Bar. *in l. testimonium* C. de testibus, Curt. qui ait, quod cùm hac Regula transeunt omnes *in l. prima ff. si cert. petat*. Imol. Rip. Menoch. & Far. citans ad saturitatem *q*.69.*n*.2.

Præsertim in criminalibus.

24. Ampliatur Regula 3. vt præsertim in criminalibus, testes de auditu alieno non faciant indicium ad torturam, Bal. Bertaz, & Farin. qui alios citans testatur de communi *q*.69.*n*.14.; Imò nec præsumptionem faciant, Marf. Menoch. & Far. alios citans *n*.9.

Limitatur Regula in delictis difficilis probationis.

25. Limitatur primò Regula 3. Vt in delictis actu, & habitu difficilis probationis, & occultis, fama, & adminiculis concurrentibus, testes de auditu alieno plenè probent, Natta, & Far. *q*. 69. *n*.52. Sublimita hanc limitationem, vt *hic proximè num*.26.

Contra producentem, an probent.

26. Limitatur secundò Regula 3. Vt etiam in criminalibus, & contra fiscum, producti testes de auditu alieno, contra producentem probent plene, quamuis vnicus esset testis, dum et eius producitur depositio Bertaz, Bursat. Æmil. & Farin. *q*.69.*n*.57. *& sequentibus*; Et dummodo tam in hac, quam in antecedenti limitatione, testis licet non interrogatus nominet eos, à quibus audiuit, Aret. Æmil. & Farin. alios inducens *num*.78.; Et nominati ad minus sint duo, *c. licet ex quadam*, vbi gl. Hostien. & Innoc. *de testibus* Curt. iun. qui de communi, Farin. plurimos citans *n*. 79.; Nisi nominare-

naretur vnicus, qui actum fecit, tūc enim sufficeret, Aret. Imol. & Far. *n.80.*; Requiritur vlterius in proposito, vt nominati sint omni exceptione maiores, Farin. ad saturitatem citans *n.85.*; Sicut etiam deponentes, Farin. *n.94.* tot citans; Et nominati sint mortui *n.92.* vbi inducit concordantes, dicentes, quod aliàs nihil probant; Item quod deponentes dicant audisse ante litem motam *n.96.* vbi DD. & asserant ita credere, *n.99.*; Et in omni euentu, quam faciant probationem huiusmodi testes, Iudicis arbitrio remittitur, Abb. Menoch. & Far. *n.102.*

An probent consanguinitatem.

27. Limitatur tertiò Regula 3. vt testes de auditu alieno probent consanguinitatem, vel affinitatem, *c. licet ex quadam in princ.* vbi Anch. *de testibus*, Butr. Fely. Farin. & alij ab eo citati *q.69. n.103.*; Dummodo concurrant requisita enumerata hic in præcedenti limitatione; Et præterea, vt simus in antiquis, & memoriam hominum excedentib. Bertaz. Socin. & Farin. alios citans *n.21.*; Et dicant se à maioribus, & antiquioribus suis audisse, Bal. Hostien. & alij citati à Farin. *n.110.*; Et asserant, se vidisse tales consanguineos, seu affines, pro talibus se inuicem tractare, *c. licet ex quadam in fi.* vbi Hostien. & Io. Andr. *de testibus*, & Farin. cum citatis ab eo *n. 120.*

An in antiquis probent.

28. Limitatur quartò Regula 3. vt testes de auditu alieno probent in antiquis, etiam sine fama, & adminiculis, Mascar. qui de communi Bursat. Gabr. & Rimin. qui testantur de magis communi, & Farin. qui hos, & alios citat, *q.69. num.* 133 Hæc tamen limitatio procedit concurrentibus requisitis, de quibus *hic sup. n.27.*; Et vbi non agitur de graui præiudicio, secus vbi de graui ageretur præiudicio, quo casu testes de auditu alieno, sine fama, & adminiculis non probarent, Aym. Bursat. Æmil. cum alijs citatis à Farin. *n.135.*; Et ita intelligendi sunt DD. ab eo citati *n.134.*; Et nota, quod in proposito, de iure tempus antiquum videtur centum annorum; Sed Rot. Rom. seruat, quod sit tempus annorum 60. Far. *n.142. & sequentibus.*

Testes de auditu proprio plene probant.

29. Regula 4. sit. Testes de auditu proprio plenè probant, Bar. *in l. testimonium*, vbi etiam Cyn. & Saly. *C. de testibus*, Abb. Bal. & Farin. plures citans *q.69. n.148. & 156.*; Et idem dicendum est de testibus deponentibus per alium sensum, per quem res, de qua agitur, percipitur, Bar. Bal. Far. & alij ab eo relati *n.151.*

An probent, dum deponūt super actu ad visum spectāte.

30. Ampliatur Regula quarta, Vt testes de auditu proprio probent, quamuis deponant super actu, qui visui conuenit, quando sensus auditus non est omnino improportionabilis tali actui; Vt si testes dicant, ex pariete, vel cortina audiuisse Titium, & Bertam carnaliter peccantes; tales enim testes, concurrentibus fama, & adminiculis, probant, Alex. Æmil. Minsign. & Farin. *q.69. n.158.* & diffusius *n.197.* vbi ad saturitatem post iura DD. citat; Et hæc procedunt, etiam quando ageretur ad pœnam criminalem, Aret. Bart. Bal. & Farin. *n.207.*; Quæ intellige, dum Iudici sic videtur hæc enim Iudicis arbitrio remit-

remittuntur, Farin. *n.* 215. citans Abb. Anan. Menoch. & alios: At fama, & adminiculis cessantibus dic, vt dicetur *in sequenti n.* 31. Vide etiam infra *q.* 120. *n.* 41.

An in criminalibus deponentes cognouisse ad vocē probent, & quid in cortinatis

31. Limitatur Regula 4. Vt, secundum magis communem DD. in criminalibus testes deponentes hominem cognouisse ad vocem, non sint omni exceptione maiores, Far. sic concludit, alios citans *q.* 62. *n.* 46. *& seq.*; Imò si tales testes sint cortinati, seu retro parietem audientes, & deponentes aliquem deliquisse, non probant, Felyn. Gig. Æmil. & Farin. qui alios refert. *q.* 69. *n.* 189. *& seq.*; Quod multo magis procedit, quando testes retro cortinam, seu parietem sunt positi data opera, qui nullo modo in criminalibus probant delictum, Barbat. Gig. & Farin. *n.* 183.; Quamuis in ciuilibus, & in actibus inter viuos, secundum communem probent, Farin. alios citans, *n.* 182.; Si dicant vocem notam habere; & quod in eodem loco aliæ non aderant personæ, nec adesse poterant, quin testes sciuissent, aliàs secus, secundum Alber. Roman. & Farin. *n.* 194.; Et easdem personas dicant testes prius in eodem loco vidisse, & modico interuallo facto, ibidem ex voce cognouisse, Abb. Aret. Fely. Farin. & alij ab eo relati *n.* 195.; Et tunc etiam remittitur arbitrio Iudicis, an probent, Bal. Campeg. Cæpol. Gig. Menoch. & Far. *n.* 196.

Quid in ciuilibus.

32. De materia huius q. diffusè Far. *q.* 69.

An testes deponentes sine ratione, & causa scientiæ, probent,
Quæst. 50.

1. Regula sit. Testes deponentes sine ratione, & causa scientiæ non probant, *l. solam* vbi gl. Bar. & Bal. *C. de testibus*, Ias. *per. l. cum hi §. vult igitur ff. de transact.* vbi ait, quod ita colligunt gl. & omnes DD. Imò depositio testis non reddentis rationem, quando illam reddere tenetur, est ipso iure nulla *d. l. solam, ibi, Nullius momenti*; quæ verba nullitatem actus important ipso iure, secundum Bal. *in eadem l. solam*, & Rolan. *cons.* 57. *n.* 46. *& sequenti*.

Deponentes sine causa sciētiæ non probant.

2. Hæc Regula præsertim procedit, quando testis, de causa scientiæ interrogatus fuit; tunc enim eam non reddendo, etiam in casu, in quo aliàs eam reddere non teneretur, nihil prorsus probaret, secundum præcitatos gl. Bar. Bal. & Ias. quibus subscribunt Gomez, Monticel. & Rimin. qui testantur de communi, Abb. Butr. & Farin. *q.* 70. *n.* 4.: Et in hoc casu sufficit interrogatio implicita; vt si iudex diceret testi, Quid scis? Ias. *vbi sup.* Campeg. Corrad. Fely. Masc. Socin. & Far. *n.* 5.

Præsertim interrogati de ea.

3. Si verò testis deponeret super negatiua, ad hoc vt probaret, etiam non interrogatus, deberet reddere rationem sui dicti, Aret. Bal. Dec. Fely. & Farin. alios citans *q.* 70. n. 23.; Similiter in criminalibus, testis contra Reum nihil omnino probat, nisi etiam non interrogatus, rationem suæ depositionis reddat, Bal. qui testatur de communi,

Quid si deponant super negatiua, vel in criminalib. contra Reum

nî, Innoc. quem (vt post Marsil. ait Clar. §*fin. q.53. vers. præterea dixi*) sequuntur omnes, Bertaz. Mascar. & Farin. qui alios concordantes refert *n.14.*: Et non solum non probat ad condemnandum, licet haberet similem contestem, sed nec etiã ad torquendum, Farin. alios citans *n.15.*; Vnde si e. g. testis diceret, vidisse Titium commisisse homicidium, non probaret, nisi diceret, quomodo sciat, quod ille esset Titius, Io. de Amic. Rimin. & Farin. *num.15.*; Quod sicut verum est secundum omnes, vbi agitur de pęna corporali; sic non desunt aliqui idem substinentes, vbi agitur de pęna pecuniaria; Sed secundum communem, de qua Farin. *n.17.* dicendum est, quod vbi de pecuniaria pęna agitur, testes non reddentes rationem, de ea non interrogati probent; & subscribunt Viu. qui pariter testis est de communi, & Clar. *in citato ver. præterea dixi*, in fine; & secundum eosdem DD. idem dicendum est in criminalibus, dum testes ad Rei defensam deponunt.

Procedit Regula etiam in Iudice priuilegiato.

4. Ampliatur primò Regula. Vt Iudex habens liberum arbitrium procedendi de iure, & de facto, non possit credere testi deponenti sine ratione, vel malam reddenti in casu, in quo illam reddere tenetur, Dec. Ias. Menoch. & Farin. alios citas *q.70. n.36.*

Quid si comparẽtur isti cũ alijs ratio nem reddentibus.

5. Ampliatur secundò Regula, vt testibus reddentibus rationem magis credatur, quam alijs numero pluribus eam non reddentibus, etiã si isti de ea interrogati non fuerint, & eam reddere non tenerentur, Aret. Bar. Boss. & Farin. qui plures alios citans, testatur de communi, *q.70. n.19.*; Quod in tantum verum est, vt isti testes, nec debilitent dictum, rationem reddentium, Bal. Fely. & Far. *n.20.*

Ratio reddi debet per sensũ corporis aptum.

6. Ampliatur tertiò Regula, vt testes non probent, nec eorum ratio sit bona, nisi reddita sit per sensum corporis, Alex. Bal. Bar. & Ias. *in l. prima ff. si cert. petat.* & est *tex. in c. cum causam, de testibus*, vbi hoc notant, & exemplificant Aret. Butr. Host. Innoc. & alij; Et per sensum aptum illi rei, Farin. alios citans *q.70. n.128.*: Exceptis sensibus visus, & tactus, qui, cum sint communes ad omnes sensus, saltem, vbi est talis vsus loquendi, ratio reddita per hos sensus, est bona, etiam in alijs sensibus, secundum Aret. qui de communi, Bar. & quamplurimos alios, quos citat Farin. *n.129.* qui de hac controuersa materia differit *vsq; ad numerum 141.*. Declara hanc Ampliationem, vt ratio possit reddi secundum decem prædicamenta, Bal. & Farin. *num.159.*; Et per quatuor causas, materialem, efficientem, formalem, & finalem, Bal. Camp. Saly. & Farin. *n.160.*; Et quod hæc ratio bona est; Scio, quia sic reperio in meo memoriali, Nell. & Farin. *n.163.*

Potest ratio reddi per prædicamenta, & per quatuor causas.

Quid in depositione, de his quæ iuris sunt, & iudicio intellectus percipiuntur.

7. Ampliatur quartò Regula, vt testis deponens super his, quæ sunt iuris, & iudicio intellectus percipiuntur, etiam non interrogatus, rationem, & causam scientiæ reddere teneatur, ita tenuit Rota Roman. *diuers. par.3. decis.1163. n.2. coram Augustino*; Abb. Aret. Butr. Fely. Imol. *in c. cum causam de testibus*, vbi ait Abb. quod hæc teoria ab

omnibus approbatur, Curt. Masc. & Viu. qui testantur de communi, Bal. Bart. & Farin. *q.70.n.6.* vbi citat vltra 20. alios DD. concordantes; Sed fallit hæc Ampliatio in illis, quæ modico discursu intellectus percipiuntur, in quibus testis rationem reddere non tenetur, nisi de ea interrogetur, Abb. Bar. Campeg. Fely. Masc.& Far. *n.7.*

Multipliciter exemplificatur.

8. Exemplifico in plurimis casibus, in quibus testis interrogatur de his, quæ iuris sunt, & iudicio intellectus percipiuntur, & in quibus testis etiam non interrogatus de ratione, illam reddere tenetur; videlicet; Dum testis deponit super qualitate personarum, vel asserit aliquem esse dominum alicuius rei, Farin. alios citans *q.70.n.45.& 46.* Vel dum ait N. turbasse possessionem N. *n.74.*; Vim intulisse, *n.81.*; Rem deteriorasse, *num.82.* Vel aliquem esse mortuum, Farin. *n.83.*; Idem dic, dum testis imperitus deponit de fama, vel super notorio, *n.48. & seq.*; Vel dum quilibet testis deponit super interesse, vel de consuetudine, *n.53. & seq.*; Seu super ebrietate, furore, siue dementia, *n.59.* vel super ira, *n.69.*; Super amicitia, vel inimicitia, *n.61.* Idem dicendum, dum agitur de probatione alicuius miraculi, *n.67.*; diligentiæ, vel negligentiæ, *n.68.*; doctrinæ, *n.70.*; iurisdictionis, *n.71.* Clericatus, *n.73.* recognitionis manus, *num.79.*; probationis ætatis, *n.84.* habitationis, *n.85.*; consanguinitatis, *n.88.* doli *n.89.*; Et in præcitatis locis concordantes Farin. inducit, & plurimos etiam alios casus enumerat, in quibus testes, etiam non interrogati, reddere rationem tenentur, aliàs non probant.

Quid si causa sit inepta, & dictũ bonum, vel econtra.

9. Ampliatur quintò Regula, vt si dictum testis bene concludat, si ratio non sit concludens, vel aliquo modo inepta, corruat omnino testis dictum; Quamuis econtra si ratio sit bona, probet testis, licet eius dictum non concludat; à ratione enim testis dictum pendet, à qua restringitur, ampliatur, & declaratur, Bal. Bertaz. Bosl. Bursat. Masc. & Far. alios referens & de communi testans *q.70. n.12.*

Deponẽs sine causa, vel cũ causa nõ bona, indicium non facit.

10. Ampliatur sextò Regula, vt dum testis rationẽ, & causam scientiæ reddere tenetur, eam non reddens, vel non bonam, nec præsumptionem, aut indicium faciat, Abb. *in c. cum causam de testibus*, Ias. *in l. cum hi §. vult igitur ff. de transact.* Bar. Fely. Mascar. & Far. alios citans *q.70. n.8.*

Quæ sit bona causa; secundum quã arbitrium regulat Iudex.

11. Ratio autem in proposito bona, debet esse congrua, concludens, necessaria, generalis, vera, & manifesta, secundum Bal. Castr. & Saly. *in l. solam C. de testibus*, Bart. Mascar. & Farin. qui alios citans testatur de communi *q.70. n.10.*; Et secundum qualitatem causæ adductæ, Iudex regulat suum arbitrium, & assumit quantitatem præsumptionis, Abb. Corrad. Fely. & Far. *n.11.*

12. Intellige tamen rationem debere necessariò concludere in his, quæ immediatè per sensum corporis percipi possunt; Alex. Butr. & Farin. *q.70. n.148.*; In alijs verò, quæ sic percipi non possunt, sufficit rationem probabiliter concludere, vel vt in pluribus, & frequenter, Bal.

Bal. *in l. prima* vbi Alex. Castren. & Dec. *ff. si cert. petat.* Boss. Mascar. & alij, quos refert, & sequitur Farin. *n.* 147.

An sit bona causa scio quia vicinus. vsq; ad n. 18.

13. Ex doctrina huius sextæ Ampliationis, sumunt quidem Authores occasionem dubitandi, quæstionemq; mouendi, An bona sit ratio testis interrogati de causa scientiæ, dum respondet; Scio, quia vicinus. In qua quæstione affirmatiuam sustinet Bar. *in l. prima ff. si cert. petat.* & est communis opinio, de qua testantur Corrad. & Rip. & de magis communi Farin. *q.* 70. *n.* 164. vbi citat ad saturitatē DD. inter quos Rom. qui ait, quod opinionem Bart. sequuntur omnes. Sed quicquid dicat Rom. negatiuam, vt refert Farin. *n.* 165. defendunt Ang. Bal. & Imol.; Vnde pro concordia distingui potest multipliciter; Videlicet.

14. Vel enim agitur, quando testis de actu vicini successiuo, & frequentato deponit, & procedit opinio affirmatiua; Vel de actu momentaneo, & procedit negatiua; Hæc distinctio est Alex. Aret. Castren. Rip. Cagn. qui de communi *in l. prima ff. si cert. petat.* Felyn. Menoch. Monticell. & Farin. *qu.* 70. *n.* 196.

15. Vel secundò distinguè; Aut enim testis deponit super eo, quod latere non potest oculos vicini, vel saltem super eo, quod communiter, & verisimiliter notum est vicinis, & est vera opinio affirmatiua; Aut super eo, quod vicinis latere potest, vel communiter illis notum non est, & verificatur negatiua, Alex. Cag. Rip. & Farin. plurimos alios citans *q.* 70. *num.* 198. & 199.

16. Accipe tertiam distinctionem; Vel agitur de probando quid in genere, & sequenda est opinio affirmatiua, vel in specie, quod in genere sciri non potest, & tenenda negatiua est, Alex. Aret. Bal. Felyn. Rom. & Far. *q.* 70. *n.* 202.

17. Sed nota, quod in omni euētu, ex hac ratione (scio, quia vicinus) resultat tantum probatio præsumptiua, Aret. Curt. Iun. qui testatur de communi, Alex. Fely. & Farin. alios inducens *quæst.* 70. *n.* 185.; Quæ cum sit præsumptio iuris, secundum Alex. Curt. Dec. & Farin. *n.* 186.; licet ex ea non possit imponi pœna ordinaria, extraordinaria, & mitior potest infligi, Alex. Cagn. Dec. & Farin. alios inducens *n.* 189. qui *n.* 191. de communi testatur; At sententia lata ex tali probatione præsumptiua, in rem iudicatam nunquam transit, & testes, concludentem reddentes rationem, istis præferuntur, Menoch. & Farin. qui alios inducit *n.* 194. & 195.; Et vlterius vicinitas probanda est aliter quam per assertionem testis, dicentis se vicinum, Farin. cum alijs *n.* 205.

18. Exempla pro opinione affirmatiua, de qua in supra positis distinctionibus, habes apud Farin. *q.* 70. *à n.* 170. *vsq. ad numerum* 179. nempe in probatione habitationis, ætatis, mortis, possessionis, quod quis sit blasphemator, aleator, fornicator, meretrix &c. Exempla verò pro opinione negatiua habentur apud Farin. *n.* 180. *vsq. ad numerum* 184.; Nempe dum agitur de probatione adulterij, furti, homicidij,

vel alicuius alterius delicti particularis commissi in domo vicini, &c.

Dicta de vicino, dicēda sunt de consanguineo.

19. Quæcunque dicta sunt *in hac q. à num. 13. vsq; huc*, de vicino, militant etiam in eo, qui redderet rationem; Scio, quia consanguineus; vt tenet, & probat Far. *in locis ibidem relatis*.

An de ratione non interrogatus, eam reddere teneatur.

20. Limitatur primo Regula; Vt testis non interrogatus de ratione, illam regulariter reddere non teneatur, gl. & DD. communiter *in l. solam C. de testibus, & in cap. cum causam, eodem titulo*, Farin. ad saturitatem DD. referens, *q. 70. n. 91.* inter quos Ang. Butr. Gom. & Viu. de communi testantur. Sublimitanda est hæc 1. limitatio, iuxta notata *in hac q. n. 3. 7. & 8.*

Quid in peritis, & in teste conscientiali.

21 Limitatur secunda Regula in peritis à Iudice electis, deponentibus super his, quæ ad artis eorum peritiam spectant, qui rationem reddere non tenētur, secus si à parte electi essent, Bar. Felyn. & Farin. *q. 70. num. 102. & sequentibus*; Sicut nec rationem reddere tenetur testis conscientialis per corporis sensum, Bar. & Farin. *n. 151.*

Seu in teste ad defensam Rei.

22. Limitatur tertio Regula in teste, deponente ad Rei defensam, qui rationem reddere non tenetur, & sine ea probat Bar. Bal. Boss. & Farin. *quæst. 70. num. 101.* vbi alios citans, præsertim inducit Clar. & Mascar. qui testantur de communi.

Vel in depositione adminiculata.

23. Limitatur quarto Regula, vt testis depositio adminiculata valeat sine redditione causæ scientiæ Bal. *per d. l. solam*, vbi Saly. *C. de testibus*, & Farin. *q. 70. nu. 95.* Sed sublimita *vt sup. hic num. 3.*

24. Limitatur quinto Regula, vt non sit necessaria redditio causæ scientiæ explicitè, sufficit enim vt implicitè reddatur, Abb. Aret. Boss. Butr. Fely. & Farin. plures alios citans *q. 70. num. 149.*; Vel aliàs grosso modo, Bal. Monticel. & Farin. *n. 150.*; Sicut etiam sufficit testem dicere; Scio, vel verum est, quia fui præsens, Anan. & Viu. qui testantur de communi, Abb. Alex. Aret. Bal. Bar. & Farin. qui plures alios citat *nu. 152. & seq.*; Sublimitando hoc, dummodo testis non dicat tantummodo (Interfui) sed etiam (Scio, vel verum est, quia interfui) Bal. Fely. & Farin. *num. 158.*; At idem Farin. *num. 154.* tenet vlterius, quod dum testis loquitur assertiuè, dicendo, aliquid dictum, vel factum probet, quia præsumitur, quod testis fuerit presens quamuis explicitè nō reddat rationem, (quia fuit præsens,) & ante Farin. ita senserunt Bal. & Dec. quos ipse citat.

Sufficit ratio implicita.

Quid in teste asserentiuè loquēte sine redditione rationis.

Deponēs in his, quę sunt facti, & sensu corporis percipiū-tur, nō interrogatus rationem reddere, an teneatur, & exēplificatur vsque ad numerum 27.

25. Limitatur sexto Regula, vt in his, quæ sunt facti, & immediatè sensu corporis percipiuntur, non teneatur non interrogatus testis sui dicti rationem reddere, Abb. Aret. & Innoc. qui ait, quod hæc teoria ab omnibus approbatur *in cap. cum causam, de testibus*, Bar. & Bal. *in l. solam C. eodem, Viu.* qui de communi, & Farin. alios citans *q. 70. n. 93.* Declara, vt in re, quæ sensu, & intellectu percipitur, si præualeat sensus, procedat hæc limitatio, secus econtra, Ioannes Sicar. & Farin. *num. 94.*

26. Exemplifico in multis casibus, in quibus testis deponit super his quæ sunt facti, sensibusque corporis immediate percipiuntur, & per

per consequens non tenetur sui dicti rationem reddere; Et in primis de his, quæ sensu visus percipiuntur, nempe, super numeratione pecuniæ; Farin. *q.* 70. *num.* 113. *& seq.*, super actu, vel contractu, *nu.* 115., super colore, *num.* 116. vbi ait Farin. quod in his præsumitur visus: Idem dic, dum testis deponit de his, quæ sensu auditus percipiuntur, vt quod quis cantet benè, vel male: sensu gustus, vt qnod res sit amara, vel dulcis; sensu tactus, vt quod res sit mollis, vel aspera; sensu odoratus, vt quod res sit suauis, vel fetidi odoris; Farin. alios citans, *n.* 117. *& sequentibus*. Deponens verò super possessione, seu detentione rei, intelligitur de possessione facti, & naturalis, & ideo testis non interrogatus de ratione, eam non reddens probat, Abb. Bal. Butr. & Innoc. qui testatur de communi *in cap. cum causam de testibus*, Bar. Boss. Spec. qui de communi, & Farin. *num.* 123. Idem omnino dicendum est in testibus deponentibus super quocumque delicto, & maleficio cadente sub sensu corporis; Vt si testis dicat, quod N. percussit N.; Si non interrogetur de causa scientiæ, non tenetur eam reddere, Bal. Bart. Felyn. & Farin. *num.* 106.; Qui *num.* 107. hoc limitat, dum ageretur criminaliter ad pœnam, quo casu testis etiam non interrogatus rationem reddere tenetur, aliàs nihil probat, iuxta tradita *supra in hac q. n.* 3.

Quid in criminalibus.

27. Si verò dicat testis se scire N. dedisse, seu numerasse pecuniam N.; testis iste non reddens ratione̅ sui dicti, etiam non interrogatus de ea, non probat; sunt enim multa sciendi genera, *gl. in cap. sicut de testibus*, Farin. *quæst.* 70. *num.* 108. Qui tamen postea distinguit; Aut enim agitur ciuiliter, & sumus in his, quę sensu corporis percipiuntur, & testis dicens se scire, probat, præsumitur enim ratio visus, Bal. Alex. Fely. Socin. Rimin. qui testatur de commmuni & Farin. *nu.* 111.; Perinde enim est, ac si testis dixisset (verum est) ait Bal. quod dictum, tacite rationem visus implicat, & per visum deponens probat testis, Alex. Bal. Felyn. Ias. & alij relati à Farin. *num.* 109. Aut agitur criminaliter ad pœnam, & verius est, quod testis etiā non interrogatus, teneatur reddere rationem, aliàs dicens tantum (scio) non probet, Farin. *num.* 110. & faciunt ea, quæ dixi *sup. in hac q. num.* 3.; Sed hoc intellige, quando testis deponit super his, quæ sunt iuris, vel etiam quando sumus in casu, in quo ratione̅ reddere potest per sensum corporis, aliàs sufficeret, si diceret se scire, vel verum esse, etiam interrogatus, vt si de tempore deponens, dicat; Hodie est vnus mensis, ex quo tale quid accidit, Campeg. & Far. *num.* 112.

Quid in criminalibus.

28. De materia huius q. latè Farin. *q.* 70.

DE

DE OPPOSITIONIBVS CONTRA EXAMEN TESTIVM.

Titulus Tertius.

1. OST titulos de oppositionibus contra perso-nas,& dicta testium, superest, vt in hoc tertio Titulo de oppositionibus contra examen testiũ agatur.

An probent Testes parte non citata examinati, Quæst. 51.

2. MVltipliciter cõtra examen testium opponi solet; Et loco primæ Oppositionis hanc cõstituo; Quod testes parte non citata examinati sint, circa quam oppositionem sequentem propono Regulam.

3. Regula sit firmissima. De iure tam Pontificio, quam Cæsareo, testes,parte nõ citata examinati, minimè,probant; est tex.in iure Canonico *in cap. 2. de testibus*, vbi gl. Abb. Aret. Bal. Innoc. & cæteri DD. Et in iure Ciuili est similis *tex. in l. si quando* §. *sed cum oportet*, vbi gl. Castren. Saly. & alij *C. de testibus*. Hæc Regula, sicut vera est in ciuilibus, per citata ad saturitatem à Farin. *quæst.* 72. *num.* 1. vbi ait, quod Regula ista communiter in ciuilibus ab omnibus recepta est; Ita multo magis veritatem habet in criminalibus, in quibus de maiori agitur præiuditio; Sic arguit Abb. *in dicto cap.* 2. vbi Felyn.& alij, & de communi testãtur Blanch. Gomes. Clar. *§ fin. q.* 11. *vers. item quæro, in principio*; Et ad rem innumeros citat Farin. *num.* 87. & 89. Sed nota quod loco citationis sufficeret in proposito monitio Iudicis, *dict. cap.* 2. vbi Abb. Aret. Butr. Dec. Innoc. Bart.& Far. qui alios refert *n.* 76.

(Testes parte non citata examinati nõ probant.)

4. Ampliatur primo Regula, vt testes, tam in criminalibus,quam in ciuilibus parte non citata examinati, etiam si mille sint, minime probent, Aret. Bertaz. Gabr. Mascar. Monticel. & Farin. alios inducens *q.* 72. *num.* 30.; Et præsertim in criminalibus, non modo probationem non faciunt ad condemnationem, nec ad torturam, sed secundum magis communem DD. à Farin. citatorum *num.* 89. nec pertingunt ad indicium faciendum; licet aliqui relati *num.* 90. hos aliquod indicium facere teneant.

(Licet essent multi nõ probarent, & an faciãt inditium.)

5. Ampliatur secundo Regula; Vt etiam in causis, in quibus, iuris solemnitate non seruata, proceditur, citatio partis in examine testiũ requiratur, Aret. *in cap.* 2. *de testibus*, vbi Dec.& Fely. ita etiam tenet Farin. alios citans septem DD. *q.* 72. *num.* 13.

(Procedit Regula in causis summarijs,& omnino priuilegiatis, vt apud Regulares.)

num. 13.; Item in causis, in quibus proceditur summariè, de plano, sine strepitu, & figura iudicij, sola facti veritate inspecta, manu Regia, & quamuis Iudex haberet quodlibet liberum, & absolutum arbitrium, Farin. plurimos concordantes DD. inducens *num.* 14. *vsq. ad* 18. Imò cum Boss. Mascar. Monticel. & alijs, sustinet *num.* 29. citationem partis in examine testium requiri, etiam quod causa tractetur coram Principe; Et in comprobationem huius Ampliationis 2. faciunt ea, quæ notantur ab eodem Farin. *num.* 98.

Sed quod inter Regulares, & in causis priuilegiatis nō requiratur dicta citatio, nec Regula procedat.

6. Limitatur primo Regula (Et hæc limitatio est contra Doctores, & eorum doctrinam relatam hic supra numero 5.) Vt in examine testium partis citatio non requiratur, quando agitur coram Iudice (sicut, ex priuilegio Bonif. VIII. dixi *supra quæst.* 7. *num.* 3. 4. 7. *&* 9. esse Iudicem Regularē) qui procedit inspecta æquitate naturali, & de iure gentium, Aret. *cap.* 2. *de testibus*, vbi Addentes ad Abb. qui Bart. citant, & ita etiam tenent Gabr. Marsil. & Farin. qui videtur sibi contrarius *q.* 72. *num.* 59. Et ratio huius limitationis est, quia dicta citatio pertinet ad solemnitatem iuris, ad quam priuilegiati, vt sunt Regulares non tenentur, vt probatum est *sup. q.* 7.; Corroboratur hæc limitatio *ex infra dicendis hic num.* 7. 8. *&* 9.

An testes parte non citata examinati ex officio in inquisitione generali, vel speciali, probent.

7. Limitatur secundo Regula, vt in examine testium citatio non requiratur partis, dum Iudex procedit ex officio, & per inquisitionem. Hæc limitatio si intelligatur de inquisitione generali, sicut est verissima, sic etiam communissima est, & hanc tenuerunt Ang. Aret. Bal. Bar. cum pluribus alijs citatis à Farin. *q.* 72. *nu.* 105.; Et multo magis Butr. Gabr. Hostien. cum alijs inductis à Farin. *num.* 103. Si verò sit sermo de inquisitione speciali, controuersa est materia, & citationem partis requiri, tenuerunt Abb. Ang. Aret. Bal. Bar. & plurimi alij DD. cumulati a Farin. *num.* 104. *&* 105. Sed econtra, quod nec in speciali inquisitione citatio partis in examine testium requiratur, tenuerunt Butr. Corrad. Crot. Gabr. Hostien. Io. Andr. Nouel. & Socin. relati à Far. *n.* 103. qui ad rem quamplures alios citat *num.* 135.; Sed quicquid sit de iure, ita de consuetudine seruari in Ciuitatibus Lōbardiæ dicunt Alex. & Blanch.; Et de stylo Italiæ testis est Praxis Casoni; Imò Foller. ait hanc esse cōsuetudinem, & praxim omnium curiarū, & hos refert Clar. §. *fin. quæst.* 11. *vers. Item quæro*; Et ita seruari præsertim in statu Ecclesiastico testatur Flam. Chart. *in tract. de exequut. sent. cap. fin. nu.* 175.

8. Ista met consuetudo, & stylus viget, semperq; seruatus fuit apud nos, siue per Inquisitionem, siue per Denunciationem, siue etiā per Accusationem procedatur. Et quod vbi viget hic stylus, statutum, vel cōsuetudo, citatio partis in examine testium non requiratur, tenuerunt Alex. Blanch. Boss. Dec. Gabr. Honded. Marsil. Menoch. & Farin. alios referens *q.* 72. *num.* 72.; Et hæc doctrina specialiter seruanda est in ordine ad Regulares, qui ex priuilegio Bonif. VIII. de quo *sup. quæst.* 6. liberè procedere possunt,

Stylus apud nos vigens in hoc.

secun-

tiquis, ex cursu centum annorum, Aym.Villal. Viu. & Farin. *n.*87. inter quos Villal. & Viu. testantur de communi; In probatione filiationis, dum testes reddunt rationem, credere N. filium N. & N. quia viderunt eum natum in domo istorum, qui se vt coniuges tractabant, Abb.Butr.Fely. Imol.Socin.Iun. & Far. *n.*88. *& seq.* vbi alios refert.

Item in h s, quæ cōsistunt in peritia artis, vel in valoris probatione.

20. Limitatur sextò Regula 2. vt testes de credulitate probent in his, quæ consistunt in peritia artis, *l. prima & ibi DD. ff. de ventre inspicien.* Dec. Gabr. & Farin. alios citans *q.*68.*n.*95.; Nec tales testes tenentur reddere rationem dicti, Decian.& Farin.*n.*97.; Et idem dic in probatione valoris, Decian. Masc. & Far. *n.*98.

Quod nō inditium faciant.

21. Limitatur septimò Regula 2. vt licet testes de credulitate non probent, faciant nihilominus indicium efficacissimum, Ang. Corr. Masc.& tenuit Rota Romana, estque communis opinio, teste Farin. *q.*68.*n.*105. Vbi tamen adherendo Campeg. tenet huiusmodi testes facere tantum quale quale indiciū.

Non procedūt prædicta nisi testis dicat firmiter credere, & reddat rationem.

22. Sublimita dicta hic supra *à num.*18. *vsque huc*, vt limitationes procedant, dummodo testes dicant asserta firmiter credere,& rationes verisimiles,& sensui proximas reddant, aliàs si tantum remotas redderent, non probarent, Mascar. & Farin. qui alios citat *q.* 68. *n.* 111. *& sequentibus*; Et nihilominus pro corollario nota, quod sententiā ex testibus de credulitate lata, nunquam transit in rem iudicatam, & reuocari potest ex testibus melius probantibus, Alex. Butr. Imol. Rom. & Farin. *num.* 117.

Sententia lata ex testibus de credulitate, nō trāsit in rem iudicatā.

Testes de auditu alieno nō probant.

23. Regula 3. fit. Testes de auditu alieno non probant, *c. licet ex quadam in prin.* vbi Abb. & Hostien. *de testibus* gl. & Bar. *in l. testimonium* C. de testibus, Curt. qui ait, quod cum hac Regula transeunt omnes *in l. prima ff. si cert. petat*. Imol. Rip. Menoch. & Far. citans ad saturitatem *q.*69.*n.*2.

Præsertim in criminalibus.

24. Ampliatur Regula 3. vt præsertim in criminalibus, testes de auditu alieno non faciant indicium ad torturam, Bal.Bertaz, & Farin. qui alios citans testatur de communi *q.*69.*n.*14.; Imò nec præsumptionem faciant, Marf.Menoch. & Far. alios citans *n.*9.

Limitatur Regula in delictis difficilis probationis.

25. Limitatur primò Regula 3. Vt in delictis actu, & habitu difficilis probationis,& occultis, fama, & adminiculis concurrentibus, testes de auditu alieno plenè probent, Natta, & Far. *q.* 69. *n.*52. Sublimita hanc limitationem, vt *hic proximè num.*26.

Contra producentem, an probent.

26. Limitatur secundò Regula 3. Vt etiam in criminalibus, & contra fiscum, producti testes de auditu alieno, contra producentem probent plene, quamuis vnicus esset testis, dum et eius producitur depositio Bertaz, Bursat. Æmil. & Farin. *q.*69. *n.*57. *& sequentibus*; Et dummodo tam in hac, quam in antecedenti limitatione, testis licet non interrogatus nominet eos, à quibus audiuit, Aret. Æmil. & Farin. alios inducens *num.*78.; Et nominati ad minus sint duo, *c. licet ex quadam*, vbi gl. Hostien. & Innoc. *de testibus* Curt. iun. qui de communi, Farin. plurimos citans *n.* 79.; Nisi nominare-

naretur vnicus, qui actum fecit, tūc enim sufficeret, Aret. Imol. & Far. *n.*80.; Requiritur vlterius in proposito, vt nominati sint omni exceptione maiores, Farin. ad saturitatem citans *n.*85.; Sicut etiam deponentes, Farin. *n.* 94. tot citans; Et nominati sint mortui *n.*92. vbi inducit concordantes, dicentes, quod aliàs nihil probant; Item quod deponentes dicant audisse ante litem motam *n.*96. vbi DD. & asserant ita credere, *n.*99.; Et in omni euentu, quam faciant probationem huiusmodi testes, Iudicis arbitrio remittitur, Abb. Menoch. & Far. *n.*102.

An probent consanguinitatem.

27. Limitatur tertiò Regula 3. vt testes de auditu alieno probent consanguinitatem, vel affinitatem, *c. licet ex quadam in princ.* vbi Anch. *de testibus*, Butr. Fely. Farin. & alij ab eo citati *q. 69. n.*103.; Dummodo concurrant requisita enumerata hic in præcedenti limitatione; Et præterea, vt simus in antiquis, & memoriam hominum excedentib. Bertaz. Socin. & Farin. alios citans *n.*21.; Et dicant se à maioribus, & antiquioribus suis audisse, Bal. Hostien. & alij citati à Farin. *n.*110.; Et asserant, se vidisse tales consanguineos, seu affines, pro talibus se inuicem tractare, *c. licet ex quadam in fi.* vbi Hostien. & Io. Andr. *de testibus*, & Farin. cum citatis ab eo *n.* 120.

An in antiquis probent.

28. Limitatur quartò Regula 3. vt testes de auditu alieno probent in antiquis, etiam sine fama, & adminiculis, Mascar. qui de communi Bursat. Gabr. & Rimin. qui testantur de magis communi, & Farin. qui hos, & alios citat, *q.69. num.* 133. Hæc tamen limitatio procedit concurrentibus requisitis, de quibus *hic sup. n.*27.; Et vbi non agitur de graui præiudicio, secus vbi de graui ageretur præiudicio, quo casu testes de auditu alieno, sine fama, & adminiculis non probarent, Aym. Bursat. Æmil. cum alijs citatis à Farin. *n.* 135.; Et ita intelligendi sunt DD. ab eo citati *n.*134.; Et nota, quod in proposito, de iure tempus antiquum videtur centum annorum; Sed Rot. Rom. seruat, quod sit tempus annorum 60. Far. *n.* 142. *& sequentibus*.

Testes de auditu proprio plene probant.

29. Regula 4. sit. Testes de auditu proprio plenè probant, Bar. *in l. testimonium*, vbi etiam Cyn. & Saly. *C. de testibus*, Abb. Bal. & Farin. plures citans *q.69. n.*148. *&* 156.; Et idem dicendum est de testibus deponentibus per alium sensum, per quem res, de qua agitur, percipitur, Bar. Bal. Far. & alij ab eo relati *n.*151.

An probent, dum deponāt super actu ad visum spectāte.

30. Ampliatur Regula quarta, Vt testes de auditu proprio probent, quamuis deponant super actu, qui visui conuenit, quando sensus auditus non est omnino improportionabilis tali actui; Vt si testes dicant, ex pariete, vel cortina audiuisse Titium, & Bertam carnaliter peccantes; tales enim testes, concurrentibus fama, & adminiculis, probant, Alex. Æmil. Minsign. & Farin. *q. 69. n.* 158. & diffusius *n.* 197. vbi ad saturitatem post iura DD. citat; Et hæc procedunt, etiam quando ageretur ad pœnam criminalem, Aret. Bart. Bal. & Farin. *n.* 207.; Quæ intellige, dum Iudici sic videtur hæc enim Iudicis arbitrio remit-

remittuntur, Farin. *n.* 215. citans Abb. Anan. Menoch. & alios: At fama, & adminiculis cessantibus dic, vt dicetur *in sequenti n.* 31. Vide etiam infra *q.* 120. *n.* 41.

An in criminalibus deponentes cognouisse ad vocē probent. & quid in cortinatis

31. Limitatur Regula 4. Vt, secundum magis communem DD. in criminalibus testes deponentes hominem cognouisse ad vocem, non sint omni exceptione maiores, Far. sic concludit, alios citans *q.* 62. *n.* 46. *& seq.*; Imò si tales testes sint cortinati, seu retro parietem audientes, & deponentes aliquem deliquisse, non probant, Felyn. Gig. Æmil. & Farin. qui alios refert. *q.* 69. *n.* 189. *& seq.*; Quod multo magis procedit, quando testes retro cortinam, seu parietem sunt positi data opera, qui nullo modo in criminalibus probant delictum, Barbat. Gig. & Farin. *n.* 183.: Quamuis in ciuilibus, & in actibus inter viuos, secundum communem probent, Farin. alios citans, *n.* 182.; Si dicant vocem notam habere; & quod in eodem loco aliæ non aderant personæ, nec adesse poterant, quin testes sciuissent, aliàs secus, secundum Alber. Roman. & Farin. *n.* 194.; Et easdem personas dicant testes prius in eodem loco vidisse, & modico interuallo facto, ibidem ex voce cognouisse, Abb. Aret. Fely. Farin. & alij ab eo relati *n.* 195.; Et tunc etiam remittitur arbitrio Iudicis, an probent, Bal. Campeg. Cæpol. Gig. Menoch. & Far. *n.* 196.

Quid in ciuilibus.

32. De materia huius q. diffusè Far. *q.* 69.

An testes deponentes sine ratione, & causa scientiæ, probent,
Quæst. 50.

Deponentes sine causa sciētiæ non probant.

1. Regula sit. Testes deponentes sine ratione, & causa scientiæ non probant, *l. solam* vbi gl. Bar. & Bal. *C. de testibus*, Ias. *per. l. cum hi §. vult igitur ff. de transact.* vbi ait, quod ita colligunt gl. & omnes DD. Imò depositio testis non reddentis rationem, quando illam reddere tenetur, est ipso iure nulla *d. l. solam, ibi, Nullius momenti*; quæ verba nullitatem actus important ipso iure, secundum Bal. *in eadem l. solam*, & Rolan. *cons.* 57. *n.* 46. *& sequenti.*

Præsertim interrogati de ea.

2. Hæc Regula præsertim procedit, quando testis, de causa scientiæ interrogatus fuit; tunc enim eam non reddendo, etiam in casu, in quo aliàs eam reddere non teneretur, nihil prorsus probaret, secundum præcitatos gl. Bar. Bal. & Ias. quibus subscribunt Gomez, Monticel. & Rimin. qui testantur de communi, Abb. Butr. & Farin. *q.* 70. *n.* 4.: Et in hoc casu sufficit interrogatio implicita; vt si iudex diceret testi, Quid scis? Ias. *vbi sup.* Campeg. Corrad. Fely. Masc. Socin. & Far. *n.* 5.

Quid si deponant super negatiua, vel in criminalib. contra Reum

3. Si verò testis deponeret super negatiua, ad hoc vt probaret, etiam non interrogatus, deberet reddere rationem sui dicti, Aret. Bal. Dec. Fely. & Farin. alios citans *q.* 70. *n.* 23.; Similiter in criminalibus, testis contra Reum nihil omnino probat, nisi etiam non interrogatus, rationem suæ depositionis reddat, Bal. qui testatur de communi,

ni, Innoc. quem (vt post Marsil. ait Clar. §*fin. q.53. vers. præterea dixi*) sequuntur omnes, Bertaz. Mascar. & Farin. qui alios concordantes refert *n.*14.: Et non solum non probat ad condemnandum, licet haberet similem contestem, sed nec etiã ad torquendum, Farin. alios citans *n.*15.; Vnde si e. g. testis diceret, vidisse Titium commisisse homicidium, non probaret, nisi diceret, quomodo sciat, quod ille esset Titius, Io. de Amic. Rimin. & Farin. *num.*15.; Quod sicut verum est secundum omnes, vbi agitur de pęna corporali; sic non desunt aliqui idem substinentes, vbi agitur de pęna pecuniaria; Sed secundum communem, de qua Farin. *n.*17. dicendum est, quod vbi de pecuniaria pęna agitur, testes non reddentes rationem, de ea non interrogati probent; & subscribunt Viu. qui pariter testis est de communi, & Clar. *in citato ver. præterea dixi*, in fine; & secundum eosdem DD. idem dicendum est in criminalibus, dum testes ad Rei defensam deponunt.

Procedit Regula etiam in Iudice priuilegiato.

4. Ampliatur primò Regula. Vt Iudex habens liberum arbitrium procedendi de iure, & de facto, non possit credere testi deponenti sine ratione, vel malam reddenti in casu, in quo illam reddere tenetur, Dec. Ias. Menoch. & Farin. alios citas *q.*70. *n.*36.

Quid si comparẽtur isti cũ alijs ratio nem red dentibus.

5. Ampliatur secundò Regula, vt testibus reddentibus rationem magis credatur, quam alijs numero pluribus eam non reddentibus, etiã si isti de ea interrogati non fuerint, & eam reddere non tenerentur, Aret. Bar, Boss. & Farin. qui plures alios citans, testatur de communi, *q.*70. *n.*19.; Quod in tantum verum est, vt isti testes, nec debilitent dictum, rationem reddentium, Bal. Fely. & Far. *n.*20.

Ratio red di debet per sensũ corporis aptum.

6. Ampliatur tertiò Regula, vt testes non probent, nec eorum ratio sit bona, nisi reddita sit per sensum corporis, Alex. Bal. Bar. & Ias. *in l. prima ff. si cert. petat.* & est *tex. in c. cum causam, de testibus*, vbi hoc notant, & exemplificant Aret. Butr. Host. Innoc. & alij; Et per sensum aptum illi rei, Farin. alios citans *q.* 70. *n.*128.: Exceptis sensibus visus, & tactus, qui, cum sint communes ad omnes sensus, saltem, vbi est talis vsus loquendi, ratio reddita per hos sensus, est bona, etiam in alijs sensibus, secundum Aret. qui de communi, Bar. & quamplurimos alios, quos citat Farin. *n.*129. qui de hac controuersa materia differit *vsq; ad numerum* 141.. Declara hanc Ampliationem, vt ratio possit reddi secundum decem prædicamenta, Bal. & Farin. *num.*159.; Et per quatuor causas, materialem, efficientem, formalem, & finalem, Bal. Camp. Saly. & Farin. *n.*160.; Et quod hæc ratio bona est; Scio, quia sic reperio in meo memoriali, Nell. & Farin. *n.*163.

Potest ratio reddi per prædicamenta, & per quatuor causas.

Quid in depositione, de his quæ iuris sunt, & iudicio intellectus percipiuntur.

7. Ampliatur quartò Regula, vt testis deponens super his, quæ sunt iuris, & iudicio intellectus percipiuntur, etiam non interrogatus, rationem, & causam scientiæ reddere teneatur, ita tenuit Rota Roman. *diuers. par.*3. *decis.*1163. *n.*2. *coram Augustino*; Abb. Aret. Butr. Fely. Imol. *in c. cum causam de testibus*, vbi ait Abb. quod hæc teoria ab

omnibus approbatur, Curt. Masc. & Viu. qui testantur de communi, Bal. Bart. & Farin. *q.70.n.6.* vbi citat vltra 20. alios DD. concordantes; Sed fallit hæc Ampliatio in illis, quæ modico discursu intellectus percipiuntur, in quibus testis rationem reddere non tenetur, nisi de ea interrogetur, Abb. Bar. Campeg. Fely. Masc. & Far. *n.7.*

Multipliciter exēplificatur.

8. Exemplifico in plurimis casibus, in quibus testis interrogatur de his, quæ iuris sunt, & iudicio intellectus percipiuntur, & in quibus testis etiam non interrogatus de ratione, illam reddere tenetur; videlicet; Dum testis deponit super qualitate personarum, vel asserit aliquem esse dominum alicuius rei, Farin. alios citans *q.70.n.45.& 46.* Vel dum ait N. turbasse possessionem N. *n.74.*; Vim intulisse, *n.81.*; Rem deteriorasse, *num.82.* Vel aliquem esse mortuum, Farin. *n.83.*; Idem dic, dum testis imperitus deponit de fama, vel super notorio, *n.48. & seq.*; Vel dum quilibet testis deponit super interesse, vel de consuetudine, *n.53. & seq.*; Seu super ebrietate, furore, siue dementia, *n.59.* vel super ira, *n.69.*; Super amicitia, vel inimicitia, *n.61.* Idem dicendum, dum agitur de probatione alicuius miraculi, *n.67.*; diligentiæ, vel negligentiæ, *n.68.*; doctrinæ, *n.70.*; iurisdictionis, *n.71.* Clericatus, *n.73.* recognitionis manus, *num.79.*; probationis ætatis, *n.84.* habitationis, *n.85.*; consanguinitatis, *n.88.* doli *n.89.*; Et in præcitatis locis concordantes Farin. inducit, & plurimos etiam alios casus enumerat, in quibus testes, etiam non interrogati, reddere rationem tenentur, aliàs non probant.

Quid si causa sit inepta, & dictū bonum, vel econtra.

9. Ampliatur quintò Regula, vt si dictum testis bene concludat, si ratio non sit concludens, vel aliquo modo inepta, corruat omninò testis dictum; Quamuis econtra si ratio sit bona, probet testis, licet eius dictum non concludat; à ratione enim testis dictum pendet, à qua restringitur, ampliatur, & declaratur, Bal. Bertaz. Bosl. Bursat. Masc. & Far. alios referens & de communi testans *q.70. n.12.*

Deponēs sine causa, vel cū causa nō bona, indicium non facit.

10. Ampliatur sextò Regula, vt dum testis rationē, & causam scientiæ reddere tenetur, eam non reddens, vel non bonam, nec præsumptionem, aut indicium faciat, Abb. *in c. cum causam de testibus*, Ias. *in l. cum hi §. vult igitur ff. de transact.* Bar. Fely. Mascar. & Far. alios citans *q.70. n.8.*

Quæ sit bona causa; secundum quā arbitrium regulat Iudex.

11. Ratio autem in proposito bona, debet esse congrua, concludens, necessaria, generalis, vera, & manifesta, secundum Bal. Castr. & Saly. *in l. solam C. de testibus*, Bart. Mascar. & Farin. qui alios citans testatur de communi *q.70. n.10.*; Et secundum qualitatem causæ adductæ, Iudex regulat suum arbitrium, & assumit quantitatem præsumptionis, Abb. Corrad. Fely. & Far. *n.11.*

12. Intellige tamen rationem debere necessariò concludere in his, quæ immediatè per sensum corporis percipi possunt; Alex. Butr. & Farin. *q.70. n.148.*; In alijs verò, quæ sic percipi non possunt, sufficit rationem probabiliter concludere, vel vt in pluribus, & frequenter,

Bal.

Bal. *in l. prima* vbi Alex. Castren. & Dec. *ff. si cert. petat.* Boss. Mascar. & alij, quos refert, & sequitur Farin. *n.* 147.

An sit bona causa scio quia vicinus. vsq; ad n. 18.

13. Ex doctrina huius sextæ Ampliationis, sumunt quidem Authores occasionem dubitandi, quæstionemq; mouendi, An bona sit ratio testis interrogati de causa scientiæ, dum respondet; Scio, quia vicinus. In qua quæstione affirmatiuam sustinet Bar. *in l. prima ff. si cert. petat.* & est communis opinio, de qua testantur Corrad. & Rip. & de magis communi Farin. *q.* 70. *n.* 164. vbi citat ad saturitatẽ DD. inter quos Rom. qui ait, quod opinionem Bart. sequuntur omnes. Sed quicquid dicat Rom. negatiuam, vt refert Farin. *n.* 165. defendunt Ang. Bal. & Imol.; Vnde pro concordia distingui potest multipliciter; Videlicet.

14. Vel enim agitur, quando testis de actu vicini successiuo, & frequentato deponit, & procedit opinio affirmatiua; Vel de actu momentaneo, & procedit negatiua; Hæc distinctio est Alex. Aret. Castren. Rip. Cagn. qui de communi *in l. prima ff. si cert. petat.* Felyn. Menoch. Monticell. & Farin. *qu.* 70. *n.* 196.

15. Vel secundò distinguè; Aut enim testis deponit super eo, quod latere non potest oculos vicini, vel saltem super eo, quod communiter, & verisimiliter notum est vicinis, & est vera opinio affirmatiua; Aut super eo, quod vicinis latere potest, vel communiter illis notum non est, & verificatur negatiua, Alex. Cag. Rip. & Farin. plurimos alios citans *q.* 70. *num.* 198. *&* 199.

16. Accipe tertiam distinctionem; Vel agitur de probando quid in genere, & sequenda est opinio affirmatiua, vel in specie, quod in genere sciri non potest, & tenenda negatiua est, Alex. Aret. Bal. Felyn. Rom. & Far. *q.* 70. *n.* 202.

17. Sed nota, quod in omni euẽtu, ex hac ratione (scio, quia vicinus) resultat tantum probatio præsumptiua, Aret. Curt. Iun. qui testatur de communi, Alex. Fely. & Farin. alios inducens *quæst.* 70. *n.* 185.; Quæ cum sit præsumptio iuris, secundum Alex. Curt. Dec. & Farin. *n.* 186.; licet ex ea non possit imponi pœna ordinaria, extraordinaria, & mitior potest infligi. Alex. Cagn. Dec. & Farin. alios inducens *n.* 189. qui *n.* 191. de communi testatur; At sententia lata ex tali probatione præsumptiua, in rem iudicatam nunquam transit, & testes, concludentem reddentes rationem, istis præferuntur, Menoch. & Farin. qui alios inducit *n.* 194. *&.* 195.; Et vlterius vicinitas probanda est aliter quam per assertionem testis, dicentis se vicinum, Farin. cum aliis *n.* 205.

18. Exempla pro opinione affirmatiua, de qua in supra positis distinctionibus, habes apud Farin. *q.* 70. *à n.* 170. *vsq. ad numerum* 179. nempe in probatione habitationis, ætatis, mortis, possessionis, quod quis sit blasphemator, aleator, fornicator, meretrix &c. Exempla verò pro opinione negatiua habentur apud Farin. *n.* 180. *vsq. ad numerum* 184.; Nempe dum agitur de probatione adulterij, furti, homicidij,

vel alicuius alterius delicti particularis commissi in domo vicini, &c.

Dicta de vicino, dicēda sunt de consanguineo.

19. Quæcunque dicta sunt *in hac q. à num.* 13. *vsq; huc*, de vicino, militant etiam in eo, qui redderet rationem; Scio, quia consanguineus; vt tenet, & probat Far. *in locis ibidem relatis*.

An de ratione non interrogatus, eam reddere teneatur.

20. Limitatur primo Regula; Vt testis non interrogatus de ratione, illam regulariter reddere non teneatur, gl. & DD. communiter *in l. solam C. de testibus, & in cap. cum causam, eodem titulo*, Farin. ad saturitatem DD. referens, *q.* 70. *n.* 91. inter quos Ang. Butr. Gom. & Viu. de communi testantur. Sublimitanda est hæc 1. limitatio, iuxta notata *in hac q. n.* 3. 7. *&* 8.

Quid in peritis, & in teste conscientiali.

21 Limitatur secunda Regula in peritis à Iudice electis, deponentibus super his, quæ ad artis eorum peritiam spectant, qui rationem reddere non tenētur, secus si à parte electi essent, Bar. Felyn. & Farin. *q.* 70. *num.* 102. *& sequentibus*; Sicut nec rationem reddere tenetur testis conscientialis per corporis sensum, Bar. & Farin. *n.* 151.

Seu in teste ad defensam Rei.

22. Limitatur tertio Regula in teste, deponente ad Rei defensam, qui rationem reddere non tenetur, & sine ea probat Bar. Bal. Boss. & Farin. *quæst.* 70. *num.* 101. vbi alios citans, præsertim inducit Clar. & Mascar. qui testantur de communi.

Vel in depositione adminiculata.

23. Limitatur quarto Regula, vt testis depositio adminiculata valeat sine redditione causæ scientiæ Bal. *per d. l. solam*, vbi Saly. *C. de testibus*, & Farin. *q.* 70. *nu.* 95. Sed sublimita *vt sup. hic num.* 3.

24. Limitatur quinto Regula, vt non sit necessaria redditio causæ scientiæ explicitè, sufficit enim vt implicitè reddatur, Abb. Aret. Boss. Butr. Fely. & Farin. plures alios citans *q.* 70. *num.* 149.; Vel aliàs grosso modo, Bal. Monticel. & Farin. *n.* 150.; Sicut etiam sufficit testem dicere; Scio, vel verum est, quia fui præsens, Auan. & Viu. qui testantur de communi, Abb. Alex. Aret. Bal. Bar. & Farin. qui plures alios citat *nu.* 152. *& seq.*; Sublimitando hoc, dummodo testis non dicat tantummodo (Interfui) sed etiam (Scio, vel verum est, quia interfui) Bal. Fely. & Farin. *num.* 158.; At idem Farin. *num.* 154. tenet vlterius, quod dum testis loquitur assertiuè, dicendo, aliquid dictum, vel factum probet, quia præsumitur, quod testis fuerit præsens quamuis explicitè nō reddat rationem, (quia fuit præsens,) & ante Farin. ita senserunt Bal. & Dec. quos ipse citat.

Sufficit ratio implicita.

Quid in teste assertiuè loquēte sine redditione rationis.

25. Limitatur sexto Regula, vt in his, quæ sunt facti, & immediatè sensu corporis percipiuntur, non teneatur non interrogatus testis sui dicti rationem reddere, Abb. Aret. & Innoc. qui ait, quod hæc teoria ab omnibus approbatur *in cap. cum causam, de testibus*, Bar. & Bal. *in l. solam C. eodem, Viu.* qui de communi, & Farin. alios citans *q.* 70. *n.* 93. Declara, vt in re, quæ sensu, & intellectu percipitur, si præualeat sensus, procedat hæc limitatio, secus econtra, Ioannes Sicar. & Farin. *num.* 94.

Deponēs in his, quę sunt facti, & sensu corporis percipiū-tur, nō interrogatus rationem reddere, an teneatur, & exēplificatur vsque ad numerum 27.

26. Exemplifico in multis casibus, in quibus testis deponit super his quæ sunt facti, sensibusque corporis immediate percipiuntur, &

per

per consequens non tenetur sui dicti rationem reddere; Et in primis de his, quæ sensu visus percipiuntur, nempe, super numeratione pecuniæ; Farin. *q.*70.*num.*113.*& seq.*, super actu, vel contractu, *nu.*115., super colore, *num.* 116. vbi ait Farin. quod in his præsumitur visus: Idem dic, dum testis deponit de his, quæ sensu auditus percipiuntur, vt quod quis cantet benè, vel male: sensu gustus, vt quod res sit amara, vel dulcis; sensu tactus, vt quod res sit mollis, vel aspera; sensu odoratus, vt quod res sit suauis, vel fetidi odoris; Farin. alios citans, *n.*117. *& sequentibus*. Deponens verò super possessione, seu detentione rei, intelligitur de possessione facti, & naturalis, & ideo testis non interrogatus de ratione, eam non reddens probat, Abb. Bal. Butr. & Innoc. qui testatur de communi *in cap. cum causam de testibus*, Bar. Boss. Spec. qui de communi, & Farin. *num.* 123. Idem omnino dicendum est in testibus deponentibus super quocumque delicto, & maleficio cadente sub sensu corporis; Vt si testis dicat, quod N. percussit N.; Si non interrogetur de causa scientiæ, non tenetur eam reddere, Bal. Bart. Felyn. & Farin. *num.*106.; Qui *num.*107. hoc limitat, dum ageretur criminaliter ad pœnam, quo casu testis etiam non interrogatus rationem reddere tenetur, aliàs nihil probat, iuxta tradita *supra in hac q.n.*3.

Quid in criminalibus.

27. Si verò dicat testis se scire N. dedisse, seu numerasse pecuniam N.; testis iste non reddens rationē sui dicti, etiam non interrogatus de ea, non probat; sunt enim multa sciendi genera, *gl. in cap. sicut de testibus*, Farin. *quæst.* 70. *num.* 108. Qui tamen postea distinguit; Aut enim agitur ciuiliter, & sumus in his, quę sensu corporis percipiuntur, & testis dicens se scire, probat, præsumitur enim ratio visus, Bal. Alex. Fely. Socin. Rimin. qui testatur de commmuni & Farin. *nu.* 111.; Perinde enim est, ac si testis dixisset (verum est) ait Bal. quod dictum, tacite rationem visus implicat, & per visum deponens probat testis, Alex. Bal. Felyn. Iaf. & alij relati à Farin. *num.* 109. Aut agitur criminaliter ad pœnam, & verius est, quod testis etiā non interrogatus, teneatur reddere rationem, aliàs dicens tantum (scio) non probet, Farin. *num.* 110. & faciunt ea, quæ dixi *sup. in hac q. num.*3.; Sed hoc intellige, quando testis deponit super his, quæ sunt iuris, vel etiam quando sumus in casu, in quo rationē reddere potest per sensum corporis, aliàs sufficeret, si diceret se scire, vel verum esse, etiam interrogatus, vt si de tempore deponens, dicat; Hodie est vnus mensis, ex quo tale quid accidit, Campeg. & Far. *num.* 112.

Quid in criminalibus.

28. De materia huius q. latè Farin. *q.* 70.

DE

DE OPPOSITIONIBVS
CONTRA EXAMEN TESTIVM.
Titulus Tertius.

1. Ost titulos de oppositionibus contra personas,& dicta testium, superest, vt in hoc tertio Titulo de oppositionibus contra examen testiũ agatur.

An probent Testes parte non citata examinati, Quæst. 51.

2. MVltipliciter cõtra examen testium opponi solet; Et loco primæ Oppositionis hanc cõstituo; Quod testes parte non citata examinati sint, circa quam oppositionem sequentem propono Regulam.

3. Regula sit firmissima. De iure tam Pontificio, quam Cæsareo, testes,parte nõ citata examinati, minimè,probant; est tex.in iure Canonico *in cap. 2. de testibus*, vbi gl. Abb. Aret. Bal. Innoc. & cæteri DD. Et in iure Ciuili est similis *tex. in l. si quando* §. *sed cum oportet*, vbi gl. Castren. Saly. & alij *C. de testibus*. Hæc Regula, sicut vera est in ciuilibus, per citata ad saturitatem à Farin. *quæst.* 72. *num.* 1. vbi ait, quod Regula ista communiter in ciuilibus ab omnibus recepta est; Ita multo magis veritatem habet in criminalibus, in quibus de maiori agitur præiuditio; Sic arguit Abb. *in dicto cap.* 2. vbi Felyn.& alij, & de communi testãtur Blanch. Gomes.Clar. *§ fin.q.*11.*vers.item quæro,in principio;* Et ad rem innumeros citat Farin. *num.* 87. *&* 89. Sed nota quod loco citationis sufficeret in proposito monitio Iudicis, *dict.cap.*2. vbi Abb. Aret. Butr. Dec. Innoc. Bart.& Far. qui alios refert *n.*76.

Testes parte non citata examinati nõ probant.

4. Ampliatur primo Regula, vt testes, tam in criminalibus,quam in ciuilibus parte non citata examinati, etiam si mille sint, minime probent, Aret. Bertaz. Gabr. Mascar. Monticel. & Farin. alios inducens *q.*72.*num.* 30.; Et præsertim in criminalibus, non modo probationem non faciunt ad condemnationem, nec ad torturam, sed secundum magis communem DD. à Farin. citatorum *num.* 89. nec pertingunt ad indicium faciendum;licet aliqui relati *num.* 90. hos aliquod indicium facere teneant.

Licet essent multi nõ probarent, & an faciãt indicium.

5. Ampliatur secundo Regula; Vt etiam in caussis, in quibus, iuris solemnitate non seruata, proceditur, citatio partis in examine testiũ requiratur, Aret.*in cap.*2.*de testibus*, vbi Dec.& Fely.ita etiam tenet Farin. alios citans septem DD. *q.* 72. *num.*13.

Procedit Regula in caussis summarijs,& omnino priuilegiatis, vt apud Regulares.

num. 13.; Item in causis, in quibus proceditur summariè, de plano, sine strepitu, & figura iudicij, sola facti veritate inspecta, manu Regia, & quamuis Iudex haberet quodlibet liberum, & absolutum arbitrium, Farin. plurimos concordantes DD. inducens *num.* 14. *vsq. ad* 18. Imò cum Boss. Mascar. Monticel. & alijs, sustinet *num.* 29. citationem partis in examine testium requiri, etiam quod causa tractetur coram Principe; Et in comprobationem huius Ampliationis 2. faciunt ea, quæ notantur ab eodem Fariu. *num.* 98.

Sed quod inter Regulares, & in causis priuilegiatis nō requiratur dicta citatio, nec Regula procedat.

6. Limitatur primo Regula (Et hæc limitatio est contra Doctores, & eorum doctrinam relatam hic supra numero 5.) Vt in examine testium partis citatio non requiratur, quando agitur coram Iudice (sicut, ex priuilegio Bonif. VIII. dixi *supra quæst.* 7. *num.* 3. 4. 7. *&* 9. esse Iudicem Regularē) qui procedit inspecta æquitate naturali, & de iure gentium, Aret. *cap.* 2. *de testibus*, vbi Addentes ad Abb. qui Bart. citant, & ita etiam tenent Gabr. Marsil. & Farin. qui videtur sibi contrarius *q.* 72. *num.* 59. Et ratio huius limitationis est, quia dicta citatio pertinet ad solemnitatem iuris, ad quam priuilegiati, vt sunt Regulares non tenentur, vt probatum est *sup. q.* 7.; Corroboratur hæc limitatio *ex infra dicendis hic num.* 7. 8. *&* 9.

An testes parte non citata examinati ex officio in inquisitione generali, vel speciali, probent.

7. Limitatur secundo Regula, vt in examine testium citatio non requiratur partis, dum Iudex procedit ex officio, & per inquisitionem. Hæc limitatio si intelligatur de inquisitione generali, sicut est verissima, sic etiam communissima est, & hanc tenuerunt Ang. Aret. Bal. Bar. cum pluribus alijs citatis à Farin. *q.* 72. *nu.* 105.; Et multo magis Butr. Gabr. Hostien. cum alijs inductis à Farin. *num.* 103. Si verò sit sermo de inquisitione speciali, controuersa est materia, & citationem partis requiri, tenuerunt Abb. Ang. Aret. Bal. Bar. & plurimi alij DD. cumulati a Farin. *num.* 104. *&* 105. Sed econtra, quod nec in speciali inquisitione citatio partis in examine testium requiratur, tenuerunt Butr. Corrad. Crot. Gabr. Hostien. Io. Andr. Nouel. & Socin. relati à Far. *n.* 103. qui ad rem quamplures alios citat *num.* 135.; Sed quicquid sit de iure, ita de consuetudine seruari in Ciuitatibus Lōbardiæ dicunt Alex. & Blanch.; Et de stylo Italiæ testis est Praxis Casoni; Imò Foller. ait hanc esse cōsuetudinem, & praxim omnium curiarū, & hos refert Clar. §. *fin. quæst.* 11. *vers. Item quæro*; Et ita seruari præsertim in statu Ecclesiastico testatur Flam. Chart. *in tract. de exequut. sent. cap. fin. nu.* 175.

Stylus apud nos vigens in hoc.

8. Ista met consuetudo, & stylus viget, semperq; seruatus fuit apud nos, siue per Inquisitionem, siue per Denunciationem, siue etiā per Accusationem procedatur. Et quod vbi viget hic stylus, statutum, vel cōsuetudo, citatio partis in examine testium non requiratur, tenuerunt Alex. Blanch. Boss. Dec. Gabr. Honded. Marsil. Menoch. & Farin. alios referens *q.* 72. *num.* 72.; Et hæc doctrina specialiter seruanda est in ordine ad Regulares, qui ex priuilegio Bonif. VIII. de quo *sup. quæst.* 6. liberè procedere possunt, secun-

secundum consuetudines approbatas; licet alij relati à Farin. *num.* 73. teneant hanc esse corruptelam non seruandam; Sed isti sequendi non sunt. Attamen cum hæc materia admodum sit controuersa; Non interueniente dicta citatione, tutius erit curare, vel vt testes habeãtur pro ritè, & rectè examinatis, vel quod, saltem, dum petitur testes repetantur, iuxta tradenda *in duabus sequentibus limitationibus*.

Reus habens expresse testes pro ritè examinatis probant quãuis examinati fuerint parte non citata.

9. Limitatur tertiò Regula, Vt testes examinati sine citatione partis probent, quando Reus habet eos pro rectè, & ritè examinatis, Foller. Gabr. Honded. Simanc. Vulpell. Chart. qui testatur de cõmuni practica in statu Ecclesiastico, & Farin. *q.* 72. *num.* 149. vbi ait, hoc esse, quod dixit Bal. posse testes examinari parte non citata de consensu partium, & quod ita practicatur; Et subscribunt Aret. Campeg. Corrad. Felyn. Gabr. Marsil. Mascar. & Far. *num.* 74.

10. Sed notà, quod hæc limitatio procedit dum Reus expresse declarat, se habere testes pro rectè, & ritè, examinatis, Chart. Gabr. Honded. Vulpel. & Farin. *q.* 72. *nu.* 155.; Ad quam tamen declarationẽ Reus cogi non potest, Bursat. Chart. Vulpel. & Farin. *num.* 157.; Et data etiam hac declaratione, re integra, & ante habitas copias, potest Reus pœnitere, Gabr. Honded. & Farin. *num.* 156. Et testes repeti facere, maximè, quando Reus protestatus fuisset, sibi reseruare ius repetendi testes; Honded. & Farin. *num.* 152. Et ideo consilium sit Iudici, vt omni meliori modo, det operam, ad ambiguitatem, & occasionem cauillationis tollendam, vt Reus expresse declaret, se testes habere pro ritè, & rectè examinatis.

Item si reo postea citato repetãtur.

11. Limitatur quarto Regula, vt testes sine citatione partis examinati probent, si postea Reo ipso citato, seu à Iudice monito, repetãtur, Bal. Boss. Clar.; & de communi opinione testes sunt Bertaz. Bursat. Honded. & Vulpell. & hos, plurimosque alios refert, & sequitur Farin. *q.* 72. *nu.* 136. Et vtique si repetitio à Reo petatur, deneganda ei non est, etiam *iuxta nostrum Modum proced. in cap.* 2. *Substantiali* 4. *parum post princ.* At circumscripta petitione, apud nos dubio procul, tenendum est, sine citatione partis examinatos testes probare, iuxta tradita *in hac q. n.* 7. *&* 8.

Testes nõ examinãdi parte præsente. & quid si hoc non seruetur.

12. Limitatur quinto Regula, vt licet de iure testes parte præsente, vel citata iurare debeant, non tamen parte præsente sint examinandi; quia secrete testes debent examinari, gl. Cyn. qui testatur de obseruantia, & Salyc. *in l. si quando C. de testibus*, vbi etiam Bar. Ang. & alij, Item *gl. in cap.* 2. vbi Abb. Aret. Bal. Dec. Hostien. Imol. & Innoc. *de testibus*, Farin. qui concordantes ad saturitatem citat *q.* 80. *num.* 93.; Sed si testes parte præsente examinentur, probant, at pars, quæ fuit præsens, cum didicerit testificata, alios testes producere prohibetur, Aret. Bar. Farin. alios duos DD. inducens *n.* 98.

Testes singulariter examinẽtur, aliàs non probant.

13. Ex limitatione hac infertur, testes singulariter examinari debere, & non insimul in turba, aliàs non probare, vt est tex. expressus *in cap.* vene-

venerabili in fin. & ibi gl. Abb Aret. Bal. Felyn. Hostien. & Imol. *de testibus*, Boss. Mascar. Monticel. & Far. plures alios cócordantes inducens, cum rationibus, *q.80. n.94.*

In causa ardua possunt adhiberi assistentes.

14. Sublimitatur primo limitatio 5. & doctrina in ea tradita; vt in causa admodum ardua, Iudex in examinibus testiũ duos fide dignos viros adhibere possit, ne de veritate examinis dubitari cótingat, Abb. Bal. Felyn. Monticel. Salyc. & alij, quos sequitur Farin. *q.80. num.95.*; inter quos Bal. ait, dictos duos viros iurare debere, testium depositiones tenendi secretas; Et hæc cautela, quam admodum laudat Ioánes Sicar. *in l. nullm C. de testibus*, non rarò apud nos practicari solet, saltem in aliquibus Prouincijs.

Hoc apud nos seruatur.

In causis sũmarijs Regulariũ, possunt testes nõ secretè examinari.

15. Sublimitatur secũdo limitatio 5. vt in causis summarijs (prout sunt causæ Regularium ex traditis *supra q.8.*) testes possint non secretè examinari, Bal. Lanfran. Rebuff. & Far. *q.80. n.97.*

16 Plures Ampliationes, & limitationes in materia huius q. reperies apud Farin. *q.72.* vbi de hoc subiecto late disserit; sed lectori Regulari, supra hic explicatę magis necessariæ sufficiant; Aliæ enim, vel ad Regulares non pertinent, vel nimis in ambiguo positæ sunt.

Testes examinati sine interrogatorijs partis, ã probent.

17. Prætermitto hic oppositionem, quod testes sint examinati sine interrogatorijs à parte datis, de qua Farin. latè *per totam q.73.*; Circa quam oppositionem videtur cóncludendum prout in hac *q.51.* determinatum est, circa oppositionem; Quod testes sint examinati parte non citata, &c.

An, & quando probent testes sine iuramento examinati, Quæst. 52.

1 Oppositio hæc 2. nimis firma contra examen testium, est, quod sine iuramento testes examinati sint, circa quam oppositionem,

2. Regula sit. Testes sine iuramento examinati non probant, *l. iurisiurandi*, vbi Ang. Bal. Bar. Salyc. & alij *C. de testibus c. nuper* & ibi gl. *de testibus*, Boss. Masc. & Farin. *q.74. n.1.* vbi copiose alia iura, & DD. cumulans, testatur nedum de communi, sed etiam, quod hæc Regula contradictorem non habet; licet nõ desint, & isti Regulæ eius limitationes, de quibus *infra in hac q.*

Testes nõ iurati nõ probant.

3. Ampliatur primo Regula, vt testes non solum debeãt iurare, sed etiam ritè, aliàs non probent: Et vt ritè iurent, debent iurare de veritate dicenda, *cap. hortamur 3. quæst.5.* Bar. in l. iurisiurandi C. de testi., & Farin. alios inducens *q.74. num.5.*; Debent iurare in iudicio, Mascar. Monticel. & Farin. *num.29.*; Et corporaliter nempe tacto pectore, si sunt Cardinales, Episcopi, vel Sacerdotes, & hoc tam de iure, quam de generali consuetudine, *Authen. sed Index C. de Episcopis & Cler.* Bar. *vbi supra, & ibi* etiam alij DD. & Farin. alios referens *num.82.*; Cæteri verò (quicquid sit de iure) de consuetudine iurant tactis Euangelijs, vel quibuscunq; alijs scripturis, Abb. Aret. & Imol. *in cap. tuis de testibus.* Viu. qui testatur de communi stylo, & Farin. alios citans *num.22.*; Vel saltem tacta aliqua re sacra, vt

Quomodo iurare debeant testes.

cruce, altari &c. Aret. & Farin. *num.* 27. Sed vbi talis consuetudo non vigeret, Farin. *num.* 23. cum Abb. & Fely. tenet, quod iurandum esset tactis Euangelijs, sic enim de iure iurandum est, Farin. alios citans. *num.* 20.

Et quãdo. 4. Ampliatur secundo Regula, vt prius iurare debeat testis, & postea examini se subijcere, aliàs si prius deponeret, postea iuraret, depositio nihil valeret, Abb. Aret. Bal. Bart. Fely. & de communi testantur Mascar. Viu. & plures alij apud Far. *q.*74. *n.*31. Validaretur tamen depositio testis iurantis post examen, si iterum idẽ deponeret, quod prius deposuerat, vel saltem compendio, factam depositionem referret, Anchar. Anan. Bal. & Far. qui de communi testatur *n.*34.

5. Et licet, dum testis iurat post depositionẽ ex interuallo, pro certo tenendũ sit, quod, nõ adhibita dicta cautela, minime probet iuxta tradita per Bal. & plures alios, relatos à Far. quos, & sequitur *q.*74. *n.*38.; prȩsertim, si non ex se, sed ad instantiam Iudicis, vel examinatoris iuraret, secundum Aret. Syl. & plures alios, quos sequitur Farin. *n.*40.; Tamen, si testis incontinenti post examen iuraret, valere depositionem tenuerunt Bal. Castren. Ias. Mascar. Montic. & Rip. relati à Farin. *n.* 38. vbi sex alios DD. inducit; Sed contra hos senserunt Abb. Archid. Mõcad. qui testatur de communi, Præpos. Saly. & Bellam. qui testatur de veriori, & communiori; At si non modo incontinenti, sed etiam ex se, testis post examen iuret, hunc probare dicunt Aret. Fely. Masc. Minsing. Grauat. & Viu.; Bellam. verò sentit, quod nec etiam in hoc casu, probet, & testatur de veriori, & communiori, & hos omnes refert Far. *n.*41.

6. Ampliatur tertiò Regula, vt testis pluries examinatus, vel repetitus, pluries etiam iurare debeat *c. fraternitatis in fi.* vbi Innoc. Hostien. Io. Andr. Bal. Abb. Aret. & alij, *de testibus*, Alex. Boss. & Farin. *q.*74. *n.*47.; limitant aliqui DD. vt necesse non sit, vt testis iterum examinatus, denuo iuret, quando iurauit dicere veritatem super totam causam, vel repetitur ad declarandum suum dictum; Sed tutius est, vt quoties testis examinatur, toties iuret. An quoties testis examinatur toties iurare debeat.

7. Ampliatur quartò Regula, vt iuramentum non præsumatur in testibus, nisi de eo expresse appareat, Abb. & Butr. *in c. tuis, de testibus*, Bursat. Campeg. Ias. Masc. Montic. qui alios refert, & Farin. *q.*74. *n.*72.; limita in antiquis centum annorum, vt apud Far. *n.*76. An præsumatur iuramentũ, dũ de eo expresse non appa ret.

8. Non desunt grauissimi DD. relati à Farin. *q.*74. *n.*73. (vbi etiam refertur decisio Rotæ) ampliantes hanc Ampliationem, vt iuramentum non præsumatur, & tanto minus solemniter præstitum, quamuis in actis sit scriptum, Testis iuratus, vel Testis iurauit, nisi in sacerdotibus dicatur, Tacto pectore, & in cæteris testibus, Tactis scripturis; Et licet hanc opinionem tutiorem esse, nemo neget, & expresse hoc fateantur Alberic. & Castren.; Communis tamen opinio, de qua sunt Testes Fulgos. Grauat. & Bursat. est, quod iuramentum præsumatur, & solemniter prȩstitum, dum à Notario An sufficiat, si reperiatur in actis Testis iuratus, vel iurauit, ad hoc vt iuramẽtum dicatur solemniter præstitũ.

tario dicitur in actis, Testis inratus, vel Testis iurauit, & ita senserunt Abb. & Aret. in *c. tuis* de testibus, Corr. Viu. & Farin. *n.*74. vbi relatis pro hac opinione decem alijs DD. pro ea citat Rotæ Decis. 82. *aliàs* 13. *coram Cæsare de Grassis*, vbi dicitur, quod si Notarius dicat, Iurauit, &c. intelligitur, tactis scripturis, & quod ita aliàs fuit decisum à Rota coram Blanchetto, & Robustero. Nota hic, hanc communem opinionem procedere tribus concurrentibus, nempè, quod testis examinatus sit coram Iudice, tempore debito, & quod iurauerit parte præsente, aliàs non præsumi iuramentum solemniter præstitum, dixerunt Abb. Fely. Imol. & Paris. *in c. fraternitatis, de testibus*, & Farin. plures alios inducens *n.*75.

Peritorũ relatio an debeat esse iurata.

9. Ampliatur quintò Regula, vt secundum communem, de qua testantur, Fulgos. & Menoch. peritorum relatio sine iuramento recepta non valeat, ita sentiunt Richar. Montic. Corr. & alij relati à Farin. *q.* 74. *n.*96. 97. *&* 99.; præsertim, dum periti electi sunt à parte, *n.*98. Sed non desunt DD. tenentes absolutè in peritis iuramentum non requiri, relati à Farin. *n.*95. præsertim, dum electi sunt à Iudice, *n.*98.

Testes Religiosi, sacerdotes, & positi in Dignitate debēt esse iurati.

10. Ampliatur sextò Regula, vt testes non iurati non probent, etiam quod sint Clerici, Religiosi, & Sacerdotes *c. nuper, & c. tuis de testibus, & in eodem c. tuis* notant gl. Abb. Aret. Bal. Fely. Hostien. & alij. Vel constituti in quacunque Dignitate, etiam Cardinalatus, ita Crot. Mascar. & alij relati à Farin. *q.*74. *n.* 68. *&* 69.; Et quamuis essent approbati à partibus, vel à statuto, secundum Bar. & alios DD. *in l. Theopompus ff. de dote præleg.* Abb. & Bal. *in l. eius de testibus*, Grauat. Marsil. Minsing. & Farin. *nu.*70. *&* 84. licet septem graues DD. ab eodem citati *n.* 71. sentiant, in hoc vltimo casu non requiri iuramentum.

Quid in approbatis à partibus, vel à statuto.

11. Ampliatur septimò Regula, vt nec Statutum secundum Fely.; Nec consuetudo secundum Rip. & Corrad.; Nec Papa, aut alius supremus Princeps, testibus iuramentum remittere possint, cum sit de iure Diuino, secundum Boss. Corr. Rip. & alios quatuordecim DD. quos refert, & sequitur Farin. *q.*74. *n.*59.: Et si qui sint oppositum tenentes, prout sunt Monticel. Vestr. & Viu. in statuto, intelligendi sunt, non indistinctè, & in quolibet teste, sed quod in aliquo casu, & in personis integritate vitæ conspicuis, illustribus, & nobilibus remitti possit à prædictis iuramentum, vt post Andr. Gayl. declarat Farin. *n.* 56. 58. *&* 60.; Et iuxta hanc doctrinam statuitur in nostro Modo proceden. *c.*2. *in quarto Substantiali, vers. in fine mendis, in fi.*; Quod dicta testium secularium, si haberi poterunt iurata, recipiantur, sin autem attenta qualitate personarum, quæ sint omni exceptione maiores, habeantur pro testibus iuratis.

An statutum, consuetudo, vel Princeps possint remittere iuramentum.

Quid iuxta nostrũ Modum proceden di.

12. Ampliatur octauò Regula, vt testes sine iuramento non probent coram Iudice habente potestatem (sicut habent Regulares) procedendi omissa iuris solemnitate, summariè, de plano, & sine strepitu, & figura iudicij, Abb. Fely. Ias. Masc. Menoch. Rip. Viu. & Farin.

Coram Iudice Regulari testis iuratus esse debet.

q.74.n.61. vbi inducens octo alios DD. testatur de magis communi; licet Alex. Corr. Bar. Rom. & plures alij apud Farin.n.62. oppositum sentiant, inter quos Mandos. testatur de communi; Sed contra *infra hic q.156.* in lim.6.

In iudicio Regulari loco iuramenti an sufficiat præceptũ sanctæ obedientiæ.

13. Limitatur primò Regula; Et specialiter Ampliatio 7. & 8. Vt in iudicio Regulari probent testes Religiosi, examinati sine iuramento formali, sed cum præcepto sanctæ obedientiæ, & sub censuris; tale enim præceptũ æquipollet iuramento, vimq; ipsius, imò maiorem vim habet; qui enim infringit præceptum obedientiæ, quam in sua professione vouit, maius vinculum, & strictioris obligationis infringit, quam sit vinculum, & obligatio cuiuslibet iuramenti, ita tenet, & probat D. Tho. 2. 2. q.89. ar.8. & est opinio communis DD. omnium; Hanc limitationem ex professo diffusè tuetur Miran. *in Ordin. iudic. to. 1. q.18. ar.4. per totum*, contra Rodr. *to.2. qq. reg. q.14. ar.8.*

14. Et in conformitate doctrinæ huius limitationis, *in nostro Modo proced. in c.3. vers. Coram R. P. F. N. de &c. In formula examinis testis* alternatiuè dicitur; Præstito testi iuramento, vel præcepto sanctæ obedientiæ de veritate dicẽda, &c. Sed quamuis hoc liceat, tamen, quia in processibus formalibus, ad amouendam omnem ambiguitatem, non videtur expediens, vt loco iuramenti succedat præceptum obedientiale; apud nos, testibus passim iuramentum præstari solet formale: Quando verò proceditur per viam articulorum in scriptis redactorum, Stylus apud nos viget, vt veritas inuestigetur (ad hoc vt detur pœna etiam grauis priuationis, vel similis) medio iuramento, vel adhibito sanctæ obedientiæ præcepto, vt habetur *in nostro Modo proced. in fi. c.1.*

Nec de consensu partiũ Iudex remittere potest in criminalibus iuramentum.

15. Limitatur secundò Regula, vt iuramentum possit remitti à partibus per expressum consensum, accedente etiam consensu Iudicis, nõ tamen in causis Criminalibus, vel Ciuilibus arduis, vt fundatè tractat & probat Far. *q.74. à n.83. vsq; ad numerum 94.*

Testes mortui sine iuramẽto probant.

16. Limitatur tertiò Regula in testibus mortuis, qui sine iuramento probant, mors enim vim iuramenti habet, Cæphal. Mascar. Menoch. Lamberteng. & Farin. *q. 74. n.101.*

Testes pro informatione conscientiæ Iudicis recepti, vt super fama, notorio, vel cõsuetudine, an sine iuramẽto probent.

17. Limitatur quartò Regula, vt in probatione famæ, Iudex pro sua informatione possit testes sine iuramento recipere, Fely. Ias. Monticel. & Farin. *q.74. n.102.*; Et generaliter idẽ dicunt præcitati DD. & plures alij citati à Farin. *n.106. & 107.* in testibus receptis pro informatione Iudicis, & eius conscientia, qui tamen non valent ad plenam informationem; Idem dic quando agitur de probando notorio, seu de consuetudine probanda, secundum eosdem DD. & alios inductos à Farin. *n.103. 104. & 105.*

Non iurati testes faciunt præsumptionem.

18. Limitatur quintò Regula, vt testes non iurati, quamuis non probent, faciant nihilominus præsumptionem, Iason. Mascar. Lamberteng. qui alijs relatis testatur de communi Doctorum opinione, & Far. alios citans *q.74. n.109.*

De

19. De materia huius q. pro more diffuse tractat Far. *q.74.*

An testis deponens per relationem ad suum primum examen, ad depositionem alterius, vel per similem aliam relationem probet, Quæst. 53.

1. Oppositio 3. contra examen testium sit; Quod testes deponant relatiuè ad proprium, vel aliorum examen, seu quid simile, & ideo non probent; Et circa hanc oppositionem plures subnecto Regulas.

Testi suspecto nō permittitur vt se ad primū remittat examen, nec illud ei exhibeatur.

2. Regula 1. sit. Si secundo examinetur testis, qui aliàs sit persona suspecta, non potest se ad primum remittere examen, nec etiam petere illud sibi exhiberi, & legi, Felyn. Foller. Marsil. Menoch. & Farin. *q. 66. n.55.* vbi alios concordantes inducens, testatur de communi, & practicata opinione.

In criminalibus & non suspectus non potest se remittere ad primū examen.

3. Ampliatur Regula 1. vt quāuis testis non esset suspectus, tamen in criminalibus non possit se referre ad primum suum examen, Aym. Brunor. Corn. Monticel. & Far. *q. 66. n.52.*

Ad fugiēdam variationē quo modo testis se remittat ad primū examen, vel petat sibi illud legi, & quid aget in his, Iudice renuente.

4. Limitatur primò Regula 1. vt generaliter loquendo, testis secundo examinatus ad effectum fugiendi variationem, possit se referre ad primum examen: Et dum Iudex non admitteret hanc responsionem, posset testis petere, vt sibi legatur primum examen; Et renuente Iudice posset protestari; quod si in primo examine appareret aliter dictum, quam in secundo, ex nunc corrigit suum secundum dictum, & se refert ad primum, tanquam verius, quia tunc recordabatur de facto: Et hac protestatione præuia, si testis in secundo examine varia deponeret, excusaretur, & primum dictum attenderetur; Hæc doctrina est Abb. Aret. & Fely. *in c. cum in tua, de testibus*, Bar. *in l. eos ff. de falsis*, & Farin. *q.66. n.39. & sequentibus*, vbi plurimos concordantes inducens, testatur de magis communi.

An Iudex ad effectū vt testis probet, possit admittere responsionē relatiuam ad primū examen.

5. Limitatur secundò Regula 1. vt etiam ad effectum, vt testis probet, Iudicis arbitrio remittatur, an admittenda sit relatiua responsio ad primum examen, ita omnes proximè citati DD. & quamplures alij, quos refert, & sequitur Farin. *q.66. n.49.* inter quos Crotus testatur de communi.

6. Sed nota, quod contrarium senserunt Bal. Bursat, & Masc. relati à Farin. *q.66. n.42.* nec non plures alij relati à Montic. *in repert. test. in rubr. Testis dictum debet extense scribi, fol.154.* qui dicunt, quod prædicta relatiua responsio testis ad primum examen, à Iudice nullo modo debeat admitti; Attamen doctrina limitationum propositarum videtur verior, & communior, & in praxi præsertim apud nos, inoffenso pede, seruari posse, qui ad apices, & subtilitates iuris non tenemur ex priuilegio Bonifacij VIII. &c. ad quas doctrina Bal. & sequacium videtur pertinere.

Testis se referens ad depositionem alterius testis, non probat.

7. Regula 2. sit. Testis deponens per relationem ad depositionem alterius testis, de iure non probat; Vt si e.g. Notarius, scriptam iam per extensum depositionem vnius testis, eam, alteri testi legeret, qui

qui eam cõfirmaret, Butr. Hostien. & Zabar. *in c. nihil obstat, de verb. signif.* Boss. Corr. Spec. Viu.& Felyn. qui testatur de magis communi, & Farin. plures alios referens *q.80. n.103.* Et ratio est, quia testis, ad hoc vt probet, examinari debet per extensum, Abb. Hostien.& Farin. alios citans *n.99.*

Quid si testis dicat, contenta in articulo, esse vera.

8. Ex hac ratione infertur, quod testis dicens, contenta in articulo esse vera, non probet, Bertach. & Ægid. ; præsertim in criminalibus secundum Viu.; Sed quoniam Bal. Rom. Socin.& alij contra sentiunt; Distinguit Farin. *q.80. n.102.* cum Bal.& vtroque Socin. & alijs, vt prima opinio vera sit, dum testis rationem sui relatiui dicti non reddit, secunda vero, dum eam reddit.

Vsu potest validari depositio relatiua ad dictum alterius testis.

9. Limitatur Regula 2. vt vbi vsus communis esset, quod testis deponeret per relationem ad depositionem alterius testis, donec à Principe talis vsus expresse reprobaretur, seruãdus esset, Anchar. Hostien. & Io. And. *in cap nihil obstat, de verb. signif.* Abb. Bal. Felyn. & alij relati à Farin. *q.80. n.104.*

Testis depositio per relationẽ ad scripturã, quam tradit, non probat.

10. Regula tertia sit. Testium depositio per relationem ad scripturam, quam tradunt, non probat; Testes enim non in scriptis, sed viua voce debent deponere, est *text. expressus in cap. à nobis*, & ibi notant communiter DD. omnes, *qui matrim. accus. poss.* & tenuerunt *in cap. de testibus* Abb. Anchar. Aret. & Felyn. *de testibus*, & de communi testantur Corrad. Crot.& Viu. & de veriori, & communiori Masc. & Farin. *qu.80. num.28.* qui *num.27.* ad saturitatem alios cõcordantes citat DD. qui hac potissimum mouētur ratione; Quia per depositionem in scriptis, non potest Iudex videre, nec audire quo vultu, & qua trepidatione testis loquatur, prout deberet, iuxta *l. de minore §. plurium ff. de quæst.*

11. Hæc Regula 3. & eius ratio multo magis procedit, si testes essent absentes, vt dicit expressè *d. cap. à nobis*, & ibi communiter omnes DD. præsertim in causa criminali, in qua testes debēt esse præsentes, *gl. in cap. testes*, & ibi Anchar. & Præpos. *3. q.9.*

Minus probat si testis est absens.

12. Et hinc infertur, quod vt dici solet, fides in inditio non facit fidem, Farin. *q. 80. n. 32.*; Neque literæ, quamuis essent Episcopales, gl. Archid.& Præpos. in *cap. testes 3. q.9.* Intellige, quando quis haberet necesse probare per testes in inditio, secus si quis vellet probare actũ extraiudicialem, factum in ijs, quæ spectant ad Episcopi officium, vel quando ageretur de probanda excommunicatione; quia in istis casibus literis Episcopi crederetur, Archid.& Præpos. *in d. cap. testes*, & Farin. *num.34.* & *35.*

Fides nõ facit fidẽ; Quid in Epistola Episcopi.

13. Limitatur primo Regula 3.; Vt partibus; & Iudice non contradicentibus, valeat depositio testium per relationem ad scripturã, Abb. Corr. Decian. & alij relati à Farin. *q.80. num.40.* Imò Præpos. *in d. cap. testes*, tenet quod testis possit dare dictum suum in scriptis, dum ita Iudici videtur, & sequitur Far. *n.53.*; Et Iudex, præsertim ex causa potest depositionem testium per hanc relationẽ admittere, Couar. Monticel.& Farin. *n. 49.* Maximè si causa

Quid in depositione data in scriptis de cõsen. su partis, vel Iudicis.

ſa neceſſitate iuncta eſſet; vt ſi teſtis eſſet mutus, qui ſciret ſcribere, Couar. Fely. Viu. & permulti alij, quos refert, & ſequitur Far. *num.39.*

In iudicio præſentium Regulari. & dum agitur per viam articulorū.

14. Tota hæc limitatio multo magis procedit in Iudice, qui habet poteſtatem procedendi de iure, & de facto, & omni iuris ſolemnitate omiſſa, ſecundum Decian. & Farin. *quæſt.80.num.52.*: Et hinc eſt, quod cum apud nos, dum per viam articulorum proceditur in ſcriptis redactorum, in quibus, *iuxta noſtrum Modum proceden. in fi. cap. primi*, tela iudiciaria non ſeruatur, non rarò à noſtris Regularibus Iudicibus in ſcriptis depoſitiones à teſtibus præſentatę recipiuntur, abſque eo quod oretenus ipſi deponāt; Et quod vbi eſt conſuetudo ſic faciendi, ritè ſeruari hoc poſſit, tenuit Farin. *quæſt. 80. num.48.*

De peritia artis deponitur in ſcriptis.

15. Limitatur ſecundo Regula 3. vt quando teſtes deponunt de peritia artis, per ſcripturam deponere poſſint, Crot. Decian. Felyn. & Farin. cum alijs ab eodem citatis *q. 80. n.42.*

Teſtes deponentes in ſcriptis faciunt præſumptionem.

16. Limitatur tertio Regula 3. vt licet teſtes in ſcriptis deponentes non probent, faciant tamen præſumptionem, Butr. Fely. Hoſtien. Imol. & Viu. qui teſtatur de communi, de qua etiam Farin. alios referens concordantes *quæſt.* 80. *numero* 54.

17. De tota materia huius q. diffuſè Farin. *locis hic ſup. citatis.*

An teſtes non debito tempore examinati probent.

Quæſt. 54.

1 OPpoſitio 4. contra teſtiū examen eſt, quod non debito tempore teſtes ſint examinati, & propterea, quod non probent. Pro tituli declaratione;

Pluribus modis teſtes non debito tempore examinā.tur.

2. Præmitto 1.; Pluribus modis contingere poſſe, vt opponatur, teſtes non debito tempore eſſe examinatos; 1. quod ante litem conteſtatam teſtes examinati ſint; 2. extra terminum à iure, vel à Iudice aſſignatum; 3. quod poſtquam concluſum eſt in cauſa, ſeu poſt renunciationem à partibus factam; 4. poſt publicationem teſtium; 5. quod teſtes ſint examinati poſtquam redacti ſunt ad mortis articulum; 6. quod tempore feriato ſint recepti teſtes.

Quando fiat conteſtatio litis, cōcluſio in cauſa, & publicatio teſtium.

3. Præmitto 2. litis conteſtationem fieri cum Actor in iudicio ſuā intentionem proponit, & Reus illi reſpondet *gl. in cap. vnico de litis conteſt.* Concluſio verò in cauſa, eſt renunciatio facta omnium probationum, & defenſionum, quas tam Actor, quam Reus adducere pro ſe poſſent, *gl. in c. ſignificauerunt, de teſtibus.* Publicatio verò teſtium fit, dum Iudex decernit copiam proceſſus, ita vt ſi velit poſſit eam pars habere, Paz *in praxi tom.1. par.1. in octauo tempore num.122. cum ſequentibus* vbi de hac publicatione benè differit. His ſtantibus, plures Regulæ pro reſolutione q. conſtituendæ ſunt.

4. Regula 1. ſit. Teſtes examinati ante litis conteſtationem in ciuili-

Testes ãte litis cõtestationem examinati non probant.

uilibus non probant; est communis DD. vt aiunt Mascar. & plures alij, quos refert, & sequitur Farin. *q.76. num.2.& est text. expressus in c. quoniã frequenter in princ.*& ibi Abb. Bal. Butr. & reliqui DD. *vt lite non contest.*; Et multo minus probant testes ante litem contestatam examinati in criminalibus,*per eundem tex.* & ibi gl. Abb. Anchar. Aret. Imol. & alij,& de communi testatur Clar. & sequitur Farin.*num.*113. vbi concordantes abundanter cumulat.

Limitatur in causis summarijs, vt apud Regulares.

5. Limitatur Regula 1.in causis summarijs in quib.libellus nõ offertur, nec litis requiritur contestatio, prout sunt causæ,quæ versantur coram Iudicibus Regularibus, iuxta tradita supra *q. 7. n.3.& 10.*; Hæc limitatio est Abb. Anan. Anchar. Bal. Butr. Hostien.& Io. Andr. in d. cap. quoniam frequenter, Ang. Corr. Lanfr. Nell. Socin. Specul. & Farin. *quest.76. num. 21.* Et in conformitate, statuitur *in nostro Modo proced. in cap. 2. non longe post princ. vers. volumus igitur*; Nolumus libellum dari, nec litem contestari, neque alia huiusmodi effici, quæ ad figuram, & strepitum iudicij pertinent.

6. Prætermitto hic plurimas Ampliationes, & limitationes propositæ Regulæ 1.attenta enim proxima supra posita limitatione, patum,vel nihil ad nos; Si quis autem voluerit illas videre, adeat Far.*quest. 76. vbi per totam*,de illis tractat.

7. Et circa hanc materiam duo noto; Primum est, etiam apud Regulares, & alias personas priuilegiatas, testes coram Iudice competente, & non à solo Notario, nisi de Iudicis commissione, debere examinari, ad perpetuam rei memoriam, seu ante litis contestationem,Montic. Farin. & alij ab eo citati *q.76.n.133.& 134.* Secundum, Testes examinatos ad instantiam Actoris ad perpetuam rei memoriam, seu ante litis contestationem, non probare, nisi Actor infra annũ, vel litem moueat, vel testium examen Reo denunciet, *cap. quoniam frequenter*, vbi Abb. Bal. Butr.& alij communiter,*vt lite non contest.*& Farin. alios citans *num.167.*

Etiam apud Regulares testes corã Iudice, vel de eius commissionẽ, à Notario ante litis contestationem examinatur.

An probẽt testes examinati ad perpetuam rei memoriam.

Examinati post terminum datum non probant.

8. Regula 2. fit. Testes examinati post terminum datum ad probandum, vel ad producendũ testes non probant, Aret. Blanch. Boss. Corr. Crot. Imol. Monticel. Mascar. qui testatur de communi, & Farin. *quest. 80. num. 61.* Quod maximè procedit in causis criminalibus, Aret.& Imol.*in cap. licet causam de probat.* & Farin. *num.62.*

Etiã parte nõ opponente.

9. Ampliatur Regula 2. vt procedat etiam parte non opponente, Aret. *in d. cap. licet causam*, vbi ampliat ad terminum, siue legalem, siue Statutarium, siue à Iudice datum, & subscibit Farin. *quæst. 80. num.66.*post Crot. qui ait talem depositionem non posse approbari tacito, nec expresso partium consensu.

Quid inter Regulares.

10. Limitatur primo Regula 2. Vt in causa summaria, in qua proceditur de plano, & sine figura iudicij, sicut inter Regulares, testes post lapsum terminum examinati probent, Corr. Imol. & Farin. *q. 80. num. 69.*; Qui *num. 70.* inducit Aret. & Felyn. contra tenentes; licet *num.74.* eundem Fely. citare videatur

deatur in fauorem limitationis.

11. Limitatur secundo Regula 2. Dum testes post lapsum termini ad notitiam producentis venissent, tales enim de æquitate probant, Felyn. & Farin. *q.* 80. *num.* 73.

Vel dum testis venit ad notitiam lapso termino.

12 Limitatur tertio Regula 2. Vt Iudex ex officio, etiam post terminum possit testes examinare, Corr. Felyn. & Farin. *q.* 80. *n.* 75.

Vel dum Iudex ex officio examinat.

13. Limitatur quarto Regula 2. vt testes post terminum examinati, et in criminalib. faciant saltem præsumptionem, Bal. Bar. Blanch. Crot. Monticel. & Farin. *q.* 80. *n.* 76.

Præsumptionē faciūt.

14. Limitatur quinto Regula 2. vt testes in termino iurati post terminum examinari possint; Et vtique hoc est sine controuersia, quando pars aliquam adhibuit diligentiam, & per ipsam non stetit, quin testes in termino examinarentur, sed per Iudicem, Notarium, vel aliā partem stetit, Abb. Aret. Butr. Bero. Felyn. & Imol. *in cap. licet causam, de probat.* Fulgos. & Farin. *q.* 80. *nu.* 89.; Et ideo bona cautela erit, protestatio in actis, de adhibita diligentia, secundum Aret. Felyn. & Surd. quos refert Farin. *num.* 91. Sed imò, quod etiam nulla diligentia adhibita, limitatio procedat, tenuit Felyn. qui plures concordantes refert, & testatur de communi in d. cap. licet causam, Surdus qui plurimos refert de communi testantes, de æquiori, & practicata opinione; & his subscribens Farin. *q.* 80. *num.* 77. citat ad saturitatem; subdens *num.* 78. *in fi.* quod hæc videtur communior.

Testes in termino iurati, an post terminum examinati possint, adhibita, vel non diligētia.

15. At nisi diligentia præcesserit, cōtrouersa est doctrina huius limitationis; pro qua controuersia potest perlustrari Farin. *q.* 80. *à nu.* 77. *vsque ad* 88.; qui *num.* 78. citat Anchar. Aret. Imol. & alios tenentes, nō probare testes examinatos extra terminum, licet in termino iuratos, dum diligentia non præcessit; Quod præsertim verum videtur, dum terminus præteritus, à lege, vel statuto fuit taxatus, Aret. Crot. Felyn. Nell. Surd. & Farin. *n.* 88.

16. Regula 3. sit. Quando criminaliter agitur, testes, post conclusionem in causa examinati, probāt, Bar. Foller. Monticel. Boss. qui etiam ait, quod in criminalibus non concluditur in causa, & Far. *q.* 75. *num.* 264.; In criminalibus enim probationibus renunciari non potest, & ideo facta renunciatione de facto, semper possunt testes examinari, Anchar. Bald. & Felyn. *in cap. cum venisset de testibus*, Ang. Corr. & plures alij, quos refert, & sequitur Far. *num.* 290. Quamuis in ciuilibus post renunciationem, seu conclusionem in causa, testes non possint vlterius examinari secundum Farin & DD. abundè ab eo citatos *num.* 257. & 275.

An in criminali post conclusionē in causa, testes examinati probent.

Secus in Ciuili.

17. Regula 4. sit. Testes in criminalibus, etiam post processus publicationem, examinari possunt, ita simpliciter Abb. Corr. Imol. Vin. qui de communi, & Farin. alios etiam referens *quæst.* 75. *num.* 407.; Sicut etiam examinati possunt repeti, Paris. & Farin. *num.* 404. An verò in ciuilibus possint testes post publicationem examinari; vide Farin. *num.* 68. *cum pluribus sequentibus* latissimè hoc tractantem.

In criminali post publicatonē testes possunt examinari, & repeti.

18. Ampliatur primò Regula 4., vt testes in omni casu, in quo ad

Etiam in causa appellationis.

mittuntur post publicationem in prima instantia, admittatur etiam in causa appellationis, Alberic. qui ait, ita vidisse in iudicijs obseruari, Butr. Marian. & Farin. *quæst.* 75. *num.* 318.; Sicut econtra, dum non admittuntur in prima, nec etiam in secunda instantia testes admitti debent, Butr. & Farin. *num.* 320.

Regula præsertim procedit, dum ex officio proceditur.

19. Ampliatur, seu declaratur secundo Regula 4. vt potissimum procedat, quando sine Accusatore Index procedit ex officio, & per inquisitionem; tunc enim non solum ad defensam sed ẽt ad offensam testes post publicationem examinari possunt, secundum cõmunem DD. teste Farin. qui plurimos citat *q.* 75. *num.* 112. ita Bar. Bal. Ang. & alij *in Authent. at qui semel C. de probat.* Abb. Aret. & alij *in cap. fraternitatis, de testibus*, Clar. *§. fin. quæst.* 21. *vers. sed quæro*, vbi de communi, & seruata opinione.

Quid in criminalibus ad defensã, ad partis instantiã.

20. Ampliatur tertio, seu declaratur Regula 4. vt etiam ad instantiam partis, & non modo ex officio Iudicis, in criminalibus testes ad defensam post publicationem examinari possint, Ang. Campeg. Corr. Felyn. Marsil. Saly. Villalob. Viu. & hi duo vltimi testantur de communi, & Farin. *quæst.* 75. *num.* 420. vbi plures concordantes inducens, credit hanc opinionem magis communem, & æquiorem, licet non desint plurimi contrarium tenentes ab eodem relati *n.* 421.

Et in omni casu ex causa datur restitutio in integrũ.

21. Ampliatur quarto, seu declaratur Regula 4. Vt in omni casu, ex capite impedimenti, vel ex aliqua alia iusta causa, detur restitutio in integrum, ad examinandum testes post publicationem, secundũ Hostien. Innoc. & omnes alios DD. *in cap. intimauit de testibus*, de quo latissime Farin. *q.* 75. *n.* 431. *& sequentibus*.

An Regula procedat ad instantiam partis ad offensã.

22. Limitatur primo Regula 4. vt ad offensam, & ad instantiã partis, post publicationem testes examinari non possint, Aret. qui benè comprobat, & contrarijs respondet, *in cap. fraternitatis*, vbi Bal. & Parif. *de testib.* Bar. Boss. Vulpel. qui de cõmuni, & Farin. plures alios inducens *q.* 75. *num.* 424.

An in processu per accusationem, ex officio hoc possit Iudex.

23. Sublimita, vt super ijsdem indicijs, & capitulis, post publicationem, testes ad offensam ad instantiam partis examinari non possint; possint verò super diuersis, Clar. *§. fin. q.* 61. *vers. hæc quidem in fi.* vbi ait, quod semper ita vidit seruari, Ang. Corr. Marsil. Natta, Salyc. Vulpel. & Farin. *quæst.* 75. *num.* 425. An verò in processu accusationis possit Index ad offensam ex officio testes post publicationem examinare, controuersum est, & vtraque pars habet grauissimos DD. defensores; Et de hac controuersia vidè Farin. *à num.* 414. *vsque* 417. qui *n.* 418. credit veriorem, & communiorem negatiuam.

De repetitione testiũ post publicationem in criminali ex officio Iudicis, vel ad instantiam partis. Et quid ad hoc vt eorum dicta declarẽt; Et ad defensam.

24. Limitatur secundò Regula 4. vt quamuis testes possint in criminali post publicationem repeti ex officio Iudicis, per inquisitionem procedentis, secus tamen fit ad instantiam partis, gl. *in c. cum clamor*, vbi Abb. Aret. Bal. Fely. Hostien. Imol. Io. Andr. & Zabar. *de testibus* Far. aliós inducens *q.* 66. *n.* 309. qui *n.* 312. ex Maran. & Cartar. ita testatur seruari Romæ; multo magis

verò

verò testes ex officio repeti possent, ad eorum dicta dubia declaranda, gl. Aret. Felyn. & alij *in d.c.clamor*, & Far. alios concordantes citans *n.* 113.: At ad defensam, etiam ad instantiam partis, testes repetuntur, Anan. Fely. & Farin. *n.*316.; In ciuili vero, ad instantiam partis post publicationem, testes non repetuntur, Farin. cum relatis ab eo *n.*255. vbi subdit Ampliationes, & diffusè limitationes; & præsertim *n.*259. ex Maran. & Corr. limitat in causis summarijs (prout sunt causæ Regularium,) in quibus Iudex, etiam ad partis instantiam in ciuili testes examinare, & repetere potest.

Caueant Iudices à repetitione testiũ ad partis instantiã.

25. Sed nota, quod Clar. *§.fin.q.* 53. *vers. quartus est casus, in fi.* consulit Iudici, vt præsertim in criminali, quantum fieri potest, caueat à repetitionibus testium, quę ad instantiam partium fiunt, nam ex his sæpe processus inuoluuntur, & destruuntur, & magna præbetur occasio subornationibus, & falsitatibus ipsorum testium; Et non dissentit Farin. *q.66.n.* 263.

An publicatio processus sit de substãtia.

26. Nota iterum, quod publicatio processus offensiui est de substantia, adeo quod Reus, cui non est decreta copia processus, non possit condemnari, quamuis ab eo copia non petatur, & ipse Reus esset conuictus, & confessus, ita Clar. *q.* 49. *vers. est igitur*, vbi ait, quod hæc est certa iuris conclusio; & quod hanc praxim seruat totus mundus, citans Ang. Salyc. & plures alios DD. Sed idem Clar. *q.*61. *in princ.* tenet publicationem processus defensiui nõ esse necessariam, nec de substantia; At econtra Menoch. generalem conclusionem facit, quam dicit magis communem; Publicationem processus non esse necessariam, & hanc Andr. Gayl. dicit magis pariter communem; Et subdit Corr. hanc in ciuilibus, & in criminalibus procedere; De his agit Far. *q.*75. *n.* 5. *vsque ad numerum* 9.; Vnum tamen obserua, quod si à non publicatione processus, fuerit appellatum, vitiatur sententia, testibus non publicatis, Luc. Pæt. & Put. nec dissentit Far. *q.*75. *n.*7. vbi ex Vant. ait, hunc esse Stylum curiæ Romanæ.

An & quantum testibus in articulo mortis credatur.

27. Regula 5. sit. Iudicis arbitrio remittitur, an, & quantum testibus in articulo mortis examinatis credatur, Alex. Ang. Bal. Castr. Corn. Dec. Marſ. Menoch. Monticel. Rom. & Far. *q.* 80. *n.*112. vbi testatur de communi; Et Iudex suum regulabit arbitrium, vt tali testi, nunquam plene credat, nisi formiter sit examinatus, Far. *n.*113. & nisi articulatè loquens, stet in suo intellectu, Dec. Marſ. Rom. & Far. *n.*110.

28. Non est hic reticendum, Cęphal. Montic. & Ruyn. constituere Regulam negatiuam, quod nempe testes in articulo mortis examinati non probent; & rationem huius refert Farin. *q.*80. *n.*106.; Sed econtra, quod testis constitutus in articulo mortis, non solum probet, sed quod plusquam alteri ei credatur, dixerunt Aym. Bal. Alex. Rom. Socin. iun. & aliqui alij relati à Farin. *n.*107. qui *numero sequenti* refert huius opinionis solidas rationes, sed non recedas à nostra proposita Regula *n.*27.

Testes examinati die feriato non probant. 29. Regula 6. fit. Testes die Feriato recepti non probant; hęc enim receptio actus iudicialis est, qui die feriato expediri non potest, Castr. Monticel. Roman. & Farin. *q.* 80. *num.*55.

Limitatur dum die non feria o iurarunt. 30. Limitatur primò Regula 6. vt die feriato, seu festiuo examinari testes possint, quando iurati fuerunt die iuridico, seu non festiuo, Ang. Bar. Campeg. qui de communi, & Farin. alios citans *q.*80. *n.*56.

Itē apud Regulares. 31. Limitatur secundò Regula 6. vt testes recipi possint die feriato, quando in causa proceditur iuris ordine prætermisso, Montic. & Farin. *q.* 80. *n.*59.; prout proceditur apud Regulares, iuxta tradita supra *q.6. num.6.*; apud quos testes ideo die feriato recipi possunt, *Clementina sæpe, ver. tempore etiam feriarum, & ibi gl. de verb. signif.*

29. Hęc sufficiant pro vasta materia huius q. de qua Far. diffusè *locis in ea citatis*.

An testes probent, quando examinati sunt non à Iudice causæ, sed cum eius remissoria, seu commissione, vel de eius mandato, vel sine, à Notario, siue ab alio, Quæst.55.

Remissoria & Cōmissio in quo differant. 1. PRæmitto pro intelligentia tituli questionis; Aliud esse concedere remissoriam, aliud commissionem examinis testium; Remissoria tunc dicitur concedi, cum Iudex causæ remittit, seu committit testium examen Ordinario loci, vbi testes existunt; Commissio autem fit à Iudice causæ Notario, vel alicui alteri, qui mittitur ad examinandos testes, non autem Ordinario; Et facilius committitur, quam remittitur, facilius conceditur commissio, quam remissoria, Far. *q.*77. *n.*114.

2. Regula 1. fit. In ciuilibus commissio, seu remissoria concedenda est pro examinandis testibus absentibus, siue sint extra Prouinciam, siue intra eam; Et ad locum longinquum datur remissoria, sed ad propinquum Notarius transmittitur ad examinandum, ita Far. alios citans, & cumulans, *q.*77. *n.*1. 2. & 3. In ciuilibus commissio, seu remissoria conceditur. Ampliatur & limitatur vsque ad n.7.

3. Ampliatur primò Regula 1. vt in ciuilibus, etiam quando testes existunt in loco iudicij, de Iudicis mandato, seu commissione possit Notarius testes examinare, *gl. in c. 1. de testibus cogen.* & ibi Bal. Butr. Abb. Anchar. Imol. et cæteri DD. omnes, et ita tenuerunt, et de communi testati sunt Aret. Campeg. Castren. Lanfran. Menoch. Viu. et de praxi, et magis communi Farin. *q.*77. *n.*179. qui concordantes cumulat. *n.*178. Quamuis non possit Notarius causæ, ex seipso, testium iuramenta recipere, nec testes examinare, Menoch. Montic. Bal. Bar. & Farin. qui plurimos inducens, testatur de vnanimi consensu DD. *n.*175.

4. Ampliatur secundò Regula 1. vt in ciuili, existente aliqua iusta causa, puta quia testes sint personæ egregiæ, nobiles, Sacerdotes Doctores, mulieres nobiles, vel saltem honestæ matronæ, senes, infirmi, vel qualitercumque impediti, Iudex possit committere examen talium testium Notario, eumque transmittere ad has personas examinan-

minandas in proprijs domibus, iuxta tradita, & solidè probata à Far. *q.77.n.202. vsq. 234.* licet sint in loco iudicij.

5. Limitatur primò Regula 1. vt in ciuilibus remissoria deneganda sit, quando testes sunt suspecti de subornatione, Farin.& alij *q.77. n.25.*; Et etiam quando semel iam concessa, iterum remissoria petitur, Far. & alij *n.30.*

6. Limitatur secundò Regula 1. vt Iudicis arbitrio remissum sit, an concedenda, vel deneganda sit remissoria in ciuili, Farin. cum citatis ab eo *q.77.n.50.*; Intellige, dũmodo, quando Iudex eam denegat, ex aliqua iusta causa moueatur, sine causa enim eam denegare non debet, Far. *n.54.* & hoc intendunt DD. citati à Far. *n.52.*

7. Limitatur tertiò Regula 1. in causa ciuili ardua, in qua regulariter remissoria non conceditur, nisi ex vrgenti necessitate, Farin. cum pluribus ab eo citatis *q.77.num.55. & 56.*

In criminalib. nõ datur regulariter remissoria.

8. Regula 2. sit. In criminalibus remissoria regulariter non conceditur, *est tex. expressus in auth. ad eloquentissimum, & ibi* Bal. Cyn. Odofred. & Saly. *C. de fide instrum.* Clar. *§. fin.q.26. vers. sed quæro,* vbi ex Viu. testatur de communi, Far. qui ad saturitatem concordantes citat *q.77. n.71.* & de veriori, & magis communi testatur *n.72.*; licet aliqui ab eo *ibidem citati* videantur contra sentire.

Nisi in causa parua.

9. Limitatur primò Regula 2. in causa criminali parua, in qua remissoria conceditur secundum Alber. Castren. Fulgos. Farin. & alios ab eo relatos *q.77.n.91.*

In vrgenti necessitate.

10. Limitatur secundò Regula 2. in vrgenti necessitate, vt si testes essent extra Iudicis iurisdictionem, tunc enim ne veritas occultetur, & pereat, neuè delicta impunita remaneant, remissoria in criminali conceditur, Bal. qui testatur de consuetudine, Menoch. qui de crebriori, & veriori opinione, Bertaz. qui de magis communi, Bossius, Montic.& 19. alij DD. quos refert, & sequitur Farin. *q.77. n.92.* vbi etiam de communiori; Quicquid dicant Abb. Cyn. & alij à Farin. relati *n.93.*; Qui *n.96.* respondet Bullæ Pij IV. quæ videtur contraria; nempe, quod recipit interpretationem à iure communi, & propterea, quod procedit in casu huius 2. Regulæ, non autem in puncto huius limitationis 2.

Dum testes non possunt accedere ad locum examinis & sunt absentes.

11. Limitatur tertiò Regula 2. quando in criminali petitur remissoria pro examinandis testibus absentibus, non habentibus tutum accessum ad locum examinis, Alber. Iacob. de Aren. & Farin. *q.77. n.103.*; Vel in Dignitate constitutis, senibus, valetudinarijs, aut aliàs impeditis venire ad locum iudicij, & examinis, in istis enim casibus remissoria deneganda non est, ad hos absentes examinandos, Alber. Bertaz.& Far. plurimos alios inducens *n.100. & seq.*

Quid dũ testes sũt in loco iudicij, sed habent impedimentum, ne accedant ad locũ examinis.

12. Limitatur quartò Regula 2. in senibus, valetudinarijs, vel aliàs impeditis, accedere ad locum examinis, qui sunt præsentes in loco iudicij, ad tales enim Iudex mittet Notarium, vel ipsemet personaliter accedet ad eos in proprijs

domi-

domibus examinandos, Clar. ex Carauit. *in* §. *fin. q.* 26. *vers. & aduerte*, & ita alijs relatis videtur sentire Menoch. & dicit expresse Viu. cum alijs adductis à Farin. *q.* 77. *n.* 236. vbi ait, hoc sibi verius videri, licet non pauci contra sentiant. In casu verò, in quo Iudex esset talis, ac tantæ Dignitatis, vt ipsum non deceret ire ad domum testium, non deberet ire; At si testes adeo essent impediti, vt non possent adire præsentiam Iudicis, tunc proculdubio posset Iudex in criminali mittere Notarium, ad testes in eorum domibus examinandos, secundum Abb. Aret. & Fely. *in c. si qui testium de testibus*, Seuerol. Vestr. & Farin. qui alios inducit *n.* 237. Personas autem egregias, quæ sunt in loco iudicij, in criminali teneri comparere, & accedere ad deponendum coram Iudice, si ita Iudici videatur, ait Clar. *vbi sup.* ex Carauit. neq; tenetur Iudex mittere Notarium ad tales personas examinandas in earum domibus, Alex. Aret. & Ias. *in l. ad personas ff. de iureiur.* Abb. qui de communi, Bal. Butr. Fely. Innoc. & alij *in c. si qui testium, de testibus*.

Princeps supremus in criminalib. indistinctè remittit, & cõmittit.

13. Limitatur quintò Regula 2. in Principe supremo, qui in criminali indistinctè potest committere, & remittere testium examen, secundum Abb. Clar. Fely. Specul. & Farin. plures alios citans *n.* 102.

Ad Rei defensã in criminali remittitur.

14. Limitatur sextò Regula 2. vt ad defensam Rei, in criminali, remissoria concedenda sit, Bertaz. Foller. Montic. Socin. & Farin. qui concordantes alios inducit *q.* 77. *n.* 104. & Guaz, *defen.* 18. *c.* 10.

15. Limitatur septimò Regula 2. vt licet in criminali non concedatur remissoria, Iudex tamen Notarium transmittere possit, seu Cõmissarium, ad locum, ad quem remisso petitur; facilius enim transmittitur Notarius, vel Commissarius, quam concedatur remissio locorum Ordinarijs, Bertaz, Gram. Lancel. & quam plures alij, quibus subscribit Far. *q.* 77. *n.* 114.

Pro remissoria in criminali cõmissio conceditur.

16. Limitatur octauò Regula 2. vt quamuis in criminali, non de facili, examen testium existentium in loco iudicij, Notario committendum sit, tamen ex necessaria causa, hoc fieri possit, puta, propter multitudinem negotiorum, quibus Iudex est occupatus, vel propter aliud Iudicis impedimentum, Ang. Boss. Carau. Foller. Imol. Lanfr. Viu. & alij, quos refert, & sequitur Farin. *q.* 77. *n.* 198. vbi ait, ita esse intelligendos plurimos DD. ab eo citatos *n.* 196. dicentes, Iudicem in criminalibus per seipsum testes debere examinare, nec examen Notario committere, nempe, sine causa necessaria.

Ex necessaria causa in loco iudicij Notario committitur examen testium.

17. Vnum hic animaduerte, quod quando in casibus permissis, examen committitur extra territorium Iudicis committentis, commissio debet fieri iurisdictionem habenti; quando vero commissio datur in territorio Iudicis cõmittentis, examen committi potest etiam alias iurisdictionem non habenti, vt Notario, Ioannes Sicar. & Farin. *n.* 130.; Et in hoc 2. casu intelligendi sunt DD. à Farin. citati *n.* 128.; in 1. verò alij ab eodem relati *n.* 126.

Cui fiat cõmissio extra territorium, & in territorio.

Regula

Ille cui remissum est examẽ testiũ nõ potest subdelegare.

18. Regula 3. fit. Delegatus, cui remissa est examinatio testium, alium in examine regulariter subdelegare non potest, Fely. Anchar. Hostien. Io. Andr. Imol. & Innoc. *in cap. cum causam, de testibus*, Castren. Saly. & alij relati à Farin. *q.* 77. *n.* 150. Hæc Regula procedit in ciuili, & multo magis in criminali, in quo semper videtur industria personæ electa Farin. *n.* 152. per gl. *in Clem. vnica de offic. deleg.* vbi Anchar. Imol. Seuerol. & Zabar.

Quid in Delegato mero executore, & in Delegato à Principe simpliciter.

19. Limitatur Regula 3. vt procedat in Delegato mero executore, recepto iam iuramento à Delegante, talis enim executor non potest subdelegare; si vero sit simpliciter Delegatus, & ita Iudex potest subdelegare executionem examinis, *Clem. vnica*, vbi Anchar. Bonif. Imol. & Zabar. idest potest recepto ab eo iuramento, examen solum testium subdelegare, Seuerol. & Far. *q.* 77. *n.* 154. citans Rot. *decis.* 164. *de offic. deleg. in nou.* Abb. Bellam. Hostien. & Io. Andr. *in c. cum Bertoldus de re iudic.*; Intellige hanc limitationem, vt procedat tantum in Delegato à Principe, secus ab alio, qui nullatenus subdelegare potest, gl. Imol. & Zabar. *in Clem. vnica, de offic. deleg.* Farin. *n.* 157.

Terminus ad inchoandũ, & perficiendum examen virtute remissoriæ.

20. Pro corollario materiæ huius q. nota, quod regulariter terminus ad inchoandum, & perficiendum examen, solet præfigi in concessione remissoriæ, & talis dilatio Iudici arbitraria est, qui ampliorem, vel breuiorem concedet iuxta qualitatem rei &c. Farin. cum citatis ab eo *q.* 77. *n.* 134. *& seq.*; Et hic terminus, nisi aliter à Iudice statuatur, currit à die præsentationis literarum remissorialium Iudici, cui sunt directæ, in quibus debet à Iudice remittente, eius arbitrio, assignari alius terminus, ad easdem præsentandas, Farin. qui alios citat *n.* 137.. Si verò nulla sit præfixa dilatio ad inchoandum, perficiendumque examen, intelligitur tacitè data ea, de qua *in l. prima de dilat.* Nempe; In eadem Prouincia trium mensium; In continentibus Prouincijs, sex mensium; Et in vltramarinis, mensium nouem, Seuerol. Boccac. & Farin. *n.* 138.; Et hæc dilatio, semel, & pluries prorogari potest, Vestr. & Far. *n.* 140.

21. Plurima, & diffusè Farin. *locis hic supra citatis* differit de materia huius q. *Nec non* Guaz. in *defens.* 15. *per totam.* An autem tradita in eadem q. Iudex Regularis seruare debeat, cum plurima ex ipsis ad iuris solemnitates in procedendo, quę prædictus Iudex, seruare non tenetur, spectare videantur, deduces *ex supra hic traditis q.* 8.

An dicta in terminis spectera à apices. remissiuè.

De Tortura Testium, deq; eorum suggestione in examine cauenda, Quæst. 56.

1. Oppositio 6. contra examen testium est, quod sine debita tortura examinati fuerint testes: Sed vt tota materia de tortura simul collecta inueniatur, de proposita oppositione hic agere prætermitto, plenè, licet summariè de tortura testium acturus *q.* 95. 96. 101. 102. *&* 103.

2. Oppositio 7. contra testium examen est; quod suggestiuè testes inter-

interrogati fuerint: At cum *infra q.*80. de Rei interrogatione agendum sit, & præcipuè de suggestiuis interrogatorijs; Et ea, quæ de Rei interrogatione dicenda erunt, sæpe sæpius procedant etiam in interrogatione, non suggestiuè testibus facienda, vt in eadem *q.* 80. ostendetur; Ideo ad ea, quæ ibidem dicenda erunt, lector remitti posset: Tamen quia hæc materia de suggestione in testium examine nimis manualis est, vt separatim summariè habeatur, etiam hic breuiter eadem subnectitur materia; præsertim quia in *citata q.* de Rei interrogatione præcipuè erit agendum, & non omnia in ea exarata, in testium interrogatione procedant.

De suggestiuis interrogatorijs remissiue.

3. Regula sit. Suggestio tam in tortura testium, quàm ante, & post eam, à iure Iudicibus prohibita est, & omnia inde sequuta, sunt ipso iure nulla, Farin. *q.*83. *n.*86. & dicetur *infra q.*80. *num.*6. 7. *&* 8.: Quomodo verò testes in tortura, sine suggestione sint examinandi, tradetur *infra quæst.*101. *num.* 2. 3. *&* 4.

Suggestio in testiū examine est prohibita Iudicibus & inde secuta sunt nulla.

De suggestione in tortura te missiue.

4. Declaratur primò Regula, vt dum per inquisitionem specialem proceditur, ad hoc, vt sine suggestione, testes super negotio possint interrogari, sufficiat, & requiratur, vt fama, vel aliquod æquipollens in Actis constet, vt probatum est *sup. q.*13.; Si verò per viam Denunciationis procedatur, legitima præsupposita Denunciatione, satis hæc esset, vt testes in causa examinari possent, vt visum est *sup. q.*20.; Sicut idem probatum est *q.*24. dum legitima accusatio porrecta fuerit: At in Inquisitione generalissima, testes, absq; aliquo præuio, interrogari possunt, iuxta tradita *sup. q.* 11. *num.*4.; Sicut etiam in generali Inquisitione, vt habetur *ibidem n.*8. *vsq; in fin. illius q.*

Quid præ requiratur ad hoc vt testes sine suggestio ne interrogentur.

5. Declaratur secundò Regula vt seggestiua sit existimanda interrogatio, dum mendacijs inducitur testis ad aliquid deponendum, vel dum cum eo Iudex cautelis vtitur deceptorijs: Non tamen per hoc honestæ damnantur cautelæ, vt ostendetur infra *q.*80. *num.*17. 18. *&* 19.

Mendacio, & deceptione, non vtendū à Iudice interrogando. aliàs est suggestio

6. Declaratur tertiò Regula, vt interrogatio suggestiua sit, cum promissione impunitatis facta, vt probabitur, declarabiturq; *infra q.* 80. *n.*20. *vsq; ad n.*24.

Nec promissione impunitatis.

7. Declaratur quartò Regula, vt dum testis, de delictis, quæ in actis non sunt, interrogatur, suggestiua dicenda sit interrogatio, ad tradenda *infra q.*80. *n.*24. *vsque ad numerum* 28. vbi hic declarabitur punctus.

Nec interrogetur de his quæ non sunt in actis.

8. Declaratur quintò Regula, vt dum testis de delicto Meuij deponit, de consocijs sine suggestione interrogari non possit, dum de illis in actis mētio non fit, vt probabitur *infra q.*80. *n.*29. cū limitationibus *ibidem adnotatis à n.* 30. *vsque ad numerum* 35. Sed in omni casu nunquam interrogandum est in specie de certa persona socij, nisi de ea esset in actis legitima specialis præsumptio, *ibidem n.*36.

Deponēs de Rei delicto, an possit de socijs interrogati.

9. Declaratur sextò Regula, vt ad cauēdam suggestionem, in omni casu Iudex interroget testem in genere, & non in specie, idest quis com-

Ad cauēdam suggestionē interroge tur in genere, &c.

commiſſerit delictum, non autem, an talis percuſſerit pugione, in pectore, &c. quia ſuggeſtio eſſet *l.* 1. §. *qui quæſtionem ff. de quæſtion.* vbi glo. & Alberic. & ſubſcribunt Bar. Brun. Caſon. Cyrill. Gom. & Far. *q.* 79. *n.* 78. *&* 80. & probandum erit infra *q.* 80. *n.* 37. *vbi in ſequentibus vſq; ad n.* 42. limitatur, & declaratur hic punctus.

Non de his, quæ ſunt iuris. 10. Declaratur ſeptimò Regula, vt interrogatio ſuggeſtiuè facta dicatur, dum de his eſt, quæ iuris ſunt, nam interrogatio de his, quæ facti ſunt, debet eſſe, vt oſtendetur *q.* 80. *n.* 43. *&* 44.

11. Declaratur octauò Regula, vt prohibita ſit teſtium ſuggeſtio aperta. & etiam palliata, ad dicenda *infra q.* 80. *n.* 45. *& ſequentibus*, vbi benè declaratur, & exemplificatur de duplici palliata ſuggeſtione; & *ibidem* tandem oſtenditur, ſuggeſtionem prohibitam etiam eſſe Iudici, qui facultatem habet ex abrupto procedendi, tam in examine, quàm etiam extra examen. Prohibetur ſuggeſtio aperta, & palliata, etiam Iudici Regulari.

12. Hæc ſufficiant hic breuiter, & plenius omnia reperiet lector in tota citata *q.* 80. Et inſimul hic finis ſit huius primæ Sectionis. Remiſſiue reliqua.

DE TESTIBVS IDONEIS.

Sectio Secunda.

Qui nam dicantur teſtes idonei; Et an ſemiplenè, vel quando conteſtes ſunt, plenè probent,
Quæſt. 57.

1. ABſoluta teſtium inhabilium materia, contra quos exceptiones variæ opponi ſolent, de quibus in præcedēti Sectione; In hac, quæ et it vnica huius Sectionis quæſtio, de teſtibus habilibus, ſeu idoneis agendum eſt.

Teſtes idonei, qui dicantur. 2 Regula 1. ſit. Teſtes habiles, & idonei (qui ſecundum magis cōmunem DD. de qua *ſup. quæſt.* 39. *num.* 2. idem omnino ſunt, quod teſtes omni exceptione maiores) dicuntur illi, qui nulla oppoſitione, ſeu exceptione legitima repelli poſſunt, gloſ. Abb. & Præpoſ. *in cap. primo de conſang. & affin.* Maſcard. cum alijs citatis *in dicto num.* 2.: Vbi etiā dictum eſt, non deeſſe tenentes, teſtem omni exceptione maiorem aliquid plus dicere, quam teſtem idoneum: legitimum verò teſtem idem eſſe, quod omni exceptione maiorem. An autem, & quando iſtæ qualitates in teſte præſumantur, vel probandæ ſint, vide in *d. q.* 39. *num.* 3.

Teſtis iuratus idoneus probat ſemiplenè. 3. Regula 2. ſit. Teſtis vnus iuratus, idoneus, & omni exceptione maior, deponens de viſu, ſeu de auditu proprio, ſemiplenam inducit probationem, *gl. in l. admonendi ff. de iureiur.* quam communiter approbatam dicit Afflict. *de iure Prothom.* §. 4. *num.* 9. & de communi ſimiliter teſtantur Corr. *in pr. act.* §. 2.

de offic. prætor. num. 1. & Lanfranc. *de testibus num.* 28. Et in confirmationem huius Regulæ, DD. plurimos, quos ipse sequitur, inducit Farin. *q.63.n.* 52.

4. Ampliatur Regula 2. vt procedat non solum in ciuili, sed etiam in criminali, *l. admonendi*, & ibi Bar. *ff. de iureiur.* & Bal. *in l. bonæ fidei C. de rebus hæredit.* vbi reliqui DD. communiter.

Etiam in criminali.

5. Regula 3. sit. Duo testes contestes iurati, de visu, seu de auditu proprio deponentes, idonei, & omni exceptione maiores, plenè probant, *l. vbi numerus ff. de testibus*, *c. in omni negotio, de testibus*, & ita tenent communiter omnes; Veraque est hæc Regula, non modo de humano, sed etiam de iure Diuino, quo statuitur, vt in ore duorum, vel triũ testium stet omne verbum, *Deuter. c.* 19. & Christus *Matt. c.* 18.

Duo contestes iurati idonei, plenè probant.

6. Nota hic; Contestes dici, qui concordes sunt in facto, de quo deponunt, in loco, tempore, personis, alijsque circumstantijs ad facti substantiam pertinentibus, Bouer. *in Direct. par. 2. cap. 28. vers. testes verò;* Si enim in substantialibus discordes essent, nec contestes dicerentur, nec probarent, Farin. & alij *quæst.* 75. *num.* 16.; Quamuis discordantia, seu cõtrarietas in minimis, accessorijs, & ad substantiam facti circumstantijs non pertinentibus, testibus fidẽ non minuat, nec impediat, quin sint contestes, D. Tho. 2. 2. *q.* 70. *art.* 2. *ad secundum*, Bal. Boss. Dec. & Ias. deque communi testantur Mascar. & Petra; & de magis communi Farin. concordantes cumulans *d. num.* 16. Quæ verò pertineant, vel non in proposito ad substantiam, vide *hic sup. q.* 45. *præsertim nu.* 13. 14. & 15.

Qui sint cõtestes.

7. Ampliatur Regula 3. vt procedat non solum in ciuili, sed etiam in criminali, in quo duo testes contestes, ad Reum condemnandum sufficiunt, Clar. *§. fi. quæst. 66. vers. debes*, Anchar. Bero. Dec. Montic. Viu. & Farin. *q.* 63. *num.* 233.: Et Reus ita conuictus potest damnari non aliter, ac si confessus esset *l. qui sententiam*, vbi DD. *C. de pœnis, cap. at si Clerici*, vbi Dec. & communiter omnes DD. *de iudic.* Et tenuit *Rot. tit. de hæret. decis.* 1. aliàs *in antiquis decis.* 875. referens concordantes.

Regula procedit etiam in criminali.

8. Limitatur Regula 3. Vt quando agitur de probãdo aliquid, quod contra se iuris præsumptionem habet, plenior probatio, quam ordinaria requiratur, nempe, vt probatio sit per tres testes, vel saltẽ per duos, qui sint omni exceptione maiores, & præstantes viri, Aym. Bart. Cæphal. Curt. Dec. Masc. Menochius, Specul. & Farin. *quæst.* 63. *num.* 239. & 240. Vbi *in sequentibus vsq; ad fin. capitis* subdit alios casus, in quibus duo testes non sufficiunt, pluresque requiruntur; puta in probatione solutionis debiti per scripturã contracti; in vltimis voluntatibus, &c.; Sed cum huiusmodi casus parum ad nos faciant, remissiuè insinuasse sufficiat.

Casus in quib. plures testes idonei requiruntur.

9. An verò ad faciendam plenam probationem, in criminali præsumptiones, & probationes coniungantur, videndum erit *infra in tract. 6. de præsumptionibus q.* 75.

10. De materia huius q. copiosius Farin. & alij Doctores, *locis hic sup. citatis*.

DE

DE TESTIBVS COGENDIS, ET SE OFFERENTIBVS,

Sectione Tertia.

An, & quando testes cogi possint, Quæst.58.

Testes coacti indebitè, non probant. 1. PRæmitto 1.; Quod testes coacti ad ferendum testimonium, in casu, in quo cogi non debent, nihil probant, Anton. Gomez, Bald. Blanch. Brunor. Carrer. Florian. & Farin. *q.78. n.1.*

Priuilegiati quando dicātur coacti. 2. Præmitto 2.; Non dici coactos ad testificandum testes priuilegiatos, etiam si moniti, & citati compareant, si antequam examinentur, eorum priuilegium non opponant, vel saltem, nisi in actu examinis dicant, se priuilegiatos, & ideo nolle examinari, & tamen eos Iudex compellat; tunc enim dicerentur inuiti, Bald. Salyc. Farin. & alij ab eo citati *q.78. num.102.*

Testes quomodo, cogātur. 3. Præmitto 3. quod in casibus, in quibus testes cogi possunt, si examinandi sint à Iudice Ecclesiastico, compellantur per censuras Ecclesiasticas, vt per suspensionem, & crescente contumacia, per excommunicationem, & depositionem, *c. prædicto de testibus cogen. & cap.2. eodem tit.* vbi gl. Abb. Bal. Butr. Felyn. Hostien. & alij communiter, Foller. Mascard. & Farin. qui iura alia, & DD. cumulat, *quæst.78. num.36.*; Si verò à Iudice sæculari examinandi sint testes, cogantur per indictionē mulctæ, vel captis pignoribus, Far. cum ab eo cumulatis *num.37.*; An verò per carcerationem compelli possint, vide Farin. *num.40. & sequentibus.*

Ante coactionem, monitio præmittēda. 4. Præmitto 4. vt, quando testes compellendi sunt, non debeant ex abrupto compelli, & præcisè, sed per Iudicem præmittenda sit monitio, *cap.1.* vbi Abb. Bald. Butr. Hostien. Imol. & Felyn. *de testibus cogen.* Foller. & Farin. *q.78. n.55.*

In ciuili testes coguntur. 5 Regula 1. sit. Testes in causis ciuilibus, ad testificandum regulariter cogi possunt, tam de iure Ciuili, quam Canonico, *gl. in cap. primo*, & ibi Abb. Anan. Anchar. Felyn. Hostien, & Innoc. *de testibus cogen.* & Farin. ad saturitatem citans, *quæst. 78. num.3.*

Quid in priuilegiatis. 6. Limitatur Regula 1. in testibus priuilegiatis, qui nec in ciuili causa cogi possunt, Abb. Bal. Foller. & Farin. tot. citans *q.78. num. 45.*; Inter hos sunt numerandi infirmi, qui non coguntur ad testificandum, nisi Iudex vadat, vel mittat ad eos in domibus eorum examinandos, Farin. cum citatis ab eo *q.78. num. 64. & 65.*; Ex eodem numero sunt Clerici, qui à Iudice sæculari ad testificandum compelli non possunt, *cap. statuendum 2. q. 6.* & ita tenent Abb. Bellam. Butr. & Hostien. *in cap. 1. de testibus cogen.* & his subscribit Farin. *num. 74.* plurimos inducens: Nisi se subtraherent gratia, odio, vel timore, vel nisi aliter veritas haberi

beri non posset, tunc enim cogendi essent; sed compulsio, nec esset facienda per Iudicem secularem, sed per Ecclesiasticum, in cuius manibus iuramentum deberent præstare, Imol. & Farin. plurimos citans *num.76.77.& 78.*; Et vniuersaliter omnes ex iuxta causa impediti excusantur, & ad testificandum cogi non possunt, Alber. Florian. Fulgos. & Farin. *num. 72.*; Vide plurimos alios priuilegiatos apud Farin. *à n. 57. per totum. cap. 2.* Qui tamen priuilegiati, ex magna causa ad testificandum cogendi sunt, Farin. *num. 107.*; puta dum veritas aliter haberi non potest, Farin. ad saturitatem citans,& testans de communi, *num. 108.& seq.* Plurimas Ampliationes, & Limitationes dimitto, cum parum ad nos, de quibus Farin. *à num. 4. vsque ad 56.*

De iure Ciuili testes cogũtur in causa criminali.

7. Regula 2. fit. Testes in causa, etiam criminali, de iure ciuili coguntur, Abb. Bal. Bart. Imol. Bellapert. Clar. Mascar. & quam plures alij DD. quos refert, & sequitur Farin. *num.196.*;& hæc Regula non videtur habere difficultatem, vnde transeo ad tertiam.

De iure Canonico cogi possũt testes in causa criminali.

8. Regula 3. fit. Testes etiam de iure Canonico, in causa criminali, cogi possunt, ita refert Farin. *q.78.num.116.* tenuit originaliter Hostien. qui hanc comprobat Regulam, & contrarijs respondet, & ait, quod de mente iuris est, quod nedum in ciuili, sed etiam in criminali, testes compellantur, & quod contraria opinio, licet communis antiquorum, est falsa, erronea, & abijcienda, cũ per eã Deus offendatur, Respublica lædatur, proximus corrumpatur, & materia delinquẽdi, & corrumpendi testes ministretur, obediens præmatur, inobediens, & rebellis sua malitia glorietur, nocens absoluatur, & innocens cõdemnetur,& hic author testatur, ita fuisse diffinitum ab Vrbano IV. *in causa electionis Ecclesiæ Toletanæ*; Huic Regulæ se subscribunt Bellamer. qui testatur de communi, Henric. Boic. Angel. de Perus. Alberic. de Malet. Abb. Anan. Anchar. qui credit hanc veriorem, Butr. Io. And. Imol. Foller. & hos refert Farin. d. num.116.

Sed contra.

9. Contra hanc Regulam, quod imò de iure Canonico, in causa criminali, dum agitur directè ad pœnam testes ad testificandum cogi non possint, est communis opinio Canonistarum, teste Hostien. quam sequuti sunt Innoc. Felyn. qui de cõmuni, Mascar. Specul. Zabarel. & huic opinioni adheret Farin. *q.78. num. 119. in fin.* qui pro hac parte *num. 115.* citat plurimos adductos pro contraria, nempe Abb. Anan. Anchar. Bellam. Butr. & Imol.; Ex quibus vides de iure Canonico controuersam hanc esse materiam, vt deducitur etiam ex Farin. *nu. 115. 116. & 196.*

10. Retenta tamen opinione affirmatiua iuxta propositam Regulam, declara, amplia, & limita, vt sequitur, & omnia aptantur etiã ad secundam Regulam.

Præsertim Regula procedit, dum veritas aliter non potest haberi.

11. Ampliatur, seu declaratur primo Regula 3. vt præsertim procedat, quando veritas aliter haberi non potest, tũc enim testes etiam in criminali de iure Canonico coguntur, & in hoc non solum conueniunt

DD.

DD. omnes citati *hic sup. in* 1. *Regula*, sed etiam Innoc. Felyn. Zabar. & Farin. *num.* 124.

Vel stante indebita subtractione.

12. Ampliatur, seu declaratur secundo Regula 3. vt à fortiori procedat, quando testes se subtrahunt, odio, vel timore, Hostien. Inno. Far. & plures alij *quæst.* 78. *num.* 126.; Et tunc maximè, cum à parte subtraherentur, Farin. plures concordantes inducens *num.* 137.; Qui *n.* 134. 138. *& sequentibus* ostendit, an subtrahens puniendus sit, & quomodo.

Quæ non præsumitur.

13. Sed nota 1. quod in criminali non præsumitur, testis se subtrahere, nisi manifestè de malitia testis se subtrahentis, gratia, odio, vel timore appareat, secundum eosdem DD. quos refert, & sequitur Farin. *q.* 78. *num.* 128. inter quos Felyn. ait, quod ita tenent omnes.

Subtrahēs Curiæ probationes an puniatur.

14. Nota 2. quod subtrahens testes, vel aliàs Curiæ probationes, pœna extraordinaria arbitrio Iudicis puniendus est, Bal. *in cap peruenit, il primo, de testibus cogen.* vbi Fely. & alij, & tenuerunt Boer. Boss. Cabal. Menoch. & Guaz. *defen.* 16. *num.* 1. nec non Farin. *q.* 78. *n.* 138. Hoc tamen intelligendum est, vt verum sit, dum subtractio pendente lite, facta est, si enim ante facta fuisset, non esset inconueniens asserere, vt not. Guaz. *defens.* 16. *num.* 4. quod talis substractio nulla pœna plectenda esset.

Et an delictum, de quo subtrahens imputatur præsumatur patrasse, & puniatur.

15. Nota 3. quod testes subtrahens in criminali causa, delictum, de quo imputatur, patrasse præsumitur, & dum de eius innocentia non apparet, puniri potest, Boich. Boer. Farin. *q.* 78. *num.* 148. & Guaz. *defens.* 16. *n.* 7.

Item dū procedi tur ex officio, vel dum celatio veritatis est peccatū, seu in notorijs, vel dū Reus in delicto perseuerat.

16. Ampliatur, seu declaratur tertio Regula 3. vt tunc maximè locum sibi vindicet, cum Iudex procedit per inquisitionem, seu ex officio, vel in causa denunciationis, Innoc. Hostien. Farin. & tot alij ab eo relati *q.* 78. *n.* 153. 154. *&* 156.; Siuè quando celare veritatem est peccatum mortale, ijdem DD. cum Farin. *num.* 157.; seu quando agitur de probãdo crimine notorio, Anan. Anchara. Hostie. Inno. Imol. Socin. & Farin. *n.* 178.; Vel quando agitur contra eum, qui perseuerat in crimine, Abb. Bellamer. Io. Andr. cum omnibus proximè citatis, & Farin. *num.* 179.

Vel dum agitur de priuando Prælatū, siue de probatione perfonalis iniuriæ Clerico factæ.

17. Ampliatur, seu declaratur quarto Regula 3. vt præcipuè procedat, quando agitur de priuando aliquem sua Prælatura, vel de probatione iniuriæ personalis factæ Clerico, Innoc. Hostien. & Far. plurimos citans concordantes *q.* 78. *nu.* 182. *&* 183.

Vel in enormib.

18. Ampliatur, seu declaratur quinto Regula 3. vt maximè procedat in omnibus criminibus enormibus, prout sunt homicidiū, adulterium, crimen vndè oritur scandalum, simonia, conspiratio contra proprium Prælatum, crimen læsæ Maiestatis, & similia, Bal. Foller. & Farin. alios citans *q.* 78. *n.* 189.

Compelli tur, qui iurauit se non examinari.

19. Ampliatur sexto Regula 3. vt testis, qui iurauit se non examinari, non obstante iuramento compellatur ad se examinandum, gl. *in cap. peruenit il primo de testibus cogen.* vbi Abb. Bal. Butr. Hostien. cum citatis DD. plurimis à Farin. *q.* 78. *n.* 149. Sed animaduerte, quod iste testis, saltem ad cautelā, antequam exami-

examinetur, à iuramento absoluẽdus est Farin n.150. & seq.

20. Ampliatur septimo Regula 3. vt procedat non solum in simpliciter testibus, sed etiam in principalibus, puta, vulneratis, offensis, vel derobatis, qui cogi possunt ad se examinandum, & indicandum offendentem, vulnerantem, vel furem Bellaper. Gomez. & Foller. qui ait, quod si pars interrogata noluerit indicare furem, poterit incarcerari, tam de iure Ciuili, quã Canonico, & testatur de consuetudine seruata, & his subscribit Farin. q.78. n.197.

Compellitur etiã pars.

21. Limitatur primo Regula 3. vt Clerici in causa sanguinis, nec à Iudice seculari, nec ab Ecclesiastico ad ferendum testimonium cogi possint, Abb. Bellam. Butr. Foller. Monticel. & Farin. cum alijs ab hoc inductis DD. q.78. num.199. & 201.; Quamuis veritas aliter haberi non posset, Alber. de Malet. Bal. & Far. num.200.

Clericus in causa sanguinis non cogitur examinari.

22. Limitatur secundo Regula 3. vt affines, & consanguinei ad testificandum contra eorum affines, & cõsanguineos compelli non possint l. lege Iulia, & ibi communiter DD. item Abb. Mascar. Menoch. Farin. & alij apud ipsum quæst.54. num.13.; Qui nu.23. testatur de magis communi, & alios concordantes inducit ad probandum, quod tale priuilegium non extenditur nisi vsque ad tertium gradũ inclusiue, & ita apud eundem Far. ibidem tenuerunt præsertim Abb. Campeg. Crot. Alber. & Mascar.; Aliorum opiniones tenentium priuilegium extendi vsque ad sextum, septimum, vel duodecimum gradum, vide apud Farin. quæst. 54. numero 20. 21., & 22.

An affines, & cõsanguinei cogantur examinari.

23. Sublimita hanc limitationẽ, vt affines, & consanguinei cogãtur, vbi veritas aliter haberi nõ potest, Abb. & communiter DD. in cap. 1. de testibus cogen. Farin. cum tot citatis ab eo num. 18.; & etiam in criminibus exceptis, vt læsæ Maiestatis, hæresis, symoniæ, & in similibus, cap. literas, & ibi omnes DD. de præsumpt. & Farin. n.111.

24. Nota hic pro corollario ampliatiuo huius limitationis 2.; consanguineos, vel affines vsq; ad gradum 3. imo secundum proximè citandos DD. vsque ad gradum 4. nõ teneri, nec cogi debere ad reuelandum ex vi monitorij crimen coniũctorum secundum Angel. Auil. Sylu. & Dian. par.5. tract.13. resol.67. vbi cum Rainal. idem dicit de amico coniunctissimo, & de insigni benefactore, seclusis tamen casibus ad Sãctum Officium Inquisitionis pertinentibus.

Vel reuelare ex vi monitorij. & quid in amicissimo, & insigni benefacto-re.

25. Limitatur tertio Regula 3.; vt in criminali, testes cogendi non sint ad se examinandum, quando ex eorum depositione periculũ est, vt contrahant inimicitiam cum aliquo potente, Bal. Fely. Foller. Monticell. Menoch.; qui reddit rationem, cum enim non debeat quis cogi ad ferendum testimonium in perniciem suorum cognatorum, vt hic supra num. 19. minus debet quis cogi ad ferendum testimonium in perniciem propriam, & Farin. q.78. num.123.

Quid dũ periculũ est, vt ex criminali examine inimicitiæ oriatur.

26. Pro conclusione huius q. nota, quod tradita in ea, non sunt adeo firma, vt non plurimum in illis possit Iudex arbitrari, secundum enim Bal.

Materia de testib. cogendis est arbitraria, & quo modo sit regulandum arbitrium.

Bal. Bellam. Foller. Felyn. & Menoc. relatos à Farin. *quæst.* 78. *num.* 117. totum negotium de testibus cogendis, vel minimè, arbitrio remittitur Iudicis; Qui iuxta doctrinam Bal. *in cap. dilectorum num. 6. de testibus cogen.* quem sequitur Farin. *num.* 118. taliter poterit suum arbitrium regulare, vt in negatiuam propendat, & testes non cogat, quando videt ex depositione aliquod illis periculum imminere; Si verò animaduertat periculum magnum minimè illis imminere, compellere regulariter curet, ne delicta impunita remaneant.

27. De materia huius quæstionis latè Farin. *quæst.* 78. & quædam etiam ad rem, *q.* 54.

An testis iuridicè interrogatus cogatur, & sub culpa mortali teneatur veritatem aperire, Quæst. 59.

1. Regula sit. Testis iuris ordine seruato interrogatus, sub lætali culpa, & damnationis æternæ pœna, veritatem aperire tenetur, de iure enim ad hoc compellitur, D. Tho. 2. 2. *q.* 70. *art.* 1. Less. *de iust. & iur. lib.* 2. *cap.* 30. *d.* 6. Nauar. Sot. & Bouer. *in Direct. par.* 2. *cap.* 29. *vers. postremo.*

Testis interrogatus iuridicè tenetur sub mortali aperire veritatem.

2. Ampliatur Regula, vt non solum testis in hoc casu veritatem nō aperiens mortaliter peccet contra charitatem erga proximum, contra obedientiam, & iustitiam legalem erga Iudicem, sed etiam contra iustitiam cōmutatiuam, ex qua ad restitutionem damnorum tenetur, & cogitur, ita Azor. *p.* 3. *lib.* 13. *c.* 27. *dub.* 4. vbi reddit rationem, quia testis in nostro casu ex officio, quo fungitur in iudicio, ex lege iustitiæ ad veritatem tenetur dicendam, Malder. Medina, Nauar. Orellana, Sot. Turrian. & alij, & hos referens, dicit hanc opinionem probabilem, Diana 3. *p. tract.* 5. *resol.* 101. Vbi tamē ait, non minus esse probabilem, talem testem non teneri, nec ex iustitia commutatiua cogi ad damnorum restitutionem; Cum testis ante mandatum Iudicis ex iustitia cōmutatiua ad restitutionem non teneatur; & mandato eius accedente, ex obediētia, & iustitia legali compellatur, citans Ioan. de la Cruz, & Syluium; Et cum his DD. Less. Molin. Villal. & alios, ex hoc *ibidē* Dia. infert, testē multò minus teneri ex iustitia ad restitutionem, dum citatus, licet debeat, non vult comparere ad testificandum; Spatarius tamen, & alij obligant etiam in hoc casu ad restitutionem, vt refert *loco citato* Dia.

An veritatem nō aperiens teneatur ad restitutionem, &c.

3. Limita hanc Ampliationem, vt testis in casu proposito teneatur ad restitutionem parti de damno ei illato, non autem fisco de mulcta, & pœna pecuniaria, quæ Reo imponeretur, si testis veritatem manifestaret, Malder. Ioan. de la Cruz, Turrian. & Dia. *d. resol.* 101.

4. Limitatur primo Regula, vt testis non teneatur aperire veritatem, dum dubitat, an Iudex eum iuridicè interroget, Bann. Henriquez, Less. Medina, Salas, Sanch. Sot. & alij apud ipsos, & hanc opinionem probabiliorem existimat Diana 3. *part. tract.* 5. *resol.* 106. vbi rationes affert; Asserens opinionem huic limitationi oppositam esse probabilem, & pro

In dubio si iuridice interrogetur, an teneatur respondere.

pro ea citat Pitignan.; Et huic ego addo contra limitationem tenentes S. Antonin. Syluest. & Tabien. quos refert, & sequitur Frāc. Arret. *in pract. crimin. in secundo substantiali cap.* 4. idem tenet Palud. *in* 4. *dist.* 19.*q*.4. vbi reddēs rationē ait, præsumendum est enim pro iustitia Iudicis: Et hæc doctrina contraria limitationi est præsertim vera apud Fratres Minores, qui ex vi *Regulæ c.* 10. tenentur Prælatis obedire in omnibus, quæ non sunt contra animam, & Regulam nostram, vt sunt manifestum peccatum, manifestum periculum, & manifestum contagium, vt declarat S. Bernardin. *in tr. de obedientia*; Et consequenter in dubio, an quod præcipitur, sit peccatum, Minorita obedire tenetur, vt subdit S. Bernardus *per cap. qui culpatur* 23. *quæst.* 1. *in fin.*; intellige in delictis priuatis, de quibus loquuntur proximè citati DD.; & multo magis in delictis vergentibus in perniciem publicam, secundum Sot. & Franc. Arret. *loco supra citato*, nec non Dian. *d. resol.* 106. In hoc puncto vide Angelicam *in verb. religiosus* §. 29. Sylu. *in verb. relig.* 6.*q*.6. & Caiet. 2.2.*q*.88.*ar*.8.

Quid apud Fratres Minores.

5. Limitatur secundo Regula illatiuè ex præcedenti, vt quando Superior generaliter inquirit super aliquo delicto notorio, cuius author ignoratur, tunc subditus, qui dubitat, an infamia, vel sufficientia indicia sint contra illum, quem ille scit commisisse delictum, nō teneatur prodere delinquentem occultū, Bonac. Filiuc. Less. Nauar. Salon. Turrian, & Diana *p*.2. *tr.* 15. *resol.* 63. vbi hos referens testatur ita cōmuniter neotericos tenere, licet Arrag. Io. Valer. & Miran. ab eodem relati oppositum sentiant.

Interrogatus in inquisitione generali super delicto notorio, dubitās an cōtra Reum sit infamia, vel indicia, an teneatur prodere Reum.

6. Ratio huius limitationis inter alias hæc est, quia, quando testis habet opinionem probabilem, Iudicē non interrogare iuridicè, non tenetur obedire, tuta enim conscientia opinionem probabilē sequi potest, sed in casu limitationis, Iudicem nō interrogare iuridicè, tenuerunt Caiet. Sot. Adrian. Palud. & hos referens Diana testatur de probabili *in d. resol.* 63. ergo, &c. Vbi tamen ait probabilius esse in tali casu Iudicem iuridicè interrogare; & consequenter si voluerit, poterit testis veritatem aperire, *ibidem* Dia. cum Turriano; Imò probabilius est, eundem ad hoc teneri, cum probabilius sit Iudicem iuridicè interrogare, quod comprobatur argumento à multo magis, ex authoritatibus Azor. Panorm. Sot. & Dia. *in* 3. *par. tract.* 5. *resol.* 100. & ex Sancio *in select. disp.* 43. *num.* 39. qui citat Turrian. Valent. & alios, quorum sententiam inuenies *infra hic n.*8.

7. Limitatur tertiò Regula, vt in casu, in quo Reus est accusatus de aliquo delicto taliter occulto, quod ipse testis scit illud neminem alium scire à se ipso; Si à Iudice talis testis de eo interrogetur, non solum tuta conscientia delictum occultare potest, secundum Spatar. & Dian. *vbi infra*; Sed imò tenetur sub peccato mortali, dicere se nihil scire, Io. de la Cruz *in Director. conscien. par. p. pract.* 8. *ar*.4. *dub.* 13. qui citat Bannez, Ledes. & Orellanam; Et de probabili testatur Diana *p*.3. *tr*.5. *resol.* 100.

Quid dicendum, cum stante accusatione testis interrogetur de delicto ipsi tantū noto.

Quam-

8. Quamuis contrariam opinionem existimet probabiliorem; Nempe Iudicem iuridice interrogare in casu huius limitationis, & propterea testem teneri veritatem faceri, & in conscientia compelli, secundum Azor. Panorm. Sot. & Sanci. qui mordicus ita defendit *in Select. disp.*43.*n.*39. vbi citat Turrian. Valent. & alios.

9. Non reticendum hic, Less. Pitign. & Villalob. *locis citatis, vbi supra* à Diana, asserere, posse testem in casu huius limitationis veritatem aperire si velit, sed non compelli, nec teneri; Posse veritatem aperire, si velit, probatur multo magis authoritatibus *hic supra citatis n.*8.; Non verò teneri, multo magis subscribunt DD. citati *hic supra num.*7.

10. Limitatur quartò Regula dum testis sibi, vel coniunctis damnum timet, iuxta dicenda *q.*122. *n.* 50. *vsq; ad num.*55.

11. De materia huius quæstionis D.Tho. Sancius, & Diana diffusè *locis hic supra citatis*.

An testis sponte ad testificandum se offerens probet, & ad se offerendum teneatur, Quæst. 60.

1. REgula 1. sit. Testis sponte se examini offerens, tanquam suspectus, non probat, Fely. *in c.*2. *de testibus*, vbi plures inducit concordantes, Aret. Boss. Decian. Marf. Mascar. Menoch. Montic. & plures alij, quos refert, & sequitur Farin. *q.*80. *n.*1. qui *n.*4. testatur de communiori, & rationabiliori. Hæc Regula præsertim procedit, dum quis in criminali causa vltro se offert ad deponendū contra Reum, talis enim testis vltroneus, præsumitur inimicus secundum Abb. Blanch. Decian. Marsil. Montic. & Far. *n.*5.

Testis vltroneus non probat, præsertim in criminali.

2. Ampliatur Regula 1. vt testis vltroneus, non solum non probet, sed etiam vt suspectus possit torqueri Farin. *q.*8. *n.*7. & *q.*29. *n.* 38. vbi concordantes inducit. Vt igitur, testis probet, et nō sit suspectus, neque torqueri possit; vel citetur, vel producatur à parte, vel à Iudice moneatur, seu vocetur, aliquod enim horum sufficit, vt testis non dicatur vltroneus, Far. *q.*80. *n.* 8. *vsq; ad* 12.

Et vt suspectus torqueri potest.

3. Nota hic primò, quod in dubio testis non præsumitur sponte, sed rogatus se examini subijcere, Fely. Masc. Marsil. Vestr. & Far. *q.* 80. *n.*24.

4. Nota secundò, quod Bar. & quidam alij relati à Farin. *q.* 80. *n.* 3. tenent, quod testes vltro se ad testificandum offerentes, probent; Sed non recedas à Regula proposita, moderata sequentibus limitationibus.

Sed contra.

5. Limitatur primò Regula 1. in teste, qui casu in iudicio reperitur, iste enim (etiam vbi apices seruantur) sine citatione examinatur, nec dicitur sponte accedere, secundum Grauat. Iaf. Mascar. & Far. *q.*80. *n.*20.

Quid in teste qui casu in iudicio reperitur.

6. Limitatur secundò Regula 1. in teste valde fide digno, qui probat etiam si sponte deponat, Campeg. Corrad. Montic. Moncad. Neuizz. & Far. *q.*80. *n.*21.; Quamuis con-

In valde fide digno.

contra sentiant Alexander Sciat. & Marsil.

An faciat præsumptionem.

7. Limitatur tertiò Regula 1. vt licet testis sponte deponens indicium non faciat, nihilominus præsumptionem inducat, Mont. Ruyn. & Farin. *q.*80. *n.*26.

Quid in teste qui tenetur se offerre.

8. Limitatur quartò Regula 1. vt testi se offerenti credatur, quando (iuxta Regulam sequentem) tenetur se offerre ad testificandum, aliàs peccaret, Felyn. Mascar. Marsil. Monticel. & Far. *q.*80. *n.*19.

Tenetur testis se offerre dū necessaria, est de positio eius ad liberādum innocentem à graui dāno.

9. Regula 2. sit; Testis non requisitus peccat, se ad testificandum non offerendo, dum scit eius depositionem necessariam esse, ad hominem liberandum ab iniusta morte, seu à pęna graui indebita, vel à falsa infamia, siue ab iniquo graui damno, D. Thom. ita tenet, & probat, 2. 2. *q.*70. *ar.*1. *in corp.* & subscribunt Sot. Nauar. & Miran. *in Ordin. iudic. par.*1. *q.*16. *ar.*5. *concl.* 1. Si verò testimonium esset necessarium, non ad liberandum, sed ad Reum condemnandum, testis se offerre nō teneretur, (nisi in criminibus, quæ in perniciem sunt publicam) quamuis Accusator in periculo esset deficiendi in probationibus S.Tho. *ibidem*, & Miran. *Conclus.*2.

Secus contra Reū.

10. De materia huius q. latè S. Tho. Farin. & Miran. *locis citatis*.

Finis Tractatus Quarti de Testibus.

DE

DE INDITIIS

Tractatus Quintus.

1 CVm ex depositionibus testium, in ordinata processus prosecutione, inditia, & præsumptiones resultare soleant, post Tractatum de testibus, de inditijs in hoc 5. & de præsumptionibus in 6. agendum erit. Et ad ordinatè procedendum, in duas Sectiones hunc Tractatum 5. distinguam; In quarum 1. de pertinentibus ad inditia in genere agam; In 2. verò de spectantibus ad inditia in specie; Et hanc 2. Sectionem in tres articulos subdistinguam, iuxta diuisionem inditiorum, leuium, grauium, & grauissimorum, vt infra suo loco reperies. Venio ad Sectionem 1.

Diuisio huius Tractatus.

De pertinentibus ad Inditia in genere

Sectio Prima.

Quid, & quotuplex sit probatio, inditium, præsumptio, coniectura, suspicio, adminiculum, opinio, dubitatio, & argumentum, & in quibus inter se differant, vel conueniant, seu confundantur, Quæst. 61.

2. HÆc quæstio, erit velut præludialis ad hunc tractatum de inditijs, & ad sequentem de præsumptionibus, pro cognitione, terminorum, seu vocabulorum, quæ sæpissime in hac materia, imò, in tota hac nostra Epitome, insinuantur; Et ante omnia præmittendum duxi; In materia inditiorum non posse dari certam doctrinam, sed remitti hoc negotium arbitrio boni viri, idest Iudicis; qui secundum qualitatem delicti, personarum, demonstrationum, seu suspicionum iudicabit inditium esse sufficiens, vel minimè; ita teste Ang. *de malef. in verb. fama publica*, n. 9. dicunt DD.; & vt ait Clar, §. *fin. q.* 20. *in princ.* ita dicunt omnes. Iudex autem, qui sic arbitratur, debet se conformare cum iuris dispositione, & in iudicando leges seruare, vt latè probat Menoch. *de arbitr. quæst. lib.* 1. *q.* 11. *per totam*; his stantibus declaro propositos in titulo terminos.

Materia de inditijs est arbitraria.

Quomodo regulādū sit arbitrium.

3. Probatio est ostensio rei dubiæ per legitimos modos, Iudici facienda in causis coram ipso controuersis, Mascar. *de probat. lib.* 1. *q.* 2. *n.* 23. *& seq.* Probatio autem in genere sumpta, alia dicitur plena, alia semiplena, *l.* 3. §. *eiusdem vbi gl. ff. de testibus*. Plena probatio est illa, quæ tantam fidem facit, quantam ad fi-

Quid, & quotuplex sit probatio.

 nien-

nlendam controuersiam sufficit; Semiplena vero dicitur, dimidia probatio, & hæc inducitur per depositionem vnius testis legitimi de visu, & alijs etiam modis, vt bene declarat Mascar. *vbi sup. q.4. n.11.15.& seq. & q.11. num.1.* Habito verò respectu ad speciales probandi modos, in septem species probatio distingui potest; & cæteri à DD. allati ad hos redigi possunt; Nempe in probationem per testes, per scripturam, per confessionem, per euidentiam facti, per iuramentum, per præsumptionem, & per famam, Mascar. *in d. q.4. n.1. & 15.*

Quid sit inditium. 4. Inditium est notabile signum maleficij, vel alterius rei, ad ipsius veritatem habendam, Io. And. *in add. ad Specul. tit. de præsumpt. §. fin. vers. item per inditia,* Mascar. *de probat. lib.1. q.15. n.1. & seq.* vbi allegat Boss. & subscribit Far. qui plurimos concordantes refert *quæst. 36. num.27.*

Quotuplex sit inditiũ vsq; ad n.7. 5. Inditiorum distinctiones plurimæ à DD. afferuntur; Prima sit. Inditium aliud est dubitatum, & non plenum, aliud indubitatum, & plenum, Bal. in *l. ea quidem n.8. C. de accusat.* & est communis DD.; Indubitatum, & plenum inditium est illud, quod arctat mentem Iudicis, ita vt omnino credat, nec possit in contrarium inclinare, Castren. Corrad. & Far. *q.36. n.36.*; puta cum inditium approbatur à lege, Rebuff. & Farin. *n.40.*; Dubitatum verò, & semiplenum est, quod monet fortiter animum ad aliquid credendum, Menoch. *de præsumpt. lib.1. q.7. n.14.* quem sequuntur alij DD.; Et nota, quod ex multitudine dubitatorum, resultat inditium indubitatum, Farin. *n.41.* ex Corrad. & alijs.

6. Distinctio 2.; Inditium aliud est proximum, aliud remotum, proximum est, quod immediate respicit veritatem rei, & delicti, remotum verò, quod tantum respicit circumstantias, Osasc. & Far. *q.36. n.46. & 47.* & est distinctio communiter approbata.

7. Distinctio 3.; Inditium aliud est leue, aliud graue, aliud grauissimum, Clar. quem sequuntur DD. *§. fin. q.20. in princ.*; Seu (& in idem recidit) Aliud est simplex, aliud vrgens, aliud indubitatum, Corr. in practica. Leue est illud, quod facile, & frequenter contingit abesse; Graue est, quod facile, & frequenter contingit adesse; & Grauissimum est quod facillimè, & frequentissime contingit adesse, Far. *q.36. num.55.* alios inducens DD.

8. Præsumptio est cognitio veritatis rei, resultans ex circũstantijs, Farin. *q.36. n.69.* cum Alex. & alijs. Vel est argumentum ad credendum vnum factum, surgens ex probatione alterius, ita Farin. *num.82.* cum Specul. De distinctionibus præsumptionis agetur *infra in suo proprio loco, q.72.* Præsumptio quid sit.

9. Coniectura est verisimilitudo quædam probabilis, animum inducens ad aliquid opinandum, Decian. relatus à Mantica *lib.1. de coniect. tit.1. rubr. coniectura vnde dicatur n.8.* Et quia coniectura, & præsumptio, vnum, & idem sunt, secundum Farin. *q.36. n.160.* & Mantica *vbi sup. n.3.*; qui ait; Diffinitionem præsumptionis posse applicari coniecturæ, Coniectura quid sit.

coniecturæ,

iecturæ, & *ibi* hæc tanquam finonima accipit; earum distinctiones erunt eædem, de quibus *infra q.72.*

Suspicio quid sit. 10. Suspicio est opinio ex leuibus inditijs proueniens S. Tho. Siman. & Menoch. *de præsumpt. lib.1. q.7. n.43.*; Et sic suspicio est leue inditium secundum Farin. *quæst.36. n.175.*

Adminiculũ quid & quotuplex sit. 11. Adminiculum est confirmatio, seu suppletio probationis, per se solum non operans, sed benè cum alijs, Abb. Butr. Mascar. *lib.1. de probat. conclus.55. n.1.* & Bal. *in l.ea quidem C.de accusat.* Vbi ait quod duplex est adminiculum, vehemens, & non vehemens; Non vehemens est aliqualis confirmatio rei probabilis; Vehemens verò est suppletio defectus probationis, non operans, sed cooperans; Et subscribit Menoch. *de præsump. lib.1.q.7.n.57.& seq.*. Quod adeo verum est, vt si semiplenæ probationi vehemens addatur adminiculum, probatio plena euadat, secundum Anan. Bal. Marsil. Mascar. *vbi supra n.2.* & Farin. *q.36.n.216.*

Opinio quid sit. 12. Opinio est adhesio vnius partis cum formidine alterius, Alber. *in l.siue possidetis C.de probat.*; Et tunc dicitur vehemens, cum exprobabilibus coniecturis quis credit id, quod verum est, licet non certò sciat, Bal. *in l.antiquioribus n.3. C.de iure deliber.*

Dubitatio quid sit. 13. Dubitatio est, dum quis non magis ad vnam, quam ad alteram partem inclinat, gl. *in l. de statu ff. de testam.* Et nota, quod si dubitans incipit inclinare magis ad vnam, quã ad aliam partem, cessat dubitatio, & intrat suspicio; Et dum ista est ex grauibus inditijs intrat opinio, Menoch. & Far. *q.36.n.198.*

14. Argumentum apud legistas est illud, quod ex quibusdam, vel ex multis prius positis, ad vnam conclusionem tendentibus deducitur, Menoch. & Farin. *q.36.n.201.*; Et est duplex; probabile, quod probabiliter ostendit; Et necessarium, quod necessariò demonstrat, Fatin. *n.206.* ex Cicer. & Menoch. Argumentum quid & quotuplex sit.

15. Vidimus diffinitiones, & distinctiones propositorum terminorum. Videamus modo quædam, in quibus differunt, & conueniunt.

16. Inditium differt à semiplena probatioue, quia inditium non semper peruenit ad semiplenam; puta si inditium sit leue, vel remotum; vnde secundum communem dantur inditia ad torturam, & sic adimplentia semiplenam, & alia non ad torturam, & ita semiplenam non perficientia, iuxta tradita per Bart. Marsil. & Farin. *q.36.n.63.& 64.*; Cum tamen ex semiplena, iure tortura inferatur, Clar. §. *fin. q.62. in princ.* & est communis. Et econtra non est dubium, quod aliquando inditium inducit plusquam semiplenam, vt, si inditium sit indubitatum, proximum, & grauissimum, legitimè probatum, & à lege approbatum, quod sufficit ad condemnationem Clar. *q.20. vbi* Baiar. In quibus inter se differant inditium, & semiplena probatio.

17. Inditium, & præsumptio inter se differunt, & se habent, tanquam excedentia, & excessa; nam præsumptio, præsertim iuris, probat, absq; eo quod probetur; inditium verò non probat, nisi probetur, Farin. *q.36. n.236. per tex. in l. fin.* Inditium in quibus differat à præsumptione & à suspicione.

fin. ff. de quæstion.. Econtra verò inditium propriè appellatur, quod est plus, quam simplex præsumptio, Clar. §. *fin. q.20. in princ.* & Farin. cum abundè citatis ab eo *n.237. & seq.* vbi hunc casum 2. ait, esse intelligendum de præsumptionibus hominis. A suspicione verò differt inditium, quia inditium est causa, vnde oritur effectus suspicionis, Farin. *n.240.*

18. Suspicio à præsumptione differt, quia suspicio minus est, quam præsumptio, & ex multis suspicionibus inducitur vna præsumptio, Dec. Natta, & Farin. alios etiam inducens *quæst. 36. num. 251. & seq.*

Suspicio differt à præsumptione.

19. Coniectura differt à semiplena probatione, quia illa minus est, & plures bonæ coniecturæ faciunt vnam semiplenam probationem, Bal. & Far. *q.36. n.255.*

Coniectura differt à semiplena.

20. Argumentum differt à præsumptione, quia dum argumentum est ex probabilibus, minus est, quam præsumptio iuris, Bal. & Mascar. *de probat. lib.1. concl.* 137. *n.4.*; Imò argumentum aliquando minus est, quam suspicio, cum ex argumentis pluribus, non rarò oriatur tantum suspicio, Far. *q.36. n.261.*

Argumentum differt à præsumptione, & à suspicione.

21. Sed licet prædicti termini, probatio, inditium, præsumptio, coniectura, & reliqui, de propria, & stricta significatione, inter se, vt dictum est, differant: Largè tamen sumpti, conueniunt taliter, quod in iure, & à DD. sæpissimè confunduntur, & vnus pro alio sumitur, vt notat Nell. & de communi practica testatur Iosephus Ludou. & sequitur Farin. *q.36. n.263.*; qui vsque ad finem q. demonstrat pluribus authoritatibus, prædictos terminos, apud iura, & DD. confundi.

Prædicti termini in stricta significatione differunt, sed large sumpti apud DD. Et in iure cõfunduntur.

22. De materia huius totius q. diffusè pertractat Far. *q.36.*

Quomodo inditia legitimè probentur, Quæst. 62.

1. Regula sit. Quodlibet inditium, ad hoc, vt de eo mentio, & ratio habeatur, regulariter de necessitate debet probari per duos testes, Io. de Amicis *consil. 127. n.10.* vbi ait, hoc esse indubitatum in iure, & neminem contradicentem legisse, & de communi DD. testantur Ang. de Castro, Marsil. & Socin. quos refert, & sequitur Clar. §. *fin. q.22. in princ.* Alciat. *cons. 455. n.1.* qui ait hoc canonizatum esse in iudicijs, & in scholis, & fuit originalis opinio gl. *in l. vlt. C. famil. erciscu.* quam sequuntur Alex. Aret. Bart. & Mascar. hos, & plures alios referens *lib. 2. de probat. conclus. 894. n.1.* Et apud nos viget statutum *in nostro Modo proc. c.2. in tertio substantiali vers. animaduertere, in hæc verba.* Inditium quodlibet, saltem per duos testes probari oportet.

Quodlibet inditium per duos debet testes probari.

Ita ex nostro Modo procedendi.

2. Ampliatur primò Regula; Vt quamuis inditium sit leue, debile, & minimum, duobus tamen testibus debeat probari, Io. de Amicis vbi supra, qui concordantes plures refert, Clar. *loco citato*, Bost. & Osasc. relati à Far. *q.37. n.15.*; qui *n.18.* plurimos concordantes inducit, & Mascar. *in dicta concl. 894. n. 2.*; Qui *n.4.* cumulat ad saturitatem DD. tenentes, quod ad probandum indi-

Inditium leue, & minimũ duobus testib. debet probari.

Item remotum, & mediatum.

inditium remotum, & mediatum ipsi maleficio, duo testes requiruntur, inter quos Gaspar Landi nel. testatur de communi.

An duo inhabiles sufficiant.

3. An autem ad probanda inditia remota, testes inhabiles sufficiant, controuersum est; & pro negatiua plurimos inducit DD. Far. *q.37.n.18.*; pro affirmatiua verò etiam quamplures affert *n.20.* & pro vtraque indicat testantes de communi. An autem sufficiant ad irrogandam torturam, agit *ibidem*, Far. & in negatiuam inclinat *n.28.* & de hoc *infra agetur q.104.n.5.6. &c.* & in proposito testium inhabilium vide *sup. q.39. præsertim n.20. & 21.* vbi de testibus inhabilibus in iudicio Regulari, & an admittantur, &c.

An ad torturam remissiue.

Remota inditia debent probari per cō testes.

4. Ampliatur secundò Regula; Vt testes ad probanda inditia remota, non solum debeant esse duo, sed etiam contestes, vnde singulares duo non sufficiunt, Alex. Bal. Gomez. qui concordantes adducit, & testatur de communi, & Marsil. Præsertim ad hoc vt sufficiant ad torturam; Testes enim singulares non coniunguntur ad faciendum sufficiens inditium ad torturam, Boss. Marsil. Brunor. à sole, qui non solum testatur de communi, sed etiam ex Io. de Amicis, dicit quod hoc non habet contradictorem, & in comprobationem quamplures inducit Farin. *q.37.n.33.* Nota tamen, quod contrarium tenent plurimi relati à Farin. *n.34.*; Vndè suo tempore fortè Io. de Amicis non inuenit contradictorem; Sed his non obstantibus non recedas ab hac Ampliatione 2.

Sed contra.

Inditium proximum debet probari per duos testes.

5. Ampliatur tertiò Regula; Vt inditium etiam proximum non sufficiat ad torturam, nisi per duos testes sit probatum, Alex. de Neuo, Bologn. Boss. Bursat. qui ait, quod ab hac doctrina communiter approbata, & vera, nemo discrepat, Alexander de Neuo, Bologn. Boss. & Clar. quos refert Mascar. *de probat. lib.2. conclus.894. n.9.* Sed ego reperio, quod oppositum (nempe quod inditium proximum probatur sufficienter vnico teste ad torturam) tenuerunt Bar. Bal. Abb. Marsil. Menoch. & plures alij relati à Farin. *q.37.n.41. & 54.* Clar. qui testatur de communi, Cæpol. qui de obseruantia communi, & Alciat. qui ait, ita esse canonizatum in scholis, & in iudicijs, & quod ita omnes tenent, nec non Mascar. hos, & alios concordantes referens *n.5.*

Sed contra quod pec vnum probetur.

Distingue quod inditium proximum dupliciter intelligi potest.

6. Pro concordia dicendum est cum Claro *q.22. §. fin.* quem sequitur Far. *q.37.n.42.* & Mascar. *n.10.* (Et nota hanc distinctionem, qua plures soluere poteris difficultates) Quod inditium proximum dupliciter capitur à DD.; Vno modo inditium dicitur proximum, quando testis immediatè deponit de ipso delicto, & non est dubium, quin tale inditium proximum, legitimè probetur per vnum testem, & ita procedit proposita opposita Bar. & aliorum opinio; Sed hoc inditium ab alijs, non inditium, sed semiplena dicitur probatio delicti, sicut plena diceretur probatio, si in proposito duo deponerent contestes, & locus non esset torturæ, sed condemnationi ex concludenti probatione, vt notant Cason. & Farin. *q.37. n.* 58. vbi

58. vbi ad faturitatem concordantes citat. Alio modo inditium proximum dicitur à DD. quando testes deponunt, non de ipso delicto, sed de actu, vel actibus valde proximis ipsi delicto, & valde delictum inferentibus, vt videre est apud Bar. *in l.fin. n.5. ff.de quæstion.* Farin. & Boss. *n.42.*; Et ista indicia proxima probanda sunt per duos testes; & in hoc sensu intelligenda est tertia proposita Ampliatio, & DD. in ea citati.

7. Et conformiter ad hanc doctrinam, *in nostro Modo proced. in c.2. in secundo substantiali in fin. §. si autem his verbis statuitur.* Nemo torqueri potest, nisi delictum sit saltem semiplenè probatum, vel per vnum testem omni exceptione maioré, vel per inditia plenè probata, illi æquipollentia; Solam autem infamiam, etiam plenè probatam, quamuis ad interrogandum Reum legitimè, sufficere dictum sit; non tamen ad torturam sufficere, decernimus, secundum magis probabilem, & communem sententiam, cum sit inditium remotum à maleficio, & sæpe fallax.

Testes singulares (aliquãdo an sufficiẽter probent inditia) saltẽ ad torquẽdum.

8 Limitatur Ampliatio 3. vt aliquando legitimè inditia per testes probentur singulares, tendentes ad eundem finem, faciunt enim plures præsumptiones, generantes vnum inditium ad torturam, ita Fulgos. originaliter, Albertin. qui pluribus comprobat hanc limitationem, & ait, quod licèt in cognitione præsumptionum, seu inditiorum, singula inditia, & præsumptiones in genere suo plenè probata esse debeant, hoc intelligitur ad condemnandum, non autem quoad torquendum, & ita distinguendo, contrarijs respondet: Subscribunt limitationi Alex. Bertaz. Clar. Claud. Monticel. & plures alij relati à Far. *q.37. n.34.*

9. Sed ipsemet Farin. huic limitationi assensum non præbet *q. 37. num.38.* nisi tribus concurrentibus; Primum, quod testes singulares sint omni exceptione maiores; Secundum, vt si non deponant de ipso delicto, quo casu essemus in claris, deponant super inditijs delicto proximis, secus si super inditijs valde remotis, secundum Brunum, & Carer. Tertium, vt sint plura, quam duo inditia, & plures, quam duo testes singulares deponẽtes, qui animum Iudicis, quasi certum reddant, quod Reus deliquerit: Non enim est verisimile, quod tot testes singulares nõ suspecti talia dixissent, nisi Reus culpabilis esset, vt not. Turrecrem. & Petra; Et in isto casu loquitur etiam Mascar. alios citans *de probat. lib.2. conclus.894. num.11.* & DD. *hic sup. in limitatione citati*: Et facit ratio; quia licet testes singulares regulariter non probent, tamen si Iudici ita visum fuerit, benè probent, vt diffusè probat Gabr. & notat Farin. hoc totum *q. 37. n.38.*

10. De materia huius quæstionis copiosè Clar. Farin. & Mascar. *locis supra citatis.*

Inditia legitimè, vel minus legitimè probata, quantum valeant, & probant, Quæst. 63.

1. QVæ inditia requirantur, & quomodo probata esse

esse debeant ad inquirendum generaliter visum est *supra quæst.* 11. Ad inquirendum verò specialiter, visum *est supra quæst.* 13. Ad transmittendam verò inquisitionem, seu ad citandum Reum ad comparēdum, si sit absens: vel ad eum constituendum si sit præsens, & examinandum super delicto, quæ inditia, & quomodo probata, requirantur, agendum erit *infra q.* 78. 79. & 80. Ad torquendum autem *infra quæst.* 104. & 71. Et tadem ad condemnationem, *infra q.* 71. *num.* 6. *vsque ad* 10. Et ne pluries eadem repetam, ad prædicta loca, in quibus omnia sufficienter explicantur, lectorem remitto. *Vide etiam q.* 69. & 70.

Inditia requisita ad inquirendum generaliter, seu specialiter ad Reum citãdum, cõstituēdum, torquēdum, remissiuè.

2. Et pro nunc, accipe tantum hic compendio ex Clar. §. *fin. q.* 20. Quod ad inquirendum non modo generaliter, sed etiam specialiter sufficiunt leuia indicia, Saly. & Clar. *vers. ad inquirendum*, vbi exemplificat, & testatur de communi praxi. Grauia verò inditia ad trasmittendam Reo inquisitionem, seu citationem, sufficiunt, nec non ad eum tanquam Reum super delicto examinandum, & etiam torquendum, Clar. *ibidem in princ.* qui ex Corn. testatur de communi. Grauissima verò inditia sufficiũt ad condemnationem, Clar. *ibidem* vbi Baiar. bene declarat.

De prędictis inditijs compendiose ex Claro.

3. Quæ autem sint leuia, grauia, & grauissima inditia in genere loquendo, dictum est *sup. q.* 61. *num.* 7. De singulis verò inditijs agendum erit *in tota proxima secunda sequenti Sectione*, ad quam lectorem remitto.

4. De materia huius q. late Clar. *locis citatis*, & Farin. *q.* 36. *num.* 49. *vsque* 53. Et latius, an quis ex inditijs condemnari possit *q.* 86. *præsertim numero.* 29. 30. 51. 55. 57. & 66.

DE SPECTANTIBVS

Ad inditia in spetie, nempè de singulis inditijs particularibus.

Sect. Secunda.

1. IVxta ordinem supra propositũ in principio huius Tractatus 5. subdiuido hanc 2. Sectionem in tres articulos; In quorum primo agam de particularibus inditijs leuibus; In secundo de particularibus inditijs grauibus, & in tertio de particularibus inditijs grauissimis. Initium sumo à leuibus.

Diuisio sectionis 2.

DE PARTICVLARIBVS INDICIIS LEVIBVS,

Articulus Primus.

Quod dicatur leue inditium.

2. PRo declaratione tituli huius articuli, ad dignoscendum, quid sit inditium leue, repetendum est hic; leue inditium dici illud, quod facile, & sępe contingit abesse, Farin. *q.36. num.*54.; Et hoc leue inditium sufficit ad inquirendum, non solum generaliter, sed etiam specialiter contra aliquē de delicto; non tamen, vt Reus possit examinari super delicto, & in numero redigi Reorum, Clar. *q.* 20. *in princ. & vers. ad inquirendum*, ex Salyc. & cum Marian. testatur de communi praxi. Et consequenter obseruo, quod omnia, & singula inditia, quæ sub isto titulo de inditijs leuibus militant, minime pertingūt ad semiplenam probationem; cum vt dixi, inditia leuia non sint satis ad hoc, vt Reus, vt talis examinetur; qui tamen examinari proculdubio potest, dum contra se, semiplenam habet probationem, Bar. *in l. fin. num.*7. *de quæstion.* S.Thom. 2.2. *quæst.69. art.* 1. & 2. vbi Caiet. & ita communiter omnes Theol. & Summistæ. Inter inditia igitur leuia, primum locum cum Clar. *quæst.* 21. *in princ.* tribuatur famæ.

Ad quid valeat.

Ad semiplenā nō pertingit.

Quæ nam sint requisita famæ malæ, seu infamiæ, vt fidem aliquam faciat in criminalibus; Et his requisitis concurrentibus quantum probet; Quidue dicendū sit de fama bona, Quæst. 64.

1. PRæmitto primo; famam esse communem opinionem voce manifestatam, quæ dum est de bono dici solet fama, dum de malo, & de delicto dicitur infamia, Bar. & alij DD. communiter. *in l. de minori*, §. *tormenta ff de quæstion.* At etiam indifferenter fama sumitur pro bona, vel mala.

Fama, quid sit.

2. Præmitto secundo. Quod in ciuilibus legitime probata fama, cum omnibus suis requisitis, secundum magis cōmunem, plus probat quam semiplenè, & de hac magis communi testis est Farin. *quæst.*47. *num.* 54. & *seq.*; Imò in aliquibus casibus relatis ab eodem *num.* 86. *vsq. ad numerum* 144. plenè probat. In criminalibus verò,

Fama quā tum probet in ciuilibus.

3. Regula 1. sit. Ad hoc vt fama mala, seu infamia in criminalibus aliquam fidem faciat, plura debet habere requisita; quæ ad decem sequentia ex DD. redegi.

Plura requisita famæ, vt probet in criminali.

4. Requisitum 1. est, vt fama mala orta sit ex aliqua verisimili causa, ratione, vel coniectura, Bar. Corrad. Dec. Fely. Mascar. qui de communi, & Farin. plures etiam alios con-

Primum requisitum est, vt orta sit ex verisimili ratione, quam red dere debēt testes etiam non interrogati, & de his quæ per sensum corporis percipiuntur.

concordantes citans *quæst.* 47. *num.* 153.; Vnde testes deponentes super fama mala, sufficientem reddere debent scientiæ causam, aliàs nō probant, Clar. *quæst.* 6. *vers. illud*, ex Bar. & Corn. qui ait, quod in hoc omnes concordant, & Simanc. qui testatur de communi; Hancq; causam infamię testes adducere debēt, etiam non interrogati, ad hoc, vt probent, Abb. Fely. Innoc. Specul. & Mascar. *lib.* 2. *de probat. concl.* 895. *num.* 7. *& 9.* Alex. Aym. & Far. concordantes inducens *quæst.* 47. *num.* 308.: Et causa esse debet super his, quæ sensu corporis percipiuntur, ad hoc, vt testes probent, Clar. *quæst.* 6. *vers. illud*.

Quid in causis legitimis, sed de auditu.

5. Sed nota, quod testes in proposito exprimentes legitimas causas, quamuis de eis de auditu deponant, inditium faciunt, non tamen habile, nisi quando causæ illæ probatæ fuerint, puta causa inimicitiæ, vel alia similis, Blanch. Brun. Gram. & Foller. *in pract. crim. vers. dum capitula, quod suffodit vxorem num.* 28. *ad fin*.

Requisitum 2. fame, quod ortū habeat à fide dignis.

6. Requisitum 2. est, quod fama mala ortum habeat à fide dignis, & honestis personis non à malenolis, *cap. qualiter, & quando il secondo de accusat. & per hunc tex.* Bar. *in l. de minore* §. *plurium* vbi Alex. & Marsil. *ff. de quæstion.* Mascar. Foller. Farin. ad saturitatem citans *quæst.* 47. *num.* 156. & Clar. §. *fin. quæst.* 6. *vers. sed quid*, vbi ait, quod omnes ita fatentur; Hæc tamen qualitas, præsumitur, nisi contrarium probetur, Farin. concordantes citans *n.* 162.

7. Et nota, quo hæc duo proposita requisita debent simul concurrere, ad hoc, vt mala fama probet, secundum Abb. Ang. & Dec. *in cap. veniens num.* 17. *de testibus*, vbi etiam alios allegat DD.; Et hoc præsertim procedit, quando agitur de tortura inferenda secundum Farin. *q.* 47. *n.* 155. licet non desint tenentes vnum sine altero, ex dictis requisitis sufficere, quos refert Farin. *nu.* 154. 157. *& seq.*; sed hos non sequaris.

Dum agitur de re turpi in loco vili, fama potest habere locum à turpib.

8. Limita requisitum secundum in quo dictum est; Originem famæ malæ, debere esse ab honestis personis, & fide dignis; vt non procedat, quando agitur de aliqua re turpi, tunc enim nō est contemnenda fama, quæ à turpibus habet ortum; puta si agatur de re turpi cōmissa in lupanari; talis enim fama poterit oriri à lenonibus, & meretricibus, nō à Doctoribus, & Æquitibus, qui ibi non solent versari.

9. Vel si agatur de chartis, seu taxillis falsis, poterit fama ortum habere à lusoribus, & barris, & talis fama à Iudice contemnenda non erit, ita Clar. *vbi supra*; & hanc famam benè probare tenuerunt etiā Salyc. Ludou. Piguer. & Farin. *q.* 47. *num.* 160. & consensit Mascar. *lib.* 2. *de probat. concl.* 749. *num.* 19.

Tertium requisitū vt fama sit vniformis.

10. Requisitum 3. ad hoc vt mala fama aliquam fidem faciat, est, vt sit vniformis, si enim non sit vniformis, sed varia puta, quia varij varia dicunt, in criminalibus præsertim, non probat, Bal. Butr. Corrad. Rolan. Farin. *quæst.* 47. *num.* 163. *& 164. vbi in seq.* declarat, quando sunt plures famæ contrariæ, quæ magis attendenda sit.

11. Requisitum 4. vt mala fama

probet, est, vt sit orta ante inquisitionem, seu Rei carcerationem, nā si orta sit post inquisitionē, vel Rei carcerationem, nihil operatur, Bertaz. Bursat. Carer. Foller. Gram. Petra, & Farin. *q.47. num. 176.* Et idem dicunt Carer. Gandin. Hieron. de Monte, & Farin. *num. 177.* quando fama mala orta non esset statim post delictum, sed ex interuallo.

Quartum vt sit orta ante inquisitionem, vel Rei carcerationem.

12. Limita hoc requisitum 4. vt procedat, dum causa famæ non manifestatur, si enim malæ famæ causa manifestaretur, ex qua orta est rationabiliter, operaretur mala fama suum effectum, etiam si orta esset post inquisitionem, carcerationem, & non statim, sed ex interuallo post delictum, secundum Bar. *in l. de minore, §. plurium, & ibi* Alex. *ff. de quæstion.* Salyc. Boss. Monticel. & Farin. *q.47. n.168. & seq.*

Nisi causa famæ manifestetur.

13. Requisitum 5. vt mala fama fidem faciat, est, vt non sit affectata, nam si affectata esset, & procurata nihil probaret, Bar. Foller. Mascar. & Farin. *q.47. num. 180.*

Quintum vt non sit affectata.

14. Requisitum 6. est, vt mala fama probetur ad minus per duos testes, vt probata dicatur Abb. Bart. Dec. Fely. & Masc. qui alios citans testatur de communi *lib.2. de probat. concl.749.* Clar. *§. fi. q. 6. vers. sciendum*, vbi ait, quod in hoc omnes concordant. Bene verum est sufficere si huiusmodi testes singulares sint in tempore, loco, & personis, à quibus audierunt, & etiam in causa scientiæ, Bar. Bal. Alex. & Mascard. *lib.2. de probat. concl. 749. num. 23.* vbi etiā alios inducit, Gand. Marsil. Rimin. qui testatur de magis communi, & Farin. alios concordantes citans *quæst. 47. num. 265.*; quicquid aliqui ab eodem relati *num. 266.* contra dicant; Et vlterius nota, sufficere vt à dictis testibus Iudex extraiudicialiter se informet de mala fama, secundum Butr. Innoc. Mars. & Merend. quos refert Farin. *num. 319.*; Vbi tamen ipse limitat, vt talis probatio extraiudicialis minimè ad condemnandum valeat, sicut nec etiam ad reum torquendum.

Sextū, vt per duos testes probetur, licet in aliquib. singulares sint.

An sufficiat extraiudicialis informatio.

15. Requisitum 7. est, vt testes probantes famam malam, sint ipsi bonæ famę, & omni exceptione maiores, Bursat. qui de cōmuni Bertaz. Dec. Fely. Marsil. Marcar. Petra, & Farin. alios etiam citans *q.47. num. 210.* Et hæc qualitas secundum magis communem DD. est articulanda; sed de consuetudine in statu Ecclesiastico non articulatur Farin. *n. 211. & seq.*

Septimū, quod testes sint idonei.

16. Requisitum 8. est, vt testes interrogati, quid sit fama, rite respondeant, aliàs malam famam non probant, Clar. *quæst.6. vers. postremo*, vbi de communi, de qua etiā Claud. & Marsil.; Et ita tenuerunt Alex. Mascar. & Farin. concordātes alios inducens *q.47. nu.219.* Satis tamen est, vt testes respondeant per verba facti, & grosso modo, Bar. *in l. 1. ff. si cert. pet.* vbi omnes eum sequuntur.

Octauū, vt interrogati testes quid sit fama recté respōdeant.

17. Requisitum 9. est ad malam famam probandam, vt testes, etiam non interrogati nominent authores, à quibus famam audierunt, Mascar. qui alios citat, & testatur de communi, *de probat. lib.2. concl.749. num.13 & seq.* Innoc. *in cap. qualiter, & quando il 2. de accus.* quem sequū-

Nonum, vt etiam non interrogati testes nominent auctores, à quibus audierunt.

tur

tur communiter DD. & Farin. ad saturitatem citans *qu.* 47. *num.* 229. *& seq.* qui *nu.* 231. testatur de magis communi; Quicquid aliqui contradixerint, dum testes de authoribus non sunt interrogati. Et nota, quod saltem duo nominandi sunt, Foller. & Baiar. ad Clar. *quæst.* 6. *vers. sed quid*; vbi subdit hoc intelligendum esse, dum fama habet ortum solum à dicto personarum; Si enim ortum haberet à facto, tunc, ait, non oporteret nominare quemquam. Sicut nec etiam hæc nominatio requiritur, quando fama mala confirmatur ex coniecturis probabilibus Bal. Bar. & Mascar. *de probat. lib.* 2. *concl.* 749. *num.* 20. & hos sequitur Farin. ibidem alios concordantes citans.

Sed contra.

Quid si fama oriatur à facto, vel cõfirmetur coniecturis probabilibus.

18. Requisitum 10. est; vt fama mala legitimè dicatur probata testes dicere debent, se publica voce, ita à populo audiuisse, vel se ita audiuisse publicè dici, hoc enim requiritur, satisque est, Bal. *in cap. præterea de testibus num.* 10. Et hæc Bal. opinio, vt ait Cassad. communiter in Rota Romana seruatur, Paris. testatur de communi obseruantia in curia Romana, Calcan. de communi, quę, in iudicando, seruandam esse ait, & hanc opinionem tenuerunt, Bursat. Marsil. Salyc. & plures alij, quos refert, Mascar. *vbi sup. n.* 4. & Clar. *§. fin. q.* 6. *vers. debent etiam, ibi, sed certè*, vbi ait, quod opinio contraria Bart (de qua *infra n.* 19.) est multum aspera, & si teneretur in praxi, vix reperiretur ex mille testibus vnus, qui rectè super fama deponeret; Et Bal. opinionem esse magis seruatam dicunt Bursat. & Calcan. relati à Baiar. apud Clar. *ibidem*; subscribunt etiã Baldo, plures relati à Farin. *q.* 47. *num.* 257. præsertim Gandin. & Monticel.; Et hæc opinio propter Rotæ authoritatem magis seruatur in praxi, teste Farin. *num.* 259.

Decimũ. Vt testes per congrua verba deponant, & quæ ista sint.

19. Non est hic reticendum Bart. *in l. de minore §. plurium ff. de quæstion.* sustinere, quod ad famam malam probandam non sufficiat, si testes dicant, se ita publicè dici audisse, sed quod debeant dicere, se audiuisse à maiori populi parte, aliàs non probent, & hæc Bar. opinio magis communis videtur, & pro ea ad saturitatem concordantes citantur à Farin. *q.* 47. *nu.* 237. *&* 258. Non per hoc tamen est recedendum à Bal. opinione, quæ præsertim in foro militat Ecclesiastico, & Canonico, teste Farin. *n.* 260.; Dummodo testes adducant rationes, & coniecturas verisimiles, ex quibus orta est fama mala, Aym. Hieron. de Monte, Michael Crass. Petra, & Farin. *n.* 259.

Opinio Bar.

20. Limita generaliter prædicta requisita, & præsertim primum, & nonum, vt non sit necesse, omnia illa simul concurrere, dum fama mala probata est per decem testes, hi enim famam probant, quamuis de ea formaliter non deponant, puta, non exprimendo causas, & auctores, Abb. Alex. Bal. & Mascar. *de probat. lib.* 2. *concl.* 749. *num.* 21. Boss. Bursat. qui alios citans testatur de communi, sed requiritur, vt hi testes sint habiles, aliàs secus, Natta, Petra, & Far. *q.* 47. *n.* 270.

Quid si 10. testes habiles famam probatent.

21. Regula 2. sit. Fama mala, quamuis plenè probata, non solum in criminalibus, plenam non facit

proba-

probationem, vt latè & solidè probat Mascard. *de probat. lib.* 2. *concl.* 753. *num.* 1. sed in criminalibus, nec semiplenam inducit probationem, *glo. in ca. veniens, il primo*, & ibi Abb. Bald. Butr. Dec. Felyn. & Imol. *de testibus*, Mascard. *concl.* 754. *num.* 1. concordantes inducens, Far. *quæst.* 47. *num.* 59. qui etiam plures concordantes citat inter quos Bero. & Blanch. de communi testantur.

Fama mala plene probata in criminali non inducit semiplenam.

22. Ex hac Regula patet famã malam contineri sub præsenti primo titulo de inditijs leuibus, sub quo, vt probaui *supra in rubrica huius* tituli, immediatè ante hanc quęstionem num. 1. militant omnia inditia, quæ ad semiplenam non perueniunt probationem.

23. Ampliatur primo Regula 2. seu potius ex ea infertur; famam malam iunctam cum teste vnico de visu non facere in criminalibus plenam probationem, *gl. in cap. veniens*, vbi Felyn. *de testibus*, Bar. Dec. Nouel. Oldrad. & Mascar. *de probat. lib.* 2. *concl.* 757. *nu.* 3. Ang. Cyn. Dyn. & Farin. plures alios inducens *num.* 8. Clar. §. *fin. q.* 63. *vers. vlt.* vbi de communi; & ait idem dicendum esse de quacunque alia semiplena probatione, quæ iuncta cum mala fama non plenè probat, citans dictam gl. Marsil. & Dec. qui testatur de communi. Quid verò dicendum sit, dum cum teste vnico, & mala fama coniunguntur alia inditia, vide Farin. *q.* 47. *n.* 82. *& seq.*

Vnde cũ teste legitimo non plene probat.

24. Ampliatur secundo Regula 2. vt (quamuis secundum *gl. in l. cum probatio ff. de probat.* quam sequitur Clar. *q.* 20. *post princ. & vers. ad torturam*, minus quam semiplena sufficiat ad torturam) fama mala in genere sola non faciat indiciũ ad torturam, sed iunctis alijs, Alex. Bar. Bertaz. Boss. Brun. Menochius, & Farin. *quæst.* 47. *num.* 205.; puta si cum mala fama in genere, esset iuncta aliqua leuis suspicio delictũ attingens, Clar. *q.* 21. *vers. fama sola, ante fin.*; Dices; quid operatur mala fama in genere? Respondeo quod facit contra Reum præsumptionem tantum de delicto, de quo inquiritur, secuncum Aret. Alex. Bar. Bal. Felyn. Marsil. Salyc. & Mascard. *de probat. lib.* 2. *concl.* 831. *num.* 10. vbi hos, & alios refert, Gandin. Menoch. & Farin. *n.* 199. Et nec vsque huc pertingit, nisi mala fama sit in eodem genere delicti, de quo Reus inquiritur, ita Mascar. cum relatis ab eo *vbi supra* Blanch. qui de cõmuni, Cason. qui ait, quod ita dicunt omnes, & Clar. *q.* 21. *parum post princ.* Bal. Boss. Imol. & plures alij citati à Farin. *n.* 204.; Sed neç in his terminis fama mala in genere, facit inditium ad torturam, iuxta tradita à DD. citatis *in principio huius Ampliationis*, qui in casu nostro loquuntur.

Et sola in genere non facit inditium ad torturam.

Quid operetur.

25. Ampliatur tertio Regula, vt nec etiam mala fama in specie inditium ad torturam faciat, Blanch. Foller. Duennas, & plures alij, quos refert, & sequitur Clar. *q.* 21. *in princ.* inter quos Ias. & Marsil. testantur de communi, ita etiam Bar. Bal. Felyn. & Mascard. *vbi sup. n.* 5. cumulans plurimos alios concordantes, Bertaz. Menoch. & Far. *q.* 47. *n.* 4. vbi citat ad saturitatem DD. inter quos multi testantur de communi, & ipsemet *n.* 6. testis est

Nec in specie facit inditium ad torturam.

de

de communiori, magis in praxi seruata, veriori, & rationabiliori. Quamuis non desint DD. relati à Far. *n.* 5. tenentes malam famam in specie inditium ad torturam facere.

Sed contra.

Iuncta cũ inditijs sufficit ad torturam.

26. Limitatur primò Ampliatio 3. vt licet de se, sola mala fama in specie, non faciat inditium ad torturam, iuncta tamen cum alijs inditijs, vt cum inimicitia, vel fuga Rei, seu minis, vel cum fama mala inquisiti in genere, sufficiens faciat inditium ad torturam, Aug. ad Ang. Farin. & plures alij citati ab eodem Far. *q.* 47. *n.* 17. *vsq; ad n.* 24.

Sicut etiã in delictis admodũ difficilis probationis.

27. Limitatur secundò Ampliatio 3. in delictis admodum difficilis probationis, in quibus mala fama in specie inditium facere ad torturam, dixerunt Clar. & Menoch. *de præsump. lib.* 1. *q.* 89. *n.* 34. Ferrans Gargiar. Rimin. & Farin. *q.* 47. *n.* 11. dummodo subdit *n.* 12. hæc fama sit legitimè probata, & orta ab aliqua verisimili coniectura.

Nec non famã in specie vehemens.

28. Limitatur tertiò Ampliatur 3. vt fama in specie vehemens, faciat inditium ad torturam, Boss. Foller. Fely. Mascar. Menoch. & Farin. qui plures etiam alios citans *q.* 47. *n.* 28. ait omnes DD. hoc vno ore fateri: Quando verò hæc fama dicatur vehemens, remittitur arbitrio Iudicis secundum Mascar. *de probat. lib.* 2. *concl.* 754. *n.* 7. vbi alios refert, Boss. Menoch. & Farin. plurimos citans *n.* 29. Iudex autem arbitrium suum regulabit, vt non iudicet vehementem esse talem famam, nisi vltra alias conditiones, ortum ẽt habeat ex probatis causis, seu coniecturis verisimilib. grauib. & vrgentibus, Blanc. Carer. Ciryll. Fely. Foller. & Farin. *n.* 33. Sed animaduerte, quod hæc 3. limitatio coincidit cum proposita limitatione prima, fama enim hic explicata, non est simplex, sed adminiculata dictis causis, seu coniecturis, vt not. etiam Far. *n.* 35.

Bona fama præsumitur.

29. Regula 3. sit. Bona fama, etiam non probata, in dubio præsumitur, non mala, sicut quis præsumitur bonus, & bonæ conditionis, *c. dudum, & c. fin. de præsumpt.* Menoch. de præsumpt. *lib.* 5. *præsumptione* 1. *n.* 1. *& seq.* vbi latè Regulam iuribus, & DD. comprobat, tanquam veram, & magis communem, Aym. Marsil. & Farin concordantes etiam alios citans *q.* 47. *num.* 277.; qui *n.* 278. *& seq.* probat hoc præsertim procedere, concurrentibus bona patria, educatione, parentibus, nobilitate &c. illius de cuius fama agitur.

Probatio bonæ famæ in genere tollit probationem malæ famæ in genere.

30. Ampliatur primò Regula 3. vt bona fama alicuius probata in genere, tollat malam eiusdem famam pariter in genere, & omnem præsumptionem ex probatione malæ huius famæ redundantem, Anch. Aym. Bal. Card. Alex. Curt. Corn. Gozad. Mars. & Mascar. *de probat. lib. primo concl.* 234. *n.* 4. Hect. Æmil. qui concordantes adducit, Bertaz. Ias. & Farin. alios citans *q.* 47. *num.* 181. qui *n.* 183. testatur de communi, & veriori, quicquid aliqui DD. *ibidem citati*, dicant; Quia cum probatione bonæ famæ, quæ iuxta propositam Regulam 3. à iure præsumitur; congruit etiam præsumptio naturalis, Mascar. *ibidem n.* 5. & Farin. ad saturitatem citans *n.* 182. Et mul-

multo magis bona fama probata in specie, tollit probationem malæ famæ in genere, Bursat. qui de communi, Natta. & Far. n.184.

31. Ampliatur secundò Regula 3. vt propterea magis credatur testibus deponentibus de bona fama, licet deponentes de mala sint in maiori numero, Abb. Alex. Anchar. Bal. Card. Alex. Corn. Fely. Innoc. & Mascar. hos, & alios, citans, *vbi sup. concl.* 135. *n.* 1.; Quamuis aliqui ab eodem *relati n.* 3. contradicant.

An magis credatur deponentibus de bona fama licet in minori numero.

32. Limitatur primò Regula 3. vt licet præsumatur fama bona, optima tamen non præsumatur fama, Alciat. qui de magis communi, Mascar. Menoch. Far. et alij *q.*47. *n.*282.

Optima fama non præsumitur.

33. Limitatur secundò Regula 3. vt in præiudicium tertij, nec bona fama præsumatur, Abb. Bar. Dec. Fely. Roman. et Mascar. plures etiam alios citans *lib.* 2. *de præsumpt. concl.* 1005. *n.*60.

Nec bona in damnū tertij.

34. Limitatur tertiò Regula 3. vt fama bona non præsumatur, sed probanda sit, vbi lex, vel statutum eam requirit, Aym. Gabr. Menoch. et Far. *q.*47. *n.*294.

Vbi ius bonam famā requirit, probāda est.

35. Limitatur quartò Regula 3. vt fama bona non præsumatur in eo, qui aliàs fuit malæ famæ Masc. Menoch. & Farin. alios citans *q.*47. *n.*298.

In eo qui fuit malę famæ bona non præsumitur.

36. Limitatur quintò regula 3. vt licet bona fama in genere præsumatur, non tamen per hoc operetur, vt inditiatus ad torturam, ab hac eximatur, talem enim esse absolutè torquendum dixerunt, Clar. §. *fin. quæst.* 60. *vers. frequens*, vbi testatur semper sic se vidisse seruari, Alex. Curt. Cæpol. Bertaz. Plot. qui de communi testatur Bursat. Farin. et alij ab eo relati *n.*187. et faciunt, quæ tradit *in seq.* subdens *num.* 192. hanc opinionem esse rationabiliorem, et magis seruatam; Quamuis secundum magis communem, et canonizatam per torrentem consulentium pro Reis, in proposito casu Reus non esset torquendus, et ita tenentes cumulat Farin. *n.*186. Non recedas à limitatione, sed eam sublimita, vt Reus quidem torqueatur, sed leuius, ita Cason. et Farin. qui testatur de vera, et obseruata *n.*192. et faciunt ea quæ Farin. ait *n.* 193. 194. & 197. Imò vlterius operatur bona fama, nempe, vt Reus confessus, qui toto tempore vitæ suæ aliud non commisit delictum, mitius puniatur, Alex. Bertaz. Tiraq. et Farin. *n.*185.

Bona fama præsūpta non eximit à tortura inditiatū ad eam.

Sed contra.

Bona fama facit, vt Reus mitius puniatur.

37. De materia huius quæstionis latè Clar. et Mascar. *locis sup. citatis*, et Far. *q.*47.

An de socijs criminis possit interrogari Reus Confessus; Qui nominando socios, an & quale inditium faciat. Et remissiuè quale inditium faciat testis vnicus inhabilis, &c.

Quæst. 65.

1. Regula 1. sit. Reus confessus non potest regulariter de criminis socijs interrogari *l. fin. C. de accusat. & c.* 1. *de confessis*, et est communis sententia omnium secundum Io. de Amic. et Clar. §. *fin. q.* 21. *vers. dictum socij*; ita senserunt Alex. Anchar. Hippol. Marsil. Bal. qui reddit hanc rationem; quia confessus de se crimen est infamis, faci-

Reus confessus nō est de socijs interrogandus

facinorosus, vilis, et suspectus, et Mascar. plures etiam alios concordantes inducens de probat. *lib.* 3. *concl.* 1311. *seu* 1318. *n.* 1. Boss. Gomez, qui de communi, Ludou. Peguer. (reddens rationem) quia lege naturali, et Diuina tenetur quis sui amici secretum celare; Et ideo ait Iudex interrogans de socijs in casu, in quo de iure non potest, peccat; et Farin. alios etiam DD. cumulans *q.* 43. *n.* 3.

Iudex interrogans peccat.

2. Accipe ampliationes, seu potius exemplificationes in pluribus delictis specialibus, in quibus Regula proposita verificatur.

3. Ampliatur primò Regula 1. vt fur non possit interrogari de socijs criminis, Carer. Foller. Gram. Marsil. Mascar. Menoch. Rolan. Salyc. & Farin. *n.* 43. Quicquid contra dicant, Bar. Clar. Cartar. & alij, à Farin. relati *n.* 44.; Quos non sequeris, nisi in fure famoso, vel in furto talis qualitatis, vt non potuerit per vnum solum committi, seu in latronibus, qui in vijs publicis viatores spoliant, & non solent esse soli, vt declarat Farin. *n.* 43. *&* 45.; Qui *n.* 106. reprobat quandam distinctionem, quam afferunt aliqui ex Bar. de criminibus commissis in alterius iniuriam.

Quid in fure.

4. Ampliatur secundò Regula 1. vt Simoniacus, dum criminaliter agitur, de socijs criminis non sit interrogandus, Farin. plures DD. citans *n.* 53.

In Simoniaco.

5. Ampliatur tertiò Regula 1. vt falsarius instrumenti, vel alterius scripturæ de socijs criminis interrogari non possit, Dec. Fulgos. & Mascar. *de probat. lib.* 3. *concl.* 1311. *seu* 1318. *n.* 5. Bertaz. Menoch. Natta. Rolan. Socin. & alij relati à Farin. *q.* 43. *n.* 47. *&* 48.; Qui *num.* 49. cum Bertaz. hoc existimat verum, dum apparet, quod falsarius falsum commisit ex se ipso, propter particularem inimicitiam, seu similem causam; tunc enim non potest interrogari de mandatoribus, seu subornatoribus; secus, quando quis commisit falsum in aliqua scriptura ad se non spectante, sed ad alium; vel quando testis examinatus ad alterius instantiam, falsum deposuit; tunc enim potest interrogari, & etiam torqueri, ad cuius instantiam, preces, & subornationem fecerit; quando enim quis ex se nullam habet causam delinquendi, semper de mandante potest interrogari, *ibidem* Farin. nec non *q.* 37. *n.* 154. *&* 155. citans Bertaz. Boss. Clar. Dec. Foller. & plures alios, testaturque de communi.

In falsario scripturæ.

6. Ampliatur quartò Regula 1. vt homicida non possit interrogari de socijs criminis, Bar. Boss. Corrad. Gramm. Mascar. Menoch. & Farin. *q.* 43. *n.* 50.; Qui *in seq.* hoc verissimum esse ait, dum homicida habet causam occidendi; Secus si nulla appareat causa, quia tunc non solum potest interrogari de mandante, sed etiam torqueri, iuxta tradita *hic sup. n.* 5.; Et idem dic, dum adsunt inditia tractatus præcedentis cum alijs, vel dum in homicidio plures constat interfuisse, Alber. Blanch. Ludou. Peguer. & Farin. *n.* 50. *&* 107.

Quid in homicida.

7. Pluribus modis limitanda est Regula 1. eiusq; limitationes inuenies *infra q.* 80. *à n.* 31. *vsq; ad n.* 38.

Limitationes remissiue.

Socius criminis nō facit inditium ad torturam.

8. Regula 2. sit. Socius criminis regulariter in criminalibus non facit contra nominatum inditium ad torturam, Ang. & ad eum Aug. qui de communi, de qua etiam Bertaz. & Mascar. & de magis communi Boer. cum his concordant Marsil. Rom. Farin. & plures alij ab eo relati *q.43. n.4.* vbi reddit rationem, quia, dum quis se facit socium criminis, fatetur se infamem, & fide indignum.

Licet sacerdos aliàs bonæ famæ.

9. Ampliatur primò Regula 2. vt socius criminis non faciat inditium ad torturam, quamuis esset aliàs vir bonæ vitæ, famæ, existimationis, & dignitatis etiam sacerdotalis Abb. Bursat. Bertaz, Boer. Mascar. & Far. *q.43. n.24.*; Et si in dicto perseueret vsq; ad mortem, Farin. plurimos citans *n.28.*; Et licet ille, contra quem deponit esset malæ famæ, Ang. Corrad. Gandin. & Farin. alios concordantes inducens *n.25.* Intellige hoc vltimum in criminibus non exceptis; in exceptis enim tale dictum cum mala fama nominati inditium vtique ad torturam facit, Ang. Aug. ad eum, Corrad. Monticell. & Farin. *n.26. & 27.*

Et confocius famę malæ.

Quid in exceptis.

Quid in socio mediatore, vel mandatario.

10. Ampliatur secundò Regula 2. vt non solum socius criminis, qui idem delictum commisit, puta fornicator contra fornicatam, non faciat inditium ad torturam, sed nec etiam mediator, puta, leno in ordine ad fornicatores, Campeg. Corrad. Saly. & Far. *q.43. n.31.* seu mandatarius homicidij, contra mandantem, Nouell. & Clar. *§. fin. q.21. vers. & ex hac*, qui testantur de communi, Bal. Bertaz. Boss. Carer. Montic. & Farin. alios etiam referens *q.44. n.2.* qui per totam illam q. agit de mandatario.

11. Ampliatur tertiò Regula 2. vt socius criminis ad torturam inditium non faciat, quamuis, non vt Reus, sed vt testis esset examinatus, Fulgos. Ias. Paris. & Mascar. *de probat. lib.3. concl.1311. seu 1318. n.8.* Alex. Bertaz. Dec. & Farin. *q.43. num.5.*

Vel in socio examinato, vt teste.

12. Ratio est, quia in criminalibus socio criminis non creditur, Mascar. *ibidem* ad saturitatem citans, Gomez, qui de communi, Specul. & Far. concordantes inducens *num.8.*

Ratio.

13. Limitatur hæc ratio, vt procedat quoad inculpationem, nam quoad exculpationem bene creditur socio criminis, dum ipse est in fortijs curiæ, & ex officio Iudicis, vel ad instantiam Accusatoris, de complicibus examinatur, Mascar. *de probat. lib.3. concl.1130. seu 1135. n.15.* Aym. Claud. Io. de Amic. & Farin. *q.43. à n.11. vsq; ad 14.* vbi & rationes, & plures alios inducit DD.: Et quamuis eius dictum non adeo valeat, vt vllo modo tollat plenam probationem in contrariū, iuxta tradita à Farin. *n.17.*; Nihilominus, si Reus tantum ad torturam esset inditiatus, exculpatio socij criminis, faceret, vt non posset torqueri, Farin. cum adductis ab eo *num.18.* At si socius criminis exculpans, esset extra carceres, & à socijs criminis adduceretur in testem ad eorum defensionem, tunc huic non crederetur; & ita Farin. declarat DD. ab eo citatos *n.10.* dicentes, socio criminis exculpanti non credi,

An socio criminis testi, exculpante credatur.

di, nempe Bal. Boer. Campeg. Mascar. & alios.

14. Ampliatur quartò Regula 2. vt nec duo, vel plures socij criminis ad torturam inditium faciant, in casibus, in quibus de iure de complicibus Reus non potest interrogari, Farin. q.43. n.41. vbi ait, ita intelligendos esse DD. ab eo diffusè relatos q.43. n.34. & seq. dicentes, plures socios criminis non facere inditium ad torturam; In casibus enim, in quibus de iure Reus de socijs interrogari potest, faciunt plures socij criminis inditium ad torturam, Boss. & Farin. n.41. etiam quod essent singulares, Clar. Bonacos. Carer. Claud. Pegna, & Farin. n.38.

Plures socij criminis, quod inditium faciant, dũ de socijs nõ potest interrogari.

15. Limitatur Regula 2. vt in criminibus exceptis, dictum socij criminis faciat inditium ad torturam: Quæ autem sint ista crimina excepta, reperies infra quæst. 80. n. 34. Probationes verò diffusas, & solidas, quod in exceptis, dictum socij criminis inditium ad torturam faciat, habes apud Farin. quæst. 43. à num. 56. vsq; ad numerum 124. Et in his ego non immoror, tantummodo hic tangens, hanc limitationem in genere approbari ab Alex. Ang. Bar. Boer. Foller. Farin. & alijs ab eo citatis d. n.56. vbi in sequentibus vsque ad d. num. 124. eandem limitationem probat in singulis exceptis delictis.

In exceptis socius criminis facit inditiũ ad torturam.

16. Sublimita primò Limitationem, vt non procedat in socio criminis patiente plures defectus, puta, si etiam esset aliunde infamis, criminosus, seu aliàs inhabilis, Butr. Imol. Ruyn. & Mascar. concordantes citans de probat. lib. 3. concl. 1311. seu 1318. num. 41. Bursat. & Bonacos. qui testantur de communi, Bertaz. Foller. Menoch. & Farinac. alios etiam referens quæst. 43. num. 178. & sequentibus, in quibus exemplificat in socio criminis inimico, vel periuro.

Nisi patiatur plures defectus.

17. Sublimita secundò Limitationem, vt socius criminis non faciat in exceptis inditium ad torturam, nisi suum dictum in tortura confirmet, quia infamis redditus est ex confessione delicti, infamis autem non admittitur sine tortura, Marsil. cum citatis ab eo in pract. num. 62. §. diligenter; Vnde socium criminis non facere, etiam in exceptis inditium ad torturam, nisi in tortura suum dictum confirmet, tenuerunt Alber. Alex. Fulgos. Bertaz. Blanch. Gandin. Marsil. & Mascar. vbi supr. num. 38. Bursat. qui de communi, cum Hieron. de Monte, & Farin. de magis communi, quæst. 43. num. 134. vbi citat Boss. Clar. Menoch. & plures alios concordantes. Et hæc tortura ad hoc specialiter est adhibenda, ita vt non sufficiat illa prima tortura, in qua Reus confessus fuerat delictum, sed illa ratificata, iterum (leuis tamen) tortura ad hunc finem adhibeatur, Farin. num. 137. Vlterius nota, quod tortura, ex qua emanauit confessio socij criminis, ad hoc vt inditium faciat, debet esse legitimè data, aliàs secus, Bursat. Carer. Monticel. & Farin. num. 193.

In exceptis cũ tortura inditiat ad torturam.

18. Sublimita tertiò Limitatio-

nem,

Dictum socij criminis in exceptis inditium facit ad torturã concurrentibus adminiculis, aliàs non; & vsque ad n. 26. qualia esse debeãt adminicula exemplificatur.

nem, vt in criminibus exceptis dictum socij criminis inditium faciat ad torturam, dum etiam concurrunt aliqua alia adminicula, & præsumptiones, Saly. quem referens Boss. ait, quotidiè hoc practicari, & Clar. §. *fin. quæst.* 21. *vers. Sed quid in criminibus exceptis*, vbi testatur ita sæpe vidisse seruari, Brun. Moncad. Decian., qui dicit, quod in hoc omnes conueniunt, & est omnium communis opinio, & Farin. *quæst.* 43. *num.* 145. *&* 146. Si enim inditium, vel præsumptio non concurrant, nec in exceptis dictum socij criminis ad torturam inditium facit, Mascar. ad saturitatem concordantes citans *vbi sup. num.* 52. Boss. Bertaz, Menoch. Decian. Boer. qui testatur de communi, & Farin. innumeros cumulans *num.* 147. *vsque* 151. vbi exemplificat in crimine læsæ Maiestatis, & in hæresi.

19. Qualia verò debeant esse dicta inditia cum assertione socij criminis concurrentia, ad hoc vt sufficiant ad torturam, variæ fuerunt DD. opiniones, à Farin. relatæ *quæst.* 43. *num.* 156. *vsque* 162.; Tu autem dic, quod in exceptis criminibus, (in his enim in omnibus sequentibus casibus loquemur.)

20. Primo dictum socij criminis facit inditium ad torturam concurrente inimicitia capitali nominati cum occiso, Montic. & Farin. *q.*43. *n.*168.

21. Secundò concurrente fama speciali contra nominatum, Aym. Blanch. Calcan. Carer. Decian. Gramm. Montic. & Far. *n.*168.

22. Tertiò fuga nominati, Gram. Paris. Menoch. & Mascar. *de probat. lib.* 3. *concl.* 1311. *seu* 1318. *num.* 53. Bald. Decian. & Farin. *n.*170.

23. Quartò concurrente conuersatione stricta, & assidua cum nominato, & tali, vt verisimile sit, inter eos delictum fuisse tractatum, Farin. *num.*173. vbi alios citans testatur de magis communi.

24. Quintò concurrente alloquutione facta ad aures cum nominato immediatè ante delictum, Monticell. & Farin. *num.* 175. *& sequ.*

25. Sextò concurrentibus testibus de auditu, Aym. Decian. Soc. & Farin. *n.*163.

26. Et nota, quod hæc inditia iuncta dicto socij criminis, tunc in exceptis sufficientia erunt ad torturam, dum tale dictum est adeo verisimile, vt Iudex certo credat, nominantem non mentiri, Alex. Aret. Marſ. Rolan. & Mascar. *de probat lib.* 3. *concl.* 1311. *seu* 1318. *n.*45. Bal. Decian. Menoch. Farin. & plures alij ab eo relati *quæst.* 43. *n.*177.

27. De materia huius quæstionis latè Clar. Farin. & Mascar. *locis in ea citatis*.

28. Hic esset locus agendi de inditijs resultantibus ex depositione testis vnici, seu singularis, inhabilis, siue patientis aliquas oppositiones in dictis, seu in examine; Sed quia de his omnibus actum est supra, nempe, de teste inhabili in communi, à *q.*39. *vsque ad* 42.; De testibus inhabilibus in particulari, puta, de teste inimico, familiari,

Plura ad rem remissiue ad supradicta.

liari,

liari, infame, criminoso, periuro, vili, infante, & similibus *à qu.26. vsque ad* 38.; De patientibus oppositiones in eorum dictis, vel examinibus, vt quia sint vacillantes, contrarij, falsi, examinati sine iuramento, suggestiuè, non à Iudice causæ, &c. *à q.45. vsque ad 56.*; De teste vnico *q.43.*; De teste singulari *q.44.*; Et si volueris videre de teste habili, de eo egi *q.57.*; Vnde ad iam determinata in citatis locis lectorem remitto.

An, & quale inditium faciat inimicitia contra Reum inimicum, Quæst. 66.

Quotuplex sit inimicitia & de eius causis remissiue.

1. PRæmitto primò, quod duplex est inimicitia, grauis, seu capitalis, & leuis, seu non capitalis; Et quænam talis dicatur vide *sup. quæst.26.n.18. & 19.* Et quia ad ostendendum, quod quis sit inimicus capitalis, sufficit, vt quis probet causas capitalis inimicitiæ, vt visum est *ibidem n.12.*. Has capitalis inimicitiæ causas reperies *sup. q.27. per totam*.

Inimicitia capitalis ad leuia pertinet indi̇tia.

2. Præmitto secundò Inimicitiam etiam capitalem pertinere ad leuia inditia, contra Reum inimicum, cum, vt probabitur proximè, sola non faciat inditium ad torturam.

Inimicitia capitalis non facit inditium ad torturam.

3. Regula sit. Inimicitia sola, etiam capitalis, non facit inditium ad torturam de delicto contra inimicum Reum, nisi concurrente aliquo alio inditio, vel coniectura, seu adminiculo, Gomez, qui de communi, Gramm. qui de magis communi, Boss. qui ait ita practicari, & Clar. hos referens, & sequens *q.21. vers. inimicitia*, Carrer. qui ait ita communiter receptum ab omnibus, Marsil. & Mascar. *de probat. lib.2. concl.901. n.6.* Bar. Iacob. de Beluis. Imol.& Aug. ad Ang. *de malef. in verbo, quod fama publica præceden. num.* 50. Blanch. Cyril. Menoch. qui de recepta, & seruata opinione, & Farin. qui *q. 49. n.102.* vltra præcitatos inducit duodecim alios DD. Licet plurimi, & grauissimi DD. relati ab eodem Farin.*num.89.* senserint, solam grauem inimicitiam inditium ad torturam facere. Sed non recedas à Regula, quæ sicut communior, ita verior est teste Farin.*n.* 102. *in princ.*

Sed contra.

4. Adminicula autem, quæ cum inimicitia sufficiunt ad torturam sunt, puta; Fama mala in specie delicti, iuxta probata supra *quæst.64. num.26.*; Minæ, secundum Gomez, Menoch. Plot. & Farin. *quæst.49. num.* 103.; Consuetudo delinquendi in eodem genere, vt tenent Plot. & Farin. *ibidem*: Licet enim consuetudo hæc per se leue sit inditium, vt aiunt Bar. & Saly. *in l. fin. C. de quæstion.* accedente tamen alterius inditij adminiculo, graue redditur, ad Reum torquendum sufficiens, Bal. Ias. Bouer. & alij *in Director. par.2. cap.33. vers. tertium est*: Consuetudo verò delinquendi, introducitur per duas vices, secundum Gram. & Baiar. ad Clar. *quæst.* 84. *vers. sed hic*; Quæ tamen consuetudo aboletur, si à Reo probetur per triennium cum laude vixisse, Bouer. *ibidem* ex Farin.

Adminicula, quæ cum inimicitia capitali sufficiunt ad torturam.

Limi-

Leuis, nec cum adminicu lis sufficit ad torturam.

5. Limitatur, seu potius declaratur primo Regula; Vt inimicitia, vt supra, adminiculata faciat inditium ad torturam, si grauis, & capitalis sit, secus, si leuis, Marsil. Roman. & Mascar. *de probat. lib. 2. conclus. 901. n. 3*. Bursat. & Plot. qui testantur de cōmuni. Ang. Clar. Menochius, & Farin. *q. 49. n. 101*. vbi alios etiam concordantes refert.

6. Limitatur secundo Regula, vt licet sola inimicitia non sufficiat ad torquendum, satis tamen sit ad inquirēdum, secundum Plot. & Farin. *n. 105*.

Quandoque sola sufficit.

7. Limitatur tertio Regula, vt quando sumus in casu, in quo certū est, vnum ex assistentibus pluribus, hominem occidisse, sed incertum est, quis ex illis occiderit, ex inimicitiæ sola præsumptione possit inimicus torqueri, Blanc. Carer. Io. Turrius, & Farin. *q. 49. n. 108*. vbi notat, hoc non habere difficultatem, quia cum concurrat assistentia in rixa in casu proposito huiusmodi assistentia de se facit inditium. In casu verò, in quo occisus haberet plures inimicos, de quo præsumatur homicidium, vide Farin. *num. 114. & seq*.

Econtra, non sufficit adminiculata.

8. Limitatur quarto Regula, vt non procedat in delictis, quæ committuntur ad solum commodum delinquentis, vt in furto, adulterio, &c. in quibus inimicitia, etiam adminiculata, inditium nō facit, Bar. Boss. Gabr. & Far. *q. 49. n. 120*.

An, & quomodo probāda sit inimicitia.

9. Limitatur quinto Regula, vt inimicitia grauis adminiculata, non faciat inditium ad torturam, nisi probetur in specie qualitas, & causa inimicitiæ, Bald. Ias. & Mascar. *de probat. lib. 2. concl. 692. nu. 1*, Corradus, Gram. Menoch. & Far. *q. 49. num. 126*. Intellige, dum pars opponit, aliàs sufficeret probatio generalis, Ias. & Mascard. *ibidem num. 3*.

10. De materia huius q. latè Farin. *loco supra citato*.

An, & quale faciat inditium Rei inconstantia, vacillatio, variatio, mendacium, titubatio, turbatio, trepidatio, timor, rubor, pallor, seu mala phisonomia, Quæst. 67.

Varius à vacillante, &c. in quo differat.

1 PRæmitto primo, differre inter se, inconstantiam, vacillationem, & titubationem, à variatione; quia varius dicitur quis, quando primo dicit vnum, deindè dicit contrarium, nullam variationis causam assignans; Vacillans autem, inconstans, seu titubans, dicitur, qui dubitando, & trepidando loquitur, vel cum nimio timore, ita post Bal. Boss. Butr. Dec. & alios declarat Farin. *q. 52. n. 39*. De his dictum est etiam *sup. q. 47. n. 1. & 2*.

Datur mēdax non varius, sed non econtra.

2 Præmitto secundo, quod licet non detur variatio sine mendacio, cum, vt dictum est, varius contrarium dicat suo proprio dicto, vndè vel in primo, vel in secundo dicto, varius necessario est mendax; datur nihilominus mendacium sinè variatione, puta, quando Reus de mendacio conuincitur per testes, & adhuc ipse persistit in suo dicto, iste enim est mendax, sed non varius, vt notat Farin. *q. 52. n. 18.*; Tribus Regulis q. expedio, his prælibatis.

3. Regula prima sit. Rei inconstantia, vacillatio, titubatio, turbatio

Incon-constantia, timor, & similia, quod inditiũ faciant? tio, trepidatio, tremor, timor, rubor, pallor, & similia, faciunt quidem contra Reum aliqualem præsumptionem, seu leue inditium, non tamen ad torturam sine alijs adminiculis, Carer. & Simanc. qui testatur de communi, Bart. Prot. & Clar. qui etiam testis est de communi §. *fin. q.*21. *vers. cæterum*; omnia enim prædicta inditia, sunt fallacia, & debilia, vt ait Nouel. Paris de Put. & Farin. *q.*52. *num.*47.; Subscribunt huic Regulæ Ang. Blanc. Gram. Lucas de Penna, Marsil. & Menoch. *de præsumpt. lib.*1. *q.*89. *n.*71. *& seq.* Aug. ad Ang. Bal. Boss. Brunus, Brunor. Bonacos. & Farin. *n.*48.

4. Dixi sine alijs adminiculis, quia his concurrentibus, faciunt prædicta inditium ad torturã, Bal. Nouel. Paris de Put. Clar. qui de communi, & Farin. *q.*52. *n.*48. cum omnibus ferè alijs citatis *hic supra* in comprobationem Regulæ: Puta si cum aliquo ex illis concurreret variatio, secundum Ang. Bart. Cason. Marsil. & tot alios, relatos à Farin. *n.*40. 41. 45. *& seq.* Quid concurrentibus adminiculis, vt variatione?

5. Ampliatur Regula, vt quod in ea dictum est, procedat etiam in inditio resultante ex mala phisonomia, quæ sicut rubor, & pallor, ex vultu dignoscitur, & facit præsumere quem delinquentem in genere, vt post Bal. not. Farin. *q.*52. *num.* 166.; nec non procliuem ad scelera, Bal. Imol. Marsil. & Farin. *n.* 165.; Non tamen facit inditium ad torturam super delictum, de quo quis specialiter inquiritur, nisi concurrente aliquo alio inditio in specie illius delicti, Blanc. Carer. Menoch. & Farin. qui testatur de communi *n.* 166. Et idem dicit *ibidem* de habentibus mala nomina, quæ vocãt, nomina processus (vulgo sopranomi) indicantia delicta. Item phisonomia, & nomina mala.

6. Limitatur Regula 1. vt non procedat, nisi Notarius de mandato Iudicis scribat in actis vacillationem, turbationem, pallorem, variationem, & similia, quia inditia in processu debent constare, aliàs ad nihilum valẽt, Bar. Ang. Aug. Brun. Farin. qui alios referens testatur de communi *q.*52. *n.*49. In actis debent inditia constare prædicta, notata de mandato Iudicis.

7. Regula secunda sit. Variatio Rei non facit contra ipsum inditium ad torturam, nisi sit adminiculata aliqua coniectura, vel præsumptione, Afflic. Alciat. Andr. de Iter. Bal. Carrer. Gram. qui testis est de communi, Io. de Amic. Paris de Put. & Plot. qui etiam testatur de communi, relati à Menochio *de præsumpt. lib. primo q.* 89. *num.*68. Brunor. Personal. qui ait crebriori calculo hoc approbasse DD. & Farin. *q.*52. *n.*29. vbi vltra citatos inducit sex alios DD. Variatio Rei adminiculata facit inditium ad torturam.

8. Ampliatur primo Regula, vt variatio Rei adminiculata faciat contra eum inditium ad torturam, non solum si emanata fuerit ante torturam, sed etiam si in ipsa tortura emanauerit, Ang. Bonacos. Brunor. Cartar. qui alios etiam refert, Marsil. Nouell. & Farin. *q.*52. *n.*25. Siue emanata ãte, siue in ipsa tortura.

9. Ampliatur secundo Regula, vt procedat etiam in variatione post torturam, Marsil. & Farin. *n.*27. Sine post eam.

10. Sed nota, fuisse opinionem plurimorum DD. contra secundam propositam Regulam, nempè quod variatio sola sit sufficiens inditium ad Sed contra, quod variatio sola sufficiat.

ad torturam, inter quos est Boss. Marsil. & alij relati à Farin. *q.* 52. *n.* 19. Ang. Rom. Ruyn. & vlterius sex alij DD. relati à Menochio vbi *sup. n.* 67. *& ibi* ait, Nouell. asserere hanc communem.

Non recedendum à Regula.

11. Non recedas à proposita Regula, quæ hodie magis communis est, ait Farin. *q.* 52. *n.* 29. & de communiori est similiter testis Bertaz. *consil.* 272. *num.* 4.; qui vlterius *consil.* 60. *n.* 7. concordātes referens, dicit, oppositam opinionem, nec veram, nec communem esse; & meritò, hoc enim inditium variationis remotum est, & consequenter solum non sufficiens ad torturam, vt obseruat Farin. *vbi sup.*

Dato quod opposita sit vera limitanda esset.

12. Quia tamen tot graues, & insignes DD. contra hanc Regulā militāt, obseruo, quod dato, & non concesso, quod hæc opposita opinio esset vera, duobus saltem modis, etiam in via eam tuentium esset limitanda.

13. Primo, vt variatio sola non faciat inditium ad torturam, nisi respiciat delictum principale, vel circumstantias substantiales ad delictum pertinentes, & inferentes, Bonacos. & Person. qui testantur de communi, Bertaz. qui ait, quod in hoc omnes concordāt, Blanch. Boss. Brunor. Cason. Rolan. & alij quos refert, & sequitur Farin. *q.* 52. *n.* 31. vbi in fine addit comprobationes; Et Amplia, vt hoc procedat etiam si variatio esset adminiculata; nisi adminicula essent talia, vt etiam circumscripta variatione, inditium ad torturam facerent, vt deducitur ex Farin. *n.* 12.

14. Secundo, vt sola variatio non noceat, si Reus se corrigat reddendo aliquam probabilē causam variationis, puta obliuionis; præsertim si correctio sequatur incontinenti, Rom. qui de communi Bertaz. & Farin. cum alijs *q.* 52. *n.* 34.

Mendacium Rei, quod inditium faciat, vsq; ad numerum 20.

15. Regula tertia sit. Mendacium facit quidem magnam præsumptionem, contra Reum mēdacem, Bar. *in l. fin. n.* 3. *ff. de quæstion.* quem, testibus Rolan. & Farin. *qu.* 52. *nu.* 2. communiter sequuti sunt DD. Solum tamen mendacium non facit sufficiens inditium ad torturam, secundum, Claud. & Gram. qui testantur de communi, Bertaz. qui ait, quod pro hac plures quam pro opposita, adsunt DD. authoritates, & quod est communior, imo quod contraria opinio, nec vera, nec communis est; Et pro Regula inducit Farin. *q.* 52. *n.* 6. Andr. de Isern. Afflic. & plures alios.

16 Non eo inficias hanc Regulam controuersam esse apud DD. quos pro opposita opinione cumulat Farin. *q.* 52. *n.* 4. inter quos non desunt testantes de communi. Tu tamen tene firmiter Regulam, quæ (ait Farin. *n.* 8.) hodie magis communis est, ab omnibus modernis recepta, & verior: mendacium enim est inditium remotum, ergo, secundum magis communem ad torturam non est sufficiens, vt dicunt DD. ad saturitatem citati à Farin. *q.* 37. *n.* 43. *& seq.*

17. Limitatur Regula 3. seu declaratur, vt mendacium inditium ad torturam faciat, concurrente aliquo alio adminiculo, vel coniectura, hoc omnes ferè DD. in Regula citati fatentur, sicut etiam alij

alijrelati à Farin.*q.52.num.6.* inter quos sunt, Bertaz. Clar. Mascard. & Menoch.

18. Sublimita primo limitationem, vt non procedat, dum mendacium non est circa substantialia delicti, Bursat. qui de communi, Bertaz. qui ait, quod in hoc omnes concordant, Blanc. Boss. Far. & alij ab eo relati *q.52.n.11. & num.14.*; Vbi probat pluribus authoritatibus mendacium inditium ad torturam non facere, quando consistit circa id, quod si Reus fuisset confessus, sibi non præiudicasset, & per consequens substantiale non esset: quando enim mendacium non est circa substantialia, secundum magis communem de qua Farin.*n.12.* adminicula non operantur; nisi essent talia, vt etiam circumscripto mendacio apta essent ad faciendum inditium ad torturam.

19. Sublimita secundo limitationem, vt mendacium non faciat inditium ad torturam, quamuis adminiculatum, nisi probetur, vel per confessionem Rei, vel per duos testes, Bertaz. qui de communi, Boss. Claud. & Farin. cum alijs ab eo citatis *q.52.n.13.*

20. Sublimita tertio limitationem, vt mendacium non faciat inditium ad torturam, quando Reus habet pro se aliquod inditium innocentiæ, vt vnum testem, vel quid simile, Nonius, Paris de Put. & Farin.*q.52.n.16. & seq.* vbi etiam citat Bertaz. qui infert, quod mēdacium tollitur, si mendax aliàs sit bonę famæ, quæ purgat inditium mendacij, ita vt non faciat ad torturam inditium.

21. De materia huius quæstionis latè Farin.*q.52.*

An, & quale inditium faciat fuga Rei, Quæst. 68.

1. PRæmitto primo; indubitatū esse apud DD. fugam contra fugientem Reum inditium, & præsumptionem facere, *iuxta tex. in §. igitur ne de latente, Authent. de exhiben. & introducen. Reis*, Bar. & DD. *in l. si quis sit fugitiuus, §. sicuti ff. de ædilit. edict.* Ias. & DD. omnes *in l. admonendi ff. de iureiur.* & Mascard. *de probat. lib. 2. conclus. 819. n. 1. & seq. & n. 9.* vbi adducens concordantes, ait neminem in hoc reperisse cōtradicentem; Quale verò sit hoc inditium controuersum est, *& in sequentibus* hanc dirimam controuersiam. Fuga Rei inditium facit.

2. Præmitto secundo, id quod dicitur de fugiente, dici etiam de latitante, & de euidēter præparante se ad fugam; vt probat Farin. *q. 48. n. 8. & 9.* Idem d'c in latitāte, & se ad fugam parante.

3. Regula sit. Fuga sola Rei inditium ad torturam non facit, sed benè iuncta aliquo adminiculo, vel inditio, puta, fama, inimicitia, & similibus, Soarez, qui de communi, Curr. iun. qui de magis communi, Bertaz. Blanch. Bonacos. Carrer. Lauren. Occa, & Villalob. relati à Farin. *q.88. n.5.* Fauent huic Regulæ, tenentes, fugam solam non facere semiplenam, vt sunt Rom. qui de cōmuni, Iacob. de Beluis. Saccus, Ias. & Mascar. *de probat. lib. 2. concl. 819. n. 10.*; Si enim non facit semiplenam, ergo nec inditium ad torturam, per ea, quę probat Far. *q. 36. n. 218.* Fuga Rei sola, vel cum adminiculo, an faciat inditium ad torturā, vsque ad numerū 13.

n. 218. & seq.; licet in hoc alij contra, vt hic inf. n. 5.

4. Hæc Regula, maximè procedit in homine bonæ famæ, contra quem, fugam solam non facere inditium ad torturam, dixerunt, Archid. Brun. Marsil. Rom. & Masc. de probat. lib. 2. concl. 819. n. 22. Carer. qui etiam amplius ait, quod fuga etiam iuncta cum fama delicti, vel alijs inditijs, non facit inditium ad torturam, nisi concurrat lenitas vitæ fugientis; sed quicquid sit de hoc dicto Carer. subscribunt præcitatis, Duen. Viu. & Far. q. 48. n. 56.

5. Nota non deesse DD. tenētes fugam solam semiplenam facere probationem, & sunt plures glossæ, relatæ ab Ang. de malef. in verbo, Quod fama publica præcedente n. 46. vers. verum. Ripa, qui testatur de communi, & Clar. §. fin. q. 21. vers. fuga, post princ. vbi de magis communi.; Et consequenter, fuga secundum istos, facit etiam inditium ad torturam, semiplena enim, dubio procul, ad torturam sufficit, iuxta probata per Farin. q. 36. n. 218. & seq. & in specie hoc tenuerunt Bal., Mascar. & de communi testātur. Bos. Mars. & Clar. qui ab hac communi, in praxi, non putat esse recedendum; A qua tamen ego recedo cum Farin. q. 48. n. 7. vbi iudicat nostram propositam Regulam veriorem, & rationabiliorem; fuga enim est remotum inditium, remotum verò inditium secundum communem, de qua Farin. q. 37. n. 43. & seq. sine aliquo adminiculo, ad torturā sufficiens non est. Retenta igitur proposita Regula illā pluribus modis ampliabis, seu declarabis.

6. Ampliatur primo Regula, vt nullum inditium faciat fuga Rei, quando fuit post formatam inquisitionem, vel porrectam accusationem, licet secus sit, si fuerit prius, dū enim fuit ante, colligitur aperte, quod fuga causata fuit ex propria criminis conscientia, dum verò post, ex timore molestiarum, & vexationum, quę ex inquisitione, & accusatione proficisci solent, quas, sæpe, nec innocentes subire volunt; hæc Ampliatio est Ang. Bar. Dec. Felyn. Ias. Io. de Amic. qui testis est de magis communi, Marsil. Rom. Masc. de prob. lib. 2. concl. 809. n. 13. & seq. Blan. qui de communi, Clar. qui de magis communi, Menoch. Bertaz. & aliorum, quos refert, & sequitur Farin. q. 48. n. 27. Quid in fuga āte, vel post inquisitionem, seu accusatione.

7. Ampliatur secundo Regula, vt nullum inditium faciat fuga, etsi fuerit ante inquisitionem, & accusationem, dummodo fuerit ob probabilem timorem eiusdem inquisitionis, vel accusationis futuræ, & saltem ad torturam inditium non faciet, Dec. Rom. Carrer. Mascard. Menoch. Farin. & alij q. 48. n. 28. Siue ex timore, quod repente, & de facto Reus carceretur secundum Bertaz. Mascar. Menoch. & plures alios, quos sequitur Farin. n. 32. Item in fuga ob timorem futuræ inquisitionis, vel accusationis.

8. Limita has duas Ampliationes, vt procedant in causis capitalibus, vel saltem in his, in quibus imponitur pęna corporis afflictiua, secus in non capitalibus, & in quibus imponitur pœna pecuniaria, in his enim fuga facit inditiū, siue sequuta sit ante, siue post inquisitionem, seu accusationem secūdum Bar. Io. de Amic. Masc. & Fari. q. 48. n. 33. Quid in capitalibus, seu in non capitalibus.

Am-

9. Ampliatur tertio Regula, vt nullum inditium faciat fuga Rei, quando constat eum habuisse iustas alias causas discedendi, vt timor contrariæ factionis, vel metus Iudicis existimati nimis sæui, seu solita occasio eundi ad nundinas, si Reus sit mercator, & ipse Reus iuret, quod propter has causas discesserit, ita declarat, & probat Farin. *q.* 48. *n.* 36. *vsque* 47. Et idem dicendum est, dum quis fugit, eundo ad Superiorem, Bal. Duen. & Farin. *n.* 57. Vel si Officialis aufugiat ab officio propter Domini tirannidem, vel alterius potentis in eo loco; Seu propter timorem syndicatorũ inimicorum ipsius, volentium ipsum de facto carcerare, vt probat Farin. *n.* 90. *&* 94.; Et de materia Officialis fugientis, præsertim tẽpore Syndicatus, vide eundem à *n.* 77. *vsque ad finem illius q.* Et Mascar. *de probat. lib.* 2. *concl.* 821. *per totam*.

Quid in habente alias causas discedendi.

Vel dum quis vadit ad Superiorem.

Vel dum, ex causa, officialis aufugit ab officio.

10. Ampliatur quarto Regula, vt nullum inditium faciat fuga, quando is, qui aufugit, se postea, sponte in fortijs curiæ præsentat, per hanc enim præsentationem, fugæ purgatur inditium, Bar. quem omnes sequuntur, vt dicunt Io. de Amic. & Clar. *§ fi. q.* 21. *vers. fuga, in fin.* Masc. Menoc. Far. & plures alij, ab eo relati *n.* 48. vbi ait, hanc opinionem ab omnibus receptam esse.

Vel dum aufugiẽs, se postea spõte præsentat.

11. Ampliatur quinto Regula, vt nihil operetur fuga, nisi per duos testes contestes, vel aliter plenè probetur, Archid. Brun. & Marsc. *de probat. lib.* 2. *concl.* 819. *n.* 29. Cason. Viu. & Farin. *q.* 48. *n.* 59.

Fuga debet per cõtestes probari.

12. Data opera hic prætermitto agere de fuga Rei è carceribus, quia de hac agendum erit *infra q.* 79. *Regula secunda n.* 20. *& seq.*

De fuga Rei de carceribus, remissiue.

13. Pro complemento huius articuli 1. de particularibus inditijs leuibus, superesset hic agere de quampluribus confessionibus imperfectis Rei, quæ ad hunc articulum spectant; Sed, vt de omnibus confessionibus perfectis, & imperfectis simul tractatus habeatur, infra dum de Reo confesso agendum erit, de his omnibus confessionibus differam *q.* 83. 84. *&* 85.

De inditio ex imperfecta confessione remissiue.

14. De materia huius q. latè Clar. Masc. & Far. *locis hic sup. citat.*

DE PARTICVLARIBVS INDITIIS GRAVIBVS.

Articulus Secundus.

1. POst articulum 1. de particularibus inditijs leuibus, transeo ad 2. de particularibus inditijs grauibus. Grauia verò inditia sunt, quæ frequenter, & facile contingunt adesse, secundum Bal. Blãch. Carrer. Corrad. Cyn. & Far. *q.* 36. *n.* 55. Et hæc grauia inditia hos producunt effectus, vt sufficiãt, ad trasmittendam Reo absenti inquisitionem, vel si præsens sit, ad examinandum eum super delicto tanquam Reum, & etiam ad eum torquendum, ita communiter DD.

Quæ sint grauia inditia, & de eorum effectib.

teste Corn. quos sequitur Clar. §. *fin. q. 20 parum post princ. ibi, grauia sufficiunt*; De his autem specialibus grauibus inditijs, *sequentibus quæstionibus 69. & 70. disseram.*

An, & quale inditium faciant minæ, Quæst. 69.

Minæ delicto secuto inditiū ad torturā faciūt.

1. REgula sit. Minæ inditiū faciunt ad torturam contra minantem, delicto sequuto in personā, in quam minæ fuerunt illatæ, Abb. Boss. qui ait omnes criminalistas hoc infallibilter tenere, Cyn. Ias. & Mascar. hoc referens, *de probat. lib. 2. concl. 1057. seu 1060. n. 1.* vbi ait hanc esse omnium scribentium sententiam, Blanc. qui ait ex minis graue inditium resultare, & subscribunt huic Regulæ Claud. qui testatur de communi, Carrer. Foller. & Farin. alios etiam citans concordantes, *q. 50. n. 1.* Et tunc minæ maius faciunt inditium, quādo, paruo tempore post minas, delictum comminatum sequutum est, Mascard. *loco citato num. 4.* vbi hoc comprobat.

Constito, quod minans delictum fecit, an præsumatur animus deliberatus.

2. Ampliatur primo Regula, vt nedum minæ faciant inditium ad torturam contra minantem, sed etiam, vt constito de delicto patrato à minante, præsumatur factum animo deliberato, (& vt dicunt, à caso pensato) Alber. Blanc. Boss. Gandin. Menoch. qui testatur de communi, & Mascard. *vbi supra num. 5.*

3. Limitatur hæc Ampliatio, in casu, in quo minæ prolatæ fuissent pro instanti animi dolore, & ita, hæc enim cessare faciunt animum deliberatum; puta in marito mināte deprehendente adulterum cum sua vxore, Alex. Blanc. Masc. & alij ab eo relati, *loco citato n. 9.*

Quid in iactationibus.

4. Ampliatur secundo Regula, vt procedat etiam in iactationibus, quæ inditium etiam ad torturam faciunt contra iactantem, delicto sequuto; Puta si quis dixerit, possem talem occidere; dummodo sint iactationes prolatæ à persona potenti, & solita delinquere, Blanch. Masc. qui testes sunt de communi, Beluis. Nouel. & Farin. *q. 50. n. 7.*

Seu in minis tacitis.

5. Ampliatur tertio Regula, vt procedat etiam in minis tacitis, seu per enigma prolatis; puta; faciam tibi dolere caput, &c. Masc. *vbi sup. n. 16.* & Farin. *n. 8.*

Quid in solito, vel non solito minas exequi.

6. Limitatur primo Regula, vt ad hoc vt minę faciant inditium ad torturā, debeat probari, quod minans sit solitus exequi minas, talis enim minæ inditium ad torturam facere senserunt Abb. Alex. Ang. Bal. Dec. Fely. & Menochius *de præsumpt. lib. 1. n. 60. præsumpt. 89.* vbi alios concordantes citat; licet alij apud eum scripserint, minas simpliciter inditium ad torturam facere, sed non per hoc recedendum est à limitatione, vt ait *ibidem* Menochius cum omnibus ferè citatis ab eo; & his subscribūt Beluis. Marsil. Gomez. Paris. & Catus, relati à Menoch. *n. 61.* qui dicunt, quod minæ factæ ab eo, qui non consueuit eas exequi, non faciunt inditium ad torturam, nisi alia adminicula concurrant; cum his enim adminiculis minæ etiā in hoc secundo casu sufficientes ad torturam reddūtur, secundū Brun. Carr. & Menoc. *n. 62.*

Subli-

7. Sublimita limitationem 1. vt licet minæ prolatæ à solito eas exequi faciant inditium ad torturam sine alio adminiculo, non tamen hoc præstent, nisi præexistat aliqua causa, quare minans, sic minatus sit, puta odium, honor, vtilitas, aut quid simile, aliàs enim cessante causa delicti, cessaret etiam præsumptio delicti, cum sine causa nemo delinquat, Bart. Bertaz. Castren. Foller. Mascar. & Farin. alios etiam citans *q.* 50. *n.* 31.

Dum delictum ex interual. lo est cõmissum.

8. Limitatur secundò Regula, quando minatum delictum ex interuallo commissum est, tunc enim minas non facere inditium ad torturam, tenuerunt Corrad. & Farin. *n.* 15.; Qui *n.* 12. idem dicit cum Casone in minato, habente plures inimicos; nihilominus hoc remittens arbitrio Iudicis *n.* 13. ex Boss. Mascar. & Paris. de Put.

Vel minæ fuerunt ex iracundia, & incontinenti, nec probatæ per duos testes.

9. Limitatur tertiò Regula, vt procedat in minis prolatis sedato animo ex interuallo post receptam iniuriam, si enim ex iracundia, & incontinenti illatæ sint, non faciunt inditium ad torturam, Afflic. Carer. Marf. Menoch. Plot. & Farin. *q.* 50. *n.* 27.. Sicut nec etiam, dum non sunt probatæ per duos testes, saltem singulares, Anchar. Fulgos. Gram. & Farin. alios etiam referens *n.* 41.; dummodo sint concordantes in qualitate minarum, licet discordantes in loco, & tempore, aliàs secus, vt ex Fulgos. declarat Foller. apud Farin. *n.* 42.

Minarum inditium an sit leue.

10. Ex his limitationibus videtur, quod etiam istud inditium minarum, poterat collocari sub articulo præcedenti leuium inditiorum, cum, vt probatum est, solæ non faciant inditium ad torturam, nisi saltem concurrat adminiculum consuetudinis minantis exequendi minas.

An arbitrio Iudicis remittatur, quando minæ ad torturam inditiũ faciãt.

11. De materia huius q. latè *in locis in ea citatis*, Farin. Nec non Mascard. qui, *de probat. lib.* 2. *concl.* 1057. *seu* 1060. *n.* 15. ex Menoch. Put. & alijs, concludit remittendum esse arbitrio Iudicis, quando ex minis inditium ad torturam oriatur.

An, & quale inditium oriatur, dum corpus delicti, puta res furata, siue cadauer occisi apud Reum reperitur; Seu dum inuenitur, Reum pacem cum offenso fecisse, Quæst. 70.

An sit torquendus ille penes quem res furata reperitur, nisi indicet à quo eã habuerit.

1. Regula 1. sit. Furtum commissum præsumitur ab eo, penes quem res furata reperta est, ita vt talis torqueri possit, nisi doceat, à quo rem habuerit, Ang. Bar. Clar. qui cum Marf. testatur de communi, Rolan. & Mascar. *de probat lib.* 2. *concl.* 833. *n.* 1.; Quia (quicquid sit de iure Ciuili, circa indicationem furis) de iure Canonico, quod præsertim apud Ecclesiasticos seruandum est, in hoc casu, nisi quis velit torqueri, furem indicare tenetur, *c. qui cum fure, & ibi gl. de furtis*, & ita voluerunt antiqui Canonistæ testibus Alberic. & Ias.; & fauent, Abb. & Ang. insigneque relatu hoc existimat Rom. & hos refert, & sequitur Mascar. *vbi sup. n.* 11.

An teneatur probare à quo rẽ habuerit.

2. Ampliatur Regula 1. vt non sufficiat indicatio furis, sed nominans tenetur plenè probare, rem fura-

furatã à nominato ab eo, habuisse, Alex. Aufrer. Blanc. Crauet. Gram. Specul. Vulpel. & Mascar. *n.*12. *& seq.*; Aliàs enim fur facile subterfugeret, supponendo virum ignotum, vel mortuum, vt notat Masc. *n.*15.

Quid in homine bonæ, vel malæ famæ.

3. Limitatur Regula 1. vt procedat, dum ille, penes quem res furata reperta est, malæ esset vocis, conditionis, & famæ, qui in casu propositæ Regulæ potest torqueri, Ang. qui sic intelligit doctrinam Bar. & subscribunt Clar. Gramm. Plot. Rolan. & Menoch. *de præsump. lib.* 5. *præsump.* 29. *num.*6. Bal. Blan. Brun. Castren. Ias. Mars. & Mascar. *n.*4. Secus si prædictus esset persona bonæ vocis, & famæ, grauis, & honesta, & nunquam aliàs de crimine furti suspecta, tunc enim contra talem ex prædictis non orietur inditium ad torturam, secundum Aug. ad Ang. Brun. Bertrand. Rolan. qui testatur de communi, & Clar. *§.fin. q.*21. *vers. si res furata*, vbi ait, omnes DD. ita communiter approbare, Bal. Gram. Ias. Marsil. Salyc. & Mascar. qui alios etiam inducit, *vbi sup. n.*5.; In hoc enim casu cessat omnis suspicio, Crauet. Nouel. Tiraq. & Menoch. *de præsumpt. lib.*5. *præsumpt.*29. *n.*4.; Intellige quod cesset omnis suspicio, dummodo indicet, & probet, à quo rem habuerit, iuxta tradita *hic sup. n.*1. *&* 2.

Alia de furti inditijs, remissiue.

4. De hac Regula 1. Ampliatione, & limitatione latè Mascar. & Menoch. *locis hic sup. citatis*, & diffusius, & ad saturitatem Farin. *q.* 177. *per totam*, hunc vide, & non pigebit. De alijs furti indicijs agit Far. *q.*176. *à n.*50. *vsque* 95. De coniecturis verò, quibus in furto corpus delicti probatur agam *infr. q.*123. *à n.*25. *vsq. ad numerum* 29.

An sit torquendus ille in cuius domo repertum fuit corpus occisi.

5. Regula 2. sit. Cadauere occisi reperto in alicuius domo, oritur inditium contra dominum, seu habitatorem domus ad torturam, quod ipse occiderit, Bal. Bar. Cyn. Io. Andr. Saly. Specul. & Ang. *de malef. verbo, quod fama publ. praeced. num.*53. & ibi Aug. alios adducit concordantes, & subscribunt Blanc. Boss. Foller. & Farin. alios etiam referens *quest.*52. *num.*99. Quod præsertim procedit, si talis dominus, seu habitator domus fuerit negligens in denuntiando curiæ tale cadauer, Mars. Menoch. Rom. Farin. & alij *num.*96.; licet alij contra, relati à Farin. *num.*114.

Quid si in loco contiguo domui reper tum sit.

6. Ampliatur Regula. Vt idem dicendum sit in cadauere reperto in loco admodum contiguo domui, dum dominus seu habitator domus, malæ est famæ, solitus talia facere, & habet cum occiso inimicitiam, vt benè declarat, & probat Far. *quæst.*52. *num.*120. *vsq.*126.

Quid si ille cuius est domus probetur absens.

7. Limitatur primò Regula 2. vt probata absentia euacuetur hoc inditium totaliter, ita vt non sit locus vllo modo torturæ domini, nec habitatoris domus, *l. optimam cum ibi notatis* per Bal. & alios, *C. de contrah. empt.* & ita post Brun. & Foller. declarauit Farin. *quæst.*52. *num.*118. qui latè locis citatis, nempe *à num.* 104. *vsq.*110. agit de materia huius Regulæ sicut etiam *a d. n.*120. *vsq.*126.

Quid in persona malæ, seu bonæ famæ.

8. Limitatur secundò Regula 2. Vt procedat proculdubio in personis malæ famæ, & consuetis talia com-

committere; Secus si sint bonæ famæ, quia tunc, si delictum potuerit committi ab aliquo alio, quam à domesticis (Quamuis possent isti in hoc casu torqueri, vt testes) non poterunt huiusmodi torqueri tanquam Rei, nisi etiam concurreret alia aliqua præsumptio, ita concludit, & determinat hunc controuersum punctum Far. postquam retulit pro, & contra tenentes *quæst.* 52. *a n.* 104. *vsq. ad num.* 110.

Concurrente aliqua alia præsumptione puta quia cadauer in cõspectu Rei sanguinem emitteret

9. Præsumptiones autem, quæ sufficerent ad torquendum, si iungerentur cum inditio, de quo in proposita 2. Regula, essent; Puta, si in conspectu Rei, cadauer occisi, sanguinem emitteret, Claud. Nouel. & Farin. *q.* 52. *n.* 156. Vbi cum Gomez ait, quod nunquam ex hoc solo inditio emissionis sanguinis poneret quem ad torturam, sed vtique iuncto alio inditio; Et idem dic de similibus præsumptionibus. Sed nota, plurimos DD. relatos à Farin. *n.* 157. dicere, hoc inditium emissionis sanguinis, de se solo esse magnũ, verisimile, credibile, & proximum; Imò Nicol. Florent. & Paris de Put. dicunt, hoc solum inditium emissionis sanguinis, sufficere ad torturam; Sed non recedas ab opinione Gomez, & aliorum supra citatorum.

10. Regula 3. sit. Dum inuenitur, Reum pacem, seu transactionem fecisse cum offenso de ipsa offensione, ex hac oritur inditium ad torturam contra Reum, Bal. & eum sequens Boss. *in tit. de pace n.* 23. *mihi car.* 328.

Dum probatur Reũ fecisse pacem cum offenso, quod inditiũ oritur.

11. Limitatur primò Regula 3. vt procedat in delictis, in quibus de iure illicitum est transigere, secus in alijs, in quibus licita est transactio, Clar. §. *fin. q.* 21. *vers. pax.* Vbi tamen subdit, quod Mediolani, quando reperitur instrumentum pacis, illud plenè probat delictum, pro quo pax facta fuit. Casus autem, in quibus licita est transactio in delictis, ibidem à Claro remissiuè indicantur, nempe *ad q.* 58. *vers. successiuè*.

12. Limitatur secundò Regula 3. vt procedat, quando pax cum pretio facta fuit; secus verò si gratis, Brun. Mars. & Plot. quos refert Baiar *ad Clar. vbi sup. n.* 145.; Qui *n.* 148. addit cautelas, ad hoc vt pax inditium non faciat; Nempe; primò, vt pax fiat iussu Iudicis; secundò, vt fiat gratis; tertiò, vt Reus expressè neget crimen, scilicet, dicendo, quod pacem facit, non animo crimen confitendi, sed ad euitanda litis incommoda, ex Brun. Cæpol. & Ias.

Cautela vt pax inditiũ non faciat.

DE

DE PARTICVLARIBVS INDITIIS GRAVISSIMIS,

Articulus Tertius, & vltimus.

1. EXpletis duobus articulis de particularibus inditijs leuibus, & grauibus, tandem deueniendum est ad tertium de grauissimis; Et de his agam *in sequenti q.*71. Hæc autem sunt, quæ frequentissimè, & facillimè contingunt adesse, secundum Far.*q.*36.*n.*56.; Et huiusmodi inditia faciunt nō modo plusquam semiplenam probationem, sed quasi plenam secundum Clar.*q.* 20.*sub princ.* vbi Baiar. declarat, & citat DD. tractantes, & declarantes. Et vt tenet Clar. *ibidem*, etiam ad condemnationem sufficiunt, *& vers. ad condemnandum*, idem asseuerat.

Inditia grauissima quæ, & quam probationē faciāt.

An, & quale inditium faciat deprehensio in actu proximo ad delictum, Quæst. 71.

1. PRæmitto dubium non esse, deprehensionem in actu proximo ad delictum, grauissimum facere inditium, ita Clar. *q.*21.*ver. ad condemnandum*.

Deprehēsio in actu proximo inditium grauissimū facit.

2. Regula 1. fit. Deprehensio Rei in actu proximo ad delictum facere inditium ad torturam dubitandum non est. Exemplum, quo omnes ferè DD. vtuntur in proposito, est. Si visus sit vnus exire de aliqua domo, pallidus, strictо gladio sanguinolento, & in eadem domo reperiatur aliquis occisus, contra talem, ex his oritur inditium grauissimum ad torturam, secundū Ang. Bal. Blanc. Brun. Menoch. & plures alios, quos refert, & sequitur Farin. *q.*52. *n.*50. vbi ait, quod non solum hoc est communiter receptum, sed etiam ab omnibus approbatum, & nullum Doctorem inuenisse contradicentem; cum tale inditium sit grauissimum, & indubitatum, & propterea de tortura nemo dubitat; subscribunt Carrer. Clar. Gand. & Menoch. *lib.*1.*q.*89. *num.*117.

Deprehēsio in actu proximo ad delictū, facit inditium ad torturā, exemplificatur in fugiente cum gladio sāguinolento euaginato, &c.

3. Ampliatur Regula 1. vt non solum procedat, quando quis visus est exire de domo, vbi reperitur cadauer, sed etiam, si ex alio loco, puta ex agro, seu ex via publica, nam adhuc potest torqueri is, qui cum gladio euaginato, & sanguinolento fugit ex agro, aut via, vbi occisi cadauer reperitur; generaliter enim loquuntur DD. aliqui, non facientes mentionem de domo, nempe Ang. Bal. Blanc. Gandin. Ioan. And. Suzzar. & Farin. qui ita ponderat *q.*52.*n.*55.; vbi ait, hoc inditium non fundari in loco, vbi mortuus reperitur, sed in tremore, seu pallore, armorum delatione, & sanguine in armis reperto.

4. Limitatur Regula 1. vt procedat dummodo tale inditium probetur

Sed inditium per duos testes debet probari.

betur per duos testes, si enim probaretur per vnum non sufficeret ad torturam, Ang. in terminis in *l.* 2. *num.* 1. *C. de. quaest.* & Farin. *num.* 63.; Vbi etiam ait, quod licet hoc inditium non sit remotum, sed proximum, vt aduertit etiam Menoch. non tamen dicitur immediatum, quo casu vnus testis sufficeret; Vnde duo testes requiruntur, aliàs depositio non valeret, præsertim ad torturam.

Aliud exemplum de nudo cũ nuda in lecto.

5. Aliud exemplum solet etiam afferri pro declaratione propositæ Regulæ, nempe; Si nudus cum nuda in eodem lecto deprehendatur, ad torturam, de fornicatione, dubio procul, hoc sufficeret, secundum Io. And. Specul. Sylu. & Bouer. *in Direct. par.* 2. *c.* 32. *vers. grauissima*.

An deprehensio in actu proximo faciat inditium ad condemnationẽ, cum declarationibus.

6. Regula 2. fit. Deprehensio Rei in actu proximo ad delictum, facit inditium secũdum alios etiam ad condemnationem, ita iuxta exemplum propositum *hic supra in* 1. *Regula num.* 2. senserunt Blanc. qui de communi, Ang. Gram. Suzzar. Paris de Put. Mascar. Menoch. & plures alij, quos refert, & sequitur Farin. *q.* 52. *n.* 51. vbi etiam de communi, *&* *n.* 53. de magis communi, & veriori; Et multo magis procederet Regula, si cũ hoc inditio aliqua alia concurrerent, Blanc. Brun. & Farin. *n.* 59. At Ang. Brun. Blanc. & Boer. tenent, ex inditio solo, de quo in hac Regula ad condemnationem deueniri non posse, sed à Regula non recedas, declarata, vt mox dicam.

7. Limitatur primo Regula 2. *ex traditis his sup. num.* 4. quæ enim ibi dicta sunt, magis conueniunt hic.

8. Limitatur secundo Regula 2. vt iuxta exemplum, de quo in Regula 1. ad hoc, vt possit deueniri ad condemnationem, domus, de qua egreditur is, qui habet gladiũ sanguinolẽtum, non habeat, nisi vnum ostium, & vnum aditum, aliàs secus, sic loquuntur Bonacos. Clar. Gandin. Io. And. Nouel. Paris de Put. Suzzar. & Farin. *quaest.* 52. *num.* 64.

Iudex arbitrabitur in pęna extraordinaria.

9. Limitatur tertio Regula 2. vt condemnatio ex hoc inditio non debeat esse in pęna ordinaria delicti, sed extraordinaria, Iudicis arbitrio, Castren. & Tiraq. qui alios etiam innumeros DD. cumulat, *de pœn. cau.* 27. Carer. qui de communi, Boss. qui etiam de communi, & de praxi, Alex. Bal. Boer. & alij relati à Mascar. *lib.* 3. *de probat. cõcl.* 1221. *seu* 1228. *n.* 58. Aug. Claud. Marsil. & Farin. *q.* 52. *n.* 65.; Iudex enim multum tẽperare debet suam sententiam, quando condemnat ex præsumptionibus secundum Cagn. Gram. Marsil. & Farin. *num.* 66. vbi de communi testatur. Vide *infra quaest.* 74.

Vel torquebit inditiatum.

10. Limitatur 4. Regula 2. vt licet possit, non tamen teneatur Iudex ex hoc inditio condemnare, eius enim arbitrio remittitur in hoc casu, vt deueniat ad cõdemnationem, vel ad torturam, secundum Clar. *§. fin. q.* 21. *vers. si aliquis*, vbi ait semper ita in praxi vidisse seruari, & subscribunt huic limitationi Bonacos. & Farin. *n.* 68. & dicetur *inf. q.* 104. *n.* 36.

11. De materia huius q. copio-

sè, vt solet, Farin. *locis supra citatis*; Et Guaz. *defens.30. c.41.*

Inditia an coniũgantur remissiuè.

12. Vsque huc tractatus Quintus de Inditijs; In quo, quia posset desiderari resolutio quæstionis; An inditia coniungantur ad faciendam plenam probationem; Videat lector *infra quæst.75.*; Ibi enim agetur, an præsumptiones ad plenam faciendam probationem coniungantur, & quod dicetur de præsumptionibus, ad inditia applicetur.

* * *

Finis Tractatus Quinti de Inditijs.

DE

DE PRÆSVMPTIONIBVS
Tractatus Sextus.

1

Bsoluto tractatu inditiorum, sequitur iste de præsumptionibus; Pesũptio autem strictò modo sumpta, est cognitio veritatis rei, ex circumstantijs resultans, secundum Alex. & alios, quos refert, & sequitur Farin. *q.36. n.69.*; Vel secundũ Specul. quem sequitur Far. *n.*82. est argumentum ad credendum vnum factum, surgens ex probatione alterius; Et secundum Mãtic. & Farin. *n.*160. præsumptio, & coniectura sunt sinonima, & vnum, & idem sunt. De coniectura agit latè Farin. *à nu.*152. *vsque ad numerum* 171. Præsumptio vero, & inditium, inter se differũt, si strictò modo sumantur, & se habent tanquam excedentia, & excessa, vt vidimus *sup.q.*61. *n.*17. largè verò si sumantur, confunduntur inter se, cum probatione, adminiculo, argumento; & similibus iuxta tradita *d. q.* 61. *n.*21. Et consequenter omnia, de quibus egi in toto tractatu 5. de inditijs, largo modo præsumptione sumpta, ad eam pertinent; Sicut etiam ea, quæ recensentur in hoc tractatu 6. largo modo sumpto inditio, ad eum attinent. Tractatus tamen distinguendos iure censui, vt de his, quæ, propriè loquendo, inditia dicuntur, *in superiori quinto tractatu* de alijs verò, quæ strictè loquendo præsumptiones sunt dicendæ, in *hoc tractatu 6. agerem*, regulariter.

Præsumptio quid.

Differunt præsumptio, & inditium.

Quotuplex sit præsumptio.
Quæst. 72.

2. VArias scriptores præsumptionis attulerunt diuisiones, sed ex ferè omnium Iuristarum sententia, teste Menoch. *de præsump. lib.*1. *q.*2. *n.*11. & præsertim Bal.; rectius præsumptio, ita diuidi potest. Præsumptio, vna est iuris, & de iure; altera iuris tantum; tertia hominis; Et huic diuisioni subscribunt inter alios Mantic. Nouel. Petra, & Farin. *q.*36. *n.*85. *qui in sequentibus* singula diuisionis membra explicat.

Quotuplex sit præsumptio.

3. Præsumptio iuris, & de iure est dispositio legis, aliquid præsumentis, & super præsumpto, tanquam sibi comperto, statuentis, Alciat. *in tract. de præsumpt. par.*2. *n.*3. vbi ait, ita probari *in c. is qui fidem, de sponsal.* Hæc præsumptio, dicitur iuris, quia à iure, seu à lege introducta est; dicitur etiam de iure, quia super tali præsumptione lex inducit firmum ius, & statuit super præsumpto, tanquam sibi comperto, ita declarant Alciat; Bal. Fely. & Menoch. *de præsumpt. lib.* 1. *q.*3. *n.* 17. & 18. Gandin. Nouell. & Farin.

Præsumptio iuris, & de iure quid.

 q.36.

q.36.n.102. vbi inducit DD. in proposito exemplificantes; nec non Mascar. *de probat. lib. 3. concl. 1222. seu 1229. n.1.* vbi citat plurima iura, in quibus inueniuntur exempla huius præsumptionis iuris, & de iure.

Præsumptio iuris. 4. Præsumptio autem iuris tantum, est dispositio legis aliquid præsumentis, sed vlterius non procedentis, & nihil super præsumpto statuentis, Gandin. Mascar. & Far. *num.* 88. vbi inuenies citata iura, in quibus proponuntur exempla huius iuris tantum præsumptionis.

Præsumptio hominis. 5. Præsumptio verò hominis, illa propriè dicitur, quæ à iure expressa non est, sed Iudicis arbitrio committitur, vt inspiciat, quod sibi videtur, & in nullo iure expresse reperitur confirmata, Bal. Bero. Castren. Fely. Menoch. & Farin. *q.* 36. *n.* 97. licet à lege, & eius ratione non discrepet, secundum Bal. Menoch. & Far. *n.* 99.

Exemplificatur in singulis tribus præsumptionibus prædictis. 6. Declaro vlterius, exemplificando; Semel malus, semper præsumitur malus in eodem genere mali; Hæc dicitur iuris præsumptio, ius enim sic præsumit, *in c. semel malus de reg. iur. in 6.*; Sed circumscripta alia lege, cum hæc vlterius non procedat, & super præsumpto nihil statnat, hæc diceretur præsumptio iuris tantum. At ponamus, quod quis in iudicio falsum iurauerit, & iste iterum in testem inducatur, iste semel malus, & periurus ex vi *d. cap.* semper præsumetur periurus; Et vlterius *in c. ex parte*, vbi gl. & Abb. *de testibus*, statuitur, quod talis à testimonio repellatur; vnde ex vi huius statuti super præsumpto, ista dicetur, iuris et de iure, cum hoc caput 2. firmum ius inducat, et statuat. Si verò vltra prædicta, Iudex aliquid in iure non expressum, rationabiliter, et à lege non discrepans, præsumpserit; Puta quod periurus sine dolo, vel cum dolo periurauerit, hæc vltima dicetur præsumptio hominis; Sicut etiam quælibet alia in iure non expressa.

7. De materia huius q. diffusè Mascar. Menoch. et Farin. *locis sup. citatis*.

An præsumptiones in iudicio debeant allegari, vt prosint, vel obsint; Et non allegatæ, an Iudex possit, & debeat supplere, Quæst. 73.

1. Quia à diuersis DD. diuersimodè declarantur isti termini; Præsumptiones iuris, et de iure; iuris tantum; seu hominis; Ideo præmitto, quod dum *in hac q. & sequentibus*, hos terminos ponam, intelligendi erunt iuxta declarationes horum terminorum, de quibus *in antecedenti q. 72. per totam*, ad quam semper recursus haberi, ad hunc effectum, poterit. In hac q. quomodo supradictæ tres præsumptiones intelligatur.

2. Regula 1. sit. Non est necesse, quod quis præsumptiones iuris, et de iure alleget, ad hoc vt prosint, vel obsint, ita Bal. Butr. et Menoch. *de præsumpt. lib. 1. q. 48. n. 1.*; Vbi reddit rationem, quia lex hanc præsumptionem pro veritate habet, quam Iudex sine aliqua allegatione, tenetur scire, et sequi. Non est necesse allegare in iudicio præsumptiones iuris, & de iure.

3. Ampliatur primò Regula 1. vt procedat etiam in præsumptione iuris tantum, quæ nec necesse est, Quid in præsumptione iuris tantū.

vt

vt allegetur, Ita tenuerunt Ang., & Comensis, quos refert, & sequitur Bellon. *lib. 2. supp. iuris c. 6.* Dec. *in l. cum quid ff. si cer. petat. n. 26.*, vbi Curt. iun. *n. 21.* Intellige hanc Ampliationem, dummodo saltem factū vnde talis præsumptio resultat, ex actis probatorijs colligatur; hoc .n. requiritur, & sufficit, secundum Bal.; Fely. & Purpur. quos refert, & sequitur Menoch. *vbi sup. n. 33.* vel saltem non dissentit. Hec Ampliatio procedit præsertim in caussis summarijs, & in his quæ sine figura iudicij tractantur, vt apud Regulares; ita Alciat. Dec. & Purpur. *in l. cum quid ff. si cer. pet.* & subscribit Menoch. *num. 34.*; Maximè quando præsumptio oritur ex facto aduersarij, Abb. Bart. & plures alij, quos citat, & sequitur Menoch. *n. 35. & seq.* Aliàs si factum ad minus, vnde talis præsumptio oritur, non colligeretur ex probatorijs actis, dum agitur de facto proprio allegantis, præsumptio si debeat prodesse, vel obesse, debet omnino allegari, vt in viginti tribus exemplis, authoritatibus DD. comprobat Menoch. *d. q. 48. d n. 2. vsq. ad num. 26.*

4. Ampliatur secundò Regula 1. & etiam Ampliatio 1. vt dum præsumptio ab Actore, vel Reo non allegatur, possit Iudex supplere, Abb. Dec. & Menoch. *ibidem q. 52. n. 1. vbi n. 2.* inducit rationem, & alios concordantes. — *Iudex in his supplere potest.*

5. Ampliatur tertiò Regula 1. et Ampliatio 2. vt quando pars deducit in iudicium factum, ex quo iuris præsumptio resultat, Iudex supplere teneatur allegationem ipsam præsumptionis, Anton. Burgos. et Menoch. *de præsumpt. lib. 1. q. 48. n. 4. & 7.* — *Iudex deducto facto, tenetur supplere.*

6. Regula 2. sit. Præsumptio hominis tantum, allegari omnino debet, vt prosit, vel obsit, Fely. et Menoch. *n. 44.* hæc enim præsumptio Iudici omnino incognita est, vnde coram eo allegari debet, vt eam sequi valeat, Menoch. *n. 45.* — *Præsumptio hominis allegāda est.*

7. Ampliatur Regula 2. vt non solum allegari, sed etiam hæc præsumptio hominis, saltem per duos testes probari debeat, Menoch. *ibidem* alios citans *q. 51. n. 1. & seq.* — *Et per duos testes probanda.*

8. Limitatur Regula 2. vt non sit necessaria expressa allegatio, sed sufficiat tacita, Alex. Dec. Rom. et Purpur. *in l. cum quid ff. si certum pet.* vbi communiter omnes; Bal. qui ait sufficere allegare, et probare factum, ex quo pręsumptio colligi potest, et Menoch. *q. 49. n. 1.* vbi ex *d. l. cum quid*, adducit hanc rationem; Taciti enim, et expressi, eadem est virtus. — *Tacita allegatio sufficit.*

9. De materia huius q. latè Menoch. *de præsumpt. lib. 1. q. 48. cum sequentibus.*

An ex Præsumptionibus condemnari quis possit, & qua pæna, Quæst. 74.

1. HIc data opera pretermitto agere, quomodo pręsumptiones legitimè sint probandæ, quia quicquid *sup. q. 62.* dictum est; quomodo inditia legitimè probentur, dicendum est proportionatè de præsumptionibus; Sicut etiam plurima alia, quæ remissiuè insinuantur *quæst. 63. num. 1.*; Nec non ea, quæ dicta, sunt de inditijs particula- — *Quomodo præsūptiones legitimè probētur, remissiuè.*

ticularibus ab eadem *quæst.63. vsq. ad q.72.*

Ex præsumptionibus legitime probatis iuris, & de iure, vel iuris tantũ deueniri potest ad cõdemnationem.

2. Regula 1. sit. Ex præsumptionibus iuris, & de iure, vel etiam iuris tantum, legitimè probatis, Iudex deuenire potest ad condemnationem, Gomez, qui de communi, Bal. Bar. Salyc. & Mascar. *lib.3. de probat. concl.1227.n.41. 42. & 50.* & sequitur Menoch. *de præsumpt. lib. 1. q.92. n.1.*: Ratio est, quia, vt *ibidem* ponderat Menoch. in hoc casu de veritate dicitur constare, cum præsumptiones à lege approbatæ, dicantur liquidissimæ; Vnde præsumptio, non solum iuris, & de iure, sed etiam iuris tantum facit probationem veram, & propriam, Aret. Abb. Bal. Dec. Tiraq. & plures alij, quos refert, & sequitur Menoch. *ibidem quæst. 36. num.3.*; Imò facit probationem euidentem secundum Ias. Didac. & Menoch. *num.8.*

In pęnam ordinariã ex præsũptionibus iuris, & de iure.

3. Ampliatur primò Regula 1. vt pæna ordinaria puniri possit is, quem, præsumptione iuris, & de iure, constat deliquisse, Bal. Gandin. Ias. Marsil. Menoch. qui etiam plures alios refert *q.97. num.1.*; Imò in hoc casu, tenetur Iudex condemnare pœna ordinaria, quamuis esset capitalissima, vt aiunt Boss. Clar. Gomez, & Mascar. *de probat. lib.3. concl.1228. n.59.*

Quid in præsũptione iuris tantum.

4. Ampliatur secundò Regula 1. vt etiam pœna ordinaria imponenda sit, dum delictum præsumptiuè probatum est, præsumptione iuris tantum, ita Abb. Bal. Dec. Fely. cum pluribus concordantibus, quos sequitur Menoch *n.7. ibidem* Sed quod pœna extraordinaria imponatur, vel ad torturam deueniatur, vide sup. *q.71. n.9. & 10.*

5. Limitatur hæc 2. Ampliatio, vt non procedat, dum est imponenda pœna ordinaria mortis; Sed in ecclesiasticis, secundum qualitatem facti, imponenda est pœna priuationis officij, & beneficij, seu depositionis; In secularibus vero aliæ pęnæ non capitales erunt infligendæ, prout delictum postulabit, Abb. Fely. Marf. & Mascar. *de probat. lib.3. concl.1228. n.64.*

Ex præsũptionibus hominis non ordinaria, sed mitior pę na est imponenda.

6. Regula 2. sit. Ex præsumptione hominis tantum, pęna ordinaria delicti non est infligenda, sed mitior Iudicis arbitrio, ita indistinctè loquitur Card. Alex. *in c. afferte, in fi. de præsumpt.* citans Innoc.; & subscribunt Bal. Sarmien. & Menoch. *lib.1. de præsumpt. q.97. n.16.*

Licet violentis.

7. Ampliatur primò Regula 2. vt quando de delicto constat præsumptione tantum hominis, quamuis violenta, non debeat pęna ordinaria imponi, Abb. Bal. Butr. Castren. Gramm. Fely. Innoc. & plures alij, quos sequitur Menoch. *num.23.*

Sed contra.

8. Sed nota, quod in casu huius Ampliationis, non desunt DD. tenentes, pęnam ordinariam imponendam esse; Et econtra alij volentes, nullam esse pęnam iniungendam; quos omnes refert, & reprobat Menoch. *n.19. vsq; ad n.22.*; Et ideo non recedas ab Ampliatione, quę teste eodem Menoch. *n.24.* magis recepta est, & ipsemet pluribus iuribus eam comprobat.

Quamuis ex plurib. violentis.

9. Ampliatur secũdò Regula 2. Vt non imponatur pęna ordinaria, quãuis de delicto constaret per plures

res præsumptiones hominis tātum, licet violentas, hæ .n. præsumptiones non sunt coniungendæ ad plenam probationem constituendam, ad hoc, vt fiat damnatio in pœna ordinaria, ita Gandin. & Menoch. *n.*18.

10. Ampliatur tertio Regula 2. vt nec ex vehementissimis præsumptionibus hominis tantum ad pœnam corporalem sit deueniendum, sed ad mitiorem, Boss. Castren. Gandin. Innoc. Menochius, & Mascard. *lib.*3. *de probat.n.*73. Præsumptiones enim hominis, cum non sint approbatæ à lege, non sunt omnino indubitatæ, sed aliquam solicitam dubitationem semper recipiunt; præsumptiua hæc enim probatio, dubia dicitur, Bero. & Masc. *n.*74.; Qui *n.*75. *& sequentibus* hanc Ampliationem limitat in criminibus Assassinij, Symoniæ, & læsæ Maiestatis.

Quid in violentissimis.

Quæ non sunt vnquam indubitatæ.

11. De materia huius q. latè Masc. nec non Menochius *locis sup. citatis*.

An præsumptiones coniungantur ad plenam probationem faciendam. Quæst.75.

1 Regula sit. Præsumptiones plures ad faciendam plenam probationem coniunguntur, Ang. Bal. Crauet. Corn. Dec. Rom. Socin. & Mascar. qui alios etiam citāt concordantes, *de probat. lib.* 3. *concl.* 1230. *n.*1. *&* 2. Hæc Regula multò magis procedit, quando agitur de actu, qui clam fieri solet, & secreto, & est difficilis probationis, Bar. Io. Andr. & Masc. *n.*13. *&* 14.

Præsumptiones plures coniunguntur ad plenā probationē.

2. Ampliatur primo Regula, vt non modo in ciuilibus, verum etiā in criminalibus præsumptiones coniungantur ad plenam fidem faciendam, & ad Reum dānandum, Mascar. *vbi supra n.* 28. *per l. si qui adulterij C. de adulter.* citans Abb. Bal. & Card. Neque huic Ampliationi obstat authoritas Alex. Bart. Dec. & aliorum dicentium, non coniūgi in criminalibus præsumptiones ad faciendam plenam probationem; Quia respondetur non coniungi ad infligendam pœnam sanguinis, vel ita vt pœna ordinaria iniungatur, sed bene ad pœnam mitiorem pecuniariam extraordinariam imponendam; Ita conciliāt in hoc puncto difficultatis Bursat. & Mascar. *n.*30. nec non Clar. *§ fin. q.* 63. *vers. tu scis.*

Etiam in criminalibus, & ad condēnationē.

Respōdetur obiectioni.

3. Ampliatur secundo Regula, vt vnus testis coniungatur cum præsumptione ad plenam faciendam probationem, Anchar. Bal. Bar. Castren. Rom. Socin. & Mascard. hos, & alios inducens *num.*8. *&* 9. Abb. Cran. & Menoch. *de præsumpt. lib.*1. *q.*86.

Etiam vnus testis cum vna præsumptione coniungitur ad plenā probationem.

4. Limitatur hæc Ampliatio, vt non procedat, nisi dum testis, vnam semiplenam, & alterā semiplenam præsumptiones constituunt, Abb. Ias. & Mascar. *n.*11.; Et in criminalibus declara, *vt hic sup. n.*2. iuxta tradita etiam à Menochio, cum citatis ab eo *vbi sup. q.*98.

Declaratur.

5. Ampliatur tertio Regula, vt præsumptiones coniungantur cum fama ad plenè probandum, secundum Cephal. Dec. Fulg. Marsil. & Mascar. *de probat. lib.*3. *concl.* 1230. *n.*22. *qui in sequentibus* limitat, prout præ-

Quomodo præsūptiones cum fama coniūgantur ad plenè probādum.

ut præcedens limitata est Ampliatio. Et vlterius hæc Ampliatio limitanda est, vt non procedat in criminalibus, dum agitur ad pœnam sanguinis, secundum Alex. Butr. Dec. Felyn. Imol. & Menoch. *de præsumpt. lib.* 1. *q.*42. *nu.* 9.; Sed benè dum agitur ad pęnam pecuniariam, Dec. Hostien. Io. Andr. & Menoch. *ibidem n.* 10.

6. At cum in criminalibus testis vnus omni exceptionę maior, cum fama, plenè non probet secundum Abb. Bar. Dec. cum alijs, quos sequitur, & ad saturitatē citat Far. *q.*47. *n.*80. Crot. qui de communi, & Clar. §. *fin. q.*63. *vers. hic*, vbi etiā ait generaliter, quod fama iuncta cum qualibet semiplena, non facit in criminalibus plenam probationem iuxta *gl. in c. veniens il primo, vers. illorum, de testibus*, quam communiter Dec. ait, esse receptam.; Concludendum videtur, præsumptiones cum fama in criminalibus plenam non facere probationem, dū præsumptiones sunt tales, quod non transcendunt semiplenæ probationis limites, ad quos pertingit, sed non transcendit, vnicus testis, quantumcunque legalis.

Non procedunt su pradicta dum singula non tēdunt ad vnum finem.

7. Limitatur 1. Regula, & eius Ampliationes, vt procedat, dū pręsumptiones, testis, seu fama tendūt ad eundem finem, secus, si ad diuersum, tunc enim ad plenam faciendam probationem non iungerentur, Abb. Bart. Butr. Dec. Mars. & Mascard. *de probat. lib.*3. *conclus.* 1230. *n.*32.

Et nisi singulæ præsumptiones sint legitimæ probatæ.

8. Limitatur secundo Regula, vt non procedat, nisi vnaqueque præsumptio fuerit probata legitimè, idest per duos testes, Abb. Alex. Bal. Bar. Dec. Fely. Ias. Mars. & Mascard. *n.*36.

Proxima præsumptio vno teste, probatur.

9. Sublimita hanc limitationē, vt procedat in præsumptione remota, quę, vt coniungi possit duobus testibus probanda est; nam ad probandam proximam, vnus sufficit testis, Ioseph. Ludou. & Masc. *n.*41. Alciat. qui hoc ait esse canonizatum, tam in scholis, quam in iudicijs, Abb. Clar. Marsil. & Masc. *de probat. lib.* 2. *concl.*894. *n.*5.

10. De materia huius q. latè Masc. *in citata concl.* 1230. & Menochius *de præsumpt. lib.* 1. *quæst.*40. & 41.

An præsumptiones iuris, & de iure, probationem in contrarium admittant, Quæst. 76.

Præsumptio iuris tantum, probationē in contrarium admittit, sicut etiā hominis præsumptio.

1 Præmitto, procul dubio, præsumptionem iuris tantum, probationem in cōtrarium admittere, ita Bar. Ias. Specul. & hos referens, Mascard. *de probat. lib.*3. *conclus.* 1228. *n.*87.; Quod magis indubitatum est in præsumptione hominis tantum, idem Mascar. *concl.* 1227. *n.*15.; Et quod vtraque præsumptio hæc admittat probationē in contrarium, & probatione tollatur, tenuit Menochius *de præsumpt. lib.* 1. *q.*31. *n.*2. & 3. vbi citat Abb. Bellam. Cępol. & Craue.; Et Dec. ait nullum Doctorem inuenisse ab hac sententia dissentientem. Obserua tamen in his casibus requiri probationes validiores, *l.*1. *in princ.* & ibi Bar. *n.*1. *ff. quod met. cau.* Alex. Curt. iun. & Menoch. *ibid. n.* 8. qui *n.*9. inducit Alex. Ias. & Specul. tenentes,

Sed requiritur probationes validiores.

nentes, ad probandum contra iuris præsumptionem tres testes requiri. Et ideo de his duabus præsumptionibus, hominis, & iuris tantum non instituitur hic q. sed de præsumptione iuris, & de iure, de qua,

Præsumptio iuris, & de iure probationem in contrariũ non admittit.

2. Regula sit. Præsumptio iuris, & de iure probationem in contrarium non admittit, vt est tex. expressus *in l. à Diuo Pio, §. si pignora,* & ibi gl. *ff. de re iudic.* Præpos. *in c. is qui fidem n. 3. de sponsal.* & ibi, teste Menochio *de præsumpt. lib. 1. q. 60. n. 2.* ita affirmant Interpretes omnes, vbi concordantes inducit, Alciat. Cæpol. Curt. iun. Ias. Rom. & Salyc.

Nisi confessionem iudicialem eius pro quo præsumitur.

3. Limitatur primo Regula, vt præsumptio iuris, & de iure admittat probationem in contrarium ex confessione iudicialiter facta, in his, quæ à potestate confitentis dependent, Abb. Alciat. Alex. Corn. Crauet. Socin. & Menochius *de præsumpt. lib. 1. q. 61. n. 5.* Ratio est, quia etsi præsumptio iuris, & de iure à lege pro veritate habeatur, nõ tamen propriè est ipsa veritas, cum præsumptio versetur circa id, quod est dubium, Alciat. Bald. & Menochius *n. 7.*; Confessio autem illius, pro quo est præsumptio, veritatem ipsam detegit; Et ideò dicunt legistæ, quod nulla est melior, & efficacior probatio, quam proprij oris confessio, *l. vlt. C. de non num. pecun.* & ponderat *vbi supra* Menochius;

Quid in cõfessione extraiudiciali.

Quid autem dicendum sit de confessione extraiudiciali, vide Menoch. *ibidem n. 12. & seq.*

Etiam tacita.

4. Ampliatur hæc limitatio, vt procedat etiam in confessione ficta à lege præsumpta, in iudicio facta, vt in contumacibus, Alex. Alciat. Aret. Bal. Bar. Felyn. & Menoch. *n. 9.*

Quid in probatione quinque testium, vel &c.

5. Limitatur 2. Regula, vt testimonium quinque testium admittatur contra præsumptionem iuris, & de iure, Abb. Bar. Bero. Dec. Felyn. & Menochius *quæst. 63. n. 1.*; licet contra Bal. & quidem alij relati *ibidem num. 2.*; Imò etiam duorum, vel trium testimonium, multum legalium, honestorum, & proborum, in hoc casu admittitur, quando concurrit alia coniectura, Butr. Crauet. Dec. & Menochius *quæst. 64. num. 2.* iuncta comprobatione, de qua *num. 1.*; Quamuis etiam in hoc non consentiat Bal.

Vel in probatione per indirectum.

6. Limitatur tertio Regula, vt probatio per indirectum admittatur contra præsumptionem iuris, & de iure, Abb. Alex. Bart. Boss. Butr. Felyn. Rom. & alij, quos refert, & sequitur Menochius *quæst. 65. num. 1.*; Ratio est, quia cum lex requirat certas qualitates ad hanc præsumptionem constituendam, semper admittuntur probationes, quod non simus in tali casu, vel quod non concurrat aliqua ex requisitis qualitatibus, Bar. *in l. 1. §. & parui n. 2. ff. quod vi aut clam.*

Exemplificatur.

7. Plurima exempla pro declaratione huius limitationis insinuat *ibidem* Menochius *à num. 3. vsque in fine q.*: Et præsertim *nu. 7.* exemplificat in inimico exeunte de domo occisi, gladio districto, cruentoque, contra quem est præsumptio violenta, quæ iuris, & de iure dici

re dici potest (secundum Menoch.) quod sit homicida, Bal. Bart. Boer. Gram. & *ibidem* sequitur Menoch. Et tamen contra hanc præsumptionem admittitur probatio per indirectum, nempè probatio, occisum, fuisse mentecaptum, & sæpe sibi manus intulisse, vel quod occisus, cum prætenso inimico fuerat reconciliatus, & eum aliàs potuisset occidere, si ei placuisset.

Vel in probatione ex notorio permanentis facti.

8. Limitatur quarto Regula, vt probatio ex notorio facti permanentis, contra præsumptionem iuris,& de iure admittatur, Alciat. Rom., & Menochius *quæst. 67. num.2.*

9. De materia huius q. diffusè Menoch. *de præsumpt. lib.1. à.q.60. vsque ad 76.*

Quænam præsumptio, aliam præsumptionem tollat, Quæst.77.

Præsumptio validior tollit debiliorē; exemplificatur multipliciter, vsque ad numerum 4.

1. Regula sit. Præsumptio validior, debiliorem perimit, & tollit, vt clarè probat tex. & ibi gl. *in l. Diuus ff. de in integrum restitut.* & ita tenuerunt Ang. Alciat. Gram. Marsil.Salyc. & plures alij, quos refert, & sequitur Menochius *de præsumpt lib.1.quæst.30.* vbi ait hanc Regulam esse sine controuersia, & subscribit Mascar. *de probat. lib.3. concl. 1231. nu. 11. & sequentibus.*

2. Hinc infertur 1. quod cum specialis præsumptio iuris sit validior præsumptione hominis, illa hanc tollit, Curt. iun. quem sequitur Menoch.*q.29.n.1.*

3. Infertur 2. quod, quando agitur de duabus præsumptionibus iuris, vel hominis data paritate in reliquis inter se, illa oppositam tollet, vt validior, quæ actum valere, & consistere facit; Quæ à substantia prouenit, tollit eam, quæ à solemnitate; Quæ benignior tollit minus benignam; Quæ iuri communi inheret, tollit eam, quæ iuri speciali; Quæ naturalis, eam superat, quæ est accidentalis; Quæ magis verisimilis, tollit eam, quæ minus est verisimilis; Quæ est negatiua, præualet affirmatiuæ; Quæ à facto, tollit eam, quæ sumitur à non facto; Quæ fauet animæ, & absurda euitat, aufert eam, quæ talem non esse dignoscitur. Omnia illa tenet, & probat Menochius *quæst.29. vbi supra; & de arbitr. Iudicum lib. 2. casu 472.* His adde; Specialem præsumptionem, tollere generalem, Menoch. *d. quæst.29. num.7.* & Mascard. *vbi supra, num.6. & seq.* vbi inducit in comprobationem plurimos DD.; Et eam, quæ est pro Reo, præualere ei, quæ est pro Actore, Menoch. *ibidem num. 11.* & Mascard. *loco citato n. 9. & 10.* inducens Gig. Gram. Cæphal. & Rom.; & consequenter delicti exclusiuam, tollere delicti inclusiua, Mascard. *ibidem num. 30.* cum Abb. Felyn. & pluribus alijs.

4. Infertur 3., vt non solum præsumptio iuris, & de iure, sed etiam iuris tantum, tollat præsumptionem hominis, Bald. Dec. & Mascard. *vbi supra n.39.*

De

5. De materia huius q. latè Menochius, & Mascard. *locis supra citatis*.

6. Et hæc sufficiant pro tractatu hoc sexto de Præsumptionibus; Qui plura copiosissime voluerit videre adeat Menochium *de præsumptionibus, de quibus sex non mediocres composuit libros*.

Finis Tractatus Sexti de Præsumptionibus.

DE REI
CITATIONE
Vsque ad eius defensiones
EXCLVSIVE.
Tractatus Septimus.

Xpletis tractatibus de Testibus, de Inditijs, nec non de Præsumptionibus, pro cōplemēto Capitis 2. primæ partis huius operis; De his, quæ spectant ad ordinatè processum prosequendum; remanet iste Tractatus Septimus, cum duobus sequentibus; qui spectant præcipue ad Reum; Quique, iuxta *c. forus, de verb. signif.* dicitur ille, qui de aliquo crimine accusatus, vel inquisitus, causam in iudicio dicere compellitur; Et qui cum dubio procul, citandus sit, ab eius citatione, initium est sumendum, cum ante quam quis citetur, seu vocetur, non dicatur eius nomen positum in numero Reorum.

Reus quis dicatur.

2. Pro pleniore intelligentia, quando nomen alicuius possit dici positum in Reorum numero, animaduertendum; Quod si prætensus Reus sit præsens, quando lis contestatur, scilicet, dum Iudex interrogat, & prætensus Reus respondet; Tunc nomen eius dicitur poni in numero Reorum; Et in hoc nulla videtur esse difficultas, vt ait Clar. §. *fin. quæst.* 14. *vers. sed hic*, vbi dicit, quod hæc fuit opinio Petri, quam consuetudo approbare videtur, secundum Bald.; & de magis communi testis est Villalob.. Si autem Reus est absens, & ex parte sua propositæ fuerunt exceptiones dilatoriæ, e. g.; Quod Iudex non sit competens, & Accusator inhabilis. Si Iudex has reijciat exceptiones, vel declaret, quod his non obstantibus, ad vlteriora procedatur; Tunc, & non ante, nomen imputati dicitur positum inter Reos. Si verò etiam in absentia, ex parte imputati propositæ fuerunt exceptiones concernentes merita causæ, & imputatus est contumax, statim in primo termino contumaciæ, dicitur eius nomen receptum inter Reos, hæc est distinctio Bart. quam dicit Alex. esse communem, Ang. *de malef.* testatur de praxi, & hos refert, & sequitur Clar. *vbi sup.*

Quando nomen alicuius dicatur positum in nu. Reorum.

De Rei Citatione, Quæst. 78.

Citatio legitima Rei necessaria est.

1. Regula sit. Citatio Rei necessaria omnino est; Si enim Reus non citetur, vel citatio esset nulla, vel minus legitimè facta, processus, & sententia, & omnia, quæ sequerentur, essent ipso iure nulla Clar. §. *fin. q.* 31. *in princ.* per gl. *in l. si accusatoribus C. de accusat.* qui ait esse communem., teste Rolan. & ita asseruit Boss. alios inducens *in titulo de Citationibus n.* 13.

Non est citandus Reus nisi præcedat probatio.

2. Caueat verò Iudex, ne quemquam tanquam Reum citari permittat, nisi delictum sit per grauia inditia probatum, ita vt contra Reum sit plusquam simplex præsumptio, licet, fortè, minus quam semiplena probatio, & ita, ait Clar. *q.*20. *parum post princ.* tenere omnes communiter DD. teste Corneo. De quibus vide tradenda *infra q.* 95. Sed nota quod apud nos, non debet quis citari, vt Reus, nisi delictum, sit saltem semiplenè probatum, vel ex testibus, vel ex inditijs, vel ex probata fama; quibus, vel eorum aliquo existentibus, Reus citandus, seu vocandus est, iuxta præscriptum *in nostro Modo procced. c.*2. *in secundo Substantiali in princ.*

An Princeps, vel statutum possint tollere citationem.

3. Ampliatur primò Regula; Vt Princeps de potestate ordinaria non possit procedere contra aliquẽ non citatum, Clar. *ver. adde*, vbi ex Corset. & Socin. testatur de communi. Imò in criminalibus, nec potest Princeps hoc præstare de plenitudine potestatis, Socin. qui ait quod omnes hoc fatentur, quem refert, & sequitur Clar. *vers. adde*, vbi ait, quod semper ita vidit in praxi obseruari. Ratio est, quia cũ citatio sit iuris naturalis, nõ ꝓpter se, sed propter defensionem requiritur, vnde, nec à statuto, neque à Principe tolli potest, Baiar. ad Clar. *q.*31. *n.*8. ex Bal. & Vantio; Intellige, vt citatio 1. sit de iure naturali, aliæ verò de iure positino, secundum Afflic. *decis.* 183. & DD. *in c. ex parte il secundo, de offic. Deleg.*

Nulliter, & peccaminose si ne citatio ne Iudex condemnat.

4. Ampliatur secundò Regula; Vt si Iudex aliquem condemnaret, non prius citatum, seu vocatum, non solum nulla esset condemnatio, sed etiam Iudex peccaret mortaliter, secundum Arret. *in pract. crim. c.*1. *de Reis*, & Bouer. *in direct. fori iudic. par.* 2. *c.* 34. & traditur, *in nostro Modo proceden. vbi sup. vers. est enim*, ex Nauar. *in Manual. cap.* 25. *num.* 13.

De numero necessario citationum.

5. Ampliatur tertiò Regula; Vt præuia vna tantum citatione, non possit Reus in criminalibus coudẽnari, Clar. *§. fin. q.* 31. *vers. quæro modo, per l. absentem ff. de pœnis.* Et quia, vt *ibidem* ait Clar. in forma, & multiplicitate citationum, consuetudo seruanda est, & statuta loci, vbi iudicium agitur; Ideo licet de iure communi debeat Reus vltra citationem 1. etiam citari ad allegandum, deinde peremptoriè ad sententiam secundum Clar. *ibidem*;

Praxis apud nos in citationibus, & in modo earum.

Apud nos est consuetudo longissima approbata in citationibus Reorum, & in omnibus alijs, vt Generales, Prouinciales, vel eorum Delegati, non seruent formam iuridicam citationum, sed eosdem absentes per simplices epistolas, vel in eodem Conuentu existẽtes, per quemlibet fratrem internuncium, nulla

illis

illis intimata causa in processu contra illos contenta, ad se euocare soleant, teste Bouer. *vbi supra.* Et loco citationis, solet vt supra primo vocari Reus; Constituto verò eius expleto, loco secundæ citationis vocatur Reus si absens sit, si verò in iudicio adsit, offertur, & datur ei Consiliarius intra Cõgregationem nostram, iuxta *nostrum Modum proced. in cap. 2. de modo procedendi vers. uolumus similiter*; vlterius capitulorum copia ex dictis testium extracta, & inditia in processu apparentia, cum debito temporis interuallo ad defensiones faciendas Reo dantur, secundum *d. Modum proced. ibidem circa quartum Substantiale in princ. vers. Noscant*; Et tandem loco tertiæ citationis peremptoriæ; vocatur, seu si præsens sit Reus, in facie ipsius, coram Iudice, & testibus, ab Actuario, legitur, & publicatur sententia, seu decretum pro, vel contra Reum; Et ita nunc solet apud nos practicari; Imò vt sententia in facie Rei publicetur, dum est præsens, est praxis obseruata in toto mundo, secundum Ang. quem refert Clar. *q 31. vers. sed hinc*, vbi in comprobationem citat Boss. Barba. & Blanc.; Quamuis tempore, quo compositus fuit d. noster Modus proced. aliter practicaretur, nempè, vt etiam si posset haberi Rei præsentia, sententia tamen ei intimaretur, non tamen improbando, sed potius annuendo suprascripto alio modo, *ibidem in cap. 3. in formula sententiæ in condemnatione Rei, vers. postea quando*; Et quod Stylus in prædictis seruandus sit, ait Far. *q. 11. n. 40. in fin.*

6. Ampliatur quartò Regula ... Vt citatio sit necessaria etiam à te sententiam declaratoriam, quod quis inciderit in excommunicationem, vel in aliquam pœnam ipso facto impositam, gl. *in Clement. præsenti in ver. constiterit de censibus*, quam sequuntur omnes, vt aiunt Socin. Ripa, & Clar. *d. quæst. 31. vers. Item adde.* Necessaria est citatio ante declaratoriam sententiam.

7. Nota, quod Reus potest, dum est contumax, citari sub pœna carcerationis, banni, vel similis, iuxta grauitatem negotij, secundum Baiar. ad Clar. *q. 31. n. 26.* ex Farin. *q. 18. n. 59.* Et hodie, de consuetudine, indistinctè mulctæ Iudicis arbitrio imponuntur secundum Baiar. *ibidem n. 33.* ex Ias. Cagn. Rolan. Menoch. & Boss.; Vnde potest Iudex mulctam comminatam remittere, Baiar. *n. 32.* cum Barbat. & Cagn.; Etiam in totum, *ibidem* Baiar. ex Alciato, & Bertaz. Reus contumax sub aliqua pœna citari potest.

8. Plura de materia citationum, & quomodo fiant Romæ Farin. *q. 11. n. 38. cum multis sequentibus.* Et latè Guaz. *in tract. ad defensam per totam 10. defensionem.*

De captura, & carceratione Rei, Quæst. 79.

1. CVm post Rei citationem, seu vocationem, imò aliquando etiam antea, dum fuga timetur, soleat ad capturam, quæ à DD. etiam citatio realis dicitur, & ad carcerationem deueniri Reorum; de his post citationem Rei verbalem hic agendum est.

2. Præmitto primò, quod triplex est genus carceris, primum est ad Triplex est carceris genus

ad custodiam; cum nempe Iudex, ideo in carcerem trudit, quia tantum prætendit captum custodire, ne aufugiat, vel ne cum alijs alloquatur. Alterum genus carceris est ad torturam, cum scilicet Iudex tradit aliquem in carcerem ad eum affligendum, iunctis alijs pęnalitatibus, vt veritatem fateatur; Tandem tertium genus carceris est in pœnam, cum videlicet in alicuius criminis pœnam à Iudice per sententiam Reus in carcerem destinatur; Diaz *in prac. crim. canon c.126.* hæc tria genera carceris declarat; Et ad publicum pertinent carcerem, qui in se licitus est: Et nota, quod longa, & diuturna carceratio, ex quocunq; ex tribus prædictis capitibus sit, pænę diminutionem delicto debitę inducit, dum Reus culpa, & facto Iudicis in carcere detinetur, *l. omnes C. de pæn.* Franc. Cabal. & Guaz, *defens. 2. c. 2. n. 22,*; qui *n.* 18. plures concordantes inducit, absolute tenētes, diuturnam carcerationem minuere pœnam; & hi sunt Alber. Angel. &c. Reperitur etiam carcer priuatus, & illicitus, de quo *infra in Regula sexta num. 35. & seq.*

Longa carceratio an diminutionem pœnæ delicti inducat.

De carcere priuato remissiue.

3. Præmitto secundo, quod quādo Reo carcer ad custodiam datur, debet esse vtiq; tutus, & fortis, sed humanus, & ciuilis, iuxta præscriptum *in nostris Constitutionibus cap. 10.*; Ita vt, qui in ipsum includitur, benignè tractetur, nullaq; pœna afficiatur; Carceres verò inhumani, & nimis tetri, non modo apud ecclesiasticos, sed etiam apud seculares reprobantur; & Iudices in talibus carceribus Reos detrudentes, vt mali, vituperantur à Boss. *in tit. de carcere n. 2. & 3.*; Intellige dum quis detinetur in carcere ad custodiam, dum enim datur in pęnam, iustis de causis, potest esse obscurus, tetrus, & subterraneus, saltem de consuetudine, Farin. *q. 27. n. 104.* Quando autem carcer est ad custodiam, debet in actis explicari, carcerem non esse datum ad torturam, vel pęnam, sed ad custodiam, vt sic ex eo carceratus, iuris infamiam non contrahat, quæ vadit in consequentiam ad cercerem in pęnam inflictum, præsertim apud nos; vt not. Bouer. *in 2. par. direct. c. 34.*

Carcer ad custodiā sit humanus.

Quid in carcere in pœnam.

Quando carcer datur ad custodiam explicetur.

4. Præmitto tertiò Iudicem Regularem animaduertere debere, ne leuiter, & pro omni crimine faciat fratrem in carcerem trudi, tum quia eius præiudicium est irreparabile, vt notat Bal. quem sequitur Fely. *in c. cum super, de re iud.*; tum etiam ne ipse Iudex, iniuste carcerando peccet mortaliter, ad restitutionē famæ teneatur, Nauar. *in rubr. de iudic. n. 83.* cuius doctrina, vt insignis adnotatur *in nostro Modo proced. c. 2. in secundo Substantiali vers. vocatus,* & vlterius etiā, Deo, & hominibus rationem reddere debeat; & de Iudicis statu, ad Rei statum in Syndicatu transire cogatur; pro quibus vide *hic infra n. 8.*

Caueat Iudex à carceratione pro leui causa seu iniusta.

5. Regula 1. sit. Ad iustam capturam, & carcerationem Rei ad custodiam, inditia ad hoc ex processu resultantia esse debent, Clar. *§. fin. q. 28. vers. secundum est,* Farin. *q. 27. n. 113. & sequentibus*; & his stantibus secundum eosdem, & communem captura legitima dicitur.

Inditia in processu requiruntur ad carcerationē ad custodiam.

Amplia-

Inspecta personæ qualitate.

6. Ampliatur primo Regula, vt inspecta qualitate personæ, & delicti, existimetur sufficiens aliqualis iuridica informatio ad capturam, Blanc. & Boss. qui de communi, Ang. & Clar. *q.28. scias*, vbi testatur de veriori.

Quid in Clerico.

7. Limitatur Ampliatio 1. vt procedat in laico præsertim vili, cui ex carcere infamia non inuritur; Secus autem est in Clerico, cui carceratio etiam ad custodiam, in dedecus redundare solet; Et propterea pro aliquali informatione, Clericus personaliter detineri non potest, sed ante eius capturam, Iudici constare debet de corpore delicti, aliàs Iudex incideret in excommunicationem secũdum communem DD. de qua testatur Corn. quem refert Clar. *vers. quæro nunquid*, & subscribit Farin. *q.27. n.74.* & ante dixit Io. Andr. *in cap. si Clericus de sent. excomm. in 6.* vbi idem asseruit de quacunq; iniusta Clerici carceratione, & sequitur Corn. & Clar. *vbi sup.* cum communi; Præterea requiritur, quod Clericus sit fugitiuus, ita communiter DD. teste Corn. & Clar. *ibidem*, nec non Farin. *n.76.* alios inducens.

Seu in Regulari.

8. Hæc limitatio multo magis procedit in Religiosis, in quibus quælibet captura quandam infamiam redolere solet, presertim dum sunt viri aliquo titulo insignes, qui sine grauissima causa, nec ad custodiam debent mancipari, vnde dum monasterium, vel cella ad custodiam satis est, à carcere formali, vt fama integra seruetur, abstinendum erit, vt notat Bouer. *in Direct. par.2. c.34.* Et licet; quæ sint delicta, pro quib. Religiosus potest carcerari, arbitrio Iudicis relinquatur; Regulariter, dum pro delicto pœna corporalis imponenda est, ex hac parte potest Reus carcerari, Clar. *q. 28. in princ.*; Vel apud nos, vbi pęna carceris infligitur, & fuga timetur, iuxta *nostrum Modum proced. vbi supra*.

9. Ampliatur secundò Regula 1. Vt non solùm sine inditijs quis carcerari non debeat, sed vbicunq; etiam pendente processu, appareat Reum non esse culpabilem delicti, de quo imputatur, sit relaxandus, *l. 1. de exhibit. Reor.* Clar. alios citans *q.46. vers. pariter*, vbi subdit, hanc relaxationem operari, vt Reus ex eadem causa iterum carcerari non possit, nisi nouis superuenientibus inditijs, & Boss. testatur de obseruantia.

Statim relaxandus est Reus, dum apparet innocens.

10. Ampliatur tertiò Regula 1. vt positis sufficiẽtibus inditijs, adeo legitima sit captura, vt ille, qui se eximit de manibus habentium mãdatum de capiendo, sit puniendus, sicut ille, qui fugit de carceribus, mitius tamen, cum non violet publicos carceres, dummodo faciat sine violentia; Sed si defenderet se cum armis, puniendus esset, sicut illi, qui resistunt capturæ, Clar. *q.29. vers. quæro etiam*, & Far. *q.32. n.26. 27. & 28.*

Qui legitimæ resistit capturæ puniẽdus, præsertim si vi armata.

11. Ampliatur quartò Regula 1. vt si quis resistat vi armata, nec possit aliter capi, habentes hoc in mandatis à Iudice, possint eundem grauiter etiam percutere, Blãc. qui ait, de hoc neminem dubitare, Clar. hunc, & alios referens *q.29. in princ.* vbi cum Amad. admonet capientes,

Ac resistentes armis percuti possint.

vt

vt quantum fieri poteſt, caueant à percuſſionibus, aliàs ſi deinde apparebit, quòd Reum potuiſſent ſine percuſſionibus capere, non euaderent pęnam ſaltem extraordinariam, Clar. *ibidem*; Et hanc materiam diffuſè habes apud Farin. *q.* 32. *vſq; ad* 53.; vbi meritò coarctat nimis capientes, vt cum moderamine inculpatæ tutelæ, & non aliter percutiant: Et noſter Bouer. *vbi ſup. erga fin.* monet noſtros Religioſos, vt caueant in captura Reorum quoſcunq; tumultus, nec Satellitum more in capiendum irruant, ſed omnia moderatè, & religioſè fiant.

Poteſt Ecclesiaſticus vti ad capturam brachio ſeculari.

12. Ampliatur quintò Regula 1. vt poſitis ſufficientibus inditijs, Eccleſiaſticus poſſit capi, & carcerari, non ſolùm à ſuo Superiore, ſed etiam à Laico, ex mandato Superioris Eccleſiaſtici Angel. quem citat, & ſequitur Boſſ. *in tit. de captura num.* 37. *per c. vt famæ, de ſententia excom.* ità vt quando Clericus non permitteret ſe capi, vel duci, poſſit etiam à laico verberari, Boſſ. cum gl. ab eo citata.

Quando Iudex ſecularis ſine Eccleſiaſtici licentia poſſit capere Clericū.

13. Imò, vt obuietur delicto per Clericum committendo, poteſt etiã ſine licentia Eccleſiaſtici, à Iudice ſeculari Eccleſiaſticus capi, Ab. *in c. cum ab homine de iudic.* Diaz. *in prac. crim. Canon. c.* 123. vbi Lopez. *in addit.* cum alijs per eum allegatis, & Nauar. qui de communi *in rubr. de iudic. n.* 92.: Et idem dicendum eſt in Clerico inuento in flagranti crimine, qui dum Iudex Eccleſiaſticus non eſt præſens, poteſt à Iudice ſeculari capi facere, dummodo ſtatim ad ſuum Iudicem remittatur, DD. *in d. c. vt famæ*, Diaz. *vbi ſup.* cum allegatis *ibi* per Lopez; Qui ampliat hoc ad quemcunque priuatum, inducens Bar. & Clar.; qui *q.* 28. *verſ. ſi verò*, teſtatur de communi.

Si Reus dũ ad carcerẽ ducitur appellet, tñ carceratur.

14. Ampliatur ſextò Regula 1. Vt adeo legitima ſit captura cum inditjs, vt ſi Reus videns ſe ad carcerem duci, appellet, vt ſe eximat; licèt de iure appellatione pendente nihil ſit innouandum, tamen ſaltem de conſuetudine, ſeruatur, vt carceretur; Nec per hoc dicitur Iudex aliquid innouare, ſed potius ius publicum, & ſuum tueri, ne Reus fuga pœnam delicti euadat, aliàs enim iudicia eluderentur, Clar. *q.* 46. *verſ. ſed quid*; Et non modo ſi Reus à decreto carcerationis ad cuſtodiam appellet, carceri traditur, ſed etiam ſi appellet ab ipſa carceratione, vel à ſententia, quod in carcere ad pœnam detineatur, nihilominus etiam pendente appellatione in carcere detinendus eſt, & ſic fit quædam ſucceſſiua executio ſententiæ contra appellantem, Bal. Lancel. Maran. & Baiar. ad Clar. *q.* 46. *n.* 6. Iterum plura de hac Ampliatione dicentur *infra q.* 148. *n.* 9. *vſque* 13.

Idem dicitur de appellante à decreto carcerationis, vel à carcere, qui detinetur interim in carcere.

Pœna eximentis captum.

15. Ampliatur 7. Regula 1. Vt adeo legitima ſit debita captura, quod eximens detentum de manu habentium mandatum de capiendo, de iure, pęna capitali ſit puniendus, Clar. *q.* 29. *verſ. eximens, & q.* 68. *verſ. eximens, per l. cuiuſcumque ff. ad leg. Iul. Maieſt.* & Placa teſtatur de communi: Et dato, quod exemptus eſſet captus pro maleficio, & de eo condemnatus, vel confeſſus, eximens teneretur lege Iulia Maieſt. ex Bar. Boſſ. *tit. de captura, num.* 16,

Alex. Cagn. Carrer. Maran. & alijs, quos sequitur Farin. *q.32. n.2.*; Et hæc præsertim sine difficultate trãseunt in statu Ecclesiastico, propter Bullam Xisti V. in qua comprehenduntur quicunque eximentes captos pro criminibus in ea expressis, vt sunt crimina læsæ Maiestatis, homicidia, latrocinia, & alia nefaria crimina, Farin. *ibidem* ita declarans *n. 5. & 6. in fin.* referens compendium dictæ Bullæ.

Quid in indebite capto.

16. Limitatur hæc Ampliatio, vt non procedat, dum Reus indebitè erat captus, Ias. qui de communi, quem refert Boss. & Clar. *vers. sed quid*, impune enim in hoc casu quis eximitur, Boss. *tit. de captura n.5. per l.1. §. Offilius, cum duabus ll. sequentibus ff. ne quis eum qui*; Dummodo notoriè de iniustitia constet, secundum Alex. Dec. Rom. & Baiar. ad Clar. *ibidem n.12.* Decian. & Farin. *q.32. n.78.*

Infirmus non est carcerandus.

17. Limitatur primò Regula 1. in grauato infirmitate, qui licet legitimè inditiatus, non debet in carcerem trudi, sed debito modo assecurari adhibitis custodibus, Gram. & Far. *q.27. n.87.*

Captura ex informatione extraiudiciali in casu conceditur.

18. Limitatur econtra secundo Regula 1. vt licet secundum vnanimem DD. opinionem captura, ex sola informatione extraiudiciali non concedatur, hoc tamen fallat tribus concurrentibus, primò, vt delictum, de quo agitur, sit enorme, secundo vt Reus de fuga sit suspectus, dum informationes iuridicè sumerentur, tertio quod inditia statim sint legitimè in scriptis redigenda, Cauens. qui testatur de praxi Saly. Clar. & Far. *q.27. n.131.*

An, & in quibus captura possit in Ecclesia exequi.

19. Limitatur tertiò Regula 1. vt non detur adeo legitima captura, quæ regulariter in ecclesia exequi possit, Clar. *qu.30. in princ.* qui cum Maran. testatur de communi, & est *tex. in c. inter alia, de immun. Eccles.* Et iste Canon renouatur *à Conc. Trid. sess. 15. cap. 20.* Excipe ab hac limitatione latrones, qui vias publicas paratis insidijs obsident, vt homines occidant, vel agros nocte vastent, sicut & alios homicidas ex insidijs, Igneus, qui testatur de communi omnium Canonistarum, Clar. *ibidem vers. quæro nunquid*; Item excipe delinquentes in Ecclesia Clar. *vers. item quæro, per c. fin. de immun. Eccles.* & testatur de communi. Item excipe Clericos, qui de consuetudine non gaudent dicta immunitate, Didac. Remig. & Clar. *vers. vlterius.* Sed notà cum Abb. & Farin. *q.28. num.7.* quod vbi talis consuetudo non adest, seruandum est ius commune, secundum quod etiam Clerici dicta immunitate gaudent, vt ibidem Far. rationibus, & auctoritatibus probat; Qui tamen *num.8.* subdit cum Abb. & Giga, absolutè Clericos dicta immunitate non gaudere in delictis dignis degradatione, & traditione curiæ sæculari. De tota materia huius limitationis latè agit Far. *q 29.*

An iustè carceratus, possit sine culpa è carcere fugere.

20. Regula 2. sit. Iustè carceratus, licitè è carcere aufugere non potest, Clar. *q.21. vers.3. autem*, & ita generaliter plurimi tenent DD. relati à Couar. *lib.1. variar. resol. c.2. num. 10.* & sum. Angel. *ver. fugere num. 1.*; Et talem fugientem mortaliter peccare, dixerunt Bar. Fely.

Fely. & Boss. *tit. de carcere num.* 4. & isti pariter generaliter loquuntur.

21. Sed econtra non desunt plurimi alij DD. simpliciter, indistinctè, & generaliter tradentes, Reum è carcere licitè aufugere posse, vt Caiet. Henric. Maior. Sot. Syluest. quos refert Azor. *par.* 3. *lib.* 13. *c.* 24.; Vbi tamen distinguendo, primam opinionem procedere ipse censet in carcerato ad pęnam, secundam autem in carcerato ad custodiam. Plura in proposito huius Regulę, tradit Dia. *par.* 3. *tract. Miscel.* 5. *resol.* 102. vbi docet iustè ad mortem damnatum, carcerem effringere posse, & fugere, citans Io. de la Crux, & Villalob. & testans de communi: Licet in hoc contradicant Couar. Henr. de Gand. Maior, & Syluest.: Et addit Villalob. cum Syluio, contra Couar. Caiet. Sot. & alios, idem licere damnato ad carcerem perpetuum: Subdens *ibidem* Dia. probabiliter cum Bonacc. idem dicendum esse de damnato ad carcerem temporaneum, maximè si sit valdè grauis, & subscribit Tanner.; *Eodem loco* agit Dia. de fugiente è carcere, vim aliquam ministris inferente; Item de ministrantibus instrumenta ad carcerem frangendum, seu de consulentibus fugam. Animaduertat hic Religiosus ad iustam custodiam detentus, quod cauere debet à fuga, ne in apostasiam incidat, Rodriq. *in quaest. Regul. to.* 2. *q.* 23. *ar.* 6.

Quid in Regulari.

22. Ampliatur primò Regula 2. vt adeo illicita sit fuga à carceribus, vt aufugiens, in pœnam fuge, habeatur pro Confesso, & conuicto de eo crimine, de quo est imputatus, Boer. Rip. & Clar. *qu.* 21. *vers.* 3. *autem, per tex. in l. in eos ff. de custod. Reor.* Bar. & Ias. quos sequitur Boss. *in tit. de captura num.* 5. *per l. ad commentariensem C. de custod. Reor.* & ita etiam sentiunt DD. quos ad saturitatem citat Farin. *q.* 30. *num.* 7. inter quos Gram. testatur de communi, & Vlu. de magis communi.

An effractor carceris habeatur p confesso.

23. At contra hanc Ampliationem tenet Far. qui relatis in proposito Ampliationis propositæ octo Doctorum benè fundatis opinionibus *q.* 30. *à n.* 2. *vsq; ad n* 21.; Iura, Doctorum auctoritates, & conuincentes rationes inducit, contra sustinentes, effractorem carceris haberi pro confesso, & pœna confessi puniendum esse, nempè *à num.* 8. *vsque ad* 12. vbi ostendit in proposito, pœnam arbitrariam esse debere; Et hanc opinionem Bertaz. relatus à Far. *n.* 10. dixit magis communem, & in praxi seruatam: Et huic opinioni, ego adherens, eius solidam veritatem, *ex sequenti proxima tertia Regula n.* 26. & eius probatione, demonstrabo.

24. Ampliatur secundò Regula 2. vt non modo si ex dolo, sed etiam si ex nimia negligentia custodis, carceratus pro causa criminali aufugerit, regulariter custos carceris eadem pęna puniendus erit, qua plectendus erat carceratus, ita benè probat *l. ad commentariensem, & ibi* hoc not. Bar. Bal. *n.* 3. Alber. in fine l. Saly. *in Summario C. de custod. Reor.* & per illum tex. ita tenuerunt Ang. Aret. Boer. Boss. Corr. Cyrill. Gom. Gam. Menoch. & plu-

Custos carceris aufugiente carcerato an sit puniendus.

plures alij, quos sequitur Far. *q.* 31. *n.* 2. *&* 4. vbi testatur de communi: Etiam pena mortis, dum tali pæna fugiens plectendus erat, Boer. Menoch. & Far. *n.* 6. At si culpa leui custodis fuga secuta fuerit, tunc pro modo culpæ Iudicis arbitrio custos punietur, secundum Alber. Boss. Par. de Put. Salyc. & Far. *n.* 4. *&* 125. In antecedenti verò casu, tunc Ampliatio procedit, cum re vera fugiens delictum commisit, *d. l. ad commentariensem* vbi Bal.

Quomodo custos probet suam diligentiam.

25. Et nota, quod in casibus fugæ custos tenetur probare suam diligentiam, aliàs negligens præsumitur, Bar. Catald. Paris, & Baiar. *ad Clar. q.* 67. *n.* 30. Alex. Bal. & Farin. cum alijs ab eo citatis *q.* 31. *n.* 19. *&* 20.; Quæ tamen diligentia ostenditur per probationem, quod in tali officio in præteritum sẽper fuit diligens, Franc. Beccius, & Farin. *n.* 21. *&* 22.. Et dum custos probat, se adhibuisse solitam diligentiam, carceratos detinendo in loco, in quo similes detineri solent, non tenetur de fuga, Ang. Aret. Boer. Cæpol. Cyril. & Farin. plures inducens *num.* 131.; Sed si in loco non solito eos detinuisset, pęna extraordinaria plectendus esset, Bal. Masc. Menoch. & Far. *n.* 132. *&* 133. De tota materia ad custodem carceris pertinente, diffusè agit Farin. *q.* 31. *per totam*.

Reus carceratus effractor carceris punitur.

26. Regula 3. fit. Reus carceris effractor, arbitraria pęna puniẽdus est, siuè aufugerit, siuè non; Sed mitius puniendus erit, si non aufugerit, quàm si aufugisset: Hæc Regula est Far. *q.* 30. *n.* 34.; eamq; in ambabus eius partibus probanda erit.

Quid si aufugerit.

27. Pars prima Regulæ, nempè quod Reus effractor carceris, si aufugerit, arbitraria pęna sit puniendus, probatur *per l.* 1. *ff. de effractor.* in illo verbo (eruperunt) & in illo alio (euaserint) in quibus textus clarè loquitur in casu fugæ iam sequutæ; Similiter in illis verbis, (capite puniendum, &c.) in quib. apertè pęna capitis imponitur, & concordat *l. milites agrum §. eius fugam ff. de re milit.*; Et in his, iuribus fundati, carcerum effractoribus pœnam capitis esse infligendam, dixerunt Abb Anchar. & Anan. *in c. à nobis de apost.* Ang Bar. Carcr. Mascar. & Menoch. qui alios inducit, nec non Farin. vltra præfatos septem alios concordantes inducens *quæst.* 30. *num.* 2. quos sequitur *num.* 22.: Quomodo autem hæc capitis pœna possit dici arbitraria dicam *infra hic proximè n.* 28 29. *&* 32.

Pœna capitis multipliciter interpretatur.

28. De qua autem pœna capitis intelligantur præcitata iura, est controuersum apud DD. nam Boss. Fely. Marsil. Vini. qui testatur de vera, & communi opinione, & plures alij relati à Farin. *quæst.* 32. *num.* 3. sentiunt prædictam pœnam esse mortis naturalis. At alij DD. econtra sustinent non esse pęnam mortis naturalis, sed aliam mitiorem, ita Bursat. Duen. & Vrsil. quos refert Farin. *num.* 4. dicens, horum opinionem fundari in hac ratione; Quia quando lex facit mentionem de pœna capitis, nihil vltra addendo, non intelligitur de pœna mortis naturalis, sed de alia mitiori, nempe de morte ciuili, vt de deportatione, relegatione,

seu

seu perpetuo exilio, ita Abb. Goffred. Hostiens. & Io. Andr. *in cap. quanto de iureiur.* Ang. Foller. Ias. Menoch. & de communi testantur Chart. Clar. Dec. Felyn. Marsil. & Farin. hos, & alios ad saturitatem citans *q.19.n.3.* vbi etiam ait, quod hæc opinio est multo æquior, & cõmunior, communiterque practicata; Et consequenter ita censet intelligenda esse præcitata iura idem Farin. *quæst.* 30. *num.*4.; qui *num.* 21. credit ab hac opinione non esse recedendum in iudicando, & consulendo.

29. Subdit Farin. *q.*30. *num.*22. numquam se vidisse morti traditos effractores carcerum, licet post fugam ad manus curiæ deuenerint; sed quod extra ordinem, mitiori pœna, quam mortis Iudices tales mulctarunt, iuxta facti, & personarum qualitatem; Et sic illam pœnam capitis mitiorem (de qua *in l.* 1. *ff. de effractor.*) solent Iudices, vt plurimum, commutare in arbitrariam, ad *l. hodie*, vbi Bar. & DD. *ff. de pœnis*; ad quod comprobandum faciunt iura, & Doctorum authoritates relatæ à Farin. *q.*17.*num.*7. *& seq* nec non *q.*30. *n.* 8. 9. *&* 10. Vel etiam aliquando Iudices solent effractores carcerũ, pro delicto principali pro quo detinebantur acriori torturæ subijcere, prout practicatur Mediolani, & Neapoli, Far. *q.*30. *nu.* 12. Et hæc praxis placuit Carrer. Clar. Dec. Ias. Rolan. qui testatur de communi, & Far. *q.*30. *n.* 85.; Vbi probat, quod ex fuga, etiam tantum attentata, vltra pœnam arbitrariam, torqueri potest Reus tamquam suspectus de crimine, pro quo detinebatur cũ Rolan. qui de communi, Couar. Dec. Ias. & alijs *ibidem* ab eodem Farin. citatis. Dummodo carcer esset iustus, secus si iniustus, secundum Menoch. Rolan. & Farin. *q.*30. *num.*86.; Et Reus non discesserit animo reuertendi, & reuersus fuerit; sed si animo non reuertendi discesserit, etiã stante reuersione, fuga faceret inditium ad torturam secundum Farin. cum citatis ab eo *q.*30. *num.*87. & 88.

Effractor post fugã captus extraordinariè punitur.

Vel grauius torquetur.

30. Ad secundam propositæ tertiæ Regulæ partem deueniendo, nempè; quando Reus carceratus nondum aufugit, sed vel effracto carcere volens aufugere, vel in ipsa fuga, vel nondum perfecta fractura, fuit præuentus, & sic non potuit; vel etiam noluit aufugere; Et isti sunt termini proprij *l. in eos ff. de custod. Reor.* vt declarat Alberic. quem sequitur Bertaz. *consil. crim.* 35. *nu.* 15. *lib.*1. vbi testatur hunc esse magis communem intellectum illius tex. & his subscribunt Ang. Boer. Boss. & alij relati à Farin. *q.*30. *nu.* 20. Probo inquam Reum in his casibus pœna arbitraria puniendum, mitiore quidem, quam si aufugisset; Ita enim sentit Far. *q.*30. *n.* 34.; modo grauiore, modo leuiore, non habito respectu ad delictum, pro quo effractor detinetur, sed ad fracturæ, & conspirantium (dum conspiratio interfuit) qualitatem, ita Alberi. Boer. Bursat. Cuman. Duen. Gram. Viui. & expresè tradit Foller. & alij relati à Farin. *n.*8. qui hos sequitur *n.*25.; & mouetur hac ratione; quia *tex. in dict. l. in eos*, dicit simpliciter huiusmodi effractores

Quid dum effractor nõ potuit, vel noluit aufugere.

res puniendos esse, non exprimendo, qua pœna; & propterea censetur pęna remissa arbitrio Iudicis, iuxta *l.* 1. §. *expilatores*, *vbi* Alberic. Bar. & alij *ff. de effract.* quicquid DD. contrarium communiter sentiant circa intellectum *dictæ l. in eos*, vt ex Bursat. notat Farin. *n.* 9.

31. Quæ nam vero sit pęna arbitraria in isto casu; Farin. *q.* 30. *n.* 26. censet Reum in pœnam in publico torquendum esse, vel alia simili pæna afficiendum; vel torturæ acriori super delicto principali subijciendum; Et ab hac resolutione in iudicando, & consulendo non esse recedendum; & faciunt in cõprobationem tradita per eundem Farin. *n.* 85.

32. Ex prædictis igitur patet, quod Reus effractor carceris, fuga tamen non sequuta, pęna arbitraria puniri potest, prout expressè sentiunt Bertaz. Boer. Ciril. & Far. *q.* 30. *n.* 30.; Sed pęna mitiori, quam si fuga sequuta fuisset; affectus .n. non punitur eadem pæna, non sequuto effectu, qua puniretur effectu sequuto, vt plenè probat Menoch. *de arbitr. quæst. lib.* 2. *casu* 360. *n.* 9.; Et hoc procedit etiam in Reo in fuga deprehenso, qui mitius puniendus esset; quia ex generali consuetudine, in delictis, affectus ad quemcumque actum proximum productus, nunquam punitur (effectu non sequuto) ordinaria pæna, vt attestantur Afflict. & Bertrand. & de communi testis est Marsil. & hos referens Clar. *q.* 92. *vers. sciat tamen*, credit in non attrocissimis semper hoc seruandum esse; & subscribũt Gram. Menoc. & Far. *n.* 33.

33. Vnum hic animaduerto; quod Reus carceris effractor, licet non aufugerit, non modo puniendus est, iuxta hic supra tradita; Sed etiam ad præcauendam fugam in futuro, detrudendus erit in tutiores, & acriores carceres, ita Alberic. Boer. qui plura in comprobationem adducit, Boss. Viui. & Far. *q.* 30. *nu.* 84.; Vbi ait; quod hodie carcerum custodes, dum vident aliqua inditia attentatę fugæ, non expectata fractura carcerum, statim carceratos, quos suspectos credunt, in acriores, & tutiores carceres detrudunt, & aliquando etiam cum manicis ferreis, & compedibus; & bene, ait Farin. tales enim sunt custodiendi, eorumque audacia reprimenda. Carceris effractor in tutiorẽ, & acriorẽ carcerem truditur.

34. Ampliatur primo Regula 3. vt procedat, quãuis fractor carceris innocens esset de delicto, pro quo detinebatur, adhuc enim puniendus esset, vt expressè mandatur *in l. in eos* (ibi, quamuis innocens, ex eo crimine inueniatur) *ff. de custod. reorum*; Et pæna, prout in Regula 3. proposita, erit arbitraria, vt in specie declarãt, Alber. Duen. Gomez, & Farin. *q.* 30. *n.* 36. vbi ait hanc Ampliationem esse de mente omnium DD. ab eo citatorum *n.* 8. *& seq.*; Et eadem pęna, qua nocens, nam isto casu imponitur pęna, non ad mensuram delicti, pro quo Reus detinebatur, sed ratione fracturæ, & fugę, quæ æque vrget nocentem, & innocentem, secundum Bertaz. & Far. *n.* 38.; & faciunt per hunc tradita *n.* 25. Effractor etiam innocẽs punitur.

35. Ampliatur secundo Regula 3. vt Reus effractor aufugiens, præmissa

Etiam citatus absens in cōtumacia condēnatur.

missa citatione, possit condemnari, tanquam contumax in absentia, etiam de delicto pro quo detinebatur; Non quidem quia habeatur pro confesso, sed quia ex tali fractura, & fuga resultat inditium notabile sufficiens ad torquendum, secundum Carrer. Dec. Rolan. qui de communi testatur, Ias. & Farin. *q.30.n.85.*; Vnde hoc inditiū, iunctis alijs, pro quibus legitime deuētum fuerat ad instam carceratione, dubium non est, quod sit sufficiens ad condemnandum fugitiuum, vt declarat Far. *n.43.* & tenent Afflic. Clar. Plot. & idem Farin. *q.11.n.16.*; *Vbi vers. prima tamen*, ait ita in toto statu Ecclesiastico seruandum esse, iuxta *Constit. Pij V. anno eius 6. idibus Septembris*, in qua hæc clara verba habentur: Si tamen legitimis præcedentibus inditijs ad inquirendum promulgatæ fuerint; Et virtute huius Bullæ ita etiam sensit Chart. à Farin. *d.n.16.* relatus.

Idem dicitur in fugiente cū fractura ab alio loco dato ꝓ carcere.

36. Ampliatur tertio Regula 3. vt etiam procedat in aufugiente à palatio, seu camera, loco carceris per Iudicem assignata, dum Reus aufugit cum fractura muri, vel portæ, secus si sine fractura, ita distinguendo dixerunt Bóer. Duen. Foller. Viui. Mascar. & Farin. *q.30.nu. 50.* vbi ait, quod hæc distictio videtur communiter recepta.

Etiam in causa ciuili.

37. Ampliatur quarto Regula 3. vt locum habeat in Reo effractore carceris detento pro causa ciuili, secundum Boss. Coment. & Far. *n.81.*

Item in fractore vinculorum.

38. Ampliatur quinto Regula 3. in effractore vinculorum aufugiente per apertum ostium, vel fenestram, ita Aug. ad Ang. Bertaz. Boer. Corrad. Mascad. Menoch. & Farin. *q.30. nu.82.* vbi testatur de communi, & non vidisse huic Ampliationi contradicentem.

Seu in transcendente muros.

39. Ampliatur sexto Regula 3. vt similiter procedat in Reo, qui sine fractione aufugit transcendēdo muros carceris, Aug. ad Ang. Boer. & Farin. *n.83.*; vbi cum Bertaz. & Claud. idem asseuerat de proijciēte se extra carceris muros; Et idem dic in eo, qui custodi vim intulit, vel eum læsit, Farin. *n.203.*

Etiam in Clerico, & de iure Canonico.

40. Ampliatur septimo Regula 3. vt procedat tam in laico, quam in Clerico, tam de iure Ciuili, quā de iure Canonico, Fabius à Monteleone, & Farin. *q.30.n.119.*

Item eximens fautores, &c.

41. Ampliatur octauo Regula 3. vt de iure etiam eximens carceratum à carcere puniatur, nec non fautores, instigatores, & consultores, vt declarat Farin. à *n.92. vsque ad 118.*

Quid dicendum attēta Bulla Syxti V.

42. Notandum hic, quod in statu Ecclesiastico habetur *Bulla Syxti V. editam contra Bannitos, &c.* In qua læsę Maiestatis pœna, & rebellionis imponitur omnibus, qui carcerē, aut aliam custodiam quācumque fregerint, siue tentauerint, siue ad hoc homines, vel arma ministrauerint, ac etiā auxilium, consilium, vel fauorem quoquomodo præstantibus, vt not. Baiar. ad Clar. *q.68.n.16.* & Farin. *q.30.n.106.* vbi ait; hanc dispositionem considera, & serua. At Laertius Cherubinus, super hanc Bullam, notat eam in obseruantia esse Romæ, non autem extra Vrbem in statu Ecclesiastico; Et ego met à pluribus causidicis accepi

accepi, ita prorsus esse hodie, prout dixi ex Cherubino; quamuis forte tempore Farin. Bulla illa in statu Ecclesiastico in obseruantia esset.

Iniuste carceratus impunè carcerem frangit & fugit.

43. Limitatur primo Regula 3.; Vt iniustè carceratus impunè possit carceres frăgere, & fugere, Didac. Rolan. qui testantur de communi, & Clar. §. *fin. q.* 21. *vers. tertio autem*; Bart. *in l. vis eius C. de probat.* Ripa, & alij DD. *in l. admonendi ff. de iureiur.* Bertaz. Mascar. Menoch. & Farin. *q.* 30. *n.* 120.; Nec iste in foro conscientiæ peccabit, secundū Couar. D. Thom. & Farin. *n.* 121.

Quis dicatur iniste caceratus.

44. Quando autem quis dicatur iniustè carceratus declarat Farin. *q.* 27. *per tortam, & q.* 30. *à nu.* 134. *vsque* 141. vbi exemplificat, & probat; In detento de mandato Iudicis, non habentis iurisdictionem; In capto iuris ordine non seruato; Sine inditijs; Non constito de corpore delicti; Vel ratione loci; vt quia Reus detineatur in aliquo subterraneo loco; In cippis, & ferris, in quibus intra paucos dies sit moriturus.

Quid in fugiente animo reuertendi.

45. Limitatur secundo Regula, 3. vt Reus qui è carceribus fugit animo reuertendi, & reuersus est, non sit, iuxta tertiam propositam Regulā, puniendus, vt fractor carceris, secūdum Alex. Bal. & de communi testantur Boer. & Clar. & hos sequitur plures concordantes inducens Farin. *q.* 30. *n.* 148.; Sed tamen mitius arbitrio Iudicis erit puniendus, ita Boer. Masc. Menoch. & Far. *nu.* 151.; Animus verò reuertendi debet Reus probare per testes, qui ab eo, dum discederet sic audierūt, si cito reuersus sit, aliàs præsumitur. fugisse animo non reuertendi, Bar. Mascar. Viui. & Farin. *n.* 156.; Et causam recessus alleget, Boer. & Far. *n.* 157. *& seq.* alios citans.

Ex negligētia custodis.

46. Limitatur tertio Regula 3. in aufugiente à carcere ex negligētia custodis, qui non punitur capitaliter, sed mitius arbitrio Iudicis *l.* 1. *ff de effractor.* & per illum tex. Alex. Ang. Clar. & Far. qui de communi *q.* 30. *nu.* 159.; Et idem dicendum est in aufugiente, qui inuenit, ostium apertū, Alex. Bar. Clar. Foll. Mascar. Menoch. & est cōmmunis secundum Far. *n.* 160. Dummodo fugiens probet, quod inuenit ostium apertum, Farin. *n.* 161.; Vel quod licentiam habuit à custode, Farin. *n.* 176.

Vel quia reperijt portam apertam.

Vel ad Superiorem ex iusta causa fugit.

47. Limitatur quarto Regula 3. in fugiēte ex iusta causa; puta quia male tractatur, vel rationabiliter timet Iudicis seuitiam, vel nequitiam; & ideo ad Superiorem confugit, Boer. Hostien. Mascar. Paris de Put. & Farin. *n.* 171. *& seq.*

Vel ex necessitate;

48. Limitatur quinto Regula 3. in aufugiente de carcere, etiā cum fractura ex necessitate, vt propter timorem ignis, aquæ, pestis, vel similis, talis enim non est puniendus, Boer. Mascar. Viui. & Farin. alios inducens *q.* 30. *n.* 185.

Vel reuelans conspirationem.

49. Limitatur sexto Regula 3. in eo, qui fuit particeps cōspirationis, sed eam reuelauit, qui frui debet impunitate, Alberic. Boer. Foller. Farin. & alij *n.* 193.

Vel statim reuertens.

50. Limitatur septimo Regula 3. vt si fugiens ex carceribus, statim reuertatur, etiā citatus, tollat omne inditium, Plot. & Baiar. ad Clar. *q.* 21. *n.* 94.; Sed *n.* 96. ait, secundum

Bar.

Bar. fugam in criminalibus regulariter inditium facere. Tenebitur tamen talis ad aliquam pęnam pro exitu e carceribus secundum Boer. Vulpell. & Baiar. *ibidem n.* 104.; non erit nihilominus, vt fractor, seu fugitiuus puniẽdus, Boer. qui testatur de communi & Clar. *q.* 21. *verſ. tertio autem.*

51. Limitatur octauo Regula 3. cum suis Ampliationibus, & limitationibus, vt procedãt de iure communi; Sed vbi est in obseruantia Bulla Syxti V. seruetur, de quo vide *hic ſup. n.* 42.

52. De materia huius tertię Regulæ, eiusque Ampliationum, & limitationum late Farin. *quæſt.* 30.

An carcer sit species torturæ.

53. Regula 4. fit. Carcer de se nõ est species torturæ, & ideo Reus in carcere detentus, si confiteatur, eius confessio metu tormentorum extorta non dicitur, Bal. quem sequitur Carer. *in pract. fol.* 66. *nu.* 6. Alex. *conſ.* 19. *n.* 7. *lib.* 7. & Clar. *§. fin. q.* 64. *verſ. ſed an fortè*: Sed nota, hanc Regulam controuersam esse apud DD. vnde carcerem absolutè torturam esse, tenuerunt Anchar. *conſ.* 24. Marsil. *conſil.* 18. nec non Alex. sibi contrarius, *conſ.* 46. *vol.* 2. Par. de Put. *in tract. de ſyndic. §. quia ſæpe*, & Mascar. *de probat. concl.* 353. *n.* 17. & 18. & *concl.* 1390. *num.* 7. qui alios citat.

54. Retenta tamen Regula, prędictis non obstantibus, limitatur, vt saltem carcer torturæ species dicatur, quando carceratus, vinculis, fame, & frigore in carcere afficeretur, secundum Bar. Beccium, Bertran. Brun. Natt. & Baiar. *ad Clar. in dicto verſ. ſed an fortè, n.* 97.

Carcer in pœnã datur.

55. Regula 5. fit. Carcer de iure Canonico, etiam in pænam datur, Bar. Fely. & Boss. *in tit. de carcere. n.* 2.

Et est pęna grauissima.

56. Ampliatur Regula 5. vt carcer dicatur pæna grauissima & miserrima, Tiraq. *in tract. de pænis temperan. cauſ.* 41. *n.* 2.; quæ morti æquiparatur secundum Bal. quem sequitur Boss. *in tit. de carcere n.* 1.: Et hinc est, quod tanquam grauissima, pæna carceris, apud nos, non infligitur nisi à Pręlatis maioribus, & cũ consilio discretorum; & tantum in aliquibus casibus vrgentibus, & per modum custodiæ à minoribus, *vt in noſtro Modo proc. in c.* 1. *verſ. in grauioribus, & in c.* 2. *in ſecundo ſubſtantiali verſ. vocatus*. Et propterea, dato quod aliquis per modum custodiæ fuerit carceratus; si postea per sententiam erit aliqua pęna afficiendus, clementius erit puniendus, & custodia in parte saltem pœnæ erit computanda, vt tenet, & probat Tiraq. *vbi ſup. n.* 1. & 3.

Carcerẽ priuatum exercens punitur.

57. Regula sexta fit. Carcer priuatus illicitus est, & eum exercens pęna capitis punitur, *l.* 1. *C. de priuat. carcer.* vbi Bal. & communiter omnes; Imò tanquam læsæ Maiestatis Reus vltimo supplicio puniẽdus est, Gig. Paris de Put. Io. de Anan. Menoch. Decian. & Farin. *q.* 27. *n.* 9.; quod multo magis procedit in eo, qui non modo carcerat, sed etiam torquet, Bar. Decian. & Farin. *n.* 18.

Magis si torqueat.

Ampliatur in sequẽtibus in diuersis detentionibus.

58. Ampliatur primo Regula 6. in detinente minus quam per 20. horas, qui dicta pæna plectendus est, Clar. *q.* 68. *verſic. priuatum* vbi ex

Cauensi ait, quod ita concludunt omnes DD.

59. Ampliatur secundo Regula 6. in detinente in loco sub custodia fideiussorum, qui incurrit eandem pęnam exercentis carcerem priuatum, Cassan. & Baiar. ad Clar. *q.* 68.*n.*87.& Far. *q.*27.*n.*11.

60. Ampliatur tertio Regula 6. vt idem dicendum sit de retinente in vinculis, vel in quacunq; alia detentione, vt in Ciuitate cũ custodia hominũ, Plot.& Baiar.*n.*90. Decian. & alij quos sequitur Farin. *vbi supra*.

Iudex nõ puniens punitur.

61. Ampliatur quartò Regula 6. vt Iudices negligẽtes in puniendo culpabiles in crimine priuati carceris, incidant & ipsi in pęnam, de qua in Regula, *l. vnica C. de priuat. carcer.* vbi gl. Bar. Bald.& communiter omnes teste Farin. *nu.*16. vbi plurimos citat.

Detinens Clericum excõmunicatur.

62. Ampliatur quinto Regula 6. vt vltra prædictam pęnam, retinens Clericum non ligatum, sed inclusum, incidat in excommunicationem *cap. nuper §. nos igitur, & ibi gl. de sent. excomm.*; Imò includens Clericum inuitum in aliquo loco, licet eius corpus non tangat, in excommunicationem incidit, secundum Bar. Bal. Castren. Fely. Ias. Decian. Menoch. & Farin. *quaest.* 27. *n.* 9.

Limitatur I seq. in aliquibus iustis retentionibus.

63. Limitatur primo Regula 6. vt quis per 20. horas retinere possit Clericum turpiter agentem cum vxore, filia, sorore, vel similibus, Socin. & Baiar. ad Clar. *quaest.* 68. *n.*104.

64. Limitatur secundo Regula 6. in eo, qui capit alium ex quacumque iusta causa, talis.n. potest eundem retinere spatio 20. horarũ, & postea ipsum Iudici præsentare, secundũ omnes DD. testibus Cauen. & Clar. *q.*68. *vers. priuatum*, & sequitur Farin. *q.*27. *n.*22.; Vbi declarat hoc verum, cum detinens animum habuerit à principio præsentandi eundem suo Iudici, aliàs etiam ex momentanea carceratione in pænam incideret.

65. Limitatur tertio Regula 6. in patre, & domino, qui in domo propria licitè ad correctionem in carcere ponunt filium, vel seruum, Cassan. Saly.& Baiar. *n.*88.; etiam si filius esset Clericus Rayn.& Baiar. *n.*97. Bal. Bertaz & Farin. alios etiã inducens *n.*25. Et idem dicendum est in Abb. carcerãte suũ Monachũ ad correctionem, Bar. Boer. Gig. Saly.& Farin. *n.* 28.

66. Limitatur quartò Regula 6. vt in praxi Reus priuati carceris non afficiatur vltimo supplicio, sed mitius puniatur, secũdum Clar. *vbi sup.* & sequitur Bertaz. Bonacos. & Farin. *q.*27. *n.*35. vbi ait obseruantiam communem temperasse rigorem *d. l.* 1. & quod ab hac obseruantia, quę maximam continet æquitatem, non est recedendum in iudicando, & subscribit Baiar. *n.*105.

In praxi quę sit pęna priuati carceris.

67. Limitatur quinto Regula 6. in retinente carceratum in priuatis ędibus, non ex causa iurisdictionis vsurpandæ, sed sine dolo, & ex aliqua alia causa; vt ad dignoscendum, an carceratus sit explorator inimicorum; Et idem dic in tenente meretricẽ clausam causa libidinis; sine dolo enim, priuati carceris

De retinẽte sine dolo.

ris delictum non committitur, Bertaz. Decian. Rolan. & Far. *q.27.nu.*
31. Vbi ait, quod isto casu creditur iuramento capientis, quod scilicet carcerauerit ex illa causa, dummodo non detinuerit vltra 20. horas, ex Bertaz. & Claud.

68. Quando propriè incurratur pæna priuati carceris, agunt Carau. & Girl. relati à Baiar. ad Clar. *q.68.n.89.* & de hac materia priuati carceris latè agit Far. *q. 27. n.8. cum multis sequentibus.*

69. De tota materia capturæ, & carceris, vltra Clar. & Boss. *locis hic supra citatis*, latissime tractat Farin. *à quæst. 27. vsque ad quæst. 35. inclusiuè.*

De Rei interrogatione, & de suggestiuis interrogatorijs, Quæst. 80.

1 CVm ad hoc Reus citetur verbaliter, vel facto per capturam, & carceri mancipetur, vt in iuditio compareat, & in eo constitutus, interrogetur, vt not. Chart. *in prac. interrog. Reorum lib.1. c.1 in princ.*; Postquam vidimus de citatione, captura, & carceratione Rei; de eiusdem interrogatione in hac q. est agendum: In qua, prænotatis aliquibus, prænotandis; Quia id quod summè in proposito cauēdum est, suggestio est; De hac, Regulam cum suis declarationibus, de suggestiuis interrogatorijs subnectam; & ad prædicta, omnia, quæ de interrogatione Rei scitu magis digna, & necessaria sunt redigam.

2. Prænotatur igitur primo, quod quam primum Reus interrogandus, & examinandus est, vt noxius puniatur, & innocens absoluatur, præsertim si Reus in carcere sit detentus, ne diutius custodia maceretur, vt admonent Mille. & Chart. *in pract. inter. Reorum lib.1. cap.1. num.6. per l.1. & l. fin. C. de custod. Reorum.* Clar. §. *fin. q.45. vers. scias autem.* *(Reus quā primum examinandus, præsertim carceratus.)*

3. Prænotatur secundo, quod antequam Reus interrogetur iuramentum ei d ferendum est de veritate dicenda, secundum Bart. *in l. inter omnes §. rectè ff. de furtis*, quem sequuntur omnes DD. teste Aug. ad Ang. *de malef. in ver. Comparuerunt, & confitentur totum, post numerum 13. & in l.1. C. de iuram. calum.* vbi etiam Bal. qui dicunt ita seruari in praxi per totam Italiam, D. Thom. *2.2. q.6. art. 1. & 2.*; Plura ad hoc cumulat Chart. *ibidem lib. 3. cap.3. n.12. & sequentibus*; *vbi num.* 18. ait, laicos iurare tacta quauis scriptura, licet non sacra, secundum generalem consuetudinem, quam valere ait Abb. & Fely.; Clerici verò iurant tacto pectore, secundum Paul. Castren. Sylu. & alios *ibidem* citatos à Chartar.: Et Notarius in principio constituti exprese scribere debet: Prout Reus iurauit tact. &c. Lanfranc. Veral. & Chart. *ibidem n.20.* *(Cum iuramēto corporali.)* *(Rei de facili fatentes, quomodo sine interrogā di.)*

4. Prænotatur tertio, Reos esse in duplici differentia, quidam enim manifestè tales sunt, & de facili delictum fatentur, & cum his, seruatis seruandis, ve- *(Item qui conantur abscondere.)*

niendum est citò ad interrogatoria circa ea, quæ substantialiter probanda sunt; Alij verò sunt, qui delictum nolunt fateri, sed potius cautelosis, & falsis responsionibus conantur abscondere, & non nisi inuiti fatentur; Et cum his arte, & acumine interrogantis opus est, ad extorquendam ab inuitis veritatem, & longius repetita interrogatione, hi examinandi sunt; Solent enim tales respondere, & fateri ea, quę causæ nocere non arbitrantur; & deinde ex pluribus, quæ confessi sunt, eo perducuntur; non raro, vt quod dicere nolunt, ex præmissis, negare non possint; Ita docet Chart. *in pract. inter. Reorum lib. 1. cap. 3. num. 8. & sequentibus*. Hæc cautela præsertim seruanda est in grauibus, in quibus Rei in pluribus constitutis, dum pertinaces sunt, & multiplicatis interrogationibus etiam circa eosdem articulos, eademque inditia, sunt aggrediendi, vt varij deprehendantur Chart. *ibidem lib. 3. cap. 1. num. 14. & sequentibus*.

De plurib. multiplicā dis constitutis, & interrogationibus.

5. Prænotatur quarto, Quod quando Reus cępit confiteri delictum, nouis interrogationibus à Iudice interrumpi non debet, ne à veritate dicenda remoueatur, Chart. *ibidem lib. 2. num. 73. cap. 1.* Et in hoc casu Iudex non dimittat examen, sed continuet quantum poterit, saltem quoad vsque omnia substantialia Reus fateatur. Interruptio enim, experientia teste sæpè fuit in causa, vt Reus veritatem, quam cęperat aperire, postea fateri nolit, Chart. *ibidem cap. 2. num. 20.*; His præmissis;

Reus incipiēs fateri non interrumpatur.

6. Regula sit. Suggestio, tam in tortura, quam ante, & extra eam, à iure Iudicibus prohibita est; & confessio Rei per suggestionem extorta non sufficit ad condemnandum; Imò omnia inde sequuta ipso iure nulla sunt, *l. 1. §. qui ad quæstionem*, & ibi Bar. & Marsil. *ff. de quæstion.* Ang. Boss. Carrer. Chart. & Farin. qui hos & alios refert *quæst. 83. numero 84.*

Confessio Rei, & reliqua inde sequuta ex suggestione sunt nulla.

7. Ampliatur Regula, vt procedat non solum in Rei, sed etiam in examine, & interrogatione testium Farin. *num. 86.* qui quomodo in tortura sine suggestione sint examinandi habetur *infra quæst. 102. n. 2. vsque ad sextum*.

Ampliatur in testib.

8. Hic opere pretium erit pro dilucidatione Regulæ propositæ, plures insinuare modos, quibus interrogatoria suggestiuè, & consequenter illegitimè, & contra iuris ordinem fiunt, vt ea Iudex omnino euitare curet; Et hoc præstabo quatuor sequentibus declarationibus, cum suis Ampliationibus, & respectiuè limitationibus; quæ licet principaliter intelligendæ sint in ordine ad Reum; tamen vt plurimum procedent etiam in interrogatione testium.

Plures modi, quibus interrogatoria suggestiuè fiūt declaratur vsque in fine q.

9. Declaratur igitur primo Regula, vt interrogatoria sint iniusta, & suggestiua, dum Reus non præcedentibus inditijs interrogatur,

Suggestiue interrogatur Reus non præcedentibus inditijs.

tur, quia in hoc casu indebite sumitur à domo Rei initium probationum, contra *l. de minore* §. *tormenta ff. de quaest.* quem tex. ad hoc citat Boss. & post eum Chart. *in pract. inter. Reorum lib. 1. cap. 2. num. 5. & 6.*

Semiplena sufficit.

10. Inditia verò sufficientia ad Reum interrogandum sunt dubio procul illa, quae pertingunt saltem ad semiplenam probationem, vt est depositio vnius testis oculati de delicto, omni exceptione maioris, vel inditia ei aequipollentia, & in hoc concordant vnanimiter Iuristae, Theologi, & Summistae omnes, & praesertim Clar. *quaest. 20. parum post principium*, D.Tho. 2.2. *q. 69. ar. 2. in corp.* & ibi Caiet. & Nauar. *in rub. de iudic. n. 56. & 58.* & in Manual. *c. 25. n. 36.*

An requiratur semiplena est cõtrouersum. Prima opinio.

11. Sed sicut sine controuersia est, semiplenam sufficere, ita, an ad hoc semiplena requiratur, valde controuersum est; Et vtiq; legistae semiplenam non requiri, sustinere videntur, sed sufficere inditia, vel saltem praesumptiones, vel etiam suspitiones, secundum Boss. *in tit. de exam. Reorum n. 6.* quem refert, nec dissentit Chart. *in praxi inter. Reorum lib. 1. c. 2. n. 5.*: Clar. verò, *vbi sup.* expressè ait; Grauia indicia sufficere ad examinandum imputatum super delicto tanquam Reum, & hoc se credere, propriè in hac materia appellari posse indicium, quod scilicet, sit plusquam simplex praesumptio, & minus quam semiplena probatio.

12. Cum Claro multo magis consentiunt, asserentes, non modo ad simpliciter Reum interrogandum, sed etiam ad ipsum torquendum, sufficere inditia, seu suspiciones, quae semiplenam probationem non inducunt, ita originaliter gl. *in l. cum probatio ff. de probat.* quam ibi sequuti sunt Bal. & Saly. & cum his tenuerunt Alber. Alex. Ang. Aym. Blan. Boss. Castren. Corn. qui testatur de communi, Corrad. Gom. Mascar. & quam plures alij, quos refert Farin. *q. 36. n. 218.*; Sed in hoc de tortura ipse eos non sequitur, vt videre est *n. 224. & seq.*

13. Ex Theologis autem huic opinioni fauere videntur D.Tho. & Caiet. *vbi sup.* dum tenent, quod dum proceditur per denunciationem, vel accusationem, fama sufficiat ad interrogandum Reum; Et tamen (quicquid dicant aliqui) fama in criminalibus semiplenè non probat, secundum Dec. Bertran. Saly. & Clar. *q. 21. vers. famà sola*; Bal. Bero. Butr. Abb. Fely. Imol. Et de communi testantur Blanc. Bonacos. Crass. Duen. & hos sequitur Farin. *q. 47. n. 59.* vbi plures alios citans, inducit in comprobationem decision. *Rotae Romanae coram Robusterio, decis. 82. num. 2. par. 1. diuers.*

14. At Summistae, & Theologi quam plures tenẽt, ad hoc vt Reus legitimè interrogari possit, requiri semiplenam probationem, nempè vnum testem de visu omni exceptione maiorem, vel aequipollentia inditia, ita inter alios Sot. *de iust. & iur. lib. 5. qu. 7. ar. 1. erga fin.* Clau. Reg. *lib. 12. c. 16. n. 5.* ibi, Requiruntur, & sufficiunt semiplena probatio, vel expressa, & manifesta inditia, & Nauar. in Man. *c. 25. n. 36. nec non in Rubr. de indic. n. 56. vers.* Secunda opinio.

No-

Nonum est, vbi ait; Index non debet interrogare Reum iuramento delato, antequam habeat plenam, vel saltem semiplenam notitiam de culpa; *& ibidem in sequentibus*, mordicus sustinet, & probat hanc opinionem; Quamuis etiam ipse cum D.Tho.condescendat *n.58.* famam sufficere ad interrogandum Reum; Sicut hoc idem statuitur *in nostro Modo proced. c.2. in secundò Substantiali vers. 2. quod*; dummodo fama sit plenè probata; Non tamen sufficeret ad torquendum, *ibidem erga fin. secundi Substantialis ver. si autem*.

Hec tutior. 15. Tutior, & benignior est opinio tenentium requiri semiplenam; Et præsertim nota, quod ex sola fama periculosum videtur Reum cõstituere, quia vix vnquam fama sufficienter, & plenè, sicut requiritur, probatur, & saltem ferè semper controuersum erit, an plenè probata fuerit, propter plurima requisita ad eam plenè probandam, & propter DD. discordantes opiniones in hac materia, de quibus Farin. *q. 47. à n.153. vsq. ad n.164.*; Et ideo sine semiplena, meo iudicio, abstinendum est à Reo constituendo, vt cautius agatur. (Quid de famã.)

An inditia dicta requirantur in testib. examinãdis, vel alia. 16. Animaduertendũ hic, quod ad testes sine suggestione interrogandos, non requiruntur prædicta inditia, necessaria ad Reum interrogandum; Testes enim in inquisitione generalissima sine præcedentibus inditijs, vel infamia interrogari possunt, vt probaui *sup. q.11.n. 4.*; Et idem dicendum est, in inquisitione generali iuxta tradita *ibidem.num.8.* vsq; in fin q.; Et dato quod in his generalibus inquisitionibus criminosus detegatur, poterunt testes interrogari in inquisitione speciali, de quo vide *ibidem n. 5. & 9.* In inquisitione verò speciali, sufficit, & requiritur, vt fama, vel quid æquipollens in actis constet, vt deinde sine suggestione testes possint super negotio interrogari, prout diffusè declaraui *sup. quaest.13.* At dum per viam denunciationis proceditur, præsupposita legitima denunciatione, hæc sufficiens est, vt sine suggestione testes examinari in causa possint, & de hoc egi *sup. q.20.* Et idem prorsus dicẽdum est, porrecta iam accusatione cum debitis requisitis, de quibus *hic sup. q.24.*

17. Ampliatur primò declaratio 1. vt licet in actis contra Reum semiplena sit de delicto probatio, non possit sine suggestione induci ad delictum fatendum mendacijs, quæ semper sunt illicita, & suggestiua, Afflic. Clar. Pegn. Scacc. Chart. & Farin. *q.81. n.311.*; & est communis; & hæc Ampliatio sine dubio procedit in interrogatione testium etiam. (Mendacia inducunt suggestionẽ.)

18. Ampliatur secundò declaratio 1. vt quamuis in actis sint inditia, tamen suggestiua sit interrogatio cum cautelis, cauillationibus, & fictionibus deceptorijs, *l. cum hi §. si cum lis*, vbi gl. *ff. de transact.* Clar. *q.55. vers. circa primum*, Castren. *in l. edita n.9. C. de eden.* vbi ait, quod quamuis istæ cautelæ in foro fori admittantur, in foro tamen poli damnant Iudicum animas, & hunc referunt Pegn. Chart. Scac. & Farin. *q.81. n.305.*; Et Iudices his deceptionibus vtentes vituperãdi sunt, & detestandi secundum Pegn. & Chart. (Item fictiones deceptoriæ.)

Chart. *in pract. inter. Reorum lib. 2. c. 1. n. 18. & 19.* & subscribunt Scac. & Far. *n. 313.*

Licitæ sūt honestæ cautelæ.

19. Non per hoc damnātur honestæ, ac licitæ cautelæ, vt dicunt proxime citati DD. præsertim Far. & Char. *ibidem*; Quæ autem tales sint, Scacc. arbitrio Iudicis remittit; Sed semper in actis in scriptis redigendæ sunt, Farin. *q. 81. n. 314.* Moniti sint tamen Iudices, vt taliter vtantur licitis, & honestis cautelis, & tantum elongentur ab interrogatorijs deceptorijs, vt potius, quantum fieri potest, Reos (prout tenentur) clarè, & apertè interrogent, singulis interrogationib. singulas, & non plures res proponendo, sicut Iudices instruit Direct. Inquisit. Pegn. & Chart. *n. 13.*; Et recto tramite procedant ad finem veritatis indagandæ, non autem ad Reum inuoluendum, & inducendum ad confitendum delictum, iuxta doctrinam Clar. *q. 45. vers. debet.* Et hæc tota Ampliatio seruanda est etiam in interrogatione testium.

Claræ tamen, & simplicia sint interrogatoria & non ad inuoluendū Reū.

20. Ampliatur tertiò declaratio 1. vt licet inditia sufficientia sint in actis contra Reum; Interrogatio nihilominus ei facta cum promissione impunitatis, illicita, suggestiua, & dolosa sit; Et ideo confessio tali spe emanata, ad condemnationem minimè sufficit, ita Dec. Foller. Imol. Scac. & Farin. *q. 81. n. 276.* vbi alios etiam DD. ad saturitatem adducit, inter quos Bertaz. & Menoch. testantur de communi, & Cagn. de communi, veriori, æquiori, & sibi magis placente opinione, & idem Farin. *n. 280.* ait hanc opinionem à bonis Iudicibus magis seruatam, veriorem, & magis communiter receptam, & ab ea in iudicando, & consulendo non recedendum.

Interrogatio cū promissione impunitatis est suggestiua, nec sufficit ad condemnationē confessio hac spe emanata.

21. Monent Iudices Farin. *ibidem*, Clar. Dyn. & Chart. *in pract. inter. Reorum c. 1. li. 2. num. 23.* vt caueant à talibus promissionibus; quia multi sub spe impunitatis falsa dicunt, & de se, & de alijs, & credentes confitendo liberos fore, non curant mentiri; Et addunt Clar. & Char. *num. 24.* negari non posse, his promissionibus illaqueari Reum fraude, & mendacio, quod cuilibet bono viro, præsertim verò Iudici, (& addam ego, Viro Religioso) qui amantissimus veritatis esse debet, videtur summopere repugnare.

22. Prædicta doctrina, Ampliationis 3. quod huiusmodi confessio non sufficiat ad condemnandum Reum, tunc maximè verissima est, cum non fuerit ratificata, cum expressa indicatione, quod nulla habebitur ratio promissionis impunitatis, secundum Bertaz. Bossi. & alios, quos refert Farin. *q. 81. num. 289. iuncto num. 287.*; & secundum eosdem tanto minus ad condemnādum sufficeret, si fuerit reuocata; At si spontaneè, extra torturam emanata fuerit dicta confessio, & vt proximè dictum fuit, ratificata fuerit, etiam ad condemnandum sufficeret, secundum præcitatos DD. & Farin. *vbi supra*, & etiam *n. 290.* cum Giga.

Præsertim non ratificata, vel reuocata.

Quid si fuit ratificata.

23. In consequentiam ad supradicta, notandum, quod licet Iudex ex se, vt dixi, non possit gratiam, & impunitatem delicti promittere, promissam tamen seruare te-

An Iudex impunitatem promitteas seruare teneatur.

tenetur; abstinendo se à condemnatione, turpè enim est fidem frangere, Cuchal. Dec. Placa, & Farin. *q.* 81. *n.* 277.; Qui *n.* 280. tenet, nec in foro conscientiæ, nec in foro fori posse Iudicem Reum confessum, spe, & promissione impunitatis condemnare, & testatur, de veriori, et communiori, a qua in iudicando, ait, non esse recedendum; Consentit Couar. *var. resol. li.* 1. *c.* 2. *n.* 16. *in fi.* cum hac tamen moderatione, nempè; Quod, dum Iudex promittit impunitatem, quam promittere non potest, seruare teneatur, nisi delictum aliàs per rectos iuris tramites constaret, quia tūc promissio seruanda non esset. Contra verò, quod Iudex non teneatur seruare promissionem impunitatis, sed Reum, ea non obstante, condemnare absolutè possit, tenuerunt Anch. Fely. Imol. & inclinare videtur Clar. qui ait, quod imputet sibi Reus, qui tali promissioni credidit, Boss. qui dicit, quod in foro contentioso, certum est talem promissionem per Iudicem promittentem seruandam non esse, & de communi testatur Placa; Hos refert Far. *q.* 81. *num.* 278. & 279. sed non sequitur *n.* 280. nec tu sequaris.

In casu conceden dæ impunitatis, cō solamr Princeps.

24. Non prætermittā, quod notabiliter in proposito scribit Ambrosin. *de modo forman. process. inform. lib.* 2. *c.* 2. *n.* 20. nempè, quod occurrente casu, quod plures alicuius delicti complices sint, dum crimen est graue, & difficulter veritas haberi potest, consulendus est Princeps, & de eius mandato, confitenti Iudex impunitatem polliceatur; Et ita (ait Ambrosin.) se vidisse fieri à magnis viris; Et verè optimum est eius consilium; impunitas enim à Principe promissa, vel à Iudice à Principe auctoritatem habente, omnino seruanda est, nec Reus cum promissione talis impunitatis confessus damnari potest, vt probat, & bene à contrarijs defendit Boss. *in tit. de confess. per tortur. n.* 9. vbi subdit hanc promissionem impunitatis, ad solum Principem pertinere, imò ad Principem Supremum, *per l. relati ff.* de pæn. sequitur Clar. & Far. *q* 83. *n.* 281.

25. Ampliatur quartò declaratio 1. vt interrogatio dicatur suggestiua, quamuis Reus de delicto inditiatus esset non modo semiplene, sed etiam plene conuictus esset, & confessus, dum interrogatur de alijs delictis, de quibus in actis non est inditiatus; Hæc doctrina de iure vera est, secundum omnes DD. vt ait Cason. & post ipsum Clar. *q.* 64. *vers. successiuè*, & Farin. ait, non habere hanc doctrinam in puncto iuris contradicentem, *q.* 37. *n.* 169. vbi citat bene in proposito dicentem Diaz, & Menoch. & est *tex. in l.* 1. *in princ. ff. de quæstion.*

Suggestio est, dum confessus de vno delicto in terrogatur de alijs sine inditijs.

26. De consuetudine verò, grauis est controuersia apud DD.; plurimi enim apud Farin. *q.* 37. *n.* 163. & 164. affirmant, de consuetudine totius Italiæ non solum in furto, sed etiam in alijs delictis, qui vnum delictum confessus fuerit, posse absq; alijs inditijs interrogari, & torqueri de alijs delictis eiusdem speciei, puta, qui confessus est vnum furtum, potest de alijs furtis interrogari. Refert ad hoc plures DD. Clar. *q.* 64. *vers. successiuè*; Vbi tamen

De cōsuetudine est cōtrouersum.

men concludit nunquam se vidisse seruari hanc consuetudinem, nisi in aliquibus exceptis; Et Farin. *n.* 170. cum Scacc. Hercula. Rolan. et Rim. credit non esse credendum dictis DD. de consuetudine totius Italiæ testantibus, cum fortè in tota Italia non sint versati; Et dato quod crederetur, esset videndum, an talis consuetudo sit rationabilis, et valida; cum irrationabilem, et inualidam eam teneant, Brun. Conrad. Marf. et alij relati à Far. *n.* 165.

Distinctio pro resolutione. 27. Sed omissis prolixis controuersijs, puto adherendum esse doctrinæ, Bruni *de inditijs secunda par. q.* 5. *num.* 66. sic distinguentis. Aut constat in actis, quod Reus est homo malæ famæ, et diffamatus, quod alia commiserit delicta; puta quod sit insignis latro, ac viarum grassator, vel aliàs magnus facinorosus; et tunc poterit Reus interrogari etiam de alijs delictis, de quibus in actis non est aliter inditiatus; Et in his casibus, dicta consuetudo, vt laudabilis seruari posset; Aut contra Reum nulla vrget diffamatio, et seruandum erit ius commune, subscribunt huic distinctioni Bertaz. Carrer. Cason. Conrad. Diaz, Gram. Marf. Mascar. Menochi. et Montic. quos refert Farin. *q.* 37. *n.* 167. et hos sequitur, et testatur de praxi *n.* 171. Et eadem ratio militat in testium interrogatione, qui deponentes de alicuius delicto, de alijs interrogandi non sunt, nisi *vt hic sup. proximè*.

In statu Ecclesiastico sublata est cōtrouers. 28. Et vtique in statu Ecclesiastico in hoc puncto videtur sublata omnis controuersia, attenta *Pauli III. Constitutione* 58. *vers. ijdem Iudices in par.* 1. *Bullarij*, in hæc verba; Iudices captum pro vno crimine, super alijs, de quibus inditia aliqua non habent, nullo modo interrogare præsumant, sed tam in his, quam in alijs occurrentibus, iuris communis dispositionem, seruare teneantur. Igitur per hanc Bullam in totum assertæ prædictæ consuetudini derogatur; prout aduertunt Chart. *in pract. inter. Reorum lib.* 4. *c.* 1. *n.* 95. et Farin. *q.* 37. *n.* 172.; Vbi notat hanc Bullam non esse intelligendam in ordine ad latrones, Bannitos, Assassinos, et alios diffamatos delinquentes, cum hi semper interrogentur ex inditijs, nempe ex publica diffamatione, quæ inditium contra tales facit; Et talibus inditijs, tacite Bulla videtur contentari, cum etiam de alijs delictis interrogari possint tales sine alijs inditijs ex iuris communis dispositione, quam d. Bulla vult seruari.

29. In conformitatem ad eamdem Bullam, statuitur *in nostro Modo proced. in c.* 2. *in secundo Substantiali vers. animaduertant*, vt sequitur: Sicut, & apud nos. Animaduertant tamen Prelati, non posse personam diffamatam, vel inditiatam de vno crimine, interrogari de alijs criminibus occultis, de quibus non adsit infamia, vel inditia, licet essent etiam eiusdem speciei delicta, cum sint tamen omnino separata, nisi in duobus casibus. Primus quando vnum crimen est sufficiens inditium, siuè infamia alterius, vt e.g. Si quis infamatus, vel conuictus esset de homicidio N. et postea cadauer N. inueniretur spoliatum, posset Reus interrogari de furto. Secundus casus, quan-

accepi, ita prorsus esse hodie, prout dixi ex Cherubino; quamuis forte tempore Farin. Bulla illa in statu Ecclesiastico in obseruantia esset.

Iniuste carceratus impunè carcerem frangit & fugit.

43. Limitatur primo Regula 3.; Vt iniustè carceratus impunè possit carceres frãgere, & fugere, Didac. Rolan. qui testantur de communi, & Clar. §. *fin. q.* 21. *vers. tertio autem*; Bart. *in l. vis eius C. de probat.* Ripa, & alij DD. *in l. admonendi ff. de iureiur.* Bertaz. Mascar. Menoch. & Farin. *q.* 30. *n.* 120.; Nec iste in foro conscientiæ peccabit, secundũ Couar. D. Thom. & Farin. *n.* 121.

Quis dicatur iniste caceratus.

44. Quando autem quis dicatur iniustè carceratus declarat Farin. *q.* 27. *per totam, & q.* 30. *à nu.* 134. *vsque* 141. vbi exemplificat, & probat; In detento de mandato Iudicis, non habentis iurisdictionem; In capto iuris ordine non seruato; Sine inditijs; Non constito de corpore delicti; Vel ratione loci; vt quia Reus detineatur in aliquo subterraneo loco; In cippis, & ferris, in quibus intra paucos dies sit moriturus.

Quid in fugiente animo reuertendi.

45. Limitatur secundo Regula, 3. vt Reus qui è carceribus fugit animo reuertendi, & reuersus est, non sit, iuxta tertiam propositam Regulã, puniendus, vt fractor carceris, secũdum Alex. Bal. & de communi testantur Boer. & Clar. & hos sequitur plures concordantes inducens Farin. *q.* 30. *n.* 148.; Sed tamen mitius arbitrio Iudicis erit puniendus, ita Boer. Masc. Menoch. & Far. *nu.* 151.; Animus verò reuertendi debet Reus probare per testes, qui ab eo, dum discederet sic audierũt, si cito reuersus sit, aliàs præsumitur, fugisse animo non reuertendi, Bar. Mascar. Viui. & Farin. *n.* 156.; Et causam recessus alleget, Boer. & Far. *n.* 157. *& seq.* alios citans.

Ex negligẽtia custodis.

46. Limitatur tertio Regula 3. in aufugiente à carcere ex negligẽtia custodis, qui non punitur capitaliter, sed mitius arbitrio Iudicis *l.* 1. *ff de effractor.* & per illum tex. Alex. Ang. Clar. & Far. qui de communi *q.* 30. *nu.* 159.; Et idem dicendum est in aufugiente, qui inuenit, ostium apertũ, Alex. Bar. Clar. Foll. Mascar. Menoch. & est communis secundum Far. *n.* 160. Dummodo fugiens probet, quod inuenit ostium apertum, Farin. *n.* 161.; Vel quod licentiam habuit à custode, Farin. *n.* 176.

Vel quia reperijt portam apertam.

Vel ad Superiorem ex iusta causa fugit.

47. Limitatur quarto Regula 3. in fugiẽte ex iusta causa; puta quia male tractatur, vel rationabiliter timet Iudicis seuitiam, vel nequitiam; & ideo ad Superiorem confugit, Boer. Hostien. Mascar. Paris de Put. & Farin. *n.* 171. *& seq.*

Vel ex necessitate.

48. Limitatur quinto Regula 3. in aufugiente de carcere, etiã cum fractura ex necessitate, vt propter timorem ignis, aquæ, pestis, vel similis, talis enim non est puniendus, Boer. Mascar. Viui. & Farin. alios inducens *q.* 30. *n.* 185.

Vel reuelans conspirationem.

49. Limitatur sexto Regula 3. in eo, qui fuit particeps cõspirationis, sed eam reuelauit, qui frui debet impunitate, Alberic. Boer. Foller. Farin. & alij *n.* 193.

Vel statim reuertens.

50. Limitatur septimo Regula 3. vt si fugiens ex carceribus, statim reuertatur, etiã citatus, tollat omne inditium, Plot. & Baiar. ad Clar. *q.* 21. *n.* 94.; Sed *n.* 96. ait, secundum

Bar.

Bar. fugam in criminalibus regulariter inditium facere. Tenebitur tamen talis ad aliquam pœnam pro exitu e carceribus secundum Boer. Vulpell. & Baiar. *ibidem n.*104.;non erit nihilominus, vt fractor, seu fugitiuus puniẽdus, Boer. qui testatur de communi & Clar. *q.* 21. *vers. tertio autem.*

51. Limitatur octauo Regula 3. cum suis Ampliationibus, & limitationibus, vt procedãt de iure communi; Sed vbi est in obseruantia Bulla Syxti V. seruetur, de quo vide *hic sup. n.* 42.

52. De materia huius tertię Regulæ, eiusque Ampliationum, & limitationum late Farin. *quæst.* 30.

An carcer sit species torturæ.

53. Regula 4. fit. Carcer de se nõ est species torturæ, & ideo Reus in carcere detentus, si confiteatur, eius confessio metu tormentorum extorta non dicitur, Bal. quem sequitur Carer. *in pract. fol. 66. nu. 6.* Alex. *cons.* 19. *n.* 7. *lib.* 7. & Clar. *§. fin. q. 64. vers. sed an fortè*: Sed nota, hanc Regulam controuersam esse apud DD. vnde carcerem absolutè torturam esse, tenuerunt Anchar. *cons.* 24. Marsil. *consil.* 18. nec non Alex. sibi contrarius, *cons. 46. vol. 2.* Par. de Put. *in tract. de syndic. §. quia sæpe*, & Mascar. *de probat. concl.* 353. *n.* 17. *&* 18. *& concl.* 1390. *num.* 7. qui alios citat.

54. Retenta tamen Regula, prędictis non obstantibus, limitatur, vt saltem carcer torturæ species dicatur, quando carceratus, vinculis, fame, & frigore in carcere afficeretur, secundum Bar. Beccium, Bertran. Brun. Natt. & Baiar. *ad Clar. in dicto vers. sed an fortè, n.* 97.

Carcer in pœnã datur.

55. Regula 5. fit. Carcer de iure Canonico, etiam in pænam datur, Bar. Fely. & Boss. *in tit. de carcere. n.* 2.

Et est pœna grauissima.

56. Ampliatur Regula 5. vt carcer dicatur pæna grauissima & miserrima, Tiraq. *in tract. de pænis temperan. caus.* 41 *.n.* 2.; quæ morti æquiparatur secundum Bal. quem sequitur Boss. *in tit. de carcere n.* 1.: Et hinc est, quod tanquam grauissima, pæna carceris, apud nos, non infligitur nisi à Prȩlatis maioribus, & cũ consilio discretorum; & tantum in aliquibus casibus vrgentibus, & per modum custodiæ à minoribus, *vt in nostro Modo proc. in c.* 1. *vers. in grauioribus, & in c.* 2. *in secundo substantiali vers. vocatus*. Et propterea, dato quod aliquis per modum custodiæ fuerit carceratus; si postea per sententiam erit aliqua pęna afficiendus, clementius erit puniendus, & custodia in parte saltem pœnæ erit computanda, vt tenet, & probat Tiraq. *vbi sup. n.* 1. *&* 3.

Carcerẽ priuatum exercens punitur.

57. Regula sexta fit. Carcer priuatus illicitus est, & eum exercens pęna capitis punitur, *l.* 1. *C. de priuat. carcer.* vbi Bal. & communiter omnes; Imò tanquam læsæ Maiestatis Reus vltimo supplicio puniẽdus est, Gig. Paris de Put. Io. de Anan. Menoch. Decian. & Farin. *q.* 27. *n.* 9.; quod multo magis procedit in eo, qui non modo carcerat, sed etiam torquet, Bar. Decian. & Farin. *n.* 18.

Magis si torqueat.

Ampliatur in sequẽtibus in diuersis detentionibus.

58. Ampliatur primo Regula 6. in detinente minus quam per 20. horas, qui dicta pæna plectendus est, Clar. *q.* 68. *versic. priuatum* vbi ex

Cauensi ait, quod ita concludunt omnes DD.

59. Ampliatur secundo Regula 6. in detinente in loco sub custodia fideiussorum, qui incurrit eandem pęnam exercentis carcerem priuatum, Cassan. & Baiar. ad Clar. *q.* 68. *n.* 87. & Far. *q.* 27. *n.* 11.

60. Ampliatur tertio Regula 6. vt idem dicendum sit de retinente in vinculis, vel in quacunq; alia detentione, vt in Ciuitate cũ custodia hominũ, Plot. & Baiar. *n.* 90. Decian. & ali) quos sequitur Farin. *vbi supra*.

Iudex nõ puniens punitur.

61. Ampliatur quartò Regula 6. vt Iudices negligẽtes in puniendo culpabiles in crimine priuati carceris, incidant & ipsi in pęnam, de qua in Regula, *l. vnica C. de priuat. carcer.* vbi gl. Bar. Bald. & communiter omnes teste Farin. *nu.* 16. vbi plurimos citat.

Detinens Clericum excõmunicatur.

62. Ampliatur quinto Regula 6. vt vltra prædictam pęnam, retinens Clericum non ligatum, sed inclusum, incidat in excommunicationem *cap. nuper §. nos igitur, & ibi gl. de sent. excomm.*; Imò includens Clericum inuitum in aliquo loco, licet eius corpus non tangat, in excommunicationem incidit, secundum Bar. Bal. Castren. Fely. Ias. Decian. Menoch. & Farin. *quæst.* 27. *n.* 9.

Limitatur i seq. in aliquibus iustis retentionibus.

63. Limitatur primo Regula 6. vt quis per 20. horas retinere possit Clericum turpiter agentem cum vxore, filia, sorore, vel similibus, Socin. & Baiar. ad Clar. *quæst.* 68. *n.* 104.

64. Limitatur secundo Regula 6. in eo, qui capit alium ex quacumque iusta causa, talis .n. potest eundem retinere spatio 20. horarũ, & postea ipsum Iudici præsentare, secundũ omnes DD. testibus Cauen. & Clar. *q* 68. *vers. priuatum*, & sequitur Farin. *q.* 27. *n.* 22.; Vbi declarat hoc verum, cum detinens animum habuerit à principio præsentandi eundem suo Iudici, aliàs etiam ex momentanea carceratione in pænam incideret.

65. Limitatur tertio Regula 6. in patre, & domino, qui in domo propria licitè ad correctionem in carcere ponunt filium, vel seruum, Cassan. Saly. & Baiar. *n.* 88.; etiam si filius esset Clericus Rayn. & Baiar. *n.* 97. Bal. Bertaz & Farin. alios etiã inducens *n.* 25. Et idem dicendum est in Abb. carcerãte suũ Monachũ ad correctionem, Bar. Boer. Gig. Saly. & Farin. *n.* 28.

In praxi quę sit pęna priuati carceris.

66. Limitatur quarto Regula 6. vt in praxi Reus priuati carceris non afficiatur vltimo supplicio, sed mitius puniatur, secũdum Clar. *vbi sup.* & sequitur Bertaz. Bonacos. & Farin. *q.* 27. *n.* 35. vbi ait obseruantiam communem temperasse rigorem *d. l.* 1. & quod ab hac obseruantia, quę maximam continet æquitatem, non est recedendum in iudicando, & subscribit Baiar. *n.* 105.

De retinẽte sine dolo.

67. Limitatur quinto Regula 6. in retinente carceratum in priuatis ędibus, non ex causa iurisdictionis vsurpandæ, sed sine dolo, & ex aliqua alia causa; vt ad dignoscendum, an carceratus sit explorator inimicorum; Et idem dic in tenente meretricẽ clausam causa libidinis; sine dolo enim, priuati carceris

ris delictum non committitur, Bertaz. Decian. Rolan. & Far. *q. 27. nu. 31.* Vbi ait, quod isto casu creditur iuramento capientis, quod scilicet carcerauerit ex illa causa, dummodo non detinuerit vltra 20. horas, ex Bertaz. & Claud.

68. Quando propriè incurratur pœna priuati carceris, agunt Carau. & Girl. relati à Baiar. ad Clar. *q. 68. n. 89.* & de hac materia priuati carceris latè agit Far. *q. 27. n. 8. cum multis sequentibus.*

69. De tota materia capturæ, & carceris, vltra Clar. & Boss. *locis hic supra citatis*, latissime tractat Farin. *à quæst. 27. vsque ad quæst. 35. inclusiuè.*

De Rei interrogatione, & de suggestiuis interrogatorijs, Quæst. 80.

1 CVm ad hoc Reus citetur verbaliter, vel facto per capturam, & carceri mancipetur, vt in iuditio compareat, & in eo constitutus, interrogetur, vt not. Chart. *in prac. interrog. Reorum lib. 1. c. 1 in princ.*; Postquam vidimus de citatione, captura, & carceratione Rei; de eiusdem interrogatione in hac q. est agendum: In qua, prænotatis aliquibus, prænotandis; Quia id quod summè in proposito cauẽdum est, suggestio est; De hac, Regulam cum suis declarationibus, de suggestiuis interrogatorijs subnectam; & ad prædicta, omnia, quæ de interrogatione Rei scitu magis digna, & necessaria sunt redigam.

2. Prænotatur igitur primo, quod quam primum Reus interrogandus, & examinandus est, vt noxius puniatur, & innocens absoluatur, præsertim si Reus in carcere sit detentus, ne diutius custodia maceretur, vt admonent Mille. & Chart. *in pract. inter. Reorum lib. 1. cap. 1. num. 6. per l. 1. & l. fin. C. de custod. Reorum.* Clar. §. *fin. q. 45. vers. scias autem.* Reus qui primum examinandus, præsertim car ceratus.

3. Prænotatur secundo, quod antequam Reus interrogetur iuramentum ei d. ferendum est de veritate dicenda, secundum Bart. *in l. inter omnes §. rectè ff. de furtis*, quem sequuntur omnes DD. teste Aug. ad Ang. *de malef. in ver. Comparuerunt, & confitentur totum, post numerum 13. & in l. 1. C. de iuram. calum.* vbi etiam Bal. qui dicunt ita seruari in praxi per totam Italiam, D. Thom. *2. 2. q. 6. art. 1. & 2.*; Plura ad hoc cumulat Chart. *ibidem lib. 3. cap. 3. n. 12. & sequentibus; vbi num.* 18. ait, laicos iurare tacta quauis scriptura, licet non sacra, secundum generalem consuetudinem, quam valere ait Abb. & Fely.; Clerici verò iurant tacto pectore, secundum Paul. Castren. Sylu. & alios *ibidem* citatos à Chartar.: Et Notarius in principio constituti expresse scribere debet; Prout Reus iurauit tact. &c. Lanfranc. Veral. & Chart. *ibidem n. 20.* Cum iuramẽto corporali. Rei de facili fatentes, quomodo sint interrogandi.

4. Prænotatur tertio, Reos esse in duplici differentia, quidam enim manifestè tales sunt, & de facili delictum fatentur, & cum his, seruatis seruandis, venien- Item qui conantur abscondere.

niendum est citò ad interrogatoria circa ea, quæ substantialiter probanda sunt; Alij verò sunt, qui delictum nolunt fateri, sed potius cautelosis, & falsis responsionibus conantur abscondere, & non nisi inuiti fatentur; Et cum his arte, & acumine interrogantis opus est, ad extorquendam ab inuitis veritatem, & longius repetita interrogatione, hi examinandi sunt; Solent enim tales respondere, & fateri ea, quę causæ nocere non arbitrantur; & deinde ex pluribus, quæ confessi sunt, eo perducuntur; non raro, vt quod dicere nolunt, ex præmissis, negare non possint; Ita docet Chart. *in pract. inter. Reorum lib.* 1. *cap.* 3. *num.* 8. *& sequentibus*. Hæc cautela præsertim seruanda est in grauibus, in quibus Rei in pluribus constitutis, dum pertinaces sunt, & multiplicatis interrogationibus etiam circa eosdem articulos, eademque inditia, sunt aggrediendi, vt varij deprehendantur Chart. *ibidem lib.* 3. *cap.* 1. *num.* 14. *& sequentibus*.

De plurib. multiplicandis constitutis, & interrogationis.

5. Prænotatur quarto, Quod quando Reus cępit confiteri delictum, nouis interrogationibus à Iudice interrumpi non debet, ne à veritate dicenda remoueatur, Chart. *ibidem lib.* 2. *num.* 73. *cap.* 1. Et in hoc casu Iudex non dimittat examen, sed continuet quantum poterit, saltem quoad vsque omnia substantialia Reus fateatur. Interruptio enim, experientia teste sępè fuit in causa, vt Reus veritatem, quam cęperat aperire, postea fateri nolit, Chart. *ibidem cap.* 2. *num.* 20.; His præmissis;

Reus incipiēs fateri non interrumpatur.

6. Regula sit. Suggestio, tam in tortura, quam ante, & extra eam, à iure Iudicibus prohibita est; & confessio Rei per suggestionem extorta non sufficit ad condemnandum; Imò omnia inde sequuta ipso iure nulla sunt, *l.* 1. §. *qui ad quæstionem*, & ibi Bar. & Marsil. *ff. de quæstion.* Ang. Boss. Carrer. Chart. & Farin. qui hos & alios refert *quæst.* 83. *numero* 84.

Confessio Rei, & reliqua inde sequuta ex suggestione sunt nulla.

7. Ampliatur Regula, vt procedat non solum in Rei, sed etiam in examine, & interrogatione testium Farin. *num.* 86. qui quomodo in tortura sine suggestione sint examinandi habetur *infra quæst.* 102. *n.* 2. *vsque ad sextum*.

Ampliatur in testib.

8. Hic operę pretium erit pro dilucidatione Regulæ propositæ, plures insinuare modos, quibus interrogatoria suggestiuè, & consequenter illegitimè, & contra iuris ordinem fiunt, vt ea Iudex omnino euitare curet; Et hoc præstabo quatuor sequentibus declarationibus, cum suis Ampliationibus, & respectiuè limitationibus; quæ licet principaliter intelligendæ sint in ordine ad Reum; tamen vt plurimum procedent etiam in interrogatione testium.

Plures modi, quibus interrogatoria suggestiuè fiūt declaratur vsque in fine q.

9. Declaratur igitur primo Regula, vt interrogatoria sint iniusta, & suggestiua, dum Reus non præpræcedentibus inditijs interrogatur,

Suggestiue interrogatur Reus non præcedentibus inditijs.

tur, quia in hoc casu indebite sumitur à domo Rei initium probationum, contra *l. de minore* §. *tormenta ff. de quæst.* quem tex. ad hoc citat Boss. & post eum Chart. *in pract. inter. Reorum lib.* 1. *cap.* 2. *num.* 5. *& 6.*

Semiplena suffi- cit. 10. Inditia verò sufficientia ad Reum interrogandum sunt dubio procul illa, quæ pertingunt saltem ad semiplenam probationem, vt est depositio vnius testis oculati de delicto, omni exceptione maioris, vel inditia ei æquipollentia, & in hoc concordant vnanimiter Iuristæ, Theologi, & Summistæ omnes, & præsertim Clar. *quæst.* 20. *parum post principium*, D.Tho. 2.2. *q.* 69. *ar.* 2. *in corp.* & ibi Caiet. & Nauar. *in rub. de iudic. n.* 56. *&* 58. & in Manual. *c.* 25. *n.* 36.

An requiratur semiplena est côtrouersum Prima opinio. 11. Sed sicut sine controuersia est, semiplenam sufficere, ita, an ad hoc semiplena requiratur, valde controuersum est; Et vtiq; legistæ semiplenam non requiri, sustinere videntur, sed sufficere inditia, vel saltem præsumptiones, vel etiam suspitiones, secundum Boss. *in tit. de exam. Reorum n.* 6. quem refert, nec dissentit Chart. *in praxi inter. Reorum lib.* 1. *c.* 2. *n.* 5.: Clar. verò, *vbi sup.* expresse ait; Grauia indicia sufficere ad examinandum imputatum super delicto tanquam Reum, & hoc se credere, propriè in hac materia appellari posse indicium, quod scilicet, sit plusquam simplex præsumptio, & minus quam semiplena probatio.

12. Cum Claro multo magis consentiunt, asserentes, non modo ad simpliciter Reum interrogandum, sed etiam ad ipsum torquendum, sufficere inditia, seu suspiciones, quæ semiplenam probationem non inducunt, ita originaliter gl. *in l. cum probatio ff. de probat.* quam ibi sequuti sunt Bal. & Saly. & cum his tenuerunt Alber. Alex. Ang. Aym. Blan. Boss. Castren. Corn. qui testatur de communi, Corrad. Gom. Mascar. & quamplures alij, quos refert Farin. *q.* 36. *n.* 218.; Sed in hoc de tortura ipse eos non sequitur, vt videre est *n.* 224. *& seq.*

13. Ex Theologis autem huic opinioni fauere videntur D.Tho. & Caiet. *vbi sup.* dum tenent, quod dum proceditur per denunciationem, vel accusationem, fama sufficiat ad interrogandum Reum; Et tamen (quicquid dicant aliqui) fama in criminalibus semiplenè non probat, secundum Dec. Bertran. Saly. & Clar. *q.* 21. *vers. famà sola*; Bal. Bero. Butr. Abb. Fely. Imol. Et de communi testantur Blanc. Bonacos. Crass. Duen. & hos sequitur Farin. *q.* 47. *n.* 59. vbi plures alios citans, inducit in comprobationem *decision. Rotæ Romanæ coram Robusterio, decis.* 82. *num.* 2. *par.* 1. *diuers.*

14. At Summistæ, & Theologi quam plures tenet, ad hoc vt Reus legitimè interrogari possit, requiri semiplenam probationem, nempè vnum testem de visu omni exceptione maiorem, vel æquipollentia inditia, ita inter alios Sot. *de iust. & iur. lib.* 5. *qu.* 7. *ar.* 1. *erga fin.* Clau. Reg. *lib.* 12. *c.* 16. *n.* 5. ibi, Requiruntur, & sufficiunt semiplena probatio, vel expressa, & manifesta inditia, & Nauar. in Man. *c.* 25. *n.* 36. *nec non in Rubr. de iudic. n.* 56. *vers.* Secunda opinio.

No-

Nonum est, vbi ait; Iudex non debet interrogare Reum iuramento delato, antequam habeat plenam, vel saltem semiplenam notitiam de culpa; *& ibidem in sequentibus*, mordicus sustinet, & probat hanc opinionem; Quamuis etiam ipse cum D.Tho. condescendat *n.58.* famam sufficere ad interrogandum Reum; Sicut hoc idem statuitur *in nostro Modo proced. c.2. in secundò Substantiali vers. 2. quod*; dummodo fama sit plenè probata; Non tamen sufficeret ad torquendum, *ibidem erga fin. secundi Substantialis ver. si autem*.

Hec tutior.

Quid de fama.

15. Tutior, & benignior est opinio tenentium requiri semiplenam; Et præsertim nota, quod ex sola fama periculosum videtur Reum cōstituere, quia vix vnquam fama sufficienter, & plenè, sicut requiritur, probatur, & saltem ferè semper controuersum erit, an plenè probata fuerit, propter plurima requisita ad eam plenè probandam, & propter DD. discordantes opiniones in hac materia, de quibus Farin. *q. 47. à n.153. vsq. ad n.164.*; Et ideo sine semiplena, meo iudicio, abstinendum est à Reo constituendo, vt cautius agatur.

An inditia dicta requirantur in testib. examinādis, vel alia.

16. Animaduertendū hic, quod ad testes sine suggestione interrogandos, non requiruntur prædicta inditia, necessaria ad Reum interrogandum; Testes enim in inquisitione generalissima sine præcedentibus inditijs, vel infamia interrogari possunt, vt probaui *sup. q.11.n.4.*; Et idem dicendum est, in inquisitione generali iuxta tradita *ibidem num.8.* vsq; in fin q.; Et dato quod in his generalibus inquisitionibus criminosus detegatur, poterunt testes interrogari in inquisitione speciali, de quo vide *ibidem n.5.& 9.* In inquisitione verò speciali, sufficit, & requiritur, vt fama, vel quid æquipollens in actis constet, vt deinde sine suggestione testes possint super negotio interrogari, prout diffusè declaraui *sup. quæst.13.* At dum per viam denunciationis proceditur, præsupposita legitima denunciatione, hæc sufficiens est, vt sine suggestione testes examinari in causa possint, & de hoc egi *sup. q.20.* Et idem prorsus dicēdum est, prorrecta iam accusatione cum debitis requisitis, de quibus *hic sup. q.24.*

17. Ampliatur primò declaratio 1. vt licet in actis contra Reum semiplena sit de delicto probatio, non possit sine suggestione induci ad delictum fatendum mendacijs, quæ semper sunt illicita, & suggestiua, Affl.c. Clar. Pegn. Scacc. Chart. & Farin. *q.81. n.311.*; & est communis; & hæc Ampliatio sine dubio procedit in interrogatione testium etiam.

Mendacia inducunt suggestionē.

18. Ampliatur secundò declaratio 1. vt quamuis in actis sint inditia, tamen suggestiua sit interrogatio cum cautelis, cauillationibus, & fictionibus deceptorijs, *l. cum hi §. si cum lis*, vbi gl. *ff. de transact.* Clar. *q.55. vers. circa primum*, Castren. *in l. edita n.9. C. de eden.* vbi ait, quod quamuis istæ cautelæ in foro fori admittantur, in foro tamen poli damnant Iudicum animas, & hunc referunt Pegn. Chart. Scac. & Farin. *q.81. n.305.*; Et Iudices his deceptionibus vtentes vituperādi sunt, & detestandi secundum Pegn. & Chart.

Item fictiones deceptoriæ.

Chart. *in pract. inter. Reorum lib. 2. c. 1. n. 18. & 19.* & subscribunt Scac. & Far. *n. 313.*

Licitæ sūt honestæ cautelæ. 19. Non per hoc damnantur honestæ, ac licitæ cautelæ, vt dicunt proxime citati DD. præsertim Far. & Char. *ibidem*; Quæ autem tales sint, Scacc. arbitrio Iudicis remittit; Sed semper in actis in scriptis redigendæ sunt, Farin. *q. 81. n. 314.* Moniti sint tamen Iudices, vt taliter vtantur licitis, & honestis cautelis, & tantum elongentur ab interrogatorijs deceptorijs, vt potius, quantum fieri potest, Reos (prout tenentur) clarè, & apertè interrogent, singulis interrogationib. singulas, & non plures res proponendo, sicut Iudices instruit Direct. Inquisit. Pegn. & Chart. *n. 13.*; Et recto tramite procedant ad finem veritatis indagandæ, non autem ad Reum inuoluendum, & inducendum ad confitendum delictum, iuxta doctrinam Clar. *q. 45. vers. debet.* Et hæc tota Ampliatio seruanda est etiam in interrogatione testium. Claræ tamen, & simplicia sint interrogatoria & non ad inuoluendū Reū.

20. Ampliatur tertiò declaratio 1. vt licet inditia sufficientia sint in actis contra Reum; Interrogatio nihilominus ei facta cum promissione impunitatis, illicita, suggestiua, & dolosa sit; Et ideo confessio tali spe emanata, ad condemnationem minimè sufficit, ita Dec. Foller. Imol. Scac. & Farin. *q. 81. n. 276.* vbi alios etiam DD. ad saturitatem adducit, inter quos Bertaz. & Menoch. testantur de communi, & Cagn. de communi, veriori, æquiori, & sibi magis placente opinione, & idem Farin. *n. 280.* ait hanc opinionem à bonis Iudicibus magis seruatam, veriorem, & magis communiter receptam, & ab ea in iudicando, & consulendo non recedendum. Interrogatio cū promissione impunitatis est suggestiua, nec sufficit ad condemnationē confessio, hac spe emanata.

21. Monent Iudices Farin. *ibidem*, Clar. Dyn. & Chart. *in pract. inter. Reorum c. 1. li. 2. num. 23.* vt caueant à talibus promissionibus; quia multi sub spe impunitatis falsa dicunt, & de se, & de alijs, & credentes confitendo liberos fore, non curant mentiri; Et addunt Clar. & Char. *num. 24.* negari non posse, his promissionibus illaqueari Reum fraude, & mendacio, quod cuilibet bono viro, præsertim verò Iudici, (& addam ego, Viro Religioso) qui amantissimus veritatis esse debet, videtur summopere repugnare.

22. Prædicta doctrina, Ampliationis 3. quod huiusmodi confessio non sufficiat ad condemnandum Reum, tunc maximè verissima est, cum non fuerit ratificata, cum expressa indicatione, quod nulla habebitur ratio promissionis impunitatis, secundum Bertaz. Boss. & alios, quos refert Farin. *q. 81. num. 289. iuncto num. 287.*; & secundum eosdem tanto minus ad condemnādum sufficeret, si fuerit reuocata; At si spontaneè, extra torturam emanata fuerit dicta confessio, & vt proximè dictum fuit, ratificata fuerit, etiam ad condemnandum sufficeret, secundum præcitatos DD. & Farin. *vbi supra*, & etiam *n. 290.* cum Giga. Præsertim non ratificata, vel reuocata. Quid si fuit ratificata.

23. In consequentiam ad supradicta, notandum, quod licet Iudex ex se, vt dixi, non possit gratiam, & impunitatem delicti promittere, promissam tamen seruare te- An Iudex impunitatem promittens seruare teneatur.

tenetur, abstinendo se à condemnatione, turpè enim est fidem frangere, Cuchal. Dec. Placa, & Farin. *q.* 81. *n.* 277.; Qui *n.* 280. tenet, nec in foro conscientiæ, nec in foro fori posse Iudicem Reum confessum, spe, & promissione impunitatis condemnare, & testatur, de veriori, et communiori, a qua in iudicando, ait, non esse recedendum; Consentit Couar. *var. resol. li.* 1. *c.* 2. *n.* 16. *in fi.* cum hac tamen moderatione, nempè; Quod, dum Iudex promittit impunitatem, quam promittere non potest, seruare teneatur, nisi delictum aliàs per rectos iuris tramites constaret, quia tūc promissio seruanda non esset. Contrà verò, quod Iudex non teneatur seruare promissionem impunitatis, sed Reum, ea non obstante, condemnare absolutè possit, tenuerunt Anch. Fely. Imol. & inclinare videtur Clar. qui ait, quod imputet sibi Reus, qui tali promissioni credidit, Boss. qui dicit, quod in foro contentioso, certum est talem promissionem per Iudicem promittentem seruandam non esse, & de communi testatur Placa; Hos refert Far. *q.* 81. *num.* 278. *&* 279. sed non sequitur *n.* 280. nec tu sequaris.

24. Non prætermittā, quod notabiliter in proposito scribit Ambrosin. *de modo forman. process. inform. lib.* 2. *c.* 2. *n.* 20. nempè, quod occurrente casu, quod plures alicuius delicti complices sint, dum crimen est graue, & difficulter veritas haberi potest, consulendus est Princeps, & de eius mandato, confitenti Iudex impunitatem polliceatur; Et ita (ait Ambrosin.) se vidisse fieri à magnis viris; Et verè optimum est eius consilium; impunitas enim à Principe promissa, vel à Iudice à Principe auctoritatem habente, omnino seruanda est, nec Reus cum promissione talis impunitatis confessus damnari potest, vt probat, & bene à contrarijs defendit Boss. *in tit. de confess. per tortur. n.* 9. vbi subdit hanc promissionem impunitatis, ad solum Principem pertinere, imò ad Principem Supremum, *per l. relati ff.* de pæn. sequitur Clar. & Far. *q* 83. *n.* 281.

In casu conceden dæ impunitatis, cō sulatur Princeps.

25. Ampliatur quartò declaratio 1. vt interrogatio dicatur suggestiua, quamuis Reus de delicto inditiatus esset non modo semiplene, sed etiam plene conuictus esset, & confessus, dum interrogatur de alijs delictis, de quibus in actis non est inditiatus; Hæc doctrina de iure vera est, secundum omnes DD. vt ait Cason. & post ipsum Clar. *q.* 64. *vers. successiuè*, & Farin. ait, non habere hanc doctrinam in puncto iuris contradicentem, *q.* 37. *n.* 169. vbi citat bene in proposito dicentem Diaz, & Menoch. & est *tex. in l.* 1. *in princ. ff. de quæstion.*

Suggestio est, dum confessus de vno delicto interrogatur de alijs sine inditijs.

26. De consuetudine verò, grauis est controuersia apud DD.; plurimi enim apud Farin. *q.* 37. *n.* 163. *&* 164. affirmant, de consuetudine totius Italiæ non solum in furto, sed etiam in alijs delictis, qui vnum delictum confessus fuerit, posse absq; alijs inditijs interrogari, & torqueri de alijs delictis eiusdem speciei, puta, qui confessus est vnum furtum, potest de alijs furtis interrogari. Refert ad hoc plures DD. Clar. *q.* 64. *vers. successiuè*; Vbi tamen

De cōsuetudine est cōtrouersum.

men concludit nunquam se vidisse seruari hanc consuetudinem, nisi in aliquibus exceptis; Et Farin. *n.* 170. cum Scacc. Herculà. Rolan. et Rim. credit non esse credendum dictis DD. de consuetudine totius Italiæ testantibus, cum fortè in tota Italia non sint versati; Et dato quod crederetur, esset videndum, an talis consuetudo sit rationabilis, et valida; cum irrationabilem, et inualidam eam teneant, Brun. Conrad. Marf. et alij relati à Far. *n.* 165.

Distinctio pro resolutione. 27. Sed omissis prolixis controuersijs, puto adherendum esse doctrinæ, Bruni *de inditijs secunda par. q.* 5. *num.* 66 sic distinguentis. Aut constat in actis, quod Reus est homo malæ famæ, et diffamatus, quod alia commiserit delicta; puta quod sit insignis latro, ac viarum grassator, vel aliàs magnus facinorosus; et tunc poterit Reus interrogari etiam de alijs delictis, de quibus in actis non est aliter inditiatus; Et in his casibus, dicta consuetudo, vt laudabilis seruari posset; Aut contra Reum nulla vrget diffamatio, et seruandum erit ius commune, subscribunt huic distinctioni Bertaz. Carrer. Cason. Conrad. Diaz, Gram. Marf. Mascar. Menoch. et Montic. quos refert Farin. *q.* 37. *n.* 167. et hos sequitur, et testatur de praxi *n.* 171. Et eadem ratio militat in testium interrogatione, qui deponentes de alicuius delicto, de alijs interrogandi non sunt, nisi *vt hic sup. proximè*.

In statu Ecclesiastico sublata est controuersia. 28. Et vtique in statu Ecclesiastico in hoc puncto videtur sublata omnis controuersia, attenta *Pauli III. Constitutione* 58. *vers. ijdem Iudices in par.* 1. *Bullarij*, in hæc verba; Iudices captum pro vno crimine, super alijs, de quibus inditia aliqua non habent, nullo modo interrogare præsumant, sed tam in his, quam in alijs occurrentibus, iuris communis dispositionem, seruare teneantur. Igitur per hanc Bullam in totum assertæ prædictæ consuetudini derogatur; prout aduertunt Chart. *in pract. inter. Reorum lib.* 4. *c.* 1. *n.* 95. et Farin. *q.* 37. *n.* 172.; Vbi notat hanc Bullam non esse intelligendam in ordine ad latrones, Bannitos, Assassinos, et alios diffamatos delinquentes, cum hi semper interrogentur ex inditijs, nempe ex publica diffamatione, quæ inditium contra tales facit; Et talibus inditijs, tacite Bulla videtur contentari, cum etiam de alijs delictis interrogari possint tales sine alijs inditijs ex iuris communis dispositione, quam d. Bulla vult seruari.

29. In conformitatem ad eamdem Bullam, statuitur *in nostro Modo proced. in c.* 2. *in secundo Substantiali vers. animaduertant*, vt sequitur: Animaduertant tamen Prelati, non posse personam diffamatam, vel inditiatam de vno crimine, interrogari de alijs criminibus occultis, de quibus non adsit infamia, vel inditia, licet essent etiam eiusdem speciei delicta, cum sint tamen omnino separata, nisi in duobus casibus. Primus quando vnum crimen est sufficiens inditium, siuè infamia alterius, vt e.g. Si quis infamatus, vel conuictus esset de homicidio N. et postea cadauer N. inueniretur spoliatum, posset Reus interrogari de furto. Secundus casus, quan- Sicut, & apud nos.

 do

do non potest cognosci perfectè vnum crimen, sine alterius cognitione, puta dum posterius est circumstantia prioris delicti; vt cum quis conuictus fuerit de furto in Ecclesia, cuius fores inuentæ fuerunt fractæ, potest interrogari, an fores Ecclesiæ fregerit; *Hæc in Modo proced.* ex Sot. *de rat. teg. mem.* 2. *quæst.* 6. *art.* 2.; Et subscribit Menoch. *de arbitr. quæst. li.* 2. *casu* 523. *num.* 1. 2. & 4.

An sit suggestio, dum de socijs sine inditijs interrogatur vsq; ad n. 38.

30. Ampliatur quintò declaratio 1. vt illicita, & suggestiua sit interrogatio Rei, dum, non existentibus inditijs, interrogatur de conscijs, *c.* 1. *de confess.* ibi; Cum secundum vtriusque iuris statuta, de se confessi super aliorum conscientijs interrogari non debeant: Et in comprobatione, post alia iura concordantia, inducit Farin. *q.* 43. *n.* 3. Ang. Boss. Chart. Clar. Corr. Gomez, qui de communi, Mascar. Menoch. Montic. & quam plures alios DD. Vt confitens adulterasse cum vna non, potest sine inditijs interrogari, an etiam cum alia, Far. *n.* 100. Nota sequentes limitationes, & præsertim sextam, quæ videtur destructiua Ampliationis 5.

31. Limitatur primo Ampliatio 5. in fure famoso secundum Gomez, vel in furto talis qualitatis, vt per Reum solum nō potuerit committi, secundum Gram. Bertaz. Montic. Peguer. & Farin. *q.* 43. *n.* 45. Non me latet plurimos DD. hanc limitationem extendere ad omnem furem, quos refert Farin. *n.* 44. & plures alios relatos *n.* 43. adeo restringere, vt absolutè velint furem de socijs interrogari non posse; Tu tene limitationem, vt iacet.

32. Limitatur secundò Ampliatio 5. in crimine falsi, dum quis falsitatem commisit in scriptura, vel in alia re ad se non spectante, sed ad alterum, quod multo magis procederet, dum e. g. testis examinatus fuit ad alterius instātiam, & falsum deposuit; interrogari enim potest sine alijs inditijs, & torqueri, ad cuius preces, vel subornationem falsum commiserit, Paris. Menoch. & Farin. *q.* 43. *n.* 49.

33. Limitatur tertiò Ampliatio 5. in homicida, qui nullam habuit causam occidendi, potest enim interrogari de mandante Farin. *q.* 43. *n.* 51. qui hoc diffuse probat ex Ang. Bal. Bert. Boss. Clar. Dec. Foller. & tot alijs *q.* 37. *n.* 154. & 155. vbi testatur de communi, de semper seruata praxi, & quod contradictorem non inuenerit. Quamuis regulariter homicida non sit interrogandus de socijs, secundum Boss. Corr. Gram. Masc. Menoch. & Farin. *q.* 43. *n.* 50.

34. Limitatur quartò Ampliatio 5. in criminibus exceptis, in quibus sine inditijs potest Reus de complicibus interrogari, secundum Ang. Bar. Boer. Clar. Foller. Paris. & Far. plures alios inducētem *q.* 42. *n.* 56.; Qui cum Piguer. *n.* 57. declarat, excepta in proposito crimina esse, quę Reipublicæ pestifera sunt, multitudinem, & bonum publicum nimis lædunt, vt sunt hæresis, crimen læsæ Maiestatis, falsæ monetæ, latrocinij, assassinij, sacrilegij, maleficij &c. vt latè, & solide probat Farin. *quæst.* 43. *à num.* 58. *vsque ad* 67. Vlterius idem Farin. declarat *n.* 85.

*n.*85. non esse in proposito crimen exceptum adulterium, vnde Reus criminis adulterij, non potest sine inditijs interrogari de lenonibus; & idem determinat de crimine innominabili *num.*100.. Quæ in proposito excepta sint crimina, distinctè dictum est, vbi sup. à Farin. nempe *à num.*58. *vsque ad numerum* 67.

35. Limitatur quintò Ampliatio 5. vt generaliter Reus confessus crimen possit de socijs interrogari, dum crimen de sui natura cum pluribus committi solet, secundum Ang. Boss. Carrer. Chartar. Corrad. Decian. Salyc. & plures alios, quos refert, & sequitur Farin. *quæst.*43. *num.*107. *&* 109. inter quos Bonacos. & Gomez testantur de communi; De quo idem vide Farin. *num.* 74.. Sed econtra, etiam generaliter, in nullis delictis, quamuis difficilis probationis, debet Reus interrogari de socijs, nisi cum delictum de sui natura committitur cum pluribus, Farin. *num.* 73. *&* 74. vbi ait, quod hæc est pura veritas, à qua Iudex in iudicando recedere non debet.

Quid de consuetudine.

36. Limitatur sextò Ampliatio 5. & videtur hæc limitatio eiusdem Ampliationis destructiua; Vt (quicquid sit de iure) de generali consuetudine Reus de se confessus crimen, vel plenè conuictus, possit sine alijs inditijs interrogari de socijs, complicibus, mandatoribus, & fautoribus, Gram. Chart. Cabal. Personal. Villagut. & Guaz. qui alios etiam refert, *defens.* 30. *cap.* 9. *num.* 2.; Et quod de consuetudine interrogetur Reus in omni casu de socijs, testantur Gandin. Iacob. de Beluis. & Blanc. *tract. de inditijs num.*374. Vulpel. & Mascar. *de probat. concl.* 1311. *vol.* 3. qui ait, quod ita seruatur de generali consuetudine Italiæ, & Baiar. qui hoc refert ad Clar. *quæst.* 21. *vers. retenta*, dicit, ita se vidisse obseruari in quocunque delicto, & hoc idem nouissimè asserit Cason. *tract. de tormen. cap.* 16. *n.*6. & Giacharius *ad Clar. vbi sup.* obseruat hoc esse notandum.

37. At Clar. *in d. vers. retenta*, dicit, Mediolani hanc non seruari consuetudinem, sed ius commune, nisi in aliquibus exceptis; Subdens, quod vbi talis non viget consuetudo in specie, laudabile esset iuri communi adherere.

Etiam stante consuetudine nõ interrogatur de socio in specie, nisi, &c.

38. Caueant verò Iudices, etiam vbi consuetudo prædicta viget, vel aliàs in casibus permissis, ne in specie de aliqua persona particulari interrogent, nec aliquem nominent, vt monent Chart. & Ambros. *de modo form. proces. infor. lib.* 6. *cap.* 4. *num.* 10.; Nisi contra certam personam adsit specialis præsumptio, seu inditium ad inquirendum specialiter, aliàs esset suggestio, & Iudex sic interrogans, alios indebite vexando, animam suam perderet, processusque esset ipso iure nullus, Clar. *quæst.* 21. *vers. retenta*, & ad eum Baiar. *num.* 28. citans

Castren. & Foller. Prædictam interrogationem esse suggestiuam, asserendum est cum Boss. Chart. Cyn. Foller. Mascar. Montieel. Saly. & pluribus alijs, quos citat, & sequitur Farin. *quæst.* 43. *num.* 132. inter quos Carrer. & Gomez testantur de communi. Et nota, quod d. specialis præsumptio debet esse legitima, Saly. quem sequuntur alij DD. & præsertim Farin. *num.* 133. vbi ex Ang. subdit, quod inditia in hoc casu debent esse nimis manifesta, & *ibidem* testatur, ita vidisse seruari à Iudicibus iustis, & bonæ conscientiæ.

39. Quæ dicta sunt *hic sup. à n.* 31. etiam in testibus procedunt, vt visum est *sup. q.* 56.

In generè interrogetur ad cauendam suggestionem.

40. Declaratur secundò Regula, vt suggestiue dicatur Iudex interrogare, dum in specie de delicto interrogat, cum Iudex in genere interrogare debeat; An commiserit delictum, vel melius, quis crimen commiserit, non autem in specie de modo, & causa, aliàs confessio hoc modo extorta per torturam, vel præcedentibus minis de torquendo, diceretur per suggestionem extorta, Pegna, & plures alij, quos sequitur Chart. *in praxi inter. Reorum li. 2. cap. 1. num.* 54. *&* 55. Ang. Bar. Brun. Hippol. Saly. & Boss. *de exam. Reorum num.* 12.; Et præsertim damnantur tanquam suggestiua interrogatoria, exprimentia circunstantias, vt an percusserit pugione, in pectore, &c. à Chart. *num.* 67. *&* 68.; vbi ait ita interrogandum esse; An commiserit, in qua parte corporis, in quo loco, & die, ex qua causa, quomodo, & quibus armis, citans Cason. Foller. & Pegn.. Et tota hæc suggestio cauenda est etiam in interrogatione testium, *per tex. in l.* 1. *§. qui quæstionem ff. de quæstion.* vbi gl. & Alber. & subscribunt Bart. Brun. Cason. Cyril. Gomez, & Farin. *q.* 79. *n.* 78. *&* 80.

Non exprimãtur circunstãtiæ.

Quid manifestis existentibus inditijs.

41. Limitatur declaratio 2. vt in specie Reus possit interrogari de delicto, dum de eodem delicto in actis in specie inditia manifesta contra Reum sunt, secundum Ang. Bar. Brun. Hippol. Saly. & Boss. d. *num.* 12. & ita etiam Chart. *num.* 64.. Idem dic in teste secundum Bar. Brun. Cason. Scacc. & Farin. *num.* 79. Indicia autem tunc dicuntur manifesta in proposito, dum Reus interrogatur extra torturam cum inditia sunt vrgentiora illis, quæ requiruntur ad interrogandum Reum in genere, de quibus dixi *in hac q. n.* 10. *vsq; ad* 15.; Dum verò in tortura; cum talia sunt, quod Iudex certo sciat Reum commisisse delictum, nempe cum ex actis resultat plusquam semiplena, Scacc. & Farin. *d. numer.* 97. *quæst.* 83.

Sed de cõsilio.

42. Moneatur tamen Iudex, vt quamuis in actis sint dicta manifesta inditia, tamen antequam Reum in specie de delicto interroget, prius interroget in genere, & super generalibus, & deinde paulatim ad qualitates, & circunstantias, ac demum ad ipsum delictum in specie deueniat; & talis interrogandi modus, in praxi seruatur secundum

Chart.

Chart. Pegn. Scacc. & Farin. *q.* 83. *n.*97.: Et præterea animaduertat Iudex, quod licet, quando Reus, vel testis, torquetur contra certam personam, possit in specie de illa persona interrogari, non tamen potest interrogari nominatim de modo, & circumstantijs delicti, Puta, Non ne percussit sic, vel sic, esset enim hæc illicita suggestio, sed tantum poterit interrogari generaliter, quando, quomodo, & in qua parte corporis percusserit, secundum Bart. Cason. Cyril. & Far. *q.*79.*n.*80.

In tortura præsertim non exprimantur circumstantiæ.

43. In conformitate ad supradicta, *in nostro Modo proced. c.* 2. *in secundo substantiali vers. in interrogando*, statuitur. In interrogando obseruet Prælatus, vt primo in genere interroget de aliquibus pertinentibus ad crimen, circumstantias, & inditia, quæ ex processu eliciuntur, & vltimo deueniat ad ipsum crimen, de quo Reus imputatur.

Ex Modo nostro Procedendi.

44. Ampliatur declaratio 2. vt consequenter illicita sit suggestio, dum Reo leguntur testium depositiones, cum in illis speeificetur delictum, & circumstantię eius, & fortè lectio falsa, & praua legeretur, Farin. *q.*83.*n.*90. Chart. *in praxi inter. Reorum. lib.*2.*cap.*1.*n.*65.*&* 66. citans Hostien.; Imò idem dicendũ est de sola lectione tituli causæ secundum Chart. & Hostien. *in Sum. tit. de testibus nu.* 6. *vers. super quibus*, vbi fatuos Iudices appellat sic legentes; Et licet Hostien. loquatur in teste, tamen vt ait Chart. *ibidem*, dicendum est idem eadem ratione in Reo. Similiter suggestio est, legere Reo, vel testibus, nomina testium, secundum Farin. *d. n.* 90.

Suggestiua est lectio depositionum testium.

Vel tituli causæ.

Seu nomina testium.

45. Intellige hanc Ampliationem, cum moderamine limitationis *hic sup. n.*41.; Totamque doctrinam huius declarationis moderabis; vt sæpe contingat, necesse esse Iudicem, etiam ad minima, & particularia tandem descendere, non ad suggerendum, sed dum Reus negat veritatem in actis probatam, ad eum conuincendum, vt crimen suum detectum agnoscat, & vt si quid oblitus sit recordetur; quæ prudentiæ interrogantis committuntur, ita Pegn. Foller. & Chart. *n.* 68. Et ad hos effectus non modo paulatim nominantur testes, titulus causæ, depositiones eorum leguntur Reo, sed aliquando, etiam confrontantur testes cum ipso Reo ad faciem, Chart. *ibidem lib.*3. *c.* 3. *n.*28. *& c.*1. *nu.* 82. *&* 83. vbi citat Direct. Inquisit. Pegn. Clar. & Io: Roi. nec non *l. si postulauerit §. quæst. ff. ad leg. Iul. de adul.*. Et de his infra agẽdum erit *in praxi* 4. *à n.*107. *vsque ad n.*110.: Et prȩsertim de confrontatione agetur *in eadem praxi* 4. *à n.*111. *vsque ad n.*127. vbi etiam tractabitur de confrontatione in tortura.

Declaratur hæc Ampliatio, & tota declaratio, quomodo possit deueniri ad particularia, ad nominationem testium, tituli causæ, lectionem depositionum, & confrontationem.

46. Declaratur tertio Regula, vt quantumcunque in Actis inditia sint, tamen interrogatio de his, quę iuris sunt, Reo facta, suggestiua dicatur, Reus enim, sicut etiam testis, inrerrogandi sunt de his, quæ facti sunt: Puta, an Reus percusserit, an aliquid, & quid defuncto dederit, an defunctus susceperit, &c.; Non autem fiant interrogationes de his, quæ iuris sunt, de quibus nec interrogatus respondere tenetur:

Interrogatio de his, quæ sunt iuris suggestiua est. Exemplificatur.

Puta,

Puta, An occiderit, an venenauerit, hæc enim nec à Reo, neque à teste, cum iuris sint, sed à Iudice iudicanda sunt, Signorel.& Clar. *q.45. vers. debet autem*, Cason. Alex. & Chart. *in pract. inter. Reorum lib.2. c.2.n.29.*; Similiter interrogare Iudex debet, an fecerit, vel non, Et caueat ab interrogando, an fuerit culpabilis, quod pariter iuris est, & ad Iudicis, non Rei, nec testis iudicium spectat, Alex. Bar. Bald. Socin.& Chart. *vbi sup.*

47. Ampliatur declaratio tertia consequenter, vt cum Reus confessus fuerit, se vulnerasse, interrogari minimè debeat, an occiderit, vel an ex illo vulnere talis mortuus fuerit, hæc enim iuris sunt, & iustas Reo defensiones auferunt, ita Boss. *tit. de confessis num.*80. Signorel. & Clar. *vbi sup.* qui aiunt, hoc plusquā diabolicum esse.

Suggestio aperta vitanda.

48 Declaratur quarto Regula, vt cum duplex sit suggestio in interrogatione Reorum, & testium, vtraque vitanda sit. Vna est suggestio aperta, & dicitur ea, quæ apertè patet in interrogatione, de qua actum est in præcedentibus declarationibus, & de ea exemplificat Guaz. *defens.19.c.12.n.1.* vbi concordantes citat.

Nec non palliata, quæ duplex est.

49. Altera suggestio est palliata, quando de ea non apparet ex Iudicis interrogatione; Et fit duobus modis; primo quando in actis non apparet, qua de re interrogatus Reus, vel testis fuerit; puta, quia in actis tantùm scriptum sit; Ad opportunas interrogationes, &c. vel ad aliam interrogationem, &c. qui modus dicitur leno suggestionis, Guaz. *defens.12.c.12.nu.1.* citans Chart. & Ambrosin. qui ait, rarò hoc modo interrogandi vtendum esse, & tunc tantùm, quando Reus, vel testis interrogatur, vt suppleat responsioni, iam datæ, vel vt illam declaret, & quanto rarius, tantò melius, cum ab eo aliqui, eorum imperitias, malitias, suggestiones, & iniquitates tegant, & subscribit Chart. *in pract. inter. Reorum, lib.3.c.3.n.22. & 27.* nec non Scacc. & Guaz. *vbi sup. n.4.*

50. Altero modo suggestio palliatè fit, quando extenso iam interrogatorio in actis, Iudex præuenit interrogatum in responsione, indicando ei viam respondendi, & est valde periculosum; Et ideo ab vtroque modo palliatè suggerendi est abstinendum, cum prohibitum sit, Ambrosin. Chart. Far.& Guaz. cum alijs *d.n.1.*

Suggestio est etiam Iudici Regulari prohibita.

51. Ampliantur primo generaliter dicta in hac q. vt non possit, prout supra suggestiuè interrogare Iudex, qui habet potestatem procedendi ex abrupto, &c. cum talis modus procedendi ex abrupto, &c. remoueat tantùm solemnia ordinis iudiciarij, inter quæ non includitur suggestio, Bursat. Charta.& Guaz. *ibidem n.2.*

Etiam extra examen.

52. Ampliantur prædicta secundo, vt suggestio prohibita fiat etiā à Iudicib. extra examen; puta, dum ponunt plures testes, vel testē, cum Reo in eodem carcere, vt vnus suggerat alteri qualitates, & circumstantias facti, vel delicti; Seu etiam dum, vt supra de mandato Iudicis ponitur aliquis alius in secretis ad prædictos effectus. Et dato quod postea

posteà Reus, vel testis, cui fuit suggestum, sit tortus, & dolore oppressus deponat iuxta suggestionem ei factam, talis depositio non subsistit, secundum Addentes ad Farin. *conf.* 83. *litera A.* vbi latè, quos sequitur Guaz. *vbi sup. n.* 3.

53. Plura, & diffusè de materia huius totius q. Far. & Chart. *locis hic supra relatis.*

De Rei responsione, Quæst. 81.

1 Visum est in precedēti quæst. de Rei interrogatione; in præsenti de eiusdem responsione, meritò videndum est.

Præcisa verba responsionū Rei scribenda.

2. Præmitto; Rei responsiones & eius præcisa verba, à Notario, seu Actuario, prout prolata fuerūt, scribenda esse, ita decreuit *Paul. III. in suo motu proprio in fauorem pauperum, vers. Idem Iudices*; Vnde si Reus dictare nesciat, pro huius decreti obseruantia, debet Iudex statim dictare eiusdem Rei verba, sicut ex eius ore exierunt, ita Char. *in pract. interr. Reorum lib. 3. c. 2. n. 9.*; Vbi ait, ita Iudices Deum timentes obseruare; iudicatque minimè tutam praxim eorum, qui prius facti narrationem, quamuis longissimam audiunt, & postea, non secundum verba, sed secundum sensum dictant: Apud Regulares verò, cum ex priuilegio Bonif. VIII. procedatur, apicibus postpositis, & sola facti veritate inspecta, *vt ostensum est sup. q.* 8. dummodo verissimus sensus retineatur, fortè, in his, quæ apices videntur, non erit mordicus, & rigidè insistendum.

Quid apud Regulares?

3. Præmitto secundo; Quod dū Reus præsens in iudicio interrogatur super delicto, & ipse Iudici respondet, tunc fit litis contestatio etiam absque eo, quod pars aduersa sit præsens, quamuis procedatur ad instantiam partis, vt ait Clar. *q.* 45. *vers. & in primis*, & attestatur Bar. quem refert Aret. *cons.* 58. *n.* 7.; Nam in criminalibus, etiam absente Accusatore, ex officio Iudex procedere potest, & interrogare secundum Bal. qui testatur de praxi, & Clar. *vbi sup.*

Quando lis contestatur.

4. Regula 1. sit. Reus iuridicè, & legitimè interrogatus à suo Iudice respondere tenetur, ita Card. Alex. qui testatur de cōmuni, Aret. & Clar. *q.* 45. *vers. sed pone*; Subscribit Chart. *vbi supra num.* 1. Bal. Castren. Conrad. Saly. & Rodriq. *qu.* 19. *art.* 2. Nec non veritatem fateri adstringitur etiam in causa capitali, D. Thom. 2. 2. *quæst.* 69. *art.* 1. Aragon. Azor. Caiet. Ledes. Miran. Nauar. Turrian. Valent. Vegha, cum quindecim alijs DD. quos cum præcitatis, refert Diana *in* 2. *par. tr.* 15. *resol.* 27. vbi reddit hanc rationem: Quia cum Iudex legitimè interroget, verè Superior est, & iustè præcipit, iuramentumque defert, & consequenter Reus eidem obedire tenetur, & ne sit periurus, veritatem fateri; Et testatur hanc probabilem esse opinionem, & olim communem in schola D. Th. Quantum vera sit hæc Regula *vide hic infra n.* 22. *vsque ad* 26.

Reus legitime interrogatus tenetur veritatem fateri.

5. Iuridicè vero, & legitimè proculdubio, secundum omnes, interrogatur Reus, cum contra eum in actis probatio semiplena inuenitur, vt ostensum est *sup. q.* 80. *nu.* 10. & 14.

Quando legitime interrogetur Reus.

& 14.; Imò secundum DD. graues, aliquid minus, *ibidem n.* 12. & 13.

Dilatio Reo ad respondendum danda nō est.

6. Ampliatur primo Regula 1. Vt Reus in criminalibus legitimè interrogatus, sine dilatione respondere teneatur, & si petat dilationē ad respondendum, ei danda non sit, ita Bal. & de communi testatur Aug. ad Ang. & ita de consuetudine seruari, ait Clar. *q.* 45. *vers. sed hic quæro*, vbi refert Castren. & Salyc. testantes de praxi.; Subscribūt huic doctrinæ Cord. Scap. & Chart. *in praxi inter. Reorum lib.* 3. *c.* 2. *n.* 21.

Quomodo cogendus sit Reus recusans respōdere.

7. Ampliatur secundo Regula 1. Vt si Reus, vt supra interrogatus, recuset respondere, de Iudicis mandato recusatione in actis redacta, Reus ad respondendum compelli possit; Et in leuibus quidem; tribus monitionibus ei à Iudice factis sub præcisa mulcta, nō respondendo, ea pæna eum Iudex mulctabit, Chart. *n.* 1. *vers. & si fortè, per l. de ærate*, §. *qui tacuit & seq. ff. de interrog. actio.* vbi Bar.; In atrocioribus verò sceleribus, tormētis Reus respondere cogendus erit, Bertran. Foller. Locat. & Chart. *vbi sup.* Vide infra num. 12.

Negans veritatem peccat.

8. Ampliatur tertio Regula 1. Vt licet in foro fori, Reus legitimè interrogatus, si falsum dicat, nō puniatur; in foro poli habebit Deū vltorem de peccato mortali periurij; Alex. cui, teste Beroo, nemo cōtradicit, & tenuit Clar. alios referēs concordantes *q.* 45. *vers. quid ergo*; Vbi subdit, quod si Reus conuincatur de aliquo mendacio in substantialibus, tale mendacium, erit cōtra eum sufficiens inditium ad torturam, & consentiunt Paris de Put. & Boss. quos refert Clar. *q.* 21. *vers. mendacium*, vbi tamen concludit, quod ipse sine alio adminiculo, ex solo mendacio non poneret Reum ad torturam: Vide *sup. q.* 67. *n.* 15. *& seq.* Præterea apud Regulares, qui casus reseruatos iuxta *decretum Clem. VIII.* acceptarunt, prout nos, omnes acceptauimus, Reus, (sicut etiam testis) legitimè interrogatus in iudicio, periurans; incidit in quintum casum reseruatum *in prædicto decreto* registratum.

Et Regulis incidit in casum reseruatum.

Dū Reus negat veritatem, quæ in actis constat, quomodo se geret Iudex.

Animaduertat Iudex, quod, quando Reus aliquid respondet, quod ex actis apparet, verum non esse, non semper expedit statim illum monere ad veritatem dicēda, & vt se à mendacio abstineat, sed aliquando melius erit, eum interrogare longius repetita interrogatione super eo, de quo de mendacio potest Reum conuincere; Et quandoq; etiam expediet ad alia transire, dum videt Reum ad negandum paratum, & deinde in alijs examinibus, vel in eodem, prius alijs interpositis interrogatorijs ad rem interrogare, vt non ita facilè percipiens, quo interrogationes tendant, securus confiteatur aliquid, ex quo etiam illud quod negabat consequenter concedat; Ita docet Chart. *lib.* 3. *cap.* 2. *n.* 59. *in praxi interr. Reorum*.

An qui indebitè suum delictum negauit, teneatur se retractare ante sententiam.

9. Ampliatur quarto Regula 1. Vt Reus legitimè interrogatus, qui veritatem negauit, qua manifestata condemnaretur, in conscientia teneatur se retractare ante pronūciationem sententiæ, secundū Angel. *Clau. Reg. & Malder. quos citat Dian.* qui hanc opinionem probabilem

bilem existimat *p.* 2. *tr.* 15. *res.* 26. subscribũt Ampliationi Bann. Nauar. Salon. & Sot. quos citat, sed nõ sequitur Sanch. *in sum. tom.* 1. *lib.* 3. *c.* 7. *n.* 8. Ratio est, quia illa iniusta negatione Reus causam iniustam tuetur.

10. Sed *ibidem* Dia. oppositum probabilius iudicat, cum Philiar. quem *vbi supra* citat, & sequitur Sanch. & tenent Bonacc. & Azor. *locis* à Dia. *citatis*; non enim cogitur Reus ad se prodendum; Imò subdit Dia. contra Azor. nec in hoc casu confessarium teneri ad monendum Reum, vt sit animo parato ad veritatem confitẽdam, si iterum interrogaretur, sed satis esse, ait cũ Sãch. vt in genere moneat Reum, vt proponat in posterum cauere omnia mortalia, hoc .n. generale propositum sufficiens est. Et hæc doctrina multo magis procedit post latã sententiam, tunc .n. iudiciũ est finitũ, & Iudex iã officio suo functus fuit, & desijt in illa causa esse Iudex, vt ponderãt S. Anton. *in* 3. *p. tit.* 9. *c.* 16. §. 8. *post princ.* Sylu. *in verf. iudicium in fi.* & cum Sanch. tenet Dia. *vbi sup.* & est *tex. in l. Iudex ff. de re iudic.* Et consequenter Reus Iudici respõdere amplius non tenetur, Nauar. *in man. c.* 25. *n.* 38. Rodr. *to.* 2. *q.* 18. *art.* 9. Regin. Pitign. Villal. Segura, & Sanch. quos sequitur Dia. *p.* 3. *tr.* 5. *resol.* 103.; Vbi refert Ledes. Salon. Vegh. Bann. Medin. & Cord. cõtrarium tenentes. Tu tene cum Dia. & alijs, sed in casu notabilis dãni alicuius, aliter, ob defensionẽ litis iniustæ sufficiet satisfacere, secũdũ Dia.

Ad quid teneatur Rei cõfessarius.

Quid post latam sententiam.

11. Ampliatur quinto Regula 1. Vt dum Reus, (vel testis,) legitimè interrogatur simpliciter, & clarè teneatur respõdere affirmatiuè, vel negatiuè, Chatt. *in praxi interr. Reorum lib.* 3. *c.* 2. *n.* 12. *&* 23. Et si Reus respondeat non recordari de his, de quibus verisimiliter recordatur torquetur; & testis in hoc casu, de falso punitur Chart. *vbi supra* & tenuerunt DD. & præsertim Ias. *in l. præscriptione C. si contra ius, vel vtil. publ.* Bal. Barb. & Boss. *tit. de respon. à Reo facien. n.* 4. Et prædicta tortura datur Reo, non ad eruendam veritatem de delicto, nam ad hunc effectum requirerentur indicia præcedentia, ad torturam sufficiẽtia, vt cum communi ait Clar. §. *fin. q.* 64. *vers. dixi etiam, &* Char. *vbi sup. n.* 4.; Sed tortura in hoc casu datur ad extorquendam præcisam respõsionem, affirmatiuam, vel negatiuam, Carrer. Paris de Put. Bal. Boss. Brun. Clar. Cason. & Chart. *vbi sup.*; *Et ibidem* subdit, quod loco torturæ in præsẽti casu Iudex mulctam indicere potest ad habendam responsionem affirmatiuam, vel negatiuam. Et idem omnino dicendũ est, quandocunq; Reus obscure respondet secundum Foller. Mille. & *ibidem* Chart.

Clara, affirmatiua, vel negatiua sit responsio.

Si respondeat nõ recordari, vel obscure.

12. Non desunt, qui volunt, Reũ recusantem respondere, dãnandum esse tanquã confessum, Reus enim iussus respondere, recusans absque rationabili causa, contumax est, & pro confesso habetur, vel pro negãte, prout suum respicit incommodũ, secundũ Foller. Mille. & Chatt. *ibid. n.* 8. sed hoc procedit in ciuilibus, nõ in criminalibus, vt dicunt Soc. Bertran. & Chart. *vbi sup. n.* 9.; In criminalibus enim taciturnitas, indi-

Taciturnitas Rei quid operetur in ciuili, & in criminali.

tium tantum facit ad torturam, secundum Carrer. & Chart. *ibidem*.

Responsio clara, sic, vel nō debet esse etiam super circūstantijs substātialibus.

13. Ampliatur sexto Regula 1. Vt quod in præcedenti Ampliatione dictum est, procedat, non solum, dum Reus interrogatur super facto principali, sed etiam si interrogetur super circumstantijs, & qualitatibus substantialibus delicti, modo sint tales, de quibus Reus verisimiliter recordetur; puta, dum Reus de facto proprio interrogatur, de modico tēpore, & de rebus, de quibus alij solent communiter recordari, arbitrio Iudicis, Clar. *q.45. vers. sed* pone, qui ait hoc in praxi seruandū, ita etiam Boss. Capic. & Chart. *in praxi inter. Reorum lib.3.c.2. n.17. & 18.* quicquid dicat Foller. contra sentiens.

Deponens vidisse de nocte, addat quo lumine.

14. Ampl. septimo Regula 1. Vt si Reus, vel testis interrogetur, an noctis tempore quid viderit, non sit bona responsio, dum simpliciter dicit (Vidi) nulla addita ratione, noctu n. non videmus, nisi luna luceat, vel lumen sit accensum; Et ideo interrogatus respōdeat; Vidi de nocte, luna, vel alio lumine lucente, Boss. *tit. de respon. à Reo facien. n.15.* aliàs respōdēs sine addita ratione, suspectus redderetur, gl. & ibi Bal. & DD. *in l. si cum exceptione §. in hac ff. quod met. causa*, & Boss. *ibidē* vbi declarat, quādo nec hoc sufficiat. Puta si testis diceret, quod luna lucēte vidit quod homo esset pallidus, vel rubicūdus, vel quod haberet vestes talis, vel talis coloris, esset testis valde suspectus secundum Boss. ibidē.

15. Et vniuersaliter in conformitate ad suprasciptas *Ampliationes 5.6. & 7.* Iudex curare debet, vt nulla arte verborū, à Reo veritas obscuretur, secūdū Boss. Direct. Inquisit. & Chart. *vbi sup. n.24. per l.2. C. de eden. & c. iudicantem 30. q.5.* Et idem Iudex quando videt Reū cauillosum, versutū, & astutum, admodū prudēter, & sagaciter agere debet, ne euadat, sed deprehendatur, & conuincatur. Et ad sui instructionē, & ad dignoscēdas fictiones Reorū, poterit Iudex perlegere in Direct. Inquirit. decem modos, quibus Reus, præsertim hæreticus, solet sua delicta palliare, per æquiuocationē, tergiuersationem, fictam corporis debilitatem, fatuitatem, &c.

Curet Iudex, vt Reus versutus clarè deponat, &c. et deprehendatur.

16. Ampliatur octauo Regula 1. Vt si Reus iam examinatus, iterum examinetur, respondeat relatiuè, nempe se dicere, prout aliàs dixit; licet, si Iudex voluerit, hanc admittere possit responsionē, tamē in eius arbitrio sit, nō admittere; quo casu Reus singillatim iterum respondere debet, secundū Bar. Fely. Menoc. qui alios etiā allegat, Natta, quitestatur de praxi, Soc. & hos referens Chart. *in praxi inter. Reorum li.3.c.2. n.83.* Vbi ait citatos DD. loqui de testibus, sed idem dicendum esse de Reo, & subscribunt Boss. & Vulpel. de Reo omnia intelligētes, vt notat Chart. *n.84.* Et præsertim relatiuā responsionē rationabiliter non admittit Iudex, dum vult videre, quo vultu, qua trepidatione Reus respōdeat; & tunc maximè, cū Reum suspectum habet, quo casu non solum potest, sed debet, relatiuam responsionē non admittere, secundū Bal. Marsil. Method. & Chart. *n.85.*

Arbitrio Iudicis remittitur, an admittenda sit responsio relatiua.

17. Duo hic notatu digna non prætermittam; Primū quod, si, in casu

Vel an petenti Reo eius examen fit ei legendũ.

su Ampliationis rationabiliter Reus petat sibi legi responsiones sui iã facti examinis, antequam respondeat, iuxta consiliũ, quod dat Reo Boss. *tit. de respons. à Reo facien. n. 3.* Iudex tenetur ei condescendere, secundum Boer. Foller. & Marsil. qui loquuntur de testibus, sed idẽ procedit in Reo, vt not. Chart. *n. 86.* Dixi (rationabiliter;) Vnde Menoch. monet Iudicem, vt videat an rationabiliter prædicta petantur, nam si verisimile non est iusta ex causa peti, debet Iudex Reum repellere; Puta, quando factum non esset adeo perplexum, vel tam de antiquo, vel dum de recenti esset examinatus, ita vt ex integro posset iterum recensere, quod iam dixerat; Et licet Menoch. loquatur de teste, multo magis hoc procedit in Reo, qui de facto proprio interrogatur, & satis est instructus, qui propterea videtur malitiosè, & dolo hoc petere, secundũ Chart. *d. n. 86.* vbi Menoc. citat.; Vnde poterit cogi Reus, vt sine relatione, præcisè respõdeat; & tũc præcipuè, dum Iudex credit, & protestatur Reum habere suspectum, iuxta consiliũ Alex. & Chart. *n. 87.*

18. Secundum notandum est, quod alterum consiliũ Reo in proposito datur, nempe, vt cum protestatione respõdeat, videlicet; Dico, vt nunc mihi videtur, quod si constiterit me iam aliter dixisse, meam hanc responsionem, & depositionẽ ad primã refero, cum tunc melius horum menor essem; ita Boer. Boss. Marsil. & Menoch. qui loquuntur de teste, sed in Reo hoc etiam procedit, secundum Chart. *n. 86.* At ex causa potest Iudex hãc protestationem reijcere, vt aiunt Menoc. Method. & Chart. *n. 89. & seq.*; Et causa potest ponderari iuxta tradita *hic n. 17.*

Denegata lectione, Reus protestetur, &c.

19. Ampliatur nono Regula 1. Vt saltem de consilio, Reus innocẽs audacter respõdere debeat, nec timorem ostendere, ne in suspicionẽ incidat, Boss. *in tit. de resp. à Reo facien. n. 9. per l. de minore §. plurimum ff. de quaest.* vbi Bar. & subscribunt Foller. & Chart. *n. 73.* Item respondeat statim, & simpliciter, signum enim est innocentiæ, sicut signum nocentiæ est, dum Reus recurrit ad sophismata, & duplicitates Chart. *in praxi interr. Reorum li. 3. c. 2. n. 72.*; Sicut etiam nocentiæ signa sunt in Reo, variatio, trepidatio, vel pallor vultus, ex his enim & similibus inditium contra Reum sumitur secundum Ang. Brun. Foller. Marsil. Mille. & Chart. *n. 74. & 75.*

Innocens audacter respondeat, & statim.

Signa nocentiæ.

20. Prædicta omnia, & similia scribi debent per Notariũ in actis præsente ipso Reo, audiente, & intelligente; dum examinatur, ne postea contradicere valeat, Dec. Fely. Inn. & alij *in c. quoniam cõtra de probat.* Method. alios citans, & Chart. *n. 76.*; Vel saltem omnia debent notari sine magno temporis interuallo, & antequam ad alia diuertatur, aliàs Iudici non crederetur secundum Hostien. Innoc. Anton. de Canar. & Chart. *n. 77.* Et de mandato Iudicis, aliàs non probarent, Ang. Bal. Innoc. & Chart. *n. 78. & 79.*; Et hæc scribet Notarius Iudice mandante licet ipse non viderit, Anton. de Canar. Inn. & Chart. *n. 80.* Quo casu scribet, quod Iudex ita dixit, & mandauit, non autem, quod ita sit, secundum Bal. Boss. Fely. Foller. & Chart. *n. 81.*; Efficacior tamen scri-

Quomodo prædicta signa in actis debeant notari.

ptura esset, si Notarius diceret, etiã se vidisse, secũdum Method. & præcitatos DD. propterea dicat hoc, dum & ipse vidit.

An cõfessus mitius puniatur.

21. Vnum præterea consiliũ Reo datur, vt dũ ipse videt, suum delictum omnino probandũ, non expectet, vt cõuincatur, sed sponte illud fateatur, quia cum confesso mitius agitur, quam cum conuicto, secundũ Abb. *in c. at si Clerici de iudic.* Bar. *in l. 1. §. cum quis latrones ff. de quæst.*; Intellige, quando confessus, spontè venit ad iudicium, & cõfitetur, non autem timore probationum, & ita loqui, & intelligendos esse DD. ait Boss. hoc consilium præbens *in tit. de respon. à Reo facien. n. 16.* & declarauit gl. *in c. de hoc, de symon.*

Reus iuridice interrogatus, ad mortẽ vitãdam potest æquiuocare, dũ est spes euadendi.

22. Limitatur primò Regula 1. Vt licet sit certũ, Reum iuridicè interrogari cum semiplena, vel æquipollentibus inditijs, tamẽ dum spes est euadendi, in causa capitali, ad mortem vitandam, Reus non tenetur verum delictum fateri, non obstante iuramento, & Iudicis præcepto, sed æquiuocãdo negare potest, ita tenent Diaz. Filliuc. Ioseph. à Santa Maria, Less. Malder. Regin. Salzed. Spatar. Valerus, Villal. & Dia. *in 2. p. tr. 15. resol. 27. vbi in principio*, ait hanc opin. probabilem, tutam, & tandẽ probabilissimã. Huic opinioni plurimi *citati hic sup. in Regula 1. n. 3.* subscribunt, cum oppositam probabiliorẽ dicant, ergo hanc probabilẽ tenent; Quam nouissime solidè docet Sãcius *in Select. dec. 43. n. 29. & seq.* quem sequitur Portel. *in dub. regul. tit. correct. fratrum verb. Reus n. 43.* Peirin. *de Relig. subdit. to. 1. q. 1. c. 16. §. 1.* Petr. Nau. *li. 2. de re. c. 4. à n. 142.* & Bonacc. in *Decal. disput. 10. quæst. 3. punct. 2. num. 7.*

Rationes limitationis.

23. Rationes, superaddo authoritatibus; Prima ratio est; Quia à natura inditum est hominibus, vt se defendant; & hinc leges cõcedũt, vt inuasorem cum moderamine inculpatæ tutelæ possit quis occidere, & ad mortem euitandã in extrema famis necessitate, aliena subripere. Secunda ratio, quia nemo cogi potest ad testificandum contra parentes sanguine coniunctos, *l. 4. ff. de testibus*; Sed nemo alicui est magis sãguine coniunctus, quã sibi ipsi, ergò. Tertia ratio, lex humana non obligat cũ periculo mortis, nisi magnitudo negotij aliud exigat, ergo non obligabit præceptũ humanum, nã, cæteris paribus, vtriusq; eadẽ est ratio. Et præceptum Iudicis de dicẽda veritate, cum in hoc casu sit iustũ, potest censeri datũ ad Reũ terrendũ, & inducendũ ad detegendã veritatem, non autem ad obligandum ipsum in conscientia, Less. Regin. Dia. & alij, *vbi sup.*

Quid in grauissimis alijs pœnis.

24. Ampliatur prima limitatio, vt procedat non solũ in causa capitali, sed etiã quando agitur de pœna triremiũ, mutilationis membrorũ, vel confiscationis omniũ bonorum, aut de alio aliquo graui dedecore, secundũ Less. Malder. Nau. & alios, quos sequitur Dian. *d. res. 27.* Intellige limitationẽ, & hãc Ampliationẽ, vbi delictũ non est plene probatũ, nã data plena probatione, spes non est euadendi, & Reus fateri tenetur veritatem, secundum Dian. *ibidem.*

Itẽ æquiuocare potest, dum verè factũ excusatur à peccato.

25. Limitatur secũdo Regula 1. vt quãuis in iudicio esset cõtra Reũ plena probatio, quandocũq; factũ externũ contra legẽ, excusatur à peccato propter aliquã circumstantiã, possit

possit Reus factũ negare, itelligẽdo de crimine criminoso; vt si quis occidit hominẽ putatũ ferã, vel ad sui defensionẽ, vel quodcũq; aliud opus fecit ex ignorantia inuincibili, vel dum rem suam, vel sibi debitam per iustam compensationem clam abstulit, vel quid simile, ita Portel *in add. ad dub. regul. ver. iuramentũ n. 16.* Bann. Azor. & Dia. *in 3. p. tr. 5. res. 66.*

Vel qualificate respondere, & quomodo.

26. Vel etiam Reus potest respondere in his casibus. Non fecisse, Puta (Non occidi, sed si feci, id ad defensionem meam feci): & hæc qualificata responsio de iure admittenda est, Aret. & Chart. *in praxi inter. Reorum lib. 3. c. 2. n. 62. & 63.* & Boss. *tit. de confessis n. 30.* qui, vt ita respondeat Reus, eidem præbet consilium *in tit. de respons. à Reo faciendis n. 2.* Posset similiter Reus respondere; Feci, sed ad mei defensionem; At non est adeo tuta hæc responsio, quæ habetur pro confessione, & pro parte potest acceptari, & pro parte reijci, secundum Bar. communiter approbatum, vt plures testantur, quos recenset Clar. *qu. 55. vers. potest*, vbi ait, quod ita de consuetudine seruatur, Abb. Boss. & Chart. *n. 66.* qui testantur de communi, Tiraq. qui *in trac. de pænis, causa 27. n. 7.* plures inducit, & testatur de communi, Carr. Gramm. & Menoch. *locis citatis* à Chart. *ibidem*; Melius ergo est, vt Reus incipiat à negatiua, vt supra, talis enim responsio habetur pro mera negatiua, gl. & DD. *in l. si quidem C. de except.* Ang. Ias. Marsil. Boss. Clar. & Chart. *n. 64.* Qua stante responsione, Iudex non potest instare, vt Reus simpliciter respondeat, sed solum debet curare, vt extorqueat, an verè ad sui fecerit defensionem, cum vt dixi hæc responsio de iure sit admittenda, secundum Aret. Boss. & Chart. *n. 63.*

Incipiendo ab affirmatiua.

Sed melius à negatiua.

Reus non legitimè interrogatus, non tenetur fateri veritatẽ, nec respondere, nec iurare.

27. Regula 2. sit. Reus non tenetur fateri veritatem, si à Iudice non iuridicè & legitime interrogetur, ita Henriq. *quodlib. 1. q. 34.* Sylu. *ver. Confessio delicti q. 1.* Petr. Nauar. *lib. 2. cap. 4. n. 136.* & colligitur *ex c. qualiter, & quando, & c. inquisitioni de accus.*; Imò Reus in hoc casu non tenetur respondere, nec iurare, & dato quod iuret, potest artificio verborum eludere, & æquiuocare, secundum Less. *de iust. & iur. li. 2. c. 3. dub. 3. n. 8.* & Tolet. *in sum. lib. 5. c 58. n. 2.* Tunc verò Iudex legitimè non interrogat, quando non seruat ordinem à lege præscriptum de Reo interrogando, sed aliquo modo suggestiuè interrogat, *iuxta tradita sup. q. 80. à n. 8 vsque in finem q.*

Quando Iudex nõ legitime interroget.

Idem de teste.

28. Ampliatur primò Regula 2. vt procedat etiam in teste, qui si non legitimè interrogetur respondere non tenetur, &c. ita D. Thom. ab omnibus communiter receptus 2. 2. q. 70. ar. 1.

Licet Iudex sub excommunicatione præcipeset.

29. Ampliatur secundò Regulà 2. vt procedat, quamuis Iudex sub pœna excommunicationis præciperet, qui malè faceret, & grauissime peccaret, sic præcipiendo, & Reos contra iuris ordinem cogendo respondere, Bar. *in l. fin. ff. de quæst.* D. Tho. *2. 2. q. 69. ar. 2.* vbi Caiet. Nauar. *in man. c. 25. n. 36.* Less. *de iust. & iu. lib. 2. dub. 3. n. 9.* & est communis.

30. Ampliatur tertio Regula 2. vt Reus non teneatur respondere,

cum

Castren. & Foller. Prædictam interrogationem esse suggestiuam asserendum est cum Bofs. Chart. Cyn. Foller. Mascar. Montieel. Saly. & pluribus alijs, quos citat, & sequitur Farin. *quæst.* 43. *num.* 132. inter quos Carrer. & Gomez testantur de communi. Et nota, quod d. specialis præsumptio debet esse legitima, Saly. quem sequuntur alij DD. & præsertim Farin. *num.* 133. vbi ex Ang. subdit, quod inditia in hoc casu debent esse nimis manifesta, & *ibidem* testatur, ita vidisse seruari à Iudicibus iustis, & bonæ conscientiæ.

39. Quæ dicta sunt *hic sup. d n.* 31. etiam in testibus procedunt, vt visum est *sup. q.* 56.

40. Declaratur secundò Regula, vt suggestiue dicatur Iudex interrogare, dum in specie de delicto interrogat, cum Iudex in genere interrogare debeat; An commiserit delictum, vel melius, quis crimen commiserit, non autem in specie de modo, & causa, aliàs confessio hoc modo extorta per torturam, vel præcedentibus minis de torquendo, diceretur per suggestionem extorta, Pegna, & plures alij, quos sequitur Chart. *in praxi inter. Reorum li.* 2. *cap.* 1. *num.* 54. & 55. Ang. Bar. Brun. Hippol. Saly. & Bofs. *de exam. Reorum num.* 12.; Et præsertim damnantur tanquam suggestiua interrogatoria, exprimentia circunstantias, vt an percusserit pugione, in pectore, &c. d. Chart. *num.* 67. & 68.; vbi ait ita interrogandum esse; An commiserit, in qua parte corporis, in quo loco, & die, ex qua causa, quomodo, & quibus armis, citans Cason. Foller. & Pegn.. Et tota hæc suggestio cauenda est etiam in interrogatione testium, *per tex. in l.* 1. *§. qui quæstionem ff. de quæstion.* vbi gl. & Alber. & subscribunt Bart. Brun. Cason. Cyril. Gomez, & Farin. *q.* 79. *n.* 78. & 80.

In generè interrogetur ad cauendam suggestionem.

Non exprimantur circunstantiæ.

41. Limitatur declaratio 2. vt in specie Reus possit interrogari de delicto, dum de eodem delicto in actis in specie inditia manifesta contra Reum sunt, secundum Ang. Bar. Brun. Hippol. Saly. & Bofs. d. *num.* 12. & ita etiam Chart. *num.* 64.. Idem dic in teste secundum Bar. Brun. Cason. Scacc. & Farin. *num.* 79. Indicia autem tunc dicuntur manifesta in proposito, dum Reus interrogatur extra torturam cum inditia sunt vrgentiora illis, quæ requiruntur ad interrogandum Reum in genere, de quibus dixi *in hac q. n.* 10. *vsq; ad* 15.; Dum verò in tortura; cum talia sunt, quod Iudex certo sciat Reum commisisse delictum, nempe cum ex actis resultat plusquam semiplena, Scacc. & Farin. *d. numer.* 97. *quæst.* 83.

Quid manifestis existentibus inditijs.

42. Moneatur tamen Iudex, vt quamuis in actis sint dicta manifesta inditia, tamen antequam Reum in specie de delicto interroget, prius interroget in genere, & super generalibus, & deinde paulatim ad qualitates, & circunstantias, ac demum ad ipsum delictum in specie deueniat; & talis interrogandi modus, in praxi seruatur secundum

Sed de cõsilio.

Chart.

Chart. Pegn. Scacc. & Farin. *q.* 83. *n.*97.: Et præterea animaduertat Iudex, quod licet, quando Reus, vel testis, torquetur contra certam personam, possit in specie de illa persona interrogari, non tamen potest interrogari nominatim de modo, & circumstantijs delicti, Puta, Non ne percussit sic, vel sic, esset enim hæc illicita suggestio, sed tantum poterit interrogari generaliter, quando, quomodo, & in qua parte corporis percusserit, secundum Bart. Cason. Cyril. & Far. *q.*79.*n.*80.

In tortura præsertim non exprimantur circumstantiæ.

43. In conformitate ad supradicta, *in nostro Modo proced. c.* 2. *in secundo substantiali vers. in interrogando*, statuitur. In interrogando obseruet Prælatus, vt primo in genere interroget de aliquibus pertinentibus ad crimen, circumstantias, & inditia, quæ ex processu eliciuntur, & vltimo deueniat ad ipsum crimen, de quo Reus imputatur.

Ex Modo nostro Procedendi.

44. Ampliatur declaratio 2. vt consequenter illicita sit suggestio, dum Reo leguntur testium depositiones, cum in illis specificetur delictum, & circumstantię eius, & fortè lectio falsa, & praua legeretur, Farin. *q.*83. *n.*90. Chart. *in praxi inter. Reorum. lib.*2. *cap.*1. *n.*65. *&* 66. citans Hostien.; Imò idem dicendũ est de sola lectione tituli causæ secundum Chart. & Hostien. *in Sum. tit. de testibus nu.* 6. *vers. super quibus*, vbi fatuos Iudices appellat sic legentes; Et licet Hostien. loquatur in teste, tamen vt ait Chart. *ibidem*, dicendum est idem eadem ratione in Reo. Similiter suggestio est, legere Reo, vel testibus, nomina testium, secundum Farin. *d. n.* 90.

Suggestiua est lectio depositionum testium.

Vel tituli causæ.

Seu nomina testiũ.

45. Intellige hanc Ampliationem, cum moderamine limitationis *hic sup. n.*41.; Totamque doctrinam huius declarationis moderabis; vt sæpe contingat, necesse esse Iudicem, etiam ad minima, & particularia tandem descendere, non ad suggerendum, sed dum Reus negat veritatem in actis probatam, ad eum conuincendum, vt crimen suum detectum agnoscat, & vt si quid oblitus sit recordetur; quæ prudentiæ interrogantis committuntur, ita Pegn. Foller. & Chart. *n.* 68. Et ad hos effectus non modo paulatim nominantur testes, titulus causæ, depositiones eorum leguntur Reo, sed aliquando, etiam confrontantur testes cum ipso Reo ad faciem, Chart. *ibidem lib.*3. *c.* 3. *n.*28. *& c.*1. *nu.* 82. *&* 83. vbi citat Direct. Inquisit. Pegn. Clar. & Io: Roi. nec non *l. si postulauerit* §. *quæst. ff. ad leg. Iul. de adul.*. Et de his infra agẽdum erit *in praxi* 4. *à n.*107. *vsque ad n.*110.: Et prǽsertim de confrontatione agetur *in eadem praxi* 4. *à n.*111. *vsque ad n.*127. vbi etiam tractabitur de confrontatione in tortura.

Declaratur hæc Ampliatio, & tota declaratio, quomodo possit deueniri ad particularia, ad nominationem testium, tituli causæ, lectionem depositionum, & confrontationem.

46. Declaratur tertio Regula, vt quantumcunque in Actis inditia sint, tamen interrogatio de his, quę iuris sunt, Reo facta, suggestiua dicatur, Reus enim, sicut etiam testis, interrogandi sunt de his, quæ facti sunt: Puta, an Reus percusserit, an aliquid, & quid defuncto dederit, an defunctus susceperit, &c.; Non autem fiant interrogationes de his, quæ iuris sunt, de quibus nec interrogatus respondere tenetur: Puta,

Interrogatio de his, quæ sunt iuris suggestiua est, Exemplificatur.

Puta, An occiderit, an venenauerit, hæc enim nec à Reo, neque à teste, cum iuris sint, sed à Iudice iudicanda sunt], Signorel.& Clar. *q.45. vers. debet autem*, Cason. Alex. & Chart. *in pract. inter. Reorum lib. 2. c.2. n.29.*; Similiter interrogare Iudex debet, an fecerit, vel non, Et caueat ab interrogando, an fuerit culpabilis, quod pariter iuris est, & ad Iudicis, non Rei, nec testis iudicium spectat, Alex. Bar. Bald. Socin.& Chart. *vbi sup.*

47. Ampliatur declaratio tertia consequenter, vt cum Reus confessus fuerit, se vulnerasse, interrogari minimè debeat, an occiderit, vel an ex illo vulnere talis mortuus fuerit, hæc enim iuris sunt, & iustas Reo defensiones auferunt, ita Boss. *tit. de confessis num.*80. Signorel. & Clar. *vbi sup.* qui aiunt, hoc plusquā diabolicum esse.

Suggestio aperta vitanda.

48 Declaratur quarto Regula, vt cum duplex sit suggestio in interrogatione Reorum, & testium, vtraque vitanda sit. Vna est suggestio aperta, & dicitur ea, quæ apertè patet in interrogatione, de qua actum est in præcedentibus declarationibus, & de ea exemplificat Guaz. *defens.19. c.12. n.1.* vbi concordantes citat.

Nec non palliata, quæ duplex est.

49. Altera suggestio est palliata, quando de ea non apparet ex Iudicis interrogatione; Et fit duobus modis; primo quando in actis non apparet, qua de re interrogatus Reus, vel testis fuerit; puta, quia in actis tantùm scriptum sit; Ad opportunas interrogationes, &c. vel ad aliam interrogationem, &c. qui modus dicitur leno suggestionis, Guaz. *defens. 12. c.12. nu.1.* citans Chart. & Ambrosin. qui ait, rarò hoc modo interrogandi vtendum esse, & tunc tantùm, quando Reus, vel testis interrogatur, vt suppleat responsioni, iam datæ, vel vt illam declaret, & quanto rarius, tantò melius, cum ab eo aliqui, eorum imperitias, malitias, suggestiones, & iniquitates tegant, & subscribit Chart. *in pract. inter. Reorum, lib. 3. c.3. n.22. & 27.* nec non Scacc. & Guaz. *vbi sup. n.4.*

50. Altero modo suggestio palliatè fit, quando extenso iam interrogatorio in actis, Iudex præuenit interrogatum in responsione, indicando ei viam respondendi, & est valde periculosum; Et ideo ab vtroque modo palliatè suggerendi est abstinendum, cum prohibitum sit, Ambrosin. Chart. Far. & Guaz. cum alijs *d. n.1.*

Suggestio est etiam Iudici Regulari prohibita.

51. Ampliantur primo generaliter dicta in hac q. vt non possit, prout supra suggestiuè interrogare Iudex, qui habet potestatem procedendi ex abrupto, &c. cum talis modus procedendi ex abrupto, &c. remoueat tantùm solemnia ordinis iudiciarij, inter quæ non includitur suggestio, Bursat. Charta. & Guaz. *ibidem n.2.*

Etiam extra examen.

52. Ampliantur prædicta secundo, vt suggestio prohibita fiat etiā à Iudicib. extra examen; puta, dum ponunt plures testes, vel testē, cum Reo in eodem carcere, vt vnus suggerat alteri qualitates, & circumstantias facti, vel delicti; Seu etiam dum, vt supra de mandato Iudicis ponitur aliquis alius in secretis ad prædictos effectus. Et dato quod postea

posteą Reus, vel testis, cui fuit suggestum, sit tortus, & dolore oppressus deponat iuxta suggestionem ei factam, talis depositio non subsistit, secundum Addentes ad Farin. *conf.* 83. *litera A.* vbi latè, quos sequitur Guaz. *vbi sup. n.* 3.

53. Plura, & diffusè de materia huius totius q. Far. & Chart. *locis hic supra relatis.*

De Rei responsione, Quæst. 81.

1 Visum est in precedēti quęst. de Rei interrogatione; in præsenti de eiusdem responsione, meritò videndum est.

Præcisa verba responsionū Rei scribenda.

2. Præmitto; Rei responsiones & eius præcisa verba, à Notario, seu Actuario, prout prolata fuerūt, scribenda esse, ita decreuit *Paul. III. in suo motu proprio in fauorem pauperum, vers. Idem Iudices*; Vnde si Reus dictare nesciat, pro huius decreti obseruantia, debet Iudex statim dictare eiusdem Rei verba, sicut ex eius ore exierunt, ita Char. *in pract. interr. Reorum lib. 3. c. 2. n. 9.*; Vbi ait, ita Iudices Deum timentes obseruare; iudicatque minimè tutam praxim eorum, qui prius facti narrationem, quamuis longissimam audiunt, & postea, non secundum verba, sed secundum sensum dictant: Apud Regulares verò, cum ex priuilegio Bonif. VIII. procedatur, apicibus postpositis, & sola facti veritate inspecta, *vt ostensum est sup. q.* 8. dummodo verissimus sensus retineatur, fortè, in his, quæ apices videntur, non erit mordicus, & rigidè insistendum.

Quid apud Regulares?

3. Præmitto secundo; Quod dū Reus præsens in iudicio interrogatur super delicto, & ipse Iudici respondet, tunc fit litis contestatio etiam absque eo, quod pars aduersa sit præsens, quamuis procedatur ad instantiam partis, vt ait Clar. *q.* 45. *vers. & in primis,* & attestatur Bar. quem refert Aret. *cons.* 58. *n.* 7.; Nam in criminalibus, etiam absente Accusatore, ex officio Iudex procedere potest, & interrogare secundum Bal. qui testatur de praxi, & Clar. *vbi sup.*

Quando lis contestetur.

4. Regula 1. sit. Reus iuridicè, & legitimè interrogatus à suo Iudice respondere tenetur, ita Card. Alex. qui testatur de cōmuni, Aret. & Clar. *q.* 45. *vers. sed pone*; Subscribit Chart. *vbi supra num.* 1. Bal. Castren. Conrad. Saly. & Rodriq. *qu.* 19. *art.* 2. Nec non veritatem fateri adstringitur etiam in causa capitali, D. Thom. 2. 2. *quæst.* 69. *art.* 1. Aragon. Azor. Caiet. Ledes. Miran. Nauar. Turrian. Valent. Vegha, cum quindecim alijs DD. quos cum præcitatis, refert Diana *in* 2. *par. tr.* 15. *resol.* 27. vbi reddit hanc rationem: Quia cum Iudex legitimè interroget, verè Superior est, & iustè præcipit, iuramentumque defert, & consequenter Reus eidem obedire tenetur, & ne fit periurus, veritatem fateri; Et testatur hanc probabilem esse opinionem, & olim communem in schola D. Th. Quantum vera sit hæc Regula *vide hic infra n.* 22. *vsque ad* 26.

Reus legitime interrogatus tenetur veritatem fateri.

5. Iuridicè vero, & legitimè proculdubio, secundum omnes, interrogatur Reus, cum contra eum in actis probatio semiplena inuenitur, vt ostensum est *sup. q.* 80. *nu.* 10. & 14.

Quando legitime interrogetur Reus.

& 14.; Imò secundum DD. graues, aliquid minus, *ibidem n.* 12. & 13.

Dilatio Reo ad respondendum dan da nõ est.

6. Ampliatur primo Regula 1. Vt Reus in criminalibus legitimè interrogatus, sine dilatione respondere teneatur, & si petat dilationē ad respondendum, ei danda non sit, ita Bal. & de communi testatur Aug. ad Ang. & ita de consuetudine seruari, ait Clar. *q.* 45. *vers. sed hic quæro*, vbi refert Castren. & Salyc. testantes de praxi.; Subscribūt huic doctrinæ Cord. Scap. & Chart. *in praxi inter. Reorum lib.* 3. *c.* 2. *n.* 21.

Quomodo cogendus sit Reus recusans respōdere.

7. Ampliatur secundo Regula 1. Vt si Reus, vt supra interrogatus, recuset respondere, de Iudicis mandato recusatione in actis redacta, Reus ad respondendum compelli possit; Et in leuibus quidem; tribus monitionibus ei à Iudice factis sub præcisa mulcta, nō respondendo, ea pœna eum Iudex mulctabit, Chart. *n.* 1. *vers. & si fortè, per l. de ærate*, §. *qui tacuit & seq. ff. de interrog. actio.* vbi Bar.; In atrocioribus verò sceleribus, tormētis Reus respondere cogendus erit, Bertran. Foller. Locat. & Chart. *vbi sup.* Vide infra num. 12.

Negans veritatem peccat.

8. Ampliatur tertio Regula 1. Vt licet in foro fori, Reus legitimè interrogatus, si falsum dicat, nō puniatur; in foro poli habebit Deū vltorem de peccato mortali periurij; Alex. cui, teste Beroo, nemo cōtradicit, & tenuit Clar. alios referēs concordantes *q.* 45. *vers. quid ergo*; Vbi subdit, quod si Reus conuincatur de aliquo mendacio in substantialibus, tale mendacium, erit cōtra eum sufficiens inditium ad torturam, & consentiunt Paris de Put. & Boss. quos refert Clar. *q.* 21. *vers. mendacium*, vbi tamen concludit, quod ipse sine alio adminiculo, ex solo mendacio non poneret Reum ad torturam: Vide *sup. q.* 67. *n.* 15. *& seq.* Præterea apud Regulares, qui casus reseruatos iuxta *decretum Clem. VIII.* acceptarunt, prout nos, omnes acceptauimus, Reus, (sicut etiam testis) legitimè interrogatus in iudicio, periurans; incidit in quintum casum reseruatum *in prædicto decreto* registratum.

Et Regularis incidit in casum reseruatum.

Dū Reus negat veritatem, quæ in actis constat, quomodo se geret Iudex.

Animaduertat Iudex, quod, quando Reus aliquid respondet, quod ex actis apparet, verum non esse, non semper expedit statim illum monere ad veritatem dicēda, & vt se à mendacio abstineat, sed aliquando melius erit, eum interrogare longius repetita interrogatione super eo, de quo de mendacio potest Reum conuincere; Et quandoq; etiam expediet ad alia transire, dum videt Reum ad negandum paratum, & deinde in alijs examinibus, vel in eodem, prius alijs interpositis interrogatorijs ad rem interrogare, vt non ita facilè percipiens, quo interrogationes tendant, securus confiteatur aliquid, ex quo etiam illud quod negabat consequenter concedat; Ita docet Chart. *lib.* 3. *cap.* 2. *n.* 59. *in praxi interr. Reorum*.

An qui indebite suum delictum negauit, teneatur se retractare ante sententiam.

9. Ampliatur quarto Regula 1. Vt Reus legitimè interrogatus, qui veritatem negauit, qua manifestata condemnaretur, in conscientia teneatur se retractare ante pronūciationem sententiæ, secundū Angel. *Clau. Reg. & Malder. quos citat Dian.* qui hanc opinionem probabilem

bilem existimat *p. 2. tr. 15. ref. 26.* subscribũt Ampliationi Bann. Nauar. Salon. & Sot. quos citat, sed nõ sequitur Sanch. *in sum. tom. 1. lib. 3. c. 7. n. 8.* Ratio est, quia illa iniusta negatione Reus causam iniustam tuetur.

10. Sed *ibidem* Dia. oppositum probabilius iudicat, cum Philiar. quem *vbi supra* citat, & sequitur Sanch. & tenent Bonacc. & Azor. *locis* à Dia. *citatis*; non enim cogitur Reus ad se prodendum; Imò subdit Dia. contra Azor. nec in hoc casu confessarium teneri ad monendum Reum, vt sit animo parato ad veritatem confitẽdam, si iterum interrogaretur, sed satis esse, ait cũ Sãch. vt in genere moneat Reum, vt proponat in posterum cauere omnia mortalia, hoc .n. generale propositum sufficiens est. Et hæc doctrina multo magis procedit post latã sententiam, tunc .n. iudiciũ est finitũ, & Iudex iã officio suo functus fuit, & desijt in illa causa esse Iudex, vt ponderãt S. Anton. *in 3. p. tit. 9. c. 16. §. 8. post princ.* Sylu. *in verf. iudicium in fi.* & cum Sanch. tenet Dia. *vbi sup.* & est *tex. in l. Iudex ff. de re iudic.* Et consequenter Reus Iudici respõdere amplius non tenetur, Nauar. *in man. c. 25. n. 38.* Rodr. *to. 2. q. 18. art. 9.* Regin. Pitign. Villal. Segura, & Sanch. quos sequitur Dia. *p. 3. tr. 5. resol. 103.*; Vbi refert Ledes. Salon. Vegh. Bann. Medin. & Cord. cõtrarium tenentes. Tu tene cum Dia. & alijs, sed in casu notabilis dãni alicuius, aliter, ob defensionẽ litis iniustæ sufficiet satisfacere, secũdũ Dia.

Ad quid teneatur Rei cõfessarius.

Quid post latam sententiam.

11. Ampliatur quinto Regula 1. Vt dum Reus, (vel testis) legitimè interrogatur simpliciter, & clarè teneatur respõdere affirmatiuè, vel negatiuè, Chart. *in praxi interr. Reorum lib. 3. c. 2. n. 12. & 23.* Et si Reus respondeat non recordari de his, de quibus verisimiliter recordatur torquetur; & testis in hoc casu, de falso punitur Chart. *vbi supra* & tenuerunt DD. & præsertim Ias. *in l. præscriptione C. si contra ius, vel vtil. publ.* Bal. Barb. & Boss. *tit. de respon. à Reo facien. n. 4.* Et prædicta tortura datur Reo, non ad eruendam veritatem de delicto, nam ad hunc effectum requirerentur indicia præcedentia, ad torturam sufficiẽtia, vt cum communi ait Clar. *§. fin. q. 64. vers. dixi etiam, &* Char. *vbi sup. n. 4.*; Sed tortura in hoc casu datur ad extorquendam præcisam respõsionem, affirmatiuam, vel negatiuam, Carrer. Paris de Put. Bal. Boss. Brun. Clar. Cason. & Chart. *vbi sup.*; *Et ibidem* subdit, quod loco torturæ in præsẽti casu Iudex mulctam indicere potest ad habendam responsionem affirmatiuam, vel negatiuam. Et idem omnino dicendũ est, quandocunq; Reus obscure respondet secundum Foller. Mille. & *ibidem* Chart.

Clara, affirmatiua vel negatiua sit responsio.

Si respondeat nõ recordari, vel obscure.

12. Non desunt, qui volunt, Reũ recusantem respondere, dãnandum esse tanquã confessum, Reus enim iussus respondere, recusans absque rationabili causa, contumax est, & pro confesso habetur, vel pro negãte, prout suum respicit incommodũ, secundũ Foller. Mille. & Chart. *ibid. n. 8.* sed hoc procedit in ciuilibus, nõ in criminalibus, vt dicunt Soc. Bertran. & Chart. *vbi sup. n. 9.*; In criminalibus enim taciturnitas, indi-

Taciturnitas Rei, quid operetur in ciuili, & in criminali.

tium tantum facit ad torturam, secundum Carrer. & Chart. *ibidem.*

Responsio clara, sic, vel nō debet esse etiam super circūstantijs substātialibus.

13. Ampliatur sexto Regula 1. Vt quod in præcedenti Ampliatione dictum est, procedat, non solum, dum Reus interrogatur super facto principali, sed etiam si interrogetur super circumstantijs, & qualitatibus substantialibus delicti, modo sint tales, de quibus Reus verisimiliter recordetur; puta, dum Reus de facto proprio interrogatur, de modico tēpore, & de rebus, de quibus alij solent communiter recordari, arbitrio Iudicis, Clar. *q.45. vers. sed* pone, qui ait hoc in praxi seruandū, ita etiam Boss. Capic. & Chart. *in praxi inter. Reorum lib.3.c.2.n.17. & 18.* quicquid dicat Foller. contra sentiens.

Deponens vidisse de nocte, addat quo lumine.

14. Ampl. septimo Regula 1. Vt si Reus, vel testis interrogetur, an noctis tempore quid viderit, non sit bona responsio, dum simpliciter dicit (Vidi) nulla addita ratione, noctu.n. non videmus, nisi luna luceat, vel lumen sit accensum; Et ideo interrogatus respōdeat; Vidi de nocte, luna, vel alio lumine lucente, Boss. *tit. de respon. à Reo facien. n.15.* aliàs respōdēs sine addita ratione, suspectus redderetur, gl. & ibi Bal. & DD. *in l. si cum exceptione §. in hac ff. quod met. causa,* & Boss. *ibidē* vbi declarat, quādo nec hoc sufficiat. Puta si testis diceret, quod luna lucēte vidit quod homo esset pallidus, vel rubicūdus, vel quod haberet vestes talis, vel talis coloris, esset testis valde suspectus secundum Boss. ibidē.

15. Et vniuersaliter in conformitate ad suprascriptas *Ampliationes 5. 6. & 7.* Iudex curare debet, vt nulla arte verborū, à Reo veritas obscuretur, secūdū Boss. Direct. Inquisit. & Chart. *vbi sup. n.24. per l.2. C. de eden. & c. iudicantem 30. q.5.* Et idem Iudex quando videt Reū cauillosum, versutū, & astutum, admodū prudēter, & sagaciter agere debet, ne euadat, sed deprehendatur, & conuincatur. Et ad sui instructionē, & ad dignoscēdas fictiones Reorū, poterit Iudex perlegere in Direct. Inquirit, decem modos, quibus Reus, præsertim hereticus, solet sua delicta palliare, per equiuocationē, tergiuersationem, fictam corporis debilitatem, fatuitatem, &c.

Curet Iudex, vt Reus versutus clare deponat, &c. et deprehendatur.

16. Ampliatur octauo Regula 1. Vt si Reus iam examinatus, iterum examinetur, respondeat relatiuè, nempe se dicere, prout aliàs dixit; licet, si Iudex voluerit, hanc admittere possit responsionē, tamē in eius arbitrio sit, nō admittere; quo casu Reus singillatim iterum respondere debet, secundū Bar. Fely. Menoc. qui alios et allegat, Natta, qui testatur de praxi, Soc. & hos referens Chart. *in praxi inter. Reorum li.3.c.2. n.83.* Vbi ait citatos DD. loqui de testibus, sed idem dicendum esse de Reo, & subscribunt Boss. & Vulpel. de Reo omnia intelligētes, vt notat Chart. *n.84.* Et præsertim relatiuā responsionē rationabiliter non admittit Iudex, dum vult videre, quo vultu, qua trepidatione Reus respōdeat; & tunc maximè, cū Reum suspectum habet, quo casu non solum potest, sed debet, relatiuam responsionē non admittere, secundū Bal. Marsil. Method. & Chart. *n.85.*

Arbitrio Iudicis remittitur, an admittenda sit responsio relatiua.

17. Duo hic notatu digna non prętermittam; Primū quod, si, in casu

su

Vel an petenti Reo eius examen sit ei legendũ.

ſu Ampliationis rationabiliter Reus petat ſibi legi reſponſiones ſui iã facti examinis, antequam reſpondeat, iuxta conſiliũ, quod dat Reo Boſſ. *tit. de reſponſ. à Reo facien. n.* 3. Iudex tenetur ei condeſcendere, ſecundum Boer. Foller. & Marſil. qui loquuntur de teſtibus, ſed idẽ procedit in Reo, vt not. Chart. *n.* 86. Dixi (rationabiliter;) Vnde Menoch. monet Iudicem, vt videat an rationabiliter prædicta petantur, nam ſi veriſimile non eſt iuſta ex cauſa peti, debet Iudex Reum repellere; Puta, quando factum non eſſet adeo perplexum, vel tam de antiquo, vel dum de recenti eſſet examinatus, ita vt ex integro poſſet iterum recenſere, quod iam dixerat; Et licet Menoch. loquatur de teſte, multo magis hoc procedit in Reo, qui de facto proprio interrogatur, & ſatis eſt inſtructus, qui propterea videtur malitioſè, & dolo hoc petere, ſecundũ Chart. *d. n.* 86. vbi Menoc. citat.; Vnde poterit cogi Reus, vt ſine relatione, præcisè reſpõdeat; & tũc præcipuè, dum Iudex credit, & proteſtatur Reum habere ſuſpectum, iuxta conſiliũ Alex. & Chart. *n.* 87.

18. Secundum notandum eſt, quod alterum conſiliũ Reo in propoſito datur, nempe, vt cum proteſtatione reſpõdeat, videlicet; Dico, vt nunc mihi videtur, quod ſi conſtiterit me iam aliter dixiſſe, meam hanc reſponſionem, & depoſitionẽ ad primã refero, cum tunc melius horum menor eſſem; ita Boer. Boſſ. Marſil. & Menoch. qui loquuntur de teſte, ſed in Reo hoc etiam procedit, ſecundum Chart. *n.* 86. At ex cauſa poteſt Iudex hãc proteſtationem reijcere, vt aiunt Menoc, Method. & Chart. *n.* 89. *& ſeq.*; Et cauſa poteſt ponderari iuxta tradita *hic n.* 17.

Denegata lectione, Reus, proteſtetur, &c.

19. Ampliatur nono Regula 1. Vt ſaltem de conſilio, Reus innocẽs audacter reſpõdere debeat, nec timorem oſtendere, ne in ſuſpicionẽ incidat, Boſſ. *in tit. de reſp. à Reo facien. n.* 9. *per l. de minore §. plurimum ff. de quaſt.* vbi Bar. & ſubſcribunt Foller. & Chart. *n.* 73. Item reſpondeat ſtatim, & ſimpliciter, ſignum enim eſt innocentiæ, ſicut ſignum nocentiæ eſt, dum Reus recurrit ad ſophiſmata, & duplicitates Chart. *in praxi interr. Reorum li.* 3. *c.* 2. *n.* 72.; Sicut etiam nocentiæ ſigna ſunt in Reo, variatio, trepidatio, vel pallor vultus, ex his enim & ſimilibus inditium contra Reum ſumitur ſecundum Ang. Brun. Foller. Marſil. Mille. & Chart. *n.* 74. *&* 75.

Innocens audacter reſpondeat, & ſtatim.

Signa nocentiæ.

20. Prædicta omnia, & ſimilia ſcribi debent per Notariũ in actis præſente ipſo Reo, audiente, & intelligente; dum examinatur, ne poſtea contradicere valeat, Dec. Fely. Inn. & alij *in c. quoniam cõtra de probat.* Method. alios citans, & Chart. *n.* 76.; Vel ſaltem omnia debent notari ſine magno temporis interuallo, & antequam ad alia diuertatur, aliàs Iudici non crederetur ſecundum Hoſtien. Innoc. Anton. de Canar. & Chart. *n.* 77. Et de mandato Iudicis, aliàs non probarent, Ang. Bal. Innoc. & Chart. *n.* 78. *&* 79.; Et hæc ſcribet Notarius Iudice mandante licet ipſe non viderit, Anton. de Canar. Inn. & Chart. *n.* 80. Quo caſu ſcribet, quod Iudex ita dixit, & mandauit, non autem, quod ita ſit, ſecundum Bal. Boſſ. Fely. Foller. & Chart. *n.* 81.; Efficacior tamen ſcri-

Quomodo prædicta ſigna in actis debeant notari.

ptura esset, si Notarius diceret, etiã se vidisse, secũdum Method. & precitatos DD. propterea dicat hoc, dum & ipse vidit.

21. Vnum præterea consiliũ Reo datur, vt dũ ipse videt, suum delictum omnino probandũ, non expectet, vt cõuincatur, sed sponte illud fateatur, quia cum confesso mitius agitur, quam cum conuicto, secundũ Abb. *in c. at si Clerici de iudic.* Bar. *in l. 1. §. cum quis latrones ff. de quæst.*; Intellige, quando confessus, sponte venit ad iudicium, & cõfitetur, non autem timore probationum, & ita loqui, & intelligendos esse DD. ait Boss. hoc consilium præbens *in tit. de respon. à Reo facien. n. 16.* & declarauit gl. *in c. de hoc, de symon.*

Ancõfessus mitius puniatur.

22. Limitatur primò Regula 1. Vt licet sit certũ, Reum iuridicè interrogari cum semiplena, vel equipollentibus inditijs, tamẽ dum spes est euadendi, in causa capitali, ad mortem vitandam, Reus non tenetur verum delictum fateri, non obstante iuramento, & Iudicis præcepto, sed equiuocãdo negare potest, ita tenent Diaz. Filliuc. Ioseph. à Santa Maria, Less. Malder. Regin. Salzed. Spatar. Valerus, Villal. & Dia. *in 2. p. tr. 15. resol. 27. vbi in principio*, ait hanc opin. probabilem, tutam, & tandẽ probabilissimã. Huic opinioni plurimi *citati hic sup. in Regula 1. n. 3.* subscribunt, cum oppositam probabiliorẽ dicant, ergo hanc probabilẽ tenent; Quam nouissime solidè docet Sãcius *in Select. dec. 43. n. 29. & seq.* quem sequitur Portel. *in dub. regul. tit. correct. fratrum verb. Reus n. 43.* Peirin. *de Relig. subdit. to. 1. q. 1. c. 16. §. 1.* Petr. Nau. *li. 2. de restit. c. 4. à n. 142.* & Bonacc. in *Decal. disput. 10. quæst. 3. punct. 2. num. 7.*

Reus iuridice interrogatus, ad mortẽ vitãdam potest æquiuocare, dũ est spes euadendi.

23. Rationes, superaddo authoritatibus; Prima ratio est; Quia à natura inditum est hominibus, vt se defendant; & hinc leges cõcedũt, vt inuasorem cum moderamine inculpatæ tutelæ possit quis occidere, & ad mortem euitandã in extrema famis necessitate, aliena subripere. Secunda ratio, quia nemo cogi potest ad testificandum contra parentes sanguine coniunctos, *l. 4. ff. de testibus*; Sed nemo alicui est magis sãguine coniunctus, quã sibi ipsi, ergo. Tertia ratio, lex humana non obligat cũ periculo mortis, nisi magnitudo negotij aliud exigat, ergo non obligabit præceptũ humanum, nã, cæteris paribus, vtriusq; eadẽ est ratio. Et præceptum Iudicis de dicẽda veritate, cum in hoc casu sit iustũ, potest censeri datũ ad Reũ terrendũ, & inducendũ ad detegendã veritatem, non autem ad obligandum ipsum in conscientia, Less. Regin. Dia. & alij, *vbi sup.*

Rationes limitationis.

24. Ampliatur prima limitatio, vt procedat non solũ in causa capitali, sed etiã quando agitur de pœna triremiũ, mutilationis membrorũ, vel confiscationis omniũ bonorum, aut de alio aliquo graui dedecore, secundũ Less. Malder. Nau. & alios, quos sequitur Dian. *d. res. 27.* Intellige limitationẽ, & hãc Ampliationẽ, vbi delictũ non est plene probatũ, nã data plena probatione, spes non est euadendi, & Reus fateri tenetur veritatem, secundum Dian. *ibidem.*

Quid in grauissimis alijs pœnis.

25. Limitatur secũdo Regula 1. vt quãuis in iudicio esset cõtra Reũ plena ꝓbatio, quandocũq; factũ externũ contra legẽ, excusatur à peccato propter aliquã circumstantiã, possit

Itẽ æquiuocare potest, dum verè factũ excusatur à peccato.

possit Reus factũ negare, itelligẽdo de crimine criminoso; vt si quis occidit hominẽ putatũ ferã, vel ad sui defensionẽ, vel quodcũq; aliud opus fecit ex ignorantia inuincibili, vel dum rem suam, vel sibi debitam per iustam compensationem clam abstulit, vel quid simile, ita Portel *in add. ad dub. regul. ver. iuramentũ n.16.* Bann. Azor. & Dia. *in 3. p. tr. 5. ref. 66.*

Vel qualificate respondere, & quomodo.

26. Vel etiam Reus potest respondere in his casibus. Non fecisse, Puta (Non occidi, sed si feci, id ad defensionem meam feci): & hæc qualificata responsio de iure admittenda est, Aret. & Chart. *in praxi inter. Reorum lib. 3. c. 2. n. 61. & 63.* & Boss. *tit. de confessis n. 30.* qui, vt ita respondeat Reus, eidem præbet consilium *in tit de respons. à Reo faciendis n. 2.* Posset similiter Reus respondere; Feci, sed ad mei defensionem; At non est adeo tuta hæc responsio, quæ habetur pro confessione, & pro parte potest acceptari, & pro parte reijci, secundum Bar. communiter approbatum, vt plures testantur, quos recenset Clar. *qu. 55. vers. potest*, vbi ait, quod ita de consuetudine seruatur; Abb. Boss. & Chart. *n. 66.* qui testantur de communi, Tiraq. qui *in trac. de pænis, causa 27. n. 7.* plures inducit, & testatur de communi, Carr. Gramm. & Menoch. *locis citatis* à Chart. *ibidem*; Melius ergo est, vt Reus incipiat à negatiua, vt supra, talis enim responsio habetur pro mera negatiua, gl. & DD. *in l. si quidem C. de except.* Ang. Ias. Marsil. Boss. Clar. & Chart. *n. 64.* Qua stante responsione, Iudex non potest instare, vt Reus simpliciter respondeat, sed solum debet curare, vt extorqueat, an verè ad sui fecerit defensionem, cum vt dixi hæc responsio de iure sit admittenda, secundum Aret. Boss. & Chart. *n. 63.*

Incipiendo ab affirmatiua.

Sed melius à negatiua.

Reus non legitimè Interrogatus, non tenetur fateri veritatè, nec respondere, nec iurare.

27. Regula 2. sit. Reus non tenetur fateri veritatem, si à Iudice non iuridicè & legitime interrogetur, ita Henriq. *quodlib. 1. q. 34.* Sylu. *ver. Confessio delicti q. 1.* Petr. Nauar. *lib. 2. cap. 4. n. 136.* & colligitur *ex c. qualiter, & quando, & c. inquisitioni de accus.*; Imò Reus in hoc casu non tenetur respondere, nec iurare, & dato quod iuret, potest artificio verborum eludere, & æquiuocare, secundum Less. *de iust. & iur. li. 2. c. 3. dub. 3. n. 8.* & Tolet. *in sum. lib. 5. c 58. n. 2.* Tunc verò Iudex legitimè non interrogat, quando non seruat ordinem à lege præscriptum de Reo interrogando, sed aliquo modo suggestiuè interrogat, *iuxta tradita sup. q. 80. à n. 8 vsque in finem q.*

Quando Iudex nõ legitime interroget.

Idem dic de teste.

28. Ampliatur primò Regula 2. vt procedat etiam in teste, qui si non legitimè interrogetur respondere non tenetur, &c. ita D. Thom. ab omnibus communiter receptus 2. 2. *q. 70. ar. 1.*

Licet Iudex sub excommunicatione præcipiat.

29. Ampliatur secundò Regula 2. vt procedat, quamuis Iudex sub pœna excommunicationis præciperet, qui malè faceret, & grauissime peccaret, sic præcipiendo, & Reos contra iuris ordinem cogendo respondere, Bar. *in l. fin. ff. de quæst.* D. Tho. 2. 2. *q. 69. ar. 2.* vbi Caiet. Nauar. *in man. c. 25. n. 36.* Less. *de iust. & iu. lib. 2. dub. 3. n. 9.* & est communis.

30. Ampliatur tertio Regula 2. vt Reus non teneatur respondere,

cum

cum dubitat, an Iudex eum legitimè interroget, Bann. Henriq. Less. Salas, Sanch. Sot. & alij ab his citati, & hanc opinionem probabiliorem existimat Dia. *par.3.tr.5.resol.* 106.; vbi idem resoluit de teste; excipiendo tantum delicta, quæ sunt in perniciem publicam; Et hinc infert; quod quando Superior inquirit generaliter super aliquo delicto notorio, cuius author ignoratur, subditus dubitans, an inditia sint contra illum, quem ipse scit commisisse delictum, non tenetur prodere delinquentem occultum, & potest respondere se nescire, quis commiserit. Nota, contra hanc Ampliationem tenere Sancium, quo ad Reum, & Pitign. quoad testem, et horum opinionem probabilem existimat Dia. *vbi sup.* Vide *hic sup. q.59.n.4. vsq. ad n.9.*

An Reus dubitās si Iudex legitimè interroget teneatur respondere.

31. Ampliatur quartò Regula 2. consequenter ad præcedentem Ampliationem, vt Reus non teneatur Iudici respondere, nisi testium depositiones ei notificentur, quia cum non constat ei, quod legitimè interrogetur, potest de hoc rationabiliter dubitare, ita Aldrete, Cord. Nauarra, Nauarrus, Salzed. Sot. Tolet. quos refert, et sequitur Dia. *3.par. tr.5. resol.91.* vbi concludit, quod inditiorum, et semiplenæ probationis copia, Reo tradenda est, ad hoc vt respondere teneatur; Sed postea subdit; Sibi cum Salzedo placere, (et ait, vtinam Iudices seruarent) vt non dentur copiæ, sed tantum, vt Iudex Notario præcipiat, quod testium depositiones absque eorum nominibus coram Reo legat.

Vel dum Reo non innotescunt testium depositiones.

32. Ratio huius Ampliationis est, quia, qui bonam suam famam, et honorem, vitamque iure possidet, nullo adstringitur iure, illa dimittere, quoadusq; sibi innotescat alienum ius; in casu autem nostro Reus iure ista possidet, ergo donec iuridicè ei notum sit ius, quo Iudex potest illum interrogare, non tenetur seipsum prodere, veritatem fatendo; Et consequenter, Reus qui pro se habet hanc solidam rationem, & tot grauissimos DD. tuta conscientia, in casu Ampliationis, potest veritatem occultare, et negare, iusta æquiuocatione; Puta non feci, &c. Intelligendo intra se (taliter, quod tenear confiteri)

33. Huius Ampliationis doctrina satis communis est Theologorum, & Sumistarum, qui etiā sustinent Iudicem teneri notificare, vt sup. & præsertim praxis Papien. *in forma inquisitionis in ver. fama publica num.3.* ait; De iure dandam esse copiam inditiorum petitam ante examen, & oppositum facientes Iudices, malè, & pessimè facere in animarum suarum maximum detrimentum, & consentiunt Nauar. & Salon. quos *in praxi interr. Reorum lib.3. cap.2. n.12.* Chart. refert, sed non sequitur vt statim dicam.

34. Animaduertendum, controuersam esse quartæ Ampliationis doctrinam, in qua Legistæ Criminalistæ sentiunt Iudicem non teneri tradere copiam inditiorum Reo ante constitutum, ita Carth. *vbi supra*, qui testando de consuetudine, subdit, ita quotidie practicari, vt dicit etiam Foller. & hanc opinionem sectantur Cagn. Corrad. & Ne-

Controuersus est hic punctus.

Neuiza. qui testis est de obseruantia, & respondet rationibus in contrarium, diffuse tractans hunc punctum; Et stante hac generali consuetudine, aiunt Chart. *ibidem*, & Clar. citans Iodoc. *q.* 45. *vers. sed quid*, quod male faceret Iudex, qui aliter obseruaret in praxi; Et cum his sentit Franc. Marci *decis.* 692. *n.* 4. *par.* 1. Imò tantum abest, vt Iudex teneatur iubere, vt Reo legatur depositio testium, vt potius talis lectio sit illicita suggestio secundum Farin. *q.* 83. *num.* 90. & Chart. *ibidem lib.* 2. *c.* 1. *n.* 65. *&* 66. citans Hostien. *in tit. de testibus*, vbi fatuos Iudices appellat, sic facientes; & licet loquatur de testibus, eadem ratione idem de Reo dicendum est, ait *ibidem* Chart.

35. Probatur hæc opinio Legistarum ex prædicta generali consuetudine, & obseruantia communi; Nam sicuti, quod apud omnes gentes receptum est, dicitur esse ius gentium, & vim habet iuris naturalis, eo quod lumen naturale videatur omnibus dictare illud, sic quod ita communiter obseruatur, etiam à Iudicibus timoratis, non est credendum iniustè fieri, sed potius ritè, & rationabiliter practicari. Et huius praxis ea presertim ratio potest adduci; Quia cum Rei, multoties, sint nimis parati ad negandam veritatem, non rarò sint versuti, vt eandem veritatem astutè conentur occultare, & isti, vt probatum est *supra q.* 77. *n.* 4. arte, & acumine interrogationum sint trahendi ad veritatem fatendam, & quasi vi ab eis sit extorquenda; Si darentur huiusmodi Reis ante examen, seu contintum copiæ inditiorum, taliter inde instruerentur, vt præclusa esset via Iudici ad veritatem dicto modo indagandam, ad videndum an Rei velint mentiri, variare, titubare, &c.

36. Ex deductis patet, etiam hanc Legistarum opinionem, nimis probabilem esse, & solidis rationibus authoritatibusque grauissimorum DD. fundatam; Vnde videtur quod in præsenti controuersia detur bellum ex vtraq; parte iustum; Et quod Iudex iustè præcipiat in terminis propositarum tertiæ, & quartæ Ampliationis iuxta opinionem Legistarum; Et econtra Reus citra mendacium veritatem occultet, iuxta opinionem Theologorum, & Summistarum; nec Reus facit contra preceptum, vel iuramentum, quod semper intelligitur de veritate, quam Reus (seu testis) aperire tenetur; Vterque enim opinionem probabilem sequendo iure vtitur suo. Resolutio.

37. Ampliatur proposita tertia, & quarta Ampliatio, vt procedat etiam inter Regulares, secundum Dia. *p.* 3. *tr.* 5. *resol.* 91. Nauar. in *Sum. c.* 25. *num.* 35. *&* 36. Sanch. *in Sum. lib.* 3. *c.* 7. *n.* 11. *in fi. & cap.* 6. *n.* 26. Rodr. *in ordine iudic. c.* 10. *n.* 3. Bonac. *in decal. disp.* 10. *n.* 3. *pun.* 2. *n.* 4. *vers. mihi probabiliter*. Ampliatur tertia, & quarta Ampliatio, vt procedant inter Regulares.

38. Neque obstat, quod subditus Regularis, dum ei suus præcipit Superior, in dubio, an teneatur, debeat obedire, cum possessio certa Superioritatis stet pro Superiore, & ambiguitas ratione dubij, sit pro subdito, & consequenter ambiguitas certitudini cedere debeat, vt tenet Obiectioni satisfit.

net Lorca 2.2. *sec*.3. *disp*.53. *n*.8. & 9. & alij; Nam Respondetur hoc bene procedere in simplici obedientia extraiudiciali, de qua verificatur obiectio; Secus autem est in obedientia iudiciali, in qua Superior, etiam Regularis, vt Iudex, non est in possessione Superioritatis Reum subditum interrogandi, nisi iuris ordine seruato interroget; Quod non facit, dum Reus non est certioratus, & potest dubitare, an legitimè interrogetur, cum econtra ipse Reus sit in certissima possessione suæ libertatis, vt tradit Lorca, vbi supra.

Quid si Reo in genere manifestentur acta.

39. Nota Dian. *in* 4. *par*. *tr*. 8. *resol*. 130. moderare suam *hic sup*. traditam doctrinam *ex resol*. 91. Dum ait Reum teneri respondere, & veritatem fateri, dum aliqualiter sibi constant processus, & acta, Iudicemq; iustè, & legitimè interrogare; Hæc enim aliqualis manifestatio potest præstari Reo ante constitutum, aperiendo in genere suæ causæ statum, nimirum oretenus illi indicando; quod delictum ex deductis in processu taliter constat, quod ipse iuridicè, & legitimè interrogatur; & huic sententiæ subscribit Bouer. *in Direct. par*. 2. *c*.35. *vers*. *Reo*; & hoc apud nos in praxi passim seruari vidi; quæ vtiq; praxis conformis est determinationi, de qua *in nostro Modo proced*. *c*. 2. *in secundò Substātiali*, *vers*. *Tertio*, vt probatio vbi habetur; (In examine Rei esse animaduertendum, vt probatio Reo notificata sit, vt Reus videat, se ad obediendum Iudici teneri;) Ad hoc enim sufficit dicta aliqualis, & generalis manifestatio.

Consilii Reo datur vt patenter non resistat, sed æquiuocet.

40. Vnum hic non prætermittam; Nempè, quod cauere debet Reus in proposito casu à resistendo Iudici patenter. Cum enim in eodem casu pro se Iudex habeat adeo probabilem opinionem, ad respondendum ipsum cogere posset, absq; eo, quod sibi inditia ex actis redundantia manifestet, & propterea vtique in foro fori, Reus manifestè resistens, succumberet: Vnde cautius faciet (cum in conscientia sit tutus,) respondendo, sed iure suo vtendo, nempè æquiuocando, & negando.

41. De Materia huius quæst. agit Clar. §. *fin*. *q*.45. nec non Boss. *in tit*. *de respons*. *à Reo facien*. & diffusè Char. *in praxi interr*. *Reorum lib*. 3. *c*.2.

De confrontatione Rei cum testibus; Quæst. 82.

1. QVoniam non raro pro complemento examinis Rei deueniri solet ad confrontationem eius cum testibus; Ideo post quæstiones de Rei interrogatione, & responsione, hæc de confrontatione subordinatur, quæ sequentibus Regulis erit absoluenda.

Confrontatio Rei cum testibus arbitraria est.

2. Regula 1. sit. Confrontatio Rei cum testibus de iure non est necessaria, nec de substantia processus, sed vtilis, cum ex ipsa veritas magis elucescat, Clar. Ambros. Chartar. Scacc. & Guaz *defen*. 20. *c*. 19. *num*. 1.; & Reus per eam acrius vrgeatur Farin. *q*.72. *n*.139. Est tamen in arbitrio Iudicis talis confrontatio, Farin. *n*. *eodem*, & Guaz, *n*. 10.

*n.*10. vbi testatur ita obseruari Romæ.

Quamuis eam Reus petat.

3. Ampliatur primò Regula 1. vt adeo sit arbitraria Iudici dicta confrontatio, vt quamuis Reus instet pro confrontatione, Iudex non cogatur eam facere, nec debeat condescendere petitioni, nisi expediens iudicauerit, cum iura, & DD. moneant Iudices, vt in aliquibus casibus à confrontatione abstineāt, Farin. qui testatur de praxi, & Guaz, *n.*10. *&* 11. & de dictis casibus *vide hic infra* in limitatione 2.

Et cogere potest Iudex testes vt cō frontentur.

4. Ampliatur secundò Regula 1. vt econtra Iudex cogere testes possit, vt cum Reo confrontentur, Baiar. Chart. Scac. & Guaz. *n.*8. sicut enim testes cogi possunt ad testificandum, ita etiam ad confrontandum, Scac. & Guaz. ibidem.

Potest etiā legere Reo testificationes.

5. Ampliatur tertiò Regula 1. vt posito aliquo impedimento confrontationis, sit in arbitrio Iudicis legere Reo depositiones testium, Caual. Scac. & Guaz. *n.*9. & decretum in proposito faciendum ponit Scac. ibidem.

An testes confrontentur inter se.

6. Ampliatur quartò Regula 1. vt sit etiam in arbitrio Iudicis, quādo testes sunt inter se contrarij, eos confrontare, Clar. & latè Caualc.; quæ tamen confrontatio fieri non solet, nisi contrarietas sit in negotio principali, vel in circumstantijs substantialibus, Scac. & Guaz, *defens.* 20. *cap.*19. *n.*5. *&* 6. vbi ait Farina, cum tenere, fieri posse in quacunq; contrarietate; sed ipse in hoc non eum sequitur.

Vix, & quomodo vtenda sit confrontatio.

7. Limitatur primò Regula 1. vt cum omnis confrontatio sit periculosa Guaz *n.* 2. ad eam deuenire non debeat Iudex, nec vti arbitrio in partem affirmatiuam, nisi antequam Reus ponatur ad largā, ne testes loquantur cum Reo, & ne iste instruatur, & de hac praxi testatur Guaz, *n.*12. quamuis huiusmodi praxis, auferens Reo defensiones, ei non placeat. Et videtur inclinare *n.*13. cum Scac. qui diffuse tangit punctum, quod non debeat fieri ante litem contestatam; In qua contestatione, dat Guaz. *n.* 14. Iudici hanc cautelam, vt inter plurimos nominet Iudex testem confrontādum, interrogando Reū, an hos cognoscat, & an hos habeat pro veridicis, & amicis, vt affirmando, facilius in confrontatione inducatur ad fatendum, & citat Scac. & Foller.; subdens cautelam Reo, vt non approbet nominatos, sed dicat se habere illos pro talibus, quales sunt.

Præsertim dū testes sunt Rei subditi, &c.

8. Limitatur secundò Regula 1. vt caueat Iudex à confrontatione testium, dum sunt Rei vasalli, famuli, domestici, vel similes, ne ob timorem, vel reuerentiam non confirment, debiliteut, pallient, vel destruant testificata, Caualc. latè, & Guaz, *n.*3.; tutius est enim hoc, vt monet Chartar. & ita obseruant cauti Iudices, vt aiunt Ambrosin. Scac. & Guaz, *ibidem*.

Necessaria in casu cōfrontatio.

9. Limitatur tertiò Regula 1. vt confrontatio non sit arbitraria, sed necessaria, dum testis dicit non nouisse ex nomine, sed cognoscere de visu Reum, & per signa, quæ describi debent diligenter in actis, & deinde ad confrontationem, seu potius ad recognitionem deueniendum est, Clar. Foller. Scac. Caual.

Chartar. Marſ. Mille. & Guaz, *n.*7. vbi notat hoc fieri debere non in forma confrontationis, ſed recognitionis, cum Mille. &c.

Seruanda in cõfrontatione. 10. Regula 2. ſit. In confrontatione ea omnia ſeruari debent, quæ in primo examine requirũtur Clar. Farin. Honded. & Guaz, *defen.* 20. *c.*20. *n.* 7.; Vnde teſtes debent iurare parte preſente, facta inter eos mutua recognitione, Ambroſin. Boer. Chartar. Baiar. latè Caualc. & Guaz. *n.*5. Burſat. & Farin. *q.*72.; Et etiam torqueri Guaz. *n.*7. quod magis eſt dicendum in ſocio criminis, qui torqueri debet in facie Rei nominati, vt ratificet, Ambroſin. Cabal. Boſſ. Scacc. & Guaz. *dicto num.*7.

Item in confrontatione, & recognitione. 11. Item ſeruandum eſt in recognitione, & confrontatione, vt fiat inter plures, non enim Reus ſolus teſti eſt exhibendus, quia eſſet ſpecies ſuggeſtionis à iure reprobatæ, Scac. alios allegans *in trac. de iudic. lib.*1. *c.*86. *n.*81. qui *n.*59. *&* 67. ait, quod de ſtylo adhibetur numerus duorum, vel trium vna cum Reo, huic ſimilium, quantum fieri poteſt, facie, ſtatura, & veſtibus, & conſentiunt Clar. Caualc. Chart. Scac. & Guaz. *c.*20. *n.*1. *&* 2. Et dato quod teſtis in confrontatione dicat non Reum, ſed aliũ delictũ, de quo agitur perpetraſſe, excuſparetur Reus, & probaretur hinc eius innocentia Guaz. *n.*3.; & prædicti apponendi cum Reo, non debent, eſſe noti teſtibus Scac. *dicto num.*67. *circa fin.* & Guaz *n.*2. *in fi.*

Alia ſeruanda. 12. Vlterius ſeruari debet, vt cum plures teſtes cum Reo confrontandi ſint, non omnes ſimul confrontentur, ſed ſinguli, & ſeparatim, Chartar. Ambroſin. Scacc. Pegn. & Guaz. *n.*4. quia, ait, teſtes debent deponere, ita vt vnus neſciat depoſitionem alterius; Et ſinguli teſtes in confrontatione debent referre depoſitionem primam ſaltem in ſubſtantia, vel audiente Reo cuiuslibet teſtis examen legatur, Farin. alios inducens *q.*80. *n.*92. *& ſeq.* Chartar. Foller. & Guaz. *n.*8. deinde depoſitione lecta, interrogetur teſtis, an ita depoſuerit, & pro veritate dixerit, anque ita ratificet in facie Rei, Ambroſin. Chartar. & Guaz. *ibidem*, vbi monet, vt ante dictam lectionem præcedat relatio teſtis in ſubſtantia, & teſtatur ita ſeruari ab omnibus Iudicibus Deum timentibus, ad euitandam occaſionem ſuggeſtionis.

13. Regula 3. ſit. Recognitio, & confrontatio tollit defectum citationis, imò plus operatur, quam ſi Reus fuiſſet citatus, Afflict. et Farin. *quæſt.* 72. *n.*139. Baiar. alios inducens, et Guaz. *defenſ.* 20. *cap.* 21. *num.*1. An recognitio, & confrontatio tollat defectum citationis, inducat publicationem processus, & teſtes poſſit Reus repetere.

Item per confrontationem inducitur publicatio proceſſus, Bar. et Baiar. *q.*49. *n.*9. Quod intelligit Guaz *n.*7. procedere in ea parte, in qua facta fuit confrontatio, non in toto proceſſu.

14. An verò confrontatio faciat, vt Reus non poſſit teſtes repetere, eſt controuerſum, vt apud Guaz. *num.*2. *vſque ad ſextum incluſiuè.*

An

***An, & quando confessio iudicialis ad Reum condemnandum sufficiat,* Quæst. 83.**

1. CVm in iudicio, ad hoc Reus interrogetur, vt quantum fas est, ex eius ore patrati delicti confessio habeatur, postquam vidimus de Rei iudiciali interrogatione, & responsione, de eiusdem iudiciali confessione videndum est.

Rei confessio spõtanea in iudicio sufficit ad condemnationẽ.

2. Regula sit. Confessio iudicialis, & spontanea Rei, ad ipsum condemnandum sufficit; Vnde dici solet; In confessum, Iudicis partes non sunt, nisi in condemnando, ita Clar. §. *fin. quæst.65. vers.* 1. vbi inducit testantes de communi, Gandin. Suz, Imol. Carer. & Mille. Huic Regulæ subscribunt Abb. Ang. Bar. Bal. Boss. Dec. & Farin. *quæst.81. num.3.* vbi alios ad saturitatem citat concordantes, inter quos Conrad. & Gomez testantur de communi, & ibi Farin. ait hanc Regulam contradictorem non habere. Ratio Regulæ est, quia confessione, nulla maior reperitur probatio, nec alia probatione opus est, vbi confessio habetur, quæ facit rem manifestam, & notoriam, habetque vim rei iudicatæ, secundum Abb. Bar. Bal. cum innumeris, quos sequitur Farin. *n.*4.

Quamuis processus esset nullus.

3. Ampliatur primò Regula, vt confessio sufficiat ad condemnandum, etiam si processus aliàs esset nullus, Innoc. originaliter *in c. qualiter, & quando il secondo num. 7. de accusat.* & de communi testantur Alex. Foller. Gomez, Iaf. Marsil. & Clar. *quæst.* 55. *vers. item posset*, vbi ait, hanc communem opinionem canonizatam esse in iudicijs, & in scholis, eamque in iudicando intrepidè sequendam; & de communi testis est etiam Farin. *num.* 5.; Confessio enim tollit omnem ineptitudinem processus, secundum Bar. Innoc. & Boss. *tit. de confessis num.*40. Intellige hanc Ampliationem, vt Iudex possit, sed non cogatur damnare ex confessione emanata ex processu nullo, ita Ang. Dec. & Boss. *d. n.*40.

Non tamen tenetur Iudex condemnare.

Vt ex defectu ordinis iudiciarij.

4. Ex hac Ampliatione infertur primò, quod stante dicta confessione, non attenditur defectus, & nullitas ordinis iudiciarij; Puta; si inquisitio formata esset, non præcedente fama; *cap.* 1. *de accus. in* 6. vbi Archid. & Gemin.; ita originaliter Innoc. *in c. qualiter, & quando il secondo de accusat.* vbi Butr. Io. Andr. Io. Anan. qui ait, quod ita communiter dicunt DD. & Fely. qui ait, quod in hoc omnes scribentes consentiunt; Hanc sententiam tenuerunt etiam Abb. Aret. Ang. Bal. Chart. Foller. Mascar. & Farin. *quæst.*81. *num.66.* vbi vltra citatos inducit 28. alios DD. concordantes: licet Maran. Marf. Rom. & pauci alij relati à Farin. *q.* 81. *n.* 67. contradicant.

Ex ineptitudine inquisitionis, vel accusationis.

5. Infertur secundò, vt dicta confessio validet processus nullitatem ex ineptitudine inquisitionis, seu accusationis, Aret. Bero. & Dec. *in cap. at si Clerici de iudic.* Bar. Fely. & Farin. *num.* 68. vbi ait, quod hoc est de mente omnium

nium citatorum *hic supra num. 4.*; Quamuis etiam in hoc Maran. Marſ. & quidem alij diſſentiant.

Non præcedentib. inditijs.

6. Infertur tertiò vt dicta confeſſio ſufficiat ad condemnandum etiam quod emanauerit non præcedentibus inditijs, ex ea enim validatur proceſſus nullus ex defectu, quia inditia non præceſſerunt, gl. & communiter omnes DD. *in cap. 1. de accuſat. in 6.* Ang. Paris de Put. Foller. Maſcar. Anchar. & de communi teſtantur Beluiſ. & Mille. & ita ſeruari in praxi ait Farin. *quaſt. 81. num. 13.* inducens vltra præcitatos ſeptem alios DD.: Non deſunt oppoſitum tenentes, vt ſunt Sarmien. ex D. Tho. & Sot. & faciunt relata à Farin. *q. 81. n. 14. & 15.*

Ex captura facta ſine inditijs, ex nullitate in ſubſtātialibus, perempta inſtantia, & ſine litis conteſtatione.

7. Infertur quartò, vt dicta confeſſio validet nullitatem capturæ factæ ſine inditijs, Alex. & Boſſ. *tit. de confeſ. num. 76.* nec non Farin. *quaſt. 81. num. 71.* (licet alij contra). Item nullitatem proceſſus in ſubſtantialibus, Franc. & Far. *n. 73* Item dicta confeſſio operatur, vt confeſſus poſſit condemnari perempta inſtantia ſecundum Ang. Anan. Bal. Bertaz. Dec. Foller. & Farin. *num. 74.* vbi inducens etiam alios teſtatur de communi: Item ſine litis conteſtatione Bar. Bero. Innoc. Manr. & Farin. *n. 76.*

Non validatur defectus iuriſdictionis.

8. Limitatur primò propoſita 1. Ampliatio, vt dicta confeſſio non validet nullitatem procedentem ex defectu iuriſdictionis, ita Clar. *quaſt. 55. ver. præterea & ver. item poſſet*, citans Gomeſ. qui teſtatur de communi omnium DD. *Vide hic inf. numero 28. & ſequ.*

Confeſſio coram Delegato nō validat proceſſū nullum.

9. Limitatur ſecundò eadem Ampliatio, vt non procedat in confeſsione facta coram Delegato, confeſsio enim facta coram Ordinario validat proceſſum nullum, non autem facta coram Delegato, Ang. Marſil. Baiar. ad Clar. *q. 55. n. 26.*

An ſine proceſſu prædictus confeſſus poſſit condemnati.

10. Ampliatur ſecundò Regula, vt confeſſus ſpontaneæ iudicialiter poſſit condemnari, etiam ſine præcedente proceſſu vllo modo, ſecundum Abb. Anan. Anchar. Bal. Brun. Butr. & Farin. qui ſex alios concordantes DD. citat. *quaſt. 81. num. 75.* vbi teſtatur de communi; licet contra teneat Ang. cuius ſententiam Farin. ibidem dicit veram, quoad pœnam ordinariam, hanc verò Ampliationem, quoad extraordinariam, & faciunt dicta per eundem *n. 91.*

An cōfeſſio in vno iudicio noceat in alio.

11. Ampliatur tertiò Regula, vt confeſsio criminis in vno iudicio, præiudicet etiam in alio, Abb. qui teſtatur de communiori, & veriori opinione, Anchar. Bellam. Imol. Mant. Zabar. & Farin. *quaſt. 81. n. 93.*; Et hoc quamuis confeſsio fuerit facta in iudicio nullo, Diaz, Purpurat. & Far. *n. 101.*; Et idem dicendum eſt in confeſsione facta à teſte, ſecundum Diaz, Fulgoſ. Purpur. & Farin. quibus adde Bar. Butr. Grat. Iaſ. Surd. & ſequitur Farin. *n. 102.* vbi dicit hanc opin. æquiorem; licet alij contra.

Quid ſi facta ſit in nullo iudicio.

Declara.

12. Limita hanc Ampliationē, vt procedat in confeſsione inter eaſdem perſonas, ſecus inter diuerſas; In confeſsione vera, & expreſſa,

ſecus

secus in ficta, & tacita, Farin *q*.81. *num*.103. *vsque* 106. vbi citat Fely. & plures alios graues DD. concordantes.

Quid in confessione qualificata, incipiente ab affirmatiua.

13. Ampliatur quarto Regula in confessione qualificata incipiente ab affirmatiua in criminalibus, & in his, quæ habent contra se præsumptionem, vt in homicidio, iniuria, & similibus, in quibus talis confessio pro parte acceptari potest, & sufficit ad condemnandum, Bart. quem communiter sequuntur DD. teste Farin. *q*.81.*n*.6.& præsertim Bertaz. Ias.& Vulpell. qui testantur de magis communi, & practicata opinione, Abb. Alex. Ang. Boss. Clar. Dec. Fely. Foller. Masc. & Far. *nu*. 110. vbi cumulat 26. alios DD. concordantes; Et quamuis hæc Ampliatio habeat plurimos contradictores, vt apud Farin. *nu*. 112.; Tamen cum sine dubio sit magis communis, & in iudicijs practicata, teste Farin. *n*. 113. firmiter tenenda est; Et non modo, quando confessio qualificata, est sub duplici structura verborum; Puta; Occidi; sed ad mei defensionem; Sed etiam dum est prolata sub vna tantum structura verborum; Puta; Occidi, me defendendo, saltem quoad pœnam extraordinariam, Farin. qui pro, & contra DD. adducit, & tandem sic meritò concludit, *nu*. 113. *vsque* 116.

14. Quod autem stante dicta confessione qualificata, incipiente ab affirmatiua, possit deueniri ad pœnam, non ordinariam, sed extraordinariam, tenuerunt Abb. & Fely. *in c. auditis de præscript.* Dec. Ias. cum alijs, quos ad saturitatem citat, & sequitur Farin. *q*.81.*n*.157. inter quos Clar. testatur de cōmuni, & seruata opinione, & Bertaz. cum Burs. testes sunt de magis cōmuni (licet aliqui contra.) Quid autem dicendum sit, dum qualitas non adijcitur statim, sed ex interuallo, vide Farin. *à num*. 118. *vsque* 126.

Quid si à negatiua incipiat.

15. Limita primo Ampliationē 4. vt procedat, sicut dictum est in responsione incipiente ab affirmatiua, secus si à negatiua; Puta; Non occidi, sed si feci, fuit ad mei defensionem, tunc enim confitens habetur pro negante, nec confessio potest diuidi, vt probaui *supra q*.78.*n*. 26.; & tenuit Farin. *q*.81.*n*.142. ex Bald. Boss. Clar. & alijs; Et subdit *n*. 143. quod Reus pro negante etiā habetur, nec potest diuidi confessio, dum Reus incipit à conditione; e.g. si occidi, feci ad mei defensionem, secundum Bald. Cyrill. & Ias.& hos sequens Farin. ait hoc esse de mente omnium DD. allegatorum ab eo *d. n*. 142. nempe Ang. Bero. Clar. Fely. Boss.& aliorum.

Sed contra.

16. At quod Iudex non debeat admittere istam conditionatam responsionem, & quod nisi pręcisè affirmatiuè, vel negatiuè respondeat, possit Reus torqueri, tenet Cason *in trac. de tormen. c*. 18. *rubr. de confess. spontan. n*. 19.& solidè probauit Farin. *q*.37. *num*.176. ex Bal. Foller. &c.

Quid in affirmatiua qualificata cum clausula. non aliter.

17. Limita secundo Ampliationem 4. in confessione affirmatiua qualificata, adiecta clausula; Non aliter, &c. quæ non potest diuidi; sic enim confitens habetur pro negante, nisi responsio acceptetur, prout

prout prolata est,& propterea ex ea condemnari non potest, secundum Bal. qui testificatur de quotidiana praxi, post gl. *in l. si quidem C. de except.* Boss. *tit. de confessis n.26.*; vbi citat Anan. Dec. & Socin. Et subscribit Vulpel. qui alios referens concordantes, testis est de communiter recepta opinione, & Farin. *q.* 81.*n.*148. vbi ait ab hac non discedendum, cum sit æquior, & magis communis opinio; licet aliquos habeat contradictores.

Seu in his, quæ de se non sunt prohibita.

18. Limita tertio Ampliationem 4. in his, quæ de sui natura non sunt prohibita, in quibus confessio qualificata affirmatiua non potest pro parte tãtum acceptari Bertaz. Boss. Ferret. Foller. Honded. Claud. Mille. Gabr. qui exemplificat in confitente expendisse monetã falsam, quam credebat bonam, & Far. *q.*81.*n.*149.; quem ad rem loquentem vide etiam *num.* 168. *vsque* 171.

Spontanea confessio in iudicio non reuocata non indiget ratificatione.

19. Ampliatur quinto Regula, vt confessio iudicialis spõtanea non indigeat ratificatione, dummodo non fuerit expresè reuocata, Bart. & Castren. *in l. vnica C. de confessis*, Clar. *q.65. vers. sed quæro*, vbi plures adducit testantes de communi, & præsertim Brun. qui ait, quod hæc est cõmunis, & quasi omnium opinio, quam etiã tenuerunt Abb. Ang. Bal. qui dicit, ita de consuetudine obseruandum, Boss. Chart. Foller. et Farin. *q.*81.*n.*8. vbi ad saturitatẽ citat DD. inter quos tredecim testantes de cõmuni; & subdit *n.* 10. hanc veriorem, communiorem, & practicatam; Quicquid dicant Bolognin. Marsil. Suzzar. & quidam alij relati a Farin. *num.* 11.

An dicta confessio noceat ab soluto.

20. Ampliatur sexto Regula, vt iudicialis spontanea confessio noceat confitenti, etiam quod is fuerit absolutus per sententiam, quæ in iudicatum transierit, Abb. Anton. de Butr. Alciat. qui de communi, Aret. Bero. qui ait, hoc ab omnibus ferè approbari, Ias. Innoc. & Farin. *q.*4.*n.*43. vbi relatis septem DD. concordantibus, ait, quod licet præfati DD. loquantur in ciuilibus, idem dicendum est in criminalibus, prout optimis rationibus demonstrat Foll. *in praxi crim. par.* 1. *tertiæ par. principalis in vers. Et si confiteantur n.*40. *& seq.*

21. Neque obstat cõmunis DD. sententia dicentium; Confessionem non nocere confitenti, quãdo aliàs contra illam fuit sententiatũ, quam opinionem sequuntur præsertim Abb. Bald. Felyn. Innoc. & alij relati à Farin. *q.*4.*n.*43. quia respondetur cum Foller. loco citato, & præcipuè *n.* 44. quod cõmunis DD. intelligitur, prout ipsi loquuntur, quando confessio emanauit ante sententiam, in qua postea contra confessionem fuit pronunciatum; nostra autem Ampliatio in confessione emanata post sententiam.

Cõfessio Iudici per literas facta probat.

22. Ampliatur septimo Regula, vt confessio Rei absentis facta per eius literas, Iudici ab eo transmissas, ipsi Reo præiudicet, quia probat, secundũ Bal. & Baiar. ad Clar. *q.*55.*n.*7.

Cõfessio falsa non nocet.

23. Limitatur primo Regula, vt procedat in confesione vera, nam si constaret falsam esse confessionem, confitenti non præiudicaret, Alber. Bald. Bertaz. Carer. Conrad.

Conrad. Mascar. Granticel. & Far. q. 81. n. 21. vbi citat septem alios concordãtes DD. Et hinc est, quod confessio Rei dicentis, se occidisse N. qui viuus reperitur, tanquam falsa, non nocet confitenti gl. *in l. vnica C. de confessis*, vbi notant omnes DD. per tex. expressum *in l. inde Neratius §. fin. & l. seq. ff. ad leg. Aquil.* Marsil. Mille. Menoch. Monticel. & Far. qui alios etiam citans ait *n.* 24. hanc doctrinam verissimam, communem, & nullam prorsus habere difficultatem: In dubio nihilominus confessio præsumitur vera, & non falsa, secundum Bald. Bertaz. Brun. Farin. & alios *n.* 23.

24. Ampliatur primo limitatio 1. vt procedat, siue de innocentia Rei constet Iudici ante, siue post sententiam, in vtroque enim casu absoluendus est Reus, detectus innocens, qui falsum confessus fuit delictum, Aret. *in c. ex tenore, & ibi* alij DD. de testibus Boss. *tit. de confess. n.* 70. vbi ait, quod dum per testes constat de innocentia, magis attenditur veritas, quam confessio, & absoluendus est confessus, Bertaz. *cons.* 95. *lib.* 1. vbi dicit, quod quando constat de innocentia Rei, omnes admittunt, Reum absoluendum esse, non obstantibus sexcentis confessionibus, Bal. Mascar. & Farin. alios inducens *q.* 81. *num.* 25.

Siue de falsitate cõstet ante, siue post sententiam.

Sed nota, quod, dum de innocentia Rei constat Iudici non ante, sed post sententiam, cum ipse Iudex iam functus fuerit officio suo, ad hoc vt possit liberare Reum confessum, & condemnatum, pro liberatione consulẽdus esset Princeps, vt est tex. ad literam *in l.* 1. *§. si quis vltro ff. de quæst.* vbi gl. & communiter omnes DD.

Sed post sententiã consulatur Princeps.

25. Ampliatur secundo limitatio 1. vt in totum præsumatur falsa confessio, quæ in parte falsa reperitur, Alciat. Dec. Socin. & Farin. *n.* 22.

In parte falsa confessio tota præsumitur falsa.

26. Ampliatur tertio limitatio 1. vt confessio inuerisimilis, cui resistunt inditia innocentiæ, non sufficiat ad condemnandum, imò nihil operetur Bal. Bertaz. Brun. Dec. Decian. Foller. Mascar. Menoch. Tiraquel. Farin. & alij quamplures ab eo relati *q.* 81. *n.* 28. vbi testatur de communi; Quod multo magis dicendum est de confessione impossibili, quæ nihil operatur secundum Bertaz. Decian. Foller. Marsil. Menoch. Montic. & Farin. alios inducens *n.* 29.

Inuerisimilis non sufficit ad condemnandum.

Minus impossibilis.

27. Limitatur secundo Regula, vt licet confessio iudicialis sufficiat ad condemnandum, mitius tamen semper agendum sit cum sponte confesso, quam cum conuicto, Abb. *in c. at si Clerici de iudic.* vbi Aret. Felin. & Bero. qui testatur de communi, & veriori opinione; His subscribit solidè Tiraq. Foller. Boss. & de communi testantur Bertaz. & Simanc. quos sequitur Farin. *q.* 81. *n.* 171.

Mitius agitur cum sponte cõfesso.

28. Limitatur tertio Regula, vt non procedat in confessione facta coram Iudice incompetente, hæc enim non sufficit ad condẽnandum, cum confessio non validet nullitatem processus ex defectu iurisdictionis, vt probatum est *sup. in hac q. n.* 8. & tenent Aret. & Alex. quos refert Clar. *q.* 55. *vers. præterea,* & est *tex. in c. at si Clerici, & ibi* Abb.

Confessio coram incompetente non sufficit ad cõdemnandum.

Bal.

Bal. Dec. Felyn. & communiter omnes *de iudic.* Ang. Bar. Bosſ. Chart. & Farin. plures alios inducens *q.* 81. *n.* 188. *vbi in sequentibus* ampliat hanc limitationem.

Nõ tamẽ est ipso iure nulla. 29. Sublimitatur hæc limitatio, vt licet in criminalibus confeſsio facta coram Iudice incompetente non ſufficiat ad condemnandum, imò ſit nulla, non tamen ipſo iure nulla ſit, valet enim vt extraiudicialis, ita Aret. & Dec. qui teſtantur de communi, & Boſſ. *tit. de conf eſſ. in fin. numeri* 55. *&* 56. & conſentit Farin. *q.* 81. *n.* 205.; Et conſequenter ſufficit ad torquendum, Iaſ. & Boſ. *ibidem n.* 54. Alex. qui teſtatur de communi, Ang. Caſtren. Dec. & Rom. *in l. magiſtratibus ff. de iuriſd. omn. iud.* Clar. *q.* 21. vbi plurimos refert teſtantes de communi, & idem præſtat Farin. *n.* 206. ad ſaturitatem concordantes DD. referens. Et ampliatur hæc doctrina, vt etiam procedat, quando iuriſdictio Iudicis coram quo facta fuit confeſsio non eſt prorogabilis, puta in confeſsione Clerici coram laico, vel econtra, Dec. qui ait, hãc eſſe communem, & veriorem opinionem *in c. at ſi Clerici*, vbi Aret. Bal. Imol. Innoc. & alij *de iudic.* & tenuit Clar. *q.* 21. *verſ. hanc tamen*, vbi reprobata contraria, teſtatur de magis communi, & concordantes adducit, & pariter Farin. teſtis eſt de communi, & citat concordantes per multos, inter quos non pauci teſtantur de communi *n.* 207. licet grauiſsimi quamplurimi DD. in hoc vltimo non cõſentiant, quos refert Farin. *n.* 208. Vbi in ſequentibus ſubdit quaſdam huius doctrinæ declarationes, quas prætermitto, cum parum faciant ad noſtrum inſtitutum.

Et ſufficit ad torturam.

Quid dũ iuriſdictio non eſt prorogabilis.

30 Limitatur quarto Regula; vt cõfeſsio ſpontanea iudicialis nõ ſufficiat ad condemnandum, niſi conſtet de corpore delicti, vt probaui ſupra *q.* 12. *n.* 3. *in princ.*; *Vbi n.* 12. declaratur quid dicendum ſit in delictis nulla veſtigia poſt ſe relinquentibus; Et *n.* 5. inſinuatur, quid iuris in delictis poſt ſe veſtigia relinquentibus, nempe vt debeat conſtare non ſolum de corpore delicti, ſed etiam de illius circumſtantijs, & qualitatibus; prout tradiderunt Bertaz. Burſat. Foller. Marſil. & Farin. alios concordantes referens *q.* 81. *n.* 30. Et hinc eſt, quod cõfeſsio generica confitenti non nocet, vt e.g. occidi hominem, ſeu fui latro ſtratarum; debet enim eſſe ſpecifica, vt Occidi N. tali loco, & tempore &c. & latrocinia, talia, & talia perpetraui, cum talibus qualitatibus &c. ſecundum Boſſ. Paridem, Rom. & Farin. *n.* 31.; Et pro ampliori declaratione huius limitationis, Vide totam *q.* 12. *hic ſupra*.

An, & quomodo debeat conſtare de corpore delicti.

Cõfeſſio debet eſſe ſpecifica.

31. Limitatur quinto Regula, vt non habeat locum in confeſsione dubia, incerta, tacita, vel implicita, cum ad hoc, vt confeſsio ad condẽnandum ſufficiat, clara, certa, lucida, expreſſa, & explicita eſſe debeat, aliàs quoad condemnationem nihil operatur, Bertaz. pluribus in locis, & præſertim *lib.* 2. *conſ.* 471. *n.* 10. *& ſeq.* vbi teſtatur de communi, Dec. Felyn. *in c. at ſi Clerici de iudic.* Butr. Boſſ. Foller. Maſc. & Far. concordantes alios inducens, *q.* 81.

Cõfeſſio dubia, tacita, & implicita non ſufficit.

n. 32.

*n.*32. vnde dũ Reus, e.g. Confitetur N. ſocium criminis; & ſic tacitè facit ſe criminoſum, hæc tacita confeſſio non ſufficit ad cõfitentem condemnandum, ſecundum Dec. & Felyn. *vbi ſupra*, & ſuſcribit Farin. alios inducens *n.*33.; Qui *n.* 35. ait confeſſionem dubiam, & incertam interpretandam eſſe in bonam partem in fauorem canfitentis, & ſecundum illius intentionem, citans Bal. Bertaz. Dec. Foller. & quamplurimos alios, & de communi teſtatur.

An dubia in bonam partẽ ſit interpretanda.

32. Sublimitatur hoc vltimum de interpretatione; vt non procedat in his, quæ de ſe mala ſunt, & prohibita, in quibus confeſſio in malam partem interpretari debet, ita Abb. Anan. Anchar. Aret. Butr. Felyn. qui ait, in his, quæ de ſe mala ſunt, vel prima facie mala apparent, non admitti interpretationẽ in meliorẽ partem, Zabar. *in c.cum dilecti de accuſat.* vbi teſte Far. *q.*81. *n.*38. communiter omnes DD.; inducens Gabr. & Socin. dicentes, quod confeſſio, quæ poteſt importare bonum, & malum, dum ſumus in prohibitis, interpretatur contra confitentem, niſi confitens probet excuſationes. Et vniuerſaliter in homine malæ famæ interpretatio fit in malam partem, ſecundum Felyn. Hoſtien. & Farin. *n.* 37.; de malo enim homine non poteſt præſumi niſi malum *c. Oſius de elect.*

In prohibitis.

In homine malæ famæ.

33. Limitatur ſexto Regula, vt non procedat in confeſſione delicti confeſſi, non confeſſa cauſa; non enim talis confeſſio ſufficit ad condemnandum, Blanc. qui propterea ait, quod Iudex interrogare debet Reum, qui delictum confeſſus eſt, cur illud fecerit, Bellam. Caſon. Corrad. Marſil. Maſcard. Montic. & Farin. *q.*81. *n.*4. vbi alios inducens teſtatur de communi.

Nec in cõfeſſione delicti, nõ confeſſa cauſa.

34. Limitatur ſeptimo Regula, vt confeſſio incidenter facta de crimine, ad quod non agebatur, non ſufficiat ad condemnandum, gl. *in c. at ſi Clerici*, vbi Abb. Dec. Felyn. & Mantic. *de iudic.* Bart. Bertaz. Butr. Ang. Maſcar. qui teſtis eſt de communi, Tiraquel. & Farin. alios etiam citans *q.*81. *n.*219.; Et hinc ſequitur, quod confeſſio criminis per viam exceptionis obiecti, tanquam incidenter facta, non ſufficiat ad condẽnandum, ſecundum Butr. Saly. & Farin. *n.*221.; Quod procedit etiam in teſte ſic fatente, Foller. Maſcar. Tiraq & plures alij, quos ſequitur Farin. *nu.* 223. Niſi teſtis faſſus fuiſſet ſe falſum depoſuiſse, quia hæc confeſſio ſufficeret ad cõdemnandum, gl. *in c.* 1. *& ibi* Abb. Butr. Hoſtien. & Mant. *de except.* Bart. & Farin. qui alios etiam inducit *num.*233. Et vniuerſaliter teſtis confitens proprium delictum, licet ordinaria pœna non poſsit puniri, vtique pœna extraordinaria poterit ex hac cofeſsione damnari, ſecundum præcitatos DD. *in dicto cap.* 1. & Farin. alios inducens *num.* 266. qui *num.*268. teſtatur de magis communi; referens alios contra tenentes *n.*267.

Quid in confeſſione incidẽter facta, vſque ad numerũ 39.

35. Sublimitatur primo limitatio 7. vt confeſsio incidenter emanata ſufficiat ad condemnandum, quando tela iudicij fuit ordita ſaltem generaliter contra confitentem; Vt e.g.; In caſu inquiſitionis

in capite, & in membris, in qua confitens, etiam vt testis, si sit de numero membrorum, puniri potest, Abb. Butr. Hostien. Specul. Zabar. & Farin. *q.81.num.237.* vbi alios etiam inducit DD.; Quod multo magis procederet, cum testis interrogaretur, vt principalis quoad se, & testis quoad alios, tunc enim etiam contra eum tela orditur, & ex confessione condemnari posset, Butr. & Farin. *n.249.*

36. Sublimitatur secundo limitatio 7. quando condemnatio venit de manu Principis, tunc enim confessio incidenter facta sufficit ad condemnandum, secundum gl. *in c. cum super de elect.* vbi Abb. Bald. Bellam. Hostien. Imol. & Zabar.; Huic opinioni subscribunt etiam Boss. Dec. Fely. & Far. *q.81.n.248.*

37. Sublimitatur tertio limitatio 7. quando crimen confessum in iudicio criminali, tangit causam, de qua principaliter agitur, vel est illi connexum; tunc enim confessio incidenter facta, sufficit ad condemnationem, Bar. quem citat, & sequitur Boss. *in tit. de confessis n.42. per c.1. de except.* Aret. qui testatur de communi, Abb. qui dicit, quod in hoc omnes consentiunt, & Clar. *q.55. vers. posset etiam, & est tex. in c. in fine de excep. vbi* gl. But. Fel. Host. Innoc. & Mant. qui testatur de cōi, Bal. Butr. & Far. ad saturitatē alios etiā citās *q.81.n.251.* (quicquid dicat Dec.) e.g. Si testis, vel Accusator confiteatur se participem criminis, de quo principaliter agitur; talis confessio sufficiet ad cōdemnationē; ita Bal. Bero. But. et Far. *n.253.*; Qui *vsq; ad numerū 259.* exemplificat in alijs casibus. Et est adeo vera hæc sublimitatio, vt quando confessio est de crimine tangēte causam, de qua agitur, vel connexo, imponi possit pœna delicti ordinaria, secundum Clar. *vbi sup.* qui ait, quod in hoc omnes consentiunt, Abb. Butr. Fely. qui asserit, quod omnes ita tenent, Imol. & Zabar. *in c.1. de excep.* nec non Far. concordantes inducēs *n.260.* Et hoc fine nouo processu, secundum Afflict. *dec.176.* Bero. Felyn. Lucā de Pen. et Baiar. *ad Clar. q.19. ver. fin.* Prædicta declarat Far. *nu.263.* procedere in Ordinario, nam Delegatus, vt etiam tenet Zabar. punit tantum extraordinariè.

38. Sublimitatur quarto limitatio 7. vt licet confessio incidenter facta non sufficiat ad condemnandum in eodem iudicio criminali, si huiusmodi confessio fuerit reproducta in alio iuditio, pariter criminali, noua tela formata, ad condēnandum sufficiet, Abb. qui testatur de veriori, et communiori opinione *in c. per inquisitionem*, vbi Butr. et Zabar. *de elect.* Bal. Bar. Boss. qui testatur de communi, et seruata opinione; Masc. Rom. et Far. cumulans cōcordantes *q.81.n.272.* Nō desunt tamen plures grauissimi DD. tenentes in hoc casu confessionem non sufficere ad condemnandū, sed tantum ad torquendum, quos refert Farin. *n.273. & 274.*

39. Sublimitatur quinto limitatio 7. vt licet confessio incidenter emanata non sufficiat ad condemnandum in pœnam ordinariam, sufficiens tamen sit ad pœnam extraordinariam infligendam, secundū Abb. Hostien. Imol. Innoc. Io. And. et Mant.

& Mant. *in c.* 1. *de except.* Ang. Butr. Zabar. Bellam. Cyn. Rom. Saly. Mille. & Far. *q.* 81. *n.* 266. vbi testatur de cõi, *& n.* 268. de magis cõi. Licet cõtra citẽtur Aret. Dec. Fely. Imol. etiam Rom. & Boss. qui testatur de magis cõmuni, & hos refert Far. *n.* 267.; Sed vt idem not. *n.* 268. hæc secunda opinio procedit in cõfessione emanata in inditio ciuili, & parte non instante, prima autem in criminali, & parte, vel fisco instãte.

40. Limitatur octauo Regula in confessione emanata spe impunitatis promissę à Iudice, quæ non sufficit ad condemnandum regulariter, prout probaui *sup. q.* 80. *n.* 20. *vsque ad* 23. vbi etiam declaraui, quando sufficiat; hic non repeto.

Seu emanata spe impunitatis.

41. Limitatur nono Regula in confessione erronea, quæ, quamuis spontanea, reuocata, non nocet cõfitenti, Aret. Alex. Fely. & hos citãs, Boss. *tit. de confessis n.* 60. vbi de communi, de qua testatur etiam Clar. *q.* 55. Abb. Ang. Bal. Inn. D. c. qui similiter testis est de cõmuni, & Far. *q* 81. *n.* 315. vbi concordantes alios inducens, ait hanc communem, & verissimam; Dummodo talis confessio allegetur, & probetur erronea, aliàs .n. in dubio præsumeretur vera, & nõ erronea, prout tenẽt etiã Ang. Aret. Bal. Boss. qui testatur de cõmuni, & seruata opinione, Chart. Foller. & Masc. qui similiter testis est de cõi, & Farin. alios plures citãs *n.* 337.; Bene verũ est, quod sufficit probatio erroris per coniecturas, & inditia, ad hoc, vt error dicatur plenè ꝓbatus, sñ Far. *n.* 341. qui *n.* 339. inducit Bald. Brun. Foller. Mars. & Paridem de Put. cũ alijs asserẽtibus, errorẽ probari per coniecturas, & inditia. Intellige, vt error probetur per testes, non per torturã confessi, qui si reuocet confessionẽ, non est torquendus tãquam varius, habita enim confessione, aliud quęrendũ nõ est, Boss. & Clar. *q.* 55. *vers. fin.* Claud. & Far. *n.* 342. Et vlterius nota, quod quãdo confessio deliberata respicit factum proprium Rei, error in specie probandus est, & et̃ causa erroris, idest, quare cõfitẽs motus fuerit ad sic cõfitendum, Aret. & Personal. testantes de cõi, Abb. Franc. Mõt. Paris. Saly. & Far. alios cõcordantes inducẽs, & testificans de cõi *n.* 344. (quicquid dicat Ang.) Et id ꝙ dici solet; Probato, rẽ aliter se habere, errorẽ probari; intelligitur in cõfessione facti alieni, vel extraiudiciali sñ Far. *n.* 344. loquens ꝑ verbũ, forsitam. At in facto proprio, probari debet error, & erroris causa, & talis error, qui nõ cadat in latam culpã, Aret. Bal. Bart. Paris & Far. *n.* 347. Nisi in cõfessione relatiua ad scripturã, quæ nõ nocet confitenti q̃do in scriptura apparet cõtrariũ eius, quod quis cõfitetur, tunc enim satis dicitur probatus error, absque alia extrinseca probatione, Bertaz. & Far. *n.* 351.

Vel erronea.

42. Ampl. primo limitatio 9. vt multo magis confessio posit (et̃ ex interuallo) declarari, excusari, & interpretari per cõfitentẽ, *c. dilecti*, & ibi But. *de accus.* Berta. Corrad. Foll. Paris, & Far. alios citãs *q.* 81. *n.* 317.

Confessio potest declarari.

43. Ampl. secundo limitatio 9. vt procedat etiã in confessione iurata sub quacunq; forma iuramẽti, Abb. Anan. Anch. Aret. Fel. Hostien. Inn. Io. And. Zabar. & alij *in c. cum dilecti*

Etiam iurata.

de accus. & de cōi testatur Far. *q.* 81. *n.* 318. *&* 319.; quicquid aliqui relati *n.* 320. contra dixerint. Et procedit Ampliatio, quãuis cõfessio esset acceptata à Fisco, vel à Iudice nomine Fisci, sm̃ Aret. Homod. & Boss. *tit. de confess. n.* 61. Claud. Mille. Montic. qui alios referunt, & Far. *n.* 321. qui *n.* 323. dicit hãc veriorẽ, & magis practicatã opinionẽ; & alios oppositum tenentes, intelligendos esse in ciuilibus, & docto de errore.

Quid in repetita, & ratificata.

44. Quid sit dicendum in confessione repetita, & ratificata, vide Far. *q.* 81. *n.* 324. *cum duob. seqq.* vbi ait, quod secundum magis communem etiam in hoc casu procedat limitatio 9. licet hic punctus sit non parum controuersus, & saltem difficilius talis confessio reuocetur.

Erronea reuocatur, etiam post sententiam.

45. Ampliatur tertio limitatio 9. vt cofessio tanquam erronea possit reuocari in criminalibus post sententiã, & ẽt in causa appellationis sm̃ Conr. Foll. Mont. & Far. quãplures alios inducẽs *q.* 81. *n.* 327. *& seq.*

Licet facta præcedentibus inditijs.

46. Ampliatur quartò limitatio 9. vt confessio possit reuocari sub prætextu erroris, quamuis præcesserint inditia ante confessionem, ita Ang. qui testatur de praxi, et ad eum Aug. Corr. Foller. Saly. et Far. *q.* 81. *n.* 330.; qui *num.* 335. ait, quod quamuis præcederent mille inditia, et coniecturæ spontaneam confessionem, non credit, quod possit confitenti denegari probatio erroris suæ confessionis, et testatur de obseruantia, de veriori, et magis communi opinione; licet Mascar. Carer. et alij relati à Far. *n.* 331. teneant, confessionem non posse reuocari, præcedentibus inditijs claris, et indubitatis. Sed non recedas ab hãc Ampliatione; etiam in casu, in quo videretur calumniosa reuocatio, cum Far. *n.* 334. *&* 335.

47. Limitatur 10. Regula in cõfitente, qui incontinẽti reuocat cõfessionem suam, reuocatio .n. talis admittitur, et hæc cõfessio reuocata, ẽt non docto de errore, non sufficit ad condemnationem, secundum Abb. Alex. Boss. Carer. Foller. Ias. et Far. hos, et sex alios concordantes citans *q.* 81. *n.* 348. Reuocatio autẽ incontinenti dicitur facta, dum non est redacta in scriptis, vt tenent Foller. et Alex.; At sm̃ Marian. dicitur incontinenti reuocata, si reuocetur postquam fuerit scripta, dummodo sine dilatione; Abb. verò ait, quod incõtinenti dicitur facta reuocatio, quamuis sit scripta cõfessio, sed antequam Reus exeat à Iudicis conspectu; Vel melius (vt hæc omnia notat Far. *d. n.* 348.) id remittitur Iudicis arbitrio, qui iudicabit ex quãtitate temporis, et quantitate facti confessi, intricati, vel non.

Cõfessio reuocata inconti. nenti nõ sufficit ad condemnandum.

Incontinẽti, quæ dicatur reuocatio.

48. Limitatur 11. Regula, vt minoris confessio emanata sine Tutoris, aut Curatoris authoritate non valeat in criminalib. nec ad condẽnandum sufficiat, Gomez, qui alijs relatis, testatur de communi, Vrsell. qui de magis cõmuni; minor .n. non habet legitimam personam stãdi in iudicio, Bal. Foller. Menoch. et Far. *q.* 81. *n.* 352. vbi hos, et alios DD. hãc limitationẽ sequentes ad saturitatẽ citat; Et hæc limitatio procedit ẽt in confessione adulti, et maioris 14. annorum, sed minoris 25. ita Bald. Marian. Odd. & Far. *n.* 356.; Quamuis cõfessio fuerit iurata secundum

Quid in confessione minoris, sine Tutoris, vel Curatoris authoritate emanata, vsque ad num. 50.

Ang.

Ang.Bal. Decian.Foller.et Far.alios etiam citans *n.*359.

49. Sublimitatur primo limitatio 11.vt sufficiat Curatoris authoritatē interuenire in iuramento dato minori antequam examinetur, licet non interueniat in examine, & in confessione, Afflic. Corne. Saly. & Farin. *q.*81.*n.*365. vbi alios inducens testatur de communi. Vel vt loco Curatoris Iudex det legitimum Procuratorem,&c. secundum Marf. Foller. & Far.*n.*367.

50. Sublimitatur secundò limitatio 11. vt quicquid sit de iure, in praxi communiter non seruetur, Boss. Chart. Clar. cum tot alijs testantibus de hac praxi, relatis à Farin.*n.*370.; nisi in infante, aut impubere, de quo vide Clar. *q.*50. *in princ. q.*55. *vers. vlterius, & q.*60.*in princ.* & Farin. *vbi supra.*

An detur restitutio in integrū minori.

51. An verò minori propter confessionem sit concedenda restitutio in integrum,vide Farin. *q.*81. *n.*374. *vsq.*390.& Clar. *dicta q.*60. *in princ.*; Vbi præsertim ait, quod maior 14. annis, licet minor 25. si vere dolo deliquerit, non restituitur, nec excusatur, sed debet ex confessione mitius puniri, & refert Doctores testantes de communi, & etiam de magis communi.

Quid in confessio ne coram Notario tantū, vel etiam Iudice non sedente pro tribunali.

52. Limitatur 12. Regula, vt confessio facta coram Notario, absente Iudice, & sine huius mandato, non sufficiat ad condemnandum,Ang. & Bal. *in l.*1. *C. de confess.* Ias.Boss. Mascar.& Far.alios etiam referens *q.*81. *num.*45. *vsq.*49.; Et idem dicendum est de confessione facta coram Iudice, sed non in forma iudicij, nec pro tribunali sedente, sed tanquam priuato,Foller. qui testatur de communi,Rom.& Clar. *§. fin. q.*21. *vers. sed hic cadit*, Ang. Bal.Boss.Foller. Mascar. qui etiam de communi, & Farin. alios cumulans, *n.*50. At quia sessio pro tribunali apud Regulares ad apices pertinet, apud eos non est necessaria, vt probaui *sup. q.*6. *num.*6. Et ideo apud Regulares satis est, vt confessio sufficiens ad condemnandum sit emanata coram Iudice, dum Reus præsente Actuario interrogatur; Et ita vniuersaliter apud nos practicatur.

53. Limitatur 13. Regula, vt confessio calore iracundiæ, propere, repentinè, vel ex abrupto emanata, dummodo hæc probentur, & sit reuocata, etiam ex interuallo, non sufficiat ad condemnationem, Abb. Dec. & Far. alios etiam inducens *q.*81.*n* 56. *& seq.* Vel emanata calore iracundia, repētine,&c.

54. Limitatur 14. Regula, vt non procedat in confessione Procuratoris,seu Aduocati,qui non hābent speciale mandatum ad sic confitendum; Nisi principalis habuisset notitiam huius confessionis, & non contradixisset,ita Far.plures Doctores citans *q.*81.*num.*60. & de communi testatur *n.*61. Seu ā Procuratore facta.

55. Limitatur 15. Regula in confessione iuris; vt si quis confiteatur N. decessisse à vulnere ab eo dato; Si enim constaret decessisse à malo regimine, prædicta confessio confitenti non noceret,ita Aret. Bertaz. Foller. Mascar. & Far. hos, & alios inducens *q.*81. *n.*63. Vel in his quæ iuris sunt.

56. De materia huius quæstionis latè Boss.*tit. de confess.*Clar.*q.*55. *&* 65. & latissime Far.*q.*81. *per totam.*

An,

An, & quantum probet confessio Rei extraiudicialis, Quæst.84.

1. POst quæstionem de confessione iudiciali, consequenter in præsenti de confessione extraiudiciali agendum est.

Confessio extraiudicialis non sufficit ad cōdemnandum.

2. Regula 1. sit. Confessio extraiudicialis delicti, plenè non probat contra Reum confitentem, & ideo ad condemnandum sufficiens non est, ita Ang. & Bar. *in l. si confessus ff. de custod. Reorum*, Menoch. & Farin. plurimos concordantes inducens *q.82. n.1*. Abb. *in c. de hoc*, vbi gl. Anan. & Fely. *de Simon.* & est communis opin. de qua testantur Alberic. Paris de Put. et Clar. qui ita sentit *in §. fin. q.55. in princ.*

Quid concurrenti-b. inditijs.

3. Limitatur primò Regula 1. vt ex confessione extraiudiciali delicti possit sequi condemnatio, concurrentibus alijs indicijs, coniecturis, et verisimilitudinibus secundum gl. et Bar. *in l. ictus fustium ff. de his, qui notan. infam.* Aret. Bertaz. Boss. Brun. Carer. Fely. Marf. Mascar. qui alios refert, et similiter Farin. *q. 82. n.2.* Prædictis subscribit Baiar. *ad Clar. q.55. n.2.* vbi cum Capic. Marsil. et Tiraq. tenet confessionem in terminis huius limitationis etiam in criminalibus plenè probare.

4. Non desunt tamen in hac limitatione DD. difficultatem proponentes, an scilicet talis confessio plenè probet, sufficiatq; ad condemnandum, vt videre est apud Farin. *q.82. n.3.* Et ideo Boss. quem sequitur Farin. *n.4.* pro concordia ait, quod limitatio procedit, quoad pœnam extraordinariam, et mitiorem pecuniariam, opinio verò oppositum innuentium, quoad pœnam ordinariam, et corporalem.

5. Limitatur secundò Regula 1. in confessione, extraiudiciali delicti parte præsente, et acceptantè, quam plenè probare, et ad condemnandum sufficere senserunt Abb. Mantic. et Bero. qui testatur de veriori, et communiori opinione, et in hanc sententiam videntur inclinare non pauci DD. relati à Far. *q.82. n.5.7.9. & 10.* — Parte præsente, & acceptante.

6. Sed quia hęc limitatio est admodum controuersa, diuersimodeque à varijs DD. declaratur; Tu tene, quod confessio extraiudicialis, etiam facta parte præsente, et acceptante non probet crimen, dum criminaliter agitur, quoad condemnationem, sed tantum quoad torturam, ita Aret. *in c. at si Clerici de iudic.* vbi relatis, et reprobatis contrarijs, dicit hanc opinionem veriorem, et ibi etiā Fely et Imol.; concordant Blanc. Clar. qui ait, quod quicquid sit de iure, in praxi semper vidit, ita seruari, Gomez Mascar. qui alijs relatis testatur de communi, et Far. plures alios referens *q.82. n 6. & 12.*

7. Limitatur tertiò Regula 1. vt confessio extraiudicialis delicti geminata plenè probet, prout tenent Bar. Bertaz. Castren. Fely. Foller. Ias. Rom. et quamplures alij apud Farin *q.82. n.13.*; Qui tamen *n.14.* ait; Quicquid dicant DD. ego nunquam ex confessione extraiudiciali, etiam geminata, in criminali condemnarem aliquem, sed torquerem; Subdens, quod propterea de hac limitatione dubitauit — Geminata.

Ma-

Mascar. et ante eum Diaz, qui eandem limitationem non tutam credit.

Ad confessionem exonerationē, in mortis articulo.

8. Limitatur quartò Regula 1. in confessione extraiudiciali delicti, facta ad conscientiæ exonerationem, quæ presertim facta in articulo mortis, si specificata sit, valet de iure Canonico, saltem in vim legati, dummodo iurata sit parte præsente, seu Notario pro parte absente stipulante, & acceptante, ita Fely. qui de communi, Masc. Diaz, qui ait, talem confessionem operari, e. g. restitutionem vsurarum, sed non punitionem criminis, & fauet Bruno. à Sole, citans Aym. Bal. & alios, & his subscribit Far. *q.* 82. *n.* 15.

Facta in publico, vel coram sacerdote, & testibus.

9. Limitatur quintò Regula 1. in confessione extraiudiciali delicti facta in publico, & coram multitudine personarum, quę videtur transire in notorium, & ideo ad condemnandum sufficiet, secundum Fely. Foller. Gabr. qui loquitur de confessione facta coram toto populo, & Mascar. qui alios refert; Imò Carer. Diaz, & Fely. tenent, quod idē dicēdum sit, dum confesio fuit facta coram Syndico representante populum, & subscribit Farin. *q.* 82. *n.* 16. Idem est dicendum in confessione a Reo facta corā Sacerdote, & testibus, talis enim Reus diceretur publicus confitens criminis ita confessi, secundum Abb. & Fely. & de communi testantur Socin. & Vini. & hos refert, & sequitur Baiar. *ad Clar. q.* 55. *n.* 3.

In ciuil.

10. Limitatur sextò Regula 1. quando de crimine ageretur ciuiliter, tunc enim confesio extraiudicialis plenè probaret, secundum Aret. Bal. Masc. & Far. *q.* 82. *n.* 12.; Dummodo talis confesio fuerit emanata parte præsente, vt volunt Abb. Fely. Imol. Saly. & Baiar. *ad Clar. q* 21. *n.* 128.

11. Limitatur septimò Regula 1. in confesione extraiudiciali delicti iurata, quam plenè probare dixit Foller. *in pract. crim. in ver. & si confiteantur par.* 2. *n.* 31. citans Ang. & Bal.; Sed hi duo DD. in locis à Foller. relatis loquuntur, dum agitur ciuiliter, vt notat Farin. *q.* 82. *n.* 19. vbi ait, quod dum agitur criminaliter, verius est, quod non plenè probet, cum talis confesio non fuerit facta coram Iudice, nec in tribunali. Cum iuramento.

12. Limitatur octauò Regula 1. quando agitur de probando delicto, quod in animo consistit, quod bene probatur per confesionem extraiudicialem, ita Ang. & Foller. quos sequitur Farin. *q.* 82. *n.* 20.; Vbi exemplificat in citato fugiente; si enim probetur eius confesio extraiudicialis, quod animo latitandi aufugerit, talis confesio sufficit ad eum de fuga condemnandum, *l. fulcinus, §. quid si latitare ff. quibus ex causis in possess.*; Et idem dic in eo, qui ictum sclopeti emisit animo nocendi, &c. In delicto, quod in animo consistit.

13. Limitatur nonò Regula 1. quando confesio extraiudicialis continet in se delictum; e. g. Quando Clericus gloriatur de aliquo crimine, hæc enim confesio, præsertim, dum tendit ad infamiam alterius, sufficit ad condemnandum eum pæna extraordinaria, *c. quam sit graue, de excessibus Prælat.* & ita scrip- Dum confessio cōtinet in se delictum.

scripserunt Abb. Bero. Butr. & Fely. *in c. at si Clerici de iudic.* Gomez, qui alijs relatis testatur de communi, Beraz. Foller. Mascar. Menoch. & Farin. alios etiam plurimos concordantes inducens *q.82. num.22.*; Non tamen sufficiet ad pœnam ordinariam delicti confessi extraiudicialiter secundum Anan. Bellam. & Far. *ibidem vers. sublimita, & etiam in fine illius numeri*.

Confessio extraiudicialis sufficit ad torquendum.

14. Regula 2. sit. Confessio extraiudicialis delicti, regulariter sufficit ad torquendum, ita Abb. Aret. Bero. Dec. Fely. Mant. & Zabar. *in c. at si Clerici de iudic.* Bar. quem citat, & sequitur Boss. *in tit. de confessis n.57.* Ang. Bal. Imol. qui de communi testatur, sicut etiam Bertaz.; ita similiter Mascar. quos, & quadraginta alios DD. concordantes cumulat, & sequitur Farin. *q.82. n.23.*; Et hanc Regulam ab omnibus approbatam, et semper vidisse practicatam, ait Clar. §. *fin. q.21. vers. confessio.* vbi alios refert.

Licet minoris.

15. Ampliatur primò Regula 2. vt procedat etiam in confessione extraiudiciali minoris, si verisimilis sit, quamuis emanata sine authoritate Curatoris secundum Bal. Carer. Foller. Mascar. Menoch. et plures alios, quos refert, et sequitur Farin. *q.82. n.24.*

Quamuis reuocata.

16. Ampliatur secundò Regula 2. vt confessio extraiudicialis, etiam reuocata, faciat inditium, Boss. *tit. de confessis n.56.* vbi ait, quod Ias. oppositum asserens, pessimè dicit, et quod eius opinio ridicula est; huic Ampliationi subscribit Boer. Clar. & hos referens Far. *q.82. n.28.* hac vnanimi ratione; quia confessus extraiudicialiter, dum perseuerat in confessione in iudicio, non est opus tortura, sed condemnatione, ergo tortura infertur tantum in casu reuocationis confessionis; aliàs enim addit Clar. si sola reuocatio hoc operaretur, nunquam esset locus communissimæ opinioni, de qua in proposita Regula 2.; propter hoc enim deuenitur ad torturam, quia reuocatur confessio. Huic Ampliationi adherent Blanc. Gomez, Peguer. Mascar. qui alijs relatis, testatur de communi, et Farin. *vbi supra*, dicens; Hæc opinio (ni fallor) est verior.

Sed contra.

17. Non reticendũ est hic, quod pro opposita opinione, nempe, quod confessio extraiudicialis reuocata non faciat inditium ad torturam nõ desunt defensores quamplurimi grauissimi DD. vt Bertaz. Fely. Foller. Ias. Menoch. Ripa, et quindecim alij DD. relati à Farin. *q.82. n.27.*; Ex quibus quidam loquuntur de reuocatione absolutè; alij de reuocatione facta re integra, scilicet antequam fuerit acceptata à Iudice, vel ab aduersario; alij tandem de reuocatione facta incontinenti, et non acceptata; Vnde licet videatur verior proposita Ampliatio 2. non videtur sustinenda sine formidine veritatis oppositæ, patrocinatæ à tot, tantisque DD.

An expressio causæ sit necessaria.

18. Ampliatur tertiò Regula 2. in confessione extraiudiciali facta sine expressione causæ, quæ facit inditium ad torturam, fauere videtur Alberic. dicens, quod in criminalibus actionibus non est necessaria expressio causæ, et testatur de communi,

muni, tenent hanc Ampliationem Tindar. & Mascar. alios referens, & testans de communi; & suffragatur doctrina Abb. & Butr. dicentium, confessionem tunc dici factam cum causa, quãdo in ea specificatur certum delictum, & certa persona, vnde videtur, quod isti DD. non requirant aliam delicti causam; & hos refert Farin. *q.*82. *n.*28.

19. Limita Ampliationem 3. vt non procedat, nisi saltem aliter expressio causæ constet in iudicio, aliàs enim confessio redderetur inuerisimilis ita Blanc. & Foller. hancque esse puram veritatem ait Far. *q.*82. *n.*32.; Et cum hac limitatione interpretari potest doctrina Abb. Anchar. Butr. Innoc. & aliorum relatorum à Farin. *n.*31. dicentium, confessionem extraiudicialem (sine causa) non facere inditium ad torturam; Nempe (Sine causa) expressa à confitente, vel aliter constante in actis; cum sufficiat, vt aliquo modo de causa in iudicio appareat; ita Farin. *vbi proxime*.

Quid in confessione extraiudiciali informi.

20. Limitatur primò Regula 2. in confessione extraiudiciali informe, simplici, incerta, & generali, vt quia quis fateretur commisisse homicidium, non expressa persona occisa, talis enim confessio non sufficit ad torquendum, ita Bal. Foller. Mascar. Menoch. Paris de Put. & alij, relati à Farin. *quæst.*82. *num.* 29. At si in confessione extraiudiciali contineatur delictum certum, & certa persona; vt si confitens dixisset; occidi Titium; licet non enarrauerit locum, tempus, & alias circunstantias, ad torquendum talis extraiudicialis confessio satis esset, vt censet Farin. *num.*30. dicens hanc se credere veriorem, & inducens fauentes huic sententiæ Alberic. Boss. Butr. Gomez. Iacob. de Aren. Piguer. & Tind.: Sed horum opinio non de facili in praxi sequenda videtur, cum plurimi DD. grauissimi à Farin. relati *num.* 29. contradicant, innuentes quod ad hoc vt dicta confessio sufficiat ad torturam, debeat in ea exprimi locus, & tempus.

Inuerisimili.

21. Limitatur secundò Regula 2. in confessione extraiudiciali inuerisimili, & non probabili, quæ non sufficit ad torquendum, secundum Bertaz. Blanc. Brun. Ias. Mascar. Menoch. & Farin. alios etiam inducens *quæst.* 82. *num.* 33. qui *num.* 35. testatur de magis communi.

Calore iracundiæ vel per lasciuiam.

22. Limitatur tertiò Regula 2. in confessione extraiudiciali calore iracundiæ, ioco, vel per lasciuiam emanata, quæ non facit inditium ad torturam, ita Bertaz. Foller. Menoch. & Farin. *quæst.* 82. *num.* 36. & 37.; quę tamen per confitentem sunt probanda, secundum Bero. & Far. *n.*36.

Per metũ.

23. Limitatur quartò Regula 2. in confessione extraiudiciali extorta per metum, per minas, vel per suasiones aduersarij, vel veri delinquentis, vt se ab inditijs contra ipsum existentibus exoneret, quæ non facit inditium ad torturam, vt aiunt Foller. & Farin. *q.*82. *n.*38.

In Ecclesiasticis.

24. Limitatur quintò Regula 2. in Clericis, & Religiosis, qui non videntur torquendi ex confessione extra-

extraiudiciali, nisi cum ea concurrat infamatio, vel aliqua alia inditia, de quibus vide Farin. *q.* 82. *n.* 39.*cum duobus sequen. & q.*41.*n.*78. *& sequentibus*.

25. Limitatur sextò Regula 2. vt confessio extraiudicialis, sicut etiam confessio facta coram Iudice incompetente, dum ciuiliter agitur non faciat inditium ad torturam, Abb. Aret. Fely. & Mant. *in c. at si Clerici de iudic. & est tex. in c. olim de rescript.* & ibi Abb. Butr. Fely. & alij, & subscribunt Foller. & Farin. *q.*82. *n.*42. vbi ait, quod licet talis confessio non minus probet quam in criminalibus, & verè faciat inditium, non tamen ad torturam, cum quando ciuiliter agitur ad torturam non deueniatur.

Dum ciuiliter agitur, vel dū confessio est coram incompetente.

26. Limitatur septimò Regula 2. in confessione extraiudiciali ad aliuin effectum, & finem, & sic incidenter emanata, quæ inditium ad torturam non facit, secundum Carer. fauent Foller. & Farin. *quaest.* 81. *num.* 228. licet Alex. contra teneat.

Incidenter emanata.

27. Limitatur octauò Regula 2. vt confessio extraiudicialis debeat esse probata concludenter per duos testes, aliàs non faceret inditium ad torturam, Bero. (qui reddit rationem, quia inditium remotum debet probari per duos testes) Alberic. Alex. Bar. Bertaz. Cason. Folier. Mascar. Menoch. Paris. Viui. et Farin. qui de communi *quaest.* 82. *num.* 44.; Nec sufficiunt duo singulares, sed debent esse contestes secundum Bursat. Carer. Foller. Viui. & Farin. *q.*82. *n.*45. *& q.* 64. *num.* 45. vbi citat Bero. Marsil. & alios; Et huiusmodi contestes, necesse est, vt idonei, & legales sint, vt aiunt Bero. & Farin. *quaest.* 82. *num.* 46.; Et etiam rogati, ita vt non sufficiat, quod fortuito audierint, secundum gl. *in cap. de his* 3. *quaest.* 9. per quam gl. hoc esse mirabile dictum ad elidendum inditium ex confessione extraiudiciali, dixit Bero. in *c. at si Clerici nu.* 136. *de iudic.*; & ab hac opinione non videtur ipse recedere; Et Farin. *quaest.*82. *num.*47. ait, huic doctrinæ contradictorem non reperisse, quamuis apud Iudices non reperiatur in praxi.

Non probata per cōtestes.

28. De materia huius q. latè Farin. *q.*82.

De tacitis quibusdam Rei confessionibus, & quam probationem illæ contra ipsum faciant, Quæst. 85.

1. IN *proximis duabus præcedentibus quæstionibus*, de Rei expressis actum est confessionib. *in hac* de tacitis est agendum.

2. Regula 1. sit. Ex generali consuetudine totius Italiæ (quicquid sit de iure) proculdubio proceditur contra Reum absentem, & ex contumacia habetur pro confesso, bannitur, & damnatur, etiam ad mortem, vt attestatur Alberic. Gandi. Vitalin. & alij omnes Criminalistæ, & est opinio communissima, ita Clar. §. *fin. quaest.*44. *vers. licet*; vbi ait, idem ferè obseruari in Gallia, & in Hispania; de quibus obseruantijs testes sunt DD. relati *ibidem* à Clar.; Et in conformitate ad has obseruantias, *in Constitutionibus Marchiæ*, vigentibus

De consuetudine cōtumax habetur pro confesso, & condemnatur.

tibus in toto statu Ecclesiæ, *lib. 10. cap. 4.* Statuitur; quod Reus contumax pro confesso habeatur. Plures alios testantes de communi, & de generali consuetudine in fauorem huius Regulæ, refert pariter, & sequitur Chart. & istis adheret Farin. *q. 11. num. 3.* qui Chart. inducit.

Quid de iure Canonico, & Ciuili.

3. Dixi in Regula quicquid sit de iure; Quia de iure Canonico, non potest Reus absens pro delicto condemnari, lite non contestata, Abb. qui testatur de communi, & Clar. *quæst. 44. §. fin. vers. 1.* Similiter nec de iure Ciuili absens pro delicto damnari potest, est communis opinio, de qua testantur Bald. Boss. Gomez, & Clar. *ibidem*; Vbi limitat, vt hoc procedat, quando pro crimine venit imponenda pœna corporis afflictiua, si verò pœna esset relegationis, vel mitior, de iure communi posset absens condemnari, seruatis seruandis, & inducit Bal. & Saly. testantes de communi. In proposito Baiar. *ad Clar. vbi sup. num. 2.* affert aliquas fallentias, & dicit videndum esse Marian. Socin. *in c. qualiter, & quando num. 927. cum seq. de accus.* vbi diffusè tractat, quid sit dicendum de iure Ciuili, & Canonico.

Ratio consuetudinis.

4. Nec alicui mirum videatur, ex consuetudine, contumacem banniri, & ad mortem damnari, cum ficta confessio ex contumacia resultans inducat legitimam, concludentem, & liquidissimam delicti probationem, secundum Ang. Bar. Bertaz. Bonacos. Foller. & alios citatos à Far. ita sentiente *q. 11, n. 97.*; licet enim hæc sit ficta confessio, veræ nihilominus æquiparatur, saltem quoad effectum; paria enim sunt verè, & ore proprio in iudicio quem confessum esse, & legitime pro confesso haberi, ita Aret. Bal. Chart. Foller. Marsil. & Far. *n. 97.*

Quæ seruatur etiã in foro Ecclesiastico.

5. Ampliatur 1. Regula 1. vt ea sit in obseruantia non solum in foro seculari, sed etiam in Ecclesiastico, in quo contumaz citatus non comparens excommunicatur, ita Foller. quem citat, & sequitur Clar. *q. 44. vers. licet:* & dum excommunicatus ita perseuerat per annum, habetur pro confesso, & conuicto de crimine, de quo imputatur, Ric. & Clar. *ibidem* testificans de communi.

Contumax absẽs non condemnatur sine debitis citationibus, & post bannum.

6. Limitatur primò Regula 1. vt non sit deueniendum ad sententiam contra absentem contumacem, nisi iuxta consuetudinem loci processus, citationes præmittantur, ita Clar. *vers. item quæro in fi.*; Et præsertim in prolatione sententiæ contumax citari debet, secundum consuetudinem status Ecclesiastici de qua testis est Farin. *q. 11. num. 44. vers. nec prætermittendum*, quicquid alij aliter sentiant. Et vlterius non est condemnandus absens contumax, nisi prius ponatur in banno, aliàs condemnatio esset nulla, vt pluribus demonstrat esse verissimum, tum de iure communi, tum vigore Constit. Marchiæ, Chart. *de execut. sent. c. 1. num. 426. & seq.* & subscribit Far. *n. 45.*

7. Limitatur secundò Regula

Nec non post declaratoriam, &c.

1. vt Reus contumax pro confesso non habeatur ipso iure, & ideo super hoc sententia ferenda est, secundum gl. Abb. & Marian. *inc. 2. de confess. in 6.* Castren. Chart. Marsi. Tiraq. plures concordantes inducens, & Farin. *q. 11. n. 102. vers. licet;* Saltem sententia declaratoria, quæ etiam requireretur, quamuis ipso facto Reus pro confesso haberetur, Bar. Chart. Io. Andr. & plures alij, quos sequitur Farin. *ibidem vers. & in omnem*, vbi cum Gabr. testatur de communi.

Constito de corpore delicti, & de contumacia in actis, eš debitis inditijs.

8. Limitatur tertiò Regula 1. vt nō deueniatur ad sententiam contumacis, nisi prius constet de corpore delicti in actis, & etiam de contumacia, secundum Bal. Marsil. & Droghum ad Clar. *in §. fin. q. 44. n. 67.*; Et nisi similiter in actis adsint sufficientia inditia ad transmittendam Reo inquisitionem, ad hoc vt tanquam contumax, sine alijs probationibus condemnari possit, ita (quicquid sit de iure) vniuersaliter practicatur, & de hac praxi testatur Guido de Suz.; & in hoc, secundum Clar. *q. 44. vers. quæro nunquid*, non videtur aliquo modo hæsitandum; Præsertim stante *Bulla Pij V. sub datum Romæ idibus Septembris* 1571. in qua (vt refert Farin. *q. 11. n. 97.*) declaratur, probationes sufficientes ad absentem condemnandum, esse legitima inditia ad inquirendum; hæc sunt verba Bullæ. (*Si tamen legitimis præcedentibus inditijs ad inquirendum promulgatæ fuerint.*) Et vigore huius Bullæ, cuius verba clara sunt, hoc etiam aperte scripsit Chart. & iterum Farin. *quæst. 11. n. 16. vers. prima tamen, & vers. aduerte secundo.*

Quid si Iudici constet de Rei innocentia.

9. Limitatur quartò Regula 1. vt non possit damnari contumax, vbi Iudici constat de eius innocentia, & multo minus contra ipsum sententia exequi possit, sed hunc Iudex liberum, & absolutum dimittere debet, consulto tamen Principe, & non aliàs, *per tex. in l. 1. §. si quis vltro*, vbi præsertim Marsil. *ff. de quæstion.* Carer. Foller. Boss. alios referens, & hoc nullam habere difficultatem, ait Farin. *q. 11. n. 2.*

An contumax admittatur ad docendum de sua innocentia.

10. Limitatur quintò Regula 1. vt si Reus condemnatus in contumacia compareat, & exhibeat se probaturum contrarium eius, quod in sententia contra eum lata continetur, admittendus sit ab eodem Iudice, qui sententiam tulit, ita dixerunt Alex. Ang. Castren. Dec. Ias. & Saly. *in l. 2. per illum tex. C. qui testam. face. poss.* Corn. qui testatur de communi, Bal. Chart. & Farin. ad saturitatem concordantes cumulans *quæst. 11. num. 6.*; qui *vsque ad numerum* 11. inclusiuè adducit in comprobationem sex validas, & bene probatas rationes, *& in sequentibus* inducit multa ad oppositum, eaq; dilucidè soluit, postquam, pro hac limitatione *n. 12. vers. quid dicendum*, testatus fuit de veriori, et communiori.

11. Sublimita quintam limitationem, quando statutum aliter mādaret, quo casu Iudex non posset admittere contumacem ad docendum de sua innocentia per contrarias probationes, secundū Bal. Foll. Menoch.

Menoch. & alios citatos à Chart. & Tiraq. quos refert, & sequitur Farin. q. 11. n. 14.; Sicut statuitur, vt hoc seruetur, nisi habeatur specialis gratia à Signatura Papæ, *in citata Bulla Pij V.* & in alia *Pij IV.* 12. *Kal. Iunij anno eius 6.* de quibus Farin. n. 14.

Quid si cōtumax ante sententiam compareat.

12. Limitatur sexto Regula 1. vt absens, & contumax, pro confesso habitus, & declaratus, si ante sententiam diffinitiuam condemnationis compareat, censeatur purgata mora, cuncta euanescant, omniaq; præcedentia acta in vim simplicis citationis resoluātur, & Reus audiatur, ita Ang. de Malef. Bonacos. Boss. Clar. Natta, & Farin. *qu. 11. n. 3. vers. præmitto quarto.*

13. De materia omnium, quæ vsque huc de hac tractatui q. latè Chart. *de execut. sent. c. 1.* Clar. *§. fin. q. 44.* & Farin. *q. 11.*

Reus legitime interrogatus nolens respondere, vel respōdens obscurè, recusans iurare, vel se defendere, potest damnari ex tacita confessione.

14. Regula 2. fit. Reus iuridicè interrogatus, nolens sine iusta causa respondere, habetur pro cōfesso, vel negante, prout suum respicit incommodū, secūdum Foller. Mille. & Chart. *in praxi inter. Reorum lib. 2. c. 2. n. 8.* ratio est, quia est contumax, vt notat Specul. *tit. de contumac. §. primo in princ.*; & est *tex. in l. de ætate §. qui tacuit ff. de interrogat. act.* Imò secundum eundē Spec. *nu. 1.* etiam ille est contumax, qui obscurè respondet, argumento *c. fi. de iuram. calum.*; Et idem dicit de eo, qui iurare, vel se defendere nō vult; Et quia contumax habetur pro confesso, & vt talis, est damnandus, iuxta tradita in hac *q. n. 2.* & not. Megal. *in praxi crim. Canon. c. 7. n. 26.*; In omnibus istis casibus poterit Reus damnari ex tacita confessione.

In ciuilib. verū. at in criminalibus torquetur.

15. Limita omnia adnotata in Regula 2. vt procedāt in ciuilibus, non in criminalibus secundum Bertran. Socin. & Chart. *vbi sup. nu. 9.*; In criminalibus enim taciturnitas inditium tantum facit ad torturam, vt tenent, Carrer. & Chart. *ibidem.*

An petens veniā coram Iudice videatur fateri delictum.

16. Regula 3. fit. Reus petens delicti veniam iudicialiter, & solemniter coram Iudice, videtur fateri delictum; Secus si veniam peteret coram Iudice priuatim, & extraiudicialiter; Hanc doctrinam esse de mente DD. dixit Gigas, & subscribit Clar. *§. fi. q. 49. in fi.* cum quibus concordant, Anan. Mascard. Roman. & Baiar. *ad Clar. ibidem num. 68.*; Item Guaz. *defen. 32. c. 15. n. 2.*; Sed Farin. *q. 5. num. 25. vers. si verò*, tunc existimat verum iudicialiter, & solemniter coram Iudice veniam petētem videri delictum fateri, quando supplicatio, & petitio veniæ est in causa, de iure non transigibili, citans Abb. Butr. Cardin. Hostien. & Io. Andr. cum alijs; Exemplificas *n. 13.* in crimine lęsæ Maiestatis, in hæresi, in raptu virginum, & in similibus criminibus non transigibilibus.

Vel producens gratiam.

17. Quod dictum est in Regula 3. de Reo petente veniam, idem putant dicendum Gram. & Neuiz. quos refert, Baiar. *ad Clar. dicto n. 68.* in producente gratiam; talis enim secundum eosdem censetur delictum fateri.

Seu submittens se gratiæ, & misericordiæ.

18. Sed quid dicendum de Reo submittente se gratiæ, & misericordiæ curiæ, & Iudicis? Proposita do-

ta doctrina supra proximè Gram. & Neuiz. videtur fauere, quod huiusmodi Reus delictum fateri censeatur cum obtenta gratia à Reo, si ipsemet eam producat, (secundũ eos) delictum fateri existimetur. At verius censeo, quod Reus se gratię submittens, & misericordiæ curiæ, & Iudicis, per hoc delictum non fateatur, saltem vt possit condemnari, vt tenuerunt Ang. & alij DD. *in l. fin. ff. de prætor. stipul. per tex. in c. veniẽs & in c. sane, de renunc.* necnon Alex. Guido Papæ, Io. Andr. de Nigr. Menoch. & Bai. *ad Clar. q. 49. n. 68.*; Addens cum citatis ab eo DD. quod propterea, si Iudex nolit isto casu gratiam facere, & misericordiam, debet Reum in pristinum statum restituere, quia illa submissio intelligitur facta sub conditione; Si fiat gratia, arbitrio boni viri, & quod aliàs non noceat; fauent Franc. Marci, & Guiotius post *dictum numerum 68.*; Dum dicunt; Quod qui gratiæ Principis se submittit, non videtur iuri suo renunciare.

An habeatur pro confesso Reus carcerẽ frangens, vel aufugiẽs, remissiue.

19. Superesset hic agere; An aufugiens e carceribus Reus sine fractura, vel cum fractura, vel carceres frangens, & non aufugiens, habeatur pro confesso; sed de hoc actum est *sup. q. 79. n. 22. & 23.*

De Reo conuicto, Quæst. 86.

1 POstquam egimus de Reo cõfesso; cum frequenter eueniat, vt Reus neget delicta commissa; & de illis conuincatur; operepretium erit, hic de Reo conuicto pertractare.

2. Præmitto Reum tribus modis dici conuictum, primo testibus, secundò inditijs indubitatis, tertio instrumentis, vt est *tex.* bene probans, *in l. sciant cuncti* & ibi Bald. & Salyc. *in summario C. de probat.* & not. Farin. *q. 84. in princ.* — Tripliciter dicitur Reus cõuictus.

3. Regula 1. sit; Reus non solum in ciuilibus, sed etiam in criminalibus sufficienter conuictus dicitur, & condemnationi est obnoxius per duos testes contestes, ita Archid. Clar. Dec. Mascar. Viui. & Farin. alios etiam citans, *q. 63. n. 233.*; cõcordant Bal. Castrẽs. Saly. & Baiar. *ad Clar. q. 66. n. 3.* Duo enim testes in quacunque causa sufficiunt ad perfectam inducendam probationem *c. in omni negotio, de testibus*, Bertaz. Butr. Mascar. & Farin. cum alijs ab eo relatis *n. 232.* Qui autem dicantur contestes dixi supra *q. 54. n. 6.* Nota; Vti DD. etiam his terminis semiplene conuictus, vt Clar. *q. 62. post princ.* sed de tali conuicto hic non loquor. — Duobus cõtestib. Reus conuincitur, & damnatur.

4. Ampliatur Regula 1. Vt per duos cõtestes conuictus, nõ aliter cõdemnari possit, ac si esset confessus *l. qui sententia*, & ibi *DD. C. de custod. Reor. c. at si Clerici*, vbi Bero. Dec. & communiter omnes *de iudic.* Quod adeo verum est, vt conuictus, sicut confessus pœna ordinaria puniri possit, *d. c. at si Clerici, vers. si verò & ibi* Abb. Arer. Butr. Bero. Dec. Mant. & Zabar.; Concordant Boss. Clar. qui testantur de communi, Chart. Conrad. & Farin. *q. 81. n. 2.* vbi alios DD. & iura inducit. — Acsi esset cõfessus.

5. Declaro hanc Ampliationem, vt de iure Ciuili, quocunque modo pro-

Pœna infligenda conuicto, de iure Ciuili, & de iure Canonico.

procedatur, conuicto per duos testes, ordinaria pæna imponatur; At de iure Canonico, dum proceditur per viam accusationis, ordinaria pæna conuicto infligitur; Si verò per viam inquisitionis, non ordinaria, sed mitior arbitrio Iudicis imponenda pœna est, ita Decian. Marian. Socin. Menoch. & Far. hos sequens *q.81. n. 2. vers. & nihilominus*.

Quot testes côuincant dum probans contra se iuris præsumptionẽ habet.

6. Limitatur primo Regula 1. vt non procedat, quando ageretur de probando aliquid, quod haberet contra se iuris præsumptionem, tũc enim requirerentur, vel cõtestes tres, vel saltem duo, qui essent viri præstãtes, ac omni exceptione maiores, secundum Ayni. Bar. Dec. Mascar. Menoch. Specul. & Farin. alios etiam inducens *q.63. n.240*.

Quæ requirantur, vt duo contestes conuincant.

7. Limitatur secundo Regula 1. vt non dicatur quis conuictus plenè per duos contestes, nisi illi sint iurati, de visu, seu auditu proprio factum deponentes, idonei, et omni exceptione maiores, *l. vbi numerus ff de testibus, c. in omni negotio, eodem tit.* et est communis DD.

Plures requiruntur in voluntatibus vltimis.

8. Limitatur tertio Regula 1. vt non procedat in vltimis voluntatibus, & in quibusdam alijs casibus, parum ad nos facientibus, relatis à Farin. *vbi supra vsque in fin. quæstionis*.

In inditijs indubitatis an conuincatur Reus, torqueatur, vel cõdemnetur.

9. Regula 2. sit. Conuictus dicitur Reus, qui inditijs indubitatis grauatus reperitur, *l.2. C. quorum appellatio*, ibi Argumentis conuictus, Bero. Dec. et Mant. *in c. at si Clerici de iudic.*; Vnde ex talibus inditijs potest Reus criminaliter condemnari, Alberic. Bald. Bart. et gl. *in l. fin. C. de probat.* Abb. Boss. Boer. Clar. Menoch. qui testatur de communi, et plures alij relati à Farin. *q.86. n.55*.

10. Sed quia permulti grauissimi DD. sustinent, tutius esse, in casu Regulæ, Reum torquere, inter quos non pauci testantur de communi, relati à Farin. *q.63. nu. 57.*; Concludit idem Doctor *n.58.* in Iudicis esse arbitrio, talem Reum, vel torquere, vel condemnare; et hanc ait esse veritatem in praxi amplexatam; consentiunt Capic. Gram. Ioseph Ludou. et iterum Far. *n.64.*; Qui hoc dicit procedere in prçsumptionibus iuris tantum, ita *n.66.* vbi alios remissiuè citat; Cum in præsumptionibus iuris, et de iure, non ad torturam, sed ad condemnationem deueniendum sit, Farin. *ibidem*. De his actum est *supra q.74.* Quando vero præsumptiones coniungantur ad conuincendum, et plenam probationem faciendam, vide *supra q.75.*; Tractatum verò de inditijs habes *sup. à q. 61. vsq. ad q. 71.*; Et quia in citatis locis, hæc sufficienter tractata sunt, hic superfluum esset repetere.

Instrumentum factũ de consensu Rei, delictum probat.

11. Regula 3. sit. Instrumentum celebratum, et rogatum à Notario ad instantiam, seu de mandato, vel de consensu Rei, delictum probat, Abb. *in c. cum in Ecclesijs, & ibi* Fely. et Zabar. *de maior. & obed.* Io. Andr. Iacob. de Aren. et Farin. cum alijs ab ipso relatis *q. 84. n.21*.

Exemplificatur vsq; ad numerum 22.

12. Accipe plurimas declarationes, siue exemplificationes.

13. Declaratur primo Regula 3. vt præsertim delictum probetur per scripturam, seu instrumentum, quan-

quando talis scriptura, seu instrumentum est de se crimen, habetque de se intrinsecum delictũ, Abb. *in dicto c. cum in Ecclesiis*, vbi etiam Anan. Felyn. Imol. & Zabar. *de maior. & obed.* Bart. Mascar. Salyc. qui exemplificat, quando ipsa confectio instrumenti est delictum; Dummodo, si negetur confectio, probetur; Et etiam exemplificat in delictis, quæ contrahendo committuntur, Bal. qui facit conclusionem generalem, quod scriptura, & instrumentum probant delictum, quando illud committitur scribendo, Bero. Salyc. & Farin. qui plura iura, & alios DD. inducit *quæst.* 84. *num.* 7.

14. Declaratur secundo Regula 3. vt procedat in delicto conspirationis, seu coniurationis factæ contra Principem, vel alium, de qua confectum sit instrumentum, vel alia scriptura, ita Abb. Anan. Fely. & Zabar. *in c. cum in Ecclesiis, de maiorit. & obed.* Boss. Cyn. Decian. Mascard. & Farin. *q.* 84. *n.* 11.

15. Declaratur tertio Regula 3. vt crimen falsi probetur per instrumentum, ita Fulgos. qui ponit exemplum, in vendente rem duobus separatim, qui falsi tenetur, &c. Bal. qui dicit maleficium proprobari per instrumentum quando agitur de falso instrumento, vel de falso testimonio: Similiter, dum delictum committitur scribendo, probatur per instrumentum, seu aliam scripturam, prout est falsa, secundum Bero. Io. And. Mascar. & Far. *q.* 84. *n.* 13.

16. Declaratur quartò Regula 3. vt periuriũ probetur per instrumẽtum, & scriptura, ita Io. Andr. & Bero. qui ait, quod ad conuincendũ aliquẽ de periurio, scripturę possunt inuicem coniungi; puta instrumentum, in quo Reus iurauit, & scriptura, in qua iuramento contrauenit, & hos sequitur Farin. *q.* 84. *n.* 15. Hanc declarationem tenuerunt et Abb. & Bal. *in c. cum in Ecclesiis, de maiorit. & obed.* vbi Abb. exemplificat in Reo, qui contraria ad positiones respondit, tunc enim probatur periurium ex lectura responsionum; Et cum hoc exemplum spectet ad acta iudicij, & instrumentum fori; Addo generaliter; Quod instrumentum fori, prout est instrumentum confessionis factæ in iudicio, vel instrumentum sententiæ condemnatoriæ plenè probat, cum in hoc Notarius fidem faciat eorum, quæ sunt in actis, Bal. Fely. Mascar. Saly. & Far. *n.* 23. qui alios etiam citans, ait, hoc non habere difficultatem.

18. Declaratur quintò Regula 3. vt per scripturam probentur crimina vsurarum, & etiam hæresis; Clar. Mascar. & Farin. *q.* 84. *n.* 12. & 16.

19. Declaratur sextò Regula 3. vt procedat etiam in scriptura priuata, quæ delictum probat, quando est scripta à delinquente, vel ipso volente, Bar. Gig. & Mascar.; qui dicunt, quod per epistolam priuatam probatur delictum, quod committitur promittendo, vel contrahendo; Seu addit Franc. Marci, quando in ea aliquid illicitum continetur; Fely. & Mascar. qui dicunt, quod scriptura priuata probat contra scribentem receptionem

nem vsuratum, & sequitur omnes præcitatos Farin. *qu.* 84. *num.* 19. Item in publico exactore (& in alijs) in his, quæ ad proprium officium pertinent, eius scriptura probat indebitam exactionem; Aliàs si non ad proprium officium pertineret, probaret tantum, vt extraiudicialis confessio; Vt si quis scribat se fecisse homicidium, ita distingunt Bal. & Far. *n.* 20.; Et hęc distinctio fit loco limitationis totius huius declarationis.

20. Declaratur septimo Regula 3. vt in omni casu delictum probetur per instrumentum, quando non agitur de præiudicio alicuius, vel de præiudicio leui, Bero. *in c. at si Clerici de iudic.* Bal. Fely. Imol. Innoc. & Farin. *q.* 84. *n.* 24.

21. Declaratur octauo Regula 3. vt cadaueris visitatio cum vulneribus reperti, probetur per instrumentum Notarij habentis à Iudice mādatum de cadauere visitando, Felyn. Bal. Marsil. qui alios citat, Mascar. & Farin. *n.* 30.

22. Declaratur nono Ragula 3. vt licet aliquando instrumentum non probet delictum directè, illud tamen probet multoties indirectè, coadiuuando alias probationes; puta quando ageretur de probando adulterium, & quis produceret instrumentū matrimonij illius mulieris, cum qua pretenderetur adulterium commissum; vel si ad probandum damnum datum in vinea mea, producerem instrumentum emptionis dictæ vineæ, *gl. in l. contra negantem, & ibi* Alberic. Bald. Cyn. & Fulgos. *C. ad leg. Aquil. Bar. & Saly. in l. fin. C. de probat.* Felyn. Mascard. & Farin. *quæst.* 84. *n.* 33.

23 Limitatur primo Regula 3. vt instrumentum, & scriptura delictum non probet, dum pœnam corporalem crimen meretur, secūdum Abb. Fely. & Zabar. *in c. cum in Ecclesiis, de maior. & obed.* Gig. Mascar. & Far. *n.* 22.

24. Limitatur secundo Regulà 3. vt non probet instrumentū quandocūq; agitur de pœna imponenda pro delicto, & sic dum agitur criminaliter, ita Masc. Curt. iun. & Farin. *q.* 84. *n.* 5. vbi ait hoc esse de mente omnium in proxima sequēti limitatione citandorum; Sublimitando tamen *vt hic supra in declarationibus.* Limitatur triplicitet Regula.

25. Limitatur tertio Regula 3. vt regulariter instrumētum non probet plenè delictum, sed faciat aliquam præsumptionem, & adminiculum, vt tenent Boic. & Zabar. *in c. cum in Ecclesiis de maior. & obed.* Gig. & Far. *q.* 84. *n.* 35.; Bald. qui testatur de communi *in l. fin.* & ibi Bar. & Cyn. qui testatur de verissima opinione *C. de probat.* Abb. Butr. Fely. & Imol. *in dicto c. in Ecclesiis* Bero. qui etiam testis est de communi, Dyn. Gand. & Clar. *in §. fin. q.* 54. *in princ.* vbi dicit hoc seruari pro Euangelio, Alex. Masc. & Far. ad saturitatem concordantes citans, *n.* 1. reddens de hoc rationes *n.* 2. Et hinc est, quod quamuis delictū esset commissum in præsentia Notarij, non probaretur per instrumentum desuper ab ipso confectū, ita Bal. & Cyn. *in l. fin. C. de probat.* Bart. Franc. Io. Andr. & Farin. *n* 3. Sublimita vero hanc limitationem

iuxta tradita hic supra in declarationibus tertiæ Regulæ.

26. De materia huius tertiæ Regulæ, declarationibus, & limitationibus, agit Far. diffuse q.84. per totam.

Quando Rei delictum dicatur notorium; Et quo modo in notorio procedendum sit,
Quæst. 87.

Reus dicitur conuictus per viam notorij.

1 CVm Reus non modo tribus *in præcedenti q.* explicatis modis, sed vlterius alio modo conuictus dicatur, nempe per viam notorij, secundum Boss. *in tit. de conuictis n.5. & in tit. quomodo procedatur in crimine notorio, n.4. &* 7.; Ideo hic, de hoc quarto modo, quo Reus conuictus censetur, idest, de notorio agendum est.

Notoriũ iuris.

2. Præmitto, quod hic non agitur de notorio iuris; quod est omne id, quod constat in actis, acta enim faciunt rem notoriam iuris; vt quando aliquid constat in actis ex probatione testium, ex instrumentis, ex confessione Rei, seu ex sententia, de quibus Far. *q.21. à n.* 14. *vsque ad* 37.; Et ego de singulis, suis locis; hoc enim impropriè est notorium; Sed hic tractatur de notorio facti, quod propriè, & strictè notorium dicitur, secundum Abb. *in c. dudum de elect.* Butr. Conrad. & Far. *n.*11. Et circa hoc facti notorium, duæ Regulæ formandæ sunt, responsiuæ ad duo capita in proposito titulo q.

Delictum notoriũ quod dicatur.

3. Regula 1. sit, Rei delictum notorium propriè dicitur, quando coram toto populo, vel eius maiori parte gestum est; ita Cyn. quem sequitur Clar. *in §. fin. quæst. 9. in princ.* Foller. Gomez, Menoch. & Farin. *q.21. n.41.*; Taliter, vt nulla possit tergiuersatione celari, aut negari, Archid. Bar. Butr. Socin. & Conrad. *in praxi tit. de notor. crim. n.6. &* 8. Mascard. Mille. & Farin. *num.* 11.; qui *num.* 47. ait, hanc Regulam esse secũdum doctrinam magis communem.

Diuersimode declarãt notorium Doctores.

4. Non desunt tamen circa hanc Regulã 1. plurimi DD. diuersimodè opinãtes; Quidam .n. dixerunt, ad notorium facti requiri, & sufficere testimonium, & scientiam maioris, alij autem totius viciniæ, Ciuitatis, vel Prouinciæ, secundum quod factum respicit, viciniam, Ciuitatem, vel Prouinciam, ita Butr. Capra, & Farin. *quæst.*21. *num.* 45. Alij non respicientes ad quantitatem totius, vel maioris partis populi, tenuerunt factum, seu delictum perpetratum coram decem personis, & de quo decem testes deponant de certa scientia, posse dici notorium, secus si minor sit numerus personarum, hi sunt Conrad. Cyn. Felyn. Foller. Ias. Menoch. Salyc. & alij relati à Farin. *num.* 47. Alij simpliciter asseruerunt, ex multitudine videntium, & testium, induci notorium. Alij contenti fuerunt numero septem; Alij trium testium, ad notorium constituendum; Et horum opiniones recenset Masc. *de probat. lib. 2. conclus.* 1101. *n.*17. Alij requirunt ad hoc vt quid notorium dicatur, non solum quantitatem adstantium, sed etiam qualitatem loci publici, vbi factum

ctum fuit perpetratum, sic Butr. Calderin. & Io. Andr. *in c. vestra, de cohabit. Cler. & mulier.* Archid. Bal. Mille. & Farin. *num.* 55.; Vnde secundum hos DD. gestum in domo non dicitur notorium; consentiunt Foller. & Mascard. relati à Farin. *num.* 56. Vlterius secundum quamplurimos requiritur qualitas temporis, & ideo aiunt, factum de nocte, non posse transire in notorium, ita Bald. & Specul. *in l. ciues, ad fin. de accusat.* Capra, Foller. & Farin. *num.* 57. & 58.; Nisi, secundum Capram, loqueremur de sono campanæ, vel quid simile, quod etiam de nocte benè potest in notorium transire.

5. Animaduerte hic, quod cum Iudicis arbitrio remittatur, quando quid notorium dicatur, secundum Abb. Bald. Bart. Menoch. Specul. Farin. & alios ab eo relatos *quæst.* 21. *num.* 48. Propterea stante proposita proximè diuersitate opinionum super numero personarum facientium notorium, & quod à Iure hoc determinatum non sit, Iudicis arbitrio totum remittitur, vt tenuerunt proximè citati DD., post quos ita expresè senserunt Gomez, & Masc. & est opinio communis teste Far. *n.* 48.

An delictum sit notoriũ, Iudicis remittitur arbitrio.

6. Nota in hoc loco obiter; Notorium differre à manifesto, cum manifestum dicatur, quod publicè pluribus patet, non autem omnibus, aut maiori parti secundum Alex. Bart. & Ias. *in l. si verò §. qui pro rei ff. qui satisd. cogan.* Abb. & Farin. *num.* 4. At aliquando in iure, hæc vox notorium refertur ad manifestum, euidens, publicum, notum, indubitatum, & liquidum, ita Butr. Conrad. Mille. & Farin. qui alios etiam concordantes inducit *num.* 5.; inter quos Capra ait, quod econtra manifestum in genere, & largo modo sumptum; aliquando sumitur in iure pro eo, quod est notorium facti permanentis, vt *in cap. manifesta* 2. *quæst.* 1.; aliquando pro notorio facti transeuntis, vt *in cap. quia suspecti* 3. *quæst.* 5. Qui plura de manifesto videre voluerit, & in quibus à notorio differat, adeat Mascar. *de probat. lib.* 2. *conclus.* 1024. *per totam*, vbi optime materiam hanc pertractat manifesti.

De significatione harũ vocum, notorium, manifestum euidens, publicum, &c.

7. Ampliatur Regula 1. vt crimen dicatur notorium, quamuis non appareat, qualitates delicti esse notorias, idest, quod nulla excusatio, seu defensio competat aduersus illud; ex. gr. dum non apparet, homicidium non esse factum ad defensionem; Vel quod occisus non poterat impune occidi, & his similia; Dummodo constet de ipso delicto principali, ita Foller. *in praxi crimin. in ver. Item quod commisit crimen notorium num.* 25. Vbi de hoc reddens rationem, ait; Attendi enim debet regulariter natura facti; Et sic, si factum de sui natura arguit maleficium, erit maleficium notorium; Sicut econtra, dum factum notorium est de sui natura bonum, erit, & notorium bonum, non attentis circum-

Factum de sui natura malum notoriũ malũ est, non attẽtis circũstantijs.

Quid econtra in facto de se bono.

Rr 2

circumstantijs extrinsecis, & accidentalibus, an notoriæ sint; factum namque ponderandum est, non secundum accidentia, sed secundum naturam, & cursum ipsius, iuxta *l. 1. C. ad leg. Cornel. de Sicar.*; opinionem Foller. sequuntur Capra, & Farin. *quæst.* 21. *num.* 51. Et hinc est, quod si probato delicto notorio, delinquens aliquas circumstantias, seu qualitates excusantes alleget, notorium non offuscatur, sed allegans ad eas probandas admitti debet, Butr. Mille. & Farin. *n.* 51.

Sed contra.

8. Contra hanc Ampliationem tenuit Clar. *§. fin. quæst.* 9. *vers. sed aduerte*, nempe non sufficere notorium esse delictum, nisi notoriæ sint etiam qualitates delicti, ita vt nulla defensio, & excusatio competat Reo, aliàs delictum non dici notorium; & ait hanc opinionem testibus Colleg. Florent. & Torto, omnium esse conclusionem. Sed secundum Farin. *d. n.* 51. proposita Ampliatio verior est.

In notorijs ordo iuris non seruatur.

9. Regula 2. sit. In notorijs criminibus ordo iuris non seruatur, Bald. Boss. Butr. Clar. Foller. Marsil. Menoch. & Farin. *quæst.* 21. *nu.* 60. vbi alios concordantes inducit, & citat plura iura.

Non requiritur libellus, nec accusatio, neque litis contestatio, seu alia solemnitas ordinis, &c.

10. Ampliatur; seu declaratur primo Regula 2. vt in notorijs non sit necessarius libellus, nec accusatio, Farin. *quæst.* 21. *num.* 62. vbi ab saturitatem cumulat DD. & testatur de communi. Nec requiritur litis contestatio, iuramentum calumniæ, seu quæuis alia solemnitas respiciens ordinem iuris. Abb. Foller. Menoch. & Farin. alios inducens, & testans de communi *num.* 65. Regulariter tamen citatio, præsertim ad sententiam, & defensiones necessariæ sunt, vt solide probat Farin. *à nu.* 66. *vsque ad* 78.

Nec probatione indiget.

11. Ampliatur secundo Regula 2. vt delictum facti notorij probatione non indigeat, Bald. Bart. Butr. Mascard. & Farin. plurimos concordantes citans *qu.* 21. *n.* 79. *& seq.*

In continuis, & permanẽtibus, secus in transeuntibus factis.

12. Limitatur primo Ampliatio 2. vt procedat in delictis facti continui, & permanentis, quod oculis hominum quotidie cernitur, hoc enim probatione non indiget; Secus in delictis notorijs facti transeuntis, & momentanei, quod si negetur, debet Iudici, vt Iudici, constare, & procedere Iudex non debet tanquam super notorio, nisi prius notorietate delicti probata, ita Duen. Mascard. Montic. Salyc. & Farin. *quæst.* 21. *n.* 88. vbi exemplificat in homicidio, & alios inducens, testatur de communi. Et huiusmodi probatio debet esse plena, secundum Abb. Clar. Cyn. Conrad. Bald. Mascard. & Farin. *num.* 95. *& seq.*: (Quicquid alij dicant,) Et per testes iuratos, parte citata, Bald. Boss. Imol., & Farin. alios citans *n.* 99. Qui testes saltem duo esse debent, secũdum Capram, & Saly. qui testantur de communi, Archid. Butr. Foller. & Far. *n.* 109.

Et

Et hi testes concludentem reddere debent rationem dicti, Abb. Capra, qui testis est de communi, Iason & Masc. quos cum alijs refert Far. *n.* 102.

13. Limitatur secundò Ampliatio 2. vt in notorio facti interpolati, idem dicendum sit, quod de momentaneo, & transeunte notorio delicto, traditum est *hic supra num.* 12. vt tenent Abb. Conrad. Innoc. Mascard. Salyc. & Farin. *quæst.* 21. *n.* 89.

Seu interpolatis.

14. Limitatur tertiò Ampliatio 2. vt indistinctè prædictæ probationes requirantur in notorio extra locum iudicij, etiam in facto permanente, & continuo, ita Salyc. Specul. Vulpel. & Far. *q.* 21. *n.* 91.; Et similiter contra absentem, semper probatio notorij requiritur, vt aiunt Boss. Capra, & Farin. *num.* 94.

In notorio extra locum iudicij probationes semper requiruntur sicut etiã contra absentem.

15. Limitatur quartò Ampliatio 2. vt prædicti testes examinati super notorio debeant scire, quid sit notorium; & ideo si de hoc interrogati respondeant se ignorare, quid sit notorium, & quando de iure factum dicatur notorum; Vel si scire dixerint, & ex responsionibus appareat, quod reuera nesciunt, minime probant, secundum Masc. & Far. *q.* 21. *n.* 104. sicut *alibi* idem dixi de fama.

Testes nescientes quid sit notoriũ, de eo deponentes non probant.

16. Limitatur quintò Ampliatio 2. vt ad hoc, vt testes super notorio probent, non debeant deponere de fama, nec de auditu alieno, sed de visu, vel auditu proprio, nempe, quod fuerunt presentes, & viderunt populum, vel maiorem partem presentem facto, de quo agitur; vt si dicant; Scio notorium esse, quod A. occidit B. quia præsens fui, & vidi totum populum, vel maiorem partem videre, ita Archid. Boss. Capra, Conrad. Mascar. & Farin. *q.* 21. *num.* 105.; Et vlterius necesse est, vt huiusmodi testes directe deponant de facto; nempe vidisse A. occidisse B. ita defendit Mascar. *in tract. de probat. lib.* 2. *concl.* 1103. *n.* 21. *& seq.* & tenuerunt Dec. Ægid. Fely. Io. Andr. & Farin. *n.* 108. vbi inducit Rot. *decis.* 5. *col.* 1. *de except. in nouis.* Contra hoc vltimum dictum tenent aliqui DD. & horum opinionem Clar. *§. fin. q.* 9. *vers. item quæro*, dicit esse communem, sed multum periculosam, & Farin. *num.* 107. ait, & periculosam, & minus veram, & in iudicando minime sequendam.

Quomodo de notorio testes deponere debeant.

17. Sublimita limitationem 5. vt procedat in facto notorio recenti, nam in facto antiquo, vel de longinquo loco, sufficit, quod testes deponant de fama, vel de auditu alieno, *c. veniens de verb. signif. in* 6. Butr. Capra, Conrad. Foller. Mascard. Mille. & Farin. *quæst.* 21. *n.* 106.

Quid in facto recenti, vel antiquo.

18. Limitatur sextò Ampliatio 2. vt in illis casibus, in quibus notorium non est probandum, allegandum tamen sit, secundum Bar. Capram, Crot. qui testatur de communi, Mascar. Menoch. Tiraq. Viui. & Far. *n.* 110.

Notoriũ saltem allegandũ est.

19. Ampliatur tertiò Regula 2. vt in notorijs sufficiat sententia non solemnis, etiam sine scriptis, ita Archid. Capra, Fely. Io. Andr. Spec. & Farin. qui testatur de communi *q.* 21. *num.* 115. Imò Capra vult in his suf-

An in notorio sufficiat sentẽtia sine scriptis, seu iudicis præceptum, vel intimatio penẽ Reo.

sufficere preceptum Iudicis; Et Foller. ait sufficere intimationem Reo, quod mittitur ad supplicium pro tali causa, vt refert, Farin. *num.* 115. Sed si Reus negaret notorium, deberet Iudex ferre sententiam declaratoriam notorij, præsertim in facto non permanente, iuxta doctrinam Abb. Boss. Clari Foller. & Farin. *n.* 116. qui testatur de æquiori, magis communi opinione, & in praxi recepta.

In notorio appellatio non datur.

20. Ampliatur quartò Regula 2. vt in notorijs non detur appellatio, & si Reus appellet non obstante appellatione posset Iudex ad sententiæ executionem deuenire, *c. cum sit Romana* §. *fin.* vbi gl. & alij DD. *de appell.* Ang. Butr. Capra, Clar. qui testatur de communi, Côrad. qui reddit rationem; quia in notorijs iudicijs pronunciatio non est propriè sententia, sed quædam iuris exequutio, Dec. Foller. Innoc. & Farin. concordantes inducens ad saturitatem *q.* 21. *n.* 117.

Quid si Iudex ad quē inhibeat.

21. Limitatur Ampliatio 4. vt non procedat, quando Iudex ad quem, inhibuit, nisi reuocet inhibitionem, & iste videtur casus *c. Romana* §. *fin autem*, vbi gl. & DD. *de appell. in* 6. & concordant Aufrer. Gomez. Lancell. & Far. *q.* 21. *n.* 122; Inhibitio enim siue iusta, siue iniusta timenda est, Rota *decis.* 26. *alias* 307. *in fin. de appell.* Plures huius Ampliationis limitationes habes apud Far. *n.* 118. *vsq. n.* 128.

Iudex nō recusatur.

22. Ampliatur quintò Regula 2. vt in notorijs criminibus non possit Iudex suspectus recusari, *c. proposuit*, & ibi gl. Innoc. Io. Andr. & alij *de appell.* Bero. Gom. cum alijs, quos refert, & sequitur Far. *q.* 21. *n.* 129.

Declara.

23. Limitatur Ampliatio 5. vt procedat, quando pœna est taxata à lege, secus vbi esset arbitraria, Iudex enim tunc arbitrando posset inferre grauamen, Abb. Archid. Butr. & Bursat. qui vlterius declarat Ampliationem procedere in criminalibus in notorio facti permanentis; secus in notorio facti transeuntis, prædictis DD. subscribunt Carauit. Lanc. & Far. *q.* 21 *n.* 130. *& seq.*

Quid in notorio perpetrato in præsentia Iudicis, & aliorum.

24. Ampliatur sextò Regula 2. vt concurrente præsertim presentia Iudicis sedentis pro tribunali, & aliorum, qui sufficiāt ad notorium, iuxta tradita hic sup. *n.* 3. *&* 4. delictum adeo dicatur notorium, vt Iudex procedere possit ad punitionem, non modo ordine iuris non seruato, sed etiam sine processu, & probatione, *gl. in c. Deus Omnipotens*, & ibi communiter omnes 2. *quæst.* 1. Boss. Butr. Capra, Conrad. Foller. Mascar. & plures alij, quos sequitur Far. *q.* 21. *n.* 158. Tutius tamen erit (ne Iudex in Syndicatu teneatur) vt incontinenti examinet Reum, & si confiteatur statim absq; alia probatione, condemnetur; Si verò neget, testes confrontentur ad eius faciem, ita Foller. Paris de Put. Penn. & Farin. *n.* 159.; Et vlterius Reus citandus esset, vt videatur, an aliquam habeat defensionem, secundum Boss. Foller. Gandin. & Farin. *n.* 160.

Quid in reperto in flagranti.

25. Ampliatur 7. Regula 2. vt procedat etiam in Reo reperto in flagranti crimine, æquiparantur enim hæc duo apud DD. quem esse repertum in flagranti, & in notorio crimine, secundum gl. *in c. cum ab*

bomi-

homine, & ibi Dec. & alij scribentes, *de iudic.* Clar. Foller. Mascar. & Far. *q.21. n.133. & seq.*; Quod procedit tam in grauibus, quam in leuibus delictis, aiunt Ang. Bar. Cagn. Clar. & Far. *n.136.*

Qui sine mandato carcerari potest, & à priuato. & Clericus à seculari.

26. Et hinc est, quod licet regulariter nemo sine Iudicis mandato carcerari possit, *l. fin. &* ibi gl. Alberic. Ang. Bal. Bar. Saly. & communiter DD. *C. de exhib. Reis*; Attamen Reus repertus in flagranti, à quolibet priuato, propria authoritate, capi, et carcerari potest, vt ad suum Iudicem ducatur, vt tenent Carauit. Paris de Put. et Clar. *§. fin. q.28. vers. dictum est*, vbi testatur de praxi, et sequuntur Bal. Bar. Foller. Gomez, et Far. *q.21. n.139. & seq.*; Et dato quod Reus repertus in flagranti esset Clericus, nihilominus, à familia Iudicis secularis, et etiam à quouis priuato, vt ad Iudicem Ecclesiasticum ducatur, capi, et carcerari potest, secundum Abb. Ang. Bal. Bar. Foller. et alios, quos sequitur Farin. *n.141.* vbi de communi.

An ei dētur defensiones ante torturā reliqua remittue.

27. An autem in casu huius Ampliationis 7. Reo defensiones dande sint ante torturam, seu ante condemnationem, et an talis sit torquendus, tractat Far. *q.21. à n.142.* *usq. ad n.152.*; Et cum (vt dictum est *hic n.25.*) reperti in flagranti, et in notorio æquiparentur; quæ dicta sunt *hic supra* de notorio *à n.9. usq. ad n.24.* facient ad rem præsentem de reperto in flagranti.

Quando Reus dicatur captus in flagranti.

28. Tantummodo subnectam; In flagranti Reum dici captum, qui in ipso actu delicti deprehensus est, vel antequam veniret ad locum destinatum, vel cum latitaret non admodum longè post delictum, alio actu extraneo in medio non interueniente, Foller. et Far. *q.21. n.156.* Posito igitur quod Reus iuxta hanc declarationem in flagranti sit captus, et quod plenè constet, à Reo commissum esse delictum, hæc Ampliatio 7. procedit, ita Clar. *quaest.8. vers. scias tamen* quem sequitur Far. *n.155.*

29. De materia huius q. latè Boss. *in tit. Quomodo procedatur in crimine notorio*, Far. *q.21.* Et latissime Capra *in suo Tractatu de Notorio.* Et faciunt pro Regula 2. de qua hic supra *n.9.* et eius Ampliationibus, quæ dixi supra *q.8. & 9.* vbi actum est; An apices, et solemnitates iuris in Regularium iudicio criminali dimitti debeant, et substantialia seruanda sint.

Finis Tractatus Septimi, de Rei citatione, &c.

DE

DE REI DEFENSIONIBVS

Tractatus Octauus.

1
Imis vasta materia hæc est de Rei Defensionibus, et vt eam restringam, congruentique ordine pertractem, ad tres Sectiones eandem redigo, iuxta triplices Rei defensiones, de quibus Decian. *in tract. crimin. to. 1. lib. 5. c. 37. num. 1. & 2.* quem sequitur Guazzinus *in præfat. tractatus ad defensam n.* 44. Et in Sectione quidem 1. agam de Rei defensionibus, quæ resultant ex nullitate, seu alio defectu processus. In secunda de defensionibus Rei, negantis absolutè sibi obiecta crimina; vel asserentis eadem non esse delicta, seu non punibilia. In tertia vero, quando adducit excusationes.

Diuisio tractatus.

Corrumpens Consiliarium Rei, ne iste defendatur punitur.

2. Antequam autem ad quæstiones deueniam; Præmitto primo; Quod corrumpens Aduocatum, Procuratorem, vel Consiliarium Rei, ne iste legitimè defendatur, puniendus est tanquam falsarius, secundum Baiar. Monticel. Vant. et Far. *q.* 4. *n.* 16. quos sequitur Guaz. *vbi sup. n.* 19.

Allegans Iudicem suspectū non probata causa punitur; Et ecōtra Iudex, si suspectus non libēter Causidicum audiens.

3. Præmitto secundò. Quod summopere cauere debent dicti Causidici, ne ad defendendos eorum Clientulos, Iudices, nisi probata causa, suspectos allegent; Aliàs enim actione iniuriarum tenerentur, secundum Ang. Bal. et Baiar. ad Clar. *q.* 42. *n.* 7.; Quamuis hoc in Curia Romana non obseruetur, teste Guaz. *ibidem n.* 29.. Et econtra Iudex decēti honore recipiat Causidicos, si enim non debito honore, nec libenter, eosdem audire voluerit, suspectus ex hoc capite allegari poterit, vt post Franch. Marant. & Conrad. dixit Guaz. *n.* 33.

Priuilegia defensionis Rei remissiue.

4. Præmitto tertiò plurima esse priuilegia defensionis Rei, de quibus diffusè Guaz. *in tota defens.* 29. *vbi præsertim c.* 3. agitur de probationibus, quæ admittuntur fauore defensionis, vt sunt, testes consanguinei, domestici, inhabiles, deponentes de credulitate, testis vnus, etc. Et ibi declaratur, quantum huiusmodi probationes valeant; et vtique de teste vnico, agit Guaz. *n.* 12. et ego *hic sup. q.* 40. *n.* 24.

Defensio de omni iure permittitur.

Tolli non potest à Iudice quocũq; Nec per statutum, nec à Papa.

5. Præmitto quarto tangendo quædam tantum priuilegia, seu effectus defensionis, si namque omnia recensere vellem, nimis longum deberem inferere Tractatum. Primum priuilegium est, quod defensio, de omni iure, Ciuili, Canonico, Gentium, et Naturali permissa sit, Guaz. ad saturitatem citans, *defens.* 29. *cap.* 4. *n.* 1.; et consequenter defensio tolli non potest à Iudice habente potestatem procedendi sine solemnitate iuris, Farin. *q.* 39. *n.* 15. Guaz. cum alijs *n.* 8.; Nec per statutum, nec à Principe, nec ab Imperatore, neque à Papa, latè Farin. *quæst.* 125. *n.* 72. Guaz. *num.* 2.: Et dato

quod

quod Princeps mandaret expresse, quod Reo defensiones non darentur, eius mandatum intelligi deberet de Ciuilibus defensionibus, quae ab eo tolli possunt, non de naturalibus Farin. q. 19. n. 143. Guaz. concordantes inducens d. n. 2. vers. & si; & n. 6. Nisi ex iusta causa in aliquo casu, vt e. g. dum timetur populi tumultus; At vix talem iustam causam dari, tenent Farin. n. 24. & Guaz. n. 7. propter quam naturales defensiones tolli possint.

Nisi ciuilis.

Et, ex causa, naturalis, sed vix.

6. Priuilegium 2. defensionis est, vt ea denegata, inde sequuta, etiam Rei confessio sint nulla, & Reus sit absoluendus, Farin. n. 84. Ang. Marsil. & Guaz. alios inducens defen. 29. c. 4. n. 3. & Iudex in Syndicatu puniendus esset, Far. n. 73. & Guaz. n. 4. qui concordantes inducunt.

Denegata defensione, inde secuta sunt nulla.

7. Priuilegiũ 3. est, in fauorem offendentis ad sui defensionem, qui non dicitur delinquere, prout cum pluribus alijs in proposito, probat Guaz. defen. 29. c. 4. à n. 11. vsq. in fin. De moderamine verò inculpatę tutelæ vide eundem c. 5. per totum.

Offendẽs ad sui defensionẽ nõ delinquit.

DE REI DEFENSIONIBVS

Ex nullitate processus, seu ex alio defectu resultantibus.

Sectio Prima.

De Rei defensione oriente ex nullitate processus, defectu iurisdictionis, Quaest. 88.

1. Rei defensio 1. secundum Clar. §. fin. quaest. 50. in princ. oritur ab illis exceptionibus quae nullitatem processus concernunt, quarum plurimae habentur ex superius dictis, & colligentur ex infra dicendis; Et vt bene animaduertit Guaz. defen. 1. c. 1. in prin. ea est Rei praecipua defensio, quod in Iudice iurisdictionis sit defectus, qui maximus vtique est, vti à causa efficiente proueniens, nempè à Iudice, qui dicitur basis, & fundamentum iudicij, Bal. in Rubr. C. Si à competent. Iudic.. Et hinc est, quod prima vice, qua Iudex officium ingreditur, autheticas literas eius potestatis subditis publicare debet, qua publicatione attenta, de eius iurisdictione amplius dubitandum non erit, secundum Gratian. Guid. Pap. Vanc. & Guaz. alios concordantes inducens, n. 7.. Et iuxta huius Epitomes praecipuum institutum, hic defectus tangam, qui in materia criminali circa iurisdictionem contingere possunt; Nec omnes hos, cum de pluribus actum sit hic sup. à q. 1. vsq. ad quaest. 6. quos non repetam.

Praecipua defensio Rei est, quod in Iudice sit iurisdictionis defectus.

Iudex ad ingressũ officij patentes ostendat literas.

2. Regula 1. sit. Processus ex defectu iurisdictionis, omnino nullus

Processus ex defectu iurisdictionis est nullus. lus est: ab eo enim iudicatum non dicitur, qui ius dicendi non habet, *l. 1. §. hac autem ff. quod quisque iuris*, Anchar. Carauit. Decian. & Guaz. *defens. 1. c. 1. n. 1.* & Farin. *cons. 48. num. 4.*

Validari nõ potest per partes nec per spõtaneã confessionem. 3. Ampliatur, seu declaratur primò Regula 1. vt processus, ex defectu iurisdictionis in gradu tali sit nullus, vt per partes conualidari non possit, etiam per spontaneam confessionem, Clar. & Chart. testantes de communi, Masc. concordantes allegans, & Guaz. *defens. 1. c. 7. n. 1.* nec non Far. plurimos inducens *q. 81. n. 188.*

Prorogatio iurisdictionis de consensu. 4 Declaratur hæc Ampliatio; Vt Iudex in criminalibus, de consensu partium, suam possit prorogare iurisdictionem, sed tantum quoad præiudicium ipsarum partium, non autem Iudicis, nisi de ipsius consensu, vt probat, & terminat hunc controuersum punctum Guaz. *defen. 1. c. 7. n. 5.*

Quid in Iudice legitime ab alio præuento. 5. Ampliatur, seu declaratur secundò Regula 1. vt nulliter, & sine iurisdictione procedat Iudex, dum, v.g. per citationem, ab alio Iudice legitimè præuentus est, seu præoccupatus, in exercitio iurisdictionis, Guaz. *defen. 1. c. 9. & 10.* vbi diffusè de tota præuentionis materia disserit.

Vel procedente in causa propriè offensionis, vel familiarũ eius. 6. Ampliatur, seu declaratur tertiò Regula 1. vt processus cum inde secutis sit nullus, dum fabricatus est à Iudice in causa propriè offensionis, vel eorum, qui sũt ex propria familia: Et licet in causa propriæ familiæ valeat processus, parte non opponente, tamen in causa propriè offensæ, etiam parte non opponente, est nullus, Vant. & Guaz. *defen. 1. c. 18. n. 1.*; Vbi cum Oldrad. & pluribus alijs, ait, hanc declarationem absolutè procedere, dum iniuria facta est ratione particularis odij, & offensæ; Sed quando iniuria facta esset Iudici contemplatione officij, posset ipse in ea procedere, dum notoria est offensa, facti notorietate, & pęna est certa, & determinata à iure, aliàs secus; & subscribunt Clar. Farin. & alij apud Guaz. *ibidem*.

7. Ampliatur, seu declaratur quartò Regula 1. vt Iudex suspectus allegatus, cum eius iurisdictio per talem allegationem suspendatur, non debeat in causa se intromittere, Alex. Rom. & Guaz. cum alijs ab eo citatis *defen. 1. c. 19. n. 37.* nisi suspicio esset notoriè iniusta *c. cũ speciali de appell.* Carau. & Guaz. *ibid.*; Vel allegata esset causa suspicionis (quæ de iure Canonico allegari debet) sed esset inepta, quia per hoc non suspenderetur iurisdictio, Bal. Tusch. & Guaz. *n. 100.*; Sicut econtra si Iudex, ex legitima causa, allegetur suspectus, gesta deinde per eũ sunt ipso iure nulla, Alex. & Dec. qui testantur de communi, Bar. & Guaz. *n. 55.*; Sed quomodo hoc sit controuersum, vide Guaz. *defen. 1. c. 20.*; Qui *c. 19. per totum* tractat, qui nam Iudex suspectus dari possit, & quando. Causæ verò quinquaginta tres ad Iudicem recusandum, afferuntur ab eodem Guaz. *c. 21.* Et de Iudice suspecto, *volumen integrum* Laurent. à Beneuento composuit; Et de hac materia copiose tractarunt DD. relati à Guaz. præsertim *defen. 1. cap. 21. n. 1.* De qua ex pro- *Seu allegato suspecto.*

professo actum est *hic supra q.6. per totam*.

Siue per sententiã excõmunicato.dũ sententiã tulit.

8. Ampliatur, seu declaratur quintò Regula 1. vt nulla sit sententia Iudicis, qui dum eam tulit, erat, & per sententiam constabat, eum excommunicatum esse, *c. excommunicatum §. credentes de haeret. c aduersus §. quia nemo*, & ibi gl. *de immun. eccles.* Guaz. *c.21. n.5. & 7.*

Ex tribus causis in criminalibus quis sortitur forum.

9. Ampliatur, seu declaratur sextò Regula 1. Cùm in criminalibus praecipue quis sortiatur forum ex tribus capitibus; Ex origine, domicilio, & ex loco commissi delicti, secundum Clar. *q.39. in prin.* vbi de communi, & Farin. *q.7. n.1.*; ita vt exceptis tribus his modis, quis non sortiatur forum, vt puniri possit, neque examinari, Farin. alios citans, *cons.19. n.3.* vbi de communi, & Guaz. *defen.1. c.25. n.2.* Si Iudex originis, vel domicilij Rei, hunc punire velit, possit Reus opponere, quod Iudex loci delicti praeferri debet, secundum Clar. *q.38. vers. Iudex*, Far. *q.7. n.1.* vbi concordantes, Guaz. *c.25. n.2.* qui alios inducit, firmantes causam per alios Iudices esse remittendam ad Iudicem loci delicti eiusdem iurisdictionis, & probant Couar. Decian. Anchar. & hos sequitur Guaz. *c.17. n.17.* Et punitus à Iudice loci delicti, ab alijs puniri non potest, Bal. Tusch. & Guaz. *c.25. n.14.* Et idem dicendum est secundum Tusch. dum non fuit punitus, sed se composuit Reus.

Iudex loci delicti praefertur.

Iudex secularis caret iurisdictione cõtra Clericum.

10. Regula 2. fit. Iudex secularis, & eius familia caret iurisdictione conueniendi, seu capiendi Clericum, *c. cum ab homine de iudic.* vbi communiter DD. Farin. qui de communi *q.8. n.15.* Bertaz. Boss. & Guaz. *defen.1. c.2. n.1.*

11. Ampliatur primò Regula 2. vt Clericus, vel Religiosus captus à curia seculari impune possit eximi, non obstante *Bulla Six. V. contra eximentes*, Guaz. *n.2. & 3.* vbi plures citat.

Qui ab eo captus potest eximi.

12. Ampliatur secundò Regula 2. vt Iudex secularis non habeat iurisdictionem cogendi Clericum ad testificandum sine licentia sui Superioris, *c. super prudentia §. potest in fi.* & ibi gl. 14. *q.2.* Far. *q.61. n.83.* Campeg. Mascar. Guaz. & alij *defen. 1. c. 2. n.7.* qui *n. 8.* cum Far. & pluribus alijs ait, debere de dicta licentia constare aliter, quam per assertionem Notarij in examine Clerici; At depositio huiusmodi facta sine licentia non est nulla, imò valet, licet de fide ei diminuatur, Farin. adducens DD. *q.61. n.84.* & Guaz. *n.12.*; Et quod dictum est de Clerico, dic etiam de Religioso cum Suar. qui testatur de communi, Felyn. Masc. & Guaz *n.13.* & Far. *n.130.*

Nec potest cogi ad testificãdum sine Superioris licẽtia.

An sine licentia valeat depositio.

13. Ampliatur tertiò Regula 2. vt Clericus, seu Religiosus, tam in criminalibus, quam in ciuilibus nulliter conueniatur coram Iudice Laico, *Auth. statuimus C. de Epis. & Cler.* Menoch. & Guaz. *cap. 3. num. 11.*

Nulliter coram laico conuenitur.

14. Ampliatur quartò Regula 2. vt processus fabricatus à Iudice laico contra Clericum, nihil probet, si exhibeatur coram Iudice Ecclesiastico, est cõmunis opinio, de qua testantur Clar. Far. Viu. & Guaz. *defen.1. c.5. n.1.*; In tantum vt confessio coram Iudice seculari nõ operetur vt ex ea Clericus possit cõdemnari,

Cuius processus nõ probat.

c. at si Clerici vbi Abb. Anan. & Butr. *de iudic.* Farin. *quæst.* 81. *num.* 193. Villal. qui de communi, & Guaz. *num.*2.

15. Ampliatur quintò Regula 2. vt adeo sit longe, Iudicem secularem iurisdictionem habere super Ecclesiasticos, vt recursus in causis Ecclesiasticis ad curiam secularem, sub excommunicatione late sententiæ sit prohibitus, *c. nouerit de Sent. excom.* Farin. *cons.*26. *num.*1. Guaz. *defen.*1. alios citans *c.*28. *n.*1.; Quod habet locum, quamuis Iudex Ecclesiasticus, malè procederet, Abb. Bar. & Guaz. concordantes inducens *n.* 9. & Far. *cons.*68. *n.*2. Nisi appareat, quod Ecclesiasticus Iudex procedat cũ violẽtia, & de facto, & quod Reus grauatus non habeat facultatem recurrendi ad aliquem Superiorem Ecclesiasticum Cauar. & Guaz. *num.* 10. & Farin. *cons.* 68. *num.*6.

Nec Ecclesiasticus potest ad eũ recurrere.

16. Limitatur Regula 2. vt non procedat, quando Clericus, vel Religiosus esset suspectus de fuga, qui à Iudice laico capi potest ad effectum remittendi eum ad proprium Iudicem, Menoc. Villal. qui de communi, & Guaz. *defen.*1. *c.*28. *n.*4. vbi concordantes. Dummodo quamocitius remittat, & ad summum non retineat in suis carceribus vltra 20. horas, Far. *q.*8. *n.*118. Bal. Ang. Saly. & Guaz. concordantes citans *n.* 5. Idem dicẽdum est de reperto in flagranti, de quo *hic sup. q.*83. *n.*26. De alijs casibus, in quibus Clericus à Iudice laico capi potest, agit Far. *q.*8. *n.*120.

Ecclesiasticus de fuga suspectus, quomodo à laico capi possit.

17. Regula 3. sit, Inuitus ab ecclesia nemo extrahi debet, & ideo contra sic extractum nulliter Iudex procedit, cum non habeat in eo iurisdictionem, & Reum eidem ecclesiæ restituere tenetur *c. inter alia, de immun. Eccles.* Clar. *q.* 30. *in princ.* Far. *q.*28. *n.*1. vbi ad saturitatem citat, Guaz. *defen.*1. *c.*2. *n.*1. qui *cap.* 30. n.2. ait, & probat extrahentem puniendum esse pœna mortis, vsurpatæ iurisdictionis, & criminis læsæ Maiestatis; nec non incidere in excommunicationem Guaz. *num.*4. & Far. *n.*5.

Contra extractũ ab ecclesia nulliter procedirur.

18. Ampliationes huius Regulæ vide apud Farin. *à n.* 1. *vsq. ad n.* 49. hic enim breuitatis gratia vnicam tantum Ampliationem subnecto, nempe; Quod hæc immunitas non potest iure violari per quemcunque Principem secularem, neq; per Imperatorem, Decian. Ambros. & Guaz. *defen.*1. *cap.*30. *n.*5.; Imò neque Episcopi possunt extrahere, neque extrahi facere fugientes ab Ecclesia, vt puniantur, Decian. & Guaz. *num.*2.; Neque quiuis alius Iudex Ecclesiasticus, Baiar. Rebuf. & Guaz. *n.*6. Ita vt excepto Summo Pontifice, nemo propria authoritate possit concedere facultatem ab Ecclesia extrahendi, Ambros. Decian. Gig. & Guaz. *n.*1.; Et hanc facultatem solet Papa suis legatis à latere impertiri, nempe, vt ex causa licentiam extrahendi concedere valeant.

Ampliationes remissiuè.

Solus Papa, & habentes ab eo facultatem dispensant.

19. Notandum, quod licet aliqui DD. relati à Guaz. *defen.*1. *cap.* 20. *num.* 4. voluerint d. immunitatem esse de iure Diuino; tenendum nihilominus est esse de iure humano positiuo inuentam, secundum Farin. *quæst.* 28. *numero* 1. plura

Immunitas Ecclesiæ est de iure humano.

Enumerātur casus in quibus dicta extratio licet, vsque ad numerum 23.

plura citās, & præsertim *Conc.Trid. sess.25.c.29.* vbi iubetur inuiolabiliter, & generaliter immunitatem Ecclesiæ seruari, & cum Farin. sentiunt Decian. & Guaz. *n.2.*; Vnde consequenter potest Papa in ea dispensare; Et à proposita Regula excipiendi sunt casus, in quibus ab Ecclesia extrahi possunt delinquētes, iuxta *Constitutionem Greg. XIV.* quæ incipit; *cum alias nonnulli, anno* 1591. relatam *in nostro Compend. Priuil. in vers. Ecclesia Fratrum post n. 19.*: Enumero hic casus *in eadem Constitutione* exceptos, & erunt loco limitationis tertiæ Regulæ.

20. Limitatur primo Regula 3. vt immunitas Ecclesię non suffragetur laicis ad Ecclesias, locaque Sacra, & Religiosa confugientibus, si fuerint publici latrones, viarum grassatores, qui itinera frequentata, vel publicas strata obsident, ac viatores ex insidijs aggrediuntur, aut depopulatores agrorum, quiue homicidia, & mutilationes membrorum in ipsis Ecclesijs, vel in earum cæmeterijs committere non verentur, aut qui proditoriè proximum suum occiderint, aut assassini, vel hęretici, aut læsę Maiestatis in personam ipsiusmet Principis Rei; Sunt verba Pontificis *in citata Constitut.* De his casibus Guaz. *defens.1. per totum c.* 38. & latè de ijsdm Diana *p.p. tr. 1. per totum*, vbi plura dubia resoluit; Et de hac immunitate latissime Far. *q.*28. Sed tunc non extabat *d. Constit. Greg.*; necnon Dia. *p. 6. tr. 1. ref.*28.: At nota quod in casibus eiusdē Const. iuxta quod expresse in ea statuitur, sæculares Iudices, sine Episcopi licentia, aliquem ab Ecclesia extrahere non possunt, vt not. Dia. plures inducens DD. *in par. 1. tract. 1. resol. 15. & par. 6. tr. 1. resol. 28. vers. sed hæc*.

21. Limitatur secundo Regula 3. vt Religiosi non gaudeant dicta immunitate, vnde inuiti ab Ecclesia, de eorum Iudicum Regularium mandato extrahi possunt, Peregr. Suarez. Fagundez, Syluest. Riccius, & Dia. *par. 1. tract. 1. resol. 25. vbi in princ.* eosdem citat; & sequitur eorum opinionem, *vers. sed,* propter receptam consuetudinem approbatam à Summis Pontificibus, qui scientes non renuunt: Et quamuis *citata Constitutio Greg.* reuocet ius commune, & consuetudines, vt tenent Doctores, quos ad saturitatem citat Dia. *resol. 1.* intelligenda est, vt reuocet consuetudines præteritas, non autem futuras toleratas, & approbatas ab eius successoribus. Et hæc consuetudo passim practicatur apud nos; & fauent huic limitationi permulti DD. citati à Dia. *p. p. tr. 1. resol. 24. in princ.* asserentes, in ordine ad eorum Superiores, Clericos hac immunitate non gaudere. Et generaliter, quod Clerici inuiti ab Ecclesia extrahantur ab eorum Iudicibus Ecclesiasticis de consuetudine, post alios, quos allegat testatur Clar. *§. fi. q. 30. n. 15. in fi.* Abb. Ang. de Clauas. Boer. Nauar. Guttier. qui ait hanc esse communē praxim, & quod nunquam vidit aliter obseruari, Cæual. qui refert alios tenentes hanc opinionem, licet dicat, quod contraria opinio in puncto iuris sit verior, & magis communis, & hos

Ecclesiastici an gaudeant dicta immunitate.

& hos refert, & sequitur Guaz. *defens.* 1. *c.* 38. *n.* 49. An autem & quomodo ex cōsuetudine induci possit, vt ista immunitas Ecclesiastica tollatur, tractat Guaz. *c.* 34. *per totum* Non desunt tamen DD. citati à Dia. *d. resol.* 24. *vers. secunda sententia*, tenentes, Clericos d. immunitate gaudere; Et alij idem sentientes de Religiosis, relati à Dia. *resol.* 25. *vers. At hoc*.

Quid in aliorum Ecclesijs. 22. Sublimita limitationem 2. vt procedat in proprijs Ecclesijs, & Monasterijs, in quibus Religiosi non gaudent immunitate, secus in aliorum; Nam si e. gr. apostata vnius Religionis aufugiat, & se recipiat in Ecclesia, vel Monasterio alterius Religionis, ibi vtiq; immunitate gaudebit, Bobadil. Duard. Decian. Rebuf. Farin. & Dian. *resol.* 23.

Seu in capto ducto per Ecclesiam. 23. Limitatur tertio Regula 3. vt captus à Birroarijs, si ita captus ducatur per Ecclesiam, in ea tutus non sit, Archid. Boer. Conar. Gig. qui testatur de veriori opinione, Decian. alios cumulans, & testans de veriori, & in praxi seruata opinione, & hanc rationem adducens. Quia Ecclesia talem liberum non recepit, sed captum, & Ecclesia tuetur eum, qui liber ad eam confugit, & Guaz. alios etiam inducens *defens.* 1. *c.* 37. *n.* 43. qui *n.* 44. inducens cōtra tenentes Ias. Mantic. & Rom. ait, à nostra limitatione non esse recedendum, quam sequitur Farin. *q.* 28. *n.* 69. concordantes allegans, de communi testans, & ad opposita respondens.

24. De materia huius Regulæ 3. & eius declarationum latissimè Guaz, *defens.* 1. *à cap.* 29. *vsque ad c.* 38. Dia. *locis citatis, & præsertim in par.* 6. *tr.* 1. *per totum*.

De defectibus nullitatis processus ad defensam Rei, eo quod non constet de corpore delicti, vel quia Reus non fuerit legitime citatus, Quæst. 89.

Dum non constat de corpore delicti, omnia nulla sunt. 1 Regula 1. sit. Dum in actis non constat de corpore delicti, omne quod desuper ædificatur, nullum est, Honded. qui alios allegat, Ruyn. & Guaz. *defens.* 4. *c.* 1. *n.* 5.; vnde talis oppositio, est ex potissimis in fauorem Rei.

Apud Regulares etiam. 2. Ampliatur primo Regula 1. vt procedat etiā in Iudicibus (prout sunt Regulares) qui habent facultatem procedendi nulla seruata solemnitate, Burat. *vol.* 2. *cons.* 201. *num.* 90. vbi alios allegat, & Guaz. *num.* 3.

Nec valet si constet postea. 3. Ampliatur secundo Regula 1. vt non sufficiat, si postea constet de corpore delicti, vt post sententiam, cum sententia ex nouis probationibus non conualescat, late Boer. *decis.* 259. Bāiar. *ad Clar. q.* 66. *n.* 9. & Guaz. *defens.* 4. *c.* 1. *n.* 21.

Remissiuè reliqua. 4. Quod ante omnia constare debeat de corpore delicti, cum suis Ampliationibus, & limitationibus sufficienter actum est supra *qu.* 11. vbi ex professo de hac materia.

Reo non citato, processus est nullus. 5. Regula 2. sit. Dum Reus non est legitimè citatus, processus, & omnia inde sequuta sunt ipso iure nulla, Plot. qui concordantes allegat, Brun. qui etiam alios inducit, & Guaz. *defen.* 10. *n.* 2. qui diffuse *in tota hac defen.* de materia tractat

Farin.

Farin. *cons.* 14. *nu.* 3. concordantes cumulans Boss. Clar. & Roland. *citati hic supra q.* 78. *num.* 1. vbi *in sequentibus* reperies declarationes huius Regulæ; Et quid apud nos seruandum sit, habetur *n.* 5.

Remissiue.

An necessaria sit publicatio processus offensiui, eiusdem datio copiæ Reo, cum termino ad se defendendum, & positio Rei ad largam, ita vt aliter processus sit nullus; & quid dicendũ sit de processu defensiuo, Quæst. 90.

Processus largo modo sumptus, quid cõtineat; Quid stricte & remissiuè.

1 PRæmitto, quod processus, largo modo sumpto eius vocabulo, continet ea omnia, quæ in cõtinuatione causæ deducta fuerunt, seu totam illam cõgeriem actorum, quæ ventilatur, & producitur in iuditio subscribendam à Notario, ita declarat Guaz. *defens.* 22. *c.* 2. *nu.* 6. post Caballin. & Scac.; Quæ autem veniant nomine processus stricto modo sumpti, vide Guaz. *in d. cap.* 2. *ferè per totum*.

Duplex publicatio processus.

2. Præmitto secundo, quod duplex est publicatio processus, vna pronunciatiua, & est illa; quãdo Iudex dicit; Processum publicamus; altera insinuatiua; quando dicta testium sunt parti insinuata, & lecta ita Bal. *cons.* 152. *n.* 1. quem sequitur Guaz. *defen.* 22. *c.* 1. *n.* 1.

Ante publicationem non est processus pandẽdus.

3. Præmitto tertio, quod Iudex ante d. pronunciatiuam publicationem, processum nemini pandere debet; & si ipse, vel Notarius secreta, & merita causæ ante d. pronunciatiuam panderent, inciderent in pœnam falsi, & pæna extraordinaria puniendi essent, Caualc. qui alios citat, & Guaz. *defens.* 24. *c.* 1. *n.* 12. Imò nec testis potest suam propalare attestationem, Caualc. Decian. & Guaz. *ibidem*.

4. Regula sit. Nec in ciuilibus, nec in criminalibus publicatio processus offensiui necessaria est; Sed tantum in criminalibus oblatio copiæ est necessaria, Caualc. & Guaz. *defens.* 22. *c.* 1. *n.* 7. *erga fin.* vbi ait, quod hæc est mera veritas; Et hæc oblatio fit, dum Iudex copiam processus decernit, nec ad aliud Iudex tenetur, Caualc. & Guaz. *defens.* 24. *n.* 2.; non enim tenetur cogere Reũ ad copias sumendas, Guaz. *defens.* 22. *c.* 1. *n.* 7. Et ita interpretãdi sunt DD. *ibidem in prin. citati* asserentes necessitatem publicationis processus; & etiam quod docet Guaz. *defens.* 28. *c.* 20. *in princ.*

Processus offensiui copia est decernenda.

5. Ampliatur primo Regula, vt copia processus, & inditiorum sit danda, seu decernenda, quãuis per viã inquisitionis procedatur *c. qualiter, & quando, il* 2. *§. debet, de accusat.* Chart. Cępol. qui testatur de communi, Baiar. Bertaz. qui de magis cõi testis est, & Guaz. *def.* 24. *c.* 1. *n.* 4.

Licet per Inquisitionem procedatur.

6. Ampliatur secundo Regula, vt etiam in crimine notorio decernenda sit copia inditiorum Reo, dũ proponit aliquam exceptionem, vel defensionem ad excusandum delictum; secus si fateretur nullam excusationem habere, & hanc praxim seruat totus mundus, secũdum Boss. *tit. de denunc. n.* 6. *in fin.* Clar. *§. fin. q.* 9. *vers. quaro* etiam, & Guaz. *defen.* 24. *c.* 1. *n.* 4.

Quid in notorio delicto.

7. Ampliatur tertio Regula, vt d. copia sit decernenda etiam Reo conuicto, Caual. & Guaz. *n.* 4.

Vel dum Reus est cõuictus

8. Ampliatur quarto Regula, vt

vt Reo danda sit copia omnium eorum, quae ad ipsum Reum pertinent, etiam si in minimo possint ei nocere, Scacc. qui alios allegat, Cepol. Gabr. & Guaz. *defen.* 24. *c.* 3. *n.* 1. vbi cum DD. rationem reddit, quia aliàs auferrentur Reo defensiones, & quia omnis actus iuridicus fit communis vtriq. parti.

Quorum copia danda sit.

9. Limitatur Ampliatio 4. vt dummodo Reo facultas se defendendi non tollatur, copia eorum, quae nocentiam, vel innocentiam absentium laedunt, ei non sit tradenda, Clar. *q.* 49. *vers. sed pone*, Farin. *quaest.* 39. *n.* 157. Ambr. Baiar. Chart. Foller. & Guaz. *n.* 9. *defen.* 24. *cap.* 3.

Vel non.

10. Limitatur secundò Ampliatio 4. vt apud nos cum d. copia, non sint danda nomina testium examinatorum, nisi prout determinatur *in nostro Modo proced. c.* 2. *vers. in defensione*, his verbis. Nolumus nomina testium dari iuxta approbatam DD. sententiam, & nostram consuetudinem, ne odia excitentur, & pax deturbetur; Nisi aliquando petenti Reo in grauissima causa aliter Praelato videatur cuius arbitrio, & conscientiae id tantùm relinquimus; Et tunc dentur nomina separata à dictis ipsorum testium.

Testium nomina an danda apud nos sint.

11. Quod autem apud nos, & etiam apud alios Regulares possint, vt in proxima limitatione testium nomina dari, vel denegari, tenent Guttierez *lib.* 1. *pract. qq. n.* 4. *q.* 96. Paz *t.* 1. *p.* 1. *n.* 170. Miran. *in ord. iudic. q.* 14. *ar.* 7. citans Hostien. ita etiam Ioseph. de Sancta Maria *in Tribun. Relig. tr.* 4. *c.* 19. & Rodriq. *to.* 2. *qq. Regul. q.* 15. vbi ait, quod Iudices praesertim Regulares nomina testium Reis negare possunt: Et horum sententiam, lege lata, Patres de Obseruantia, sequuti sunt *in suis Cõstitutionibus Vallisoletanis ann.* 1593. *tit. de corrept. & appell. §. ad pacem*; Nec non Patres Discalceati *in suis Cõstitutionibus Toletanis ann.* 1583. Sed in proposito notanda sunt verba Directorij Inquisit. *in* 3. *par. schol.* 129. vbi habetur; Quoniam ordo legitimae defensionis, ob suppressam uominum testium publicationem, quodammodo videtur truncatus, propterea Iudices vitam, & mores testium, & delatorum diligenter debent inuestigare; quae diligentia in omnibus causis debet adhiberi, aliter Reus, cui non dantur nomina testium, sine defensione debita, contra iura, condemnaretur.

Quid apud alios Regulares.

12. Imò quod, similiter apud non Regulares nomina testium examinatorum, Reo minime sint notificanda, praesertim quando esset suspicio, & periculum subornationis propter Rei potentiam, tenuerunt Paris. *cons.* 2. *n.* 164. *lib.* 4. vbi firmat, quod ita tenent omnes scribentes, Scac. Scap. & Chart. *de interr. Reorum lib.* 3 *c.* 3 *n.* 98. vbi subdit, quod licet supradicti DD. loquantur in crimine haeresis, idem obseruandum erit in alijs criminibus ob potentiam Reorum secundum Clar. *q.* 49. *vers. habetque*; Et ideo vt ex Blanc. ait *ibidem* Clar. & post hos Guaz. *defen.* 24. *c.* 3. *num.* 7. praxis inoleuit, vt dentur nomina testium confusa, & separata à dictis testium, ob potentiam Reorum, ne possint scire, quid ab vnoquoque

Quid apud non Regulares.

que eorum dictum fuerit.

13. Sed nota, quod regulariter, & de iure communi, apud non Regulares, nomina testium, pro informatione curiæ examinatorum, sunt publicanda, vt Reus contra illorum personas excipiendo, melius possit, se defendere, & suam innocentiam demonstrare, *iuxta c. qualiter, & quando il secondo §. debet de accus.* & ibi hoc notant Aret. Hostien. Fely. Imol: & communiter omnes, tenuerunt Ang. Bar. & alij, quos sequitur Farin. *q.* 39. *n.* 85. Bal. Vant. Scapp. & alij quos sequitur Guaz. *defens.* 24. *c.* 3. *n.* 8. vbi terminat, quod in confirmatioẽ est reformatio *Pauli V. sub rubr. de iudic. crim. Vrbis Romæ*, per quam disponitur, vt nomina testium exprimantur, quod etiã prius statuit *Pau. Tertius in Bulla in fauorem omnium pauperum*. Quod intellige, nisi Reus esset potens, & periculum esset, ne testes offenderet, Far. *n.* 86.; qui subdit *n.* 87. se nunquam in praxi vidisse denegationem publicationis nominum testium, præter quam in crimine hæresis.

Copia inditiorum an ante torturam sit dãda.

14. Ampliatur quinto Regula, vt copia inditiorum sit Reo danda; etiam ante torturam, Pesonal. qui alios allegat, Guaz. *defens.* 24. *c.* 1. *num.* 5. Farin. *quæst.* 38. *num.* 3. vbi testatur de communi, & ab omnibus approbata opinione, citans Boss. Clar. Menoch. & plures alios; Et hæc datio, & ad minus decretũ de copia danda, debet præcedere torturam, quamuis à Reo copia non sit petita, Farin. latè *quæst.* 39. *num.* 91. qui *num.* 99. testatur de frequentiori praxi, & obseruantia, Guaz. cum citatis ab eo *defens.* 24. *c.* 2. *num.* 3.; Et hoc procedit, siue persona torturæ subijcienda sit rustica, & idiota, siue sit sagax, & astuta, Farin. *num.* 97. Guaz. *c.* 2. *num.* 5. vbi concordantes; Iudex enim tuta conscientia ad torturam Rei deuenire non potest, nisi prius eundem audiat in suis defensionibus, Ambrosin. Bertaz. qui testatur de magis communi, & practicata opinione, & Guaz. *d. n.* 5. *erga fin.*; Et hæc Ampliatio maximè procedit Romana in Curia attenta *noua Constitutione Paul. V. in rubr. de iudic. crim. Vrbis Romæ*, in qua statuitur, vt copia processus, etiam non petentibus, decernatur, & tradatur, vt not. Guaz. *defens.* 24. *c.* 2. *n.* 6.; Non desunt tamen plurimi DD. qui *ante d. Constitutionem* scripserunt, asserentes, Iudicem, ante torturam, non teneri tradere, nec decernere copiam processus Reo, nisi petatur, ita Boss. Clar. qui de communi, Chart. & alij relati à Guaz. *defens.* 24. *cap.* 2. *num.* 1. Sed ad tollendam omnem cauillationem, Reus, vel eius Defensor d. copiam petat, vt monet Guaz. *num.* 6. qui *num.* 9. addit cum Alex. quod si Iudex deuenerit ad torturam, non data d. copia, dum non fuit petita, posset excusari, ne teneatur in Syndicatu, & subscribunt Baiar. *ad Clar. quæst.* 49. *num.* 15. & citati à Farin. *quæst.* 39. *num.* 91.

15. Sed apud nos attento *nostro Modo proced. cap.* 2. *in fine secundi substantialis §. si autem*, Iudex, qui ante torturam non dat copiam inditiorum cum termino ad se defen- Quid apud nos.

Tt den-

dendum Reo, etiam non petenti, tenebitur in Syndicatu, & non excusabitur, cum in eodem §. *si autē* statuatur in hæc verba. Detur autē ipsi Reo petenti copia inditiorum ante torturam, & tempus ad se defendendum, etiam non petenti:

Reo dandus est terminus ad se defendendum.

16. Ampliatur sexto Regula, vt cum dicta copia, debeat Iudex dare Reo terminum competentem ad inditia purganda, Clar. §. *fin. quæst.* 48. *in fine principij*, vbi ait, quod secundum communem praxim eodem contextu, soleant Iudices publicare processum ostensiuum, eius copiam Reo decernere, & terminum dare ad suas faciendas defensiones: Hanc Ampliationem tenet Conrad. qui ex Ang. & Bart. ita per totum mundum practicari ait, Foller. qui dicit, quod de necessitate Iudex dare debet Reo terminum ad se defendendum, Carer. Marsil. & plures alij, ex quibus Farin. *quæst.* 39. *num.* 3. concludit, propositam Ampliationem esse communiter à DD. receptam, & vsu approbatam:

Etiā sponte confesso.

17. Subampliatur primo Ampliatio 6., vt dictus terminus dandus sit etiam Reo spontè confesso, Clar. & Farin. qui de communi testantur, & Guaz. ad saturitatem citans, *defens.* 31. *num.* 1.; Imò subdit, & solidè probat, d. terminum etiam dari debere simul conuicto, & confesso, quamuis eum non petat, licet in contumacia esset condemnandus, aliàs sententia erit nulla. An autem, & quando possit Reus termino, & alijs suis defensionibus renunciare, vide Farin. *q.* 39. *à num.* 52. *vsque* 67.

18. Subampliatur secundo Ampliatio 6. vt quamuis multiplicatio dilationum, sicut not. Clar. §. *fin. quæst.* 48. *vers. quæro quot*, videatur Iudici arbitraria, ex Innoc. cuius opinionem communiter teneri per Canonistas, ait Alex.; Soleant tamen Iudices de facili concedere vsque ad tertiam, & quartam dilationem Reo petenti, dum non discernitur in eo animus calumniandi, & protelandi iudicium, puta dum in prioribus dilationibus, nullo existente impedimento, nihil probauit; sed hæc suspicio calumniæ cessare solet, dum Reus in carcere detinetur, Far. *q.* 39. *n.* 5. *&* 6.

Quot dilationes cō cedantur.

Dilatio post defensiuum processū.

19. Subampliatur tertio Ampliatio 6. vt post processum defensiuum debeat Iudex Reo concedere terminum ad allegandum in iure, & disputandum super causa ipsius; Nec non palam audire, & disputare cum eius defensoribus, Guaz. ita asserit, & solidè probat *defens.* 28. *c.* 20. *n.* 4. *&* 5.

Non innouandū pēdente termino.

20. Subampliatur quarto Ampliatio 6. vt termino, seu dilatione pendente Reo data ad se defendendum, nihil sit innouandum, Franc. Paris. & Farin. *quæst.* 39. *nu.* 8. Caualc. qui ait, hoc procedere etiam in Iudice habente brachium Regium. Grat. & Guaz. *defens.* 24. *cap.* 4. *num.* 1. vbi *num.* 2. tenet cum Boer. Bal. Gabr. Grat. Franc. & Ias. talem innouationem ipso iure, etiam parte non opponente, esse nullam. Et nota, quod regulariter dies termini non computatur in termino, Tiraq. Vant. & Guaz. *num.* 9. Et quod terminus vni datus, alteri etiam parti communis est, Baiar.

In quo dies termini non computatur.

Terminus cōmunis est partibus.

Baiar. Carau. Maran. & Guaz. *n*. 10.

21. Limitatur subampliatio 4. vt non procedat, quando Iudex sibi in dilatione reseruauit potestatem ad vlteriora procedendi, Lancell. & Guaz. *defens*. 24. *cap*. 4. *num*. 3.; Vel etiam quando pars, cui fuit data dilatio, pro expeditione causæ instaret, Grat. & Guaz. *nu*. 5.; Seu quando adesset suspicio tumultus in populo ob dilationem datam, Farin. Marsil. & Guaz. *n*. 7. vbi ait, quod de periculo tumultus deberet constare in actis.

Limitatur.

22. Ampliatur septimo Regula, vt completo processu informatiuo, Reus, quamcitius ponendus sit ad largam, nempe in publicis carceribus, vel alibi in carcere, iuxta personæ, & causæ qualitatem, arbitrio Iudicis, vt ibi suas possit facere defensiones *l. vnius* §. *cogniturum ff. de quaest.* & ita practicatur, & obseruari debet ab omnibus Iudicibus, secundum Ambrosin. Chart. Foller. Marsil. & Guaz. *defens*. 23. *cap*. 1. *num*. 3.; ita vt Reus possit loqui cum Procuratoribus, Aduocatis, & alijs sine assistente aliquo, vt probat Guaz. *cap*. 1. *num*. 3. respondens contrarijs, & inducens *in fi. numeri Constitutionē Paul. V. sub rub. de iudic. crim. Vrb. Rom.* vbi statuitur, concedi facultatem carceratis alloquendi cum Aduocatis, & Procuratoribus, etiam semotis arbitris; Nisi qualitas causæ aliter suadeat; prout hortatur Guaz. *num*. 4. in publicis latronibus, assassinis, & similibus diffamatis.

Post informatiuum Reus ponendus ad largam.

23. Limitatur primo Regula, vt d. copiam processus denegare possit Iudex, donec fuerit completa informatio, cum prius intentio curiæ sit fundanda, quam Reus sit audiendus in suis defensionibus, & exceptionibus, Baiar. Chart. Foller. & Guaz. *num*. 3.; Imò non modo possit, sed debeat secundum Chart. Ambros. & Guaz. *ibidem*.

Completo informatiuo copia datur.

24. Sed nota, quod dum Reus est in carceribus, debeat accelerari d. informatio, & eius examen differi non debet, imò statim examini subijciendus est, *l*. 1. *de custod. Reorum*, idest celeriter, vt ibi declarant DD. quos sequitur Guaz. *defens*. 23. *cap*. 1. *num*. 2. Et in statu Ecclesiastico est *Constit. Paul. III. in fauorem omnium pauperum carceratorum*, obseruanda etiam à Regularibus, in qua disponitur, ne Iudices captum pro quauis causa, & crimine, in secretis carceribus vltra triduum, antequam examinetur, retineant; *quam Constit.* confirmauit *Pius IV.* addens, nisi naturæ causarum aliud suadeant, vt refert Guaz. *num*. 2. qui *num*. 3. citat Chart. dicentem, quod licet *d. Constitutiones* loquantur de Iudicibus Vrbis Romæ, tamen seruari debent in toto statu Ecclesiastico, in quo quam citius Reus ponendus est ad largam, vt possit se defendere, & ita seruari, debereque obseruari ab omnibus Iudicibus monet Marsil. & sequitur Ambros. Chart. Foller. & Guaz. *ibidem & n*. 4. *in fin*. & not. Far. *q*. 39. *n*. 13.

Dū Reus est in carcere, debet accelerari processus.

25. Nota vlterius, quod apud nos est *Modus proced. in cap*. 2. *vers. in defensione, & ibidem in quarto substantiali vers. Noscant*; vbi statuitur, vt detur Reo summariè copia capitulorum

Copia quo modo danda ex nostro Modo proced.

tulorũ ex dictis testiũ, & ex inditijs in processu apparentibus extracta.

26. Limitatur tertio Regula, vt licet oblatio copiæ processus offensiui, sit de substantia iudicij, vt probatum est; non tamen huiusmodi oblatio est de substantia processus defensiui, cum acta semper sint nota Iudici, & Fisco, Caualc. & Guaz. *defens.* 28. *cap.* 20. *num.* 1. Clar. *q.* 61. *in princ.*; Vbi subdit, quod dũ adest Accusator, solet etiam publicari defensiuus, vt videat Accusator, an aliquid in contrarium velit deducere, & probare. Sed si completo defensiuo, ex parte Rei petatur in actis copia defensiui, Iudex teneretur eam dare, Conrad. Foller. Menoch. & Guaz. *d. num.* 1. *vers. Sed Aduocatus*. Et dato, quod Iudex renueret condescendere petitioni huiusmodi, & vellet ad vlteriora procedere; diceretur interloqui, non esse locum publicationi, *cap. ex parte il* 2. *de appell.* et posset appellari; at si appellatio non interponatur, sententia, et omnia alia inde sequuta, et per Iudicem facta valerent, Menoc. et Guaz. *n.* 2.

An sit publicandus processus defensiuus.

27. Late de tota materia huius q. Guaz. *locis supr. citatis*.

An, & quando processus sit nullus, vel aliam oppositionem ratione examinis patiatur. Quæst. 91.

1 DE propositis in titulo huius q. ex quibus Reus potest multipliciter se defendere; actum est *hic supra in toto titulo* 3. *De oppositionibus contra examen testium, nempe à q.* 51. *vsque ad* 56. Et sicut hæc conferunt ad defensam Rei; ita non minus proderunt omnia alia, quæ pertractaui *hic sup. in toto Tract. quarto à q.* 26. *vsque ad* 60. Vbi egi adeo sufficienter de oppositionibus contra personas, dicta, et examen testiũ, vt hic nihil supersit addendũ.

De process. in nullo ratione examinis, remissiue.

DE REI DEFENSIONIBVS

Absolute negantis sibi obiectum crimen; Vel negantis esse delictum id, de quo imputatur; Seu esse de iure punibile.

Sectio Secunda.

An Actore, vel Fisco non probante, Reus delictum negans sit absoluendus, Quæst. 92.

1. REgula sit. Actore, vel Fisco non probante, et Reo negante; absoluendus est Reus, Iaf. qui testatur de communi, quem refert, et sequitur Clar. *qu.* 62. *nu.* 1. Curt. seu. Decian. Masc. Rolan. Surd. et alij sequuti à Guaz. *defens.* 29. *cap.* 1. *num.* 6.; Reus enim aliquid probare non tenetur, sed satis est, quod delictum neget, Decian. Mascard. Paris, et Guaz. *ibidem*.

Actore nõ probante, absoluitur Reus negans.

Amplia-

Licet onus probandi assumpserit.

2. Ampliatur primo Regula, vt procedat etiam in casu, in quo Reus in se onus probandi assumpserit suam innocentiam, & defecerit, latè Mascar. Mars. & Guaz. *n. 6. vers. imò;* vbi plures concordantes; Præsertim dum Reus in probationibus vsus fuit solitis clausulis, Citra onus &c. Non se adstringens, &c. Osasc. & Guaz. *ibidem*.

In parib. probationib. Reus absoluendus est.

3. Ampliatur secundò Regula, vt data paritate probationum Rei, & Fisci, negante Reo, istius probatio præualere debeat *l. si Præses ff. de pæn.* Decian. Rimin. Surd. & late Mascar. quos sequitur Guaz. *n. 2.*; Imò, quamuis probationes fisci in aliquo probationes excederet Rei, iste deberet absolui, Masc. & Guaz. *ibidem*. Reperiuntur enim præsumptiones, quæ licet valeant ad absoluendum, ad condemnandum tamen minimè sunt satis, vt not. Bouer. *in Direct. par. 2. cap. 32. vers. hæc tamen, & est tex. in l. merito, ff. pro socio*.

Sufficiunt Rei offuscātes probationes.

4. Ampliatur 3. Regula, vt procedat etiam si fiscus iam probauerit suam intentionem, dummodo enim hanc Reus offuscet, absoluendus esset, cum indecens sit, in re dubia, sententiam ferre certam, ne veritas offendatur Bar. Boss. qui testatur de communi, Gram. qui ait, quod hanc opinionem sequitur totus mundus, Surd. & Guaz. alios etiam inducens *defen. 29. c. 1. num. 1.* Et non modo probationes, sed etiā præsumptiones, indicia, seu coniecturæ in fauorem Rei, sufficiunt ad confundendum indicia, præsumptiones, & coniecturas Fisci, seu Accusatoris, Guaz. diffusè probans, & inducens alios, *defens. 29. c. 2. per totum, præsertim n. 3. & 4.*; Et si fuerit potentior, & validior præsumptio pro Reo, vel essent plures, proculdubio præsumptiones minus validas, & pauciores elideret, Guaz. *n. 5.* & 7. inducens plures concordantes: Si verò essent pares, adhuc probationes Rei præualere deberent, Rimin. & Guaz. qui hoc probat, *n. 6.*; Nota tamen, quod probatio plena, & clara, non confunditur, nisi contraria pariter sit clara, & plena, & ideo non sufficit, quod contraria probatio reddat eam dubiam, Abb. Gemin. Io. Andr. Bar. Dec. qui alios citat, & hos sequitur Tusch. *in litera P. concl. 798. n. 27.* Probatio enim potentior, minus potentem vincit, Bar. Socin. & Tusch. *ibidem*: licet contra, quod Reo sufficiat reddere dubiam agentis intentionem, & probationem, teneant Crauet. & Bal. relati à Tusch. *nu. 28.* in dubio enim pro Reo, DD. *ibidem* relati; Declarat Tusch. quod quando probatio actoris non est plena, neq; clara, tunc probatio Rei, quamuis minor cōfundit actoris probationem, & Reus absolui debet, cum offuscatio sufficiat in hoc casu, Bal. Ias. Rom. & Tusch. *n. 29.* Qui *n. 30.* cum Bellam. qui testatur de communi, ait, quod si actor plenè probauit intētionem suam, & Reus semiplene, non confunditur actoris probatio.

5. Ampliatur quartò Regula, vt Reus non sit torquendus, sed absoluendus licet contra eum inditia ad torturam extarent, quando aliquid deducitur in eius fauorem, cum inditia talia tollantur per quodlibet resul-

Vt nec torqueatur.

resultans in fauorē Rei, Alex. Boer. Boss. & Guaz. alios inducens *nu.* 4.

Quomodo in casu Regulæ Reus absoluendus. 6. Limitatur Regula, vt licet Reus dicatur præsumptiuè docuisse de sua innocentia actore non probante, vt not. Cętal. Mascar. Ruyn. & Guaz. *defen.* 29. *c.* 1. *n.* 8.; non est tamē talis ista præsumptio, vt Reus sit diffinitiuè absoluendus, vt innocens secundum Far. *in fragmen. crim. litera A. n.* 27. & Guaz. *vbi sup.*; Sed vt notat Boss. *tit. de sententijs n.* 72. citans Ias. & alios, quandocunque clare non apparet de innocentia Rei, vidit obseruari, vt Reus diffinitiuè non absoluatur (Sed rebus sic stantibus, prout stant); Et hoc casu, si deinde superueniant noua inditia, de nouo contra Rum procedetur, ita ait Clar. *q.* 62. *vers. forma*, practicari Mediolani, in Hispania, & in Gallia.

Exceptio, quod licite fecerit Reus id, de quo imputatur. Quæst. 93.

1. Regula sit. Probata hac exceptione per Reum, quod licitè fecerit id, de quo imputatur, absoluendus est; Imò licet punctualiter non probet licitè fieri posse id, de quo imputatur, sufficit probare illud aliquo loco, & tempore, seu ex aliqua causa licite fieri potuisse ad euitandam condemnationem, Alex. & Ias. qui testantur de communi, Dec. qui ait, quod hanc doctrinam totus mundus sequitur, Bar. & plures alij, quos sequitur Clar. *§. fin. q.* 56. vbi reddit rationem, quia vbicunq; aliquid est prohibitum, & punibile, certo, & limitato loco, vel tempore, oportet, quod Accusator precise probet Reum illud fecisse in illo tempore, vel loco prohibito, aliàs præsumitur factum loco, & tempore licito, ita etiam Boss. Paris. & de communi testatur Aug. ad Ang. *apud eundem* Clar.; qui exemplificat in Reo excipiente occisum fuisse bannitum, furem, vel adulterum, in furto, vel adulterio deprehensum, cum tales ius permittat occidi; Item in patre corripiente filium, de quo etiam Far. *q.* 15. *n.* 134. *& seq.*

Reus absoluitur probans aliquo modo licitum id, de quo imputatur.

Interpretatio fit, quæ delictum excludat. 2. Ampliatur primò Regula, vt sit semper facienda interpretatio in benigniorem partem, & in exclusionem delicti, Bursat. Gram. Rimin. & Guaz. *defens.* 29. *c.* 2. *num.* 4. Et ex hac Ampliatione sequuntur plures illationes, & quęlibet erit noua Ampliatio, & sunt sequentes.

Vel minuens delictum. 3. Ampliatur secundò Regula, vt in facto illicito, & punibili, dum potest adaptari maior, vel minor pęna, interpretetur, quod Reus fecerit illud, pro quo minor pęna, imponitur, Bert. Deciā. Far. & Guaz. alios etiam inducens *num.* 10. *vers. primaque.*

Quid minis. 4. Ampliatur tertiò Regula, vt si quis contra aliquem, aliquid facere, vel dicere minatus fuerit, intelligi debeat facere, vel dicere per viam iuris, & non de facto, Alex. Boss. Carer. & Guaz. *defens.* 29. *c.* 2. *n.* 10. vbi ex Alex. & Dec. idem ait esse dicendum in verbis minatorijs generalibus, vt de vindicta iuridica intelligi debeant; Vnde cum Decian. Menoch. & pluribus alijs, concludit, quod verba illius, qui dixit, velle facere vindictam, intelligenda sint de vindicta licita, mediante iustitia,

stitia, & *ibidem* exemplificat in similibus, vbi cum Eugen. ait hoc maxime procedere, quando proferens verba esset spectatæ fidei; licet ecōtra si minans esset malæ vitæ, & famæ, propter similia verba posset torqueri, sed non condemnari, late Hieron. Hyspan. & Guaz. *ibidem*. Si verò verba haberent maiorem formam delicti, et essent plures præsumptiones ad malum, tunc interpretanda essent in malam partem, Decian. et Guaz. *ibidem*; Et multo magis idem dicendum esset, dum apte verba in bonam partem non possent interpretari, Imol. et Guaz. *ibidem*.

Lex prohibens benignè interpretanda.

5. Ampliatur quartò Regula, vt *Pij, & Sixti V. Constitutiones* prohibentes conuersationem cum bannitis, non comprehendant conuersationem extra statum Ecclesiasticum, si illa conuersatio nō fuerit ad malum finem, Bertaz. Honded. Salyc. et Guaz. *cap. 2. n. 22. defens. 29.*; Vbi cum Bursat. et Marco Antonin. Macerat. concludit; Idem dicendum esse in illis, qui similiter in statu Ecclesiastico alloquūtur bannitis; nam Bulla intelligitur de illis, qui bannitos recipiunt, et cælant. Et generaliter ex associatione, et loquutione, vel facto non resultante aliquod damnum, et dum Respublica, et Fiscus non læditur, etiam si fuerit factum contra prohibitionem legis, statuti, vel Iudicis, contrafaciens non punitur, Foller. Rimin. et Guaz. *n. 23.*; quia vt bannimentorum intret pœna, requiritur vt factum sit ad malum finem, et dolosè, dictus Maceraten. Honded. et Guaz. *ibidem*.

Exceptio, quod factum, de quo Reus imputatur non sit punibile.

Quæst. 94.

Nullus est processus de re non punibili.

1. Regula sit. Dum factum, de quo Reus imputatur non est punibile, neq; de iure communi, neque de iure municipali, neque de consuetudine, Reus criminaliter minime erit vexandus, aliàs processus desuper fabricatus erit nullus, Paris, Rimin. & alij, quos sequitur Guaz. *defen. 2. c. 1. n. 1.*; Vbi ex Nouell. ait, omnes firmare, quod vbi non potest imponi pœna, ibi cessat delictum, accusatio, & inquisitio; Et ideo cum Cabal. dicit, quod nec in contumacia potest sequi aliqua condemnatio in hoc casu; Subdens ex Bertaz. qui latè hoc tractat, quod ista exceptio est impeditiua litis ingressus, cum ex hoc capite corruat inquisitio cum omnibus inde sequutis; Et exemplificat *ibidem in fine* Guaz. in occidente, vel vulnerante ad sui defensam; Et idem potest dici in simplici fornicatione apud seculares laicos, cum hæc regulariter apud eos non sit punibilis.

Vexādus non est Reus pro delicto præscripto.

2. Ampliatur primò Regula, vt Reus non sit vexandus pro delicto, quod aliàs fuit punibile, si per lapsum temporis fuerit præscriptum, & consequenter sublata eius pœna, Farin. *q. 1. n. 68.* vbi concordantes allegat, & testatur de communi, Clar. *§. fin. q. 51. n. 1.* alios inducens, Boer. Viu. & Guaz. *defen. 2. c. 2. n. 1.* Omnia autem delicta spatio 20. annorum præscribuntur, *l. querela C. de falsis*, Farin. concordantes cumulans *q. 10. n. 1.* Clar. Boer. qui testis est de communi, Decian. & Guaz. plures

res inducens *defen.* 2. *c.* 2. *n.* 2.

Nec per inquisitionem.
3. Subampliatur primò Ampliatio prima, vt habeat locum, etiam dum proceditur per inquisitionem Clar. *q.* 51. *vers. & hac quidem*, vbi de communi, Farin. *n.* 3. qui etiam de cōi, & concordantes cumulat, sicut etiã Guaz. *dif.* 2. *c.* 2. *n.* 5.

Neque in delicto publico.
4. Subampliatur secundò Ampliatio 1. vt procedat siue delictum sit publicum, siue priuatum, Decian. Gom. & Guaz. *n.* 7.; Siue delictum sit manifestum, siue occultum, Boss. Clar. Farin. qui concordantes inducens testatur de magis communi, & Guaz. alios inducens *num.* 38.

Hæc exceptio impedit litis ingressum.
5. Subampliatur tertiò Ampliatio 1. vt hæc exceptio, præsertim, quando potest incontinenti probari, impediat litis ingressum, Guaz. concordantes citans *n.* 8. *&* 9.; Et quandocunq; opponi possit, etiam post sententiam, quamuis latam in contumacia; & per quemlibet de populo, Guaz. *n.* 10. 11. *&* 12. si tamen non opponeretur hæc exceptio, valeret sententia, Bar. Bal. Bazar. & Guaz. *n.* 13. *&* 14.; licet in hoc multi relati *num.* 15. contra teneant.

Iudex cōdemnãdo pro delicto præscripto punitur.
6. Subampliatur quartò Ampliatio 1. vt si Iudex post oppositam legitimam præscriptionem Reum condemnet, non modo male faciat, secundum Rolan. concordantes allegans, sed si ipse Reum decapitare faciat, & ipse sit decapitandus, Farin. alios inducens *q.* 10. *n.* 2. Guaz. hos sequens *n.* 16.; Et hoc quamuis Reus esset confessus delictum notorium, Chart. Mascar. & Farin. *n.* 14. vbi alios cumulans testatur de communi, & cum Foller. de veriori.

Crimen falsi præscribitur.
7. Subampliatur quintò Ampliatio 1. vt secundum communiorẽ, & veriorem DD. opinionem, etiam crimen falsi, spatio 20. annorum præscribatur, Farin. plures concordantes inducens *q.* 10. *num.* 4. Boer. Viu. quos sequitur Guaz. *defen.* 2. *c.* 2. *n.* 19. vbi ponit huius dicti quasdam limitationes.

Statutũ potest minuere tempus præscriptionis.
8. Subampliatur sextò Ampliatio 1. vt per statutum possit induci, vt delicta minori tempore præscribantur, & tale validum erit statutum, Bal. Bero. & concordantes, quos sequitur Farin. *n.* 25. Paris, qui ait non esse disputandum de validitate talis statuti, facti ab habentibus authoritatem, & confirmati à Principe, & hos sequitur Guaz. *n.* 26.

Exemplificatur in alijs delictis.
9. Subampliatur sextò Ampliatio 1. vt in pluribus alijs casibus Reus post præscriptionis tempus non sit vexandus, nempè in crimine iniuriarum, quod per annum præscribitur *l. si conuitij in fi. C. de iniur.* Clar. Foller. Far. & Guaz. alios inducens *n.* 54. *defen.* 2. *c.* 2. & annus incipit à die iniuriarum; Item in actione de dolo, quæ biennio præscribitur, Far. Foller. & Guaz. *n.* 58. Item in crimine apostatatus, quod quinquennio præscribitur, Bar. Decian. & Guaz. *n.* 60.

An diuturnitas temporis minuat pœnã delicto nõ præscripto.
10. Subampliatur octauò Ampliatio 1. vt licet delictum non fuerit totaliter præscriptum, diuturnitas tamen temporis prosit ad diminuendam pœnam, Gom. qui de communi, Far. *q.* 10. vbi ponit hoc pro Regula, & alios concordantes allegat, qui etiam testatur de Communi,

muni,

muni, Bertaz. Tiraq. & alij relati à Guaz. *defens.2. cap.2. n.1. & 2.*; Et diuturnitas in proposito secundum aliquos inducitur spatio 10. annorum, secundum alios spatio 8. annorum, quæ incipit currere à die delicti, apud Guaz. *n.3. & 4.*

11. Limitatur primò subampliatio 8. vt procedat in delictis leuibus, nam in grauibus recurrendum est ad Principem ad obtinendam commutationis gratiam, Clar. Baiar. Caualc. Tusc. & Guaz. *num.6.*; Quamuis Far. *num.88. q. 10.* citans concordantes, dicat idem dicendum esse in leuibus, & in grauibus.

12. Limitatur secundò subampliatio 8. vt procedat tantùm, quando Reus in illo diuturno tempore semper benè vixit, aliàs secus Far. *n.99.* Baiar. Thesaur. Tiraq. & Guaz. *num.13.*

Limitatur Ampliatio prima in diuersis delictis vsque ad n. 15.

13. Limitatur primò Ampliatio 1. in partus suppositione, tale enim delictum non modo non præscribitur spatio 20. annorum, sed imò eius actio perpetua est, Far. *q.10. num.29.* vbi concordantes, & Guaz. *defen.2. c.2. n.74.*

14. Limitatur secundò Ampliatio 1. vt parricidium nunquam præscribatur, Far. *n.29.* & Guaz. *n.78.* Idem dicendum est in vitio nefando, secundum Baiar. Gugliel. Bened. Mascar. & Guaz. *n.79.*

15. Limitatur tertiò Ampliatio 1. vt crimina læsæ Maiestatis, hæresis, assassinij, falsæ monetæ, simoniæ, et abortus, nunquam præscribantur, Guaz. *n.81. & 82.* et Far. *n.29. & 90.* vbi latè tradit, et singula authoritatibus comprobat; Et *n.30.* post Marsil. hoc ad omnia crimina excepta, et enormia extendit, et sequitur Baiar. *ad Clar. q.6. n.108.*

16. Limitatur quartò Ampliatio 1. vt licet actio criminalis, vt dicitur in eadem Ampliatione, præscribatur, exceptiones tamen nunquam præscribantur, *l. pura, in fi. ff. de except. doli,* Cæphal. Decian. Foller. et Guaz. *n.71.* — Item in exceptionibus.

17. Limitatur quintò Ampliatio 1. in condemnato, qui non potest se tueri præscriptione, etiam post 50. annos; quandocunq; enim venerit ad manus curiæ, poterit puniri, Chart. *in tract. cap. bannit. c. fin. n.313.* vbi innumeros citat, Foller. Far. Nell. et Guaz. *defen.2. cap.2. n.88.* Nisi sententia esset contumacialis, et conditionalis, vt quia diceret, si venerit in fortijs curiæ, suspendatur, etc. tunc enim præscriptio curreret, postquam Reus esset captus, Cabal. et Guaz. *ibidem.* — In condēnato.

18. Declaratur primò Ampliatio 1. vt in delictis continuatis, et reiteratis, præscriptio currere incipiat non à primo delicto, sed ab vltimo, secundum magis communem, de qua sunt testes Clar. *q. 51. vers. sed hic quæro*, et Guaz. concordantes inducens *n.35.* — Præscriptio, quādo currere incipiat. vsq; ad n.20.

19. Declaratur secundò Ampliatio 1. Vt hæc præscriptio non incipiat currere à die habitæ scientiæ per curiam, vel per partem, sed à die commissi delicti, Boss. Clar. Nonius, qui testatur de communi, Far. concordantes inducens, et testans est de magis communi, Paris, Cabal. et Guaz cum alijs *n.38.*; Qui *num.39.* cum Castren. Cabal. et Rimin. ait, hoc magis admitti, quando per diligentem inquisitionem

 offi-

Officialis maleficium occultum non potuisset inuenire. Et vtiq; in praxi non est recedendum, vt tempus currere incipiat à die commissi delicti, præscriptiones enim currunt etiam ignorantibus, Farin. *quæst.* 10. *n.* 12. Cabal. qui de magis communi, Boss. Tusc. & Guaz. *n.* 42.; licet alij insignes DD. tenuerint, quod tempus incipiat currere à die scientiæ, vt refert Guaz. *num.* 40. & 41.

20. Declaratur tertiò Ampliatio 1. vt si post delictum commissum, ante completam præscriptionem interuenerit accusatio, vel querela, vel fisco instante Iudex ex officio inquisitionem formauerit, dicatur interrupta præscriptio, & tempus præscriptionis non curreret, nisi à die interruptæ præscriptionis *l. si ades, §. libertas de seru. urban. præd.* Balb. *de præscript. in tertia par. 6. par. princ.* vbi diffusè; dummodo in criminalibus interuenerit etiã citatio, vt tenet magis communis opinio DD. de qua testes sunt Baiar. Balb. Gabr. & Guaz. *defen.* 2. *cap.* 2. *n.* 9. vbi ait, quod ad hoc, vt d. citatio interrumpat præscriptionem, debet legitimè exequi, & per Nuncium referri in actis, licet Bar. Boer. Bonacos. & Farin. *quæst.* 10. *num.* 28. teneant sine citatione interrumpi d. præscriptionem.

Delicta carnis quãto tẽpore præscribãtur.

21. Ampliatur secundò Regula vt Reus non sit vexandus post quinquennium pro criminibus adulterij, stupri, incestus, lenocinij, & alijs, de quibus *in l. Iulia de adulter.* tanto enim tempore huiusmodi delicta præscribuntur *l. mariti §. sex in fin.* & ibi DD. *ff. de adult.* Farin. alios allegans, & de communi testans *q.* 10. *num.* 15. Boer. Clar. Foller. & Guaz. *defen.* 2. *c.* 2. *n.* 45. Nisi cum adulterio concurrat incestus, tunc enim requiritur præscriptio 20. annorum Guazz. alios citans *n.* 46. & 47.; Vel nisi cum stupro concurrat vis, quo casu nulla currit præscriptio, Farin. *num.* 18. plures inducens, Foller. Boer. & Guaz. *n.* 51. Sed nota, quod simplex fornicatio triennio præscribitur, Thom. Triuis. & Guaz. *n.* 53.

Perempta instantia Reus non punitur.

22. Ampliatur tertiò Regula, vt Reus non possit puniri pro facto aliàs punibili, dum instantia causæ criminalis iam est perempta; hæc autem biennio spirat *l. fin. C. vt infra quantum tempus*, Surd. *cons.* 11. *num.* 1. *vol.* 2. vbi alios allegans testatur de communi, Bertaz. Scac. & plures alij, quos sequitur Guaz. *cap.* 6. *vers. ideo*; Siue procedatur per accusationem, siue per inquisitionem, Baiar. Bero. Dec. & Guaz. *vers. primo Amplia*, alios inducens: Et hæc instantiæ peremptio inducta est à lege, ne lites immortales fiant, *l. properandum*, & *ibi gl. C. de iudic.*; Et hoc in criminalibus procedit etiam de iure Canonico, Anan. & Clar. *quæst.* 51. *vers. aliàs*, qui dicunt, quod hoc omnes firmant, Guaz. *vers.* 2. *Amplia*; & d. instantia currere incipit à contestatione litis; & in causis, in quibus lis non contestatur, ab actu, qui fieri solet post litis contestationem immediate, Maran. Tusc. & Guaz. alios allegans *n.* 23. & 24. Non desunt tñ relati, & reprobati à Guaz. *n.* 34. tenentes de iure Canonico instan-

ſtantiam etiam in criminalibus eſſe perpetuam.

Niſi præceſſiſſet confeſſio delicti. 23. Limitatur primò Ampliatio 3. quando Reus faſſus fuit delictum, antequam lapſa fuerit inſtantia, quia poterit condemnari etiam poſt peremptionem inſtantiæ; confeſſio enim emanata in iudicio valido, inducit publicum iuris; ſecus dum confeſſio emanauit, iam inſtantia perempta, Vinc. de Franc. & Guaz. *defen.2.c.6.n.36.*

Vel cauſa ſit coram Principe, &c. 24. Limitatur ſecundò Ampliatio 3. quando cauſa cognoſcitur coram Principe, vel eius Conſiſtorio, ſeu dum cauſa ventilatur à Iudicibus coram Principe, vel quæ agitatur coram Iudice habente liberum arbitrium in procedendo, ſeu etiam dum cauſa eſt referenda Principi, in his enim caſibus inſtantia non currit, vt tenet, & probat Guaz. *num.40.*

Prorogari poteſt inſtantia; & quando hæc incipiat. 25. Limitatur tertiò Ampliatio 3. vt ſicut inſtantia poteſt abbreuiari per Statutum, & per Principem, ſic poſſit prorogari, & perpetuari intra tempus inſtantiæ, Maran. Guaz. & alij *num. 44. vſque 47.*; Sed inſtantia inducta à Statuto incipit à litis conteſtatione, à Principe verò à die præſentationis reſcripti, Guaz. *ibidem*.

Impedimentum facit, vt non curratinſtantia, vel vt Princeps eidem inſufflet. 26. Limitatur quartò Ampliatio 3. vt ſi interuenerit legitimum impedimentum, e.g. ex facto Iudicis, vel tertij, non currat inſtantia Iaſ. Bertaz. & Guaz. *n. 54.* Vel ſi currat inſtantia, per Principem inſufflatur ſpiritus vitæ illi inſtantiæ, faciens eam reuiuiſcere, Carau. Maran. & Guaz. *d. num. 54.*; Qui *num.65.* ait, & probat, pluries in eadem cauſa hoc Principem præſtare poſſe, citans Coſtam, & alios.

27. Limitatur quintò Ampliatio 3. vt de conſuetudine, nulla in criminalibus ſeruetur inſtantia, & lapſo etiam biennio procedatur, ſecundum Clar. *quaeſt.51. verſ. alia*, vbi Baiar. *num.27.* poſt Ang. & Gomez. Sed hæc limitatio intelligenda eſt, quod conſuetudo vigeret in locis, vbi citati DD. degebant; Nam econtra Guaz. *defenſ. 2. cap. 6. num.35.* teſtatur, Romæ paſſim ſeruari etiam à Signatura, vt inſtantia pereat per lapſum biennij in cauſis criminalibus. Quid de conſuetudine.

28. Ampliatur quartò Regula, vt abſolutus de vno delicto, non debeat de eodem amplius moleſtari *l. ſi cui §. iiſdem* vbi Bar. *ff. de accuſ. c. de his eodem tit.* Farin. *quaeſt.1. num. 51. & q. 4. num. 1.* vbi concordantes, & teſtatur de communi Bertaz. Boſſ. Clar. & Guaz. alios inducens *defen.2.c.7.n.1.* Abſolutus non moleſtatur.

29. Subampliatur primò Ampliatio 4. vt d. exceptio abſolutionis, ſit impeditiua litis ingreſſus, Guaz. *num.2.* & Farin. *q. 4. num. 1. verſ. an hac*, vbi concordantes, & teſtatur de communi. Et hæc exceptio impedit litis ingreſſũ.

30. Subampliatur ſecundò Ampliatio 4. vt, quando quis fuit abſolutus, vt innocens, ſuperuenientibus poſtea inditijs, contra eum non poſſit procedi, Far. *num.23. & ſeq.* Boſſ. Clar. & Guaz. alios referens *n.4. & 12.* Quid ſi inditia ſuperueniant.

31. Limitatur primò Ampliatio 4. vt dum Reus fuit abſolutus

Vel absolutio sit ab obseruatione iudicij.

ab instantia ; vel ab obseruatione iudicij , vel ex hactenus deductis , vel rebus sic stantibus , seu per alia similia verba , si aliquid superuenerit de nouo , etiam ab eodem Iudice , poterit Reus iterum molestari , Alciat. Baiar. Boss. Foller. cum pluribus alijs , quos sequitur Guaz. *defen.2.c.7.n.23.*

Ius procedendi cõtra absolutum cum d. clausula , quãtũ duret.

32. Quanto autem tempore duret ius iterum procedendi post absolutionem cum dictis clausulis , vel post torturam , est controuersum , nam (vt refert Guaz. *n.19.*) voluit Foller. quod si Accusator velit prosequi primam accusationem , possit hoc præstare intra 30. dies , *per l. libellorum* §. *fin. ff. de accus.*; Si verò nouum iudicium intentetur, fieri debet , durante tempore accusandi , seu inquirendi *l. Accusator ff. de accus.* & not. Farin. *quæst.*4. *num.* 29. Sed Alciat. & Caualc. quos refert Guaz. *num.* 19. tenent , quod elapso biennio d. Reus amplius molestari non possit . At Thesaurus *ibidem relatus* , concedit decem annos . Tandem Pet. Cabal. *in quæst. crimin. casu* 93 *.num.*30. *& seq.* post relatas has opiniones , credit , verius dicendum esse , vt tanto tempore possit Reus molestari ex nouiter deductis , quanto durat ius accusandi , vel inquirendi , incipiendo à litis contestatione iam facta , qua interrupta fuit præscriptio : Quantum autem duret ius accusandi , dictum est *in hac quæst. à num.* 2. *vsque ad n.*11. *inclusiuè* .

An absolutus ob defectum probatio- nũ, ex nouis indicijs molestari possit.

33. Limitatur secundò Ampliatio 4. vt dum Reus absolutus fuit ob defectum probationum , sit controuersum , an superuenientibus indicijs , possit molestari , de quo Guaz. *num.* 5. *& 6.*; Et nota , quod quando ex tenore sententiæ non apparet , ex quo capite fuerit Reus absolutus , secundum communem , videndus est processus , vt dignoscatur causa absolutionis Far. *num.* 28. Abb. Foller. & Guaz. cum alijs *num.* 11.; Sed in dubio absolutoria præsumitur lata ob non probatum crimen , Farin. *ibidem* Clar. qui de communi , Couar. Foller. & Guaz. *ibidem* .

Absolutoria præsumitur lata ex defectu probationũ .

Absolutus an iterum molestetur si delicti qualitas mutetur .

34. Limitatur tertiò Ampliatio 4. vt semel absolutus , iterum molestari possit, si delictum, de quo quis fuit absolutus , diuersificetur ; e. g. : Si quis simpliciter de homicidio imputatus fuerit , & de eo absolutus ; Si deinde de homicidio cum qualitate parricidij imputetur , denuo molestari poterit , delictum enim diuersificatur ; Quamuis ex noua delicti qualitate , delictum non diuersificante , noua molestatio sequi non debeat , Far. concordantes inducens *q.* 4. *n.*4. Gom. & Guaz. *defens.*35 *.c.*11 *.n.* 21 *.*; Qui tamen videtur sibi contrarius *n.*37. vbi cum Decian. & Marian. Soc. exemplificat in absoluto de adulterio , qui poterit molestari super incestu, & absolutus ab homicidio, super sacrilegio molestari poterit , dũ homicidium in ecclesia fuit perpetratum .

Confitẽs iudicialiter delictum post absolutionẽ potest molestari

35. Limitatur quartò Ampliatio 4. vt si quis spontè post absolutionem confiteatur iudicialiter delictum, de quo fuit absolutus diffinitiuè, possit iterum processari, & puniri ,

niri, Farin. *q.4.n.43.* cum Alciato, qui de communi, Abb. Butr. & Iaf. concordant Foller. & Guaz. *defens.* 2.*c.7.n.56.* Si verò absolutio fuerit ab obseruatione iudicij, etiam ex confessione postea sequuta extraiudicialiter, poterit Reus torqueri, Farin. *n.45.* & Guaz. *ibid. vers. quae.*

Quid in absoluto à iuditij obseruatione.

36. Ampliatur quinto Regula, vt Reus molestari non possit, quamuis per viam dispensationis, vel indulgentiae, in foro fori fuerit absolutus, Dec. Decia. Guaz. & alij, *def.2. c.7.num.29.*; Sicut nec etiam, dum absolutoria, secundum iuramentū Rei sequuta fuit, in casu, in quo eum deferri licet; Abb. & Butr. dum deuentum fuit per Iudicem ad processum ordinarium, Far. & Guaz. qui hos refert, & sequitur *vbi sup. num.30.*

Quid in absoluto per viam indulgentiae, vel secundum eius iuramentum.

37. Ampliatur sexto Regula, vt fraude, & collusione cessante, indistinctè absolutus, vel condemnatus in vno loco, siue in loco delicti, siue originis, siue domicilij, alibi molestari non possit, Farin. *quaest.1. nu.26. vers. sed tertia*, vbi ait, quod nunquam vidit, vel audiuit aliter obseruari in Vrbe, & in tota Italia, & ita, in consulendo, & iudicando, seruandum esse, ait, & tenuerunt Cabal. Decian. & Guaz. *defen.1. cap. 14. n.14.*

Fraude cessante, in vno loco sententiatus, alibi nō molestatur.

38. Limitatur primo Ampliatio 6. vt non condignè punitus in loco originis, vsque ad supplementum ordinariae pęnae, iterum puniri possit in loco delicti, vel domicilij, Bal. Far. Guaz. & alij *nu.15.*; Et ab hac limitatione recedendum non videtur, quamuis aliqui à Guaz. relati *num.12.13. & 14.* non ita indistinctè loquantur.

Quid in non punito condignè.

39. Limitatur secundo Ampliatio 6. vt in statu Ecclesiastico, in cōtumacia condemnatus, constituere se non possit, nisi coram Praeside, qui sententiam tulit, vel in generali Curia eiusdem Prouinciae, seu in Curia suprema, *iuxta Bullā Pij IV. 12. Kal. Iun.* 1565. de qua Farin. *q. 7. n.26.* & Guaz. *n. 16.*; Et consequenter alibi non ritè absolueretur, vel condemnaretur.

Vel in cōtumacia condemnato.

40. Ampliatur septimo Regula, vt procedat non solùm in absoluto Reo, sed etiam in condemnato pro vno delicto, vt pro eodem non possit amplius molestari, Farin. *q.4.n. 2.* alios allegans, & testans de communi, Clar. Conrad. Maran. & Guaz. *defens. 2.c.7.n.23.*

Regula procedit tam in absoluto, quam in condēnato.

41. Subampliatur septima Ampliatio, vt non modo ab eodem Iudice, sed nec ab alio talis possit Reus puniri, Far. *d.n.2.* vbi concordantes inducens testatur de communi, Clar. Scac. & Guaz. *defens. 35.c.11.n.1.*; Itaut si Reus sufficienter fuerit punitus ab Ecclesiastico Iudice, seu à saeculari, in delictis mixti fori, non debeat ab alio molestari, Clar. Scac. & Guaz. *n.2.*

Ab eodē, nec ab alio Iudice.

42. Limitatur primo Ampliatio 7. vt procedat, dum sufficienter punitus fuit Reus, nam quando poena sufficiens nō fuit, potest grauior ab alio Iudice iniungi, Scac. & Guaz. *nu.3.* Nisi poena insufficiens imposita à Iudice diuersae iurisdictionis fuerit corporalis, & etiam exequuta, tunc enim ab alio Iudice grauiori poena non posset Reus puniri, Bal. Caual. Fely. Scac. & Guaz. *n.4.*

Quid dū pęna sufficiens nō fuit.

num. 4. vel saltèm non deberet fieri suppletio per aliam pęnam corporalem, Maran. Scac. & Guaz. *n.* 5.: In nõ corporalibus verò per alium Iudicem pœna vsque ad mensuram delicti potest suppleri, Far. *q.* 4. *nu.* 10. Bar. Scac. Maran. & Guaz. *desens.* 35. *c.* 11. *n.* 10.

Quando Reus dicatur punitus sufficienter.

43. Notandum est hic, quod tunc Reus sufficienter punitus dicitur, quando ei pęna inflicta fuit pro illo delicto, taxata, vel à Iure communi, vel a Statuto, vel à Cõsuetudine, seu his deficientibus, iustè arbitrata; Sicut econtra, non sufficienter Reus diceretur punitus, quando minor pęna prędictis imponeretur, Scac. & Guaz. *n.* 6.; Nisi fortè ex causa Iudex pænam minuisset, huiusmodi enim sic minuta pęna sufficiens diceretur, Guaz. *n.* 8.

Quid dũ defectu iurisdictionis Reus minus fuit punitus.

44. Limitatur secundo Ampliatio 7. vt non procedat, dum ab vno Iudice Reus minus punitus fuit defectu iurisdictionis; vt si Reus per Ecclesiasticum Iudicem non fuerit punitus pæna sanguinis merita, tũc à Iudice seculari, hac pæna puniri poterit, *l. placet, vers. si quis*, & ibi communiter DD. *C. de Sacros. Eccles.* Couar. Gom. & Guaz. *num.* 9. *defens.* 35. *c.* 11.

Vel dum prçuaricatio interuenit.

45. Limitatur tertio Ampliatio 7.; vt absolutus, vel condemnatus per preuaricationem, cum Iudice, vel Accusatore, possit iterum molestari, *l.* 3. *de prævaricat.* Gom. qui idem ait, esse dicendum, si collusio fuerit cum testibus, vel Tabellione, Clar. Foll. & Guaz. cum alijs *n.* 44. *defens.* 2. *c.* 7. Farin. plures allegans, & testans de communi *q.* 4. *num.* 13. Prævaricator autẽ propriè dicitur ille, qui cum parte colludit, secundum Boss. & Farin. *n.* 14.; Colludere autem apud Iurisconsultos, est cum Defensor, vel aliqua partium voluntariè se superari patitur, vel causam deserit, *l. eleganter ff. de dolo malo*.

An agens de proprio interesse, accusare possit sententiatũ.

46. Limitatur quarto Ampliatio 7. vt accusare quis posit absolutum, vel condemnatum, dum suã, vel suorum iniuriam prosequitur, & ignorantiam primæ accusationis probat *l. si cui §.* 1. *ff. de accus.* Farin. concordantes allegans *q.* 4. *num.* 20. Clar. Decian. Guaz. & alij *in d. c.* 7. *num.* 46.; Et ignorantia probata intelligitur, dum ex aduerso scientia nõ probatur, *glos. in d. §.* 1. Ignorantia similiter iuramento probatur, nec non alijs modis, de quibus Guaz. *num.* 47.: At nota quod hæc limitatio in delictis magnis, & atrocibus solummodò procedit, vbi subest magna causa, aliàs secus, *d. l. si cui §. ijsdem, vers. magna*, & notarunt Farin. *num.* 22. Clar. & Guaz. *num.* 48.

47. De materia huius q. latè Far. & Guaz. *locis supra relatis*.

DE

DE REI DEFENSIONIBUS

Excusantibus delicta.

Sectio Tertia.

1\. PRætermitto hic agere de excusationibus Rei ex defectibus accusationis, vel denunciationis, cum de his actum sit *hic supra à q.* 15. *usque ad* 24. & de eisdem diffuse Guaz. *defens.* 2. *per totam*; Nec de excusationibus Rei hic ago ex iniusta captura, cum ea, quæ dicenda erant de captura tractauerim *sup. q.* 79. & latè Guaz. *defens.* 5. & 6.; Neque hic differo de excusationibus Rei contra examen testiũ, de quibus Guaz. *defens.* 14. sicut nec etiam, contra dicta, seu personas testium, cum de his omnibus abundè actum sit *sup. tract.* 4. *à quæst.* 26. *usque ad* 60.; Vlterius non sunt hic repetendæ plurimæ aliæ excusationes, de quibus, *hic sup. vel infra sub alijs titulis* sufficienter agitur.

De excusatione, seu exceptione, quod non adessent inditia ad inquisitionem Reo transmittendam,

Quæst. 95.

2\. PRemitto; de assumendis informationibus super delicto, seu de inquirendo, actum esse *sup. q.* 11. *usque ad* 14.; Hic autem agendum erit de inquisitione transmittenda.

3\. Regula 1. sit. Inquisitio, seu monitorium, vel citatio ad comparendum, in criminalibus Reo transmitti non potest, non præcedentibus in actis legitimis inditijs, alias nulliter procederetur Clar. *q.* 20. *n.* 3. vbi testatur de communi, Farin. *q.* 1. *n.* 40. vbi alios allegans, testatur etiam de communi, Chart. *tr. de except. sent. c. fin. n.* 59. vbi ait, quod ita omnes indubitanter affirmant, & Guaz. *defen.* 9. *c.* 1. *n.* 1.; qui *n.* 2. *citat. Bullam Pij V.* disponentem, vt non possit sententia contumacialis sustineri, nisi legitima præcesserint inditia, saltem ad inquirendum. Citatio ad comparendum nulliter fit, nõ precedentib. legitimis inditijs.

4\. Ampliatur Regula 1. vt procedat in Iudice habente quodcunq; arbitrium, Farin. *q.* 1. *n.* 43. Marsil. Rolan. & Guaz. *defens.* 9. *c.* 1. *num.* 5. & etiam in crimine læsæ Maiestatis, Ang. Decian. Farin. Rolan. & Guaz. *n.* 6. Ita vt nec Princeps possit aliter præcipere, Farin. *q.* 1. *n.* 41. Boss. & Guaz. cum alijs *n.* 8. Nisi Princeps diceret in commissione, sibi constare de crimine, vel mandaret motu proprio, & non ad instantiam partis Far. *num.* 42. Clar. Scac. & Guaz. *num.* 9. A quocũque Iudice.

5\. Limitatur Regula 1. vt si non opponatur, quod inquisitio fuerit formata sine legitimis inditijs inquisitio teneat, Ang. Ripa, & Farin. alios allegans *num.* 49. Alex. Ruyn. & Guaz. *n.* 10. Si hoc nõ opponatur tenere inquisitio.

Regu-

Sufficiens inditium est approbatum à iure.

6. Regula 2. sit. Sufficiẽs inditium ad transmittendam inquisitionem dicitur illud, quod à iure est approbatum *l. legitima ff. de pact.* Chart. & Farin. *q.* 11 *n.* 16. Scacc. qui etiam ait, inditium dici approbatũ à iure, quod vti tale communiter à DD. reputatur, Guaz. *defens.* 9. *c.* 2. *n.* 1.

An sufficiat leuius quã ad torturam.

7. Declaratur primo Regula 2. vt leuiora inditia in hoc casu sufficiant, quam ea, quæ requiruntur ad torturam, Farin. *q.* 1. *n.* 47. Chart. Menoch. Scac. quos sequitur Guaz. *num.* 3. licet non leuiora requiri teneant relati ab eodem *n.* 2.

Exemplificatur de legitimo inditio.

8. Declaratur secundo Regula 2. vt legitimum inditium in proposito sit vnus testis integer, querela vulnerati in articulo mortis constituti, fuga Rei cum aliquibus alijs inditijs, vt exemplificant Scacc. & Guaz. *n.* 4. & alia sex exempla inditiorum sufficientium recenset Menoc. *de præsump. lib.* 1. *quæst.* 88. *n.* 21. *parte* 1.

Quid de dicto socij criminis.

9. Declaratur tertio Regula 2. vt dictum socij criminis ad rem nostram non sufficiat, Plot. qui alios allegat, & testatur de communi, Chart. qui etiam de communi, & recepta opinione, & Guaz. *nu.* 5. nec non Farin. *n.* 46.

In tortura confirmato.

10. Ampliatur tertia declaratio, vt non sufficiat dictum socij criminis in criminibus non exceptis, licet confirmatum in tortura, vt latè, et benè firmat post alios, quos allegat Andr. Fachin. *controu. iur. lib.* 9. *cap.* 88. et sequitur Guaz. contra Scacc. *num.* 6. licet sufficiat in criminibus exceptis, in quibus de socijs interrogari potest, Boss. Chart. Clar. & Guaz. *ibidem*.

Controuersa est hæc materia.

11. Declaratur quartò Regula 2. vt, quænam sint d. legitima inditia controuersum sit inter DD. vnde Farin. *n.* 45. quinque affert opiniones; Sed tu tene, vt in hac Regula 2. & eius declarationibus. Quid autem seruandum sit apud nos, vide *supra quæst.* 78. *num.* 2. vbi etiam bene vniuersaliter insinuatur.

An in criminalibus Procurator admittatur ad comparendum pro defensione, seu excusatione absentis Rei. Quæst. 96.

Consiliarius tantũ datur Reo apud nos.

1. PRæmitto 1. apud nos non concedi Procuratorem, seu Aduocatum in causis, sed tantum Consiliarium intra Congregationem, iuxta *nostrum Modum proceden. in cap.* 2. *non admodum post principium* §. *Nolumus*; Et hoc, sicut, & alia similia Statuta, seu Constitutiones valent, vt probat Farin. *quæstione* 99. *num.* 261. *& sequenti*.

Qui, & in quibus casibus admittũtur.

2. Præmitto 2. Quæ personæ, & in quibus casibus, & criminibus admittantur Procuratorio nomine, tractare Farin. *d. q.* 99. ad quem lectorem remitto.

Dum pœna est capitalis, & corporalis, an pro absente admittatur Procurator.

3. Regula sit. In criminalibus, quando pœna capitalis, & corporalis, à relegatione supra, est imponenda, Procurator, seu Consiliarius pro defensione absentis non admittitur *l. penul.* §. *ad crimen ff. de publ. iudic.* & ibi gl. Bar. Alber. Ang. & alij; Abb. Bal. Butr. Conrad. qui testatur de vera, & com-

communi opinione, & Farin. alios ad saturitatem inducens *quæst. 99. nu.* 1. Ratio magis communis DD. quam tangit Clar. §. *fin. quæst.* 32. *vers. ex hac autem*, & Farin. *num.* 2. est; Si enim absens per Procuratorem audiretur, iudicia in proposito casu, elusoria redderentur, dum absens condemnaretur, & exequutio fieri non posset; & *ibidem* Far. alias rationes remissiuè refert.

Controuersa materia.

Sed nota, quod in casibus, in quibus de iure communi, vel vigore statuti absens condemnari potest, est valde controuersum inter DD. an etiam in delictis, in quibus capitalis pęna imponitur, possit interuenire Procurator pro absente; Et pro affirmatiua cumulat DD. Farin. *num.* 224. Pro negatiua verò non pauciores inducit *num.* 225. & 226.; Et ab hac negatiua, ait *num.* 229. non esse recedendum, cum magis seruetur in praxi.

In trib. casib. Reus per Procuratorem non admittitur, licet præsens.

4. Ampliatur primo Regula, vt in quacumque causa criminali, siue Reus sit præsens, siue absens, siue infirmus, siue carceratus, nunquam per Procuratorem admittatur in tribus casibus, seu actionibus; Primus casus est, vt non admittatur vnquam Procurator ad contestandam litem, nec ad alium actum, in quo Reus interrogatus, respondere tenetur. Secundus casus est, vt per Procuratorem non admittatur Reus ad actum torturæ. Tertius est casus, vt Reus per Procuratorem non admittatur ad sententiam, quæ contra Reum, non contra Procuratorem dirigitur, Alber. Ang. qui testis est de praxi, Bald. qui de communi, Aret. Boss. Clar. & Farin. cum alijs *qu.* 99. *num.* 139. qui *num.* 141. dicit, ab hac opinione non esse recedendum, cum magis communiter à DD. sit recepta, & in praxi seruata; quicquid dicant Bar. & alij à Farin. relati *n.* 140.

In delictis publicis, & priuatis.

5. Ampliatur secundo Regula, vt procedat non modo in delictis publicis, de quibus loquuntur omnes DD. in Regula citati, sed etiam in priuatis, Clar. *quæst.* 32. *vers. & hæc conclusio*, vbi de communi, Abb. Alberic. Ang. Boss. Menoch. & tot alij, quos sequitur Farin. *num.* 20.

In Sacerdotibus, &c.

6. Ampliatur tertio Regula, vt procedat etiam in illustribus personis, vt in Sacerdotibus, Episcopis, &c. Farin. *num.* 120.; Qui *num.* 119. ait priuilegium talibus concessum, recessisse ab aula; nisi in crimine iniuriarum.

Dum agitur de leuibus corporalibus pænis.

7. Ampliatur quarto Regula, vt Procurator non possit pro absente interuenire, etiam dum agitur de pœna corporali leui, Abb. Alberic. Ang. Bar. Clar. qui cum Bonacos. testatur de communi, & Far. alios citans *quæst.* 99. *num.* 21. & ait cum Castren. Diaz. Menoch. & Zabar. *n.* 22. idem dicendum esse in omni pœna requirente personæ præsentiam, vt in pæna mitræ, seu perpetui carceris, de qua *num.* 46. seu etiam dum capitalis est arbitraria, Farin. *num.* 23. & *sequentibus*, vbi declarationes.

Dum agitur ad pœnam infamiæ.

8. Ampliatur quarto Regula, vt non possit pro absente interuenire Procurator in causa status, & famæ dum agitur principaliter ad pœnam infamiæ cum hæc pæna corpo-

rali æquiparetur, imò morti, *l. transigere C. de transact.* Farin. *q.99 num.* 204. *&* 206. Abb. Bar. Bal. & alij relati à Farin. *q.*100. *nu.* 29.; licet dum non agitur principaliter ad pęnam infamiæ Procurator admittatur, Alber. qui de cõmuni, Cępol. & Farin. *q.99. num.*202. *& sequenti*, & hæc distinctio est Maria. Soc. & Bero. quos sequitur Farin. *n.*205.

An Procurator satisdare teneatur.

9. Ampliatur quinto Regula, vt quandocumque Procurator comparet ad plenam decisionem, & defensionem Rei in casibus permissis, teneatur satisdare, & in hoc omnes conueniunt, Alber. & Guaz. *defens.* 12. *n.*56.; Quamuis comparens, & allegans causas absentiæ, secundum omnes nõ teneatur satisdare, Ang. Castren. Clar. Alber. qui testatur de communi, & hos sequitur Guaz. *n.* 56. Si verò quis compareat, vt defensor, & instructor innocentiæ; Vna fuit opinio, quod admittatur sine satisdatione, ita But. & Bened. de Plomb.; Altera, quod teneatur satisdare de iudicio sisti, & iudicatum solui, Franc. Marci, & Rot. Romana; quæ etiam ait, quid agendũ sit, quando defensor non potest propter paupertatem satisdare, & hæc refert Guaz. *d. n.*56.

An processus sit nullus, dum indebitè admittitur Procurator.

10. Ampliatur sexto Regula, vt in casibus, in quibus Procurator de iure admitti non potest, si admittatur, etiam parte non opponente, processus sit nullus ipso iure secundum Clar. Gom. & Menchiac. relatos à Guaz. *defens.* 12. *num.*53. & tenuerunt cumulati à Farin. *quæst.99. num.* 243. inter quos plures testantur de communi. Sed econtra, quod parte non opponente valeat processus, tenent omnes Canonistę, teste Bal. *in l. seruum §. publici n.6. ff. de procurat.* & Farin. *n.*242. tot cõcordantes inducens, inter quos non pauci testantur de communi. Itaque hic punctus remanet controuersus.

11. Quamplures alias Ampliationes propositæ Regulæ reperies apud Farin. *q.99. à n.3. vsque ad 65.* quas prætermitto hic inserere, & vnicam aliam tantum subnectam, non modicè controuersam.

Quando Iudex vult præsentiã Rei, non admittitur Procurator pro absente.

12. Ampliatur septimo Regula, vt in criminalibus in nullo casu Procurator pro absente sit admittendus, quando Iudex ait, se velle præsentiam Rei ad ipsum examinandum, vt videat quo vultu, quo colore, & qua trepidatione respondeat, cum sit magis informatus, Castren. qui ait, quod ita seruat totus mundus, & Clar. §. *fin. q.*32. *vers. hæc autem*, Alber. Baiar. Scac. Menoch. & innumerabiles inducti à Farin. *q.* 99. *num.*246. *qui num.*248. ita dicit in consulendo, & indicando seruandum; Quod magis procederet, quando ex inditijs deueniendum esset ad torturam, Farin. *ibidem* ex Ang. & alijs; licet in casu admittendus esset instructor, *num.* 251. *&* 253.; Sed alij relati *n.*252. contra sentiunt.

Sed cõtra in causis à relegatione infra.

13. Hæc Ampliatio valde controuersa, non placet Guaz. qui propterea *defens.* 12. *num.*55. ait, quod hæc opinio destruit illam firmissimam opinionem, vt in omnibus causis à relegatione infra admittatur Procurator, secundum Menoc. *de arb. quæst.* 86. *lib.* 1. *num.* 86. *& seq. & num.*97. Clar. *quæst.*32. *nu.*5.

& ad

& ad hanc comprobandam infinitos concordantes cumulauit Farin. *q. 99. n. 67.* & tenuerunt præsertim Alber. Ang. Bar. & Farin. *n. 66.* vbi etiam concordantes inducit, inter quos plures testantur de communi; Et idem secundum magis communem, de qua testatur Farin. *nu. 70.* dicendum est, quando agitur de relegatione, siue exilio; Nec non dũ de pœna priuationis Officij, Ordinis, Dignitatis, & similium agitur Ang. Bar. Bal. Menoch. & Farin. *num. 72.* cum alijs ab eo relatis, inter quos non pauci de communi, Clar. alios inducens, *vers. idem etiã*, & testatur de communi; Et idem multo magis est dicendum, dum agitur de pœna pecuniaria, Farin. cum citatis ab eo *num 76.* Neque obstat id, quod tangitur in Ampliatione *num. 12. hic sup.* quod Iudex velit præsentiam Rei, &c. quia in leuibus criminibus iura sunt contenta, vt Procurator audiatur, secundum Butrig. & Guaz. *d. nu. 55. vers. nec obstat*; vbi ait hoc procedere, quamuis præcesserit citatio ad personaliter comparendum; & ita seruari passim in tribunali Auditoris Cameræ testatur Guaz. *ibidem*.

14. Limitatur primo Regula in infirmo, qui non potest comparere, talis enim excusatur à contumacia, & oblata fide de infirmitate suspẽditur potestas Iudicis vsque ad sanitatem *l. quæsitum ff. de iudic.* Clar. qui de communi *q. 34. vers. dixi etiã*, & Farin. alios cumulans *q. 11. n. 53.*; Vnde per Procuratorem videtur audiendus, Clar. *ibidem*, Gabr. Far. & alij *q. 99. n. 122. & q. 11. num. 53.* Vant. Foller. alios allegãs, & Guaz. *defens. 12. n. 22.*; & hoc potest allegari per quẽcumque, etiam sine mandato, Foller. & Guaz. *ibid.* Abb. Innoc. & Far. *ibidem*; Benè verum est, quod infirmitas debet allegari, & probari per testes, vel per medicos, & sufficeret fides vnius medici, maximè dum in illo loco non adesset nisi vnicus; Sed infirmitas debet esse grauis, & non quartana, vel terțiana, vt tenet Guaz. concordantes inducens *n. 23. 24. & 25.*; Dum vero infirmus nõ reperiretur, non teneretur Iudex hanc admittere excusationem, Baiar. Foller. & Guaz. *num. 28.*

Infirmus an audiẽdus sit per Procuratorem.

15. Limitatur secundo Regula, in carcerato, qui in quocunque graui crimine potest se defendere per Procuratorem, Abb. *in c. veniẽs de accus.* vbi testatur de communi, & de obseruantia, & *ibi* Anchar. Aret. Butr. & alij, Ita etiam sentiũt Alber. Bar. Boss. Clar. Menoch. Seac. & Far. alios concordantes inducens *q. 99. n. 134.* qui *n. 136.* testatur de communiori; licet aliqui ab eo relati *n. 135.* contra sentiant.

Carceratus.

16. Limitatur tertio Regula, vt Procurator admittatur pro absente ad opponendas exceptiones declinatorias fori, & dilatorias, cum hæ non tangant crimen, Alberic. qui de communi, Menoch. & Far. alios inducens *n. 214.* Clar. *qu. 32. vers. pariter*, vbi etiam idem esse asserendum ait de alijs oppositionibus, quę ante litis contestationem opponi solent, vt quod Iudex non sit competens, sit excommunicatus, &c. citans Bar. Boss. Imol. & testatur de communi, & sequitur Far. alios inducens *n. 215.* & sequentibus, & Guaz.

Seu ad proponẽdas exceptiones declinatorias, dilatorias, &c.

Guaz. *defens.* 12. *n.* 47. & seq.; qui *n.* 50. ait, has declinatorias, & dilatorias debere opponi ante litis contestationem, cum Decian. & Pacian.

17. Sed animaduerte cũ Baiar. ad Clar. *q.* 32. *num.* 45. quod in statu Ecclesię, neque exceptiones declinatoriæ, vel dilatoriæ per Procuratorem opponi possunt in terminis Constitutionis Matchiæ *lib.* 4. *c.* 15. disponentis, quod vbi pœna sanguinis venit imponenda, nemo nisi in carceribus positus, per Procuratorem audiatur; Et idem dicit Baiar. disponitur *in Constitutione Pij IV.*

Quid in statu Ecclesiæ.

18 Limitatur quarto Regula, vt licet in eius terminis non admittatur Procurator, admittendus tamen sit defensor, instructor, seu excusator innocentiæ, præsertim in casu, in quo absens potest condemnari, *l. seruum quoque* §. *publicè ff. de Procurat.* vbi Bart. qui ait, quod hoc procedit in quacunq; causa, in qua absens potest condemnari, & quod comparens non admittitur vt Procurator, qui suo principali possit prodesse, & obesse, sed tantum vt prosit informãdo, & instruendo Iudicem de Rei innocentia *ibidẽ* Ang. qui de communi, & tenuit Castren. *in l. Reus C. de accus.* vbi Abb. Ang. Butr. Salyc. & alij, Rolan. qui inducit DD. testantes de cõi, & magis communi seruata opinione Menoch. Marsil. Conrad. & alij cumulati à Farin. *q.* 99. *n.* 230. *& seq.* qui *num.* 232. affert rationem; Et de hac limitatione vide eundem *num.* 262. cum sequentibus, & Guaz. *defens.* 12. *n.* 54. alios inducentem.

An admittatur instructor innocentiæ pro absente.

19. Ampliatur primo limitatio 4. vt in hoc casu admittendus sit quilibet, etiam qui de iure Procurator esse non potest, Bar. Butr. & Farin. *n.* 233. vbi alios citat.

20. Ampliatur secundo limitatio 4. vt nec requiratur mandatum, Ang. Bart. Butr. Castren. & Farin. *num.* 234.

21. Contra hanc limitationem 4. sic ampliatam, tenent plurimi relati à Farin. *n.* 236. At limitatio est magis communiter recepta, & rationabilior secundum Far. *n.* 238.

Contra.

22. Sed notandum, quod si in praxi defensor, & instructor innocentiæ, in actis cõparere voluerit, processum faciendo, testes examinando, Fiscum, & Accusatorem citando, & similia præstando, ad hęc non esset admittendus. Si verò compareat in actis, & in iudicio, & multo magis si ad aures Iudicis, Rei allegando innocentiam; Puta, dicendo, animaduertendum, quod citatus nõ commisit delictum, quia veritas se habet hoc, & hoc modo, desuperque testes nominet, & inducat, quos petat per Iudicem ex officio examinari, deberet audiri, cessante fraudis suspicione; quæ nõ cessaret, si nominarentur testes suspecti, vt affines, amici, &c. quod arbitrio Iudicis remittendum est, ita Boss. & Far. *q.* 99. *n.* 239.

Declaratur.

23. Limitatur quinto Regula, vt Procurator admittatur, quando agitur de pœna excommunicationis, Guaz. *defens.* 12. *prope fin. vers. nec non*, & Farin. *n.* 208.

De pœna excommunicationis.

24. De hac q. latè Clar. *q.* 32. §. *fin.* et latissimè Far. *q.* 99. *à n.* 1. *vsq. ad num.* 275.

An

An Procurator admittatur ad allegandum absentiæ Rei causas, vel aliud impedimentum. Quæst.97.

1. Vidimus in præcedenti q. quãdo admittatur Procurator ad comparendum pro defensione absentis, seu eius excusatione; In hac autem videndum est; an Procurator admittatur ad allegandum absentiæ Rei causas.

Procurator ad allegandas causas absentiæ admittitur.

2. Regula sit; Absentiæ causas pro Reo absente citato allegans Procurator admittitur regulariter ad excusandum de contumacia, siue simus in casu, in quo absens potest condemnari, siue non, *l. penul.* §. *crimen ff. de publ. iudic.* vbi glo., Alber. qui de communi, Ang. Bart. & alij, sequitur Clar. *q.32. vers. hac autem* vbi ex Menchiac. ait, quod hoc omnes tenent, & est receptissima omnium opinio; & *vers. prædicta* citans concordantes, dicit, quod hoc tenent omnes; Abb. Butr. Menoch. & plures alij, quos sequitur Far. *q.99. n.277.*

Quicunque sine mandato.

3. Ampliatur primò Regula, vt allegans causas absentiæ admittatur sine mandato, & quicunque ille sit, Alber. Ang. Clar. & alij apud Farin. *q.99. n.278.* vbi de communi, Guaz. *defen.12. c.1. n.6.*

Distinguitur absentiæ causæ.

4. Limitatur prima Ampliatio, vt procedat in causis absentiæ necessarijs, & quæ sunt facti, prout sunt carceratio, infirmitas, longa absentia &c.; Secus in causis absentiæ probabilibus, vt suspecti itineris, loci non tuti, loci pestiferi, insidiæ inimicorum, aduersarij potentia &c. ad has enim non admittitur quis sine mandato: & multo minus admitteretur ad allegandas causas absentiæ iuris, & voluntarias; vt quod Iudex non sit competens, Far. *n.280.* inducens concordantes, *& n.291.* Licet contra teneant citati *n.281.*

De necessarijs absentiæ causis.

5. Ampliatur secundò Regula, vt ad allegandas causas absentiæ necessarias quilibet admittatur, etiam quod de iure non possit esse Procurator, vt minor, infamis, &c. Alber. Ang. Baiar. Clar. Menoch. & Far. *n.286.* vbi alios citat, & sequitur Guaz. *n.10.*

Allegata absentia differtur processus.

6. Ampliatur tertiò Regula, vt stante allegatione absentiæ, Iudex debeat differre processum, & sentẽtiam *l. pen. §. ad crimen ff. de public. iudic.* vbi Ang. & Imol. & tenet Farin. alios inducens *num.292.*; Et interim (præsertim si petatur) debet dari terminus competens, arbitrio Iudicis, secundum Guaz. alios citans *num.12.* ad perquirendum, certiorandum, & præsentandum absentem, quo elapso, ad vlteriora poterit procedi; Sed si non concesso termino ad vlteriora procederetur, nullus esset processus, Far. bene comprobans *n.293. & 294.* Bar. Baiar. Clar. & alij, quos sequitur Guaz. *num.11.*

Quid si non allegetur absentia.

7. Sed nota, quod si non allegetur absentia, vel eius causa, siue aliud impedimentum, seu dum ista non sunt notoria, posset Iudex ignorantiam prætendere, & processus, sententiaque subsisterent, Chartar. Menoch. Paris, & alij, quos sequitur Guazz. *defen. 12. c. 1. n.21.* Vbi etiam ait, hoc procedere similiter in alijs exceptionibus; Cum Regula communis sit; Vt protestatio

statio necessaria sit, vt impedito, saluum ius sit.

Exemplificatur in diuersis causis absentiæ.

8. Ampliatur quartò Regula, vt idem procedat in causa infirmitatis, de qua sup. *q.96. n.*14. Item in causa carcerationis factæ de Reo in alio loco, Guaz. *n.* 29. & latissimè Far. *q.*34. *n.*59. Idem dicendum est in causa de loco non tuto, exprimendo causam in particulari, aliàs non valeret excusatio; Et petatur terminus ad probandum, Foller. Vant. & alij, quos sequitur Guaz. *n.* 30. *&* 38. Idem in allegante incompetentiam Iudicis, de qua sup. *q.*92. *limitatione* 4. Plures alias causas reperies apud Guaz. *in. d. defen.* 12.

Quid in causis absentię iniustis, vel cũ fraude.

9. Limitatur primò Regula, vt non procedat, dum causæ absentiæ non sunt iustæ, & multo minus, si sint cum fraude procuratæ à Reo post delictum, ne caperetur; tunc enim non esset concedendus terminus, nec supersedendum, Alber. cum pluribus alijs, quos sequitur, Farin. *quæst.*99. *num.* 295. *& sequ.*; Et hæc limitatio tunc maximè vera esset, quando Aduocatus vellet annullare processum fabricatum post allegatam absentiam; quo casu deberent etiam causæ iustæ probari, aliàs Iudex non teneretur allegationes admittere, Farin. *num.* 299. concordantes allegans, & similiter Guaz. *n.*14.

Vel si non probentur causæ.

10. Limitatur secundò Regula, vt non sufficiat allegare absentiam, & causas, nisi probentur, Alber. Ang. Castren. Clar. Menoch. & Farin. *q.*99. *n.*299. licet, vt *ibidem* notatur, alij sufficere sentiant iuramentum calumniæ.

In praxi quid seruetur.

11. In praxi seruatur, quod allegata absentia per quamcunque personam, sine aliqua expressione causæ, ac sine aliqua probatione, detur terminus per Iudicem ad perquirendum, & certiorandum Reum, vt testatur Baiar. ad Clar. *q.* 34. *num.* 5. *&* 8. & notat Farin. *q.* 99. *num.* 299. *vers. & ita*; Et subscribens Guaz. *defen.* 12. *cap.*1. *num.* 4. ait, ita se vidisse semper seruari Romæ, & se seruasse; & eo magis delato iuramento alleganti absentiam, & ibi citat Anton. Canar. & Marc. Ant. Macerat.

An Reus possit suis defensionibus renuntiare, Quæst. 98.

Reus defensionib. renunciare non potest.

1. Regula sit. Reus defensionibus suis renuntiare non potest *l. non tantum, vbi gl. ff. de appell.* Gom. qui multos allegat *tit. de delict. cap.*13. *num.*33. & testatur de communi, Clar. Decian. & alij, quos sequitur Guaz. *defens.* 27. *n.*1. *&* 2. Farin. *q.* 39. *num.*51. vbi testatur de communi, & concordantes inducit. Et ideo optimum consilium præbent Gom. & Guaz. vbi sup. vt Iudex semper assignet terminum Reo ad se defendendum, & quamuis Reus, & huic termino renuntiet, non admittat, sed patiatur terminum labi, vt defensionem facere possit. Et licet aliqui relati à Farin. *n.*52. *& seq.* contra hanc Regulam tenuerint, & maximè in enormibus, tamen nec in his ab ea est recedendum, Guaz. *num.*3. cum proculdubio magis communis sit.

Dandus est Reo terminus, & antequam labatur, sẽtentia nõ est ferẽda.

2. Ampliatur primo Regula, vt

Renunciatio cum iuramĕto nŏ tenet. vt renuntiatio non valeat, quamuis iuramento vallata sit, vt post Ducn. Foller.& Marſ. teſtatur Far.*q.39.n.* 54. Baiar. Gom.Loderch. & Guaz. *defen.27.n.3.*

3. Ampliatur ſecundò Regula, vt dato, quod Reus defenſionibus renuntiauerit, poſſit in criminalibus renunciationem factam reuocare, Ang. Baiar. Caualc. & Guaz. *n.*4. nec non Farin. *num.*57.; Quod procederet, quamuis in renunciatione cauſam Reus adieciſſet; quia certo ſcit carere omni defenſionis ſpe; Si enim poſtea pæniteat, & reuocet, non eſt, qui contradicat, quod poſſit Reus ſe defendere, vt ait Guaz. *num.* 8. citans Baiar. Foller. Marſ. & alios, ita etiam Ang. Paris, & Far.*n.*57. vbi concordantes inducens, dicit ita omnes ſentire. Renunciatio poteſt reuocari.

4. Ampliatur tertiò Regula, vt abſolute non valeat Rei renunciatio, etiam cum dicta cauſa (quia certo ſcit nullam ſibi competere defenſionem) vterque Ang. Clar. Conrad. Marſ. Menoch.& alij, quos ſequitur Farin. *q. 39. num.36.* vbi teſtatur de veriori, Caualc. Guaz. & alij *n.*7.; Qui propterea aiunt, male facere Iudices inducentes Reos, ſub prætextu d. cauſæ ad renunciandum defenſionibus; licet alij contra, relati à Farin. *num.*55. & à Guaz. *n.*8. Quid ſi nulla Reo competat defenſio.

5. Limitatur hæc Ampliatio, quando notorie conſtaret, quod reuera, nullam haberet, nec ſperaret Reus defenſionem, tunc enim renunciatio valeret, Ang. Caualc. Foller. Marſ. & Guaz. *num.* 9. nec non Farin. alios inducens *quæſt.* 39. *num.*58.; Qui vlterius ait *num.*103. in tali caſu, etiam Reo non renunciante, poſſe Iudicem defenſiones denegare ex Gram. & Seraph, Subdens *num.* 106. hoc in abſtracto verum eſſe, ſed in concreto non eſſe ponendum in praxi, niſi in caſibus in iure expreſſis, & exemplificat.

6. Limitatur primò Regula, vt Reus repertus in flagranti crimine poſſit ſuis defenſionibus renuntiare, Ang.Foller. Marſ & Guaz. *defen.* 27. *n.*10.; Sicut etiam in notorijs; & ad vtrunq; comprobandum Farin. *q.39.num.*61. inducit Bal. Conrad. Rom. & alios. Quid in reperto in flagranti, ſeu in notorio.

7. Limitatur ſecundò Regula in delictis, pro quibus non irrogatur pœna corporalis, ſeu infamia, in quibus renuntiatio Rei ſuis defenſionibus valet, Conrad. Foller. Franch. Aret. Gom. qui ait, quod ita ſemper practicauit in cauſis pauperum, Marſ. & Farin. *num.* 65. & 66. & ſequitur Guaz. *n.*10. *ver. quarto limita.* Vel in delictis, pro quibus non irrogatur pœna corporalis, ſeu infamia.

8. Limitatur tertiò Regula, vt Reus non poſſit renuntiare defenſionibus introductis à iure naturali, vel gentium, ſecus in alijs, quæ ſunt introductæ à iure Municipali, vel ſunt de apicibus iuris, quia in his valet renunciatio, Ang. Bonacoſ. Conrad. Foller. Marſ. Paris, & Farin. *q.39. n.* 67. Guaz. *ibidem verſ. quinto limita.* Siue in defenſionibus ſpectantibus ad apices.

9. Limitatur quartò Regula in Reo ſponte confeſſo, cuius renunciatio valet, Bonacoſ. qui teſtatur de communi, practicata opinione, & quod totus mundus eam ſeruat, Clar. Conrad. Foller. Marſ. & Farin. hos, & alios inducens *n.* 62.& Aut in Reo ſponte confeſſo.

62. & sequitur Guaz. *vers. sexto limita ibidem*, vbi tamen dicit hoc procedere, quando etiam constaret notorie, & clare appareret nullam Reo defensionem competere, aliàs renunciationem non esse attendendam.

10. Limitatur quintò Regula, quando Reus renunciat defensionibus, vt citius absoluatur, tunc enim tenet renunciatio, Bart. Laderch. Imol. & Guaz. *ibidem*, *vers. septimo limita*. Vel in renunciasse, vt citius absolutus.

11. Plura de materia huius quęst. Farin. *q.39. à num.51. vsq. 67.* & Guaz. *defens.27. per totam*.

Finis Tractatus Octaui, de Rei defensionibus.

DE

DE TORTVRA

Tractatus Nonus.

1. PRO consummatione secundi capitis principalis huius Epitomes, nihil aliud superest quam hic tractatus de tortura; quem in tres diuido Sectiones. Et in prima agam de quibusdam communibus ad torturam, tam testium, quam Rei. In secunda de ipsorum testium tortura; Cum in tractatu de testibus, de hac data opera non fuerit actum, vt vnico contextu de tota materia torturæ hic ageretur. In tertia verò Sectione, de Rei tortura agendum erit.

Diuisio huius tractatus.

DE QVIBVSDAM

Communibus tam ad testium, quam ad Rei torturam.

Sectio Prima.

2. PRæmitto, iudicium à tortura inchoandum non esse *l. 1. ff. de quæstion. c. cum in contemplatione de reg. iur.* & per ista iura ita firmarunt Clar. §. *fin. q. 64. vers. dixi etiam*, vbi testatur de communi, Farin. alia etiam iura, & DD. inducens *quæst. 37. num. 2.* Et ea, quæ torturam testium antecedere debent, habentur *infr. quæst. 101.*; Ea vero, quæ antequam ad torturam Rei deueniatur, debent præsto esse, inuenies *infra quæst. 104.*

A tortura non est iudicium inchoandũ.

3. Præmittendus hic esset longus Tractatus de inditijs, & præsumptionibus cum declarationibus terminorum, probationis, adminiculi, suspicionis, coniecturæ, & similium, sine quibus non solet tortura inferri, sed cum de his actum sit sup. *in tract. 5. à quæst. 61. vsque ad quæst. 77.* hic superflua esset horum repetitio.

De generibus, & gradibus torturæ, Quæst. 99.

1. PRænotandum, quod Iudex cauere debet ab inueniendo noua tormentorum genera, sed tormento in similibus delictis adhiberi solito vti debere, aliàs, si aliquid mali torto acciderit, tenebitur Iudex, & talis peruersus vocatur à Brun. & contra eun-

Solitis tormentis vti debet Iudex.

dem inuehunt Bal. Boss. Gom. Chartar. & Far. *q.38.n.55.& 56.* Bursat. cum alijs, quos sequitur Guaz. *defens.* 30. *c.*21. *n.*1.

2. Regula 1. sit. Plura sunt tormentorum genera; Sed tormentum funis, seu corde, vt vulgo dicitur, manibus post terga ligatis, & à iure communi, & communiter à consuetudine est approbatum, & magis in vsu, & frequentior, Brun. Foller. & Farin. *q.38. n.61.* Chartar. Marf. & Guaz *defen.30.c.21.n.5.& 6.*; Et ab hoc tormenti genere non receditur, in foro seculari criminali nisi quando torquēdus ob aliquam causam illud pati non potest, Chartar. & Farin. *n.63.*: Quod quandoq; vna tantum manu ligata infertur, dato impedimento in alia, Guaz. *num.7.* Brun. Conrad. & Far. *n.63.* qui *n.64.* ait, quod in atrocissimis adduntur compedes &c. & sequitur Guaz. *n.* 9.; qui *n.*10. ait addi etiam ictus, & quassationes. Et cum corda subtilis maiorem præbeat dolorem, in delictis ordinarijs caueat Iudex torquere, nisi cum fune grossa, Farin. *n.* 62. Paris, & Guaz. *n.*8.

Tortura funis.

3. Declaratur primò Regula 1. Tormentum stanghettæ, seu taxillorum esse etiā in vsu apud seculares, quo tamē nō solent vti Iudices, nisi ob aliquod impedimentum inferendi tormentum funis, Far. alios citans *q.38.n.67.* subdens *n.68.* de tormento sibilorum in leuibus, vel cum pueris, & mulieribus.

Taxillorum, seu Stanghettæ.

4. Declaratur secundò Regula 1. vt in atrocissimis, Iudices seculares vti soleant tormentum insupportabile vigiliæ, de quo Far. *q.38. n.70.* alios inducens, quod per quantum temporis spatium inferatur, vide infra *q.105. num.7.* & de hoc tormento vigiliæ dicetur etiam *infra in Praxi 4.n.90. vsque ad n.95.*; Dicit Far. *n.69.* hoc tormentum successisse tormento ignis, quo Iudices amplius non vtuntur: Et de modo constituendi torquendos in prædictis tormentis agit Chartar. *in praxi interr. Reorum lib.4. c.1.& 2.* Deque eisdem speciebus tormentorum agit Guaz. *defen.30. c.21.*

Vigiliæ.

5. Declaratur tertiò Regula 1. vt cum Iudex vti debeat solitis, & consuetis tormentis illius Tribunalis, vbi Reus torqueri debet, secundum Villagut. & Guaz. *ibidem numero 1.*; Vide hic in proposito *nostrum Modum proceden. cap.2. prope fin. tertij substantialis vers. sed pro inditiorum*, et ibi vtique reperies quod statuitur in hæc verba. Pro inditiorum purgatione, iuxta prudentis Iudicis arbitrium, carcer adhibeatur, compedes, manicæ ferreæ, cibi, potusque subtractio, virgarum, & disciplinæ percussio: Ad torturam autem funis, seu aliorum tormentorum extraordinariorum consimilium, nunquam deueniatur, nisi de speciali mandato Admodum R. P. Generalis.

Ex Modo proced.

6. Regula 2. sit. Quinque sunt gradus torturæ funis, secundum magis communem DD. & frequentiorem obseruantiam, testibus, Chart. Farin. *q.38. n.40.* & sequitur Guaz *defen.30. c.22. n.1.* & sunt sequentes.

De quinque gradibus torturæ funis vsq; ad n. 11.

7. Primus gradus torturæ est, quando Iudex facit torquendum ligari spoliatum, & funi aptari, & applicari, ita vt nihil desit nisi sola

la

la eleuatio, Guaz. *ibidem*, & Farin. *quaest.* 38. *num.* 40. vbi de communi; qui *num.* 43. cum Conrad. Foller. & alijs ait, quod hic gradus 1. non potest propriè dici tortura, sed largo modo, cum non affligat corpus, sed animum; Et hoc gradu 1. vtitur Iudex, quando inditia sunt leuia, & non talia, vt sufficiant ad plenam torturam, licet cognoscatur Reus suspectus; Item cum debilibus, timidis, ac delicatis, Farin. *d. num.* 40. Et licet de iure, non modo hic gradus, sed etiam conductio ad locum tormentorum, imò simplices minæ de torquendo æquiparari videantur torturæ, vt colligitur ex Bal. & ait Marſ. quod ita tenent omnes; Tamen praxis contrarium obseruat, & quod ex his emanata depositio dicatur spontanea, non autem metu tormentorum, vt tenet Clar. *quaest.* 64. *vers. nunc de*, ex Gandin. quem alij DD. sequuntur, teste Carer.. An, & quando ex solis minis, seu ex detentione in carcere, vel ex ductione, & spoliatione ad locum tormentorum, depositio dicatur extorta, metu tormentorum, diffuse agit Guaz. *defen.* 30. *cap.* 37.; Et consequenter, an ratificatio requiratur *ibidem num.* 6. nec non Farin. *quaest.* 83.

8. Secundus gradus torturæ est, quando quis in altum eleuatur, & ibi detinetur per vnum miserere ad plus, vel minus, sine vlla quassatione, Guaz. *d. capit.* 37. *num.* 1.; Et hæc potest appellari leuis tortura, Farin. *quaestione* 38. *num.* 44. *& sequenti*; Et hoc gradu 2. vti potest Iudex, quando habet Reum magis suspectum, & habet indicia plene probata, sed non ita propinqua, vt ad grauiorem torturam deuenire possit, Bertaz. Conrad. Foller. & Farin. cum alijs *n.* 44.

9. Tertius torturæ gradus dicitur, quando quis detinetur in altum per duorum miserere spatium, vel paulo plus sine quassatione, Guaz. *ibidem*, & Farin. *num.* 46. vbi cum Clar. Conrad. Foller. & Rimin. ait, quod ad hunc gradum deuenire solet Iudex, quando indicia sunt plena, & plene probata, sed delictum non est atrox, vel si atrox, Reus est nobilis, bonæ conditionis, & famæ.

10. Quartus est torturæ gradus, quando quis in altum diutius detinetur, vt per vnam, vel duas tertias partes horæ, seu per dimidiam horam siue per integram horam, cum vna, duabus, vel tribus quassationibus, vel ictibus funis, Guaz. *defens.* 30. *cap.* 22. *num.* 1. & Farin. *quaest.* 38. *num.* 47.; qui *num.* 48. cum Ghirlan. Chartar. Conrad. Foller. & Hippol. Rimin. tenet ad hunc gradum deuenire non debere Iudicem, nisi inditia vrgentia sint, & bene probata, Reus sit robustus, crimen sit atrox, & scandalosum, vt homicidium graue, seu furtum magnæ rei, vel sacræ.

11. Quintus dicitur gradus torturæ, cum vltra prædicta in gradu 4. ad pedes torti ligantur compedes, vel alia pondera, Farin. *quaest.* 38. *num.* 49.; Qui *num.* 50.

cum Foller. & Ghirlan. ait, quod ad hoc tormenti genus seuissimum Iudex deuenire non solet, nisi in atrocissimis, puta in crimine læsæ Maiestatis, euersionis status, homicidij enormissimi, vt Cardinalis, & similis.

12. Superaddi posset sextus torturæ gradus, qui consistit in torturæ repetitione secundum Franc. Personal. & Guaz. *d. n.* 1.

An, & quomodo puniendus sit Iudex indebitè torquens,
Quæst. 100.

Iudex indebite torquens puniendus.

1. Regula sit. Iudex indebitè torquens tenetur in Syndicatu, Paris. Villagut. & Guaz. *defen.* 30. *cap.* 42. *num.* 1. & est puniendus, Bart. cuius opinionem sequitur Marsi. & ait esse communem, quam tenuerunt Cason. Clar. Rolan. & tot alij, quos sequitur Far. *q.* 37. *n.* 111.

Procedit etiam in tortura testium.

2. Ampliatur primò Regula, vt non modo procedat in tortura Rei, de qua loquuntur DD. citati in Regula, sed etiam in tortura testium indebitè illata, Ang. Bart. Paris, & Farin. alios etiam inducens *n.* 114. vbi ait, eandem rationem militare in Reo, & in teste.

Quid si Reus in tortura moriatur, indebite, & dolo tortus.

3. Ampliatur secundò Regula, vt Iudex, qui aliquem, dolo torquendo indebite, occiderit, morte naturali, & ipse sit plectendus, Menoch. & Guaz. *defens.* 30. *num.* 1. *cap.* 46. Ang. Aret. Clar. qui de communi, Bal. Boss. Gom. etiam de communi testans, & plures concordantes inducens, & Farin. qui alios cumulat *quæst.* 37. *n.* 112. & 113. vbi sic concludit; Quod quando tortus indebite, dolo Iudicis moritur, qui prece, vel premio corruptus fuit, vel propter inimicitiam immoderate torsit, Iudex ipse decapitari debet, & in hoc casu nullam credit esse difficultatem, nec ait, reperire contradictorem, cum sub velamine iustitiæ talis Iudex occidat, Brun. Paris, & Farin. *num.* 123.

Si non moriatur.

4. Ampliatur tertiò Regula, vt licet in prædicta indebita dolosa tortura non decesserit tortus, pœna arbitraria Iudex puniendus sit, Clar. Gomez. Menoch. & Guaz. *defen.* 30. *cap.* 42. *num.* 1. Alex. Bal. Boss. Ias. Petr. Caleph. qui testis est de communi, & Farin. *num.* 124. & *sequ.*

5. Non desunt tamen grauissimi DD. relati à Guaz. *ibidem*, & à Far. *q.* 37. *n.* 126. & 129. tenentes etiam in hoc casu, Iudicem capitaliter esse puniendum; Sed non recedas ab hac Ampliatione; quia in praxi, & de consuetudine generali, etiam in atrocissimis non punitur eadem pœna affectus, & effectus, non sequuto enim effectu mitius affectus punitur secundum communem opinionem, & tutiorem DD. Gram. Gom. Clar. Menoch. Ioseph. Ludou. qui testis est de magis communi, & Far. *n.* 130. vbi ait hanc esse veram resolutionem, et sequitur Guaz. alios inducens *defens.* 30. *capit.* 42. *num.* 1.

Sine dolo Iudicis, si tortus decedat.

6. Ampliatur quartò Regula, vt dum Iudex sine dolo, sed tantum ex lata culpa, puta ex imperitia, inde-

indebitè torquet, si tortus decedat, puniendus sit Iudex, non morte, sed pœna extraordinaria mitiori, quam dum adest dolus; in delictis enim lata culpa non æquiparatur dolo, *l. aut facta* §. *causa ff. de pæn.* ita Ang. Brun. Boss. Marf. & Farin. alios citans *n.* 120. Paris, Villagut. & Guaz. *n.* 1.

Præsumitur in fauorem torquentis.

7. Limitatur primo Regula, vt in dubio præsumatur debitè illata tortura, in dubio enim non præsumitur dolus, nec culpa, nec excessus in tortura, & qui hoc prætendit probare tenetur, Baiar. Menoch. Guaz. *n.* 3. Ang. Boss. Brun. Marf. & Farin. *q.* 37. *nu.* 32. *& seq.* qui rationes reddens, testatur de communi. Sed dum apparet torturam debitè non fuisse illatam, & dubitatur, an dolo vel culpa, nisi appareat de corruptione, inimicitia, vel odio, non præsumitur dolus, sed culpa, & imperitia, Salyc. & Boss. tit. de tortura *n.* 29. vbi de communi, Brun. Clar. Marf. & Guaz. alios inducens *d. n.* 1. Menoch. Paris, & Farin. *n.* 121.

Torto decedente in tortura legitima, Iudex nō tenetur.

8. Limitatur secundo Regula, vt quamuis ex tortura mors torti sequatur, Iudex non sit vlla pœna puniendus, dum debita, & legitima fuit tortura, Paris, Villagut. & Guaz. alios citans *defens.* 30. *c.* 42. *n.* 2. Bar. & Boss. tit. de tortura *n.* 30. vbi ait, hoc ab omnibus approbari, Clar. Gom. Menoch. & Farin. cum alijs ab eo relatis *q.* 37. *n.* 131.; lege enim permittente talis Iudex facit, & consequenter non est pœna afficiendus.

An Iudex debite torserit quomodo probetur remissiue.

9. Quomodo autem probetur, an Iudex debitè, vel indebite torserit, agit Farin. *q.* 37. *n.* 135. *vsque ad n.* 147.

Cautela pro Iudice, vt sit tutus in tortura inferenda.

10. Notet Iudex, quod si velit esse tutus in tortura inferenda; In decreto torturæ narret se iussisse ministris, vt bene torquendum inspiciant, an habeat membra infirma, debilia, vel habeat aliquod aliud impedimentum, ne sustinere possit torturam; vt inspiciant funē, vel aliud instrumētum ad torquendum paratum, an sit aptum; & notetur in actis diligentia ministrorū adhibita, cum eorum relatione; Et dum opus esset adhibeatur Medicus, vel Chirurgus, & iuxta eorum consilium procedatur; & ita tutus erit Iudex, Caualc. & Guaz. *defens.* 30. c. 34. *n.* 1.; Alias, si prætermissa dicta diligentia, torto infortuniū acciderit, secundum Castren. tenebitur Iudex; sed secundum Beluis. Bertaz. Bursat. Caualc. & Put. tenebuntur ministri, & hos refert Guaz. *num.* 2.

DE

DE TORTVRA
Testium,
Sectio Secunda.

An, & quando testes torqueri possint. Quæst. 101.

1. NE Iudex in torquendis testibus erret, neue iniusta tortura testes frustra torqueantur, cum testes indebitè torti non solum non probent, sed nec inditium faciant, secundum Brun. & Farin. *q.* 79.*n.*1. cum titulus huius quæst. ad hoc me manuducat, breuiter hic redigam ea, quæ à Iudice consideranda sunt, antequam testes torturæ subijciantur.

Testes male torti nihil probãt.

2. Regula sit. Liberi homines regulariter pro testimonio non torquentur, *l. liber homo in princ.* & ibi Alber. Bart. & Marsil. *ff. de quæst.* Abb. Bald. Boss. Bursat. qui testatur de communi, & Farin. alios citans *q.*79.*n.*2.; qui *n.* 3. ait, secus esse in seruis.

Testis liber non torquetur regulariter.

3. Ampliatur primo Regula, vt nullo casu testes torqueantur contra eum, contra quem inuiti testimonium ferre minime coguntur, *l.* 1. §. *si seruos, vbi gl.* Alber. & Bart. *ff. de quæst.* Brun. Foller. & Montic. quos sequitur Farin. *q.*79.*num.*38.; Illi autem qui non coguntur testimonium ferre, sunt fratres, consanguinei, affines, & similes, de quibus Farin. *q.*78.; Hi enim non possunt cogi ad testificandum contra eorũ fratres consanguineos, affines, &c. Farin. *q.*78. *num.* 83. & 84.

Non torquendi, qui testifi cere non coguntur, & exemplificatur.

4. Ampliatur secundo Regula, vt nullo casu testes torqueantur, quando aliunde veritas haberi potest, Bertaz. & Farin. *q.*79. *n.*76. & latè *consil.*44.*n.*4. & Guaz. *defens.* 19. *c.*1. *n.*14. Vnde testes, quando tanquam verisimiliter informati sunt torquendi, si quamplures sint, non omnibus tortura est inferenda, sed tantum duobus, vel tribus, Bal. Boss. Brun. Foller. & Farin. alios etiam citans *q.*79. *n.*77. Ang. Bart. Clar. & alij cum Guaz. *n.*12.; Et nec torqueri testes debent, antequam constituatur Reus, vt si forte iste fateatur delictum, opus non sit testes torquere, Baiar. & Guaz. *n.*9. Bart. Brun. & Giachiar. ad Clar. *quæst.* 25. *num.*12.

Testes nõ torquentur, dum veritas aliter haberi potest.

Inter multos, pauci torquentur.

Nec antequã Reus constituatur.

5. Ex doctrina huius Ampliationis 2. oritur difficultas; Quando plures testes sunt torquendi, quis prior torturæ sit subijciendus? Respondetur, quod licet hoc arbitrio Iudicis remittatur, secundum Afflic. & Baiar. ad Clar. *q.* 64. *n.* 94.; Tamen regulariter incipiendũ est à magis suspectis, Decian. Giachiar. & Guaz. *def.* 30. *c.* 19. *n.* 1. *vers. alij*, Cason. Maran. & Clar. *q.*64. *vers. quæro si*, Vt inter vicinos, à viciniori, Bar. Bal. & Guaz. *c.*19. *n.*3.; Inter plures suspectos de delicto, ab eo, qui est solitus delinquere, & est

Inter plures torquendos, à quo incipiendũ.

& est malæ famę, Decian. Giachiar. Villagut. & alij, cum quibus Guaz. *n.* 4. Et dato quod æqualiter omnes suspecti sint, incipiendum esset ab eo, à quo facilius veritas haberi posset, Ambros. Bar. Marsil. & alij, quos sequitur Guaz. *n.* 1.; Et consequenter à iuniori, timidiori, & debiliori, Cason. Maran. & Clar. *vers. quæro si.*; Item à viliori, & hæc omnia, plures inducens concordãtes, tenet Guaz. *in d. c.* 19. Et licet non pauci ex citatis DD. loquantur de tortura Reorum, tamen idem dicendum est de tortura testium, secundum Baiar. Marsil. & Guaz. *d. c.* 19. *n.* 1. *vers. alij autem.*

Torqueri potest testis nolēs fateri id, de quo sunt inditia, quod sit informatus.

6. Limitatur primo Regula, vt testes torqueri possint, pręcedentibus inditijs, contra eos, quod sint informati, de his, de quibus interrogantur, & veritatem dicere nolint, Guaz. *defens.* 19. *c.* 1. *n.* 6.; Inditia enim contra testes, quibus torqueri possunt, non sunt inditia delicti, sicut in Reo, sed inditia scientiæ, quam testes negant, Farin. *q.* 79. *n.* 75.

Item varius, vacillans, cõtrarius.

7 Limitatur secundo Regula, vt vacillantes testes in causa criminali, torqueri possint, Brun. qui bene comprobat, & testatur de communi *q.* 4. *num.* 22. *de indit.* Bertaz. Gram. Ruyn. & Farin. *num.* 75.; Et idem dicendum est de testibus varijs, & Contrarijs, confundunt enim DD. in proposito istos terminos, vacillantes, varios, & contrarios, vt notant Boss. & Farin. *q.* 79. *num.* 10. *& q.* 66. *n.* 98. *& seq.* quod nempe torqueri possint, ad videndum, in quo dicto persistant, Alex. qui de communi, Bald. Boss. qui ait, sic practicari, Foller. Gomez. Clar. & Fariu. *q.* 66. *n.* 98. vbi de communi.

Licet alia inditia nõ pręcedãt.

8. Ampliatur primo limitatio 2. vt procedat, quamuis nec alia inditia, nec adminicula præcedant Brunor. à Sole, Carauit. Foller. & Far. *q.* 79. *n.* 100. vbi ait hoc esse de mente omnium DD. supra proximè citatorum.

Quid in Clericis, & Sacerdotibus.

9. Ampliatur secundo limitatio 2. vt procedat etiã in testibus Clericis, & Sacerdotibus, Boss. Clar. qui ex Foller. testatur de communi Canonistarum, de qua etiam Far. *q.* 66. *n.* 101.; sed Bar. ibi citatus contradicit, & illi adherent Ang. Bald. Innoc. & plurimi alij relati à Farin. *q.* 79. *n.* 54. quibus, & ipse videtur subscribere *n.* 55. *in fin.*; Qui tamen *n.* 56. iura, & DD. inducens ait, hoc esse priuilegium Sacerdotum, non autem Clericorum: De his agit Guaz. *defens.* 19. *c.* 1. *n.* 16. vbi refert Farin. dicentem *d. n.* 55. extare communem opinionem Presbiteros de iure Canonico si vacillent, torqueri posse, dummodo tamen contra eos magna præcedant inditia, *ibidem* subdens Guaz. de communi testare etiam Abb. Clar. & Baiar.; Sed si ex aliquo accidenti Sacerdotes infames, vel aliàs inhabiles essent, attenta etiam illorũ opinione, qui Sacerdotes torqueri non posse sustinent, ad tollendam omnem maculam, infamiamq; expurgandam, torqueri possent, Far. *q.* 79. *n.* 59. Bald. Zabar. & Guaz. *n.* 15.

Sępe varij pluries torquentur.

10. Ampliatur tertio, limitatio 2. vt testes sæpius varij, sæpe torqueantur; Vnde dum varij torti firmant vnum dictum, si postea repetiti,

titi, vel in ratificatione recedant à dicto, iterum sine dubio poterunt torqueri, Ang. Aret. Bart. Put. & Boss. *tit. de tort. test. n.* 21. Cæphal. Marsil. Monticel. & Farin. *q. 66. n.* 104.; Non tamen vltra tertiam vicem *n.* 105. et Guaz. alios citans *defens.* 19. *c.* 1. *n.* 13.

Item torquetur testis, qui in iudicio aliter quã extra dixit.

11. Ampliatur quarto limitatio 2. vt procedat etiam in testibus, qui in iudicio dicunt contrarium eius, quod prius extraiudicialiter dixerant, Clar. qui de cõmuni, et practicata opinione, Alex. qui ait in hoc omnes conuenire, et Far. alios inducens *q. 66. n.* 106. *& sequentibus*; Qui *n.* 112. cum Abb. Alex. Aret. et Felv. idem tenet si dictum extraiudiciale sit posterius.

Quid in vario in non substantialibus.

12. Sublimitatur primo limitatio 2. vt nõ procedat in testibus varijs in non substantialibus, qui non torquentur, nisi aliàs suspecti sint, Aym. Boss. et Farin. *q. 66. n.* 121. *& q.* 79. *n.* 14.

Vel positio in Dignitate.

13. Sublimitatur secundo limitatio 2. vt non procedat in testibus positis in dignitate, qui ob variationem non torquentur nisi in exceptis, Boss. qui de vera, et communi opinione, Clar. et Farin. *q. 66. n.* 122.; qui pro, et contra DD. citat in proposito *quæst.* 79. *num.* 62. *& seq.*

Seu reddẽte variandi rationem.

14. Sublimitatur tertio limitatio 2. vt non procedat in testibus reddentibus rationabilem causam recedendi à primo dicto, Ang. Bertaz. Put. et Far. *q. 79. n.* 11.

An si hoc [illegible] tur vltra [illegible] testis dicat, facto interfuisse.

15. An autem vltra variationẽ, ad torturam requiratur, vt testis fateatur, se facto interfuisse, controuertitur inter DD. vt videre est apud Farin. *q. 66. n.* 113. *& q.* 79. *n.* 12. *&* 13.

Torquetur testis ad maculam purgandam.

16. Limitatur tertio Regula, vt etiam non præcedentibus indicijs, nec vacillatione, possint torqueri testes ad supplendum defectũ personarum, earumque maculam purgandã, puta infamiam, Bal. Gram. Zabar. et Farin. *q. 79. n.* 74. vbi ait hoc non habere difficultatem; vnde infames in casu, in quo ad testificandum admittuntur, cessantibus etiã indicijs, sine tortura non admittuntur, Bal. Boss. Innoc. et Farin. iura, et alios DD. inducens *q. 79. nu.* 23. Intellige, tam de infamia iuris, Aret. qui de communi, et Far. cum concordantibus *n.* 24. Quam etiã de infamia facti Boss. qui de magis communi, Alber. Aret. Bal. et Far. *num.* 25. Similiter possunt torqueri criminosi, præsertim condemnati, Far. *q. 79. n.* 28. *cum sequentibus*. Vbi etiam contradicentes inducit. Item omnes à iure reprobati, Alex. Marsil. Montic. et Farin. *n.* 32.

17. Idem dic in testibus, qui sponte vadunt ad examen, Ang. Bart. Boss. Brun. Farin. et alij *q. 79. num.* 38. Baiar. Ruyn. et Guaz. cum alijs *defens.* 19. *c.* 6. *n.* 1. *& seq.* Idem in dicentibus non recordari de eo, de quo verisimiliter recordari debet, Guaz. *c.* 7. Boss. Masc. Osasc. Aym. alios inducens, et Farin. *q. 79. n.* 41. *& seq.*; Et de verisimilitudine hac agit Farin. *q. 66. n.* 34. *&* 246. Idem in verisimiliter teste informato, negante se scire, Farin. *q. 79. n.* 16. Boss. Foller. et Guaz. *c.* 5. *nu.* 1.; qui *nu.* 2. alios inducens, ait hoc procedere in testibus vilibus, et in leui tortura.

Limi-

18. Limitatur quarto Regula, vt in inquisitione generali, verisimiliter informatis, si negent, tortura inferatur, quamuis adhuc cõtra neminem particularem Reum inditia existant, Bar. Bald. Brun. et Farin. q.79 n.72.; Quamuis in inquisitione particulari in nullo casu possint torqueri testes, nisi contra Reũ inditia præcedant, Bar. Brun. Boss. Monticel. et Farin. n.71.

In inquisitione generali testes verisimiliter informati torquẽtur, sine inditijs contra Reum, dũ negant.

19. Limitatur quinto Regula, vt si Iudex ordine seruato iuris procedat, et testes iurare recusent, vel respõdere nolint, sine alijs inditijs, publicè, et in secretis torqueri possint, Caualc. de brach. Reg. par. 3. n.62. & seq. vbi alios allegat, et sequitur Guaz. c.1. n.18.

Testis nolens iurare, vel respondere torquetur.

20. Limitatur sexto Regula, vt quando testes negant interfuisse facto, et de mendacio conuincuntur, torquendi sint, Clar. Baiar. Brun. Gomez. et Guaz. c.3. num.1. Ang. Bart. Boss. Foller. et Far. alios inducens qu.79. n. 20.; Et sufficit, quod vnus conuincatur ab vno teste digniore, Bar. Brun. Foller. Mars. Farin. et alij n.21. Baiar. Boss. Burs. et Guaz. cum alijs n.2. Et etiam sufficeret, quod testis conuinceretur per contestes de confessione extraiudiciali, Foller. et Farin. n. 22. et subscribit Guaz. n.3. qui n.4. declarat hoc procedere, quando per alios testes veritas haberi non posset.

Testis de mẽdacio conuictus torquetur.

21. Limitatur septimo Regula in testibus, qui confitentur facto interfuisse, et dicunt nihil vidisse, hi enim torqueri possunt l. vnus §. testes, & ibi gl. ff. de quæst. Clar. q. 25. vers. torquetur, vbi Baiar. num. 29. Brun. Foller. Scac. et Guaz. cum alijs defens. 19. c. 4. n. 1. Cæpol. et Farin. q.79. n. 17.; Nisi rationabilem allegent ignorantiæ causam, vt enim tales torqueri possint, certus esse debet Iudex, verisimiliter eos vidisse, Boss. Foller. et Guaz. n. 4. vbi exemplificat, et Far. n. 19.

Item confitens interfuisse, & nihil vidisse.

22. Limitatur octauo Regula, vt testes deponentes super meram, & puram negatiuam, possint tanquã de falso suspecti torqueri Boss. & Farin. q. 65. nu. 212. Secus est in negatiua coarctata loco, & tempore, Boss. Gram. Mont. & Far. n.213.

Se sup: puram negatiuam deponẽs.

23. Animaduerte, quod si testes, non præcedentibus inditijs, vacillationibus, vel alijs in propositis limitationibus notatis, torturæ subijciãtur, eorum dicta, nec deponentibus, nec nominatis nocebunt Bertaz. Bursat. Decian. & Guaz. defen. 19. c.1. n.6. & 7. citans alios, Bar. Mascar. Ruyn. & Farin. alios inducens q.79. n.73.

Testis nõ præcedẽtibus inditijs necessarijs tortus eius dicta non nocet.

24. Limitatur nono Regula, vt quando testes sunt torquendi, tortura inferatur, denegata eis defensione, & copia inditiorum, Bart. Brun. Boss. in tit. de tortura test. n.29. vbi ait, neminem, quem viderit cõtradicere, Clar. quem sequitur Far. q.39. n. 147.; Qui cum quibusdam declarationibus, quas hic subnectã, ait, hanc sine dubio esse magis cõmunem, & practicatam opinionẽ, licet controuersam, vt videre est apud Guaz. defens. 19. c.15. n. 1. & apud Farin. q.39. dn: 116. vsque ad numerum. 150.

An testi torquendo danda sint defensiones & copia inditiorum vsque ad numerum 27.

25. Declaratur primo limitatio 9. vt procedat, dum testes conuincuntur de variatione, seu menda-

cio ex proprijs eorum dictis aperte in processu, per allegata in ipsa limitatione; Si verò de mendacio aliunde constaret, puta per testes, tunc si petantur, non videntur defensiones denegandæ, ad probandum testes falsos, inimicos, vel aliàs inhabiles, seu quid simile, Personal. & Farin. *q.39. n.*148. Foller. & Guaz. *defens.*19.*c.*15.*n.*2.

26. Declaratur secundo limitatio 9. vt non procedat, dum testes torquendi sunt, vt viles, infames, seu criminosi, talibus enim dandæ sunt defensiones, ad videndum de istis qualitatibus, Boss. iura citans, & Personal. Farin. addit hoc verũ esse de iure, *q.39.num.*149.*&* 150. & sequitur Guaz. *n.* 6. Nisi de talibus qualitatibus ex eorum propria confessione, vel notoriè constaret in actis, Farin. *n.* 150. & Guaz. citans Scacc. *d.n.6.*

27. Declaratur tertio limitatio 9. vt non procedat in illis, qui sunt testes quoad alios, & principales quoad se, qui non possunt torqueri sine defensionibus, Chart. Foller. & Farin. *n.* 150. vbi ait, hoc verissimũ, & à bonis Iudicibus practicatum, Baiar. & Guaz. *n.* 4.

28. Diffusè de materia huius quæst. Far. & Guaz. *locis in ea citatis.*

De his, quæ concomitanter in inferendo testibus torturam consideranda sunt, Quæst. 102.

1. Vidimus in præcedẽti quæst. ea, quæ consideranda sunt antecedenter ad testium torturam; in hac verò videnda erunt, ea, quæ concomitanter in actu turturæ sunt perpendenda, nempè modus testes interrogandi, moderamenque in ijs torquendis seruandum; Et duabus Regulis quæst. expediam.

2. Regula 1. sit. In tortura testes nõ sunt in specie interrogandi, sed in genere contra delinquentem *l.*1.§.*qui quæstionem ff. de quæst. vbi gl.* & Alber. & sequitur Personal. & Farin. *q.*79. *n.*78. aliàs esset suggestio, Ang. qui ait testes non esse interrogandos in specie, an Caius vulnerauerit Seium, sed in genere, quis fuerit ille, qui Seium vulnerauit, Gom. Scac. & Guaz. *defens.*19.*c.*11.*n.*2. Suggestiua est interrogatio in specie testi facta in tortura.

3. Ampliatur primo Regula 1. vt responsio in tortura ad d. specialem suggestiuam interrogationem sit nulla, vt late docet Scac. *in tract. crim. lib.* 1. *cap.*85 *num.* 7. & Guaz. *num.*2. Et responsio nulla.

4. Ampliatur secundo Regula 1. vt licet aliqui voluerint, quod d. specialis interrogatio fieri non possit, qando nescitur in actis author delicti, sed bene, quando adsunt inditia contra aliquem, secundum Bart. Brun. & Cassan. vt refert Guaz. *n.*2. & sequitur Person. & Far. *q.*79.*n.*79.; Et horum opinio esset limitatio Regulæ; Tamen admonet Scac. & multum placet Guaz. *ibidem*, quod cautius erit, semper in genere testes interrogare, maxime quãdo esset dubium, an esset aperta via ad specialiter inquirendum. Sed hoc est certum, quod quamuis testes contra certam personam interrogari possent, non tamen poterunt interrogari in indiuiduo de modo, & circumstantijs delicti; nempe: Non ne Titius percussit hoc vel isto modo, quia esset suggestio; Quid dum cõtra Reũ adsunt inditia. Numquã in indiuiduo de modo interrogandum.

gestio; Sed tantum generaliter fieri debent interrogatoria; quo genere armorum, quomodo, quando, & in qua parte corporis, late Curt. alios allegans, Brun. Cassan. & Guaz. *defens.* 19. *c.* 11. *num.* 4. *& c.* 12. *num.* 1. Bart. Cyril. & Farin. *n.* 80.

Prohibita est palliata suggestio.

5. Ampliatur tertio Regula 1. vt non solum sit prohibita dicta suggestio expressa, sed etiam palliata, puta, dum non apparet in actis, de qua re testis fuerit interrogatus, quia in processu tantum legitur; Ad opportunas interrogationes, &c. Ambrosin. Chart. & Guaz. *defens.* 19. *c.* 12. *n.* 1.; Vbi cum ijsdem DD. & alijs idem dicit de suggestione valde periculosa, à quà monet abstinendum, nempe, dum facto interrogatorio, Iudex præuenit testes, indicando eis viam respondendi.

Prohibita est suggestio in processu priuilegiato.

6. Ampliatur quarto Regula 1. vt procedat etiam in processu fabricato ex priuilegio, manu Regia, & ex abrupto, cum modus iste remoueat tantum solemnia ordinis Iudiciarij, inter quæ non includitur suggestio, Bursat. Chart. & Guaz. *n.* 2.

7. De materia non interrogandi per suggestionem, copiosè visum est supra *q.* 80. *& infra* videndum erit *q.* 105. *n.* 2. 3. *&* 4.

Moderata sit testis tortura.

8. Regula secunda sit. Tortura in testibus non debet esse nimis aspera, nec nimis leuis, sed moderata Farin. *quæst.* 79. *num.* 81., Bald. Bofs. Bursat. Cyril. & Villagut. quos sequitur Guaz. *defens.* 19. *c.* 13. *num.* 1. vbi ait, quod ita omnes DD. exclamant.

Etiā Rei in alienū caput.

9. Ampliatur primo Regula 2. vt ad propalandum socios criminis, & sic in caput alienum, moderata debeat esse tortura Rei, Ambrosin. Bofs. Chart. Clar. Farin. & Guaz. *n.* 3. vbi ait, quod ad summū in hoc casu tortura solet esse per spatium mediæ horæ, citans Burg. qui alios allegat, & ait, quod si tortura esset excessiua, dicerentur purgata inditia negotij principalis.

Aliàs purgarentur inditia.

Quid dē datur ad maculam tollendā.

10. Ampliatur secundo Regula 2. vt quando testes torquentur ad conualidandum eorum dicta, vel ad tollendam maculam, ac inhabilitatem, debeant moderatè torqueri, & in tortura detineri per aliquod notabile temporis spatiū, nec sufficiat, quod detineantur per spatium vnius pater noster, ista enim non moderata, sed leuis est tortura, quæ non sufficit, Bursat. Io. Ant. de Nigr. dicens, quod aliàs nec Reo noceret, & Guaz. *defēs.* 19. *c.* 13. *n.* 2. Hippol. Rimin. pluribus hoc probans, & Farin. *q.* 79. *n.* 81.; qui contra prædicta sic ait *n.* 82.; Apud nos seruatur, quod testes ad supplendū eorum inhabilitatem, vel etiam in facie Rei, contra quem deponunt, leuiter torqueantur, & ad summum per spacium vnius (Credo) nisi essēt testes nimis infames, & suspecti.

Vel dum verisimiliter informatus torquetur.

11. Ampliatur tertio Regula 2. vt dum testes torquentur, tanquam verisimiliter informati ad veritatem delicti habendam, moderata tortura esse debeat, per quartam horæ partem, vel per horam mediam, iuxta facti, & personarum qualitatem, Farin. testans de obseruantia *q.* 79. *n.* 82. & Guaz. *defens.* 19. *c.* 13. *n.* 2.

Modus torturæ arbitrio Iudicis remittitur, quod in benigniorē inclinare debet.

12. Sed cum circa torturæ modum non possit dari certa, & determinata Regula, cum hoc dependeat ex grauitate, vel leuitate delicti; ex qualitate inditiorum grauium, vel leuium, an sint plena, vel non, plura, vel vnicum, ex qualitate personæ torquendæ, an sit robusta, fortis, an vero debilis, & delicata, an senex, vel iuuenis, sana, vel infirma, &c. vt not. Foller. & Farin. *q.* 38. *n.* 33. vbi citans Chart. & alios, ait hoc communiter ab omnibus recipi, & practicari; Hæc consideranda arbitrio Iudicis remittuntur, *l. quæstionis modum ff. de quæst.* vbi gl. Bar. & communiter omnes. At in hoc arbitrio, debet Iudex potius benignitate vti, quam atrocitate cum Reis, & multo magis cum testibus, Aym. Bertaz. Gom. & Farin. alios inducens *q.* 38. *n.* 53.; vbi cum Personal. tenet, quod semper Iudex debeat inclinare in mitiorem partem.

13. De materia huius Regulæ 2. late Guaz. *defen.* 19. *capit.* 13.; Et faciunt quæ dicta sunt sup. de generibus, & gradibus torturæ *q.* 99.

De illis, quæ post torturam testium consideranda sunt.

Quæst. 103.

Post testiū torturam considerētur quatuor.

1. QVatuor post testium torturam præcipue consideranda occurrunt; An ratificatio requiratur? Vtrū repetitio torturę testiū licitè fiat? Quibus depositionib. standū sit, anterioribus, vel posterioribus, inflicta iam tortura? & tandem; Quid tortura operata sit in testibus? Ideo quatuor Regulis omnia dilucidanda erunt.

An necessaria sit ratificatio post testis torturam.

2. Regula 1. sit. Quando testes aliquid per torturam deposuerunt, ratificatio extra torturam necessaria est, aliàs contra alium non probant, Ang. Socin. & Boss. *tit. de confess. per torturam n.* 7. Cyn. Simanc. qui testatur de veriori, & probabiliori, & Farin. *q.* 79. *num.* 83. dicens, quod hæc opinio sibi verior, & tutior videtur, Bar. & Baiar. *quæst.* 25. *n.* 4. Gom. qui testis est de communi, Salyc. & Tindar. relati à Guaz. *defens.* 19. *cap.* 14. *num.* 1. vbi inducit quosdam contrarium tenentes; Et *num.* 2. conatur opiniones conciliare; & ait, quod loquendo de tortura moderata, tutior est hæc Regula; Sed cum Burg. & Cabal. tenet in tortura leui, quæ tortura propriè dici non potest, vt est illa quæ infligitur per vnum Credo, non requiri ratificationem, in hac enim, depositio non videtur extorta per cruciatum corporis. Et hinc potest inferri ad alias leues torturas, quæ in vsu sunt apud quosdam Regulares, vt Carceris, Compedum, Manicarum ferrearum, subtractionis cibi, ac potus, disciplinæ, seu virgarum percussionis. Vide *inf. q.* 106. *n.* 11.

Ad bancū iuris, non statim:

3. Quomodo autem ratificatio post torturam facienda sit ad bancum iuris, non statim, sed die sequenti, Vide *infra q.* 106. *n.* 4. *vsq. ad num.* 7.

Semel testis torquetur.

4. Regula 2. sit. Testes regulariter non torquentur nisi semel, Campeg. & Baiar. ad Clar. *quæst.* 25. *numero* 33. Bursat. alios allegans,

gans, & testans de magis communi opinione, Burg. & Guaz. *defens.* 19. *c.* 13. *n.* 7.

Dum sufficiēter est tortus.

5. Limitatur primò Regula 2. vt procedat, dum primo testes fuerunt sufficienter torti, secus verò quando inditia, pro quibus tortura fuit illata, plenè euacuata non fuerunt, Bursat. Campeg. & Baiar. *d. n.* 33.; quod euenit, quando multum vrgentia sunt inditia, Baiar. Burg. Bursat. qui testatur de communi, & Guaz. *d. n.* 7. Vnde si Iudex posset ex inditijs torquere ad mediam horam, posset etiam istam mediam horam scindere, & prima vice leuiter per vnum Credo torquere, deinde repetere sufficienter vsque ad finem mediæ horæ, pro ijsdem inditijs, Clar. Foller. Marsil. qui testantur de communi, Bar. Chart. Menoch. & Farin. *quæst.* 38. *num.* 83. vbi cum alijs loquitur de tortura Rei, & ait hoc nullam habere difficultatem.

Absi noua & grauiora inditia superueniant.

6. Limitatur secundò Regula 2. vt testes torti, nouis, & grauioribus superuenientibus inditijs, iterum torqueri possint, Bursat. Campeg. & Baiar. *q.* 25. *num.* 33. & Guaz. *d. num.* 7.; Et faciunt, quæ de tortura Rei (diffuse citans) ait Farin. *num.* 76.; Vbi *n.* 77. dicit quod noua, & grauiora superuenientia inditia, debent esse diuersi generis secundum Clar. Menoch. & tot alios *ibidem* citatos.

Sæpe varius torquetur sæpe.

7. Limitatur tertiò Regula 2. vt testes sæpius varij, sæpius etiam torqueantur, vt si dictum in tortura noluerint ratificare, Ang. Aret. Bar. Boss. & alij, quos sequitur Farin. *q.* 56. *n.* 104. Cæpol. Marsil. & Guaz. *defens.* 19. *c.* 13. *n.* 6.; sed ad summum potest repeti tortura vsq; ad tertiam vicem, Far. *n.* 105. *q.* 56. & Guaz. *n.* 6.

Quid in socio criminis torto.

8. Limitatur quartò Regula 2. vt si socius criminis nominet aliquem in tortura, debeat iterum torqueri ad faciem nominati, Clar. *q.* 45. *vers. cæterum*, Cabal. Far. Honded. & Guaz. *n.* 11.

9. Plura de hac Regula 2. eiusq; limitationibus dicam infra, dum agam de repetitione torturæ Rei, *q.* 106. *n.* 14. *vsq.* 27.

Extra torturam primū testis dictum attenditur.

10. Antequam veniam ad Regulam 3. præmitto, quod in depositionibus contrarijs testium extra torturam, primum dictum attenditur, cum secundum censeatur emanatum per subornationem, secundum Clar. Decian. & alios, quos sequitur Guaz *defen.* 19. *c.* 16. *n.* 1.; Et nihilominus,

Quod dictū testis attēditur, dictis in tortura dicti extra torturā, vsq; ad n. 18.

11. Regula 3. sit. Quando testes in tortura dicunt contrarium eius, quod dixerant extra torturam, attenditur secundum dictum in tortura emanatum, Abb. Aret. & Fely. *in c. cum in tua de testibus*, Bar. Rom. & Far *q.* 66. *n.* 165. Clar. Marsf. & Menoch. cum Guaz. alios inducens *n.* 2.; Et hoc siue incontinenti, siue ex interuallo, Boss. Clar. Conrad. Menoch. & plures alij, ex quibus Farin. *n.* 166 ait hanc Regulam sine dubio magis communiter esse approbatam, sicut de magis communi testatur etiam Guaz. *n.* 6.; (qui tamen *n.* 4. *&* 5. quosdam contrarium tenentes citat). Dummodo testes post primam depositionem loquuti non fuerint cum parte; tunc enim attenderetur depo-

positio prima, Ang. Boss. Cæphal. & Gabr. relati à Farin. *num.* 171.; licet aliqui contra, inducti *n.* 170.; Et dummodo debite fuerint torti *n.* 179. & 180.

Quod dictum attendatur testis pluries tortus.

12. Ampliatur Regula 3. vt si testes pluries fuerint torti, semper attendatur vltimum dictum in tortura, Cæpol. Marsil. Vulpel. & Farin. *quæst.* 66. *num.* 172.: Dummodo vltima tortura fuerit grauior, Decian. & Far. *n.* 174. & Guaz. *defen.* 19. *c.* 16. *n.* 8.

13. Limitatur primò Regula 3. vt quando primum dictum extra torturam, ex aliqua rationabili causa, Iudici magis verisimile videtur, illud attendatur, non autem secundum cum tortura, Ang. Socin. & Boss. *tit. de oppos. cont. testes n.* 1. Dec. Decian. & Farin. concordantes inducens, & testans de communi *n.* 178. Menoch. Bursat. Caualc. Guaz. & alij *n.* 10.

Quid dum testis torquetur, vt principalis quo ad se &c.

14. Limitatur secundò Regula 3. vt procedat, quando quis simpliciter torquetur, vt testis quoad alium, secus autem dum torquetur vt principalis quoad se, & testis quoad alios, tunc enim potius attenditur primum dictum extra torturam, quam secundum in tortura, Aret. Bar. Dec. et Boss. *tit. de oppos. cont. testes n.* 1. *vers. est etiam considerandum*, Alciat. qui testatur de vera, et communi opinione Menoch. et Farin. *quæst.* 66. *num.* 181. citans alios, et testans de communi, et *n.* 183. ait, quod licet alij contradicant, in iudicando, et consulendo ab hac limitatione ipse nunquam recederet.

15. Limitatur tertiò Regula 3. vt in criminalibus secūdum dictum in tortura debilitetur à primo dicto, ita vt non sufficiat ad torturam, sed ad inquirendum, Clar. qui de communi, et Farin. *q.* 66. *n.* 186. et Guaz *defen.* 19. *cap.* 16. *n.* 16. et dum testis vltra variationem alios patitur defectus, cum tortura non purget plures defectus, secundum dictum minime attendetur, Aym. Gabr. et Farin. *num.* 188. Bursat. et Guaz. cum alijs *n.* 18 sicut nec dum testis est inimicus, quia tortura non purgat defectum inimcitiæ, Bursat. Crauet. Gabr. et Guaz. *n.* 21.

Debilitatur secundum dictū à primo.

16. Limitatur quartò Regula 3. vt dictum secundum in tortura in criminalibus non attendatur, sed primum, si ex secundo periurium committatur, cum in criminalibus vitium periurij per torturam non expurgetur, secundum Bart. Dec. Menoch. Fab. Turret. qui alios allegans, testatur de communi, et plures concordantes inducit, Guaz. *defens.* 19. *c.* 16. *num.* 19.; Sed vt notat Far. *q.* 66. *n.* 190. hæc limitatio destruit propositam Regulam, quæ secundum communem DD. intelligitur etiam quando primum dictum fuit iudiciale, et sic cum iuramento, et consequenter, quando ex variatione testis efficitur periurus, vnde in hoc puncto, ait Farin. esse cogitandum. Et Guaz. *d. n.* 19. conatur saluare hanc limitationem; vt tortura ex consuetudine expurget periurium, vt testi credatur ad torturam contra nominatum, citans Clar. & Farin. testantes de hac consuetudine; licet verò ei non totaliter credatur, nec plenum inditium ad torturam faciat, secundum Bal. et plu-

Quid dum ex secūdo dicto resultat periuriū, quod, an purgetur per torturam.

et plures alios quos Guaz. sequitur *ibidem*.

Quid in teste debite, vel indebite torto.

17. Limitatur quintò Regula 3. vt procedat, dum testis patitur defectus infamiæ, variationis, vel similes, cum primum dictum talis testis, sine tortura nihil valeat, Aret. Alciat. Vulpel. et Farin. *q.66.n.* 179. Secus in teste non habente defectum, qui cum indebitè torqueatur, non attenditur eius secundum dictum in tortura indebita, sed primum sine tortura, Alciat. Clar. et Far. *n.* 180.

Seu in primo geminato dicto.

18. Limitatur sextò Regula 3. vt non procedat, quando primum dictum sine tortura esset pluries geminatum, et confirmatum, hoc enim attenderetur, non secundum in tortura, Bursat. Caualc. Decian. Menoch. et Guaz. alios inducens *defen.19.c.16.n.22.*

Tortus persistens in dicto censetur dixisse puram veritatem.

19. Regula quarta sit. Tortus persistens in aliqua depositione, censetur dixisse puram veritatem, Farin. *cons.25.n.45.* vbi citat DD. dicentes, ita obseruari ab omnibus in Italia, hancq; opinionem veram esse, Alber. Clar. Decian. et Guaz. citans concordantes alios *defen.19. c.18.n.1.*; Vbi ait præcipue hanc opinionem veram esse in testium tortura, quæ hunc effectum operatur, cum Sim. de Pretons.

20. Ampliatur Regula 4. vt locum habeat etiam in teste inhabili, cum quo tortura operatur, vt efficiatur habilis, et à defectu expurgetur, Alex. Clar. Decian. Honded. Farin. Mars. Villagut. et Guaz. *c.* 18. *n.*2. Quid in socio criminis *inf. quæst.* 106. *n.*28.

Quamuis esset testis inhabilis, qui torturа expurgatur.

21. Limitatur primò Ampliatio, vt tortura vnum defectum in teste expurget, non plures, Bursat. Crauet. Far. Menoch. et alij, quos sequitur Guaz. *c.*18.*n.*7. qui ampliat etiam in criminibus exceptis, et vbi veritas aliter haberi non potest.

Vnum defectum expurgat tortura.

22. Limitatur secundò Ampliatio, vt tortura non expurget vitium inimicitiæ, Baiar. Bertaz. Boss. et Mascar. quos sequitur Guaz. *c.*18.*n.* 8. De vitio autem periurij, dic, *vt hic sup. n.*16.

Non tamen defectum inimicitiæ.

23. Limitatur modo Regula 4. vt non procedat, dum tortura legitimè illata non est, quia non præcesserunt inditia, vt dictum est sup. *q.* 101. *n.*23. et notat Guaz. *n.*6.; Vel dum tortura non fuit sufficiens, vt data quasi per iocum, per vnum Pater noster, Baiar. Brun. Decian. et Guaz. *c.*18. *n.*5.

Regula nō procedit in tortura indebite, vel non sufficienter illata.

24. Hęc sufficiant de tortura testium, de qua diffuse Guaz. *defen.*19. *per totam*, et Far. *locis in hac secunda sectione citatis*, nec non Boss. *in tit. de tortura testium*.

DE

DE REI TORTVRA

Sectio Tertia.

De his, quæ concernunt præcedentia ad Rei torturam,
Quæst. 104.

1. Plurima legitimam Rei torturam præcedere debent, relata à Guaz. *defen.* 30. *cap.* 4. *in princ.* ex Cabal. cum quibus magis substantialia, & principalia in hac q. ad duas redigam Regulas, vnam negatiuam, alteram affirmatiuam, cum suis declarationibus.

Reus sine legitimis inditijs nō potest torqueri.

2. Regula 1. sit. Nisi legitima præcedant inditia, Iudex regulariter torturam Reo inferre non potest, vt est *tex. in l.* 1. *ff. de quæst. c. cum in contemplatione,* & ibi gl. *de reg. iur.* & per ista iura sic tenuerunt Bal. Bertaz. Boss. Chartar. Clar. Mascar. Rolan. qui testatur de magis communi, & Farin. alia iura, & DD. citans, *q.* 37. *num.* 1. Marf. Menoch. Tusch. & Guaz. alios inducens *defens.* 30. *c.* 4. *n.* 3.

Qualia esse debeāt inditia.

3. Ampliatur primo Regula 1. Quod ad hoc, vt inditia legitima sint, & ad torturam sufficientia, esse debent verisimilia, grauia, vrgentia, certa, & luce meridiana clariora, & talia, vt Iudex sit quasi certus de delinquente, cuius sola confessio deesse videatur, *l. prima vers. vt sola confessio ff. de quæst.* & per hanc legem, & concordantes, quæ citantur à Farin. *n.* 3. ita tenuerunt DD. ad saturitatem relati *ibidem*, præsertim Bal. Blanch. Brun. Bertaz. Chartar. & Menoch. quibus adde Guaz. *n.* 3. alios concordantes inducens.

4. Declaro hanc Ampliationem, vt non requirantur probationes claræ, sed inditia clara ad persuadendum, licet non ad probandum plenè, non quæ reddant certum, sed quasi certum Iudicem; idest non sint dubia, quæ multipliciter interpretari possint, sed concludentia, Bal. Boss. & Far. *q.* 37. *n.* 5. & 6. vbi alios citans testatur de communi.

Inditia remota per duos testes probāda sūt.

5. Ampliatur secundò Regula 1. vt inditia remota ad torquendum debeant plenè, & concludenter probari per duos testes, gl. Ang. Bar. Bal. Castr. Salyc. & alij communiter *in l. fin. C. famil. ercisc.* Bursat. Boss. Gom. Menoch. qui de communi, cum alijs ad saturitatem cumulatis à Farin. *n.* 13. *vsq.* 17.; Et Clar. plurimos etiam citans concordantes *q.* 22. *in prin.* ait cum Io. de Amicis hanc Ampliationem indubitatam esse in iure, & ideo contradictorem non habere. Et apud nos viget statutū in *nostro Modo proced. c.* 2. *in subst.* 3. *vers. animaduerte*, in hæc verba; Inditium quodlibet, saltem, per duos testes probari oportet.

Testes sint maiores omni exceptione.

6. Ampliatur tertiò Regula 1. vt duo testes ad probanda inditia remota ad torturam sufficientia, debeant esse omni exceptione maiores, Clar. §. *fin. q.* 64. *vers. dixi*, Bertaz. Boss. Gomez. Mascar. Menoch.

noch. & de communi testantur Bonacos. Bursat. & Farin. *q.* 18. *num.* 28. vbi ait, hanc opinionem veriorem, & probabiliorem; licet hic punctus sit controuersus, & contra Ampliationem tenentes inducit Farin. *n.*20.

7. Subampliatur Ampliatio 3. vt procedat etiam in atrocissimis, quamuis enim ad principale crimen probandum testes inhabiles in his admittantur, non tamen debent admitti ad probandas circunstantias, & adminicula delicti *c. per tuas il primo de Simon.* Bar. Bal. Dec. Paris, & Far. *n.*30.31. *&* 32. qui *n.*19. ad hoc inducit Riminal.

Et contestes.

8. Ampliatur quartò Regula 1. vt ad probanda inditia remota ad torturam testes debeant esse contestes, nec sufficiant singulares, vt probatur *sup. q.*62. *n.* 4. nisi singulares ad vnum finem tenderent, cum notatis *ibidem n.* 8. *&* 9. Quo casu testes etiam singulares sufficere ad torturam tenuit etiam Guaz. *defen.* 30. *c.*32. *vers. alij autem*; licet, hoc casu circumscripto, regulariter plura inditia non perfectè probata in sua specie non cumulentur ad faciendum perfectum inditiũ ad torturam, Clar. Dec. Gram. & Guaz. alios inducens *in d. c.* 32. *in princ.*; Quod precipuè procedit in inditijs valde remotis à delicto, Guaz. *ibidem* citans Boss. Honded. & Pet. de Sur. qui alios allegat.

Quid in inditio proximo.

9. Ampliatur quintò Regula 1. vt inditium etiam proximum non sufficiat ad torturam nisi per duos testes sit probatum, vt ostendi *in d. q.* 62. *n.* 5. cum declaratione *ibidem num.*6.

Vnum inditium remotũ ad torturam non sufficit.

10. Ampliatur sextò Regula 1. vt quando inditia sunt generalia, & remota debeant esse plura, nec vnũ sufficiat ad torturam, Bar. *in l. fin. ff. de quæst.* quem communiter sequuntur DD. prçsertim Aret. Blanc. Boss. Conrad. & Guaz. alios inducens *defen.*30. *c.*4. *n.*12. Carer. qui ex Natta testatur de communi omnium DD. in vtroq; iure, Ang. Menoch. Villal. & Farin. plures alios citans *q.* 37. *n.*43.

Nisi cum adminiculis.

11. Limitatur primò Ampliatio 6. vt vnicum indicium remotum sufficiat ad torturam, dum cum eo aliqua alia adminicula concurrunt, aliàs secus, Bonacos. Carer. Mascar. Farin. & alij *n.* 45. vbi ita declarat doctrinam Clari, quæ videtur contraria, & sequitur Guaz. *d. n.* 12. *vers. licet*.

Vel si esset inditiũ valde inferens delictum.

12. Limitatur secundò Ampliatio 6. in vnico inditio remoto, valde inferente delictum, quod sufficit ad torturam, licet delictum non immediate tangat, secundum Gram. Ias. Io. Andr. & Clar. *q.*64. *vers. sed quæro*, vbi testatur de communi obseruantia, Ang. Mars. qui exemplificat de confessione extraiudiciali, & de re furata penes aliquem reperta, & vt notat Far. *q.*37. *n.* 47. verum dicit, quia de confessione extraiudiciali, est gl. *in l. capite ff. de adulter.* quam communiter DD. sequuntur, inter quos est Boss. Dec. Menoch. & alij *ibidem* à Far. relati: De dicta autem re furata, &c. *est tex. in l. ciuile est*, vbi notant omnes *C. de furt. & per hunc text.* vt not. Gom. sic communiter tenent DD. quos sequitur Far. *n.*48. Ad totam doctrinam huius limitationis subscribit Guaz. *de-*

fen. 30. *cap.* 4. *n.* 12. *in fine*; Vbi exemplificat in eo, qui in rixa fuit visus admenare, licet non percuteret, si enim finita rixa reperiatur aduersarius vulneratus, ob illud solum inditium torqueri potest admenans, ita etiam Ang. Carer. & Far. alios inducens, & testans de communi, *n.* 50.

Sine inditijs, nec Iudex habens amplum arbitrium, nec de manda to Principis torquere potest.

13. Ampliatur septimò Regula 1. vt Iudex habens amplum arbitrium, non possit Reum sine inditijs torquere, Foller. Marf. & Far. alios citans *q.* 37. *num.* 71. *& seq.*; Nec Princeps possit hoc mandare, nec Iudex mandanti obedire, aliàs teneretur in Syndicatu; In atrocioribus enim, vt est tortura, Iudex sic obediens non excusatur, saltem à pœna extraordinaria, Clar. Couar. Ias. Menoch. & Farin. qui de communi *num.* 78. qui latè discutit totam hanc Ampliationem *à num.* 71. *vsq.* 78.

Neq; in exceptis.

14. Ampliatur octauò Regula 1. vt procedat in criminibus quantuncunq; exceptis, & atrocissimis, etiam læsæ Maiestatis, vt solide, & abundè probat Far. *q.* 37. *n.* 79. *vsq.* 95. In talibus enim criminibus legitima etiam requiruntur inditia ad torturam; Quibus positis, grauior est tortura, quam in alijs delictis non atrocibus adhibenda, Brun. Carer. & Far. *n.* 89.

Nec leuiter nec facto, nec verbis terrere.

15. Ampliatur nonò Regula prima, vt sine legitimis inditijs præcedentibus, nec leuiter Reus torqueri possit, nec facto, nec verbis, Farin. plures inducens *quaest.* 37. *num.* 96. *&* 97.

16. Sed quia controuersa est hęc Ampliatio, vt *ibidem* subdit Farin. declaranda videtur sic; Vt verbalis territio sine inditijs sit cauenda cum personis timidis, & vilibus, in quibus minæ de torquendo tantum possunt, quantum in persona virili tortura, vt not. Carer. Marf. & Farin. *q.* 37. *num.* 103. Circa vero territionem factis, dic; Quod quando Iudex non habet in processu inditia ad torquendum plena, & sufficientia, sed aliqua leuiora, possit iuxta horum qualitatem, eius arbitrio, Reum terrere, mandando ipsum duci ad locum torturæ, vel ibi spoliari, & ligari; & quandoque etiam leuiter torqueri, & per modicum spatium in tortura detinere, pro qualitate initiorum, ita Ghirlan. Conrad. Foller. & Farin. *num.* 105.

Distingue in hac cõtrouersa materia.

Confessio in tortura sine inditijs, etiam ratificata, est nulla.

17. Ampliatur decimò Regula 1. vt in tortura emanata confessio, non legitimis præcedentibus inditijs, nulla prorsus sit, etiam si millies sponte ratificetur, *gl. in l. penul. ff. de quaest.* quam sequuti sunt ibi Bar. & communiter DD. teste Foller. qui alios refert, Marf. concordantes cumulans, & Farin. *q.* 37. *n.* 110.; quod procedit etiam in confessione verificata ex nouis superuenientibus inditijs, Gabr. Sarayn. qui cum Farin. *ibidem* testatur de communi, Alber. & Clar. *q.* 64. *vers. dixi quoque*. Totam hanc Ampliationem tenet, & diffusè, & solidè cumulatis citationibus DD. probat Guaz. *defen.* 30. *c.* 38. *per totum*.

Etiam in delictis difficilis probationis, exemplificatur.

18. Ampliatur vndecimò Regula 1. vt procedat etiam in delictis occultis, & difficilis probationis, prout sunt proditiones, & tractatus, qui secretè fiunt, delicta de no-

&c

ctę, seu aliàs clam commissa, furtum, falsum, adulterium, simonia, nefandum, venenum, & similia, in quibus inditia requiruntur ad torturam, licet leuiora, quam in alijs delictis; & hæc leuiora ob probationis difficultatem, reputantur legitima, & sufficientia secundum Cason. Carer. Personal. & Farin. *quæst.* 37. *num.* 153. vbi de magis communi; Et ad probandum, quod in hoc casu leuiora sufficiant inditia, inducit idem Farin. *numero* 150. ad saturitatem DD. & de communi testatur.

Adminicula non sufficiunt ad torturam.

19. Ampliatur duodecimò Regula 1. vt adminicula sine inditijs non sufficiant ad torturam, cum non probent, sed tantum imperfectam probationem adiuuent, Bal. qui loquitur etiam in adminiculis vehementibus, Boer. Farin. Marſ. Menoch.; Et in terminis, quod ex solis adminiculis non debeat inferri tortura Caualc. & hos sequitur alios inducens Guaz. *defens.* 30. *cap.* 27. *n.* 1.

Conscientia cuiuscunq; Iudicis non sufficit ad torturam.

20. Ampliatur tertiodecimò Regula 1. vt conscientia Iudicis, qui vidit Reum committentem delictum, non sufficiat ad torquendum sine inditijs Reum, Boss. Clar. Marſ. Specul. & Guaz. *capit.* 29. *num.* 1.; Quamuis Iudex esset optimè opinionis, & haberet arbitrium, Boss. Caualc. & Guaz. *ibidem.* vbi ait (reddendo rationem, & abunde citans) secundum acta enim Iudex iudicare tenetur.

Custos rei furatę, caupo, &c. an sine inditijs torqueantur.

21. Limitatur primò Regula prima, vt sine alijs inditijs possit torqueri custos bonorum furto subtractorum ad indicandum fures. Item hospes, caupo, seu eorum familiares, & domestici Farin. *quæst.* 37. cum citatis abunde ab eo *num.* 156. *vsque* 159.; Si sint viles personæ, secus si honestæ, & bonæ famæ, Farin. alios inducens *numero* 160.

22. Limitatur secundò Regula 1. vt fur insignis, & diffamatus, qui confessus fuit vnum furtum, possit sine alijs inditijs torqueri, ad habenda alia furta, secus in fure ordinario, Bertaz. Brun. Masc. Menoch. & Farin. *quæst.* 37. *num.* 167. & 171. diffamatio enim in insigni fure inditiorum loco sufficit, Idem *num.* 172. sed tortura debet esse moderata, *num.* 173. & *seq.*; Et sequuta confessione, hæc non ad condemnandum, sed ad nouum processum inchoandum sufficiet, Foller. Marſ. Montic. & Far. *n.* 166.

Item fur insignis confessus de vno, an possit de alijs furtis interrogari, & torqueri.

23. Limitatur tertiò Regula 1. vt dum constat de corpore delicti, & adsunt inditia ad Reum interrogandum, licet non ad torquendum, si Reus Iudici interroganti non respondeat, vel non præcise, absque alijs inditijs possit Reus torqueri, non ad habendam confessionem super delicto, sed vt respondeat, & præcise, affirmatiuè, vel negatiuè, Bal. Boss. Brun. Maran. Menoch. Foller. Mascar. & de communi praxi testantur Ioseph Ludou. & Farinac. *quæstione* 37. *numero* 176. & 177. vbi citatur Blanch. asserens merito posse torqueri illos rusticos, nolentes Iudici respondere, nisi, quod se referunt ad id, quod scriptum est. Huic limitationi subscribit Clar. *quæstione* 45. *vers. sed po-*

An Reus possit torqueri, qui non respõdet præcise, vel se refert ad id, quod scriptum est, vel respondet per verba dubia, vel per verbũ credo, vsq. ad n. 26.

ne, & testatur de bona praxi, seruata etiam, quando Reus non vult respondere, nisi per verba dubia, puta non scio, vel non recordor, in his, de quibus verisimiliter recordatur; Et idem tenet Chart. *in Praxi inter. Reorum lib. 3. capit. 3. num. 17.* de responsione per verbum (Credo) in his, quæ sensu corporis percipiuntur, & inducit plures DD.

Quid si in hac tortura delicta fateatur.

24. Ampliatur 1. limitatio 3. vt si in hac tortura Reus fateatur delictum, ex hac confessione condemnari possit, Gabr. Saray. Foller. & Far. *q.37.n.178.*

An concedatur Reo dilatio ad respondendum.

25. Ampliatur 2. limitatio 3. vt dum Reus dilationem petit ad respondendum affirmatiuè, vel negatiuè, non sit audiendus, sed torquendus, Bal. Castren. Clar. & Farin. *quæstione 37. numero 179.* vbi testatur de communi, & practicata opinione; licet Reo respondenti, sed non absolute, puta dicendo (Non recordor) debeat, petenti, dari terminus ad recogitandum, Farin. *numero 180.* Intellige Ampliationem, dum Reus de delicto, vel de circunstantijs substantialibus interrogatur, & ita obseruari testatur Clar. & tenuit Farinacius *numero 182.* At dum Reus nullatenus vult respondere potest cogi per torturam quamuis interrogatorium contineat aliquid non substantiale, ratione contemptus Iudicis, Foller. Saray. & Farin. *ibidem.*

26. Sublimitatur limitatio 3. vt in casibus in ea propositis, tortura moderata esse debeat, vt per quartam horæ partem, Vulpell. & Farin. *quæst. 37. num. 187.*; Et dum Reus non haberet iustam causam non respondendi, secus iusta causa stante, vt si Reus esset infirmus, vel si debitè Iudicem suspectum allegasset, Bertaz. Blanch. Foller. & Farin. *num. 188. & sequenti*; Et in delictis atrocibus; in leuibus enim, in quibus pro habenda veritate in principali delicto, tortura non infertur, nec in casu limitationis erit inferenda; Sed facta monitione, vt respondeat, sub pœna confessorum criminum, non respondendo, Reus habeatur pro confesso, secundum, Claud. Battand. Foll. & Far. *n.191.*

Quid in leuibus.

27. Limitatur quartò Regula 1. vt Iudicis arbitrio remittatur iudicare, quæ inditia legitima, & sufficientia sint ad torturam, Bar. qui de communi *in l. fin. ff. de quæst.* Mascar. qui ex Brun. ait hoc omnes DD. tenere, Ang. Bal. Clar. & Farin. alios inducens *quæstione 37. num. 192.*; Sed Iudicis arbitrium à iure, & ab æquitate regulari debet, Foller. Marf. Menoch. & Farin. alios cumulans, & testans de communi *num. 193.* Ita enim in omni negotio generaliter arbitrium suum Iudex regulare debet; Cum in maleficijs arbitrium concedatur, ita vt seruetur ius commune, nisi quoad modum procedendi, & circa aliqua leuia, Alber. qui de communi, quem sequitur Clar. *quæst. 31. vers. arbitrio*, & subscribit Farin. *n.194.*; Et in dubio debet Iudex, iuxta æquitatem, in mitiorem inclinare partem, & vt bonus vir legem

Arbitratur Iudex de sufficientia inditiorum ad torturam.

gem

gem seruare, Farin. alios citans *nu.* 195. *vsq.* 198.; Et in comprobationem copiose DD. inducit Guaz. *defens.* 30. *c.* 4. *n.* 4.

Cum legitimis inditijs Reus torqueri potest.

28. Regula 2. sit. Legitimis præcedentibus inditijs, Reus regulariter torqueri potest, Foller. Menoch. plures inducens, & Farin. *q.* 38. *n.* 1. vbi ait, quod ita sentiunt vbique, & passim omnes Criminalistæ, & probat *tex. in l. cum cognitionaliter, & in l. miles §. oportet C. de quæst. & in l. 1. ff. eodem.*

Dum constat de corpore delicti.

29. Limitatur 1. Regula 2. vt præcedentibus inditijs tortura non inferatur, dum non constat de corpore delicti *l.* 1. §. *item illud ff. ad Sillan.* & in his terminis tex. expresse loquitur, licet à DD. generaliter inducatur; quod ante omnia Iudici constare debet de corpore delicti, vt obseruat Farin. *quæst.* 2. *num.* 3. *& quæst.* 38. *num.* 2. plurimos concordantes inducendo; De his actum est *supra* late cum Ampliationibus, & limitationibus, *q.* 12. *per totam.*

Datis defensionib. &c.

30. Limitatur 2. Regula 2. vt tortura existentibus etiam inditijs Reo non inferatur, nisi prius ipse audiatur in suis defensionibus, cum assignatione termini, copiæ processus, &c.; præsertim si petantur, de quibus vide *supra quæst.* 90. *num.* 14. *vsque in fin.* & tenuerunt Baiar. Clar. & Guaz. *defens.* 30. *cap.* 4. *num.* 27.

Quid si inditia euacuentur.

31. Et nota, quod dum inditia in defensionibus per alia inditia innocentiæ sunt euacuata, Reus torqueri non potest, Guaz. *defens.* 30. *c.* 4. *n.* 33. etiam quod vtraque inditia paria sint, Bart. Brun. Foller. Masc. Menoch. & Farin. alios inducens *q.* 38. *num.* 112. Ampliat Aym. etiam dum inditia pro innocentia Rei essent in aliquo inferiora, & sequitur Farin. *ibidem*, vbi ait, DD. in proposito concludere cōmuniter, quod si inditia contra Reum, & pro Reo sint paria, & etiã dum illa pro Reo sunt aliquantulum leuiora, & debiliora, non potest ad torturam deueniri; sed tunc, quando inditia contra Reum sunt admodum grauiora, & vrgentiora, ad torturam deuenitur.

Cōuictus torquendus non est.

32. Limitatur 3. Regula 2. vt dum contra Reum non modo adsunt inditia, sed etiam conuincentes probationes, ad torturam non deueniatur; fatuusque esset Iudex, qui conuictum torqueret, Clar. qui de communi, Aym. & Marsil. qui testantur de magis communi, Ang. & ad eum Aug. Boer. Chart. Conrad. & Farin. *q.* 40. *n.* 4. Qui *n.* 5. ait, omnes ferè citatos DD. dicere torquentem conuictum teneri in sindicatu; Tortura enim remedium subsidiarium est, vbi veritas aliter haberi non potest, secundum communem de qua Farin. *n.* 3. ad saturitatem citans, *& q.* 38. *n.* 4.; Totæ huic limitationi subscribit Guaz. *defens.* 30. *c.* 4. *n.* 1. plurimos concordantes inducens.

Cōuictus tortus si neget, an sit puniendus.

33. Sed hic oritur dubium. Dato quod Iudex cōuictum torqueat; Si tortus delictum neget, an inditia, & etiam probationes dicantur purgatæ. Et vtique secundū communem obseruantiam, de qua testatur Alber. & de magis communi Ferrat. inditia, & probationes purgatæ censentur, & pro hac opinione

ne citantur à Far. q.40.n.6.Bertaz. Boss. Clar.& quamplures alij, & ibi testatur de communi, sicut n.8. de magis communi; Et horum sententia intelligenda est, quod tortura purget inditia indubitata,& plenas probationes, quoad pœnam ordinariam, non autem quoad extraordinariam, Boss. Carer. Chart. & alij relati à Farin. num. 11. Contra quam insurgunt Couar. Afflic. Foller. Gom. & alij inducti à Farin. numero 7. dicentes tortum conuictum posse plecti, ac si tortus non fuisset.

Resolutio.

34. Ego, cum Farin.q.40. n.13. & seq. ita hanc controuersiam concluderem. Si Reus tortus, persistens in negatione, sit plene conuictus, e.g. de crimine capitali, poterit condemnari in pęnam extraordinariam, etiam corporalem, vt triremium secundum communem, & practicatam opinionem, vt testatur Farin. d.num.13. Si verò sint contra Reum inditia tantum vrgentia, & indubitata, nec non præsumptiones indubitatæ, ac violentæ; Si Iudex in hoc casu torqueat Reum, dum hic persistit in negatione, si tortura illata fuerit iuxta qualitatem inditiorum, non erit locus pœnæ corporali, sed exilio, in crimine capitali; & ita practicari Romæ, & ab hac resolutione non esse recedendum in consulendo, & iudicando ait Farin. nu.13.& 15. citans Boss.Cæpol.Gram. Personal. & Vulpel. bene hanc sententiam iuribus, & rationibus probantes.

35. Non prætermittam; Torturam nullo modo Reum purgare, quando non infertur super delicto, de quo quis est confessus, vel conuictus, sed (in casibus de iure permissis, de quibus Farin.q. 40.n.26.) ad habenda alia delicta, vel ad habendas qualitates delicti aggrauantes, seu socios, complices, mandantes, seu alios participes; & cum protestatione; (Sine præiuditio confessorum, & conuictorum;) Quo casu licet in tortura neget Reus; pro delicto pęna ordinaria puniri potest, Boss. & Clar. qui testatur de communi obseruantia, Boer. Chart. Foller. & Farin. alios citans, n. 19. quem vide etiam nu. 16. cum. seq. Dummodo protestatio non sit contraria facta, & interrogatoria non fiant de conuictis, seu confessis, aliàs probationes purgarentur, Boss. Chart.& Farin. alios inducens, & testans de communi n. 20.; Et dummodo tortura sit moderata, ita vt in grauissimis, non excedat mediã horam, Clar. Chart. & Farin. n. 27. De d. protestatione agitur in nostro Modo proced. cap. 3. vers. tunc subijciendus.

Quid de tortura data non super delicto, sed ad alium finem.

Inditiatus an sit torquendus, vel puniendus.

36. Quid autem sit practicandum, dum Reus non est conuictus, sed grauibus inditijs præssus, an scilicet torquendus sit, vel extraordinarie condemnandus, dictum est sup. q.71. n.9. & 10. & q.86. num.9. & 10. & agit Guaz. defens. 30.c.41. vbi præsertim n.2. ait cum Gom. Bald. Brun. Caualcan. Caball. & Farin. q.41. n. 92. quod quando indicia non sunt liquida, nec à lege approbata, in casu, in quo ad pænã extraordinariam deueniatur, pæna erit pecuniaria, vel exilij in grauissimis, & attrocissimis delictis. At dum inditia non pertingunt ad semiple-

miplenam, absoluendus est Reus, Fachin. & Guaz. *ibidem*.

Ante torturam cõstituẽdus est Reus. 37. Limitatur 4. Regula 2. vt stantibus inditijs sufficientibus, antequam ad torturam deueniatur Rei, iste interrogetur, & respondeat super delicto, vt sic ponatur in numero Reorum, Bar. Bald. Blanc. Marsil. & Guaz. *defens.* 30. *c.* 4. *num.* 14. vbi concordantes.

Et decretum de torquendo præmittendum. 38. Limitatur 5. Regula 2. vt vltra inditia, ante torturam, decretũ præcedere debeat de torquendo, Gomez. Tusc. & Guaz. *n.* 15. Bart. Brun. Marsil. Montic. Personal. qui alios inducit, & Farin. *q.* 38. *nu.* 7.; Vbi ait, quod nõ modo omnes DD. ita tenent, sed etiam quod criminalistæ omnes ita seruant, & citat Chartar.

Notanda circa decretum torturæ vsque ad numerũ 43. 39. Quædam obseruanda sunt circa d. torturæ decretum; Vnde not. 1. quod Iudex in decreto torturæ debet Reo repræsentare, & congerere omnia inditia releuantia contra ipsum in actis existentia, iuxta praxim eruditorum Iudicum, Ambrosin. Farin. & Guaz. *defens.* 30. *n.* 5. *c.* 36. vt in formulis, de quibus *infra in par.* 2. *Praxi* 4. *num.* 107. *vsque ad n.* 110.

Super omnibus inditijs Reus est torquendus. 40. Not. 2. interponendum esse decretum de Reo torquendo super omnibus inditijs contra ipsum resultantibus, super quibus est torquendus, non autem pro quolibet inditio, aliàs posset dari casus, quod Reus per decem, & vltra vices torqueri posset, & tamen certo certius est, Reum, quibuscumque grauissimis inditijs grauatum, non posse vltra tres vices torqueri, Castren. Gram. Marsil. & alij, quos sequitur Guaz. *defens.* 30. *c.* 25. vbi testatur, quod tam de iure, quam de consuetudine obseruatur, vt super omnibus cumulatis inditijs resultantibus ex processu Reus torqueatur, & nõ super aliquibus solummodo, Baiar. Cuman. Io. Ant. de Nigr. Nouel. & Guaz. *ibidem*, vbi cum Baiar. tenet, quod quamuis Iudex protestaretur, torturam adhibere pro vnico inditio, adhuc Reus diceretur tortus super omnibus ex processu resultantibus.

41. Not. 3. Appellationem dari à d. decreto de Reo torquendo, *l.* 2. *C. de appell. recip.* vbi Bart. Bald. Ang. Alber. & communiter alij, Brun. Gomez. Marsi. & Farin. *q.* 38. *num.* 10.; Et cum agatur de damno irreparabili, interposita d. appellatione nihil est innouandum, Ang. Bald. Brun. Foller. & Farin. *n.* 12. Imò de iure, nec etiam pendente termino 10. dierum ad appellandũ, aliquid est innouandum, sed de cõsuetudine hoc certissime non seruari, ait Farin. *n.* 14.; Et confessio extorta pendente appellatione à decreto torturæ, esset ipso iure nulla, Ang. & ad eum Aug. Bal. Brun. Cotta, Lancel. & Farin. cum alijs *n.* 17. Ampliat Brun. Carauit. & alij relati à Farin. *n.* 15. vt etiam à comminata turtura appellari possit. Sed quomodo interponẽdum sit decretum, & an appellatio sit admittenda Rei torturę applicati, vide *infra prax.* 4. *num.* 56. *&* 57. An appellatio def. à decreto de tortura.

42. Not. 4. Quod quando appellatio à decreto torturę esset omnino, & euidenter friuola, & calumniosa, posset reijci à Iudice à quo, & hic sine vitio attentatorum

posset

posset ad vlteriora procedere, Foller. Cyril. & Farin. *q*.38. *n*.24.; Et an talis appellatio friuola sit, & admittenda arbitrio remittitur Iudicis; Qui in arbitrando, respicere præsertim debet causam in appellatione expressam, Conrad. Marsil. Menoch. & Farin. *n*. 27.; Item inspiciat, an inditia ad torturam in termino defensionis purgata sint, Carer. Foller. & Farin. *n*. 28. Et in casu dubio, an appellatio sit admittenda, supersedeatur, & expectetur pronũciatio Iudicis ad quẽ, Carauit. Conrad. Innoc. Ias. Foller. & Farin. *n*.30. *& seq.*

Post comestionẽ tortura non datur.

43. Limitatur 6. Regula 2. vt stantibus etiam inditijs, post comestionem Reus torqueri non possit, nisi post 9. vel 10. horas, Marsil. qui testatur de communi obseruantia, & sequitur Farin. alios inducẽs *q*.38. *n*. 32. vbi etiam cum Nouel. sufficere tenet, quinque, vel sex horas, sed prius dixerat, se credere sufficere, vt expectetur vsque ad 8. post commestionem horas: At Ambrosin. *de process. inform. lib*.5. *c*.1. *n*. 30. dicit 7. horas sufficere, & quod ita obseruari vidit. Si verò his non seruatis, accidentia, seu passiones Reo in tormentis euenirent, in Syndicatu teneretur Iudex, secundum Bal. quem refert, & sequitur Guaz. *defens*.30. *c*.4. *n*.20. subscribens opinioni Ambrosini.

Iudex inferens torturam, debet habere merũ imperiũ.

44. Limitatur 7. Regula 2. vt Iudex torturam inferre non possit, nisi vltra inditia, habeat ipse merum Imperium, Brun. Foller. & Farin. *q*. 38. *n*. 109.; aliàs enim teneretur actione iniuriarum, & posset de priuato carcere puniri, Brun. Foller. & Guaz. citans alios *defens*. 30. *c*.4. *n*.22.

Priuilegiatus an possit torqueri.

45. Limitatur 8. Regula 2. Vt priuilegiatus, quamuis præcedant inditia torquendus non sit. Tusch. qui alios refert, Guaz. *num*.17. & Farin. *n*. 5. Priuilegiati verò sunt, e.g. Senex decrepitus 70. annorũ, vel etiam minoris ætatis, si sit debilis, & delicatæ complexionis; qui non debet, nisi forte leuiter torqueri, vel terreri tantum, Farin. bene declarans, & probans *q*.41. *nu*.24. *& seq.*; Item positus in aliqua magna Dignitate, seu Magistratu, ijs durantibus, Farin. *num*.70. *& seq.* Item infirmus, Farin. *n*.93. & Guaz. *num* 25.

46. Plura abundè de personis priuilegiatis habentur apud Farin. *quæst*. 41. *per totam*, vbi parum post princ. diffusè tractat de tortura Clericorum, & Sacerdotum; De quibus licet controuersum sit, an torqueri possint, tamen, cum Mascard. Menoch. & alijs, concludit *n*. 9. posse torqueri, secundum communem DD. sed grauiora, & vrgentiora inditia requiri ad hos torquendos, cum tales, & priuilegium, & prçsumptionem pro se habeant.

In quibus delictis tortura inferatur.

47. Limitatur 9. Regula 2. vt etiã existentibus inditijs locus torturæ non sit, nisi in delictis grauibus, & atrocibus, ac in causis in quibus agitur de pçna corporali, nõ autem in leuibus, & in quibus imponitur pçna pecuniaria, Farin. *q*. 38. *n*.6. vbi testatur de communi, & concordantes citat; redditque rationes *q*.42. *n*.14. *& seq.* Gomez. qui etiam de cõmuni, Boss. Brun. Conrad. Carer. Marsil. & plures alij,

quos

quos sequitur Farin. *q.* 42. *num.* 6.; Et ab hac opinione non est recedendum, quia est magis communis, verior, & rationabilior teste Farin. *ibidem n.* 25.: Et in specie, quod vbi imponitur pęna pecuniaria non sit locus torturæ, tradiderunt Aym. Gram. Marsil. & alij relati à Farin. *num.* 9.; Sicut nec etiam dum pęna exilij imponitur, Gom. qui de communi, Beccius, Bertaz. Clar. & Vulpel. quos *ibid.* refert Farin.; licet alij, non sequendi, teneant in leuibus torturam, saltem leuem, inferri posse, hos refert Farin. *num.* 19. & 20. & reprobat eosdem *num.* 23. De materia huius limitationis late Guaz. *defens.* 30. *n.* 3. & 5. vbi mecum concludit.

Quis prius torquendus.

48. Limitatur 10. Regula 2. vt inter plures inditiatos à magis suspecto incipienda sit tortura, &c. iuxta tradita *sup. q.* 101. *num.* 5. vbi quid in ęqualiter suspectis sit agendum, inuenies.

49. Plura copiosè de tota materia huius q. pertractant Farin. & Guaz. *locis in eadem* citatis.

De nonnullis, quæ concomitanter in Reo torturam inferendo consideranda sunt, Quæst. 105.

1. Expletis in præcedenti q. ijs, quæ ante Rei torturam ponderanda sunt; in hac recto ordine considerationes subnectuntur, quæ in actu torturæ Rei, sunt à Iudice præ oculis habendæ. Videlicet; Quomodo Reus in tortura sit interrogandus? Modusue, moderamenque seruandum in eodem torquendo: Et sequentibus duabus Regulis cum suis declarationibus omnia explicabo; Non repetendo, sed supponendo ea, quæ dixi *q.* 101. ex quibus non pauca faciunt ad rem nostram.

Reus quo modo in tortura generaliter, & pace interrogandus sit, ad suggestionē cauendā.

2. Regula 1. sit. Tortus in caput suum, idest vt principalis, seu vt Reus generaliter interrogari debet, vt super his de quibus extra torturam interrogatus fuit, veritatem dicat; Nec Iudex debet ei circumstantias, & qualitates delicti repræsentare; imò neque amplius delictum; neque Reum infestare debet multis interrogatorijs importunis, & continuis, neue minis, secundum Farin. *quæst.* 83. *num.* 96.; vbi etiam ait se seruasse, Reum in tortura pendentem non infestare, nisi duobus, vel tribus interrogatorijs, & monitionibus, vt veritatem dicat, de qua aliàs fuit interrogatus. Huic Regulæ subscribunt Iodoc. & Guaz. *defens.* 30. *cap.* 33. *n.* 5.; Aliàs esset suggestio, Gom. late, Villagut. & Guaz. *ibid.* & diffuse Farin. *num.* 88. vbi concordantes.

Etiam palliata suggestio vitanda.

3. Ampliatur 1. Regula 1. vt non solum d. expressa, sed etiam palliata sit suggestio prohibita, puta, dum in actis tantum legitur; Ad opportunas interrogationes resp. &c. Chartar. & Farin. *q.* 83. *n.* 92. & Guaz. *defens.* 30. *c.* 33. *n.* 6.

Quomodo interrogetur Reus de complicibus in tortura.

4. Ampliatur 2. Regula 1. vt dum Reus torquetur pro complicibus, in genere de his sit interrogandus, Baiar. Blanch. Clar. Masc. Ruyn. & alij, quos sequitur Guaz. *num.* 2. Nisi indicia præcedant contra aliquam certam personam; de

qua, his suppositis sine suggestione in specie posset interrogari, Boss. Carer. Cavalc. & Guaz. *ibid.*

Et cum protestatione. 5. Vnum animadvertat Iudex, quando ad habendos complices torturam infert confesso, vel conuicto, seu condemnato, vt in actis faciat adnotare, se torturam inferre ad habendos complices, sine preiudicio conuictorum, confessorum vel sententiæ contra Reum latæ, nec aliter, nec alio modo, Ambrosin. Clar. Foller. Farin. & plures alij cum Guaz. *defens.* 30. *cap.* 33. *num.* 1.; Aliàs sine isto decreto Iudex præiudicaret facto, iuxta tradita *supra quæst.* 104. *num.* 33. 34. & 35.

Moderata sit Rei tortura. 6. Regula 2. sit. Non immoderate sed moderate, & in tempore, & in modo Iudex Reum torquere debet, ita vt illęsus idem Reus remaneat, Aym. Personal. qui aiunt, Iudicem in benignitatem inclinare debere. Alber. Bart. Boss. Brun. Chartar. Marsil. & alij, quos sequitur Farin. *quæst.* 38. *num.* 53. vbi citat iura, & testatur de communi, & concordat Guaz. *defens.* 30. *cap.* 20. *num.* 1. & *cap.* 22. *num.* 2. Vnde ne Iudex excedat, considerare debet qualitates inditiorum, delictorum, personarum, &c. iuxta doctrinam Farin. *n.* 33. & Guaz. *cap.* 20. & traditam hic supra *quæst.* 101. *n.* 12.

Tempus torturę nō excedendas. 7. Ampliatur 1. Regula 2. vt vltra horam Reus, vt principalis non sit torquendus, Ghirlan. & Farin. *quæst.* 38. *n.* 54. aliàs tortura immoderata diceretur, Ambros. Burg. Cuman. & Guaz. *defens.* 30. *c.* 22. *n.* 6.; & ad summum, & raro in atrocissimis paulo plus, vt per quartam partem horæ secundæ, Foller. & Farin. *ibid.* Intellige de tortura funis, quia vigiliæ tormentum in casibus permissis, infertur per quinque, & per decem horas, Farin. *n.* 71. Declaratur qualitas tormenti vigiliæ, & ponitur forma eam inferendi inf. in 4. praxi *n.* 91. *vsque ad n.* 95. de quo tormento actum est etiam *sup. q.* 99. *n.* 4. Quid in tortura vigiliæ.

Quid dum Reus torquetur in caput aliorum. 8. Ampliatur 2. Regula 2. vt quando Reus torquetur in caput aliorum, seu vt testis quoad alios, puta ad habendos complices, tortura excedere non debeat tertiam, vel mediam partem vnius horæ, Burg. Clar. & Guaz. *defens.* 30. *c.* 33. *n.* 4. Chart. & idem Guaz. *def.* 21. *c.* 1. *n.* 4. Ioseph. Ludou. & Farin. *q.* 11. *n.* 19. *in fine*, & probaui *sup. q.* 102. *n.* 9.

Non inueniātur noui modi torturæ. 9. Ampliatur 3. Regula 2. vt ad hoc vt moderamē in proposito seruet Iudex, non solum inuenire nouos modos torquendi non debeat, sed etiam inuentis moderate vtatur, iuxta tradita *supra q.* 99. *à n.* 1. *vsq; ad n.* 5. Gradusq; torturæ non aliter inferre, quam vt scripsi *ibid. à n.* 6. *vsque in fine q.*

De his, quæ post Rei torturam consideranda sunt, Quæst. 106.

1. TRia præcipuè post Rei torturam consideranda occurrunt nempe ratificatio, repetitioq; torturę quidue tortura in Reo operetur.

2. Regula 1. sit. Confessio facta in tortura non sufficit ad Reū condemnandum, nisi ratificata fuerit, Alber.

Confessio in tortura, nisi extra ratificetur, nō sufficit ad condemnandum.

Alber. Ang. Butrig. & Castren. *in l. vnica C. de confess.* Bart. Bald. Boss. Foll. Masc. qui testatur de communi, Chart. qui de communi, & practicata, & alij cumulati à Farin. *q.* 83. *n.* 67. vbi *n. seq.* reddit rationem, quia plerique propter tormentorū impatientiam fatentur ea, quæ non commiserunt; Subscribit huic Regulæ Clar. qui alios refert, & testatur de communi, & seruata opinione §. *fi. q.* 64. *vers. cæterum,* Ambros. Bertaz. Gom. qui alijs relatis, testatur de vera, & communi & Guaz. *defens.* 30. *c.* 35. *n.* 2.

Ratificata quantum valeat.

3. Sed econtra confessio emanata in tortura, & formiter ratificata ad condemnandum sufficit non aliter, ac si esset spontanea, Ang. & ad eum Aug. Brun. Clar. Carer. & Far. alios citans *q.* 83. *n.* 69.; Dummodo sit possibilis, probabilis, & verisimilis; Vnde Iudicis arbitrio relinquitur quantū confessioni per torturā sit credendū, Baiar. Menoc. late Mars. & sequitur Guaz. *n.* 11.

Ratificatio debet esse in actis, & expressa.

4. Ampliatur 1. Regula 1. vt requiratur ratificatio expressa ad bācum iuris Abb. qui de communi, Bart. qui de consuetudine testatur, Boer. Brun. & Clar. *q.* 64. *vers. cæterum*; Nec sufficit ratificatio tacita, quia Reus confessionem non reuocet, sed debet expressè in actis ratificare, Ant. de Canar. qui testis est de consuetudine; & Clar. *ibid.* licet aliqui contra apud Guaz. *defens.* 30. *c.* 35. *n.* 4.

Extra locum torturæ.

5. Ampliatur 2. Regula 1. vt ratificatio facienda sit extra locum torturæ, & extra illius aspectum, Bald. Brun. Clar. Chart. Foller. Put. & Farin. alios inducens *q.* 83. *n.* 71. vbi quod sufficit de consuetudine, licet non fiat extra carceres, nec ad bancum iuris; Subscribit Aug. ad Ang. & vbi talis viget consuetudo, etiam Guaz. *n.* 2. *vers. ac etiam* aliàs ait seruandum ius commune, vt fiat extra carceres, & ad bancum iuris; & testatur in statu Ecclesiastico non seruari, vt recipiatur coram testibus. Quid in proposito *in nostro Modo proced.* statuatur, vide *hic inf. n.* 7.

Interuallum inter torturam, & ratificationem.

6. Ampliatur 3. Regula 1. vt ratificatio cōfessionis non debeat fieri statim, nec paulo post torturam, sed ex interuallo, Ang. Bar. Clar. Chart. Masc. & Farin. *q.* 83. *n.* 73. & hoc est certum. Interuallum vero remittitur arbitrio Iudicis, Bart. Ang. Clar. Menoch. Mars. Chart. & Far. *n.* 76. vbi alios inducens testatur de magis communi, & de praxi. Sed hoc interuallum debet esse ad minus vnius diei, & vnius noctis, & sic horarum 24. Ang. Clar. Menoch. & de communi, & seruata opinione testatur Chart. & Gom.; subscribūt Butr. Paris, Mars. & Far. cum alijs *n.* 74.; Vbi ait quod quando tortura fuit grauis, hoc tempus omnino expectandum tutius credit, cū Hippol. Rimin. & Masc.; Et his adheret Guaz. *defens.* 30. *c.* 35. *n.* 3.; Vbi etiā ait, in hoc puncto seruandam esse consuetudinem, & stylum locorum, cum Caual.; Sibi tamen placere illam consuetudinem, vt licet non interueniat spatium 24. horarum, recipiatur ratificatio post spatium vnius noctis in sequenti die, inducens Clar. & testans ita seruari Romæ, de quo testis est etiam Far. *d. n.* 76. *ergafin.*

7. Apud nos est *Modus proced.* quem videbis *in c. 2. in fine tertij substantialis, & in c. 3. vers. tunc subijciendus*.

Modus procedendi apud nos.

8. Ampliatur 4. Regula 1. vt procedat etiam in confessione in tortura emanata, quantumuis adminiculata, & inditijs grauata, quæ ratificatione indiget, aliàs cõfitenti nõ noceret, Carer. & Clar. qui de communi testantur, *q. 64. vers. cæterum*, vbi redduntur plures rationes, Boss. Salyc. & Farin. *q. 83. n. 79.* qui ait ita tenendum, & in praxi seuandum; Et secundum Guaz. *n. 7. def. 30. c. 35.* cauere Iudex debet, ne aliter seruet; licet Bald. & alij relati à Farin. *n.* 78. oppositum teneant; non sequendi, nisi forte, quando inditia essent indubitata, secundum Carer. & ageretur de imponenda pœna pecuniaria, Marsil. quos refert Farin. *q. 83. n. 78.* & Guaz. qui citans Baiar. & ipse non dissentit *defens. 30. c. 35. n. 7.*

Ratificatio d. requiritur in confessione ratificata.

9. Ampliatur 5. Regula 1. vt consequenter ratificatio confessionis factæ in tortura, sit necessaria, quamuis præcessisset extraiudicialis confessio, Boss. qui ait nunquam in praxi vidisse oppositum, Alber. Fulgos. Blanch. Salyc. Gome. qui relatis, & reprobatis contrarijs, oppositam opinionem falsam arbitratur, Chart. qui asserit contrariam opinionem nullo iure niti, & in praxi non recipiendam, nec dissentit Farin. *q. 83. n.* 81. Cabal. qui testatur, ita millies seruasse, & quod nũquam ab hac obseruantia recederet, & Guaz. *n. 6. vers. quæ opinio*, vbi ait oppositam nullo modo recipiendam in praxi.

Quamuis præcessisset extraiudicialis confessio.

10. Non desunt tamen grauissimi DD. contrarium tenentes, vt sunt Bar. Fely. Ias. Paris, Mars. Mascar. Alex. Imol. & alij relati à Far. *n.* 80. & propterea refert Boss. dicentem, videri omnino excusandum in syndicatu Iudicem in hoc casu torquentem, & condemnantem sine ratificatione confessionis.

Sed contra.

11. Limitatur 1. Regula 1. in tortura leui illata robusto, in qua ratificatio non requiritur, Carer. Foll. Gram. Masc. & Guaz. *def. 30. c. 35. n. 10.* Bar. Bal. Paris, & Chart.; Qui nihilominus ait tutius esse, vt sequatur ratificatio; Et verum dicere, & ita seruari, ait Farin. *q. 83. n. 82. in fi.* licet limitationi subscribat; Imò Baiar. ad Clar. *q. 64. num. 129. 133. & seq.* testatur rem esse periculosam facere aliter.

In tortura leui illata robusto, an ratificatio requiratur.

12. Limitatur 2. Regula 1. vt ratificatio non requiratur post torturam Rei, in flagranti crimine reperti, Gram. & Guaz. *def. 30. c. 35. num. 8.*

Seu data Reo in flagranti reperto.

13. Animaduertat Iudex, vt Reus confessus in tortura (ad hoc vt ratificet) in carcere secreto reponatur, ne ad reuocandam confessionem edoceatur, & consulatur oretenus, vel per schedulas, & quatenus opus est, adhibeatur aliquis custos; sic Affl. Clar. Put. & Farin. alios inducens *q. 83. n. 72.*

Post confessionẽ, ante ratificationẽ, custodiendus est Reus.

14. Regula 2. sit. Tortura Rei, regulariter repeti non potest, nisi nouis superuenientibus inditijs, Ang. & ad eum Aug. Chart. Marsil. qui testatur de cõmuni, veriori, æquiori, & practicata opinione, Bertaz. Chart. Cyn. & alij quos cumulat

Rei tortura non est repetenda sine nouis inditijs.

lat Farin. *q.*38. *num.*72. *&* 74. inter quos quamplures testantur de communi, qui *n.*75, testatur de commumuni obseruantia, & quod contrarium facientes male faciunt, citans ad hoc non paucos, & concludens, ab hac Regula non esse recedendum; cui subscribunt, Clar. Tusch. Foller. & Guaz. alios inducens *defens.*30. *c.*23. *n.*1.; Quicquid dicant relati à Far. *n.*74.

15. Ampliatur 1. Regula 2. vt tortura non repetatur ex nouis inditijs, nisi illa sint euidentiora, & fortiora primis, Clar. *q.*64. *vers. vlt. videndum, ibi*, aliqui vero addunt, vbi ex Gandin. Papien. & alijs testatur de communi, & practicata opinione Aym. qui ex Marf. testatur de communi, æquiori, veriori, & practicata opinione, Brun. dicens quod ita tenent omnes, Chart. Menoch. & Farin. alios inducens *q.* 38. *num.*76. Et bene probat *tex. in l. vnius* §. 1. ibi euidentioribus argumentis oppressus *ff. de quæst.* & ibi Bar.

Fortiora primis debent esse inditia.

16. Ampliatur 2. Regula 2. vt non repetatur tortura, nisi noua inditia sint diuersi generis, seu à præcedentibus specie differant, & substantia; v. g. prima erant ex mala fama, vel inimicitia; postea superuenit vnus testis, qui ait se vidisse Reum vulnerare occisum; Secus si probata fama per aliquos testes, alij testes eandem postea probent, tales enim testes non inducunt nouum inditium, sed nouam probationem veteris inditij, quæ non sufficit ad torturam repetendam, quia hoc inditium per torturam fuerat purgatum, Clar. *q.*64. *vers. vlt. videndum,*

Diuersi generis, seu speciei.

prope fin. vbi ex Alex. testatur de communi, Ang. Brun. Blanch. Carer. Menoch. Boss. qui de magis communi testatur, & plures alij, quos sequitur Far. *q.*38. *n.*77.

17. Ampliatur tertiò Regula secunda, vt confessio extorta ex repetitione tormentorum, quæ repeti non debebant, nihil valeat, & confitenti non noceat, Carer. Bursat. Gig. Gom. Personal. & Farin. *n.*78. Et in dubio tortura non repetitur, Charr. Clar. Put. & Far. *n.*89.

Confessio ex repetitione indebita nō valet.

18. Limitatur 1. Regula 2. vt tortura possit repeti, etiam sine nouis inditijs, quando prima inditia contra Reum erant multum vrgentia, & manifesta admodum, Bart. Anton. de Canar. & Clar. *§. fin. q.* 64. *vers. debet igitur, ibi*, & si inditia sint plura, & vrgentia, tunc torquetur Reus interpellatis diebus, & vicibus, vbi testatur de communi, & de consuetudine obseruata, & ait, quod ita faciunt boni Assessores, sequitur Socin. qui dicit, quod in hoc conueniunt omnes, Brun. Blanc. Bertaz. Chart. & Far. alios concordantes inducens *q.*38. *n.*79. qui *num.* 81. asserit ab hac limitatione non discedendum, cum sit vsu magis recepta, & magis communis (licet Boer. Gom. & alij relati à Farin. *n.* 80. contrarium sentiant,) Nisi Reus esset non robustus, sed debilis, qui repetendus non esset in tortura in proposito casu, Far. *n.*82. cum Foller. Gandin. Parid. & alijs.

Repetitio sine nouis inditijs an liceat, dum prima inditia erāt vrgentia.

19. Limitatur 2. Regula 2. vt tortura repeti possit, cum Reus sufficienter tortus non fuit, potest enim Iudex scindere tempus debitum torturæ, vt probatum est sup. *q.* 103.

Vel cum Reus non fuit sufficienter tortus.

103. n. 5. & hic non repeto, præsertim, quia vt notat Farin. q. 38. num. 83. apud DD. hoc nullam habet difficultatem, cumulans concordantes, & n. 85. testatur de communi, & de obseruantia.

Quid si Reus confessus non lit ratificare.

20. Limitatur 3. Regula 2. vt quamuis alia non superueniant inditia, si Reus confessus in tortura, dum die sequenti ducitur ad ratificandum, nolit ratificare, possit iterum torqueri ad perseuerandum in confessione, quæ etiam non ratificata semiplenam inducit, ita Farin. q. 38. n. 91. qui pro limitatione citat Bal. Boer. Chart. & plures alios, inter quos Blanc. & Boss. testantur de communi, & Clar. de communi, & recepta opinione: Et si Reus persistat in non ratificando, non est denuo torquendus, sed dimittendus, purgatum est enim inditium ex prima confessione ortum, in terminis Iodoc. Mille. Chart. & alij cum Farin. n. 92. & 93.; Nisi in casu, in quo inditia contra Reum existentia essent multum vrgentia, vel prima tortura non fuerit sufficiens, tunc enim tertio posset torqueri; & si perstiterit, relaxandus erit; Si verò fateatur, & ratificet, erit condemnandus; At si non ratificet, non erit vltra torquendus; Sed vel absoluendus est ex hactenus deductis, vel (apud seculares) sub fideiussione de se repræsentando relaxandus est, Mars. Blan. Boss. Boer. Carer. Chart. Clar. & Farin. n. 94. & 96. vbi prædictos, & alios inducens testatur de communi, et ait ita seruandum in praxi.

21. Sublimitatur limitatio 3. vt quod dictum est de repetitione torturæ ob non ratificationem præcedentis confessionis in tortura, procedat, vbi aliud non allegatur, quam metus tormentorum; Sed vbi reuocans allegaret errorem, tunc nulla est difficultas, quod audiatur, eique assignari debet terminus ad docendum de errore, et interim supersederi, dando Reo copiam indiciorum, etc. Boss. tit. de tortura num. 19. quem sequitur Farin. q. 38. num. 100. 101. & 102. vbi ait cum communi DD. in hoc casu non repeti torturam, nisi dum non probatur error, et citat Carer. Afflict. Foller. et alios.

Allegans metũ tormentorum, vel errorẽ confessionis.

Non repetenda tortura codẽ die.

22. Tria tandem nota circa repetitionem torturæ; Primo Torturam non esse repetendam eodem die, sed separatis, et interpellatis diebus, Conrad. Carer. Blanc. Personal. Put. et Farin. n. 103. vbi ait, ita sine dubio seruari communiter, et quod si Iudex aliter obseruaret, malè faceret.

Obijcitur

23. Contra istud 1. notabile obijcitur; Nam posito, quod Reus eleuatus in altũ in funis tortura, veritatem fateri promittat, vtique deponi potest; et dum depositus fateri renuit, potest etiam statim in altum eleuari, et eleuatus, si asserat, corpus leuandi necessitatem pati, potest iterum deponi, et sua necessitate expleta, si veritatem non fateatur, statim iterum potest in altum eleuari, iuxta praxim communiter ab omnibus vbique receptam, secundũ formulam traditã ab Ambrosino de modo form. process. inform. lib. 4. cap. 8.; ergo videtur, quod tortura, non modo eodem die, sed etiam eadem hora possit iterum,

rum, atque iterum repeti.

Respõdetur continuationẽ torturæ licitam esse eadem dies non autem repetitionẽ. 24. Respondetur, quod aliud est torturam repetere, hoc enim non potest eadem die; aliud est eam continuari, quod eadem die præstari potest; Et vtique citata praxis Ambrosini, & communis procedit de continuatione torturæ; Dũ enim quis deponitur tantum de tortura, manendo ad funem ligatus ad prædictos fines, non deponitur totaliter, sed detinetur in gradu eodem torturæ, ergo dum iterum eleuatur, vt supra, non repetitur, sed tortura continuatur; continuatio autem torturæ sine interpellatione, vt dictum est, licita est, quamuis repetitio eadem die illicita sit.

Quando repetẽda est tortura, decernatur in depositione à tormento. 25. Circa torturæ repetitionem not. est 2. quod, quando Iudex vult repetere torturã, in decreto depositionis à tortura, dicat, quod sine præiudicio, & animo repetendi torturam quatenus de iure, &c. Chart. Foller. Boss. Far. & alij *q.* 38. *n.* 104.

Vltra tertiam vicẽ tortura nõ repetitur. 26. Notandum 3. quod pro inditijs etiam vrgentissimis, & indubitatis tortura vltra tres vices non est inferenda, Boss. Foller. Marf. Chart. qui testatur de communi practicata opinione, & Far. tot alios inducens, *q.* 38. *n.* 105. vlterior enim ait repetitio omnino communiter reprobatur à DD.; Imò *n.* 106. ait verius videri de iure, Reum persistentem in negatione, vt secunda tantum vice torqueri possit, inducens Chart. Riminal. & Simanc.

Iudex successor repetẽs torturam, cõputet datã ab antecessore. 27. Corollariũ superaddo; Torturam illatam per vnum Iudicem competentem computandam esse à successore, nec debere eam repetere, nisi cum hac computatione, Baiar. Carer. Marf. & Guaz. alios inducens *defens.* 30. *c.* 26. *n.* 1. vbi cum Caualc. & Masc. ampliat, etiam quod tortura fuerit inflicta à Iudice incompetente; Et quamuis successor haberet facultatem procedendi ex abrupto, citans ad hoc *n.* 2. Burg.

28. Regula 3. fit. Torturæ tanta vis est, talemq; producit effectum, vt in ea persistens, siue fatendo, siue negando puram dixisse veritatem præsumatur, Alex. Bertaz. Boer. Conar. Gram. & alij, quos sequitur Far. qui de communi testatur *q.* 40. *n.* 1. & de communi testans etiam Clar. ait, quod totus mũdus ita obseruat, Alberic. Decian. Boss. & Guaz. *defen.* 30. *c.* 40. *n.* 1. & in seqq. agit de hac materia per totum caput. Persistens in torturam veritatem dixisse præsumitur.

29. Ampliatur 1. Regula 3. vt Reus negans perseueranter in debita tortura, dicatur purgasse inditia contra eum existentia, Canos. Cæpol. Alber. qui testans de obseruantia, ait, quod hoc totus mundus tenet, sequitur Clar. *q.* 64. *vers. illata,* Bertaz. Carer. Chart. qui tres testantur de communi, Cæphal. & Farin. *q.* 40. *n.* 2.; vbi ait huic sententiæ neminem ausum fuisse contradicere; Et tenuerunt Boss. Deciã. Gram. & Guaz. vbi supra; Subdens ex Baiar. Decian. Castren. & Menoch. hoc procedere etiam in fauorem complicum, purgato enim principali, etiam inditia circa accessoria censentur purgata. Et conformiter *in nostro Modo proced. in c.* 3. *vers. si verò fortiter,* dicitur; Quod si Reus fortiter tormenta sustineat, perseuerando in negatione, tunc dicatur purgasse inditia. Reus persistens in negatione, inditia purgat. Etiam in fauorem complicis.

30. Ampliatur 2. Regula 3. vt Reus

Quomodo sit absolutus. Reus in debita tortura persistens in negatione, sit diffinitiuè absoluendus, Clar. & Iodoc. qui dicunt hanc doctrinam veriorem de iure videri, & Gomez ait, ab hac nec in consulendo, nec in iudicando esse recedendum, & hos refert Farin. *q.4.n.26. vers. contrarium*, subscripserunt Baiar. Caualc. & Menoch. relati à Guaz. *defen.30.c.40.n.11*. Sed Bart. Boss. Alex. Saly. & alij relati à Far. *d.n.26*. tenuerunt, Reum in hoc casu absoluendum tantum esse ab obseruatione iudicij; Et in hanc opinionem videtur inclinare Far. *vers. ego autem*, dum Reus petit absolutionem; Et fauent Cabal. & Guaz. *n.11*. dicentes, quod in hoc casu, de consuetudine Reus absoluitur cum Clausula (Rebus sic stantibus.)

31. Et vtique apud nos, iuxta vnam, vel alteram ex his opinionibus, danda erit absolutio, cum *in nostro Modo proced. loco proxime citato*, habeantur hæc verba in proposito; (Et sic Reus erit absoluendus.)

Sed contra. 32. Licet sit opinio 3. vt in præsenti casu Reus neutro modo absoluatur, sed sub fideiussore de se repræsentando relaxetur; & sic nouis superuenientibus inditijs, iterum molestari poterit; & ita seruari in praxi testantur Carer. Marsil. Simanc. & Farin. *q.4.n.26. vers. tertia fuit*; qui *vers. ego autem*, in hanc opinionem 3. inclinat; dum Reus absolutionem non petit.

33. Limitatur 1. Regula 3. vt tortura in Reis quoad se, & testibus quoad alios, & vniuersaliter in testibus, non expurget plures defectus, & exceptiones, sed vnum, Bursat. Crauet. Honded. Tusch. & Guaz. *defen.30.c.40.n.13.*; Vt si testis esset pauper, & varius, exemplificat *ibidem* Guazz. cum citatis DD. Vnus tantum defectus per torturam purgatur.

34. Limitatur 2. Regula 3. vt tortura nō habilitet socium criminis, vt faciat inditium ad torturam contra nominatum, Bertaz. Fab. Turr. Rimin. iun. Rolan. & Guaz. *n.14*. quicquid dicat Clar. Quæ non habilitet sociũ criminis.

35. Limitatur 3. Regula 3. vt tortura in Reo examinato, vt teste, sed inimico, non conualidet eius depositionem, Baiar. Bertaz. Boss. Gram. Rolan. Tusch. Peregr. qui alios allegat, & loquitur in criminibus exceptis, in quibus, nec vult, vt faciat inditium ad inquirendum, et hos sequitur Guaz. *defen.30.cap.40. n.15*. Et Reum examinatum vt testem, dum est inimicus.

36. Quid autem dicendum sit, dum Reus tortus, est vrgentibus, et indubitatis inditijs grauatus, vel conuictus, et persistit in negatione; Siue dum conuictus, seu confessus proprium crimen, torquetur ad habendos complices, vel qualitates delicti, et negat; Vide supra *q.104. n.33.34.& 35*. Alias remissiue.

37. De materia huius q. nec non totius Tractatus de tortura, diffuse tractant præsertim Clar. Boss. Guaz. et Far. *locis supra citatis*.

CAPVT

CAPVT TERTIVM

Theoriæ
CAVSARVM IVDICIALIVM
Regularium,

IN QVO AGITVR,

DE ILLIS, QVÆ ATTINENT ad debitè processum terminandum.

EXplicatis in duobus præcedentibus Capitibus illis, quæ ad ordinatè processum in causis iudicialibus Regularibus inchoandum, & prosequendum pertinent; Recto ordine in hoc Capite 3. breuiter, de his, quæ ad debitè processum terminandum spectant, in eisdem causis criminalibus, erit agendum.

2. Omnia verò in hoc Capite exaranda, ad tres redigam considerationes: Cum enim d. processus ritè inchoatus; et prosequutus, per sententiam, seu decretum terminandus sit: In prima consideratione quædam ante sententiam ponderanda: In secunda alia in ipsa ferenda sententia obseruanda: Et in tertia, et vltima ea, quæ post eandem sententiam latam erunt scienda, enucleabo. Perpendẽda ante sententiam.

DE ILLIS, QVÆ ANTE SENTENTIAM ferendam ponderanda sunt.

Diuisio huius tertij Capitis. 3. INitium igitur sumendo à prima ex propositis cōsiderationibus; Iudex viso, diligenterq; perpenso processu, vt animaduertat, an benè ceptus, prosequutusque sit; et nullo substantiali in eo defectu reperto, ponderatis his, quæ ex actis resultant, ad absolutionem, seu Rei condemnationem; antequam ad processus terminationem per sententiam accedat; sciat (opere pretium est) plurima ad delicta, pœnasque spectantia, quæ in sequenti Tractatu Decimo resoluuntur; Nec non alia multa, de arbitrio Iudicis in causis criminalibus terminandis, de quibus agendum erit in Vndecimo Tractatu.

Ccc DE

4. Rænotandum; Delinquere nihil aliud esse, quàm peccare, quod aliquando fit dolo, seu mala intentione, quandoq; ex ignorantia, vel non praua intentione, puta ex impetu, aut casu, Farin. plura in comprobationem iura inducens *q.* 18. *n.* 1. qui *n.* 5. animaduertit, non rarò apud DD. idem significare delictum, crimen, & maleficium.

Delinquere quid, & quotuplex.

De multiplici delictorum distinctione, Quæst. 107.

5. Pluribus distinctionib. hæc q. explicanda erit.

6. Distinctio 1. Delicta alia sunt publica, alia priuata. Publica dicuntur delicta cõmissa directè in offensã Dei, vt Blasphemia; vel Principis, vt delictum læsæ Maiestatis; Item adulterium, homicidium, &c. vt notat Farin. *q.* 17. *num.* 8. *vsque ad* 13. vbi probat, & exemplificat in alijs delictis. Priuata verò delicta sunt, commissa in priuatam personam, nisi à lege determinetur, quod publica sint, Bar. Bal. Castren. Angel. & Farin. cum alijs, *num.* 14. puta furtum, iniuria, &c. vt notat idem Farin. *num.* 15. Sed animaduerte, quòd de iure Canonico omnia delicta sunt publica, Anan. qui de communi; Conrad. & Farin. *num.* 16. Hostien. & Bal. qui testatur de communi, & Clar. *in praxi Crimin.* §. *primo vers. hæc tamen*; Vbi tamen ait, standum in hoc Statutis, & consuetudini; Sed secundum Milleu. & Farin. *n.* 17. hodie de consuetudine omnia delicta sunt publica, & in omnibus Iudex ex officio procedit.

Delicta publica, seu priuata, quæ.

7. Distinctio 2. Delicta, quędam sunt notoria, quę aliqua non possunt tergiuersatione celari puta facta coram maiori parte populi, Clar. Gomez, alios inducens, & Farin *q.* 18. *n.* 104. qui *q.* 21. late differit, quot modis delicta dicantur notoria. Alia vero delicta sunt occulta, et difficilis probationis, et sunt ea, quorum probatio à communiter accidentibus non faciliter haberi potest, vt dolus, fraus, simulatio, falsitas, incendium, adulterium, crimen nefandum, symonia, furtum, tractatus de homicidio, venenatio, delicta nocturna, &c. de quibus tractat Menoch. *de arbitr. quæst. lib.* 2. *cent. secunda casu* 116. *per totum*, & hæc notantur à Far. *q.* 19. *n.* 105.

Notoria, seu occulta, & difficilis probationis.

8. Distinctio 3. Delicta quædam sunt nominata, vt furtum, adulterium &c. in quibus, probatis actibus, vnde nomen sumpsere, censentur probata in genere delicta illa: Quædam innominata, vt percussio, seu ingressio domus, in quibus vltra actus, debent probari qualitates inferentes ad delictum; aliàs non diceretur constare de delicto commisso in genere, cum prædicta sine delicto fieri possint, Bar. cuius doctrinam

Nominata, seu innominata.

nam communiter recipiunt DD. teste Blanc. & sequitur Foller. & Far. q. 18. n. 19.

9. Distinctio 4. Delicta alia dicuntur excepta, quæ sub generali legis dispositione non continentur, sed semper excepta censentur, vt hæresis, læsæ maiestatis, falsæ monetæ, symoniæ, vitij nefandi, famosi furti, sortilegij maleficij, &c. de quibus glos. & alij DD. *in l. fin. C. de accusat.* Gom. Farin. & alij q. 18. n. 60. Non excepta autem delicta sunt illa, quæ veniunt in generali legis dispositione Far. *vbi supra*.

Excepta vel non excepta.

10. Distinctio 5. Delicta aliqua sunt leuia, aliqua grauia, enormia, seu atrocia; aliqua grauiora, atrociora, seu magis enormia; aliqua grauissima atrocissima, seu enormissima. Quæ autem talia sint declarant DD. relati à Farin. *num.* 61. Et cum hac distinctione, magis, quam cum alijs supra scriptis conuenit diuisio delictorum *in nostro Modo proced.* notata, quam hic non repeto, cum de ea actum sit, *supr. q.* 7. *num.* 1. *vsque ad* 6. Et licet arbitrio Iudicis remitatur declaratio, quæ nam sit grauitas, vel leuitas delictorum, ita tenent Alciat. qui testatur de communi, Bal. Conrad. Innoc. Menoch. & Far. concordantes inducens q. 18. *num.* 62.: Vt Iudex suum sciat arbitrium regulare in hoc, sequentia animaduertat.

Leuia, grauia, atrocia, grauiora, atrociora, grauissima, seu atrocissima,

Arbitratur Iudex circa leuitatem, seu grauitatē criminū.

11. Delicti grauitas, vel leuitas cognoscitur primo ex qualitatibus, & circumstantijs, puta; Ratione personæ offensæ, vel offendentis, armorum, partis corporis læsæ, causæ, loci, temporis, vel euentus, de quibus *in l. aut facta, & ibi DD. ff. de adulter.* late Carer. & Farin. *quæst.* 18. *num.* 63. & 64.. Vnde delictum mali exempli, cum communicati sit perniciosum, grauius reputatur, & punitur *c. præcipue* 11. *quæst.* 3. Tiraq. Carer. Menoc. & Farin. *num.* 65.; Et ideo palam delinquentes magis delinquunt gl. *in l. nemo*, vbi Alberic. Castren. Saly. & communiter omnes *C. de Sum. Trin. & fid. cath.* & declarat Farin. *quæst.* 18. *num.* 71.

Ex pluribus, quib. leuitas, vel grauitas, delictorum agnoscitur, vsque ad n. 14.

12. Ex parte corporis, quæ offensa fuit, dignoscitur grauitas delicti, puta, quia vulnus sit in facie, præsertim si remansura sit cicatrix perpetua, tunc etiam atroci pœna hoc delictum est plectendum, secundum Ang. Gom. Iodoc. Menoch. & Farin. q. 18. n. 97. vbi citans iura, & concordantes DD. ait, hanc esse communem; Tantoque grauius erit delictum, dum ex vulnere offensus fuerit oculus, & eo magis si ablata fuerit, vel impedita visiua virtus *c. fin.* 55. *distinct.* vbi Præpos. Archid. & Bellam.: Et hinc est, quod propter enormem læsionem irregularitas incurritur, vt est illa, quæ infertur in naso, & in oculo, pro qua grauissima pœna imponenda est, citra tamen mortem naturalem, vt tenet Farin. n. 100. cum proxime citatis DD. *in dicto c. fin.* vbi etiam communiter alij; Ex quibus nonnulli nec mortem naturalem excipiunt: Et hæc fortius procedunt in tali læsione mulieri illata, præsertim, si mulier sit innupta Alber. Gom. Put. & Far. n. 99.

13. Ex parte etiam delicti proditorie perpetrati dignoscitur criminis grauitas maior, Clar. *quæst.* 68.

68. *verſ. proditor*, vbi ait, quod proditor punitur pœna capitis tamquam Reus læſæ Maieſtatis, & ad hanc pœnam capitis, cum morte qualificata, puta furcarum in homicidio proditorio ſubſcribunt Bal. Bar. Farin. & alij ab eo citati *quæſt.* 18. *num.* 73.. Proditor autem dicitur, primo, qui Principem, vel Rempublicam prodit; ſecundo qui offendit fingendo ſe amicum, vel itineris ſocium; tertio, qui prodit eum, quem in fide ſuſcepit, ita Bal. & Farin. *num.* 78. quos ſequitur Baiar. ad Clar. *quæſtione* 68. *numero* 106.. Vbi ſubdit quod etiam proditor eſt, dans venenum, & ſubſcribunt Bal. Fely. Saly. & Farin. *num.* 74.. Imò proditor eſt quicumque per induſtriam inſidioſam aliquem occidit *cap.* 1. vbi communiter DD. *de homic.* præſertim Fely. & tenet Farin. teſtans de communi *num.* 76. citans alios, & reprobans *ibidem* citatos, tenentes ſic occidentem inimicum, non eſse proditorem; *& n.* 79. enumerat 13. caſus, in quib. quis dicitur proditor.

14. Leuitas delicti dignoſcitur 2. ex eo, quod non ex dolo, ſed ex temeritate, vel culpa ſit commiſſum, Bar. Bal. Foller. Farin. & alij *q.* 18. *num.* 93.. Sicut ècontra delictum dicitur graue, dum commiſſum eſt ex dolo, ſeu in magnum præiudicium alterius, vel Reipublicæ, ſecus ſi in modicum damnum, Abb. Bar. Foller. Menoch. & Far. qui alios inducit *n.* 94.

15. Dignoſcitur tertiò, de iure Canonico delicti grauitas, ex qua crimen denominatur graue, enorme, & atrox, dum propter eum impeditur Ordinis executio, & Beneficiorum retentio; & hæc delicta ſunt e.g. homicidium, hæreſis, Symonia, duellum, mutilatio membri, os capitis fractum, magna ſanguinis effuſio, & ſimilia *c. at ſi Clerici*, *& ibi* DD. *de pænit. & remiſſ.* Cæpolla, Monteleo: & Farin. qui plura iura inducit *quæſt.* 18. *num.* 101.: Et vlterius omnia delicta carnis, vt peccatum nefandum, raptus, ſtuprum, inceſtus, adulterium, & fornicatio de iure Canonico, quod enormia ſint, tenuit Foller. qui ad ſingulas delictorum ſpecies auctoritates, & iura adducit *in praxi crim. Can. c.* 19. *verſ.* vel flagitium carnis, præſertim *n.* 8.

16. Plura de materia huius quæſtionis ſcribit Farin. *q.* 18. *per totam*. vbi ad ſaturitatem, & ſolidè cuncta declarat, & probat.

De multiplici pœnarum diſtinctione, Quæſt. 108. *In qua præſertim diſſeritur de pœna capitali, & corporali; & an pœna vna pro eodem delicto reiterato imponenda ſit.*

1. PRæmitto primò, quod pœnarum diſtinctiones plures afferuntur à DD. ſed quod illa eſt communiter ab omnib. recepta, teſte Far. *q.* 19. *n.* 1.; Quod pęnę aliquæ ſunt corporales, aliquæ nõ corporales: Corporales vero quædam ſunt capitales, quędam nõ capitales: Capitalis pęna eſt triplex; prima eſt mortis naturalis; ſecunda eſt mortis ciuilis, vt damnationis ad metallũ, ex qua amittitur libertas, & Ciuitas; tertia eſt ſimiliter mortis ciuilis, vt deportationis, vel relegationis, ex qua Ciuitas amittitur; huic diſtin-

stinctioni subscribit Clar. §. *fin. q.* 67. *in principio*.

Quædam pœnę, quæ succeſſerunt antiquis, deportationis, & relegationis, &c.

2. Præmitto secundo, quod pęna damnationis ad metallum, quæ ab vsu receſſit, inter pænas, quæ nunc sunt in vsu pæna triremiū illi similior videtur quæ eius loco succeſſit, vt aiunt Clar. Foller. & Far. qui, & testatur de communi *qu.* 19. *n.* 14. Pænæ verò deportationis, & relegationis, succeſſit exilium, & bannum perpetuum, secundum Clar. Carer. & communem, de qua Far. *n.* 15.: Vbi tamen idem Farin. cum Alex. Aym. Imol. Menoch. & alijs concludit, verius esse, vbi iura imponunt pœnam deportationis, vel relegationis, poſſe Iudicem aliam arbitrio suo rationabilem imponere, & testatur de praxi: Declarans nihilominus, quod hoc arbitrium non extenditur ad pęnam mortis, sed vel ad pecuniariam pænam, vel triremium ad tempus, seu in perpetuum, pro qualitate delicti.

Inter Regulares mitiores, quā apud seculares pænæ esse debēt, & in Religione cōsuetę.

3. Præmitto tertio quod licet de iure pœna delicto conformis eſſe debeat, mitiores tamen inter Regulares, quam apud seculares pęnę sunt adhibendæ: cum vt ait Conc. Brachar. 3. *c.* 6. indignum sit honorabilia Ecclesiæ membra indignè tractari: Et vbi in Statutis suæ Religionis Iudex Regularis pænas habet taxatas, eas vtique infligere debet, vbi verò pænæ à Statutis iisdē assignatæ non sunt in aliquibus criminibus, tunc prout *in nostro Modo proced. in c.* 1. *vers. quoniam autem*, determinatur, pænas, vel à iure communi, vel ex consuetudine elicere, & arbitrari Iudex debebit: Et quantum fieri poteſt incumbendum ei erit, vt pœnarum genera in propria sua Religione consueta nō mutet, sed easdem in singulis delictis (variata tantum pænarum grauitate, aut leuitate) retineat.

Pænę cōsuetæ apud nos.

4. Præmitto quarto, quod pęnę Religionis nostræ, vsu, ac consuetudine receptæ, esse solent, vt notat etiam noster Pater Bouer. *in suo direct. fori iudic. par.* 2. *c.* 40. *vers. pænæ autem*: Nempè; Recitatio Psalmorum, seu aliarum precum; Restitutio famæ publicè facta; Priuatio vocis actiuæ, & passiuæ; Priuatio omnium officiorum Ordinis; Priuatio actuum omnium legitimorū; Ieiunium in pane tantum, & vino, vel aqua; Comestio in terra; Delatio baculi in ore; Delatio Capparonis, Et aliæ de quibus *in nostris Constitutionibus, & in Modo Proced. in c.* 1. *de pænis*.

Pæna capitis à lege, vel à statuto, quomodo intelligatur.

5. Regula 1. sit. Dum pœna capitalis, seu capitis imponitur siue à Lege, siue à Statuto, intelligi debet non de morte naturali, sed de ciuili, vt est relegatio, siue exilium perpetuum, ita Ang. Clar. Chart. Foller. Marsil. qui testatur de magis communi, & Farin. ad saturitatem DD. cumulans *q.* 19. *n.* 3. vbi testis est de practicata cōmuni opinione: Cum enim, vt dictum est *in hac q. n.* 1. triplex sit pęna capitalis, & hæc, de qua loquimur sit mitior, iura in proposito de hac mitiori sunt intelligenda; Quia in pęnis semper mitior interpretatio sumenda est *l. semper de reg. iur. c. semper de reg. iur. in* 6. not Bald. *in l. fi. C. qua res ven. non poſſint*, & Farin. *n.* 13.

In pænis mitior interpretatio fit.

6. Ampliatur 1. Regula 1. vt proce-

Quid si imponatur ab homine.

procedat etiam, dum pœna capitalis imponitur ab homine, intelligi enim debet non de morte naturali, sed de ciuili, quamuis in ipsa impositione, mentio de mortis pœna fieret, Bar. & alij DD. *in l. eos §. super his C. de appell.* Bal. Foller. & Farin. *q. 19. nu.* 13. & fauent omnes DD. in Regula 1. citati.

Et inter Regulares.

7. Subampliatur Ampliatio 1. vt multo magis procedat inter Regulares, cum eorum Prælati suos subditos, pœna mortis naturalis punire non possint; talem enim pœnam nullus Ecclesiasticus imponere potest, *c. cum non ab homine, de iudic.* & notat. Leza. *to. 1. c. 18. n. 16.* post Suar. *to. 4. de Relig. tr. 8. lib. 2. c. 26.*; Imò nec mutilationis membrorũ;

An Ecclesiasticus possit puniendos morte vel mutilatione, tradere brachio seculari.

Neque Ecclesiasticus potest prædictos tradere immediate brachio seculari, ad hoc vt illis infligatur pœna mutilationis membrorum, & tãto minus ad hoc, vt vltimo supplicio afficiantur. Suarez. *vbi sup. c.* 10. & Leza. *loco citato*: Quamuis prædicti Superiores Regulares possint suos subditos pœna corporali proportionata eorum delictis punire, ex potestate dominatiua, & iurisdictionis, quam super illos habent, vt not. Leza. *d. n. 16.*; Vbi

Vel ipsemet eos damnare ad triremes

obseruat, quod attenta d. potestate iurisdictionis, possunt Superiores Regulares suos subditos propter atrocis. delicta damnare ad grauissimam penam corporalem triremium, quæ licet acerbissima sit, nihilominus ex cõsuetudine admittitur, & aliquando necessaria est, dum delicta, æque bene, aliter castigari non possunt; Sed hoc raro fiat, & ad satisfaciendum scandalo publico ex delicto enormi, Pelrin. *to. 1. de subdito. q. 1. de obedien. c.* 27. & Leza. *to. 1. c. 16. n. 32.*; Vbi etiam obseruat, ministros triremium, posse prædictos Religiosos ad triremes damnatos, verberare sine incursu excommunicationis, dummodo non excedant modum, nec moueantur odio, vel malignitate, Nauar. Miran. & Leza. *n. 32.*

Et an damnati sic, possint verberari.

In dubio procedit Ampliatio.

8. Limitatur 1. Ampliatio 1. vt procedat, dum sumus in dubio, secus verò, quando contrarium suaderetur ex qualitate delicti, vel ex mente disponentis, secundum Far. *q. 19. n. 13.*

Et in pœnis, secus in alia hominis dispositione.

9. Limitatur 2. Ampliatio 1. vt procedat, prout loquitur, in pœnis, secus in alia dispositione hominis, in qua appellatione mortis, in dubio, intelligitur de morte naturali, hominis enim verba naturaliter potius, quam ciuiliter sunt inteligenda *l. ex facto, §. ex facto, &* & ibi cõmuniter DD. *ff. ad Trabell.* Alexan. Rolan. Farin. & alij *dict. num.* 13.

Pœna capitis de iure Canonico, quæ sit.

10. Ampliatur 2. Regula 1. vt de iure Canonico pœna capitis, nõ sit mortis naturalis, nec etiam ciuilis, sed tantum amissionis Dignitatis, et depositionis, vt tenent Panorm. Foller. et Farin. *q. 19. n. 8.*

Item pœna mortis.

11. Ampliatur 3. Regula 1. vt de iure Canonico, etiam dum exprimitur pœna mortis, non sit intelligendum de morte naturali, sed de spirituali, et sic de excommunicatione maiori, quæ non est sine peccato mortali, per quod separatur anima à gratia, quæ est ipsius vita supernaturalis, *c. cum venerabilem, ibi mori præcipitur, idest per excom-*

excommunicationem, vbi notat Abb. *qui filij sint legit.* Foller. qui declarat hoc procedere, quando mors est imponenda per Iudicem Ecclesiasticum, secus si per Iudicem secularem, citans Gugliel. de Bened.& subscribit Farin. *q.19.n.12.*; Vbi cũ Castren. Foller.& S. Tho. hanc Ampliationis reddit rationem; Quia nempe ius Canonicum, nec pro grauissimis imponit sanguinis, & mortis pœnam.

Quæ sit pæna gladij.

12. Limitatur 1. Regula 1. Vt pena gladij, seu ferri, in Legibus, seu Statutis imposita, de morte naturali, non autem de morte ciuili, alio non apparente, intelligatur, Iacob. de Beluis. Foller. Anch. Regien. iun. & Far. *q.19.n.9.*; quicquid aliqui contra sentiant.

Seu grauissimi supplicij, &c.

13. Limitatur 2. Regula 1. vt idem dicendum sit de pęna nouissimi, seuissimi, grauissimi, vel amarissimi supplicij Fab. à Montel. Foller. Iacob. de Beluis. Farin. & alij *n.10.*

Vel furcę, &c.

14. Limitatur 3. Regula 1. Vt idem sentiẽdum sit de pæna laquei, suspendij, vel furcæ, Beluis. Foller. Gandin.& Farin. *n.11.*

Pæna capitis quã do intelligatur de morte naturali vsque ad numerũ 17.

15. Limitatur 4. Regula 1. vt pęna capitis imposita à Statuto, vel à Iudice pro aliquo delicto, intelligatur de morte naturali, dum pro eodem delicto mors naturalis imponitur de iure communi Ang. Bonacos. Carer. Diaz. Fely. Mars. & Farin. *q. 19. n. 9.* Statuta enim, & omnes dispositiones à iure commu ni interpretationem semper recipiunt, gl.& DD. *in l.fin.§.in computatione C.de iure celib.*Bar.& alij DD. *in l.1.§. lex. ff. ad l. Falcid.*

16. Limitatur 5. Regula 1. vt pæna capitis imposita, vna cum pęna bonorum publicationis, intelligatur de morte naturali Alex.Ang. Carer.Gram. Ias.& Farin. cum alijs *q.19.n 6.*

17. Limitatur 6. Regula 1. vt pæna capitis etiam intelligatur de morte naturali, quando Lex, vel Statutum in aliquibus casibus expressit pœnam mortis, & postea subiungendo in alio casu simili, & in quo viget par ratio, nominat pœnam capitis. *tex.cum glo. in l.relegati ff.de pæn.* Diaz. Felyn. & Far. *n. 7.*

18. Regula secunda sit. Nisi dolus interueniat, non potest quis pæna corporali grauissima, vt est mortis naturalis, puniri, Clar. qui testatur de communi *q. 84. in princ.* Bar. & Tiraq. qui dicunt, nullam Legem culpam tantum morte punire, Maran. Menoch.& Farin. alios inducens etiam de communi testãtes *q.87.n.22.* Vnde homicidium sine dolo, non morte, sed arbitrio Iudicis est puniendum Menoch. & Baiar. ad Clar. *q.84.n.13.* — Sine dolo nemo morte punit.

19. Ampliatur 1. Regula 2. vt sine dolo regulariter quis puniẽdus non sit pœna aliqua corporali Cæpol. Marsil. & Clar testantes de communi *qu. 84. in princ.* Bar. Bal. Dec. Butr. qui pariter testatur de communi, Abb. Ang. & Far. concordantes inducens *q.87.n.20.* — Nec corporaliter.

20. Ampliatur 2. Regula 2. vt sine dolo, nec pæna infamiæ incurratur, Rom. qui de cõmuni, & Clar. vbi sup. Iason, qui pariter de communi, gl.& Bal. *in l. in actionibus ff. de in lit. iur.* Ang. Bar. & Far. cum alijs *q. 87.n.34.* — Neque infamia incurritur.

Pro

21. Pro declaratione maiori propositæ Regulæ 2. & eius Ampliationum; Nota 1. quod dolus tribuitur malitiæ, culpa imprudentiæ; dolus flagitiosę, & sceleftæ menti, culpa autem imprudenti, & stolidæ menti tribuitur; Dolus est voluntatis vitium, culpa autem intellectus, & memoriæ, *l. si filius familias §. fin. ff. de iudic.* & not. Decian. & Farin. *q.* 88. *n* 87.

Declaratur dolus.

22. Nota 2. Dolum præsumi in eo, qui ex delicto aliquod commodum reportaturus est, Bar. Corn. Crauet. Menoc. Plot. Rolan. Ruyn. Soc. & Baiar. ad Clarum *q.* 84. *n.* 3.; sicut econtra, vbi nulla est causa delinquendi, dolus non datur, Castren. Foller. Menoch. & Baiar. *ibidem*.

Quando præsumatur dolus.

23. Regula 3. Delictum pluries perpetratum in eadem re, & inter easdem personas, vnica pœna punitur; vnicum enim existimatur delictum, cum sit in eadem specie, Bar. *consil.* 222. *lib.* 1. quem sequitur Tusch. *to.* 6. *in lit. P. concl.* 209. *n.* 8. Multipliciter hæc Regula ampliatur, seu exemplificatur.

Delicto multiplicato an multiplicentur pœnæ.

24. Ampliatur 1. Regula 3. Vt dum Statutum disponit, quod pro singulo verbo iniurioso certa imponatur pœna, si quis incontinenti pluries idem verbum iniuriosum protulerit, alicui dicendo forfante, forfante, vnica tantum pæna sit imponenda, Bald. *consf.* 361. *lib.* 4. Bar. *consf.* 108. *lib.* 1. *& in apostilla in vers. verba iniuriosa,* inuenies concord. & Tusc. *in d. concl.* 209. *n.* 1.

Quid in verbis iniuriosis.

25. Subampliatur 1. Ampliatio 1. vt procedat quamuis verba iniuriosa repetita essent qualificate, puta, forfante, forfantone, quia adhuc vnica pæna esset infligenda, Bald. *in d. consf.* 361.; qualitas enim vt not. Tusc. *in d. concl.* 209 *n.* 2. non inducit pluralitatem delictorum; vbi cum Bar. idē tenet in eo, qui dixit, brutto, malfatto, sozzo, cum hæc sonent in vnum verbum, & vnicam iniuriam.

26. Subampliatur 2. Ampliatio 1. vt idem dicendum sit, quando verba multiplicata dubia sunt, an idem, vel diuersum importent delictum, nam in dubio, idem importare censentur, Bal. *vbi sup.* & Tusc. *ibidem n.* 3.

27. Limitatur 1. Ampliatio 1. vt non procedat, quando iniuriosa verba multiplicata diuersum delictum, & iniuriam importarent, hoc enim casu plures pænæ essent imponendæ, vt si dictum esset; brutto, ladro, homicida, Bal. *d. consf.* 361. & Tusch. *ibidem n.* 12.

28. Ampliatur 2. Regula 3. vt pœna imposita præstanti homicidæ auxilium, non multiplicetur, dum quis auxilium præstat pluribus, qui vnum homicidium cōmittunt Dyn. & Bar. quos refert, & sequitur Tusch. *d. concl.* 109. *n.* 6.

Quid in præstante auxilium pluribus in homicidio.

29. Ampliatur 3. Regula 3. vt si quis pluries adulterium commiserit, puta continuando per annos, tamquam adulter vnica pœna sit puniendus Bar. *consf.* 222. *lib.* 1. *vbi vide apostillam, nec non in l. nunquā plura, ver. item oppo. ff. de priuat. delict.* & Clar. de communi testatur *in §. adulterium n.* 10. *lib.* 5.

Quid in committente pluries adulterium, &c.

30. Limitatur Ampliatio 3. vt intelligenda sit, dummodo adulterium, seu aliud carnis delictum inter

ter easdem personas fuerit patratum, iuxta propositam tertiam Regulam, prout etiam tenet Gemin. *consil.* 106. *num.* 5. vbi ponit multa exempla, præsertim in concubinario, qui licet in eodem delicto continuet, non tamen nouum delictum quotidie committere dicitur; Idem dic in alijs delictis carnis, in quibus eadem viget ratio, & idem ius est statuendum.

Quid in furto reiterato.

31. Ampliatur 4. Regula 3. in furto continuato tota nocte, & dum fur plures res in eadem nocte furatur, dicitur enim vnicum furtum ad effectum pœnæ furcarum secundum Clar. *lib.* 5. *§. furtum n.* 14. quia furta, vt sint plura ad multiplicandam pœnam, distincta, re, & tempore esse debent, Tusch. *d. concl.* 560. *num.* 29. asserens de communi testari eundem Clar.

32. Limitatur Ampliatio 4. vt procedat in delicto continuato, & dum non diuertitur ad extraneos actus; vt si quis furatus sit plura, auferendo bona ex domo, vel ex alio loco pluribus vicibus, dummodo ad extraneos actus nõ diuertatur, vnicum enim furtum dicitur perpetratum ad effectum Statuti punientis furca eum, qui tria furta commiserit, cum requiratur, quod sint tria furta diuisim facta, videlicet diuerso tempore, & in diuersis rebus, Bal. Boer. Menoch. & Tusc. qui hos refert *to.* 2. *in litera D. concl.* 169. *n.* 12. Secus verò esset, dum furta facta fuerunt in discontinuatis temporibus, in diuersis rebus, & dum diuertitur ad extraneos actus, tunc enim delictum pluries commissum, seu reiteratum, tot inducit delicta, quot sunt reiterationes, & ideo tot etiam pœnæ imponendæ sunt, Gemin. *consil.* 106. *lib.* 5. quem sequitur Tusch. *d. concl.* 169. *n.* 1. & iterum tenet Tusch. *to.* 2. *lit. S. concl.* 560. *n.* 1. & ante eum Boss. *tit. de furt. n.* 16. At de iure communi, ad hoc vt quis plura furta dicatur cõmisisse, vt pœna mortis puniri possit, requiritur præterea, quod correctio interuenerit, Cuman. & Fulgos. quos sequitur Tusch. *in d. concl.* 560. *n.* 9. Qua correctione stante, etiam si fur, qui fecit tria furta, de duobus primis esset punitus, pro tertio suspendendus esset, quia in hoc casu non agitur de puniendis illis duobus, pro quibus iam fuit punitus, sed de qualificato tertio furto, ita Clar. *lib.* 5. *§. furtum. n.* 12. & Tusch. *d. concl.* 560. *n.* 28.; Vbi cum eodem Claro, qui testatur de communi, idem dicit de fure, qui de duobus primis furtis fuit gratiatus; Vide *inf. num.* 35.

Quid in committente plures falsitates.

33. Ampliatur 5. Regula 3. In eo qui committit plures falsitates ad eundem finem tendentes; puta, si quis produceret plures testes; falsificaret plures partitas, & plura instrumenta ad eundem finem, pro vnica .n. falsitate talis puniri deberet Tusch. *to.* 2. *in lit. D. concl.* 169. *n.* 9. vbi ait, ita tenere DD. *in l. nunquam plura ff. de priuat. delict.* & Socin. testari de communi.

34 Limitatur Ampliatio 5. vt procedat in delictis ad eundem finem continuatis, puta, dum eodem tempore plures testes, & plura Instrumenta falsa producuntur, secus si diuersis temporibus, vt not. Tusch. *in d. conclus.* 169. *n.* 10.

vbi citat Socinus ita declarantem, licet non absolutè affirmantem.

Quid cum delictum primum non durat. 35. Limitatur modo 1. Regula 3. Vt procedat, quando primum delictum durat; Secus si pœna soluta esset, vel lis super primo delicto esset contestata, si enim delictum multiplicaretur, etiam pęna esset multiplicanda Bart. *cons.* 222. *lib.* 1. *in fine* Tusch. *d. concl* 209. *num.* 9. & iterum *tom.* 2. *lit. D. concl.* 169. post Gemin. *lib.* 5. *concl.* 106. *num.* 9. *in fin.*

Vel dum delicta specie differunt. 36. Limitatur 2. Regula 3. Vt non procedat, dum plura sunt facta, & delicta specie diuersa, quia ad multiplicationem talium delictorum, etiam pęnæ multiplicantur Bart. *d. consil.* 222. *circa finem*, & Tusch. *d. concl.* 209. *num.* 11. & iterum *to.* 2. *in lit. D. concl.* 169. *n.* 11. vbi citat Socin.

Seu in præparatorijs. 37. Sublimitatur hæc limitatio in ijs delictis, quæ se habent inuicem, vt vnum dicatur præparatorium ad aliud, quæ, & si fiant in diuersis temporibus, effectu secuto, maius delictum consumptionem præparatorij operatur, Socin. *lib.* 1. *consil.* 62. *n.* 10. & Tusch. *in d. concl.* 169. *n.* 11.

38. Explicata *in hac*, *& præcedenti q.* sufficiant de delictis, & pęnis in genere: Deuenio ad particularia delicta, & eorum pænas; Et à grauissimo Læsæ Maiestatis crimine initium sumo.

De crimine læsæ Maiestatis Diuinæ, & eius pænis, Quæst. 119.

1. Præmitto 1. duplex esse crimen læsę Maiestatis, videlicet Diuinæ, & humanæ; blasphemiamque esse crimen læsę Maiestatis Diuinæ, per eam enim directè Diuina Maiestas læditur, Auth. *vt non luxurientur contra naturam §. & quoniam*; & tradiderunt Fab. à M. Leone, & Farin. *q.* 20. *n.* 3. — Duplex est crimē Læsæ Maiestatis. Blasphemia est crimen læsę Maiestatis Diuinæ.

2. Præmitto 2. quod, blasphemia, est dictum, vel factum in contemptum Dei, Alex. Alen. & Farin. *n.* 16.; vel blasphemia est tribuere Deo, quod ei non conuenit, seu detrahere, quod ei conuenit, siue cũ creaturis tribuitur, quod Dei proprium est S. Tho. 2. 2. *q.* 13. *art.* 1. & Farin. alios inducens *q.* 20. *n.* 11. Et hæc, quę dicuntur de blasphemia in Deum, habent etiam locum in blasphemia in B. Virginem, & in Sanctos, ita Ang. Menoch. qui ait, quod dum Sancti blasphemantur, Deus ipse blasphematur, Mascar. & alij, quos sequitur Far. *n.* 25. — Blasphemia quid sit.

3. Regula sit; blasphemiæ crimen de iure Ciuili morte naturali punitur, vt probat aperte *tex. in citato §. & quoniam*, vbi glo. Bar. Ang. & communiter omnes DD. Clar. Foller. Menoch. qui ait, quod dispositionem *in d. §. & quoniam*, omnes recipiunt, & Farin. *q.* 20. *num.* 2. qui idem probat, *n.* 10. determinatum fuisse in lege veteri, nempe in leuitico, vbi blasphemanti pæna lapidationis imponitur. — Pœna blasphemantis de iure Ciuili.

4. Ampliatur 1. Regula vt blasphemans hęreticaliter (puta tribuens Deo, quod ei non conuenit, — Quid in blasphemo hæreticaliter.

vel

vel detrahens, quod ei conuenit, seu quomodocunque in blasphemia inferens, quod fidei aduersatur,) & sine fide, quia hæreticaliter etiam corde blasphemat, hæreticus fit, si sit pertinax. Vnde talis puniendus erit nõ solum prout in Regula proposita, sed etiam, tamquam hæreticus plectendus erit, ita Far. *q.*20. *à n.*28. *vsque ad n.*38. qui *n.*39. *ait*, blasphemiam hæreticalem puniri ab Inquisitore hæreticæ prauitatis; non hæreticalem verò etiam ab alijs Iudicibus, cum hoc crimen sit mixti fori, secundum Abb. *in c.* 1. *de maled. & in c.*2.*eod. tit.* vbi etiam alij DD. Anchar. Boss. & Farin. *in d.n.*39.

Blasphemia non hæreticalis est mixti fori.

5. Ampliatur 2. Regula, vt de iure Ciuili pęna mortis naturalis infligenda sit sortilegis, cum confiscatione bonorum *l. nemo C. de malef.* & notat Farin. *q.*20.*n.*72.& 88. ex Clar. Ghirl.& Menoch.; hi namque factis, & verbis blasphemant; faciunt enim tales, vel expressam, vel saltem tacitam professionẽ demoni, & obedientiam ei promittunt, &c. vt not. Farin.*n.*77. Et vtique sortilegi, qui hæreticalia sortilegia conficiunt, indistinctè vt hæretici puniendi sunt, Ghirlan. Menoc. & Far. *n.*87.: Sortilegi verò conficientes sortilegia non hæreticalia, de consuetudine fustigantur, vel mitrantur in publico, deinde banniuntur, vel alia pęna arbitraria plectuntur, cum hæc pęna sit arbitraria, secundum Clar. Menoch.& Farin. *n.*89. non modo de iure Ciuili, sed etiam de iure Canonico, tam in laicis, quam in Clericis, secundum Abb. *in cap.* 2. *de sortileg.* & eam sequuntur Ghirl. & Farin. *nu.* 94.: Et in dubio arbitrium regulandum est iuxta tradita in hac Ampliatione, & à Farin. diffusè *à num.* 68. *vsque* 111.: Sed, nisi ex causa, dum in Canonibus pœna statuta est, minuenda non erit, Farin. *d.num.*94.

Pœna sortilegij.

6. Ampliatur 3. Regula, vt morte naturali puniatur de iure Ciuili, qui facto blasphemando, imaginem Saluatoris, Beatissimæ Virginis, vel Sanctorum deturpat, percutit, vel frangit, seu similia facit, Ang. Boer. Conrad. Marsil. Menoc. & Farin. *q.* 20.*n.*68.*& seq.* Et quamuis regulariter hoc sit verum tamen aliquando, iuxta facti, & personarum qualitatem, mitius erit agendum, secundum Boer. Dec. Ghirlan. Menoch. Put. & Far. *n.* 71.

Pœna imagines fracturantis, &c.

7. Limitatur 1. Regula, Vt blasphemia in Sanctos non puniatur pœna mortis naturalis, sed extraordinaria, puta in lingua, quia Authen. sup. citata, loquẽs de Deo, non debet extendi ad Sanctos, Bonif. Vitalin. & Far. *n.* 27. vbi citat Conc. Lateran. mitius in hoc casu puniens.

Pœna blasphemiæ in Sanctos.

8. Limitatur 2. Regula, Vt non procedat in eo, qui non est solitus, & consuetus blasphemare, Bald. & Salyc. *in l.* 2. *C. de rebus creditis*, Menoch. Arnal. Alber. qui ex Anan. ait, non solitum blasphemare, puniri fustigatione, & Farin. alios inducens *q.* 20.*n.*42.: Et nota, quod consuetudo in proposito non dicitur, nisi quis vltra duas vices blasphemauerit Mascar. Carer. Ias. & alij cumulati à Farin. qui eos sequitur *num.*49.

Quid in non consueto blasphemare.

Quot vicibus introducatur consuetudo.

In blasphemante ex ira, vel dolore. 9 Limitatur 3. Regula, vt mitius puniatur, qui iusta ira, vel dolore blasphemat, Dec. Menoch. & Far. n. 47. secus si ex iniusta ira, seu in ludo illicito, Abb. Felyn. & Farin. cum alijs n. 48. & 49.

Vel incontinenti se retractās. 10. Limitatur 4. Regula, Vt si blasphemans, incontinenti se retractet, puta percutiendo sibi pectus non puniatur, vel leuissime Alex. Arnal. Alberic. Marian. Soc. & Farin. q. 20. n. 57. & seq.

Pœna blasphemiæ de iure Canonico. 11. Limitatur 5. Regula, Vt de iure Canon. blasphemans Clericus deponatur, & laicus excommunicetur c. si quis per capillum 22. quæst. 1.; sed hoc corrigitur in c. 2. de maledic. vbi statuitur, vt Iudex Ecclesiasticus pro blasphemia mulctet Reum, vt ante ianuam Ecclesiæ pluribus diebus dominicis sine vestibus stet cum corrigia ad collum ligata, dum missa cantatur, & septem diebus ieiunet in pane, & aqua, de quo Diaz. Menoch. & Clar. qui cum Abb. testatur de communi, ait in Clericis hanc publicam cum corrigia penitentiam commutandam, ne ordo vilescat, & tradit Cataldin. & hos sequitur Farin. q. 20. n. 62.; qui 63. refert pœnam iniunctam blasphemis à Conc. Lateran. & num. 64. ait pœnam in hac nostra Regula adnotatam recessisse ab aula, citans DD.; & n. 66. concludit cum Clar. Abb. Butr. Foller. & Hostien. quos cum alijs refert, & sequitur Menoch. de arbitr. quæst. lib. 2. cent. 4. casu 375. n. 30. hanc pœnā esse arbitrariam, & esse damnationem ad berlinam, & ad triremes ad summum, & ita practicari vidisse, ait Farin. n. 67.

12. Hæc breuiter sufficiant hic de ista materia, quæ vt plurimū ad tribunal Inquisitionis hæreticę prauitatis spectat, vt obseruat Farin. q. 20. n. 105. apud quem plura diffuse reperies de materia eadem in tota q. 20. De hæresi verò latissime agit in toto suo tractatu de hæresi: De qua hic tantum subnectam; Pœnam vltimi supplitij pro hoc crimine hæresis regulariter hæretico infligi, & de iure Ciuili, & de iure Canonico, nec non de iure Diuino, & de consuetudine: modus autem est per ignem, Abb. & Boss. in tit. de hæret. n. 37. Tandem animaduertant Iudices, qui non sunt Inquisitores hæreticę prauitatis, ne se vllo modo ingerant in cognoscendo de crimine hæresis, vel de alijs delictis, & causis ad Sanctum Officium Inquisitionis spectantibus: Et videant, perpendantque adnotata sup. q. 5. n. 4. 5. & 6. in proposito. Pœna hæresis.

De crimine læsæ Maiestatis humanæ, & eius pœnis, Quæst. 110.

1. PRæmitto primo lęsæ Maiestatis humanę crimen absolute solere à DD. & à iuribus crimen læsæ Maiestatis vocari; Et propterea in progressu huius q. dū repetēda erit nominatio huius criminis læsæ Maiestatis, non superaddam hanc particolam (humanæ;) Hoc autem crimen bimembri distinctione diuiditur, nempe in crimen læsæ Maiestatis in primo, & in secundo capite, & omnes casus criminis læsæ Maiestatis ad hæc duo tantum capita redigūtur, secundum communem omnium DD. Duplex crimē læsæ Maiestatis humanæ.

DD. & hoc nullam habere difficultatem, ait Far. *q.* 112. *n.* 9. Casus autem criminis læsæ Maiestatis in 1. capite enumerantur à Monteleone in prax. *par.* 4. *n.* 322. & sequentibus vsq. *ad n.* 346. à quo numero cum sequentibus enumerantur casus capitis 2. criminis læsæ Maiestatis.

Declaratur diuisio. 2. Præmitto 2. Quod omnes casus, in quibus principaliter offenditur Princeps continentur in crimine læsæ Maiestatis in 1. capite; Alij vero casus, qui non tendunt principaliter ad offensionem Principis continētur in 2. capite, ita Foller. quem refert Far. nec ab eo dissentit *quæst.* 112. *n.* 15. qui *n.* 16. ex Menoch. ait, quod quando honor, & fama Principis solum læduntur, vt in deturpatione, vel deuastatione statuæ, seu imaginis Principis, dicitur crimen læsæ Maiestatis in 2. capite.

In hoc crimine proceditur summarie, &c. 3. Præmitto 3. Quod in crimine læsæ Maiestatis proceditur summarie, de plano, sine strepitu, & figura iudicij, Afflic. Baiar. Decian. Foller. Gig. & Far. *q.* 118. *n.* 1. *&* 2. vbi in seqq. declarat, quomodo hoc intelligendum sit, & faciunt, quæ dicta sunt *hic sup. q.* 8.

Princeps offensus, vel ab eo Delegatus in hoc crimine iudicat. 4. Præmitto 4. quod Princeps offensus in hoc crimine potest esse Iudex in causa propria Alex. Boss. Marf. & Farin. *q.* 118. *n.* 12. *& seq.*: Imò solus Princeps, vel ab eo Delegatus de hoc crimine iudicant, Afflict. Boer. Decian. Gig. & Farin. *n.* 14.: Et solus ille Delegatus cognoscit de hoc crimine commisso in Principem, cui super hoc specialis delegatio facta est, ita vt generalis non sufficiat delegatio: licet cognitio criminis læsæ Maiestatis in personam inferioris propriam, censeatur illi concessa, cui data fuit facultas perpetua, cum mero, & mixto imperio, omnimodaque iurisdictione, Baiar. Decian. Gig. & Far. *n.* 15. *&* 19.

5. Præmitto 5. Quod in crimine læsæ Maiestatis admittuntur ad accusandum etiam inhabiles Farin. *q.* 112. *n.* 59. ex Bal. Conrad. Gig. & Hostiens. Et inhabilis admittũtur ad accusandũ.

6. Regula sit. Pœna mortis naturalis crimen læsæ Maiestatis plectitur; Et hoc est certum secundum Boss. Gig. Iodoc. & Far. qui alios inducit *q.* 116. *n.* 2. & est *tex. in l. quisquis*, & ibi glo. Bar. Bal. & alij C. ad leg. Iul. Maiest.; Mortis autem genus est per ignem, vel per dissectionem in quatuor partes, seu per aliud seuerum mortis genus; tam in 1. quam in 2. capite, vt ex diuersis DD. notat Far. *d. n.* 2.; Qui *in seqq. vsque ad n.* 146. enumerat, & probat alias pœnas huic crimini vlterius impositas; Nempè secunda quę est pęna infamiæ; 3. delectionis, & destructionis imaginum, siue armorũ; 4. depictionis cum pedibus sursum, & caput deorsum; 5. damnationis memoriæ Rei; 6. de iure Canonico contra laicum, est anathematizationis, & in Monasterium trusionis omnib. diebus vitæ suæ; 7. est confiscationis bonorum, dum crimen est in 1. capite; 8. vt Reus possit impune occidi; 9. destructionis domus Rei; 10. amissionis beneficiorum iuris Ciuilis, vt sunt testatio, donatio, &c. 11. est punitionis filiorum. Pœnę criminis læsæ Maiestatis.

7. Ampliatur 1. Regula; vt in crimine læsæ Maiestatis puniatur affectus, attentatum, & conatus, non In quo punitur affectus, & attentatum.

sequuto

sequuto effectu, est *tex. in l. quisquis in prin. C. ad leg. Iul. Maiestatis*, vbi Butrig. Cyn. & Salyc. & tenuerunt Ang. Castren. Couar. qui testatur de communi omnium sententia, Ias. Menoch. qui ait, hoc sine controuersia omnes passim, & vbique admittere DD. non obstante generali consuetudine, de non puniendo affectum, effectu non sequuto Far. hos & alios citans *q.* 116. *n.* 147.

Et iisdem pœnis puniuntur consulẽs, auxilians, seu participans.

8. Subampliatur Ampliatio 1. vt regulariter eadem pœna, qua principalis delinquens puniatur consulens, auxilians, aut quoquo modo participans in crimine læsæ Maiest. *l. 1. ff. ad l. Iul. Maiest.* Bart. Baiar. Saly. & plures alij, quos sequitur Far. *q.* 113. *n.* 258. qui cum Afflic. Baiar. Decian. Gig. *&* alijs, idem asserit de receptante Reum criminis læsę Maiest.; & in seqq. idem Far. dicit, quid sentiendum sit in patre, consanguineis, vxore, &c. receptantibus tales Reos: Et præsertim *n.* 287. notat excusandum esse ab omni pæna receptantem per vim, & metum &c. ex Ang. Bal. Foller. Menoch. & alijs.

Quid in receptante.

Quid in tractatu, &c. non secuto effectu.

9. An autem tractatus, consilium, & machinatio, seu ordinatio sola, in crimine læsæ Maiestatis, nullo effectu sequuto eadem pęna puniatur, ac si effectus fuisset secutus, est res controuersa, de qua Fariq. *q.* 116. *n.* 148. *vsq.* 171.

Sciens nõ reuelans on puniatur vt Reus læsę Maiestatis.

10. Ampliatur 2. Regula, vt sciens tractatum, conspirationem, seu rebellionem contra suum Principem, non reuelans, dum crimen probare potest, ex sola scientia criminis læsæ Maiestatis fiat Reus, & vt talis sit puniendus, secus si probare non posset Gig. qui ex Alcia. testatur de communi, Cagn. Gabriel. Osasc. qui de veriori, & communiori sunt testes, Bertaz. Menoch. & Farin. alios inducens *q.* 51. *n.* 75. Hanc Ampliationem firmarũt Ang. Dec. & Fely. quos referens Boss. *tit. de crim. læsæ Maiest. n.* 48. ait, hoc bene procedere de iure; Sed quod in praxi non obtineretur, vt sciens, licet non potens probare, non reuelans, non puniatur: Quod autem morte non sit puniendus, sed tãtum arbitrio Iudicis non reuelans conspirationem cõtra suum Principem, tenuerunt expresse Afflict. Fely. Menoch. Rolan. Osasc. qui testatur de magis communi: A qua tamquam à tutiori in iudicando non videtur recedendum; Quia in varietate opiniorum DD. in criminalibus, semper debemus sequi opinionem, quæ imponit mitiorem pęnam *l. pen. ff. de pan. c. in panis, & ibi glo. de reg. iur. in 6.*; hæc refert Farin. *n.* 73.; & hoc vltimum præsertim ex Boss. sequitur *n.* 78. Et saltem in casu Ampliationis tenetur quis extraiudicialiter Principi reuelare, vt possit sibi cauere, Cagn. Gab. Menoch. & Far. *n.* 77. *&* 78.

In varietate opinionum pœna mitior imponitur.

Quid in nõ subdito non reuelante.

11. Limitatur 1. Ampliatio 2. vt non subditus non reuelans in casu huius Ampliationis non committat crimen læsæ Maiestatis, Ang. & ad eum Aug. Gig. & Farin. *q.* 51. *n.* 79. Cum non subditus, nec faciendo committat hoc crimen, vt probatur *in hac q. n.* 37. ergo multo minus in omittendo.

Quid si particeps reuelet nõ statim vel etiam à principio.

12. Limitatur 2. Ampliatio 2. seu potius declaratur, vt non reuelans à principio d. crimen, cuius ipse est particeps, sed post aliquod tempus

tempus, ante tamen quam delictum fiat, & nulla per prius habita notitia de hoc à Principe, impunitatem consequi debeat; & si statim à principio reuelauerit, & impunitatem, & præmium debeat obtinere, *l. quisquis §. sane C. ad l. Iul. Maiest. c. si quis,* & ibi Præposf. *6. q. 1. c. si quis Papa in fi. 78. distinc.* & not. Gig. Boss. Foller. & Far. *q.* 51. *n.* 91.

Quid in reuelãte, secuto vel nõ secuto effectu.

13. Limitatur 3. Ampliatio 2. vt procedat, dum potens probare crimen non reuelat, & ex hoc sequutus est effectus, iste enim si reuelasset, Princeps sibi prouidisset, Boss. & Farin. *q.* 51. *n.* 74. & videtur de mente Bar. Ang. & aliorum DD. ad saturitatem citatorum *num.* 69. ab eodem Far. qui hoc notat *n.* 72. At si non fuerit sequutus effectus, mitius videretur agendum, quamuis non reuelans potuisset crimen probare, Far. *n.* 74. vbi ait in istis terminis procedere opinionem Afflic. Fely. Rolan. qui testatur de communi, & aliorum ab eodem citatorum. *n.* 73.

Coniuratio, cõtra Principẽ est crim. læsæ Maiest.

14. Ampliatur tertiò Regula, vt conspiratio, coniuratio, seu machinatio contra Principem, seu eius statum, sit crimen læsę Maiestatis Boss. Conrad. & Farin. alios etiam inducens *q.* 51. *n.* 109. *&* 110. Idem dic de conuenticula cum Foller. Boss. & Farin. *n.* 128.; Conspiratio autem est contra aliquem in vnum maligno spiritu insurrectio, & vbi interuenit iuramentum, dicitur coniuratio; Machinatio vero, est dolosa ordinatio, Far. *n.* 104. 105. *&* 111. Conuenticula autem est congregatio in malum finem Far. *num.* 118. qui de conuenticula agit vsque *ad n.* 175.; Sicut de seditione (quæ secundum Vitalin. *per l.* 1. *&* 2. *C. de seditios.* est publicæ quietis perturbatio) agit idem Far. *à n.* 176. *vsq.* 203. Et scias, quod in tractatu, seu conuenticula de faciendo Papam, vel Regem, viuente eodem Papa, seu Rege, est crimen læsæ Maiestatis Conrad. Decian. Marsf. & Farin. *q.* 113. *num.* 53. *& seq.*

Quid sit conspiratio, coniuratio, conuenticula &c.

An sit crim. læsę Maiest. vsurpare Principis iurisdictionem.

15. Ampliatur 4. Regula, vt vsurpans Principis iurisdictionem teneatur crimine læsæ Maiest. dum hoc facit dolo, animo, & intentione occupandi iurisdictionem, aut merum, vel mixtum Imperium Principis, Decian. Ias. Gig. et Bar.; qui ait, condentem legem, qui non habet condendi potestatem incurrere læsæ Maiest. crimen, quando dolo malo, & animo vsurpandi iurisdictionem hoc facit; Hanc Bar. doctrinam sequuntur Conrad. & alij apud Farin. *q.* 113. *n.* 12. Idem Far. subscribit totæ huic Ampliationi, & etiam alios inducit *quæst.* 114. *num.* 1. *&* 20. Sed si quis procederet fine dicto animo, & sic sine dolo, teneretur tantum lege Iul. de vi pub. secundum eosdem DD.; Et similiter extra ordinem puniendus esset arbitrio Iudicis, qui gerens se pro Magistratu iurisdictionem exercet, non tamen aliquem morti tradens, sed tantum in leuioribus, Decian. Menoch. & Farin. cum alijs *q.* 114. *num.* 19.; Licet in grauioribus faciens se Magistratum, cum non sit, incidat in læsæ Maiest. crimen, Afflict. Gig. Marsf. Menoch. & Farin. *n.* 4.; Vt si quis, vt Iudex, (cum non sit) iudicauerit aliquem suspendendum, mortique tradiderit, Decian. Gig. Menoch. & Far. *num.* 11. Imò si quis sit

Vt lege n condẽdo.

Vel gerendo se pro Magistratu iurisdictionem exercete.

Iudex,

Iudex, sed iurisdictionem exercendo, in grauioribus notabiliter excedat, capite puniendus esset, Decian. Guido Pap. & Far. *n.6.*

16. Ampliatur 5. Regula, vt cudens, & fabricans falsam monetam, pęna læsæ Maiest. criminis puniatur, *est tex. expressus in l 2. & ibi* Bal. *C. de fal. mone.* Bar. Gig. Decian. Viu. qui de communi, & Far. *q.115. n.1.*; Et hæc vtique pęna est mortis naturalis Far. *num.8. & 12.* per combustionem *n.13.*; Et hoc quamuis priuata persona cuderet monetam bonæ ligæ, & iusti ponderis *n.18. & 22.*; Et eadem pœna punitur mandans, seu auxilians; At non reuelans hoc crimen punitur tantum de falso, *n.40.*; sicut etiam monetam tingens *n.54.*

Seu cudēs falsā monetam.

Mandans auxilians.

17. Quando verò Princeps committat fraudem in moneta, agit Farin. *q.115. n.56. & in seqq.* in quibus etiam inuenies limitationes; Et pręsertim nota, quod Alchimia videtur impunibilis, secundum Monteleon. et Far. *n.98.* vbi remissiue de materia; De tondente verò, vel radente d. monetam agitur *à n.99. vsq; 113.* De expendente verò, seu retinente talem monetam *à n.114. vsq.162.*

Alchimista.

18. Ampliatur 6. Regula, vt officialis non renuntians suo successori officium, incurrat crimen læsæ Maiest. *l. 2. & ibi gl.* et Ang. *ff. ad l. Iul. Maiest.* Conrad. Decian. Gig. et Farin. *q.113. n.43.*; Et idem dicendum est de eo, qui exercitum sibi commissum, seu arcem successori non renunciat Afflic. Foller. et Far. *n. 44. & seqq.* vbi etiam alios inducit; nisi verisimilis esset suspicio, literas patentes prætensi successoris esse falsas, Foller. et Far. *n.47.*

Officium successori non renunciās.

19. Ampliatur 7. Regula, vt offendens statuas, seu imagines Principis, prout tactum fuit sup. in crimen læsæ Maiestatis incidat *l. famosi in fi. & ibi glo. ff. ad l. Iul. Maiest.* Baiar. Decian. Foller. Menoch, qui ait, hoc esse crimen læsæ Maiest. in 2. capite, & Farin. *q.113. n.49.* Sed non committitur hoc crimen sine dolo malo, Ang. Foller. & Farin. *num.51.*

Offendēs imagines Principis.

20. Ampliatur 8. Regula, vt incidat in crimen læsæ Maiest. in 2. capite ille, qui in publicis scripturis dolose, & in damnum publici, falsum conscribit, *l. 2. ff. ad l. Iul. Maiest.* Afflic. Baiar. Carer. Conrad. Foller. et Far. *q.113. n.61.*

Publicas scripturas in damnū publici falsificās.

21. Ampliatur 9. Regula, vt in crimen læsæ Maiestatis incidant Principes inferiores impedientes, et prohibentes subditos, ne recurrant ad Principes Superiores, Sforz. Odd. et Far. *q.113. n.62.* et 63.

Prohibēs recursū ad Superiorem Principē.

22. Ampliatur 10. Regula, vt pęna criminis læsæ Maiestat. dubio procul, puniatur rebellis contra suum Principem; Nullus enim datur casus, in quo quis rebellis dicatur, quin reputetur etiam Reus læsę Maiestat. Bar. et Boss. *in tit. de crim. Læsa Maiestat. n.67. 68.* et 70. et sequitur Farin. *q.113. n.66.* Quamuis econtra non omnis, qui crimen læsæ Maiestat. committit, rebellis fit, secundum eosdem DD.: Nam si quis mittat amico suo rebelli, vel hosti Principis pecuniam, in crimen læsæ Maiestat. incidit *l. 4. ff. ad l. Iul. Maiestat.* et tamen iste non est rebellis, quia nō est resistens inobediens; etenim rebellis ille solus propriè dicitur, qui non obediendo resistit, seu repu-

Rebellis contra Principē.

Rebellis quis sit.

repugnat, Barr. Dec. & Boss. *n.70. vers. sed potes*, vbi ait, quod in hoc nemo discrepat, & sequitur Farin. *num.71.*. Et intellige, dum inobedientia, & repugnantia est contra Principis honorem, vel statum, aliàs si solum contra personarum priuatarum interesse, aut etiam Principis pecuniarium, non esset rebellio, nec crimen læsæ Maiestat. Natta, Cæphal. Peregr. & Farin. cum alijs *n.101.* & faciunt dicta per eundem Far. *n.68.*

23. Ampliatur 11. Regula, seu potius declaratur, vt crimen læsæ Maiest. proculdubio committatur contra Papam, qui supra omnes Principes Maiestatem habet, Bonif. Vitalin. *in Clem. Pastoralis* §. *sane num. 23. de sent. & re iudic.* qui ait, quod ita tenent omnes DD. Bar. Clar. & Far. *quæst.112. num.18.* Item contra Imperatorem Boss. *in tit. de crim. læsæ Maiest. num.5. & seq.* Item contra Regem, Farin. qui de communi *n. 22.* Item contra quoscumque Principis Ministros, quorum opera ipse vtitur, dum tamen Minister occiditur, vt Princeps tali homine careat, secus si occideretur ex particulari inimicitia Boss. *n. 38.* & Far. *num. 58.* qui *à num. 24. vsque ad n. 74.* alios casus in proposito proponit.

Contra quas personas cōmittatur hoc crimen, vsq; ad n. 12.

24. Ampliatur 12. Regula, vt procedat etiam in offendente Cardinalem, *vt est tex. expressus in c. felicis*, vbi omnes DD. *de pænit. in 6. & in eodem tex.* vide Ampliationes permultas huius Amplionis, nempe, vt procedat, non solum in occidente Cardinalem, sed etiam in dante causam mortis, in percutiente, in capiente, in mandante, in fauente, &c. prout ponderat, & comprobat Far. *q.112. à n.76. vsq; ad n.130.*

25. Ampliatur 13. Regula, vt Magistratum occidens, committat crimen læsæ Maiest. *l. 1. & ibi* Ang. *ff. ad l. Iul. Maiest.* Bal. & Fely. *in capit. 1. de offic. Deleg.* Menoch. & Farin. *quæst.112. num. 136. & seqq.* Idem dic in Rectoribus Prouinciarum, & aliorum Officialium Papæ, vel Imperatoris, Bar. Gig. & Farin. *num.* 140. & 142. Intellige dummodo isti habeant merum, & mixtum imperium, alias secus, Gig. Afflic. Capyc. & Farin. *num.* 147.: Et sufficit solus tractatus, Baiar. Gigas, Barbat. Bursat. & omnes proxime citati cum Farin. *num.* 144.

26. Limitatur 1. Ampliatio 13. vt procedat in offendente Magistratum, seu Officiales in odium Principis, seu, vt talibus careat, secus, si ex priuata inimicitia, tunc enim non committeretur hoc crimen, Bar. Bal. Fely. & Saly. *in c.1. de offic. Deleg.* Afflic. Baiar. Boss. Gig. & Far. alios inducens *q.112. n.150.* Et idem est dicendum, dum prædicti offenduntur propter ipsorum malos mores, iniustitias, & grauamina facta offendenti, qui retinet Principi fidelitatem, quo casu quis non incidit in crimen læsæ Maiest. Afflic. Carer. *in praxi trac. 1. de appel. §. vndecimus casus*, & sequitur Far. *q.112. num.155.*; Vbi cum Afflic. & Rolan. ait, licitum esse resistere Officiali Papæ aliquid iniuste facienti. Sed nota, quod Officialis non dicitur occisus ex priuata inimicitia, qui fuit

occisus ratione officij, Capyc. *decis.* 130. *n.* 43. e. g. si occideretur Officialis pro sententia, quam tulit contra occisorem, Decian. & Farin *q.* 112. *num.* 152. & faciunt tradita per eumdem Far. *q.* 117. *n.* 37.

27. Limitatur 2. Ampliatio 13. vt Officiali non obediens, non propter Principem, sed propter ipsum Officialem non committat læsæ Maiestatis crimen, Bal. Capyc. Rolan. & Far. *q.* 112. *n.* 156. Item Ampliatio procedit in rebellante ab Officiali in his, quæ respiciunt Principis statum, & honorem, secus verò in alijs, Bar. Boss. Decian. Gig. & Far. cum alijs *n.* 158.

28. Ampliatur 14. Regula, vt sit crimen læsæ Maiest. offensio Nuntij, Oratoris, seu Ambasciatoris Principis, Bal. & Fely. *in c.* 1. *de offic. Deleg.* Boss. Gig. & Far *q.* 112. *n.* 160.: Dummodo offendens sit subditus mittentis, Boss. Gig. & Farin. *num.* 169.

29. Ampliatur 15. Regula, vt committatur crimen læsæ Maiestatis contra Principem, qui non habet Dignitatem Regalem, sed inferiorem, dummodo Superiorem non recognoscat, Ang. Alex. Fely. Saly. & Boss. *tit. de crim. læsæ Maiest. n* 51. vbi ait, quod hæc videtur cõmunis opinio, Cæpol. qui late hanc sententiam comprobat, Decian. qui etiam testatur de communi, Afflic. Baiar. Clar. & Far. qui testis est de veriori, & magis recepta opinione *q.* 112. *n.* 182.; Quamuis alij contra.

30. Hæc Ampliatio extenditur ad omnes habentes plena Regalia, quamuis Superiorem recognoscant, qui tamen in eorum dominijs sunt, sicut Imperator in suo, Ang. Bal. Castren. Fely. Ias. & Boss. *n.* 54. *& seq.* Conrad. Gig. Gom. & Farin. *q.* 112. *num.* 184.; Licet non desint alij contra sentientes.

31. Eamdem Ampliationem locum habere in quocumq; inferiore Principe, seu Domino Superiorem recognoscente, dummodo habeat merum, & mixtum Imperium, tenuerunt Ang. & ad eum Aug. Bal. & hos sequuntur, & de communi testantur, Alciat. Baiar. Clar. & Far. *q.* 112. *n.* 178. Qui ab hac opinione in iudicando non credit recedendum *n.* 181. licet alij *ibidem* relati contra teneant.

32. Ampliatur 16. Regula, vt procedat in Ciuitatibus non recognoscentibus Superiorem, secus in alijs recognoscentibus, probat ex multis diffuse Far. *n.* 186. *&* 190.

33. Limita hanc, & præcedentes Ampliationes, vt nõ procedãt in offensa simpliciter verbali, vt si quis prædictis Principibus maledixerit, nam Papæ, vel Imperatori maledicens non punitur crimine læsæ Maiest. sed pæna arbitraria, Far. plures inducens *q.* 105. *n.* 416. *&* 417. **Quid in offensa tãtum verbali.**

34. Notandum, quod si quis velit intelligere, quando quis committat crimen læsæ Maiest. perlegat diligenter *l.* 1. 2. 3. *&* 4. *ff. ad l. Iul. Maiest.* vt dicit Boss. & Aug. *in tit. de crim. læsæ Maiest. n.* 2. in illis enim iuribus clare habentur etiam alij casus speciales huius criminis, quos latissimè enumerat, probat, & declarat Farin. *q.* 13. *per totam.* **Quando committatur hoc crimẽ, remissiue.**

35. Limitatur 1. Regula, vt Episcopus, Sacerdos, vel Clericus non sit puniẽdus de crimine læsæ Maiest. con- **Ecclesiasticus an de hoc crimine puniatur cõ.**

tra Principem secularem rebellans. contra Principem secularem rebellans, quia contra talem non committit hoc crimen, cum non sit eius Princeps, nec ipse subditus eius: Vnde propter hoc crimen non erit degradandus, nec tradendus curię seculari, sed tantum iuxta rei qualitatem puniendus, Boss. *de crim. læsa Maiest. n.86.* vbi de communi, Decian. qui de veriori, Curt. iun. Villalob. Foller Rolan. & Far. alios referens *q.*112. *n.*231.

36. Quãuis contra teneant Abb. Gig. Rom. & alij relati à Far. *n.*232. nempe, quod si quis ex prædictis sit subditus Principis ratione originis, vel domicilij, & committat crimen contra huiusmodi Principem, quod sit degradandus, & curiæ seculari tradendus. Hoc tamen absolutum, & verissimũ est, quod in hoc casu Clericus non potest puniri nisi ab Ecclesiastico Iudice, ad quem remitti debet, Baiar. Boss. Foller. Gig. Rolan. & Decian. qui testatur de veriori, & hos sequitur Far. *q.*112. *n.*233. Et sicut hoc est certum, ita indubitatum est, quod si Clericus, Sacerdos, vel Episcopus contra Papam crimen committat læsæ Maiestat. deponendus est, & curiæ seculari tradendus, Conrad. Far. & alij *n.*238.

37. Limitatur 2. Regula, vt non subditus non puniatur pœna criminis læsæ Maiest. dum Principẽ offendit, quia nec hoc crimen, nec rebellio à nõ subdito committitur, Alex. Bal. Cardinal. Fely. & Boss. *de crim. læs. Maiest. n.*80. *& seq. per tex. in Clement. Pastoralis de re iudic.* Clar. qui de communi, Bar. Gig. Marf. & Far. *q.*112. *n.*240. sufficit tamen ad hoc, vt quis incurrat crimen læsæ Maiestatis in offensa Principis, quod sit quis subditus ratione domicilij, vel ratione originis, Bal. Marf. *tract. de bannit. verb. læsæ Maiest. n.* 17. Boss. Decian. & Farin. *n.*258. Et hoc siue immediate, siue mediate, Boss. & Farin. *n.*260. Licet crimen proditionis committatur etiam à non subdito, Decian. Gig. Socin. & Far. *n.*261.

Non sub. ditus non committit hoc crimen, nec rebellionem.

Sed proditionem.

38. Limitatur 3. Regula, vt crimen læsæ Maiestatis commissum contra Principem, non principaliter, nec directe, sed secundario, incidenter, & indirecte, non puniatur pœna ordinaria criminis læsæ Maiest. Bal. Gig. Foller. Decian. & plures alij, quos sequitur Far. *q.*117. *n.*1.

Quid in delinquẽte indirecte, & secundario.

39. Limitatur 4. Regula, vt ignorantia, quod offensus sit Princeps, Officialis, &c. excuset, Alber. Gig. & Decian. *in tract. crim. lib.*8. *c.* 49. *n.*13. & sequitur Far. *q.*117. *n.*6. Sicut etiam excusat animus non nocendi Principi, Boss. Fely. Far. & alij *n.*10. & similiter excusat non existentia doli, Baiar. Foller. Gig. Menoch. & Far. *n.*17.

Excusat ignorantia, animus non nocendi, & carẽtia doli.

40. Limitatur 5. Regula, vt iustus metus excuset à crimine læsæ Maiest. & à rebellione Gig. qui alios refert, Baiar. Boss. Foller. Mascar. cum alijs, quos sequitur Far. *q.* 117. *n.*7. sicut pariter excusat necessaria defensio, Far. *n.*17.

Itẽ iustus metus.

De homicidio, & eius pœnis, alijsque adnexis, Quæst. 111.

1. EGimus in præcedenti q. de pœnis pro delictis perpetratis contra Principem, seu alias personas publicas; Nunc agendum est de pœnis pro delictis commissis cõtra offendẽtes personas priuatas,

Homicidiū quid sit. & ante omnia de homicidio: Quod aliud non est, nisi iniusta ad mortem hominis cæsio, secundum Carer. & Far. q. 119. n. 3.

Pœna homicidij est mortis naturalis de iure Ciuili. 2. Regula 1. sit pœna mortis naturalis de iure Ciuili pro homicidio imponitur *l. 3. §. patiatur C. de Episc. aud.* & notarunt Boss. Clar. et Gom. qui testantur de cõmuni, Baiar. Bal. Dec. et Far. plura iura, et DD. inducens *q. 119. n. 12.* Et hæc Regula procedit etiam de iure Diuino veteri, et nouo, vt probat idem Far. *n. 15.*

Nulla Dignitas excusat ab hac pœna. 3. Ampliatur 1. Regula 1. vt ab hac pœna mortis, de iure Codicis nulla Dignitas excuset, Iacob. Boulen. qui testatur de veriori, et in praxi recepta opinione, Afflic. Ang. Marſ. et Far. plures concordãtes inducens *q. 119. n. 17. & q. 98. n. 103. 106. &* 108.: Licet de iure Digestorum aliter sit dicendum secundum allegatos per Far. *q. 119. n. 18. & q. 98. num. 105. 107.* nempe vt nobiles tantum deportentur.

Nec sexus. 4. Ampliatur 2. Regula 1. vt hac pœna mortis teneatur homicida, siue sit masculus, siue sit fœmina: siue occidat masculum, siue fœminam: siue personam in Dignitate constitutam, siue priuatam, Far. iura, et DD. citans *q. 119. n. 19. & 20.*

Quid in qualificato homicidio. 5. Ampliatur 3. Regula 1. vt homicidium qualificatum, vt est parricidium, de iure Ciuili morte qualificata naturali sit puniendũ, vt diffuse probat Far. *q. 120. à n. 6. vsq. ad 13.*

Per venenum. 6. Ampliatur 4. Regula 1. vt procedat in homicidio per venenum commisso, *l. 1. ff. ad l. Cornel. de sicar.*; Carer. Conrad. Clar. Decian. Gom. Petr. Plaz. qui ait hoc omnium DD. consensu receptum esse, et Farin. *q. 122. n. 1.* plus enim est extinguere veneno, quam ferro, et est crimen atrocissimum, et proditorie cõmissum Bal. et Boss. *tit. de homic. n. 14.* tenent DD. *in l. is, qui cum telo C. de sicar.* et probat Far. *n. 2. & 3.*

7. Quid autem dicendum erit in affectu, et attentato per venenũ non secuto effectu? Dic breuiter, quod de communi consuetudine totius Italiæ pro hoc attentato non deuenitur ad pœnam mortis, vt post discussionem, concludit Far. *q. 122. n. 29. & 30.* vbi plurium DD. auctoritate hoc dicit verum *n. 31.* Quamuis deuentum esset ad actum proximum, *& ibidem* testatur de magis cõmuni, et seruata opinione; Qui latius vult hoc videre perlustret Far. *à n. 14. vsq. ad 31.*; Qui in seqq. agit de vendente, emente, conficiente, aut retinente venenum, & insinuat pœnas infligendas, etc.

8. An verò præsumptiua probatio in hoc delicto veneni sufficiat, pertractat Far. *q. 122. à n. 53. vsq. 90.* Hæc grauissima sunt, et in facti contingentia recurrendum est ad fontes præcitatós, ad quos remitto lectorem, ne de omnibus differendo, metas compendij excedam. An præsũptiua suffi ciat probatio.

9. Ampliatur 5. Regula 1. in præbente, seu recipiente poculum abortionis, seu sterelitatis, dum fœtus animatus erat, abortu secuto, hoc. n. vel alio quocũq; modo abortu procurato cũ effectu secuto, intrat pœna mortis naturalis, *glo. in l Diuus*, & ibi Bar. Alber. et Ang. *ff. de extraord. crim.* et tenent citati à Farin. *q. 122. n. 98. &* 134.; Licet alij ab eodẽ relati *n. 135.* contra sentiant. Dum vero fætus nõ erat animatus mitior pœna est imponẽda, *c. sicut ex literis in fi. de homic.* In præbẽte, seu recipiente poculum abortionis, vel sterilitatis.

& ibi

& ibi gl. & communiter omnes Canonistæ, inter quos Hostien. ait, in hoc concordare non modo Canonistas, verum etiam Legistas, & tenuerunt glo. Alber. Ang. & Bart. *in d.l. Diuus*, & est communissima DD. sententia, pro qua Farin. *num.* 137. citat ad saturitatem.

10. De pœna præbentis, vel recipientis poculum abortionis, amatorium, conceptionis, sterilitatis, sanitatis, diffuse agit Farin. *q.* 122. *à n.* 91. *vsque ad n.* 130. Et de abortu faciēte iterum, & late tractat idem Farin. *à num.* 131. *vsque ad n.* 166.

11. Ampliatur 6. Regula 1. Vt assassinium, cum qualificatum sit homicidium, non modo morte naturali, in quo difficultas non est, puniatur, sed etiam morte qualificata sit plectendum Far. *qu.* 123. *num.* 2.; Et vlterius pro hoc crimine alię pęnæ sunt infligendæ, de quibus idem Far. in seqq. citans DD. pro more suo. Assassinus autem ille est, qui per pecuniam occidit, vt mandans, vel vt mandatarius, Bart. Boss. & alij DD. *in tit. de foro comp. nu.* 141. & Bar. *n.* 19. 26. *&* 27. — In assassinio.

12. Specialia in hoc crimine inuenies apud Far. *qu.* 123. *à num.* 46. *vsque* 76.; Qui agit de conatu, seu affectu in hoc delicto, *à num.* 77. *vsque* 132.; Et de excusationibus in hoc crimine *à n.* 133. *vsque* 163. — Attentato.

13. Ampliatur 7. Regula 1. Vt non modo procedat in quocumque homicidio doloso, nempe per proditionem, aut per insidias perpetrato, in præmeditato, seu deliberato, vel ex proposito, siue, vt aiunt, à sangue freddo, de quo loquuntur DD. in Regula 1. citati, quibus adde Alber. Cæpol. Gram. Marsil. Odofr. & Far. *q.* 126. *n.* 41. Verum etiam procedat Regula eadem in homicidio commisso in rixa, quod similiter morte naturali punitur, quando tamen constat, quod occisor, auctor fuit rixæ, & vere habuit animum occidendi, secundum Far. *q.* 126. *n.* 49. vbi dicit, hoc verius, & in praxi sequendum, & cum hac opinione concurrunt Aret. Bart. & Boss. *tit. de inquisit. n.* 116. *& seq.* Baiar. Vulpel. & plures alij relati à Far. *nu.* 47. Sed dum non constat, quod homicida fuit prouocator, vel quod altercando habuit animū occidendi, qui in dubio, propter rixæ calorem, non præsumitur, pœna mortis non esset inferenda, Farin. *d. num.* 49.; & huic sententiæ multo magis subscribunt DD. qui absolute tenent homicidium in rixa commissum non ordinaria, sed mitiori extraordinaria pœna puniendum, inter quos est Azor. Cyn. Menoch. Socin. Ludou. Peguer. qui de communi obseruantia testatur, & alij relati à Farin. *num.* 48. & fauent Alber. & Bar. *in l. respiciendum* §. *delinquunt ff. de pœn.* — In homicidio quocumque doloso. — In rixa.

14. Ampliatur 8. Regula 1. Vt qui homicidij causam dat, operam dando rei illicitæ, morte naturali puniatur, his duobus concurrentibus; primo quod causa sit verisimiliter ordinata ad homicidium, & ex qua verisimiliter homicidium nasci possit; secundo, vt illa causa sit proxima, & immediata ad homicidiū, Aym. Carer. Andr. Gayl. & quam plures alij relati à Far. *q.* 126. *n.* 77. 78. *&* 79. quibus ipsemet subscribit, et ita concludit *n.* 69. apud quē vide — In dante operam rei illicitæ.

vide etiam relata *n.67.& 68.*; Prædictis autem duobus non concurrétibus, pœnæ tantum extraordinariæ locus erit, Farin. *vbi proxime*.

15. Ampliatur 9. Regula 1. Vt occidere seipsum omni iure prohibitum sit, Decian. Plaz. Rolan. & Farin. *q.128. n.3.& 4.* qui in seqq. hoc ampliat. Et ideo se occidens grauissime peccat, nisi ex Diuino instinctu faceret, Baiar. Decian. Carer. Plaz. & alij, quos sequitur Farin.*n.33.* Et Clericus seipsum occidens, vulnerans, seu percutiens, est excommunicatus, Ign. *in l.1.§.si sibi manus ff. ad Syllan. & ibi* Io. Faber. qui refert cócordantes, & testatur, quod ita tenét omnes DD. *in c.contingit de sent.excom.* Abb.& Clar. qui de communi, Carer. Dec. Decian. Gram. Menoch. & Farin. *n.25.* Ille vero, qui seipsum vulnerat, animo se occidendi morte non secuta, puta quia ab alijs fuerit detentus, puniendus est, *l. fin. §.si quis autem in fin.ff.de bon. eor. & ibi* glo. & Bar. & notant Castren. Menoch. & Farin. *n. 34.* Et vtique de iure eadem pœna puniendus esset, ac si perfecisset, sed de generali consuetudine, mitiori pœna arbitrio Iudicis erit plectendus, Carer. Clar. Farin. & alij *n.37.*

In seipsum occidéte.

Seu attentante.

16. Sed nota quod ad hoc, vt se ipsum vulnerans puniatur, non solum requiritur, quod hoc faciat ex conscientia patrati criminis, verum etiam, quod crimen sit tale, vt pro eo imponatur pœna mortis; Et propterea si quis se vulneraret tædio vitæ, impatientia doloris, vel ex alia causa nullam incurreret pœnam, ita Gom. *de delict. c.3.rubr.de homic. n.14.* vbi testatur de communi DD. opinione, quem sequitur Far. alios DD. inducens.*n.39.*

Ex conscientia delicti.

Tedio vitæ, &c.

17. Ampliatur 10.Regula 1. Vt pœna mortis puniatur, qui occidit de voluntate, & petitione ipsius occisi; Sicut de percussione tenetur, qui sic grauiter percutit, Plaz. & Farin. *q.128. n.28.* Et grauiter percutiens Clericum volentem, ipse, & Clericus sunt excómunicati, Franc. Marci, Plaz.& Farin. *n.29.*

In faciente ad petitionem patientis.

18. Ampliatur 11. Regula 1.Vt castrans seipsum, seu castrare se faciens, & ipse, & castrator de iure Ciuili morte naturali puniatur *l. 4. ff. ad l. Corn. de sicar.* Baiar. Clar. Dec. & Farin. *n.32.*: De iure vero Canonico tales puniendi sunt, vel pœna hoc iure homicidis determinata, vel pœna arbitraria, Fab. à Montel.& Farin.*q.20.n.153.*: Nulla tamen pœna esset puniendus ille, qui de consilio peritorum pro ægritudine mortali, quæ aliter, quam per incisionem nó posset curari, permitteret se castrari, Ang. Baiar.ad Clar. *q.68.num.18.* citans etiam Put. & hos sequitur Farin. *num.32.*

In castratione.

19. Ampliatur 12. Regula 1. Vt homicida teneatur hæredibus occisi ad interesse, & damna emergentia propter occisi mortem, secundum Clar. Maran. Marsil. & Farin. alios citantem *q.119. nu.93.* qui *in seqq.* pluribus modis subampliat hanc doctinam, & præsertim *n. 115.* vbi ait vulnerantem teneri de vulnerato, & ad damna, & interesse propter illatum vulnus, & est *tex. in §.ob hominem verò, institut. de oblig. quæ ex delic. nascun.* & expressius

An teneatur homicida ad interesse.

sius *in c.1. de iniur. & damn. dat.* & ibi Hostien. Innoc. & alij Canonistæ communiter.

Occidẽs ad sui defensionẽ non punitur.

20. Limitatur 1. Regula 1. Vt occidens hominem ad sui defensionem regulariter non puniatur, Nicel. qui de communi, Didac. qui ait hoc receptissimum apud Theo. & Clar. §. *homicidium ver. excusatur*, qui dicit hoc indubitati iuris esse, Bar. Bald. Alber. Honded. qui testatur de receptissima DD. sententia, Boss. Carer. Alex. & Farin. concordantes cumulans *q.125. n.3*. Defensio autem est instantis, imminentisque offensionis propulsatio, Far. & alij *n.2*.

Defensio quid.

Defensio omni iure permissa.

21 Ampliatur 1. limitatio 1. Vt omni iure, Ciuili, Canonico, gentium, & naturæ permissa sit defensio *c. dilecto de sent. excom. in 6.* glo. *in l. vt vim*, & ibi Bart. Bald. Alber. Ang. Castren. Dec. & Ias. *ff. de iust. & iur.* Butr. Goni. Marſ. Menoch. & Farin. alios inducens *q. 125. nu. 10.*; Qui *n. 1.* probat defensionẽ esse etiam de iure Diuino, ex Gom. Marsil. & tot alijs, & tenuerunt *in dicta l. vt vim*. Alber. Castren. Franc. Curt. qui testatur de communi, & alij DD. Et consequenter in foro conscientiæ sine peccato licet occidere aggressorem, Ang. Bolognet. Dec. & alij *in d. l. vt vim* Castren. qui ait ita tenere, omnes DD. Couar. qui testatur hanc receptissimã esse Theologorum sentẽtiam, Clar. Chart. & Farin. concordantes cumulans *n.20.*: Imò peccat, qui nulla iusta causa permittit se occidi, cum possit se defendere, Castren. Iacob. Ayrer. Salomon. & Farin. *num.23*.

22. Ampliatur 2. limitatio 1. Vt liceat ad sui defensionem occidere in Ecclesia, quæ in hoc casu, per effusionem sanguinis, non polluitur, Ayrer. Boulec. Lignan. Mantua, Dec. & Far. *q.125. n.22.* Quod procedit etiam in Clerico, & Religioso, Ang. Dec. Hostien. qui concludit hoc verum esse, quando agitur de proprij corporis defensione, & dum aliter talis euadere nõ potest, Iacob. de Graff. Marsil. Zabar. & Farin. concordantes inducens *nu. 24.*; Nec per hoc irregularitas incurritur, Fulgos. Dec. & alij *in l. vt vim ff. de iust. & iur.* Abb. Anan. & Boic. *in c. 2. de homic.* Hostien. Imol. Gomez. & alij cumulati à Farin. *nu. 27.*; Et dato, quod occisus sit Clericus, occidens non incurrit excommunicationem, *est tex. apertus in c. si vero Clericum de sent. excom.* & ibi glo. Hostien. Butr. Abb. & Felyn.; & tenuerunt Gom. Clar. qui testatur de communi, Innoc. Vgol. qui ait, quod non tenetur quis expectare, se percuti à Clerico, etiam quod non sit periculum nisi mutilationis, & Farin. alios citans *n.32*.

Ad defensionem occidens in Ecclesia.

Si sit occidẽs Ecclesiasticus.

Vel occisus.

23. Ampliatur 2. limitatio 1. Vt ad hoc, vt homicidium dicatur factum ad necessariam defensionem, sufficiat occisorem probare verisimilem, & probabilẽ timorem suorum inimicorum, vt armorum terror iustus, & talis, qui cadere possit in constantem virum; puta, dum interueniunt signa, aut inditia manifesta offensionis, Ang. & Salyc. qui testatur de communi, & alij *in l. sed, & si C. vnde vi*, puta, cũ quis venit contra alium armis euaginatis, vel cum cultello in manu minan-

Necessaria defensio quomodo probetur.

nando, vel faciendo aliquem alium actum, ex quo apparet, quod vult offendere, Claud. Seyssel. *in l. vt vim ff. de iust. & iur.* Ang. & Marsil. qui requirunt, quod fiat aliquis offendendi actus cum armis, vel cum clamore, Bal. Carer. & Farin. totæ huic doctrinæ subscribens *q.* 125. *n.* 62. & faciunt tradita per eundem *nu.* 54. 55. & 56. Et hinc est, quod aggressionem, vel insultum quis probans, & quod alius in eum cum armis ruit, dicitur probasse ad sui defensionem necessariam fecisse, & quamuis occidat aggressorem, omnem pœnam euadet, Bald. quem refert, & sequitur Ias. *in l. vt vim*, vbi Mantua, & alij *ff. de iust. & iur.* Ang. Bart. Cyn. & Salyc. *in l. is qui aggressorem C. ad l. Corn. de Sicar.* Boss. Bero. qui testatur de cõmuni, Bertaz. qui de magis communi, Fely. Gandin. Mascar. & Farin. *n.* 57. & 58. vbi plures alios citat, sicut iterum *n.* 61. inducens concordantes ad saturitatem; Et idem dicendum est in præparante se ad offendendum ex signis manifestis, qui impune potest offendi, Bald. & Ias. hunc sequens *in d. l. vt vim, & ibi* Salomon. & tenuerunt Anch. But. & Hostien. *in c. si vero de sent. excom.* per illum text. Boss. Clar. Mascard. & Farin. plures inducens *n.* 63. qui *nu.* 64. testatur de cõmuni opinione, & quod ab ea non est recedendum. Et hæc ampliatio extenditur ad repercutientem eum, quem timet, quod iterum percutiat, quod præsumitur, dum non discedit, Farin. cum citatis ab eo *n.* 77. 78. & 79.; Secus si aufugerit *n.* 80.

24. Ampliatur 4. limitatio 1. Vt minantem, seu iactantem occidere, liceat percutere, vulnerare, & occidere gl. *in l.* 1. vbi Bal. Odofred. & Salyc. qui testatur de communi *C. vnde vi*, Afflic. Clar. qui pariter testes sunt de communi, Aret. Carer. Mascar. et Farin. cum alijs *quæst.* 125. *n.* 67. Dummodo minans sit solitus minas exequi, appareat signa offendendi, et minæ sint de occidendo, Ayrer. Bolognet. Plaz. et Farin. *n.* 72. — Quid in minante, & iactante.

25. Ampliatur 5. limitatio 1. Vt defendere se liceat aduersus offendere volentem, etiam conuocãdo amicos, et alios, Ang. Bal. Bolognet. Fulgos. et Mantua *in l. vt vim ff. de iust. & iur.* Alber. Farin. et alij *n.* 89. — An licita sit defensio conuocando amicos.

26. Ampliatur 6. limitatio 1. Vt occidẽs hominem pro defensione necessaria rerum suarum non sit puniendus, Ias. Mantua, qui testatur de communi *in l. vt vim ff. de iust. & iur.* Bart. Ang. et Marsil. *in l. furem ff. ad l. Corn.* Alber. Clar. Villalob. qui etiam testatur de communi, et Far. *q.* 125. *n.* 169. & 170. concordantes inducens ad saturitatem, & *in seqq.* diffuse amplians. — An liceat occidere pro defensione rerũ vsque ad numerum 29.

27. Limitatur 1. Ampliatio 6. Vt procedat in re magni prætij, vt supra duos aureos, non autem in re vili, et minoris prætij, Alex. *in l. furem, & ibi* etiam, Fulgos. et Mars. *ff. ad l. Corn. de sicarijs*, Carer. Couar. Ias. Bald. et Farin. cum alijs *n.* 238.

28. Limitatur 2. Ampliatio 6. Vt procedat, quando res furatæ aliter recuperari non possũt aliter secus, Bar. *in l. furem, & ibi* Alber. Ang. et Marsil. *ff. ad l. Corn. de sicar.* Mascard. Clar. Butr. et Farin. alios

alios inducens *num.* 264. *quæst.* 125.

29. Limitatur 3. Ampliatio 6. Vt non procedat in Clericis, quibus non licet occidere hominem pro rerum suarum defensione *c. suscepimus, & ibi* Abb. qui testatur de communi. Anchar. Anan. Hostien. Zabar. & Felyn. *de homic.* But. & Farin. concordantes inducens *q.* 125. *n.* 221. Quamuis Clericis non sit prohibitum ad rerũ suarum defensionem furem percutere baculo, & etiã gladio, Abb. Anan. & Marian. Socin. *in c. suscepimus de homic.* Ang. Butr. Felyn. & cum alijs Farin. *num.* 226. *& est tex. in c. dilecto de senten. excom. in 6.* vbi Hostien. & Innoc. qui testatur de communi Canonistarum. Quid autem dicendum sit in laico occidente ad defensionem rerum suarum in foro conscientiæ, vide Farin. *n.* 234. *vsq.* 237.

Quid in Ecclesiastico.

An ei liceat percutere.

30. Ampliatur 7. limitatio 1. Vt homicidium cõmissum pro defensione extranei insultati, & in periculo vitæ constituti, sit licitum, Bar. *in l. vt vim, & ibi* Ang. Castren. Fulgos. Ias. qui testatur de communi, sicut etiam Bologner. & Dec. *ff. de iustit. & iur.* Clar. Boss. Baiar. Gom. Saly. Villalob. Bal. Carer. & alij, quos refert, & sequitur Far. *q.* 125. *n.* 267. *&* 268. Et hoc quãuis occisus esset Clericus Innoc. *in c. si vero,* vbi etiam Butr. Hostien. Abb. qui testatur de veriori, & cõiori DD. opinione, & Fely. *de sent. excom.* Clar. Gom. Zab. Carer. & Far. cũ alijs *n* 276. Sicut ẽt econtra, si occidens Clericus esset, sine peccato in tali casu occideret, dũ inuasi vita aliter saluari nõ posset Henric. Boic. Marian. Soc. Couar. Graf. Ayrer. & Far. *n.* 278. Quid autẽ dicendũ sit quo ad irregularitatẽ, vide Far. *n.* 280. qui ait, secũdũ magis cõem DD. irregularitatẽ incurri, ex Castren. Anan. Inn & alijs.

De defensione extranei insultati.

31. Declara Ampliationem 7. Vt quãuis quis possit, tamen nemo de iure defendere teneatur extraneum insultatum, occidendo insultantem Ias. *in l. vt vim,* qui testatur de communi, & ibi Alber. Ang. Bolognet. & Fulg. *ff. de iust. & iur.* Bal. & Saly c. *l.* 1. *C. vnde vi,* Gandin. Carer. Couar. Viu. & Far. cum alijs *q.* 125. *n.* 300.: & licet ex quadam honestate quis teneatur insultatum defendere, tamen non defendẽdo, ad pęnã nõ tenetur ſm Bal. Bolog. & Far. *ibidem:* Et si posset sine periculo suæ personæ Plaz. qui testatur de cõmuni, & Far. *n.* 329.; Ita vt quis non teneatur insultatũ defendere, personaliter se ingerendo in rixa, sed nec ẽt verbis, Alber. & Bal *in l. vt vim ff. de iust. & iur.* Iodoc. & Farin. *n.* 302.

32. Limitatur primo declaratio in filio, qui tenetur patrẽ defendere, sicut econtra pater filium, Far. alios citãs *q.* 125. *n* 307. *& seqq.* vbi de alijs; Et pręsertim quod publicus Officialis teneatur subditos oppressos defendere, & rixantes diuidere, Far. *n.* 314. citãs Bal. Boer. Carer. & alios: Et Superior defendere tenetur suos subditos, & econtra, Carer. Plaz. & Farin. *n.* 321.

Vel patris, filij, Superioris, vel subditi.

33. Limitatur 2. declaratio, Vt de iure Canonico, quis teneatur defẽdere insultatum, *c. dilecto* §. *& quidẽ de sent. excõ. in 6.* Abb. Arch. & Bolognet. qui hos refert, & sequitur *in l. vt vim. ff. de iust. & iur.* & testatur de cõi opin. Bal. Gand. & Far. concordantes inducens *q.* 125. *n.* 304. Et simi-

Quid de iure Canonico, & in foro poli.

militer in foro conscientiæ,& pœnitentiali tenetur quis defendere, dũ potest sine periculo suæ personæ, gl. *in l. vt vim, & ibi* Bolognet. Mant.& alij *ff. de iust. & iur*. Viu. qui de communi, Boer. Vgolin. qui pariter de communi Farin. & alij *n.306*.

Quid in occidẽte tertiũ, dũ volebat aggressorem occidere.

34 Ampliatur 8.limitatio 1. Vt occidens, defendendo seipsum,non aggressorẽ, sed aliũ tertium,dũ vellet aggressorẽ occidere, non puniatur, *l. si cum seruo ff. de iniur*. Ang. *in l. is, qui aggressorẽ, & ibi* Io.Fab. *C. ad l. Cor. de sicar*. Clar. qui testatur de cõi *in §. homicidiũ vers. ad quod*, & ad eũ Baiar. *n.85*. tenẽt Boer. Menoc. Viu. & Far. cũ alijs *q.125. n.139*. Et dato quod in tali casu fuerit aliqua culpa, non tñ sufficeret, vt occisor criminaliter esset puniendus, vt bene declarat Dec. *in d. l. vt vim ff. de iust. & iur*.& tenẽt Gom. Mandell. Plaz. Far.& alij *n.141*. qui in seqq. exẽplificat, & probat hoc idem in occidẽte ad sui defẽsionẽ mediatorẽ rixæ.

An liceat repercutere, & occidere eũ, cui reuerentia debetur.

35. Sublimitatur 1. limitatio, 1. vt nec Iudicẽ iniuste agẽtẽ, nec patrẽ, aut matrẽ, seu Abbatẽ verberãtẽ, licet occidere, sed neq; repercutere, & generaliter neminẽ, cui reuerẽtia debetur, solide probat Far. *q.125. n.101. vsq; 110*: Intellige nisi prædicti immoderate, & atrociter percuterẽt, tunc .n. licita esset defẽsio, & quando percuterẽt animo occidendi, possent etiam impune occidi, Alber. Bar.& Dec. *in l. vt vim ff. de iust. & iur*. Bolognet. Plaz. Chart. Graff.& Farin. *n.111*.

Vel qui iniuste facit.

36. Sublimitatur 2. limitatio 1. vt pcedat, dũ offensio iniuste infertur, aliàs defensio licita nõ est gl. *in l. vt vim*, Alber. Ang. Castren. Dec. Mãt. & Bolognet. *ff. de iust. & iur*. Flor. Bal. & Far. *q.125. n.112*, alios ẽt inducẽs. Et hinc infertur, quod bannitus dũ impune potest occidi, si se defendẽdo, occidat, puniendus est, vt voluit Bar. *in l. vt vim, & ibi* Castren. Mãt. Fulg. Dec.& Bolognet. qui testatẽ de cõi *ff de iust. & iur*. Bal. Carer. & Far. alios ẽt inducẽs *n.114. & 117*.; Licet citetur pro bannito, ꝙ possit se defẽdere Bal. *in d. l. vt vi*,& quã alij inducti à Far. *d. n.114*. vbi *n.115. & 116*. affert in hoc quasdã moderationes.

37. Sublimit. 3. limitatio 1. vt homicidium ad defensionẽ commissũ tunc impunibile sit, quando fuit cũ moderamine inculpatæ tutelæ, Bar. Cyn. Dec. Fulg. Ias.& alij *in l. vt vim ff. de iust. & iur*, Masc. q. ait, quod ita vna mẽte omnes scribentes tenent, Abb. Ang. Foller. Marf.& Farin. ad saturitatem citans *nu.330. qu.125*.

Defensio debet esse cũ moderamine inculpatæ tutelæ.

38. Hoc autem moderamen inculpatæ tutelæ cõsistit in tribus, quę in progressu q. huius erunt explicãda, nẽpe primo circa modũ percutiendi; 2. circa arma; 3. circa tẽpus, vt notat Far. *q.125. n.406*.; Et qui se defendens cũ moderamine inculpatæ tutelę his tribus seruatis, licet occidat, nõ modo nõ punitur mortena turali, sed omnino nulla pęna est plectendus, Salam. qui bene exẽplificat *in repet. l. vt vim*, vbi etiam Mant. *ff. de iust. & iur*. Bal. *in l. 1. C. vnde vi*, Mascard. & Farin. *num. 332*. et in hoc non est difficultas apud DD.

Quod cõsistit in tribus.

39. Et hinc est, quod nõ dicitur ille seruare moderamen inculpatæ tutelæ, qui repercutiẽdo non seruat mensuram ęqualitatis, sed offendit, vltra quã fuit offẽsus, et cõsequẽter modũ excedit, gl. *in l. vt vim & ibi*

Qui excedit modũ moderamen non seruat.

Dec.

Dec. Iaſ. Mãt. et Bolognet. qui ait, ꝙ defenſio debet eſse proportionabilis periculo vitæ, *ff. de iuſt. & iur.* Bal. qui ait, quod requiritur factorum æqualitas, Bar. et Saly. *in l. 1. C. vnde vi, & eſt tex. in c. ſignificaſti, il 2. de homic.* vbi habetur, nõ fuiſſe ſeruatum moderamẽ inculpatæ tutelæ ab eo, qui percuſsus in parte corporis nõ periculoſa, repercuſſit in capite, quę eſt periculoſa pars, et ibi notãt Abb. But. Hoſtiẽ. et alij, et tenuerũt Ang. Clar. Carer. et plures relati à Far. *q.* 125. *n.* 349. & 350.

Sed contra. 40. Id. Far. *num.* 351. refert Vitalin. et Bero. tenentes moderamen d. ſeruari ab eo, qui ſe defendendo maiorẽ facit offenſionẽ; Et huic opinioni ſubſcribens Far. *n.* 352. ait, apud eum hanc ſecundã opinionem eſse veriorẽ; Et ꝑ ea inducit cõem illam DD. concluſionẽ, nẽpe, quod ictus non dantur ad menſuram, nec dari poſsunt, et quod inſultatus non põt habere ſtaterã in manibus, quãdo repercutit, homoq; iracũdiæ furore accẽſus, nõ eſt in plenitudine intellectus, prout hæc, et ſimilia in ꝓpoſito ſcripſerũt Bal. et Claud. Seyſſel. *in l. vt vim ff. de iuſt. & iur.* Abb. *in c. ſignificaſti, & ibi* Butr. et Fely. *de homic.* Boer. Bero. Bertaz. Tiraq. et alij citati à Farin. *d. num.* 352.

Reſolutio. 41 Quid dicendum? In hac contrarietate opinionũ, puto non eſse abſolute reſpondendum, ſed diuerſos caſus non ſeruati moderaminis inculpatæ tutelæ eſse figurandos, et pro diuerſitate eorum, diuerſimode, in ꝓpoſita, et ſimilibus alijs difficultatib. reſoluendũ, et ſentiendũ.

42. Caſus primus ſit. Quando moderamen inculpatæ tutelæ non ſeruatur circa vnũ tantũ ex tribus requiſitis ad hoc, vt defẽſio dicatur neceſsaria, nẽpe circa modũ percutiẽdi, circa æqualitatẽ armorũ, vel circa tẽpus. Incipiamus à modo ꝑcutiẽdi, ſeu repercutiẽdi; in qua circũſtantia, dũ ſolũmodo exceditur, exceſsus dicitur leuiſſima culpa cõmiſsus, vt declarat Cępol. *conſ. crim.* 41. *n.* 10. Bologn in *conſ.* 37. *verſ. leuiſſima vero,* et ſubſcribit Far. *q.* 125. *n.* 406. Et in hoc ſenſu videntur intelligẽdi DD. pro opinione 1. citati *hic ſup. n.* 39. et verũ dicunt, dũ volũt in hoc caſu nõ eſse ſeruatũ moderamen tutelæ inculpatæ, cum de facto interuenerit aliqua culpa (et conſequenter nõ inculpate) ſed culpa leuiſſima: Et propterea hic exceſsus nulla pęna videtur puniẽdus, leuiſſima. n. culpa eſt impunibilis in pſenti caſu, ſm̃ Bal. et Claud. Seyſſel. *in l. vt vĩ ff. de iuſt. & iur.* Bellap. Bertaz. Bologn. Cæpol. et Far. *n.* 404. Et ita procedat opinio 2. et DD. citati *hic ſup. n.* 40. qui in hoc caſu volunt non excedi moderamen inculpatæ tutelæ, nullãq; dari culpã; Intellige, culpã punibilẽ nõ dari in tali exceſsu. Dum tantum exceditur in modo percutiendi.

43. Veniamus ad propoſitum requiſitũ 2. vt defenſio neceſsaria dicatur, nẽpe ęqualitas armorum, et eiuſdẽ generis; Vt ſi quis alterũ aggrediatur cũ enſe, aggreſsus enſe ſe defendat, non armata haſta, vel archibuſio; Et ſi quis ſine armis ſit aggreſsus, ſine armis ſe defendat, aliás. n. in hoc requiſito 2. de armorũ æqualitate, nõ ſeruaretur moderamẽ inculpatę tutelæ, ita Carer. Maſc. et alij DD. ad ſaturitatem cumulati à Far. quos tñ ipſe nõ ſequitur *q.* 125. *n.* 354. *vſq;* 357. Salom. qui ait hanc Vel in armorum inæqualitate ſolũ.

 omnium

omniū DD.cōem esse sententiā *in l. vt vim*, et ibi Seyssel. et Mant. *ff. de iust.& iur.*& probare videtur *tex. in c.significasti il 2.* & ibi notāt Anan.& Butr. *de homic.*

44. Hęc opinio pariter intelligēda est, scilicet, inhoc casu non esse seruatū moderamē tutelæ inculpatę, cum ēt in facto aliqua sit culpa, vnde nō totaliter inculpate, sed culpa leuissima est, & ideo nec iste excessus ex leuissima culpa videtur aliqua pęna puniēdus, iuxta tradita *hic sup.n.42.*; Et ꝓpterea quod inæqualitas tm̄ armorū in defensione, non tollat moderamē inculpatæ tutelæ, tenuerunt Alex. Blanc. Carer. Graff.Masc.& Far. q̃ hoc ait verius *q.125.n.360.*; Et ꝙ ista inæqualitas tm̄ armorū non sit attēdenda in rixa, & dū agitur de defendēdo propriā vitam, notarūt Anan. Anchar. Hostien.Fely.Zaba.& cōiter DD. *in c.significasti il 2.de homic.* Imò si quis aliter offensionē euitare nō posset, sine præiuditio moderaminis inculpatę tutelæ, nō modo cōtra inuadētem cū armis, vel cū lapidibus, sed ēt manu vacua, seu pugno, pōt aggressus se defendere, nec nō vulnerare telo, seu alijs armis, præsertim si aggressus sit vir nobilis, ita Ang.& ad eū Aug.Baiar.Bero.Berta.Bolognin.Clar.Fely. Iodoc.Marf.& Far. *n.161.& 162.*Bal. quē refert,& sequitur Anan. *in c.significasti il 2. de homic.*Sed hanc quoq; DD.opinionē de inæqualitate armorum, intellige iuxta notata supra *in hac q. n.* 42. ꝙ in hoc excessu est quidē aliqua culpa, sed leuissima,& cōsequenter sine culpa punibili, hæc .n. leuissima culpa nullo pacto punitur, vt declarat Bolognin. *consl.36. vers. tertium moderamen,* & notat Farin. *n.360.*

45. Requisitū tandem tertiū, vt dixi, necessariȩ defēsionis, est tēpus, idest, vt fiat defensio incōtinēti; vnde dū fit ex interuallo, non dicitur seruatū moderamē inculpatę tutelæ, sm̄ Cyn.*in l.vt vim*,& ibi Mātua, Ias.Salom.& Seyssel. *ff.de iust.& iur.* Bar. Saly. & communiter DD. *in l. 1.C.vnde vi*, Alber.Ang.Clar.& Farin. alios inducens *q.125.num.338.* Vel la tēpore, quia ex interuallo, vsq. ad numerum 41.

46. Incontinenti autem dicitur facta defensio, ad hoc, vt se defendens nulla pæna teneatur, quando quis in flagranti rixa, & in actu offensionis, aggressorē percutit, Salomon. *in repet.l.vt vim.*qui ait in hoc oēs DD. cōsentire, & ibi Bolognet. & Seyssel. *ff.de iust.& iur.*Cyn. *in l. 1.* vbi Bar. Bal. & Salyc. *C. vnde vi*, Anan.But. Hostien.& Far.*q.125.n.339.* qui *n.342.* testatur de cōi, licet alij contra ab eodē relati *n.341.*

47. At quando quis se defendendo offendit post rixā, sed adhuc durāte dolore, & ira causata ex offensione, & antequā diuertatur ad extraneos actus, licet prouocatus sic offendens, excedat moderamen inculpatæ tutelæ, mitius tamē est puniendus. Secus si prouocatus, offendat post rixā ex interuallo, & postquā cessauerit dolor,& ira, ipseq; ad extraneos diuerterit actus, quia tūc Far.*q.125.n.403.*ridiculū existimaret dicere, quod à pæna ordinaria esset recedendū,& testatur ita practicari, & ita senserunt ēt Bertaz. *consl.434.n.12.13.& 14.*& Iodoc. *in praxi crim.c.76.n.21.* Et aliter dicēdo nimiū homicidis laxarentur habenæ vt notat Far.*n.* 342. Vbi animaduer-

maduertit cū Bertaz. et Plaz. repercutientem post rixā, ira durāte, &c. non excusari à pęna ordinaria, quia fecerit ad necessariam defensionem, nec enim talis est necessaria defensio, secundum cōem DD. sed talis ab ordinaria excusatur pęna, quia repercutit ad alterius prouocationem.

48. Et nota, quod defensio præsumitur facta incontinenti, & non ex interuallo, dum quis ad defensionem offendit, Bolognet. Boss. qui testatur de communi, & Far. n. 345.; quamuis absolute defensio non præsumatur, & qui dicit fecisse ad defensionem teneatur probare, vt dicam *in hac q. n. 59.*

Quando moderamen non fuit seruatum in armorum æqualitate, nec in modo percutiendi.

49. Casus secundus sit; Quando moderamen tutelæ inculpatæ non seruatur circa duo ex propositis, requisitis, nempe quia in rixa non fuit seruata æqualitas armorum, & excessus commissus fuit in modo, grauius repercutiendo, quo casu dicitur excessus moderatæ tutelæ commissus leui culpa, vt declarat Cæpol. *cons.* 41. *n.* 10. Bolognin. *cons.* 37. *ver. leuis vero*, & sequitur Far. *q.* 125. *n.* 411. & huiusmodi excessus, non pœna ordinaria delicti, sed mitiori est puniendus, Cæpol. vbi sup. Bolognin. *cons.* 37. *vers. interdum est leuis*, Ias. & Seyssel. *in l. vt vim ff. de iust. & iur.* Carer. qui ait, quod ita dicunt omnes DD. Caballin. Nouell. & Far. *n.* 409. Licet Baiar. Bal. Bertaz. Clar. & Mars. voluerint talem excessum leui culpa commissum, nullo modo criminaliter puniri, seu corporaliter non puniri, vt alij declarant, relati à Far. *n.* 408. & 409.

Vel quando excessū fuit in modo, in armis, & etiam in tempore, cū n. seq.

50. Casus tertius; Quando in tribus simul prædictis circumstantijs inculpatæ tutelæ moderamen exceditur, id est, in modo percutiendi, in genere armorum, & etiam in tempore; Et hic excessus dicitur commissus lata culpa, secundum Cæpol. Bolognin. & Far. *q.* 125. *n.* 413.; Et excedens in hoc casu non esset puniendus ordinaria, sed mitiori pœna. Bal. Seyssel. *in l. vt vim ff. de iust. & iur.* Aug. ad Ang. Bolognin. Caballin. Cæpol. Nouell. & Far. *n.* 412.

51. Imò quamuis constaret in hoc casu, quod in excessu moderaminis inculpatæ tutelę, dolum interuenisset, non ordinariæ, sed mitiori pœnæ locus esset, Bal. *in l. vt vim*, & & ibi Ias. Dec. Salomon. Seyssel. & de communi testantur, Franc. Curt. & Mant. *ff. de iust. & iur.* Gram. Mars. & dē communi pariter testantur Boss. & Carer. de magis communi vero Legistarum, & Canonistarum testis est Bero. & huic opinioni subscribunt pariter Bolognet. Bolognin. Tiraquel. & Far. alios concordantes referens *q.* 125. *n.* 414. Intellige totam doctrinā propositā in hoc casu 3. iuxta tradita *sup. in hac q. n.* 47.

In dubio excessus culpa, nō dolo præsumitur.

52. Cui addo, quod in dubio excessus præsumitur potius culpa, quā dolo, Saly. quem sequitur Ias. *in l. vt vim*, vbi etiam Seyssel. *ff. de iust. & iur.* Aug. Carer. Mars. & Far. *q.* 125. *n.* 416. qui *n.* 417. tenet, quod quando tempus non permittit deliberandi consilium, numquam dicitur excessum ex proposito, & ex dolo, citans Baiar. Cæpol. Foller. Imol. Bertaz. qui testatur de magis communi, & tenuerunt Butr. & Fely. *in c. significasti il* 2. *de homic.*

53. Addo vlterius; quod similiter in dubio, an sit seruatum moderamen

Et arbitrio Iudicis remittitur qualis, & quantus sit excessus.

ramen inculpatæ, tutelæ, qualisque, & quantus sit excessus huius moderaminis, Iudicis arbitrio remittitur, Bal. Solomon. & Seyssel. *in l. vt vim ff. de iust. & iur*. Bar. *in l. 1*. & ibi Butr. Ang. & alij *C. vnde vi*, Abb. Masc. Cæpol. Menoch. Boer. & Far. concordantes citans *quæst*. 125. *n*. 395. Quod tamen arbitrium non extenditur ad imponendam pœnam ordinariam pro tali excessu, sed mitiorem, Boss. *tit. de homic. n*. 91. vbi testatur de communi, Clar. qui testatur de receptissima ab omnibus sententia, Menoch. Masc. Viu. Boer. Tiraquel. & Far. alios cumulans, inter quos non pauci testantur de communi *num*. 396. Ias. *in l. vt vim*, & ibi Dec. Salomon. qui ait, quod in hoc omnes DD. conueniunt, & Bolognet. *ff. de iust. & iur*. Bar. et Bal. *in l. 1. C. vnde vi*: Imò nec arbitrium extenditur huiusmodi ad infligendam vllo casu pœnam corporalem, sed pecuniariam, seu relegationis, aut pœnam banni, secundum Carer. Cæpol. Gayl. Bolognin. Farin. & alios *q*. 125. *n*. 398. In tantum, vt si quis ab aliquo prouocatus, prouocantem occidat, & si non faciat ad necessariam defensionem, non pœna ordinaria homicidij, sed alia mitiori arbitrio Iudicis sit puniendus, Dec. *in l. vt vim ff. de iust. & iur*. Fely. *in c. dilecti de except*. Marsi. Bertaz. Gram. Gom. Tiraquel. & alij, quos refert, & sequitur Far. *n*. 399. qui *n*. 400. ait, ab ista communiter recepta conclusione non esse in praxi recedendum; Quod intelligendum est in prouocato repercutiente adhuc durante offensionis dolore, & ira, & dum deuentum non est ad extraneos actus, vt declaratum, probatumq; est *sup. in hac q. n*. 47. aliàs enim si repercussio fiat ex interuallo, & postquam ad extraneos actus fuerit deuētum, pœnæ ordinariæ locus erit, vt probatum est in citato *n*. 47. & tenent Baiar. ad Clar. *q*. 60. *n*. 65. & Boss. *tit. de inquisit. n*. 117.

54. Addo ad hanc rem vltimo, quod Clericus excedens moderamen inculpatæ tutelæ in se defendendo, excommunicationem, & irregularitatem non incurrit, nisi dolo, & ex proposito excedat, secundum glos. *in c. significasti il 2. ver. moderamine, de homic*.; Secus, dum excedit ex proposito, vt notat *ibidem* Butr. Offendens verò Clericum ad propriam defensionem cum moderamine inculpatæ tutelæ, sicut certum est excommunicationem non incurrere, sic dum exceditur, an incurratur excommunicatio, & irregularitas, est aliqua controuersia inter DD. quid dicendum sit, de qua agit Far. *q*. 125. *n*. 418.

Quid in Ecclesiastico, moderamen excedente.

Vel offens. so cū moderamine aut fine.

55. Sublimitatur 4. limitatio 1. vt occidens ad sui defensionem, non puniatur, quando aliter honesto modo non poterat se defendere, quam occidendo insultantem, aliàs enim puniretur occidens, Bar. Bal. Alber. & Ias. *in l. vt vim ff. de iust. & iur*. Abb. Butr. Baiar. Mascar. Menoch. & Far. plurimos ad saturitatem inducens *q*. 125. *num*. 370. *vsq*. 374. Hostien. Fely. Zabar. & alij *in c. significasti il 2. de homic*. Et idem multo magis est dicendum in insultato, qui insultantem fugientem occidit, qui non seruat moderamen, secundum Alber. Bolognin. Dec. & Salomon. *in d. l. vt vim*, Bar. Castren. Abb.

Occidens ad sui defensionē, dū aliter poterat se defendere puniatur.

Abb. Ang. Mascar. & Far. cum alijs *n.385. & seq.*

Insultatus nō tenetur aufugere, sed ad defensā potest occidere.

56. Nota 1. in proposito huius sublimitationis, insultatum non teneri aufugere, & ad defensam posse etiam occidere, siue ipse sit miles, & nobilis, siue sit rusticus, & ignobilis, tenuerunt Bal. Bolognin. Decian. Ias. & Mantua *in d.l. vt vim ff. de iust. & iur.* Clar. Iacob. Ayrer. qui de veriori, magis communi, & in foro magis practicata opinione testatur, Mascar. qui dicit hoc omnium sententia receptum esse, Abb. Ang. & Far. plures concordantes citans *q. 125. num. 126.*: Qui *n. 128.* ait hoc magis commune, & practicatum esse: licet alij contra teneant in vili, cui non sit verecundia aufugere, relati à Far. *n. 127.*

Quid in Ecclesiastico.

57. Nota 2. quod si Clericus fugiendo posset se saluare, si nolit fugere, occidendo aggressorem, non excusetur ab excessu, & sit irregularis gl. *in c. suscepimus*, vbi Host. Marian. Soc. Fely. Anan. qui testatur de communi, *de homic.* Abb. *in c. significasti il 2.* & ibi Ancharan. Bellamer. & Zabar. *de homic.* Couar. qui de communi, Plaz. qui de magis communi, Mascar. & Far. cum alijs *num. 129. q. 125.*

Vel in laico in foro poli.

58. Nota 3. ad idem; Quod nec etiam laicus excusatur in hoc casu Sublimitationis 4. in foro conscientiæ, & de iure Canonico, secundum Anan. Butr. Dec. Imol. Mascar. & alios relatos à Farin. *q. 125. n. 134.*; Quod debet intelligi de eo laico, cui non sit verecundia aufugere, secus autem videtur dicendum in eo, cui aufugere verecundia sit, ita Ancharan. Imol. Zabar. et alij Canonistæ *in Clemen. 1. de homic.*; Et faciunt diffuse probata à Far. *num. 127.* Nec non illa doctrina, nempe licere viro honesto occidere inuasorem, qui alapam nititur ei impingere, si aliter hanc ingnominiam vitare nequeat, vt tenent Less. Lopez. Sot. Syl. uest. Nauar. et Dian. *p. 3. tr. 5. resol. 90.*

Dicens occidisse ad defensionē, tenetur hoc probare.

59. Sublimitatur 5. limitatio 1. vt defensio non præsumatur, et ideo, qui dicit occidisse ad defensionem, debeat hoc probare Bal. *in l. 1. §. cum arietes ff. si quadrup. pauper. fecis. dic.* et ibi Florian. glo. *in Clement. 1.* vbi Anchar. Imol. et Vitalin. *de homic.* Ang. Alciat. Aret. Mascar. et Far. *q. 125. n. 419.*: Et vlterius probandum erit, quod defensio necessaria fuerit, secundum Bolognet. Blanc. et quosdam alios, quos refert, sed non sequitur Farin. *n. 429.*; Qui *n. 428.* tenet oppositum, nempe quod probata defensione censeatur probata defensionis necessitas, ex Ang. Carer. Mascar. qui alijs relatis testatur de communi, Clar. qui pariter de communi, à qua putat in praxi non recedendum, et huic opinioni 2. subscribunt Dec. qui similiter de communi, Ias. Mantua, et alij *in l. vt vim ff. de iust. & iur.*

Vnde in confessione qualificata reijcitur qualitas.

60. Et consequenter ad doctrinam sublimitationis in praxi, confitens occidisse ad sui defensionem acceptatur à fisco confessio talis, reiecta qualitate defensionis, qua non probata, confitens condemnatur, Bar. Blanc. Cæpol. Gom. Bolognet. qui ait, quod hæc est communis vera opinio, per omnes approbata, et Far. *q. 125. n. 420.* Ias. Seyssel. qui testantur de communi; Fran.

Curt.

Curt. et Mantua *in l. vt vim ff. de iust. & iur.* Bene verum est quod d. defensio probatur præsumptionibus, et coniecturis, et ad probandum admittuntur etiam testes inhabiles, vt domestici, et consanguinei, et deponentes per verbum credo, Dec. *in l. vt vim*, et ibi Ias. Mantua. Seyssel. qui ait, quod est hæc communis opinio, quam sequitur totus mundus *ff. de iust. & iur.* Ang. Bal. Aret. Masc. et Far. alios inducens *n. 423.* Sicut similiter, quod quis fuerit aggressor coniecturis probatur, Alber. Boer. Carer. Menoch. Vulpell. et Farin. *n. 436.* Vt e.g. probatur, quod ille fuerit aggressor, qui probatur, quod sit magis rixosus, animosus, ferox, iunior, seu qui aliquando minatus est contra aduersarium, vel qui fuerat prius offensus; Et econtra præsumitur insultatus, qui probauit, se exclamasse, conquæstum fuisse, auxilium inuocasse, de quibus late Far. *à num. 442. vsq. 483. q. 125.*

Defensio probatur coniecturis.

Nec non quod quis fuerit aggressor.

61. Quis autem dicatur prouocator? Dic quod ille, qui primò rixam incepit, seu primo arma sumpsit, vel euaginauit, seu percussit, siue ille, qui ad iram prouocauit verbis iniuriosis, seu superbis, aut minatorijs, siue diffamatorijs, aut mentita iniuria, vt diffusè probat Far. *q. 125. à n. 503. vsq. 526.*

Prouocator quis dicatur.

62. Occasione huius sublimitationis 5. moueo dubium, quod frequenter in rixis accidere solet; Nēpe, dum ex duobus rixantibus nescitur, quis nam fuerit aggressor, an in hoc casu alter tantum, vel ambo, vel neuter sint puniendi, et quomodo? Et quod ambo sint puniendi suffragatur eadem sublimitatio, in qua habetur, quod defensio non præsumitur, et ideo, qui dicit, se fuisse aggressum, et ad defensionem rixasse debet probare, vt demostratum est *in hac q. n. 59. & seq.*: Et ideo DD. teste Bal. dixerunt, ambo puniendos, ita etiam tenuerunt Vulpel. alios inducens Boer. Hercul. Menoch. et Rimin. relati à Far. *q. 125. n. 486.*

Dum est dubium quis inter duos rixātes fuerit aggressor, an, & quis sit puniēdus.

Quod ambo.

63. Econtra verò, quod in hoc casu neuter sit puniendus, voluit glo. *in l. 1. §. cum arietes ff. si quadrup. pauper. fecis. dic. per legem scientiam §. si cum stramenta, in vltimis verbis ff. ad l. Aquil.* Alciat. Aluarot. Carer. Clar. Honded. et alij citati à Far. *q. 125. n. 484.* qui in sequentibus distinguit plures casus; Et ego eius sequens vestigia distinguendo, dubium propositum resoluendum censeo.

Quod neuter.

64. Aut enim in proposito casu nemo ex rixantibus fuit vulneratus, et (præsertim secuta pace) nullus est puniendus, aut leuiter; et hanc esse veritatem, semperq; se ita vidisse practicari, ait Far. *n. 488. q. 125.* Qui *n. 489. & seq.* tenet ad nullam similiter pœnam deueniendum esse, dum ambo rixantes mortui reperiuntur.

Distinguitur.

Aut nemo fuit vulneratus.

Vel ambo mortui.

65. Aut Ambo rixantes vulnerati remanserunt, et in hoc casu in varias opiniones DD. abierunt; Nam Bolognin. Blanc. Cæpol. Carer. et alij dicunt, quod magis vulneratus, est puniendus, quia aggressor præsumitur: At Vulpel. Zabar. et alij DD. tenent, magis vulneratum præsumi insultatum, et consequenter non hunc, sed alterum esse puniendum; Mascar. autem remittit, et merito, hoc arbitrio Iudicis, et hos omnes refert Far. *q. 125. n. 439. & seq.*

Vel ambo vulnerati, inæqualiter.

Vel æqualiter. & *seq.* Si vero ambo fere æque vulnerati reperiantur, neutrum esse puniendum, tenuit glo. *in d.* §. *cũ arietes, & ibi* Bar. & Fulgos. & sequitur Alciat. quem refert Far. *n.* 494. Qui *n.* 493. inducit Bal. Menoch. & quam plures alios tenentes econtra ambo puniendos esse, inter quos Vulpel. testatur de veriori, & receptiori sententia.

Aut vnus tantũ vulneratus. 66. Aut vnus tantum in d. rixa fuit vulneratus, & hunc præsumi aggressorem tenuerunt Boer Carer. & Vulpel.: Et ad oppositum Hercul. & alij remissiuè citati à Far. *q.* 125. *n.* 498. tenuerunt, in præsenti casu, præsumptionem esse contra vulnerantem, quod fuerit aggressor, & hoc, secundum Farin. *ibidem* est verius.

Vel vnus tantũ mortuus est. 67. Aut vnus in d. rixa tantum mortuus repertus est; Et qui viuus remansit, insultatus præsumitur, & est absoluendus, secundum Honded. qui ait hanc humaniorem esse opinionem, & pro ea adesse plures, & maioris auctoritatis DD. & pro hac faciunt inducta à Far. *q.* 125. *n.* 495. Sed hic punctus controuersus est, & propterea Baiar. Boss. & Gom. qui testatur de veriori, nec non plures alij citati à Far. *n.* 496. tenent viuum præsumi aggressorem, & condemnandum.

Dolosus punitur. 68. Prædicta procedunt in dubio; At dum constat de dolo, dolosus proculdubio est puniendus; Et si constaret, quod vterq; rixans esset in dolo; Puta, quia vnus alterum aggressus esset, & alter alterum, vt dum inimici se videntes vnus vadit versus alterum, & econtra, secuta rixa, & vulnera, vterq; est puniendus, Bal. quem refert, & sequitur Anan. *in c. significasti il* 2. *de homic.* Bellam. & Far. *q.* 125. *n.* 499.

69. Aut tandem in propositis casibus agitur de tortura inferenda, & dum ex duobus rixantibus nescitur, quis fuerit aggressor, licet in hoc sint variæ opiniones DD. veriorem credit Far. *q.* 125. *n.* 502. illam: Iudicem in proposito non posse deuenire ad torturam contra aliquem ex duobus ad sciendum, an fuerit aggressor, nisi contra eum extent aggressionis inditia: Quibus datis si tortus perstiterit, erit absoluendus, si vero fassus fuerit in pœnam ordinariam erit condemnandus; & *ibidem* testatur Far. de obseruantia, & quod hoc vltimum difficultatem non habet. In dubio an rixantes possint torqueri.

70. Limitatur 2. principaliter Regula 1. in qua dicitur, quod homicidium morte naturali puniatur, vt procedat in homicidio doloso, non autem in culposo, seu casuali. Declaro terminos, & postea probabo limitationem. Homicidium dolosum dicitur, quod committitur ex voluntate, & animo occidendi, secundum Clar. *in* §. *homicidium vers. dolosum verò,* Carer. Plaz. & Far. *q.* 126. *n.* 2. Culposum dicitur homicidium, quod committitur sine animo, & voluntate occidendi *l.* 1. §. *Diuus ff. ad l. Cornel. de sicarijs,* vbi glo. & Alber. *l.* 1. *& ibi* Bal. & Odofred. *C. eodem,* Boss. Clar. & Far. *n.* 4. Homicidium autem casuale dicitur illud, in quo, nec dolus, nec culpa interuenit, Bar. & Alber. *in l. respiciendum* §. *delinquunt,* Clar. Socin. & Far. *n.* 5. Exemplum de homicidio culposo fit in eo, qui putando arborem ra- Homicidium dolosũ morte naturali punitur secus in culposo, seu casuali, & declarantur termini isti.

mum deijciens, non præclamans prætereuntem occidit *l. in l. Cornel. ff. ad l. Cornel. de ficar. & ibi* glo. *& l. si putator ff. ad l. Aquil.* vbi glo. Bal. Florian. & Odofr. & notat Far. *n.* 21. Exemplum vero in homicidio casuali est in eo, qui equo currens, non valens illum retinere, equus incidens in transeuntem, illum in terram prosternit, & occidit, *c. significasti il* 1. vbi glo. & communiter omnes Canonistæ, hoc procedere declarant, quando equitans non est in aliqua culpa, *de homic.* Bal. Cæpol. Farin. & alij *num.* 25. Alia exempla homicidij culposi, & casualis habes apud Farin. *à num.* 17. *vsque ad* 41.

Pœna homicidij culposi.

71. His stantibus dico; homicidium culposum non ordinaria pœna mortis naturalis, sed extraordinaria, & mitiori arbitrio Iudicis iuxta facti, & personarum qualitatem esse puniendum, Alber. *in l.* 1. *§. Diuus, & ibi* Ang. & Marf. *ff. ad l. Cornel. de sicar.* Bar. Clar. Menoch. & Farin. qui ait, hoc ab omnibus receptum esse, & alios inducit *quæst.* 126. *num.* 42.; Et hæc pœna extraordinaria erit pecuniaria, aut ad summum relegationis, seu exilij, Far. *n.* 46. Cæpol. Clar. Maran. & idem Farin. *q.* 87. *n.* 73.: Et hoc quamuis culpa fuerit lata, nam in hoc casu pœna mortis naturalis non est imponenda, quia vbi agitur de pœna corporali, culpa lata non æquiparatur dolo, *l. lege Cornelia*, & ibi glo. Alber. Ang. Bar. & Marf. *ff. ad l. Cornel.* Menoch. & Farin. alios inducens *q.* 126. *num.* 50. At homicidium casu commissum nulla pœna punitur glo. *in l.* 1. *§. Diuus*, vbi concordantia iura allegat *ff. ad l. Cornel. de sicar.* Abb. *in c. exhibita*, & ibi Felyn. & alij Canonistæ *de homic.* Bar. Ang. Alber. & Far. *n.* 56.

Casuale non punitur.

72. Limitatur 3. Regula 1.; Vt de iure Canonico Clericus pro homicidio non puniatur morte naturali, sed detrudatur *in perpetuum*, vel ad tempus in Monasterium, vel in carcerem, iuxta declarationem, quam inuenies apud Far. *q.* 119. *n.* 48. *vsq. n.* 55.; Et dicam hic *inf. n.* 75. *in princ.*

Clericus de iure Canonico pro homicidio, qua pęna puniatur.

73. Quid autem statuatur *in nostro Modo procedendi* in proposito, vide *in cap.* 1. *in tit. pro grauiss. vers. & si secutum.*

Quid apud nos.

74. In laico autem homicida, quid de iure Canonico seruandum sit, vide Far. *quæst.* 119. *num.* 57. Et nota quod Concil. Trident. *sess.* 14. *c.* 7. *de reform.* sanciuit, vt is, qui homicidium voluntarium commisit, nullo tempore ad Sacros Ordines sit promouendus, nec illi beneficium Ecclesiasticum conferri possit. Et præterea, de iure Canonico, homicida etiam occultus, est irregularis, & neque post peractam pęnitentiam administrare potest glo. *in c. fin. de temp. Ordina.* glo. *in c. sicut dignum il* 1. *§. Clericos*, & ibi præsertim Abbas *de homic.* Marian. Soc. Far. & alij ab eo relati *n.* 56.

Si verò homicida sit laicus.

75. Ampliatur Limitatio 3. Vt non modo procedat in simplici homicidio, pro quo omnes concludunt Clericum non esse puniendum morte naturali, nec curiæ seculari tradendum, nisi fuerit incorrigibilis, teste Far. *q.* 8. *n.* 80. citans præsertim Ang. Diaz, Rolan. & Socin.: Sed etiam idem dicendum sit in homicidio

Clericus non incorrigibilis, nec pro homicidio qualificato morte naturali punitur.

dio

dio qualificato, puta Sacerdotis, traditorio, per insidias, patricidio, & similibus enormissimis delictis; vt in combustione Ecclesiæ, pro quibus Clericus morte naturali non punitur, & consequenter, nec curiæ seculari tradendus est, nisi sit incorrigibilis, ita Bonacos. Couar. Diaz. Foller. Villalob. Albert. & hos referens Far. *n.*81. ait, horum opinionem iuri magis consentaneam videri, & pro ea inducitur *tex. in c. Clerici de excess. Prælat. in c. felicis de pœnis in 6. & in c. cum ab homine de iudic.* vbi huic sententiæ subscribit, & dicit communem Aret. & de magis communi testis est Placha *in epit. delict. lib. 1. cap. 22. n. 43.*

Nec pro alijs enormissimis.

76. Limitatur 1. hæc Ampliatio in Clerico veneno interimente in Eucharistiæ Sacramento, qui non expectata eius incorrigibilitate, curiæ seculari tradendus est, ex Papæ declaratione, testibus Diaz. Decian. & Far. *q.*122. *n.* 8. Licet dum Clericus alio modo aliquem veneno occidit, non sit tradendus curiæ seculari, sed plusquam homicida ordinarius sit puniendus, grauiori detrusione, & longiori carcere, Diaz. Montel. & Far. *n.*7.

Quid si veneno in Sanctissimo, vel aliàs occidat.

77. Limitatur secundò Ampliatio in Clerico assassino, qui (non expectata eius incorrigibilitate) potest à Iudice Ecclesiastico tradi curiæ seculari, secundum magis communem DD. de qua testantur Boss. *tit. de foro compet. n.*42. & Clar. *q.*36. *vers. quæro etiam, & est textus in c. 1. de homic. in 6.*: Et hoc habet locum in Clericis etiam Religiosis, in Prælatis, in Episcopis, & Archiepiscopis, qui pro hoc crimine curiæ seculari sunt tradendi, secundum Clar. Decian. Curt. sen. qui testatur de communi, & Far. *q.*123. *& est textus in c. pro humani §. sacri*, & ibi glo. Archid. & Hostien. *de homic. in 6.*

Vel sit assassinus.

78. Sed nota, quod Clericus non potest à Iudice seculari, vt assassinus puniri nisi prius ab Ecclesiastico, vt assassinus fuerit declaratus, & condemnatus, vel nisi aliter ipsum assassinum esse constiterit, vt ex facti notorietate, vel ex eius confessione, ex quibus nedum Ecclesiasticus, sed etiam Iudex secularis poterit illum assassinum declarare, & postea condemnare, secus nulla interueniente declaratione, vt solide probat Far. *q.*8. *n.*85. *&* 86. vbi testatur de vera, & communi, in consulendo, & iudicando, sequenda opinione.

Qui, quomodo à Iudice laico possit puniri.

79. Videtur aliquibus iterum Ampliationem limitari posse in tribus enormissimis criminibus in iure Canonico expressis, nempe hæresi, falso commisso in literis Apostolicis, & conspiratione in Episcopum, *c. abolendum de hæret. c. super eo, & c. accusatus de hæret. in 6. c. cum non ab homine de iudic. c. ad falsariorum de crim. falsi*, & notant Couar. & Clar. *q.*36. *vers. scias etiam*, Ang. Boss. & Far. alios inducens *q.*8. *n.*75.

Quid in hæresi, in falso in literis Apostolicis, & in conspiratione in Episcopũ, cũ n. seq.

80. Sed aduerte, quod pro hæresi Clericus non traditur curiæ seculari, nisi fuerit relapsus, vt loquuntur citata iura, secus si non relapsus, & velit se corrigere, quia in carcerem ad pœnitentiam agendam esset detrudendus *c. penul. de hæret.* Boss. *tit. de foro compet. n.*137. Soc. & Far. *quæst.*8. *n.*76. Similiter nota, quod quamuis de iure, Clericus de crimine falsi conuictus, sit statim de-

deponendus, & curiæ seculari tradendus *d.c. ad falsariorum*, regulariter tamen hoc non seruatur, testibus Anan. & Clar. *q. 36. vers. videmus etiam*, & sequitur Far. *n.77*. Pariter nota, quod Clericus propter d. conspirationem, non est tradendus curiæ seculari, nisi sit incorrigibilis secundum Clar. *q. 36. vers. hinc infertur*, vbi testatur de communi, et alios id attestantes adducit, et tenuit glo. *in c. cum ab homine de iudic.* quę tāquā mitior, teste Soc. cōmuniter est recepta, et sequitur Far. *n.78*.

In qualificato homicidio, & in aliis grauissimis non expectatur incorrigibilitas quidam aiunt.

81. Non est hic reticendum, grauissimos DD. tenere, quod Clericus in qualificatis homicidijs, alijsq; grauissimis delictis, non expectata incorrigibilitate, curię seculari, sit tradendus, ita Albert. qui alios allegat, Abb. Anchar. Fely. et Guigliel. de Benedic. qui testatur de magis communi, et hæc opinio testibus Far. et alijs ab eo relatis *q. 8. n. 81*. sæpius seruata fuit. Et idcirco Iudicis prudentis Ecclesiastici arbitrio totum hoc Far. remitteret, qui curiæ seculari Clericum non tradet, nisi dum crimen inspectis loci, temporis, et personarum qualitatibus, iudicauerit adeo perniciosum Reipublicæ Christianæ, vt necesse sit ob scandali timorem ad hoc deuenire, et subscribunt Clar. Couar. Foller. et Placa locis citatis à Farin. vbi sup. sed distinguentes. Et in dubio Clericum non incorrigibilem Iudex non arbitrabitur tradendum curiæ seculari Didac. et Clar. *q.36. vers. pariter etiam*, et sequitur Far. *d.n.81. in fine*.

Alij remittunt Iudicis arbitrio.

Animus occidendi in homicidio præsumitur.

82. Regula 2. sit. Animus occidendi (et sic dolus, iuxta tradita *hic num.70.*) homicidio secuto, in dubio præsumitur, Bar. Bal. Alber. Cyn. et alij *in l. 1. C. ad l. Cornel. de sicar.* Boss. Chart. qui testatur de magis communi, Carer. et Farin. concordantes inducens *q. 126. n. 103.*; Licet alij contra relati *n.104*. Et ex d. pręsumptione iuris concurrēte aliquali exteriore præsumptione, vt inimicitia, qualitas armorum ad occidendum aptorum, etc. potest imponi pœna mortis, Carer. Lauren. ab Occa, Vulpel. et Far. *q. 126. n. 113*. Licet alij contra sentiant, relati *n.112*.

83. Ampliatur 1. Regula 2. vt animus occidendi probetur exterioribus signis, et coniecturis, glo. *in l. 1.* et ibi Alber. Ang. Bellaper. Cyn. et Salyc. *C. de sicar.* Carer. Marf. Masc. Menoch. et Farin. cum alijs *q. 126. n. 93*. Quæ autem coniecturæ sint sufficientes in proposito, remittitur Iudicis arbitrio, secūdum Bertaz. Bursat. Carer. et Farin. *n.95*.; Vna tamen coniectura non sufficeret, sed plures requiruntur, vt tenent Cępol. et Far. *num.97*. Et hæ coniecturæ, in genere suo, debent esse plene probatæ, ita Cason. et Far. *n.98*.

Et coniecturis probatur.

84. Ampliatur 2. Regula 2. vt adeo præsumatur animus occidendi homicidio sequuto, quod inquisito hoc neganti cum iuramento, nō creditur, ita Alber. *in l. 1. §. Dinus ff. ad l. Corn. de sicar.* Masc. qui alios refert, et testatur de cōmuni, Marf. et Bėluis. quos sequitur Far. *q. 126. n.109*. Intellige, dum non concurrit aliqua præsumptio pro iuramēto, hac enim concurrente, animus non occidendi iuramento probatur Bertaz. *cons. 85. n.23. lib.1.* Bursat. *cons. 271. n.16.* Carer. Mascar. et Far. *num. 111.*

Animus non occidendi an Rei probetur iuramento

85. Ampliatur 3. Regula 2. vt animus

mus

Occidendi animus ex qualitate armorum præsumitur, & exemplificatur.

mus occidendi præsumatur ex qualitate armorum, dum quis vulnerauit cum armis, ex quibus verisimiliter, & vt plurimum percussus mori solet, *l.* 1. §. *Diuus* vbi Alber. Ang. Fulgos. & Marsil. *ff. ad l. Corn. de sicar.* Boss. Mascar. & Farin. concordãtes inducẽs *q.* 126. *n.* 117.; Vt e.g. cum lancea, seu vt vulgo dicitur arme in hasta, Bart. *in d.* §. *Diuus*, Masc. & Far. *q.* 126. *n.* 121.; Cũ ense, seu pugione, vel similibus armis, *vt est textus in d.* §. *Diuus, & ibi* Bar. Boss. Mascard. Menoch. & Farin. alios etiam inducens *n.* 122.; Cum sagitta, & multo magis cum archibusio Ang. Bald. & alij relati à Menoch. *de præsumpt. lib.* 5. *præsumpt.* 40. *n.* 7. & tenet Farin. *n.* 125.; cum securi, Vulpel. & Farin. *n.* 127. licet Bald. ab eo relatus, dicat, quod ex vulnere cum securi in brachio, animus occidendi non præsumatur.

Ex qualitate, & iteratione vulnerum.

86. Ampliatur 4. Regula 2. Vt animus occidendi præsumatur ex qualitate vulneris, nempe ex magnitudine, & lethalitate *c. si dignum de homic.* Alber. *in d.* §. *Diuus*, Bart. *in l.* 1. *C. ad l. Corn. de sicar.* Bertaz. Blanch. & Farin. *q.* 126. *n.* 189. Sicut etiam ex iteratione plurium vulnerum, & percussionum, Boss. *tit. de homic. post n.* 37. Bursat. Carer. Marsil. & Farin. *n.* 186.

Ex parte periculosa vulnerata.

87. Ampliatur 5. Regula 2. vt animus occidendi præsumatur ex vulnere illato in parte corporis periculosa *c. sicut dignum*, & ibi Io. Andr. *de homic.* Bart. & Marsil. *in l.* 1. §. *Diuus ff. ad l. Corn. de sicar.* Boss. Mascard. Menoch. & Farin. concordantes citans *q.* 126. *n.* 193. Puta ex percussione, & vulnere in capite, Bart. & Marsil. *in d.* §. *Diuus* Felyn. Menoch. & Farin. *n.* 196. *& est tex. in c. sicut dignum*, & ibi Anchar. & Butr. *de homic.* secus si in facie, nisi in frõte, Fely. *in c. significasti il* 2. *de homic.* Boss. Carer. Cepol. Masc. & Far. *n.* 198.

88. Ampliatur 6. Regula 2. Vt animus occidendi præsumatur ex qualitate personę vulnerantis rixosæ, insidiosæ, malæ vitæ, aliàs homicidæ, Cæpol. Gandin. Mascard. Marsil. & alij, quos sequitur Farin. *q.* 126. *n.* 161. Item si pręcesserit inimicita, Bart. *in l.* 1. *C. ad l. Corn. de sicar.* Clar. *in* §. *homicidium vers. ex proposito*, Bertaz. Menoch. & Farin. *n.* 177. Intellige de inimicitia capitali, Bertaz. Bursat. Mascar. & Far. *n.* 179. — Ex qualitate malæ personæ vulnerãtis.

89. Ampliatur 7. Regula 2. Vt occidendi animus præsumatur, ex verbis ante rixam, in rixa, & post rixam prolatis, vt si occisor dixerit in rixa occide, occide, Boss. Carer. Cæpol. & Farin. *q.* 126. *n.* 158.; Vel si occisor, ante rixã dixerat, se velle occidere talem, secundum præcitatos DD.; Imò ex minis, seu iactationibus, non solum animus occidendi, verum etiam præmeditatus, & deliberatus præsumatur; Vt si ante homicidiũ dixerit occisor, se velle talem occidere, secundum Cason. & Clar.; Et hoc quamuis minans non esset solitus minas exequi, Mascar. Menoch. & Farin. testans de communi *n.* 204. Item probatur animus occidendi ex verbis confessionis extraiudicialis talis animi, Foller. Carer. Mascar. & Menoch. & tanto magis si confessio esset iudicialis, quæ dubio procul, talem animum probaret, Afflic. Baiar. — Ex verbis ãte, post, vel in rixa. — Animus deliberatus ex minis præsumitur.

Carer.

Carer. Gram. & Far. *n.* 159. *&* 160.

90. Ampliatur 8. Regula 2. Vt non modo occidendi animus, verũ etiam deliberatus, & præmeditatus præsumatur ratione loci homicidij commissi, vt in Ecclesia, Alber. & Boss. *in tit. de homic. n.* 63. Bertaz. Marsil. & Farin. *q.* 126. *n.* 164. dum non probatur aliqua præcedens rixa secundum Bertaz. Menoch. & Farin. *ibid.*

Quid ratione loci commissi homicidij, vt Ecclesiæ.

91. Ampliatur 9. Regula 2. Vt animus occidendi, etiam deliberatus, & præmeditatus præsumatur ex qualitate temporis commissi homicidij, puta, de nocte, Boss. *tit. de homic. n.* 63. Alber. Cason. Mascard. Hercul. Menoch. qui ait, quod valida est hæc præsumptio, dum non constat de aliqua rixa, & Farin. *n.* 169.

Vel temporis, vt si de nocte.

92. Ampliatur 10. Regula 2. Vt animus occidendi deliberatus, & præmeditatus præsumatur, quando homicida ante homicidium fuit visus incedere armatus: dum non esset solitus arma illa portare, Iodoc. & Cason. & multo magis, si ante homicidium euaginata arma deferebat, idem Iodoc. Cason. Mascard. Menoch. & eo magis, si venenata arma, & prohibita deferebat, Ayrer. & Farin. hos omnes referens, & illis subscribens *q.* 126. *n.* 202. Item præsumitur deliberatus, & præmeditatus occidendi animus, si fuit assistentia amicorũ coadunatorum ante delictum Cason. Menoch. & Vulpel. dunmodo talis assistẽtia fuerit animo se immiscendi in homicidio, si oporteret, vt ex Cason. notat Farin. *nu.* 201. & eo amplius, si prædicti eundem associantes erant armati, cum eis ambulabat, & plures fuerunt ad occidendum, Cason. Bertaz. Menoch. Mascar. et Farin. *n.* 199.

Aut quia homicida antea incessit armatus.

Vel euaginata arma deferebat.

Et arma venenata, & prohibita.

Cum assistentia amicorum.

Armatorum.

93. Ampliatur 11. Regula 2. Vt animus deliberatus, et præmeditatus occidendi præsumatur ex præcedenti consilio, et tractatu, Alber. et Bo*s*s. *tit. de homic. n.* 63. Clar. *§. homicidium vers. ex proposito* Cason. Menoch. et Farin. *qu.* 126. *n.* 170.; Sicut etiam idem dicendum est in eo, qui posuit se in insidijs ad occidendum, seu proditorie occidit, Cason. Masc. Menoch. et Far. *n.* 171. et 172.; Idem dicendum est, dũ præcessit preparatio pecuniarum equorum, et armorũ, vt ea acuendo; seu ex trasportatione, vel alienatione bonorum ante homicidium, Cason. et Far. *n.* 173. *vsque* 175.

Quid si præcessit tractatus.

Insidiæ, seu interuenerit proditio.

Preparatio pecuniarum, equorũ, armorũ, &c.

94. Limitatur 1. Regula 2. Vt licet animus occidendi, homicidio secuto, in dubio præsumatur, non tamen est præsumendum, quod fuerit ex proposito, deliberatè et præmeditatè nisi probetur, Bo*s*s. *tit. de homic. n.* 64. Baiar. Bertaz. Carer. Cason. & Far. *q.* 126. *n.* 106. saltẽ coniecturis, et signis, Clar. *§. homicidiũ, vers. ex proposito* Bertaz. Cason. et Farin. *n.* 96.; Et præcedentibus inditijs sufficientibus, non tamen certis, quod homicidium fuerit deliberatum, Iudex homicidam torquere potest, Bursat. Carer. et Baiar. ad Clar. §. *homicidium n.* 16. et subscribit Farin. *n.* 114.

Præmeditatio non præsumitur.

95. Limitatur 2. Regula 2. vt secuto homicidio, animus occidendi non præsumatur ex qualitate armorum, vt si quis occiderit cum armis regulariter, et verisimiliter

Nec animus occidendi, ex ineptitudine armorum.

ad oc-

ad occidendum non aptis, *l. 1. §. Diuus ff ad l. Corn. de sicar.* vbi Alber. Ang. Fulgos. & Marsil. ita pariter senserunt Boss. Mascard. Menoch. Farin. & alij *q. 173. nu. 117.* puta si homicida percusserit cũ paruo gladio ad incidendum panem apto, Boss. *in tit. de homicidio n. 37.* Alciat. Aret. & Menoch. *de præsumpt. lib. 5. præsumptione 40. n. 8.* Blanc. & Far. *n. 123. & seq.*; Idem dicendum esset, dum homicida percussit cum ense non punctim, nec cæsim, sed vt vulgo dicitur, di piato, Bar. *in l. 1. §. Diuus, & ibi* Marsil. *ff. ad l. Corn. de sicar.* Bertaz. Dec. & Farin. alios etiam inducens *n. 191.* Idem dic, si cum lapide, secundum Foller. *in pract. crim. in verb.; pœnis debitis feriantur.* Baiar. Blanc. Carer. Menoc. & Farin. qui testatur de magis communi *q. 126. n. 137. & seq.*; Et hoc nisi aliàs de animo occidendi constaret; Puta cum ex proposito quis lapidem manu tenens pluries percussit in capite, vel dum proiecit in capite lapidem magnum, Abb. *in c. exhibita, & ibi* Felyn. *de homic.* Boss. *in tit. de homic. n. 39.*; Vulpel. & Far. *q. 126. nu. 141.* Quod multo magis procedit in percutiente pugno, seu manu vacua, qui non præsumitur animum occidendi habere, Clar. *§. homicidium vers. dicitur etiam culposum*, Dec. Gomez. Mascard. Menoch. & Farin. alios inducens *quæst. 126. num. 145. 149. & seq.*; seu etiam calce, *l. eum C. ad l. Corn. de sicar.* vbi glos. Alber. Bald. & Odofred. & tenent Mascar. Menoch. Marsil. & Farin. *quæst. 126. num. 143.*; Et similiter ex præcedente amicitia animus occidendi non præsumitur, Alber. *in d. §. Diuus*, vbi Ang. et Marsil. Boss. *in tit. de homic.* Mascar. Baiar. & Farin. plures alios inducens *num. 182. & 183.*

Vel ex modo percutiendi. *Vel si lapide percusserit.* *Seu pugno.* *Aut calce.* *Vel dum præcessit amicitia.*

Ante quã ad Regulam 3. formãdam deueniã, præmitto; Vulnus dici mortale, ex quo, secundum regulas medicinæ, vulneratus non potest euadere sine magna difficultate; Non mortale vero, quod de leui curari potest, & sine difficultate potest vulneratus mortem euadere, vt declarant Bald. Baiar. Dec. Farin. & alij apud eum *q. 127. n. 2. & 3.*

Mortale, vel non mortale vulnus, quod dicatur.

96. Regula 3. sit. Vulneratus mortaliter, si moriatur, præsumitur ex vulnere decessisse, & vulnerans de occiso tenetur, Clar. *§. homicidium, vers. quandoque etiam*, qui testatur, ita vbique communiter tenere DD. Boer. *decis. 323. num. 4.* vbi pluribus relatis concordantibus testatur etiam de communi, Bart. Marsil. Far. & alij *qu. 127. n. 10.*

Vulneratus mortaliter si moriatur, ex vulnere præsumitur obijsse & de occiso vulnerans tenetur.

97. Ampliatur 1. Regula 3. Vt procedat, quamuis mors sequatur ex interuallo, Marian. Socin. *in cap. Presbyterum*, & ibi Felyn. *de homic.* Afflic. Anan. Boer. Carer. & Far. alios inducens *num. 11.* Et hoc est verum, quamuis medicus non fuerit adhibitus, vel imperitus, vel etiam si probaretur, aliquam culpam, seu negligentiam medici, vel vulnerati interfuisse; Blanc. quem sequitur Clar. & ad eum Baiar. *in §. homicidium vers. quandoq;* Ang. & ad eum Aug. Afflic. Carer. & Far. alios inducens *n. 12.*

Quamuis mors ex interuallo sequatur.

98. Ampliatur 2. Regula 3. vt dũ

sumus

Secûta morte vulnus in dubio mortale præsumitur.

sumus in dubio, & an vulnus sit mortale, vel non mortale non constat; si ex eo sequuta sit mors, mortale præsumatur, Clar. & Baiar. *ubi sup.* Boer. *decis.* 323. *n.* 4. *iuncto* 8. vbi de communi, Abb. *c.* 2. *de Cleric. percuss.* Bar. Alber. Carer. & Soc. quos refert Far. & eos sequitur *n.* 23. vbi hanc opinionem magis receptam existimat: Non tamen negans propter graues DD. contrarium sentientes, hanc opinionem reddi dubiam, inter quos sunt Boss. *tit. de homic. n.* 116. Menoch. *de arbitr. quæst. lib.* 2. *cas.* 275. *n.* 13. Dec. Corn. & alij, relati à Far. *n.* 22. *q.* 127. sed si vulnus fuerit omnino mortale, & certum ad mortem, vulnerans de occiso teneretur, etiam interueniente negligentia medici, & mala cura infirmi, seu quod medicus non fuerit adhibitus, vel imperitus, Aret. *in l. si ab hostibus* §. *si vir*, & hoc videtur esse de mente etiam aliorum DD. *ibidem ff. solut. matrim.* & est de mente glos. *in l. huic scripturæ* §. *si seruus, & ibi* Alber. *ff. ad l. Aquil.* Plaz. Boer. Salyc. & Farin. *n.* 17.

Sed contra.

De vulnere omnino mortale.

Quid dũ culpa medicorum mortuus fuit vulneratus, vel ex malo regimine.

99. Limitatur Regula 3. vt vulnerans non teneatur de occiso, quãdo constat vulneratum obijsse ex culpa Medicorum tex. est à contrario sensu, *in l. si ex plagijs in prin.* & ibi communiter notant omnes DD. *ff. ad l. Aquil.* Clar. §. *homicidium vers. quandoq;* Mascar. Menoch. Bar. Bal. Ang. Marſ. & plures alij, quos sequitur Far. *q.* 127. *n.* 24.: Quod intelligendum est interueniente culpa magna medicorum in medendo, vel vulnerati in regimine, ita vt culpa, & malum regimen prædominentur qualitati vulneris, secus si vulneris mala qualitas prædominetur culpæ, ita Bal. Boer. Socin. & Far. *n.* 25.

100. Sublimita hanc limitationem, vt quoad irregularitatem, Clericus vulnerans, eam incurrat, quamuis vulneratus, quocumq; modo decesserit ex culpa medicorum, vel ex malo regimine; nec ad hunc effectum est necesse, quod de mortalitate vulneris constet, vulnus enim, quo ad hoc, mortale præsumitur, & vulneratum ex eo decessisse, Gram. *vot.* 24. *n.* 10. Marſ. *cons.* 7. *post n.* 59. Carer. Conrad. Plaz. qui testatur de veriori, & communiori, & Far. *q.* 127. *n.* 26. Quoad irregularitatem.

101. Regula 4. sit. Quando constat, quod vulnus non erat mortale, & hoc certum erat, non præsumitur mors ex vulnere, sed ex culpa medici, vel ex malo regimine sequuta, & probato tantum, quod vulnus non esset mortale, vulnerans de occiso non tenetur, Fely. *in c. Presbiterum de homic.* Clar. *in* §. *homicidium vers. quandoque* Corn. & Dec. *cons.* 415. *post n.* 6. Boer. qui testatur de communi, Marſ. Menoch. Boss. & plures alij, quos sequitur Far. qui testatur de magis communi *quæst.* 127. *n.* 13. Et hoc tunc præsertim est sine dubio, dum constat de aliqua culpa in medendo, vel curando, quo casu, vulnerans, non de occiso, sed de vulnerato tenebitur *l. qui occidit* §. *fin.* & ibi communiter omnes DD. præsertim Florian. *ff. ad l. Aquil.* Ang. et ad eum Aug. *de malefic. in verbo, ex interuallo n* 12. Afflic. Dec. Bal. Imol. Soc. & Far. *n.* 16. Non tenetur quis de occiso, dum constat, vulnus non fuisse mortale.

102. Ampliatur 1. Regula 4. vt procedat quamuis vulneratus intra paucos dies fuerit mortuus, Anchar. Quamuis intra paucos dies sequatur mors.

char.&Fel. *in c. Presbiterum de homic.* Bolognin. *conf.5.n.3*. Dec. *conf.*415. *num.*7. Conrad. Salyc. Farin. et alij *num.*15.

In dubio an vulnus sit mortale, quid.

103. Ampliatur 2. Regula 4. vt in dubio, an vulnus sit mortale, non præsumatur vulneratum ex vulnere decessisse, nec insligenda sit pœna de occiso, quando Medicus non fuit adhibitus, vel imperitus, vel interfuit culpa in curando, seu in regimine, Alex. qui alios refert *in l. si ab hostibus §. si vir*, vbi Aret. Bal. Ias.& Rom. *ff. solut. matr.* Ang. Clar. qui testatur de communi, Fely. & Farin. alios inducens *quæst.* 127. *n.*20.

Ex coniectuis sciatur vulnus mortale, vel non.

104. Pro complemento propositæ materiæ in Regula 3. & 4.; Nota 1. quod ad dignoscendum, quando vulnus sit mortale, vel non mortale, coniecturæ, & præsumptiones sunt attendendæ, Bart. *in tract. de percuss. n.*1. Bald. *conf.*328. *num.* 1. Blanc. Corn. Marsil. & Far. *num.* 27.

Perpendẽdã à Iudice in proposito.

105. Et quia Iudicis arbitrio remittitur iudicare, quando, & ex quibus vulnus fuerit mortale, vel non, vt suum Iudex arbitrium ritæ dirigat, perpendat, an ex vulnere, vel ex alia causa mors fuerit sequuta,& omnia inspiciat pro,& contra, Abb. *in c. 2. & ibi* Anan. & Butr. *de Cler. percuss.* Marsil. *consil.7. nu.*27. vbi ait, quod ita DD. omnes communiter tenent, de quo etiam est testis Clar. *§. homicidium vers. scias autem*, vbi idem testatur Baiar. subscripserunt Mascard. Menoch. Dec. Bald. & Farin. *quæst.* 127. *nu.* 48. *qui num.* 49. ait, hanc opinionem videri magis communiter receptam, & indubitanter procedere, quando arbitrium Iudicis est conforme relationi Peritorum; cui relationi, si Iudex errare nolit, suum conformet arbitrium, sicut de iure tenetur, Bart. *in tract. de percuss. num.* 1. Bald. *conf.*328. *lib.*2. Boss. *tit. de homic. num.* 115. Crot. *cons.* 132. vbi de communi, Baiar. Mascar. Menoch. Soc. & Farin. *n.* 50. & testatur de communi *num.* 51. & quod ita semper vidit obseruari in Vrbe, refert *num.*52. Fraudibus verò, & corruptionibus peritorum occurrendum, ait, eligendo non suspectos, sed digniores, & peritiores, qui quatenus opus est, retractent etiam aliorum suspectum,& iniustum iudicium, ad quod vide scripta ab eodem *nu.* 128. An autem, & quando, & in quibus casibus credatur, vel non, peritis referentibus super mortalitate, vel non mortalitate vulneris vide Far. *d. num.* 101. *vsque* 150.; An vero vnico perito credatur, vel plures requirantur vide eundem *d. num.* 151. *vsque* 170.

Iudex sequatur relationem Medicorum.

Quomodo occurratur fraudib. & corruptionib. Peritorũ.

Quibus an credatur.

Et 1 vnus sufficiat.

106. Nota 2.; Præcipuam coniecturam, an & quando vulnus sit mortale, esse illam, quæ ex tempore nascitur; Et ideo de hac diffusè tractauit Farin. *quæst.* 127. *num.* 28. *& pluribus sequentibus*, tandemque *num.* 46. concludit, quod si vlneratus obijt intra quadraginta dies post vulnus, præsumitur ex vulnere decessisse, secus si post quadraginta dies, Clar. §. *homicidium vers. cæterum*, vbi quod ita seruat stylus communis, Boer. *decis.* 323. vbi testatur de communi medicorũ opinione, sicut etiam

Ex tempore præcipua est coniectura mortalitatis vulneris.

Hhh Con-

Conrad. *in rubr. de vulnerantibus num.* 18. & tenuit Ang. *in l.* 1. *C. de emendat. seru.* Afflic. Cæpol. Marian. Socin. & Farin. alios concordantes inducens *d.n.* 46.

Quid dum nunquam vulneratus conualuit.

107. Nota 3. Vulnus præsumi fuisse mortale, quando vulneratus nunquam conualuit, & processit de malo in peius, nec contrarium præsumitur ex diuturnitate temporis, etiam octo mensium, Abb. *in cap.* 2. *& ibi* Anan. *de Cler. percuss.* Baiar. *in* §. *homicidium num.* 154. Bolognin. qui ait, quod istam sententiam videntur secuti omnes Canonistæ, Plaz. dicens omnes DD. ita concludere, & tenuerunt præsertim Felyn. Marsil. Mascard. & Farin. *quæst.* 127. *num.* 60. Plures alias coniecturas, an vulnus fuerit mortale, vel non, inuenies apud Farin. *d n.* 53. *vsque ad n.* 86.

Vel dum superuenit dolor magnus, & continuus.

108. Nota 4. Quod vulnus præsumitur mortale superueniente intenso, & continuo dolore Boer. *decis.* 323. Marian. Soc. *in cap. Presbyterum de homic.* Blanch. Mascar. Menoch. Farin. & alij *n.* 61. Idem dic, de superuenientia spasmi, Bal. Dec. Boer. Afflic. Baiar. & Farin. *num.* 62.

Econtra, dum conualuit.

109. Nota 5. Quod econtra, non mortale vulnus præsumitur, dum vulneratus conualuit, & ambulauit, sua negotia faciendo, & consequenter, si decedat non præsumitur ex vulnere decessisse, Anchar. *consil.* 283. Mantua. *consil.* 7. Plaz. *in epit. delict. lib.* 1. *cap.* 13. Mascard. Cæpol. Blanch. & Farin. alios etiam inducens *num.* 73.

110. Nota 6. in ordine ad vulnera, seu ad alias percusiones, vel aggresiones, & ad pœnas pro his delictis infligendas, quod statuitur *in nostro Modo proced. in cap.* 1. *tit. de pœnis pro grauiss. in vers. qui ferro, & in tit. de pœnis pro grauioribus, versic. qui fratrem manibus.*

Pœnæ apud nos.

111 Quid autem de iure communi sit in proposito dicendum, vide DD. & præsertim Bart. *in suo tract. de percuss.* Et vlterius vnusquisque consulat proprias ll. Municipales, Statuta, seu Constitutiones, cum in vnaquaque Religione in proposito soleant esse speciales determinationes approbatæ, illasque seruet.

Quid de iure communi.

112. De materia totius huius *q.* diffusè agit Boss. *in tit. de homicidio*, Clar. *in praxi* §. *homicidium*, & latissimè Farin. *d q.* 119. *vsque q.* 128.

De pœna consulentis, auxiliantis, seu mandantis homicidium, seu aliud delictum,
Quæst. 112.

Consulês eadem pœna qua delinquês punitur.

1. Regula 1. sit. Consulens delictum punitur eadem pœna, qua delinquens, *c. si quis viduam distinct.* 50. *l. nihil interest ff. de sicar.* Bart. Dec. Felyn. qui testatur de communi, & Boss. *tit. de mandato ad homic. num.* 59. glos. *optima in cap. nullus ex consilio de reg. iur. in* 6. Diaz. Boer. & Farin. cum alijs *quæst.* 129. *num.* 23. *qui num.* 25. testatur de communi; licet Butr. Hostien. Innoc. Io. And. & alij à Farin. relati *n.* 24. velint, quod mitius puniatur.

Amplia-

Item persuadens, instigans, instruens.

2. Ampliatur 1. Regula 1. Vt procedat etiam in persuadente, instigante, & instruente, hi enim idem significant, quod consulens, secundum Bart. Alex. Ang. & Boss. qui de communi testatur *num.* 61. Carer. Conrad. Imol. Mascad. Salyc. & Farin. qui de communi *num.* 26. & 27.; Qui idem probat in hortante, inflammante, & incitante, cum omnibus istis modis, quem consulere DD. communiter dicant.

Hortans, inflāmans & incitās

Offendens delicti vtilitatē, laudans, &c.

3. Ampliatur 2. Regula 1. Vt habeat locum etiam in eo, qui delinquenti delicti vtilitatem ostendit, Imol. & Zabarel. *Clem.* 1. *de pœnis*, Cæpol. *cons.* 27. *num.* 4. Carer. Mascard. & Farin. cum alijs *quæst.* 129. *num.* 28. & idem dicendum est in laudante, puta dicendo; Tu farai molto bene à farlo, Bald. *in l. ob hæc verba ff. de his, qui not. infam.* Ang. diffuse *consil.* 22. Ias. *in l.* 1. *C. de seru. fugit.* Cæpol. & alij cum Farin. *num.* 29. Et idem dic in eo, qui volenti delinquere, ait, expedias te cito Ias. *vbi supra*, Alex. Carer. & Farin. *num:* 30.

Quid in consentiēte.

4. Ampliatur 3. Regula 1. Vt procedat etiam in consentiente delicto; Agentes enim, & consentientes, pari pœna puniuntur *cap.* 1. vbi glos. Anchar. Mantua, & communiter Canonistę, *de offic. Deleg.* Cæpol. Marsil. & Farin. cum alijs *num.* 32. vbi testatur de communi. Hanc Ampliationem simpliciter intellige in atrocissimis, vt in criminibus læsæ Maiestatis, & parricidij, secundum Matthęum, Brunor. & Farin. *q.* 129. *num.* 34.: Nam in alijs criminibus, non procedit Ampliatio in simplici, & nudo consensu, sed in consensu importante externum consilium, aut auxilium, vel mandatum, seu defensionem, vt communiter dicunt Canonistæ *in citato c.* 1. & declarant Cæpol. *cons.* 34. & Paris. *consil.* 152. & tenent Masc. & Far. *num.* 33.

5. Ampliatur 4. Regula 1. Vt procedat sine dubio etiam in pœna Statutaria, in tractantibus, & ordinantibus homicidium, seu aliud delictum, Ang. Boer. & Farin. *n.* 36.; Quamuis, qui in tractatu tantum fuit, pœna Statutaria delicti non teneatur Grat. & Farin. *n.* 37.

In pœna statutaria contra tractantes homicidium.

6. Ampliatur 5. Regula 1. Vt magis procedat in dante simul consilium, & auxilium, licet quis aliàs etiam esset facturus, Bald. *in l.* 1. *C. de seru. fugit.* Carer. Gand. & Farin. *num.* 50. & 54. *quæst.* 129.

In dante simul consilium, & auxilium.

7. Ampliatur 6. Regula 1. Vt procedat in consulente delictum innominatum, glos. *in l. qui seruo,* vbi etiam Alber. & Bart. *ff. de furtis*, Farin. *n.* 55.

In delicto innominato.

8. Ampliatur 7. Regula 1. Vt Clericus consulens delictum, cuius pœna est irregularitas, fiat irregularis secuto delicto, quamuis consuluisset aliàs facturo, *cap. sicut dignum* §. *Clericos*, & ibi glos. & communiter omnes Canonistæ, & præsertim Felyn. *de homic.* Carer. Couar. Conrad. & Farin. *q.* 129. *n.* 56. Qui *n.* 57. ait, consulens econtra percuti Clericum, est excommunicatus *per c. mulieres* §. 1. *de sent. excom.*

Clericus consulens delictum cuius pœna est irregularitas, fit irregularis.

Vel consulens percuti Clericū.

Consulẽs tenetur ad interesse. 9. Ampliatur 8. Regula 1. Vt consulens teneatur etiam ad damna, & interesse in foro fori Felyn. *in cap. 1. de offic. Deleg.* Carer. & Boss. *in tit. de man. ad homic. post num.* 59. Menoch. & Farin. *num.* 58. & tenent DD. omnes *in cap. sicut dignum de homic.* Et hoc magis procedit in foro poli, secundum Innoc. Annan., & Farin. *num.* 59.

In delicto secuto ex internallo. 10. Ampliatur 9. Regula 1. Vt procedat quamuis delictum secutum fuerit ex internallo post consilium, Felyn. *in cap. sicut dignum* Cæpol. *caut. vltima num.* 2. Carer. & Farin. *q.* 129. *n.68.*

Quid in consilio sine dolo dato. 11. Limitatur 1. Regula 1. Vt procedat in consilio doloso, secus autem in non doloso *l. consilij*, vbi notat glos. & alij DD. communiter *ff. de reg. iur.* Notandum hic, quod non pauci, et graues Doctores hanc ipsam limitationem ampliare videntur, siue ille cui datur consilium, aliàs esset facturus, siue non, vt notat Farin. *quæst.* 129. *num.* 71. vbi etiam ait, in maleficijs dolum in consilio præsumi, nisi contrarium probetur, ex Regula, quod in delictis, & in his, quæ de se mala sunt, dolus præsumitur.

Quid in verbis nõ claris, sed dubijs. 12. Limitatur 2. Regula 1. vt procedat, dum verba sunt clara, quia in dubio consilium interpretatur in bonum, Bart. Bald. Ang. Alex. Castren. & Dec. *in cap. 1. de offic. Deleg.* Baiar. Masc. & Farin. alios inducens *num.* 72. Nisi inter consulentem, & occisum præcederet inimicitia, tunc enim verba in malum interpretanda esse, tenuit Boss. *in tit. de mand. ad homic. n.*49. 54. & 55. & Farin. *quæst.* 129. *num.*75.

13. Limitatur 3. Regula 1. Vt non procedat nisi delicto secuto, Dec. & Bero. *in cap. 1. de offic. Delegat.* Ang. *in l. is, qui opem ff. de furtis* Boss. Menoch. Farin. & alij *num.* 81. Licet aliqua pœna debeatur propter malum consilium, Ang. & ad eum Aug. Conrad. Dec. & Far. *n.*83. Delicto secuto, vel non.

14. Limitatur 4. Regula 1. Vt non teneatur consulens, dum re integra consilium reuocauit, dedit contrarium consilium, & est certus, quod ille, cui consilium datum fuit amplius delictum non est commissurus, aliàs teneretur insinuare illi, in cuius necem, e.gr. consilium præbuit, Innoc. *in cap. ad audientiam de homic.* Bart. *in l. non solum §. si mandatum ff. de iniurijs*, Gomez. *de delict. cap. 3. rubr. de homic. num.* 44. vbi alijs relatis testatur de communi, Ang. Felyn. Boer. Baiar. Menoch. & Farin. *q.* 129. *n.* 90. & 92. Dum consilium fuit reuocatũ.

15. Limitatur 5. Regula 1. Vt non procedat, quando circumscripto consilio, delinquens nihilominus esset facturus, tunc enim consulens non eadem pœna esset puniendus, qua principalis, secundum Abb. *in cap. 1. & ibi* Butr. Anchar. Felyn. vbi testatur de communi, Dec. qui pariter de communi *de offic. Deleg.* Boss. Ang. & innumerabiles alij relati à Farin. *quæst.* 129. *num.* 108. Clar. *q.* 88. *in princ.* vbi etiam, relatis alijs testatur de communi; Licet alij relati à Far. *n.*110. teneant Regulam currere, etiam in Vel dum delinquẽs, etiam aliás erat facturus.

alias

aliàs facturo. Sed nota, quod in atrocissimis etiam in hoc casu Regula procedit, secundum communem DD. de qua testis est Far. *num.* 115. Quamuis,quod,etiam in atrocissimis minor pæna imponatur pro consilio dato aliàs facturo voluerint Fely. Dec. & alij *in c.1. de offic. Deleg.* Baiar. Menoch. Cagnol. qui testatur de veriori, & communiori opinione, & alij, quos refert Far. *n.* 116. licet ipse *n.* 117. dicat sibi videri tenendam oppositam opinionem, pro qua de communi testantur Rimin. Hippol. Giachiar. & Matth. locis per eundem Farin. relatis *num. præcitato* 115. & inde *vsque ad num.* 154. plura de hac materia disserit.

Auxilians ante delictum pœna punitur eadem.

16. Regula 2. sit; Auxilium præstans delinquenti ante delictum, vt delictum committat, eadem pœna punitur, qua ipse delinquens, Socin. *cons.* 188. *lib.* 2. vbi testatur de communi opinione Legistarũ, & Canonistarum, Clar. §. *fin. quæst.* 90. *in fin. princ.* Bero. qui de communi, Plaz. qui de magis communi, Menoch. qui de magis recepta, Bar. Mascar. & Far. qui etiam alios inducit *q.* 130. *n.* 1. & ait *n.* 3. hanc opinionem veriorem, & magis communem esse, quando auxilium fuit præstitum scienter, dolose, & præcedente tractatu, vt est de mente proxime citatorum DD. & in specie declarat Clar. vbi supra; Secus si sine dolo, & ignoranter, secundum Carer. Marſ. Menoch. & Far. *n.* 58. Non desunt tamen aliqui, non sequendi, contra hanc Regulam tenentes relati à Far. *n.* 2.

17. Ampliatur 1. Regula 2. seu potius ex ea infertur, vt tamquam auxilians eadem pœna, qua punire- tur vulnerans, vel occidens puniatur commodans arma ad vulnerandum, vel occidendum *l. nihil interest,* vbi Alber. & Marſ. *ff. de sicar.* Bero. *conſ.* 192. *lib.* 3. qui de communi Legistarum, & Canonistarum, Gom. *de delict. c.* 3. *rubr. de homic.* qui pariter de communi, Soc. Conrad. & Farin. *q.* 130. *num.* 4.; Et idem dic, de commodante ferramenta, vel instrumenta ad furandum, *l. si pignore* §. *si ferramentum ff. de furt.*: Seu in commodante scalam ad furandum, vel ad aliud delictum, *est tex. in d.* §. *qui ferramenta, & in l. in furti* §. *ope, & ibi* glo. & communiter DD. *instit. de oblig. quæ ex delic. nascun.* tenent Bar. *in l. in furti* §. *ope ff. de fur.* Ang. Bero. Gom. Soc. & Far. alios inducens, *n.* 20.; Et sufficit, quod commodans habeat scientiam furti, vt dicit *tex. in d.* §. *si ferramentum,* & voluit Bar. *in d.* §. *ope,* Boer. *vbi supra,* testans de communi, Ang. Soc. & Far. *n.* 5.: Secus, si ingnoranter quis commodauerit d. arma, & ferramenta, vt volunt præcitati DD. pręsertim Ang. Marſ. Mascar. Menoch. & Far. *n.* 7.; Et in dubio præsumitur, quod quis prædicta commodauerit, non scienter ad committendum delictum, sed ingnoranter secundum Menoch. *de arbitr. q. lib.* 2. *caſ.* 349. *n.* 6. Boer. Mantua, & Far. *n.* 8.; licet alij ab eodem relati *n.* 6. inter quos sunt Ang. & Bal. velint d. commodantem præbere causam remotam, & ideo in nullo casu eadem pœna esse puniendum.

Vt accomodás arma ad delinquendum,

Seu scalam vel ferramenta.

Siue pecuniam.

18. Idem dicunt in commodante scienter pecuniam delinquenti ad

ad delictum committendum Abb. & Bero. *in c. 1. de offic. Deleg.* Alber. & Ang. *in l. is qui opem ff. de furt.* Boer. Gom. Soc. & Far. *q. 130. n. 13.* Licet alij contra sentiant ab eodem relati *n. 14.* tenentes, etiam in hoc casu, præberi causam remotam per talem commodantem. Et quod Regula proposita procedat etiam in commodante dolose equum delinquenti, dixerunt Cæph. Soc. & Far. *num. 9. & 11.* licet etiam in hoc alij contra, relati ab eo *n. 10.*; Nec non, quod Regula procedat in commodante homines ad delinquendum, teneat Bal. quem sequitur Soc. *cons. 188. lib. 2.* Boer. Carer. Plaz. & Far. *n. 17.*

Equum.

Vel homines.

19. Idem dic in commodante scienter domum, in qua homicidium, vel aliud delictum committi debet, vel in qua commorari debent delinquentes ad delictum committendum, vel ad tractandum de occidendo, Bar. *in d. §. ope,* Ang. *in l. nihil interest ff. ad l. Corn. de sicar.* Aret. Boer. Gom. et Far. *q. 130. n. 25.* vbi concordantes inducit; Licet, quod mitior debeat esse pena in hoc casu, teneant relati ab eodem *n. 26.*

Aut etiā domum.

20. Ampliatur 2. Regula 2. vt procedat in associante delinquentem præcedente dolo, et consilio de delinquendo, si verò non præcesserit consilium, nec assistentia, vel auxilium, mitius est agendum, secundum Far. *q. 130. n. 28.* vbi sic concordat DD. in hoc puncto discordantes: Subdens *num. 30.* cum Menoch. et Ioseph. Ludou. quod in dubio presumitur quis potius casu fortuito associare delinquentem, quam scienter, et dolose.

Quid in associāte.

21. Quod dictum est de associante, dic de faciente scortam occisori, seu monstrante locum, in quo latet occidendus, nempe, quod interueniente dolo, eadem pœna, qua principalis, talis puniendus sit, Ias. *in l. 1. C. de seru. fugit.* Bal. *in l. ob hæc verba ff. de his*, qui not. infam. Soc. *cons. 188. lib. 2.* Bero. Carer. Far. et alij, *q. 130. n. 32.*; Licet alij contra, relati ab eodem *n. 34.*; Et horum opinio sequenda tantum est, quando exploratio non fuit causa homicidij, quia eodem modo commode, et faciliter homicidium factum fuisset, secundum Far. *n. 35.*

In faciente scortā, vel indicā te locum, in quo latet occidēdus.

22. Ampliatur 3. Regula 2. In tenente in sermone occidendum, donec inimicus eum aggrediatur, dum clare constat, quod ad hoc detinebat, Soc. *cons. 188. lib. 2. per l. 1. §. tulisse ff. ad Syllan.* Mascar. Sforz. Odd. et Farin. concordantes citans *q. 130. n. 36. 37. & 38.* Et tanto magis idem dicendum est, in tenente per pannos, Cæpol. et Vitalin.; Vel in impediente insultatum, ne possit se defendere, Gabr. et hos sequens Far. *d. n. 36.*

Vel intenente occidēdum in sermone.

Aut per pannos.

23. Ampliatur 4. Regula 2. vt procedat etiam in portante scienter literas, seu ambasciatam homicidij, seu alterius delicti ad eum perpetrandum, Alber. Cyn. et Salyc. *in l. non ideo C. de accusat.* Bar. *in l. 1. §. incidit ff. ad Turpill.* Bal. *in l. 1. §. ne autem C. de caduc. tollen.* Ang. Carer. Decian. Marsi. et Far. cum alijs *n. 41.* et ita determinatur *in Constit. March. lib. 4. c. 55. n. 4.*

In portante ambasciatam.

24. Limitatur 1. Regula 2. vt præstans auxilium ante delictum, seu etiam in ipso delicto, puniatur

Quid in auxiliāte, dante, vel nō, causā delicto.

eadem

eadem pęna, sicut delinquens, quando cum auxilio dedit causam delicto, Aliás mitior pęna esset infligenda, Dec. Fely. & Mantua *in c. 1. de offic. Deleg.* Blanc. Boer. Carer. qui testatur de cōmuni, Gandin. Marsi. Salyc. Soc. & Far. *q.* 130. *num.* 42. & 43. vbi ait, quod ab hac communi recepta opinione non est recedendum in consulendo, & in iudicando; Quicquid absolute contra sentiat Bar.; Causam autem morti dat, e. g. ille, qui gladium furioso dedit, vt se, aut alium occideret; Seu quando vnus tenuit, & alter interemit; Siue quando quis manibus, vel corpore auxilium præstitit in delicto, secundum Cæpol. *cons.* 27. *num.* 11. quem sequitur Far. *q.* 130. *n.* 45.

Remotā, vel proximam.

25. An autem requiratur in proposito, vt causa data delicto sit proxima, vel sufficiat remota, & quę nam in hoc casu dicatur causa proxima, quæue remota, est controuersum inter DD.; Et de hoc vide Guaz. *defens.* 33. *c.* 10. & Far. *q.* 130. *n.* 47. *vsq.* 57.: Qui Far. postquam attulit *n.* 47. opinionem Abb. & Menoch. & plurimorum aliorum, inter quos, de communi testantur Carer. Gom. Plaz. Bertaz. & Masc. requiri, ait, causam datam esse proximam; Et ad oppositum, *n.* 48. refert opinionem tenentium sufficere causam remotam, dum quis dolose auxilium dedit, quam ipse *ibidem* tenet veriorem, & magis in praxi seruandam, pro eadem inducendo Bero. (qui testatur hanc opinionem communiter approbatam à Legistis, & Canonistis) Barth. Theg. Rimin. & alios. Et pro hac, facit *Regula 2. hic supra n.* 16. cum tota Ampliatione 1. *n.* 17. & *seqq. vbi* probatum fuit, pœnam ordinariam imponendam esse pro auxilio dato ante delictum, puta, in commodatione armorum pecuniæ, domus, &c.

Auxilium quādo dicatur datum per actum remotū, vel per proximum.

26. Tandem concludit Farin. *q.* 130. *n.* 53. 54. & 55.; Quod quando propter auxilium, causa delicto data est, tunc per actum proximum dicatur præstitum auxilium; quod contingit, dum sine auxilio, quis non potuisset delictum committere, vel dum facilius cum tali auxilio commisit; Si vero propter auxilium data non fuit causa delicto, tunc per actum remotum auxilium præstitum dicatur; Et hoc tunc accidit, dum sine auxilio quis potuisset delictum committere, & eadem facilitate, & citat in proposito, & in comprobationem istius conclusionis, & resolutionis Couar. Gom. Rimin. Menoch. & alios DD.

Quid delicto non secuto.

27. Limitatur 2. Regula 2. vt non procedat effectu non secuto; Præstans enim auxilium ante delictum, non punitur, delicto non secuto, Ang. *in l. is, qui opem ff. de furt.* Cæpoll. *cons.* 34. Foller. *in praxi ver. capiat informationem n.* 74. Baiar. ad Clar. *q.* 60. *n.* 1. Gandin. Mascar. & alij, quos sequitur Far. *q.* 130. *n.* 59. Qui *n.* 60. ait, hoc procedere in leuibus delictis, secus in atrocioribus, in quibus cum attentatum non secuto effectu puniatur, ita auxilians in his aliqua pęna punietur, secundum Plaz. & Schrader.

De eo qui non præstitit auxilium ad delictū impediendum.

28. Limitatur 3. Regula 2. Vt non puniatur quis ob non præstitum auxilium ad impediendum delictum e. g. dum quis non reuelat,

seu

seu non defendit, Carer. Conrad. Gram. Mant. & alij, quos sequitur Farin. qui testatur de communi, & dicit hoc procedere de iure Ciuili *num.61*.

De iure Canonico.

29. De iure vero Canonico, in foro contentioso, est controuersum, an, aliqua pœna, negligens in auxiliando, sit plectendus, de qua controuersia vide Far. *q. 130. num. 62. vsq; 64*. Sed in casu punitionis, negligens in non reuelando delictum, vel illi non obuiando, mitiori pena, quam delinquens erit certè puniendus, secundum Bero. Farin. & alios cum communi *n.71*.

In foro conscientiæ.

30. In foro vero conscientiæ, valens, e.g. obuiare homicidio, peccat mortaliter non obuiando *c. sicut dignum §. illi etiam, vers. qui potuit*, & ibi glo. & communiter omnes DD. *de homic.* Carer. Conrad. & Farin *q. 130. n. 65*. vbi testatur de communi, & dicit in hoc dubium non esse.

Quid in Superiore nō obuiā te delictis subditorū vel eos nō defendente, & econtra.

31. Subampliatur limitatio 3. vt de vtroque iure, Dominus, Pater, Princeps, Prælatus, Officialis, seu Gubernator, teneantur, in quantum possunt obuiare delictis eorum subditorum, & eos defendere; Sicut ecōtra subditi tenentur Superiores defendere; & vnusquisq; Clericum tueri obligatur, tenet, & probat Far. *n.67. vsq. 70*.

Quid dū principalis fuit absolutus.

32. Limitatur 4. Regula 2. vt auxiliator non puniatur, quando principalis fuit absolutus, Boss. Guaz. alios allegans *defen. 33. c. 10. num. 16*.

Auxilians ī actu delicti pœna punitur eadem.

33. Regula 3. sit. Auxilium prestans in actu delicti, eadem pœna punitur, qua delinquens, glo. *in c. 1.* & ibi Anchar. Bero. Butr. Dec. Fely. Hostien. Innoc. & communiter alij DD. *de offic. Deleg.* Bar. & Ang. *in l. is, qui opem ff. de furt.* Mascar. Natta, qui testatur de communi, Menoch. qui de magis communi, Conrad. qui putat ab hac communi tutum non esse recedere, Blanc. Cæpoll. & plures alij relati à Farin. *q. 131. n. 1.*; Qui *n. 3.* testatur de recepta communiter, & veriori opinione; Declarata tamen, vt hic supra *n. 24. 25. & 26.* Et idem probat Far. de socio criminis *n. 23. & seq.* Licet contra, quod mitior pœna in hoc casu sit adhibenda, teneant Dynus, Marf. Paris. Bertaz. qui testatur de receptiori DD. & alij relati à Far. *n. 2*.

Quando etiam plures sunt auxiliatores præcedente tractatu, &c.

34. Ampliatur 1. Regula 3. vt, etiam quando plures sunt auxiliatores in delicto, eadem pena, qua principalis puniantur, dum crimen commissum fuit ex proposito, & præcedente tractatu; Quo stante; siue, e.g. in homicidio vnicum, siue plura interuenerint vulnera; siue vnicum, siue plura fuerint lætalia; siue sciantur, siue ignorentur vulnerantes; siue vnus, siue omnes vulnerauerint, omnes pœna ordinaria homicidij sunt puniendi; licet secus sit in rixa, glo. Alber. Bar. Fulgos. & Marf. *in l. si in rixa ff. ad l. Corn. de sicar.* Couar. Ioseph. Lud. qui testantur de communi, Clar. qui de magis communi, Chart. qui de communi, à qua in iudicando, et consulendo, ait, non esse recedendum, cum innumeris alijs, quos sequitur Far. *q. 96. n. 72.*; Qui in comprobationem, cumulat citationes aliorum DD. *quæst. 131. num. 4.*; Licet aliqui contra senserint relati ab eodem

dem Farin. *numero* 73.

Tractatus & deliberatio non præsumitur.

35. Limitatur 1. Ampliatio 1. vt tractatus, & deliberatio, non præsumantur, sed potius præsumitur, quod casu quisque in rixa interuenerit, & ideo Fisco incumbit probatio tractatus, & deliberationis, secundum Boss. Carer. Marsi. & Farin. *q.* 96. *n.* 75. Et probatio non debet esse in hoc casu præsumptiua, sed certa, vt tenent Bal. & Carer. Licet Clar. videatur contra sentire, nempe quod sufficiat præsumptiua probatio, & hunc sequitur Chartar. & hos refert Far. *n.* 77. *&* 78.

Multitudini auxiliatorum, an parcatur.

36. Limitatur 2. Ampliatio 1. vt multitudini auxiliatorum parcatur, ita vt non omnes eadem pœna, qua principalis puniantur, sed mitius, *est textus in cap. dilectus il* 2. & ibi glo. *in ver. multitudo*, & communiter omnes DD. *de Symon.* Tiraq. *de pœn. temperan. caus.* 47. *num.* 1. *& sequenti*, vbi iura, & DD. inducit, Clar. qui testatur, quod ita quotidie seruatur §. *fin. quæst.* 60. *vers. allegatur*, Foller. Alber. & alij, quos sequitur Farin. *quæst.* 96. *num.* 1.; Qui *vsque ad num.* 12. de hac materia agit; Et præsertim *num.* 11. *& seq.* multitudinem in proposito esse, ait, supra 40. vel remitti arbitrio Iudicis.

De auxilio verbali.

37. Ampliatur 2. Regula 3. vt procedat in præstante auxilium tantum verbis in actu delicti, vt acclamando contra insultatum, vel incitando, & animando aggressorem, suadendo, vel simile, Baiar. ad Clar. *q.* 90. *num.* 25. Boer. *decis.* 167. *num.* 4. vbi ait, quod ita tenent omnes, Alex. Innoc. Marsi. Mascar. Carer. Conrad. & Far. cum alijs *q.* 131. *n.* 8.

Seu non cooperatiuo, præcedente tractatu, vt in assistentia cum armis.

38. Ampliatur 3. Regula 3. vt procedat etiam in auxilio non cooperatiuo, præcedente tractatu, & dum quis scienter, e.g. astat tantum armatus, licet manum delicto non apponat, Conrad. qui de communi, & Farin. *quæst.* 131. *num.* 65. vbi de magis communi: dummodo ex assistentia delictum fuerit auctum, quia ex ea aggressor fuerit factus audacior, & insultatus timidior; his omnibus concurrentibus, Farin. *num.* 71. verissimam dicit hanc doctrinam, licet astans nullum faciat actum, & subscribunt Hippol. Rimin. qui de communi, Mascar. qui de communi practicata, Conrad. de communi Legistarum, & Canonistarum, Ang. Bal. Saly. & Farin. qui alios inducens *num.* 69. hanc dicit videri magis communem opinionem, & de mente ad saturitatem ab eodem cumulatorum DD. *num.* 67.; quamuis non pauci ab eo relati *numero* 64. 68. *&* 70. contra sentiant. At si quis casu, & ignoranter, quamuis armatus, astet, nulla videtur pœna dignus, secundum Bal. Boss. Fely. Menoch. & alios, quos inducit Farin. *num.* 78. dum statim cognito malo animo, potens, se retrahit, Conrad. Mart. Masc. & Farin. *num.* 87.: Et in dubio præsumitur ignorantia, Baiar. Bal. Marsi. Vulpell. qui de communi omnium DD. & Farin. alios inducens *numero* 80. *&* 81.; Licet alij contra relati *n.* 82.

39. Limitatur 1. Regula 3. vt procedat in auxiliante in actu de-

Vel ignoranter, & nullo pre cedente tractatu, præstito.

licti dolo, et scienter, si enim ignoranter, et nullo præcedente tractatu, non imponitur eadem pœna, isti, et principali, sed vnusquisque tenetur de eo, quod fecit, ita Fely. *in cap.* 1. *de offic. Deleg.* Soc. *cons.* 188. *lib.* 2. Foller. *in praxi in verb. capiat informationem num.* 71. Boss. *in tit. de homic. num.* 22. Alex. Bertaz. Mars. Menoch. et Farin. ad saturitatem citans, et testans de communi, *quæst.* 131. *num.* 28.: Licet *numero* 31. aliquid addat remissiue in auxilio cooperatiuo; Subdens *num.* 32. quod in dubio, auxilium præsumitur non scienter, ex Boss. Foller. et alijs; Et quod arbitrio Iudicis remittitur, vt ex coniecturis, et circumstantijs arbitretur, puta, si amicus, vel inimicus occisi fuerit auxiliator, Alex. *cons.* 148. *post numerum* 6. Cæpol. *cons.* 1. *numero* 9. & 15. Mascar. Carer. & Farin. alios citans *num.* 33. & 34.

Vel ex quo non datur causa delicto.

40. Limitatur 2. Regula 3. vt non procedat, quando cum auxilio non fuit data causa delicto iuxta tradita, et probata *hic supra n.* 24. *cum seq.*

Seu in auxilio nihil delicto adijciente.

41. Limitatur 3. Regula 3. vt multo minus procedat in auxilio nudo nihil delicto adijciente, vt quando malefactor, omnino delictum commisisset, etiam sine illo auxilio, mitius enim, sic auxilians, est puniendus, Ang. *in l. is, qui opem ff. de furt.* Cæpoll. *cons.* 27. *num.* 12. Lader. Imol. *cons.* 194. vbi testatur de communi, Bertaz. Mascar. Mars. et Farin. *quæst.* 131. *num.* 42.

Nisi constet de delicto principalis cõtra auxiliantē seu consulentem non proceditur.

42. Limitatur 4. Regula 3. vt procedi non possit contra auxiliatorem, et consultorem, nisi constet de delicto principalis, qui deliquit, Dec. Bero. et Mantua *in cap.* 1. *de offic. Deleg.* Mascar. qui, alijs relatis, testatur de communi, Foller. Mars. et Farin. alios inducens *num.* 54.

Auxilians post delictum, mitius punitur.

43. Regula 4. fit. Auxilium præstans delinquenti post delictum non tenetur eadem pœna, qua principalis delinquens, sed mitiori; Propriè enim talis non præstat opem, Butr. Fely. Dec. Bero. et Mantua *in cap.* 1. *de offic. Deleg.* Ang. et ad eum Aug. qui testatur de communi, Bertaz. Clar. Conrad. et Farin. cum alijs *quæst.* 132. *num.* 1. Et præsertim Regula est sine altercatione, nulla præcedente scientia, vt tenet Guaz. *defens.* 33. *cap.* 10. *num.* 7. citans Bursat. Gom. Paris. et alios.

Item associans.

44. Ampliatur Regula 4. vt procedat etiam in associante delinquentem post delictum, vt euadat, qui mitius punitur, Butr. *in cap.* 1. et ibi Mantua *de offic. Deleg.* Bal. *in l. non ideo minus C. de accusat.* Ang. *de malef in verb. & Andream auxiliatorem n.* 5. Et ad eum Aug. qui testatur de communi, Bar. Boer. Alber. Plaz. qui testis est de magis communi, et Far. *n.* 14. *q.* 132.

45. Declaratur hæc Ampliatio, vt regulariter associans post delictum sine armis, et dum non longe associauerit, puta solum per 20. passus, nullo modo sit puniendus, secundum Vulpel. *cons.* 99. Et idem dicendum est in eo, qui associauit homicidam, homicidium ignorans,

rans, secundum Bal. *cons.* 250. *lib.* 1. Carer. & Farin. qui hos refert *quæst.* 132. *num.* 8. *&* 32.; Sed in dubio, dum associatio fuit incontinenti, præsumitur dolosè, & ex præcedente tractatu, secundum Dec. *in cap.* 1. *de offic. Deleg.* Blanc. Menoch. & Nattã, & ideo sic associans, potest, vel extraordinarie puniri, vel torqueri, vt probat Farin. alios inducens *num.* 33. 34. *&* 35.; Nisi associans esset affinis, vel consanguineus delinquentis, quia tunc non oriretur indicium contra associantem, secundum Menoch. *de præsumpt. lib.* 1. *q.* 89. *n.* 111. & Far. *num.* 39.

Quid in auxiliãte, ne delinquens offendatur.

46. Limitatur 1. Regula 4. vt defendens, & auxilium præstans delinquenti post delictum, ne ab inimicis offendatur, nulla pęna puniatur, glo. & Imol. *in Clemen.* 1. *de pœnit.* Sforz. Odd. qui ait, quod in dubio hoc præsumitur *in cons.* 15. *& sequenti*, Horat. Lut. & Farin. *numero* 19.

Vel in auxiliante præcedente promissione.

47. Limitatur 2. Regula 4. vt auxilium delinquenti præstans post delictum, præcedente tractatu, & promissione de sic auxiliando, puniatur eadem pœna, qua principalis, Bar. *in l. furti* §. *ope ff. de furt.* Clar. *quæst.* 90. *in princ.* Ang. Gram. Marf. Menoch. Mascar. & Farin. plures inducens *quæst.* 132. *num.* 29. licet alij contra relati *num.* 30. ab eodem Farin.; Qui declarat *num.* 31. hanc limitationem procedere quatuor concurrentibus, & hoc probat pluribus DD. auctoritatibus; Primo, quod talis prius fuerit consultor delicti; 2. vt, sine promissione de auxiliando post delictum, crimen commissum non fuisset; 3. quod habuerit specialem scientiam illius criminis committendi; 4. & etiam personæ occidendæ.

In receptãte malefactore.

48. Limitatur 3. Regula 4. vt receptans malefactorem eadem pęna, qua malefactor puniatur *l.* 1. *in princ. & ibi* Ang. Butr. Cyn. Alber. Odofr. & Saly, *C. de his, qui latron.* Foller. Gandin. & alij relati à Farin. *quæst.* 133. *num.* 1. Sed contra, quod non eadem pœna, tenuit Baiar. ad Clar. *quæst.* 90. *num.* 52. vbi testatur de communi, Plaz. qui pariter de communi *in epit. delict. cap.* 16. *num.* 5. Afflic. Carer. Marf. & alij, relati à Farin. *num.* 3. Pro concordia dic, limitationem procedere in receptante, & simul occultante, & associante, in quibus terminis loquitur *d. l.* 1. *C. de his, qui latron.* vt aduertit Alber. *in l.* 1. *ff. de receptator.*; Opposita vero opinio locum habet in simplici receptatore occultante, sed non associante; Ita resoluit Far. *n.* 4.

49. Et hic nota, quod præsertim receptatores coniuncti à pœna ordinaria excusantur, *l.* 2. *ff. de receptator.* & ibi glo. & communiter omnes DD. Ang. Masc. Marf. & alij cumulati à Far. *n.* 32. *q.* 133. At excusatio hæc in receptatione bannitorum in statu Ecclesiastico parum prodesset, attenta *Bulla* 6. *in ordine Syxti V.* in qua statuitur consanguinitatem non excusare etiam in primo gradu, de qua mentionem faciunt Baiar. & Farin. *num.* 35. Sed receptans delinquentem, seu bannitum coacte, per vim, aut metum excusatur, secundum Bal.

Rom. & Alex. *in addit. ad Bar. in l. fin. ff. de receptator.* Foller. *in praxi crim. verb. banniantur num.* 18. Menoch. Mascar. Ang. Baiar. & Farin. alios inducens *num.* 36.; Qui *num.* 41. obseruat hanc excusationem in Statu Ecclesiastico parum prodesse, quo ad receptationem bannitorum, nisi is, qui coactè bannitos recepit, liberatus ab eorum potestate, illos, quam primum curiæ denunciauerit, *iuxta d. Bullam Syxti*.

50. Limitatur 4. Regula 4. In receptante delinquentem, seu bannitum sine dolo, non ad malum finem, sed ad bonum, qui nullo modo est puniendus, Bal. *in l. quicumque C. de seru. fugit. & cons.* 382. *lib.* 5. vbi ait receptationem, quæ fit ad bonum, præsumi ex qualitate personarum, & ex iuramento receptantis, Soc. *in l.* 1. *in princ. ff. de verb. oblig.* Baiar. Boss. Carer. Foller. Gandin. Tusch. & Farin. cum alijs *quæst.* 133. *num.* 55. Quod tunc præsertim est verum, dum in Statuto, seu prohibitione adsunt verba (audeat, seu præsumat,) ita Hipp. Rimin. *cons.* 635. *n.* 43. *lib.* 6. & Far. *n.* 56.

Sine dolo.

51. Et licet *d. Bulla Syxti*, puniendos statuat grauissima pœna receptatores bannitorum, quamuis sine dolo, tamen Sacra Consulta sæpissime mandauit, non procedi contra prædictos conuersantes, receptantes, seu quomodolibet auxiliantes, nisi id dolose egerint, vt refert Farin. *quæst.* 133. *num.* 57.; Vbi ait; Et merito; Cum inhumanum sit tam graui pœna sine dolo errantes puniare; Et plurimi DD. relati à Farin. in proxime citatis locis, agentes de loquente, tractante, seu comitante sine dolo cum bannito, aiunt, nulla pœna talem puniendum. Et in receptante, vt supra, dolus non præsumitur, secundum Hippol. Rimin. *vbi supr. num.* 44. *& sequenti* Gabr. *cons.* 168. *in princ. lib.* 3. Mascar. & Farin. alios inducentem *n.* 59. *&* 60. Baiar. ad Clar. *q.* 90. *num.* 41. vbi tamen ait in sciente, vel scire debente dolum præsumi.

52. Limitatur 5. Regula 4. vt receptans, & occultans furem, & insimul furtum, pœna furti puniatur; Si vero furem tantum, vel furtum tantum, mitius erit puniendus, Bar. *in l. furtum ff. de furt.* Ang. *de malef. in verb. dicto maleficio semper astitit num.* 23. Afflic. Gomez. & Farin. alios inducens *num.* 96.; Licet alij in superioribus ab eodem citati forte contra senserint.

De receptante fu re, & furtum.

53. Et præsertim requiri animum occultandi ad hoc, vt pœna ordinaria sit imponenda tenuerunt Odofr. Bal. & Castren. *in l. eos C. de fur.* Marf. *cons.* 30. *numero* 20. Bonacos. Rolan. Tusch. & Farin. *quæst.* 133. *num.* 100.: Vlterius ad pœnam ordinariam requiritur, vt receptans non faciat gratis, sed animo lucrandi aliquid, Odofr. *vbi supra*, Baiar. ad Clar. *quæst.* 90. *num.* 59. Tusch. *litera R. concl.* 47. *numero* 11. Marf. *cons.* 53. *num.* 28. *& sequenti*, vbi, non interueniente lucro, excludit omnem pœnam, Gram. Rolan. Rimin. Farin. & alij *n.* 101. Sed receptans furem,

furem, vel rem furatam ignoranter, nulla proculdubio pœna tenetur, Salyc. & communiter DD. *in l. eos C. de furt.* Bald. Affiic. Gram. Roland. Tusch. & Farin. *n. 99.* De receptante bannitos, & delinquentes ignoranter diffuse agit Farin. *à n. 103. vsque ad n. 138.*; Qui formata Regula *in d. n. 103.* Talem nulla pœna puniendum; subdit huius Regulæ Ampliationes, & limitationes. . .

54. Regula 5. sit. Mandatum inducitur quocunque modo, & quibuscunque verbis, dummodo ex his appareat de intentione, & voluntate mandantis, sic volentis, prout postea mādatarius fecit, Bart. Ang. Ias. & communiter alij DD. *in l. si quis mihi bona §. sed quid ff. de acquiren. hared.* Carer. Mascard. & Farin. *q. 134. num. 1. & 14.*; Et dummodo verba sint apta importare mandatum, aliàs secus, glo. & Bart. *in l. 1. ff. de mandat.* Aug. ad Ang. Carer. Monticel. & Farin. *n. 15.*; Et verba debent esse clara mandatum importantia, Boss. *tit. de mandat. ad homic. n. 49.* Menoch. *consil. 283. lib. 3.* Carer. Decian. Mascar. & Farin. *n. 28. & 29.* Nec nutu, vel signis cum capite inducitur mandatum, Bald. & Decian. *tract. crim. lib. 9. c. 34. nu. 27.* Carer. Mascar. & Farin. *n. 40.*; Qui *à n. 41. vsque ad nu. 108.* subdit plurima exempla, de famulo, & de filio, ex diuersis verbis prolatis à Domino, & à Patre occidendi, vbi, an, & quando præsumatur mandatum Domini, seu Patris ex verbis non manifestis, declaratur.

Mandatū inducitur quomodo cumque appareat voluntas mandanti.

55. Regula 6. sit. Mandans delictum eadem pœna punitur, qua mandatarius, *l. si per alium*, & ibi glos. & Bart. *ff. ne quis eum, qui*, Abb. *in c. mulieres, de sent. excom.* Gomez. *de delict. c. 3. rubr. de homic.* vbi relatis alijs testatur de communi. Bal. Boss. Alber. Menoch. & Farin. cum alijs *q. 135. n. 1.* Et in atrocioribus, si plures sint mandantes, & mandatarij, omnes eadem pœna puniuntur; licet secus in leuioribus, Bart. Castren. Ias. & Odofr. *in l. si quis id ff. de iurisd. omn. Iudic.* Baiar. ad Clarum *q. 89. n. 6.* Ang. Bald. Decian. Marsil. & Farin. *quæst, 135. num. 10. & 11.*

Mandans eadem pœna, qua mandatarius puniatur.

56. Sed hic nota, quod, dum non constat de mandatario, procedi non potest contra mandantem, *l. si is, qui rem, la 2. §. si tu Titium ff. de furt. & per hunc tex.* ita tenuit Boss. *tit. de delict. n. 35. & seq.* vbi diffusè, Chart. qui inducit plures testantes de communi, Alex. qui ait, quod hoc omnes sequuntur, Bart. Foller. Menoch. & Farin. *q. 3. nu. 1.* vbi ait omnes ita tenere, nemine, quem viderit, discrepante. Et absoluto mandatario, quia non fuit repertum delictum commissum fuisse, etiam mandans est absoluendus; Licet secus, si absolueretur mandatarius, quia non esset repertus culpabilis, Ang. *de malef in verb. Sempronium mandatorem n. 40.* & ad eum Ang. citan. Dyn. & sequitur Gandin. Menoch. Decian. & Farin. *q. 135. n. 33.* An autem qualitas aggrauans in mandatario, etiam in mandante aggrauet, & econtra, agit remissiuè Farin. *num. 34. & sequenti*.

Quid si non constet de mādatario.

Vel fuerit absolutus.

57. Ampliatur Regula 6. Vt ratificatio in delictis æquipararetur man-

De ratificante delictum, qui eadē pœna punitur.

mandato, & ideo ratificans sit puniendus eadem pæna, quā delinquens, *est tex. in l. 1. §. deiecisse ff. de vi, & vi armata*, vbi Bar. & tenuerunt Alber. Ang. Bal. Boss. & Farin. concordantes afferens *q. 135. n. 43.*: Quod procedit etiam ad effectum incurrendi excommunicationem in percussione Clerici, *vt est text. in c. cum qu.s, & ibi* notant omnes DD. *de sent. excom.* Alber. Dyn. & Far. *n.* 55.: Quod tamen non procedit quo ad incurrendam irregularitatem, secundum Archid. Io. And. Specul. & Marsil. sign. 184. *vers. teneas autem menti*, Carer. Couar. & Far. *n.* 67. An autem ratificans puniatur eadem pęna, dum nihil ad eum ex delicto peruenit, est controuersum, vt apud Farin. *n. 44. & 45.*

Non tamen in dispositione Statutaria.

58. Limitatur 1. Ampliatio, Vt æquiparatio sit per fictionem, & ideo Statutum loquens de mandante non erit extendendum ad ratificantem, Boss. Capreol. Carer. & Farin. *q. 135. n. 70. & 71.*

Plura requirūtur, vt procedat Ampliatio.

59. Limitatur 2. Ampliatio, Vt procedat, dum delictum fuit cōmissum nomine ratificantis, aliàs secus, *c. ratum, & ibi* communiter omnes *de reg. iur. in 6.* Bart. Bald. Ang. & de communi testantur Aret. Capreol. & Natta, quos sequitur, alios etiam referens Farin. *q. 135. n. 84.*: Vel saltem delictum, eius contemplatione, sit commissum, Bal. *in c. ob hac verba ff. de his, qui not. infam.* Anan. Corad. & Farin. *n. 88.* vbi testatur de veriori; licet alij ab eo relati *n. 87.* contra sentiant. Vlterius, ad hoc, vt Ampliatio procedat, necesse est, vt delictum à ratificante, tanquam suo nomine gestum, sit ratificatum, aliàs secus; potest enim quis ratificare factum, & non qualitatem facti, Alber. Cyn. Salyc. *in l. non ideo minus C. de accusat.* Ang. Carer. Clar. Decian. et Farin. *n. 85. & 86.*

60. Limitatur modo 1. Regula 6. Vt mandans delictum non vere, et proprie, sed ficte, et per interpretationem facere dicatur; Et ideo mandans e.g. homicidium non dicatur homicida, Clar. *§. fin. q. 89. vers. sed quæro*, vbi de cōmuni, Dec. qui pariter de communi *in l. si quis id*, et ibi Ias. *ff. de iurisd. omn.* Iud. Bart. Bald. Boss. et Far. alios inducens *q. 135. n. 97. qui, n. 99.* ait, ab ista opinione, vt à veriori, et communiori in iudicando non esse recedendum.

Mandās ficte facere dicitur.

61. Et hinc infertur, ꝙ Statutum puniens delinquentē, non cōprehēdit mandantem, Bar. *in l. si quis id §. serui quoq; & ibi* Alex. Castren. Dec. qui testatur de communi, & Ias. *ff. de iurisd. omn. Iud.* iterum Alex. *in l. 1. ff. de verb. oblig.* vbi de magis cōmuni, Boss. qui pariter de magis cōmuni, *tit. de pæn. nu.* 14. Afflic. Ang. & Farin. alios concordantes citans *nu. 98. q. 135.*

An mandans com prehēdatur à Statuto contra delinquētem.

62. Sed quia asserta in hac limitatione sunt valde cōtrouersa, ideo, quod mandans delictum, dicatur vere delinquere, tenuerūt Gandin. Marian. Soc. & alij, relati à Farin. *n. 99.* Et consequenter non desunt tenentes, quod Statutum puniens delinquētem habeat locum in mādante, vt sunt Cyn. Felyn. & de cōmuni testatur Osasc. nec non de magis communi Gandin. quos, cum concordantibus, habes apud Farin. *n. 100.*

Controuersus est punctus.

n. 10c; vbi inducit etiam *decis. Rota Romanæ*.

Pro concordia. 63. Pro concordia huius controuersiæ potest sic distingui: Aut enim Statutum pœnale loquitur in rem, puta dicendo; Pro homicidio, pro vulnere, pro furto, imponatur talis pœna; Et mandans comprehenditur: Aut Statutum loquitur in personam, puta, dicendo; Si quis occiderit, vulnerauerit, aut furtum fecerit, & hoc Statutum non ligaret mandantem; Ita Bart. *in l.* 1. *& ibi* Ang. & Castren. *ff. de eo, per quem factum est*, Dec. Bonacos. & Carer. qui testatur de communi, Abb. & Farin. *q.* 135. *n.* 142. *&* 143.

Sed contra. 64. Sed hic nota, quod quamplures DD. relati a Farin. *qu.* 135. *n.* 144. voluerunt mandantē comprehendi etiam sub Statuto loquēte in personam, inter quos Alciat. ait, hanc sententiam sibi videri magis communem, & Bolognet. dicit, contrariam opinionem non habere fundamentum in iure, & quod licet ab aliquibus dicatur cōmunis, opinionem tamen contra Bar. ex authoritatibus moderniorū esse magis communem; Nec non Hieron. de Cæual. sentit opinionem contra Bar. & communem, & verissimam esse, alteram verò, & fundamento, & ratione carere. Et faciunt pro opinione contra Bart. inducta per Farin. *n.* 146. nempe, quod, secundum Dyn. Cyn. Aug. Bal. & alios, delictum mandantis, & mandatarij est vnum, & idem.

An mandās eadē pœna puniatur, dū mandatarius excesſit fines mandati. 65 Limitatur 2. Reg. 6. Vt non puniatur eadem pœna mandans, qua mandatarius, sed mitiori, dum iste excessit fines mandati, dummodo id, quod fuit mandatum, fuerit in potestate mandatarij non excedere, aliàs secus, Bald. *in l. non ideo minus C. de accusat.* Ang. *de malef. in verb. & Sempronium mandatorem nu.* 39. Dec. *in tract. crim. lib.* 9. *c.* 26. *n.* 6. vbi quod ita communiter concludunt omnes DD. Marsſ. Menoch. & Farin. *q.* 135. *n.* 163.; Vbi ait, quod ab ista Limitatione regulātur, inferuntur, & declarantur Ampliationes, & Limitationes occurrentes in hoc subiecto.

66. Exemplis hanc Limitationē 2. reddo clariorem. Mandatum fuit de percutiendo pugno, vel alapa, seu instrumento non apto ad occidendum, puta baculo; si mandatarius percusserit gladio, & occiderit, vel etiam si percusserit, & occiderit, baculo vtendo, non tenebitur mandans de homicidio, Gram. qui testatur de communi, Placa, & Clar. *q.* 89. *vers. pone aliquis*, Bald. Carer. Mar. Menoc. Decian. & Far. alios inducens *q.* 135. *n.* 152. *& seq.* Sed econtra, mandans aliquē vulnerari, si talis occidatur, mandans de occiso tenetur, Boss. qui de cōmuni Gram. Placa, & Clar. vbi supra, qui ait, vulnera non dari ad mensuram, Ang. Marsil. Decian. qui de communi omnium DD. & Far. *n.* 168.; Et hoc quamuis expresse, mandans, homicidium prohibuisset, Bald. *in l non ideo minus, & ibi* Alber. *C. de accusat.* Ang. *vbi supra n.* 39. Cæpol. *cons.* 34. *n.* 61. vbi testatur hanc opinionem de iure veriorem, melioribus rationibus, & pluribus authoritatibus comprobatam tenendam in consulendo, & iudicando, Saly. Menoch. Decian. Exemplificatur.

Boss.

Bosf.testans de communi, & Farin. *n.171.;* Qui ait *n.173.* in praxi ab hac opinione non recedendum, cũ sit verior, & communior; licet alij ab eodem relati *n. 172.* contra sentiant.

67. Limitatur 3. Regula 6. Vt mandans non teneatur, si mãdatarius post reuocationem mãdati deliquerit, glos.& communiter DD. *in cap. quicumque de sent.excom. in 6.* Gomez. *de delictis c.3. in rubr. de homic. nu. 4. vbi* de communi, Gram. Decian. Menoch.Far.& alij *q. 135. n.174.* Et sufficit tacita reuocatio, vt per pacem, vel parentelam factã cum inimico, quem occidi mandauerat, Alber. & Salyc. *in l. non ideo minus C.de accusat.* Innoc. *in c. ad audientiam de homic.* Bart. Ang. Plaz. Decian. & Farin. concordantes inducens *n.175.*

Quid si mandans reuocauerit mãdatum.

68. Sed nota, quod reuocatio mandati debet notificari mandatario, aliàs mãdans non excusaretur, Alber.Cyn.& Salyc. *in l.non ideo minus C. de accusat.*Carer.Conrad.Decian.& Far. cum alijs *q.135. n.181.* At quod etiam intimata reuocatione mandatario, si delictum sequatur, extraordinarie puniendus sit mandans,tenuerunt Decian.*in trac. crim.lib.9 c.36.n.32.in fin.* Menoch. *de arbitr. q. lib. 2. cas. 352.* & Farin. alios etiam citans *n. 187.*

Et notificauerit mandatario.

69. Nota tandem, ex diuturnitate temporis mandatum reuocatum non censeri, secũdum Decian. *vbi supra n. 22.*& testatur de communi, Bar.*in l.non solum §.mandato, ff. de iniur.* Bald.Ang. Alciat.& Far. cum concordantibus ab eodem relatis *n.185.*

Ex longo tempore non reuocatur mãdatum.

70. De materia huius q. latissimè pertractat Farin. *à q.129. vsque ad q.135. inclusiue.*

De pace coacta; Quibus modis pax rumpatur; Et de pœnis contra eam frangentes, Quæst.113.

1. PAtrato homicidio, seu aliàs rixa facta, de pace efficaciter tractari solet; Qua facta,præsertim si ex mandato Superiorum coacte conclusa sit, cum non raro violari contingat; Ideo post quam tractatum est de homicidio,hic agitur, prout in titulo q. huius.

2. Præmitto: Pacem esse finem discordiæ,perpetuam,& inuariabilem concordiam. Treguam verò esse,non perpetuam,sed ad tempus tantummodo,securitatem præstitã, rebus, & personis, Far. *quæst.* 107. *n.89.* Vnde plurima, quæ de pace dicenda erunt,treguę proportionatè accomodari poterunt.

Quid sit pax. Tregua quid.

3. Regula 1. sit. Princeps suos subditos ad pacem faciendam cogere potest,Felyn. *in rubr. de treg. & pace*, Ias. *in l. quidam existimauerunt ff. de reb.cred.*vbi citat Alex. Butr & Castren. et tenuerunt Marsil. Viu. et Farin. alios inducens *quæst.* 107. *num.8.*

Princeps potest cogere ad pacem faciendam.

4. Ampliatur 1. Regula 1. Vt cogere ad pacem suos subditos, Iudices etiam inferiores possint, dum Ciuitatis, seu Reipublicæ quies, et status maximè turbaretur, nisi inimici ad pacem cogerentur, Bald. *in l.cum affines C.de liberal.caus.* Bart. *in l.furta §. qui iussu ff. de infam.* Ang. Felyn.Farin. et alij *n.6.*

An hoc possit Iudex inferior, vsq; ad numerum 6.

5. Ampliatur 2. Regula 1. Vt dicti

dicti Iudices inferiores possint etiã subditos ad pacem cogere, quando offendens, iam debita pœna punitus fuit, & reconciliationem petit, secundum Iacob. de S. Giorg. & Giachaiar. ad Clar. *q.*58. Bald. Salyc. & Farin. *q.* 107. *n.* 9. Et multo magis ad treguam, in casu huius, & etiam antecedentis Ampliationis, Abb. & Felyn. *in cit. rubr.* Baiar. Vulpel. & Farin. *n.*10.

6. Limitantur propositæ duæ Ampliationes, Vt circumscriptis causis in eis insinuatis, Principe inferiores, ad pacem faciendam, subditos cogere non possint; Clar. *q.*58. *in fi.* qui cum Marsſ. testatur de communi; Alex. Bald. & alij, quos sequitur Farin. *q.*107. *n.*3. Non desunt tamen graues DD. relati à Farin. *n.*4. inter quos fuit Abb. & Viu. tenentes absolute posse etiam Iudices inferiores cogere suos subditos ad pacem faciendam.

7. Ampliatur 3. Regula 1. Vt præsertim non secuta pace, possit, & debeat Princeps, seu alius Iudex inferior, cognoscens imminere periculum, & ne partes se ad inuicem offendant, easdem cogere ad præstandam cautionem de non offendendo, & ex officio, & magis ad instantiam partis, Petr. Plach. *in Epitom. delic. lib.* 1. *cap.* 7. *num.* 1. vbi testatur de communi, & receptissima omnium opinione, & plurimos refert concordantes, Abb. Bar, Bald. & Farin. cum alijs *quæst.* 107. *n.* 11. *&* 14. Qui in seqq. plura scribit, de cautione præstanda; à quibus; pro quibus, &c.

Vel cogere ad præstandam cautionẽ.

8. Sed apud Regulares poterit Iudex eorum, loco cautionis facere subditis interesse habentibus pœnale præceptum; ne se inuicem offendãt; Quod præceptum non nisi bonum effectum producere potest, vt aduertit Andr. Gayl. *de pace publ. lib.* 1. *c.* 2. *num.* 16. Felyn. *in rubr. de treg. & pace num.* 10. & tenuit Far. *num.* 20. & faciunt dicta *ab eodem num.* 13. Vel dum Iudex ex officio cogit in proposito; potest admittere in personis bonæ famæ iuratoriam cautionem, Clar. §. *fin. quæst.* 47. *vers. sed quæro*, Hercul. Vulpel. & Farin. *n.*38.

Quid iater Regulares.

9. Regula 2. fit. Pax, seu simplex cautio de non offendendo, dicitur rupta, non solum dum quis offendit personam, sed etiam per quemcumque actum, ad iracundiam prouocantem, & punibilem, Vulpel. *consil.* 82. *num.* 4. *&* 5. Surd. *decis. Mantuan.* 79. *in princ.*; Talis enim vere offendit secundum Bart. Bero. Cephal. & Farin. alios inducentem *quæst.* 107. *n.* 144. Accipe plures illationes Ampliatiuas in terminis Regulæ.

Quib modis dicatur rupta pax, vel cautio, &c. Vsque ad numerum 24.

10. Ampliatur 1. Regula 2. Vt pax frangatur per exonerationem archibusij, licet nulla sequatur vulneratio, Viu. *decis.* 368. Vulpel. quẽ sequitur Honded, *consil.* 103. *lib.* 1. & Farin. alios citans *quæst.* 107. *num.* 174. *& seq.*: Imo sufficit ad hoc sola rotæ exoneratio, secundum omnes proxime citatos.

11. Ampliatur 2. Reg. 2. Vt procedat in insultu facto cũ proiectione teli, vel lapidis, licet vulneratio non fuerit secuta Corn. *consil.* 51. *lib.* 1. nec corpus tactum, Vulpel. *tract. de pace quæst.* 91. & Farin. *num.* 168.

12. Ampliatur 3. Regula 2. Vt procedat in insultu facto cum euaginatione armorum, & admenatione ictuum cum eisdem armis, quãuis non sequatur vulnus, Barbat. & Vulpel. *d. quæst.* 91. Paris. & Farin. *q.* 107. *n.* 165. Imo sufficit insultus cum simplici armorum euaginatione, secundum Vulpel. *tract. de pace q.* 101. Paris. Grat. & Farin. *nu.* 160. Item sufficit insultus ad domum alicuius animo offendendi, licet nulla ostensio secuta fuerit, Vulpel. *consil.* 67. & Farin. alios inducens *n.* 163.

13. Ampliatur 4. Regula 2. Vt fracta pax dicatur in insultu facto à paciscente cum percussione super vestibus, puta vestes scindendo sine lęsione corporis, Vulpel. *tract. de pace q.* 91. *n.* 1. Honded. *consil.* 103. *num.* 26. *& seq. lib.* 1.: Hæc nanque offensio est, si non in personam, saltem personalis, secundum Bald. & Dec. *consil.* 406. *lib.* 2. Bart. & alios, quos sequitur Farin. *q.* 107. *n.* 180. *vsque* 183.; Licet alij contra sentire videantur ab eodem relati *num.* 178. Et quod plus est, sine percussione, puta trahendo per mantellum, pax fracta dicitur, Aret. Bald. & Claud. ad Bertaz. *cons.* 147. *lit. B.* Bart. Honded. Vulpel. & Farin. *nu.* 183. Quamuis alij contra relati à Farin. *n.* 176.

14. Ampliatur 5. Regula 2. Vt qui pacem fecit cum alio eam frangat excerpendo rem de manibus eius, Bart., quem refert, & sequitur Claud. ad Bertaz. *consil.* 147. *lit. B.* & Far. *n.* 173.; licet Hercul. dissentiat.

15. Ampliatur 6. Regula 2. Vt pax frangatur ex illatione metus deducti ad aliquem actum, Vulpel. *quæst.* 101. Marsil. *consil.* 21. *num.* 39. *& seq.* & Farin. alios citans *quæst.* 107. *num.* 197. Non desunt tamen multi DD. simpliciter asserentes per metus illationem pacem frangi, vt sunt Ang. Paris. Viu., & alij relati à Farin. *num.* 196.

16. Ampliatur 7. Regula 2. Vt per solas minas pax rupta dicatur, Paris. *consil.* 165. *lib.* 4. Bertaz. *cons.* 248. *lib.* 2. Mascard. Farin. & alij *num.* 201. *& seq.* Et idem dic de inuitante ad dimicandum Bertz. *consil.* 245. Vulpel. *consil.* 67. & Farin. *num.* 204. Idem prorsus dic de iniuriam grauem verbalem faciente, quæ pœnam mereatur, Bero. *consil.* 302. *lib.* 2. Vulpel. *d. quæst.* 91. Bertaz. & ad eum Claud. Farin. & alij *num.* 187.; Licet alij contra relati à Farin. *n.* 188.

17. Ampliatur 8. Regula 2. Vt pax, & cautio de non offendendo, generaliter loquendo, rupta censeatur ex modica offensione, secundum Grat. *consil.* 44. *num.* 13. *lib.* 2. Vulpel. *consil.* 51. *per totum*, vbi bene respondet contrarium tenentibus; Hanc tamen Ampliationem intellige, dum offensio leuis illata fuit malo animo, & dolose, vt declarat Farin. *quæst.* 107. *num.* 219. & sequitur Petr. Bel. Mascard. & iterum Farin. *num.* 221. qui *num.* 226. ait indistincte verius esse, ex leui offensione personæ, & corporis, si dolo illata fuerit, rumpi cautionem, etiam quod non fuerit promissum non offendere, per verba vniuersalia, etiam quod offensus,

non

non sit nobilis, & licet facta fuerit sine dolore, tumore, aut liuore, & quamuis ex percussione non sequatur grauis offensa, & *ibi* testatur semper se ita practicari vidisse.

18. Exemplificat Farin. *quæst.* 107.*num.*217. vt propter impulsum frangatur pax, ex Grat. Vulpel. & alijs. Similiter ex conspuitione in faciem *num.* 170.; Item ex alapa infringitur pax, idem Farin. *qu.* 105.*num.* 210. alapa enim dicitur grauis iniuria, secundum Carer. Bero. Mascard., & alios, quos sequitur Farin. *num.* 207. Sed quia fuit opinio grauium DD. pacem non rumpi ex prædictis, & ex similibus modicis offensionibus, quos refert Farin. *quæst.*107.*num.*210. *& seqq.*; Ipsemet ait, illorum opinionem procedere posse, dum offensio leuis illata fuit sine malo animo, & sine dolo, sine quibus pax, & cautio minime rumpitur, secundum Paris. *consil.*165.*lib.*4. & Hercul. *in tract. de caut. de non offenden. cap.* 34. & Farin. *quæst.*107.*nu.*219. *& seq.*

18 Ampliatur 9. Regula 2. Vt pax, & cautio simplex de non offendendo frangatur per verbalem iniuriam, Cęphal. *consil.* 190. Vulpel. *in tract. de promis. de non offen. quæst.* 91. vbi declarat, dummodo verba iniuriosa sint grauia, & punibilia, Brunor. à Sole, qui alijs relatis testatur de communi, Bertaz. & ad eum Claud. Bero. Honded. & Farin. *quæst.* 107. *num.* 187.: Ex iniuria enim verbali offensio resultat, vt benè dixit Cęphal. vbi sup. & Farin. *num.* 184. vbi, quod hoc omnes admittant.

20. Limitatur Ampliatio 8. Vt non procedat, dum promissum tantummodo fuit, non offendere in personam, tunc enim per iniuriam verbalem non esset tali promissioni contrauentum; secus si fuisset promissum non offendere personã, vel personaliter. Pro declaratione, nota, quod est differentia inter offensionem in personam, & offensionem personalem, seu personæ: Offensio enim in personam, requirit tactum, & læsionem corporis, secundũ Bart. *in l. licitatio §. quod illicitè n.* 8. *ff. de publican. & vectig. per tex. in l.* 1. *§. hac autem ff. de his, qui deiecer.* vbi Bald. & Florian. & tenent Dec. *cons.*406. Hercul. *de caut. de non offend. c.* 24. *&* 25. Vulpel. Cæphal. & Far. concordantes inducens *q.*107. *nu.*147.: Offensio verò personalis, seu personæ non requirit corporis lęsionem, seu tactum, secundum Bal. *in l. si qua per calumniam n.*1. *C. de Epis. & Cler.* Dec. & Hercul. *locis supra citatis*, Vulpel. Cæphal. & Far. *n.*150.

21. Dixi igitur, ꝙ pax, seu cautio de non offendẽdo in personam, non frangitur per iniuriam verbalem, & ita tenent Cæphal. & Vulpel. *locis sup. relatis*, Bertaz. Masc. & Far. alios citans *q.*107.*n.*192. dicẽs, hęc omnes admittere: Verbalis .n. iniuria non dicitur offensio in personã, cum per eam corpus non percutiatur, aut tangatur; Quamuis dicatur offensio personalis, seu personę, secũdum Vulpel. & Cęphal vbi supra, Gughel. quem sequitur Bal. *in l. si qua C. de Epis. & Cler.* Rom. & Far. concordantes inducens *n.* 185.

22. Et consequenter pax, & cautio facta cum promissione nõ offen-

dendi personam, seu personaliter, frangitur per verbalem iniuriam, vt expresse voluit Bero. *cons.* 202. *lib.* 2. *n.* 22. & 23. Cæphal. Honded. & Far. *q* 107. *n.* 189.

23. Ampliatur 10. Regula 2. Vt pax, seu cautio indistinctè dicatur rupta ex falso testimonio, seu accusatione, secundum Surd. Farin. & alios ab eo citatos *n.* 247. & 254.

24. Ampliatur 11. Regula 2. Vt omnes propositæ Regulæ Ampliationes multo magis procedãt, dum pax, seu cautio de non offendendo fuit celebrata cũ promissione de nõ offendẽdo directe, seu indirecte, vel quocũq; modo; siue sub alijs clausulis, & verbis vniuersalibus, secundũ Bertaz. & ad eum Claud. *cons.* 147. *lit* B. Concordantes inducens, Lud. Piguer. *decis. crim.* 21. *n.* 6. & Farin. *q.* 107. *nu.* 157. Et omnes probationes Regulæ 2. à fortiori, hanc probant Ampliationem.

25. Limitatur 1. Regula 2. Vt quando pax facta fuit cum cautione de non offendendo tantum in personam, non dicatur fracta, nisi promittens tangat, & lædat principaliter corpus *l.* 1. §. *hac autem*, vbi Bald. & Florian. *ff. de his, qui deiecer.* Vulpel. *in tract. de promiss. de non offend. quæst.* 92. *num.* 8. & 17. vbi testatur de communi DD. Bart. Dec. & Far. plures concordantes citans *quæst.* 107. *num.* 147.; Vel quando promittens tangeret res corpori cohærentes inseparabiliter, vt vngues, pilos, seu capillos, Vulpel. vbi supra *quæst.* 91. *nu.* 4. Viu. *decis.* 368. Bart. Hercul. & Farin. *nu.* 149.; Vel saltem quando tangeret res cohærentes separabiliter, puta accipiendo vi rem de manu alterius, siue eiusdem vestes scindendo, Vulpel. *ibidem n.* 1. late Onded. *cons.* 103. *n.* 26. & *seq.* Bart. magistraliter, & Far. *n.* 148.

Plures casus enumerantur, in quibus ex offensione pax, seu cautio rupta non dicitur, vt que ad nu mer. 38.

26. Ex hac limitatione, moderantur plurimę ex suprapositis Ampliationibus, præsertim illa de proiectione lapidis, seu teli, dum persona tacta non fuit, de qua Farin. *qu.* 107. *num.* 169.; Alia de euaginatione armorum, & admenatione sine læsione, de qua Farin. *num.* 166.; Et idem dic de similibus offensionibus, seu iniurijs, quæ, dato, quod sint personales, non tamen sunt in personam.

27. Limitatur 2. Regula 2. Vt pax, seu cautio simplex de non offendendo, non rumpatur propter furtum ei factum, cum quo quis pacem fecit, Bar. quem sequitur Ang. *in l. verum ff. de furt.*; Ea ratione, quia fur non animo se vindicandi, sed lucrandi furtum fecit: Quamuis alibi idem Bar. oppositum sentiat, Lud. Cac. qui de communi testatur, Castren. Corn. Onded. & Farin. *qu.* 107. *n.* 238. Viu. opinione 566. vbi de magis communi, Baiar. ad Clar. *quæst.* 47. *num.* 65.; Licet Bal. Rom. & alij relati à Farin. *n.* 239. contradicant: Quorum opinio procedere posset, quando furtum factum esset causa offendendi, & se vendicãdi, in quibus terminis ita tenent Viu. *opin.* 565. Gozzad. *cons.* 31. & Farin. *n.* 242.

28 Ampliatur limitatio 2. Vt pax seu cautio de non offendendo nec etiam rumpatur propter offensionem illatam in bonis, secundum Bertran. Castren. quos sequi-

sequitur Hercul. *de caut. de non offen- den. cap.* 35. *nu.* 1. Corn. & Bar. qui citatur etiam pro opposita opinione, quos refert Farin. *quæst.* 107. *n.* 240. Qui *num.* 241. dicit hanc Ampliationem reddi dubitabilem, cum contra eam teneant Luc. de Pen. Gozzad. qui loquitur in conbustione fęnilis, Aluarot. Nouel. & Surd. *locis ab eo citatis*.

29. Limitatur 3. Regula 2. vt pax, seu cautio de non offendendo non censeatur rupta, propter offensionem secutam, non ex veteri causa, propter quam fuit facta pax, seu cautio data, sed ex noua causa, Clar. §. *fin. qu.* 47. *vers. quæro nunc*, vbi concordantes inducit, & testatur de communi, Hercul. *tract. de caut. de non offend. cap.* 13. vbi de magis communi, & ab omnibus approbata, & obseruata opinione, Bar. Bal. Mascar. qui de receptissima opinione, & Farin. innumeros cumulans *quæst.* 107. *num.* 403. qui ait, in consulendo, & iudicando ab hac communi non esse recedendum.

30. Vnde si vnus paciscens alium vulnerauerit, si vulneratus vulnerantem occidat, etiam ex interuallo, non tenebitur occidens pœna pacis, seu cautionis rupte, Castren. Ias. & omnes DD. *in l. qui seruum, ff. de verb. oblig.* Clar. vbi supra *vers. sed quoniam*, vbi alijs relatis, ait, in hoc omnes concordare, Bertaz. Mascar. & Farin. plures citans *quæst.* 107. *num.* 404. Et hoc est verum, quamuis in instrumento pacis sit iuramentum, Paris. *cons.* 165. *lib.* 4. Mascar. Farin. & alij *num.* 411. Non tamē per hoc occidens euitabit pęnas homicidij Iuris communis, vel Statuti, secundum Imol. *in l. qui seruum ff. de verb. oblig.* Vulpell. *cons.* 89. Hercul. Far. & alij *n.* 427.

31. Sed animaduerte, quod ad hoc, vt noua causa excuset, debet esse grauis, & iusta, secundum Aret. & Imol. *in d. l. qui seruum, per illum tex.* vbi communiter alij DD. Cæphal. & Clar. §. *fin. quæst.* 47. *vers. quæro nunc*, Rom. & Hercul. cum concordantibus, inductis à Farin. *quæst.* 107. *num.* 462. *& seq.*: Licet Alex. Ias. & alij permulti relati à Farin. *num.* 460. *& seq.* sentiant sufficere in proposito etiam leuem, & iniustam causam.

32. Iusta autem causa noua, ex qua re offendens à pœna ruptæ pacis, seu cautionis excusatur, dubio procul, est omnis ea, quæ prouenit ex facto aduersarij punibile ad iracundiam prouocante, secundum Hercul. Mascar. Farin. & alios *q.* 91. *num.* 12. *&* 13. Imò etiam ex facto ad iracundiam prouocante impunibili; Quamuis enim ad incurrendam pęnam fractæ pacis, vel cautionis, factum punibile requiratur, tamen ad effectum excusandi à fractura pacis, vel cautionis propter præcedentem offensionem, & sic ex noua causa, sufficit, quod offensio oriatur ex facto ad iracundiam prouocante, licet non punibile, Hercul. *tract. de caut. de non offend. cap.* 24. Claud. Noni. & Far. *quæst.* 107. *num.* 146. *&* 466. *cum seq.* ex Soc. iun. Vulpel. Rom. & alijs.

33. Exemplificatur. Vt noua iusta causa sit reoffendendi mentita insulta, Hercul. *vbi supra num.* 24. *cap.* 51. Soc. iun. & Farin. *quæst* 107. *num.* 481.

*num.*481. Item iniuria verbalis, Farin. *num.* 483. Seu verba iniuriosa, vel infamatoria, prolata etiam in absentia partis, Hercul. *de caut. de non offend. cap.* 13. Farin. alios citans *num.* 488. Item minæ de occidendo, Hercul. *ibidem*, Farin. *num.* 491. & Vulpel. *cons.* 67. Item damnificatio in bonis etiam cum modica iactura, Hercul. *d. cap.* 13. Vulpel. & Farin. *num.* 494. Item vrtata cubitalis, etiam in pallio, animo iniuriandi, Hercul. *ibidem*, Mascar. & Farin. *n.* 497.

34. Limitatur 4. Regula 2. vt pax, seu cautio de non offendendo in dubio non censeatur rupta, Hercul. *de caut. de non offend. cap.* 33. Vulpel. *cons.* 2. Alex. *cons.* 19. *lib.* 1. Mascar. Honded. & Farin. concordantes inducens *quæst.* 107. *num.* 398. Licet enim d. pax, & cautio antequam fiat, sit fauorabilis, tamen postquam facta est, & secuta offensio, & dubitatur de fractione, est odiosa, Alex. Dec. & Hercul. *cap.* 1. & 20. Vulpel. Far. & alij ab eo relati *n.* 397.

35. Hæc limitatio 4. proprie intelligitur, quando agitur de exactione pænæ, pro offensione facta ab ipsomet promittente: Sed multo magis procedit, dum agitur de exactione pænæ pro offensa facta ab alijs, pro quibus paciscens promisit, hoc enim casu agitur de odio irrationabili, vt scilicet vnus teneatur pro delicto alterius, ita Bar. *in l. licitatio §. quod illicite num.* 5. & 6. *ff. de publican. & vectigal.* & late probat Honded. *cons.* 103. *num.* 26. & *seqq. lib.* 1. & tenuit Farin. *quæst.* 107. *num.* 148. 156. 183. & 191. qui præsertim dixit *d. num.* 148. quod dum agitur de hoc odio irrationabili, ad escludendam pænam, verba conuentionis strictè sunt interpretāda.

36. Vnde quamuis promissio de non offendendo personam, seu personaliter, frangatur ab eo, qui promisit, dum ipsemet offendit, vt supra, etiam si corpus non tangatur; tamen, dum alij, pro quibus paciscens promisit, offendunt, fracta pax, & promissio non dicitur, nisi ab illis corpus tangatur, ita vt paciscens pro ijsdem teneatur pœnam soluere, Bal. *in rubr. ff. solut. matrim. col.* 1. *ad fin.* Cæphal. *cons.* 190. *lib.* 2. Dec. Hercul. & Farin. *quæst.* 107. *n.* 150. Similiter, licet ex iniuria verbali paciscentis frangatur pax, secus tamen est in iniuria verbali eorum, pro quibus promisit paciscens, qui propter hoc ad pænam fractæ pacis non tenetur, Farin. *num.* 191. Idem dic de insultu sine armis, vel etiam cum armis, sine percussione, secundum Simon. de Præt. *cons.* 188. & Farin. *num.* 160. Idem, in insultu in vestibus sine læsione corporis, et in ablatione violenta alicuius rei de manibus, Bar. Honded. Vuipel. & Far. *n.* 183.

37. Limitatur 5. Regula 2. vt ex mandato de offendendo, seu occidendo, offensione non secuta, non frangatur pax, et cautio de non offendendo, Bertaz. & Farin. *quæst.* 107. *num.* 205. Bero. *cons.* 202. *lib.* 3. vbi ex professo tractat, & ampliat: Imò idem dicendum est offensione secuta, quia in materia ista, strictè intelligenda, qui per aliū facit per seipsum fecisse non videtur, nisi expresse promissum sit non offen-

offendere per se, nec per alium, Hercul. *de caut. de non offend. cap.* 36. Gozzad. & Far. *n.* 208.

38. Ampliatur limitatio 5. vt nec pax frangatur ex consilio, seu persuasione de offendendo, ostensione non secuta, secundum Bero. & Hercul. locis supra proximè citatis, & sequitur Far. *n.* 206.

Pœnæ diuersæ frã gentis pacem.

39. Regula 3. fit. Occidenti sub pace, capitalis pœna imponitur; Vulneranti pęna amputationis manus; Fustibus percutienti, barbam, vel crines expilanti, pœna librarum decem; Percutienti manu vacua, quinque librarum pęna: Ita determinatur *in c.* 1. *de pace tenen. in vsibus feud.* iuxta declarationem illius tex. Vulpel. *in tract. de pace quæst.* 51 *num.* 1. quam sequitur Farin. *quæst.* 107. *num.* 57.

40. Animaduerte, quod licet *dictum cap.* 1. loqui videatur de violantibus pacem publicam, puta inter duas Ciuitates; tamen idem esse dicendum in violatoribus pacis factæ inter personas singulares, expreßè tenuit Bal. *in d. cap.* 1 *num.* 1. *in fi.* & Vulpel. *vbi sup. num.* 2. licet hic videatur requirere, quod pax iuramento firmata sit, aliàs secus, & idem requirere videtur Viuius *opinione* 507. *num.* 2. & est de mente Alber. Marf. & Far. *q.* 107. *n.* 63. & 64. sentientes pęnas *in d. c.* 1. taxatas, contra pacem frangentes inter priuatos infligendas esse.

Si Clericus sit fractor pacis

41. Limitatur 3. Regula, in Clerico pacis violatore, qui pœna 20. librarum punitur, dum est præsens, dum verò absens est, eo quod aufugit, & inobediens est, beneficio Ecclesiastico priuatur, & tanquam proscriptus, seu bannitus habetur, *cap.* 1. *§. Clericus, de pace tenen.* & ibi notauit Bal. *num.* 1.; Vlterius tali Clerico non comparenti, etiam bona publicantur, nec non excommunicatur, vt not. Io. Berber. *in viatorio iuris rubr.* 29. *num.* 3. *per cap. illi, qui* 24. *quæst.* 3. & tenet Farin. *quæst.* 107. *num.* 73.: Et ex his poterit Iudex Regularis arbitrari, quibus pęnis suos subditos coercere possit, dum eos, fractores pacis inueniet: Dimitto hic agere de pœnis impositis fractoribus pacis publicæ, de quibus Farin. *quæst.* 107. *num.* 58. & *seqq.*

De prohibitione delationis armorum, & de pœna inobedientium, Quæst. 114.

1. CVm tam antea, quam postea, & etiam in actu homicidij, interuenire soleat armorũ delatio; De hac, & eius pæna post discursum de homicidio in hac q. est agendum. In qua pro intelligentia, quid veniat appellatione armorum, remitto lectorem *ad tex. in l. armorum*, & ibi glo. & DD. & præcipue Alciat. *ff. de verb. sign.*; Nec non ad ea, quæ remissiue notat Farin. *quæst.* 108. *n.* 1. & tangitur *hic infra num.* 6.

Appellatione armorum quid veniat, remissiue.

Armorũ delatio prohibita est.

2. Regula sit, Armorum delatio de iure prohibita est, *vt est tex. in l.* 1. *vbi* Bar. & Ang. *ff. de vi publ. & in l.* 1. *& ibi* glo. Ang. & alij *C. vt armorum vsus*, Decian. Menoch. & tot alij relati à Farin. *num.* 3. vbi probat, omni iure, videlicet *ff. C. & Auth. armorum delationem prohibitam esse.*

Am-

Pœna deferentis arma.

3. Ampliatur 1. Regula, vt deferens arma contra iuris prohibitionem, teneatur pena *l. Iul. de vi publ. est tex. in l. 1.* vbi glo. *ff. de vi publ.* Decian. Iaf. Menoch. & alij cum Farin. *quaest.* 108. *num.* 4.; Et hæc pena est arbitraria secundum Clar. Gram. Ofasc. & Menoch. *de arbitr. qq. lib.* 2. *casu* 394. *num.* 1. Decian. & Farin. *num.* 5. Intellige non existentibus Statutis, quæ cessare faciunt penam iuris, sicut Bannimenta, pœnam Iuris, & Statutorum cessare faciunt, Decian. & Farin. *q.* 108. *n.* 13.

Clericis prohibetur delatio armorum, & sub qua pœna.

4. Ampliatur 2. Regula, vt delatio armorum etiam Clericis sit prohibita; *in c. Clerici de vita, & honest. Cleric.* vbi, vt notat Lezan. *to.* 3. *vers. arma num.* 2. sub excommunicationis ferendæ pena, hoc illis expresse prohibetur, & consequenter sub culpa lætali, vt ibi notat glos. & obseruauit Menoch. *vbi sup. num.* 31. *& seq.* Afflic. Decian. & Farin. *num.* 21.; Et ista pena arbitrio Iudicis Ecclesiastici erit infligenda, Clar. Afflic & Far. cum alijs *n.* 24. *&* Menoch. *ibidem n.* 34.

Pœna contra Monachos tenentes arma intra septa Monasterij.

5. Ampliatur 3. Regula vt Monachi tenentes arma intra septa, seu clausuram Monasterij sine licentia Abbatum in excommunicationem latæ sententiæ incurrant, *Clem. 1. §. quia vero in fin. de statu Monach.* & notant Miran. *in man. to.* 2. *quaest.* 35. *art.* 18. & Lezan. *to.* 1. *cap.* 9. *num.* 26. nec non *to.* 3. *verb. arma num.* 1. Nulli tamen hæc excommunicatio reseruatur, secundum Nauar. Suar. Tolet. & Lezan. *d. num.* 1.; Qua nihilominus ligantur omnes Monachi, siue nigri, siue albi, siue alterius coloris habitus, Syluest. Tolet. & Leza. *d. num.* 1.; Venientes autem Monachi ad Monasterium cum armis, non animo ea retinendi, non excommunicantur, Tolet. & Leza. *d. num.* 26. & notat glo. *in d. §. quia vero in fi.* vbi etiam ait, in hoc Canone, armorum delationem non videri Monachis prohibitam.

Siue defensiua, siue offensiua.

6. Nota hic, quod nomine armorum intelliguntur tam arma defensionis, vt galeę, Loricæ &c. quam offensionis, vt gladij, lanceæ, archibusij &c. quia *tex. in d. §. quia verò* indefinite loquitur, et ita tenent Graff. Syluest. Suat. et Lez. *in d. verbo arma num.* 1. Sed oportet, quod sint propriè arma, idest instrumenta ad bellicum vsum per se instituta, non autem baculi, ligna, lapides, et similes, quibus homo potest ad alios offendendum vti, cum hæc cōmuni vsu arma non vocentur, et consequenter *in d. Clement.* non videntur comprehensa, secundum Suar. et Lezan. vbi sup. proxime, licet Syluest. *in ver. excommunicatio* 9. *num.* 73. oppositum teneat, et ideo Graff. *in decis. aur. lib.* 4. *cap.* 21. *n.* 19. dicit, tutius esse ab his omnibus abstinere.

Dummodo sint propriè arma.

Armorū delatio Regularibus prohibita est.

7. Ampliatur 4. Regula, vt procedat in omnibus Regularibus. Licet enim Regulares non astringantur à citato *c. Clerici, de vita, & honest. Cleric.* quod loquitur de Clericis; Appellatione namque Clericorum in odiosis, et pœnalibus Regulares non veniunt Sylu. *in sum. ver. Clericus primo n.* 1. et Leza. *to.* 3. *ver. arma num.* 2.; Nec etiam per *d. Clem.* 1. cum tantum loquatur de Monachis; Verba autem in pœnalibus

bus restringi debeant, Suar. *to.5. de censur. disp.23. sect.5. num.4. & 8.* & Lez. *in d. ver. arma num. 1.* (quibus tamen minime subscribit Graff. *decis. aur. lib.4. cap.21. num. 19.*) Nihilominus armorum delationem omnibus Regularibus prohibitam esse tenedum est, attentis iuribus Imperialibus citatis in Regula huius q. *num. 2.*: Deficiente enim Canone, Leges iustæ, quæ sunt in corpore iuris communis, prout sunt præcitatæ, seruandæ sunt etiam in foro Ecclesiæ, ita Hostien. receptus ab omnibus *in c. vlt. de solution.* vt testatur, & sequitur Rodr. *q. Regul. to. 1. quæst.66. art.2. vers. prima Regula*, & tenuerunt Abb. Dec. & Fely. *in c. 1. n.8. de noui oper. nuncup.*

De iure Ciuili.

8. Et quidem, quod prædictæ leges Imperiales, & in corpore iuris insertæ obligent quo ad vim directiuam, seu in foro conscientiæ omnes Ecelesiasticos, tenuerunt Medina, qui testatur de communissima opinione *in 1. 2. quæst. 96. ar. 5.* vbi etiam cæteri Theologi moderni, Sylu. *ver. Lex quæst. 15.* & diffuse Sayr. *in Clau. Reg. par. 1. lib. 3. cap. 4. num.16.* Abb. Dec. Fely. & communiter alij *in c. Ecclesia de Constitut.* Bar. & alij DD. *in l. cunctos populos C. de Sum. Trin. & fid. Cath.* & hanc tenet, & asserit communi consensu receptam, Suar. de ll. *lib.3. cap. 34. num. 6.* vbi concordantes alios inducit, *& num. 22. in fin.* expresse asserit prędictis ll. quo ad vim directiuam, obligari omnes Ecclesiasticos etiam Regulares.

Leges Ciuiles obligant omnes Ecclesiasticos, quoad vim directiuam.

Etiã Regulares.

9. Plures rationes huius veritatis inducuntur à DD. sed præcipua, & conuincens est illa; Quia tales leges Imperiales in corpore iuris insertę, per Summos Pontifices in Sacris Canonibus approbantur, & quoad hunc effectum, quasi canonizantur, præsertim *in c. de capitulis dist.10.* & in alijs locis relatis à Suar. *num.14.*; Et hanc rationem ponderarunt, & explicarunt, Dec. *in c. Ecclesia de Constit. num. 27.* & Suar. *vbi sup. n.13. & ibi* comprobationes adducit.

Ratio.

10. Quo vero ad vim coactiuã, an Leges Ciuiles, scilicet, imponentes pœnam ferentibus arma comprehendant Regulares, & alios Ecclesiasticos. Dico, quod authores harum Legum, non possunt cogere Ecclesiasticos ad illarum obseruantiam, nec punire transgressores, hanc enim coactiuam non habent Principes, vel Iudices laici in Ecclesiasticos, nec quo ad hoc Canones approbant ll. Ciuiles, vt obseruat Suar. *vbi sup. num. 15.* & tenent Soto, Sylu. & Rodr. in q. Reg. *to.1. quæst.66. vers. octaua Regula*, & fauent omnes DD. *in cap. 1. de constitut.*: Sed possunt Ecclesiastici, & Regulares à suis Prælatis, seu Iudicibus cogi, & puniri propter transgressiones talium ll.; Ratio est, quia illa transgressio est delictum contrarium bono communi, ergo potest per potestatem aliquam puniri, non per Ciuilem, ergo per Ecclesiasticam. Et pęna imponenda est arbitrio talis Ecclesiastici, licet per ll. Ciuiles essent taxatæ pænæ pro tali delicto, non enim Iudex Ecclesiasticus illam imponere tenetur, ita Couar. Salced. & Suar. *d. cap.34. n.18.* & tenet Rodr. *in d. ar. 2. vers. octaua Regula*, vbi reddit rationem, quia

Non autẽ quoad coactiuã.

Vnde superior Ecclesiasticus punit eius arbitrio.

Lex illa, quo ad illam partem, qua pęnam taxat, pertinet ad vim coactiuam, & ideo non habet vim in Ecclesiasticum; Subdens esse prudens consilium, & Canonibus consentaneum, vt Iudices Ecclesiastici, vbi desunt Canones imitentur ll. iustas Ciuiles: Sed, vt notat, vbi sup. Rodr. non sunt imponendæ huiusmodi pænæ secundum rigorem, sed secundum id, quod dictat paterna charitas: Imò quando pænæ impositæ à iure Ciuili essét corporales, vel aliàs indecentes Ecclesiasticam personam, tunc nullo modo essent infligendæ, vt notat Suar. *vbi sup.*

11. Subampliatur Ampliatio 4. in eo, quod dictum est de vi coactiua hic sup. *n.* 10. vt Iudices, seu ministri curiæ secularis non possint spoliare Ecclesiasticos armis prohibitis, sed tantum eos mittere, seu ducere ad eorum Iudicem Ecclesiasticum, vt docent DD. quos citat, & sequitur Barbosa *in suis collect. to.* 1. *lib.* 3. *tit.* 1. *c.* 2. *n.* 6. Bonacin. Megala, Riccius, Salas, & Dian. hos, & alios inducens *par.* 1 *tr.* 1. *resolut.* 9. Couar. & alij, quos sequitur Azor. *par.* 1. *lib.* 5. *c.* 29. *col.* 2. *in princ.*: Et hoc procedit quamuis arma adeo essent prohibita, vt nec domi concessum esset ea retinere, Suar. & Dian. *p.* 3. *tract.* 1. *resol.* 28. Hãc sublimitationem vocat probabiliorem Leza. *to.* 3. *ver. arma n.* 5.; Cum sint plurimi, & grauissimi DD. tenentes, Ecclesiasticos expoliari posse armis prohibitis per ministros curiæ secularis, vt sunt Clar. §. *fin. q.* 36. *n.* 26. Couar. Bannez. Graff. & permulti alij relati à Dian. *d. resol.* 9. quos tamen ipse ait falli.

An Ecclesiasticus possit per curiam secularem armis spoliari prohibitis.

12. Limitatur 1. Ampliatio 4. vt in casu magnæ necessitatis, puta dum Clericus, vel Religiosus timeret sibi mortem ab inimicis, vel in via à latronibus spoliari, possit arma gestare, etiam specialiter prohibita, si huic periculo sine illis obuiare non posset: Ius enim naturale vitam, & bona conseruandi præponitur Legi positiuæ, Graff. Barbosa, & Lezana, *tom.* 3. *ver. arma num.* 6.

Ex necessitate deferre potest arma Ecclesiasticus.

13. Limitatur 2. Ampliatio 4. vt Clerici, etiam Regulares, arma, quãuis offensibilia, generaliter deferre possint, ad necessariam defensionem personarum, & rerum suarum, *vt est tex. in c. dilecto*, & ibi glo. *de senten. excom. in* 6. *& in c. olim il* 1. vbi glo. *de restitut. spoliat.* & tenuerunt Bertaz. Carer. Marsil. & Farin. *quæst.* 108. *num.* 69. Sed hoc in praxi non valet, vt dicam *in hac quæst. num.* 18.

Vt ad necessariam defensionem.

14. Ampliatur 5. Regula, vt multo magis procedat in deferentibus arma venenata, nam tales grauiori pęna plectendos esse certum est, vt not. Petr. à Plac. in Epitom. *delict. lib.* 1. *c.* 8. Menoch. *de arbitr. q. lib.* 2. *casu* 394. Decian. Claud. & Far. cum alijs *q.* 108. *n.* 51.

Grauius puniẽdus est deferẽs arma venenata

15. Ampliatur 6. Regula, vt etiam multo magis sit vera, in deferentibus arma magis insidiosa, & perniciosa, vt balestrę paruæ, & parua archibusetta; Hos enim grauiori pęna puniendos esse sensit Decian. & post eum Far. *q.* 108. *n.* 52. Et vtiq; de archibusettis *est Bulla Pij IV.* 65. *in par.* 1. *Bullar. & Pij V.* 151. *par.* 2. in quibus illa deferentibus læsæ Maiestatis pęna, & rebellionis imponi-

Seu magis insidiosa, vt arc ibusetta, &c.

ponitur. Et vlterius *in d. Bulla Pij V.* imponitur eadem pœna contra deferentes alia arma breuiora, vt sunt pugiones, & cultelli cum cuspide, maiores vno palmo, & minores tribus palmis. Sed vt notat Far. *vbi sup.* præsertim, dum non constat, quod talia arma deferens haberet animum aliquod delictum cum illis committendi, in praxi pro simplici delatione pugionis, solet imponi pena pecuniaria, vel trium ictuum funis; Et hæ pænæ ligant etiam Ecclesiasticos.

Venditio, & quilibet alius contractus, nec non retétio prohibitorum armorum inhibetur.

16. Subampliatur 1. Ampliatio 6. vt emptio, venditio, permutatio, datio in pignus, & quilibet alius cōtractus archibusettorum sit prohibitus *à d. Constitutione Pij IV.* Subāpliatur 2. Ampliatio 6. vt in eadem Constitutione sit prohibita retétio domi archibusettorum sub eadem pena delationis, pro vt notat Far. *q.* 108. *n.*41.; Nisi quis paruo temporis spatio d. archibusetta retinuisset, quo casu non intraret d. rigorosa pena, Claud. Bertaz. Bursat. & Far. *n.*43.; Sed licet *Pius V.* vbi proxime, dicta extenderit ad pugiones, & alia arma breuioris mensuræ tribus palmis, tamen nisi fuerint stilletti, aut balestrinæ, hæc Constit. non fuit posita in praxi, vt testatur Far. *n.*37. & 41. vbi notat, quo ad stilletos, se non vidisse propter eorum venditionem, seu retentionem vnquam deuentum ad corporalem penam.

De portāte baculū aptum ad offendendum, vel pilam plūbeam.

17. Ampliatur 7. Regula, vt procedat in portante baculum aptum, & accomodatum ad offendendum, talis enim punitur sm̄ Menoch. *de arbitr. qq. casu* 394. *n.* 70. Baiar. ad Clar. *q.* 82. *n.*68. & Far. *q.* 108. *n.*89.; Idem dic in portante pilam plumbeam, cum Arnon. & Bonacos. *in q. crim. in ver. de armis ad fi.* Dec. & Far. *n.*90.

Quid in offensiuis delatis ad defensā.

18. Limitatur 1. Regula, in deferēte arma offensiua ad sui corporis defensionem, qui non videtur puniendus, gl. *per illum tex. in l. pen. ff. ad l. Iul. de vi publ.* Afflic. & Marf. *per tex. in c. dilecto*, & ibi gl. *de sent. excom. in 6.* Bertaz. & Carer. locis relatis à Far. *n.*68. & 69.

19. Sed vt not. Decian. Menoch. & Far. qui concordantes citat *q.* 108. *n.*70. in praxi hæc excusatio non valeret, arma enim etiam ad propriā defensionem ex Superioris licentia deferenda sunt: Et vlterius nisi quis probet contrarium, ex delatione talium armorum non permissorum, non præsumitur, quod ad defensam deferantur, sed potius ex malo animo glo. & Bal. *in c.* 1. *§. si quis rusticus de pace tenen.* Ang. Alex. Decian. Menoch. & Far. *n.*71.: Nec desunt DD. tenentes, nec ad defensam posse impune arma defensibilia deferri, vt sunt Alber. & Clar. *§. fin. q.* 83. *vers. quæro nunquid*; Marf. Rolan. & alij relati à Far. *n.*74; Licet in hoc vltimo alij contra sentiant ab eodem citati *n.*72.

Vel in defensiuis.

Quid in eo, qui in sua domo stat armatus.

20. Limitatur 2. Regula, vt stans armatus in sua domo non incurrat pœnam delationis armorum, quamuis stet in ostio propriæ domus, Bursat, *cons.* 141. & Far. *q.* 108. *n.*40. Nisi arma illa essent adeo prohibita, vt nec etiam domi permitterentur retineri, vt sunt archibusetta, quorum retentio domi, *per d. Constit. Pij IV.* punitur eadē pæna, qua delatio.

21. Limitatur 3. Regula, in deferente

Vel deferet causa itineris, seu venationis.

ferente arma extra Ciuitatem itineris causa, hoc enim iura permittunt, *l. 1. ff. ad l. Iul. de vi publ.* vbi Ang. & Bar. notant, quod quamuis de iure Authen. hoc non liceat, vsus tamen communis idem admisit, subscribit Clar. vbi sup. Menoch. & alij, quos sequitur Far. *n.* 105.; Qui *num.* 114. cum Bar. Decian. Menoch. & pluribus alijs ampliat ad deferentes arma venationis causa: Et vlterius *n.* 110. ampliat Far. ex Decian. (qui ait, quod ita tradunt omnes) Menoch. & alij ad Clericos, qui transeuntes per loca periculosa ad defensam corporalẽ arma deferunt.

Vel dum consuetudo permitteret.

22. Limitatur 4. Regula, vt non procedat, quando consuetudo armorum delationem permitteret, talis enim consuetudo valeret, vt probat Far. *q.* 108. *n.* 146.: Et eadem consuetudo vtique à pœna excusaret, secundum Paris. *cons.* 171. *lib.* 4. Decian. *tract. crim. lib.* 8. *c.* 3. *n.* 60. Bertaz. Bursat. & Far. *d. n.* 146. Qui *num.* 148. tangit, in Bullis Pontificijs præcitatis videri reprobatas consuetudines circa delationem armorum in ipsis prohibitorum.

Seu dum quis non est apprehensus cũ armis.

23. Limitatur 5. Regula, vt quãuis sit aliquis conuictus de delatione armorum, dum cum illis non fuit inuentus, & apprehensus, non sit puniendus, Bal. Cyn. & Ang. *de malef. in ver. dictus Andreas*, Caret. *in praxi tr. 1. de appell. §. in tex. n.* 22. *& seq.* vbi dicit hanc communem, & in praxi seruandam opinionem, Clar. *§. fin. q.* 82. *ver. Statutum* 6. vbi plures concordantes inducit testantes de magis communi, & seruata opinione, à qua ipse nullo modo recedendum putat, Viu. *opin.* 767. vbi de communi seruata opinione, et ait ab ea tãquam à tutissima in decisiuis non esse recedendum, Gomez. et Far. cũ concordantib. *q.* 108. *n.* 132. *& seqq.*

24. Licet contra, quod puniatur deferens arma, si constiterit de delatione, quamuis cum eis repertus non fuerit, tenet Imol. et hunc sequitur Amad. *trac. de syndic. n.* 9. et pro hac opinione citatur Ang. *vbi sup. n.* 7. qui hanc dicit veriorem, Ias. Rom. Præsertim, si cum eis deferens fuerit inuentus, et si nõ captus, secundum Menoch. testans de veriori, et concordantes citans, et hos, et alios refert Far. *q.* 108. *n.* 138. qui tandem concludit *n.* 143. pro sola delatione armorum, se numquam vidisse processum per inquisitionem præterquam in archibusettis paruis, prohibitis à Bullis citatis *Pij IV. & V.* inducens pro limitatione etiam alios DD.

Seu in deferente saxa, vel fustes.

25. Limitatur 6. Regula in deferente saxa, vel fustes, hæc enim nõ sunt arma propriè, cum secundũ ordinationem naturæ non sint ad offendendum, vnde ea deferens non punitur pœna delationis armorum, Nauar. *in c. quorumdam in* 1. *notab. de Iudæis*, Clar. *vbi sup. vers. & scias*, Bar. Alex. Rom. et alij, quos sequitur Farin. *q.* 108. *n.* 88. Idem dic in rustico deferente accettam, roncam, falces, rastra, ligones, perticas, et similia nõ ordinata principaliter ad offendendum, ita Afflic. et Far. *n.* 33. Idẽ in deferente gladiolum ad scindendum panem, vel ad temperandos calamos aptum, Bar. Alex. et Ang. *in l.* 1. *ff. ad l. Iul. de vi publ.* Ias. Rom. Menoch. et Farin. concordantes inducens *n.* 77.

Limi-

Pœna delationis armorũ, an cum pœna vulneris cõfundatur.

26. Limitatur 7. Regula, vt si quis cum armis vulnerauerit, non puniatur pæna delationis armorũ, sed tantum vulneris pæna, cum qua confunditur pœna delationis armorum secundum Bar. *in authen. de armis §.denunciamus n.* 3. Decian. *tract. crim.lib.*8. *c.*4.*n.* 19. Bonacos. Cæphal. & Farin. concordantes citantẽ *q.*108. *n.66.* Hoc tamen procedit, quando pæna vulneris est maior, quam pæna delationis armorum, tunc enim minor pæna confunditur cum maiore, aliàs secus, Decian. vbi sup. & Farin. *num.* 168. Superaddit Iacob. de Beluis. quem sequitur Ioan. de Plat. vt hæc limitatio 7. procedat, quando quis arma detulit ad aliquem vulnerandum; sed si quis arma detulerit cõtra prohibitionem, & non ad effectum vulnerandi aliquem, si postea aliquem cum illis vulneret, duplici pæna videtur puniendus, secundum eosdem DD.; Quorum declarationem subtilem ait esse, Far.*n.* 167.

27. De materia huis q. diffuse agit Far. *q.*108. ad quem lectorem remitto.

De simplici fornicatione, & eius pænis. Quæst. 115.

1. Actum est in Superioribus de homicidio, alijsque delictis sanguinis; In hac q. & quibusdam seqq. de carnis delictis agendum erit.

Dupliciter fornicatio sumitur.

2. Præmitto 1. quod fornicatio dupliciter in iure accipitur, largè scilicet, & generaliter pro illicito quocunque coitu; Et specialiter, & strictè, pro concubitu soluti cum soluta, ita declarat Bermon. *de publ. concub. in rubr. de fornic. num.* 1. *per tex. in c. lex illa*, 36. *q.*1. & sequitur Ghirald. & Farin. *q.* 137.*n.6.*

Fornicatio alia est simplex, alia duplex.

3. Præmitto 2. iuxta propositã distinctionem, fornicationẽ aliam dici simplicem, aliam duplicem. Fornicatio simplex est coitus soluti cum soluta, secundum S. Thom. *in* 4. *senten. distin.*41. Menoch. *de arbitr. q. casu* 289. *n.*2. vbi ait, quod vt fornicatio proprie dicatur simplex, soluta debet esse à quolibet vinculo coniugij, consanguinitatis, affinitatis, Ordinis, Religionis, seu voti, vt declarat etiam Sylues. *in sum. ver. luxuria*, & sequitur Farin. alios inducens *q.* 137. *n.*7. Duplex autem fornicatio dicitur ea, quæ fit cum coniugata, vel cum soluta, & coniugato, aut talibus personis, cum quibus de iure nuptiæ prohibentur, ita Bermon. *in tract. de publ. concub. in rubr. de forn. n.*3. In hac q. cum hoc opus principaliter sit pro Regularibus, paulo latius agam de simplici fornicatione, nempe de peccato cum soluta, licet non soluti.

Simplex fornicatio de iure Canonico prohibetur.

4 Regula sit, fornicatio, etiam simplex, nempe soluti cum soluta, quamuis cum meretrice, de iure Canonico prohibita est, *c. audire* 34. *dist.* & *c. fornicatio* 80. *dist.* & notant Abb. Far. & alij *n.*11.; sicut etiã de iure Diuino, vt probat Bermon. *in d. tract. in præfat. n.*8. & Far. *n.*12. Vnde in foro conscientiæ sub culpa mortali est prohibita, vt ait Leo X. *in par.* 1. *Bullarij, Bulla* 16. & Viu. *opinione* 98. *n.*4. & *seq.* testatur de communi opinione omnium Sanctorum DD.: Quod adeo verum est, vt si quis contrarium pertinaciter

Est peccatum mortaliter.

assere-

asséreret, esset hæreticus, Aufrer. quem sequitur, & comprobat Bermon. & Farin. concordantes inducens *q.* 137. *n.* 13.

Clericus, præsertim Religiosus, propter fornicationem deponitur.

5. Ampliatur 1. Regula, Vt cuicumque Clerico, & præsertim Regulari, seu Religioso, adeo fornicatio sit prohibita, idest peccatū cum soluta, vt propter hoc delictum deponi possit, Card. & Paul. *in Clem. ad nostram de hæret.* Dec. *in cap. at si Clerici n.* 234. *de iudic.* Decian. *tract. crim.lib.6. c.* 21. *n.* 33. Boss. Menoch. & Farin. *q.* 137. *n.* 26.

6. Vide in proposito *nostrum Modum proceden. in c.* 1. *in tit. de pœnis pro grauissimis vers. qui in fornicatione*.

Pœna Clerici concubinarij.

7. Ampliatur 2. Regula, Vt concubinatus iure Diuino, & etiam Canonico improbatus, vt probat Far. *q.* 138. *n.* 27. *&* 29. pœnis congruentibus tali delicto puniatur, præsertim in Clericis; Quibus vero pœnis Clerici concubinarij sint plectendi, pertractat Farin. *à num.* 37. *per totam illam partem*; Vbi quod Clerici concubinarij ipso iure sunt excommunicati; Item quod sunt suspensi, & deponi possunt, necnon Beneficijs priuantur; Præcedente tamen monitione de concubina dimittenda, & dum concubinatus est publicus: Ex quibus colligi potest, quā grauiter Regularis plectendus esset, qui esset, concubinarius: Et nota, quod concubina Clerici dicitur illa, quæ ad libidinem domi quocumque modo à Clerico retinetur, Bermon. Diaz. & Farin. *q.* 138. *n.* 6.; Licèt vt propriè aliqua concubina dicatur plura requirantur, enumerata à Far. *vbi sup. n.* 8. *vsq; ad n.* 24.

Quid in Regulari.

Stuprum quid.

8. Ampliatur 3. Regula, Vt multo magis sit prohibitum stuprum; quod strictè sumptum, est virginis illicita defloratio, *c. cum ergo*, 31. *q.* 6. & nòt. Farin. *q.* 147. *n.* 4. Quod crimen, licet, dum non interuenit violentia, morte naturali non puniatur, secundum Bormon. *de publ. concub. rubr. de stupro n.* 34. vbi testatur de communi, Clar. *in praxi* §. *stuprum, vers. quæro, quæ sit pœna*, Aret. Menoch. Farin. & alij *num.* 7.; Tamen tale facinus in stupratore, aliàs honorato, de iure Ciuili puniatur publicatione dimidiæ partis bonorum, in vili vero coerctione, idest fustigatione, & relegatione, §. *item. l. Iulia*, vbi gl. Aret. & alij *instit. de publ. iudic.* glos. *in cap.* 2. vbi Abb. Butr. Hostien. Innoc. & alij *de adulter.* Gom. qui de communi, Menoch. Tusc. & Farin. concordantes inducens *n.* 6. Et nota quod stuprator, vt sup. est puniendus, quamuis puella cōsenserit, citati namq; DD. loquuntur de stupro sine violentia; Et expresse tenuerunt Abb. Anan. Anchar. Soc. & alij *in c.* 1. *de adulter.*: In dubio autem virgo præsumitur seducta, & decepta, nō spontanea, Bermon. *vbi supra n.* 18. Afflic. Gom. & Farin. *n.* 34.

Qua pœna de iure Ciuili puniatur.

Pœna de iure Canonico pro stupro.

9. Sed animaduerte, quod ius Ciuile in hoc correctum est à iure Canonico, quod debet attendi, & seruari, vt not. Clar. *in praxi* §. *stuprum vers. sed quæro, quæ sit pœna stupri*, Et voluit Peguer. *decis. crim.* 42. *n.* 3. *&* 4. quos sequitur Farin. *q.* 147. *n.* 113. De iure autem Canonico, *in c.* 1. *&* 2. *de adulter.* expresse determinatur; stupratorem, mulierem stupratam, & dotare, & in

vxorem

vxorem ducere teneri, vt not. in citatis Canonibus gl & omnes Canonistę teste Farin. *num.* 97. vbi citat Bermon. Ghirlan. Gomez. Tusc. & alios concordantes: Quod si ſtuprator eam ducere non velit, tenetur, & dotare, & ſtupri pænas pati; Nẽpe debet excommunicari, in Monaſterium trudi, & alia etiam pæna arbitrio Iudicis plecti, *iuxta d. c.* 2. vbi omnes Canoniſtæ, & not. gloſ. Abb. Butr. *in d. c.* 1. Salyc. Hoſtien. & Farin. *n.* 100. *qui* n. 104. teſtatur de magis communi, & quod Romæ ſeruatur, vt nolens ſtupratam ducere, vltra dotem, adhuc pæna exilij, vel pecuniaria arbitrio Iudicis puniatur.

10. Si vero ſtuprator fuerit Clericus, hodie pæna arbitraria punitur, quandoque pecuniaria, quandoque depoſitionis, quandoque ſuſpenſionis, ſed ſemper cum præſtatione dotis, ita Menoch. *de arbitr. q. lib.* 2. *caſu* 288. *n.* 6. *&* 8. & Farin. *q.* 147. *n.* 65.; Qui in antecedentibus numeris affert opiniones DD.: diffuſe, *& numero* 96. concludit, quod non modo in ordine ad Clericos, ſed generaliter, quo ad omnes, pęna ſtupri eſt arbitraria, ex Gram. Menoch. & alijs.

Quid in Clerico.

11. Subampliatur 1. Ampliatio 3. vt ſtuprator per vim pæna mortis naturalis puniatur, Menoch. *de arbitr. q. lib.* 2. *caſu* 288. *num.* 10. *&* 12. vbi ait, hoc eſſe ſine controuerſia, Clar. *in praxi §. raptus, in princ.* teſtans de praxi communi, Bart. & Alber. *in l.* 1. §. *qui puero, per illum tex. ff. de extraord. crim.* gloſ. Abb. & Hoſtien. *in c.* 2. *de adulter.* Boſſ. & Farin. alios inducens *q.* 147. *nu.* 22. qui *n.* 25. declarat DD. hic ſup. proxime relatos loquentes de pęna capitali, intelligere de morte naturali; Licet Caſtren. Decian. & plures alij relati à Farin. *nu.* 28. *& ſeq.* teneant, nec in ſtupro violento mortis naturalis pœnam intrare. Dum verò non vis, ſed blanditię, promiſſiones, dona, & ſimilia, interueniũt, æquius eſt, vt mors naturalis non infligatur, ſecundum Boſſ. Gram. Tuſc. & Farin. *n.* 35.; Licet alij contra relati ab eodem *n.* 34.

Pæna ſtupri per vim.

Per blanditias, promiſſiones, &c.

12. Subampliatur 2. Ampliatio 3. Vt ſi quis ſtupretur virginẽ minorem 12. annorum, acrius ſit puniendus; Et vtique vi interueniẽte, proculdubio pæna mortis naturalis eſt ſtuprator puniendus, ſecundum Boſſ. *de coitu damn. n.* 67. cum, vt dictum eſt, hæc pæna infligatur etiam ſtupranti per vim virginem maturam, ergo multo magis, dum virgo immatura ſtupratur, & tenent Cabal. Gom. & Farin. *q.* 147. *n.* 43. qui *n.* 45. ait, ſtuprum ſemper dici per vim in puella minore 7. annorum: In puella vero doli capace, ſed 12. annorum minore, vim etiã præſumi, niſi clare contrarium probetur, & ibi hanc bene fundat doctrinam, à qua *n.* 46. dicit, quod in iudicando ipſe non recederet; Circumſcripta verò vi in ſtuprata minori 12. annorum doli capace, licet certum ſit ſtupratorem acrius puniendum eſſe, ſunt nihilominus variæ DD. opiniones, quæ pæna præcisè ſit infligenda, vt videre eſt apud Farin. *n.* 38. *vſq;* 48.

Cum minore 12. annorum.

13. Limitatur 1. Ampliatio 3. Vt nõ procedat in ſtuprata virgine vili, puta exiſtente in caupona, vel famu-

Quid in virgine vili.

famula, in qua non videtur locum habere pœna stupri, sed mitior; Attamen hic punctus cōtrouersus est, de quo vide Farin. *q.* 147. *num.* 70. *& seq.*

14. Limitatur 2. Ampliatio 3. Vt tunc pœna ordinaria stupri sit infligenda, quando stuprum secutum fuit, secus si tantummodo fuerit attentatum, quamuis etiam deuentum ad aliquem actum, *l.* 1. §. *qui puero ff. de extraord. crimin.* vbi perfecto flagitio capitis pœna imponitur, sed deportatio in insulam imperfecto, *& c.* 1. *de adulter.* vbi, ad effectum, vt pænæ stupri incurrantur, requiritur dormitio cum puella, idest corruptio, vt *ibi* omnes intelligunt Canonistæ, præsertim Hostien. Abb. & Anchar. Et hoc procedit etiam in stupro attentato per vim, secundum Baiar. ad Clar. §. *stuprum n.* 37. Afflict. *decis.* 276. *n.*7. & tenet Farin. concordantes inducens, *q.*147. *n.*74.; Nec non idem dicendum est in stupro tantum attentato, & non secuto effectu cum puella minori 12. annorum, Clar. *d.* §. *stuprum vers. fin.* vbi in hoc casu ad triremium pænam in perpetuū, vel per decennium inclinat, & sequitur Far. *n.*47. concordantes citans; ad quod facit etiam id, quod idem tractat *n.* 74. vbi ex Baiar. Bertaz. & alijs tenet pænam in hoc casu ordinariam imponendam nō esse. Quid autem dicendū sit in foro conscientiæ in stupratore virginis consentientis, vel precibus, seu fraude, vel vi inductæ, an dotare, siue aliam restitutionem facere teneatur, habes apud Azor. *par.* 3. *lib.* 5. *c.* 5. vbi distinctè omnia pertractat: De inducente verò virginem ad peccandum, non vi, nec dolo, sed importunis precibus, & suasionibus, vide Dia. *par.* 2. *tract.* 16. *resol.* 50.

Vel in stu pro tantū attētato.

15. Ampliatur 4. Regula, Vt multo magis etiam prohibitus sit raptus, qui crimen est grauius stupro, secundum Farin. *q.* 145. *nu.* 1. Raptus autem committitur ab eo, qui mulierē de loco in locum conducit libidinis causa, secundū Clar. *in pract.* §. *raptus in princ.* & sequitur Farin. *num.* 5. Pæna verò raptus est mortis naturalis, *l.* 1. *C. de rapt. virg.* vbi glos. Alber. Bal. Mars. & Salyc. *& l. raptores C. de Episc. & Cler.* & ibi glo. Bellaper. Odofr. & alij, Clar. Menoch. & Far. concordantes plures inducens, & testans de communi *n.*7.; Et hæc Ampliatio se extendit etiam ad auxiliatores *l. raptores §. pæna autem*, vbi glos. Bald. Castren. Cyn. & Saly. *C. de Episc. & Cler.* Mars. Conrad. & Far. alios citans *n.* 11. Et (vltra supradictam pænam) raptores declarantur perpetuò infames à Conc. Trident. *sess.* 54. *c.* 9. & not. Far. qui DD. concordantes allegat *n.* 16. & 17.

Raptus quid.

Eius pœna.

Etiam cōtra auxiliatores.

16. Subampliatur 1. Ampliatio 4. Vt raptor ingenuę mulieris, vltra pænam mortis, pati debeat priuationem omnium bonorum, quæ ipsi mulieri raptæ, si laica sit, applicari debent *l.* 1. & ibi gl. *in ver. transferantur*, Bal. Cyn. Mars. Odofr. & Salyc. *C. de rap. virg.* & tenet Far. alios inducens *q.* 145. *n.* 10.; Qui *n.* 11. hoc extendit ad auxiliatores, qui in ipsa rapina, & inuasione opem tulerunt, vbi diffuse hoc probat: Quid autem dicendum sit in raptu Monialis vide infra *q.* 116. *n.* 34. *vsque* 39.

Dū rapitur mulier ingenua.

Subam-

Pæna raptus an locum habeat, dum mulier cõsensit, vsque ad numerum 20.

17. Subampliatur 2. Ampliatio 4. Vt raptus pæna locum habeat etiam dum rapta, raptui consensit, *l.1. §. pænas autem*, vbi glos. Alber. Marsil. Salyc. & alij *C. de rapt. virg.* Abb. Clar. Hostien. & tenent, testanturque de communi Barbat. Ang. & Mascard. quos refert Farin. *q.* 145. *n.* 105. & 108. Quod intellige, vt procedat, quando rapta cõsensit, sed dolosa persuasione fuit inducta, vt blanditijs, promissionibus, pecunia, aut simili deceptione, prout tangit aperte *d. l.1. §. pænas*, vbi notant gl. Bal. Cyn. Alber. Ang. Salyc. & alij, & de communi testantur, & subscribunt, Berber. & Clar. nec non tenuerunt Baiar. Menoch. & Farin. cum concordantibus relatis *n.* 110.; Licet alij contra relati *n.* 113.

18. Cessantibus autem omnibus blanditijs, persuasionibus, & omni alia deceptione, dolo vero, & præsumpto, dum mulier raptui libere consentit, non intrat pæna raptus secundum Alber. Bald. Cyn. Marsil. & Salyc. *in l. 1. C. de rapt. virg.* Decian. *lib.* 8. *cap.* 7. *num.* 19. vbi hoc bene probat, & ab hac doctrina in iudicando, & consulendo, ait, recedendum non esse, Sanchez *de matr. lib.* 7. *disp.* 12. *num.* 6. & 9. vbi bene declarat, Baiar. Menoch. & Farin. *quæst.* 145. *nu.* 131. Et hæc doctrina procedit etiam in casu, in quo rapta esset in potestate parentum, & ipsis inuitis raperetur; Quia dum ipsa volens, & nullis præcedentibus suasionibus à domo recessit, puta cum suo amatore, amator acriter quidem, sed tantum extraordinarie, esset puniendus, secundum Boss. *de rapt. mulier. num.* 7. Decian, Menoch. Sanch. & Farin. *num.* 120.

19. Sed animaduerte, quod in dubio in proposito casu, dolosa persuasio præsumitur, secundum Marian. Soc. qui testatur de communi *in c.1.* vbi Abb. & Anchar. *de adult.* Bal. Boss. Masc. Menoch. & Farin. *q.* 145. *n.* 117. & tenent Odofr. & iterum Far. *n.* 140. qui in sequentibus format 6. conclusiones, quomodo raptæ consensus probetur.

20. Animaduerte vlterius, vt multo magis raptus in puellam volentem committatur, dum ipsa non est sui iuris, sed in potestate alterius, puta parentum, ita Butrig. *in l.1.* vbi etiam Alber. Cyn. Marsil. & Saly. *C. de rap. virg.* Bermon. Sanch. & Farin. testans de communi, & cõcordantes inducens *q.* 145. *nu.* 118. Et non modo, dum rapta fuit filia, parentibus contradicentibus, sed etiam ipsis nescientibus, ita Abb. Boss. Peguer. & Farin. *n.* 121.; Sed econtra licet parentes consentiant, dum rapta est inuita, raptus intrat pæna, secundum Nauar. Hostien. Turrecrem. & hos sequens Sanch. *de matrin. lib.* 7. *disput.* 12. *n.* 8. & Far. *n.* 125.: Violentia autem raptæ illata dicitur cum armis, & etiam sine, vel cum violentiæ metu, vt probat Sanch. *n.* 5. Decian. *lib.* 8. *c.* 7. *n.* 6. & tenet Farin. *n.* 130.

21. Subampliatur 3. Ampliatio 4. Vt non modo raptus, vt supra puniatur de iure Ciuili, sed etiam punibilis sit de iure Canonico, pro quo delicto, si rapiens sit Clericus, deponitur, si laicus excommunicatur, *c. raptores*, *c. eos*, *c. de puellis*, & *c. nul-*

Pæna raptus de iure Canonico.

c. nullus 36. q. 2. quibus iuribus, vt notat Far. *q. 145. nu. 19.* plene hoc probatur, & statuit Conc. Trident. *sess. 24. cap. 6. de reform.* & obseruat Sanch. *n. 1. 3. & 4.*

Pœnæ raptus habent locũ quæcumque fit rapta.

22. Subampliatur 4. Ampliatio 4. Vt dictæ pœnæ habeant locum, non modo in raptu virginis, sed etiã viduæ nuptæ, desponsatæ, &c, siue nobilis, siue quantumque vilis, *cum l. 1. C. de rap. virg.* loquatur generaliter, per dictionem (quarumlibet,) quę comprehendit omnes fæminas, cuiuscumque gradus, status, & conditionis sint; vt ponderant *ibidem* glos. Marsil. & Odofr. & sequitur Conrad. Decian. & Farin. *num. 30. & 31.*

Quid in raptu qualificato.

23. Subampliatur 5. Ampliatio 4. Vt pœnas raptus subire multo magis debeat quis, interuenientibus circumstantijs aggrauantibus crimen, puta si factum fuerit cum magna copia hominum armatorũ, Barbat. quem sequitur Decian. *lib. 8. c. 7. n. 6.* & Farin. *q. 145. nu. 60.*; Item ex qualitate personæ raptæ, vt si illa fuerit ingenua, si filia in potestate parentum, Decian. & Farin. *n. 61.*; Et idem, nota hic obiter, de raptu coniugatæ, quia sicut adulterium est grauius delictũ, quam stuprum, ita grauius coniugatam rapiens, puniendus est, quam in raptu virginis, aut viduæ, vt deducitur *ex d. l. 1. §. qua multo magis, & ibi* Alber. & Bald. *C. de rap. virg.* Hostien. Decian. & Farin. concordantes inducens *n. 59.*

Non est raptus, nisi fit abductio mulieris de loco ad locũ.

24. Limitatur 1. Ampliatio 4. Vt ad hoc, vt pœna raptus imponatur, non modo requiratur, vt rapta, sit vel inuoluntaria, vel decepta, vt probatum est *sup. n. 17.* sed etiam, vt mulier de loco ad locum traducatur, nec sufficeret, quod raptor incontinenti cogniturus per aliquod passus abduceret, sed necesse esset, quod abductio fieret principaliter animo mulierem abducendi de vna domo ad aliam, aliàs raptus non esset, nec pœna raptus infligenda esset, Cuman. *consil. 95.* vbi ait, raptum non induci ex aliqua momentanea abductione de loco in locum, sed ex ea, quæ fit animo retinendi, & occultandi, Clar. §. *raptus in prin.* Sanch. vbi sup. *n. 21.* Mascard. Far. & alij *q. 145. n. 74.*

Neque abductio non fit causa libidinis.

25. Limitatur 2. Ampliatio 4. Vt dum non rapitur mulier causa libidinis, pęna raptus non sit imponenda, Baiar. ad Clar., qui de magis communi §. *raptus in princ.* Dec. Mascar. & Farin. concordantes inducens *q. 145. n. 75.*: Sed causa libidinis præsumitur, dum rapta ad libidinem est apta, puta quia iuuenis, Baiar. vbi sup. Dec. Masc. Far. & alij *n. 78.* Nec etiam raptus intrat pœna, dum delictum plenè, & concludenter non est probatum, *l. 1. §. sin autem,* & ibi Bal. Cyn. Marsil. & Salyc. *C. de rap. virg.* Alber. & Farin. concordantes citans, *nu. 80. & seq.*

Nec in meretrice rapta pœna intrat raptus, neque in muliere aliàs inhonesta.

26. Limitatur 3. Ampliatio 4. Vt procedat in muliere honesta, prout sunt termini, in quibus loquitur *l. 1. C. de rap. virg.*; meretricem enim rapiens, pœna raptus non punitur, vt ibidem not. glos. Alber. Ang. Bald. Cyn. Marsil. & Salyc. & tenet Gom. *in l. tauri 80. nu. 45.* vbi, alijs relatis, testatur de communi, Sanch. *de matrim. li. 7. disp. 12. n. 22.*

num. 22. & 23. Bart. Boss. Mascar. & Farin. cum concordantibus *qu.* 145. *n.* 153. Similiter rapiens mulierem inhonestam, licet non meretricem, pœna raptus non tenetur, Marsil. qui concordantes refert, & Salyc. *in d. l.* 1. Sanch. *nu.* 22. Baiar. Mascar. & tot alij, quos sequitur Farin. *n.* 157.

Quid dum rapta cum vno tantũ peccauit, vel desijt meretrica ri.

27. Sublimitanda videtur 1. limitatio 3. In muliere rapta, quæ cum vno tantum rem habuit, non quæstus, sed libidinis causa, & quæ publice honesta reputatur; si enim hæc raperetur, pœna raptus plectendus esset raptor, vt tenet Decian. *lib.* 8. *cap.* 7. *num.* 11. & 12. vbi refert DD. in hac materia loquentes, & sequitur Farin. *q.* 145. *num* 160. Et idem dic de meretrice, quæ desijt meretricari, & honeste viuit, Sanch. *vbi supra num.* 23. Baiar. ad Clar. §. *raptus num.* 24. Marsil. & Salyc. *in l.* 1. *C. de rap. virg.* Bald. Bermon. & Farin. *num.* 179.; Et multo magis si meretrix sit maritata, & honeste viuat, Castren. Conrad. Clad. Mascar. Farin. & alij *num.* 176. & 177.

Pœna rapientis meretricem.

28. Sublimitatur 2. limitatio 3. vt rapiens meretricem, licet non puniatur ordinaria pœna raptus, extraordinarie tamen sit plectẽdus, Iudicis arbitrio, Alber. & Salyc. *in d. l.* 1. Bertaz. & Bursat. qui testãtur de communi, Baiar. Giachiar. Menoch. & Farin. plures concordantes inducens *n.* 188.

Pœna raptus non secuta copula carnali, vsque ad numerum 31.

29. Limitatur 4. Ampliatio 4. Vt raptus pœna ordinaria non sit infligenda, dum raptor carnalem copulam non habuit cum puella post raptum, eo quod ipse raptor noluit, & forsan pœnituit; Licet ecõtra pœna raptus esset plectendus, dum copula carnalis non fuit secuta, quia raptor non potuit, aliqua de causa impeditus. Pro hac distinctione est glos. *in l. si quis non dicam*, vbi Bal. Bellaper. Butr. Castren. & alij *C. de Epis. & Cler.* Sanch. *de matrim. lib.* 7. *disp.* 12. *n.* 18. vbi testatur de communi, Bermon. *de publ. concub. rub. de stupro num.* 32. Clarus & ad eum Baiar. *in §. raptus*, Mars. Masc. Menoch. & plures alij, quos sequitur Farin. *q.* 145. *n.* 209.

30 In casu huius limitationis, nempe dum copula non fuit secuta post raptum, quia raptor noluit, procedit illa opinio, absolute tenẽtium, non secuta copula, pœnã raptus non intrare, vt sunt Viu. qui testatur de communi, Boer. Decian. Mascar. & plures alij relati à Farin. *q.* 145. *nu.* 198.: Dum vero econtra copula secuta non fuit, quia raptor non potuit, procedit opposita opinio absolute tenentium, copula nõ secuta, pœnam raptus imponendã esse raptori, vt tenet Boss. qui testatur de communi, & plures alij relati à Farin. *n.* 196.

31. Sed nota, quod etiam in hoc casu, in quo copula secuta non fuit, quia raptor non potuit, non est locus pœnæ ordinariæ raptus, quando deuentum non fuit ad aliquem actum proximum maleficio, sed tãtum ad remotum, Gram. quem sequitur Clar. §. *fin. q.* 92. *vers. fin.* vbi testis est de communi, Menoch. & Farin. *q.* 145. *n.* 212.: Raptus enim non secuto effectu, in nullo casu, debet puniri pœna ordinaria, attenta generali consuetudine, qua, omni-

bus legibus punientibus conatum, non secuto delicto, derogatum est, vt in specie voluit Barbat. & sequũtur Bertran. Clar. Gabriel. qui testatur de veriori, & receptiore opinione, & Farin. concordantes inducens n.213.; Et tanto minus, quando non fuit deuentum ad actũ proximum, sed tantum ad remotum.

32. Prætermitto hic agere de raptu monialis, de quo congruentius agetur infra *quæst.116. num.34. vsque 39.*

Pœnę constituti in Sacris ducentis vxorem; vsq; ad numerum 36.

33. Ampliatur 5. Regula, Vt fornicatio quęcumque homini Ordinato in Sacris, adeo, sub titulo matrimonij, sit prohibita, vt si talis matrimonium contrahat, non modo sacrilegium committat, *iuxta tex. in c. de his etiam dist.* 28. Sed vlterius de hæresi sit suspectus, & contra eũ Inquisitores Sancti Officij procedere possint, secundum Butrig. & Bal. *in l.3. C. de Sum. Trin. & fid. Chat.* Bermon. *de publ. concub. in glos. & alios non publicos concubinarios nu.4.* Dec. qui declarat hoc procedere, quando Ordinatus in Sacris cõtraxit matrimonium, putans sibi id licere, aliàs secus, qui etiam facit cõclusionem; hæreticum esse professum recedentem à Religione, & publicè matrimonium contrahentem, ex Bal. & Salyc.; Et in proposito est decretum Conc. Trid. *sess. 24. c. 9.* vbi habetur: si quis dixerit, Clericos in Sacris Ordinibus cõstitos, vel Regulares castitatem solemniter professos, posse matrimonium contrahere, contractumque validum esse anathema sit.

Seu Regularis.

34. Subampliatur 1. Ampliatio 5. Vt Clericus in Sacris constitutus, si vxorem duxerit, irregularis efficiatur, ita vt administrare in susceptis Ordinibus non possit, nec ad Maiores Ordines suscipiendos admitti valeat *cap. 1. & ibi* Abb. *in 2. notab. & est etiam textus in c.2. qui Cleric. vel vouen.* Bermon. vbi supra *nu. 3.* Decian. & Farin. *quæst. 138. n.96.*

35. Subampliatur 2. Ampliatio 5. Vt Clericus in Sacris, matrimonium contrahens, ipso iure sit excommunicatus, *Clem. 1. de consang. & affin.* & notat Bermon. *in d. nu.3.* Decian. Diaz. & Farin. *quæst. 138. num. 97.*

36. Subampliatur 3. Ampliatio 5. Vt in Sacris constitutus ducens vxorem, deponatur ab officio, & Beneficio, vt dicitur expresse *in c. decernimus 28. dist.* & tenet Abb. *in c. at si Clerici, de iudic.* Bermon. *vbi sup. n.2. & 3.* Decian. Lopez. qui allegat Conc. Trid. hos nubẽtes Clericos, omni Ecclesiastica Dignitate priuans, vt apostatas habens, & mandans in Monasterium donec vixerint sub pœnitentia detrudi, & refert, & sequitur Far. *quæst. 138. num.98.*

37. Plura, & diffuse de tota materia huius q. Farin. agit *quæst.137. 145. & 147.*

De duplici fornicatione, & de eius pœnis, Quæst.116.

Fornicatio duplex, quæ dicatur.

1. Actum est in præcedenti q. de simplici fornicatione; In hac de duplici agendum est fornicatione; Et dicitur illa, quæ fit cum talibus personis, cum quibus de iure nuptiæ esse prohibentur,

tur; ita Bermon. *de public. concub. in rubr. de fornicatione num.* 3. et Farin. *quæst.* 137. *num.* 8.: Personæ autem prohibitæ, sunt, puta nuptæ, consanguineæ, vel affines, Moniales, seu infideles, et de his formandæ erunt Regulæ in hac q.; Et initium sumendo ab adulterio, quod vt habetur *in c. non mæchaberis* 32. *q.* 6. est alieni tori violatio.

Adulteriū quid.

2. Regula 1. sit. Pœna mortis viro pro adulterio imponitur, *in l. quamuis la* 2. *C. ad l. Iul. de adult.*; Nempe cum vir nuptam carnaliter cognoscit; Et licet d. lex correcta fuerit *per Authen. sed hodie, C. eodem tit.* quo ad mulierem, non tamen correcta est, quo ad virum adulterum, sic enim videtur, dispositum *in §. si quando vero, Authen.* vt nulli Iudicum, vbi glo. et Ang. et tenent Bal. et Saly. *in d.l. quamuis*, Clar. *in §. adulterium vers. in masculo*, vbi relatis alijs testatur de communi, et seruata opinione, Butrig. Cyn. et Farin. concordantes inducens *quæst.* 141. *num.* 21. Et hæc quidem procedunt de iure, sed de consuetudine, aliter videtur dicendum, qua consuetudine attenta, potius formari deberet Regula ex tradendis infra *in hac q.* in 1. limitatione *n.* 6.

Adulteri pœna.

3. Ampliatur 1. Regula 1. vt in iure Canonico laicus, tam masculus, tam fœmina pro adulterio excommunicentur *c. intelleximus de adulter.* et notat Clar. *in §. adulterium vers. de iure autem Canonico*, Menoch. et Farin. plures inducens *q.* 141. *n.* 23. Clericus autem de iure Canonico deponitur, et in Monasterium detruditur pro adulterio *c. si quis Clericus, & c. Romanus* 81. *dist.* Bermon. *de publ. concub. rubr. de adult. n.* 24. *& seqq.* vbi testatur de communi, à qua, ait, quod temerarium esset in consulendo, et iudicando recedere, Foller. Menoch. et alij cumulati à Farin. *num.* 29. inter quos plures testantur de communi, Clar. *in §. adulterium, vers. in masculo*, pariter testans de communi, et concordantes referens.

In iure Canonico adulterij pœna.

4. Ampliatur 2. Regula 1. vt adulterij pęna puniatur accommodans domum ad adulterium committendum, *vt est tex. in l. qui domum ff. ad l. Iul. de adult.* Bermon. *de publ. concub. rubr. de adult. n.* 85. Azor. Hostien. et Far. *q.* 141. *n.* 49.

Accomodans domū, pęna adulterij punitur.

5. Ampliatur 3. Regula 1. vt si Clericus rem habeat cum meretrice nupta, non excusetur à pœna adulterij, Bermon. *num.* 26. Diaz. Lopez, et Farin. *quæst.* 141. *num.* 89.; Quamuis ab hac pęna excusetur secularis habens rem cum meretrice nupta, secundum DD. cumulatos à Farin. *num.* 82. sed quia hic punctus controuersus est, alij contra tenent, ab eodem relati *num.* 84. qui controuersiam resoluit *num.* 85. *& seqq.* ad quem lectorem remitto; Apud quem etiam inueniet resolutionem alterius difficultatis, an adulterium proprie dicatur committi, et punibile sit, quando coniugatus solutam cognoscit, nempe *n.* 75. *cum seqq.* in quibus non immoror, cum non faciant ad rem pro Regularibus.

An hac pœna puniatur, rē habens cū meretrice nupta.

6. Limitatur 1. Regula 1. cum suis Ampliationibus, vt de consuetudine, hodie adulteria sine vi, non puniantur morte, sed tantum pæna pecuniaria, et extraordinaria, secundum Aym. et alios apud Farin. q. 141.

Pœna adulterij, de cōsuetudine.

q. 141. n. 67.; Qui n. 72. alios citans, vult hodie hanc pœnam esse arbitrariam, sicut etiam tenuit Tiraq. quem sequitur Menoch. *de arbitr. q. lib. 2. casu 419. n. 1. & 66.*

Quid ex nostro Modo proced. 7. Nota quod cum ex nostro Modo proced. adeo grauiter puniatur simplex fornicatio, vt *in c. 1. in tit. de pœnis pro grauissimis ver. qui in fornicatione*, inde apparet, quid iuxta eundem dicendum esset de fornicatione duplici, vt est adulterium.

An de adulterio puniatur, qui à se cognitam ignorat esse nuptam. 8. Limitatur 2. Regula 1. vt de adulterio non puniatur, qui à se cognitam, nuptam esse ignorat, Anan. qui ait in dubio ignorantiam præsumi, Alber. Baiar. Hostien. Saly. & Far. *q. 141. n. 97.*: Sine dolo enim adulterium non committitur, Cyril. Hostien. & Farin. *num. 110.* Licet Diaz. Decian. & Ghirlan. ab eodem relati *num. 101.* teneant ignorantem, in hoc casu de adulterio puniri, cum prædictus det operam rei illicitæ.

Incestus quid. 9. Antequam veniam ad Regulam 2. præmitto; Incestum esse coitum inter consanguineos, vel affines, nequeuntes ex prohibitione iuris matrimonium inter se contrahere, ita Baiar. ad Clar. *§. incestus n. 1.* & probatur *per c. lex illa §. cum ergo n. 36. q. 1.*

Pœna incestus. 10. Regula 2. sit, incestus pœna deportationis, seu potius arbitraria punitur. Dixi plecti incestum pœna deportationis, *per. l. si quis viduam ff. de quæst.* tenent Alex. *cons. 229. lib. 6.* vbi alios refert Bermon. *de publ. concub. rubr. de incestu*, vbi ait, se credere hanc veriorem opinionem; Sicut etiam de veriori, & æquiori sunt testes Baiar. & Vinc. de Franc. & subscribunt Foller. qui pariter testatur de communi, Cabal. Menoch. & Farin. *quæst. 149. num. 11.*

11. Dixi, seu potius arbitraria pœna incestum puniri, quia deportationis pœna, hodie non est in vsu; Ideoq; potius Regula hæc erit. Hodie pena incestus est arbitraria; secundum Bal. *conf. 429. in fin. lib. 5.* Gom. *in l. tauri num. 15.* vbi arguit pro, & contra, & tandem, ita concludit, Cabal. & Far. *quæst. 149. num. 12.*: Licet non pauci, & graues DD. teneant, pœnam incestus esse mortis, relati à Farin. *num. 9.*; Qui *num. 14.* ait, sententiam, quod pro incestu non sit vllo modo mortis pena infligenda, sed alia arbitraria, tamquam veriorem, & magis communem, in iudicando omnino amplectendam esse, se credere; Nisi in incestu cum ascendentibus, & descendentibus, de quo dicam *infra n. 24. 25. & 26.*

12. Ampliatur 1. Regula 2. vt generaliter incestus committatur, (& consequenter puniatur iuxta eandem Regulam) cum omnibus illis personis, cum quibus de iure non potest esse matrimonium, ratione consanguinitatis, vel affinitatis, ita Foller. *in praxi crim. p. 6. fol. 378.* Bermon. *vbi sup. num. 1.* Baiar. ad Clar. *§. incestus num. 1.* Alex. Couar. qui late declarat inter quos sit prohibitum matrimonium, & Farnura, & alios DD. inducens *q. 149. num. 38.* Intellige, quo ad pœnas, iuxta declarationes hic infra notandas. Cum quibus incestus committatur vsq; ad n. 12.

13. Ampliatur 2. Regula 2. (& descendo ad specialia,) vt incestus com-

committatur inter collaterales cōsanguineos, & affines vsque ad gradum 4. inclusiue, quia sic etiam de iure Canonico prohibitæ sunt nuptiæ, *c. fin.* vbi DD. *de consang. & affin.* & declarant Bermon. *de publ. concub. rubr. de incestu num.* 2. Sanch. *de matrim. lib.* 7. *disp.* 15. *num.* 4. *& disp.* 53. vbi de prohibitione inter cognatos, *& disp.* 67. *inter affines*, Alex. & Far. alios inducens *q.* 149. *num.* 57.

14. Computatio autem horum graduum, facienda est, secundum ius Canonicum; & quomodo id fiat, agit Bermon. *num.* 22. Sanch. *disp.* 50. *per totam*, glo. & DD. *in d. c. fin. vbi in ver. remotior*, eadem glo. ita docet gradus esse computandos; nempe. Recurrendum ad communem stipitem, siue parentem, & descendendum æqualiter computando, e.g. per duas lineas, quousque altera illarum primò occurrat; Et si ambæ simul occurrant, erunt in eodem gradu primo, 2. 3. vel 4. Sed si vna prius occurrat, quam altera, tunc descendendum erit per lineam alterius vsque ad illam, & semper post illum gradum, in quo persona prima occurrit, gradus additur pro personarum numero, & ita inuenies quoto gradu vna distet ab altero; & quoto gradu remotior persona distat à communi parente, eodem distat à quolibet alio descendente per aliam lineam.

15. Subnectam hic quædam exempla, quæ ex prædictis sequuntur, & in quibus præsertim est aliqua controuersia circa pœnas infligendas. Incestus igitur committitur ab eo, qui sororem carnaliter cognoscit, seu matrimonium contrahit cum ea, Menoch. *de arbitr. q. lib.* 2. *casu* 502. *num.* 14. *& seq.* Foller. Conrad. & Far. *num.* 79. *q.* 149. Bermon. *vbi sup. num.* 1. Et hoc casu pœnam mortis imponendam esse de iure communi existimat Far. dum cum incestu sororis concurreret defloratio, vel dum sub facie matrimonij quis carnaliter sororē cognosceret, nempe *num.* 82. vbi ita moderat opinionem Boer. Cuman. & Iodoc. in hoc incestu pęnam mortis admittentes; Subdens, quod in alijs casibus ipse grauissimam pœnam imponeret, morte excepta, per ea quæ probauit *n.* 11. *& seq.*

16. Item incestus committitur inter fratres, & sorores sobrinas inuicem se commiscentes, inter quos de iure Canonico certum est nuptias incestas esse *c. si genus Anglorum* 36. *dist.* & notat Farin. cum alijs *quæst.* 149. *num.* 83. *&* 85. Idem dicendum est in eo, qui rem habuit cum filia sui fratris, vel sororis; Et isto casu pœnam mortis imponendam esse voluerunt relati à Farin. *num.* 87.; Qui *num.* 88. vult hanc esse pœnam arbitrariam mitiorem, citans Alex.; & Cabal. & hanc credit veriorem.

17. Item incestus committitur à cognoscente amitam, vel materteram, & econtra, & licet etiam isto casu graues DD. velint pœnam mortis intrare, ipse tamen Farin. qui alios refert *quæst.* 149. *num.* 92. tenet *num. seq.* verius mortis pęnam nō esse infligendam, per dicta ab eo *n.* 11. *& seq.*; Idem dicendum in cognoscente vxorem fratris sui, vel sororem vxoris suæ, vt probat Farin.

rin. *numero* 94. *vsque* 96.

18. Ampliatur 3. Regula 2. vt incestus committatur ab eo, qui rem habet cum consanguinea meretrice, & committens, pœna vtique arbitraria est puniendus, sed mitiore, vt tenet, & comprobat Far. *num.* 97. & 98.

Affinitas ex illicito coitu contrahitur vsque ad gradū 2.

19. Ampliatur 4. Regula 2. vt (quicquid sit de iure Ciuili) hodie ex decreto Conc. Trid. *sess.* 24. *cap.* 4. *de reform.* affinitas ex illicito coitu contrahatur vsque ad secundum tantum gradum inclusiuè, & vsque ad hunc gradum consequēter committitur incestus, & procedunt, quæ supra dicta sunt de carnali cognitione, & matrimonio consanguineorum, & affinium, Sanch. *de matrim. lib.* 7. *disp.* 52. *num.* 4. & latius *disput.* 67. & Farin. *quæst.* 149. *num.* 116. Vnde incestum committit, qui rem habet cum matre, & eius filia; Cum patre, & eius filio: Et licet de iure communi imponenda sit pro hoc incestu pœna arbitraria, tamen, secundum *Constit. Syx. V. in ordine* 55. pro hoc crimine, mortis pęna imponitur, vt notat Far. *num.* 103. *vsq;* 105.: Et in eadem Constitutione pœna mortis statuitur contra carnaliter cognoscentem duas sorores, etiam meretrices, vt obseruat Farin. *num.* 108. *vsq;* 114. In qua Constit. idem statuitur, dum vnam mulierem duo fratres cognoscunt, vt refert Far. *n.* 115.

Incestæ nuptiæ scienter, vel ignoranter cō tractæ, qua pęna puniātur.

20. Ampliatur 5. Regula 2. vt pœna arbitraria incestæ nuptiæ incestuosi puniantur, grauius quidem, dum scienter, leuius vero, dum ignoranter, tenet, & probat Farin. *quæst.* 149. *num.* 125. & 126. vbi in seqq. vsque ad finem illius partis 2. notantur diuersæ pænæ incestarum nuptiarum, vt confiscationis bonorum, amissionis Dignitatum, &c.

Incestus cognationis legalis, qua pęna puniatur.

21. Ampliatur 6. Regula 2. vt incestus committatur etiam inter cognatos cognationis legalis, puta per adoptionem, vt inter adoptantem, & adoptatam, Cabal. *resolut. crim. cons.* 200. *num.* 55. & *seq.*, vbi pluribus iurium, & DD. authoritatibus sententiam hanc probat, Conrad. & Farin. plura iura inducens *q.* 149. *num.* 44. Sed cum veritas sit, quod in hoc casu non est proprie incestus, nec proprie incestę sunt nuptiæ, vt not. glo. *in l. incestę ff. de rit. nupt.*; Ideo prędicta carnalis cognitio inter cognatos legali cognatione, non ordinaria pœna incestus, sed arbitraria mitiori punienda est, Cabal. *vbi sup. num.* 60. qui relatis alijs testatur de communi DD. opinione, Bal. Saly. & Far. *n.* 46.

Item cognationis spiritualis.

22. Ampliatur 7. Regula 2. vt incestus committatur inter cognatos spirituali cognatione, mediantibus Sacramentis Baptismatis, vel Crismatis, dum tales inter se rem habent *l. si quis alumnam C. de nuptijs*, *cap.* 1. *de cognat. spiritual.*; Et ideo carnalis cognitio inter hos, pęna incestus est plectenda; & si cum matrimonio sit talis cognitio, intraret pœna incestarum nuptiarum, Ghirlan. quem refert, & sequitur Boer. *decis.* 318. *num.* 3. Bermon. *de publ. concub. rubr. de incest. n.* 14. & 15. Verum Farin. *quæst.* 149. *num.* 50. existimat, & probat in tali casu, non esse locum pœnæ ordinariæ incestus, sed mitiori, arbitrio Iudicis, ex Cabal. pænæ enim impositæ in-

cestis

cestis nuptijs non procedunt in istis inutilibus, secundum Clar. *in* §. *incestus vers. item quæro*, vbi concordantes inducit, & de communi testatur. Et hic nota hanc cognationem spiritualem in Baptismate, comprehendere tantum suscipientem, & susceptum, illiusque patrem, & matrem, nec non baptizantem, & baptizatum, & ipsius baptizati patrem, & matrem, iuxta dispositionem Conc. Trid. *sess.* 24. *de reform. matr. cap.* 2.; Quod idem voluit in Sacramento Confirmationis *ibidem* §. *& quoque cognatio*: Et hæc confirmata fuerunt à Pio V. vt refert Far. *q.* 149. *n.* 51.

23. Subampliatur Ampliatio 7. vt Clericus rem habens cum filia spirituali ex Sacramento Baptismatis, deponatur, Bermon. *de publ. concub. rubr. de incest. num.* 3. Menoch. & Farin. *quæst.* 149. *num.* 53. & faciunt scripta per Decian. *in trac. crim. lib.* 6. *cap.* 23. *num.* 8.; Quid autem dicendum sit in filia spirituali ex Sacramento Confessionis, & in ea, quam Episcopus confirmauit, seu in commatre à Clerico cognita, insinuat remissiue Farin. *num.* 53. *vsque* 56.

Pœna incestus inter ascendentes, & descendentes.

24. Limitatur 1. Regula 2. vt quamuis regulariter pro incestu nō imponatur pœna mortis, sed arbitraria, tamen si incestus perpetretur per filium cum matre, auia, aut alia ascendente, vsque in infinitum, tale facinus pœna mortis puniatur, Baiar. §. *incestus num.* 4. Boer. *decis.* 318. Cabal. & Far. alios inducens, & testans *de communi quæst.* 149. *n.* 61. & voluit glo. *in l. quamuis la* 2. *C. de adult.* Idem dic omnino de patre incestum committente cum filia, aut alia descendente in infinitum, propter quod morte punitur, glo. Baiar. & Boer. locis supracitatis, Boss. Clar. Menoch. & Farin. cum alijs *num.* 64. Talis enim coitus cum ascendentibus, & descendentibus non modo est incestuosus, sed etiam nefarius, vt probat Far. *n.* 60. & 65.

Priuigni cum nouerca, &c.

25. Limitatur 2. Regula 2. vt incestus priuigni cum nouerca, quæ est loco matris, & vitrici cum priuigna, non pœna arbitraria, sed mortis puniatur, secundum Bermon. *de publ. concub. rubr. de incestu num.* 14. Boer. vbi supra, Ghirlan. & Cabal. quos refert Farin. *quæst.* 149. *num.* 67. & 71.: Qui *num.* 68. & 72. in hoc valde dubitat quo ad pœnam mortis, *per d. hic supra n.* 10. & 11.

Soceri cū nuru, &c.

26. Limitatur 3. Regula 2. vt incestus soceri cum nuru, seu generi cum socru, morte puniri possit, secundum Ghirlan. Bermon. & Cabal. relati à Farin. *quæst.* 149. *num.* 74. & 77. qui *num.* 75. & 78. dissentit quo ad pœnam mortis, & consentit quo ad aliam grauem pœnam, etiam corporalem, per ea quæ dixi *hic supra num.* 10. & 11.

Ignorantia facti, vel iuris, an excuset ab incestu.

27. Limitatur 4. Regula 2. vt ignorantia excuset ab incestu *c. quidam fornicatus est*, 34. *quæst.* 2. Bar. *in l. si adulterium ff. ad l. Iul. de adult.* Viu. *opin.* 487. Baiar. *in* §. *incestus n.* 4. Bermon. Diaz. qui de communi, Foller. Menoch. & Farin. *quæst.* 149. *num.* 161.

28. Et quidem, dum iusta, & probabilis ignorantia, seu error facti fuit, certum est excusationem intrare, *per l. qui contra C. de incest. nu-*

pt. & c. qui propinquam, 35. *quæst*. 3. Clar. §. *incestus vers. excusatur*, vbi alijs relatis testatur de communi, Alber. Menoch. & Far. concordantes inducens *n*.162.

29. Interueniente verò in incestu ignorantia iuris, an hæc excuset, controuersum est inter DD.; De qua controuersia agit Farin. *quæst*. 149. *num*. 163. vbi cum Ang. Menoch. & alijs concludit talem ignorantiam non in totum, sed in parte excusare: Et addit *num*. 181. ignorantiam iuris Ciuilis, etiam iniustam excusare à pœna corporali, & bonorum, secus in ignorantia iuris gentium: Vlterius, ex Bar. Ang. & alijs, tenet, & probat *num*. 186. quod dum incestus ex ignorantia committitur, non sub facie matrimonij, sed cum fornicatione, cum, in hoc casu, detur opera rei illicitæ, tenetur quis de incestu; Licet alij relati *numero* 187. contradicant. Plura an, & quando ignorantia iuris, vel facti ab incestu excuset habes apud Farin. *n*. 161. *vsque ad* 206.

30. Ante formationem seq. Regulæ in materia sacrilegij; Præmitto; pluribus modis sacrilegium committi, de quibus latissime Decian. *in tract. crim. lib*. 6. *à cap*. 14. *vsque ad* 40. & DD. *in c. felicis de pœnis in* 6. Sed ad præsens de illo sacrilegio est agendum præcipue, quod perpetratur, dum quis rem habet cum Moniali; Et describitur; quod sit fornicatio habita contra votum Religionis, secundum Bermon. & Farin. *quæst*. 146. *num*. 2.

Sacrilegium cũ Moniali quid.

31. Regula 3. sit. Rem carnalem habens cum Moniali sacrilegium committit, & pœna mortis est puniendus, §. *penul. Auth. de Santiss. Epis. c. si quis rapuerit* 27. *q*. 1. not. Bermon. *de publ. concub. in rubr. de sacril. in prin. & num*. 4. Clar. & ad eum Baiar. §. *fornicatio*, *vers. cum Moniali*, Menoch. Marl. Decian. & Farin. *quest*. 146. *num*. 3. concordantes inducens; Qui in sequentibus merito hoc exagerat delictum; Quod multo magis punitur, dum fit sub facie matrimonij Farin. *num*. 14.

Cognoscens Monialem morte punitur de iure Ciuili.

32. Ampliatur 1. Regula 3. vt eadem pœna mortis puniatur cognoscens carnaliter Sororem Tertij Ordinis, quam Bizzocam appellamus, Carer. quem sequitur Giachiar. ad Clar. §. *fornicatio*, vbi etiam Baiar. *n*. 22. Decian. & Far. *q*. 146. *num*. 19.

Idẽ de Sorore Tertij Ordinis.

33. Ampliatur 2. Regula 3. vt de iure Canonico, laicus rem habens cum Moniali excommunicetur, *c. si qua Monacharum in fi*. 27. *q*. 1. Bermon. *de publ. concub. rubr. de sacrileg. num*. 6. Decian. Follet. Menoch. & Farin. *quæst*. 146. *n*. 24.; Et hæc excommunicatio Episcopo reseruatur, Bermon. *num*. 5. & Farin. *num*. 25. Clericus autem de iure Canonico beneficijs priuatur, deponitur, & in Monasterium detruditur *d. c. si qua Monacharum*, Bermon. *vbi sup. num*. 1. Decian. Marl. Menoch. & Far. cum concordantibus *n*. 26.; Et hoc procedit quamuis fornicatio non sit diu continuata, nec scandalosa, Decian. qui testatur de communi *tract. crim. lib*. 6. *cap*. 20. *num*. 6. Anan. Far. & alij *n*. 27.

Quid de iure Canonico.

34. Ampliatur 3. Regula 3. vt multo

Idem magis procedit in raptum Monialis.

multo magis mortis pœna puniatur rapiens Monialem, *l. raptores C. de Episc. & Cler.* vbi Bal. Odofr. & Saly. *& l. si quis non dicam*, vbi communiter omnes DD. *C. eodẽ c. si quis rapuerit* 27. *q.* 1. Decian. Bal. Boss. Mascar. & Far. cum concordantibus *quæst.* 145. *num.* 215.: Et hoc quamuis Monialis consenserit, se rapi, *c. raptores*, & ibi glo. 36. *quæst.* 2. Alber. Butrig. & Saly. *in l.* 1. *C. de rap. virg.* & tenet Farin. cum alijs *num.* 220. Et ridiculum esset dubitare hoc locum habere etiam in rapiente Abbatissam, Afflic. Carer. & Far. *n.* 224.

Seu Bizzocæ.

35. Subampliatur 1. Ampliatio 3. vt mortis pœna sit puniendus raptor mulieris Tertij Ordinis, seu vt vocant Bizzocæ secundum Afflic. Carer. Mascar. & Farin. *quæst.* 146. *num.* 222.

Quid si raptor sit Clericus.

36. Subampliatur 2. Ampliatio 3. vt Clerici rapientes Moniales, grauius, quam laici delinquant, & ideo Beneficijs sint priuandi, & in arctum Monasterium ad perpetuã pęnitentiam sint detrudendi, *c. si qua*, 27. *q.* 1.; Et hoc quamuis raptus non fuerit publicus, Anan. Couar. Diaz, & Decian. hos referens *lib.* 8. *c.* 11. *n.* 2. quos sequitur Far. *q.* 145. *n.* 228. *& q.* 146. *n.* 26. *&* 27.

Vel rapta sit in Monasterio per educationẽ.

37. Subampliatur 3. Ampliatio 3. vt rapiens de Monasterio secularem mulierem, ibi existentem, puta educationis, vel custodiæ causa, non modo sit grauius, quam pro alio raptu extra Monasterium puniendus, secundum Decian. *n.* 12.; Sed pęna mortis sit plectendus, Farin. *q.* 145. *n.* 230.

Quid in conatu.

38. Ampliatur 4. Regula 3. vt in raptu Monialis intret pęna ordinaria raptus ex solo conatu, etiam copula non secuta, nec raptu, *est tex. expressus in l. si quis non dicam*, *& ibi* glo. & communiter omnes DD. *C. de Episc. & Cler. & in c. si quis rapuerit*, & ibi glo. *in ver. sollicitauerit* 27. *quæst.* 1. Sanchez. *de matrim. lib.* 7. *disput.* 12. *num.* 18.; Vbi loquitur, siue raptor non potuerit, siue noluerit, Boss. *de rap. mulier. num.* 2. Alber. *in l.* 1. *num.* 13. *C. de rap. virg.* Baiar. Menoch. & Far. concordantes inducens, *q.* 145. *n.* 204.

Seu attentato verbo tantũ.

39. Subampliatur Ampliatio 4. vt raptor in hoc casu morte puniatur, qui deuenit tantum ad actum verbi, puta, si laicus dicat Moniali; Si vis exire de Monasterio ducam te in vxorem, ita Odofr. *in l. si quis non dicam num.* 1. *&* 4. *C. de Episc. & Cler.* & facit *tex. in c. si quis rapuerit*, & ibi gl. *in ver. solicitauerit* 27. *quæst.* 1.; Et hæc refert Farin. *quæst.* 145. *num.* 205.; Qui ait *num.* 206. Bartolum *in l.* 1. *in prin. ff. de extraord. crim.* videri contrarium voluisse, dum tenuit raptus pęnam ordinariam non intrare, quando solum deuentum fuit ad colloquia, & ad idem Farin. citat Gomez.: Et dum ibidem remittit Far. lectorem ad ea, quæ ipsemet dixit generaliter *quæst.* 124. *num.* 44. *& seqq.*: Innuit consequenter, quod & ipse cum Bar. inclinet, cum *in d. num.* 44. asserat, & in comprobationem inducat eundem Bar. Bal. & tot alios, quod quando non fuit deuentum nisi ad actum verbi, delicto facti, non secuto, conatus non puniatur eadem pęna, sed extraordinaria;

& hoc idem cum Afflic. Bar. & Menoch. sustinet *num. 46.* in attentante corruptionem, & raptum mulieris verbis tantum, nempe locum esse solummodo pœnæ extraordinariæ.

Pœna osculātis Moniale.

40. Limitatur 1. Regula 3. vt non procedat in osculante monialem, dum aliud non fecit, qui non morte, sed mitius, arbitrio Iudicis, puniendus est, secundum Afflic. Decian. & Far. *q.146. n.33.*

Clericus, seu Sacerdos solutā cognoscens, quod delictum cō mittat.

41. Limitatur 2. Regula 3. vt licet aliqui dixerint, Clericum, seu Sacerdotem secularem rem habentem cum soluta committere adulterium, aliqui incestum, aliqui sacrilegium, verior tamen, & magis recepta opinio est apud Iuristas, quod non committat talis, nisi simplicem fornicationem, ita Fely. qui alios refert *in c. at si Clerici*, & ibi Dec. & Butrig. *de indic.* Boss. *in tit. de coitu damn. n. 15. & 16.* vbi de communi, Clar. *in praxi §. fornicatio vers. cum Presbitero*, vbi alijs relatis etiam de communi testatur, Decian. Menoch. & Far. *q.146. n.30.*

42. Sed Lopez, Sarmient, & Rolan. relati à Far. *q.146. n.31.* tenent, quod fornicatio Clerici, qui est in Sacris cum soluta, sit sacrilegium, & idem voluerunt S. Bonau. S. Tho. & Riccar. *in 4. dist. 23.* cum in susceptione Sacrorum Ordinum solemne fiat castitatis votum, *c. 1. de voto in 6.*; At qui peccat contra votum facit sacrilegium, vt notat, & tenet Azor. *3. p. lib. 3. c. 17. in 7. q.*

Quid de Regulari.

43. Hæc quæ modo dicta sunt, multo magis locum habent in Ordinato in Sacris Regulari, qui expresse solemne castitatis votum in professione emisit, circumstantia enim, expressi solemnis voti castitatis grauiter auget sacrilegium, Azor. *vbi sup. q. 9.* licet sacrilegium factum ab Ordinato in Sacris, seu ab eo, qui solemniter in professione castitatem vouit, specie non sit distinctum, Azor. *ibid. q. 11.*

Resolutio.

44. Et vtique videtur omnino sacrilegium committere Ordinatum in Sacris, vel Regularem professum, qui rem habet cum soluta, cum faciat contra votum Religionis, vel Ordinis, vt enim ad rem nostram sacrilegium describit Bermon. *de publ. concub. in rubr. de sacril.* quem sequitur Far. *q.146. n.2.*; Sacrilegium est fornicatio contra votum Religionis, vel Ordinis: Et hinc est, quod etiam illi DD. qui sustinent in confessione non esse necesse exprimere circumstantias aggrauantes, dum speciem peccati non mutant, tamen circunstantiam, quod sit in Sacris, vel Professus ille, qui carnaliter peccauit, exprimendam asserunt, vel saltem, vt dicat, se violasse votum castitatis, vt his verbis sacrilega circumstantia speciem mutans exprimatur, Villalob. Henriq. Fagund. Filliuc. & Sanch. quos refert, & sequitur Diana. *p. p. trac. 7. resol. 4.*

Satisfit obiectioni.

45. Et quamuis aliquando in Sacris Canonibus, fornicatio facta ab Ordinato in Sacris cum soluta, fornicatio simplex dicatur, hoc non est, quia non sit etiam sacrilegium, sed ita dicitur, vt distinguatur ab alijs luxuriæ peccatis specialiori qualitate affectis, vt ab adulterio, stupro, seu incestu, quæ aliquando à prædictis cōmittuntur, vt obseruat

Azor.

Azor. *in d. q.7. in fin.* & vno verbo talis vocatur simplex fornicatio respectu obiecti, quamuis sacriligium sit respectu subiecti.

46. Cum autem nuptiæ inter Christianum, & infidelem prohibitæ sint, ad duplicem fornicationem spactabit coitus cum infideli; Vnde.

47. Regula 4. sit. Christianus fornicãs cum Iudea morte puniendus est, ac si cum bruto rem haberet, Vital. *tit. de raptor. n.* 7. Boer. & alij relati à Farin. *q.* 139. *nu.* 28. Hanc tamen sententiam ipse Farin. *n.*29. sic generaliter conceptam nimis duram existimat: Vnde ait, attendendas esse qualitates grauantes, & minuentes delictum, & resoluendum iuxta tradita ab eo *n.* 2. *&* 8. vt citra mortem hoc puniatur delictum. Et quod dicitur de fornicatione cum Iudea, idem dicendũ est de Christiano rem habente cum Turca, cum Mora, seu alia infideli, Menoch. *de arbitr. q. lib.*1. *casu* 290. *n.* 18. *& seq.* Ghirlan. Farin. & alij *n.*32.

Fornicatio Christiani cũ infideli, qua pœna plectatur.

48. Plura, & diffusè de totius huius q. materia, agit Farin. *qu.*137. 138. 141. 145. cum duobus seqq. nec non *q.*149.

De damnato coitu contra naturam, & eius pœnis, Quæst. 117.

1. Regula sit. Vitium nefandum masculi cum masculo, pœna mortis naturalis punitur, cum sit contra naturam sexus humani, *l. cum vir, & ibi* notant communiter omnes DD. *C. ad l. Iul. de adult. auth. vt non luxurientur contra naturam §. propterea, & ibi* glos. & Ang. Item de communi testatur Gomez. tenent Clar. Viu. & Farin. concordantes cumulans *q.*148. *n.*4.; qui *n.* 5. merito exaggerat contra hoc atrox, detestandum, & pessimum vitium.

Nefandũ inter masculos pœna mortis punitur.

2. Ampliatur 1. Regula, Vt multo magis procedat interueniente raptu masculi libidinis causa, Baiar. & alij adden. ad Clar. §. *raptas*, Cyn. & Salyc. *in l.* 1. *c. de rap. virg.* Conrad. qui testatur de veriori, Carer. Hostien. & Farin. concordantes inducens *q.* 148. *n.*5.

Magis est raptu.

3. Ampliatur 2. Regula, Vt pro hoc vitio post mortem pœna ignis infligatur, Bermon. *de publ. concub. rubr. de peccato sodomit. n.* 29. Clar. & ad eum Baiar. *in §. sodomia*, Menoch. & Far. *q.*148. *n.*7. alios inducens, & testans de consuetudine generali.

Et per ignem.

4. Ampliatur 3. Regula, Vt tentans aliquem de hoc vitio, à tentato possit impuni occidi, secundum Ant. Scap. quem sequitur Baiar. *in d. §. n.*15. Petr. Greg. & Farin. *quæst.* 148. *n.*18. Intellige in foro fori.

Tentans impune occiditur.

5. Ampliatur 4. Regula, Vt de iure Canonico pro hoc crimine laicus excommunicetur, & à cetu fidelium penitus arceatur, *c. Clerici*, & ibi communiter notant omnes Canonistæ de excess. Prælat. Diaz. qui testatur de communi, Decian. Mascar. & Farin. alios inducens *nu.* 23. Bermon. *n.* 27. *vers. si vero*, Menoch. *lib.*2. *casu* 286. *n.* 9. Clericus verò de iure Canonico Beneficijs priuatur, deponitur, & in Monasteriũ detruditur pro hoc delicto, *d. c. Clerici*, & ibi pariter notant omnes

Pœna de iure Canonico.

nes DD. Bermon. *n.* 26. Menoch. *n.* 9. Viu. Abb. & alij, quod sequitur Farin. etiam alios inducens *q.* 148. *n.* 25. Imo Clericus pro hoc crimine degradari potest, & potestati seculari tradi, & ita quotidiè seruari testatur Bermon. *de publ. cōcub. rubr. de peccato sodom. n.* 29. nec dissentit Farin. *n.* 26.; Et vigore Bullæ Pij V. *in ordine* 5. *in vers. si quis crimen nefandum, & ex alia Bulla eiusdem in ordine* 70. huius criminis Rei, si Clerici fuerint, siue seculares, siue Regulares, etiam in Dignitate positi, à Iudice Ecclesiastico degradati, potestati seculari, sunt tradendi, capitali supplicio, sicut laici, puniendi, vt refert, & ponderat Farin. *n.* 28. Et hæc pæna tota imponitur etiam pro vnica tātum vice, vt vult Far. *n.* 30. asserens omnes DD. communiter ita tenere, & quod praxis ita recepit. *Etiā pro vnica vice.*

6. *In nostro Modo proced. in c.* 1. *tit. de pænis pro grauiss. delictis §. qui peccatum*, in proposito statuitur.

7. Ampliatur 5. Regula, Vt locum habeat in habente rem cum fœmina præpostere *l. cum vir nubit C. ad l. Iul. de adult.* vbi hoc præsertim notat Butrig. Bermon. *n.* 1. & 3. Viu. *opin.* 726. *n.* 25. vbi testatur de communi, & veriori DD. sententia, eamque late à contrarijs defendit, Clar. *§. sodomia*, *vers. vide quandoque* Cabal. *resolut. crim. casu* 16. Menoch. *de arbitr. q. lib.* 2. *casu* 286. qui omnes testantur de communi, Dec. Gom. & Farin. concordantes citans *q.* 148. *n.* 35. Quod multo magis procedit, dum d. mulier esset delinquentis vxor, grauius enim tale esset delictū *c. adulterij,* 32. *q.* 7. *De peccato contra naturam viri cum fœmina.* *Cum propria vxore.*

Menoch. casu eodem, Gom. Plat. Peguer. & Farin. *n.* 37. Idem dic de fœmina agente, vt vir in aliam fœminam patientem, nempe, vt morte puniatur; Sicut etiam si mulier agat vt vir cum masculo patiente, Farin. *num.* 40. *vsque* 44. vbi probat, &c. *Feminæ cum fœmina, vel cū masculo.*

8. Ampliatur 6. Regula, Vt multo magis morte puniatur, qui rem habet cum animali bruto, qui vlterius comburi debet insimul cū animali *c. mulier* 15. *q.* 1. Bermo. *de publ. concub. rubr. de peccato sodom. nu.* 28. Gom. *in l. tauri* 80, *num.* 35. vbi alijs relatis testatur de communi, Clar. *in §. fin. q.* 99. *vers. quæro etiam*, Stephan. Quarant. qui dixit *Bullam citatam Pij V.* multo magis locum habere in Clerico hoc delictum perpetrante, Menoch. & Farin. alios inducens *q.* 148. *n.* 46. Et propter criminis huius detestatione pęna mortis intrat, dum deuentū est ad actū proximum, licet flagitium non sit consumatum, Boer. *decis.* 316. *n.* 1. *vsque ad* 5. Clar. *in §. fornication. n.* 22. *vers. cum animali*, Menoch. Roland. & inclinat Farin. *n.* 60. sed postea *n.* 61. *cum seqq.* propendit cum citatis ab eo ad pænam extraordinariam. *Cum bruto.* *Conatus.*

9. Ampliatur 7. Regula, Vt multo magis procedat in rem habente cum Dæmone succubo, & incubo, cum hoc etiam delictum sit bestialitatis, est enim coitus cum re alterius speciei, vt tenet Caiet. quem refert, & sequitur Azor. *in* 3. *p. lib.* 3. *cap.* 22. & præter malitiam bestialitatis habet hoc delictum aliam malitiam, nempe superstitionis, quatenus includit societatem *Cum demone.*

cum

cum Dæmone, vt not. Bonacin. *de matrim. q.* 4. *punct.* 12. *num.* 3.

Præsumptionibus probatur.

10. Ampliatur 8. Regula, Vt crimen contra naturam probetur præsumptionibus, vt declarabitur *infra q.* 120. *n.* 22.

Quid in minorib.

11. Limitatur 1. Regula in minoribus, quibus propter ætatem pœna huius criminis mitigatur, secundum Baiar. *in* §. *sodomia n.* 13. Menoch. *de arbitr. q. lib.* 2. *casu* 285. *nu.* 18. & Farin. *q.* 148. *n.* 76.; Qui *n.* 77. not. quod pro hoc crimine mortis pœna imponitur *in Constit. Marchiæ c.* 66. *lib.* 4. si Reus fuerit maior 18. annorum.

In eo qui per vim fuit passus.

12. Limitatur 2. Regula in eo, qui per vim in hoc vitio passus est, qui nulla pœna punitur, est tex. apertus, *in l. fœdissimam*, & ibi glo. & communiter omnes DD. *C. ad l. Iul. de adult.* glos. *in l. cum vir C. eodem*, item est *tex. l.* 1. §. *remouet* vbi glos. Ang. Bald. Castren. & Odofr. *ff. de pustulan.* Bermon. Far. & alij *q.* 148. *n.* 79.

Pœna mollium.

13. Limitatur 3. Regula, Vt licet, molles, qui se ipsos polluunt nefandi vocentur, à Bermon. Firma. & Menoch. *vt refert* Farin. *q.* 148. *n.* 38. tamen isti non puniātur pœna ordinaria mortis debita nefandis, sed extraordinaria mitiori, arbitrio Iudicis, Aug. ad Ang. *de malef. vers. che hai adulterato la mia donna n.* 53. Conrad. qui vult prædictos puniri exilio, vel alia pœna extraordina, Cabal. qui ait, hoc esse crimen contra naturam, sed non nefandum, & Farin. hos sequens *q.* 148. *n.* 39.

14. Limitatur 4. Regula, Vt dum hoc crimen est tantum attentum, effectu non secuto, nec peccato consummato, non intret pœna mortis, sed mitior, iuxta tex. expressum *in l.* 1. §. *fin. ff. de extraord. crim.* vbi habentur hæc verba; Perfecto flagitio, punitur capite, imperfecto in insulam deportatur; & idem habetur *in c. solicitatores* §. *qui puero* 33. *q.* 3. Menoch. *de arbitr. q. lib.* 2. *casu* 286. *n.* 16 vbi testatur de communi omnium DD. Clar. Gomez. & Farin. *q.* 148. *n.* 61.; Qui *n.* 64. concludit, hanc opinionem veriorem, magis communem, & in praxi receptam; Nec non testans, Afflict. Clar. Carer. & omnes DD. tenere, quod dum etiam seminatur, sed non intra vas, extraordinariæ pœnæ tantum sit locus.

Pœna attētati nefandi, vsque ad numerū 16.

15. Et ita possunt interpretari DD. relati ab eodem Farin. *q.* 148. *n.* 56. *& seq.* dicentes, crimen hoc punibile esse, etiam dum consummatum non fuit, quando ad actus proximos, puta ad oscula, amplexus, & tactus partium inhonestarū deuentum fuit, nempe vt intelligas punibile esse crimen in hoc casu, non ordinaria, sed mitiori extraordinaria pœna.

16. Sublimita limitationem 4. Vt procedat, dummodo non fuerit penetratum vas nefandum, quia data d. penetratione, licet postea extra vas seminetur, mortis pœna esset infligenda, secundum Afflict. Cabal. & Farin. *q.* 148. *n.* 65. & fauent Iodoc. *in praxi crim. c.* 96. *nu.* 11. & Conrad. *in praxi, rubr. de sodom. n.* 3. qui tenent, quod sodomita dicatur ille, qui vas penetrauit, quamuis extra postea seminauerit. At, quod in hoc casu sublimitationis

nis peccatũ non sit propriæ nefandum, sed tantum contra naturam, tenuit Cabal. *resol. crim. cas.* 16. *nu.* 8. *& seq.*; & consequenter in hac opinione non intraret pœna mortis, pro qua sententia faciunt scripta à Farin. *n.* 64. & hic *sup. n.* 14.

17. Plura de hoc innominabili vitio Farin. *quæst.* 148. *per totam*, vbi diffusè.

De pœna osculi, Quæst. 118.

Pœna osculantis mulierem honestam.

1. Regula sit. Vir osculans mulierem honestam nuptam, virginem, aut viduam, punitur pœna extraordinaria *l.* 1. *vbi glos. ff. de extraord. crim.* Boss. *de extraord. crim. n.* 3. Baiar. ad Clar. *q.* 83. *n.* 31.; Bal. Menoch. & Farin. cum alijs *q.* 142. *n.* 154.; Qui tamen cum Cabal. *n.* 156. dicit, quod apud seculares, osculum, de mulieris consensu datum, criminaliter non punitur.

2. Sed cum hoc sit, vel turpium perpetratio, vel saltem sollicitatio factis ad turpia, *vide infra hic q.* 121. *n.* 3. *vsque ad n.* 7.

Vel puerum.

3. Ampliatur 1. Regula, Vt vir libidinis causa puerum, aut adolescentem osculans, deportetur, *l.* 1. *§. qui puero ff. de extraord. crim.* Baiar. vbi sup. Menoch. *de arbitr. q. lib.* 2. *cas.* 287. *n.* 2. Cabal. & Farin. *qu.* 142. *n.* 158. vbi ait, quod cum pœna deportationis ab aula recesserit, pœna in hoc casu erit arbitraria.

Mulierem per vim.

4. Ampliatur 2. Regula, In deosculante mulierem per vim, qui pœna extraordinaria est puniendus, Cuman. & Dec. alios inducens *in l. si fugitiui n.* 44. *& seq. C. de seruis fugit.* Afflict. *decis.* 276. Clar. *q.* 83. *vers. osculum* Cabal. qui de communi *resol. crim. cas.* 96. Gram. Menoch. & Far. alios citans *q.* 142. *nu.* 160.: Et DD. loquuntur etiam, quando vis illata fuit in publica via, vel platea, præsertim Afflict. Dec. Gram. & Peguer. relati à Farin. *nu.* 161.; Qui *n.* 163. ab hac opinione non putat recedendum, ita tamen, vt hæc pœna extraordinaria sit corporalis, puta ad triremes. Sed subdit *n.* 167. ex Clar. & Menoch. quod, quando in osculo dato puellæ, concurrerent magnæ circumstantiæ aggrauantes factum, tunc forte posset deueniri ad pœnam mortis.

5. Ampliatur 3. Regula, In osculante mulierem, vt eam in vxorem ducat, contra parentum voluntatẽ, qui arbitrariè est puniendus, iuxta facti, & personarum qualitatem, Cabal. & Farin. *q.* 142. *nu.* 168. nisi osculum fuerit datum de consensu osculatæ, ad hoc, vt sequeretur matrimoniũ, quo secuto, nulli pœnæ esset locus, Cabal. Dec. & Far. *n.* 169. — Aut mulierem, vt eã ducat in vxorẽ.

6. Sed nota, quod in statu Ecclesiastico seruanda est Constit. Marchiæ *lib.* 4. *c.* 72. qua cauetur, quod amplexantes mulieres virgines, seu viduas, incurrant pœnam fustigationis, amissionis bonorum, & alias pœnas, de quibus in ea; cuius Constit. meminit Baiar. ad Clar. *q.* 83. *n.* 33. — Quid secũdum Constitutiones Marchiæ.

7. Limitatur Regula, Vt non procedat, quando in loco, vbi casus accidit, consuendo est mulieres oscalandi, vt apud Gallos, Bertaz. *cons.* 20. *num.* 51. *lib.* 1. Cagnol. Menoch. & Farin. concordates inducens *q.* 136. *n.* 130. — Et vbi est consuetudo osculandi mulieres.

De

De lenocinio, & pœnis contra hoc facinus infligendis, Quæst. 119.

Lenocinij diuersæ pænæ, etiam n. seq.

1. Regula 1. sit. Lenocinij pæna arbitraria est, ita Iodoc. quem sequitur Clar. *§. fin. q. 68. vers. lenones*, Menoch. *de arbitr. q. lib. 2. cas.* 535. *n.* 45. *centur. 6.* Peguer. Cabal. & Farin. *q.* 144. *n.* 12.: Et de consuetudine, arbitrium in hoc casu non se extendit ad pænam capitalem, sed ad mitiorem, variam quidem iuxta stylum varium diuersorum locorum, secundum proxime citatos DD. & Farin. *n.* 1. testatur de magis communi.

2. Vnde quandoque pro lenocinio inflicta fuit tantum pæna exilij, Menoch. *cas.* 34. *n.* 42. Iodoc. & Farin. *q.* 144. *n.* 6.; Quandoque pæna fustigationis, & mitræ, Clar. *vbi sup.* Cabal. Peguer. & Farin. *n.* 7.; & Paul. IV. *in Bulla in ordine* 47. statuit, quod lenones, & lenæ mulierum fustigentur, & ad perpetuum exilium damnentur, & si mulier prostituta, fuerit virgo, mortis pænam imponit. *At in Auth de lenonibus §. præconizamus col. 3.* statuitur pæna vltimi supplicij contra lenones, & ideo huic pœnæ subscribunt Afflict. Beluis. Iodoc. Foller. Menochius, & tot alij relati à Farin. *nu.* 10. Inter quos Berber. vult hãc pęnam mortis locum non habere nisi in publico lenone, in reliquis vero seruanda videtur consuetudo, de qua *hic sup. n.* 1. *in fin.*

In quo habeat locum pæna lenocinij fæminarum.

3. Regula 2. sit. Lenocinij pæna locum habet in eo, qui quæstuarias fæminas habet, & in illis quæstum exercet, talis enim leno est, *l. athletas §. at Prætor, & ibi* Odofr. *ff. de his, qui not. infam.* Cabal. *resol. crimin. cas.* 181. *n.* 11. Hostien. & Far. concordantes inducẽs *q.* 144. *n.* 17.

4. Ampliatur 1. Regula 2. Vt lenocinij pęna puniatur, non modo, q principaliter lenociniũ exercet, sed etiam, qui secundario, seu accessoriæ, sub nomine alterius liciti exercitij, quæstus causa viris fæminas prostituunt, aperte ita sancitur *in d. §. ait Prætor, vers. si vero*; Vbi exemplificatur in cauponibus, & balneatoribus, qui fęminas seruientes in caupona, seu balneo retinent, vt viris, quibus ministrant, se prostituant, & ibi not. glo. Alber. Bal. & Odofr. & obseruant Menoch. & Cabal. quos cum concordantibus sequitur Far. *q.* 144. *n.* 21.

5. Ampliatur 2. Regula 2. Vt multo magis lenocinij pęna sit infligenda ei qui puero nefanda cũ alio persuadet, & talis leno consummato delicto, capite punitur, non consũmato, in insulam deportatur *l.* 1. *§. fin. ff. de var. & extraord. crim.*; Et licet videatur dubitari posse, an d. capitis pæna intelligatur de vltimo supplicio; Tamen dubium remouet Constit. Pauli IV. 49. *in par.* 1. *Bullar. c.* 637. vbi clare loquitur de morte naturali. Quid in perluaden te puero nefandũ.

6. Ampliatur 3. Regula 2. Vt proprie leno sit, & vt talis puniatur, qui blanditijs, promissionibus, muneribus, seu alijs artibus, & fallacijs puellas seducit ad peccandũ cum alijs, *Auth. de lenonibus §. præconizamus col. 3. & ibi* glos. & Ang. & subscribunt Menoch. *de arbitr. q. lib.* 2. *casu* 534. *num.* 3. *centur.* 6. *vbi* alios refert, Berber. Beluis. & Far. *q.* 144. *n.* 24. Vel puellas in seducente fallacijs, &c. ad peccãdum.

Ooo Amplia-

Vel in cooperante. 7. Ampliatur 4. Regula 2. Vt pœna lenocinij puniatur, qui aliquo modo, consilio, fauore, ope, & consensu lenocinia adiuuant, & aliquo modo cooperantur, Iodoc. quem sequitur Cabal. *resol.crim.cas.* 171. *n.* 4. vbi hoc maxime notandum aduertit, Berber. & Farin. concordantes citans *q.*144. *n.*30.

Vt accommodando ad inhonesta perpetranda domum. 8. Ampliatur 5. Regula 2. Vt leno sit, & vt talis puniatur, accommodans domum ad adulteriũ committendum, *l. auxilium* §. *fin.* ibi, Aut domum præbuit ad id *ff. de minor.*, quod apertius probatur *in l. qui domum, vbi* glos. & Ang. *ff. ad l. Iul. de adult.* & notat Farin. *q.* 144. *n.*42. Idem dic in accommodante, domum ad stuprandam virginem, vel viduam, & magis si ad stuprandum puerum, quo vltimo casu pœna est capitalis, *d.l. qui domum vbi* glo. & not. Farin. *nu.* 43. *vsque* 45. Quæ procedunt quamuis accõmodetur domus conducta, siue aliena, secundum Alber. Ang. Bart. & Farin. *n.*48.

Agrũ, hortum, vineam. 9. Idem iuris est in accõmodante agrum, hortum, vineam suam, vel alienam, etiã amicis, & sine quæstu ad prædictos effectus, *l. & si amicis ff. ad l. Iul. de adult.* Far. hoc specialiter notat *q.*144. *n.* 49. *&* 50.; Et hoc siue accõmodans sit masculus, siue fæmina, *l. mater,* & ibi Alber. not. quod in delict. masculinũ concipit fæmininum *ff. ad l. Iul. de adult.* & Far. *n.* 51. Idem dicendum in accommodante domum, ad tractandum de adulterio, vel de stupro, flagitio secuto, siue in eodem, siue postea in alio tempore, dum sine illo tractatu non fuisset perpetratum, *d.l. & si amicis*, & ita declarat hunc textum Ang. & post eum Far. *n.*47.

Masculinum in delictis concipit fœmininũ.

10. Ampliatur 6. Regula 2. vt parentes lenones suarum filiarum, puniri possint, ẽt pœna vltimi supplicij, & ex causa rationabili alleuiante, pœna extraordinaria, Foller. *in praxi crim. vers. item quod fuit leno*, *n.* 8. Pegner. *decis.crim.* 15. *num.* 10. Cabal. *resol. crim. casu* 171. *n.*8. vbi etiam de fratribus prostituentibus sorores, & alias sanguine coniũctas, & de hoc dubitandum non est, ait Farin. *q.*144. *n.* 60.; Licet dum prostitutæ non sunt virgines mitius sit agendum, secundum Farin. *nu.* 65.; Sicut etiam dum parentes prostituunt filias volentes, tantum consentiendo, non recepta pecunia Afflic. Menoch. & Farin. *n.*68. Quid in lenone patre, fratre, &c.

11. Ampliatur 7. Regula 2. Vt mariti lenones vxorum, de iure communi, morte naturali puniantur, sed Iudicis arbitrio remittitur, ex causa pœnam mitigandi, præsertim dum non interuenit quæstus, diffuse probat Farin. *q.*144. §. *maritus*, præsertim *n.* 77. & 80.; Notans *nu.*79. quod *iuxta Constit. Six. V.* 49. imponitur pœna vltimi supplicij viro lenoni suæ vxoris, siue fecerit propter quæstum, siue alia ex causa. Imo maritus punitur vt leno vxoris, dum consentit eius adulterio, secundum *l.* 1. §. *lenocinij*, *& ibi* glos. *ff. ad l. Iul. de adult.* Far. *nu.*81. qui hoc vltimum ampliat, & limitat *vsque ad num.*99. Marito.

12. Limitatur 1. Regula 2. Vt lenocinij pœna, locum non habeat, effectu non secuto, *l.* 1. §. *fi. ff. de extra-ord. crim.* Foller. *in praxi crim. vers.* Quid non sit secutus effectus.

item,

item, quod fuit leno *n.*31. Menoch. *de arbitr.q lib.*2.*cas.* 534.*n.*48.*centur.* 5.Afflict.Cabal. Conrad. Gom. & Farin.*q.*144. *n.*33.; & concordat *Bulla Paul. IV.* 47. & alia *Six. V. etiam* 47. in quibus non aliter quam secuto effectu vltimi supplicij pœna imponitur contra maritos, & parentes lenones filiarum, & vxorum, vt obseruat Farin. vbi sup.; Quicquid alij non bene aliter dixerint.

13. Limitatur 2. Regula 2. Vt leno non dicatur, nec lenocinij pœna puniatur, qui semel tantum lenocinium fecit, ad hoc enim requiritur consuetudo, ad minus per trinum actum, Foller. *vbi sup.nu.* 37. Menoch. *centur.6.n.* 49. Cabal. Peguer.Farin. & alij *n.*35.

Vel dum leno fuit vna tantū vice, vel alteia.

14. Limitatur 3. Regula 2. Vt lenones non dicantur, nec pœna lenocinij puniantur, nisi illi, qui quęstus causa mulieres alijs prostituunt glo. *in l. athletas §.ait Prætor vbi* Odofr. *ff. de his, qui notantur infamia*, Beluis. Afflict. & Farin.iura, & DD. inducens *q.*144.*n.* 39. Contrarium tamen tenuit glos. *in l.palam §.ignoscendum in ver. prostituunt ff. de rit.nuptiar.* Nempe pœnam lenocinij intrare, dum tale facinus pluries fuit exercitum etiam sine quæstu: Hanc contrariam opinionem ait Farin. *num.* 80. transire posse quo ad imponendam pœnam extraordinariam.

Aut sine quæstu.

15. Plura, & diffusè, pro more, de materia lenocinij agit Farin. *q.* 144. *per totam*.

Quomodo carnalis copula probetur, seu præsumatur, Quæst. 120.

1. Regula 1. sit. Copula carnalis, præsumptionibus, & coniecturis, non modo præsumitur, sed etiam probatur, Menoch. *de præsumpt. lib.*1.*q.*58. *n.*3. & *consil.* 31. *li.*1. *nu.* 25. vbi testatur de veriori, Bertaz. *consil.*20.*n.*6. & *seq. lib.*1. vbi de communi, Anan. Anchar. & Imol. *in cap. literis de præsumpt.* Dec. Mars. & Farin. concordantes ad saturitatem citās *q.* 136. *n.*2. & 3. Sanch. *in tract. de matrim. lib.*10. *rubr. de diuort. disp.*12. *nu.*40. Ratio Regulæ est; Quia carnalis copula difficilis est probationis, Soc. Menoch. & Far. cum concordantibus *n.*4.

Copula carnalis præsumptionibus, & coniecturis probatur.

2. Ampliatur 1. Regula, 1. Vt copula carnalis, seu vita inhonesta alicuius mulieris magis probetur præsumptionibus, etiam leuibus, quando agitur de probanda innocentia alicuius, & ad illius defensionem, Bursat. *consil.* 445. *n.* 7.*lib.* 4. Cæphal. *consil.* 140. *nu.*8. & *seq.* & Farin.*n.*5.

Præsertim dum inde probanda est innocentia alicuius.

3. Ampliatur 2. Regula 1. Vt copulę carnalis pręsumptio oriatur, ex præparatorijs eiusdem copulæ, Bar. *in l. quod ait lex ff. ad l. Iul. de adult.* Dec. Masc. & Far. cum alijs *q.*136.*n.* 109. Puta ex allocutione viri, & mulieris in loco, & horis ad copulam commodis, Anchar. Fely. Innoc. & Io. Andr. *in c. præterea de testibus*, Mascar. Far. & alij *nu.*113. Et hoc magis præsumitur, dum præcessit trina monitio de non alloquendo, qua stante, si quis Clericus confabuletur cum muliere, ex-

Ex præparatorijs oritur pręsumptio.

Vt ex allocutione &c.

Quid dū præcessit trina monitio.

communicatur *c. si quisquam de cohabit. Cler. & mulier.* glos. & Hostien. *in c. literis de præsump.* Alber. & Farin. *nu.* 115.; Qui *n. seq.* inducit Menoch. tenentem oriri præsumptionem iuris, & de iure sufficientem ad condemnandum criminaliter eum, qui loquitur cum vxore alicuius post trinam monitionem, ne cum ea loquatur.

4. Nota hic, quod hæc 2. Ampliatio, nec non sequentes intelligendæ sunt cum moderationibus, de quibus infra in limitationibus 3. & 4. huius Regulæ *num.* 26. *vsque* 29.

Ex risu, ioco. 5. Ampliatur 3. Regula 1. Vt ex risu, & ioco inter virum, & mulierem oriatur aliqua præsumptio copulæ, Abb. Anchar. Butr. Felyn. & Io. Andr. *in c. præterea de testibus*, Barbos. Bertaz. & Farin. *quæst.* 136. *num.* 117.

Ex ingressu, & egressu, præsertim de nocte. 6. Ampliatur 4. Regula 1. Vt copula carnalis præsumatur ex ingressu, & egressu viri in domum mulieris, & econtra, præsertim de nocte, & quando nulla alia causa huius ingressus, & egressus dari, vel præsumi potest, quam copula, secus quando afferretur alia verisimilis causa, Bertaz. Masc. & Farin. cum alijs *quæst.* 136. *num.* 118. *cum seqq.*

Ex transmissione nunciorū, literarum, munerū. 7. Ampliatur 5. Regula 1. Vt copula præsumatur ex transmissione nunciorum, & literarum amatoriarum, & ex earum receptione, Abb. Anchar. Butr. Felyn. Hostien. & Io. Andr. *in dict. cap. præterea*, Menoch. *de præsump. lib.* 5. *præsump.* 41. *num.* 39. vbi ait attendendum esse tenorem literarum, ex quibus quandoque oritur inditium commissæ, aliquando committendæ copulæ; Sanch. *de matrim. lib.* 10. *tit. de diuor. disp.* 12. *quæst.* 3. *num.* 48.; Vbi relatis opinionibus DD. ait, quod si in literis, scribens fateatur fornicationem, licet recognoscat suas literas, ex ista confessione extraiudiciali, ad torturam tantum indiciabitur, Mascard. & Farin. *quæst.* 136. *num.* 126. & *seq.* Qui *num.* 128. ex reciproco amore viri, & mulieris, ait, præsumptionem copulæ oriri, vt tenuit Rota Rom. *diuers.* 95. *part.* 2. *num.* 6. Sicut etiam eadem præsumptio oritur ex trasmissione munerum, & iocalium, Bertaz. Farin. & alij *n.* 125. Ex reciproco amore.

Ex osculis. 8. Ampliatur 6. Regula 1. Vt copula carnalis præsumatur ex osculis inter virum, & mulierem, Anchar. Butr. Felyn. Hostien. & Io. Andr. *in c. præterea de testibus*, Bart. Menoch. & Farin. cum alijs ad saturitatem *q.* 136. *num.* 129. & *seq.*; Qui *n.* 131. citat decis. Rotæ, dicentis, ex osculo copulam carnalem nō probari, nisi fuerit voluntarium, & in locis secretis aptis ad reliqua perficiēda, & tenuit Sanch. vbi sup. *n.* 45. 46. & 47. Et licet Menoch. quem refert Farin. *n.* 133. velit, & probet, osculum facere violentam præsumptionem copulæ cōmittendæ, tamen communis DD. opinio, de qua testis est Far. *num.* 134. tenet præsumptionem facere, tam de futura, quam de præterita copula; Et his subscribens idem Far. ait hanc præsumptionē ad torturā sufficere, non autē ad cōdemnationē. De pœna osculi dictū est *sup. q.* 118. vbi *n.* 7.

quid

quid in locis, in quibus est consuetudo mulieres osculandi, vt apud Gallos.

9. Ampliatur 7. Regula 1. vt copula carnalis præsumatur ex amplexu inter virum, & mulierem, ita Anchar. Butr. Fely. Hostien. & Io. Andr. *in c. præterea de testibus*, Bertaz. Masc. & Far. cum concordantibus *quæst.* 136. *n.* 136. Sed Nauar. quem refert, & sequitur Sanch. *de matrim. lib.* 10. *tit. de diuort. disp.* 12. *q.* 3. *num.* 45. *cum seqq.* tenent, quod ad hoc, vt amplexus inducant violentam copulæ præsumptionem, debent cum eis concurrere circumstantiæ loci, temporis, & personarum, & quod per tantum temporis spatium vir, & mulier steterint simul, quod potuerint copulam perficere; Et fauet Rota citata à Far. *num.* 138. quæ vult, ex d. amplexu, non oriri probationem copulæ, nisi id contingat in locis secretis, & aptis ad consumandum.

Ex amplexu.

10. Ampliatur 8. Regula 1. vt copula præsumatur, dum vir mulieris mamillas tangit, Fely. *in c. præterea de testibus*, Mascar. *de prob. lib.* 1. *concl.* 59. *num.* 15. vbi testatur de communi, Blanc. Conrad. & Farin. alios inducens *n.* 140.

Ex tactu mamillarum.

11. Et generaliter præsumptio copulæ procedit in omni impudico tactu inter virum, & mulierem, Abb. Anchar. Butr. & Hostien. *in c. præterea de testibus* Bart. Paris. & Farin. cum concordantibus *q.* 136. *n.* 141. & 142. Et idem dicendum est in omnibus actibus venereis, secundum Abb. *in c. tertio loco de præsump. l. quod ait lex, in prin.* & ibi glo. & Bar. *ff. ad l. Iul. de adulter.* Ang. Mascar. Far. & alij *n.* 193. & *seq.* Qui declarat hoc procedere in actibus propinquis ipsi copulæ, nempe *n.* 197. *vbi* ait de istis propinquis loqui DD., vt videre est apud Butr. *in c. literis*, & ibi Imol. Anan. Abb. & Fely. *de præsump.* Mascar. *de probat. lib.* 1. *concl.* 810. *n.* 5. Secus ex actibus remotis, Imol. *vbi sup.* Abb. *in d.c. tertio loco*, Ruyn. *cons.* 53. *n.* 10. *lib.* 5. & voluit Rota, quam refert, & sequitur Far. *n.* 198.

Ex omni impudico tactu; seu actib. venerijs.

12. Ampliatur 9. Regula 1. vt præsumatur copula ex loci solitudine, & diuersitate sexuum, Abb. Masc. & Farin. citans alios DD. & etiam Rot. *n.* 143. Vnde oritur præsumptio, seu potius probatio copulæ ex solitudine viri cum muliere in eadem camera, secundum Menoch. *lib.* 5. *præsump.* 41. *n.* 11. Abb. Bar. Far. qui alios permultos inducit *q.* 136. *n.* 144.; Et licet hæc probatio, sit præsumptiua, tamen in proposito probatio, præsumptiua sufficiens est, vt dicam *infra in Ampliatione* 2. *Regulæ* 2. *num.* 40. tenet Menoch. & sequitur Farin. *n.* 146. Qui hoc rationabiliter moderat *n.* 147. vt procedat, dum cameræ ostium clausum erat, in quibus terminis plerique ex præcitatis DD. loquuntur; Secus si ostium cameræ erat apertum, citans ad hoc Io. de Amicis, Hippol. Rim. & Rotam.

Ex loci solitudine.

Vt in eadē camera clauso ostio.

13. Ampliatur 10. Regula 1. vt copula præsumatur, dum vir, & mulier insimul sunt in locis secretis, *c. literis*, & ibi Anchar. Hostien. & Imol. *de præsump.* Menoch. *de præsump. lib.* 5. *præsump.* 41. *n.* 11. Bal. Masc. & plures alij relati à Farin. *n.* 148. *q.* 136.; Sed nota, quod *in d.c. literis*,

Ex loco secreto.

teris, vbi dicitur violentã, & certam fornicationis suspicionem oriri ex locis secretis, dicitur etiam quod concurrebat, quod vir, & mulier fuerunt visi in eodem lecto iacentes, nudus cum nuda, & solus cum sola.

14. Vnde secus videtur dicendum, dum cum secretis locis aliud non concurrit, secundum Nauar. quem sequitur Sanch. *de matrim. tit. de diuort. disp.* 12. *q.* 3. *n.* 45. qui dicũt, hanc solam præsumptionem solitudinis in locis secretis non sufficere ad probandam copulam, nisi aliæ concurrant circumstantiæ, loci, temporis, & personarum, ac etiam amplexuum, osculorum, & commorationis in loco quantum requiritur ad copulam perficiendam, & subscribit Farin. *q.* 136. *num.* 150. *& seq.*

Ex vacatione per inuia, & nemorosa, seu in obscuris.

15. Quod dictum, & conclusum est in hac 10. Ampliatione dicendum, & concludendum etiam est, in viro, et muliere solis, vacantibus per inuia, et nemorosa, vt tenet, et solide probat Farin. *quæst.* 136. *num.* 153. *& seq.* Et idem omnino in viro, et muliere repertis solis in latebris, et locis obscuris dicendum est, cum Far. *n.* 56. *&* 57.

Ex despectoratione, caligis dissolutis clausis ianuis, &c.

16. Ampliatur 11. Regula 1. vt sit maxima fornicationis præsumptio, quando iuuenis clausis ianuis, despectoratus, et caligis dissolutis cum muliere in camera repertus fuit, Menoch. *de præsump. lib.* 5. *præsump.* 41. *num.* 11. Grat. *cons.* 50. *lib.* 2. *ante num.* 1.; Sed Aymon *cons.* 205. *num.* 21. voluit in illo casu censeri probatum conatum non autem cõsumationem copulæ, tenuit Masc. et verius existimat Far. alios inducens *q.* 136. *n.* 66. Qui *n.* 168. (contra Io. Zanger.) existimet in hoc casu inditium indubitanter oriri ad torturam.

Ex egressu mulieris cũ rubore, crinibus dissolutis.

17. Ampliatur 12. Regula 1. vt præsumptio copulæ carnalis oriatur, quando post quam vir, et mulier in eandem cameram ingredi visi fuerunt, postea, mulier visa fuit egredi cum rubore faciei, et crinibus dissolutis, secundum Ferret. *cõs.* 389. *n.* 11. Hippol. Rim. *cons.* 274. *n.* 48. *& seq.* Hector. Æmil. et Farin. *num.* 169.

Ex eo quod solus cũ sola, & nudus cum nuda in eodem lecto visus est.

18. Ampliatur 13. Regula 1. vt copulę carnalis præsumptio violenta, et certa oriatur, dum vir cum muliere, solus cum sola, nudus cum nuda visus est in eodem lecto, iacere, *c. literis*, vbi Anchar. Abb. Butr. et Io. Andr. *de præsump.* Mascar. Fely. Rom. Boss. et alij, quos cumulat, et sequitur Far. *q.* 136. *num.* 171. vbi etiam Rotæ citat decisionem; Qui *n.* 174. ait veritatem esse, quod hæc præsumptio sola non concludit per necesse, sed tantum præsumptiuè, quæ tamen præsumptiua probatio sufficit in hac materia, secundum mentem omnium DD. et tenẽt præsertim Aret. Ang. et alij relati ibidem à Far. et dicam infra *num.* 40.; Sed, quod in hoc casu locus sit torturæ tenet pro certo idem Farin. *num.* 175.

19. Ampliatur 14. Regula 1. vt præsumptio copulæ oriatur ex mala qualitate personarum viri, et mulieris, et ex retroacta vita eorum Menoch. *cons.* 31. *num.* 24. *lib.* 1. Bertaz. *cons.* 273. *num.* 11. *lib.* 2. Mascar. Cæphal. et Farin. concordantes

tes inducens *numero* 188.

Ex qualitate temporis. 20. Ampliatur 15. Regula 1. vt copula præsumatur ex qualitate temporis, in quo vir, & mulier conuersantur, præsertim si de nocte, Abb. *in c.tertio loco de præsump.* Rot. *diuers. decis.65. num.* 10. *par.* 2. Mascar. Bal. Hostien. Far.& alij *n.*190.

Ex nutu, & signis amoris. 21. Ampliatur 16. Regula 1. vt copulæ præsumptio oriatur etiam ex nutu, & signis amoris inter virum, & mulierem, Goffred. Innoc. & Io. Andr. qui hos refert *in c. præterea,* vbi etiam Anchar. Butr. & Fely. de testibus, & tenuit Farin. post Abb. *antiq. q.*136. *n.*201.

Nefandũ probatur ex præsũptionib. 22. Ampliatur 17. Regula prima, vt etiam vitium innominabile præsumptionibus probetur, Dec. *cons.* 83. *lib.* 3. *n.* 11. & per totum, Mascar. Calcan. & Far. *q.*148. *num.* 66. Anan. Corn. Soc. & Monticel. *Reg. crim.*11.*n.*16. Vnde non modica oritur præsumptio, quod puer vim passus fuerit, ex eo quod auditus fuit clamans, & vociferans, vt not. & remissiue probat Farin. *n.*68. Vt ex clamore pueri. Similiter hoc peccatum probatur, vel saltem oritur validum inditium ad torturam, ex dormitione viri cum puero, dum nulla alia redditur huius dormitionis causa; Et tunc maius inditium oriretur, quando pueri subbucula reperta fuit sanguinolenta, Monteleon. & Farin. *q.* 148. *n.*69. & 70. Ex dormitione viri cum puero. Item oritur attentati huius facinoris probatio, ex osculo, & amplexu pueri maioris 10. annorum, Paris. nec dissentit Farin. *num.*71. & 72.; qui *num.* 75. aic stuprati dictum inditium facere contra stuprantem; Et *n.*73. quod fama multum adminiculatur in probatione huius criminis ex Calcan. & Dec.; Et idem Calcan. quem sequitur Farin. *n.*67. tenet, hoc peccatum probari per testes, dicentes, se audisse tergiuersationes, quassationes, & similia; Prout in simili, notauit, & probauit Far. de probatione adulterij, *qu.* 136. *n.*40. & dixit solide *q.*69. *n.*197. & *seq.* Ex osculo, amplexu. Ex dicto pueri. Ex fama. Ex quassationib. & tergiuersationibus.

Sed an præsumptiones probent, remittitur Iudicis arbitrio. 23. Ampliatur 18. Regula 1. vt arbitrio Iudicis circumspecti remittatur, an præsumptiones, et coniecturæ copulam probent, *c.præterea, in fi. de testibus,* vbi glo. Abb. Anchar. Butr. Hostien. et Imol. nec non Zabar. qui aduertit, quod Iudex non debet in arbitrando à iuris dispositione recedere, tenent Dec. Masc. Soc. et Far. *q.*136. *n.*6. & 7.

Vna præsumptio non probat copulam. 24. Limitatur 1. Regula 1. vt copula nõ legitime probetur vnica præsũptione, seu coniectura, ad hoc n. requirũtur plures probatę coniecturæ, et præsumptiones, Anan. *in c. literis,* vbi etiam Anchar. *de præsump.* Abb. Fely. et Farin. cum alijs *quæst.*136. *n.* 8. & *seqq.* vbi de communi.

Violentæ & certæ debent esse præsũptiones. 25. Limitatur 2. Regula 1. vt ad hoc vt copula probata dicatur ex præsumptionibus, istæ debeant esse violentæ, et certæ *c. literis* vbi Abb. glo. Butr. Hostien. Fely. Imol. et alij *de præsumptionibus,* Menoch. Mascar. Farin. et alij apud eum *q.* 136. *num.*13.

Quæ probãt conatum, non consummationẽ. 26. Limitatur 3. Regula 1. vt præsumptionibus, coniecturis, et præparatorijs ad copulam, hęc probetur, quo ad conatum, non autem quoad consummationem copulæ, Grat. *cons.*50. *num.*9. *lib.* 1. Mascar. *de probat. lib.*1. *concl.*57. *num.*4. & 5.

Aym.

Aym. et Far. alios inducens *q.* 136. *n.*16.*&* 166.

Quid dũ ciuiliter agitur. 27. Limitatur 4. Regula 1. vt copula carnalis violentis præsumptionibus, & coniecturis absolutè probetur, quando agitur ciuiliter, vel ad impediẽdum matrimonium, ne contrahatur, seu ad tori separationem, siue etiam ad dotis amissionem, vt tradunt communiter DD. *in c. præterea de testibus*, tenet, & probat Far. testans de communi, *q.*136. *num.*18.

In crimi- nalib. est cõtrouer- sia. 28. An autem violentis præsumptionibus, & coniecturis copula probetur, quando criminaliter agitur ad pœnam, controuersiã est inter DD.; Et pro affirmatiua, puta in casu solitudinis, & nuditatis in eodem lecto viri, & mulieris, sunt, Abb. & Fely. *in c. literis de præsump.* Gom. *in l. tauri* 80. *num.* 17. *vbi de* communi, Petr. Barbos. qui de magis communi, Boss. Mascar. & alij cumulati à Far. *q.* 136. *n.* 20.; Pro negatiua verò sunt plurimi DD. præsertim consulentes, vt Menoch. *cons.*31. *num.* 25. *lib.* 1. Rom. *cons.* 167. *n.*3. & alij relati à Far. *n.* 19.

Resolutio remissiue. 29. In hac contrarietate, distingues inter præsumptiones iuris, & de iure, iuris tantum, & hominis tantum, iuxta declarationem de qua *hic supra q.*72.; Et totam hanc controuersiam resolues, *vt sup. quæst.* 74. per totam, ad quam lectorem remitto.

Ex quib. præsum- ptiones, excludan tur, vel minoren- tur. 30. Limitatur 5. Regula 1. vt quamuis adsint quædam præsumptiones, & coniecturæ copulæ, tamen, vel excludantur, vel minorentur ex circunstantijs loci, & temporis ad copulam non accommodatorum, sicut etiam ex qualitate honestarum personarum, Carer. *in praxi in* 3. *tract. de homic. & assass.* §. *Nono excusatur maritus n.*13. e. g. in fratre Religioso osculante propriam sororem coram multis in Ecclesia, secundum Franc. Niconit. nec dissentit Far. *n.* 203.; Et huic limitationi fauet Mascar. *de probat. lib.* 1. *concl.*59. *num.* 16. *vers. non omnino*, vbi ait, quod non præsumitur copula ratione qualitatis personæ, dum mulier esset vetula ad minus 60. annorum, vel deformis, et turpissima, et huic subscribit Farin. *q.* 136. *n.*204. Et generaliter, cessare, suspicionem libidinis in hominibus sanctæ vitæ, Religione, et castitate insignibus, tenet Masc. *concl.*810. *n.*13.

31. Sed econtra non cessaret copulæ præsumptio in viro quamuis Clerico, et Religioso, quando fuisset inuentus cum muliere iuuene in loco abdito, et secreto, præsertim eam amplexando, et osculando, Menoch. *de præsump. lib.* 5. *præsump.*41. *num.*19.: Et ideo quamuis quandam glo. faueant Alex. Carer. et Mascar. tamen eam reprehendunt Ang. et Fely. *in c. præterea de testibus*, quod impudenter locuta sit, dum dixit, in Clerico osculante, seu amplexante mulierem, cessare carnalis copulæ suspicionem; Et reprehendendos aiunt quosdam spirituales, qui sub specie boni, sæpe mulieres visitant. Et quod Clericalis Ordo in his casibus malam præsumptionem non tollat, tenuit Abb. *in cap.* 1. *de Cler. non residen.* Bernon. *de publ. concub. rubr. de adult. n.* 82. Polidor. Rip. *in trac. de noctur. temp. cap.*36. *num.*6. *&* 8. *vbi* de Clericis intran- In quibus non.

intrantibus in domum mulieris nocturno tempore, Diaz. Masc. & Far. cum alijs *q.* 136. *n.* 113.

32. Limitatur 6. Regula 2. vt similiter oriatur præsumptio exclusiua fornicationis ex consanguinitate in proximis gradibus, vt est inter parentes, filios, fratres, & sorores, Aym. *cons.* 321. *per totum*, Menoch. *de præsump. lib.* 5. *præsump.* 17. *num.* 1. *& seq. vbi* facit Regulam, & bene probat ex consanguinitate præsumptionem fornicationis excludi, & ampliat in filio osculante matrem, & econtra, Masc. & Far. *q.* 136. *num.* 209.; Dummodo non vrgeat in contrarium aliqua violenta præsumptio copulæ, prout erat *in c. literis de præsump.* in reperto consanguineo nudo cum nuda, & solo cum sola, vt not. Alciat. cui adheret Far. *num.* 210. Et dummodo prædicti in proximis gradibus consanguinei, in casu, quod simul dormiant, sint cohabitantes, & dormitio non occulte, sed palam fiat, Menoch. vbi sup. *n.* 4. Gom. Masc. & Far. *n.* 210.

Quid ex cōsanguinitate, in proximis gradibus.

33. Secus igitur erit in consanguinitate in remotiori gradu à prędictis, quæ non est, vt sup. exclusiua præsumptionis copulæ, secundum Aym. *cons.* 321. Gom. & Far. *q.* 136. *n.* 209. Menoch. *vbi sup. n.* 4. *&* 5. qui vlterius limitationem tantummodo admittit in senio confectis; Et Bellouis. *in praxi crim. rubr. de lenon.* loquens in terminis *d. c. literis*, dixit probari copulam cum consanguinea, dum nudus cum nuda, & solus cum sola in eodem lecto reperti fuerunt; Et addit, tunc ex his coniecturis cum prædictis consanguineis copulam non probari, quando excusaret paupertas, carentia pannorum ad se cooperiendum, regionis consuetudo, seu senectus, secus si nulla ex his concurreret excusatio, Mascar. qui dicit consanguinitatem non tollere præsumptionem copulæ orientem ex cubatione viri, & mulieris in eodem lecto, Æmil. & alij relati à Far. *n.* 208. Nisi hæc fierent palam, secundum Aym. *cons.* 331. *n.* 1. *&* 2. Bolognet. Gom. Mascar. nec dissentit Far. *n.* 213.

Quid in remotis.

34. Sed nota, quod quando constaret prætensam excusantem consanguinitatem, seu affinitatem non esse veram, sed fictam, & simulatam, tunc non solum non excusaret, sed ex ea induceretur maior suspicio, Bellouis. quem sequitur Æmil. *in tract. de testibus ver. testis adulterium n.* 15.; Et hoc, non habere difficultatem, asserit Far. *q.* 136. *n.* 212.

Vel si probetur, parentelā esse fictā.

35. Limitatur 7. Regula 1. vt excludatur presumptio copulę, dum mulier erat vetula, Zabar. *in c. tertio loco de præsump.* & tanto magis, dum mulier, & vir erant senio confecti, Menoch. *de præsump. lib.* 5. *præsump.* 17. *n.* 2. Quod non admittit Far. *q.* 136. *n.* 215. in vetula muliere, sed bene in sene viro: Sicut econtra dum ambo sunt iuuenes robusti, copula præsumitur in propositis casibus, Rim. & Far. *vbi sup.* Similiter infirmitas copulæ præsumptionem excludit, Aym. *cons.* 321. *n.* 3. Masc. & Far. *n.* 216.

Quid in sene seu senibus.

36. Limitatur 8. Regula 1. vt fit præsumptio contra copulam deformitas mulieris, sicut econtra formositas in propositis casibus auget suspicionem, Masc. alios referens *de probat. lib.* 1. *concl.* 59. *n.* 16. *&*

In deformi muliere, vel formosa.

 concl.

concl. 61. n. 2. & seq.; Et Rota Rom. quam refert, & sequitur Far. citans alios q. 136. num. 217. consideravit pulchritudinem mulieris pro adminiculo copulæ.

37. Plura de præsumptionibus dicta sunt sup. q. 72. vsq. 77. De inditijs vero abunde tractatum est supra q. 61. vsq; ad q. 71.

Fornicatio probatur testib. 38. Regula 2. sit, copulam carnalem, testibus probari, compertum est, ita Abb. Bar. Socin. & Masc. qui hos sequitur de probationibus lib. 2. concl. 810. n. 17. & ita tenent omnes DD. teste Far. q. 136. n. 26.

Licet per foramen videant vnus post alterum. 39. Ampliatur 1. Regula 2. vt testes dicentes vidisse vnum post alium per foramen copulam carnalem, bene probent, vt ostensum est hic sup. q. 44. n. 41.

Dicentes vidisse virũ, & mulierem se cõmiscentes. 40. Ampliatur 2. Regula 2. vt copula probetur per testes deponentes vidisse virum, & mulierem insimul commiscentes, talis enim depositio de visu, de iure Canonico, in hac materia satis conuincens reputatur, vt est tex. in c. præterea, vbi glo. Anan. Butr. Hostien. Abb. Fely. Io. Andr. de testibus, & ibidem Innoc. qui ait, quod hæc doctrina nullam recipit dubitationem, nec non Zabar. qui dicit, quod licet possit vir in tali casu esse frigidus, & mulier arcta, tamen hoc non præsumitur, & ideo dictum testimonium de visu sufficit: Et quamuis verum sit, quod hi testes de visu deponentes de carnali commixtione non probent concludenter, & per necesse, quia opus hoc oculis non subiacet, præsumptiue tamen probant, & hæc præsumptiua probatio in proposito casu sufficiens est, Marf. cons. 1. num. 48. Mascar. lib. 1. cons. 452. num. 3. & seq.; & est secundum mentem omnium proximè citatorum DD.; & hoc specialiter tenet Aret. in tract. de testam. glo. 46. num. 4. bene declarat Lap. alleg. 53. Ang. de malef. in ver. che hai adulterato num. 41. Grat. Bertaz. Campeg. & Far. quæst. 136. num. 62. qui totæ huic Ampliationi subscribit, concordantes inducens num. 37. 58. & 174.; Licet alij contra relati ab eodem Farin. num. 55.; Qui n. 63. addit ex d. depositione, vidisse hominem super mulierem, oriri indicium ad torturam pro habenda veritate secutæ copulæ, & consummati coitus, se credere indubitanter, multo magis, cum vt probatum est, inde præsumptiua, & sufficiens fornicationis probatio oriatur. Vel homĩ nẽ super mulierẽ.

Vel audisse, vt supra ex tenui pariete vel cortina, alijs concurrẽtibus. 41. Ampliatur 3. Regula 2. vt testes probent carnalem copulam, dum deponunt audiuisse virum, & mulierem insimul in camera se commiscentes, puta ex tenui pariete, vel cortina, dummodo cum eorum dicto concurrat fama cum alijs adminiculis, c. præterea, vbi glo. Abb. Anchar. Anan. Butr. Hostien. Imol. Fely. Innoc. & alij, de testibus, Conrad. Mascar. & plures alij, quos sequitur Farin. q. 136. n. 40. & dixi supra, & probaui quæst. 49. n. 30. & 31.

Quid si dicant vidisse per vitrum. 42. Limitatur Regula 2. vt copula carnalis non probetur per testes deponentes vidisse per speculum vitrum super mulierem se carnaliter commiscentes, ita Hect. Æmil. in trac. de testibus ver. testis adulterium n. 28. & de hac doctrina rationes

tiones affert Campeg. & ante eum Bal. quos sequitur Far. *q. 136. n. 66.*

43. Plura specifice de tota materia huius q. agit Farin. *q. 136. a n. 1. vsq; ad n. 73.*

De solicitatione ad carnalem actum, & de suspecto consortio, deq. pœnis horum delictorum, Quæst. 121.

1. PRæmitto 1. Quod licet Iuristæ vix mentionem faciant de solicitatione ad actum carnalem, & de suspecto consortio, sub his terminis terminantibus, eo quod de iure communi pro verbalibus tantum solicitationibus, & pro suspicionibus, pœna saltem ordinaria regulariter non infligatur: Cum apud nos, hæc delicta iure speciali (vt videbimus) punibilia sint, de eis hanc q. formandam esse, existimaui.

Suspecta consortia prohibita in Regula Minoriũ. 2. Præmitto 2.; Suspecta consortia, seu suspectæ conuersationes, Fratribus Minoribus sub præcepto formali *esse in Regula Minoritana in cap. 11.* à S. P. Francisco interdicta, his verbis. *Præcipio firmiter fratribus vniuersis, ne habeant suspecta consortia* (idest in gestu, declarat *ibi* Politius,) *vel consilia mulierum* (idest exponit idem Auctor, in affatu;) Et propterea merito hoc crimen *in nostro Modo procedendi punitur.*

Pœna solicitationis ad turpia, ex Modo proced. 3. Regula 1. fit. Punitur solicitatio cuiuscunque personæ ad turpia, pœna, de qua *in nostro Modo proced. c. 1. tit. de pœnis pro grantoribus, vers. qui ad actum.*

An sufficiat solicitatio verbalis tantum. 4. Ampliatur 1. Regula 1. vt pœna solicitationis ad actum carnalem, non modo sit ille plectendus, qui muneribus, promissionibus, blanditijs, seu alijs artibus, & fallacijs inhonesta attentauit, verum etiam, qui simplicibus tantum verbis actum carnalem requisiuit; Quamuis enim verum sit, quod quãdo non fuit deuentum, nisi ad verba solicitationis, delicto facti non secuto, talis conatus non puniatur pœna ordinaria delicti operis, sed extraordinaria, vt probatum est supra *q. 116. n. 39. vers. qui ait, vsq; in fin.*; tamen hic non agitur de pœna delicti consummati, sed de pœna attentationis, seu solicitationis, contra quod delictum statuitur *in d. Modo proced.* quod compleri videtur, etiam simplicibus requisitionis verbis, non secuto opere: Et propterea, si de iure communi pro attentato hoc, non secuto effectu, pœna non est determinata, sed arbitrio Iudicis relicta; Hæc pœna taxatur *in eodem Modo proceden.*: Et quod solicitatio licet tantum verbalis cõprehendatur in proposito, manifestum videtur, cum nihil aliud sit, in casu nostro, solicitatio, quam incitatio, seu tentatio ad turpia, quæ, dubio procul, simplicibus etiam verbis, adimpletur, ad mentẽ *c. solicitatoris*, vbi gl. 33. q. 3. Sed videtur contra *infra q. 132. n. 181.*; Nisi velis dicere, aliud esse conatum, aliud solicitationem.

5. Ampliatur 2. Regula 1. vt si quis tantum verbis solicitaret Monialem ad exeundum è monasterio, & sic ad eam rapiendam, multo grauius talis esset puniendus, etiam nullo effectu secuto, nempe pœna ordinaria raptus, vel saltem extraordinaria admodum graui, vt probatum est sup. *q. 116. n. 38. & 39.* Verbis solicitans Monialẽ ad eam rapiendam.

Solicitãs factis, vel vi interueniente.

6. Ampliatur 3. Regula 1. vt magis procedat in solicitante factis, & multo magis vi interueniente, quo casu, pœna videretur augenda, pro grauitate attētati: Vnde osculo mulierem solicitans, de iure communi pęna extraordinaria punitur, vt ostensum est supra *q.* 118. *n.* 1.; vi vero mulierem osculans, pęna extraordinaria triremium est plectendus, vt *ibidem* firmatum fuit *n.* 4.; At secundum Coustit. Marchiæ, pęna pro hoc delicto infligenda est iuxta notata *in eadem q.* 118. *n.* 6.

Solicitãs ad nefanda.

7. Ampliatur 4. Regula 1. vt pęna in ea indicata, infligenda sit, mulierem solicitanti; Sed longe grauius puniendus videtur ad nefanda puerum, seu adolescentē solicitans, puta eum osculando luxuriosè, quamuis non per vim; Hęc autē pęna erit arbitraria deportationi proportionata, vt probatum est supra *q.* 118. *n.* 3. Sicut ēt grauior est pœna, quæ pro nefando, quā pro commixtione cū muliere taxatur; Ita enim via, prout decet, proportionem cū suo termino habebit; Et iuxta mēsuram delicti, vt ait Scriptura Sacra, erit, & plagarum modus. De hac nefanda solicitatione, & de eius pęna etiā in attentato per actus proximos, vide supra, (hic .n. non repeto) *q.* 117. *n.* 14. 15. *&* 16. De solicitatione autē ad turpia nō pro se, sed ꝑ alijs, nēpe de lenocinio, & qua pęna tale facinus sit plectendum, visum est sup. *q.* 119. *per totam*. De solicitatione verò ad turpia in confessione agendum erit *in proxima q.* 122.

Pro alijs.

In confessione.

Pęna consortij suspecti.

8. Regula 2. sit; Suspecti consortij legitimè probati pęnę statuuntur *in nostro Modo proced. c.* 1. *tit. de pænis pro grauioribus vers. qui in suspectu*; vbi quædam alia ad rem.

Præsumptione copulæ probata, etiā suspectū consortiū probatū dicitur.

9. Ampliatur 1. Regula 2. vt suspectum consortiū multo magis legitime probatum dicatur, dum probata fuit præsumptiue copula carnalis aliquo ex multis modis hic supra explicatis *q.* 120. *à n.* 1. *vsque ad* 23.; Probatur hæc Ampliatio. (quæ tamen intelligēda est cum moderationibus, de quibus *in ead. q.* 120. *n.* 27. *vsq;* 37.) Nā suspicio à præsumptione differt in hoc, quod minus est suspicio, quā pręsumptio, sm̄ Bar. quem sequitur Gabr. *lib.* 7. *de criminal. conclus.* 6. *n.* 3. Dec. *cons.* 575. *n.* 5. Cæphal. Natta, Nouel. Petra, & Far. *q.* 36. *n.* 251.; Vnde multæ suspiciones requiruntur ad faciendam vnā pręsumptionē, Bal. & Saly. *in Auth. si quis ei, in fin. C. de adulter.* Menoch. *de præsump. lib.* 1. *q.* 7. *n.* 54. Dec. Petra, & Far. *n.* 252.; Et ad inducendam pręsumptionem, euidentiora requirūtur inditia, quam ad suspicionem, cū antea quis suspicetur, & postea pręsumat, secundum Alber. Bar. Saly. & Farin. *q.* 36. *n.* 254. Et consequenter probatis sufficiēter præsumptionib. copulæ, cēsentur plusquam probatæ suspiciones, seu suspectū cōsortium;

Minorib. prohibentur suspecta cōsortia cuiuscunq; personæ.

10. Ampliatur 2. Regula 2. vt quamuis S. P. Franciscus *in c.* 11. *Minoritanæ Regulæ* tantum prohibere videatur suspecta consortia, seu cōuersationes cum mulieribus, dū ait; Præcipio firmiter fratrib. vniuersis, ne habeant suspecta consortia, vel consilia mulierum: Tamē Minorib. Fratrib. prohibita, dubio procul, sūt ēt suspecta consortia cuiuscūq; personę, vt tenet S. Bonau. & cæteri expositores *in citato tex.* & præsertim

P. Po-

P. Polit. *in n.* 2. vbi probat hanc veritatem tali ratione: Quia sicut Deus mœchiam, prohibendo, non solum minorem lapsum prohibet, nempe fornicationem, sed etiam omnem maiorem inhonestatem, qua corpus seminaliter inquinatur; Ita prohibendo S. Franciscus consortia suspecta mulierum, etiam prohibet masculorum quorumcumque consortia suspecta.

11. Et in comprobationem addit Capistran. quem refert, & sequitur P. Sanctes Romanus *in d. tex.* Minoritis prohibita esse suspecta consortia non modo cum mulieribus, sed etiam cum quacumque alia persona, tam extra, quam intra eorũ Conuentus, cum quibus possit votum castitatis offendi. Et hinc sequitur, quod hæc suspecta consortia sunt ijsdem pœnis insinuatis plectenda, imò fortè grauioribus, argumento *hic sup. n.* 7.

Cum persona in se non suspecta, est suspectum cõsortium, alijs concurrentibus inditijs.

12. Ampliatur 3. Regula 2. Vt suspectum consortium sit, non modo cum muliere, seu alia persona in se suspecta, sed etiam cum omni alia, dum locus, tempus, gestus, aspectus, & alia inditia suspicionẽ probabilem, & rationabilem immunditiæ generare solent; Ita *in d. c.* 11. S. Bonau. cui subscribit Sanctes, & Polit. *ibidem n.* 4. E. g. si ad colloquendum cum in se non suspectis personis, obscurus, & solitarius quæratur locus; si tempus nocturnum, aut aliud importunum, puta, dum Fratres omnes in choro, vel in refetorio commorantur; Si manuũ interueniat tactus, nimia appropinquatio ad mulierem, vel nimia ad faciem eius oculorum affixio, & gestus dissolutio, ita vt dignoscatur, quod modus procedendi modice honestus sit, ex quo possit rationabiliter dubitari de mala Fratris intentione; Sic exemplificant, & declarant Pisan. Sanctes, Hugo, S. Bonau. & Polit. vbi supra, qui vult, idem dicendum esse, si talia cõsortia, & colloquia fiant excluso aliorum auditu, licet non visu, dum sunt cum eadem persona per longum temporis spatium, aut frequẽtata, absque vlla manifesta pia, seu rationabili causa; Quod tamen vltimum, ego neque affirmo, neque nego: Subdens idem Polit. quod prædictis concurrentibus in toto, vel in parte, suspecta ipsa consortia, vel colloquia redduntur; In quibus tamen, ait maximè ætatem, & conditionem personarum esse attendendam.

Etiam in absentia cadit quis in suspectum consortium.

13. Ampliatur 4. Regula 2. Vt suspecta consortia non solum per mutuam præsentiam, sed etiã contrahantur in absentia, vt per frequentes literas, dona, nuntios, & similia, secundum Petr. Io. quem sequitur Polit. vbi supra.

Quid stat tel prohibitione, vel diffusione Superioris in proposito.

14. Ampliatur 5. Regula 2. Vt si per Superiores alicui Fratri dissuadeatur, & tanto magis, si prohibeatur alicuius mulieris, vel alterius personæ, cum qua suspicio possit oriri, colloquium, vel familiaritas, quia timeatur de aliqua impudicitia, si, hoc non obstante, idem Frater colloquia, & familiaritates reiteret, se de facto suspectum reddit, & de consortio suspecto est puniendus, secundum Hugon. Pisan. Io. de Valen. & Polit. *vbi supra*; *Et habetur in Constit. Capistrani*: Et hæc

hæc Ampliatio multo magis procederet, si plures monitiones præcesserint, iuxta tradita *sup. q.* 120. *n.* 3. *vers. & hoc, vsque in fin.*

Non ex vna, sed ex pluribus conditionibus consortiũ suspectũ dignoscitur.

15. Limitatur 1. Regula 2. Vt suspectum consortium non dignoscatur, nec probetur ex vnica, sed ex pluribus conditionibus, & circumstantijs suspectum indicãtibus, vt ex qualitatibus personarum loci, temporis, frequentia, generis actus, &c. secundum quatuor Magistros, & Polit. *d. n.* 4. vbi testatur de communi, tenet S. Bonau. quem sequitur Sanctes, vbi supra.

Quod ex multis excusatur.

16. Limitatur 2. Regula 2. Vt ex pluribus excusetur quis à suspecto consortio, & eius pœnis, nempe ex circumstantijs loci, & temporis ad inhoneste agendum non accomodatis; Ex qualitate personarum honestarum, senium, seu deformiũ, vt in simili dictum est *supra de præsumptione q.* 120. *num.* 30 *&* 36. Item ex consanguinitate præsertim in proximis gradibus, *ibidem. n.* 32. Et ad rem etiam erit considerare illã distinctionem præsumptionum, iuris, & de iure; Iuris tantũ; Et hominis tantũ, de qua *hic sup. q.* 72. *&* 74.

De solicitatione ad turpia in Confessione facta, eius pœnis, & de obligatione Confessarios solicitantes denunciandi, Quæst. 122.

1. Qvamuis huius delicti solicitationis ad turpia in Cõfessione iudicium, non pertineat ad Iudices Regulares, quibus præsertim hoc dirigitur opusculum, sed, vt infra videbimus, ad Sancti Officij Inquisitionis tribunal; Nihilominus post q. de solicitatione ad actum carnalem, de eodem crimine vt in tit. huius q. hic agendum esse existimaui; Tum, vt cognitis casibus huius delicti, nec Regulares, nec alij Iudices, præter Inquisitores, & Ordinarij locorum, in illis vllatenus se ingerant, prout prædictis casibus ignoratis, ex imperitia culpabili non pauci se ingererent, & in excommunicationem, nec non in alias pœnas inciderent, iuxta tradita *hic sup. q.* 5. *n.* 4. *&* 5.: Tum etiam vt Pœnitentes, & Confessarij casus dignoscant, in quibus idem delictũ ad S. Officium denunciandum sit, vt propriæ obligationi satisfacientes, in pœnas contrauenientium non labantur.

2. Regula 1. sit; Sacerdotes omnes, & singuli, qui personas (quæcumque illæ sint) in actu Sacramẽtalis Confessionis ad inhonesta, siue inter se, siue cum alijs solicitare, vel prouocare tentauerint, aut cum eis inhonestos sermones, siue tractatus habuerint, in Officio S. Inquisitionis, ab Inquisitoribus, & locorum Ordinarijs seuerissime erunt puniẽdi. Videlicet. In eos pro criminum qualitate, pœnas suspensionis ab executione Ordinis, priuationis omnium Beneficiorum, ac perpetuæ inhabilitatis ad illa, nec non vocis actiuæ, & passiuæ, si Regulares fuerint, dãnationis ad triremes, & carceres, etiam in perpetuum absque vlla spe gratiæ, aliasque pœnas, decernendo; Eos quoque si pro delicti enormitate grauiores pœnas meruerint, debita præcedente degradatione curiæ seculari puniendos tradendo; Ita expresse statuit *Greg. XV. in Constit. quę incipit, Vniuersi*

Solicitãtes Sacerdotes in Confessione, à quibus pœnis puniantur.

uersi, 30. Augusti 1622., & ideo alia probatione in proposito non est opus.

3. Ampliatur 1. Regula 1. Vt procedat in Sacerdotibus quibuscúque secularibus, & Regularibus cuiuscunque Dignitatis solicitantibus, vt supra, siue in actu Sacramentalis Confessionis, siue ante, vel post immediate, seu occasione, vel prætextu Confessionis, etiam Confessione non secuta, siue extra occasionem Confessionis in Cōfessionario, aut in loco quocunq;, vbi Confessiones Sacramentales audiantur, seu ad Confessionem audiendam electo, simulantes ibidem Confessiones audire, ita conceptis verbis habetur *in citata Constit. Vniuersi*; & ponderat Dia. *p.p. tr.* 4. *resol.* 13. & 14. vbi refert plures DD. ita post *d. Constit.* sentientes, nec non alios *ante eandem Constit.* contrarium tenentes.

Quicumque sit Sacerdotes, solicitantes dū proxima est Cōfessio, seu eius occasione, siue ea simulata in cōfessionario.

4. Subampliatur Ampliatio 1. Vt attenta *Constit. Greg. XV.* clare statuentis Confessarios solicitantes in actu Sacramentalis Confessionis, siue ante, siue post immediate, puniendos in Tribunali S. Officij, in hoc cessat omnis quæstio, quæ inter DD. prius erat; Et hinc infertur comprehendi in d. Const. Confessarium, qui mulierem ad Confessionem accedentem ante Crucis signum, illam ad turpia solicitat, quamuis ad aliud tempus Confessione dilata, Lez. *to.* 3. *verf. denunciatio n.*6. & Dia. *p.*4. *tr.*5. *resol.*46. & 39. vbi ait, in terminis Constit. Greg. in hoc dubium non esse. Idē dic de Confessario, qui sciens mulierem confiteri velle, illam solicitat, quamuis confessio non sequatur, Acugna, Palaus, & Sousa; Intellige, quando fœmina statim confiteri vellet, Sancius, & Dia. qui hos refert *p.*4. *tr.*5. *resol.*11.

Solicitās Sacerdos ante quā pænitens signet se signo Crucis.

5. Limitatur 1. Ampliatio 1. Vt non procedat, dū Confessarius post longum tempus, extra Confessionē pœnitentem solicitat, Sousa, & Lez. *to.*3. *verf. denunciatio n.*6. Dia. *par.* 1. *tr.* 4. *resol.* 14.; Puta, dum literis amatorijs, lenonibus, & internuncijs solicitat, Acugna *tr. de Confes. solic. q.*5. *n.*15. & Dia. *vbi sup.*; Sicut nec etiam, si Confessarius post auditam Confessionem accederet ad mulieris domum ad illam solicitandam, Molfes. Scortia & Dia. *d. resol.* 14.; Sed contradicit Lez. *to.* 1. *cap.* 19. *n.*34. qui cum Graff. tenet, Cōfessarium, qui audita Cōfessione mulieris, animaduertens in ea mulierem leuem esse, finita Confessione lenonem mittit ad ipsius domū, vt eam solicitet, in prædictas pœnas incurrere, hoc enim facit occasione Confessionis, & subscribit Peirin. relatus à Dia. *par.* 4. *tr.*5. *resol.* 7.; fauet huic contrariæ opinioni Sousa *in aphor. Inquisit. lib.* 1. *c.*34. *n.*49. dū sustinet in prędictas pœnas Confessarium incurrere, qui post pueri Confessionem, eum ad cellam statim ducit, vt ei Confessionis chirographum tradat, & ibi eum solicitat.

Quid in solicitante pænitē tem post longum tēpus extra Confessionē.

6. In hoc puncto Dia. *par.* 4. *tr.* 5. *resol.* 7. postquam præcitatorum Lez. Graff. & Peirin. opinionem retulit, statim subdit. Sed tu cogita, nam, secundum aliquos, si Confessarius ad alios diuertat actus post auditam Confessionem, solicitatio, neque

neque phisice, neque moraliter, cum iam à Confessionario discesserit, in locis à Pontificibus prohibitis, incepit; ergo, &c. Et licet Confessarius Confessionis scientia vtatur; non tamen in locis prohibitis pœnitentem solicitat, ergo non incidit, &c. Imò putant non esse contra dictas Pontificias Constit. si Confessor fœminam solicitaret ante discessum ab Ecclesia, dummodo id efficeret extra tempora, & loca *in Constit.Greg.XV.* contenta. Et ita sentiunt docti recentiores à me cōsulti, & præsertim nonnulli Magistri Societatis Iesu; prætextus enim Confessionis, de quo *in d. Constit.*, proximus esse debet, non autem à loco, & statu Confessionis remotus, secundū Sousam *opusc. de Confessar. solicit. in addit.n.*10.& de occasione, idem dicendum putant; Vsque huc Dia.; qui terminat *ibid.*: Sed ego in hac difficultate de meo nihil asserere volo; Sicut, & ego ipse de meo nihil assero.

Quid in solicitante in Confessionario, sed non simulando Cōfessionem.

7. Limitatur 2. Ampliatio 1. Vt verba illa, de quibus in eadem Ampliatione, nempe (In Confessionario, aut in loco ad Confessionem electo) intelligenda sint, dum solicitatio ibidem fit Confessionem simulando; secus si in prædicto loco quis similia perpetrauerit, non simulando Confessiones audire, quia *Constit. Greg.* habet hæc verba (*simulantes ibidem Confessionem audire*, ita Palaus *to.1. tr.4. disp. 9. punct.8. n. 4.* & Lez. *to.1. c.19. num.* 34. vbi exemplificat in Confessore, qui non simulando Confessionem audire, de nocte in tali loco inhonestū cum pœnitente facit, Freitas, qui exemplificat in Confessore sedēte in Cōfessionario, & solicitante extra Cōfessionis occasionem, Confessionē non simulando, sed mulierem stantem, vel ante Confessionarium sedentem alloquendo, hic enim compositionis modus, à communiter accidentibus, Confessionis speciem excludit, Sousa, & Sancius relati à Dia. *par.4. tr.5. resol.*38.

8. Sed animaduerte, quod Dia. *ibidem* recedendum non esse, ait, à *declaratione Sanctæ Romanæ Inquisitionis vniuersalis coram Pau. V.* ab eodem relata, quam bene ponderabis, in qua decretum fuit, quod contra Confessarios, de inhonestis cum mulieribus in Confessionario tractantes, quamuis extra Confessionis occasionem in S. Officio procedatur: Quod nihilominus decretum citati Freitas, & Sousa restrictum, seu declaratū putant *à Greg. in sua Constit.* ad simulationis terminos, Sancius vero docuit, idem in hoc casu, *Paul. & Greg.* decreuisse, prout hæc latius refert Dia. *vbi supr.*

9. Ampliatur 2. Regula 1. Vt cum tales solicitātes, an de fide Catholica recte sentiant, suspecti sint, vt habetur *in Constit. Pij IV.* quæ incipit, *cum sicut*, 16. *Apr.* 1561. totaliter confirmata, nec non ad omnes Christiani Orbis partes extensa *à Greg.XV. in d.Constit. Vniuersi*; In hac eadem conceptis verbis priuatiue quoad omnes alios, in his delictis Iudices delegantur Inquisitores, & locorum Ordinarij in suis quemque Diœcesibus, & Territorijs, simul, vel separatim, in omnibus prout in fidei causis. — Iudices huius delicti.

Subam-

Qui etiam ... tum suspectum de hæresi puniunt.

10. Subampliatur 1. Ampliatio 2. Vt quamuis Confessarius solicitans, in d. tribunali Inquisitionis repertus fuerit de hæresi non suspectus, non per hoc ad suum Ordinarium sit remittendus, sed ab Inquisitoribus pro culpæ qualitate puniendus erit, licet enim ratio commissionis factæ Inquisitoribus sit d. suspicio, commissio tamen absoluta est, Molfes. Sousa, & Dia. *p.* 4. *tr.* 5. *resol.* 55.

Quomodo solicitans de hæresi suspectus sit.

11. Subampliatur 2. Ampliatio 2. Vt Confessarius solicitās in Confessione, de vehementi suspectus sit, deque vehementi abiurare debeat, Modius, Pegna, & Genuen. qui ferri, ait, ita declarasse *Clem. VIII.* & ideo Bariola tenet, quod de vehementi regulariter abiuratio esse debet.

12. Sed econtra cum hic punctus sit controuersus, quod de leui d. solicitans sit suspectus, deque leui debeat abiurare, voluerunt Acugna, Sousa, & Iosep. Sesse, quos omnes refert Dia. *resol.* 51.

Regulares puniti in Sancto Officio inhabiles remanent.

13. Subampliatur 3. Ampliatio 2. vt Confessarius Regularis punitus ob solicitationem in Confessione, inhabilis ad officia Religionis remaneat; iuxta *decr. Vrb. VIII. Ann.* 1626. in quo Regulares puniti in S. Officio, inhabiles esse decernuntur ad Gradus, & Officia Religionis, & quod minime possint rehabilitari nisi per Papam, vel per Eminentiss. Inquisitores Sac. Congregat., & not. Barbos. Bariola, Petr. Tambur, & Dia. *par.* 4. *tr.* 5. *resol* 48.

14. Limitatur 1. Ampliatio 2. Vt si eodem tempore, Confessarius solicitans, & persona solicitata ab Inquisitore, & Episcopo citentur, non coram isto, sed coram illo comparere debeant, quia iurisdictio Episcopi est minor, cum sit Ordinaria, Inquisitoris vero superior, & maior, quia à Papa delegata, ita Sousa *de Confess. tr.* 2. *c.* 2. & alij pæne ipsum, quem sequitur Dia. *resolut.* 52. *in fin.*; Vbi subdit, quod si Confessarius, esset Regularis exemptus, coram Episcopo posset in hoc casu comparere, quia contra ipsum iurisdictione à Papa delegata Episcopus procedit. At ego existimarem, quod idem dicendum esset, dum procedítur contra non exemptos, Episcopus enim, sicut etiam Inquisitor in hoc casu procedit, vt Delegatus Papę per illa verba in d. Constitr. *Vniuersi*, nempe; Inquisitores, & locorum Ordinarios specialiter perpetuo Iudices delegamus: Vnde æque ad Episcopos, & ad Inquisitores huiusmodi causæ pertinere videntur.

An causa solicitationis, æque ad Inquisitores, & ad Ordinarios pertineat.

Qui simul sententiā ferunt.

15. Limitatur 2. Ampliatio 2. Vt quamuis Inquisitores, & Episcopi possint in d. crimine, etiam separatim procedere, tamen soli sententiam condemnatoriā, vel absolutoriam proferre non possint, sed simul, Pegna *in direct. Inquisit. par.* 3. *commen.* 97. Azor. Palaus, & Dia. concordantes inducens *par.* 4. *tr.* 5. *resol.* 53.

An testes singulares probent.

16. Ampliatur 3. Regula 1. Vt Sacr. Congregat. Cardinalium generalis Inquisitionis, in hoc enormi delicto solicitationis ad turpia in confessione, testibus etiam singularibus, præsumptionibus, inditijs, & alijs adminiculis concur-

rentibus, arbitrio suo iudicare possit delictum probatum esse, nec nõ pronunciare Reum curiæ seculari esse tradendum, vt expresse determinatur *in d. Constit. Greg. XV. in* §. *dantes*.

Quantum apud Inquisitores & Ordinarios probent testes singulares.

17. Limitatur Ampliatio 3. Vt illa sit specialis concessio facta Sac. Congreg.; Vnde Ordinarij, & Inquisitores non poterunt iudicare hoc crimen probatum, & ad condemnationem deuenire, quamuis de diuersis actibus duę mulieres deponerent, Sanctarel. *tr. de hæresi. c.* 44. *dub. vn. n.* 6. Bonaci. *tr. var. disp.* 6. *pu.* 3. *n.* 26. Sancius, Peir. locis citatis à Dia. *p. p. tr.* 4. *resol.* 28. Acugna *de Confess. solici. q.* 24. *n.* 4. Sousa *eod. tit. tr.* 2. *n.* 12. *concl.* 4.; Imo nec duarum mulierum complicũ testimonium ad Confessarij carcerationem sufficere, sed ad minus ad hoc trium requiri, tenuit Acugna, *q.* 23. *n.* 9.; Subdens *ibidem*, tunc duarum tantum testimonium ad carcerationem sufficere, quando mulieres probatæ vitæ, & famæ essent. Sed Sancius, & Dia. *p.* 4. *tr.* 5. *resol.* 54. putant hoc remittendum esse prudentiæ Inquisitorum, qui diligenter qualitates, & mores denuntiati, & denunciantium inspiciant.

An Confessor solicitatus consentiens incidat in pœnas, & sit denunciandus.

18. Ampliatur 4. Regula 1. Vt Confessor solicitatus à pænitente, vt sup. si consentiat, in pænas, de quibus in Regula, incidat, Sousa, Freitas, & Dia. *resol.* 14.; Talis enim consensus, cum non sit tantũ mentalis, sed verbalis, eo ipso dicitur Confessor, inhonestos cum pænitente habere sermones prohibitos à *Greg. in sua Constit.* vt not. Dia. *resol.* 4. & consequenter ab alijs scientibus erit denunciandus: Licet in terminis *Constit. Greg. IV.* quidam DD. relati à Dia. *resol.* 13. & 14. contra hanc Ampliationem sentiant; Quibus etiam in terminis *Constit. Greg. XV.* subscribunt Sancius *in select. disp.* 11. *nu.* 25. & 26. Bonaci. Homob. & Sanctarel. locis relatis à Dia. *p.* 1. *tr.* 4. *resol.* 11. Peirin. qui *vt ibidem* refert Dia. ait, verba *Greg.* intelligi posse, non de Confessario consentiente solicitationi pænitentis, sed de eo, qui cum pænitente de rebus turpibus in Cõfessionario confabulatur absque solicitatione ad inhonesta facienda, Lez. *to.* 1. *c.* 19. *n.* 34. qui *to.* 3. *vers. denunciatio n.* 6. hanc opinionem, vt probabilem, ratificat; Addens tamen etiam satis probabile esse, Confessarium, in hoc casu, in pænas incurrere, ex Fagundez. & Dia. *par.* 4. *tr.* 5. *resol.* 42.

19. Et nota q̃ in opinione DD. qui tenent Confessariũ in proposito casu in pænas non incurrere, dicendum etiam est, nec alios scientes teneri eundem denunciare, etiã post *Constit. Greg. XV.*; Et hanc opinionẽ sibi probabilẽ, & tutã videri, ait Dia. *p. p. tr.* 4. *resol.* 11. pro ea citans Bonaci. Homob. Peir. Sancium, & Sanctarel.

Quid si consentiat metu graui.

20. Limitatur Ampliatio 4. Vt Confessarius metu cadente in constantem virum in solicitatione cõsentiens, puniendus non sit rigorosis pænis, de quibes in Regula 1. Acugna, Graff. & Sancius *in selec. disp.* 11. *n.* 30.; Peirin. quem refert Dia. *p.* 4. *tr.* 5. *resol.* 15. vbi inducit Freitam dicentem talem Confessarium Inquisitoribus non esse denũcian-

ciandum, neque ab illis arbitrarie puniri posse; Quod est contra Sousam dicentem in hoc casu pœnæ arbitrariæ esse locum; Exemplificat Sancius in fœmina egrotante, quæ vocatum Cofessorem ad eius audiendam Confessionem, eum solicitat, minando, se exclamaturam, ab illo sibi vim inferri, nisi cōsētiat.

Paruitas materię in hoc non excusat.

21. Ampliatur 5. Regula 1. Vt Confessarius solicitans, vt sup. ob paruitatē materiæ non excusetur, Sancius *in selec. disp.* 11. *n.* 22. exēplificans in premēte manum, brachium, vel pedem pœnitentis, vellicante, digitos intorquente, &c. sine fine mortali, & periculo pollutionis, quæ, in se non sunt mortalia, sed in casu nostro, ob illatam iniuriam Sacramento mortalia essent, Anton. Nouarin. Freitas, Fagundez. & Dia. *p.* 4. *tr.* 5. *resol.* 5. vbi ait, sibi opinionem oppositam displicere; Acugna, qui asserit Confessarium à pulcritudine pœnitentis faciem laudādo ad eam alliciendam, omissis expressioribus alijs verbis, in solicitantiū incidere pœnas, & hæc opinio probabilior, & sequenda videtur Dianæ *p. p. tr.* 4. *resol.* 21: Et incurri dictas pęnas ob verba non expressa, sed tantum tacita, & occulta allicientia pœnitentem ad inhonesta, vt ob laudationem de pulcritudine, & venustate, tenent etiam Barbosa, Bonaci. Peirin. Sanctarel. & Dia. *p.* 4. *tr.* 5. *resol.* 18. vbi præsertim subscribit in terminis *Constit. Greg. XV.* citans Sousam, qui hoc probabilius indicat; Præterea, quod licet materia sit leuis in genere luxuriæ, posito, quod in tali occasione Confessionis, peccatum sit mortale, d. pœnæ incurrātur; quia grauis Sacramento fit iniuria voluerūt Sancius, & Lez. *tom.* 3. *vers. denunciatio n.* 5. *erga finem*.

22. Sed econtra paruitatē materiæ in ꝓposito a d. pœnis excusare, credit Port. *in add. addub. Regul. ver. solicitare fœminas n.* 4. & exēplificat in leuibus verbis, signo, vel opere indicatiuo amoris lasciui, ad iudicium prudentis viri nō mortalibus, nec ad ꝑsuadēdū sufficientibus: subscribūt Palaus, & Sousa relati à Dia. *p.* 4. *tr.* 5. *resol.* 5. & excusari à dictis pęnis Confessarium, pœnitentē laudātē ex pulcritudine, venustate, &c. etiam in terminis *Constit. Greg.* tenuit Freitas *in editione nouissima de Confess. solicit. q.* 7. *n.* 44. & 45. & probabile existimat Sousa *in aphor. Inquisit. lib.* 1. *c.* 34. *n.* 5. & tenuit hanc opinionem *in opusc. de Confess. solicit. tr.* 1. *c.* 1. *n.* 10.: Quod præsertim verum esset, dum constaret, vel rationabiliter præsumeretur, Confessarium, qui, vt sup. mulierē laudauit, hoc non fecisse ad eam incitandam ad inhonesta, sed potius ad alium finem, secundum Barbos. Bonaci. & Dia. *pa.* 4. *tr.* 5. *res.* 18. Acugn. *de Confess. solicit. q.* 7. *n.* 13. & Sanctarel. de hæresi *c* 44. *dub. vn. n.* 9.

Sed contra.

23. Ampliatur 6. Regula 1. Vt in dictas pœnas incidat Confessarius, qui in cōfessione cartā, postea tamē legendā, pœnitenti tribuit, in qua ad venerē eā solicitat, Sancius *in selec. disp.* 11. *n.* 11., qui ait, quod in cartæ traditione cum Sacramenti iniuria solicitatio incipit, Fagūdez. *de præceptis Eccles. in edit. nouissima p.* 2. *li.* 2. *c.* 3. *n.* 62. & Dia. *pa.* 4. *tr.* 5. *resol.* 2. vbi improbat Palaum oppositam opi-

An incidat tradens cartam solicitationis legēdam post Confessionē.

nionem probabilem iudicantem, quamuis rationes afferentem.

24. Ampl. 7. Reg. 1. Vt puniendus sit in S. Officio Sacerdos, qui excipiendo Cõfessiones, ad turpia solicitat, quãuis verè Cõfessarius nõ esset, quia non admissus ab Ordinario, Acugn. Sancius, & Lez. *to.3. ver. denũciation. 6. circa fin.* Quod qui... stãte *Constit. Greg. XV* certũ est, hic namq; Sacerdos se Cõfessiones audire simulat, & ita simulãs solicitat; Et vlterius, cũ Ordinis potestatẽ habeat, venialium, & mortaliũ iam Confessorũ verè Confessarius est, vt not. Palaus, & Dia. *p.4. tr.5. resol.8.* vbi inducit etiam Fagundez in terminis *d. Constit.* contrarium tenentem.

Sacerdos non Confessarius solicitans incidit.

25. Ampl. 8. Reg. 1. cum omnibus suis Ampliationibus, Vt procedat nõ modo in Cõfessario, in Confessione ad turpia feminã solicitante, verum ẽt masculũ; est indubitatũ, per illa verba Greg. (*Qui personas quascumque*) & ita in terminis *huius Constit.* docet Belloc. Nald. Peir. Vener. & Dia. *p.p. tr.4. res.12.* & *Pau. V. die 6. Febr. 1619.* cõceptis verbis decreuit solicitãtes pueros inclusos in Bullis, vt ponderat Hierony. Rodriq. Sousa, & Dia. *p.4. tr.5. resol.33.*

Solicitans masculum &c.

26. Limitatur 1. Reg. 1. Vt non procedat in solicitãtibus ad turpia in alijs Sacramentis, vt in Baptismo, Eucharistia, seu Matrimonio, sed tantũ in Sacramento Pœnitentiæ, de quo *Pontificij loquuntur Constit.* Bonaci. Sanctarel. & Lez. *to.1. c.19. nu. 34.* Acugn. Freitas, Palaus, Peirin. Dia. & alij *par. 4. tr.5. resol. 16.* vbi notat Pontifices obuiare intendisse abusibus, commodius, & frequẽtius occurrentibus in Pœnitentiæ Sacramento, in quo pœnitens carnalia peccata, & inclinationes ad ipsa manifestat.

Regula habet locum tantum in solicitante in Sacramento pœnitentiæ.

27. Limitatur 2. Reg. 1. Vt non habeat locũ in solicitante Confessario ad alia peccata non carnalia, cũ *Constit. Papales* loquãtur tantum de solicitãtibus ad inhonesta, Peirin. & Lez. *to.1. c.19. nu. 34.* Bonacin. *in tr. var. disp.6. punct.3. nu.7.* Homob. Sousa, & Dia. *p.4. tr.5. resol.17.* & ita in terminis *Cõstit. Clem. VIII.* & *Pau. V.* docuerant Acugn. Bariola, Molfes. Paramus, & Scortica, sicut post *Greg. XV. Constit.* ita tenẽt Peir. Sancius, Sãctarel. & Venerus, quos omnes refert, & sequitur Dia. *p.p. tr.4. resol.20.* Nec obstat, quod *Greg.* agat de sermonibus inhonestis, & illicitis, quia debet intelligi de illicitis in eadẽ materia carnali, e.g. si Cõfessor fungeretur officio lenonis; vel lenocinium peteret à pœnitente, hi enim actus per illud verbum (*inhonestis*) non ita clarè comprehenduntur, sicut in alio verbo (illicitis,) vt ponderat Dia. *resol.20.* Licet contra hanc limitationem sentiant Mousa, Zecchius, & Pegna, & horum opinionẽ probabilem Palaus existimet in locis relatis à Dia. *d. resol. 17.*

Et in solicitatione ad inhonesta.

28. Limitatur 3. Regula 1. Vt laicus, vel Clericus non Sacerdos, si fingens se Confessarium, Confessionẽ audiat, in eaq; pœnitentẽ solicitet, in dictas Constitutiones nõ incidat, Sanctarel. & Lez. *to.3. vers. denuntiatio num. 6. in fin.* Portel. *in add. ad dub. reg. vers. solicitare fœminas nu.14.* quia dictæ *Constit. Clemen. Paul. & Gregor.* loquuntur contra Sacerdotes solicitãtes, ergo non Sacerdotes minimè comprehendunt, verba

Quid si solicitans nõ sit Sacerdos.

verba enim penalia ad casus similes non extenduntur Dia. *p. 1. tr. 4. resol. 15.*

Sed formam absolutionis pronunciet. 29. Dummodo dictus non Sacerdos formam absolutionis non pronunciauerit, si enim absolutionem impenderit, in S. Officio esset puniendus, non ex prædictis, sed per *Constit. Gregor. XIII.* in qua causæ contra eos, qui non sunt Presbiteri, si Confessiones audiant, & absolutionem impertiantur, Inquisitoribus committuntur, vt not. Rodriq. *in q. Reg. to. 2. quæst. 28. ar. 2. & in sum. to. 2. c. 83. num. 3.* Sancius *in selec. disp. 11. num. 36.* & hos referens, non dissentit Dia. *p. p. tract. 4. resol. 16.*

Obligatio pœnitentis denunciãdi. 30. Regula 2. sit. Penitens sub mortali Confessarium solicitãtem, seu de inhonestis tractantem, iuxta terminos Regulæ 1. denunciare tenetur, Acugn. *de Confess. solicit. quæst. 21. num. 6.* Henriq. & Dia. *p. 4. tr. 5. resol. 6.* Præsertim attenta *Constit. Greg. XV. ibi, moneant pœnitentes de obligatione denunciandi solicitantes*, & not. Sancius *in selec. disp. 11. num. 22.* Sanctarel. & Lez. qui *to. 3. ver. denunciatio n. 5.* ait Regulam sine dubio veram esse, & subscribit Rodr. *tom. 2. quæst. Regul. quæst. 27. ar. 1. in prin.*

Sub pœna censurarũ. 31. Ampliatur 1. Regula 2. vt in hoc casu non denuncians, non modo mortaliter peccet, sed etiam in censuras incidat, quia Confessarius d. de hæresi vehementer, vel saltem leuiter suspectus est, iuxta tradita *hic sup. n. 783. & 784.* & tenent DD. relati à Dia. *p. 4. tr. 5. resol. 41.* Adest enim præceptum *Sac. vniuersalis Inquisitionis Romanæ, die 3. Ian. 1623.* de denunciando iudicialiter infra duodecim dies proxime computandos (idest, ait Dia. ibidem, à die notitiæ delicti) ipsi vniuersali Inquisitioni Romanæ, vel eius Commissario; extra Vrbem vero Inquisitoribus, vel locorum Ordinarijs, seu eorum Vicarijs Generalibus, hæreticos, seu de hæresi quomodolibet suspectos, sub pœna excommunicationis latæ sententiæ Papæ, & eidem vniuersali Inquisitioni reseruatæ, ergo &c. Tenor prædicti præcepti refertur à Dia. *ibidem* vbi propter idem præceptum ita tenet, & ante eum Peirin. *to. 2. de priuil. Minim. in Constit. 9. Pau. V. §. 2. n. 27.* & Sancius *in select. disp. 11. n. 62.*

32. Ampliatur 2. Regula 2. vt penitentes, vt sup. solicitati Confessarium denunciare renuentes, non sint absoluendi, Sanctarel. *tr. de hæresi c. 46.* Rodr. & Lez. *to. 1. c. 19. n. 34. erga si.* Et secundum Auilam *de censur. p. 2. cap. 7. dub. 7.* pœnitens non debet absolui nisi prius denunciet; Intellige, nisi necessitas communionis vrgeret, & persona timoratæ conscientiæ, denunciare, quam citius, promitteret, Rodr. Zanar. & Dia. *p. p. tr. 4. resol. 27.* Imò ait Peirin. *in priuil. Minim. tom. 1. Constit. 4. Greg. XV. §. 9. n. 24.* quod dum adest causa prudenter differendi denunciationem, pœnitens firmiter promittens, Confessarium denunciare, absolui potest; Et sufficere saltem denunciandi propositum, asserit Sanctarel. *c. 9. dub. vn. n. 16. in fi.* ex Nauar. testante de praxi Romanæ Penitentiariæ, & loquitur de denunciante hæreticum. An nolẽs denunciare sit absoluẽdus.

33. Sed si pœnitens ob non denun-

nunciationem, iam excommunicationem incurrit, absolui non potest, nisi prius satisfacta parte idest S. Officio, quamuis promitteret illico postea denunciare, Sancius *in selec. disp.* 11. *num.* 62. Auila, Egid. Trullech. & Dia. *p.* 4. *tr.* 5. *resol.* 25. vbi nihilominus tenet, quod ex iusta causa, de qua dictum est in hac Ampliatione, potest etiam in hoc casu dari absolutio.

Qui audiuit solicitationem an denũciare teneatur.

34. Ampliatur 3. Regula 2. vt non modo persona solicitata, sed etiam quælibet alia persona, quæ solicitationem audiuit, & de ea à fide dignis certiorata fuit, denunciare, vt sup. teneatur, Nauar. *de hæret. cons.* 3. *num.* 1. Less. *lib.* 2. *de iust. & iur. c.* 3. *dub.* 7. *num.* 49. Io. de la Cruz. Genuen. Nauar. Pitign. Reginal. Villalob. & Dia. qui ait hoc esse certum *p.* 4. *tr.* 5. *resol.* 28.; Si persona solicitata non denunciauerit, Dia. *p. p. tr.* 4. *resol.* 24.

Si sciuit sub secreti promissione.

35. Subampliatur, vt non excusetur à denunciationis obligatione ille, qui delictum sub sigillo naturalis secreti sciuit, Palaus *to.* 1. *tr.* 4. *disp.* 9. *pun.* 10. *num.* 5. ratio est, quia, vt probat Less. *lib.* 2. *cap.* 30. *dub.* 6. *num.* 47. & DD. communiter, dum denunciatio necessaria est ad obuiandum alicui damno publico, vel priuato, secreti promissio, etiam iuramento firmata, non obligat, nullum enim iuramentum resultans in damnum Reipublicæ, vel tertij obligat, vnde talis denunciare tenetur, ac si non promisisset, hæc vero omnia vt obseruat Dia. *p.* 4. *tr.* 5. *resol.* 32. accidunt in casu nostro, Reipublicæ enim Christianæ expedit tales Confessarios puniri. Vnde *Greg. XV. in sua Constit.* voluit in hac causa, sicut in causis fidei procedendum esse, & ideo Dia. *ibidem*, & etiam *in p. p. tr.* 4. *resol.* 24. huic sententiæ contra Fagund. subscribit.

Vel à leuibus personis.

36. Limitatur, seu declaratur Ampliatio tertia, vt denunciare non teneatur, qui à leuibus audiuit personis, hæc namque notitia nullam generat fidem, Corduba, Nauar. & Lez. *tom.* 3. *ver. denunciatio n.* 4. Portel. *in add. ad dub. regul. ver. solicitare fœminas num.* 22. Fagundez. *de præcept. Eccles. p.* 2. *lib.* 4. *c.* 3. *num.* 31. Homob. *in consult. moral. to.* 1. *p.* 4. *resol.* 51. & faciunt ea, quæ docet Rodr. *tom.* 2. *q. Regul. q.* 6. *ar.* 7. Sed Dia. *p.* 4. *tr.* 5. *resol.* 28. in hoc casu contra tenet, cum pertineat ad S. Officium, & sit res nocens bono communi, inducens pro hac opinione fauentes Spatar. & Thom. à Iesu; Concludens nihilominus *eandem resolutionem* his verbis; Tenetur igitur, qui audiuit denunciare, saltem si à fide dignis.

In quibus casib. Regula procedat.

37. Ampliatur Regula 2. vt procedat in omnibus casibus in hac q. explicatis *à num.* 1. *vsq. ad num.* 12.; Cum enim, vt *ibidem* probatum est, in omnibus illis delinquentes in tribunali S. Officij puniendi sint, apud idem tribunal denunciatio facienda est.

Cessante præsumptione hæresis, an cesset obligatio denunciãdi.

37. Ampliatur 5. Regula 2. secundum Freitam *in add. ad trac. Azgina de Confess. solic. q.* 21. *num.* 26. vt quamuis sciat quis, in Confessione solicitantem, de fide recte sentire, & consequenter præsumptionem in tali casu deficere, in qua *dictæ Constit. Pij IV. & Greg. XV.* fundantur, denunciare tamen teneatur, cum iudi-

iudicium discernendi circa suspicionem de fide, non alijs, sed Inquisitoribus competat, vt ait Freitas *ibidem*.

38. Non desunt DD. tenentes, quod in isto casu quis minime denunciare teneatur, vt sunt Riccius *p.3. decis.* 278. *n. 6.* & Valerus *in differen. vtriusque fori ver. hæresis differ.* 1. *num.* 4. qui loquitur, dum quis certe scit præsumptionem cessare, in dubio enim (ait) denunciandi est obligatio: Quod verò lex in præsumptione fundata, ea cessante, non obliget, multipliciter probat Homob. *in exam. Eccles. p.p. tr.5. cap.8. quæst.* 53. quod & probabile sentit Becan, *in sum. Theol. p.2. tr.3. cap.6. concl.* 4. *num.* 5. & subscribunt alij, teste Dia. *p.p. tr.4. resol.* 109. Vbi licet in hac controuersia nihil determinet, sed tantum referat, vt hic sup. aliorum opiniones, concludit, nihilominus his verbis. Ex quibus (ait) Confessarij infinitos poterunt extricare casus, circa obligationem denunciandi ex vi edicti Inquisitorum fundati in præsumptione.

An denũciandus, non diffamatus.

39. Ampliatur 6. Regula 2. vt quamuis Confessarius de solicitationis delicto diffamatus non sit, denunciari debeat, Portel. *in add. ad dub. Regul. ver. solicitare, n.* 11. & 20. Sanctarel. Lez. *to.3, ver. denunciatio num.* 5. vbi testatur hanc esse S. Inquisitionis praxim, Acugn. Moura, Palaus, Peirin. Sousa, & Dia. *p.4. tr.* 5. *resol.* 1. dicens, quod aliàs destruerentur Pontificiæ Constit. praxisq; tolleretur, & ibi refert Megal. qui prius contra senserat, sed postea sententiam mutauit, sicut Fagundez, qui ante cum Megal. tenuit, tandem autem suum iudicium praxi S. tribunalis subijcit, quæ est, vt sup. proxime dictum est. Neque obstant illa verba *Constit. Pij IV.* (quomodolibet diffamatos) quia vt obseruant Acugn. Moura, & Dia. vbi sup. illa particula (quomodolibet) significat veram infamiam non requiri, sed qualemcumque sufficere, vt est illius, e.g. qui iam non habet integram, & illæsam famam, sed laceratam, per notitiam, præsertim fœminarum, & in proximo periculo publicationis.

An non potẽs probare, teneatur denunciare.

40. Ampliatur 7. Regula 2. vt sciens dictum solicitationis delictum fuisse commissum, licet probare non possit, denunciare teneatur, Portel. *in add. ad dub. Regul. ver. solicitare fœminas n.* 19. In casibus enim ad S. Officium pertinentibus, denunciatio facienda est, licet denuncians delictum probare non possit, Farin. *tr. de hæresi quæst.* 97. *§.2. num.* 36. Barbosa, Bonaci. Peirin. Sanctarel. Scacc. Suar. & Dia. *p. p. resol.* 1. *tract.* 4. vbi præcitatos, & decem alios Doctores inducit, & ratione probat.

41. Quicquid econtra velint alij, non sequendi.

An ante denunciationẽ correctio sit præmittẽda.

42. Ampliatur 8. Regula 2. vt ante huius criminis solicitationis denunciationem, fraterna correctio præmitti non debeat, sed delinquens absque præuia fraterna correctione sit denunciandus, ita Herriq. Paramus, Roderic. Acug. & Nauar. locis relatis à Hieron. Rodr. *in compen. q. regul. resol.* 131.

43. Subscribunt huic Ampliationi Azor. Bonaci. Sanctarel. Sancius, Simanc. Siluius, Suar. Turrian.

Villal.

Villal. & Dia. *p.p. trac.* 4. *resol.* 2. Iacob. Gordon. & iterum Dia. *p.* 4. *tr.* 5. *resol.* 24. vbi ex Sancio, & Suar. huius opinionis affert rationes.

44. Quicquid in hoc puncto contra sentiant alij. Sed tu non recedas ab hac Ampliatione.

Emendatus Confessarius an sit denunciandus.

45. Ampliatur 9. Regula 2. vt Confessarius solicitans, &c. denunciandus sit, quamuis emendatus, Suar. *de fide disp.* 40. *sec.* 6. *num.* 13. Sancius *in selec. disput.* 11. *num.* 52. Azor. Bonaci. Paramus, Royas, Salonius, & Dia. *p.p. tr.* 4. *resol.* 3. vbi reddit rationem, quia videlicet istorum denunciatio, non ad correctionem, sed ad punitionem tendit, & subscribit Sanctarel. *de hæresi cap.* 9. *num.* 11.

46. Subampliatur Ampliatio 9. vt quamuis dictus Confessarius post solicitationem statim peniteat, nihilominus denunciandus sit Bonaci. *in trac. var. disp.* 6. *punc.* 3. *num.* 4. & puniendus, Sanctarel. *c.* 44. *dub. vn. num.* 18.

47. Licet contra quidam alij; tu tamen, Ampliationem, & subampliationem sequere.

Puniūtur Confessores non monētes pœnitentes denūciare solicitantes.

48. Ampliatur 10. Regula 2. vt ex mandato Papæ teneantur Confessarij, suos pœnitentes, quos nouerint, vt supra, solicitatos, monere, vt solicitantes, seu tractantes, &c. denuncient; Quod si hoc officium prætermiserint, vel eosdem ad denunciandum non teneri docuerint, ab Ordinarijs, & Inquisitoribus pro modo culpæ puniendi erunt, ita expresse *in Constit. Greg. XV. in* §. *mandantes* & not. Lez. *to.* 1. *cap.* 19. *num.* 33. *in fi.*; faciunt in proposito dicenda *hic infra n.* 58.

Dum tenētur denunciare.

49. Limitatur Ampliatio 10. vt procedat in casibus, in quibus solicitantes Confessarij denunciandi sunt, iuxta explicata, & explicanda in hac q. alias secus: In quibus tamen casibus cautissime circa suos pœnitentes ab alijs solicitatos, Confessarij procedere debent, vt moneant Peirin. & Lez. *to.* 2. *cap.* 19. *num.* 34.

Non tenetur quis denūciare cum dāno notabili, vsque ad n. 53.

50. Limitatur modo 1. Regula 2. vt non teneatur quis in casu nostro denunciare, dum ex denunciatione in bonis externis, in fama, seu in vita damnum notabile rationabiliter timet, Sancius *in selec. disp.* 11. *num.* 55. Sousa *in aphor. Inquis. lib.* 1. *cap.* 34. *num.* 58. Acug. Fagun. Lez. Peirin. & Dia. *p.* 4. *tract.* 5. *resol.* 19. Homob.; & iterum Dia. *p.p. tr.* 4. *resol.* 7. Pegna, Scaccia, & Sanctarel. *de hæresi cap.* 9. *num.* 16.; Imò, secundum Fagun. idem dicendum est in damno notabili patris, matris, mariti, vxoris, fratris, aut aliorum coniunctorum; Et Sousa *in aphor. Inquis. cap.* 34. *num.* 58. ad consanguineos, & affines vsque ad 4. gradum hoc extendit.

51. Hinc sequitur 1. Quod, si mulier solicitata, sine infamia Inquisitorem adire non posset, denunciando per Epistolam, seu per alium Confessarium, vel mediante alia persona satisfaceret, Acug. Lazarius, Molfes. & Dia. *p.p. tr.* 4. *resol.* 7.; Portel *in add. ad dub. reg. ver. solicitare fœminas n.* 21.

52. Causa, quam sæpe honestæ mulieres solicitatæ afferre solent ad se subtrahendum à denunciando, est ista. Dicunt enim non posse denunciare solicitantem sine notabili

bili proprij honoris præiudicio, statim enim, (inquiunt) ex denunciatione, Iudici, cui denunciatio porrigitur, occasio datur rationabiliter credendi solicitatam honestam non esse, & ex manifestatione in Confessione suarun inhonestatum, Confessarium eam solicitare ausisse, aliàs vix quis in tali Sacramento personam honestam prouocare præsumeret; Quantum valeat iste prætextus iudicent alij, eo enim admisso, nimis obligatio denunciandi destrueretur.

53. Sequitur 2. ex supradictis, vt quis denunciare non teneatur, dum ex denunciatione notabile damnum probabiliter proximè sibi euenturum credit, facileq; ei occurrere non potest, & qui illud minatur, est solitus similia exequi, nisi ex omissione, fidei bonum periclitaretur, Sousa *in aphor. Inquis. lib.* 1. *c.* 34. *n.* 58. & Dia. *p.* 4. *tr.* 5. *resol.* 19.; Sed metus excusans debet esse instans, & iniuste illatus, secundum Freit. & Dia. *resolut.* 36. Qui *resolut.* 41. §. *vlt.* cum eodem Freit. ait, metum iustum, vt sunt pœnę, secundum leges impositæ, non excusare.

Filius nõ tenetur patrẽ denunciare.

54. Limitatur 2. Regula 2. vt filius patrem denunciare non teneatur Alensis, Royas, Riccius, & Valerus *locis relatis* à Dia. *p. p. tract.* 4. *resol.* 4. *in princ.* vbi ait, prædictos loqui in patre hæretico; Qui tamen Dia. *ibidem in vers. Secunda*, in patre hæretico tenet, & admodum probabiliter, esse obligationem filij cum denunciandi, cum Azor. Bonaci. Comit. Farin. Lopez, Reginal. & Suar.; Istis DD. subscribunt, sed tantummodo, quando hæresis patris, e. g. dogmatizantis, in publicam perniciem tendit, Genuen. & Simanc. locis relatis à Dia. ibidem ver. Tertia.

55. Limitatur 3. Regula 2. vt extra hæresim formalem, prout in casu nostro, vxor maritum denunciare non teneatur, Lazar. qui loquitur in marito hæreticaliter blasphemare solito, & hoc ob arctissimam coniunctionem, quæ est inter eos; Et in ijsdem terminis oppositum in praxi non facile sequendum, ait Homob. cum de iure non teneatur filius denunciare patrem, nec vxor maritum, neque frater fratrem, hi enim (subdit) inter se vna, & eadem persona censentur, & iuri naturali repugnat, seipsum prodere. In hac limitatione ego cum Dia. *p. p. tract.* 4. *resol.* 6. nihil assero, sed tantummodo quod præcitati sentiunt Authores refero.

An solicitata, quæ actib. carnalib. consensit, denunciare teneatur vsq; ad n. 58.

56. Limitatur 4. Regula 2. vt (circumscripta *quadam epistola Card. Mellini*, de qua dicetur *proxime num.* 57.) secundum Pegnam, Simanc. & Suar. qui hos refert *tract. de fide disput.* 20. *sec.* 4. *num.* 18. tenendum sit, fœminam solicitatam in Confessione, dum consensit cum actibus carnalibus, Confessorem denunciare non teneri, complex enim complicem, sicut nec in alijs delictis, ita neque in hoc denunciare tenetur, Megala *in p. p. lib.* 1. *cap.* 4. *num.* 30. & Portel. *in add. ad dub. Regul. ver. denunciatio num.* 10. & *ver. solicitare fœminas num.* 15. quia, vt refert Dia. *in p. p. tract.* 4. *resol.* 9. denuncians in hoc casu exponeret se ad periculum infamiæ, & seip-

sum prodendi, ad quod nemo tenetur, non enim potest quis manifestare socium criminis, quin manifestet seipsum; Denunciatus namq; vt Reus interrogatus, denunciantem complicem tenebitur denunciare, & ita complex solicitatus, virtualiter, se ipsum manifestare teneretur; Hæc refert Dia.

57. At his non obstantibus pœnitentem teneri complicem Confessarium denunciare voluerunt, Acug. Bonaci. Sanctarel. & Peirin. *locis relatis* à Dia. *d. resol. 9. ex quadam epistola* Card. Mellini, ex officio scripta Card. Borromæo Archiep. Mediolanen. cuius tenor in summa est talis. *Post longam, & maturam considerationem circa dubium ex diuersis partibus insinuatum, Vrbanus VIII. & Sacra Congr. coram ipso, audito etiam sensu vnius particularis Congr. ad hunc effectum deputatæ, in hanc conuenerunt resolutionem; nempe: Quemlibet pœnitentem, quam vis complicem, teneri ad denunciandum solicitantem Confessorem in loco, seu in actu Confessionis, non tamen teneri proprium propalare consensum, de quo nec debet à Iudice interrogari, sicut nec solicitans in suo constituto, qui si ex se hoc propalare velit, non scribatur, vt res ad Officium S. Inquisitionis non pertinens. Et paulo post, in eadem epistola subditur. Quod si vltra prædicta alius grauis accideuit casus, in quo pœnitens ad denunciandum induci non possit, idem Vrbanus vult vt ad d. Sacr. Congr. scribatur, à qua responsum expectetur, & interim ab absolutione superſedeatur. Ibidem* iniungitur Card. Borromæo, vt hæc in sua Diocesi obseruet, & vt *d. epistolæ* copiam Episcopis eius suffraganeis transmittat, vt idem obseruent.

58. *Huius Epistolæ* tenor per extensum reperitur apud Dia. *par. 4. tract. 5. resol. 31.*; Vbi in fine notat cum Peirin. datas esse quasdam alias literas eiusdem Card. Mellini, non vtique, vt prædicta epistola, quæ dirigitur Archiep. Mediolanen. tantum, & eius Suffraganeis, sed datas omnibus Episcopis, & Vicarijs Generalibus, quibus de mandato eiusdem Vrbani VIII. præcipitur: Vt omnibus Sacerdotibus, tam secularibus, quam Regularibus ad Confessiones audiendas approbatis, in actu approbationis, *d. Const. Greg. XV.* & præsertim §. *mandantes*, legatur, & intimetur, de qua obligatione dictum est sup. *n. 49.* Hę igitur literæ vbiq; proculdubio, stringent; An autem illa Borromæo directa, pro se, & eius etiam Episcopis Suffraganeis, extra Mediolanensem Metropolim obliget, alij iudicent, ego namq; in hoc quicquam affirmare, vel negare non intendo.

59. Limitatur 5. Regula 2. vt econtra, mulier Confessarium solicitans, neque ab ipso, neque ab alijs scientibus, ad S. Officium denuncianda sit, Bonaci. *in tract. var. disput. 6. punct. 3. num. 20.* Riccius, Sancius, & Diana *par. 1. tract. 4. resol. 23.*; *Constit. enim prædictæ pœnales*, contra Confessarios loquuntur; & quia pœnales, ad alium casum, nempe ad pœnitentem, quæ solicitat Confessarium, extendendæ non sunt, *c. statutum de elect. l. cum quidam ff. de liber. & posthum.* Sanch. & alij communiter, quos refert, & sequitur Dia. Mulier solicitans Confessarium, nō cōprehenditur, &c.

Dia. *vbi supra*; quicquid dicant Belloch. & Param. *ibidem* à Dia. relati.

Cautus sit cõfessarius, nec non Iudex in sequendo opinionibus in foro fori, &c.

60. Pro coronide huius q. perpende, quod licet in foro conscientiæ tutus quis sit, opiniones probabiles in eadem q. insinuatas sequendo, iuxta dicenda *infra quæst.* 143. *num.* 16.; Attamen cautus sit confessor, circa monitionem, & consilium dandum ab eo pœnitenti, in ordine ad obligationem denunciandi solicitantem Confessarium, oculatusque sit Iudex in se ingerendo in casibus solicitationis, licet probabilem aliquam habeat opinionem, quod casus occurrentes, non ad S. Officium, sed ad eius spectent Tribunal: Imò potius, tam Confessor, quam Iudex, in foro fori, quod magis tutum est, sectentur, ne Iudices Tribunalis S. Officij, aliam forte probabilem contrariam opinionem sequentes, tanquam Reos in grauissimas pœnas ipsosmet Confessarios, Iudicesq; condemnent.

61. Plura resolutoriè, sed diffusè, de materia huius quæstionis pertractat Dia. *in par.* 1. *tr.* 4. *& par.* 4. *tr.* 5. *per totos*.

Qua pœna sit puniendus Religiosus proprietarius, seu fur, Quæst. 123.

1. CVm in superioribus de personalibus criminibus actum sit, idest de delictis contra propriam, vel alienam personam, vt de homicidio, & delictis carnis; In hac q. agendum erit de criminibus realibus, idest contra res, vt sunt proprietas, seu furtum, de quib. hic simul agitur, cum secũdum Valent. & Less. quos tanquam probabiliter loquentes sequitur Leza. *to.* 3. *ver. furtum num.* 2. Religiosus fur, etiam proprietarius existimari debeat.

Religiosus fur, est etiam proprietarius.

Proprietarij Religiosi pœna.

2. Regula 1. sit. Qui repertus fuerit proprietarius, apud nos priuatur actibus legitimis, qui sunt, regere, prædicare, eligere, eligi, visitare, diffinire, & ad Ordines promoueri; Quod si in morte talis repertus fuerit, priuatur sepultura Ecclesiastica; Ita statuitur *in nostro Modo proced. c.* 1. *tit. de pœnis, quæ pro grauioribus, vers. qui repertus*, & hoc, *vt ibidem* dicitur, est iuxta decreta Conc. Trid. & Ordinis nostri Statuta, nempè *in cap.* 6. *Constit. nostrarum, vers. & perche la volontà*: Et subditur *in d. vers. qui repertus*; quod si cui hæc pœna non conueniret, capparone puniatur ad arbitrium P. Prouincialis: Sed nota, quod in Conc. Trid. *sessione* 25. *de Regul. c.* 2. determinatur, vt Religiosus proprietarius biennio actiua, ac passiua voce priuatus existat, atq; etiam iuxta suæ Regulæ, & Ordinis Constitutiones puniatur: Et propterea vnusquisq; propriam Regulam, & Constitutiones consulat.

Quis sit proprietarius, vsq; ad n. 10.

3. Ampliatur 1. Regula 1. vt proprietarius quilibet Religiosus sit, qui vult habere alicuius rei temporalis dominium, vsumfructum, vsum iuris, possessionem, administrationem, seu peculium, prout hæc, quid iuris important, ista .n. omnia voto repugnant paupertatis, Nauar. *com.* 2. *de Regul.* Sanch. *lib.* 7. *decal. c.* 18. *n.* 25. & Lez. *to.* 1. *c.* 6. *n.* 2. *&* 3.

Differentia in hoc inter Minores, & alios Regulares.

4. Hanc Ampliationem, quoad alios Regulares intellige, vt non possint habere prædicta in particulari, licet ea non sint illis interdicta in

in communi; Minoribus verò Fratribus S.Francisci, & in particulari, & in communi omnia,& singula illa prohibita sunt, *c.exijt, de verb. signif. in 6.Clem.*1.*§. proinde*, & tenent omnes Expositores *in c.6. Regulæ Minorum*, præsertim Polit.*n.*10.;Qui *n.*2. declarat,'quid sit proprietas, dominium,vsusfructus, &c.

5. Ampliatur 2.Regula 1.vt proprietarij pęna teneatur Religiosus, qui quancunq; rem temporalem sine sui Superioris licentia,recipit,vel retinet,Azor.*to.*1.*instit. lib.*12.*c.*12. Maior *in* 4.*dist.*38.*q.*9.Lez. *to.*1.*c.*6. *n.*12.*&* 30.vbi concordantes, & tenent communiter Expositores *in d. c.6.Regulę Minoritanæ*,inter quos Polit.;qui *num.*38. enumerat 19. casus proprietatis, de quibus etiam apud S.Bernardin. *in fi. tract. de obedientia Fratrum Minorum*:Et de plurib. actibus proprietatis,& signãter de multis casibus,in quib.temporalia Religiosi retinentes sine facultate, proprietarij sunt,agit diffusè Leza.*in d. c.6.per totum*, ad quem lectorem remitto, non .n. hic opportunũ est,nisi de aliquib. pręcipuis differere,qui ad iudicialẽ hãc Theoriã pertinent.

6. Ampliatur 3.Regula 1.vt Religiosus,qui aliquam rem habuit tẽporalem de licentia Superioris, cuius auctoritas iam expirauit, illam celãs,& occultans, ne præsens Superior illã videat, & auferat, proprietarius fit; Ratio est,quia aliquid cõtra præsentis Superioris volũtatem retinet,Graff.*par.*1.*decis.lib.*3. *c.*5.*n.* 28.S.Antonin.*p.*3 *tit.*16.*n.*11.& Leza. *to.*1.*c.*6. *n.*17.; Vbi generaliter ait,Religiosum occultantẽ à suo Superiore aliquid, quod retinet, vel Prælato interrogante, seu visitantẽ res subditorum, non manifestãtem, delicto proprietatis peccare, citans Cord.& Mendoz.; Ibidem Leza cũ Less. & Nauar. sustinet, teneri Regularem ad habendam animi præparationem dimittendi quicquid retinet,Superiore præcipiente.

7. Ampliatur 4. Regula, vt proprietarius sit Religiosus,qui aliquid dat, seu donat alicui de bonis Monasterij, vel de his, quæ ad suum habet vsum,dũ sine licentia Superioris dat,Cord.Mendoz.& Leza.*p.*1.*c.*6. *n.*52.Dia.*tr.*6.*de pauper.Relig. par.*1. *præsertim resol.* 5. Bonaci. *de largit. mun.disp.*3.: Et hinc sequitur, quod recipiens à Religioso aliquid, sine Superioris licẽtia, ad restitutionem tenetur,Nauar.Less.Bonaci.& Lez. *p.*1.*c.*6.*n.*53.:Ex eodem fundamẽto sequitur, quod ludens cum Religioso, & lucrans vltra eam quantitatẽ, quam potuit Religiosus ludere, ad excessus restitutionem tenetur, Alcozer.Ledes. & Leza. *n.*51.

8. Ampl.5.Reg.1.vt apud nos pęna proprietarij puniatur, qui pecuniã pro se, vel pro alijs, sine Prouincialis licentia procurauit, iuxta determinationem *in nostro Modo proc. cap.*1. *tit.de pęnis pro grauioribus ver. qui pecuniam*.

9. Ampliatur 6.Reg. 1. vt pęna ꝓprietarij vt sup. puniatur, qui libros, vel quãcunq; aliã rẽ deposuit extra nostra Monasteria,sine licẽtia Prouincialis, aut Superioris localis, vel saltẽ non sciente aliquo ex Fratribus illius familiæ, iuxta nostras Constitutiones *cap.*9.*vers.e perche la volontaria*.

10. Limitatur 1.Regula 1.vt pęnæ

Dantes si ne licentia, an dictas pœnas, vel alias incurrant.

næ in ea assignatæ, ab illis ꝑpriè incurrantur, qui aliqua contra Superiorum voluntatē retinent: Dantes verò aliquid sine Superiorum licentia, contra paupertatem quidem peccant, sed non illas præcisè pœnas incurrunt, at potius taxatas à *Clem. VIII. in Bulla de largitione muner. in vers. quod si quis*; iuxta tamen moderationem eiusdem *Bullæ factā ab Vrb. VIII. mediante quadā Congr. coram Em. Card. S. Onufrij* super quibus expeditum fuit *Breue datum Romæ, die* 15. *Septembris* 1640.; *Totaque moderatio, cum Bulla eiusdem Clem.* typis data fuit.

Verba Bullæ Clem. VIII.

11. Tenor verò *Bullæ Clem. hic est. Quod si quis Regularis huiusmodi Bullæ transgressor fuerit, obtentis Dignitatibus, & Officijs, eo ipso priuatus, & ad illa, & alia obtinenda perpetuò sit incapax, & perpetua infamia notatus existat; nec non priuationem vocis actiuæ, & passiuæ ipso facto incurrat; & vltra dictas pœnas, tanquam contra furti & Symoniæ Reum, condignis supplicijs affici debeat.*

An Bulla sit recepta.

12. Non est hic prætermittendum, quod circumcripta d. moderatione, *eadem Bulla Clem.* secundū Dia. *in par.* 1. *tract.* 6. *resol.* 1. recepta non fuit, & *ibidem* hoc pluribus auctoritatibus comprobat; sed quia *in eadem moderatione* in his, quæ *eidem declarationi, seu moderationi* non sunt contraria, *Vrb. Bullam Clem.* obseruari iubet, eamque innouat, non obstante non vsu, seu vsu, & cōsuetudine in contrarium: Hoc præcepto, & innouatione attentis, modo *d. Bulla, iuxta insinuatam moderationem*, certè stringit, præsertim apud nos, cum singulis annis in executionem Pontificij præcepti, mense Ianuario in puplica mensa *cum prædicta moderatione*, in signum acceptationis perlegatur.

Summarium moderationis dictæ Bullæ.

13. Summarium *prædictæ moderationis* est tale. Declaratur, munera à Religiosis vtriusq; sexus tribui posse ex causa gratitudinis, cōciliationis beneuolentiæ, eiusque conseruationis erga ipsam Religionem, vel Conuentum, alijsque causis ex sui natura actum virtutis, & meriti continentibus, modestè tamen, & discretè, & dummodo id non fiat, nisi, ex Superiorum Localium licentia, nec non cum consensu maioris partis Conuentus, si talis consensus de iure, vel ex Constitutionibus, seu consuetudinibus cuiusque Religionis respectiuè in his casibus requiratur. Consensum verò Conuentus *in d. Bulla §. id autem, erga finem*, ad leuiora esculenta, aut poculenta, siue ad deuotionem, & Religiositatem pertinentia munuscula largienda requisitum, intelligi debere de consensu, aliàs de iure requisito, & vbi concurrit ambitionis suspicio, qua cessante, nec in his requiri licentiam Superiorum in scriptis, *in d. Bulla vers. neque verò, in fi.* requisita, sed sufficere licentiam etiam oretenus eisdem concessam, declarat. *Ibidem* declaratur, & moderatur *prædicta Bulla Clementis*; Vt commessationes, compotationes, & conuiuia, in excipiendis præsertim benefactoribus, Protectoribus, vel Ordinarijs honorificè, & lautè, de quibus *ibidem in §. insuper*, censeri tantùm prohibita; dum aduersantur decentiæ status Regularis. Restitutionē autem à receptore Conuen-

uentibus faciendam, de qua in *eadē Constitutione §. hanc autem*, intelligi debere de Conuentibus, ad quos prædicta dona de iure pertinent, si id commodè fieri potest, aliàs restituantur Conuentui eiusdem Religionis viciniori loco, vbi absolutio petita fuit.

Summa ad hoc vt incurrantur pœnæ proprietatis.

14. Limitatur 2. Regula 1. Vt (quicquid sit de peccato mortali, & casu reseruato proprietatis) quo ad pœnas criminales, non videntur incurri, nisi summa perueniat supra duos aureos; prout de largitione munerum *viuæ vocis Oraculo declarauit, prædictus Clem.* vt not. Filliuc. Homob. & Dia. *in p. 1. tract. 6. resol.* 5.: Et ratio declarationis fuit, quia communiter summa duorum aureorum in iure modica dicitur summa, *l. si oleum* vbi glo. *ff. de dolo*, & obseruat Dia. *in d. resol.* 5.

An constare debeat de corpore delicti.

An autem constare debeat de corpore delicti, vt quis tanquā proprietarius puniatur, dicetur *hic infra num. 26. vsque ad finem huius quæst.*

Pœna contra Regularem furem rerū secularium.

15. Regula 2. sit. De Religioso rem secularis furans, eodem modo sentiendum est, ac si ipse fur esset secularis, quia qualitas Religiosi non minuit, sed potius auget malitiam furti, ita Lez. *to. 3. vers. furtum. num. 2. in princ.*: Furtum autem tale consequenter pęna criminali punietur, *vt in tit. C. de furtis, & in Authent. de nouo iure C. de seru fugit.* per quæ iura ita tenuit Boss. *tit. de furtis n.* 30.: Qui *n.* 32. not. per Statuta vbique pœnas furtis imponi, & ea obseruanda. Et vtique nos in hoc

Quid apud nos.

habemus *Modum proced. c. 1. tit. de pœnis pro grauioribus, vers. qui rei*; An autem pœna ibi taxata cumuletur cum prędictis pęnis contra proprietarios, vel cum hac illæ confundantur, vide à simili *hic sup. q. 114. n. 26.*

Perquisitio rei furatæ, an, & qua auctoritate facienda.

16. Antequam deueniatur ad Regulæ huius declarationes, prænotandum, primo; Quod cui res furto subtracta fuit, nō potest propria auctoritate perquirere rem furatam in alicuius domo, sed officiū implorare potest Iudicis, qui sibi de furto constito, & suspicione aliqua præcedente, quod furtum in domo sit, vbi perquisitionē fieri instatur, suum impertietur officium, suis mādando executoribus, vt talem perquisitionem faciant, Clar. qui testatur de communi, & practicata opinione, Contard. qui de magis communi, & Far. *q. 165. n.* 31. vbi, cum concordantibus, Iudices monet, ne ad d. perquisitionem concedendam faciles sint in domo personæ integræ famæ, ne eius lædatur honor, præsertim si perquisitionem petens esset inimicus, qui ad famam, & honorem aduersarij denigrandum instaret. Prænotandum secundo; quod solent in proposito Regulæ 2. esse specialia Statuta, quæ vtique seruanda esse, testes sunt Bart. Bald. Salyc. & alij in Authen. de nouo iure, *C. de seru. fugit.* nec non Ang. Couar. & Farin. qui etiam testatur de cōmuni DD. omnium, *q. 167. n. 40.*

Pœna furti rei sacræ cum fractura muri Ecclesiæ.

17. Ampliatur 1. Regula 2. Vt furtum rerum Ecclesiæ, puta calicum, paramentorum, reliquiarum, &c. à Religioso patratum, interueniente violenta fractione muri, seu portæ Ecclesiæ, vel Sacristiæ, vbi res furatæ erant, vltra prædictas pœnas, etiam in excommunicationem incidat fur, secundum Suar.

to. 5.

*to.5. in 3. p. disp.22. sect.2. num.*11. & 12. Syluest. *in sum. ver. furtum n.* 8. Tolet. & Lez. *to.3. ver. furtum nu.* 4. & *est tex. in cap. conquesti de sen. excom.*; Et hæc excommunicatio, vt patet *in tex.* & notant citati DD. ipso facto incurritur: Sed si furtum sine effractione fuerit, controuersum est, an fur excommunicandus sit, vel ipso facto sit excommunicatus, de quo vide Lez. *n.*5.

Vel sine fractura.

18. Subampliatur 1. Ampliatio 1. vt de iure Canonico tale furtum sacrilegum sit, de hoc nanque iure, dum rapitur res sacra de sacro, vel res sacra de non sacro, vel etiam res non sacra de sacro, sacrilegiũ committitur *c. si quis contumax §.* 1. 17. *q.*4. Bart. Boss. Clar. & Farin. concordantes cumulans *q.*172. *n.*7.; Et cõsequenter in casu propositæ Ampliationis, nec nõ in prælibatis alijs casibus, fur sacrilegij pæna arbitraria erit plectendus, maiori, vel minori, iuxta facti, & personarũ qualitatem, Clar. *in praxi §. sacrilegium*, vbi de communi *num.*4. *in princ.* citaus Boer. & Salyc. & sequitur Far. concordantes inducens *n.*11. Et aliquando carceris pæna, aliquando exilij, imponitur, secundum Decian. & Farin. *n.*16.

Et intrat pœna sacrilegij.

19. Subampliatur 2. Ampliatio 1. vt Monasterium locus sacer dicatur, ad effectum, vt in eo aliquid surripiens sacrilegium committat, ita Bonifac. Vital. & Farin. *n.*52. *q.*172.

Etiam dũ in Monasterio fit furtum.

20. Subampliatur 3. Ampliatio 1. Vt Sanctorum reliquiæ res sacræ dicantur, & ideo illas surripiens, pęna sacrilegij puniendus est, Alber. Bald. Deciam. Foller. & Farin. *n.*64. alios DD. citans.

Vel furantur Reliquiæ.

21. Subampliatur 4 Ampliatio 1. vt grauissimum sacrilegium sit, pixidem cum Eucharistia rapere, & seuissimè plectendus sit rapiens, vt probat Farin. *nu.*62. *vbi* tangit pænas; & *à num.*48. *vsque ad* 76. quis sacer locus dicatur, fuse declarat, nec non res sacra ad effectum vt sacrilegij pœna habeat locum, dicenda sit.

Seu pixis cum Eucharistia.

22. Ampliatur 2. Regula 2. vt Religiosus rem aliquam communitatis sui, vel alieni Monasterij surripiens, furti pænas incurrat, rem enim alienam inuito domino contrectat, Leza. *to.3. vers. furtum n.*3. comprobans ex Bulla Clem. sup. citata *n.*9.

Religiosus aufer-us rem sui, vel alterius Monasterij de furto tenetur.

23. Ampliatur 3. Regula 2. Vt procedat in Religioso rem alterius Religiosi vsui applicatam surripiẽte, prædicta nanque res Monasterij esse non desijt, Petrin. Suar. & Lez. *n.*6.

Vel rẽ ad vsum alterius concessam.

24. Ampliatur 4. Regula 2. vt multo magis procedat in rapina, quæ palam, & vi ex sui natura fit, Alex. & Boss. *tit. de furtis n.*5. qui de hoc agit *in tit. de rapinis.*

Magis procedit in rapina.

25. De quantitate autem, pro qua furtum criminaliter puniri potest, vide sup. *in hac q. n.*14.

De summa.

26. Limitatur 1. Regula 2. Vt in furto ad condemnationem deueniri non possit, nisi prius constet de corpore delicti, nempe de re furata, Boer. *decis.*164. *n.*8. Boss. *tit. de delictis n.*32. vbi plures concordantes inducit, Masc. *de probat. concl.* 829. *n.*1 *lib.*2. & de cõmuni testatur Brunor. à Sole in vnico suo *cons. crim. n.* 54.: Vnde dato, quod quis ritè de pecuniæ furto denuntietur, & sumptis

Ante condemnatio nem pro furto, constare debet de corpore delicti.

ptis

ptis informationibus inditia legitima inueniantur ad constituendũ Reum, & iste constitutus delictum fateatur, ad condemnationem in ordinariam pœnam deueniri non deberet, nisi prius de furto confesso constaret, & ideo ad verificationẽ confessionis deueniendum esset, & ad hoc interrogandus esset Reus, quid fecerit de re furata? Et eius responsione verificata, in pœnam ordinariam condemnari posset, aliàs secus; Tali enim modo in furto iam confesso, de corpore delicti constare dicitur, ita specialiter docet Ang. *de malef. in ver. & vestem candidam num.* 15. vbi ait, quod Iudex pro delicti verificatione, nuntium ad loca confessa mittere debet, & quod aliter faciendo, animam, & corpus suum damnat, Boss. *de delictis n.* 15. Clar. §. *fin. q.* 55. *vers. quomodo autem,* Menoch. *de arbitr. quæst. casu* 269. Bal. Foller. Marsil. & Farin. cum pluribus alijs *q.* 2. *n.* 15. qui hanc putat esse meram veritatem.

27. Sublimita hanc primam limitationem, vt locum non habeat absolutè in mariolis, vulgo dicti taglia borse, qui fatentur innumera furta se commisisse: In istis enim sufficit ex confessis furtis, duo, vel tria verificari, ex quibus, etiam alijs non verificatis, ad mortem condemnari possunt, dummodo aliquorum querela adsit, qui asserant pecunias in illo loco, sibi furatas, in quo prædicti marioli eadem furta commisisse fatentur, optima est decisio in hoc casu Gramm. quem refert, & sequitur Far. *qu.* 2. *n.* 15. *vers. quæ tamen* — Quid in mariolis.

28. Limitatur 2. Regula 2. Vt multo magis cõstare debeat de corpore delicti, in furto perpetrato cũ fractura domus, vel capsæ, vbi v. g. asseritur fuisse pecuniam furatam, antequam enim deueniatur, non modo ad condemnationem, sed etiam ad inquisitionem, præter cętera, debet constare de dicta fractura, aliàs non diceretur constare de corpore delicti, Clar. *qu.* 4. *vers. quando verò in fin.* Foller. *in praxi crim. vers. capiat informationem num.* 17. & 19. & Far. *q.* 2. *n.* 19. *vers. ideo.* — Quid in furto cũ fractura.

29. Limitatur 3. Regula; Vt ante condemnationem, pro verificatione corporis delicti, requiratur vlterius, constare rem furatam ante commissum furtum, in loco fuisse furti commissi, ita expressè Marsil. *cons.* 8. *n.* 4. Rolan. *cons.* 51. *n.* 17. *& seq. vol.* 1. Brunor. Masc. qui testatur de communi, & Farin. *d. vers. ideo.* — Item constare debet, rem fuisse in loco furti.

30. Limitatur 4. Regula 2. Vt etiam ante capturam, & torturam funis, constare debeat, & sufficiat per legitima inditia de corpore delicti, furtum enim est difficilis probationis; In delictis verò occultis, & difficilis probationis, quoad prędicta, sufficit, & requiritur de eorum corpore per coniecturas constare, secundum Boss. *tit. de delict. n.* 20. Gabr. *concl.* 17. *num.* 14. *lib.* 7. Bal. & Farin. qui alios inducit, & testatur de communi *q.* 2. *n.* 12.: Et præterea furtum post se vestigia nõ relinquit; In his autem similiter sufficit probatio corporis delicti per inditia, Boss. *tit. de delict. num.* 19. & 23. *in fi.* vbi testatur de quotidiana obseruantia; Masc. & Farin. *n.* 13. & totum hoc in specie de furto, — Quid quo ad capturam, & torturã.

idem

idem Farin. confirmat *num.* 15.

31. Pro declaratione huius limitationis 4. quasdam coniecturas propono, quibus in furto delicti corpus probatur. Coniectura 1. ad rem nostram est querela partis bonæ famæ, quæ in criminalibus ad inquirendum sufficit, Clar. §. *fin. q.* 4. *vers. scias tamen*, vbi ait, quod statim porrecta querela prædicta, Iudex debet contra furem inquirere, & sine alia inuestigatione corporis delicti informationes assumere, & quod hoc nullam habet difficultatem, Marsil. Mascar. & Farin. *q.* 2. *n.* 16.: Sed ad torturam, & tanto minus ad condemnationem d. querela non sufficit, Farin. *ibidem*.

Coniecturæ, quibus in furto delicti corpus probatur. vsque ad numerum 35.

32. Coniectura 2. est acclamatio, seu conquestio, incontinenti furto secuto, facta per illũ, cui res subtracta dicitur, & de hac coniectura idem sentiendum est, quod de proposita 1. Marsil. *consil.* 8. *n.* 5. Clar. *q.* 60. *in princ.* Aret. Blanc. & alij relati, & secuti à Mascar. *de probat. lib.* 2. *concl.* 830. *n.* 13. & 14. Foller. & Farin. qui testatur de communi *q.* 2. *n.* 17.

32. Coniectura 3. ad delicti corpus probandum in furto, ex fama legitimè probata, orta in vicinia de re certa, sumitur, quæ ad inquirendum sufficit, Bal. Brunor. & Farin. *q.* 2. *n.* 18. Dum autem in furto interuènit fractura, de qua dictum est supra *nu.* 28. de ea proculdubio constare debet secundum Bar. *in l. si quando, in fi. C. vnde vi*, Gramm. Vulpel. & Clar. *q.* 66. *in princ.* vbi etiam plures alios refert, Foller. Grat. Iaf. & Far. *n.* 19.

34. Coniectura 4. ad delicti corpus in furto probandum, est fuga famuli, iuncta domini conquestione, Rimin. & Clar. *qu.* 66. *in princ.* Marsil. & Far. qui de communi *q.* 2. *n.* 20. vbi ex Masc. & alijs, inter coniecturas etiam enumerat, scalas ad fenestram domus inuentas, in qua furtum patratum fuit; Nec non strepitum, & rumorem à vicinis in loco commissi furti auditum. Quale verò inditium faciat, res furata in Rei domo reperta, dictum est supra *q.* 70. *n.* 1. *vsque ad* 4.

35. Posito casu, quod in inquisitione ex prædictis coniecturis formata, inditia sufficientia resultent ad capturam, & ad torturam deuenire poterit Iudex, Clar. *q.* 4. *vers. scias tamen.* Masc. & Far. *q.* 2. *n.* 16.

36. Limitatur 5. Regula 2. Vt dum res, de voluntate domini ipsius rei, contrectata fuit, nec furtũ dicatur, nec intret pœna furti. Clar. *in praxi* §. *furtum*, *vers. item excusatur*, Hostien. Tusc. & Far. *qu.* 174. *n.* 137. & *est tex. in* §. *placuit* & ibi gl. & communiter DD. *Instit. de oblig. quæ ex delict. nasc.*; Imò credens probabiliter dominum permittere, licèt non permittat, à furto excusatur; vt quando contrectans est consanguineus, vel magnus amicus domini rei, Menoch. Farin. & plures apud eum n. 142.

Qui aufert rem de domini voluntate non furatur.

37. Nota tamen, quod in dubio res contrectata præsumitur contra domini voluntatem, & qui contrarium dicit, probare tenetur *l. si vas*, §. *vetare*, vbi glo. & Bart. *ff. de furtis*, Gom. qui testatur de communi, Aret. Menoch. Boss. & Farin. *q.* 174. *nu.* 148. Imò non creditur domino rei asserenti rem sibi subtractam

Voluntas domini debet probari.

fuisse ex eius voluntate, nisi talis assertio alijs indicijs adiuuetur, puta, paruitate rei furatæ, consuetudine talia furta permittendi, amicitia, vel consanguinitate contrectantis, & similibus, aliàs enim de facili dominus furē liberaret, quod est absurdum, Bar. *in L. inter omnes* §. *rectè n.2. ff. de furt.* Bald. Menoch. Abb. & Farin. plures inducens *num.* 155. Clar. *in praxi* §. *furtum, vers. item excusatur*, vbi testatur de communi, & practicata opinione.

Et an suf-ficiat assertio domini.

38. Nota vlterius, quod cum noster *Modus proced. citatus hic sup. n.* 15. loquatur de pæna furti indefinite, non specificando, an pro 1. vel pro 2. seu pro 3. furto, illa pęna sit infligenda, vtique cum grano salis est intelligendus, ex subnectenda hic proximè Ciuili, & Canonica doctrina, *præsertim n.*42.

Pæna nostri Modi procedendi declaratur vsque ad numerum 42.

39. Animaduertendum est igitur, quod Iuristę pro primo furto imponunt pænam fustigationis, vt probat Far. *q.*174. *n.*35. licèt nō omnes in hoc conueniant, & nō desint, vt habetur apud Far. *nu.*36. qui dicant, hanc non infligi pænam, nisi nocturnum sit primum furtum; Et Romæ, teste Farin. *n.* 37. fur pro 1. vice non semper fustigatur, sed aliquando tribus ictibus funis, aliquādo pæna exilij, quandoque vtraque punitur, iuxta furti magnitudinem, & personæ qualitatem furis: Et quāuis non desint tenentes pro vnico magno furto imponi mortis pænā, quos refert Far. *n.*45. & hi permulti, & graues sint DD.; tamen si Iudex errare non velit, mortis pænam pro magno vnico furto nō imponet, cum & opinio opposita, plures, & graues habeat defensores cumulatos à Farin. *qu.* 167. *n.*47. Furtum autem quando graue dicatur, vide Farin. *q.*165. *num.*13. *vsque ad n.*23.

Iuristæ pænā taxant pro 1. furto.

40. Similiter Iuristę, nec pro secundo furto mortis pęnam imponunt, sed grauiorem, quam pro vnico furto, Aret. qui testatur de communi *in Auth. sed nouo iure*, & ibi Bal. Salyc. & alij *C. de seru. fugit.* Gom. qui pariter de communi, qui ait, quod apud eum pro 2. furto, cōmuniter imponitur pæna flagellorum, & abscissionis auricularum, Afflict. Boer. Tusch. & alij relati à Farin. *q.* 167. *n.*42. Quicquid alij cōtradicant ab eo citati *n.*43.; Subdēs *n.* 44. quod Romæ, dum furta non sunt modicæ quantitatis, vel cum aliqua etiam qualitate aggrauāte, fur pro 2. furto, aut fustigatur, & in exiliū mittitur, aut ad triremes ad tempus trāsmittitur; Imò est punctus controuersus, an, & quando pro 3. furto, mortis pæna infligi possit; vel potius pæna fustigationis cum exilio; seu triremiū ad tempus, vel in perpetuum, vt videre est apud Far. *nu.*48. *vsque ad num.* 84.: Hæc de iure Ciuili.

Pro 2. furto.

Pro 3.

41. De iure vero Canonico, Clericus pro furto, de quo non est publicè diffamatus, si spontè confiteatur, læso satisfacere debet, & pænitentiam agere, quibus præstitis, leui pæna per modum pænitentiæ erit puniendus, *c. fin. de furtis*: Si verò de furto publicè diffamatus fuerit, non erit promouendus, & promotus deponetur & in Monasteriū ad pęnitentiam agendam detrudetur, vt probat Farin. *q.* 167. *nu.*9.; Qui

Quid de iure Canonico.

Qui iterum de hac materia agit in suis Fragm. *ver. Clericus &c. n.* 316. *& seqq.* Et vtrobique pœnas latronibus infligendas insinuat.

42. His prælibatis, cum ex vna parte, *in nostro Modo proced.* vt dictũ est supra, in singulis casibus diuersorum furtorum, pœnæ præfixæ non sint, & ex altera, *iuxta eumdem Modum proced. in cap.* 1. *de pœnis pro grauissimis §. quoniam autem, cum sequenti*, statuatur; Prælatorum esse, dum pœnę specialiter singulis delictis in eo non sunt assignatæ, eas, vel à iure communi, vel à consuetudine elicere, & arbitrari; Necnon Prelatos posse easdem pœnas augere, vel minuere, iuxta aggrauantes, vel alleuiantes circumstantias, pro vt ipsis secundum Deum expedire videbitur. Concluditur.

43. Ex supradictis à *n.* 38. *huius quæst. vsque huc*, nostri Iudices Regulares, pro diuersitate delictorum, &c. diuersas debitas pœnas infligendas arbitrari, & elicere poterunt.

44. De hac materia, an, & quãdo constare debeat de corpore delicti in crimine furti, latè tractat Farin. *quæst.* 2. *à num.* 14. *vsque ad num.* 20.; Ex cuius doctrina videbit lector punctum hunc apud DD. controuersum esse: Sed quod hic supra scriptum est, verius omnino videtur. Generaliter verò de corpore delicti, quando, & quomodo constare debeat, antequam ad inquisitionem, capturam, seu condemnationem, Iudex procedat, diffusius agit *ibidem* Farin. *in d. qu.* 2. *per totam*, & visum est hic supra latè *q.* 12. similiter per totam.

De Delicto incendij, & eius pœna,
Quæst. 124.

1. PRæmitto, inter cætera realia delicta, incendij crimen, quo alienæ res tolluntur, pessimum vtique esse *cap. pessimam* 23. *quæst.* 8.

2. Regula 1. fit. Incendij pœna arbitraria est, ita Menoch. *de arbitr. quæst. lib.* 2. *casu* 390. *num.* 1.; Qui *num.* 25. & sequenti plures distinguit casus, ex quibus Iudex benè dignoscere, & iudicare possit, quomodo suum regulare debeat arbitrium: Et etiam ait, quod quando, in aliquo casu, mortis pœna est imponenda, in arbitrio Iudicis est, mortis qualitatem mutare, & huic Regulæ subscribit Farin. concordantes inducens *quæst.* 110. *num.* 6. Hæc autem Regula declaratur, & firmius stabilitur ex infrascriptis Ampliationibus. Incendij pœna est arbitraria.

3. Ampliatur 1. Regula 1. Vt procedat in incendio dolo commisso, quod de iure Ciuili arbitrarie punitur, modo incendiarium tradendo ad bestias, & postea eũ comburendo; Modo eum decapitando; modo eum deportando, modo relegando, secundum qualitatem incendij, & personarum, iuxta varias legum sanctiones, quas refert Farin. *q.* 110. *n.* 5. vbi cum seq. inducit etiam ad saturitatem DD. ita tenentes, & declarantes; Subdens *num.* 9. *& seq.* cum Cyn. Salyc. & pluribus iuribus, incendiarium vlterius prædictum teneri ad omnia damna, & interesse secuta ex incendio. De iure vero Canonico *in cap. pessimam* 23. *qu.* 8. incendiarijs ex- Quid dum fuit dolo commissũ incendiũ.

communicationis pęna infligitur, Menoch. vbi sup. *nu.* 3. *& seq.* Dec. Foller. & Farin. *n.* 15.

4. Ampliatur 2. Regula 1. Vt quando incendium fuit cõmissum, non dolo, sed lata culpa, possit incendiarius puniri ad arbitrium Iudicis, etiam corporaliter, sed non ita grauiter ac si dolum interuenisset, Farin. *q.* 110. *n.* 17. testans, in hoc omnes concordare, Cyn. Salyc. *in l. data opera, & ibi* Bald. qui ait, in hoc casu non imponendam esse pœnam mortis, nec abscisionis membri, sed mitiorem aliam corporalem, vel magnam pecuniariã, *C. de his, qui accus. non poss.* Bald. *in l.* 1. *ff. de offic. Præfec. vigil.* vbi ait aliquando in hoc casu flagellationi locum esse, Menoch. Ang. & Farin. *num.* 17.; Qui *num.* 18. cum iisdem Menoch. Ang. & alijs, vult talem incendiarium teneri pariter ad damna, & interesse.

Vel lata culpa.

5. Ampliatur 3. Regula 1. Vt quando incendium fuit commissum leui culpa, pœna arbitraria videatur infligenda, attenta diuersitate opinionum DD. Cum vna fuerit opinio, in hoc casu pœnam esse pecuniariam, & in subsidium corporalem, dum incendiarius non est soluendo, Bald. *in d. l.* 1. cum quo videatur residere Ang. nec dissentit idem Bald. *in l. data opera C. de his, qui accus. non poss.*; At Berber. tenet pœnam fustigationis posse infligi; Et Franc. Marc. ait, hic non intrare pœnam criminalem saltem corporalem: Et has varias opiniones refert Farin. *quæst.* 110. *num.* 19. ex quibus arbitrium Iudicis regulari posse videtur.

Seu leui culpa.

6. Incendium autem ex leuissima culpa, pœna criminali non punitur, Afflict. qui de communi, Ang. Conrad. & plures alij, quos sequitur Farin. *q.* 110. *num.* 20. vbi testatur, quod hoc omnes admittunt. Quid vero dicendum sit in proposito de pœna ciuili, & de damnis, & interesse, vide eundem Farin. *num.* 21. *vsque* 32. Incendium vero ex casu fortuito proueniens ad nullam pœnam obligat, *l. fortuito ff. de incend. &c.* vbi glos. & tenent Bart. Ang. & Farin. concordantes inducens *num.* 33. qui cum Bald. Ang. Menoc. & alijs, sentit huiusmodi incendium, nec ad damna, & interesse obligare.

Q[illegible] incendio leuissima pœ.

Vel ex casu fortuito.

7. Regula 2. fit. Incendium in dubio præsumitur causatum culpa inhabitantium, & conuersantium in domo combusta, *l. si vendita, vbi* Alber. & Salyc. *ff. de peric. & commod. rei vend.* Conrad. qui de communi, Ang. Bald. Iason, & Farin. ad saturitatem concordantes inducens *quæst.* 110. *num.* 41. *vbi in sequentibus* diffusè, *vsque ad num.* 77. hanc Regulam pluribus ampliat modis; sicut econtra, diuersimode limitat eandem *à num.* 78. *vsque ad n.* 110.

Incend. præsumitur ex culpa habitantium, & conuersantium causatum.

8. Plura de materia huis q. Farin. *quæst.* 110. vbi præsertim *à num.* 111. *vsque ad nu.* 160. proponit, & resoluit in hac incendij materia quæstiones varias.

X

De iniurijs verbalibus, & earum pœnis, Quæst. 125.

1. CVm pauca sint delicta, vt notat Far. *quæst. 105. in prin.* quæ in se iniuriam non contineāt, antequam in hoc Tractatu de delictis, & pœnis ad vlteriora procedam, de iniurijs, earumq; pœnis agere decreui, vt etiam mihi viam sternam, post delicta personalia, & realia, de quibus in hoc eodem Tractatu visum est, de verbalibus delictis aliqua insinuare, iniuriæ enim non rarò tantum verbales sunt, vt conuitia; quamuis etiam scripto inferantur, puta per libellum famosum, seu per epistolam *l. lex Cornelia §. si quis librum ff. de iniurijs;* Nec non factis, *l. 1. §. iniuriarum ff. eodem,* Clar. *in §. iniuria in prin.* Hostien. & Butr. *in c. cum te, de re iudic.*: Et sic tribus modis iniuria infertur, verbis, scriptis, & factis, vt probat *tex. in §. iniuria autem, instit. de iniur.* & tradunt Alber. & Cyn. *in l. si non conuitij C. eodem*; *In hac q.* agam de his iniurijs, quæ verbis tantum inferuntur, *in sequentibus* vero de reliquis.

Multis modis iniuria infertur.

2. Regula sit. Iniuriarum verbalium criminalis pœna est arbitraria, Abb. & Fely. *in c. cum te, de re iudicata,* Aret. & Nicas. per illū tex. *in §. in summa, instit. de iniur.* Ang. & Alber. *per illum tex. in l. fin. ff. eodem,* tenent Clar. & ad eum Baiar. *in §. iniuria vers. sed quæro,* Hostien. Far. & alij *q. 105. n. 56.* Et hæc arbitraria pœna potest etiam esse corporalis, quamuis tantum verbalis fuerit iniuria, secundum Abb. Bal. & Fely. *in d. c. cum te,* Baiar. & Farin. *n. 59.* vbi concordantes.

Pęna iniuriæ verbalis arbitraria est.

3. Declaro hanc Regulam, vt vnica tantum reputetur iniuria, & vnica debeat esse pœna, in pluribus iniurijs verbalibus vnico impetu illatis, Ang. *in l. si non conuitij C. de iniur.* Bar. & Far. *quæst. 105. n. 174.* plures concordantes citans, & idem iterum tenet *q. 22. n. 28, & seq.* Alber. *in l. Prætor edixit §. si mihi plures ff. de iniurijs,* vbi ait, hoc procedere dum vnus tantum secutus est effectus, secus si ex qualibet iniuria effectus sit separatus secutus. Vide sup. *q. 108. num. 24. vsq; ad n. 27.*

An vna sit pœna plurium verbaliū iniuriarū, vnico impetu illatarum.

4. Ampliatur 1. Regula, vt condemnatus actione iniuriarum, vltra pœnam arbitrariam, fiat infamis, siue agatur ciuiliter, siue criminaliter, Diaz. & Far. cum alijs *q. 105. n. 62.* glo. Abb. Innoc. Hostien. Fely. & alij *in c. cum te, de re iudic.* vbi precitati, & alij DD. & per illum tex. tenent hoc procedere etiam in Clerico, & in specie notauit Diaz. *in praxi crim. Can. c. 62. rubr. de maledicis n. 6.*; & dum iniuria fuit grauis, cum hac Ampliatione consentiunt omnes, teste Clar. *in d. §. iniuria vers. item condemnatus*: si vero iniuria fuerit leuis, & minima, controuersum est, an infamia incurratur, ad quod *ibidem* Clar. inducit DD. nec non Far. *n. 65. & 66.*

Condemnatus actione iniuriarū an fiat infamis.

5. Ampliatur 2. Regula, vt pœna arbitraria iniuriarum puniatur, qui in alterum quodlibet turpe verbis improperat, Bal. & alij *in l. 1. in prin. ff. de liber. & posthum.* & est tex. *in l. item apud Labeonem §. qui turpibus ff. de iniurijs,* & tenent Far. cum alijs *q. 105. n. 10.*

Pęna arbitraria punitur improperās turpe.

6. Subampliatur, vt hoc sit verum,

Siue in specie, siue in genere.

rum, siue in specie, siue in genere delictum improperetur, Bar. Bal. & DD. *in l. 2. ff. de liber. posthum.* Ang. Aret. Fely. & Far. concordantes inducens *n. 12.*

Quid in pœna statuti.

7. Limitatur hæc Subampliatio, vt non procedat, quando Statutum puniret iniuriantem, quia, vt tali Statutariæ pænæ esset locus, requireretur, vt improperium esset nō in genere, sed in specie; Putá si improperaretur, quod quis sit fur, homicida, &c. hæc enim est specifica improperatio; nec sufficeret si quis vocaret alterum, malum hominem, impium, pessimum, aut simile, hæc enim generica sunt improperia, ita Ruyn. quem sequitur Baiar. *in § iniuria n. 29. & 36.* & tenet Far. *q. 105. n. 14.*

Et nostri Modi procedendi.

8. Ex hac limitatione potest declarari *noster Modus proced.* qui apud nos est quasi Statutum, dum, *in c. 1. tit. de pœnis pro grauioribus vers. qui contumelias*, circa iniurias verbales ita determinat. Qui contumelias graues, & enormes, vel (vt vulgo dicitur) mentitam Fratri obiecerit; Priuatus sit vtraque voce per annum. Si vero Prælato iniuriam, vel mentitam intulerit, præter priuationem prædictam, capparonem per duos menses gerat. Hæ igitur Statutariæ pænę, vt probatum est, intelligendæ sunt, non de iniuria in genere, sed in specie.

Pęna iniuriarū punitur lædens Dignitatem, vel infamans personam.

9. Ampliatur 3. Regula, vt pœna iniuriarum puniatur, qui verbo lædit Dignitatem alicuius, vel eius personam infamat, vel opinionem minuit *l. item apud Labeonem §. generaliter ff. de iniur.* Ang. Bar. & Far. *q. 105. n. 15.*

Quo apud nos.

10. Et similiter in proposito huius Ampliationis, habemus *nostrum Modum proced.* vbi sup. *vers. qui Fratrem*, vbi in hæc verba statuitur. *Qui fratrem extra iudicium notabili infamia affecerit, delictumque impositum probare non potuerit, saltem semiplenè, restituat primo famam in publico refectorio, & si Prælato necessarium videbitur, etiam in publico Capitulo Prouinciali; deinde portet capparonem per sex menses, & priuatus sit vtraque voce per annum, & maiori etiam pœna mulctetur, secundum grauitatem infamiæ, & personæ infamatæ conditionem.*

Item qui aliū blasphemat, vel defectum naturę obijcit.

11. Ampliatur 4. Regula, vt procedat in blasphemante aliquem, optando ei malum de præterito, præsenti, vel futuro, Bar. Gom. & Far. *q. 105. n. 23.* Vel dum alicui exprobratur defectus naturæ, vt quod sit spurius, monoculus, cæcus, &c. Gram. *decis. 14 n. 10.* Iodoc. & Far. *num. 24.*

Absenti iniuria an fiat.

12. Ampliatur 5. Regula, vt procedat in iniuria verbali facta absenti *l. item apud Labeonem § conuitium, & ibi* glo. *ff. de iniur.* Boss. *tit. de iniur. n. 35.* Anchar. & Abb. *in c. 1. de maledicis*, vbi etiam Marian Socin. qui cum Saly. ait, hoc habere locum etiam in dispositione Statutaria; Subdens nisi Statutum loqueretur in datiuo, prout loquitur *citatus noster Modus proced.* relatus hic suprà *num. 8.*

Vt ad domum.

13. Ex hac Ampliatione sequitur Regulam procedere in iniuria illata ad domum alicuius, quæ vtique grauis dicitur iniuria *in l. quod ait §. 1. ff. de adult.* Carer. & Farin. *num. 218.*

14. Ampliatur 6. Regula, vt pro-

Quid in iniuria nutu facta. procedat in iniuria nutu facta, quæ arbitrarie punitur, dummodo ex nutu appareat aliquod signum, quod voluntatem iniuriantis designet, vel appareat ex verbis præcedentibus, seu subsequentibus Baiar. ad Clar. *in §. iniuria num.* 15. Iodoc. Conrad. & Far. cum alijs *quæst.* 105. *num.* 87. *&* 88. Et idem dic de minis, quamuis enim in minis verbum iniuriosum non dicatur, per eas, iniuriam illatam esse, dicitur, Baiar. *vbi supra num.* 33. Bertaz. & Farin. *num.* 89.

Vel minis.

15. Ampliatur 7. Regula, vt iniuriarum arbitraria pœna locum habeat non modo in iniuriam inferente, verum etiam in mandante, consulente, procurante, incitante, seu persuadente, vt habetur *in l. item apud Labeonem §. fecisse ff. de iniurijs, vbi* Ang. & facit tex. *in §. non solum*, & ibi DD. *instit. de iniur.* Bar. Hostien. & Far. alia iura, & DD. citans *n.* 90. *&* 91.

In mandante, cōsulente, persuadēte, &c.

16. Ampliatur 8. Regula in dicente ironice alteri bonum aliquod, cum animo iniuriandi, puta tu sei vna buona Donna, vn buon huomo, & similia, ita Clar. *in §. iniuria, & ibi* Baiar. *n.* 21. *&* 44. Bellaper. Boer. & plures alij, quos sequitur Farin. *q.* 105. *num.* 103. Beluis. *in praxi lib.* 1. *cap.* 3. *rubr. de iniur.* vbi generaliter de omni iniuria illata per verba indirecta, & subdola, & ait, quod in istis verbis multum attenditur modus pronunciandi; Sed in his malus animus probandus est, Far. cum alijs *n.* 117. *& seq.*

In ironice alteri bonum dicente, vel indirecte iniuriāte.

17. Ampliatur 9. Regula, vt veritas illatæ iniuriæ, contumeliæ, seu conuitij à pœna arbitria non excuset, dum adfuit iniuriandi animus, & illatio sine causa fuit, Boss. *in tit. de iniur. n.* 3. *vbi* ait, quod in dubio animus præsumitur iniuriandi, dum sine causa conuitium pronuntiatum fuit, & consentit Far. *q.* 105. *n.* 229. & habetur *in c. cum te, & per illum tex.* ita ibi tenent Abb. & Fely. *de re iudic.* Alber. Hostien. Rom. Menoch. Baiar. & de communi testantur Alex. de Neuo, & Lopez, quos cum concordantibus sequitur Far. *num.* 227. Dixi sine causa, vt puta in rixa, secus si cum causa, vt per modum correctionis, vel vt euitetur, ne afferat nocumentum corporale, vel spirituale, Boss. *tit. de iniur. n.* 3. Abb. & Fely. vbi sup. Butr. Alber. & de communi testatur Alex. de Neuo, & subscribit Far. *num.* 231. Et hæc Ampliatio procedit etiam in iniuria vera de re notoria, vt si quis appelletur apostata, fur, vel homicida, & hæc notorie sint vera, Ang. *in l.* 3. *C. de iniur.* & est tex. *in l. nullus C. de iudic.* nec dissentit Far. *n.* 230. iuncto *n.* 252.

An veritas illatæ iniuriæ excuset.

18. Subampliatur 9. Ampliatio, vt multo magis procedat in iniuria illata in scriptis, per libellum famosum, quæ, quamuis vera, punienda est, vt probabo *infra q.* 126. *n.* 21.

In scriptis.

19. Limitatur 1. Ampliatio 9. vt non procedat in prouocato ex iniuria sibi illata, qui si contra prouocantem inferat aliam iniuriam de re vera, nullo modo est puniendus, propter præcedentem prouocationem, Viui *opin.* 1. *n.* 3. *&* 6. *in fi.* Marian. Socin. Beluis. & Far. *quæst.* 105. *n.* 245. & latius Bolognet. *in l. vt vim n.* 94. *ff. de iust. & iur.* Vbi amplius ait, quod cum quilibet præsumatur

Iniuriatus reiniurians, an puniatur.

matur bonus, idcirco in dubio quilibet iniurians falsum dicere præsumitur, & ideo vterq; dictum suum probare debebit. Et ex his possunt concordari opiniones plurimorum DD. relatorum à Far. *num.* 306. & & 307. quorum plurimi, tenent prouocatum iniuria, si prouocantem iniuriet puniendum non esse, quorum opinio procedit, quando iniurians falsum dicit, & iniuriatus veram refert iniuriam, vt probatum est in hac limitatione: Aliorum verò DD. opinio, sentientium reiniuriantem puniendum, sed mitius, procedet, quando iniuriatus iniuriam falsam refert; ita distinguendo tradit Bolognet. *in l. vt vim n.94. ff. de iust. & iur.* & hanc distinctionem ait verissimam Far. *q.* 105. *num.* 309.

Iniurians iudicialiter an puniatur.

20. Limitatur 2. Ampliatio 9. vt iniuria illata in iudicio cum veritate, excusetur à pœna, dum rationabiliter infertur, & probatur; e. g. dum quis iudicialiter aliquem accusando infamat de re vera, vt expresse probatur *in l.* 1. *§. sane, &* §. *sin vero*, & ibi glo. & Butrig. *C. de famos. libel.* Hostien. *in summa de iniur. & damno dato §. contra quos*, Abb. *in c. cum te*, & ibi Fely. *de re iudic.* Boer. *cons.* 4. *n.* 34. & 37. vbi de communi, Boss. Rom. & plures concordantes, quos sequitur Far. *n.* 232.

21. Ex hac limitatione infertur, quod si quis excipiendo contra accusatorem, vel testes, ipsos infamauerit, si infamatoriam exceptionem probauerit, non erit puniendus, si vero non probauerit, iniuriarum actione tenebitur, Alber. & Saly. *in l. si non conuitij C. de iniur.* Boer. *cons.* 4. vbi relatis, & reprobatis contrarijs, hanc testatur communem esse opinionem, vbi loquitur etiam in excipiente contra promouendum ad aliquod officium, vel dignitatem, quam pretendit, Abb. Butr. & plures concordantes, quos refert, & sequitur Far. *q.* 105. *n.* 233.

Vel porrigens Principi memoriale.

22. Limitatur 3. Ampliatio 9. vt porrigens Principi memoriale, in quo aliquis infamatur, iniuriarum actione non teneatur, si delictum, quod obijcitur probetur, secundum Boss. *tit. de iniur. num.* 4.; secus si delictum obiectum non sit verum, aut non probetur, prout vtrumq; tenet Bertaz. *cons.* 390. vbi in 2. casu, iniuriam atrocem existimat: Et quod quando contenta in memoriali predicto non probantur, porrigens iniuriarum actione teneatur, *est tex. in l. item apud Labeonem §. si quis libello ff. de iniur.* tenent Socin. Far. & concordantes ab eo inducti *num.* 240. *quæst.* 105.

Controuersa hæc materia.

23. Materia propositæ Ampliationis 9. & eius declarationum, ad modum controuersa est, vnde Farin. circa eam, diffuse, tredecim Doctorum opiniones affert *quæst.* 105. *à n.* 219. *vsque ad n.* 246. Sed veritas videtur esse, quæ hic supra breuiter explicata est.

Pœna testis falsi.

24. Ampliatur 10. Regulæ, vt multo magis sint puniendi arbitraria pœna, qui falsum delictum contra aliquem in iudicio testificantur; Talesque apud nos, vt periuri, sunt vlterius infames, iuxta sancita *in nostro Modo proced. in c.* 2. *in substantiali* 3. *in princ.* & pæna talionis sunt plectendi, vt habetur ibidem *in c.* 1. *tit. de pęnis pro grauioribus vers. qui* fal-

falsum: Et, de iure, de falso punien-di sunt, iuxta probata *supra q.47. n. 21. vbi vsq; ad n. 26.* inuenies Ampliationes, & Limitationes huius vltimi dicti.

25. Sed nota, q, licet apud nos, vigore *prædicti nostri Modi proceden.* testis periurus sit infamis: De iure tamen communi, ad hoc vt quis ex periurio infamis reddatur, requiritur, quod contra iuramentum, promissorium veniat, si vero quis inuentus fuerit falsò aliquid asseruisse de præterito, vel de præsenti cum iuramento, non fieret infamis, Cagnol. Lanfr. qui testantur de communi, & Clar. *in §. periurium, vers. 1. & vers. scias tamen*. Sed de iure Canonico omne peccatum mortale reddit infamem, de quo sup. *quæst. 31. n.9.*

Excusationes à Pœna periurij.

26. Limitatur 1. Ampliatio 10. vt excusetur quis à periurij pœna, si probaret, sine dolo periurasse, vt de communi DD. testantur Cagnol. Gom. Ias. & tenet Clar. *vers. excusari*.

27. Limitatur 2. Ampliatio 10. vt similiter excusetur à pœna, qui probat suum periurium nulli præiudicasse, nec præiudicare potuisse, Ias. testatur de communi, & tenet Clar. *vers. potest*.

28. Limitatur 3. Ampliatio 10. vt Reus periurus non puniatur, Clar. *vers. scias etiam*, & tenent communiter omnes DD.

Pœna mentitæ.

29. Ampliatur 11. Regula, vt pœna criminali arbitraria iniuriarum sit puniendus, qui alteri aliquid asserenti, vel neganti, quod in se iniuriam non continet; dicit; Tu mentiris; mentita enim verbum iniuriosum est, Menoch *cons. 41. n. 8. & 9.* vbi coucordantes refert, Bertaz. *cons. 135. num. 2.* vbi ait, quod hoc communi omnium consensu receptum est, Ang. Bar. Clar. & Farin. cum alijs *quæst. 105. n. 310.* Quid ex *nostro Modo proced.* vide *hic sup. n.8.*

Quamuis illata cũ protestatione.

30. Subampliatur 1. Ampliatio 11. vt procedat, quamuis mentita fuerit illata cum protestatione, saluo scilicet honore mentiti, facto enim hæc protestatio contraria est, & consequenter non releuat protestantem, Clar. & ad eum Baiar. *in §. iniuria num. 14.* Viu. *opin. 6. num. 1.* vbi alios refert, & testatur de vera, & communi opinione, Alex. Alber. Boer. Farin. & plures alij *n. 311. q. 105.*

Illata ex interuallo.

31. Subampliatur 2. Ampliatio 11. vt mentita data ex interuallo semper sit punibilis, quamuis fuerit data ad iniuriam illatam propulsandam, Boss. *tit. de iniur. num. 7.* Baiar. Bertaz. Farin. & alij *num. 333.*

Demẽtita data pro iniuria falsa.

32. Limitatur 1. Ampliatio 11. dum mentita datur de iniuria falsa sibi illata, quæ punibilis non est, Bolognet. qui testatur de magis communi, Bar. Ang. Boer. Menoch. Bertaz. & plures alij, quos refert, & sequitur Farin. *quæst. 105. num. 115.* qui ait *num. 318.* hanc opinionem sine dubio magis communiter receptam esse, & ab ea in iudicando non recedendum; Tunc enim mentiens redarguẽdo iniuriantem de mendacio, verum dicit, & propterea non punitur, Bolognet. *in l. vt vim ff. de iust. & iur.*; Et huic limitationi subscribunt glo. Alber.

Ang. & Paul. Castren. *in l. quæ omnia* §. 1. *ff. de Procurat.* & Abb. *in cap. cum te de sent. & re iudic.*. Secus esset si iniuria illata esset vera, & mentita falsa, tunc enim mẽtita punibilis esset, Alber. & Paul. de Castr. *in l. quæ omnia ff. de Procurat.* Boer. Bolognet. & Far. *n.* 322.; Non tamen desunt tenentes contra hanc limitationem (à qua non recedes) relati à Far. *q.* 105. *n.* 316. *& seq.*

Vel pro iniuria vera.

33. Limitatur 2. Ampliatio 11. vt iniuria non sit, nec mentita, dicere alicui. Tu non dici il vero; per negationem enim iniuria non infertur, secundum Bolognet. *in l. vt vim ff. de iust. & iur.* Viu. *opin.* 6. *n.* 5. vbi tamen loquitur cessante ira, & inurbano colloquio, Conrad. Giachiar. & Far. *quæst.* 105. *num.* 327. qui cum Viu. idem dicit, dum aliquis ait, tu dici la bugia: Et *num.* 328. cum eodem Viu. Bertaz. & pluribus alijs, idem asserit de dicente, tu dici il falso. Sed Socin. iun. *cons.* 103. *num.* 10. *lib.* 3. ait, per testes in facto probatum fuisse, apud milites, & personas honoratas, idem esse, dicere, Tu menti, aut, Tu non dici il vero, ò, Tu dici la bugia; Et sic in dictis verbis iniuriam includi, voluit Bertaz. *cons.* 152. *num.* 12. *& seq.*; Et Baiar. *in d.* §. *iniuria num.* 20. dixit, se credere puniendum esse pœna extraordinaria illum, qui irato animo alteri dixit, tu dici il falso; Et ab his non dissentit Farin. *num.* 329.

Quid in dicẽte, tu nõ dici il vero, &c

34. Limitatur 3. Ampliatio 11. in mentita conditionata e. g. Se tu hai detto contro il mio honore, ne menti, hæc enim mentita non est punibilis, quia si conditio non verificetur, mentita non habet locum; Si vero conditio sit verificata, mentita non est punibilis, cum ad propulsandam iniuriam falsam, vt supponitur, data fuerit, late Dec. *cons.* 487. *lib.* 4. & diffusius Soc. iun. *cons.* 122. *lib.* 2. & subscribit Far. *n.* 330. ad quod in seqq. inducit Bertaz. & Bero.

Vel in mẽtita cõditionata

35. Ampliatur 12. Regula in iniuriante cum protestatione, se iniuriosa verba proferre non animo iniuriandi, qui puniendus, est Alber. *in l. item apud Labeonem* §. *item ait n.* 2. *ff. de iniur.* Couar. Soarez, & Far. *quæst.* 105. *num.* 312. Iacob. Ayrer. *in l. vt vim ff. de iust. & iur.* testans de veriori opinione, Socin. *cons.* 118. *num.* 5. *lib.* 1. vbi testatur de communi. Quamuis Ang. Alex. & Montel. *in praxi arbitrar. p.* 4. *quæst.* 9. *num.* 62. dixerint, protestationem, dum præcedit, excusare. Sed non recedas ab Ampliatione, nisi quando ex præsumptionibus constaret non fuisse iniuriam illatam, iniuriandi animo, hoc enim casu, hæc protestatio multum operaretur, Oltrad. Socin. qui de communi, & Clar. *in* §. *iniuria num.* 14. quos sequitur Farin. *num.* 314. qui ait hanc declarationem verissimam, cum etiam sine protestatione, dum per coniecturas constat de animo non iniuriandi, pena iniuriarum non intret, secundum Ang. Bellaperr. & Cyn. *in l. si non conuitij C. de iniur.* Mascar. Boer. Fely. & Far. alios inducens *n.* 121.

Seu in iniuriante cum protestatione, se animum nõ habere iniuriandi.

36. Ampliatur 13. Regula, vt licet actio iniuriarum, tacite, per salutationem, tactus manus &c. remittatur, vel expresse, & hæc remissio

Iniurians potest pu nini licet iniuriatus remittat iniuriam.

qui vltra criminali ter agere nō potest. sio iniuriato præiudicet, ita vt criminaliter actione iniuriarum ad pœnam agere non posset; Tamen hoc non præiudicat fisco, quin ad vindictam agere possit, ne delicta remaneant impunita, Boss. *tit. de iniur. num.* 17. *&* 32. Plaz. Beluis. & Farin. *quæst.* 105. *num.* 364.; Imò, & ipse renuntians, renunciatione non obstante, ciuiliter ad interesse agere potest, Ang. Bal. Bar. quos refert Anan. *in c.* 1. *de maledicis*, Couar. qui de communi, & Farin. cum alijs *n.* 65. *& seq.* Sed nota quod Episcopus, seu Clericus, qui ex eorum officio odium remittere astringuntur, per salutationem, conuersationem, & similes actus, iniuriam remisisse non censentur, præsertim post accusationem, Butr. Hostien. Io. Andr. & Marian. Socin. *in c. olim de iniur.* & tenet Far. *n.* 373.

Qua pœna, & à quo puniatur iniurias suū Superiorem. 37. Ampliatur 14. Regula, vt iniurians proprium Prælatum, seu alium Superiorem arbitrarie puniatur *c. si quis Sacerdotum* 11. *q.* 1. & notat Hostien. quem sequitur Far. *q.* 105. *n.* 402.: Et dum iniuria facta Prelato tangit etiam Ecclesiam, potest idem Prælatus, dum Iudex est compotens, punire, & excommunicare, secundum Abb. *in cap.* 1. & ibi Marian. Socin. & Anan. *de maledicis*, & tenet Far. plura iura inducens *n.* 403. Licet dum iniuria tangit tantummodo ipsum Prælatum, nō possit eam punire, Alber. *in l. vnica n.* 1. *C. si quis Imperat. maled.* Anan. *in c.* 1. *de maled.* & ad hoc etiam Farin. iura inducit *num.* 404.: Et sic distinguendo concludit glo. *in c. si quis erga* 2. *q.* 7. Quid apud nos seruandum sit, vide *sup. n.* 8.

Vel concionator indebite Prælatos reprehendens. 38. Hec Ampliatio extenditur ad Cōcionatores detrahentes Prælatis in suis cōcionib. nominatim, vel per circumlocutionem, hi enim subiacere debent per duos menses illis pęnis, quæ iuxta eorum institutum imponi consueuerunt pro grauibus criminibus, iuxta *tex. in Clemen.* 1. §. *quibus etiam*, & ibi glo. *de Priuilegijs*, *&c.* Butr. Io. Andr. Anan. & Zabar. *in c.* 1. *de maledicis*; Et quamuis Prædicatori liceat in genere vitia Prælatorum tangere, cauere tamen debet, vt monet pręcitata glo. vt etiam linguam in generali locutione refrenet.

Seu Principi maledicens, vsque ad n. 41. 39. Ampliatur 15. Regula, vt procedat in maledicente Principi iniuriose, & ex animo *l. vnica*, vbi glo. Butrig. Bal. & Saly. *C. si quis Imperatori maledix.* Hostien Gig. Menoch. & Farin. alios inducens *q.* 105. *n.* 389. *& seq.* qui declarat, & soluit cōtraria *n.* 396. Dixi ex animo, quia secus esset, dum sine dolo, & propter ebrietatem, quis maledixerit, tunc enim non actione iniuriarum esset plectendus maledicens, Anan. *in c.* 1. & ibi Boyć. *de maledicis*, Menoch. & Far. *n.* 409. Et idem dic, in maledicente Principi ex leuitate, temeritate, seu lubrico linguæ, hæc enim contemnit, nec punit Princeps, vt tenent Butrig. Bal. Saly. & Fabr. *in l. vnica citata*, Host. Plac. & Far. *n.* 411.

40. Non desunt tamen plurimi DD. tenentes, Principi maledicentes ex leuitate, et lubrico linguæ, pęna arbitraria puniendos esse, ita Aym. quem sequitur Menoch. *de arbitr. q. lib.* 2. *casu* 377. *n.* 10. *& seq.* Io. Andr. Hostien. & alij relati à Far. *q.* 105. *n.* 412. Subdens *num.* 413. non

præsumi d. leuitatem, & ideo probandam esse, secundum Innoc. *in c.* 1. vbi Zabar. Io. Andr. & Marian. Socin. *de maled.* Nisi aliter ex leuitate personarum suaderetur, vel ex alia qualitate earumdem, Farin. *n.*414. cum citatis ab eo, præsertim Bar.& Bal.; Sed maledicens Principi ex insania, miseratione dignus est Bar. *in l.* 1. *C. si quis Imperat. maledix.* & ibi glo. Bal. Butrig. & Cyn. cum pluribus alijs, quos sequitur Farin. *n.*415.

41. Et nota, imputatos de hoc crimine non posse Iudicem absoluere, vel condemnare, sed debere eos ad Principem remittere, & secundũ eius rescriptum procedendum erit, Bar.Bal.glo.& alij DD. *in d.l. vnica*, Hostien.Butr.& Far. *q.*105. *n.*419.& Boss. *in tit.de iniur. n.*34.

42. Limitatur 1. Regula, vt non procedat, quando quis sine dolo, & sine animo iniuriandi conuitium infert, tunc enim pœna iniuriarum locum non habet *l. si non cõuitij in prin.* & ibi Alex. Ang. Cyn. & Saly. *C. de iniur.* Baiar. §. *iniuria n.*19. Aym. qui etiam ait, quod in actione iniuriarum lata culpa non æquiparatur dolo, Boer. Surd. & Far. *n.*111. *q.* 105.

Pœna iniuriarum non infertur illi, qui sine dolo, & animo iniuriandi iniuriam intulit.

43. Et vtique, dum ipsa verba de sui natura sunt lucita, & in se iniuriã non continent, fuisse sine tali animo pronuntiata præsumuntur, nisi contrarium probetur, Alber. *in l. iniuriarum ff. de iniur.* Io.Fab. *in l. si non conuitij C. eod.* exemplificans in verbis ironice dictis, Bertaz. Surd. & Farin. *q.*105. *num.* 117. qui alios concordantes inducit *n.*115.: Vnde in verbis indifferentibus iudicandum est in dubio, quod iniuriam non importent, & animus absit iniuriandi Aym. *cons.*9. *n.*20. *& seq.* qui subdit *num.* 24. *&* 28. ad fugiendum delictum verba impropriari debere, præsertim dum in publico prolata sunt; Et hinc est, quod malo animo verba illa non præsumuntur prolata; Tu defers magnam barbam; Bellaper. & Far. *n.*120.

An præsumatur dolus, & animus iniuriandi.

44. At econtra dum verba de sui natura iniuriam præseferunt, animus præsumitur iniuriandi, nisi contrarium probetur, glo. *in l. si non conuitij*, vbi Ang. Bal. Bellaper. Butrig. Cyn. & Saly. *C. de iniur.* Masc. & Far. *n.* 113.

45. Limitatur 2. Regula, vt pœna iniuriarum non puniatur, qui alteri ioco, aut ludendo iniuriam dicit, Ang. Butrig. & Io. Fab. *in l. si non conuitij C. de iniur.* Masc. *de probat. lib.* 2. *concl.*902. *n.*5. Specul. Montel. & Far. *n.*125. *q.*105.

Nec qui ioco, d. pœna punitur.

46. Sublimitatur Limitatio 2. vt non præsumatur iocus, vnde debet probari, *cap.* 1. *in fi.* & ibi glo. *de præsump.* Masc. & Far. inducens alios *q.*105. *n.*127. qui cum Vitalin. ait *n.* 129. de iniuria teneri illum, qui de alio facit ludibrium, nec excusari, si dicat se ioco fecisse.

Dum iocus probatur.

47. Limitatur 3. Reg. in eo, qui iure publico vtitur, puta in Iudice, qui non facit iniuriam, *l. iniuriarum actio*, et ibi Ang. *ff. de iniur.* Boss. *tit. de iniur. num.* 11. Hostien. et Farin. *num.*130.

Qui iure publico vtitur, nõ iniuriat.

48. Sublimitatur limitatio 3. vt si Iudex sub fiducia publicæ auctoritatis aliquid iniuriose, quasi priuatus, dixerit, iniuriarum actione teneatur, *l. Magistratibus*, et ibi Alber. *ff. de iniur.* Vitalin. qui, de

Nisi iniuriose agat quasi priuatus.

Iudice

Iudice iniuriante eum qui à sua sententia appellat, & Farin. *q.* 105. *n.* 131. Baiar. §. *iniuria n.26.* vbi ex Felyn. & alijs dicit, non teneri Iudicem iniuriarum actione, dum animo corrigendi verbum iniuriosum profert; Sed contra tenetur actione iniuriarum, dum sine iusta causa iniuriat, licebitque iniuriato impune dare ei mentitam, secundum Io. Harpprecti, & Farin. *n.*132.

Vel sine iusta causa iniuriat.

49. Limitatur 4. Regula, In amico, in quo animus iniuriandi nō præsumitur, ideo de iniuria in aliū amicum illata non tenetur, Aym. Io. Fab. & Farin. *q.* 105. *n.*147.; Et multo magis hoc procedit in coniūcto, Masc. qui ampliat ad coniunctos vsq; ad tertium gradum, Ang. Aym. Farin. & alij *n.* 148. Menoch. *de arbitr. q. lib.* 2. *casu* 364. vbi quod seniores propinqui possunt ex causa correctionis castigare iuniores, & frater senior fratrem iuniorem, & seniores etiam non coniuncti. Idē dicendum est in magistro, seu patre erga discipulum, vel filium, vt tenet, & probat Farin. *num.* 133. *&* 138.

De iniuria non tenetur amicus, coniūctus, senior, pater, frater maior, magister.

50. Limitatur 5. Regula, In iniuria illata ex iracundia, quæ in parte excusatur, & mitius iniurians est puniendus, Nauar. *in c. si quis iratus de pœnit. distinct.* 1. Dec. & Cagnol. *in l. quicquid ff. de reg. iur.* Rom. & Far. *q.* 91. *n.* 4. delictum enim ira commissum mitius punitur, Farin. cum concordantibus ad saturitatem citatis *n.* 1. præsertim, dum iniurians se retractat statim, & palam Farin. *q.* 105. *n.* 149. *vsque* 156.

Quid in iniuriante ex iracundia.

51. Cum autem pœna iniuriarū sit arbitraria, vt probatum est in Regula, & pro maiori iniuria maiorem pœnam, pro minori minorem arbitrari Iudex debeat, ideo, ad dignoscendam qualitatem iniuriæ, & consequenter qualitatem, & quātitatem infligendæ pœnæ, plura attendenda sunt. Et primo inspici debet causa, persona iniuriantis, & iniuriati *l. sed si vnius §. quadam.* vbi Alber. Ang. & Bart. *in summario ff. de iniur. &* §. *atrox*, & ibi glo. & communiter DD. *Institut. de iniur.* Ang. & Farin. *q.* 105. *n.* 176.

Plura inspicienda ad cognoscendam iniuriæ, & debitæ pœnæ grauitatē, vsq. ad numerum 60.

52. Ex qualitate delicti improperati, secundo, dignoscitur grauitas iniuriæ, Conrad. *tit. de iniurian. num.* 7. 8. *& seq.* Farin. *q.* 105. *num.* 177. qui iterum de tota proximè proposita materia agit *q.* 18. *n.* 61. *& seq. & n.* 96. nec non *q.* 97. *num.* 156. *& seq.* Item cognoscitur grauitas iniuriæ ex communi opinione loci, in quo fuit facta iniuria, Ang. *in l. non solum § si mandato ff. de iniur.* & Farin. *q.* 105. *n.* 179.

53. Attendendū est tertio, quod grauior iniuria est, quæ à pluribus commissa est *l. plures*, vbi Ang. *ff. de iniur.* Graff. Farin. & alij *num.* 185. *q.* 105.

54. Obseruandum est quarto, quod iniuria illata in Ecclesia ratione loci atrox reputatur, Baiar. Gom. Graff. & Farin. *q.* 105. *n.* 206. Vbi alios refert: Et cum Montel. tenet, delinquenti, pœnam mortis imponi posse, quatuor concurrentibus, primum, quod iniuria in Ecclesia illata sit; 2. Sacerdoti; 3. tempore celebrationis Diuinorum Officiorum; 4. quod Diuina Officia sint turbata; Deficiēte vero aliquo ex istis, quod pœna intret exilij.

Simi-

Similiter ratione loci, atrox reputatur iniuria in publico illata, vt in foro, in palatio Potestatis, &c. *§. atrox*, & ibi notant omnes DD. *Instit. de iniur.* Alber. Hostien. & Farin. *q.105. n. 186.* Atrocior verò, dum in palatio Principis fuit illata, Boss. *tit. de iniur. n. 5.*

55. Grauior, quinto, iniuria dicitur, quæ multis videntibus est facta, *c. 1.* vbi Anchar. Hostien. & Io. Andr. *de maledic.*; sicut leuior, si in solitudine, *l. Prætor edixit §. atrocem*, & ibi glo. *ff. de iniur.* Farin. *num. 191. quæst. 105.*

56. Atrox, sexto, iniuria dicitur illata coram Prætore, *d. §. atrocem*, quam idem Prætor arbitrio suo potest statim punire, Menoc. *de arbitr. q. casu 263. num. 23.* Conrad. *per tex. in l. 3. §. præterea ff. de suspect. tutor.* & Farin. *q. 105. n. 192. & seq.* & tanto magis, dum in conspectu Principis fuit facta, Ang. *de malef. vers. verba iniuriosa n. 18.* & Far. *n. 188.*

57. Atrox iniuria dicitur 7. facta Sacerdoti, aut Clerico, *l. atrocẽ C. de iniur.*; Et multo atrocior facta Episcopo, Bonif. Vital. & Farin. *q. 105. n. 195. & 196.*; Et tanto magis, dum tales, vel similes personæ in habitu suæ Dignitatis existunt *d. l. atrocem*, & ibi Butrig. Bal. & Saly. & not. Hostien. & Farin. *n. 197.*

58 Atrox dicitur, octauo, iniuria illata Magistratui, *l. Prætor edixit §. atrocem*, & ibi glos. *ff. de iniur.* Menoch. *de arbitr. q. lib. 2. casu 263. n. 5.* Conrad. & Farin. cum alijs *qu. 105. n. 198.* Quod procedit etiam in appellante iuste, qui non debet Iudici iniuriam dicere, Baiar. *in §. iniuria num. 23. & est tex. in l. Iudici*, vbi glos. *ff. de iniur.* & notant Hostien. Menoch. & Farin. *num. 201.*; Vbi declarat, quod licet appellans possit dicere impunè sententiam iniustam, & iniquam, non tamen potest, sine iniuria, addere, dolo prolatam. Sed quamuis hęc sint vera, non per hoc propter iniuriam verbalem contra Officialem, mortis pęna est insligenda, secundum Boss. *tit. de iniur. num. 38.* sed arbitraria, Baiar. *num. 49.* Menoch. *in d. casu 263. n. 7.* & Farin. *n. 202.*

59. Hoc, quod dictum est de iniuriante Officialem, procedit etiam finito officio tempore syndicatus §. *ex diuerso*, & ibi glos. *in Auth. vt Iudic. sine quoque suffrag.* & per hunc textum tenet Boss. *tit. de iniur. num. 38.* & Farin. testans de communi *n. 200. q. 105.*

60. Iniuria, nono, illata Doctori non modo punitur, *c. deteriores 6. q. 1.* & notat Butr. Zabar. & alij *in c. 1. de maladic.*; Sed grauis reputari debet ratione personæ, Ang. Far. *q. 105. n. 204.* & Menoch. *vbi sup. n. 17.* & ibi distinguit inter DD. legentes, & non legentes.

61. Plura, & diffusè, de tota huius q. materia, inuenies apud Farin. *q. 105.* de qua etiam Boss. *in tit. de iniur.*

De libello famoso, nec non de alijs iniurijs scripto illatis, & de earum pœnis, Quæst. 126.

1. Viso, in præcedenti q. de iniuriandi primo modo, per verba; in hac de secundo agendum, nempe de iniurijs, quæ scripto inferuntur, & præcipue mediante

diante famoso libello, & de earum pœnis: Iniuriæ enim non modo verbis, sed etiam scripto inferuntur, §. *iniuria autem, Instit. de iniur.*

Iniuria infertur scripto.

2. Præmitto, libellum famosum, secundum DD. esse compositionem factam in scriptis, in infamiam alicuius, & in publico iactatam, vel in loco, vbi inueniatur, Syluest. *in sum. de libello n.* 4. Ang. *in sum. ver. libellus famosus in princ.* & Farin. *qu.* 105. *n.*421.

Libellus famosus quid.

3. Regula 1. sit. De iure Ciuili, pœna contra authorem libelli famosi regulariter est capitalis; De iure vero Canonico, est fustigationis.

Pœna cōtra authorē libelli famosi.

4. Quod de iure Ciuili, hæc pœna sit capitalis, habetur *in l. vnic. ff. de famos. libel. & in l.* 1. vbi glos. Ang. & Bal. *ff. de iniur.* Hostien. Graff. & Farin. *q.* 105. *n.* 422. Plach. *in epit. delict. lib.* 1. *c.* 3. *n.* 3.: Et quod hæc pœna capitalis, sit vltimi supplicij, tenent glos. Archid. & Bellam. *in c. de prima* 5. *q.* 1. Dec. & al.) relati à Farin. *n.*423.

5. Quod vero, de iure Canonico, pœna authoris libelli famosi sit fustigationis, tenuerunt glos. per illum tex. Archid. Bellamer. Præpositus, & Turrecrem. *in c. qui in alterius* 5. *q.* 1. Plach. vbi sup. Decian. Hostien. & Farin. *qu.* 105. *nu.*430. Et vlterius, de eodem iure Canonico, pœna depositionis pro hoc infligitur delicto, Plach. loco citato, Præpos. Syluest. Turrecrem. & Farin. *num.*431.

6. Ampliatur 1. Regula, Vt multo magis procedat in componente librum in alterius infamiam, Clar. *§. fin. q.* 68. *vers. libelli famosi,* & *est tex. in l. lex Cornelia §. si quis librum ff. de iniur.* Azo, Hostien. qui idem dicunt de componente historiam, & Far. *q.* 105. *n.* 466.

Eadem contra cōponentē librum in alterius infamiā.

7. Ampliatur 2. Regula, Vt procedat non modo in authore ipsius libelli famosi, sed etiam in mandāte, & consulente *l. lex Cornelia §. si quis librum*, & ibi Iac. de Arena *ff. de iniur.* Archid. Azo, Hostien. & Farin. *q.* 105. *n* 442. *& seq.* Iodoc. *in praxi crim. c.*125. *n.*7. vbi idem ait de mandatario, *& c.* 138. *nu.* 3. de mandante per aliū famosum libellū scribi, Ruyn. *consil.* 81. *n.*8. *lib.*4. vbi quod Statutum loquens de faciente libellum famosum, non extenditur ad mandantem.

Idem dicitur de mandante, & consulente.

De mandatario.

8. Ampliatur 3. Regula, Vt habeat locum in scribente, & exēplante libellum famosum, *d. §. si quis librū*, & ibi Ang. Baiar. ad Clar. *q.* 89. *num.* 64. vbi de communi, Bursat. qui pariter de cōmuni, Azo, Hostien. & Farin. *q.* 105. *n.* 446.; *& in Bulla Pij V.* 155. extenduntur pœnæ, de quibus ibi, etiam ad scribentes, seu exemplantes libellos famosos.

De scribēte, seu exemplante.

9. Declarant aliqui hanc Ampliationem, vt habeat tantum locū, dum scribens libellum famosum auxilium præbet, & scribit tempore, quo compositor dictat; si vero post compositionem, ab alio accipiendo quis exemplauerit, e.g. delectationis causa, & desiderio videndi acumen compositionis, &c. tenent, quod non esset imponenda pœna ordinaria; & præsertim, dum persona est bonæ famę; & aiunt in hoc casu sec. dolum, & animum iniuriandi non præsumi, ita Io. Horppreccht. & Far. *q.* 105. *n.*448. *& seq.*; Sed nota extare aliam

re aliam

re aliam *Bullam Pij V. in ordine* 165. in qua statuitur, pænam scribentis, & exemplantis libellum famosum, & literas infamatorias, locum habere, quamuis d. libellus, seu literæ aliunde ad manus scribentis, & exemplantis peruenerint.

Etiam literas infamatorias.

10. Ampliatur 4. Regula, Vt procedat etiam in dictante libellū famosum, Ang. *in d. §. si quis librum*, Plach. *d. nu.* 3. Ruyn. *cons.* 81. Gom. Farin. & alij *q.* 105. *nu.* 445.; & *in d. Bulla* 155. pænę libelli famosi, de quibus in ea, extenduntur etiam ad dictantes; Et idem dicendum est, in vendente, emente, seu procurante, vt vendatur, vel ematur, *l. lex Cornelia* §. *fin.* vbi gl. & Angel. *ff. de iniur.* Farin. cum alijs *n.* 453. De legente vero tantum, seu solummodo retinente libellū famosum, vide Ferin. *n.* 450. *vsque* 456. vbi opiniones refert diuersas in proposito; & etiā *hic infra n.* 15.

De dictāte.

Vendente, emente, seu procurante venditionem, seu emptionē. Quid in legente, vel retinente.

11. Ampliatur 5. Regula, Etiam in affigente, seu ponente libellū famosū in aliquo loco publico, Ang. *in l. lex Cornelia* §. *si quis librum ff. de iniur.* Far. cum concordantibus *qu.* 105. *n.* 457. & *est tex. in c. qui in alterius* vbi Pręposf. & Turrecrem. 5. *q.* 1. Et multo magis habet locum in ponente, seu affigente libellos famosos palatio Principis, aut Communitatis, Ang. vbi sup. Clar. *q.* 68. *vers. libelli famosi*, vbi de ponente etiam obscænas picturas in infamiam Potestatis in ianua Palatij, ꝙ delictum maxima pęna dignū esse, ait ex Put.

De affigēte, seu in loco publico ponente.

Aut picturas obscenas, &c.

12. Ampliatur 6. Regula, etiam in publicāte famosum libellum *d.* §. *si quis librum*, vbi Alber. & Ang. facit *tex. in l.* 1. vbi gl. & Bal. *C. de libel. famos.* & ibi Butrig. qui dicit, quod, ostendens libellū famosum præsumitur, quod ipse fecerit; & quod ab alio acceperit, tenetur ipse probare, & ibid. Salyc. ait quod publicans libellum famosum, quāuis doceat, à quo acceperit, punitur, cum propalatio sit punibilis; Hanc Ampliationē tenent Azo, Hostien. & Far. cum alijs *q.* 105. *n.* 458. & de communi testatur Baiar. ad Clar. *q.* 68. *num.* 64. Imò si quis libellum famosum fecerit cadere in terrā ad hoc, vt publicetur, punietur, ac si publicasset, Armil. Iodoc. Hostien. & Far. *n.* 459.

De publicante.

Ostendēte.

Vel ad hoc in terram cadere faciente.

13. Nota ꝙ in proposito præcedentium Ampliationū, apud nos est determinatio *in nostro Modo proced. in c.* 1. *tit. de pęnis pro grauioribus vers. qui contra*.

Quid apud nos.

14. Ampliatur 7. Regula, Vt capitali pæna puniatur etiā is, qui libellū famosum inuenit, eumq; non corrupit, cōbussit, aut lacerauit, sed eius tenorē alijs manifestauit, *est tex. ad lit. in l.* 1. vbi gl. Butrig. & Salyc. *C. de famos. libell.* & concordat *c. si quis, & ibi* gl. Præposf. & Turrecrem. 5. *q.* 1. Nauar. Syluest. Gom. qui de communi, & Far. cum alijs *q.* 105. *n.* 460.

De inueniente, & non consummante, sed manifestante.

15. Limitatur septima Ampliatio, vt procedat in non corrūpente manifestante, secus si quis tacuerit, relinquendo libellum in eo loco, in quo inuenit; si .n. acceperit, & retinuerit, pręsumitur, quod ipse fecerit, nisi aliter probetur, ita resoluit Far. *q.* 105. *n.* 465. cum Cæphal. Præposf. & alijs, licet alij diuersimode opinētur, in hac limitatione, relati à Far. *n.* 462. *vsq;* 464. vnde tutius est statim libellū inuentum consumere.

Quid in relinquēte libellum, vbi inuenit; Seù in accipiente, & retinēte.

16. Ampliatur 8. Reg. Vt procedat

dat in componēte carmina, cantiones, aut simile in derractionē famæ alicuius *l.lex Cornelia* §.*si*.& ibi glos. *ff.de iniur.* Cyn.& ibi etiam Saly.*in l.* 1.*C. de famos. libell.* Ang. Archid. & Far. plures concordantes inducens *q.*105.*nu.*467. Et hoc procedit etiā in d.carmina cātante, vt est tex. expressus *in l.itē apud Labeonē*,§.*hęc autē ff.de iniur.* Ang. Plach. & Far. *n.*468.

17. Ampliatur 9. Reg. vt procedat in stercorāte fores alicuius, vel in eis cornua affigente, Decian.*li.*3.*c.* 25.*nu.*53.*to.*2. *per l. lex Cornelia §. si.ff.de iniur.* Bertaz.*cons.*237.*n.*2. vbi de apponentibus præputia in ostijs alienis; Et in proposito *in Cōstit.Marchiæ lib.*4.*c.*61. imponitur pœna pecuniaria, & etiam personalis arbitrio Iudicis, secundum grauitatem scandali,& qualitatē personæ offensæ. Et idem dicendum est in ponente obscænas picturas in aliquo loco in alterius infamiā, Put.quem sequitur Clar.*q.*68.*vers. libelli famosi*, vbi ait, maxima pœna dignum esse, qui in infamiam Potestatis, in eius cameræ, aut palatij ianua virilia mēbra, vel similia depingit; Et ibi etiā de depingēte mulierē honestā cum certo vituperio, dicitq; ex Put. hunc dignum esse pœna triremium, huic doctrinæ subscribit Bertaz. nec non Farin.*q.*105.*n.*471.

De sterco rante fores, seu ibi affigente cornua, præputia, &c.

Vel depingente mulierem honestam cū vituperio.

18. Ampliatur 10.Reg.vt procedat in scribente epistolas, seu aliam scripturā infamatoriā, Turrecrem. *in c.qui alterius* 5.*q.*1. Bonif. Vitalin. *in tit.de libell.famos.n.*1.& Far.*n.*470. q testatur, sic videri de mēte omniū Legistarum,& Canonistarum. Et de scribente literas, ēt sub incerto authore, quas vocamus (lettere de auuisi) vide *Constit. Pij V.* 155. *par.* 2.

De scribēte Epistolas infamatorias, etiam fine nomine.

19. Ampliatur 11. Reg. Vt procedat in faciente libellū famosum, nō sub ꝓprio suo nomine, sed sub nomine alterius, q grauius delinquit, cū vt se exculpet, aliū falsò inculpet, *l. lex Cornelia* §. *si quis librum*, ibi (ēt si alterius nomine) vbi gl. & Alber.*ff. de iniur.* Azo, Vitalin. & Far.*q.*105. *n.* 472.; Procedit pariter proposita Reg. in faciente libellū famosū sine nomine, *d.§.si quis librū*, ibi (vel sine nomine) vbi gl.& Ang. tenet Clar.*§. fi.q.*68.*vers. libelli famosi*, & Far. *nu.* 473. Et hoc verū est quāuis libellus nō cōtineat nomen illius cōtra quē factus est, dū aliūde constat, de quo intelligatur, gl.*in d.§.si quis librū*, *in vers.sine nomine*, Saly. *in l.*1. *C.de famos. libell.* vbi loquitur siue persona infamata sit certa, siue non; Bertaz. tamē *cons.*237.*n.*5. vult, ꝙ quādo in libello famoso aliqua certa persona specificata nō est, licet de quo libellans intellexerit, suspicari possit, minor pœna imponenda sit. Et isto casu, quando persona ignoratur, propter nō adiectionē nominis, deuenitur ad torturam contra Reū inditiatum, Azo,& Far. *n.*476. vbi cum Baiar. subdit, ꝙ si nullo modo cōstiterit, ad cuius iniuriā libellus factus sit, & ille, qui fecit dicat se nescire, tunc libelli famosi pœna locum non habet; Propositæ Ampliationi subscribunt, Azo, Hostien. Claud. qui bene loquitur in hac materia, Cæphal.& Far. *n.*474. *& seq.*

De faciente libellū sub alterius nomine.

Vel fine nomine.

Quid si nō contineat nomen in famati.

20. Ampliatur 12.Reg.Vt multo magis procedat in faciente libellos famosos contra Magistratum, Iudices, aut Officiales, Ang. *in l.lex Cornelia* §.*si quis librum ff.de iniur.* Farin.

De faciente contra Magistratum, &c.

Vnu & alij

& alij quæst. 105. num. 478.

21. Ampliatur 13. Regula, Vt procedat, quamuis omnia contenta in libello famoso vera essent, l. 1. vbi gl. Bal. & Butrig. C. de famos. libell. Farin. q. 105. n. 248. vbi ait hoc procedere, tam de iure Ciuili, quā de iure Canonico, & testatur de praxi, in foro seculari, & in Ecclesiastico, Abb. Alber. Gomez. qui de communi, Plach. qui de recepta, Boss. in tit. de iniur. n. 4. vbi ait, quod ita dicunt omnes, & neminem reperisse contradicentem, Claud. qui dicit contrarium semper sibi visum fuisse ridiculum, Baiar. Graff. & Farin. omnes proxime citatos referēs n. 241. Et cum hac doctrina concordat Bulla Pij V. 155. in par. 2. Bullar. vbi habetur, pœnam libelli locum habere, licet in eo vera fuerint expressa, per quam determinationem sublata fuit omnis controuersia in hoc puncto exorta, ex opinione tenentium, quod, dum Reipublicæ expedit, vt verum per libellum publicetur, & veritas in iudicio probetur, non intrare pœnā iniuriarū, prout diffuse refert Far. n. 242. & 244. vbi huic Ampliationi subscribit.

Licet vera essent contenta in libello.

22. Limitatur 1. Reg. Vt nō sit locus pœnę capitali, dum libellus famosus non continet capitale delictū, quia tunc non imponitur nisi ea pœna, quæ imponenda esset pro delicto improperato, si verum esset, gl. in l. 1. & ibi Bellaper. & Saly. C. de libell. famos. Bellam. Archid. & Præpos. in c. de prima 5. q. 1. Gom. de delict. c. 6. rubr. de iniur. n. 1. vbi testatur de communi, Baiar. Bertaz. Foller. Far. & alij q. 105. n. 424.

Quid dū libellus non continet capitale delictum.

23. Et hinc est, quod Bellaper. in l. 1. C. de famos. libell. voluit, quod dum libellus non continet improperationem delicti, sed aliam iniuriam, extraordinaria imponatur pœna; vel potius, secundū Saly. ibidē, in tali casu datur tantū actio ciuilis ad iniuriæ estimationem, prout etiā tenuit Bertaz. cons. 275. n. 1. lib. 2. & Harppræct. qui ponit exemplum in eo, qui in libello famoso quendam ludibrij causa vocat luscum, claudum, fatuum, pediculosum, spurium, aut quid simile.

Vel nullū delictum, sed aliam iniuriam, vt vocando fatuū, spurium, &c.

24. Non defuerunt verò dicentes, pœnam libelli famosi non esse mortis, sed extraordinariam, iuxta facti, & personarum qualitatem ita Clar. §. fi. q. 68. vers. libell famos. ad fi. vbi ait, numquam se vidisse aliquem morte punitum pro libello famoso, sed fuisse impositam pœnam extraordinariam, ictuum funis, aut fustigationis, vel triremium, seu quādoque infamis cathenæ, & ibi Baiar. & Bursat. cons. 94. Et in Constit. Marchiæ lib. 4. c. 61. imponitur pœna pecuniaria, & aliquando personalis, arbitrio Iudicis, dū graue imminet scandalum, propter offensæ personæ qualitatem.

Pœna in praxi pro libello.

25. Sed quod ab ordinaria iuris pœna in Regula proposita nō sit recedendum, tenuit Soarez in add. ad Gom. de delict. c. 6. rub. de iniur nu. 2. Et ꝙ plus est, Pius V. in citata Bulla 155. confirmauit in proposito omnes pœnas Ciuiles, & Canonicas, & statuit etiā grauiores, & vltimi supplicij, ac confiscationis bonorum, secundū facti, & personarū qualitatē, eius arbitrio imponi posse, vt refert Far. q. 105. n. 427. Qui n. 428. absolute, ait, verū esse, pœnā prædictam,

Sed contra.

quæ

& not. quæ arbitraria est, debere sēper mitiorē esse, dum libellus famosus fuit in ignominiā meretricis, vel similis.

Quid si fit libellus cōtra personā infamem.

26. Limitatur 2. Regula, Vt non habeat locum, nisi dolus interuenerit; In his enim terminis, iura, & DD. in hac materia loquentes pertranseunt, & præsertim Turrecrem. & Præpos. *in c. si quis* 5. *q.* 1. Azo, Hostien. & Farin. *q.* 105. *n.* 481. Et hinc est, quod si quis ioco, vel sine dolo, & non causa infamandi, prædicta faciat, non punitur d. pœna, Præpos. Turrecrem. Iodoc. & plures alij, quos sequitur Far. *n.* 482.; sed nisi contrarium probetur, in hoc casu dolus præsumitur, secundū Bursat. & Far. *n.* 483. Et faciunt scripta per Cæphal. *cons.* 341. *n.* 10. *& seq. lib.* 3.; Sed idem Far. *n.* 484. refert secundum Bursat. qui etiam oppositum, nempe dolum non præsumi, voluisse videtur.

Vel sine dolo.

Vt ioco.

27. Limitatur 3. Regula, Vt non procedat in faciente libellum, quē tamen non publicauit, quo casu non videtur, quod intret pœna capitis, Bursat. *cons.* 94. *n.* 17. vbi de manifestante vni tantum inuentum libellum famosum, Cæphal. *vbi sup. n.* 15. *& n.* 17. *cum seq.* de substantia enim libelli famosi videtur, quod ex eo sequatur diffamatio, & sic publicatio, Marcabrun. quem sequitur Far. *q.* 105. *n.* 486. Imo pœna libelli famosi locum non habet nisi libellus omnibus videndus, & legendus in aliquo loco publico ponatur, in his. n. terminis vidētur loqui DD. et præsertim Ang. Archid. Præpos. et Host. cū alijs, quos sequitur Far. *n.* 487. Et contrarium tenētes, nēpe, pœnam habere locum ēt sine publicatione, ad quod inducuntur Bart. Castren. et Clar. locis citatis à Far. *n.* 486. intelligendi sunt, non de pœna ordinaria, sed de extraordinaria, vt obseruat ibidem Farin.

Quid si libellus nō fuerit publicatus.

Vel non positus in loco publico legēdus ab omnibus.

28. Limitatur 4. Reg. Vt nō procedat in faciente libellū famosū cōtra eū, à quo prius fuerat prouocatus per libellū alium famosum, quo casu pœna capitalis non esset infligēda, secūdū Plot. quē sequitur Bertaz. *cons.* 237. *nu.* 5. qui tamen cum Claud. declarat in hoc casu pœnam intrare extraordinariā; Quia sicut illatam vim vlcisci non licet ex interuallo armis factam, ita nec licet vlcisci ex interuallo iniuriam per libellum illatam, vt tenet Far. 105. *n.* 488. *& seq.*

Vel factus contra eū, qui prius fecit.

29. Limitatur 5. Reg. Vt nō procedat in reuocante, quod scripserat per aliū libellū, puta dicendo scripsisse calore iracundiæ, vt probat Far. *q.* 105. *nu.* 490. quod videtur intelligendum de pœna, de qua in Regula, secus de extraordinaria.

Quid in reuocāte libellum.

30. Plura de materia libelli famosi apud Far. inuenies *q.* 105. *à n.* 421. *vsque ad n.* 492.

De delictis patratis à Regularibus in electionibus, & eorum pœnis,

Quæst. 127.

1. Cvm delicta, quę in electionibus Regulariū committuntur, sæpe verbalia sint, quandoq; ēt scripto exarentur, licet nō rarò sint ēt personalia, nec non realia crimina; Post proximas præcedentes quęstiones, in quibus visum est de verbalibus delictis, ēt in scriptis perpetratis, hæc subnectitur q. in qua de præcipuis, et frequētioribus culpis, & de-

Ang. & Paul. Castren. *in l. quæ omnia* §.1. *ff. de Procurat.* & Abb. *in cap. cum te de sent. & re iudic.*. Secus esset si iniuria illata esset vera, & mentita falsa, tunc enim mētita punibilis esset, Alber. & Paul. de Castr. *in l. quæ omnia ff. de Procurat.* Boer. Bolognet. & Far. *n.* 322.; Non tamen desunt tenentes contra hanc limitationem (à qua non recedes) relati à Far. *q.* 105. *n.* 316. *& seq.*

Vel pro iniuria vera.

33. Limitatur 2. Ampliatio 11. vt iniuria non sit, nec mentita, dicere alicui. Tu non dici il vero; per negationem enim iniuria non infertur, secundum Bolognet. *in l. vt vim ff. de iust. & iur.* Viu. *opin.* 6. *n.* 5. vbi tamen loquitur cessante ira, & inurbano colloquio, Conrad. Giachiar. & Far. *quæst.* 105. *num.* 327. qui cum Viu. idem dicit, dum aliquis ait, tu dici la bugia: Et *num.* 328. cum eodem Viu. Bertaz. & pluribus alijs, idem asserit de dicente, tu dici il falso. Sed Socin. iun. *cons.* 103. *num.* 10. *lib.* 3. ait, per testes in facto probatum fuisse, apud milites, & personas honoratas, idem esse, dicere, Tu menti, aut, Tu non dici il vero, ò, Tu dici la bugia; Et sic in dictis verbis iniuriam includi, voluit Bertaz. *cons.* 152. *num.* 12. *& seq.*; Et Baiar. *in d.* §. *iniuria num.* 20. dixit, se credere puniendum esse pœna extraordinaria illum, qui irato animo alteri dixit, tu dici il falso; Et ab his non dissentit Farin. *num.* 329.

Quid in dicēte, tu nō dici il vero, &c.

34. Limitatur 3. Ampliatio 11. in mentita conditionata e. g. Se tu hai detto contro il mio honore, ne menti, hæc enim mentita non est punibilis, quia si conditio non verificetur, mentita non habet locum; Si vero conditio sit verificata, mentita non est punibilis, cum ad propulsandam iniuriam falsam, vt supponitur, data fuerit, late Dec. *cons.* 487. *lib.* 4. & diffusius Soc. iun. *cons.* 122. *lib.* 2. & subscribit Far. *n.* 330. ad quod in seqq. inducit Bertaz. & Bero.

Vel in mētita cō ditionata

35. Ampliatur 12. Regula in iniuriante cum protestatione, se iniuriosa verba proferre non animo iniuriandi, qui puniendus, est Alber. *in l. item apud Labeonem* §. *item ait n.* 2. *ff. de iniur.* Couar. Soarez, & Far. *quæst.* 105. *num.* 312. Iacob. Ayrer. *in l. vt vim ff. de iust. & iur.* testans de veriori opinione, Socin. *cons.* 118. *num.* 5. *lib.* 1. vbi testatur de communi. Quamuis Ang. Alex. & Montel. *in praxi arbitrar. p.* 4. *quæst.* 9. *num.* 62. dixerint, protestationem, dum præcedit, excusare. Sed non recedas ab Ampliatione, nisi quando ex præsumptionibus constaret non fuisse iniuriam illatam, iniuriandi animo, hoc enim casu, hæc protestatio multum operaretur, Oltrad. Socin. qui de communi, & Clar. *in* §. *iniuria num.* 14. quos sequitur Farin. *num.* 314. qui ait hanc declarationem verissimam, cum etiam sine protestatione, dum per coniecturas constat de animo non iniuriandi, pęna iniuriarum non intret, secundum Ang. Bellapert. & Cyn. *in l. si non conuitij C. de iniur.* Mascar. Boer. Fely. & Far. alios inducens *n.* 121.

Seu in iniuriante cum protestatione, se animum nō habere iniuriandi.

36. Ampliatur 13. Regula, vt licet actio iniuriarum, tacite, per salutationem, tactus manus &c. remittatur, vel expresse, & hæc remissio

Iniurians potest puniri licet iniuriatus remittat iniuriam.

qui vltra criminaliter agere nō potest. sio iniuriato præiudicet, ita vt criminaliter actione iniuriarum ad pœnam agere non possit; Tamen hoc non præiudicat fisco, quin ad vindictam agere possit, ne delicta remaneant impunita, Bosl. *tit. de iniur. num.* 17. & 32. Plaz. Beluis. & Farin. *quæst.* 105. *num.* 364.; Imò, & ipse renuntians, renunciatione non obstante, ciuiliter ad interesse agere potest, Ang. Bal. Bar. quos refert Anan. *in c.* 1. *de maledicis*, Couar. qui de communi, & Farin. cum alijs *n.* 65. & *seq.* Sed nota quod Episcopus, seu Clericus, qui ex eorum officio odium remittere astringuntur, per salutationem, conuersationem, & similes actus, iniuriam remisisse non censentur, præsertim post accusationem, Butr. Hostien. Io. Andr. & Marian. Socin. *in c. olim de iniur.* & tenet Far. *n.* 373.

Qua pœna, & à quo puniatur iniurias suū Superiorem. 37. Ampliatur 14. Regula, vt iniurians proprium Prælatum, seu alium Superiorem arbitrarie puniatur *c. si quis Sacerdotum* 11. *q.* 1. & notat Hostien. quem sequitur Far. *q.* 105. *n.* 402.: Et dum iniuria facta Prælato tangit etiam Ecclesiam, potest idem Prælatus, dum Iudex est compotens, punire, & excommunicare, secundum Abb. *in cap.* 1. & ibi Marian. Sociu. & Anan. *de maledicis*, & tenet Far. plura iura inducens *n.* 403. Licet dum iniuria tangit tantummodo ipsum Prælatum, nō possit eam punire, Alber. *in l. vnica n.* 1. *C. si quis Imperat. maled.* Anan. *in c.* 1. *de maled.* & ad hoc etiam Farin. iura inducit *num.* 404.: Et sic distinguendo concludit glo. *in c. si quis erga* 2. *q.* 7. Quid apud nos seruandum sit, vide *sup. n.* 8.

38. Hęc Ampliatio extenditur ad Côcionatores detrahentes Prælatis in suis côcionib. nominatim, vel per circumlocutionem, hi enim subiacere debent per duos menses illis pęnis, quæ iuxta eorum institutum imponi consueuerunt pro grauibus criminibus, iuxta *tex. in Clemen.* 1. §. *quibus etiam*, & ibi glo. *de Priuilegijs, &c.* Butr. Io. Andr. Anan. & Zabar. *in c.* 1. *de maledicis*; Et quamuis Prædicatori liceat in genere vitia Prælatorum tangere, cauere tamen debet, vt monet pręcitata glo. vt etiam linguam in generali locutione refrenet. Vel concionator indebite Prælatos reprehendens.

39. Ampliatur 15. Regula, vt procedat in maledicente Principi iniuriose, & ex animo *l. vnica*, vbi glo. Butrig. Bal. & Saly. *C. si quis Imperatori maledix.* Hostien Gig Menoch. & Farin. alios inducens *q.* 105. *n.* 389. & *seq.* qui declarat, & soluit cōtraria *n.* 396. Dixi ex animo, quia secus esset, dum sine dolo, & propter ebrietatem, quis maledixerit, tunc enim non actione iniuriarum esset plectendus maledicens, Anan. *in c.* 1. & ibi Boyc. *de maledicis*, Menoch. & Far. *n.* 409. Et idem dic, in maledicente Principi ex leuitate, temeritate, seu lubrico linguæ, hæc enim contemnit, nec punit Princeps, vt tenent Butrig. Bal. Saly. & Fabr. *in l. vnica citata*, Host. Plac. & Far. *n.* 411. Seu Principi maledicens, vsque ad n. 41.

40. Non desunt tamen plurimi DD. tenentes, Principi maledicentes ex leuitate, et lubrico linguæ, pęna arbitraria puniendos esse, ita Aym. quem sequitur Menoch. *de arbitr. q. lib.* 2. *casu* 377. *n.* 10. & *seq.* Io. Andr. Hostien. & alij relati à Far. *q.* 105. *n.* 412. Subdens *num.* 413. non

præsumi d. leuitatem, & ideo probandam esse, secundum Innoc. *in c.* 1. vbi Zabar. Io. Andr. & Marian. Socin. *de maled.* Nisi aliter ex leuitate personarum suaderetur, vel ex alia qualitate earumdem, Farin. *n.*414. cum citatis ab eo, præsertim Bar. & Bal.; Sed maledicens Principi ex insania, miseratione dignus est Bar. *in l.* 1. *C. si quis Imperat. maledix.* & ibi glo. Bal. Butrig. & Cyn. cum pluribus alijs, quos sequitur Farin. *n.*415.

41. Et nota, imputatos de hoc crimine non posse Iudicem absoluere, vel condemnare, sed debere eos ad Principem remittere, & secundū eius rescriptum procedendum erit, Bar. Bal. glo. & alij DD. *in d. l. vnica*, Hostien. Butr. & Far. *q.*105. *n.*419. & Boss. *in tit. de iniur. n.*34.

Pęna iniuriarum non infertur illi, qui sine dolo, & animo iniuriandi iniuriam intulit.

42. Limitatur 1. Regula, vt non procedat, quando quis sine dolo, & sine animo iniuriandi conuitium infert, tunc enim pęna iniuriarum locum non habet *l. si non cōuitij in prin.* & ibi Alex. Ang. Cyn. & Saly. *C. de iniur.* Baiar. §. *iniuria n.* 19. Aym. qui etiam ait, quod in actione iniuriarum lata culpa non ęquiparatur dolo, Boer. Surd. & Far. *n.*111. *q.* 105.

An præsumatur dolus, & animus iniuriandi.

43. Et vtique, dum ipsa verba de sui natura sunt licita, & in se iniuriā non continent, fuisse sine tali animo pronuntiata præsumuntur, nisi contrarium probetur, Alber. *in l. iniuriarum ff. de iniur.* Io. Fab. *in l. si non conuitij C. eod.* exemplificans in verbis ironice dictis, Bertaz. Surd. & Farin. *q.*105. *num.* 117. qui alios concordantes inducit *n.*115.: Vnde in verbis indifferentibus iudicandum est in dubio, quod iniuriam non important, & animus absit iniuriandi Aym. *cons.*9. *n.*20. *& seq.* qui subdit *num.* 24. *&* 28. ad fugiendum delictum verba impropriari debere, præsertim dum in publico prolata sunt; Et hinc est, quod malo animo verba illa non præsumuntur prolata; Tu defers magnam barbam; Bellaper. & Far. *n.*120.

44. At econtra dum verba de sui natura iniuriam præseferunt, animus præsumitur iniuriandi, nisi contrarium probetur, glo. *in l. si non conuitij*, vbi Ang. Bal. Bellaper. Butrig. Cyn. & Saly. *C. de iniur.* Masc. & Far. *n.* 113.

45. Limitatur 2. Regula, vt pęna iniuriarum non puniatur, qui alteri ioco, aut ludendo iniuriam dicit, Ang. Butrig. & Io. Fab. *in l. si non conuitij C. de iniur.* Masc. *de probat. lib.* 2. *concl.*902. *n.*5. Specul. Montel. & Far. *n.*125. *q.*105. — Nec qui ioco, d. pęna puniatur.

46. Sublimitatur Limitatio 2. vt non præsumatur iocus, vnde debet probari, *cap.* 1. *in fi.* & ibi glo. *de præsump.* Masc. & Far. inducens alios *q.*105. *n.*127. qui cum Vitalin. ait *n.* 129. de iniuria teneri illum, qui de alio facit ludibrium, nec excusari, si dicat se ioco fecisse. — Dum iocus probatur.

47. Limitatur 3. Reg. in eo, qui iure publico vtitur, puta in Iudice, qui non facit iniuriam, *l. iniuriarum actio*, et ibi Ang. *ff. de iniur.* Boss. *tit. de iniur. num.* 11. Hostien. et Farin. *num.*130. — Qui iure publico vtitur, nō iniuriat.

48. Sublimitatur limitatio 3. vt si Iudex sub fiducia publicæ auctoritatis aliquid iniuriose, quasi priuatus, dixerit, iniuriarum actione teneatur, *l. Magistratibus*, et ibi Alber. *ff. de iniur.* Vitalin. qui, de — Nisi iniuriose agat quasi priuatus.

Iudice

Iudice iniuriante eum qui à sua sententia appellat, & Farin. *q.* 105. *n.* 131. Baiar. §. *iniuria n.* 26. vbi ex Felyn. & alijs dicit, non teneri Iudicem iniuriarum actione, dum animo corrigendi verbum iniuriosum profert; Sed econtra tenetur actione iniuriarum, dum sine iusta causa iniuriat, licebitque iniuriato impune dare ei mentitam, secundum Io. Harppreċti, & Farin. *n.* 132.

Vel sine iusta causa iniuriat.

49. Limitatur 4. Regula, In amico, in quo animus iniuriandi nō præsumitur, ideo de iniuria in aliū amicum illata non tenetur, Aym. Io. Fab. & Farin. *q.* 105. *n.* 147.; Et multo magis hoc procedit in coniūcto, Masc. qui ampliat ad coniunctos vsq; ad tertium gradum, Ang. Aym. Farin. & alij *n.* 148. Menoch. *de arbitr. q. lib.* 2. *casu* 364. vbi quod seniores propinqui possunt ex causa correctionis castigare iuniores, & frater senior fratrem iuniorem, & seniores etiam non coniuncti. Idē dicendum est in magistro, seu patre erga discipulum, vel filium, vt tenet, & probat Farin. *num.* 133. *&* 138.

De iniuria non tenetur amicus, coniūctus, senior, pater, frater maior, magister.

50. Limitatur 5. Regula, In iniuria illata ex iracundia, quæ in parte excusatur, & mitius iniurians est puniendus, Nauar. *in c. si quis iratus de pœnit. distinct.* 1. Dec. & Cagnol. *in l. quicquid ff. de reg. iur.* Rom. & Far. *q.* 91. *n.* 4. delictum enim ira commissum mitius punitur, Farin. cum concordantibus ad saturitatem citatis *n.* 1. præsertim, dum iniurians se retractat statim, & palam Farin. *q.* 105. *n.* 149. *vsque* 156.

Quid in iniuriante ex iracundia.

51. Cum autem pœna iniuriarū sit arbitraria, vt probatum est in Regula, & pro maiori iniuria maiorem pœnam, pro minori minorem arbitrari Iudex debeat, ideo, ad dignoscendam qualitatem iniuriæ, & consequenter qualitatem, & quātitatem infligendæ pœnæ, plura attendenda sunt. Et primo inspici debet causa, persona iniuriantis, & iniuriati *l. sed si vnius §. quadam.* vbi Alber. Ang. & Bart. *in summario ff. de iniur. &* §. *atrox*, & ibi glo. & communiter DD. *Institut. de iniur.* Ang. & Farin. *q.* 105. *n.* 176.

Plura inspicienda ad cognoscendam iniuriæ, & debitæ pœnæ grauitatē, vsq. ad numerum 69.

52. Ex qualitate delicti improperati, secundo, dignoscitur grauitas iniuriæ, Conrad. *tit. de iniurian. num.* 7. 8. *& seq.* Farin. *q.* 105. *num.* 177. qui iterum de tota proximè proposita materia agit *q.* 18. *n.* 61. *& seq. & n.* 96. nec non *q.* 97. *num.* 156. *& seq.* Item cognoscitur grauitas iniuriæ ex communi opinione loci, in quo fuit facta iniuria, Ang. *in l. non solum § si mandato ff. de iniur.* & Farin. *q.* 105. *n.* 179.

53. Attendendū est tertio, quod grauior iniuria est, quæ à pluribus commissa est *l. plures*, vbi Ang. *ff. de iniur.* Graff. Farin. & alij *num.* 185. *q.* 105.

54. Obseruandum est quarto, quod iniuria illata in Ecclesia ratione loci atrox reputatur, Baiar. Gom. Graff. & Farin. *q.* 105. *n.* 206. Vbi alios refert: Et cum Montel. tenet, delinquenti, pœnam mortis imponi posse, quatuor concurrentibus, primum, quod iniuria in Ecclesia illata sit; 2. Sacerdoti; 3. tempore celebrationis Diuinorum Officiorum; 4. quod Diuina Officia sint turbata; Deficiēte vero aliquo ex istis, quod pœna intret exilij.

Simi-

Similiter ratione loci, atrox reputatur iniuria in publico illata, vt in foro, in palatio Potestatis, &c. *§. atrox*, & ibi notant omnes DD. *Instit. de iniur.* Alber. Hostien. & Farin. *q.* 105. *n.* 186. Atrocior verò, dum in palatio Principis fuit illata, Boss. *tit. de iniur. n.* 5.

55. Grauior, quinto, iniuria dicitur, quæ multis videntibus est facta, *c.* 1. vbi Anchar. Hostien. & Io. Andr. *de maledic.*; sicut leuior, si in solitudine, *l. Prator edixit* §. *atrocem*, & ibi glo. *ff. de iniur.* Farin. *num.* 191. *quæst.* 105.

56. Atrox, sexto, iniuria dicitur illata coram Prætore, *d. §. atrocem*, quam idem Prætor arbitrio suo potest statim punire, Menoc. *de arbitr. q. casu* 263. *num.* 23. Conrad. *per tex. in l.* 3. *§. præterea ff. de suspect. tutor.* & Farin. *q.* 105. *n.* 192. *& seq.* & tanto magis, dum in conspectu Principis fuit facta, Ang. *de malef. vers. verba iniuriosa n.* 18. & Far. *n.* 188.

57. Atrox iniuria dicitur 7. facta Sacerdoti, aut Clerico, *l. atrocē C. de iniur.*; Et multo atrocior facta Episcopo, Bonif. Vital. & Farin. *q.* 105. *n.* 195. *&* 196.; Et tanto magis, dum tales, vel similes personæ in habitu suæ Dignitatis existunt *d. l. atrocem*, & ibi Butrig. Bal. & Saly. & not. Hostien. & Farin. *n.* 197.

58 Atrox dicitur, octauo, iniuria illata Magistratui, *l. Prætor edixit* §. *atrocem*, & ibi glos. *ff. de iniur.* Menoch. *de arbitr. q. lib.* 2. *casu* 263. *n.* 5. Conrad. & Farin. cum alijs *qu.* 105. *n.* 198. Quod procedit etiam in appellante iuste, qui non debet Iudici iniuriam dicere, Baiar. *in* §. *iniuria num.* 23. *& est tex. in l. Iudici*, vbi glos. *ff. de iniur.* & notant Hostien. Menoch. & Farin. *num.* 201.; Vbi declarat, quod licet appellans possit dicere impunè sententiam iniustam, & iniquam, non tamen potest, sine iniuria, addere, dolo prolatam. Sed quamuis hęc sint vera, non per hoc propter iniuriam verbalem contra Officialem, mortis pęna est infligenda, secundum Boss. *tit. de iniur. num.* 38. sed arbitraria, Baiar. *num.* 49. Menoch. *in d. casu* 263. *n.* 7. & Farin. *n.* 202.

59. Hoc, quod dictum est de iniuriante Officialem, procedit etiam finito officio tempore syndicatus §. *ex diuerso*, & ibi glos. *in Auth. vt Iudic. sine quoque suffrag.* & per hunc textum tenet Boss. *tit. de iniur. num.* 38. & Farin. testans de communi *n.* 200. *q.* 105.

60. Iniuria, nono, illata Doctori non modo punitur, *c. deteriores* 6. *q.* 1. & notat Butr. Zabar. & alij *in c.* 1. *de maladic.*; Sed grauis reputari debet ratione personæ, Ang. Far. *q.* 105. *n.* 204. & Menoch. *vbi sup. n.* 17. & ibi distinguit inter DD. legentes, & non legentes.

61. Plura, & diffusè, de tota huius q. materia, inuenies apud Farin. *q.* 105. de qua etiam Boss. *in tit. de iniur.*

De libello famoso, nec non de alijs iniurijs scripto illatis, & de earum pœnis, Quæst. 126.

1. Viso, in præcedenti q. de iniuriandi primo modo, per verba; in hac de secundo agendum, nempe de iniurijs, quæ scripto inferuntur, & præcipue mediante

Iniuria infertur scripto.

diante famoso libello, & de earum pœnis: Iniuriæ enim non modo verbis, sed etiam scripto inferuntur, §. *iniuria autem, Instit. de iniur.*

Libellus famosus quid.

2. Præmitto, libellum famosum, secundum DD. esse compositionem factam in scriptis, in infamiam alicuius, & in publico iactatam, vel in loco, vbi inueniatur, Syluest. *in sum. de libello n.* 4. Ang. *in sum. ver. libellus famosus in princ.* & Farin. *qu.* 105. *n.*421.

Pœna contra authorē libelli famosi.

3. Regula 1. sit. De iure Ciuili, pœna contra authorem libelli famosi regulariter est capitalis; De iure vero Canonico, est fustigationis.

4. Quod de iure Ciuili, hæc pœna sit capitalis, habetur *in l. vnica ff. de famos. libel. & in l.* 1. vbi glos. Ang. & Bal. *ff. de iniur.* Hostien. Graff. & Farin. *q.* 105. *n.* 422. Plach. *in epit. delict. lib.* 1. *c.* 3. *n.* 3.: Et quod hæc pœna capitalis, sit vltimi supplicij, tenent glos. Archid. & Bellam. *in c. de prima* 5. *q.* 1. Dec. & al.) relati à Farin. *n.*423.

5. Quod vero, de iure Canonico, pœna authoris libelli famosi sit fustigationis, tenuerunt glos. per illum tex. Archid. Bellamer. Præpositus, & Turrecrem. *in c. qui in alterius* 5. *q.* 1. Plach. vbi sup. Decian. Hostien. & Farin. *qu.* 105. *nu.* 430. Et vlterius, de eodem iure Canonico, pœna depositionis pro hoc infligitur delicto, Plach. loco citato, Præpos. Syluest. Turrecrem. & Farin. *num.*431.

Eadem contra cōponentē librum in alterius infamiā.

6. Ampliatur 1. Regula, Vt multo magis procedat in componente librum in alterius infamiam, Clar. *§. fin. q.* 68. *vers. libelli famosi,* & *est tex. in l. lex Cornelia §. si quis librum ff. de iniur.* Azo, Hostien. qui idem dicunt de componente historiam, & Far. *q.* 105. *n.* 466.

Idem dicitur de mandante, & consulente.

7. Ampliatur 2. Regula, Vt procedat non modo in authore ipsius libelli famosi, sed etiam in mandāte, & consulente *l. lex Cornelia §. si quis librum*, & ibi Iac. de Arena *ff. de iniur.* Archid. Azo, Hostien. & Farin. *q.* 105. *n* 442. *& seq.* Iodoc. *in praxi crim. c.* 125. *n.* 7. vbi idem ait de mandatario, *& c.* 138. *nu.* 3. de mandante per aliū famosum libellū scribi, Ruyn. *consil.* 81. *n.* 8. *lib.* 4. vbi quod Statutum loquens de faciente libellum famosum, non extenditur ad mandantem.

De mandatario.

De scribēte, seu exemplante.

8. Ampliatur 3. Regula, Vt habeat locum in scribente, & exēplante libellum famosum, *d. §. si quis librū*, & ibi Ang. Baiar. ad Clar. *q.* 89. *num.* 64. vbi de communi, Bursat. qui pariter de cōmuni, Azo, Hostien. & Farin. *q.* 105. *n.* 446.; *& in Bulla Pij V.* 155. extenduntur pœnæ, de quibus ibi, etiam ad scribentes, seu exemplantes libellos famosos.

9. Declarant aliqui hanc Ampliationem, vt habeat tantum locū, dum scribens libellum famosum auxilium præbet, & scribit tempore, quo compositor dictat; si vero post compositionem, ab alio accipiendo quis exemplauerit, e.g. delectationis causa, & desiderio videndi acumen compositionis, &c. tenent, quod non esset imponenda pœna ordinaria; & præsertim, dum persona est bonæ famæ; & aiunt in hoc casu sec. dolum, & animum iniuriandi non præsumi, ita Io. Horpprecht. & Far. *q.* 105. *n.*448. *& seq.*; Sed nota extare aliam

re aliam

re aliam *Bullam Pij V. in ordine* 165. in qua statuitur, pænam scribentis, & exemplantis libellum famosum, & literas infamatorias, locum habere, quamuis d. libellus, seu literæ aliunde ad manus scribentis, & exemplantis peruenerint.

Etiam literas infamatorias.

10. Ampliatur 4. Regula, Vt procedat etiam in dictante libellũ famosum, Ang. *in d.* §. *si quis librum*, Plach. *d. nu.*3. Ruyn. *conf.* 81. Gom. Farin. & alij *q.* 105. *nu.* 445.; & *in d. Bulla* 155. pænę libelli famosi, de quibus in ea, extenduntur etiam ad dictantes; Et idem dicendum est, in vendente, emente, seu procurante, vt vendatur, vel ematur, *l. lex Cornelia* §. *fin.* vbi gl. & Angel. *ff. de iniur.* Farin. cum alijs *n.* 453. De legente vero tantum, seu solummodo retinente libellũ famosum, vide Ferin. *n.*450. *vsque* 456. vbi opiniones refert diuersas in proposito; & etiã *hic infra n.*15.

De dictante.

Vendente, emente, seu procurante venditionem, seu emptionẽ. Quid in legente, vel retinente.

11. Ampliatur 5. Regula, Etiam in affigente, seu ponente libellũ famosũ in aliquo loco publico, Ang. *in l. lex Cornelia* §. *si quis librum ff. de iniur.* Far. cum concordantibus *qu.* 105. *n.*457. & *est tex. in c. qui in alterius* vbi Pręposi. & Turrecrem. 5. *q.* 1. Et multo magis habet locum in ponente, seu affigente libellos famosos palatio Principis, aut Communitatis, Ang. vbi sup. Clar. *q.*68. *vers. libelli famosi*, vbi de ponente etiam obscænas picturas in infamiam Potestatis in ianua Palatij, ꝙ delictum maxima pęna dignũ esse, ait ex Put.

De affigẽte, seu in loco publico ponente.

Aut picturas obscenas, &c.

12. Ampliatur 6. Regula, etiam in publicãte famosum libellum *d.* §. *si quis librum*, vbi Alber. & Ang. facit *tex. in l.* 1. vbi gl. & Bal. *C. de libel. famos.* & ibi Butrig. qui dicit, quod, ostendens libellũ famosum præsumitur, quod ipse fecerit; & quod ab alio acceperit, tenetur ipse probare, & ibid. Salyc. ait quod publicans libellum famosum, quãuis doceat, à quo acceperit, punitur, cum propalatio sit punibilis; Hanc Ampliationẽ tenent Azo, Hostien. & Far. cum alijs *q.* 105. *n.*458. & de communi testatur Baiar. ad Clar. *q.*68. *num.*64. Imò si quis libellum famosum fecerit cadere in terrã ad hoc, vt publicetur, punietur, ac si publicasset, Armil. Iodoc. Hostien. & Far. *n.*459.

De publicante.

Ostendẽte.

Vel ad hoc in terram cadere faciente.

13. Nota ꝙ in proposito præcedentium Ampliationũ, apud nos est determinatio *in nostro Modo proced. in c.* 1. *tit. de pęnis pro grauioribus vers. qui contra.*

Quid apud nos.

14. Ampliatur 7. Regula, Vt capitali pæna puniatur etiã is, qui libellũ famosum inuenit, eumq; non corrupit, cõbussit, aut lacerauit, sed eius tenorẽ alijs manifestauit, *est tex. ad lit. in l.* 1. vbi gl. Butrig. & Salyc. *C. de famos. libell.* & concordat *c. si quis, & ibi* gl. Præpos. & Turrecrem. 5. *q.* 1. Nauar. Syluest. Gom. qui de communi, & Far. cum alijs. *q.* 105. *n.*460.

De inueniente, & non consummante, sed manifestante.

15. Limitatur septima Ampliatio, vt procedat in non corrũpente manifestante, secus si quis tacuerit, relinquendo libellum in eo loco, in quo inuenit; si .n. acceperit, & retinuerit, pręsumitur, quod ipse fecerit, nisi aliter probetur, ita resoluit Far. *q.* 105. *n.*465. cum Cæphal. Præpos. & alijs, licet alij diuersimode opinẽtur, in hac limitatione, relati à Far. *n.*462. *vsq;* 464. vnde tutius est statim libellũ inuentum consumere.

Quid in relinquẽte libellum, vbi inuenit; Seù in accipiente, & retinẽte.

16. Ampliatur 8. Reg. Vt proce-

dat

dat in componēte carmina, cantiones, aut simile in detractionē famæ alicuius *l.lex Cornelia* §.*fi.*& ibi glos. *ff.de iniur*. Cyn.& ibi etiam Saly.*in l. 1.C. de famos. libell*. Ang.Archid. & Far. plures concordantes inducens *q.*105 *nu.*467. Et hoc procedit etiā in d.carmina cātante, vt est tex. expressus *in l.itē apud Labeonē,§.hęc autē ff.de iniur*.Ang.Plach.&Far.*n.*468.

17. Ampliatur 9. Reg. vt procedat in stercorāte fores alicuius, vel in eis cornua affigente, Decian.*li.*3.*c.*25,*nu.*53.*to.*2. *per l. lex Cornelia §. fi.ff.de iniur*. Bertaz.*cons.*237.*n.*2.vbi de apponentibus præputia in ostijs alienis; Et in proposito *in Cōstit.Marchiæ lib.*4.*c.*61.imponitur pæna pecuniaria, & etiam personalis arbitrio Iudicis, secundum grauitatem scandali,& qualitatē personæ offensæ. Et idem dicendum est in ponente obscænas picturas in aliquo loco in alterius infamiā,Put.quem sequitur Clar.*q.*68.*vers. libelli famosi*, vbi ait, maxima pæna dignum esse, qui in infamiam Potestatis, in eius cameræ, aut palatij ianua virilia mēbra, vel similia depingit; Et ibi etiā de depingēte mulierē honestā cum certo vituperio,dicitq; ex Put.hunc dignum esse pæna triremium, huic doctrinæ subscribit Bertaz. nec non Farin.*q.*105.*n.*471.

De stercorante fores,seu ibi affigente cornua, præputia, &c.

Vel depingente mulierem honestam cū vituperio.

18. Ampliatur 10.Reg.vt procedat in scribente epistolas, seu aliam scripturā infamatoriā, Turrecrem. *in c.qui alterius* 5.*q.*1. Bonif.Vitalin. *in tit.de libell.famos.n.*1.& Far.*n.*470. q testatur,sic videri de mēte omniū Legistarum,& Canonistarum.Et de scribente literas, ēt sub incerto authore,quas vocamus (lettere dc auisi) vide *Constit. Pij V.* 155. *par.* 2.

De scribēte Epistolas infamatorias, etiam sine nomine.

19. Ampliatur 11.Reg. Vt procedat in faciente libellū famosum, nō sub pprio suo nomine,sed sub nomine alterius, q grauius delinquit, cū vt se exculpet, aliū falsò inculpet, *l. lex Cornelia* §. *si quis librum*, ibi (ēt si alterius nomine) vbi gl. & Alber.*ff. de iniur*.Azo, Vitalin. & Far.*q.*105. *n.* 472.; Procedit pariter proposita Reg.in faciente libellū famosū sine nomine, *d.§.si quis librū*,ibi (vel sine nomine)vbi gl.& Ang.tenet Clar.*§. fi.q.*68. *vers. libelli famosi*, & Far. *nu.* 473. Et hoc verū est quāuis libellus nō cōtineat nomen illius cōtra quē factus est, dū aliūde constat, de quo intelligatur, gl.*in d.§.si quis librū*, *in vers.sine nomine*, Saly. *in l.*1. *C.de famos. libell.* vbi loquitur siue persona infamata sit certa,siue non; Bertaz. tamē *cons.* 237.*n.*5. vult, ꝙ quādo in libello famoso aliqua certa persona specificata nō est, licet de quo libellans intellexerit, suspicari possit,minor pæna imponenda sit. Et isto casu, quando persona ignoratur, propter nō adiectionē nominis,deuenitur ad torturam contra Reū inditiatum,Azo,& Far. *n.*476. vbi cum Baiar.subdit, ꝙ si nullo modo cōstiterit, ad cuius iniuriā libellus factus sit, & ille, qui fecit dicat se nescire, tunc libelli famosi pæna locum non habet; Propositæ Ampliationi subscribunt, Azo, Hostien. Claud. qui bene loquitur in hac materia, Cæphal.& Far. *n.*474. *& seq.*

De faciente libellū sub alterius nomine.

Vel sine nomine.

Quid si nō contineat nomen infamati.

20. Ampliatur 12.Reg.Vt multo magis procedat in faciente libellos famosos contra Magistratum, Iudices, aut Officiales, Ang. *in l.lex Cornelia* §.*si quis librum ff.de iniur*.Farin.

De faciente conta Magistratum, &c.

Vnu & alij

& alij quæst. 105. num. 478.

21. Ampliatur 13. Regula, Vt procedat, quamuis omnia contenta in libello famoso vera essent, l. 1. vbi gl. Bal. & Butrig. C. de famos. libell. Farin. q. 105. n. 248. vbi ait hoc procedere, tam de iure Ciuili, quã de iure Canonico, & testatur de praxi, in foro seculari, & in Ecclesiastico, Abb. Alber. Gomez. qui de communi, Plach. qui de recepta, Boss. in tit. de iniur. n. 4. vbi ait, quod ita dicunt omnes, & neminem reperisse contradicentem, Claud. qui dicit contrarium semper sibi visum fuisse ridiculum, Baiar. Graff. & Farin. omnes proxime citatos referẽs n. 241. Et cum hac doctrina concordat Bulla Pij V. 155. in par. 2. Bullar. vbi habetur, pænam libelli locum habere, licet in eo vera fuerint expressa, per quam determinationem sublata fuit omnis controuersia in hoc puncto exorta, ex opinione tenentium, quod, dum Reipublicæ expedit, vt verum per libellum publicetur, & veritas in iudicio probetur, non intrare pænã iniuriarũ, pvt diffuse refert Far. n. 242. & 244. vbi huic Ampliationi subscribit.

Licet vera essent contenta in libello.

22. Limitatur 1. Reg. Vt nõ sit locus pænę capitali, dum libellus famosus non continet capitale delictũ, qnia tunc non imponitur nisi ea pæna, quæ imponenda esset pro delicto improperato, si verum esset, gl. in l. 1. & ibi Bellaper. & Saly. C. de libell. famos. Bellam. Archid. & Præpos. in c. de prima 5. q. 1. Gom. de delict. c. 6. rubr. de iniur. n. 1. vbi testatur de communi, Baiar. Bertaz. Foller. Far. & alij q. 105. n. 424.

Quid dũ libellus non continet capitale delictum.

23. Et hinc est, quod Bellaper. in l. 1. C. de famos. libell. voluit, quod dum libellus non continet improperationem delicti, sed aliam iniuriam, extraordinaria imponatur pæna; vel potius, secundũ Saly. ibidẽ, in tali casu datur tantũ actio ciuilis ad iniuriæ estimationem, prout etiã tenuit Bertaz. cons. 275. n. 1. lib. 2. & Harppræct. qui ponit exemplum in eo, qui in libello famoso quendam ludibrij causa vocat luscum, claudum, fatuum, pediculosum, spurium, aut quid simile.

Vel nullũ delictum, sed aliam iniuriam, vt vocando fatuũ, spurium, &c.

24. Non defuerunt verò dicentes, pænam libelli famosi non esse mortis, sed extraordinariam, iuxta facti, & personarum qualitatem ita Clar. §. fi. q. 68. vers. libell. famos. ad fi. vbi ait, numquam se vidisse aliquem morte punitum pro libello famoso, sed fuisse impositam pænam extraordinariam, ictuum funis, aut fustigationis, vel triremium, seu quãdoque infamis cathenæ, & ibi Baiar. & Bursat. cons. 94.; Et in Constit. Marchiæ lib. 4. c. 61. imponitur pęna pecuniaria, & aliquando personalis, arbitrio Iudicis, dũ graue imminet scandalum, propter offensæ personæ qualitatem.

Pœna in praxi pro libello.

25. Sed quod ab ordinaria iuris pæna in Regula proposita nõ sit recedendum, tenuit Soarez in add. ad Gom. de delict. c. 6. rub. de iniur. nu. 2.; Et ꝙ plus est, Pius V. in citata Bulla 155. confirmauit in proposito omnes pænas Ciuiles, & Canonicas, & statuit etiã grauiores, & vltimi supplicij, ac confiscationis bonorum, secundũ facti, & personarũ qualitatẽ, eius arbitrio imponi posse, vt refert Far. q. 105. n. 427.; Qui n. 428. absolute, ait, verũ esse, pænã prædictam, quæ

Sed contra.

Quid si sit libellus cōtra personā infamem. quæ arbitraria est, debere sēper mitiorē esse, dum libellus famosus fuit in ignominiā meretricis, vel similis.

26. Limitatur 2. Regula, Vt non habeat locum, nisi dolus interuenerit; In his enim terminis, iura, & DD. in hac materia loquentes pertranseunt, & præsertim Turrecrem. & Præpos. *in c. si quis* 5. *q.* 1. Azo, Hostien. & Farin. *q.* 105. *n.* 481. Et hinc est, quod si quis ioco, vel sine dolo, & non causa infamandi, prædicta faciat, non punitur d. pœna, Præpos. Turrecrem. Iodoc. & plures alij, quos sequitur Far. *n.* 482.; sed nisi contrarium probetur, in hoc casu dolus præsumitur, secundū Bursat. & Far. *n.* 483. Et faciunt scripta per Cæphal. *cons.* 341. *n.* 10. *& seq. lib.* 3.; Sed idem Far. *n.* 484. refert secundum Bursat. qui etiam oppositum, nempe dolum non præsumi, voluisse videtur. — Vel sine dolo. Vt ioco.

27. Limitatur 3. Regula, Vt non procedat in faciente libellum, quē tamen non publicauit, quo casu non videtur, quod intret pœna capitis, Bursat. *cons.* 94. *n.* 17. vbi de manifestante vni tantum inuentum libellum famosum, Cæphal. *vbi sup. n.* 15. *& n.* 17. *cum seq.* de substantia enim libelli famosi videtur, quod ex eo sequatur diffamatio, & sic publicatio, Marcabrun. quem sequitur Far. *q.* 105. *n.* 486. Imo pœna libelli famosi locum non habet nisi libellus omnibus videndus, & legendus in aliquo loco publico ponatur, in his. n. terminis videtur loqui DD. et præsertim Ang. Archid. Præpos. et Host. cū alijs, quos sequitur Far. *n.* 487. Et contrarium tenētes, nēpe, pœnam habere locum ēt sine publicatione, ad quod inducuntur Bart. Castren. et Clar. locis citatis à Far. *n.* 486. intelligendi sunt, non de pœna ordinaria, sed de extraordinaria, vt obseruat ibidem Farin. — Quid si libellus nō fuerit publicatus. Vel non positus in loco publico legēdus ab omnibus.

28. Limitatur 4. Reg. Vt nō procedat in faciente libellū famosū cōtra eū, à quo prius fuerat prouocatus per libellū alium famosum, quo casu pœna capitalis non esset infligēda, secūdū Plot. quē sequitur Bertaz. *cons.* 237. *nu.* 5. qui tamen cum Claud. declarat in hoc casu pœnam intrare extraordinariā; Quia sicut illatam vim vlcisci non licet ex interuallo armis factam, ita nec licet vlcisci ex interuallo iniuriam per libellum illatam, vt tenet Far. 105. *n.* 488. *& seq.* — Vel factus contra eū, qui prius fecit.

29. Limitatur 5. Reg. Vt nō procedat in reuocante, quod scripserat per aliū libellū, puta dicendo scripsisse calore iracundiæ, vt probat Far. *q.* 105. *nu* 490. quod videtur intelligendum de pœna, de qua in Regula, secus de extraordinaria. — Quid in reuocāte libellum.

30. Plura de materia libelli famosi apud Far. inuenies *q.* 105. *à n.* 421. *vsque ad n.* 492.

De delictis patratis à Regularibus in electionibus, & eorum pœnis,
Quæst. 127.

1. CVm delicta, quę in electionibus Regulariū committuntur, sæpe verbalia sint, quandoq; ēt scripto exarentur, licet nō rarò sint ēt personalia, nec non realia crimina; Post proximas præcedentes quęstiones, in quibus visum est de verbalibus delictis, ēt in scriptis perpetratis, hæc subnectitur q. in qua de præcipuis, et frequētioribus culpis,

& delictis in electionibus occurrẽtibus, et de eorũ pęnis, erit tractandũ.

Pęnę sub ornãtium seu procurantium vota.

2. Regula 1. fit. Subornantes in electionibus Religiosi, pro se, vel pro alijs vota procurando, incidunt, eo ipso, in pœnam priuationis officiorum, quæ obtinent, et ad futura quæcunque inhabiles sunt; Ita *Clem. VIII. in decretis de reform. Regularium, approbatis iussu Vrbani VIII. à Sac. Congr.*; Verba decreti prædicti relata à Leza. *to.* 1. *c.* 15. *n.* 24. sunt sequentia, ex quibus ẽt Ampliationes propositę Regulę oriũtur.

Decretũ Clě. VIII. contra subornãtes, &c.

3. *Vt omnis officiorum ambitus occasio præcludatur, caueant omnes à directa, vel indirecta votum, seu suffragiorum procuratione, tam pro se ipsis, quam pro alijs, tum in Capitulis locorum, tum in cæteris, præsertim generalibus Capitulis, aut Congregationibus, seu alibi. Quicumque secus fecerint, præter alias pœnas, & censuras hactenus contra huiusmodi ambientes inflictas, quas in suo robore permanere volumus, in pœnam priuationis officiorum, quæ obtinent eo ipso incidant, & ad futura quæcumque pariter inhabiles habeantur, super quo cum eis à nemine dispensari possint, nisi à nobis, vel à successoribus nostris, & pro qualitate culparum grauius etiam plectantur. Porrò supradictas omnes pœnas, ad complices, ac simpliciter scientes, & non reuelantes extendimus.* Vsq; huc verba prædicti Decreti.

Qui in excommunicationem incidant propter subornationem.

4. Ampliatur 1. Regula 1. vt præterea, qui in electionibus, vel ante eas per sex menses, pro se, vel pro alio subornauerit, excommunicationis sententiam ipso facto incurrat, à qua, nisi à Romano Pontifice pro tempore existente, præterquam in mortis articulo, absolui non possit, et voce actiua, et passiua perpetuo careat; Subornatus verò, vel alius etiam, pro quo subornatio fiat, qui subornantem non detulerit, eandem pęnam incurrere censeatur. Huius Ampliationis verba sunt ad lit. descripta *ex Bulla Pij V. data* 28. *Maij* 1550. Sed *hanc Constitutionem Greg. XIII.* moderauit *in Bulla data* 8. *Settembris* 1573.; Primo, vt quando pro ipsis non fuit subornatum, Minister Generalis, et Cõmissarius Generalis possint absoluere ab excommunicatione; 2. vt subornatus, vel ille pro quo fuit facta subornatio, qui subornantem non detulerit in excommunicationem non incidat. Hanc Ampliationem confirmauit Clem. *vbi supr.* Et notat Rodr. *to.* 2. q. Regul. *ar.* 1. *in princ. q.* 56.

5. Ampliatur 2. Regula 1.; vt attentis Constitutionibus Greg. & Pij, de quibus in 1. Ampliatione, excommunicatio, in terminis eiusdem Ampliationis, incurratur ipso facto, iuxta tenorem Bullarum propter crimen subornationis, etiam occultum, pro vt sine cõtradicto retenent DD. et notauit Rodr. *d. art.* 1. §. *fin.*

Excommunicatio prædicta incurritur ipso facto.

6. Ampliatur 3. Regula 1. vt in prædictas pęnas incidant, qui in electionib. pactum, vel conuentionem faciunt, vt vnus suffragetur vni in vna electione, et alius suffragetur alteri in alia; E. g. Dicendo; si dederis mihi, vel tali tuum votum, ego tibi, vel amico tuo votum meum dabo, Nauar. Reginal. et Leza. *to.* 1. *c.* 15. *n.* 29. et tenet Dia. *par.* 3. *tr.* 2. *resol.* 125.

Paciscens incurrit.

7. Ampliatur 4. Regula 1. vt Religio-

Dans temporale pro obtinenda Ecclesiastica Dignitate Symoniacus est.

ligiosus symoniam committat, dum subornat, dando temporale aliquod donum à manu, vel ab obsequio, vel à lingua pro consequendis Dignitatibus Ecclesiasticis, vt Abbatia, Generalatu, Prouincialatu, Diffinitoratu, Prioratu, seu pro prædicandi officio, Confessionibus audiendis, Ordinibus recipiendis, &c. vt diuersis Sacris Canonibus probat Lezana *to.*1. *c.*15. *n.*28.; Dare enim aliquod temporale pro spirituali Symoniacum est, Suar. *tom.*4. *de Relig. lib.*4. *c.* 5. *n.* 3. nec non Peir. & Lez. *vbi sup.* Et idem dicitur de dante rem temporalem pro voce, seu suffragio in electione obtinendo, Peir. Azor. & Lez. *d. n.*28. vbi cum Suar. asserit Symoniacam electionem esse illius, pro qua, eo sciente, & non contradicente, ab alio per pecuniam officiū procuratur spirituale.

Electio Symoniaca est ipso iure nulla, & de alijs pœnis.

8. Subampliatur Ampliatio 4. vt omnis electio, prouisio, vel confirmatio, etiam occultè Symoniace facta, ante omnem Iudicis declarationem, sit ipso iure nulla, vt determinatur *in Extrau. cum detestabile de Symon.* vbi similiter excommunicantur, cum reseruatione Papæ, prędicti Symoniaci, & etiam mediatores, & notant Less. Suar. & Lez. *num.* 33. Et d. nullitas procedit, quamuis Symonia ab alijs commissa sit, eo nesciente, qui ad Dignitatem fuit promotus; Nisi forte pecunia fuerit data ab inimico in odium eligēdi, Peir. Suar. & Lez. *d. num.* 33. *& est tex. in c. nobis de Symon.* Prætereà, qui Symoniace Ecclesiasticam recipit Dignitatem ipso iure, ad quascumque Dignitates obtinendas, inhabilis redditur, ita *Pius V. in Bulla, quæ incipit, cum primum*, & not. Azor. Peir. & Lez. *num.* 33. Et *in iuribus ibidem relatis* Symoniacis etiam infamiæ pœna imposita est, vt obseruant Peir. *to.*1. *de subdito q.*1. *de obed. cap.*31. §.9. & Azor. *to.*3. *instit. moral. lib.*12. *c.*21. *q.*7.

Quid in temporale donum gratis datum.

9. Limitatur Ampliatio 4. vt non procedat, dum temporale donum gratis datur, seu ex gratitudine, vt tenet, declarat, & probat Suar. *de Relig. to.*1. *lib.*4. *c.* 36. *num.* 2. Sicut econtra Symonia esset, dum temporale daretur pro spirituale, & in commutationem eius, Archid. Nauar. Præpos. & Suar. *n.*4.

Pœnæ imponuntur diuersis Regularibus recurrentib. extra Religionem pro obtinendis Dignitatib.

10. Ampliatur 5. Regula 1. vt recursus ad personas extra propriam Religionem pro consequendis honoribus, Dignitatibus, &c. sit prohibitus sub diuersis, & grauibus pœnis à Summis Pontificibus Dominicanis, Carmelitis, Camaldulensibus, Hieronymianis, Cruciferis, Augustinianis, Canonicis Regularibus Sancti Saluatoris, Celestinis, Minoribus Conuentualibus, necnon Obseruantibus, minimis S. Francisci de Paula, & Cistercientibus Congregationis Italiæ, de quo vide Lez. *to.*1. *c.*10. *num.*17. Qui *cap.*15. *num.* 27. cum Nauar. & Peir. declarat dictos Religiosos insinuatas pœnas non incurrere, nisi dum fauorabiles literę impetratę perueniunt ad manus Superiorū, vel dū aliàs oretenus officium commēdationis executum est, & tenet Rodr. *to.*2. *q. Regul. quæst.*56. *art.* 2. Apud eumdem Lez. *cap.*18. *num.* 82. inuenies prohibitiones, & præcepta in virtute S. Obedientiæ Pontificum contra Prælatos prædictarum Religionum

Executo tamen officio commendationis.

Præceptis Superioribus ne rogati cōdescendant.

(non

(non tamen Minorum, nec Cistercienſium) ne ad inſtantiam, & requiſitionem extraneorum, alicui Religioſo officium concedant, vel pœnas relaxent.

An ſubornãs teneatur ante condẽnationẽ ſubire pœnas priuationis officiorum, & inhabilitatis, &c.

11. Limitatur 1. Regula 1. vt priuatio contra ſubornantes, licet ſit impoſita eo ipſo, &c. non teneatur ſubornans in conſcientia hanc ſubire pęnam ante Iudicis condemnationem. Et quoad pœnas priuationis officiorum, & inhabilitatis, &c. ita tenet in ſimili caſu Sanchez, nempe in pœna priuationis officiorum, & inhabilitatis ad illa, lata contra introducentes fœminas in Monaſterium Regularium, in Sum. *to.2. lib.6. cap.17. num. 37.*; Quod verum etiam eſt, dum pœna imponitur adiecta clauſula (abſq; alia declaratione,) quæ intelligenda eſt non de declaratione delicti, hæc enim requiritur, ſed de pœnæ declaratione, ſecundum eundem Sanchez.; Qui *to.1. lib.2. cap. 22. num. 20. & cap.29. num. vlt.* fundate huius ſententiæ adducit fulcimenta, ſubſcribit Syluest. quem ſequitur Rodr. *to.1. q. Regul. quæſt.6. art.16. verſ. dico 2.* Valer. *in differen. vtriuſq; fori ver. pœna, differ.20. n.4.* & Dian. *in 3. par. tract.2. reſol. 66.* teſtans de probabiliori, in ſimili ita tenuerunt Graff. Henriq. Souſa, & Suar. *ibidem* relati à Dian. vbi refert etiam oppoſitum tenentes Bonaci. Merol. & Sayr.

Seu pœnã priuationis vocis.

12. Quo verò ad pœnas priuationis vocis actiuæ, & paſſiuæ, quod quis in conſcientia has ſubire non teneatur ante Iudicis condemnationẽ, tenuit Sot. *lib.1. de iuſt. & iur. q.6 art.6. ad 4. & lib.4. quæſt.5. art.3.* Granad. Ledeſ. & Soſa, quos refert Dian. *par.p. tr.10. reſol. 24.* vbi inducit Caſtell. Molin. & Malder. ſubſcribentes quo ad vocem actiuam, quo verò ad paſſiuam oppoſitum tenet Malder.; Sicut quo ad vtramque contra Ampliationem tenuerunt Salas, Vaſq; Becan. Suar. & Vilal. locis relatis *ibidem* à Dian.; Vnde, & hæc oppoſita opinio valde probabilis eſt.

13. Generaliter verò, quod pœnæ priuationis vocis actiuæ, & paſſiuæ, priuationis Dignitatum, adminiſtrationum, honorum &c. item inhabilitatis ad prædicta impoſitæ ipſo facto, vel ipſo iure, &c. ante Iudicis ſententiam, ſaltem declaratoriam, non obligent, tenent Molin. Sot. & hos referens Lez. *to.1. cap.10. num.30.* vbi teſtatur de recepta praxi apud viros doctos, & bonæ conſcientiæ.

Declaratoria in omnib. re quiritur.

14. Sed notandum, quod dum pœnæ, de quibus hic ſupra proximè, non modo imponuntur cum clauſulis, ipſo iure, ipſo facto, aut eo ipſo, vel ſimilibus, ſed adduntur prætereà iſtæ, vel ſimiles clauſulæ; Abſq; vlla declaratione; Ante omnem declarationem; Abſque Iudicis ſententia, decreto, aut miniſterio; Controuerſum eſt, an tales pœnæ ante Iudicis declarationem, in foro interiori conſcientiæ incurrantur: Et pro parte affirmatiua ſunt Suar. *de ll. lib.5. cap.8.* & Vaſq; quem refert, & non diſſentit Lez. *c. 10. num.31.* quia aliàs viderentur ſuperfluæ proximæ allatæ clauſulæ: Pro negatiua vero inducuntur Sanch. *lib. 6. ſum. cap. 15. num. 65.* Peirin, Soſa, quos refert Lez. *d. num.31.*

Quid dũ alijs amplioribus clauſulis pœnæ imponũtur.

vbi

vbi ait, hoc non videri improbabile, & ita consuluisse quosdam Pœnitentiarios S. Petri; Quia dicunt isti DD. saltem declaratoriam Iudicis, delictum esse commissum, semper requiri; Et per illas clausulas; Absque vlla declaratione, &c. excludi sententiam, & declarationem pœnæ.

In opinione excludentium omnẽ sententiã Iudicis, in foro poli, quid possint Prælati.

15. Sed stando in opinione eorum, qui tenent, nec criminis declaratoriam requiri, & quod stantibus dictis clausulis statim in illis pœnis in foro conscientiæ incurritur; Dicendum, quod si tales pœnæ Papæ reseruatæ non sint, Prælati Religionum cum suis subditis dispensare possint, dum delicta adulterio maiora non sunt, & peracta pœnitentia, *c. at si Clerici de adulter.* & notarunt Miran. *in Man. to. 2. quæst. 9. art. 3.* Henriq. quem sequitur Lez. *to. 1. cap. 10. num. 35.*; Imò etiam dum dictæ pœnæ Papæ essent reseruatæ, in foro conscientiæ, possent d. Prælati cum suis subditis dispensare in occultis delictis, secundum Lez. qui hoc conatur probare *c. 18. n. 46.*

Et in foro fori.

16. In foro vero externo: Vtrum Prælati cum suis subditis in illis pœnis dispensare possint? partem affirmatiuam tenent Rodr. *to. 1. q. Regul. quæst. 24. art. 17.* & Cruz. *lib. 1. de stat. Relig. cap. 6. dub. 15. concl. 6.*: Negatiuam vero sustinent Peir. *to. 1. Priuil. Minim. in Constit. 6. Iulij II. num. 24.* & Lez. *to. 1. cap. 10. num. 36.* qui hanc tutiorem dicit, eo quod nullum solidum fundamentum, aut Priuilegium pro opposita affertur.

Quid in bona subornatione.

17. Limitatur 2. Regula 1. vt procedat in subornatione mala, secus in bona.

Subornatio quid sit.

18. Pro declaratione huius limitationis suppono, quod subornatio, generaliter sumpto vocabulo, est suasio veri, vel falsi, in bonum, vel in malum finem, vt notat Card. *in Clem. 2. de testibus not. 2.* & Rodriq. *in q. Regul. to. 2. quæst. 56. ar. 1.* vbi docet, quod illa subornatio, qua suadetur verum, & ad bonum finem est bona, illa vero, qua suadetur falsum, vel verum in malum finem, est mala; Vnde suadere electoribus, vt N. qui vere dignior est, eligant, proponendo eis virtutes veras illius, sine datione, vel promissione alicuius rei, & absq; minis, insinuando etiam vitia vera, & nota alterius minus digni, vt excludatur, bona est subornatio: Sicut econtra, dum procurantur vota pro indigno, vel pro minus digno, præsertim suadendo virtutes falsas, & dissuadendo vitia nota, seu dum etiam pro aliàs dignissimo procurantur vota mediantibus donis, promissionibus, vel minis, mala est subornatio.

Quæ sit bona, vel mala subornatio.

Exemplificatur de bona.

Item de mala subornatione.

Non est prohibita bona, sed mala subornatio.

19. De subornatione ergo malæ Regula 1. intelligitur; Subornatio enim bona prohibita non censetur, Rodriq. *d. ar. 1.* & Lezz. *tom. 1. cap. 15. num. 24.* vbi præmisso, & ponderato *Decreto Clem. VIII. registrato hic sup. num. 3.* ait; Per hæc non tolli, quo minus electores procurare possint, vt dignis Dignitates dentur, & indigni excludantur, cum vt in primis Decreti verbis patet, Pontifex officiorum ambitus prohibere intenderit, & subscribunt Nauar. & Peirin. *locis relatis ibidem* à Leza.

Tractatus consultorij liciti sunt.

20. Non desinam hic subnectere conformem doctrinam Rodriq. *to. 2. q. Regul. quæst. 56. ar. 1.* & Lez. *to. 1.*

to.1.cap.15.num. 24. qui concorditer dicunt, ad malam subornationem non spectare, neque prohiberi, quin secũ electores de eligendorum qualitatibus tractare possint, vitia manifestando, virtutesque insinuando, iustitia, charitate, & veritate seruatis, ad hoc vt dignior, cæteris præferatur, cum necesse sit, vt electores virtutes, nec non vitia eligendorum agnoscant; & ijdem authores obseruant doctrinam hanc conformem esse iuri naturali, & vsui etiam piorum; Nec Summos Pontifices, nec quarundam Religionum Statuta pœnas contra subornantes in electionibus assignantia hoc prohibere; Prohibitionesque in proposito intelligi debere de illis, qui precibus, vel donis voces procurant, ob finem malum, vel vitia, seu virtutes mentiuntur eligendorum; Tractatus igitur consultorij omnino liciti sunt *c. si transitus distinct.79.* & probat Dian. *p.2. tr.16. resol.37.*

Bona subornatio expediẽs, & necessaria.

21. Ampliatur Limitatio 2. vt bona subornatio non modo licita sit, sed etiam expediens, & sæpæ necessaria, præsertim vt Præsides Capitulorum, qui præcipue tenentur media dirigere ad bonam electionem, bona vtantur subornatione, & electores instruant, moneant, hortentur, modeste, suauiter, charitatiue, et religiose suadendo, et inducendo, vt digniorem eligant, eiusdem veras virtutes gubernio necessarias proponendo, hoc inquam, et expediens, et necessarium est, ita Castell. *de elec. Canon. c.3. num.6.* et Lez. *tom.2. cap.12. num.32.*; Vbi etiam ait, quod hoc facientes, rem Deo gratam, Religionibusq; valde vtilem præstabunt.

Error nolentium bene subornare.

22. Ex supradictis manifeste deducitur quam allucinentur non nulli nimis pusillanimes trepidantes timore, vbi non est timor, præcipue, si Præsides sint, qui timentes censuras, pœnasque contra male subornantes vibratas, non audent, prout licite possent, et deberent, in bona subornatione, et in licitis tractatibus, se ingerere: Et veh illis, dum indebite tacent, et eorum taciturnitate in causa sunt, vt magis digni non promoueantur, sed vel minus digni, seu etiam indigni eligantur; Et tunc præcipue tenentur prædicti non silere, dum alios mala subornatione indebite loquuturos præuident, pro se, vel pro alijs pestifera ambitione, sacris Canonibus exosa *c. cum petitam de electione*, qui quidem peruersè tractantes, nimis temere in omnes ruunt censuras, et pœnas contra subornantes merito fulminatas, quandoque clausis, vel obcæcatis oculis à passionibus odij, vel amoris, seu ab interesse lucri, siue ambiti honoris, aliquando verò apertis, et videntibus oculis ex ijsdem motiuis in tale infernale baratrum præcipites feruntur: non rarò cum Religionis damno notabile, & irreparabile.

Et male volẽtium subornare.

Pœnæ cõtra subornantes effectu secuto intelliguntur.

23. Limitatur 3. Regula 1. vt pœnæ in ea insinuatæ non incurrantur, nisi à procurantibus cum effectu, & electione iuxta procurationem secuta, per ea, quæ habentur *in c. perpetuo de elect. in 6. & ibi glo. ver. perpetuo*, & Io. Andr. *num. 2.* Vbi hanc statuit Regulam: Pœnam, quæ ipso iure delinquenti infligitur, non incur-

incurrit is, qui cogitauit, & aliquid egit, sed non perfecte, etiam si per ipsum non steterit; Et huic doctrinæ subscribit Nauar. & post ipsum Peir. *de subdito q.2.c.2.* §.11.

24 Regula 2. sit. Scienter indignum Prælatum eligentes grauiter culpabiles sunt, & mortaliter peccāt contra iustitiam distributiuam, Sot. *lib.3. de iust. & iur. quæst.6. num.2. concl.7.* Lez. *to.1. cap.15. num.14.* Nauar. quem communiter sequuntur Summistę, Miran. qui eum refert *in Man. to.2. q.23. ar.13.* D. Thom. *2.2. quæst.63. ar.2.* quem sequuntur alij Theologi, & ita habetur *in c. constitutus de appel.* & in Concil. Trid. *sess.24. de reform. cap.1.* vbi habentur hæc verba. *Omnes, & singulos, qui ad promotionem præficiendorum ius habent, mortaliter peccare, nisi quos digniores, & Ecclesiæ magis vtiles ipsi iudicauerint, præfici, diligenter curauerint.* Et hæc Regula multo magis procedit, dum electores iurant dignum eligere, & certo certius, dum digniorem; quo casu indignum eligentes dubio procul essent periuri, imò quamuis dignum tantum eligerent.

Indignū eligentes peccant mortaliter.

Et dato iuramēto essent periuri.

25. Ampliatur 1. Regula 2. vt eligentes indignum participes sint omnium peccatorum à tali indigno in officio commissorum, Sorb. *in Compend. Priuil. ver. electio in fin.* Rodriq. & Leza. *to.1. c.15. num.14.* & declarat expresse, *vbi sup.* Conc. Trid.; Et vlterius ad damna inde Religioni secuta tenentur, Sot. *lib.3. de iust. q.6. ar.2.* Nauar. quem sequitur Leza. *d. n.14.* Anchar. Fely. & Graff. qui hos refert. *par.1. lib.2. cap.99. n.11.*; Præterea incidunt in suspensionem triennio à Beneficijs, latam *in c. cum in cunctis* §. *fin. de elec.* & notant Nauar. *in c. Sacerdos de pænit. dist.6.* & Leza. *d. n.14.*; Dummodo d. indignitatem extra Sacramentum Confessionis nouerint, Rodriq. *in q. Regul. to.2. quæst.53. ar.4.* & Leza. vbi sup., Et nota, hanc suspensionem locum habere consequenter in Ampliationibus sequentibus, in quibus de indigni electione agetur.

Participēt in peccatis, & ad damna tenentur.

26. Ampliatur 2. Regula 2. vt in nullo casu indignum eligere liceat, & casu quo omnes de corpore Capituli essent indigni, extraneus eligi deberet, Rodriq. *q.51. ar.11.* Sot. *d. ar.2.* & Leza. *n.14.*: Neque in casu, quod omnes electores indignum eligere vellent, illi suffragium dare liceret, Vasq. & Leza. *num.14.*; vbi tamen cum Bann. condescendit, quod pro bono pacis posset quis suffragari minus digno, dum omnes alij illum eligere vellent, captiuando proprium intellectum in obsequium omnium aliorum, quod dignior sit.

In nullo casu licet indignū eligere.

27. Ampliatur 3. Regula 2. vt sciens aliquem fore perniciosum Communitati, si eligeretur, quia sit malæ vitæ, & conscientiæ; dum agitur de hoc eligendo in Prælatum, qui eius delicta, etiam occulta, sciret, reuelare teneretur, aliàs peccaret, magis enim bono communi consulere astringimur, quam secretum seruare Rodr. *in q. Regul. to.2. q.53. ar.3.* Peirin. & Leza. *to.1. c.15. n.15.* qui tenent, secus dicendum esse, dum eligendus tantum vni, vel alteri particulari in rebus parui ponderis futurus esset perniciosus.

An occulta delicta eligendi pernitiosi sint manifestanda.

Xxx Am-

re aliam *Bullam Pij V. in ordine* 165. in qua statuitur, pænam scribentis, & exemplantis libellum famosum, & literas infamatorias, locum habere, quamuis d. libellus, seu literæ aliunde ad manus scribentis, & exemplantis peruenerint.

Etiam literas infamatorias.

10. Ampliatur 4. Regula, Vt procedat etiam in dictante libellũ famosum, Ang. *in d. §. si quis librum*, Plach. *d. nu.* 3. Ruyn. *cons.* 81. Gom. Farin. & alij *q.* 105. *nu.* 445.; & *in d. Bulla* 155. pænę libelli famosi, de quibus in ea, extenduntur etiam ac dictantes; Et idem dicendum est, in vendente, emente, seu procurante, vt vendatur, vel ematur, *l. lex Cornelia* §. *fin.* vbi gl. & Angel. *ff. de iniur.* Farin. cum alijs *n.* 453. De legente vero tantum, seu solummodo retinente libellũ famosum, vide Ferin. *n.* 450. *vsque* 456. vbi opiniones refert diuersas in proposito; & etiã *hic infra n.* 15.

De dictante.

Vendente, emente, seu procurante venditionem, seu emptionẽ. Quid in legente, vel retinente.

11. Ampliatur 5. Regula, Etiam in affigente, seu ponente libellũ famosũ in aliquo loco publico, Ang. *in l. lex Cornelia* §. *si quis librum ff. de iniur.* Far. cum concordantibus *qu.* 105. *n.* 457. & *est tex. in c. qui in alterius* vbi Pręposi. & Turrecrem. 5. *q.* 1. Et multo magis habet locum in ponente, seu affigente libellos famosos palatio Principis, aut Communitatis, Ang. vbi sup. Clar. *q.* 68. *vers. libelli famosi*, vbi de ponente etiam obscænas picturas in infamiam Potestatis in ianua Palatij, ꝙ delictum maxima pęna dignũ esse, ait ex Put.

De affigẽte, seu in loco publico ponente.

Aut picturas obscenas, &c.

12. Ampliatur 6. Regula, etiam in publicãte famosum libellum *d.* §. *si quis librum*, vbi Alber. & Ang. facit *tex. in l.* 1. vbi gl. & Bal. *C. de libel. famos.* & ibi Butrig. qui dicit, quod, ostendens libellũ famosum præsumitur, quod ipse fecerit; & quod ab alio acceperit, tenetur ipse probare, & ibid. Salyc. ait quod publicans libellum famosum, quãuis doceat, à quo acceperit, punitur, cum propalatio sit punibilis; Hanc Ampliationẽ tenent Azo, Hostien. & Far. cum alijs *q.* 105. *n.* 458. & de communi testatur Baiar. ad Clar. *q.* 68. *num.* 64. Imò si quis libellum famosum fecerit cadere in terrã ad hoc, vt publicetur, punietur, ac si publicasset, Armil. Iodoc. Hostien. & Far. *n.* 459.

De publicante.

Ostendẽte.

Vel ad hoc in terram cadere faciente.

13. Nota ꝙ in proposito præcedentium Ampliationũ, apud nos est determinatio *in nostro Modo proced. in c.* 1. *tit. de pęnis pro grauioribus vers. qui contra.*

Quid apud nos.

14. Ampliatur 7. Regula, Vt capitali pæna puniatur etiã is, qui libellũ famosum inuenit, eumq; non corrupit, cõbussit, aut lacerauit, sed eius tenorẽ alijs manifestauit, *est tex. ad lit. in l.* 1. vbi gl. Butrig. & Salyc. *C. de famos. libell.* & concordat *c. si quis, & ibi* gl. Præposi. & Turrecrem. 5. *q.* 1. Nauar. Syluest. Gom. qui de communi, & Far. cum alijs. *q.* 105. *n.* 460.

De inueniente, & non consummante, sed manifestante.

15. Limitatur septima Ampliatio, vt procedat in non corrũpente manifestante, secus si quis tacuerit, relinquendo libellum in eo loco, in quo inuenit; si .n. acceperit, & retinuerit, pręsumitur, quod ipse fecerit, nisi aliter probetur, ita resoluit Far. *q.* 105. *n.* 465. cum Cæphal. Præposi. & alijs, licet alij diuersimode opinẽtur, in hac limitatione, relati à Far. *n.* 462. *vsq;* 464. vnde tutius est statim libellũ inuentum consumere.

Quid in relinquẽte libellum, vbi inuenit; Seu in accipiente, & retinẽte.

16. Ampliatur 8. Reg. Vt procedat

dat in componēte carmina, cantiones, aut simile in detractionē famæ alicuius *l. lex Cornelia* §. *fi.* & ibi glos. *ff. de iniur.* Cyn. & ibi etiam Saly. *in l. 1. C. de famos. libell.* Ang. Archid. & Far. plures concordantes inducens *q.* 105 *nu.* 467. Et hoc procedit etiā in d. carmina cātante, vt est tex. expressus *in l. itē apud Labeonē, §. hęc autē ff. de iniur.* Ang. Plach. & Far. *n.* 468.

17. Ampliatur 9. Reg. vt procedat in stercorāte fores alicuius, vel in eis cornua affigente, Decian. *li.* 3. *c.* 25. *nu.* 53. *to.* 2. *per l. lex Cornelia §. fi. ff. de iniur.* Bertaz. *cons.* 237. *n.* 2. vbi de apponentibus præputia in ostijs alienis; Et in proposito *in Cōstit. Marchiæ lib.* 4. *c.* 61. imponitur pæna pecuniaria, & etiam personalis arbitrio Iudicis, secundum grauitatem scandali, & qualitatē personæ offensæ. Et idem dicendum est in ponente obscænas picturas in aliquo loco in alterius infamiā, Put. quem sequitur Clar. *q.* 68. *vers. libelli famosi*, vbi ait, maxima pæna dignum esse, qui in infamiam Potestatis, in eius cameræ, aut palatij ianua virilia mēbra, vel similia depingit; Et ibi etiā de depingēte mulierē honestā cum certo vituperio, dicitq; ex Put. hunc dignum esse pæna triremium, huic doctrinæ subscribit Bertaz. nec non Farin. *q.* 105. *n.* 471.

De stercorante fores, seu ibi affigente cornua, præputia, &c.

Vel depingente mulierem honestam cū vituperio.

18. Ampliatur 10. Reg. vt procedat in scribente epistolas, seu aliam scripturā infamatoriā, Turrecrem. *in c. qui alterius* 5. *q.* 1. Bonif. Vitalin. *in tit. de libell. famos. n.* 1. & Far. *n.* 470. q testatur, sic videri de mēte omniū Legistarum, & Canonistarum. Et de scribente literas, ēt sub incerto authore, quas vocamus (lettere de auiso) vide *Constit. Pij V.* 155. *par.* 2.

De scribēte Epistolas infamatorias, etiam sine nomine.

19. Ampliatur 11. Reg. Vt procedat in faciente libellū famosum, nō sub pprio suo nomine, sed sub nomine alterius, q grauius delinquit, cū vt se exculpet, aliū falsò inculpet, *l. lex Cornelia* §. *si quis librum*, ibi (ēt si alterius nomine) vbi gl. & Alber. *ff. de iniur.* Azo, Vitalin. & Far. *q.* 105. *n.* 472.; Procedit pariter proposita Reg. in faciente libellū famosū sine nomine, *d.* §. *si quis librū*, ibi (vel sine nomine) vbi gl. & Ang. tenet Clar. §. *fi. q.* 68. *vers. libelli famosi*, & Far. *nu.* 473. Et hoc verū est quāuis libellus nō cōtineat nomen illius cōtra quē factus est, dū aliūde constat, de quo intelligatur, gl. *in d.* §. *si quis librū*, *in vers. fine nomine*, Saly. *in l.* 1. *C. de famos. libell.* vbi loquitur siue persona infamata sit certa, siue non; Bertaz. tamē *cons.* 237. *n.* 5. vult, ꝙ quādo in libello famoso aliqua certa persona specificata nō est, licet de quo libellans intellexerit, suspicari possit, minor pæna imponenda sit. Et isto casu, quando persona ignoratur, propter nō adiectionē nominis, deuenitur ad torturam contra Reū inditiatum, Azo, & Far. *n.* 476. vbi cum Baiar. subdit, ꝙ si nullo modo cōstiterit, ad cuius iniuriā libellus factus sit, & ille, qui fecit dicat se nescire, tunc libelli famosi pæna locum non habet; Propositæ Ampliationi subscribunt, Azo, Hostien. Claud. qui bene loquitur in hac materia, Cæphal. & Far. *n.* 474. *& seq.*

De faciente libellū sub alterius nomine.

Vel sine nomine.

Quid si nō contineat nomen infamati.

20. Ampliatur 12. Reg. Vt multo magis procedat in faciente libellos famosos contra Magistratum, Iudices, aut Officiales, Ang. *in l. lex Cornelia* §. *si quis librum ff. de iniur.* Farin.

De faciente contra Magistratum, &c.

Vnu & alij

& alij *quæst.* 105. *num.* 478.

21. Ampliatur 13. Regula, Vt procedat, quamuis omnia contenta in libello famoso vera essent, *l.* 1. vbi gl. Bal. & Butrig. *C. de famos. libell.* Farin. *q.* 105. *n.* 248. vbi ait hoc procedere, tam de iure Ciuili, quã de iure Canonico, & testatur de praxi, in foro seculari, & in Ecclesiastico, Abb. Alber. Gomez. qui de communi, Plach. qui de recepta, Boss. *in tit. de iniur. n.* 4. vbi ait, quod ita dicunt omnes, & neminem reperisse contradicentem, Claud. qui dicit contrarium semper sibi visum fuisse ridiculum, Baiar. Graff. & Farin. omnes proxime citatos referẽs *n.* 241. Et cum hac doctrina concordat *Bulla Pij V.* 155. *in par.* 2. *Bullar.* vbi habetur, pænam libelli locum habere, licet in eo vera fuerint expressa, per quam determinationem sublata fuit omnis controuersia in hoc puncto exorta, ex opinione tenentium, quod, dum Reipublicæ expedit, vt verum per libellum publicetur, & veritas in iudicio probetur, non intrare pænã iniuriarũ, prout diffuse refert Far. *n.* 242. & 244. vbi huic Ampliationi subscribit.

Licet vera essent contenta in libello.

22. Limitatur 1. Reg. Vt nõ sit locus pænę capitali, dum libellus famosus non continet capitale delictũ, quia tunc non imponitur nisi ea pæna, quæ imponenda esset pro delicto improperato, si verum esset, gl. *in l.* 1. & ibi Bellaper. & Saly. *C. de libell. famos.* Bellam. Archid. & Præpos. *in c. de prima* 5. *q.* 1. Gom. *de delict. c.* 6. *rubr. de iniur. n.* 1. vbi testatur de communi, Baiar. Bertaz. Foller. Far. & alij *q.* 105. *n.* 424.

Quid dũ libellus non conti net capitale delictum.

23. Et hinc est, quod Bellaper. *in l.* 1. *C. de famos. libell.* voluit, quod dum libellus non continet improperationem delicti, sed aliam iniuriam, extraordinaria imponatur pæna; vel potius, secundũ Saly. *ibidẽ*, in tali casu datur tantũ actio ciuilis ad iniuriæ estimationem, prout etiã tenuit Bertaz. *cons.* 275. *n.* 1. *lib.* 2. & Harppræct. qui ponit exemplum in eo, qui in libello famoso quendam ludibrij causa vocat luscum, claudum, fatuum, pediculosum, spurium, aut quid simile.

Vel nullũ delictum, sed aliam iniuriam, vt vocando fatuũ, spurium, &c.

24. Non defuerunt verò dicentes, pænam libelli famosi non esse mortis, sed extraordinariam, iuxta facti, & personarum qualitatem ita Clar. §. *fi. q.* 68. *vers. libell. famos. ad fi.* vbi ait, numquam se vidisse aliquem morte punitum pro libello famoso, sed fuisse impositam pænam extraordinariam, ictuum funis, aut fustigationis, vel triremium, seu quãdoque infamis cathenæ, & ibi Baiar. & Bursat. *cons.* 94. Et in Constit. Marchiæ *lib.* 4. *c.* 61. imponitur pęna pecuniaria, & aliquando personalis, arbitrio Iudicis, dũ graue imminet scandalum, propter offensæ personæ qualitatem.

Pœna in praxi pro libello.

25. Sed quod ab ordinaria iuris pæna in Regula proposita nõ sit recedendum, tenuit Soarez *in add.* ad Gom. *de delict. c.* 6. *rub. de iniur nu.* 2. Et quod plus est, *Pius V. in citata Bulla* 155. confirmauit in proposito omnes pænas Ciuiles, & Canonicas, & statuit etiã grauiores, & vltimi supplicij, ac confiscationis bonorum, secundũ facti, & personarũ qualitatẽ, eius arbitrio imponi posse, vt refert Far. *q.* 105. *n.* 427. Qui *n.* 428. absolute, ait, verũ esse, pænã prædictam, quæ

Sed contra.

Quid si sit libellus cõtra personã infamem. quæ arbitraria est, debere sẽper mitiorẽ, esse, dum libellus famosus fuit in ignominiã meretricis, vel similis.

26. Limitatur 2. Regula, Vt non habeat locum, nisi dolus interuenerit; In his enim terminis, iura, & DD. in hac materia loquentes pertranseunt, & præsertim Turrecrem. & Præpos. *in c. si quis* 5. *q.* 1. Azo, Hostien. & Farin. *q.* 105. *n.* 481. Et hinc est, quod si quis ioco, vel sine dolo, & non causa infamandi, prædicta faciat, non punitur d. pæna, Præpos. Turrecrem. Iodoc. & plures alij, quos sequitur Far. *n.* 482.; sed nisi contrarium probetur, in hoc casu dolus præsumitur, secundũ Bursat. & Far. *n.* 483. Et faciunt scripta per Cæphal. *cons.* 341. *n.* 10. *& seq. lib.* 3.; Sed idem Far. *n.* 484. refert secundum Bursat. qui etiam oppositum, nempe dolum non præsumi, voluisse videtur.

Vel sine dolo.

Vt ioco.

27. Limitatur 3. Regula, Vt non procedat in faciente libellum, quẽ tamen non publicauit, quo casu non videtur, quod intret pæna capitis, Bursat. *cons.* 94. *n.* 17. vbi de manifestante vni tantum inuentum libellum famosum, Cæphal. *vbi sup. n.* 15. *& n.* 17. *cum seq.* de substantia enim libelli famosi videtur, quod ex eo sequatur diffamatio, & sic publicatio, Marcabrun. quem sequitur Far. *q.* 105. *n.* 486. Imo pæna libelli famosi locum non habet nisi libellus omnibus videndus, & legendus in aliquo loco publico ponatur, in his. n. terminis vidẽtur loqui DD. et præsertim Ang. Archid. Præpos. et Holt. cũ alijs, quos sequitur Far. *n.* 487. Et contrarium tenẽtes, nẽpe, pænam habere locum ẽt sine publicatione, ad quod inducuntur Bart. Castren. et Clar. locis citatis à Far. *n.* 486. intelligendi sunt, non de pæna ordinaria, sed de extraordinaria, vt obseruat ibidem Farin.

Quid si libellus nõ fuerit publicatus.

Vel non positus in loco publico legẽdus ab omnibus.

28. Limitatur 4. Reg. Vt nõ procedat in faciente libellũ famosũ cõtra eũ, à quo prius fuerat prouocatus per libellũ alium famosum, quo casu pæna capitalis non esset infligẽda, secũdũ Plot. quẽ sequitur Bertaz. *cons.* 237. *nu.* 5. qui tamen cum Claud. declarat in hoc casu pænam intrare extraordinariã; Quia sicut illatam vim vlcisci non licet ex interuallo armis factam, ita nec licet vlcisci ex interuallo iniuriam per libellum illatam, vt tenet Far. 105. *n.* 488. *& seq.*

Vel factus contra eũ, qui prius fecit.

29. Limitatur 5. Reg. Vt nõ procedat in reuocante, quod scripserat per aliũ libellũ, puta dicendo scripsisse calore iracundiæ, vt probat Far. *q.* 105. *nu* 490. quod videtur intelligendum de pæna, de qua in Regula, secus de extraordinaria.

Quid in reuocãte libellum.

30. Plura de materia libelli famosi apud Far. inuenies *q.* 105. *à n.* 421. *vsque ad n.* 492.

De delictis patratis à Regularibus in electionibus, & eorum pænis,
Quæst. 127.

1. CVm delicta, quę in electionibus Regulariũ committuntur, sæpe verbalia sint, quandoq; ẽt scripto exarentur, licet nõ rarò sint ẽt personalia, nec non realia crimina; Post proximas præcedentes quęstiones, in quibus visum est de verbalibus delictis, ẽt in scriptis perpetratis, hæc subnectitur q. in qua de præcipuis, et frequẽtioribus culpis, & de-

& delictis in electionibus occurrẽtibus, et de eorũ pęnis, erit tractandũ.

2. Regula 1. sit. Subornantes in electionibus Religiosi, pro se, vel pro alijs vota procurando, incidunt, eo ipso, in pœnam priuationis officiorum, quæ obtinent, et ad futura quæcunque inhabiles sunt; Ita *Clem. VIII. in decretis de reform. Regularium, approbatis iussu Vrbani VIII. à Sac. Congr.*; Verba decreti prædicti relata à Leza. *to.* 1. *c.* 15. *n.* 24. sunt sequentia, ex quibus ẽt Ampliationes propositę Regulę oriũtur.

Pœnę sub ornãtium seu procurantium vota.

3. *Vt omnis officiorum ambitus occasio præcludatur, caueant omnes à directa, vel indirecta votum, seu suffragiorum procuratione, tam pro se ipsis, quam pro alijs, tum in Capitulis locorum, tum in cæteris, præsertim generalibus Capitulis, aut Congregationibus, seu alibi. Quicumque secus fecerint, præter alias pœnas, & censuras hactenus contra huiusmodi ambientes inflictas, quas in suo robore permanere volumus, in pœnam priuationis officiorum, quæ obtinent eo ipso incidant, & ad futura quæcumque pariter inhabiles habeantur, super quo cum eis à nemine dispensari possint, nisi à nobis, vel à successoribus nostris, & pro qualitate culparum grauius etiam plectantur. Porrò supradictas omnes pœnas, ad complices, ac simpliciter scientes, & non reuelantes extendimus.* Vsq; huc verba prædicti Decreti.

Decretũ Clē. VIII. contra subornãtes, &c.

4. Ampliatur 1. Regula 1. vt præterea, qui in electionibus, vel ante eas per sex menses, pro se, vel pro alio subornauerit, excommunicationis sententiam ipso facto incurrat, à qua, nisi à Romano Pontifice pro tempore existente, præterquam in mortis articulo, absolui non possit, et voce actiua, et passiua perpetuo careat; Subornatus verò, vel alius etiam, pro quo subornatio fiat, qui subornantem non detulerit, eandem pęnam incurrere censeatur. Huius Ampliationis verba sunt ad lit. descripta *ex Bulla Pij V. data* 28. *Maij* 1550. Sed *hanc Constitutionem Greg. XIII.* moderauit *in Bulla data* 8. *Settembris* 1573.; Primo, vt quando pro ipsis non fuit subornatum, Minister Generalis, et Cõmissarius Generalis possint absoluere ab excommunicatione; 2. vt subornatus, vel ille pro quo fuit facta subornatio, qui subornantem non detulerit in excommunicationem non incidat. Hanc Ampliationem confirmauit Clem. *vbi supr.* Et notat Rodr. *to.* 2. q. Regul. *ar.* 1. *in princ. q.* 56.

Qui in excommunicationem incidant propter subornationem.

5. Ampliatur 2. Regula 1.; vt attentis Constitutionibus Greg. & Pij, de quibus in 1. Ampliatione, excommunicatio, in terminis eiusdem Ampliationis, incurratur ipso facto, iuxta tenorem Bullarum propter crimen subornationis, etiam occultum, pro vt sine cõtradicto retenent DD. et notauit Rodr. *d. art.* 1. §. *fin.*

Excommunicatio prædicta incurritur ipso facto.

6. Ampliatur 3. Regula 1. vt in prædictas pęnas incidant, qui in electionib. pactum, vel conuentionem faciunt, vt vnus suffragetur vni in vna electione, et alius suffragetur alteri in alia; E. g. Dicendo; si dederis mihi, vel tali tuum votum, ego tibi, vel amico tuo votum meum dabo, Nauar. Reginal. et Leza. *to.* 1. *c.* 15. *n.* 29. et tenet Dia. *par.* 3. *tr.* 2. *resol.* 125.

Paciscens incurrit.

7. Ampliatur 4. Regula 1. vt Religio-

Dans temporale pro obtinenda Ecclesiastica Dignitate Symoniacus est.

ligiosus symoniam committat, dum subornat, dando temporale aliquod donum à manu, vel ab obsequio, vel à lingua pro consequendis Dignitatibus Ecclesiasticis, vt Abbatia, Generalatu, Prouincialatu, Diffinitoratu, Prioratu, seu pro prædicandi officio, Confessionibus audiendis, Ordinibus recipiendis, &c. vt diuersis Sacris Canonibus probat Lezana *to.1.c.15.n.28.*; Dare enim aliquod temporale pro spirituali Symoniacum est, Suar. *tom.4. de Relig. lib.4.c.5.n.3.* nec non Peir. & Lez. *vbi sup.* Et idem dicitur de dante rem temporalem pro voce, seu suffragio in electione obtinendo, Peir. Azor. & Lez. *d. n.28.* vbi cum Suar. asserit Symoniacam electionem esse illius, pro qua, eo sciente, & non contradicente, ab alio per pecuniam officiũ procuratur spirituale.

Electio Symoniaca est ipso iure nulla, & de alijs pœnis.

8. Subampliatur Ampliatio 4. vt omnis electio, prouisio, vel confirmatio, etiam occultè Symoniace facta, ante omnem Iudicis declarationem, sit ipso iure nulla, vt determinatur *in Extrau. cum detestabile de Symon.* vbi similiter excommunicantur, cum reseruatione Papæ, prędicti Symoniaci, & etiam mediatores, & notant Less. Suar. & Lez. *num. 33.* Et d. nullitas procedit, quamuis Symonia ab alijs commissa sit, eo nesciente, qui ad Dignitatem fuit promotus; Nisi forte pecunia fuerit data ab inimico in odium eligẽdi, Peir. Suar. & Lez. *d. num. 33. & est tex. in c. nobis de Symon.* Prætereà, qui Symoniace Ecclesiasticam recipit Dignitatem ipso iure, ad quascumque Dignitates obtinendas, inhabilis redditur, ita *Pius V. in Bulla, quæ incipit, cum primum*; & nor. Azor. Peir. & Lez. *num. 33.* Et *in iuribus ibidem relatis* Symoniacis etiam infamiæ pœna imposita est, vt obseruant Peir. *to.1. de subdito q.1. de obed. cap.31. §.9.* & Azor. *to.3. instit. moral. lib.12. c.21. q.7.*

Quid in temporale donum gratis datum.

9. Limitatur Ampliatio 4. vt non procedat, dum temporale donum gratis datur, seu ex gratitudine, vt tenet, declarat, & probat Suar. *de Relig. to.1. lib.4. c.36. num. 2.* Sicut econtra Symonia esset, dum temporale daretur pro spirituale, & in commutationem eius, Archid. Nauar. Præpos. & Suar. *n.4.*

Pœnæ imponuntur diuersis Regularibus recurrentib. extra Religionem pro obtinend. Dignitatib.

10. Ampliatur 5. Regula 1. vt recursus ad personas extra propriam Religionem pro consequendis honoribus, Dignitatibus, &c. sit prohibitus sub diuersis, & grauibus pœnis à Summis Pontificibus Dominicanis, Carmelitis, Camaldulensibus, Hieronymianis, Cruciferis, Augustinianis, Canonicis Regularibus Sancti Saluatoris, Celestinis, Minoribus Conuentualibus, necnon Obseruantibus, minimis S. Francisci de Paula, & Cistercientibus Congregationis Italiæ, de quo vide Lez. *to.1. c.10. num.17.* Qui *cap.15. num. 27.* cum Nauar. & Peir. declarat dictos Religiosos insinuatas pœnas non incurrere, nisi dum fauorabiles literę impetratę perueniunt ad manus Superiorũ, vel dũ aliàs oretenus officium commẽdationis executum est, & tenet Rodr. *to.2. q. Regul. quæst.56. art. 2.* Apud eumdem Lez. *cap.18. num. 82.* inuenies prohibitiones, & præcepta in virtute S. Obedientiæ Pontificum contra Prælatos prædictarum Religionum

Executo tamen officio commendationis.

Præceptis Superioribus, ne rogati cõde scendant.

(non

(non tamen Minorum, nec Cistercienſium) ne ad inſtantiam, & requiſitionem extraneorum, alicui Religioſo officium concedant, vel pœnas relaxent.

An ſubornās teneatur ante condēnatione ſubire pœnas priuationis officiorum, & inhabilitatis, &c.

11. Limitatur 1. Regula 1. vt priuatio contra ſubornantes, licet ſit impoſita eo ipſo, &c. non teneatur ſubornans in conſcientia hanc ſubire pęnam ante Iudicis condemnationem. Et quoad pœnas priuationis officiorum, & inhabilitatis, &c. ita tenet in ſimili caſu Sanchez, nempe in pœna priuationis officiorum, & inhabilitatis ad illa, lata contra introducentes fœminas in Monaſterium Regularium, in Sum. *to.2. lib.6. cap.17. num. 37.*; Quod verum etiam eſt, dum pœna imponitur adiecta clauſula (abſq; alia declaratione,) quæ intelligenda eſt non de declaratione delicti, hæc enim requiritur, ſed de pœnæ declaratione, ſecundum eundem Sanchez.; Qui *to. 1. lib. 2. cap. 22. num. 20. & cap. 29. num. vlt.* fundate huius ſententiæ adducit fulcimenta, ſubſcribit Syluest. quem ſequitur Rodr. *to. 1. q. Regul. quæſt. 6. art. 16. verſ. dico* 2. Valer. *in differen. vtriuſq; fori ver. pœna, differ.* 20. *n.* 4. & Dian. *in 3. par. tract. 2. reſol. 66.* teſtans de probabiliori, in ſimili ita tenuerunt Graff. Henriq. Souſa, & Suar. *ibidem* relati à Dian. vbi refert etiam oppoſitum tenentes Bonaci. Merol. & Sayr.

Seu pœnā priuationis vocis.

12. Quo verò ad pœnas priuationis vocis actiuæ, & paſſiuæ, quod quis in conſcientia has ſubire non teneatur ante Iudicis condemnationē, tenuit Sot. *lib. 1. de iuſt. & iur. q. 6 art. 6. ad 4. & lib. 4. quæſt. 5. art. 3.* Granad. Ledeſ. & Soſa, quos refert Dian. *par. p. tr. 10. reſol. 24.* vbi inducit Caſtell. Molin. & Malder. ſubſcribentes quo ad vocem actiuam, quo verò ad paſſiuam oppoſitum tenet Malder.; Sicut quo ad vtramque contra Ampliationem tenuerunt Salas, Vaſq; Becan. Suar. & Villal. locis relatis *ibidem* à Dian.; Vnde, & hæc oppoſita opinio valde probabilis eſt.

Declaratoria in omnib. requiritur.

13. Generaliter verò, quod pœnæ priuationis vocis actiuæ, & paſſiuæ, priuationis Dignitatum, adminiſtrationum, honorum &c. item inhabilitatis ad prædicta impoſitæ ipſo facto, vel ipſo iure, &c. ante Iudicis ſententiam, ſaltem declaratoriam, non obligent, tenent Molin. Sot. & hos referens Lez. *to. 1. cap. 10. num. 30.* vbi teſtatur de recepta praxi apud viros doctos, & bonæ conſcientiæ.

Quid dā aliis amplioribus clauſulis pœnæ impoſitis.

14. Sed notandum, quod dum pœnæ, de quibus hic ſupra proximè, non modo imponuntur cum clauſulis, ipſo iure, ipſo facto, aut eo ipſo, vel ſimilibus, ſed adduntur prӕterea iſtæ, vel ſimiles clauſulæ; Abſq; vlla declaratione; Ante omnem declarationem; Abſque Iudicis ſententia, decreto, aut miniſterio; Controuerſum eſt, an tales pœnæ ante Iudicis declarationem, in foro interiori conſcientiæ incurrantur: Et pro parte affirmatiua ſunt Suar. *de ll. lib. 5. cap. 8.* & Vaſq; quem refert, & non diſſentit Lez. *c. 10. num. 31.* quia aliàs viderentur ſuperfluæ proximæ allatæ clauſulæ: Pro negatiua vero inducuntur Sanch. *lib. 6. ſum. cap. 15. num. 65.* Peirin. Soſa, quos refert Lez. *d. num. 31.*

vbi

vbi ait, hoc non videri improbabile, & ita consuluisse quosdam Pœnitentiarios S. Petri; Quia dicunt isti DD. saltem declaratoriam Iudicis, delictum esse commissum, semper requiri; Et per illas clausulas; Absque vlla declaratione, &c. excludi sententiam, & declarationem pœnæ.

In opinione excludentium omnē sententiā Iudicis, in foro poli, quid possint Prælati.

15. Sed stando in opinione eorum, qui tenent, nec criminis declaratoriam requiri, & quod stantibus dictis clausulis statim in illis pœnis in foro conscientiæ incurritur; Dicendum, quod si tales pœnæ Papæ reseruatæ non sint, Prælati Religionum cum suis subditis dispensare possint, dum delicta adulterio maiora non sunt, & peracta pœnitentia, c. at si Clerici de adulter. & notarunt Miran. in Man. to. 2. quæst. 9. art. 3. Henriq. quem sequitur Lez. to. 1. cap. 10. num. 35.; Imò etiam dum dictæ pœnæ Papæ essent reseruatæ, in foro conscientiæ, possent d. Prælati cum suis subditis dispensare in occultis delictis, secundum Lez. qui hoc conatur probare c. 18. n. 46.

Sed in foro fori.

16. In foro vero externo: Vtrum Prælati cum suis subditis in illis pœnis dispensare possint? partem affirmatiuam tenent Rodr. to. 1. q. Regul. quæst. 24. art. 17. & Cruz. lib. 1. de stat. Relig. cap. 6. dub. 15. concl. 6.: Negatiuam vero sustinent Peir. to. 1. Priuil. Minim. in Constit. 6. Iulij II. num. 24. & Lez. to. 1. cap. 10. num. 36. qui hanc tutiorem dicit, eo quod nullum solidum fundamentum, aut Priuilegium pro opposita affertur.

Quid in bona subornatione.

17. Limitatur 2. Regula 1. vt procedat in subornatione mala, secus in bona.

Subornatio quid sit.

18. Pro declaratione huius limitationis suppono, quod subornatio, generaliter sumpto vocabulo, est suasio veri, vel falsi, in bonum, vel in malum finem, vt notat Card. in Clem. 2. de testibus not. 2. & Rodriq. in q. Regul. to. 2. quæst. 56. ar. 1. vbi docet, quod illa subornatio, qua suadetur verum, & ad bonum finem est bona, illa vero, qua suadetur falsum, vel verum in malum finem, est mala; Vnde suadere electoribus, vt N. qui vere dignior est, eligant, proponendo eis virtutes veras illius, sine datione, vel promissione alicuius rei, & absq; minis, insinuando etiam vitia vera, & nota alterius minus digni, vt excludatur, bona est subornatio: Sicut econtra, dum procurantur vota pro indigno, vel pro minus digno, præsertim suadendo virtutes falsas, & dissuadendo vitia nota, seu dum etiam pro aliàs dignissimo procurantur vota mediantibus donis, promissionibus, vel minis, mala est subornatio.

Quæ sit bona, vel mala subornatio.

Exemplificatur de bona.

Item de mala subornatione.

Non est prohibita bona, sed mala subornatio.

19. De subornatione ergo mala Regula 1. intelligitur; Subornatio enim bona prohibita non censetur, Rodriq. d. ar. 1. & Leza. tom. 1. cap. 15. num. 24. vbi præmisso, & ponderato Decreto Clem. VIII. registrato hic sup. num. 3. ait; Per hæc non tolli, quo minus electores procurare possint, vt dignis Dignitates dentur, & indigni excludantur, cum vt in primis Decreti verbis patet, Pontifex officiorum ambitus prohibere intenderit, & subscribunt Nauar. & Peirin. locis relatis ibidem à Leza.

Tractatus consultorij liciti sunt.

20. Non desinam hic subnectere conformem doctrinam Rodriq. to. 2. q. Regul. quæst. 56. ar. 1. & Lez. to. 1.

to.1.cap.15.num.24. qui concorditer dicunt, ad malam subornationem non spectare, neque prohiberi, quin secū electores de eligendorum qualitatibus tractare possint, vitia manifestando, virtutesque insinuando, iustitia, charitate, & veritate seruatis, ad hoc vt dignior, cæteris præferatur, cum necesse sit, vt electores virtutes, nec non vitia eligendorum agnoscant; & ijdem authores obseruant doctrinam hanc conformem esse iuri naturali, & vsui etiam piorum; Nec Summos Pontifices, nec quarundam Religionum Statuta pęnas contra subornantes in electionibus assignantia hoc prohibere; Prohibitionesque in proposito intelligi debere de illis, qui precibus, vel donis voces procurant, ob finem malum, vel vitia, seu virtutes mentiuntur eligendorum; Tractatus igitur consultorij omnino liciti sunt *c. si transitus di-stinct.79.* & probat Dian. *p.2.tr.16. resol.37.*

Bona subornatio expediēs, & necessaria.

21. Ampliatur Limitatio 2. vt bona subornatio non modo licita sit, sed etiam expediens, & sæpæ necessaria, præsertim vt Præsides Capitulorum, qui præcipue tenentur media dirigere ad bonam electionem, bona vtantur subornatione, & electores instruant, moneant, hortentur, modeste, suauiter, charitatiue, et religiose suadendo, et inducendo, vt digniorem eligant, eiusdem veras virtutes gubernio necessarias proponendo, hoc inquam, et expediens, et necessarium est, ita Castell. *de elec. Canon. c.3. num.6.* et Lez. *tom.2. cap.12. num.32.*; Vbi etiam ait, quod hoc facientes, rem Deo gratam, Religionibusq; valde vtilem præstabunt.

Error nolentium bene subornare.

22. Ex supradictis manifeste deducitur quam allucinentur non nulli nimis pusillanimes trepidantes timore, vbi non est timor, præcipue, si Præsides sint, qui timentes censuras, pęnasque contra male subornantes vibratas, non audent, prout licite possent, et deberent, in bona subornatione, et in licitis tractatibus, se ingerere: Et veh istis, dum indebite tacent, et eorum taciturnitate in causa sunt, vt magis digni non promoueantur, sed vel minus digni, seu etiam indigni eligantur; Et tunc præcipue tenentur prædicti non silere, dum alios mala subornatione indebite loquuturos preuident, pro se, vel pro alijs pestifera ambitione, sacris Canonibus exosa *c. cum pcitam de electione*, qui quidem peruersè tractantes, nimis temere in omnes ruunt censuras, et pęnas contra subornantes merito fulminatas, quandoque clausis, vel obcæcatis oculis à passionibus odij, vel amoris, seu ab interesse lucri, siue ambiti honoris, aliquando verò apertis, et videntibus oculis ex ijsdem motiuis in tale infernale baratrum præcipites sedant: non raro cum Religionis damno notabile, & irreparabile.

Et male volētium subornare.

Pœnæ cōtra subornantes effectu secuto intelliguntur.

23. Limitatur 3. Regula. 1. vt pœnæ in ea insinuatę non incurrantur, nisi à procurantibus cum effectu, & electione iuxta procurationem secuta, per ea, quæ habentur *in c. perpetuo de elect. in 6. & ibi glo. ver. perpetuo*, & Io. Andr. *num. 2.*; Vbi hanc statuit Regulam: Pœnam, quæ ipso iure delinquenti infligitur, non incur-

incurrit is, qui cogitauit, & aliquid egit, sed non perfecte, etiam si per ipsum non steterit; Et huic doctrinæ subscribit Nauar. & post ipsum Peir. *de subdito q.2.c.2.* §.11.

24 Regula 2. sit. Scienter indignum Prælatum eligentes grauiter culpabiles sunt, & mortaliter peccãt contra iustitiam distributiuam, Sot. *lib.3. de iust. & iur. quæst.6. num. 2. concl.7.* Lez. *to.1. cap.15. num.14.* Nauar. quem communiter sequuntur Summistę, Miran. qui eum refert *in Man. to.2. q.23. ar.13.* D. Thom. 2.2. *quæst.63. ar.2.* quem sequuntur alij Theologi, & ita habetur *in c. constitutus de appel.* & in Concil. Trid. *sess.24. de reform. cap.1.* vbi habentur hæc verba. *Omnes, & singulos, qui ad promotionem præficiendorum ius habent, mortaliter peccare, nisi quos digniores, & Ecclesiæ magis vtiles ipsi iudicauerint, præfici, diligenter curauerint.* Et hæc Regula multo magis procedit, dum electores iurant dignum eligere, & certo certius, dum digniorem; quo casu indignum eligentes dubio procul essent periuri, imò quamuis dignum tantum eligerent.

Indignũ eligentes peccant mortaliter.

Et dato iuramẽto essent periuri.

25. Ampliatur 1. Regula 2. vt eligentes indignum participes sint omnium peccatorum à tali indigno in officio commissorum, Sorb. *in Compend. Priuil. ver. electio in fin.* Rodriq. & Leza. *to.1.c.15.num.14.* & declarat expresse, *vbi sup.* Conc. Trid.; Et vlterius ad damna inde Religioni secuta tenentur, Sot. *lib. 3. de iust. q.6. ar.2.* Nauar. quem sequitur Leza. *d. n.14.* Anchar. Fely. & Graff. qui hos refert. *par.1. lib.2. cap.99. n.11.*; Præterea incidunt in suspensionem triennio à Beneficijs, latam *in c. cum in cunctis §. fin. de elec.* & notant Nauar. *in c. Sacerdos de pænit. dist.6.* & Leza. *d.n.14.*; Dummodo d. indignitatem extra Sacramentum Confessionis nouerint, Rodriq. *in q. Regul. to.2. quæst.53. ar.4.* & Leza. vbi sup.. Et nota, hanc suspensionem locum habere consequenter in Ampliationibus sequentibus, in quibus de indigni electione agetur.

Participẽt in peccatis, & ad damna tenentur.

26. Ampliatur 2. Regula 2. vt in nullo casu indignum eligere liceat, & casu quo omnes de corpore Capituli essent indigni, extraneus eligi deberet, Rodriq. *q.51. ar.11.* Sot. *d. ar.2.* & Leza. *n.14.*: Neque in casu, quod omnes electores indignum eligere vellent, illi suffragium dare liceret, Vasq. & Leza. *num.14.*; vbi tamen cum Bann. condescendit, quod pro bono pacis posset quis suffragari minus digno, dum omnes alij illum eligere vellent, captiuando proprium intellectum in obsequium omnium aliorum, quod dignior sit.

In nullo casu licet indignũ eligere.

27. Ampliatur 3. Regula 2. vt sciens aliquem fore perniciosum Communitati, si eligeretur, quia sit malæ vitæ, & conscientiæ; dum agitur de hoc eligendo in Prælatum, qui eius delicta, etiam occulta, sciret, reuelare teneretur, aliàs peccaret, magis enim bono communi consulere astringimur, quam secretum seruare Rodr. *in q. Regul. to.2. q.53. ar.3.* Peirin. & Leza. *to.1. c.15. n.15.* qui tenent, secus dicendum esse, dum eligendus tantum vni, vel alteri particulari in rebus parui ponderis futurus esset perniciosus.

An occulta delicta eligendi perniciosi sint manifestanda.

Excommunicatum eligentes peccant; et admissus electionem inficit.

28. Ampliatur 4. Regula 2. vt peccent mortaliter eligentes excommunicatum maiori excommunicatione, cum hæc Canonicum sit impedimentum, ne quis eligatur *c. constitutis* il 1. *de elect.* & not. Angelica *ver. electio n.*23.& Leza.*n.*5.:Et hinc est, quod talis non potest admitti ad electionem Canonicam, sed expelli debet, aliàs enim electionem inficeret,& dum scienter à Capitulo admitteretur electio rueret, Castell. *de elect. Canon. c.*4. *n.*46. vbi diffuse de hac materia agit,& idem tenet *in c.* 5. *n.*16. *ex c. illa quotidiana*, vbi glo. & Panorm. & clarius *n.* 3. vbi citat Hostien.; Excommunicatus namq; maiori excommunicatione, non modo non potest elegi, sed nec eligere, *vt est tex. in c. cum inter, in fi. de elect. & in c. cum dilectus de censur.* & electio ab illo facta, est nulla, Connex. *to.*2. *p.*3. *tr.* 5. *de excom. disp.*11. §.5. *dub.* 1. vbi plura ad intentum, & Leza. *c.*15. *n.*5.

Quid si occultus sit excommunicatus.

29. Subampliant DD. citati à Castell. *num.* 18. vt procedat Ampliatio in excommunicato occulto, si constiterit postea, quod tempore electionis extiterit excommunicatus; Sed oppositum tenendum videtur *post extrauag. Mar. V. ad euitanda, &c.* vbi solum denunciatus, & declaratus specialiter, & publicus percussor Clerici determinatur, quod sit euitandus, & consequenter, quod admitti non possit ad electionem actiuam, nec passiuam, & ita tenent Sayr. *lib.* 2. *de censur. c.*6. *n.* 6. & Molfes. *p. p. sua sum. Mor. tr.*6. *c.*16. *num.* 74. citans Azor. Miran. & Suar. nempe, quod post dictam Extrau. occultus excommunicatus maiori excommunicatione si admittatur ad electionem actiuam, & etiam passiuam, quamuis scienter à Capitulo, dum huiusmodi non est denuntiatus, nec publicus Clerici percussor, per hoc electio non rueret; & Ampliatio 4. cum sua Subampl. procedet de iure ante dictam *Extrau.* non autem post: Quamuis eligentes scienter excommunicatum talem, mortaliter peccarent, dando indigno vota, scilicet existenti in peccato mortali, iuxta probanda infra in Ampliatione 7. *num.* 215.

30. Ampliatur 5. Regula 2. vt peccent mortaliter infamem eligentes, talis enim, electionis est incapax, Suar. *to.* 4. *de Relig. tract.* 8. *lib.*2. *c.*3. *num.*28.& Leza. *to.*1. *c.*15. *num.*25.

Peccāt infamē eligentes.

31. Ampliatur 6. Regula 2. vt peccent mortaliter scienter illegitimos eligentes, qui nisi ex Papæ dispensatione eligi non possunt *cap.* 1. *de filijs Presbiter.* & not. Nauar. & Leza. *cap.* 18. *num.* 7. licet occultissime illegitimi essent, Syluest. Cordub. & Leza. *ibidem*. An autem Prælati Regulares ex priuilegio cum illegitimis dispensare possint, vide Leza. *cap.*18. *num.*60. vbi diffuse; Et hic tantum breuiter nota *ex Priuilegio Greg. XIV. in Bullar. Constit.*17. *die* 21. *Septembris* 1591. de quo omnes Regulares participantes communicant; Quod Generales, & de eorum licentia Prouinciales, & Superiores locales, possunt cum illegitimis ad Dignitates, & officia Ordinis, absque Capitulo Generali, vel Prouinciali, dispensare: & in hoc Priuilegio fundati, ita tenent

Seu illegitimum.

An Regulares possint dispēsare cum illegitimis.

tenent Peirin. & Leza. *to.* 1. *cap.* 18. *num.* 60. Tambur. Portel. & Sigismun. de Bonon. quos sequitur Diana *in par.* 3. *tr.* 2. *resol.* 102. Sed si illegitimus occultus non dispensatus, in Prelatum eligatur, cum huiusmodi electio sit ipso iure nulla, *c. innotuit de elect.* & not. Sorbus, Rodr. & Leza. *c.* 15. *n.* 38. acceptare Prælaturam non debet: Si verò cogeretur, postquam restiterit, quantum in eo fuerit, dum non potest sine sua, aut suorum infamia, dispensationem petere, cum ius conseruandi famam sit naturale, & præponderet iuri positiuo, quo electio annullatur, acceptare poterit, Peirin. Rodriq. & Leza. *d. n.* 38.; Eiusq; actiones validæ erunt, iuxta tradita *sup. q.* 127. *à n.* 37. *vsq; ad n.* 42.

Quid si eligatur illegitimus.

32. Ampliatur 7. Regula 2. vt mortaliter peccent eligentes scienter existentem in peccato mortali, nemo enim in tali statu existens, ad Beneficium Ecclesiasticum promouendus est, Abb. Butr. Innoc. & Hostien. quos refert, & sequitur Comitol. *lib.* 1. *in respon. moral. quæst.* 72. *in princ.* talis enim ad Ecclesiasticam Prælaturam, & spirituale officium exequendum indignus est, D. Thom. *Quol.* 6. *q.* 6. & Sum. Ang. *ver. electio n.* 25. Precipue dum electus notorius est peccator Azor. *to.* 2. *inst. moral. lib.* 6. *c.* 14. *q.* 10. Nauar. & Leza. *n.* 15. Non est hic pretermittendum, quod non per hoc charitas, quæ ab anima mortale peccatum tollit, est necessarium fundamentum Dignitatum Ecclesiasticarum; Imò est de fide posse in eadem persona esse peccatum mortale, & dictam dignitatem, vt determinatum fuit in Conc. Constantien. *sess.* 8. *&* 15. & not. Castrus, & Rodr. *in sum. p. p. n.* 3. *c.* 106.

Peccant eligentes peccatorem.

33. Ampliatur 8. Regula 2. Vt generaliter, peccent mortaliter electores votantes in fauorem illorum qui liberi non sunt à Canonico quouis impedimento; vt sunt voce priuati passiua; inhabilesq; quocumque modo ad passiuam electionem, quamuis inhabilitas occulta esset, Suar. *to.* 4. *de Relig. tr.* 8. *lib.* 2. *c.* 4. & Leza. *c.* 15. *n.* 5.

Vel aliàs inhabilē.

34. Ampliatur 9. Regula 2. vt eligentes scienter indignum, eligendi priuentur potestate in electione, quæ primo facienda occurrerit, *c. cum Vintonensis*, vbi glo. & DD. *de elect.*

Et an priuentur potestate eligendi.

35. Ampliatur 10. Regula 2. vt Regulares pænitentiati à S. Officio Inquisitionis, quãuis pœnitentiæ tẽpus expleuerint, vel gratiã impetrauerint, eo ipso ad omnes Religionis suæ gradus, & officia inhabiles sint: Et tales promouẽtes etiam ipso facto in suorum officiorum priuationem, nec non vocis actiuæ, & passiuę incurrant, iuxta *decretum Vrbani VIII. Anno* 1626.: Vbi etiam statuitur pęnitentiatos, & illos promouẽtes rehabilitari non posse nisi à Papa, vel à Sac. Congr. S. Inquisitionis coram Papa habẽda, & not. Peirin. *to.* 2. *Priuil. Minim. in Constit.* 9. *Paul. V. n.* 29. & Leza. *to.* 1. *c.* 15. *n.* 39. vbi excipit illos, qui salutares tantummodo habuere pęnitentias, quæ illæ dicuntur, quæ extraiudicialiter, & priuatim imponuntur; e. g. orationes, ieiunia, disciplinæ, &c. & obseruat etiam Peirin. vbi supra.

Regulares à S. Officio pęnitẽtiati sũt inhabiles & eos promouẽtes puniũtur.

36. Ampliatur 11. Regula 2. vt

Quid in eligentib. minus dignum in foro poli, & in foro fori.

peccent mortaliter etiam eligentes minus dignum, ita S. Thom. 2. 2. *quæst.63. ar.2.* quem communiter Theologi sequuntur, statuitur *in c. constitutus de appel.* & clarius in Concil. Trid. *sess.* 24. *de reformat cap.* 1. illis verbis; *Omnes, & singulos, qui ad promotionem præficiendorum ius habent mortaliter peccare, nisi quos digniores, & Ecclesiæ magis vtiles ipsi iudicauerint, præfici diligenter curauerint*; Et not. Lez. *c.*15. *num.* 12. & Azor. *lib. 6. inst. moral. c.* 15. *quæst.* 1. *& in c.26. par.2.* vbi rationibus, & DD. authoritatibus diffuse, solideq; hoc probat: Quod præsertim est certo certius apud nos, qui in electionibus iurare, sicut debetur, solemus, vota melioribus dare; Quo iureiurando supposito, qui non melioribus votaret, non modo peccaret mortaliter, sed periurus existeret. Quamuis in foro exteriori digni electio digniore prætermisso valida sit, aliàs enim electiones calumniari nimis possent, Syluest. *ver. electio* 1. *q.*16. Sot. *de iust. & iur. q.6. ar.2. concl* 8. Lez. 1. *to.*1. *c.*15. *n.*12. & Azor. *par.*2. *instit. Moral. lib.6. c.*15. *ver. secundo quæritur*, & subscribit Graff. iura, & DD. inducens *p.p. lib.* 2. *c.99. n.2.*

37. Corollarium hic subnectere opere pretium duxi; Quoniam in materia huius q. de electione, non rarò accidit, vt prætendantur illegitimæ, & nullæ electiones; Ideo notandum, & memoriæ tenendum est, ad saluandas saltem electorum actiones, & consequenter ad plurima vitanda delicta, & pœnas, quamuis nulliter promoti essent electi. Quod quæcumq;, & quantumuis inualida, nullaque electio, & prouisio sit Superioris, Iudicis, Parochi, Confessarij, vel similis, certa est doctrina, leges Ciuiles, & Canonicas talibus electis iurisdictionem tribuere, & per consequens gesta ab eisdem, valida esse, tam in foro fori, quam etiam in foro poli, duobus concurrentibus.

Gesta à nulliter electis, quãdo sustineãtur.

38. Primum ex parte electorum, quod habeant titulum coloratum, nempe ab eis, qui facultatem habent titulum talem tribuendi; Alterum ex parte populi, vt communi errore electi pro talibus habeantur: Quibus duobus concurrentibus (dummodo non sit res requisita de iure Diuino, vt in Sacerdote, ad hoc vt consecret, vel absolnat à peccatis, est necessarius de iure Diuino verus Ordo Sacerdotalis) Ius ipsum ad singulos actus, propter bonum commune, iurisdictionem confert, vt est tex. & ibi DD. *in l. Barbarius ff. de offic. Prætor. & in c. infamis*, vbi Canonistæ *vers. verumtamen* 3. *quæst.* 7. fuse Paludan. *in* 4. *dist.* 17. *quæst.6. ar.* 2. Filliuc. *to.*1. *tract.7. cap.9. num.*227. Sanch. concordantes inducens, Suar. Regin. Villalob. & Dian. plures citans *par.* 2. *tract.* 16. *resol.*75. Caiet. Nauar. Medin. & alij, quos refert, & sequitur Less. *de iust. & iur. lib.*2. *cap.*29. *dub.8. num.65. & seq.* vbi optime declarat, & solide probat; Necnon infert *num.* 66. valida esse acta à Prælato electo existente secrete excommunicato, irregulari, &c. dum pro vero Prælato errore communi habetur. Et idem infert de Delegato; quamuis in vtroque casu con-

De titulo colorato, & errore cõmuni.

conferens, vel aliqui, de quorum interesse agitur scirent impedimentum: Iterum infert *n. 67.* in eo, cui occulte iurisdictio est ablata, sed ille se pro Superiore gerit, & cõmuni errore pro tali habetur: Nec non in actibus ex publico officio factis, quamuis non iurisdictionalibus, vt in instrumento facto à Notario, & in assistentia Parochi in matrimonio, &c.

Quid si populus dubitet priuatum esse illum qui titulũ coloratũ habebat.

39. Ampliatur 1. Coroll. vt valeant acta habentis titulum coloratum, licet populus dubitet, an talis sit officio priuatus, ita Panorm. *in c. nihil de elect.* quem sequitur Rosell. *verf. Confessor 3. in fin.* & Syluest. *ver. Confessor 1. q. 19.* Sanch. & Henric. quos refert, & sequitur Less. *lib. 2. de iust. & iur. c. 29. n. 68.* vbi reddit rationem, quia cum ante haberetur ille pro Superiore, non debet propter dubium superueniens ab officio eijci, in dubio enim nemo suo iure spoliandus est, melior enim in dubio est conditio possidentis.

Vel si desit coloratus titulus.

40. Ampliatur 2. Corollar. vt valida sint gesta, vt supra in foro externo, & etiam conscientiæ fine titulo colorato, interueniente tantum errore cõmuni, ita Basil. Pontius, qui adducit huius sententiæ rationes *lib. 3. de matrim. c. 22. nu. 46.* Io. Sanc. *in select. disp. 44. n. 3.* quos sequitur Dian. *par. 2. tr. 16. resol. 45.* & iterum hanc opinionem libenter amplectitur Dian. *in 3. par. tr. 4. resol. 142.* inducens Molfes. *in sum. to. 1. tr. 7. c. 13. n. 21.* & hanc opinionẽ *in d. resol. 45.* ipsemet Dian. vocat nouam, & satis probabilem.

41. Sed contra eandem opinionem sentiunt grauissimi DD. & præsertim Sanch. *de matrim. lib. 3. disp. 21. n. 49. per c. infamis 3. q. 7. & l. Barbarius de offic. Prætor.* concordantes DD. citans; Less. *lib. 2. de iust. & iur. c. 29. n. 68.* Suarez. Reginal. Coninch. Villalob. Filliuc. Io. Valer. & Fagundez, quos refert Dian. *d. resol. 45.* sed non sequitur, & ego eosdem libentissime sequor, cum eorum sit adeo communis opinio.

42. Ampliatur 3. Coroll. vt non modo error communis, sed etiam probabilis DD. opinio efficiat, vt Ecclesia iurisdictionem det cum tali opinione operanti, quamuis illa in rei veritate falsa esset opinio, Henriq. quem sequitur Less. *de iust. & iur. lib. 2. c. 29. num. 68.* & fauet Suarez *in 3. p. to. 4. disp. 26. sect. 6. n. 7.* De opinione probabili apud Dian. *p. 2. habes tract. 13. integrum;* Quæ autem opinio probabilis dicatur, vide infra *q. 143. n. 4.*

Opinio probabilis tribuit iurisdictionẽ.

De iniurijs factis illatis, & de earum pœnis, Quæst. 128.

1. IN *Superioribus qq.* visum est de iniurijs verbis, seu scriptis illatis, in hac restat agere de illatis iniurijs factis; de quibus, cum plura *in præcedentibus actum, & in sequentibus in hoc Tractatu agendum sit*, cum vt ait Farin. *q. 105. in princ.* regulariter sine iniuria, delicta non sint, ideo *in hac q.* pauca tantummodo erunt tangenda.

2. Regula sit. Iniuria factis illata, cum grauior sit, quam verbalis, *iuxta l. Prætor in fin. ff. de iniur.* & notant Bart. *in l. non solum §. mandato ff. eodem*, Cacer. Conrad. & Farin. *q. 105.*

Iniuria factis illata est grauior quam verbalis, & grauius punitur.

*q.*105.*n.*181.; Et cum iniuriarum pæna criminalis sit arbitraria secũdum Abb. Albert. Ang. Felyn. Hostien. & Farin. cum pluribus cõcordantibus *n.* 56. consequenter etiam hæc arbitraria erit, sed grauior, ad hoc, vt iuxta mensuram delicti sit, & plagarum modus, *c. sicut dignum, de homicid. & c. vt Clericorum, de vita, & honest. Cleric.*

3. Ampliatur 1. Regula, Vt grauis, & atrox iniuria reputetur percussio fuste, aut baculo, §. *atrox*, vbi Aret. qui ampliat, etiam quod cędatur persona vilis, & ignobilis, Peirin. Bell. qui ait, quod apud milites cæsio baculo, magis est ignominiosa, quam vulneratio, Graff. Conrad. & Farin. *q.* 105. *n.* 215. Qui *nu.* 217. notat quod licet percussio baculo facta, grauis offensio, seu læsio dici non possit, præsertim sine tumore, liuore, aut sanguine, ex ea tamen grauis infertur iniuria, vt probatur argumento à multo magis, ex dicendis infra proxime *n.* 5. & 6. De percussione baculo.

4. Pœna autem de iure imponẽda ex percussione illata baculo, vel fuste insinuatur, ab Afflict. *in Constitutione Regni, si quis aliquem*, à Gram. *decis.* 17. à Clar. §. *iniuria in princ.* Apud nos verò habetur pęna *in nostro Modo proced. in cap.* 1. *tit. de pœnis pro grauiorib. ver. qui Fratrẽ, etc.*

5. Ampliatur 2. Regula, Vt alapa dicatur grauis, seu atrox iniuria, Farin. *q.* 105. *n.* 210. vbi de veriori, & ita ab omnibus communiter reputari, testatur: Existimans omnino grauem talem esse iniuriã, siue percussus sit nobilis, siue vilis, siue Clericus, siue laicus; Licet sustineat non esse grauem offensionẽ, nec corporalem grauem læsionem; Et in comprobationem huius Ampliationis, plures inducit DD. *nu.* 207.; Quamuis contra faciant inducta ab eodem *n.* 208. Alapa.

6. Idem ferè, quod de alapa cõcludit de pugno Far. *n.* 213. & 214. de mente Aret. & Bar.; Præsertim, dum pugnus infertur nobili, vel militi, vel cum ratio loci, & Dignitatis ita suadet. Pugno.

7. Et etiam in proposito habemus *nostrum Modum proced. vbi supra.*

8. Ampliatur 3. Regula, Vt iniuria dicatur facto illata, non modo secuta percussione, sed etiam per admenationem *l. apud Labeonem* §. 1. vbi Ang. *ff. de iniur.* Viu. *decis.* 368. *n.* 3. Gom. Iodoc. qui exemplificat in ostendente vibrare lapides, baculum, cultrũ, aut similia, Baiar. qui ait, quod retinens equum freno dicitur personaliter equitãtem offendere, quamuis illum non percutiat, & Farin. *q.* 105. *n.* 7. vbi concordantes inducit: Qui *nu.* 7. indicat remissiuè alia iniuriarum exempla facto illatarum. De admenatione. Vel retinente freno equã.

9. Ampliatur 4. Regula, Vt iniuria dicatur inferri, vbi ex facto alicuius Dignitas læditur, vel eius opinio minuitur *l.* 1. §. *omne autem*, vbi ponuntur exempla *ff. de iniur.* Ang. Baiar. Hostien. & Farin. *num.* 15. & *seq.* Vel alio modo lædente facto dignitatem.

10. Limitantur 1. propositæ Ampliationes, Vt non procedant in magistro, qui discipulum verberando non tenetur iniuriarum actione, cum in eo animus non præsumatur malus, Menoch. *de arbitr. q. lib.* 2. *casu* 364. Quid in magistro verberante.

su 364. *n.*10. Fari. alios inducens *n.* 133. Quod intellige, dummodo leuiter, & moderate verberet, secus si modum excedendo grauiter, & attrociter, Menoch. *ibidem n.* 12. *& seq.* Neuizzan. qui dixit, quod ex qualitate instrumenti animus magistri dignoscitur, subdens cum Barba. decapitandum esse magistrum verberantem discipulum vsque ad mortem, Clar. Farin. & alij *n.*334. *& seq.*

In patre. 11. Limitantur 2. Ampliationes in patre verberante filium, qui non præsumitur animum habere iniuriandi, sed corrigendi, & ideo iniuriarũ actione non tenetur, nisi iniuria atrox sit, Aret. *in §. atrox Instit. de iniur.* Ang. qui ait, quod filius in potestate existens, debet sustinere omnia verba iniuriosa à patre prolata; Imo non potest se defendere aduersus patrem eum verberantem, vt scripsit Farin. *q.* 125. *n.* 102. *& seq.* & huic limitationi subscribũt Boss. Conrad. & idem Far. *q.* 105. *n.*138. dummodo iniuria non sit atrox, aliàs enim pater posset criminaliter puniri, vt probat idem Farin. *quæst.* 105. *n.*142. *& seq.*

In domino. 12. Limitantur 3. dictæ Ampliationes in famulo verberato à domino, quia, vt supra, præsumitur fieri correptionis gratia, & ideo nõ intrat pœna iniuriarum, Clar. *in praxi §. fin. q.*56. *vers. potest etiam*, & ibi Baiar. Menoch. Boer. & Farin. *n.*146. *q.*105.

In amico, seu coniuncto. 13. Idem dic in amico, qui non præsumitur iniuriandi animo amicum percutere, Aym. Far. & alij *q.* 105. *n.*147. qui, *n.*148. ait, hoc multo magis procedere in coniuncto, Ang. Aym. Menoch. qui ait, quod seniores propinqui possunt ex causa correctionis castigare iuniores, & frater senior iuniorem; imo etiã senior non propinquus potest correctionis causa castigare iuniorem, Mascar. & Farin. *n.*148. Seniore.

14. Limitantur 4. Ampliationes in eo, qui ioci gratia, aut ludendo, facto iniuriam infert, qui non tenetur actione iniuriarum, Mascar. *de probat. lib.*2. *concl.*902. *n.*5. Ang. & alij *in l. si non conuitij C. de iniur.* Specul. Farin. cum concordantibus *nu.* 125. *q.*105. In iocare.

15. Limitatur Regula cum Ampliationibus, In eo, qui iure publico, vel aliquid auctore Iudice facit, qui ad pœnam non tenetur, iuris enim executio iniuriam non habet, *l. iniuriarum actio §. is, qui iure, & §. quæ iure*, & ibi gl. *ff. de iniur.* Ang. Hostien. & alij cum Farin. *q.* 105. *n.* 130. Boss. *tit. de iniur. n.*11. In Iudice faciente publico iure.

16. Quod intellige, dummodo Magistratus non agat aliquid iniuriose, aut per iniuriam, seu fiducia Magistratus, quasi priuatus egerit, quia tunc actione teneretur iniuriarum, *l. nec Magistratibus*, vbi Alber. *ff. de iniur.* Felyn. Natt. Oltrad. & Baiar. ad Clar. §. *iniuria n.* 26. & hos sequitur Farin. *q.* 105. *n.* 131. *& seq.* Nisi se gerat vt priuatus.

De materia huius q. plura apud Farin. *q.* 105.

De delictis innominatis, & extraordinarijs, eorumque pœnis,
Quæst. 129.

1. PRæmitto, quod delicta quędam sunt nominata, quæ à iure nomen habent particulare, vt furtum Quę nominata, & innominata delicta sint.

furtum, adulterium, & similia, de quibus *sup.* actum est; Quædā vero sunt innominata e.g. domum ingredi, ascendere per fenestram, &c. hæc enim sunt nomina actus, & non delicti, cum possint illa sine delicto fieri, ita Bart. *in l. nunquam ff. de priuat. delict.* Blanc. qui de communi, Foller. & Far. *q.* 18. *n.* 19. Et addit Boss. *in tit. de extraord. crimin. in princ.* quod nominata crimina coincidunt cum criminibus ordinarijs, innominata verò cum extraordinarijs; sed hoc vltimum alij aliter declarant, vt refert Farin. *n.* 21. Et cum hic de extraordinarijs, & innominatis delictis sit agendum.

Innominati, seu extraordinarij delicti pœna.

2. Regula sit. Delicta extraordinaria, pœna etiam extraordinaria arbitrio Iudicis regulariter puniuntur, argumento *l.* 1. *ff. de extraord. crim.* Bonacos. *in suis communibus opin. in extrauag. post par.* 2. *pag. mihi* 133. *in fin. & seq.* vbi alia iura refert, Bartho. Tege. Rubeus, & non dissentit Farin. *q.* 18. *nu.* 21.; & faciunt dicta per Boss. vbi sup.; nēpe, quod extraordinaria crimina dicuntur, quæ certum nomen non habent, sed extra ordinem puniuntur; Vbi tamen vult, quod non ex eo dicantur extraordinaria, quia extra ordinem puniuntur, cū etiam hoc pacto, aliquando delicta ordinaria puniantur; sed potius ita appellentur, eo quod nomen clarum, & proprium non habent, Specul. *tit. de accus. vers. nunc.*

Pœna stellionatus.

3. Ampliatur Regula, Vt etiam extraordinarie crimen stellionatus puniatur *l.* 2. *&* 3. *ff. de crim. stellion.* Menoch. & Farin. cum alijs *quæst.* 19. *n.* 34.

4. Sed nota 1. quod crimen stellionatus dicitur à stellione, quod est serpens non dissimilis lacertæ, tergum habens depictum velut varijs stellis, quia hoc crimen continet in se versipellitatem doli, vt declarant DD. communiter *in rubr. C. de crim. stellion.* Menoch. & Farin. *q.* 19. *nu.* 33.; Et hoc animal fraudulenter, & dolose homini inuidet, secundum Plin. *lib.* 30. *n.* 10. ideo quando quis alterum callida quadam impostura, & dolo fraudat, dicitur à Iuristis criminis stellionatus Reus. Vnde dicitur.

Differentia inter innominatum delictum, & stellionatum.

5. Nota 2. quod in hoc differt crimen innominatum, seu extraordinarium à crimine stellionatus, quod de stellionatu punitur quis, dum in aliquo facto in se non malo, non est aliud crimen, quod obijciatur, nisi dolus *l.* 3. *§. stellionatum ff. de crim. stellion.* De innominato vero, seu extraordinario crimine punitur, qui delictum quidam commisit, quod obijcitur, sed nomen proprium non habet, Farin. *q.* 19. *n.* 33. & optime declarat Boss. *tit. de extraord. crim. n.* 1. vbi exemplificat in solicitante ad adulteriū, vel ad alia turpia; in deturpante vestimenta alicuius; & in proijciente sordes in puteum alterius, citans plura iura, & præsertim *l.* 1. *ff. de extraord. crim. & ibid.* Boss. *vsque in fin. tit. exemplificat de alijs criminibus.*

6. Nota 3. quod licet stricto modo sumendo crimen stellionatus, hoc distinguatur, vt dixi, à crimine innominato, tamen largo modo accipiendo nomina horum criminum idem significare videntur, & propterea, dum crimen non habet Sed confunduntur.

habet proprium nomen, quamuis proprius titulus ei non desit, dicere solent DD. quod pœna stellionatus sit infligenda, vnde Alber. *in c. fin. de rescript.* vult, quod abutentes rescripto Apostolico, de crimine stellionatus puniri possint. Plura exempla in proposito habes apud Boss. *in tit. de crim. stellion.* præsertim *n. 2.* qui in seqq. exemplificat in subtrahente probationes; de licitante maiori prætio, vt noceat tertio, &c.

In innominato, qualitates delictum inferentes probandæ sunt.

7. Limitatur Regula, Vt non possit infligi pœna pro delictis extraordinarijs, seu innominatis, nisi vltra probationem actus probentur etiam qualitates inferentes ad delictum, aliàs non diceretur constare de delicto commisso in genere: Declaro, & insimul probo. In delictis nominatis, vt sunt furtum, homicidium, &c. quæ sine dolo committi non possunt, probatis prædictis actibus, vnde delicta nomen acceperunt, probata censentur illa delicta in genere; At in delictis innominatis; vltra probationem actuũ, puta domus ingressionis, ascensionis cum scala per fenestram, debent probari qualitates inferentes ad delictum, aliter enim, vt dixi, de delicto in genere commisso, non diceretur constare, ita Bar. *in l. nunquam ff. de priuat. delict.* quem sequitur Foller. *in praxi crim. verb. capiat informationem n. 8.* Blanc. qui testatur de communi, & Far. *quæst. 18. num. 19.* Plura apud Farin. de hac materia, *in d. quæst. 18. & 19.*

De Regularium delictis circa clausuram, & eorum pœnis,
Quæst. 130.

1. CVm delicta, quæ circa clausuram committuntur, specialia nomina præseferre non videantur, postquam de criminibus innominatis in genere visum est, in hac q. de delictis circa clausuram agitur.

Pœna Religiosi admittẽtis, vel permittentes ingressũ fœminæ intra clausuram.

2. Regula 1. sit. Religiosi, siue Superiores, siue subditi, fœminas intra eorum clausuram admittentes, seu ingressum permittentes, ipso facto, & sine alia declaratione, in pœnas incidunt priuationis officiorum, quæ obtinent, inhabilesque ad illa, & omnia alia reddũtur, ac à Diuinis suspenduntur, ita *Pius V. in suo motu proprio anni 1570. incipien. Regularium personarum*, & not. Leza. *to. 1. c. 10. nu. 13.* & Rodriq. *to. 1. quæstionum Regular. art. 1. qu. 48.* Quibus pœnis *Greg. XIII. in Constit. incipien. vbi gratia*, addit excommunicationem Pontifici reservatam, & ponderant Sanch. *in Decal. lib. 6. c. 17. n. 33.* nec non Lez. & Rodriq. *vbi supra*.

Quæcunque fœmina sit.

3. Ampliatur 1. Regula 1. Vt quamuis dictæ Constit. loqui tantũ videantur de mulieribus sub prætextu facultatum intrantibus, &c. tamen, de mulieribus quibuscunque sunt intelligendæ, ita enim citatus Greg. suam explicuit mentem, teste Villaguta, quem refert Leza. *to. 1. c. 10. n. 9.* Et idem declarauit *Pius V.* expresse *in alia Constit.* quæ incipit, *Decet. Romanum, Anni 1570.* relata à Confectio *in Priuil. Ord. Mend. fol. 147.* vbi ait, suam mentem fuisse, &

se, & esse, quod dicta ..erę non modo comprehendant mulieres prętendentes habere facultatē Monasteria ingrediēdi, sed etiam omnes, & quascumq; mulieres alias, & nor. Lez. *n.9.* vbi testatur, ita seruari in praxi in Pænitentiaria Romæ, quæ pro lege haberi debet, citans in cōprobationem huius Ampliationis Nauar. & Azor. & tenet Suar. *to. 4. de Relig. tr.8. lib.1. c.7. nu.9.* retractans propter dictam Constit. *decet Romanum*, quod alibi dixerat.

Suspēsio, & excommunicatio obligant ante sententiā.

4. Ampliatur 2. Regula 1. Vt pęna suspensionis, quæ imponitur ipso facto, & sine alia declaratione obliget etiam in foro interiori conscientiæ, ita vt trasgressor teneatur ante omnem Iudicis sententiam illam subire; & idem dicitur, dum, vt sup. pæna excommunicationis imponitur, Leza. *tom.1. c.10. num.29.* vbi testatur de communi totius Ecclesiæ praxi, Sot. *lib.1. de iust. qu. 3. art.6.* & deducitur ex Concil. Trid. *sess.24. c. 6.* vbi conceditur facultas absoluendi à prædictis pænis, dum delicta occulta sunt, supponendo in eas incurri, quamuis ad contentiosum forum deducta non sint.

Nomine officiorū quid intelligatur.

5. Ampliatur 3. Regula 1. Vt nomine officiorum, de quibus in eadem Regula, non modo intelligantur officia Superioritatem, seu Prælaturam coniunctam habentia, Portel, quem sequitur Leza. *to.2. c. 13. n.7.*; Sed etiam officia, quæ sunt sine præeminentia, aut iurisdictione, vt est officium Vicarij in præsentia Prælati, Procuratoris Conuentus, Sacristiæ, &c. Syluest. *in ver. dignitas*, Rodr. *in q. Regul. to.1. qu.23. art.9. & quæst. 13. art. 18.* & Leza. *par.2. c.13. num. 2.* & defendit idem Lez. *tom.1. c.10. n.32.* contra Sanch. & alibi Rodr. qui tenent, nomine officiorum in hoc casu non compræhendi officia Superioritatē coniunctā non habentia, vt esse Cōcionatorē, Confessorē, Lectorē, &c.

6. Limitatur 1. Regula 1. Vt alię pænę exceptis censuris, de quibus in Regula 1. non incurrantur sine Indicis declaratoria sententia criminis commissi, non obstante clausula, eo ipso; ipso facto, &c. Sot. Molin. quos sequitur Lez. *to.1. c. 10. n. 30.* & dictum, declaratumq; est sup. *q.127. n. 11. vsq; ad nu.16.* & omnia ea faciunt ad propositum etiā hic.

Aliæ pænæ requirunt declaratoriam.

7. Limitatur 2. Reg.1. vt in pænas in ea assignata non incurrāt, qui sine dolo, malitia, vel pręsumptione, sed ex ignorantia, quāuis culpabili deliquerunt, cum *Pius V.* in sua prohibitione, contra præsumētes pęnas fulminet, qua particula dolus significatur, Cardin. quem sequitur Rodriq. *to.1. q. Regul. art.1. ver. tertio est q.48.*; Et verbum præsumere, temeritatem, & malitiam significare tenuerunt Nauar. Caiet. & Lez. *to.1. c.10. n.33.*; Et idem credit Rodr. vbi sup. de pænis fulminatis *in Bulla Greg. XIII.* quæ est posterior, quamuis in ea Pontifex non vtatur verbo (præsumant) quia, sine dolo, tales pænæ non incurruntur.

Nec incurritur sine dolo. &c.

8. Limitatur 3. Reg.1. Vt ab illa excōmunicatione Papæ reseruata oēs Prælati Regulares priuilegijs participantes absoluere possint, attēto *Priuilegio Sixti IV. in Bulla, quæ est mare magnum Prædicatorum*, vbi concedit Prælatis huius Ordinis, & consequenter participantibus, faculta-

Prælati Regulares an Papæ reseruata absoluere possint.

culta-

cultatem omnes absoluendi ab omnibus censuris, preter hæreticos, schismaticos, literas Apostolicas falsificantes, aut deferentes prohibita ad Infideles, & refert Confectius *in Priuil. Mendic. fo.* 40. *n.* 34. & Leza. *to.* 1. *c.* 18. *n.* 36. vbi similia alia Priuilegia inducit.

Quid in puellis. 9. Limitatur 4. Reg. 1. vt non procedat in puellis paruulis, in quibus cessat finis prohibitionis, nẽpe, ne detur occasio impudicitiæ, Sãch. *in Decal. lib.* 6. *c.* 17. *nu.* 4. Rodr. & Lez. *to.* 1. *c.* 10. *n.* 10. Sed secundum Nauar. quem sequitur Sorbus *in Comp. Priuil. Mendic. vers. ingredi Monast. Monial. n.* 2. si puellæ essent maiores sex annorũ, Reg. procederet.

In Imperatricibus & Reginis. 10. Limitatur 5. Regula 1. Vt non procedat in Imperatricibus, & Reginis, secundum Sanch. Rodr. & Lez. *to.* 1. *c.* 10. *n.* 10.; Sicut nec etiam in fæmina intrante causa grauis infirmitatis Religiosi, qui extrahi nõ potest, & tantummodo per illam curari valet, Leza. *eodem n.* 10. cum Rodr. & Sanch. — Vel occasione infirmitatis, &c.

Processionis, vel similis. 11. Limitatur 6. Regula 1. Vt non procedat in fæminis ingredientibus clausuram, dum Missæ, & alia Diuina Officia celebrãtur in ea, ibi processiones fiunt, mortui sepelliuntur, seu concio habetur; dummodo recto tramite mulieres ad locum destinatum accedant, & inde ad portam, qua de clausura exitur, ita concessit *Pius V. in Constit. incip. Decet.* & not. Lez. *n.* 12.

12. Plura Leza. de Regula 1. *to.* 1. *c.* 10. *à num.* 9. *vsque ad* 13. *& to.* 3. *verb. clausura à nu.* 2. *vsque ad* 4. & Rodr. *in q Regul. to.* 1. *quæst.* 48. *per totam*.

Religiosus egrediẽs clausuram sine licentia peccat. 13. Regula 2. sit. Religiosus quicunque clausuram seruare tenetur, & sine licentia Superioris egrediens, grauiter, & sæpæ mortaliter peccat, cum obedientiam grauiter lædat, Suar. *to.* 4. *de Relig. tr.* 8. *lib.* 1. *c.* 6. & Leza. *to.* 1. *cap.* 16. *num.* 2. citans Trident. & excipiens paruitatem materię egressus, & subdens *num.* 4. quod regulariter licentia expressa esse debet, vt etiam tenet Suar. *n.* 11. *d. c.* 6.

Nocturno tempore egrediẽs. 14. Ampliatur 1. Regula 2. Vt egressus nocturnus *ex Decr. Clem. VIII. de reseru. casuum*, sit casus reseruatus, & consequenter mortale, Suar. *to.* 4. *de Relig.* hoc not. *tract.* 8. *lib.* 1. *cap.* 6. *nu.* 7. & Lez. *tom.* 1. *c.* 16. *n.* 3.

Quando sit Apostata. 15. Ampliatur 2. Regula 2. Vt Religiosus sine Superioris licentia de clausura grediens, animo Religionem deserendi, & numquam reuertendi, apostata sit, Leza. *tom.* 1. *cap.* 16. *num.* 12. & præter excommunicationem Papalem contra hunc à Papa fulminatam, de qua Sanch. Cæsarub. & Leza. *n.* 13. in ordine ad alias pænas perlustrentur Statuta, seu Constitutiones proprię cuiusq; Religionis; sed si quis animũ redeũdi haberet, proprie, & rigorose, apostata non esset, sed fugitiuus, & vagus, Aragon. Bann. & Leza. *n.* 7.; Quamuis sine habitu recessisset, Valen. & Leza. *n.* 7. Sanch. *in Decal. lib.* 6. *cap.* 8. *num.* 3.; At grauiter peccaret, Suar. *lib.* 3. *cap.* 1. & Leza. *d. n.* 7. — Fugitiuus vel vagus.

Quid in detento in carcere. 16. Ampliatur 3. Regula 2. Vt Religiosus à suis Superioribus in carcere iuste detentus, sine culpa aufugere non possit, Ledesm. Sayr.

Sayr. & Leza. *num. 9.*: Quamuis esset ad carcerem perpetuum damnatus, Rodr. *in quæst. Regul. tom.2. quæst. 22. art. 6.* quod probabilius censet Leza. *num.* 10. vbi citat Bann. contra sentientem.

17. Limitatur 1. Ampliatio 3. Vt Religiosus licite aufugiat, si certo sciat carceris pænam iniuste ei inflictam esse, aut si in carcere ei cibus, vel alia necessaria ad vitam denegarentur, Nauar. Sayr. & Leza. *tom.* 1. *cap.16. num. 9.* Et idem dicendum est, si eidem pęna capitis, vel membri abscissionis immineret, Bann. Salon. & Leza. *n.9.*; Limitabis hic vlterius, *vt infra in hac quæst. n.22.*

18. Limitatur 2. Ampliatio 3. Vt Religiosus ad Triremes damnatus, à carcere licite posit aufugere, vt recurrat ad Superiorem, veniam supplicaturus, Bann. & Leza. *to.1. cap. 16. num.* 10.: Licet contra teneat Sanch. *lib.6. in Decal. cap.* 8. *num.* 16.

Cooperātes ad fugam, vel apostasiā. 19. Ampliatur 4. Regula 2. Vt cooperantes ad rem sacrilegā nempe ad fugam, vel Apostasiam Religiosorum, non solum peccent mortaliter, sed etiam teneantur ad restitutionem damni temporalis inde secuti Religioni, saltem, dum interuenit vis, vel fraus, Caiet. *in sum. ver. restitutio c.* 7. Suar. *to.4. de Relig. tr.* 8. *lib.* 3. *cap.3. num.* 8. & Leza. *cap.16. num.14.*

Detinentes, occultantes apostatas, vel eis fauentes. 20. Ampliatur 5. Regula 2. Vt detinentes in suis domibus Religiosos apostatas occultantes, vel ipsis fauorem impertientes, ipso facto excommunicati sint, iuxta Priuilegia Papalia Religionibus concessa, de quibus Peirin. Cafarub. & Leza. *n.15.*

A Superioribus capi possūt fugitiui, &c. 21. Ampliatur 6. Regula 2. Vt apostatę, seu fugitiui, etiam extra territorium, à suis Superioribus capi, duci ad Monasterium, & incarcerari possint, inuocato (quatenus opus sit) adiutorio brachij secularis, iuxta Priuilegia *in mari magno Carmelit.* §. *apostatas corrigi quoque, &c.* & not. Rodr. *in q. Regul. tom.* 1. *quæst.* 30. *art. 6.* Nauar., & Leza. *to.1. cap.16.n.16.* Quod procedit non modo, quando sine licentia Religiosus exiuit, sed etiam, quando cum ea discessit à Monasterio, & terminum in eo præfixum transactus est, Peirin. quem refert Leza. *n.16.*

Imò debent requiri. 22. Subampliatur Ampliatio 6. Vt non modo possint, sed etiam annuatim Prælati apostatas, & fugitiuos requirere teneantur *cap. fin. de Regular.* quod innouatum est *à S. Congr. Conc. iussu Vrbani VIII. edita anno* 1624. vnde sub pænis assignatis hoc seruandum est, Bonaci. *de clauf. quæst.2. punct.11. §.2.* & Leza. *to.1. c.16. nu.* 16. Et redeuntes, & humiliter veniam petentes benigne recipiendi sunt, Nauar. & Leza. *num.* 18. Et recipi. Intellige hanc subampliationem, nisi apostata, & fugitiuus esset notabiliter scandalosus, & perniciosus alijs fratribus, vel si apte capi, & detineri non posset, Rodriq. *to.1. q. Regul. quæst.* 30. *art.* 5. Syluest. *ver. apostasia n.* 10. Leza. *num.16.*

Iniq; grauatus subditus an possit aufugere. 23. Limitatur Regula 2. Vt Religiosus sine alia licētia à clausura licitè aufugere possit, dū nimiū iniuste illum à suo Superiore vexari

euiden-

euidenter constat, eundo ad maiorem Superiorem Prælatum, ius enim defensionis naturale est, & maioris licentia tacita in hoc casu præsumitur, Suar. *to.4. de Relig. tr.5. lib.3. cap.1. n.6.* & Leza. *num.*8. qui *num.9.* hoc contra Concil. Trident. non esse declarat, quod de iniquè grauatis intelligi non debet, ex Nauar. & Sayro. Limita vlterius, *vt hic sup. num.* 17. *&* 18. Apud nos, *Constitutiones* de his loquentes seruentur *in c.2.*

24. Plura de materia Regulæ 2. Lez. *to.1. c.16.*

Monialiū Monasteria ingrediens sine facultate excōmunicatus.

25. Regula 3. fit, Ingredientes sine debita facultate, & conditionibus Monialium Monasteria, ipso facto excommunicati sunt per *Conc. Trident. sess.25. de Regul. cap.5.* Et hæc excommunicatio Papæ reseruatur *à Greg. XIII. in Bulla, vbi gratiæ, Anno* 1575. & not. Bonaci. *de clauf. quæst.*4. *pun.*5. & Leza. *tom.* 1. *cap.*25. *num.*27.; Qui ex Priuilegio ab hac excommunicatione reseruata absoluere possint *vide supra num.*8.

Et cōprehenduntur omnes.

26. Ampliatur 1. Regula 3. vt vniuersaliter procedat quoad omnes personas, siue viri, siue fœminæ sint, siue laici, Clerici, Monaci, vel Episcopi sint, cum *Trident. vbi supra* habeat hæc verba; *Ingredi autem intra septa Monasterij nemini liceat, cuiuscumque generis, aut conditionis, sexus, vel ætatis fuerit;* & obseruauit Suar. *tom.*4. *de Relig. lib.*1. *cap.* 10. *num.*2.

Et Superiores, & Moniales permittētes.

27. Ampliatur 2. Regula 3. vt Superiores, vel Moniales eundem ingressum permittentes incidant in d. excommunicationem reseruatam, in priuationem Dignitatum, & Beneficiorum suorum, sint inhabiles ad illa, & ad alia in posterum consequenda, *Greg. XIII. in d. Bulla vbi gratiæ,* & not. Lez. *n.*27.; Et iterum de prohibitione Monialibus, ne admittant &c. *n.*24. citans Suar. & Sanch.

Superiores intrātes indebitè, &c.

28. Ampliatur 3. Regula 3. vt Prælati Monialium Superiores Pontificalis Dignitatis sine debitis conditionibus intrantes, vt supra, pro 1. vice ab ingressu Ecclesiæ interdicti sint; Pro 2. à munere Pontificali sint suspensi; Deinceps vero ipso facto, & absq; alia declaratione in excommunicationem incidant: Prælati vero Regulares omni officio, & ministerio priuentur, nec non excommunicentur, *iuxta Bullam Greg. XIII. incipien. Dubijs, quæ emergunt Anni* 1581. & not. Sanch. *lib.6. in Decal. cap.* 16. *num.* 71. Gauant. & Lez. *to.*1. *c.*16. *num.*27.; Et in casibus necessarijs Superiores ingredi possunt comitati pauci, ijsque senioribus, ac Religiosis personis, Lez. *num.* 25. *per d. Bullam, Dubijs quæ emergunt;* Sed animaduerte quod ex numero horū comitum esse non possunt Fratres Minores, nisi ex Papæ speciali licentia, cum in eorum Regula *cap.* 11. præcipiatur; *ne Monasteria Monialium ingrediantur præter illos, quibus à Sede Apostolica concessa est licentia specialis,* vt notant ibidem Polit. & alij expositores; Nec suffragatur in hoc Minoribus concessio Leonis X. de qua *in Compen. Priuil. verb. ingr. Monaster. Monial. num.* 32. quibus indulgetur, vt de licentia suorum Superiorum, à Visitatoribus inuitati ingredi

Quos comites habere debeant in casibus licitis.

An possint esse Minores Fratres.

ingredi possint &c. quia cum talis concessio viuæ vocis fuerit oraculo, reuocata est consequenter ab Vrba. VIII. qui generaliter viuæ vocis oracula reuocauit, *in Constitutione incipiente, Aliàs, 20. Decembris 1627.*

Qui facultatē ingrediendi cōcedere possit.

29. Ampliatur 4. Regula 3. vt solus Papa facultatem ingrediendi, vt supra, dare possit sine causa necessaria ad talem ingressum, Suar. *to. 4. de Relig. tr. 5. lib. 3. c. 1. n. 10.*; Vbi subdit, alijs Prælatis, & Superioribus tantum concedi, vt possint dare facultatem ex causa necessaria: Vnde si quis sine legitima causa d. licentiam daret, non modo peccaret, sed etiam nulliter ageret, & circumscripta excusante ignorantia, tali vtens nulla facultate delinqueret; Episcopi ergo, vel alij Superiores in casibus tantum necessarijs in Monasterijs sibi subiectis ingrediendi facultatem concedere possunt, Bonaci. *ex Conc. Trid.* & Leza. *to. 1. cap. 16. num. 25.* Non tamen hanc facultatem Abbatissa concedere potest, Suar. Nauar. & Lez. *ibidem*.

Legitimæ causæ ingrediēdi Monasteria.

30. Causæ vero legitimæ Monasteria ingrediendi Monialium sunt necessitates spirituales, puta necessitas Sacerdotis ministrantis infirmis Monialibus Sacramenta, Sanch. *lib. 6. Decal. cap. 16. num. 44.* dum Moniales sunt adeo infirmæ, vt ad Sacerdotem accedere non valeant, Gauan. & Lez. *to. 1. c. 16. n. 40.* ex Sacr. Congr.; Item necessitates temporales, quæ per Moniales expleri non possunt, vt fabricatorum, portantium ligna &c. Sanch. *num. 43.*; Item Medicorum, Chirurgorum, &c. Miran. & Lez. *n. 26.* Et generaliter in proposito satis est, quod aliqua vera moralis necessitas interueniat, Rodr. *to. 1. quæst. 46. ar. 4.* & Lez. *n. 26.*; Cui necessitati per Moniales commode suppleri non possit, secus in casu, in quo Moniales per se ipsas supplere possent, Confectius, Sanch. & Lez. *to. 3. ver. clausura num. 26.* Et prædictæ causæ non modo rationabiles, sed etiam manifestæ esse debent *c. cum periculoso de statu Regular. in 6.* Nauar. Azor. & Lez. *num. 26.*: Manifestæ, scilicet concedenti, Sanch. Rodr. & Lez. *ibidem*.

Legitimè Ingressus an expleto ministerio statim debeat exire.

31. Notandum vero est, quod, qui debitis ingressus est modis, vt supra, suo expleto ministerio, statim exire debet, vt patet ex concessionibus Pontificalibus, & not. Polit. *in d. cap. 11. num. 13. in fi.*; Et quicumque corrupta intentione, etiam ad modicum tempus interius præterea moraretur, neq; à mortali, neq; à censuris excusaretur; licet in hoc casu excusandus esset, qui tantum ex curiositate officinas videndi, expleto suo ministerio, modicum moraretur. Collector Priuil. & Polit. *ibidem*.

Pœna Regularium ad Moniales accedentes.

32. Ampliatur 5. Regula 3. vt non modo ingressus, verum etiam accessus ad Monialium Monasteria ad alloquendum cum personis intra clausuram existentibus Regularibus sit prohibitus absq; Sac. Congreg. licentia sub culpa mortali, *vt Sacra Congeg. Anno 1606.* declarauit, & not. Peirin. & Lez. *to. 3. ver. clausura num. 36.*: Et sub pœna priuationis officiorum, & vocis actiuæ, & passiuæ ipso facto incurren. Sanch. *in sum. lib. 6. cap. 16. num. 115.*

Lez.

Lez. *num.* 36. *iuxta Decr. Sac. Cong. Anno* 1590.: Et Episcopus, tales Regulares accedentes, punire potest, Bonaci. & Lez. *ibidem* ex declaratione Sac. Congr. Sed si Episcopus suo edicto excommunicationem contra adeuntes Monialium Monasteria imposuerit, in hanc, neq; Fratres Minores incidunt, neq; alij Regulares participantes Priuilegijs à diuersis Pontificibus concessis, ne tales ab Episcopis, neue à Legatis Apostolicis, nisi ex speciali Papę mandato excommunicari possint, vt not. & probat Sorbus *in Compen. Priuil. verbo excommunicatio vers.* 8. *notandum*, vbi concessiones inducit; Sed à suis Superioribus tales sunt alia pœna plectendi, Lez. *to.* 1. *cap.* 25. *num.* 35. Possunt tamen Episcopi Regularibus licentiam impertiri consanguineis in 1. & 2. gradu, cum quibusdam conditionibus alloquendi, Lez. *ibidem*.

Quid si Episcopus addat excōmunicationem.

Licentia loquendi cum consanguineis.

33. Ampliatur 6. Regula 3. vt quamuis amentes, seu alij puberes vsu rationis carentes non peccent ingrediendo, &c. nec incidant in aliquas pœnas, tamen illi, qui causa sunt eorum ingressus, peccant, & in censuras, & alias pœnas incidunt, Zerola, Tabien. & Lez. *tom.* 3. *ver. Clausura n.* 23. Quia licet fatui non possint peccare, possunt ad peccandum incitare, turpiter agere, &c. ob quam rationem subscribunt Nauar. Rodr. Zerola, & Suar. *to.* 4. *de Relig. lib.* 1. *cap.* 10. *num.* 4. qui *num.* 5. *ait*, præceptum Trid. per se obligare etiam amentes, quamuis ex accidenti excusentur. Quid autem dicendum sit de infante, vide *hic infra num.* 35.

Pœna dantis causā amenti ingrediēdi, qui est pubes.

34. Ampliatur 7. Regula 3. vt non suffragetur licentia Monialium monasteria ingrediendi, nisi specialis fuerit, Trident. *sess.* 25. *cap.* 5. *de Regular. & c. periculoso de statu Regul. in* 6. *ibi, nisi specialis licentia.* Specialis videlicet quoad species saltem personarum, puta Medicis, Chirurghis, &c. Azor. Mirān. & Lez. *num.* 25. Item in scriptis, Trid. *ibidem*; etiam in foro conscientiæ, Bonaci. & Lez. *vbi sup.*: Et qui sine licentia in scriptis ingrederetur mortaliter peccaret, & in pœnas incideret Sanch. & Lez. *ibidem*; Et dum aliter non declaratur, pro vnica vice, licentia intelligitur, Ricc. & Lez. *vbi sup.*

Specialis & in scriptis esse debet licentia.

35. Limitatur Regula 3. Vt pueri, & puellę vsū rationis non habentes, & tales introducentes, sub præcepto non ingrediendi, seu introducendi in clausuram Monialium non comprehendantur, & verba illa, cuiuscumq; ætatis &c. *in d. cap.* 5. *Trid.* iuxta illius intentum, de illis intelligenda sunt, qui Moniales ad peccandum inducere possunt, Nauar. *in sum. cap.* 28. Cordub. *in sum. quæst.* 60.: Et huiusmodi infantes ex parte eorum certe non comprehenduntur, præcepti enim per se capaces non sunt, quod non est in adultis amentibus, qui per se tenentur, licet per accidens præcepti sint incapaces, & ideo cum per se directè prohibitio in infantes non cadat, redundare in ipsos admittentes indirecte non potest, Suar. *de Relig. to.* 4. *lib.* 1. *cap.* 10. *num.* 2. *vsque ad* 5. vbi declarat differentiam inter adultos amentes, & infantes, subscribit limitationi Lez. *to.* 1. *cap.* 25. *num.* 24.

Quid de introducentibus pueros.

Differentia inter pueros, & adultos amentes.

num. 24. subdens, quod oppositum haberi videtur ex declaratione Sac. Congreg. Regul. Gauan. referente; Sed potest dici non constare authentice.

36. Plura de 3. Regula apud Rodr. *quæst.* 46. & 47. & Lez. *d. cap.* 25. *à n.* 24. *vsq; ad* 33. & *to.* 3. *verb. clausura à n.* 22. *vsq;* 36.

Moniales & eis cooperantes in egressu de clausura, in quas pœnas ruant.

37. Regula 4. sit. Moniales egredientes ex earum clausura, aut eis fauentes, seu licentiam indebite concedentes, comitantes, vel recipientes incidunt in excommunicationem latæ sententiæ Papæ reseruatam, in priuationem omnium Dignitatum, administrationum, & officiorum, quę obtinent, & ad alia inhabiles redduntur, ita expresse *in Constit. Pij V. Ann.* 1566. quæ incipit *cura Pastoralis*, & not. Rodr. *to.* 1. *q. Regul. quæst.* 49. *ar. vlt.* & Lez. *to.* 1. *c.* 25. *num.* 19. Qui *num.* 16. refert præcepta Ecclesiastica clausuræ à diuersis imposita; & in sequentibus plura de Monialium clausura pertractat.

Causæ exeundi, &c. cũ licentia.

38. Ampliatur 1. Regula 4. vt Prælati, qui habent facultatem monialibus licentiam concedendi de clausura ex causa exeundi, illam concedere non possint, nisi ex causa magni incendij, infirmitatis lepræ, seu epidimiæ, *iuxta Const. Pij V.* de qua Lez. *num.* 20. vbi cum Nauar. & Azor. extendit ad alios casus similes, vel vrgentiores, de quibus idem Lez. *to.* 3. *verb. clausura n.* 13. & Suar. *de Relig. to.* 4. *lib.* 1. *c.* 9.

39. Intellige, dum dictis malis sine Monialis egressu de Monasterio occurri non potest, aliàs secus Rodr. *to.* 3. *q. Regul. quæst.* 31. *ar.* 1. Collect. Priuil. & Lez. *to.* 1. *c.* 25. *num.* 20.; Et dum causa vera est, aliàs si fraude, vel fauore licentia obtenta sit, nulla esset, & in conscientia Monialis non excusaretur, Suar. *de Relig. to.* 4. *lib.* 1. *tr.* 8. *cap.* 9. *num.* 14. & Lez. *num.* 20. Et ad easdem licentias, semper accedere debet Episcopi cõsensus, egressus causam approbantis, Trid. *sess.* 25. *c.* 5. & not. Peirin. & Lez. *num.* 25. *ex Constit. Pij V.*: Aliàs ipsę, & earum Superiores, de quorum licentia egressæ fuerint, per censuras Ecclesiasticas, & alia iuris remedia ab earum Ordinario puniri possunt iuxta declarationem Sac. Cong. de qua Lez. *n.* 21. vbi citat etiam Zerol. sic notantem.

An licentia tacita sit satis.

40. Non est hic prætermittendum, quod in casu vrgentis necessitatis egressus, & dum ob distantiam Superior adiri non posset, cum licentia tacita, licitus esset egressus, & hic casus per epicheiam in prohibitionibus Ecclesiasticis inclusus nõ censeretur, Rodr. *to.* 1. *q. Regul. q.* 49. *ar.* 2. Syluest. Bonaci. & Lez. *to.* 1. *cap.* 25. *num.* 21.: Præsertim periculo vitæ imminente, Sanch. *in sum. lib.* 6. *cap.* 15. *num.* 62. Tambur. & Lez. *to.* 3. *verb. clausura num.* 10.

Cessante causa debet redire.

Et quomodocumq; Moniales egressæ sint ex causa, ea cessante statim redire tenentur; Sed breuis mora non esset contra præceptum, Rodr. *q.* 47. *ar.* 11. Sanch. *n.* 60. & 61. & Lez. *to.* 1. *c.* 25. *n.* 22.

Quid in Militãtiũ Monialibus, seu in Cõuersis.

41. Ampliatur 2. Regula 4. vt non modo Ordinum Mendicantium, & Monachalium, verum etiam Militantium, Moniales, hoc clausuræ præcepto astringantur,

Trid.

Trid. *sess.* 25. *c.* 22. & not. Rodr. *q.* 44. *ar.* 2. *&* 3. Nauar. quē sequitur Lez. *n.* 17. *ex Constit. Pij V.* in qua idem statuitur de Monialibus Conuersis; Nisi forte ex consuetudine exirent, vt quæstuariæ Lez. *ibidem*, vbi ait, Nouitias ad clausuram sub dictis pœnis non teneri.

An modicitas materiæ in hoc excuset.

42. Ampliatur 3. Regula 4. vt non liceat Monialibus exire ianuã clausuræ etiam ad claudendam vlteriorem parlatorij portam, nec tempore, quo illa clausa est, ad aperiendum, vel aliter, Sorb. *in Comp. Priuil. verb. clauf. Monial. vers. neque itidem ex Greg. XIII.* Imò Monialis clausuram frangeret, si vtroq; pede, & toto corpore ianuam egrederetur clausuræ, quamuis ad vnum, vel duo tantum palmos, talis enim Monialis perfectè, & completè egressa diceretur, Bonaci. quem sequitur Lez. *to.* 3. *ver. clausura num.* 7.; Vbi ait, Monialem egredientem non secundum totum corpus, sed secundum partem tantum, vt si vnum pedem habeat intra, alium vero extra clausuram, ex paruitate materiæ excusari, nec non quia huiusmodi perfectus non est egressus, & subscribunt Sanch. *in sum. lib.* 6. *cap.* 16. *num.* 70. Lopez quem refert, & fauet Dian. *p.* 5. *tract.* 5. *resol.* 22. vbi cum Naldo tenet, quod ex paruitate materiæ, modicus excusabilis esset egresus per duos, vel tres palmos cum toto corpore extra clausuram cum paruitate moræ, secus si mora notabilis esset.

Excōmunicationē absoluere quis possit ob secretum egressum.

43. Limitatur 1. Regula 4. vt excommunicatio illa latæ sententię Papæ reseruata, quando secretus esset casus, ab Episcopo absolui possit, Trid. *sess.* 24. *cap.* 6. *de reform. &* not. Sanch. *in sum. lib.* 6. *cap.* 15. *num.* 76. Bonaci. & Lez. *verb. clausura num.* 20. Item vt ab eadem excommunicatione absoluere possint Prælati Regulares facultatem habentes absoluendi à censuris Papæ reseruatis, vt probatum est *supra n.* 8.

De incursu ipso facto remissiue.

44. Limitatur 2. Regula 4. vt in aliquibus tantum pœnis, de quibus in Regula, incurratur sine Iudicis sententia, iuxta tradita *supra num.* 6. cum adnotatis ibi remissiue.

45. Plura de materia huius Regulæ Lez. *to.* 1. *cap.* 25. *à num.* 16. *vsque ad num.* 23. *&* *to.* 3. *ver. clausura à num.* 5. *vsq; ad* 21. & Rodr. *in q. Regul. to.* 1. *q.* 49.

De contumacia, & eius pœnis, Quæst. 131.

Delinquitur cōmittendo, & omittēdo

1. VSq; huc ex professo actū est de delictis in committendo; Sed quia etiam omittendo delinquitur, quamuis hæc minus grauia delicta sint, secundum glos. *in l. si mora, in ver. ne facto*, per illum tex. & ibi Ias. *num.* 22. & communiter omnes DD. *ff. solut. matrim.* & not. Farin. *quæst.* 18. *num.* 23. *& seq.* subditur hæc q. de contumacia, quæ in omittendo, proculdubio, consistit, nempe in non parendo, & non comparendo, vt not. Far. *n.* 25.

Contumacia in quo consistat.

Contumacia est delictū graue in omittendo, quod mulctā punitur.

2. Præmitto 1. contumaciam esse delictum, *l. omne delictum §. contumacia ff. de re milit.* Et vtiq; delictum est in omittendo, vt optime defendit Foller. *in praxi crim. Cano. cap.* 10. *vers. non comparentes contumaces reputentur num* 8. *&* 23.: Et

Zzz deli-

delictum graue, vt asserit Menoch. *de arbitr. q. casu* 153. *lib.* 2. Pœna autem contumaci imponenda mulcta appellatur Farin. *quæstione* 18. *num.* 27.

Contumacia duplex est.

3. Præmitto 2.; Dupliciter posse loqui de contumacia, primo de ea propter contemptum Iudicis, & ante accusationem, seu inquisitionem; 2. de contumacia, qua quis condemnatur, bannitur, & decapitatur, propter imputationem delicti post formatam inquisitionem: Et iuxta hunc duplicem intellectum, duas in hac q. Regulas formabo.

Contumacia, qua non obeditur ante accusationē, vel inquisitionem mulctari criminaliter potest.

4. Regula 1. sit. Contumacia, qua quis non obedit mandato Iudicis ante accusationem, & inquisitionem, per quam mandans contemnitur, criminaliter mulctari, seu puniri potest, glo. & omnes DD. *in l. vnica* §. *fin. in fin. ff. si quis Iusdicen. non obtem.*; Et hanc gl. Claud. *in l. si mora ff. soluto matrim.* dicit communiter approbatam, sequitur Clar. *in praxi* §. 1. *vers. fin. in fine*, Abb. Foller. & Far. concordantes inducens *n.* 27. *q.* 18.

Mulcta nō debet esse excessiua, & est arbitraria

5. Limitatur 1. Regula 1. vt hęc mulcta non possit esse excessiua, aliàs esset ipso iure nulla, Bonacos. qui etiam ait, quod quandocumq; opponi potest nullitatis mulctæ exceptio, & opposita, executionem impedit, secundum communem, de qua testatur Gallus, & hos sequitur Farin. *quæst.* 18. *num.* 29.: Et quicquid sit de iure, de consuetudine, iuxta facti, & personarum qualitatem mulcta arbitraria est, Boss. *tit. de mulct. num.* 8. *& seq.* Menoch. *de arbitr. quæst. lib.* 2. *casu* 280. Alex. Ias. & Far. *num.* 31.

Arbitriū in hoc quousque se extendat.

6. Sed nota, quod arbitrium in hoc casu non extenditur, vt quis mulctari possit in amissione totius causæ, *l. post edictum ff. de iudic.* glo. *in l.* 1. §. *fin.* & communiter omnes DD. *ff. si quis Iusdicen. non obtem.* Boss. qui de communi, Bal. Cagn. Menoch. & Far. cum alijs *quæst.* 18. *num.* 32.; Et multo minus poterit mulcta ascendere ad condemnationem vitæ, & vltimi supplicij, Bal. Barbat. Boss. qui excludit etiam pęnam corporalem, & Farin. *num.* 34. Sicut etiam in hoc casu non posset quis mulctari in pœnam confessorum criminum, Aret. Boss. Soc. & Farin. *num.* 32.; Cum simus in terminis, non adhuc formatæ inquisitionis; Quibus stantibus, nec pœna confiscationis bonorum locum habere potest, Bal. Boss. Cagn. & Far. qui de communi, cum ab eo cumulatis *n.* 37.

Mulcta debet esse consueta iuxta Stylū curiæ.

7. Limitatur 2. Regula 1. vt mulcta, non consueta de stylo curiæ, sit iniusta, Boss. *tit. de mulc. num.* 13. Ang. Fely. Tiraq. & Farin. *quæst.* 18. *num.* 38. Et hic animaduerte, quod Iudex Ecclesiasticus pœnam excommunicationis comminare potest, Bal. *in l.* 3. *C. de Procurat.* Abb. Fely. Foller. & Farin. cum alijs *n.* 39. Iudex vero laicus pœnam carceris, vel exilij comminare potest *l. consentaneum*, vbi glo. & Bar. *C. quomodo, & quando Iudex*, Boss. & Farin. *num.* 39.

Mulcta non exigitur ab impedito ex iusta causa.

8. Limitatur 3. Regula 1. vt non procedat, dum contumax ex iusta causa, seu impedimento non potuit comparere, tunc enim mulcta exigi non potest, glo. *in l.* 1. §. *fin.* vbi Bar. & com-

& communiter DD. *ff. si quis Iusdicen. non obtem.* quæ autem iusta sit causa, Iudicis arbitrio remittitur, Alex. Menoch. & Far. *q.* 18. *num.* 41. Et illa iusta causa existimari debet, & omnino sufficiens, dum contumax ad comparendum citatus fuit, in loco sibi non tuto, in quo comparere non tenetur *c. ex parte*, vbi DD. *de appell. l. recusare*, vbi Alex. Bar. et alij *ff. ad Trebel.* et ideo in tali casu non comparens minime mulctatur, Boer. Marsi. Menoch. Ruyn. et Far. *num.* 43.: Et sufficit in proposito etiam parua, leuis, et colorata causa, licet non iusta, secundum Bal. Boss. Menoch. et Far. *n.* 42.

Vel colorata.

9. Limitatur 4. Regula 1. vt contumax non possit mulctari, nisi ei termino præfixo ad se defendendum, et nisi vltra terminum contumaciæ iterum citetur ad dicendum causam quare propter incursam cōtumaciam mulctari nō debeat, Bar. et Cagn. *in d. l.* 1. Boss. *tit. de mulct. n.* 6. vbi concordantes, Alex. Soc. Nicell. qui testatur de communi, et Far. *quæst.* 18. *num.* 44. vbi ex Plot. ait, vlterius requiri citationem peremptoriam ad sententiam, sine qua condemnatio nulla esset, ad generaliter tradita *in l. ad peremptorium*, et ibi glo. et DD. *ff. de iudic.*

Ante mulctationē, quæ requiruntur.

10. Limitatur 5. Regula 1. vt contumax mulctari non possit, nisi præceptum, seu monitorium sit iustum *l.* 2. et ibi DD. et etiam *l.* 3. *ff. ne quis eum qui*, Bar. et Far. *quæst.* 18. *num.* 45.: Iustum autem est monitorium, dum contra Reum aliqua præcedit suspicio, aliàs enim iniustum esset, Ang. Boss. et Farin. *num.* 45.: Et vlterius requiritur, quod causa iusta, et certa in monitorio exprimatur *l. fin.* et ibi DD. *C. de Procurat.* et tenet Farin. *num.* 54. qui *num.* 55. ait, quod cum hoc monitorium fit ante accusationem, et inquisitionem, pecuniaria mulcta imponi potest.

Non mulctatur quis, nisi monitorium sit iustum.

11. Limitatur 6. Regula 1. vt Delegatus inferioris mulctandi facultatem non habeat, Ias. *in l.* 1. *ff. si quis Iusdicen. non obten.* vbi declarat hoc procedere regulariter, dum enim aliter suam iurisdictionem defendere non potest, prædictus etiam Delegatus potest mulctare, secundum Alex. Menoch. et Farin. *quæst.* 18. *num.* 49. At Delegatus Principis, qui in causa delegata maiorem iurisdictionē habet quocumq; Ordinario, *c. sane de officio Delegati*, et notat Farin. vbi supra, vtiq; mulctandi potestatem habet, Abb. Fely. Dec. et alij DD. *in d. c. sane*, Ias. Alex. Cagn. et Far. qui de communi *d. n.* 49.

Delegatus inferioris an mulctare possit.

Quid in Delegato Principis.

12. Limitatur 7. Regula 1. vt ex causa, puta paupertatis mulctandi, possit, Iudex infligendam minuere mulctam, vel etiam remittere *l. illicitas in fi.* vbi Bar. *ff. de officio Præsid.* Alex. Ang. Boss. & Far. *n.* 56. *& seq.*

Ex causa minuitur, & remittitur mulcta.

13. Limitatur 8. Regula 1. vt indebite mulctatus appellare possit, *l. & in mulctis C. de appellat.* Boss. *de mulct. n.* 2. et Far. *n.* 58.

Appellitur à mulcta indebita.

14. Qui plura voluerit videre de contumacibus, et de pœnis, quibus mulctandi sunt, videat Foller. *in praxi crim. Cano. ver. non comparentes contumaces reputentur, per totum*, et quam plures alios DD. remissiue

 relatos

relatos à Farin. *quæst.* 18. *num.* 59.

Inquisitione formata ab sens contumax habetur pro confesso, bannitur, & condẽnatur.

15. Regula 2. sit. Inquisitione formata contra absentem contumacem (quicquid sit de iure) de generali consuetudine, & in Statu Ecclesiastico *iuxta Constit. Paul. III. inter Constit. Marchiæ lib. 4. cap. 10. rubr. de modo, & effectu citationis, & banni*; Idem absens contumax habetur pro confesso, & vt talis bannitur, & condemnatur etiam ad mortem, nec non ad confiscationem bonorum; de d. consuetudine totius Italiæ testatur Alber. *in l. seruum quoq; §. publice num.* 23. *ff. de Procurat.* Gandin. Vitalin. & Far. *q.* 11. *n.* 3.

Lata sententia in contumacia, an, & quomodo admittatur contumax ad docẽdum de sua innocentia.

16. Ampliatur Regula 2. vt lata sententia ex d. confessione ficta, Iudex, qui eam tulit, non possit inconsulo Principe admittere contumacem ad docendum de sua innocentia per contrarias probationes in Statu Ecclesiastico, in quo *est Constitutio Pij V. idibus Septembris Anno* 6. in qua cauetur expresse prædictos condemnatos non admitti ad faciendas defensiones nisi habita speciali facultate à signatura gratiæ, vt obseruat Farin. *quæst.* 11. *num.* 14. Licet circumscripta hac Bulla, vel simili, aut iure aliquo Municipali, sit controuersum, quod in hac Ampliatione asseritur: Et pro hac Ampliatione affert Farin. probationes *num.* 11. *vers. contrarium*, *& num.* 12. *in princ. & vers. tertia vltra*: Pro contraria verò sententia quod bannitus (prædictis circumscriptis) in contumacia admittatur ad probandam innocentiam per contrarias probationes, inducit Farin. probationes *quæst.* 11. *d. num.* 6. *vsq; ad* 11. & de iure communi, hanc sibi videri veriorem, & communiorem asserit *num.* 12. *vers. quid dicendum*, vbi etiam ad opposita respondet.

17. Limitatur Regula 2. vt si contumax post illam fictam confessionem compareat ante sententiam, omnia euanescant, & præcedentia acta resoluantur in vim simplicis citationis, & omnino Reus audiatur, Boss. *tit. de bann. num.* 4. Clar. *q.* 44. *vers. quæro nunc*, Ang. Chart. & Far. *num.* 3. *vers. præmitto* 4. Declarando, vt apud Farin. *quæst.* 11. *num.* 102. qui *in tota eadem q.* latissime tractat materiam huius Regulæ 2. quæ cum parum ad Regulares spectet, hæc tetigisse sufficiat.

Quid si cõtumax cõpareat ante sententiam.

18. Vnum tantum subnectam, nempe, *in nostro Modo proced. vers. qui contumaciter cap.* 1. *tit. de pœnis pro grauioribus*, ita contra contumaciter inobedientes statui. Qui contumaciter inobediens fuerit, duobus mensibus Capparone mulctetur; Cui vero talis pœna rationabili de causa conuenire non videbitur, priuetur per annum voce actiua, & passiua.

Mulcta ex nostro Modo proced. contra cõtumaciter inobediẽtem.

19. De alijs delictis in omittendo; nempe de non obuiante, seu non prohibente delictum, dum commode potest, actum est hic sup. *q.* 112. *num.* 28. *vsque* 31. *& quæst.* 111. *num.* 31. 32. *&* 33. De non reuelante verò dictum est *sup. quæst.* 17. *num.* 12. *vsque in finem quæstionis*. Qui plura videre voluerit de delictis in omittendo, adeat Bartho. Tege *in praxi crim. par.* 5. *per totam*.

De alijs delictis in omittẽdo remissiue.

Asse-

Affectus, seu conatus, an, quando, & quomodo puniatur, effectu criminoso minime secuto,
Quæst. 132.

1. CVm hactenus de pœnis, pro delictis effectu secuto, actū sit, restat, pro complemento huius tractatus, vt de pœnis pro delictis tantum attentatis agamus: Materia vtique admodum difficilis propter apparentem contrarietatem non modo opinionum DD., sed etiam Iurium; Vnde Saly. *in l. is qui cum telo C. ad l. Corn. de sicar.* ait periculosum esse in proposito Regulam formare; sed nihilominus,

Attentatum, effectu nō secuto punitur in delictis.

2. Regula sit. Affectus, conatus, seu attentatum in delictis punitur etiam effectu non secuto, Alber. Cyn. & Saly. *in d. l. is qui cum telo*, Clar. *q. 92. in princ.* vbi de communi, Afflict. Felyn. Gandin. Menoch. & Farin. cum alijs *quæst.* 124. *n.4. & 5.*; Qui *num.* 8. hanc Regulam ait verissimā, & receptissimam, adhibitis tamen infrascriptis Ampliationibus, & limitationibus; Licet, absolute loquendo, sit admodum controuersa, & contra eam teneant Bart. Castren. Dec. Ias. & alij relati à Farin. *num. 6.*

Qua pœna, dum ad actum proximū fuit deuētum.

3. Ampliatur 1. Regula, Vt conatus puniatur, præsertim, dum deuentum fuit ad actum ipsi delicto proximum; Et dum in lege imponitur expresse eadem pœna delicti pro conatu, dubium non est, quod quando deuentum fuit ad actum proximum, eadem pœna consummati delicti sit infligenda, secundum Ang. Alber. & Rayn. *in l. qui ea mente ff. de furt.* & not. Far. *q.* 124. *num.* 37. *in princ.* Et hoc est certum. Sed, dum in lege expresse non imponitur eadem pœna, verius est, secundum Farin. *num. 9.* quod non eadem, sed mitior, & extraordinaria pœna, etiam in atrocissimis sit infligenda, quamuis ad actum proximum esset deuentum, ita Ang. Alex. Bolognet. & Bald. *in l. 1. §. hac autem verba ff. quod quisque iuris*, Boss. *tit. de extraord. crim. nu. 2. vers. sed tamen*, Alber. Castren. & de cōmuni testatur plurimi, quos refert, & sequitur Farin. *n. 37. & 38.* à qua tanquam à magis communi, ait, nō esse recedendum *n. 40.* vbi comprobat; Licet quam plures relati ab eodem *num. 8. & 11.* contra sentiant.

4. Hic opere prætium erit declarare, quis dicatur actus proximus delicto, cum toties hic terminus in materia de delictis repetatur, & non liqueat.

Actus proximus delicto quis sit.

5. Actus igitur proximus delicto dicitur ille, qui est immediatus, ita vt non detur actus magis propinquus delicto, & quod per agentem non steterit, quo minus delictum non fuerit secutum, & quod fecerit quicquid potuit, ita explicat Bald. *in cons. 316. vers. at tu lib. 1.*; Et Farin. *q. 123. nu. 106.* relatis aliorum explicationibus, dicit hanc meliorem, & subscribens Couar. *in Clem. si furiosus num.* 10. requirit, ad hoc, vt actus dicatur proximus, quod sit non modo proximus consummationi delicti, sed etiam quod sit vltimus actus, qui à delinquente agendus est ad criminis effectionem, sequitur Menoch. *de arbitr. q. lib. 2. casu 360. n. 36.* & concordantes inducit Farin. *d. n. 106.*

Exem-

6. Exemplificat Bal. vbi supra, vt actus proximus dicatur factus ab eo, qui volens mulierem carnaliter cognoscere, eam in terram proiecit, & pudoris claustra aperire attentauit, secus si per vestimenta tantum eam cœperit. In homicidio vero actus proximus dicitur, dum quis non modo insultauit, sed etiam vulnerauit, ita Ang. Corn. Carer. & Far. *quæst.* 124. *num.* 106. Si enim quis tantum insultauerit, & gladio euaginato voluerit percutere, si non percusserit, quamuis non potuerit, non ordinaria, sed extraordinaria pœna homicidij punietur, Alber. *in l. is qui cum telo C. ad l. Corn. de sicar.* post Oldrad. per tex. *in l.* 1. *§. Diuus ff. eodem*; Sed contra nempe, quod actus dicatur proximus nô secuta offensione, sed nec insultu, dummodo deuentum sit ad aliquem actum ordinatum ad ipsum factum, tenнерût relati à Farin. *num.* 107. sed non est recedendum ab opposita explicata opinione æquiori, & communiori, vt not. Farin. *n.* 108.

Exemplificatur in fornicatione.

Item in homicidio.

Sed côtra.

7. Ampliatur 2. Regula, Vt in quocumque delicto affectus, & conatus puniatur, quando ex eo quis fuit læsus, aut aliquam iniuriam passus, non pœna delicti attentati, sed illius læsionis, & insultus, Bald. *in l. si quis non dicam C. de Epis. & Cler.* Alex. *in l.* 1. *ff. quod quisque iuris*, vbi Ias. ait, puniri eum licet non percusserit, qui eleuat manum cum pugno, vel cum ense, vt aliquê percutiat, oritur enim ex hoc iniuriarum actio, per tex. *in l. idem apud Labeonem §. si quis*, & ibi Bart. *ff. de in iur.*

Quid cum ex attentato secuta est aliqua læsio.

8. Ampliatur 3. Regula, Vt dum fuit tantum deuentum ad actû remotû, puniatur conatus, licet tantum extraordinariè, Bald. Bellaper. Butrig. & Cyn. *in l. si quis non dicam C. de Episc. & Cler.* Afflict. Ias. Bertaz. & Farin. *n.* 41. qui *nu.* 42. testatur de magis communi. Præsertim dum non est deuentum, nisi ad actû verbalem, Butrig. Bald. & Cyn. vbi sup. Baiar. & Far. *q.* 124. alios inducens *nu.* 44. *& est tex. in l.* 1. *in princ.* iuncta glos. & Bar. *ff. de extraor. crim.*

Quid si ad actum tantum remotum sit deuentum.

9. Limitatur 1. Regula, Vt affectus, & conatus non secuto effectu non puniatur, etiam in atrocissimis, dum deuentum nô est ad aliquem actum extrinsecum, sed solû ad tractatum, & ordinationem delicti, Bald. *in l.* 1. *§. hac autem in* 2. *lect. ff. quod quisque iur.* Boer. Brunor. Felyn. Marsil. & alij, quos sequitur Farin. *q.* 124. *n.* 47. Intellige quo ad pœnam ordinariâ; nam in atrocibus in hoc casu, pœnam extraordinariam, non tamen corporalem, infligi, non habere difficultatê credit Farin. *n.* 49. cum Claud. & Bertaz. Et idem Farin. *n.* 78. & pluribus seqq. probat de consuetudine Italiæ totius, affectum non secuto effectu mitius puniri.

An attentatum puniatur, dû non fuit deuentum nisi ad tractatum, & ordinationem.

10. Quid autem dicendum sit in crimine læsæ Maiestatis, vide supra *q.* 110. *n.* 7. *vsque ad* 14.

In crimine læsæ Maiestat.

11. Limitatur 2. Regula, Vt in delictis non atrocibus, conatus, nô secuto effectu, minime puniatur, Alber. *in l.* qui ea mente *num.* 1. *ff. de Furt.* Afflic. Dec. Fely. Gand. Mars. & Far. cum alijs *q.* 124. *n.* 50. *&* 52. Qui tamen *n.* 51. citat Couar.

In non atrocibus an puniatur attentatum.

in

in Clem. si furiosus p.2. §. initium n.6. de homic. qui ait, hoc procedere quo ad pœnam ordinariam, cum de mēte omnium DD. extraordinaria pœna etiam in hoc casu infligatur. In leuibus verò pro conatu, nullam pœnam imponendam esse, tenuerunt Alber. Bal. Butrig. Castren. & Odofred. *in l. si quis non dicam C. de Episc. & Cler.* Bertaz. Dec. & de magis communi testantur Petr. Roiz. & Claud. quos sequitur Far. *n.* 53.

Quid in leuibus.

12. Limitatur 3. Regula, Vt Ecclesiastica cēsura inflicta à lege pro actu, non habeat locum nisi in actu consummato, Menoch. *de arbitr. q. lib.2. casu 360. nu. 89.* Archid. Bart. Conrad. in locis relatis à Mascard. qui hos sequitur *in l. is qui cum telo nu. 28. C. ad. l. Corn. de sicar.* Afflict. Felyn. & Farin. *num.* 54. *vsque* 57. *q.* 124.

Censura pro actu, intelligitur pro consummato.

13. Limitatur 4. Regula, Vt cogitatio, & affectus voluntatis nullo modo ad actum extrinsecū perductum minimè puniatur in foro fori *l. cogitationis*, & ibi glos. concordantia iura adducens *ff. de pœn.*, glos. Bart. & Ang. *in l. qui ea mente ff. de furt.* gl. *in c.* 1. & ibi Hostien. Zabar. & alij, *de eo, qui mitt. in possess.* Clar. qui de communi, Decian. qui probat hoc procedere, tam de iure Ciuili, quam de iure Canon. & Farin. *q.* 124. *n.* 104. vbi cumulat concordantes; Et in seqq. probat in foro conscientiæ oppositum tenendum.

In foro fori voluntas interna mere non punitur.

14. Limitatur 5. Regula, Vt pœna Statutaria imponi non possit, quando delictum non fuit consummatum, etiam, in atrocissimis, Viu. *opin.* 822. *n.* 1. *& seq.* vbi de communi, Claud. ad Bertaz. *cons.* 123. *n.* 1. vbi alijs relatis testatur de communi. Menoch. *de arbitr. q. lib.2. casu 360. n.* 108. & seq. Bal. Dec. Fely. & Far. ad saturitatem concordantes inducens *n.* 117. qui in seqq. exemplificat.

Pœna Statutaria nō habet locum nisi in actu cōsummato.

15. Ampliatur limitatio 5. Vt procedat quamuis fuerit deuentum ad actum proximum, & immediatum delicto, Bal. *in l. si quis non dicam n.2. C. de Epis. & Cler.* Farin. & alij *q.* 124. *n.* 127. Presertim, dum Statutū loquitur per verba præteriti temporis, vel per futurum subiunctiui, probat Farin. *num.* 128. *& seq.*

Nec sufficit actus proximus.

16. Sublimitatur 1. limitatio 5. Vt quamuis non habeat locum pœna Statutaria delicto non consummato, aliqua tamen pœna extraordinaria infligi possit, Menoch. *de arbitr. q. lib. 2. casu 360. nu.* 110. *& seq.* qui alios refert concordantes, Marsil. & Farin. *n.* 134. vbi ait, quod in hoc nemo contradicit.

Nisi quo ad pœnam extraordinariam.

17. Sublimitatur 2. limitatio 5. Vt quando Lex, vel Statutum punit conatum, pœna taxata imponenda sit, etiam effectu non secuto, Alber. *in l. qui ea mente ff. de furt.* vbi de communi, Bald. Castren. & Farin. cum concordantibus *q.* 124. *n.* 135. Idem dic de Statuto puniente tractatum, mandatum, consilium, seu auxilium, vt apud Farin. *n.* 139. *vsq;* 142.

Dū Statutū pœnam taxat conatui, auxilio, &c. illa infligēda est.

18. Sed animaduerte, quod dū Statutum punit conatum, non intelligi debet de omni conatu, sed de illo tantummodo, per quem deuentum fuit ad actum proximū, & immediatum ipsi delicto, ita vt Reus fecerit quicquid potuit, nec per eū steterit,

Conatus intelligitur, per quem deuentū fuit ad actum proximū.

steterit, quin consummatum fuerit delictum, Clar. §. *fin. qu. 92. vers. scias tamen*, Menoch. *vbi supra n.* 117. *& seq.*, vbi bene declarat Abb. & Baiar. qui cum citat ad Clar. §. *homicidium num.* 292. Bald. *cons.* 356. *lib.* 1. bene exemplificans, Salyc. Corn. & Farin. *quæst.* 124. *num.* 143. Et ex hac doctrina potest bene intelligi *noster Modus proced. in cap.* 1. *in tit. de pœnis pro grauioribus, vers. qui ad actum*; Vbi imponitur pęna contra solicitantes ad actum carnalem, &c. Sed videtur contra *supra hic qu.* 121. *num.* 4. Nisi dicatur, aliud esse conatum, aliud solicitationem.

Declaratur noster Modus procedendi.

19. Sed eandem doctrinam intelliges, nisi Statutum expresse puniret actum remotum, tunc enim esset seruandum, Salyc. & Farin. *q.* 124. *n.* 144.; Vel nisi Statutum puniret conatum, qui quamuis remotus, puniretur à iure communi, vt in conatu ad rapiendam Sacram virginem, vel in crimine læsæ Maiestatis, quia tunc Statutum intelligendum esset etiam de conatu remoto, Menoch. *de arbitr. quæst. lib.* 2. *casu* 360. *num.* 23. quem sequitur Farin. *num.* 144. Sed vlterius notandum, hæc procedere dummodo verba Legis, vel Statuti sint clara, aliàs non intraret eadem pœna pro conatu, & pro delicto consummato, Menoch. *ibidem num.* 116. Tiraquel. qui bene declarat, & Farin. *num.* 145.; At, in omni casu, Iudex arbitrium haberet imponendi mitiorem pœnam, quamuis à Lege, aut Statuto conatus expresse puniretur eadem pœna, qua opus consummatum Far. *num.* 149. Bal. *in l. dato opere num.* 51. *C. de his, qui accusare non poss.* Felyn. Salyc. Tiraq. & Farin. *n.* 74. Afflict. *dec.* 276. *n.* 8. *& in Constit. asperitatem rubr.* 11. *n.* 1. *in* 7. *&* 8. *fallent. de pœna eius qui contra aliquam arma extraxerit*; Vbi vlterius ait, quod semper Iudex hanc pœnam mitigare debet, Dec. *in l. si fugitiui n.* 62. *&* 63. *C. de seru. fugit.* dicens pręterea, quod quando adest aliqua causa minuendi pœnam, vltra eam, quod delictum non fuit secutum, Iudex non solum potest, sed etiam tenetur minuere pœnã: Quod procedit etiam in assassinio, Clar. & Far. cum concordantibus *q.* 123. *n.* 132.

Item generaliter, declaratur pœna conatus.

20. Limitatur 6. Regula, Vt pœnitentia in delictis, etiam quod fuerit deuentum ad aliquem actum in atrocissimis, faciat, vt delinquens non puniatur, dum valens consummare noluit, glos. *in l. ea mente ff. de furt.* & ibi Bart. *num.* 2. vbi per tria iura probat in delictis non consummatis pœnitentiam suffragari, glo. *in l. si quis non dicam*, Alber. Bal. Castren. Bellaper. & alij *C. de Episc. & Cleric.* Couar. *in Clem. si furiosus par.* 2. §. *initium nu.* 6. *de homic.* vbi ait, quod hoc fatentur omnes, Menoch. *vbi supra num.* 9. *& seq.* Baiar. qui ait, quod quando delictum est occultum sine alia probatione pœnitentia præsumitur, Afflict. Bart. & Farin. *qu.* 123. *num.* 150. vbi plures concordantes, Butrig. *in l. quisquis C. ad l. Iul. Maiest.* vbi etiam dicit in dubio delictum præsumi non consummatum propter pœnitentiam.

Pœnitentia in delictis non consummatis an suffragetur.

21. Ampliatur limitatio 6. vt procedat etiam in eo, qui non volunta-

luntarie pænituit, sed abstinuit à consummatione propter timorem, vel rumorem, ne deprehenderetur, quo etiam casu non intrat pæna ordinaria sed est mitior infligenda, Bald. *cons. 396. lib. 1.* Felyn. Bart. & Farin. comprobans *num.* 154. *quæst.* 123. Et idem dicendum est in pænitentia proueniente ex impedimento facti, vt in illo, qui non occidit, habens omnia parata, & existens in actu proximo, quia aggressus se defendit, notat Farin. *quæst.* 124. *num.* 159.; & faciunt tradita per eum *num.* 37. & insinuata *hic sup. nu.* 3. licet contra videantur sentire ab eodem relati *n.* 157.

22. Plura de materia huius q. apud Farin. *q.* 124. *à num.* 1. *vsq. ad n.* 180.

)*(

Finis Tractatus Decimi, de Delictis, & pœnis.

DE ARBITRIO IUDICIS IN IUDICIIS,

Tractatus Vndecimus.

1. COgnitio delictorum, atque pœnarum *ex præcedenti Tractatu*, ad rite processum terminandum ante sententiam, necessaria vtiq; est, sed non sufficiẽs, nisi exacta inuestigatione dignoscatur præterea, quantum se Iudicis arbitrium extendat in ipsismet iudicijs, & causis, de quo ex professo *in hoc Tractatu*; cum *iuxta l. non possunt ff. de ll. non valeant omnia lege comprehendi*, & ideo, quæ sub certa Regula claudi non possunt, Iudicis arbitrio commissa sint, vt not. Menoch. *de. arbitr. q. in proœm. n. 5.*

De arbitrio Iudicis in augendis pœnis, Quæst. 133.

2. EX causa pœnas arbitrio Iudicis augeri posse, sicut etiam temperari, obseruat Farin. *qu.* 17. *num.* 1. *& seq.*; Initium ergo sumendo à 1. Prænotandum; Arbitrium Iudicis in proposito esse iudicium, & intellectum eiusdem Iudicis, quo controuersa terminat, ita Menoch. *de arbitr. quæst. lib.* 1. *casu* 1. *num.* 4. Arbitrium autem duplex est, vnum liberum, quod merum est, consistẽs in sola Iudicis voluntate à dolo tamen aliena; alterum regulatũ, quod à iure, ratione, & æquitate pendet, quamuis in Iudicis voluntate positum sit; Ita probat Menoch. *casu* 6. *&* 13.; Qui *casu* 7. examinat singula verba, quibus arbitrium liberum conferri solet; *casu vero* 8. quibus regulatum solet impertiri.

Ex causa Pœna Iudicis augetur, & temperatur arbitrio.

Arbitriũ Iudicis quid sit.

† Duplex arbitrium Iudicis.

3. In dubio autem secundum magis communem opinionem, regulatum arbitrium dicitur concessum, Bar. Dec. Menoch. & alij *casu* 9. *n.* 1.; quod fortius in causis criminalibus procedit, Iaf. & Menoch. *n.* 3. Imò semper intelligitur in criminalibus Iudicis arbitrium, non liberum, & absolutum, sed regulatum iure, & ratione Cæpol. Dec. Marf. & Menoch. *casu* 77. *n.* 1. *&* 5.

Regulatũ conceditur in criminalib.

4. Regula sit. Iudex cum causa potest pœnas à legibus inductas suo arbitrio augere, hodie enim omnes pœnæ iuxta facti, & personarũ qualitates arbitrio Iudicantis sunt remissæ, *l. hodie*, vbi Bar. & DD. *ff. de pœnis*, & diffuse probat Far. *q.* 17. *n.* 7.; Et ratio huius arbitrij est, quia sicut circumstantiæ, & qualitates delicti aliquando minus, ita quandoque magis atrox crimen reddũt, *c. sicut dignum de homic.*; Et pœna vtique delicto commensurari debet *l. sancimus, C. de pœn.* & obseruat, & comprobat Far. *n.* 8. *&* 9. Quæ verò sint d. circumstantiæ, & qualitates crimen atrocius reddentes tangitur remissi-

Ex causa pœnæ augeri à l. taxatæ possunt.

remissiuè à Farin. *n.* 10. & visum est *sup. qu.* 103. *à num.* 11. *vsque ad* 15.

Etiam statutariæ. 5. Ampliatur 1. Regula, vt procedat etiam in pœnis Statutarijs, Bart. Castren. Abb. Dec. & Tiraq. qui testatur de veriori, & magis communi opinione *in tract. de pæn. in præfat. num.* 22. Clar. Boss. & Far. qui etiam de magis communi, veriori, & rationabiliori testatur *q.* 17. *num.* 11. *&* 12. post innumeros DD. ab eodem relatos *n.* 7.; Et hoc quãuis Iudex Statuta seruare iurasset, Tiraq. *de pen. temper. in præf. num.* 3. Blanch. qui de communi, Aret. Castren. Rom. & Far. *n.* 17. Iudex .n. ex causa à Statutis recedens periurium non incurrit *l. si hominem ff. mandati.*

Vel consuetudinariæ. 6. Ampliatur 2. Regula, Vt ex causa possit Iudex augere pœnas cõsuetudinarias, gl. *in l. hodie ff. de pæn.* Abb. & Dec. *in cap. de causis de offic. Deleg.* Fely. Tiraq. & Farin. *n.* 18.

Tam minores, q̃ maiores, &c. 7. Ampliatur 3. Regula, Vt procedat in pœnis minoribus, ac extraordinarijs, & etiam in maioribus, & ordinarijs expresse determinatis, Vin. Bar. Ghirlan. qui de communi, & Far. *q.* 17. *n.* 19.; Nec non in accessorijs, Ghirlan. qui pariter de communi, Far. & alij *n.* 20. sicut similiter in pœnis ipso iure impositis, Abb. & Tiraq. *n.* 23. Etiam vbi Lex, vel Statutum vterentur dictionibus, præcise, omnino, vel similibus, Couar. Placha, qui testatur de communi, & Far. *n.* 24.; Et in processu formato siue per inquisitionem, siue per accusationem Abb. Bar. & quamplures, quos sequitur Farin. *n.* 26.

An possit arbitrari mortis pœna. 8. Ampliatur 4. Reg.; Vt in tantũ Iudici arbitrariũ sit pœnas ex causa augere, vt possit arbitrando pœnam mortis imponere, Bar. & Ang. *in l. sacrilegij ff. ad l. Iul. peculat.* Abb. & Fely. *in c. cum te de re iudic.* Maran. qui testatur de communi Aret. Bal. & Far. alios inducens *q.* 17. *n.* 34. licet Rom. Menoch. & plures alij oppositum teneant, relati ibidẽ à Far. qui ait, ab hac Ampliatione 4. non esse recedendum, cum infrascriptis limitationibus.

9. Limitatur 1. Ampliatio 4. Vt non procedat nisi delictũ sit atrox, & qualificatum, Dec. qui de cõmuni *in c. ex literis de Constit.* Bart. Bald. Ang. Clar. Boss. & Far. cõcordantes cumulans *q.* 17. *n.* 35. Vnde licet, de iure, iniuriarum pœna sit arbitraria, secundũ DD. *in* §. *in summa instit. de iniur.* Officiali dans alapam, potest pœna mortis puniri, Boss. *tit. de iniur. n.* 30. Bal. Fely. Dec. Ias. & Far. qui *n.* 36. testatur de cõi omniũ; Dummodo iniuria illata sit contemplatione officij, Bal. & Menoc. *de arbitr. q. lib.* 1. *cas.* 263. *n.* 10. Afflic. Foller. & Far. *n.* 39.; In quo recurrendũ est ad coniecturas, vt si iniuria facta sit Iudici sedenti pro tribunali; Sed coniecturis cessãtibus, et sic in dubio præsumẽdũ est potius offesã factã ratione particularis inimicitiæ, vt maius delictũ exludat, Rolan. & Far. *n.* 41. Quid in delicto atroci.

10. Limitatur 2. Ampliatio 4. Vt non procedat nisi in delicto atroci, qualificato, consummato Dec. & Fely. *in c. ex literis de Constit.* Foller. Menoch. & Far. *q.* 17. *n.* 48.; Et dum in simili delicto pœna mortis est cõsuetũ imponi Dec. & Fely. vbi sup. Clar. Menoc. & de cõmuni testãtur Gram. & Gom. & hos sequũtur Bertaz. & Far. *n.* 53. In arbitrãdis enim pœnis Iudex debet sequi solitum, & con- In atroci consummato, & vbi viget consuetudo pœnam talem infligendi.

 & con-

& consuetum, Menoch. *de arbitr. q. lib.*1. *cas.*14.*n.*3. *& seq.* qui *n.*6. alios inducens, de omnium cõi testatur, Abb. Ang. & Far. concordãtes inducens, & similiter testans de cõi *n.*54.

In Iudice Superiore, vel Inferiore.

11. Limitatur 3. Ampliatio 4. Vt procedat in Iudice Superiore, secus in Inferiore, cui non censetur tanta facultas concessa Far. *n.*57. *&* 58. de quo vide etiam *hic infra n.*16.

Quid in pænis alternatiuis.

12. Ampliatur 5. Reg. Vt quando Iudicis arbitrio est remissum, duas pænas alternatiue iniungere, possit mitiorem imponere, sed non teneatur, cum in eius fit facultate etiam grauiorẽ infligere, Dec. Fely. & Menoch. *de arb. q. lib.*1. *q.*85. *nu.*1. vbi ait solum de consilio ei dari, vt mitiorem imponat, aliàs frustra lex duas pænas alternatiue imponeret, si Iudex teneretur mitiorem dare, vt ponderat Menoch. *n.*3., Verum est, quod in dubio Iudex ad mitiorem debet inclinare, D. Tho. 2. 2. *q.* 67. *ar.*4. *ad* 1. & Menoch. *n.*4.

Post sententiam non augetur pæna.

13. Limitatur Regula 1. Vt procedat ante, non autẽ post sententiã, post quam cum functus sit Iudex officio suo non potest pænam augere *l. Iudex postquam ff. de re iudic.* Blanc. & Didac. qui testatur de communi, Clar. & Far. *q.*17. *n.*61. Nisi authoritate Principis, Baiar. plura iura citans *q.*94. *n.*66. Boss. Chart. & iterũ Far. *q.*11. *n.*12. faciunt hic, saltem in parte, dicenda *infra q.* 135. *n.* 30. *vsque ad num.*40.

An causa sit exprimenda dũ augetur pæna.

12. Limitatur 2. Regula; Vt Iudex, ex causa augendo pęnam iuris, debeat in sententia exprimere causam auctæ pænæ Bal. Ang. Castren. Far. & alij *q.*17. *nu.*62. sed sat est expressio in genere, dicendo iustis de causis animum nostrum mouentibus, Vasq. qui de cõi, & Clarus *qu.* 85. *vers. vlterius quæro, & vers. prætereaq*; : At si Iudex nihil exprimeret in sententia ipsa, tamen sententia valeret, Vasq. qui de communi, Bar. Bal. & Far. cum alijs *n.* 64. & sufficeret etiam, vt causa in actis appareret, quamuis in sentẽtia nulla de ea mentio fieret, Io. Ant. de Nigr. Iacob. Beluis. & Baiar. *q.*85. *n.*38.

Quid in Delegato, seu Magistratu minori, vel maiori.

15. Limitatur 3. Reg. Vt Delegatus Inferioris, neq; ex causa possit augere pænas iuris, nisi consulto Principe, Menoch *de arbitr. q. lib.* 1. *q.*96. *n.*20. *&* 21. & Far. *q.* 17. *n.* 66. Et idem dic de Magistratibus minoribus, qui non possunt augere pænas nisi consulto Principe, vel nisi causa cohæreat delicto, Clar. *q.*85. *vers. vlterius quæro,* Blanc. qui testãtur de communi Bal. Dec. Rom. & Far. qui de communiori *n.* 67. licet Delegatus Principis, vel Magistratus Superioris, qui suo Delegato suũ arbitrium tribuit, ex causa, possit pænas augere, Menoch. *de arbitr. q. lib.*1. *q.*96. *n.*20. *&* 21. & Farin. alios inducens *n.*66.

16. Plura de materia huius q. Far. *q.*17.

***De arbitrio Iudicis in pænis temperandis,* Quest. 134.**

Ex causa pæna minuitur.

1. Regula sit. Iudex ex casa pænas minuere potest, Dec. Viu. qui testatur de cõi, & Clar. *q.* 85. *vers. vlterius*, qui ait, quod in hoc oẽs fere consentiunt, cũ vt probatũ est supra *q.* 133. *n.*4. hodie omnes pęnæ, iuxta facti, & personarum qualitates, sint in arbitrio Iudicis, vt aperte habetur *in l. & si seuerior*, vbi

vbi glos. & DD. *C. ex quibus caus. infam. irrog. & in c. de causis, de offic. Deleg.* & solidè, & late probat Far. *q.* 17. *n.* 7. Ex circumstantijs enim, & qualitatibus sæpe delictum fit leuius, & excusabile *l. Gracchus C. ad l. Iul. de adult.* ideo data est facultas, Iudici, ex causa pœnam mitigare probat Far. *n.* 8. ad hoc vt pœna, sicut decet, commensuretur delicto *c. sicut dignum de homic. & c. vt Clericorum de vita, & honest. Cleric.*

Siue legalis sit, siue Statutaria.

2. Ampliatur 1. Regula; vt procedat non modo in pœnis legalibus, sed etiam in Statutarijs, quas Iudex ex causa potest minuere Bar. Bal. Rom. Aret. & Tiraq. qui de communi *in tract. de pœnis in præfat. n.* 22. Viu. Clar. qui testatur de magis communi, Menoch. & Farin. *num.* 11.; Quamuis Iudex Statuta seruare iurasset, Guid. Pap. Franc. & Baiar. *q.* 85. *n.* 24.; quando enim Iudex ex causa à Statutis recedit, non periurat *l. si hominem ff. mandati*, Tiraq. *de pœnis temper. in præf. num.* 3. Bal. Aret. Castren. & Saly. *in l. & si seuerior C. ex quibus caus. infam. irrog.* Rom. Far. & alij *q.* 17. *n.* 17.

Siue consuetudinaria.

3. Ampliatur 2. Regula, vt locum habeat in pœnis etiam consuetudinarijs, quas ex causa Iudex minuere potest, Fely. *in c. inquisitionis de accusat.* Tiraq. *de pœn. temper. in præf. n.* 19. Abb. Dec. Far. & alij *n.* 18. Boer. Marsf. Vasq. & Bai. *q.* 85. *n.* 23.

Siue maior, siue minor, & quæcunq.

4. Ampliatur 3. Regula; Vt sit vera non modo in minoribus pœnis, & extraordinarijs, sed etiam in ordinarijs, & à lege expressè taxatis, Ghirlan. *de relax. carcer. tit. de sent. & pœn. exeq. quæst.* 6. *num.* 6. *per gl.* quam ait communiter receptam, *in l. hodie ff. de pœn.* & ibi Bar. idem tenuerunt Bal. Saly. Viu. & Far. *q.* 17. *num.* 19.; Etiam in pœnis ipso iure impositis, Abb. Tiraq. & Farin. *n.* 23.; Quamuis ius vteretur dictionibus, præcisè, omnimodo, vel similibus, Io. Andr. Hostien. & alij *in c. qualiter, & quando, il* 2. *de accus.* Aret. & Plac. qui de communi testantur, quos refert, & sequitur Baiar. *quæst.* 85. *n.* 23. Couar. & Far. *num.* 24.

5. Ampliatur 4. Regula, vt quando Iudicis arbitrio est remissum duas pœnas alternatiue imponere, possit Iudex mitiorem infligere, Dec. Fely. & Menoch. *de arbitr. q. lib.* 1. *q.* 85. *num.* 1.; Imo Bal. Alex. Gram. Paris. & alij, relati *ibidem* à Menoch. tenent, Iudicem in hoc casu imponere mitiorem teneri; Sed Menoch. *d. num.* 1. cum Dec. & Fely. sustinet hoc Iudici traditum per modum consilij; Aliàs frustra lex pœnas alternatiue imponeret, vt probat Menoch. *de arbitr. iudic. lib.* 1. *quæst.* 85. *num.* 3.; Verum est, quod in dubio, mitiorem Iudex sequi debet, D. Tho. 2. 2. *q.* 67. *ar.* 4. *ad primum*, & Menoch. *n.* 4.

Quid in pœnis alternatiuis

6. Ampliatur 5. Regula, vt non modo procedat in Principe, Sot. & Menoch. *lib.* 1. *casu* 96. *num.* 6. & *seq.* sed etiam in ordinario Magistratu maiori, qui Principem recognoscit, vt est Præses, & apud nos Prouincialis, Viu. qui testatur de communi DD. Clar. Dec. Gandin. & Menoch. *n.* 14.; Secus in Magistratibus minoribus, vt dicetur *hic infra n.* 21.

Quid in Principe, & in maiori Magistratu.

7. Ampliatur 6. Regula, vt non modo verificetur in Delegato Prin-

cipis,

In Delegato à Principe. cipis, cui ab eo datum esset liberum arbitrium, vt illud idem possit, quod Princeps ipse, Afflic. Specul. Isern. & Menoch. *n.20.*; Sed etiam, vt procedat in quocunq; à Principe Delegato, qui ex causa potest minuere pœnam, nam & iste, de iure, maior Magistratus dicitur, & ideo hanc habet potestatem, Dec. Fely. Innoc. & Menoch. *d. n.20.*

Causæ minuendi pœnas. 8. Ampliatur 7. Regula, vt plurimæ sint causæ, quibus stantibus, pœnas minuere Iudex potest, & quandoque etiam debet. Et de his causis agetur *in proxime sequentibus quæstionibus*.

Sine iusta causa non potest pœna minui. 9. Limitatur 1. Regula, vt procedat prout loquitur, ex causa legitima, qua existente minui potest pęna; Sed cauere debet Iudex, ne sine causa à iure approbata pęnas minuat, ne deterius sibi aliquid contingat, vt monet Clar. *q.85. vers. vlterius*; Iudex enim sine causa non potest remittere, minuere, augere, nec mutare pœnas à lege, Statuto, vel consuetudine inductas, §. *oportet*, vbi gl. *Auth. de iudic. c. de causis* vbi DD. *de offic. Deleg.* Tiraq. qui late comprobat, *de pœn. in præfat. n. 1. & seq.* Viu. Menoch. & Far. qui de communi, *quæst. 17. num. 5.*; Et

Aliàs minuens fit infamis. Iudex, qui sine causa delinquenti pœnas remittit, vel minuit, infamis efficitur, Clar. *quæst. 85. vers. vlterius*, Bal. Castren. Fely. Menoch. Rom. & Farin. *num.6.* vbi alios inducit, & testatur de communi recepta opinione, nemine contradicente.

Post sententiã nõ potest Iudex pęnã minuere. 10. Limitatur 2. Regula, vt procedat ante sententiam, nam post sententiam, cum Iudex iam functus sit officio suo, nullo modo minuere potest pęnam in sentẽtia inflictam, *l. moris §. iste ff de pæn.* Abb. Butr. Didac. qui testatur de communi, & Farin. iura, & alios DD. inducens *q. 17. n. 61.* Clar. vbi sup.; & ibi Baiar. ex Innoc. *num. 35.* ait, quod licet ante potuisset Iudex moderare, post sententiam nullo modo, nec ex causa minuere potest pœnam: Et quod plus est, post sententiam, Iudex minime compositionem facere potest, sine Principis auctoritate, Nec compositionẽ facere. Luc. de Pen. Ghirlan. & Baiar. *num. 32.*; Qui cum Innoc. idem dicit, si prius fuisset appellatum, & postea, appellationi renunciatum; Subdens cum Rebuf. quod nec prædicta pręstare potest Iudex de consensu partium; Post sententiam enim Iudex desinit esse Iudex, Gom. qui de communi, Clar. & Scacc. alios etiam allegans *de iudic. lib. 1. cap. 97. num. 132.* & est tex. expressus *in l. Iudex ff. de re iudic.* Licet appellationis interpositæ sit renuntiatũ, nec de partiũ cõsensu.

11. Ampliatur limitatio 2. vt Iudex siue Delegatus, siue Ordinarius suam diffinitiuam sententiam retractare non possit, seu pęnam in ea taxatam minuere, quamuis aliquem per errorem condemnauerit; puta dicendo in sententia, condemnamus, cum dicere voluisset absoluimus, Far. *q. 11. num. 12.* vbi plures concordantes allegat, Cabal. Franch. qui dicit, quod isto casu ad Superiorem pro opportuno remedio recurri debet, Guaz. *defen. 35. cap. 18. num. 6.* Et hic recursus ad Principem per Iudicem habendus est in omni casu, in quo cognoscit Iudex ipse se iniustam protulisse sententiam, quam reuocare Siue Iudex sit Delegatus, siue Ordinarius. Sed recursũ habeatur ad Principẽ in omni casu erroris, &c.

care

care non potest, & interim supersedendum est ab executione, Boss. Fely. Innoc. & Scacc. concordantes inducēs *n.*138. Clar. qui de communi testatur §. *fin. q.*98. *vers. sed nunquid*, & Farin. *num.* 20. Idemque recursus cum retardatione executionis sententiæ contra Reum semper est habendus, dum Iudici de Rei innocentia post sententiam constat, Scac. *num.*184.

Quid in sententia nulla Ordinarij.

12. Sublimitatur 1. limitatio 2. vt Ordinarius Iudex, si diffinitiua sententia, quam primum tulit, nulla sit, iterum iudicare possit vt dicetur *infra q.*155. *n.*6.

Exceptionis ope.

13. Declaro hanc Sublimitationem, vt non procedat, quando sententia, non ipso iure, sed tantum exceptionis ope nulla est, quia tunc à Iudice, qui eam tulit, reuocari non potest, Bal. Tiraq. & Menoch. *de arbit. iudic. lib.*1. *quæst.*67. *num.*20.; Et nota quod hæc declaratio adhibenda est etiam in sequentibus Sublimitationibus.

An Ordinarius suā possit declarare sē[n]tentiam.

14. Sublimitatur 2. Limitatio 2. vt quicumque Iudex Ordinarius post quamcunq; suam diffinitiuam sententiam, eam declarare possit *l. ab executore*, vbi late Bar. *ff. de appell.* Alex. Bal. Decian. Tusch. & Guaz. plures concordantes inducens *defen.* 35. *cap.* 18. *num.* 1.; Sed semel tantum, Caualc. Scacc. & Guaz. *n.* 5. Et durante eius officio, Bal. Franch. & Guaz. *num.*9. Et dummodo ex declaratione substantia non alteretur, illi non addatur, nec diminuatur, alteratiua enim declaratio, nec ex consensu partium fieri potest, Bal. Franch. Tusch. & Guaz. *n.*2.

15. Sublimitatur 3. Limitatio 2. vt Delegatus Principis, qui nulliter diffinitiue iudicauit, iterum iudicare possit, Ang. Dec. Menoch. & alij *num.*28.: Qui cum Ang. Dec. Fely. Ias. & Vant. idem dicit *n.*31. etiam in quocunq; Delegato ad vniuersitatem causarum; Delegatus enim Principis, seu alius ad vniuersitatem causarum Ordinario æquiparantur, Menoch. *num.* 28. & 31.; Qui *num.* 29. respondet Baldo, & alijs, contra tenentibus, eorumque fundamentis.

Delegatus Principis, seu ad vniuersitatem causarum nulliter iudicans, iterum iudicare potest.

16. Et cum his moderationibus ait Menoch. intelligendum esse id, quod dicunt DD. ab eo relati *de arbitr. iudic. quæst.* 67. *num.* 21. *lib.* 1. dum generaliter loquuntur, vt Delegatus, siue valide, siue nulliter diffinitiue iudicauerit, iterum super eandem causam cognoscere non possit; Nempe, vt hoc non procedat in Delegato à Principe, nec in alio ad vniuersitatem causarum, sed tantummodo in Delegato ab Inferiore ad vnam, seu alteram causam, qui propriam sententiam diffinitiuam, quamuis notorie nullam, reuocare non potest, Scacc. *de iudic. lib.*1. *cap.* 97. *num.* 90. Innoc. *in c. in literis*, vbi cæteri omnes *de offic. Deleg.* Alex. Bar. Tiraq. Vant. & Menoch. *num.* 21. Imò huiusmo di Delegatus ad particulares causas, nec propriam sententiam diffinitiuam declarare potest, sed Delegans ex verbis Delegati declarabit, Alciat. & Menoch. *num.* 26.; Vbi cum Ruyn. ait hoc procedere etiam in causis, in quibus secundum æquitatem procedi potest.

Secus est in Delegato ad causam.

Qui nec declarare potest.

17. Nisi prædictus Delegatus ad particulares causas, non obseruata

Nisi dum non obseruauit delegationis formam.

uata delegationis forma diffinitiuam sententiam tulerit, quo casu iterum iudicare posset, cum iurisdictio illi data consumpta non fuerit, Alex. Ruyn. Vant. & late Tiraq. quos sequitur Menoch. *num.* 27. tenent communiter DD. *in c. in literis de offic. Deleg. & est tex. in c. cum dilecta de rescript.* vel nisi huiusmodi Delegatus per errorem facti, nulliter diffinitiue iudicasset, quia propriam hanc reuocare sententiam posset, Alex. *in l. Iudex num.* 55. *ff. de re iudic.* Tiraq. & Menoch. *n.* 32.

Vel dum per errorē facti iudicauit.

18. Sublimitatur 4. Limitatio 2. vt sententiam interlocutoriam propriam quamcumq; quilibet Iudex etiam Delegatus ad vnam tantum causam reuocare possit, *l. iussit de re iudic.* Bal. Zabar. Guaz. & alij *defen.* 35. *cap.* 18. *num.* 1.; Interlocutoria autem sententia, secundum DD. dicitur illa, qua Iudex, non ad principale factum diffiniendum, vt indiffinitiua, sed ad aliquas tantum quæstiones, inter principium, & finem causæ emergentes, terminandas, vtitur, puta, de dilatione danda, de teste examinando, de appellatione à tortura, & de similibus, quæ factum principale non tangunt.

Interlocutoriā propriam quilibet reuocare potest.

Interlocutoria quid.

19. Sublimitatur 5. Limitatio 2. vt si absolutus per sententiam diffinitiuam postea iudicialiter delictum sponte fateatur, Iudex, qui eum absoluit, condemnare possit, vt probatum est *supra q.* 83. *n.* 20.

Quid si absolutus delictum fateatur iudicialiter.

20. Sublimitatur 6. Limitatio 2. vt absolutus ex hactenus deductis, seu alia simili clausula, etiam ab eodem Iudice, superuenientibus inditijs molestari possit, vt probatum est sup. *q.* 94. *num.* 21.

Vel si absolutus sit ex hactenus deductis.

21. Limitatur 3. Regula, vt procedat in Magistratibus maioribus, secus in minoribus, qui, nec etiam ex causa, ordinarias pœnas alterare possunt, nisi vel consulto Principe, vel nisi causa cohæreat, & intrinseca sit delicto, Clar. *q.* 85. *vers. vlterius*, Bal. Iaf. Rom. & Farin. cum concordantibus *quæst.* 17. *num.* 67. vbi de veriori, & communiori testatur.

Quid in minorib. Magistratibus.

22. Limitatur 4. Regula, vt nec ex causa carentiæ doli, vel similis, possit Iudex pœnam parti applicandam remittere, vel minuere, gl. *in l. vnica*, & ibi communiter omnes DD. præsertim Dec. *C. de in ius vocan.* Bal. Far. & alij, *quæst.* 19. *num.* 71. Menoch. *de arbitr. quæst. lib.* 1. *q.* 96. *num.* 1. & 2. Vbi vult, nec Principem ex causa posse pœnam parti applicandam minuere, citans Bal. Barbat. Dec. Put. & Ruyn. addens *ibidem* Menoch. ex Gram. & Soto, quod si Princeps de plenitudine potestatis, pœnam hanc remitteret, mortaliter peccaret; Sed in hoc de Principe est difficultas, cum Principem, ex causa, puta pro bono pacis, posse pœnas parti applicandas minuere, vel etiam remittere, teneant Clar. *q.* 59. *vers. adde*, Boss. & plures alij relati à Far. *q.* 6. *n.* 22. Dec. qui testatur de communissima *cons.* 520. *num.* 5.; Ex causa enim e.g. publicæ vtilitatis, ac pro bono pacis, potest Princeps ius tertij tollere, *l. Lucius ff. de euict.* Ang. & Bal. *in l. bene à Zenone C. de quadri. præscript.* Afflic. Gabr. & Farin. *n.* 24. Cui tamen difficultati responderi potest, quod sine partis concordia, vix aliqua iusta causa

In pœna parti applicanda.

Interueniēte Principis auctoritate.

causa publicæ vtilitatis considerari potest, sed potius damni, seditionum, & discordiarum; Vnde, in praxi, Princeps Mediolani, non concedit gratiam, nisi parte concordata, teste Boss. quem refert Farin. *quæst.6.num.*25. qui idem testatur practicari Romæ, concludens, quod, parte concordata, ex causa publicæ vtilitatis, delictorum pœnas Princeps remittere potest, secus sine concordia. Ex causa verò posse Principem minuere, commutare, vel remittere pœnam fisco applicandam, clare sentiunt, Dec. Ias. Sot. & Menoch. *de arbit. q. lib.* 1. *q.* 96. *n.*6.

23. De materia huius q. diffuse Menoch. vbi sup. & Far. *q.*17.

De suppli catione, & cōposi tione Rei. remissiue.

24. Locus esset hic tractandi de arbitrio Iudicis erga Reum supplicantem, & de compositione cum eo facienda; In quibus delictis; Quomodo, & quando licita sit: Sed quia hæ compositiones pecuniariæ minime apud nos practicantur, ideo de illis agere prætermitto, remittendo lectorem ad Farin. de hac materia diffuse differentem, *quæst.* 5. nec non ad Guazz. *defens.*34.

Carentia doli, an sit causa sufficiens, ad hoc, vt Iudex possit arbitrando pœnas temperare, Quæst. 135.

Dolus quid.

1. Præmitto dolum dici machinationem ad decipiendum alterum adhibitam, Far. *quæst.* 83. *num.* 1. *&* 2. vbi *vsq; ad num.*47. proponuntur diuersæ doli distinctiones.

2. Regula sit. Carentia doli est legitima causa, qua stante in arbitrio Iudicis sit pœnas temperare, seu minuere; regulariter enim dolus in delictis, requiritur, quo cessante, delicti pænæ locus non est, *l.* 1. *C. de sicar.* Corn. Decian. Maran. Mars. & Far. concordantia iura inducens *q.* 87. *n.* 1.; Sed pœna minuenda est, Anchar. & Dec. *in cap.* 2. *de Constit.* Bar. Bal. & Farin. alios citans *num.*71.; Vnde cessante dolo, non modo potest, sed omnino debet Iudex pœnam minuere, vt solide, & diffuse probat Tiraq. concordantes referens *de pæn. temper. caus.*14. *n.*1. & sequuntur Decian; & Far. *n.*2.

Cessante dolo pœna minui potest,

Imò debet.

3. Ampliatur 1. Regula; vt procedat etiam in atrocissimis, Gig. Cæphal. Foller. & Farin. *num.* 10. *quæst.*87.

Etiam in atrocissimis.

4 Ampliatur 2. Regula; vt licet in ciuilibus lata culpa regulariter dolo æquiparetur, Bar. & Bal. *in l. quod Nerua ff. depositi*; secus fit in actionibus descendentibus ex delicto, & sic in criminalibus, in quibus dolo lata culpa non æquiparatur, Ias. qui de communi *in l. in actionibus num.* 23. *ff. de in lit. iuran.* Clar. qui pariter de communi, concordantes inducens *q.*84. *in princ.* Maran. Saly. Tiraq. & Farin. *num.* 18. *quæst.*87.

In criminalibus lata culpa dolo non æquiparatur.

5. Limitatur hæc Ampliatio in Custode carceris, in quo lata culpa in eius officio dolo æquiparari probat Farin. *q.*87. *n.*46.: Sicut etiam in præbente poculum abortionis, seu amatorium Farin. *quæst.* 87. *num.* 48. qui *à num.* 39. *vsque* 63. alias limitationes ponit, sed parum ad rem nostram; Subdens *à num.* 70. *vsque ad num.*86. quomodo puniatur

Nisi in Custode carceris, & in dante poculū abortionis.

Pœna culpæ latæ, leuis, & leuissimæ.

niatur culpa lata, leuis, & leuissima; Et isti termini plenius ab eod. Far. declarantur *q.88. à n.48. vsque ad n.100.*

Regula procedit præsertim dum agitur de pœna corporali, vel mortis.

6. Ampliatur 3. Regula, vt præsertim verificetur, vbi imponitur pæna corporalis, Bal. Dec. & Ias. *in l. in actionibus ff. de in lit. iuran.* Clar. Butr. qui testantur de communi, & Far. concordantes cumulans *num.* 20. Et multo magis, dum de pæna agitur mortis, *l. in lege Cornelia*, & ibi gl. Ang. Alber. Bar. & Mars. *ff. de sicar.* Clar. Cæpol. Villal. qui testantur de communi, & Farin. *num.* 22. *q.*88.

Vel de pœna infamiæ.

7. Ampliatur 4. Regula. Vt idem dicendum sit, quando agitur de pæna infamiæ, in qua lata culpa non æquiparatur dolo, Ias. qui de cõmuni, Bal. & alij *in d.l. in actionibus* Rom. & Clar. qui pariter de cõmuni testantur *in §. fin. q.84. in fin. princ.* Bar. Farin. & alij *q.* 88. *n.* 34.; Et condemnatus propter culpam infamis ob talem sententiam non efficitur, Rom. qui de communi, & Clar. vers. dictum, nec non Far. alios inducens *n.*34.

Dolus nõ præsumitur, sed probãdus est.

8. Ampliatur 5. Regula, vt dolus in dubio non præsumatur, Menoch. *de præsump. lib.* 5. *præsump.* 3. *num.*14. *& seq.* Alber. Decian. & Farin. cum alijs, *quæst.*89. *n.* 2.; Vnde dolus per allegantem est probandus, *tex. expressus in l. quoties la* 2. *§. qui dolo ff. de probat.* Mascar. concordantes citans *de probat. lib.* 1. *concl.*531. *num.*9. Honded. qui ait, hoc maxime procedere in pęnalibus, & sequitur Farin. cum concordantibus *q.* 89. *n.* 3.; Et ad dolum excludendum omnis interpretatio facienda est, etiam verba impropriando, Menoch. *de præsump. lib.*5. *præsump.*3. *n.*30. Aym. & Far. *n.*8.

9. Subampliatur Ampliatio 5. vt sicut dolus non præsumitur, ita nec etiam culpa, quæ ideo probanda est per allegantem, glo. & DD. *in l. quoties §. qui dolo ff. de probat.* Aug. Bal. Bar. Mascar. Menoch. & Farin. *q.* 89. *num.* 10.; Nisi in ijs, quę sine culpa committi non solent, vt sunt incendium, furtum, & similia, in quibus culpa præsumitur, Mascar. Menoch. & Far. cum alijs, *num.* 14. — Quid de lata culpa

10. Sed nota pro declaratione Ampliationis 5. Quod dolus cum sit latens in animo, difficilisq; probationis, præsumptionibus probatur, ita communiter omnes DD. *in l. dolum C. de dolo*, Menoch. alios referens *de præsump. lib.*1. *quæst.* 58. *num.*10. Dec. Masc. & Farin. cum alijs *num.*16.; Et duæ præsumptiones sufficiunt, Aym. Dec. & Farin. *quæst.*89. *num.* 23.; Dummodo sint perspicuæ, *iuxta d.l. dolum*, & ibi communiter DD.; Quæ autem dicantur perspicuæ præsumptiones variè explicant DD. sed cum Soc. iun. Mars. & alijs, relatis à Farin. *num.* 30. dic, præsumptiones perspicuas esse, manifestissima inditia; Quæ autem talia sint arbitrio Iudicis remittitur, Corn. Masc. Farin. & alij *num.* 25.; Et hæ præsumptiones plenè probari debent, Grat. & Farin. *num.* 37.: Regulariterque, non doli præsumptio, fortior est, quam præsumptio doli, Aym. Brun. à Sole, & Farin. *num.* 40. & faciunt dicta *hic supra num.* 8.; Nisi dolus resultaret ex actu natu- — Dolus probatur præsumptionibus perspicuis plene probatis.

Quid in actibus natura sua malis.

natura sua malo, tunc enim fortior esset doli, quam non doli præsumptio, Aret. & Menoch. *de præsump. lib.* 5. *præsump.* 3. *num.* 123.; E. g. in homicidio, vel dum agitur de persona solita delinquere, Far. *n.* 41.

Plures præsumptiones dolū excludentes.

11. Ampliatur 6. Regula; vt plures sint præsumptiones dolum excludentes, & consequenter dantes Iudici facultatem, & arbitrium pœnam minuendi. Prima est, bona qualitas personæ, puta, quod sit bonæ famæ, Menoc. *n.* 28. Sec. est, rusticitas, & imperitia, quæ præsumptionem doli excludunt, Menoch. *ibidem*; Et idem dicitur de minori ętate, Menoch. *n.* 29. 5. Et de his Far. *q.* 89. *n.* 44. *vsque* 53. vbi etiam de muliere. Ter. præsumptio excludens dolum, est defectus causæ, vbi enim non est causa delinquendi, dolus non præsumitur, Castren. Foller. Menoch. & Baiar. *q.* 84. *n.* 3.; Vnde vbi non est commodum, & lucrum, vel modicum, dolus non præsumitur, Dec. Menoch. & Far. *n.* 57. & multo minus, dum est iactura, Menoch. & Far. *n.* 58. Quar. præsumptio dolum excludens, est actus palam factus, Bar. Butrig. Saly. & alij, *in l. dolum C. de dolo malo*. Quin. præsumptio absentiæ do[illegible] est, dum actus fuit in personam [illegible]neuolam, vel coniunctam, Menoch. *num.* 21. *& seq.* Et sexta præsumptio dolum excludens, est in eo, qui Superioris præcepto paret, Cagn. Mascar. & Farin. cum alijs *num.* 69. Non desunt aliæ præsumptiones in proposito, quas inuenies apud Far. *d. n.* 44. *vsq;* 73. sed supra tactæ, sunt præcipuæ.

12. Non reticendum hic plures etiam esse doli præsumptiones. Prima est, mala personæ qualitas, puta quia sit solita delinquere, Mascar. Tiraq. & Farin. *quæst.* 89. *num.* 75. Secunda est, oriens ex facto in se malo, & prohibito iure naturæ, & Diuino, prout est furtum homicidium &c. Menoch. *de recuper. possess. remed.* 9. *num.* 19. & faciunt diffuse allata per Farin. *quæst.* 89. *num.* 77.; Secus in prohibitis à iure positiuo, in quibus, dolus non præsumitur, quando ex actu nemo læditur, nec lædi potest, vel leuiter, vt late probat Menoch. *de præsump. lib.* 5. *præsump.* 3. *num.* 115. *& seq.* Ias. & Far. *num.* 78. *& seq.*; Stante vero læsione, saltem de possibili, præsumitur dolus in eo, qui ius transgreditur positiuum, Menoch. *n.* 82. *& seqq.* Bar. Mascar. & Far. *num.* 81. *vsque* 91. etiam in omittendo facere id, quod debet quando præsertim ratione sui officij tenebatur facere, dum scienter omittit, Farin. solide probans *n.* 92. *vsq;* 96. Tertia præsumptio doli, est ex præcedente tractatu, sicut etiam ex malo effectu secuto, Masc. Far. & alij *n.* 97. *vsque* 100. Quarta præsumptio doli oritur, dum actus fit cum personis, vel in tempore suspectis, vel prohibitis, Masc. & Far. cum concordantibus *num.* 101. *vsq;* 103. Quinta præsumptio doli, est ex mendacio, resultante in commodum mendacis, Menoch. *n.* 62. Masc. Dec. Fely. & Far. *q.* 89. *num.* 105. seu ex promisso non seruato, Menoch. *n.* 63. Sexta præsumptio doli est ex breuitate temporis, vt si in momento quis omnia facienda curauerit, vel nimis frequentauerit actus, & festinanter, seu

Præsumptiones plures dolum inducentes.

ſeu cum inſolita diligentia ſeu cautelis, Maſc. & Far. à n. 115. vſque 125. Vel clam ſine iuſta cauſa, Menoch. Maſcar. & Far. n.130. vſque 139. Septima præſumptio doli, oritur ex actu facto contra perſonam odioſam agenti Bal. in l. data opera C. qui accuſ. non poſſ. Præſertim, dum ex actu agens non acquirit commodum, & alteri nocumentum oritur, Menoch. n. 97.; Sicut etiam dolus præſumitur in eo, qui aliquod commodum recepturus eſt, Bar. Corn. Crauet. Rolan. Ruin. Soc. Menoch. Plot. & Baiar. q.84.n.3. de his apud Far. à n.74. vſq.145. vbi ponit præſumptionem generalem ex veriſimili, & in ſequenti remiſſiue alia.

Credulitas etiam iniuſta, excuſat à dolo, & pœna.

13. Ampliatur 7. Regula. Vt cauſa minuendi pœnam ſit credulitas delinquentis, opinantis ſe licite agere, quæ quamuis leuis, & iniuſta excuſat à dolo, Tiraq. qui iuribus, & multis DD. authoritatibus hoc comprobat de pœn. temper. cauſ. 43. num. 1. & ſeq. gl. in l. plagij la 2. vbi Ang. & communiter DD. C. ad l. Flau. de plagiar. Dec. Gom. Maſcar. Clar. Bertaz. qui teſtantur de communi, Bar. Bal. & Far. alios cumulans q. 90. num. 1.; Quod procedit etiam in cauſa, & credulitate fatua, temeraria, & beſtiali, Tiraq. num.5. Ang. in d. l. plagij, Curt. iun. & Gabr. qui teſtantur de communi, Bertaz. Far. cum concordantibus pluribus num.3.

14. Et conſequenter credulitas excuſat ſimiliter à pęna, Tiraq. n.5. Bertaz. Menoch. & Far. concordantes referens, & teſtans de veriſſima n.4.; Intellige à pęna ordinaria, ſecus ab extraordinaria mitiori, Tiraq. n.10. Ang. in d. l. plagij, Dec. Menoch. & Far. cum alijs q.90. num.55.: Credulitas verò iuſta, ſicut eſt illa, quæ vni viro fide digno præſtatur, non modò excuſat à dolo, ſecūdum Bertaz. & Far. concordantes cumulans n.109. & ſeq. verum etiā à culpa lata, Alberic. Alex. Gabr. lib. 7. cō. cl.8. n.30. & Far. n.35. Et propterea etiam à pęna doli, & latę culpæ excuſabit.

Iuſta verò etiā à culpa.

Quid in temeraria cauſa.

15. Sed animaduerte, quod dum iniuſta cauſa eſt temeraria non excuſat à temeritatis pęna, Ang. Butr. & Saly. in l. plagij C. ad l. Flau. de plag. & tenet Far. q.90. n.56.; Temeritas autem, ex lata culpa, fatuitate, & ſtultitia prouenit, Farin. n.58. qui n. 63. ait illum dici temerarium, qui quamuis ſine dolo, iuri reſiſtit, actū à iure prohibitum faciendo, vel ſine rationabili cauſa, præcepta negligendo c.1. §. ſi quis, vbi Hoſtien. Archid. & Io. Andr. de ſent. excom. in 6. Alber. & Far. n.63. An autē iniuſta, & leuis cauſa excuſet in ijs, quæ ſunt de ſe mala, eſt controuerſum, vt videre eſt apud Farin. n.17. & 18.; Qui adherens affirmatiuæ, probat.

In ijs, quæ ſunt de ſe mala.

Exemplificatur, in quibus delictis iniuſta cauſa excuſet.

16. Ampliatur 8. Regula; Iniuſtam, & leuem cauſam excuſare in homicidio, Farin. quæſt. 90. num. 19.; In crimine falſi num.21. A periurio num.22. cum Clar. & alijs. In crimine læſæ Maieſtatis num. 25. cum Menoch. Dec. & alijs. In delatione armorum, num.36. In furto num.37. cum Bar. & Boſſ. In delictis carnis num. 40.. Vnde Honded. conſ. 105. num. 27. & ſeq. validiſſimis rationibus defendit, præſertim n. 43. verius eſſe, etiam in ijs, quæ de iure naturali prohibita

ſunt,

sunt, iniustam causam, seu credulitatem excusare, dummodo causa sit colorata, quamuis leuis, & ita tenet similiter Mascard. bene, & diffuse loquens, quos sequitur Boss. & Farin. *n.*51.; Licet alij contra sentiant relati à Farin. *num.*48. *& seq.*

Dum non cognoscitur iniusta. 17. Obseruandum hic, causam iniustā non excusare eum, qui iniustam esse causam cognouit, & tamē delinquere voluit Bar. Bald. Ias. & Gabr. *lib.* 7. *concl.*8. *num.*80. Alex. Mascard. & Farin. *q.*90. *n.* 77.: Et

Et probatur. nisi per allegantem talis causa probetur, Bar. Clar. Dec. Menoch. Far. & alij *n.* 80. *& seq.* vbi Rotæ Romanæ *decis. citat*; Qui vlterius probare debet, quod ex illa causa motus fuerit, & crediderit non delinquere, aliàs dolus præsumeretur, nec causa allegata excusaret, Alex. Blanc. & Clar. *§. fin. quæst.*60. *vers. sed hic*, Tiraq. *de pæn. temper. caus.* 43. *nu.*9. vbi concordantes, Bertaz. Gabr. & Farin. inducens *d. decisionem nu.*82.:

Saltem semiplene. Bene verum est, sufficere semiplenā probationem, Alex. Bertaz. Gabr. Menoch. & Farin. cum concordantibus, *nu.*83. vbi testatur de magis

Quid in non prohibitis. communi; Imò talis probatio non requiritur in ijs, quæ de sui natura non sunt notoriè mala, nec prohibita, talia enim, ex causa facta præsumūtur, Boss. *in tit. de decret. Mediolan. n.*19. & Far. *n.*14.

Ignorantia etiam crassa probata excusatur à dolo. 18. Ampliatur 9. Regula; Vt iuris ignorantia à dolo excuset, Tiraq. inducens iura, & DD. causa 11. *nu.*3. glo. Ang. Butrig. & Salyc. *in l. plagij la seconda, C. ad l. Flau. de plag.* Alciat. & Plot. qui testantur de communi, & Far. *q.*90. *n.* 91. Quamuis crassa, & supina, Bal. & Tiraq. *cau.* 43. *n.* 4. Dummodo per allegantem probetur saltem coniecturis, Alciat. Boss. & Far. *n.* 105. *& seq.*

Consuetudo loci, ex causa delinquentem, vt minuatur pæna. 19. Ampliatur 10. Regula; Vt consuetudo loci ita faciendi sit iusta causa minuendi pænam, consuetudo enim delinquentem regulariter excusat, glos. Abb. & Anan. *in c. cum venerabilis. de consuet.* vbi Anchar. ait, quod qui sequitur communem errorem, non est in dolo; & licet iniusta ratione ductus, credat consuetudinem valere, hæc tamen iniusta credulitas liberat à pæna; Hanc Ampliationē securi sunt Tiraq. *de pæn. temper. cau.*42. *num.*1. *& seq.* vbi iura, & DD. inducit, Bertaz. qui de vera, & communi opinione, Menoch. & Farin. ad saturitatem concordantes inducens, *q.*95. *nu.*1. qui *n.*2. refert contrarium tenentes in ijs, quæ de se mala sunt; Et econtra, quod consuetudo actum de sui natura illicitum, & punibilem, faciat licitum, & impunibilem tenent Ias. & Rom. *in l. certi conditio* §. *si nummos ff. si cer. pet.* Tiraq. *num.* 8. Bertaz. Bart. & Farin. cum concordantibus *n.*3.

Tres illationes. 20. Infertur 1. ex Ampliatione 10.; Consuetudinem excusare Iudicem, iudicantem contra legem, Tiraq. *num.*10. Ias. *in l. singularia ff. si cert. pet.* Bar. Blanch. Marsil. & Far. *num.*9.

21. Infertur 2. ex Ampliatione 10.; Consuetudinem excusare Notarium, seu alium Scribam à pæna falsi, Tiraq. *de pæn. temper. cau.* 42. *n.*11. vbi concordantes, Ias. *in d.* §. *si nummos*, Innoc. & communiter

omnes

In Delegato à Principe. cipis, cui ab eo datum esset liberum arbitrium, vt illud idem possit, quod Princeps ipse, Afflic. Specul. Isern. & Menoch. *n.20.*; Sed etiam, vt procedat in quocunq; à Principe Delegato, qui ex causa potest minuere pœnam, nam & iste, de iure, maior Magistratus dicitur, & ideo hanc habet potestatem, Dec. Fely. Innoc. & Menoch. *d. n.20.*

Causæ minuendi pœnas. 8. Ampliatur 7. Regula, vt plurimæ sint causæ, quibus stantibus, pœnas minuere Iudex potest, & quandoque etiam debet. Et de his causis agetur *in proxime sequentibus quæstionibus*.

Sine iusta causa non potest pœnam minui. 9. Limitatur 1. Regula, vt procedat prout loquitur, ex causa legitima, qua existente minui potest pęna; Sed cauere debet Iudex, ne sine causa à iure approbata pęnas minuat, ne deterius sibi aliquid contingat, vt monet Clar. *q.85. vers. vlterius*; Iudex enim sine causa non potest remittere, minuere, augere, nec mutare pœnas à lege, Statuto, vel consuetudine inductas, §. *oportet*, vbi gl. *Auth. de iudic. c. de causis* vbi DD. *de offic. Deleg.* Tiraq. qui late comprobat, *de pæn. in præfat. n. 1. & seq.* Viu. Menoch. & Far. qui de communi, *quæst.17. num.5.*; Et

Aliàs minuens fit infamis. Iudex, qui sine causa delinquenti pœnas remittit, vel minuit, infamis efficitur, Clar. *quæst.85. versic. vlterius*, Bal. Castren. Fely. Menoch. Rom. & Farin. *num.6.* vbi alios inducit, & testatur de communi recepta opinione, nemine contradicente.

Post sententiã nõ potest Iudex pęnã minuere. 10. Limitatur 2. Regula, vt procedat ante sententiam, nam post sententiam, cum Iudex iam functus sit officio suo, nullo modo minuere potest pęnam in sentētia inflictam, *l. moris §. iste ff de pæn.* Abb. Butr. Didac. qui restatur de communi, & Farin. iura, & alios DD. inducens *q. 17. n.61.* Clar. vbi sup.; & ibi Baiar. ex Innoc. *num.35.* ait, quod licet ante potuisset Iudex moderare, post sententiam nullo modo, nec ex causa minuere potest pœnam: Et quod plus est, post sententiam, Iudex minime compositionem facere potest, sine Principis auctoritate, Luc. de Pen. Ghirlan. & Baiar. *num. 32.*; Qui cum Innoc. idem dicit, si prius fuisset appellatum, & postea, appellationi renunciatum; Subdens cum Rebuf. quod nec prædicta pręstare potest Iudex de consensu partium; Post sententiam enim Iudex definit esse Iudex, Gom. qui de communi, Clar. & Scacc. alios etiam allegans *de iudic. lib.1. cap. 97. num. 132.* & est tex. expressus *in l. Iudex ff. de re iudic.* Nec compositionẽ facere. Licet appellationi interposita sit renuntiatũ nec de partiũ cõsensu.

11. Ampliatur limitatio 2. vt Iudex siue Delegatus, siue Ordinarius suam diffinitiuam sententiam retractare non possit, seu pęnam in ea taxatam minuere, quamuis aliquem per errorem condemnauerit; puta dicendo in sententia, condemnamus, cum dicere voluisset absoluimus, Far. *q. 11 r. num.12.* vbi plures concordantes allegat, Cabal. Franch. qui dicit, quod isto casu ad Superiorem pro opportuno remedio recurri debet, Guaz. *defen.35. cap. 18. num. 6.* Et hic recursus ad Principem per Iudicem habendus est in omni casu, in quo cognoscit Iudex ipse se iniustam protulisse sententiam, quam reuocare Siue Iudex sit Delegatus, siue Ordinarius. Sed recursũ habeatur ad Principẽ in omni casu erroris, &c.

care

care non poteſt, & interim ſuperſedendum eſt ab executione, Boſſ. Fely. Innoc. & Scacc. concordantes inducés *n.* 138. Clar. qui de communi teſtatur *§. fin. q.* 98. *verſ. ſed nunquid*, & Farin. *num.* 20. Idemque recurſus cum retardatione executionis ſententiæ contra Reum ſemper eſt habendus, dum Iudici de Rei innocentia poſt ſententiam conſtat, Scac. *num.* 184.

Quid in ſententia nulla Ordinarij. 12. Sublimitatur 1. limitatio 2. vt Ordinarius Iudex, ſi diffinitiua ſententia, quam primum tulit, nulla ſit, iterum iudicare poſſit vt dicetur *infra q.* 155. *n.* 6.

Exceptionis ope. 13. Declaro hanc Sublimitationem, vt non procedat, quando ſententia, non ipſo iure, ſed tantum exceptionis ope nulla eſt, quia tunc à Iudice, qui eam tulit, reuocari non poteſt, Bal. Tiraq. & Menoch. *de arbit. iudic. lib.* 1. *quæſt.* 67. *num.* 20.; Et nota quod hæc declaratio adhibenda eſt etiam in ſequentibus Sublimitationibus.

An Ordinarius ſuã poſſit declarare ſẽtentiam. 14. Sublimitatur 2. Limitatio 2. vt quicumque Iudex Ordinarius poſt quamcunq; ſuam diffinitiuam ſententiam, eam declarare poſſit *l. ab executore*, vbi late Bar. *ff. de appell.* Alex. Bal. Decian. Tuſch. & Guaz. plures concordantes inducens *deſen.* 35. *cap.* 18. *num.* 1.; Sed ſemel tantum, Caualc. Scacc. & Guaz. *n.* 5. Et durante eius officio, Bal. Franch. & Guaz. *num.* 9. Et dummodo ex declaratione ſubſtantia non alteretur, illi non addatur, nec diminuatur, alteratiua enim declaratio, nec ex conſenſu partium fieri poteſt, Bal. Franch. Tuſch. & Guaz. *n.* 2.

15. Sublimitatur 3. Limitatio 2. vt Delegatus Principis, qui nulliter diffinitiue iudicauit, iterum iudicare poſſit, Ang. Dec. Menoch. & alij *num.* 28.: Qui cum Ang. Dec. Fely. Iaſ. & Vant. idem dicit *n.* 31. etiam in quocunq; Delegato ad vniuerſitatem cauſarum; Delegatus enim Principis, ſeu alius ad vniuerſitatem cauſarum Ordinario æquiparantur, Menoch. *num.* 28. & 31.; Qui *num.* 29. reſpondet Baldo, & alijs, contra tenentibus, eorumque fundamentis. Delegatus Princi pis, ſeu ad vniuerſitatem cauſarum nulliter iudicans, iterum iudicare poteſt.

16. Et cum his moderationibus ait Menoch. intelligendum eſſe id, quod dicunt DD. ab eo relati *de arbitr. iudic. quæſt.* 67. *num.* 21. *lib.* 1. dum generaliter loquuntur, vt Delegatus, ſiue valide, ſiue nulliter diffinitiue iudicauerit, iterum ſuper eandem cauſam cognoſcere non poſſit; Nempe, vt hoc non procedat in Delegato à Principe, nec in alio ad vniuerſitatem cauſarum, ſed tantummodo in Delegato ab Inferiore ad vnam, ſeu alteram cauſam, qui propriam ſententiam diffinitiuam, quamuis notorie nullam, reuocare non poteſt, Scacc. *de iudic. lib.* 1. *cap.* 97. *num.* 90. Innoc. *in c. in literis*, vbi cæteri omnes *de offic. Deleg.* Alex. Bar. Tiraq. Vant. & Menoch. *num.* 21. Imò huiuſmodi Delegatus ad particulares cauſas, nec propriam ſententiam diffinitiuam declarare poteſt, ſed Delegans ex verbis Delegati declarabit, Alciat. & Menoch. *num.* 26.; Vbi cum Ruyn. ait hoc procedere etiam in cauſis, in quibus ſecundum æquitatem procedi poteſt. Secus eſt in Delegato ad cauſam. Qui nec declarare poteſt.

17. Nisi prædictus Delegatus ad particulares cauſas, non obſer-

uata

Nisi dum non obseruauit delegationis formam. uata delegationis forma diffinitiuam sententiam tulerit, quo casu iterum iudicare posset, cum iurisdictio illi data consumpta non fuerit, Alex. Ruyn. Vant. & late Tiraq. quos sequitur Menoch. *num.* 27. tenent communiter DD. *in c. in literis de offic. Deleg. & est tex. in c. cum dilecta de rescript.* vel nisi huiusmodi

Vel dum per errorē facti iudicauit. Delegatus per errorem facti, nulliter diffinitiue iudicasset, quia propriam hanc reuocare sententiam posset, Alex. *in l. Iudex num.* 55. *ff. de re iudic.* Tiraq. & Menoch. *n.* 32.

Interlocutoriā propriam quilibet reuocare potest. 18. Sublimitatur 4. Limitatio 2. vt sententiam interlocutoriam propriam quamcumq; quilibet Iudex etiam Delegatus ad vnam tantum causam reuocare possit, *l. iussit de re iudic.* Bal. Zabar. Guaz. & alij *defen.* 35. *cap.* 18. *num.* 1.; Interlocutoria

Interlocutoria quid autem sententia, secundum DD. dicitur illa, qua Iudex, non ad principale factum diffiniendum, vt indiffinitiua, sed ad aliquas tantum quæstiones, inter principium, & finem causæ emergentes, terminandas, vtitur, puta, de dilatione danda, de teste examinando, de appellatione à tortura, & de similibus, quæ factum principale non tangunt.

Quid si absolutus delictum fateatur iudicialiter. 19. Sublimitatur 5. Limitatio 2. vt si absolutus per sententiam diffinitiuam postea iudicialiter delictum sponte fateatur, Iudex, qui eum absoluit, condemnare possit, vt probatum est *supra q.* 83. *n.* 20.

Vel si absolutus sit ex hactenus deductis. 20. Sublimitatur 6. Limitatio 2. vt absolutus ex hactenus deductis, seu alia simili clausula, etiam ab eodem Iudice, superuenientibus inditijs molestari possit, vt probatum est sup. *q.* 94. *num.* 21.

Quid in minoribus Magistratibus. 21. Limitatur 3. Regula, vt procedat in Magistratibus maioribus, secus in minoribus, qui, nec etiam ex causa, ordinarias pœnas alterare possunt, nisi vel consulto Principe, vel nisi causa cohæreat, & intrinseca sit delicto, Clar. *q.* 85. *vers. vlterius*, Bal. Ias. Rom. & Farin. cum concordantibus *quæst.* 17. *num.* 67. vbi de veriori, & communiori testatur.

In pœna parti applicanda. 22. Limitatur 4. Regula, vt nec ex causa carentiæ doli, vel similis, possit Iudex pœnam parti applicandam remittere, vel minuere, gl. *in l. vnica*, & ibi communiter omnes DD. præsertim Dec. *C. de in ius vocan.* Bal. Far. & alij, *quæst.* 19. *num.* 71. Menoch. *de arbitr. quæst. lib.* 1. *q.* 96. *num.* 1. & 2. Vbi vult, nec Principem ex causa posse pœnam parti

Interueniēte Principis auctoritate. applicandam minuere, citans Bal. Barbat. Dec. Put. & Ruyn. addens *ibidem* Menoch. ex Gram. & Soto, quod si Princeps de plenitudine potestatis, pœnam hanc remitteret, mortaliter peccaret; Sed in hoc de Principe est difficultas, cum Principem, ex causa, puta pro bono pacis, posse pœnas parti applicandas minuere, vel etiam remittere, teneant Clar. *q.* 59. *vers. adde*, Boss. & plures alij relati à Far. *q.* 6. *n.* 22. Dec. qui testatur de communissima *cons.* 520. *num.* 5.; Ex causa enim e.g. publicæ vtilitatis, ac pro bono pacis, potest Princeps ius tertij tollere, *l. Lucius ff. de euict.* Ang. & Bal. *in l. bene à Zenone C. de quadri. præscript.* Afflic. Gabr. & Farin. *n.* 24. Cui tamen difficultati responderi potest, quod sine partis concordia, vix aliqua iusta

causa

causa publicæ vtilitatis considerari potest, sed potius damni, seditionum, & discordiarum; Vnde, in praxi, Princeps Mediolani, non concedit gratiam, nisi parte concordata, teste Boss. quem refert Farin. *quæst.6. num.25.* qui idem testatur practicari Romæ, concludens, quod, parte concordata, ex causa publicæ vtilitatis, delictorum pœnas Princeps remittere potest, secus sine concordia. Ex causa verò posse Principem minuere, commutare, vel remittere pœnam fisco applicandam, clare sentiunt, Dec. Ias. Sot. & Menoch. *de arbit. q. lib. 1. q. 96. n.6.*

23. De materia huius q. diffuse Menoch. vbi sup. & Far. *q.17.*

De supplicatione, & cōpositione Rei, remissiue.

24. Locus esset hic tractandi de arbitrio Iudicis erga Reum supplicantem, & de compositione cum eo facienda; In quibus delictis; Quomodo, & quando licita sit: Sed quia hæ compositiones pecuniariæ minime apud nos practicantur, ideo de illis agere prætermitto, remittendo lectorem ad Farin. de hac materia diffuse differentem, *quæst. 5.* nec non ad Guazz. *defens.34.*

Carentia doli, àn sit causa sufficiens, ad hoc, vt Iudex possit arbitrando pænas temperare, Quæst.135.

Dolus quid.

1. PRæmitto dolum dici machinationem ad decipiendum alterum adhibitam, Far. *quæst. 83. num.1. & 2.* vbi *vsq; ad num.47.* proponuntur diuersæ doli distinctiones.

2. Regula sit. Carentia doli est legitima causa, qua stante in arbitrio Iudicis sit pęnas temperare, seu minuere; regulariter enim dolus in delictis, requiritur, quo cessante, delicti pænæ locus non est, *l. 1. C. de sicar.* Corn. Decian. Maran. Mars. & Far. concordantia iura inducens *q. 87. n. 1.*; Sed pœna minuenda est, Anchar. & Dec. *in cap. 2. de Constit.* Bar. Bal. & Farin. alios citans *num.71.*; Vnde cessante dolo, non modo potest, sed omnino debet Iudex pęnam minuere, vt solide, & diffuse probat Tiraq. concordantes referens *de pæn. temper. caus.14. n.1.* & sequuntur Decian; & Far: *n.2.*

Cessante dolo pęna minui potest.

Imò debet.

3. Ampliatur 1. Regula; vt procedat etiam in atrocissimis, Gig. Cæphal. Foller. & Farin. *num. 10. quæst.87.*

Etiam in atrocissimis.

4 Ampliatur 2. Regula; vt licet in ciuilibus lata culpa regulariter dolo æquiparetur, Bar. & Bal. *in l. quod Nerua ff. depositi*; secus fit in actionibus descendentibus ex delicto, & sic in criminalibus, in quibus dolo lata culpa non æquiparatur, Ias. qui de communi *in l. in actionibus num. 23. ff. de in lit. iuran.* Clar. qui pariter de communi, concordantes inducens *q.84. in princ.* Maran. Saly. Tiraq. & Farin. *num. 18. quæst.87.*

In criminalibus lata culpa dolo non æquiparatur.

5. Limitatur hæc Ampliatio in Custode carceris, in quo lata culpa in eius officio dolo æquiparari probat Farin. *q.87. n.46.*: Sicut etiam in præbente poculum abortionis, seu amatorium Farin. *quæst. 87. num. 48.* qui *à num. 39. vsque 63.* alias limitationes ponit, sed parum ad rem nostram; Subdens *à num. 70. vsque ad num.86.* quomodo puniatur

Nisi in Custode carceris, & in dante poculū abortionis.

Pœna culpæ latæ, leuis, & leuissimæ.

niatur culpa lata, leuis, & leuissima; Et isti termini plenius ab eod. Far. declarantur *q.*88. *à n.*48. *vsque ad n.*100.

Regula procedit præsertim dum agitur de pœna corporali, vel mortis.

6. Ampliatur 3. Regula, vt præsertim verificetur, vbi imponitur pæna corporalis, Bal. Dec. & Iaf. *in l. in actionibus ff. de in lit. iuran.* Clar. Butr. qui testantur de communi, & Far. concordantes cumulans *num.* 20. Et multo magis, dum de pæna agitur mortis, *l. in lege Cornelia*, & ibi gl. Ang. Alber. Bar. & Marf. *ff. de sicar.* Clar. Cæpol. Villal. qui testantur de communi, & Farin. *num.* 22. *q.*88.

Vel de pœna infamiæ.

7. Ampliatur 4. Regula. Vt idem dicendum sit, quando agitur de pæna infamiæ, in qua lata culpa non æquiparatur dolo, Iaf. qui de cõmuni, Bal. & alij *in d. l. in actionibus* Rom. & Clar. qui pariter de cõmuni testantur *in §. fin. q.*84. *in fin. princ.* Bar. Farin. & alij *q.* 88. *n.* 34.; Et condemnatus propter culpam infamis ob talem sententiam non efficitur, Rom. qui de communi, & Clar. verf. dictum, nec non Far. alios inducens *n.*34.

Dolus nõ præsumitur, sed probãdus est.

8. Ampliatur 5. Regula, vt dolus in dubio non præsumatur, Menoch. *de præsump. lib.* 5. *præsump.* 3. *num.*14. *& seq.* Alber. Decian. & Farin. cum alijs, *quæst.*89. *n.* 2.: Vnde dolus per allegantem est probandus, *tex. expressus in l. quoties la* 2. *§. qui dolo ff. de probat.* Mascar. concordantes citans *de probat. lib.* 1. *concl.*531. *num.*9. Honded. qui ait, hoc maxime procedere in pœnalibus, & sequitur Farin. cum concordantibus *q.* 89. *n.* 3.: Et ad dolum excludendum omnis interpretatio facienda est, etiam verba impropriando, Menoch. *de præsump. lib.*5. *præsump.*3. *n.*30. Aym. & Far. *n.*8.

9. Subampliatur Ampliatio 5. vt sicut dolus non præsumitur, ita nec etiam culpa, quæ ideo probanda est per allegantem, glo. & DD. *in l. quoties §. qui dolo ff. de probat.* Ang. Bal. Bar. Mascar. Menoch. & Farin. *q.* 89. *num.* 10.: Nisi in ijs, quę sine culpa committi non solent, vt sunt incendium, furtum, & similia, in quibus culpa præsumitur, Mascar. Menoch. & Far. cum alijs, *num.* 14.

Quid de lata culpa

10. Sed nota pro declaratione Ampliationis 5. Quod dolus cum sit latens in animo, difficilisq; probationis, præsumptionibus probatur, ita communiter omnes DD. *in l. dolum C. de dolo*, Menoch. alios referens *de præsump. lib.* 1. *quæst.* 58. *num.*10. Dec. Masc. & Farin. cum alijs *num.*16.: Et duæ præsumptiones sufficiunt, Aym. Dec. & Farin. *quæst.*89. *num.* 23.; Dummodo sint perspicuæ, *iuxta d. l. dolum*, & ibi communiter DD.; Quæ autem dicantur perspicuæ præsumptiones variè explicant DD. sed cum Soc. iun. Marf. & alijs, relatis à Farin. *num.* 30. dic, præsumptiones perspicuas esse, manifestissima inditia; Quæ autem talia sint arbitrio Iudicis remittitur, Corn. Masc. Farin. & alij *num.* 25.; Et hæ præsumptiones plenè probari debent, Grat. & Farin. *num.* 37.: Regulariterque, non doli præsumptio, fortior est, quam præsumptio doli, Aym. Brun. à Sole, & Farin. *num.* 40. & faciunt dicta *hic supra num.* 8.: Nisi dolus resultaret ex actu natu-

Dolus probatur præsumptionibus perspicuis plene probatis.

Quid in actibus natura sua malis.

natura sua malo, tunc enim fortior esset doli, quam non doli præsumptio, Aret. & Menoch. *de præsump. lib.* 5. *præsump.* 3. *num.* 123.; E. g. in homicidio, vel dum agitur de persona solita delinquere, Far. *n.* 41.

Plures præsumptiones dolū excludentes.

11. Ampliatur 6. Regula; vt plures sint præsumptiones dolum excludentes, & consequenter dantes Iudici facultatem, & arbitrium pœnam minuendi. Prima est, bona qualitas personæ, puta, quod sit bonæ famæ, Menoc. *n.* 28. Sec. est, rusticitas, & imperitia, quæ præsumptionem doli excludunt, Menoch. *ibidem*; Et idem dicitur de minori ętate, Menoch. *n.* 29.; Et de his Far. *q.* 89. *n.* 44. *vsque* 53. vbi etiam de muliere. Ter. præsumptio excludens dolum, est defectus causæ, vbi enim non est causa delinquendi, dolus non præsumitur, Castren. Foller. Menoch. & Baiar. *q.* 84. *n.* 3.; Vnde vbi non est commodum, & lucrum, vel modicum, dolus non præsumitur, Dec. Menoch. & Far. *n.* 57. & multo minus, dum est iactura, Menoch. & Far. *n.* 58. Quar. præsumptio dolum excludens, est actus palam factus, Bar. Butrig. Saly. & alij, *in l. dolum C. de dolo malo*. Quin. præsumptio absentiæ do[li] est, dum actus fuit in personam [be]neuolam, vel coniunctam, Menoch. *num.* 21. *& seq.* Et sexta præsumptio dolum excludens, est in eo, qui Superioris præcepto paret, Cagn. Mascar. & Farin. cum alijs *num.* 69. Non desunt aliæ præsumptiones in proposito, quas inuenies apud Far. *à n.* 44. *vsq;* 73. sed supra tactæ, sunt præcipuæ.

12. Non reticendum hic plures etiam esse doli præsumptiones. Prima est, mala personæ qualitas, puta quia sit solita delinquere, Mascar. Tiraq. & Farin. *quæst.* 89. *num.* 75. Secunda est, oriens ex facto in se malo, & prohibito iure naturæ, & Diuino, prout est furtum homicidium &c. Menoch. *de recuper. possess. remed.* 9. *num.* 19. & faciunt diffuse allata per Farin. *quæst.* 89. *num.* 77.; Secus in prohibitis à iure positiuo, in quibus, dolus non præsumitur, quando ex actu nemo læditur, nec lædi potest, vel leuiter, vt late probat Menoch. *de præsump. lib.* 5. *præsump.* 3. *num.* 115. *& seq.* Ias. & Far. *num.* 78. *& seq.*; Stante vero læsione, saltem de possibili, præsumitur dolus in eo, qui ius transgreditur positiuum, Menoch. *n.* 82. *& seqq.* Bar. Mascar. & Far. *num.* 81. *vsque* 91. etiam in omittendo facere id, quod debet quando præsertim ratione sui officij tenebatur facere, dum scienter omittit, Farin. solide probans *n.* 92. *vsq;* 96. Tertia præsumptio doli, est ex præcedente tractatu, sicut etiam ex malo effectu secuto, Masc. Far. & alij *n.* 97. *vsque* 100. Quarta præsumptio doli oritur, dum actus fit cum personis, vel in tempore suspectis, vel prohibitis, Masc. & Far. cum concordantibus *num.* 101. *vsq;* 103. Quinta præsumptio doli, est ex mendacio, resultante in commodum mendacis, Menoch. *n.* 62. Masc. Dec. Fely. & Far. *q.* 89. *num.* 105. seu ex promisso non seruato, Menoch. *n.* 63. Sexta præsumptio doli est ex breuitate temporis, vt si in momento quis omnia facienda curauerit, vel nimis frequentauerit actus, & festinanter,

Præsumptiones plures dolum includentes.

ſeu cum inſolita diligentia ſeu cautelis, Maſc. & Far. à n. 115. vſque 125. Vel clam ſine iuſta cauſa, Menoch. Maſcar. & Far. n.130. vſque 139. Septima præſumptio doli, oritur ex actu facto contra perſonam odioſam agenti Bal. in l. data opera C. qui accuſ. non poſſ. Præſertim, dum ex actu agens non acquirit commodum, & alteri nocumentum oritur, Menoch. n. 97.; Sicut etiam dolus præſumitur in eo, qui aliquod commodum recepturus eſt, Bar. Corn. Crauet. Rolan. Ruin. Soc. Menoch. Plot. & Baiar. q.84.n.3. de his apud Far. à n.74. vſq.145. vbi ponit præſumptionem generalem ex veriſimili, & in ſequenti remiſſiue alia.

13. Ampliatur 7. Regula. Vt cauſa minuendi pœnam ſit credulitas delinquentis, opinantis ſe licite agere, quæ quamuis leuis, & iniuſta excuſat à dolo, Tiraq. qui iuribus, & multis DD. authoritatibus hoc comprobat de pæn. temper. cauſ. 43. num. 1. & ſeq. gl. in l. plagij la 2. vbi Ang. & communiter DD. C. ad l. Flau. de plagiar. Dec. Gom. Maſcar. Clar. Bertaz. qui teſtantur de communi, Bar. Bal. & Far. alios cumulans q. 90. num. 1.; Quod procedit etiam in cauſa, & credulitate fatua, temeraria, & beſtiali, Tiraq. num. 5. Ang. in d. l. plagij, Curt. iun. & Gabr. qui teſtantur de communi, Bertaz. Far. cum concordantibus pluribus num. 3.

Credulitas etiam iniuſta, excuſat à dolo, & pœna.

14. Et conſequenter credulitas excuſat ſimiliter à pęna, Tiraq. n. 5. Bertaz. Menoch. & Far. concordantes referens, & teſtans de veriſſima n.4.; Intellige à pęna ordinaria, ſecus ab extraordinaria mitiori, Tiraq. n. 10. Ang. in d. l. plagij, Dec. Menoch. & Far. cum alijs q. 90. num. 55.: Credulitas verò iuſta, ſicut eſt illa, quæ vni viro fide digno præſtatur, non modò excuſat à dolo, ſecũdum Bertaz. & Far. concordantes cumulans n. 109. & ſeq. verum etiã à culpa lata, Alberic. Alex. Gabr. lib. 7. cõcl. 8. n. 30. & Far. n. 35. Et propterea etiam à pęna doli, & latę culpæ excuſabit.

Iuſta verò etiã à culpa.

15. Sed animaduerte, quod dum iniuſta cauſa eſt temeraria non excuſat à temeritatis pęna, Ang. Butr. & Saly. in l. plagij C. ad l. Flau. de plag. & tenet Far. q. 90. n. 56.; Temeritas autem, ex lata culpa, fatuitate, & ſtultitia prouenit, Farin. n. 58. qui n. 63. ait illum dici temerarium, qui quamuis ſine dolo, iuri reſiſtit, actũ à iure prohibitum faciendo, vel ſine rationabili cauſa, præcepta negligendo c. 1. §. ſi quis, vbi Hoſtien. Archid. & Io. Andr. de ſent. excom. in 6. Alber. & Far. n. 63. An autẽ iniuſta, & leuis cauſa excuſet in ijs, quæ ſunt de ſe mala, eſt controuerſum, vt videre eſt apud Farin. n. 17. & 18.; Qui adherens affirmatiuæ, probat.

Quid in temeraria cauſa.

In ijs, quæ ſunt de ſe mala.

16. Ampliatur 8. Regula; Iniuſtam, & leuem cauſam excuſare in homicidio, Farin. quæſt. 90. num. 19.; In crimine falſi num. 21. A periurio num. 22. cum Clar. & alijs. In crimine læſæ Maieſtatis num. 25. cum Menoch. Dec. & alijs. In delatione armorum, num. 36. In furto num. 37. cum Bar. & Boſſ.. In delictis carnis num. 40.. Vnde Honded. conſ. 105. num. 27. & ſeq. validiſſimis rationibus defendit, præſertim n. 43. verius eſſe, etiam in ijs, quæ de iure naturali prohibita ſunt,

Exemplificatur, in quibus delictis iniuſta cauſa excuſet.

sunt, iniustam causam, seu credulitatem excusare, dummodo causa sit colorata, quamuis leuis, & ita tenet similiter Mascard. bene, & diffuse loquens, quos sequitur Boss. & Farin. *n.*51.; Licet alij contra sentiant relati à Farin. *num.*48. *& seq.*

Dum non cognoscitur iniusta.

17. Obseruandum hic, causam iniustã non excusare eum, qui iniustam esse causam cognouit, & tamẽ delinquere voluit Bar. Bald. Ias. & Gabr. *lib.* 7. *concl.*8. *num.*80. Alex. Mascard. & Farin. *q.*90. *n.* 77.: Et nisi per allegantem talis causa probetur, Bar. Clar. Dec. Menoch. Far. & alij *n.* 80. *& seq.* vbi Rotæ Romanæ *decis. citat*; Qui vlterius probare debet, quod ex illa causa motus fuerit, & crediderit non delinquere, aliàs dolus præsumeretur, nec causa allegata excusaret, Alex. Blanc. & Clar. *§. fin. quæst.*60. *vers. sed hic*, Tiraq. *de pæn. temper. caus.* 43. *nu.*9. vbi concordantes, Bertaz. Gabr. & Farin. inducens *d. decisionem nu.*82.: Bene verum est, sufficere semiplenã probationem, Alex. Bertaz. Gabr. Menoch. & Farin. cum concordantibus, *nu.* 83. vbi testatur de magis communi; Imò talis probatio non requiritur in ijs, quæ de sui natura non sunt notoriè mala, nec prohibita, talia enim, ex causa facta præsumũtur, Boss. *in tit. de decret. Mediolan. n.* 19. & Far. *n.* 14.

Et probatur.

Saltem semiplene.

Quid in non prohibitis.

18. Ampliatur 9. Regula; Vt iuris ignorantia à dolo excuset, Tiraq. inducens iura, & DD. causa 11. *nu.*3. glo. Ang. Butrig. & Salyc. *in l. plagij la seconda, C. ad l. Flau. de plag.* Alciat. & Plot. qui testantur de communi, & Far. *q.*90. *n.* 91. Quamuis crassa, & supina, Bal. & Tiraq. *cau.* 43. *n.* 4. Dummodo per allegantem probetur saltem coniecturis, Alciat. Boss. & Far. *n.* 105. *& seq.*

Ignorantia etiam crassa probata excusatur à dolo.

19. Ampliatur 10. Regula; Vt consuetudo loci ita faciendi sit iusta causa minuendi pænam, consuetudo enim delinquentem regulariter excusat, glos. Abb. & Anan. *in c. cum venerabilis. de consuet.* vbi Anchar. ait, quod qui sequitur communem errorem, non est in dolo; & licet iniusta ratione ductus, credat consuetudinem valere, hæc tamen iniusta credulitas liberat à pæna; Hanc Ampliationẽ secuti sunt Tiraq. *de pæn. temper. cau.*42. *num.* 1. *& seq.* vbi iura, & DD. inducit, Bertaz. qui de vera, & communi opinione, Menoch. & Farin. ad saturitatem concordantes inducens, *q.*95. *nu.* 1. qui *n.* 2. refert contrarium tenentes in ijs, quæ de se mala sunt; Et econtra, quod consuetudo actum de sui natura illicitum, & punibilem, faciat licitum, & impunibilem tenent Ias. & Rom. *in l. certi conditio* §. *si nummos ff. si cer. pet.* Tiraq. *num.* 8. Bertaz. Bart. & Fariu. cum concordantibus *n.*3.

Consueta do loci excusat delinquentem, vt minuatur pæna.

20. Infertur 1. ex Ampliatione 10.; Consuetudinem excusare Iudicem, iudicantem contra legem, Tiraq. *num.*10. Ias. *in l. singularia ff. si cert. pet.* Bar. Blanch. Marsil. & Far. *num.*9.

Tres illationes.

21. Infertur 2. ex Ampliatione 10.; Consuetudinem excusare Notarium, seu alium Scribam à pæna falsi, Tiraq. *de pæn. temper. cau.*42. *n.*11. vbi concordantes, Ias. *in d.* §. *si nummos*, Innoc. & communiter

omnes

omnes *in cap.2. de fid. instrum.* Bart. Bald. Ang. Dec. cum tot alijs, quos sequitur Farin. *q.95.n.11.* Dummodo falsitas non sit talis, quæ præiudicium afferat, Bald. & Rom.; Secus si afferret præiuditium, e. g. dũ falsitas esset circa præsentiam, quæ esset de substantia instrumenti, Gabr. Bertaz. & Farin. hos, & præcitatos sequens *n.8.*

22. Infertur 3. ex Ampliatione 10.; Consuetudinem excusare sigillantem scripturas alieno sigillo, quamuis dominus sigilli sit absens, & ignorans, & sigillans non sit deputatus ad sigillandum illas, Butr. Felyn. Hostien. & Innoc. *in d.cap.2.* Alex. Ias. & Farin. cum alijs *nu.* 14. Sicut etiam Notarium, qui rogat acta tanquam facta coram Iudice, puta comparitiones, & protestationes litigantium, cum reuera Iudex fuerit absens Plot. Conrad. Bolognet. & Far. *n.16.*

23. Subampliatur 1. Ampliatio 10.; Vt consuetudo excuset non modo à dolo, Anan. Anchar. Plot. & Farin. *q.95.n.28.* sed etiã à culpa, Tiraq. *n.9. & 10.* Bart. Blanch. Ias. Marsil. & Farin. *nu.29.* Et à pæna, non modo ordinaria, verum etiam extraordinaria, Bertaz. Mars. Plot. Rolan. & Farin. *n.31.*: Dũmmodo probetur cursus decem annorum à tempore primi actus, Farin. qui de magis communi *n.33.*

Consuetudo excusat à dolo, à culpa, & à pæna.

24. Subampliatur 2. Ampliatio 10.; Vt consuetudo excuset etiam à pæna periurij. Tiraq. *de pæn. temper. cau.42.n.2.* Gram. Ias. Petra San. Rolan. Rom. & Farin. *q.95.nu.20.*; Qui *n.21.* cum Matthes. vult cõsuetudinẽ etiam excusare Monachos, & Religiosos non obedientes præceptis, & Regulis eorum Religionis, & quod pæna non sint temporali plectendi; Quod vltimum pro nunc non assero.

Quid in pæna periurij, & transgressionis præceptorum Regulæ.

25. Limitatur 1. Ampliatio 10.; Vt consuetudo excuset delinquentem in ijs, quæ sunt de iure positiuo, Abb. & Barbat. *in cap. cum venerabilis de consuet.* Præpos. *in c. denique distinct. 4.*; Secus in prohibitis à iure naturali, *c. fin.* vbi not. omnes de consuet. Tiraq. *de pæn. temper. cau. 47. num.15.* Peguer. & Farin. *q.95. n.36.*; Et multo minus consuetudo excusat in prohibitis à iure Diuino, Præpos. vbi supra, Tiraq. *cau.42. num. 15.* Gabr. Peregr. & Farin. *n.37.*

An in his, quæ sunt iuris positiui, naturalis, vel Diuini cõsuetudo delinquentem excuset.

26. Intellige, vt in ijs, quæ sunt contra ius naturale, & Diuinum consuetudo à pæna peccati, & alterius vitæ non excuset, & sic in foro conscientiæ, in quibus terminis loquuntur Butr. & Abb. *in d. c. cum venerabilis*, Tiraq. *de pæn. temper. cau.42.n.2.4. & 5.* Marsil. Farin. & alij *q.95. n.42.* Quod enim etiam in ijs, quæ contraria sunt naturali, & Diuino iuri, consuetudo, in foro fori, à pæna temporali excuset, voluerunt Aym. & Rolan. relati à Farin. *nu.38.*; Et faciunt tradita ab eodem Farin. *q.20. n.45.* & quæ dicta sunt supra *in hac q.n.16.*

Quid in foro conscientiæ, & in foro fori.

27. Limitatur 2. Ampliatio 10. Vt consuetudo à Principe reprobata, vel à l. non escuset, Tiraq. expressè *nu.15.* Fely. & Gabr. *lib.7. concl.8. n.30.* Abb. Bal. & Far. *q.20. n.43.*: Et consuetudo à l. reprobata, non modo in præteritum, sed etiam in futurum reprobata censetur,

Quid in consuetudine reprobata.

tur; Alex. Iaſ. Imol., quos refert, & ſequitur Peguer. *deciſ. crim.* 34. *n.* 9. Licet Anan. Anchar. & Dec. à Far. relati *n.* 44. teneant, conſuetudinē etiam reprobatam excuſare.

Iniuſta cauſa excuſat cū lex dolum requirit.

28. Ampliatur 11. Regula, vt tunc magis quælibet iniuſta cauſa excuſet, cum ius in delicto dolum requirit, Ang. Odofr. & Bald. *in l. plagi la ſeconda C. ad l. Flau. de plagiar.* Tiraq. Clar. qui teſtatur omnes ita tenere, & Farin. *q.* 90. *n.* 42.

Iuſta credulitas excuſat omnino.

29. Ampliatur 12. Regula, vt multo magis excuſet cauſa iuſta, ſeu iuſta credulitas à dolo, à culpa, & à pœna ſecundum omnes, vt teſtantur Bald. *in d. l. plagij*, vbi Alberic. & Ang. quos refert, & ſequitur Clar. *q.* 60. *verſ. generaliter*, & etiam Bertaz. Farin. et alij *n.* 44. *& ſeq.*; Quæ autem ſit iuſta, vel iniuſta cauſa excuſans, vel ne, Iudicis arbitrio remittitur, Alex. et Farin. *num.* 47. *quæſt.* 90.

Limitationes Regulæ remiſſiue.

30. Subnectendæ hic eſſent propoſitæ Regulæ limitationes, ſed ſufficiet in hoc loco eas tantummodo remiſſiuè indicare; Nempè omnes limitationes cum earum declarationibus, quas lector inueniet *ſupra q.* 134. *à n.* 9. *vſque ad n.* 22.

31. Plura, et diffusè de materia huius q. Far. *quæſt.* 87. *vſque ad quæſt.* 90.

An ſenes, & minores delinquentes, arbitrio Iudicis mitius puniendi ſint, Quæſt. 136.

Senex quis dicatur.

1. PRæmitto 1. Illum de iure ſecundum receptiorem ſententiam dici ſenem, qui annum quinquageſimum expleuit, ita Menoch. *de arbitr. quæſt. lib.* 2. *cent.* 1. *caſu* 59. *num.* 1. vbi inducit ita tenentes Afflict. Anan. Gramm. Io. Andr. et quamplura iura, ſic determinantia: Subdens n. 3. quod in ijs, in quibus nulla iuris clara diſpoſitio extat, quando quis ſecundum diuerſas ſubiectas materias ſenex dicatur, Iudicis arbitrio relinquitur.

2. Præmitto 2. Illum minorem dici, qui nōn dum eſt annorum 25. Puberem maſculum illum dici, qui eſt annorum 14. fæminam verò, quæ eſt annorum 12. Impuberem maſculum à 7. vſque ad 14. fæminam vſque ad 12. Pueritia verò cōſequenter durat à ſeptennio vſque ad pubertatem; Infantia verò durat vſque ad ſeptennium expletum, prout omnia iſta probat Farin. *qu.* 92. *à n.* 1. *vſque ad* 21.

Minor, pubes, impubes, puer, infans, quis dicatur.

3. Regula 1. ſit; Senes delinquentes mitius puniuntur, gloſ. *in l. quid ergo §. grauior*, et ibi Bar. Bald. Alber. Ang. et Caſtren. *ff. de his, qui not. infam.* Tiraq. *de pœnis temper. cau.* 8. *nu.* 1. *& ſeq.* Menoch. Bertaz. et Farin. cum concordantibus *n.* 23., qui *nu.* 25. teſtatur de communi, et veriſſima opinione; Et preſertim hoc procedit in pēnis corporalibus, Bald. Dec. Farin. et alij *n.* 26. *per l.* 2. *ff. de term. moto*.

Senex mitius punitur.

Præſertim corporaliter.

4. Ampliatur 1. Regula 1. Vt ſenilis ætas faciat minuere pœnam, etiam in crimine homicidij, vt tenuerunt Carer. *in praxi in* 3. *tract. de homicid. §. circa* 4. *n.* 13. & Nouel. *in tractatu ad defen. par.* 1. *nu.* 4. Licet contra Plac. *in Epit. delict. c.* 32. *num.* 14.; Et generaliter, quod in capitalibus ſenes mitius non puniantur, voluerūt Alber. & Gom. locis relatis

An in homicidio.

latis à Farin. *num.* 32. *quæst.* 92.

An intelli gatur de senibus nō decrepitis.

5. Ampliatur 2. Regula 1. Vt non modo procedat in senibus in decrepita ætate, de quibus loquuntur Alber. Bal. et plures alij, relati à Farin. *q.* 92. *n.* 30.; Sed etiam in non decrepitis Farin. *n.* 31. de mente Aret. et Nouel.; At ecōtra, quod Ampliatio procedat tantum in decrepitis sensu, et intellectu diminutis, qui incipiunt repuerascere, tenuit Tiraq. *de pæn. temper. cau.* 9. *n.* 4. *& seq.* Bald. Gom. Ias. et alij, relati à Farin. *n.* 35.

Quid in pœna pecuniaria.

6. Limitatur Regula 1. Vt non procedat in penis pecuniarijs, in quibus senes mitius non puniuntur, Gomez. Plac. et Farin. *n.* 38.

Minor mitius punitur.

7. Regula 2. fit. Minores 25. annorum mitius puniuntur. *l. fere in omnibus*, et ibi Dec. *ff. de reg. iur.* glos. *in c.* 1. et ibi Anchar. Innoc. et alij, *de delic. puer.* Tiraq. diffuse concordantes inducens *de pæn. temper. cau.* 7. *n.* 1. *& seq.* Clar. et Plac. qui testantur de communi, Menoch. Bertaz. et Farin. *n.* 41. *q.* 92.

In delictis in omittē do.

8. Ampliatur 1. Regula 2. Vt multo magis procedat in delictis in omittendo, Tiraq. *cau.* 44. *nu.* 45. Plac. qui testatur de magis communi, Aret. Bald. Farin. et alij *nu.* 70. *q.* 92.

In delictis carnis.

9. Ampliatur 2. Regula 2.; Vt mitius puniantur minores 25. annorum in delictis carnis, etiam in atroci crimine adulterij, sicut pluribus comprobat, Oddo *de restit. in integ. p.* 2. *qu.* 80. *num.* 1. *& seq.* Franc. Caldas, et Far. qui testatur de veriori *q.* 92. *n.* 77. Nec non similiter in atrocissimo sodomiæ delicto, Soc. quem refert, et sequitur Hippol. Rimin. *consil. crim. diuer.* 135. Iosep. Ludou. Menoch. Rolan. et Far. qui de communi *n.* 85.

Quid in nefando.

10. Sed contra in hoc nefando tenent Bombin. et Gram. relati à Farin. *n.* 86. vbi ait, quod cum hac contraria opinione cōcordat Constit. Marchiæ *lib.* 4. *c.* 69. quæ non vult in hoc vitio pænam minui annorum 18. maiori.

11. At prosequendo Ampliationem; quod etiam in crimine raptus minor annorum 18. excusetur à pena ordinaria tenuerunt Alber. Cuman. Rolan. Farin. et alij *q.* 92. *num.* 87.; Item minor 25. annorum mitius punitur in incestu, Cagnol. et Dec. *l. fere in omnibus ff. de reg. iur.* Bermon. Menoch. et Farin. *nu.* 89. *& seq.* Dummodo coitus tantum prohibitus sit iure Ciuili, cuius ignorantia excusat minorem, secus si prohibitus sit iure naturæ, Abb. Farin. et alij *n.* 91. In raptu. In incestu.

12. Ampliatur 3. Regula, Vt pena minoribus minuatur etiam in alijs atrocibus, Aret. Clar. Gandin. et Farin. qui de communi *q.* 92. *nu.* 103. Imo etiam in atrocissimis, secundum magis piam opinionem, de qua Farin. *n.* 106. *&* 108. Puta in crimine homicidij Ang. quem refert, et sequitur Aret. *in l. & si seuerior*, et ibi Bald. *C. ex quibus causis infam. irrog.* Bar. Bertaz. Menoch. et Farin. *n.* 113. vbi de communi; Idem dic in furto, Caccial. Fulgos. et Farin. *n.* 124.; Quamuis furtum patratum fuerit in Ecclesia, Farin. *n.* 126.; Similiter mitius de periurio punitur minor, Farin. *num.* 129.; Sicut etiam de falso *num.* 133. et de calumnia *nu.* 135.; Et in seqq. idem dicit

In alijs atrocibus, seu atrocissimis. In homicidio. In furto. In periurio.

dicit Farin. in abortu, in delictis geminatis, &c.

13. Ampliatur 4. Regula, Vt multo magis procedat in delictis culpa commissis, in quibus minori pœnam minui, tenuerunt Aret. & Faber. *in §. in summa, Instit. de oblig. quæ ex delict. nascun.* Ancar. Marian. & Farin. *q. 92. n. 96.* & hoc quamuis culpa esset lata, Alber. Cyn. Oddo, & Farin. *n. 99.*; & delicta essent atrocia, puta, homicidium, glo. *in c. 2.* & ibi Butr. Hostien. & Marian. *de delic. puer.* Alber. Oddo, & Far. *num.* 101.

In culposo delicto.

14. Ampliatur 5. Regula 2.; Vt Iudex non solum possit, sed etiam teneatur minori pœnam minuere, Oddo, qui, alijs relatis, testatur de communi, *de restit. in integ. q. 80. n. 93.* Ang. Bertaz. Decian. Gom. & alij, quos sequitur Farin. *q. 92. n. 163.* qui *n. 165.* testatur de magis communi, & ab ea in iudicando, ait, non recedendum, sed quod in atrocissimis Princeps consulendus sit; Non desunt tamen relati à Farin. *n. 164.* qui velint, Iudicem posse, sed non teneri, &c.

An teneatur Iudex minori pœnam minuere.

15. Quid autem dicendum sit in impuberibus in delictis carnis, vide Farin. *q. 92. n. 79. & seqq.* Præsertim, dum emittunt semen *num. 93.*; Quid vero dicendum sit in infantibus nefande peccantibus, idem Farin. agit *n. 80. & seq.*: Quid in infantis homicidio *num. 115.*: In furto *num. 127.*: In delicto culpa patrato *n. 96.*: Et in delicto in omittendo *n. 72.*

Quid in impubere, & infante.

16. Ampliatur 6. Regula 2. Vt, secundum DD. relatos à Farin. *nu. 167. quæst. 92.* minori pœna non sit mitiganda corporalis; licet alij contra relati *num. 168.* Et ideo, vt vult idem Farin. *num. 171.* obseruanda videtur praxis Vrbis Romæ, vbi puberes, scilicet maiores 14. annorum, licet minores 25. si delicti grauitas hoc patiatur, fustigantur, & etiam ad triremes damnantur, nisi essent adeo imberbes, vt à trasmissione ad triremes videatur abstinendum propter periculum peccati, quod ibi contingere posset; Et nobiliores, non ad remigandum, sed ad alia ministeria deputantur. Quid autem dicendum sit in impuberibus circa praxim Romanam, vide Farin. *dict. num.* 171.

An minori corporalis pœna minuatur.

17. Limitatur 1. Regula 2. Vt minoribus pœna minuatur non autem in totum remittatur, *l. 1.* & ibi Odofr. & omnes alij DD. *C. si aduersus delic.* Placa, Menoch. & Farin. *n. 172.*

Minori pœna in totū non remittitur.

18. Limitatur 2. Regula 2.; Vt minor in delictis puniatur pœna ordinaria, quando Constitutio aliqua, vel Statutum ita mandat, Soc. quem sequitur Boss. *in tit. de confessis n. 66.* & Farin. *q. 92. num. 182.*: Vnde minores 25. annorum, dummodo annum 20. attigerint, in crimine homicidij, & in alijs delictis, in quibus capitalis, vel sanguinis pœna infligitur, vel alia grauior, arbitrio Iudicis, pro maioribus reputantur, & puniuntur *ex Bulla Iulij II. in ordine 11.* confirmata *à Pio IV. Constit. 68. repetita in Constit. March. lib. 5. c. 15.* & not. Farin. *n. 184.*; Imo in alia *Pij IV. Constit. 128.* statuitur, vt in homicidijs, minor ætas 20. annorum, non prosit, si homici-

Imò nec minuitur, dum lex ita mādat.

Vt in homicidio, & in alia pœna capitali, cōtra minorem, qui attigit 20. annum.

da maior sit annorum 14. Farin. *n.* 185. testatur de obseruantia in Vrbe; Vlterius *Sixtus V. in Bulla 6.* statuit, quod tam in homicidio, quam in alijs delictis, ibi ab eo enumeratis, maior annorum 14. non excusetur; sed animaduertit Farin. *nu.* 189. quod saltem aliquæ ex prædictis Bullis, loqui videntur in minoribus bannitis, & in contumaciam condemnatis; & præterea *n.* 190. addit, quod dictæ Bullæ factæ ad terrorem videntur, & ideo, quod manus Iudicis ligatæ non sint, ne minoribus pænas minuere possint, & cum Odd. & Honded. asserit, Iudicem dictas pænas minuentem, non peccare; sed quod tutius Principem consulendo se geret, eidem persuadendo, vt ad benignitatem inclinet.

Sed hoc ad terrorem.

19. Plura apud Farin. de hanc materia *q.* 92.

De causis, ex quibus Iudex potest pænas temperare delinquenti mentis non compoti, Quæst. 137.

Ebrius mitius punitur.

1. Regula 1. sit. Ebrius mitius punitur Iudicis arbitrio, Menoch. *de arbitr. q. lib. 2. cas.* 326. *num.* 4. Rom. Plac. Farin. & alij *quæst.* 93. *num.* 14. quantumuis atrox delictum committat, Tiraq. latissime probans *de pæn. temper. cau.* 6. *num.* 1. *& seq.* Clar. Caud. & Soar. qui testantur de communi, Bald. Ang. & Farin. concordantes inducens *num.* 1.; Et non ob delictum, sed ob culpam, quam commisit se inebriando, Couar. iura & DD. inducens *in* 3. *par. relec. in initio num.* 4. Rom. Plac. & Farin. *n.* 4.: Et consequenter pæna non erit corporalis, sed leuis, & pecuniaria, Rom. Vital. & Far. *n.* 15.; licet alij ab eodem relati *n.* 16. contra sentiant.

2. Ampliatur Regula 1. Vt ne dum mitius, sed nullatenus puniatur ebrius, qui sine culpa sua, se inebriauit, puta non cognoscendo vini potentiam, vel dum fuit deceptus ab amicis, qui in vino e.g. mixturam posuerunt, Clar. §. *fin. q.* 60. *vers. præterea quæro*, Blanc. Couar. Plac. Farin. & alij. *q.* 93. *n.* 12.

Quandoque nullo modo.

3. Limitatur 1. Regula 1. Vt procedat in ebrio totaliter à mẽte alienato, aliàs secus, Bald. quem sequitur Rip. alios inducens, *in l. fi. n.* 39. *C. de reuocan. poßes.* Tiraq. *cau.* 6. *nu.* 11. *&* 12. Ang. Menoch. & Far. cum alijs *quæst.* 93. *num.* 18. qui *num.* 19. cum Tiraq. verius credit, quod leuiter ebrius, aliquantulum mitius sit puniendus.

Quid in non totaliter ebrio.

4. Limitatur 2. Reg. 1. Vt ebrius mitius non puniatur, quãdo solitus est inebriari, & alios in ebrietate percutere, Ang. Carer. Couar. Blan. Marian. Far. & alij *q.* 53. *n.* 20.: Sicut nec ille, qui affectate se inebriauit, vt delinquendo excusaretur, Tiraq. *n.* 10. Menoch. *cas.* 376. *n.* 8. *&* 9. Couar. Plac. Far. & alij *n.* 21.

Vel dũ est solitus inebriari, & percutere.

Vel affectate se inebriat.

5. Limitatur 3. Regula 1. Vt nõ puniatur mitius ebrius, qui post ebrietatem ratificat delictum, de eo se gloriando, Rip. quem sequitur Menoch. *cas.* 326. *n.* 10. Hercul. & Farin. *n.* 22. *q.* 93.

Seu ratificans delictum.

6. Limitatur 4. Reg. 1. Vt ebrietas non præsumatur, vnde per allegantem probanda est, Menoch. *nu.* 11. Mascar. Rip. Farin. & alij *quæst.* 93. *num.* 23.: sed cum ebrietas sit diffi-

Ebrietas probanda signis.

difficilis probationis, signis, & coniecturis probatur, puta ex vultu rubeo, ex loquela, ex actibus indecentibus, ex nimio potu, ex euomitione, & similibus, aliàs testes de ebrietate deponentes sine concludentibus signis, nihil probarent, Farin. *num.* 26.

Furiosus non punitur.

7. Regula 2. sit. Furiosus, in furore delinquens, à pœna excusatur, Titaq. *de pæn. temper. cau.* 2. *n.* 1, *& seq.* apud quẽ concordantes, Clar. *q.* 60. *vers. item quæro*, vbi de magis communi, Menoch. Ang. & Farin. alios inducens *q.* 94. *n.* 1.

Nec alius, qui est extra mentem.

8. Ampliatur 1. Regula 2. Vt procedat etiam in quocumque alio, qui tempore delicti sit extra mentem, vt in insano, demente, frenetico, &c. Plac. & Far. concordantes citans *n.* 2.

Quid in habente dilucida intervalla.

9. Ampliatur 2. Regula 2. Vt licet furiosus, habens dilucida interualla, si deliquerit tempore sanæ mentis, non excusetur *l. Diuus Marcus ff. de offic. Præs.* Menoch. *cas.* 325. *n.* 11. Plac. qui testatur de communi, Gom. Far. & alij *q.* 94. *n.* 6.; Tamen si constet deliquisse tempore furoris, excusatur, glos. Imol. & Zabar. *in Clem.* 1. *vers. furiosus de homic.* Menoch. *cas.* 325. *n.* 11. Ang. Bertaz. & Farin. *n.* 7.: Et in dubio ad excusandum delictum, & pœnam, potius præsumitur deliquisse tempore furoris, quam tempore sanæ mentis, Anchar. & Zabar. *in d. Clem.* 1. Gom. concordantes inducens, & testans de communi, *var. resol. to.* 3. *c.* 1. *rubr. de delic. num.* 71. Soarez. qui pariter de communi, Dec. Menoch. Mascar. Farin. et alij *num.* 8. et fuit doctrina Ang. *in l. furiosum in fin. C. qui test. fac. poss.*: Iudicisque arbitrio iudicare remittitur ex qualitatibus, et circumstantijs, an delictum, sit commissum, vel ne, tempore furoris, Ang. Dec. Ias. et Rom. *in d. l. furiosum*, vbi etiam Bald. et tenuerunt Bart. Mascard. Menoch. et Farin. *num.* 11.: Quid autem dicendum sit, dum quis, patrato delicto, sit furiosus, vide Farin. *à nu.* 13. *vsque* 25.

In dormiente.

10. Ampliatur 3. Regula 2. Vt cum dormiens æquiparetur furioso, *Clem.* 1. et ibi omnes DD. *de homic.* si dormiens delinquat non sit puniendus, Anchar. Imol. Zabar. et alij *in d. Clem.* 1. Bart. Clar. Tiraq. et Farin. concordantes citans, et testans de communi *quæst.* 98. *nu.* 63.: Nisi dormienti culpa imputari posset, vt quia esset solitus dormiendo delinquere, et non fecisset diligentiam, vt solus, sine armis, et ianuis clausis dormiret, Didac. Plac. et Clar. *quæst.* 60. *vers. quæro etiam*, vbi de communi; Tunc enim talis puniretur Iudicis arbitrio extra ordinem, Bar. et Farin. cum concordantibus *n.* 63.

In delinquente amoris impetu.

11. Ampliatur 4. Regula 2. Vt mitius sit puniendus ille, qui amoris impetu deliquit, cum videatur fecisse quasi furiosus, et demens, Cassan. Odofr. et Farin. *q.* 98. *num.* 80 vbi de communi, Clar. *vers. est, & amor*, Menoch. *de arbitr. q. lib.* 2. *cas.* 328. *n.* 1. Exemplificatur, et probatur à Farin. in osculante in via publica amasiam *n.* 84.; In crimine raptus, Farin. *n.* 87.; In sortilegijs *nu.* 81. In crimine hæresis *n.* 83. In crimine libelli famosi *n.* 88.; Intellige, vt amor excuset excæcatos ab eo,

Exemplificatur.

et sine deliberatione delinquentes; secus si amoris prætextu quis deliberate delinquat, Simanch. quem sequitur Farin. *nu.* 91.; Qui tamen *n.* 92. credit, verius esse in vtroque casu amore captis in aliqua parte indulgendum esse, sed mitius in primo esse casu agendum.

In muto, & surdo. 12. Ampliatur 5. Regula 2. Vt cum mutus, & surdus, sensum non habens, furioso æquiparetur, Bart. Bald. & alij communiter *in l. mutum ff. de acquir. hæred.*; Minime pro delicto puniri possit Gom. Plac. & Farin. *q.* 98. *nu.* 159. Nisi intellectum habeat, & sic habilis sit ad delinquendum, qui consequenter pœnæ capax erit, Alex. Ias. & Rom. *in l.* 1. *ff. de verb. oblig.*; Non tamen ex eius confessione signis facta condẽnari posset, nisi testibus conuincatur, Bald. quem sequitur Rom. vbi supra Chart. Plac. & Far. *num.* 162.; Vel sciens scribere, si suum in scriptis fateretur delictum, Chart. & Farin. *n.* 163.

In iracundia ex iusta causa. 13. Ampliatur 6. Regula 2.; Vt cum ira sit breuis furor, iusta causa arbitrandi, & minuendi pœnam sit iracundia proueniens ex iusta causa, Fely. *in c. sicut, de iureiur.* Clar. §. *fin. q.* 60. *vers. est etiam*, vbi testatur de communi, & est de mente Farin. & plurimorum ab eo citatorum *qu.* 91. *n.* 1. 4. & 38.

In iusto dolore. 14. Subampliatur 1. Ampliatio 6.; Vt idem dicendum sit de iusto dolore, Tiraq. *cau.* 1. *per tot.* pluribus comprobans, Clar. *q.* 60. *vers. sed hic quæro*, & diffuse Farin. *quæst.* 91. *n.* 5. & *seq.*

In prouocato offendente. 15. Subampliatur 2. cõsequenter Ampliatio 6. Vt verbis, aut facto prouocatus, si prouocantem offendat, excedendo moderamẽ inculpatę tutelę, mitius puniatur, Clar. *vers. nunc quęro*, Tiraq. *n.* 3. 5. & *seq.* vbi solide probat, & Far. qui de cõmuni, & ab omnibus recepta opinione testatur, & cõcordantes inducit *q.* 91. *n.* 7.; Imo etiam idem dicendum est, si iusta ira aliunde, quam ab offenso proueniret, Rom. quem sequitur Felyn. *in c. dilecti filij de excep.* Tiraq. *n.* 10. Marsil. & Farin. *n.* 16.

16. Subampliatur 3. Ampliatio 6.; Vt in crimine pariter iniuriarũ iracundia in parte excuset, Boss. *tit. de iniur. nu.* 22. Clar. Dec. Rom. & Far. *n.* 33. vbi concordantes; Dum tamen Reus pœnituit, aliàs secus, Ang. Saly. & Far. cum alijs *n.* 36. In ira in crimine iniuriarum.

17. Limitatur Ampliatio 6.; Vt procedat in ira magna, quę iratum à mente totaliter alienat, quo casu delinquens mitius punitur; Secus in ira parua aliqualiter cõcitans, Dec. *in l. quicquid ff. de reg. iur.* Abb. Bertaz. Carer. Far. & alij *q.* 91. *n.* 40.: Et prædicta ira magna, & à mente in totum alienans, non præsumitur, vnde probari debet, vel saltem quod oblata fuerit tantæ iræ occasio, Claud. & Farin. *n.* 43. In ira magna, secus in parua. Magna debet probari.

18. Limitatur modo Regula 2.; Vt furor non præsumatur, ideoq; per allegantem probandus sit, Mascar. Menoch. Bald. Dec. & de communi testantur, Gom. & Far. *q.* 91. *n.* 48.; Probatur tamen signis, & coniecturis, Bal. Alex. Dec. & Ias. *in d. l. furiosum*, Masc. Menoch. & Far. *n.* 50. si tamen fuerit probatum, quem aliquo tempore fuisse furiosum, & in futurũ etiã præsumitur furiosus, Menoc. *de præsumpt. li.* 2. *præsum.* 45. *n.* 59. Furor est probandus, saltẽ signis. Quando præsumatur.

num. 59. *& seq.* vbi teſtatur de vera, & receptiori opinione, Alex. & Dec. *in d.l. furioſum*, Ang. Bar. & de communi teſtantur, Gom. Plac. quos ſequitur Farin. *num.* 52.; Dum furor fuit continuus, & ſucceſſiuus per aliquod menſes, ſecus ſi momentaneus, Bal. quem ſequitur Alex. *in d.l. furioſum*; Et furor momentaneus ſecundum Iaſ. *ibidem* dicitur, quando non durat vna, vel duabus horis, vno, vel duobus diebus, & hanc diſtinctionem ſecuti ſunt Dec. Plac. Maſc. Farin. & alij *num.* 53.; Et dum actus fuit geſtus breui tempore poſt furorem, ſi enim ex interuallo non præſumeretur, quod duraret furor, Menoch. *de præſump. lib. 6. præſump.* 55. *num.* 69. Bal. & alij *in d.l. furioſum*, Maſc. Plac. & Farin. cum concordantibus *num.* 54.; Et quando non apparet poſt furorem, quem ſanæ fuiſſe mentis, aliàs ſi appareret, & non per momentum, præſumeretur pro vltimo actu, Alex. & Dec. *in d. l. furioſum*, Maſcar. Marian. & Farin. *num.* 55.

19. Diffuſe de materia huius q. Far. *q.* 93. *& 94.*

An mandatum Principis, ſeu alterius Superioris, excuſet delinquentem à pœna, Quæſt. 138.

Obediens Principi iniuſta præcipienti punitur.

1. Regula ſit. Principi iniuſta præcipiēti obediendum non eſt, & obediens non excuſatur *l. meminerint*, cum ibi not. per DD. *C. vnde vi*, Ang. Bar. Bal. Fely. Rom. quos referr, & ſequitur Marſ. *in l.* 1. *num.* 121. *C. ad l. Corn. de ſicar.* Gom. Plac. & Farin. *quæſt.* 97. *num.* 3. qui teſtatur de communi cum declarationibus, de quibus, hic proxime. Hæc Regula potiſſimum procedit in prohibitis à iure Diuino S. Tho. quem ſequitur Nauar. *in rubr. de iudic.* §. 13. *num.* 59. Graff. & Far. *num.* 5.; Et ſimiliter in prohibitis iure naturali, Archid. & Bellam. *in c. reſcripta* 25. *q.* 2. Bal. Gram. & Far. *num.* 6.

Vt Iudex iniuſte caſtigans.

2. Ampliatur 1. Regula; Vt Iudex, ſeu Officialis iniuſto mandato Principis obediendo, non excuſetur; Vnde ſi iniuſte ſuſpendere faciat, vel plus debito caſtiget, vt Principi pareat, à pœna non excuſatur, Ang. Bar. Bal. Fely. Rom. & Marſ. *in l.* 8. *num.* 21. *ff. de ſicar.* Boſſ. Carer. Gig. Viu. & Far. *q.* 97. *n.* 28. alios concordantes inducens, & teſtans de magis communi: Et quamvis plurimi, & graues DD. à Farin. relati *num.* 30. contra ſentiant, tamen ipſe *n.* 31. concludit recedendum non eſſe ab hac veriori, & inconuincibili Ampliatione, quæ magis firmatur ex ſeqq. Ampliationibus.

Torques.

3. Ampliatur 2. Regula; vt puniatur Iudex torquendo aliquem, de Principis mandato ſine inditijs, vel aliter indebite, Viu. *opinione* 638. *num.* 8. vbi teſtatur de communi, veriori, & tutiori ſententia, tam in foro fori, quam in foro conſcientiæ, Gram. Rolan. & Farin. *q.* 97. *n.* 32. & iterum concordantes inducens *quæſt.* 37. *num.* 74. *&* 78. & probatum eſt *ſup. quæſt.* 100. *num.* 13. Et hæc, & præcedens Ampliatio præſertim procedit, quando in reſcripto non dicit Princeps, quod eius mandatum exequatur ſine cauſæ cognitione; Nam regulariter reſcri-

ſcriptum Principis intelligi debet, vt fiat, quod præcipitur, cauſa cognita, & ſeruatis ſeruandis, Bal. *in c. 2. de reſcrip.* Marſ. cum concordantibus, & Far. *q. 97. n. 43.*

Quomodo gerere ſe debeat Iudex in caſib. propoſitis. 4. Declarantur duæ propoſitæ Ampliationes; Vt dum Iudex videt Principis mandatum iniuſtum eſſe, præcipue, ſi contineat pœnam corporalem, non debeat exequi; Sed conſulere, reſcribere, aliamque iuſſionem expectare, Carer. quem ſequitur Viu. opinione 638. *num.* 1. qui teſtatur de communi, Dec. qui ait, quod in hoc caſu Iudex non modo poteſt, ſed etiam debet ſuperſedere, & Principi reſcribere, Fely. & alij, quos ſequitur Farin. *quæſt. 97. num. 33.*: Et hoc quamuis Princeps dicat; Diſtricte præcipiendo mandamus, Abb. & Bal. quos ſequitur Dec. *in c. ſi quando n. 11. de reſcrip.*; Et licet etiam in reſcripto adeſſet clauſula; Ex certa ſcientia, Dec. *num.* 12. & Farin. *num.* 39.: Et hæc locum etiam habent in præcepto Papæ, mandantis exequi ſub pœna excommunicationis, Abb. quem ſequitur Maran. *diſp. 1. n. 19.* Anchar. quem refert, & ſequitur Fely. *in c. ſi quando*, vbi etiam Zabar. *de reſcrip.*

5. Et dato, quod Princeps iniuſtum mandatum reiteraret, officio potius renuntiare deberet Iudex, quam iniuſtum eſequi præceptum, Boſſ. Fely. Marſ. Viu. Farin. & alij *quæſt. 97. num.* 35. Imol. Riccar. S. Tho. Syluest. & Chart. *de execut. ſent. c. fin. num. 366. 373. & 375.* vbi teſtatur de communi; Et addit, quod, in foro conſcientiæ, neq; per hoc Iudex eſt tutus, quia ex hac renunciatione, mediante alio Iudice, de facili ſequetur mors innocentis; & ideo ait, quod Iudex in officio permanere debet, & iniuſta non exequi, citans Caiet. Conar. & Sot.

6. Ampliatur 3. Regula; Vt quando timetur ſcandalum vniuerſale in executione, Principis præceptum Iudex exequi non debeat, Abb. & Innoc. quos refert, & ſequitur Fely. *in c. quę in Eccleſiarum n. 64. de Conſtit.* Graſ. Dec. Zabar. & Far. *q. 97. n. 36.* Principi non parẽdum, dum timetur ſcandalũ.

7. Limitatur 1. Regula; Vt non procedat in præcepto Principis cõtra ius poſitiuum ſcriptum, vel conſuetudinarium, cui obediens, dum nullum, vel modicum alteri fit præiudicium, à delicto excuſatur, Bal. *in c. cum adeo num. 11. de reſcrip.* Archid. Bellam. & Farin. *quæſt. 97. num. 7.*; Secus dum agitur de graui præiudicio tertij, ſecundum omnes proxime præcitatos DD. quos ſequitur Far. *n. 8.* Quid in præcepto Principis contra ius poſitiuum.

8. Limitatur 2. Regula; Vt in leuioribus Principi iniuſta præcipienti obediens in totum excuſetur; in atrocioribus vero excuſetur ab ordinaria, non ab extraordinaria pœna, Iudicis arbitrio, Iaſ. quem ſequitur Clar. *§. fin. quæſt. 50. verſ. ſolet*, qui teſtantur de communi, Tiraq. *de pæn. temper.* diffuſe probans, *cau. 34.* Gom. Plac. Cæphal. & Far. *quæſt. 97. num. 9.* & iterum, *num. 33.* vbi plurimos concordantes inducit: Idem dic de Iudicis, ſeu Magiſtratus authoritate, ſiue præcepto, Menoch. *de arbitr. q. lib. 2. caſ. 354. num. 1. & 25.* Alber. et Farin. *num. 118. & 119.*; Et latius, quando Iudicis iuſſus, ſeu authoritas excuſet à dolo, In leuib. & in grauib. Idem in præcepto Iudicis.

lo, et à pœna, Farin. *num.* 109. *vsque* 120.

Quid si Princeps minetur mortē mādatario non pareti.

9. Limitatur 3. Regula; Vt Principis iussu quis vulnerans, vel occidens aliquem, dum Princeps mandatario nisi faciat, mortem minatur, excusetur, Dec. qui de communi *in l. vt vim num.* 9. *& seq. ff. de reg. iur.* Tiraq. concordantes inducens, *de pæn. temper. cau.* 36. *num.* 2. Clar. cum alijs testans de communi *quæst.* 66. *vers. quæro modo*, Bertaz. Viu. et Far. cum citatis ab eo *quæst.* 97. *num.* 11.; Qui enim necessitate coactus delinquit, à pœna excusatur, Menoch. *de arbit. q. lib.* 2. *cas.* 364. *num.* 1. *& seq. per c. satis de ijs, quæ vi, metusq; cau.*; Intellige hanc limitationem in foro fori, nam in foro poli non excusatur, Menoch. *n.* 18. et 21. Graf. et Far. *n.* 13.

Vel roget & minetur.

10. Ampliatur 1. Limitatio 3. à Far. *quæst.* 97. *num.* 20. in delinquente rogatu Principis, cuius preces, interuenientibus etiam minis, mandato æquiparantur, citans Afflic. Bar. Dec. Menoch. et Tiraq.

Vel alius potens minetur. vel cogat, &c.

11. Ampliatur 2. Limitatio 3. vt idem dicendum sit in mandato cum comminatione mortis, etc. cuiusuis potentis, Dec. vbi supra, qui de communi, Gram. et Clar. *vers. solet*, Bal. Bertaz. Boss. et Far. *quæst.* 97. *num.* 19.; Nec non in omnibus, qui minis, seu aliàs metu coacti delinquunt, Tiraq. *num.* 1. *& seq.* inducens iura, et DD. Clar. testans de communi *vers. quæro modo*, Anan. Cyn. Ias. Couar. et Farin. cum alijs *num.* 14.; Qui *num.* 18. infert ad personam, quæ propter metum, et vim sibi illatam, passa est se carnaliliter cognosci; Quod tenuerunt etiā Abb. et Clar. vbi sup. Menoch. *cas.* 354. *num.* 8. *& seq.*; et Tiraq. *cau.* 34. *num.* 5. dat excusationem in totum, et hos sequitur Farin. *num.* 18.; Et ait *num.* 24. personam coactam in totum excusari, dum præcise, et absolute coacta fuit.

12. Sublimitatur 1. Limitatio 3. vt Iudici, seu Officiali asserenti se fecisse aliquid de mandato Principis non credatur, nisi mandatum probet, Ang. Bar. Dec. Menoch. Put. et Farin. *quæst.* 97. *num.* 52.: Et in scriptis, secundum Farin. et ab eo citatos *num.* 54.; Et hoc quamuis Iudex esset in Dignitate constitutus, dum de alterius præiudicio agitur; licet tali, dum de tertij præiudicio non agitur, credendum sit, Ias. concordantes inducens *in repet. l. admonendi n.* 189. *ff. de iureiur.* Alex. Dec. Gram. hos citans, *decis.* 36. *n.* 26. Alber. Ang. Archid. et Far. *n.* 57. *&* 59.

Iudex asserens fecisse de mandato Principis, an debeat probare & in scriptis.

13. Quando vero Princeps esset præsens, an Iudici asserenti se facere de mandato Principis, credatur, controuersum est; probabilior est affirmatiua, Farin. et alij *num.* 62. *& seq.*

Quid si est præsēs Princeps.

14. Sed quando assertio continet id, quod solet committi, et ad asserentis pertinet officium, ei vtiq; creditur, Imolen. et Farin. *quæst.* 97. *nu.* 56. qui cum eodem *num.* 66. ait, Iudicibus in dictis casibus credi, dum tempore actus de mandato testantur Superioris, secus si postea. Et vniuersaliter de mandato asserentibus creditur, quando Iudices asserentes essent plures, secundum Gram. quem sequitur Far. *num.* 61. Sicut etiam crederetur vni, quando in

Casus in quibus Officialibus asserentibus creditur, eos habere in mandatis.

in loco consuetudo vigeret, vt tali assertioni credatur, Imolen. Io. Port. Rom. et Farin. *num. 65.*; Vbi asserit Romæ notoriam esse consuetudinem, vt credatur Auditori Cameræ, et Vrbis Gubernatori, dum asserunt in Causarum expeditionibus, quas contulerunt cum Papa; (facto verbo cum Sanctissimo; vel de mandato Sanctissimi;) Imò etiam eorum Locumtenentibus, et Iudicibus creditur, asserentibus facere aliquid de mandato Auditoris Cameræ, vel Gubernatoris; Et similiter, si dixerint (de mandato Sanctissimi, provt retulit Auditor Cameræ, Gubernator, vel etiam Fiscalis.)

Limitatio 3. procedit in eo Principe, qui solitus est seuire.

15. Sublimitatur 2. Limitatio 3. cum eius Ampliationibus, vt procedant, dum minans, seu rogans Princeps, est solitus seuire in non exequentes eius voluntatem, aliàs secus, Abb. Alex. Ang. Anchar. et Dec. *in l. in omnibus causis, la 1. n. 4. ff. de reg. iur.* Boss. Tiraq. et Farin. *n. 21. q. 97.*

In dubio debet exequi Principis mandatum.

16. Limitatur 4. Regula; vt procedat in mandato Principis, seu alterius Superioris aperte iniusto, secus in dubio; Quia tunc Iudex, et quilibet alter inferior tenetur obedire, et exequi, præceptum enim iustum in dubio præsumitur *cap. 2. de maiorit. & obed.* Cyn. quem sequitur Abb. qui testatur de communi Legistarum, et Canonistarum *cons. 84. par. 1. num. 7.* Boss. Dec. Fely. et Farin. *quæst. 97. num. 44.* vbi concordantes.

Quid in mero executore.

17. Limitatur 5. Regula; In Iudice mere executore, qui cum nullam habeat causæ cognitionem, puniendus non est, dum iniustam exequitur sententiam *c. pastoralis §. quoniam*, et ibi omnes DD. *de offic. Deleg.* Abb. Boss. Dec. et Farin. alios citans, et testans de communi *n. 67.*

18. Sublimita limitationem 5.; vt procedat in ciuilibus, nam in criminalibus, præsertim in damno irreparabili, sententiam manifeste iniustam, quis non tenetur, nec exequi debet, Abb. post Innoc. et alios, quos allegat *in c. de cætero num. 5. de re iudic.* Boss. *de foro compet. num. 87.* Dec. Fely. Graf. Gig. Ias. et Farin. *quæst. 97. num. 73.* Et generaliter, quod Iudex non teneatur exequi alterius Iudicis sententiam notorie iniustam, voluerunt Bellam. et Far. *num. 76.*; De sententia vero euidenter nulla, ait Abb. *in c. de cætero de re iudic.* quod nec executor nudi facti, exequi debet, sed supersedere; vbi Fely. ex Rom. dicit, quod stante nullitate notoria, potest expresse executio denegari, et hos sequitur Lancel. et Far. *n. 77.*

In ciuilibus, & in criminalibus.

19. Difficultas hic oritur in mero executore, qui, aut prætendit notoriam iniustitiam, vel nullitatem ex actis constare, vel aliunde, et extra acta. Primo casu, prætensio videtur inanis, cum coram ipso acta exhibita non fuerint; Secundo vero casu non videtur curandum, Iudex enim non vt priuatus, et secundum propriam conscientiam, sed secundum acta iudicare debet; et in simili casu, hac ratione vtuntur Lopez, Simanch. et Farin. *quæst. 97. n. 107.* At responderi potest, quod in hoc 2. casu, in foro fori, ratio procedit, in foro vero poli potius Iudex omittere officium debet, quam noto-

Quid in executore qui prætendit nullitatem constare in actis vel extra acta.

notorie innocentem condemnare; Vti enim debet Iudex illis medijs, de quibus actum est *supra in hac q. n.* 4. & 5.; Quibus adde pro vlteriori declaratione.

20. Prædictis medijs adde pro vlteriori declaratione; Quod licet in illa celebri q.; An Iudex iudicare possit contra veritatem, quam nouit extraiudicialiter, propter ea, quę in processu apparent; e.g. Condemnare aliquem, quem ipse extraiudicialiter scit innocentem esse, cum in processu probetur nocens; Communior sit pars affirmatiua, quando medium inuenire non potest, quo à iudicando se excuset, secundum S.Tho. 2.2. *quæst.* 67. *ar.* 2. & ibi Caiet. quos sequitur Cord. & Sot. nec non Leza. *to.* 3. *in ver. Iudex &c. num.* 19. Attamen cum opposita sententia non modo sit valde probabilis, vt ex Less. Pet. Nauar. Sà, & alijs tenet Bonacin. *de legibus disp.* 20. *quæst.* 2. *pun.* 2. *num.* 2. quia vt not. Lez. vbi sup. lege naturali, & Diuina quilibet innocentem defendere tenetur; Sed etiam est opinio benignior, pietati conformior, ac menti Pontificum, qui Regularibus, ad dicta supra *quæst.* 8. concesserunt, vt procederent sola veritate inspecta, ideo benigniorem hanc opinionem amplectendam esse à Iudice Regulari, censeo cum Lez. *num.* 19.: Qui in hoc casu, dum absque scandalo id fieri potest, ait *ibidem*, quod licite faceret Iudex, occulte ianuas carceris innocenti aperiri permittens, citans Sot. Cord. & Nald.: Et in proposito vide Dian. *in* 5. *par. tract.* 4. *resol.* 22. vbi de varijs remedijs, quæ in hoc casu Iudex adhibere debet. In casu vero, in quo Iudex Regularis extraiudicialiter sciret aliquem nocentem, qui in processu probatur innocens, melius credit Lez. vbi supra cum Connex. vt Iudex talem absolueret; in iudicio enim præsertim Regulari pietati potius, & benignitati, quam rigori iustitię adherendum est.

An Iudex possit iudicare ex actis dũ extraiudicialiter oppositum sibi constat.

21. Plura diffuse de materia huius q. reperies apud Farin. *q.* 97. *per totam*.

An nobilitas, dignitas, peritia, seu rusticitas sint causæ sufficientes ad pœnam minuendam, Quæst. 139.

1. **R**egula 1. sit. Nobiles, diuites, & digniores mitius puniuntur, quam ignobiles, non diuites, & minus digni, *c. fin. & ibi* Abb. Anchar. Butr. & Hostien. *de pæn.* Tiraq. *de pæn. cau.* 31. *num.* 1. vbi iura, & DD. citat, Bal. Fely. Foller. & Farin. concordantes DD. & plura iura inducens *quæst.* 98. *num.* 93. qui *n.* 95. verissimam hanc Regulam vocat cum infrascriptis declarationibus.

Nobiles, diuites, & digniores mitius puniuntur.

2. Ampliatur 1. Regula 1. vt nobiles, & in Dignitate constituti, pœna infamatoria, puta fustium, berlinæ, aut simili, non puniantur, Farin. *quæst.* 98. *num.* 98. neq; triremium, sed relegationis, aut exilij, Tiraq. *cau.* 31. *num.* 1. Plac. Clar. & Far. *num.* 99.; Nisi delictum sit tale, vt nobilitatis, & Dignitatis honorem fœdauerit, Farin. *ibidem*; Vnde nobiles non suspenduntur, sed decapitantur, Tiraq. *num.* 3. & *seq.* Bal. & Farin. cum concordantibus

Prædicti nõ puniũtur pœna infami.

tibus plurimis *num.* 100.

Et mitius pœna corporali.

3. Ampliatur 2. Regula 1. vt præcipue mitius puniantur nobiles pœna corporali, Alciat. Alber. Bal. Bellaper. Cyn. & alij *in l. nemo C. de sum. Trin. & fid. Cath.* Abb. Fely. Hostien. & alij *in c. cum quidam de iureiur.* Clar. & Didac. qui testantur de communi, Afflic. Butr. & Farin. cum concordantibus *num.* 102. *quaest.* 98.

Benemeritus mitius punitur.

4. Ampliatur 3. Regula 1. vt Iudex minuere possit pœnam delinquenti propter merita, & beneficia Reipublicæ collata ab ipso Reo, vel ab eius maioribus, Tiraq. plures concordantes inducens, & clare probans, *de pæn. temper. cau.* 49. *num.* 1. *& seq.* item *num.* 10. *& seq.* & similiter Farin. *num.* 140. *& seq. quaest.* 98.

Item peritus in arte.

5. Ampliatur 4. Regula 1. vt peritia insignis, aut artificium delinquentis sit causa minuendi pœnam, Tiraq. *cau.* 50. *num.* 1. vbi concordantes; sed tutius est hoc præstare consulto Principe secundum Far. *q.* 98. *n.* 134. *in fine.*

Quid in pœna pecuniaria.

6. Limitatur 1. Regula 1. vt in pœna pecuniaria mitius puniatur pauper, & ignobilis, quam diues, & nobilis, Alciat. qui testatur de communi, Cyn. qui ait, quod in hoc omnes concordant, Alber. Bellaper. & Butrig. *in l. nemo C. de sum. Trin. &c.* Abb. Fely. Hostien. & Imol. *in c. cum quidam de iureiur.* Tiraq. *de pæn. caus.* 31. *n.* 27. vbi concordantes, Clar. Didac. & Couar. qui testantur de communi, Foller. & Far. *q.* 98. *n.* 110. Quilibet enim punitur in eo, quod minus sibi est, Tiraq. *n.* 28. *& seq.* Alber. Afflic. Far. & alij *n.* 112.

In quibus nobilior, & dignior nō minus punitur.

7. Limitatur 2. Regula 1. vt nobiliores, & digniores, non mitius, sed grauius puniantur in delictis, quæ propter nobilitatem, & dignitatem augentur, & grauiora in ipsis reputantur, Tiraq. *n.* 7. *& seq.* pluribus probans argumentis, Bar. Bal. & Farin. cum concordantib. *q.* 98. *n.* 113. Vt in criminibus redundantibus in dedecus nobilitatis, & dignitatis, quamuis de corporali pœna ageretur, *l. quadam*, & ibi Alber. & Bar. *ff. de pæn.* Tiraq. *n.* 17. *& seq.* Alciat. qui de communi, Foller. & Farin. *n.* 114.; Exemplificat, & probat Far. *num.* 115. in crimine proditionis, in quo nobiles mitius non puniuntur; Sicut *n.* 118. idem dicit in crimine falsi.

8. Limitatur 3. Regula 1. vt nobiles Superioribus inobedientes, mitius non puniantur, Tiraq. *n.* 26. Bal. quem sequitur Fely. *in c. Pastoralis de offic. & pot. Iudic. Deleg.* Afflic. & Farin. *quaest.* 98. *num.* 123.; Et idem dicendum est in crimine læsæ Maiestatis cum Fely, Bal. & Couar. *variar. resol. lib.* 2. *cap.* 9. & Farin. *n.* 124.; Sicut etiam idem tenendum est in contumacibus, & perseuerantibus in delictis, cum Tiraq. *de pæn. cau.* 31. *n.* 33. Fely. Foller. Far. & alijs *num.* 125.

In pœnis à iure taxatis omnes eodē modo puniuntur.

9. Limitatur 4. Regula 1. vt nobiles mitius puniantur in pænis arbitrarijs, secus verò in pœnis à lege, vel à Statuto taxatis, in quibus distinctio personarum habenda non est, Saly. quem sequitur Tiraq. *n.* 34. *&* 35. Bal. Foller. & Far. concordantes inducens, & testans de communi *n.* 131. *q.* 98.

10. Diffuse de Regula 1. & eius de-

declarationibus agit Farin.*q.*98.*à n.* 93. *vsq;* 134.

Rusticitas excusat. 11. Regula 2. sit. Rusticus regulariter propter rusticitatem in delictis excusatur, Tiraq. probans late iurium, & DD. authoritatibus *de pæn. temper. cau.* 11. *num.* 1. *& seq.* Alex. Bal. Dec. & Farin. *quæst.* 98. *num.* 19. *& seq.*: Et cum ex simplicitate rusticus delinquere præsumatur, præcipue à dolo præsumpto excusatur *l. si qui id quod* §. 1. vbi DD. *de iurisd. omn. Iudic.* Ceph. Menoch. Rip. & Far. qui de communi *n.*25. Præsertim à dolo præsumpto.

Quid in deponête contraria. 12. Ampliatur Regula 2. vt rusticus excusetur, quando in sua depositione contraria dixit, cum non dolo, sed ex simplicitate contraria deposuisse præsumatur, Alciat. Ang. Horat. Lut. qui de communi Gram. Marsf. Mascar. Menoch. Natta, & Far. *q.*98. *num.*29.; Licet alij contra relati *n.* 30. Hæc tamen Ampliatio non procedit, dum constat, quod ex malignitate, rusticus contraria, vel falsa deposuit, Ang. Gram. Ias. Natt. Far. & alij *n.*31. An autem malitia interuenerit, Iudicis arbitrio remittitur, Rip. Tiraq. & Menoch. *de arbitr. q. lib.* 2. *cas.* 194. *n.*58. *& seq.* Alciat. Far. & alij *n.*32.: Dummodo contrarietas non sit manifesta, tunc enim non excusaret Bero. Dec. Cagn. & Far. *n.*34. Idem potest dici de periurio, ex Farin. & alijs *n.*41.

Vel in dolo vero. 14. Limitatur 1. Regula 2. vt rusticus non excusetur à dolo vero, Tiraq. *cau.*11. *n.* 11. *& seq.* Menoch. Oddo, qui testatur de communi, & Far. *n.*47. *q.*98.

14. Limitatur 2. Regula 2. vt in ijs, quæ sunt à iure Diuino, naturali vel gentium non excusetur rusticus *l.*2. *& ibi* glo. & DD. *C. de in ius vocan.* Tiraq. *n.* 7. *& seq.* vbi concordantes, in quibus sicut etiam in ijs, quę sunt de iure Ciuili notorio, pręsertim in atrocibus, nec rusticus excusatur ab ordinaria pœna, Bero. Ias. et Far. *q.*98. *n.*50. Puta in crimine iniuriarum, Menoch. Paris. et Farin. *n.*51.; In crimine violentię idem est dicendum, secundum Tiraq. *n.*8. Bar. Bal. et Far. cum concordantibus *n.*52. In his quæ sunt à iure Diuino natali, vel gentium. Seu Ciuili notorio, & in atrocibus.

15. Limitatur 3. Regula 2.; Vt rusticus sagax non excusetur, Bal. Barb. Corn. Fulgos. et Tiraq. *cau.* 11. *num.*17. Alex. Castren. et Ias. *in l.*2. *C. de in ius vocan.* Menoch. et Farin. cum concordantibus *num.* 56. *& seq.* In sagaci.

16. Limitatur 4. Regula 2. vt rusticus nunquam excusetur à pœna extraordinaria, Tiraq. *n.* 2. Alber. et Curt. Iun. *in l. si qui id quod ff. si quis Iusdicen. non obtemp.* Menoch. Far. et alij *q.*98. *n.*61. Et in pœna extraordinaria.

17. Plura de materia Regulæ 2. et eius declarationum Farin. et Tiraq. vbi supra.

Multitudo delinquentium, & incertitudo delinquentis, an sint causa minuendi pœnam, Quæst. 140.

Multitudo delinquentium minuit pœnam. 1. Regula sit. Multitudo delinquentium, pręsertim, dum de pœna mortis agitur, causa est pœnam minuendi, *c. dilectus il* 2. et ibi gl. & cõmuniter omnes de Symon. Tiraq. *de pœn. temper. cau.*47. *n.* 1. *& seq.* vbi iura, et DD. citat, Clar. qui de quotidiana obseruantia *q.*

 60.

60. *verſ. allegatur*, Afflic. Alber. et Far. *q. 96. n. 1.*; Quando autem iſto caſu pœna eſſe debeat pecuniaria, vel corporalis vide Far. *q. 17. n. 72. & ſeq.*

Nōquoad principales auctores.

2. Limitatur Regula 1. vt pœna non minuatur quoad principales authores, qui ſine venia ſunt puniendi, Tiraq. *n.* 8. vbi iura, et concordantes DD. Clar. loco citato, Ang. Fely. Folier. et Farin. cum alijs *q. 96. num.* 8. Multi autem in propoſito dicuntur quadraginta, vel remittitur Iudicis arbitrio Far. *num.* 11. et 12.

Multi quot dicātur.

Incertitudo delinquētis, an minuat pœnam.

3. Regula 2. ſit. Delinquentis incertitudo, quando rixa ſubitanea fuit, et in ea plures interuenerunt, eſt in cauſa, vt nemo condemnetur pœna ordinaria, ſed tantum extraordinaria arbitrio Iudicis ſint plectendi, Tiraq. *de pæn. temper. cau. 63. n. 1.* Alber. & Cyn. *in l. quoniam C. ad l. Iul. de vi publ.* Burſat. qui de communi, Andr. Gayil. qui de magis communi, Clar. Farin. & alij *q. 96. n.* 14. Et, ſecundum Menoch. *de arbitr q. lib. 2. caſ. 362. num.* 20. omnes prędicti torqueri poſſunt ad ſciendum, quis eorum vulnerauerit, & idem tenent Chart. *de execut. ſent. c. fin. num.* 46. Din. Gram. Rom. & Far. *num.* 80.; Sicut etiam Chart. *n.* 242. ſuſtinet, poſſe torqueri vulnerantes, & aſtantes homicidio, ad ſciendum an deliberate, & pręcedente tractatu vulnerauerint, & aſtiterint, & idem opinantur Clar. Plac. Far. & alij *num.* 81.; Qui *num.* 83. *& ſeq.* declarat hoc intelligendum eſſe, dummodo contra torquendum, vel torquendos inditia particularia ad torturam adſint, puta mala fama, quod quis ſit ſolitus vulnerare, vel occidere; Alias, ſecundum eundem Far. *n.* 87. *vſq;* 91. ſecus eſt dicendum.

Et an, & quādo ſit locus torturæ.

4. Ampliatur, ſeu declaratur 1. Regula 2. vt procedat in mortuo in rixa à pluribus commiſſa, vnico vulnere, & ignoratur, à quo vulnus ſit illatum, quo caſu omnes extraordinarie puniuntur, vt ſolide, & diffuſe probat Farin. *num.* 21. *quæſt. 96.*

Vt in occiſo in rixa à pluribus commiſſa vno vulnere.

5. Ampliatur 2. Regula 2. vt habeat locum etiam in mortuo ex pluribus vulneribus, dum ignoratur, quis ex pluribus rixantibus vulnera intulerit, probat fundate Far. *q. 96. num.* 25. *& ſeq.*: Licet quando ſcitur quid vnuſquiſq; in rixa operatus ſit, de eo tantum teneatur; Quia in rixa de delicto alterius nemo tenetur, ſed tantum quilibet de eo, quod perpetrauit *l. in rixa*, & ibi Marſ. *ad l. Corn. de ſicar.* Bal. Blanc. Carer. & Farin. cum pluribus concordantibus *num.* 29.; Qui pro declaratione, & comprobatione Regulæ 2. pluribus alijs modis exemplificat *à numero* 15. *vſque ad num.* 56.

Vel pluribus vulneribus.

6. Ampliatur 3. Regula 2. vt in omni caſu, in quo propter delinquentis incertitudinem, pœna non ordinaria imponenda eſt, ſed tantum extraordinaria, hæc corporalis non debeat eſſe, ſed pecuniaria, Alber. Cyn. & Saly. *in l. quoniam C. ad l. Iul. de vi publ.* Boiſ. qui de communi *tit. de homic. num.* 26. Menoch. Clar. qui concordantes inducit, & pariter de communi teſtatur, Rolan. & Surd. quos ſequitur Farin. alios citans

Quæ imponenda ſit pœna

q. 96.

quæst.96. num. 57. Qui *nu.* 58. ait, quod non erit inconueniens in occurrenti casu imponere pęnam exilij, cum hæ pænæ nempe exilij, & pæcuniariæ sint sorores germanæ, & vbi vna potest imponi, non est absurdum, & aliam infligere, & idem dicitur de similibus pænis.

7. Limitatur 1. Regula 2. In authore rixæ, qui de homicidio in ea commisso tenetur, ordinariaque pæna est puniendus, licet ipsum occidisse non appareat, cũ enim operam dederit rei illicitæ, tenetur de omni eo, quod sequitur, dum de occisore non constat; Cæteri vero, qui in rixa interfuerunt, tantum de ope, & auxilio tenentur, Plac. qui cumulat concordantes, Cyn. Gandin. Marsil. Vital. & Menoch. *de arbitr. q. lib.* 2. *qu.* 362. *num.* 23. Ang. Bald. Rolan. qui testatur de recepta opinione, & Farin. *q.* 96. *nu.* 63. & 64.; Et hæc limitatio procedit, siue vnum illatum sit vulnus, siue plura, & à pluribus; Ac etiam in pluribus occisis, quando, quis occiderit, incertum est, Bero. Gayl. Marsil. Rolan. Vital. & alij, quos sequitur Farin. qui testatur de veriori, & communiori, *n.* 64. *in fin.* Sed dum constaret, quod non ipse, sed alius occiderit, tunc author rixæ pæna ordinaria non puniretur, ita *in Decis. Pedemon.* & sequitur Baiar. ad Clar. §. *homicidium* *n.* 127. Cæpol. Vulpel. Farin. & alij *n.* 64.

Pena authoris rixæ.

8. Limitatur 2. Regula 2. cum Ampliationibus eius; Vt procedãt in homicidio commisso in pura rixa, secus, si ex proposito, & præcedente tractatu, tunc enim omnes rixantes pæna tenerentur ordinaria; Siue vnicum, siue plura fuerint vulnera; Siue vnicum, siue omnia lætalia fuerint; Siue sciantur, siue ignorentur vulnerantes; Ac siue vnus, siue omnes vulnerauerint, gl. *in l. si in rixa, & ibi* Alber. Fulgos. Marsil. & Bart. *ff. ad l. Corn. de sicar.* Chart. *de execut. sent. c. fin. num.* 140. vbi alijs relatis testatur de communi, à qua, ait, in iudicando, & consulendo recedendum non esse, Clar. qui de magis communi §. *homicidiũ, vers. alia etiam*, Menoch. & Farin. ad saturitatem citans *num.* 72. *q.* 96.

Quid in homicidio præcedente tractatu.

9. Intellige hanc limitationem, dum omnes rixantes fuerunt coadunati ad occidendum; secus si tantum ad verberandum, quia tunc vnusquisque teneretur de eo, quod vltra fecit, Alber. *in d. l. si in rixa*, Carer. Farin. & alij *quæst.* 96. *num.* 74.: Et dummodo præcedens tractatus, & deliberatio probentur, hæc enim non præsumuntur, Bursat. Carer. & Surd. qui alios referunt, Marsil. & Farin. *nu.* 35. Boss. *tit. de homic. num.* 23. & 25. & tenuit Bal. *in l. non ideo minus num.* 26. *C. de accusat.*

Declaratur limitatio.

10. Plura, & diffuse de materia Regulæ 2. & eius declarationum Far. *q.* 96.

Iudex pecunia corruptus in causis criminalibus, non rite, & secundum iura suum regulans arbitrium, sed iniuste iudicans, vel etiam iuste, quomodo puniatur, Quæst. 141.

1. Regula sit. Iudex pecunia corruptus, iniuste, in criminalibus sententiam ferens l. Iulia repetundarum tenetur *l. 1. ff. ad l. Iul.*

Pæna iniuste iudicantis per baratariam.

Iul. repetun. Quæ pæna hodie est extraordinaria exilij, durior, seu mitior, iuxta delicti qualitatem *l. lex Iulia* §. *hodie, & ibi gl. ff. ad l. Iul. repetun.* Menoch. bene comprobans *de arbitr. q. lib. 2. cas. 342. num. 6. &* 7. Boss. Clar. Put. & Far. cum concordantibus *q. 111. n. 16.*

Declaratur. 2. Pro declaratione Regulæ nota, quod Iudex pæcunia corruptus iniquam proferens sententiam, barattariam committere dicitur, quia iustitiam propter pecuniam barattat, Boss. Mascar. Farin. & alij *n. 2.*; Et *l. Iul. repetundarum* teneri dicitur, qua cauebatur, ne Iudices pro re iudicanda, vel non iudicanda pecuniam acciperent, de quo in titulo *ff. ad l. Iul. repetun.*

Quid in condemnatione ad mortē secuta, vel minime. 3. Ampliatur 1. Regula; Vt Iudex, qui pecunia accepta innocentem interficit, multo magis sit puniendus, nempe pæna mortis: Condemnatione vero, sed non morte secuta, mitior erit pęna, Berber. Cyril. Iodoc. & Far. *q. 111. n. 25.*; Qui hanc distinctionem ait verissimam, saltem de lege generali, qua affectus eadem pæna non punitur, & de hac Ampliatione differit Farin. *à n. 21. vsque ad 25.*

In causa non capitali. 4. Ampliatur 2. Regula, Vt Iudex, qui pecunia corruptus in causa non capitali criminali, seu in ciuili, iniuste iudicat, relegandus sit, Ang. *in l. 3. C. ad l. Iul. repetun.* Dec. & Far. *n. 26.* vbi citat etiam Cyril. dicentem, Iudices pedaneos isto casu plerumq; à curia submoueri, vel in exilium mitti, siue ad tempus relegari *per l. si quis aliquid §. pen. ff. de pæn.*

5. Ampliatur 3. Regula, Vt Iudex barattariam committens Officio in quo delinquit, priuandus sit, Boss. quem sequitur Clar. *§. fin. qu. 73. vers. Iudex*, Gram. Menoch. Put. & Farin. concordantes referens *q. 111. n. 27.* Baiar. ad Clar. *ibidem n. 19.* vbi ex Bonacos. Capic. Lancel. & Guid. Pap. vlterius tenet; talem degradationis, & priuationis Dignitatis pænam incurrere: Et quod hæc pæna priuationis Officij etiam de iure Canonico procedat, tennerunt Archid. Gram. Hostien. & Farin. *n. 29.* Qui *n. 30.* sustinet talem Iudicem ad Officia obtinēda in futurum inhabilem reddi, ex Put. & Rondol. & subscribit Clar. loco citato, vbi ait, in hoc omnes concordare. Barattarius Officio priuatur, & inhabilis redditur.

6. Ampliatur 4. Regula, Vt barattarius Iudex sit infamis, fustigari possit, ad damna, interesse, & ad litis æstimationem teneatur, vt probat Far. *q. 111. à num. 31. vsque 37.*; Et restitutioni in quadruplum eius, quod accepit, obnoxius sit *l. 1. in fi.* & ibi Ang. Bal. & Saly. *C. ad l. Iul. repetun.* Boss. & post eum Clar. *q. 73. vers. Iudex*, vbi ait, quod in hoc omnes concordant.; Imo in criminalibus Iudex barattarius bona omnia amittit, Auth. *nouo iure C. de pæn. Iudic qui male iudic.* & probat Far. *n. 34. & 70.* Et alijs pænis subiacet.

7. Ampliatur 5. Regula, Vt Iudex, qui per concussionem, ideſt minis, vel aliter terret, & inducit ad sibi dandum munera pro iustitia facienda, extraordinarie criminaliter puniatur, glos. & Bart. *in l. 1. ff. de concussion.* Menoch. Put. Salyc. Farin. & alij *q. 111. n. 40.*; Et ad restitutionem teneatur *l. quod euitādi*, Pæna concutientis.

& ibi

& ibi glos. Bald. & Salyc. *C. de condition. ob turp. caus.* Decian. Put. Far. & alij *n.* 44. qui *n.* 45. *usque* 51. ampliat, & probat, in concussionis crimen etiam incurrere eum, qui iussu Iudicis simulato metu pecuniã extorquet, quamuis priuata esset persona: Et quod hoc crimen committatur facto, vel verbo metum incutiendo, & pariter ab extorquente pecuniam aliquam vexando.

8. Ampliatur 6. Reg. Vt Iudex Ecclesiasticus, qui pretio, aut alias per sordes iniustam tulit sententiam, ab executione Officij per annum suspendatur *c.* 1. *§. si quis de sent. excom. in* 6. vbi glos. & Hostien; qui si anno pendente in Diuinis se ingesserit, irregularitatem Papæ reseruatam incurret *in d. c.* 1. *§. sciturus*, vbi glos. & Hostien. & tenet Farin. cum alijs *q.* 111. *n.* 72.; Et vlterius arbitrio Iudicis pæna extraordinaria erit puniendus, secundum Hostien. idest, ait Farin. *num.* 74. ad interesse parti.

Iudex Ecclesiasticus pretio, aut alias per sordes iniuste iudicans quomodo puniatur.

9. Ampliatur 7. Regula, Vt pæna iuris ciuilis barattario imposita, non tollat aliam origine, sed executione, vna enim tantum ad electionem Iudicis exequenda est, Boss. qui de communi *de Offic. corrupt. post n.* 7. *vers. quid, & n.* 8. 9. *&* 10., & videtur consentire, Gram. & Farin. *q.* 111. *n.* 82.

An pænæ barattarię cumulentur.

10. Hęc materia controuersa est, vnde animaduertendũ est, quod pro parte cumulationis pænarũ est glos. Hostien. & Io. Andr. *in c.* 1. *de sent. & re iudic.* Ang. & Bal. *in l. si quis ab alio ff. de calumniat.* & Decian. *in tract. crim. lib.* 3. *c.* 39. *n.* 18. vbi ait, quod omnes pęnę stant cumulatiuè, & vna alteri addita censetur, & propterea Iudex, aut vnam quam maluerit, aut omnes eius arbitrio infligere poterit.

Generaliter de pęnis cumulandis.

11. Sed econtra, quod vna tollat aliam, cum ex eodem facto veniant, et consequenter, quod pænæ non sint cumulandæ, voluerunt Alberic. Bald. Castren. et Odofr. *in l.* 1. *§. hoc autem ff. de calumniat.*; Hæc dicta sint generaliter, de pænis cumulandis, vel non cumulandis.

Vel non.

12. Specialiter verò, de quibusdam pænis loquendo, dico, pænam priuationis Officij barattario Iudici impositam, cum alijs pænis cumulari, ita Boss. Menoch. et Farin. *q.* 111. *n.* 90. Item pæna infamiæ, cũ non sit delicti pæna principalis, sed veniat in consequentiam, cumulatur cum alijs pænis, Menoch. et Far. *n.* 92. Idem dicendum de pæna suspensionis per annum, de qua supra *n.* 8. quæ alias non tollit pęnas *c.* 1. et ibi Archid. gl. Hostien. et Io. Andr. *de re iudic. in* 6. Et idem prorsus dicendum in pæna refectionis expensarum, et æstimationis litis, Butrig. et Farin. concordantes inducens *n.* 95. *&* 96. qui plura de quibusdam alijs pænis cumulandis, vel non cumulandis agit *à num.* 83. *usqua ad num.* 96.

Specialiter de quibusdam pænis barattariæ cumulandis.

13. Limitatur Ampliatio 7. Vt pæna Statutaria imposita Iudici barattario, tollat omnes alias pęnas iuris communis, Gram. qui testatur de obseruantia totius mundi, et Farin. *q.* 111. *n.* 97. qui de rationabiliori, et veriori testatur; licet Menoch. contra sentiat.

Statuti pęna tollit alias.

14. Ampliatur 8. Regula, Vt puniatur Iudex simpliciter pecuniam

niam accipiens quamuis ei à dante non dicatur, quod bene, vel male iudicet, Boss. *de Offic. corrupt. n.* 1. & 2. Menoch. *de arbitr q. lib.* 2. *caf.* 342. *n.* 27. Masc. qui de communi, Gram. & Farin. *n.* 167. *q.* 111.

Quid si Iudex pecuniam accipiat simpliciter.

15. Ampl. 9. Reg. Vt procedat in Iudice accipiẽte, siue pecuniã, siue aliam rem pretio æstimabilem *l.* 1. *§.* pecuniã, & ibi Bar. Bal. & Odofr. *ff. de calumniat.* Decia. Masc. Menoc. Farin. & alij *q.* 111. *n.* 168. Et hoc siue per se, siue per interpositam recipiat personam, *l. fin.* & ibi gl. *C. ad l. Iul. repetun.* Amad. Farin. & alij *n.* 176.

Quid si accipiat aliã rem, per se, vel per alium.

16. Ampliatur 10. Regula, Vt Iudex puniendus sit, quamuis pro iustitia faciẽda pecuniam recipiat, Bart. Bal. Boss. Masc. qui testatur de communi, Menoch. & alij cumulati à Farin. *q.* 111. *n.* 151. Et hoc procedit etiam de iure Canonico, secundum Butr. Gemin. Nauar. & alios relatos à Farin. *n.* 157.

Punitur Iudex accipiens pro iustitia facienda.

17. Ampliatur 11. Regula, Vt procedat etiam in Iudice, qui fine vlla pactione, sub ficto muneris colore aliquid recipit, cum, & munerum receptio Iudici sit prohibita, *l. Plebiscito ff. de Offic. Præsid. & c. statutum de rescript. in 6.* & not. Boss. *de Offic. corrupt. n.* 3. Dec. Menoch. Viu. & Farin. cum concordantibus *num.* 236. *q.* 111.; Et idem dic in Iudice recipiente sub titulo remissionis obligationis, vel debiti, Alber. Bal. Menoch. & Mascar.; Vel venditionis, seu locationis minori prętio Cyril. Odofr. & Far. qui citatis DD. subscribit *n.* 170.; Et ex Bald. Ang. Menoch. & pluribus alijs *n.* 171. dicit, barattarium Iudicem esse, qui sub nomine mutui pecuniam recipit.

Munus, mutuũ Iudex recipiens, vel alio titulo

18. Limitatur 1. Ampliatio 11. Vt Iudex salarium non habens, vel tenue, possit à sponte dantibus, pro præmio salarij, & non vltra, aliquid accipere, dummodo iniustitiam non faciat, Ang. Mascar. Put. Salyc. Viu. & Farin. *qu.* 111. *num.* 241. Item ab amicis absolute munera licite recipit, Boss. *de Offic. corrupt. nu.* 3. Menoch. *de arbitr. q. lib.* 2. *caf.* 517. *n.* 4. Alber. Bertaz. Decian. Mascar. & Farin. cum alijs, *n.* 242.: Dummodo ab omnibus amicis in toto anno vltra centũ aureos non recipiat, Boss. Menoch. & Farin. cum concordantibus *n.* 243.; sed, secundum Ang. hodie non videtur Iudici licere ab amicis recipere, nisi esculenta, & poculẽta *per Auth. vt Iudic. fine quoquo suffrag. §. scriptum il secundo*, Put. & Farin. *num.* 244. Item munera in omni quantitate Iudici accipere licet à consanguineis vsque ad gradum 6. Boss. *n.* 3. Alber. & Farin. *nu.* 246.; Cum hoc tamen, quod ratione Officij non recipiat, Ang. Decian. Farin. & alij *n.* 249.

Quid si Iudex salarium non habens, aliquid recipiat.

Vel ab amicis.

Seu à consanguineis.

19. Limitatur 2. Ampliatio 11. Vt exculenta, & poculenta à quocumque Iudex accipere possit *c. statutum §. insuper*, & ibi glos. Archid. & Geminian. *de rescript. in 6.* Boss. *d. n.* 3. Menoch. *nu.* 5. Viu. Bart. & Far. cum pluribus concordantibus *q.* 111. *n.* 250. vbi ait, hanc opinionem, sine dubio, communem esse, quamuis alij contra sentiant, relati *n.* 251.; Intellige, licere hæc accipere, dum ex mera liberalitate dantur; Secus si directe, vel indirecte petantur, vel affectentur *d. §. insuper*, vbi

Vel exculenta, & poculẽta.

vbi glos. Archid. Butr. Geminian. & & Io. Andr. & not. Boss. Viu. & Farin. cum alijs *n.*252.; Et moderate, *l. solet §. non vero*, vbi Alber. *ff. de Offic. Proconſ.* Et modice, ita vt Iudicis animum verisimiliter non immutent, vt in paruo caseo, & duabus amphoris vini, Alexand. Put. & Farin. *q.* 111. *n.* 255.: Vbi ex Berber. damnat frequentem vsum talium munerum, quæ ab ipsis Iudicibus venduntur, &c. Et dummodo ista non recipiantur à calumniatoribus, ab iniuste vexatis, seu infamibus, Alber. Conrad. & Far. vbi sup.; Qui *num.* 257. ex Menoch. notat posse Iudicē vna die à diuersis personis dono recipere decem paria leporum, vel similium.

Siue vnū nummū. 20. Ampliatur 12. Regula, secundum Amad. Dec. Mascar. Viu. & Put. quos refert Farin. *q.* 111. *n.* 161. vt barattaria à Iudice cōmittatur etiam in vno nummo; Sed ibidem not. Far. videndum esse in proposito Nauar. hoc declarantem *in Constit. Greg. XIII. de dat. & promiss. in notab.* 10. *nu.* 20. *& in notab.* 11. *n.*23. ad quem lectorem remitto.

Aut promissionē. 21. Ampliatur 13. Regula Vt Iudex sit barattarius ex pecunię sola promissione ei facta, & acceptatione de summa certa, , aut de re tradenda, Bar. Bal. Boer. Decian. Menoch. & Farin. cum alijs *num.* 162. *&* 164.; Quod Amad. Baiar. Mascard. Menoch. Dec. & Put. relati à Farin. *num.* 163. ampliant etiam, dum promissio non fuit acceptata, sed non recusata.

22. Ampliatur 14. Regula, Vt barattarius Iudex, non modo faciendo non facienda, sed etiam omittendo facienda, sit puniendus Boss. *de Offic. corrupt. n.* 1. Menoch. *de arbitr. q. lib.* 2. *cas.* 342. *n.* 18. Alber. Bal. Masc. Farin. & alij *n.* 148. Barattaria omissionis.

23. Ampliatur 15. Regula, Vt durante Officio Iudex de barattaria syndicari possit, *l. iubemus*, vbi glos. Butrig. Bellaper. Ang. Cyn. & Saly. *C. ad l. Iul. repetun.* Bar. Decian. Farin. & alij, *q.* 111. *n.* 185. Sindicatur durante Officio de barattaria.

24. Ampliatur 16. Regula, Vt procedat in complicibus barattarię à Iudice commissæ, vt sunt Iudicis familiares, seu de eius cohorte, qui eadem pæna puniuntur, Bar. Farin. & alij *n.* 139. & *seq.* Pena complicum barattariæ.

25. Ampliatur 17. Regula, Vt Iudicis corruptionē reuelanti, quāuis ipse particeps sit, non modo ei parcatur, sed etiam pręmium ei detur *l. iubemus* vbi glos. & Ang. *C. ad l. Iul. repetund.* Dec. & Farin. *q.* 111. *n.* 191. *&* 192.: Et prædictam corruptionem quamuis reuelans non probet, Iudex iuramento se purgare tenetur, & iurare nolēs, punitur, ac si delictum probatum esset, Dec. Foller. Farin. & alij *n.* 195. *& est tex. in Auth. nouo iure* vbi glos. Bal. Bellaper. Saly. & alij *C. de pæn. Iudic. qui male iudic.*; Nec releuans, ex sua potest confessione condemnari, cum ad alium finem facta confessio sit, Bal. & Salyc. vbi proxime Decian. Put. Surd. & Far. *n.* 196. Reuelans barattariā.

26. Ampliatur 18. Regula, Vt reuelantes sententiam, seu Iudicis mentem pecunia accepta puniantur, Decian. Put. & Far. *n.* 280.; Et Notarius sic reuelans falsi pæna teneatur, Put. & Far. *n.* 285. *q.* 111. Reuelans Iudicis mētem, pecunia accepta.

27. Ampliatur 19. Regula, Vt pro-

Promittẽs fauorabilem sentẽtiam.

promittens accepta ob id pecunia, bonum litis euentum, & sententiam fauorabilem apud Iudicem, eadem pœna, qua corruptor puniatur glo. *in l. apud Labeonem §. item ait, il secõdo, ff. de iniur.* Cyril. Odofr. Put. & Far. *q.* 111. *n.* 279. vbi exemplificat in comitibus, seu familiaribus Iudicis, ita promittẽtibus: Et tales sunt fustigandi glos. *in l. qui explicandi, vbi* Bellaper. *C. de accusat. & est tex. expressus in d. §. item ait,* vbi Alber. & Ang. & tenuerunt Ciryl. Decian. Put. & Farin. *n.* 281. Qui tamen cũ Menoch. concludit, verum se existimare, etiam aliam pœnam arbitrio iudicis extraordinariã ĩponi posse.

28. Subampliatur, Vt idem procedat in Aduotato, seu Procuratore, qui, amicum Iudicis se faciens, accepta pecunia, suo clientulo fauorabilem promittit sententiam, Ang. *in d. §. item ait,* Bellaper. Decian. Put. & Farin. *n.* 284. *q.* 111.

29. Subampliatur iterum, Vt recipiens ad hoc pecuniæ promissionem, puniatur, secundum Ang. præsertim si pecunia promissa deponatur, Odofr. & Farin. *n.* 287.

30. Subampliatur 3. Vt idem dicẽdum sit quamuis huiusmodi promittens nihil Iudici diceret *l. qui explicando,* & ibi Bar. & Odofr. *C. de accusat.*

Punitur pecunia corrũpẽs Iudicem.

31. Ampl. 20. Reg. Vt pecunia corrumpens Iudicem eadem pęna teneatur, qua Iudex corruptus, gl. *in l.* 1. *& ibi* Bart. Bal. & Alber. *ff. de calumn.* Amad. Put. Gram. & Farin. testans de cõmuni *n.* 98. qui in seqq. subampliat.

32. Limitatur Ampliatio 20. Vt in foro fori non puniatur inquisitus capitaliter, qui pro redẽptione sui sanguinis Iudicem corrumpit *l. transigere C. de transact.* Foller. *in praxi crim. in pragm. n.* 180. Bart. Put. Far. & alij *q.* 111. *n.* 114. Sicut nec punitur dans pecuniam Iudici pro sui iuris conseruatione, vel ad redimẽdam indebitam vexationem glos. *in c. cum ab omni,* & ibi Abb. Anchar. Bal. Hostien. Imol. & alij *de vit. & honest. Cler.* Dec. Put. & Far. *n.* 116.; Dummodo dans manifeste probet, se in bonum, vt sup. pecuniam dedisse, aliàs præsumeretur in malum, gl. Abb. & Hostien. *in d. c. cum ab omni,* Bellamer. Turrecrem. Archid. qui requirit in dante expressam protestationem, se pecuniam dare, non animo Iudicem corrumpendi, sed vt iustitiam consequatur, & Farin. *n.* 117.

Nisi det pro sui sanguinis redemptione.

Vel ad redimẽdam iniustam vexationem.

33. Ampliatur 21. Regula, Vt si prætensus Reus, quamuis innocens, pecunia in criminalibus Iudicem corrumpat, propter delictum corruptionis ius suæ innocẽtiæ perdat, Bal. et Saly. *in l. eleganter §. pen. ff. de dolo,* Bar. Put. et Far. cũ alijs *n.* 126.; Qui *n.* 127. ex Bal. Fely. Put. et Salyc. idem dicit de corrumpente pecunia Notarium, quod nempe causam perdat.

Corrumpens perdit ius suæ innocentiæ.

34. Ampliatur 22. Regula, Vt sentẽtia lata à Iudice pecunia corrupto, ipso iure nulla sit, glos. *in l.* 1. et ibi Butrig. Bellaper. Bar. Bald. et Salyc. *C. de pæn. Iudic. male iudic.* Mascar. Menoch. Decian. et Far. ad saturitatem concordantes citans *qu.* 111. *n.* 197. *vsq;* 199. *& est tex. expressus in l. vealcs, & ibi* Ang. Castren. et alij *C. quando prou. non est necess.*; Si vero Iudex non pecunia,

Sententia lata per barattariã est nulla.

seu

Per sordes, rescindenda est. ſeu alio præmio, ſed precibus, vel alio modo per dolum, et ſordes fuerit corruptus, licet ipſo iure ſententia nulla non ſit, reſcindenda tamen erit, gloſ. Bald. Bart. *in d. l.* 1., Menoch. Decian. et Farin. cum concordantibus *n.* 207.

Excommunicantur dãtes, vel recipiẽtes pro iuſtitia, vel gratia apud Sedem Apoſt licã obtinẽda. 35. Ampliatur 23. Regula, Vt dantes, vel recipientes pro iuſtitia, vel gratia obtinenda apud ſedem Apoſtolicam, maiori excommunicatione ſint excommunicati, à qua niſi à Papa, vel ab alio ad id ſpeciale habente mandatum, præterquã in mortis articulo abſolui non poſſint *extrauag.* 1. §. *decernimus de ſent. excomm.* et not. Boccac. et Farin. *q.* 111. *nu.* 291. *vſque* 294.; Vbi obſeruat *d. extrauag. prius à Clem. V.* reuocatam, ſed poſtea *à Clem. VIII.* confirmatam, et auctam fuiſſe; ſubdens *n.* 295. *ex d. §. decernimus*, eoſdem excommunicatos abſolui non poſſe niſi prius, quantum dederunt, vel receperunt, pauperibus largiantur.

36. Subampliatur 1. Ampliatio 23. Vt in hanc excommunicationẽ delinquẽtes incurrant, ſiue ſint laici, ſiue Clerici, ſiue Religioſi, ſiue maſculi, ſiue fœminæ, ſiue familiares Curiæ, vt expreſſe habetur *in d.* Item vtẽtes obtentis. *Extrauag.* 1. et not. Nauar. Boccac. et Farin. *q.* 111. *n.* 305. Et vlterius in hanc incidunt excommunicationem, omnes, qui ſcienter d. gratia, vel iuſtitia vtuntur, Nauar. Boccac. et Farin. *n.* 312. *& eſt tex. in d. Extrauag.* §. *fin.*; Et hoc, ſiue detur, ſiue promittatur pecunia, vel alia res, ſeu vtilitas de quacunq; re, vt dicitur *in d. extrauag.* et not. Boccac. Item promittentes, &c. Nauar. et Farin. *num.* 327. Et pariter incidunt dantes aliquid nomine doni, excepta eſculenta, et poculenta, non tamen adeo grandia, Item dantes. vt periculum animum à recto flectendi inducant, Boccac. Nauar. et Farin. *num.* 336. *& ſeq.* Qui *num.* 306. *&* 307. tractat, an in hac excommunicatione Epiſcopi, et Cardinales comprehendantur.

Prędicti in aliàs pœnas incidunt. 37. Subampliatur 2. Ampliatio 23. Vt prædicti dantes, et recipientes ipſo iure in priuationem Beneficiorum, Officiorum Eccleſiaſticorum, et etiam ſecularium incurrãt, ad alia obtinenda inhabiles ſint, perpetuoque ſint infames, vt expreſſe habetur *in Conſtit. Greg. XIII. Anni* 1574. vbi Nauar. et obſeruat Farin. *quæſt.* 111. *num.* 298. *vſque* 302.; Qui *num.* 304. ex Boccac. ait, quod ſi tales aliquo modo in Diuinis ſe ingeſſerint, irregulares fiunt.

Proxeneta, auxilians, conſulens, & fauens cõprehẽdũtur. 38. Subampliatur 3. Ampliatio 23. Vt in eandem excommunicationem, et alias pænas incidat proxeneta, ſeu mediator, præſtans auxilium, conſilium, vel fauorem, recipiens pecuniam ad hoc, licet nihil operetur, ſed confingens operari, Boccac. Nauar. et Farin. *qu.* 111. *num.* 308. *vſque* 311. *ex dictis Conſtit.*

De promiſſione, &c. 39. Subampliatur 4. Ampliatio 23. Vt ex ſola promiſſione, et acceptatione promiſſionis, etiam quod nihil detur, promittens, et acceptans in d. excommunicationem incurrant Nauar. et Farin. *q.* 111. *nu.* 313. *per d. Extrauag.* Et vt habetur *in eadem extrauag.* ſufficit etiam generalis promiſſio ad incurrendũ, et not. Boccac. et Far. *n.* 325.;

Intellige de promissione, quæ de se, & ante dictas Constit. erat peccaminosa mortaliter, aliàs secus; vt esset licita promissio debitę gratitudinis antidoralis iure naturæ, Nauar. & Far. *n.*314.*&* 326.: Et de datione rei etiam paruæ, quæ tamen ante easdem Constit. erat mortifera, Boccac. Nauar. & Farin. *n.*323.

Etiā gratia, vel iustitia non obtentis, quæ sicō sequantur nullæ essent.

40. Subampliatur 4. Ampliatio 23. Vt pænæ prædictæ incurrantur, quamuis gratia, seu iustitia, pro qua data, promissa, seu recepta fuit pecunia, non obtineatur, Nauar. Boccac.& Far. *n.*316.; Licet expressio facta non sit, ob quā causam detur, Nauar. Farin. & alij *nu.*317. *& seq.* Et vt not. Farin. *n.*338. cum Nauar. & Boccac. si gratia, seu iustitia in hoc casu obtineatur, ipso iure nulla erit, sicut habetur expresse in citata extrauag.

Quæ pænæ in conscientia incurrantur.

41. Subampliatur 6. Ampliatio 23. Vt pænæ excommunicationis, restitutionis acceptorum, & nullitatis sententię, de quibus supra, etiā in foro conscientiæ incurrantur, & consequenter ante sententiam Iudicis, Nauar.& Far. *q.*111.*n.*340.

Extendātur pænæ ad alia tribunalia.

42. Subampliatur 7. Ampliatio 23. Vt *prædict. Constit.* extendātur *à Clem. VIII. in Bulla de bono regim.* 15. *Augusti* 1592. *prope fin.* ad promissa, & recepta pro obtinēda gratia, nedum apud Sedem Apostolicam, verum etiam in quocunque alio tribunali, aut iudicio, etiam seculari, tam in Curia, quam extra, in toto Statu Ecclesiastico, & notauit Farin. *n.*543.

Quid si detur, vel recipiatur post factū, vel ante, adredimēdam vexationē, seu vt causa citius expediatur.

43. Limitatur 1. Ampliatio 23. Vt dare, vel recipere aliquid post gratiam, vel iustitiam obtētam, per dictas extrauag. non sit improbatum, Nauar. dummodo moderate Boccac. & Farin. *q.*111.*nu.*348.& faciunt infra hic dicenda *n.*45. *vsq; ad n.*50. sicut nec etiam est prohibitum dare, seu promittere ad redimendam indebitam vexationē super iure acquisito, Boccac. Nauar. & Farin. *n.* 349.: Seu, vt citius causa expediatur sine alterius præiudicio, & cum animi vera sinceritate, & non ad alium effectum, hoc enim, & in foro fori, & in foro poli licitum est, secundum Nauar. & Far. *n.* 350.

Vel sine dolo.

44. Limitatur 2. Ampliatio 23. Vt d. excommunicatio, & aliæ pænæ sine dolo, & animo malo non incurrantur, Nauar. Boccac.& Farin. *nu.*357. Limitabis iterum Ampliationem 23. *vt infra hic n.*45. *vsq; in fin. q.*

Siue post latam sententiam.

45. Limitatur modo 1. Regula, Vt procedat in Iudice pecuniā recipiente ante sententiam, secus si post sententiam, tunc enim iudicio finito, Iudex à sponte dante iuste accipit, Anchar. Boss. Fely. Geminian. Mars. Menoch. qui etiam alios inducit *de arbitr. q.lib.* 2.*cas.*342.*n.*38. vbi reddit rationem, quia suspicionis causa cessat, Baiar, Bertaz. Conrad. Decian. Mascar.& Far. *q.* 111. *n.*210. quia (ait) causa prohibitionis, ne Iudex corrumpatur, cessat, & testatur de magis communi *num.* 212. cum declarationibus hic seqq.; Licet Amad. Bald. Put. ad quod etiā Mascar. citatur, contra sentiant, vt refert Farin. *n.*211. qui cum Prępos. & Alex. *in d.n.*212. eos saluat in Iudice Ordinario, qui durante Officio ad vitandā suspicionē, nisi esculenta,

lenta, & poculenta recipere minime debet.

Declaratur limitatio.

46. Declara 1. limitationem; Vt procedat, dum ante sententiam promissio aliqua, vel promissionis suspicio, tacita conuentio, aut recipiendi spes non præcessit, Anchar. *in cap.* 1. *per illum tex.* & ibi Gemin. Hostien. & Io. Andr. *de re iudic. in* 6. Boss. Decian. Menoch. & Far. cum concordantibus *quæst.* 111. *nu.* 213. In dubio tamen pecunia data præsumitur in vim præcedentis promissionis, nisi ex circumstantijs, & personarum qualitate de contrario appareat, Baiar. Boss. Claud. Decian. & Far. *nu.* 214.; Sed Anchar. quem sequitur Menoch. *lib.* 5. *præsump.* 8. *num.* 12. oppositum tenere videtur, dum ait ex datione Iudici post sententiam, factam corruptionem non præsumi.

Quid in promittēte, seu con seruante Iudicem ndemnē.

47. Limitatur 2. Regula, vt Iudicem corrumpere non dicatur, qui bonam fouens causam, indemnem conseruare Iudicem promittit, seu conseruat, Decian. Menoch. Put. Saly. & Far. cum pluribus alijs *quæst.* 111. *num.* 216. Dummodo hoc post sententiam fiat, vel si ante, suum votum Iudex, non declaret, Decian. Put. & Far. *n.* 219.

Vel si Iudex publice accipiat.

48. Limitatur 3. Regula, vt Iudex, qui aliquid ante sententiam publice simpliciter accipit, datum ex mala causa non præsumatur, nempe occasione iustitiæ, vel iniustitiæ consequendæ, sed ex alia causa, Far. *q.* 111. *n.* 221. qui *n.* 220. ad hoc inducit Archid. Baiar. Bertaz. & alios.

Seu ea, quæ dari solent.

49. Limitatur 4. Regula, vt Iudex ea recipiens, quæ Iudicibus dari solent, à consuetudine excusetur glo. *in l. fin. ff. ad l. Iul. repetun.* Alber. Bertaz. Put. & Far. *n.* 222.

Vt sportulas.

50. Limitatur 5. Regula, vt sportulæ, & salaria à Principe, seu Republica taxata, à Iudicibus licite recipi possint, Bal. & omnes communiter in c. *cum ab omni, de vit. & honest. Cler.* Bertaz. Masc. Menoch. Turrecrem. qui ait, quod in hoc nulla est difficultas, & Farin. *quæst.* 111. *num.* 230. *& est tex l. fin. C. ad. l. Iul. repetun.*; Et dum prædicta iuxta solitum Iudici dantur, nec dantem, nec recipientem in pœnam aliquam incurrere faciunt, Boccac. Nauar. & Far. *n.* 358.

Salaria, &c.

51. Limitatur 6. Regula, vt Procurator, Aduocatus, & Tabellio, qui pro salario, & mercede oblatum recipiunt, & etiam petunt, in pœnam *d. extrauag.* 1. *de sent. excom.* non incidant, *vt ibidem, in verb. sub generalibus* declarat Io. Monach. & sequitur Boccac. Nauar. & Farin. *q.* 111. *n.* 354. *&* 356.: secus, si talibus daretur tanquam Iudicis amicis, vt ipsum, vt tales ad proferendam sententiam ad sui fauorem flecterent, tunc enim saltem in foro conscientiæ pœnæ prædictæ esset locus, quicquid sit in foro fori, secundum Nauar. & Far. *n.* 355.

Barattaria debet probari.

52. Limitatur 7. Regula, vt cum Iudex, seu Officialis pro se præsumptionem habeat, barattaria, seu corruptio in eo non præsumatur, sed per allegantem debeat probari *l. fin.* & ibi Bal. & communiter omnes *C. ad l. Iul. repetun.* Bertaz. Boss. Decian. & Farin. cum alijs *q.* 111. *n.* 261.; & quando contra Iudicem de barattaria criminaliter agitur, ad

ad hoc vt tanquam conuictus condemnari possit, plena requiritur probatio, Boss. Mascar. & plures alij, quos sequitur Farin. *num.* 264. qui *num.* 265. testatur de communi. Et per testes non suspectos, sed omni exceptione maiores, Decian. Gram. Mascar. & Farin. *num.* 268. *& seq.* Intellige ad condemnationem; ad torquendum namq; coniecturæ sufficiunt, secundum Decian. quem sequitur Farin. *n.* 277.; Qui *num.* 276. cum Hector. Æmil. Franc. Marci, & Mascar. tenet, ad barattariam probandam domesticos, & familiares testes Iudicis admitti.

53. Plura de hac q. diffuse agit Farin. *quæst.* 111. *à num.* 1. *vsque ad num.* 359.

Iudex secundum iura, minime suum regulans arbitrium in causis criminalibus terminandis, sed iniuste iudicans, pecunia non interueniente, at ex dolo, seu ex negligentia, vel ex imperitia, quomodo puniatur,

Quæst. 142.

Ex dolo male iudicans, qua pœna puniatur.

1. Regula 1. sit. Iudex ex dolo male iudicans, licet pecunia non interueniente, criminaliter punitur, Bal. Saly. & Far. *quæst.* 111. *num.* 367.; Pœna arbitraria, Bar. Boer. & Far. *num.* 368. Infamis fit, Boss. *de Offic. corrupt. n.* 11. Conrad. Rom. & Far. cum concordantibus *n.* 370.; Et pœna falsi tenetur Boss. *n.* 13. Aret. Conrad. & Far. *n.* 372.

Ad mortē condemnans.

2. Ampliatur 1. Regula 1. vt si Iudex dolo aliquem ad mortem condemnauerit, & tradiderit, & ipse mortis pœna teneatur, Boss. *num.* 11. *&* 12. Conrad. Cyril. Alber. Put. Farin. & alij *num.* 379. Bal. & Saly. *in rubr. C. de pœn. Iudic. qui male iudic.*

Parti teneatur.

3. Ampliatur 2. Regula 1. vt Iudex ex dolo male iudicans parti ad interesse teneatur, litem suam faciat, & ad totius litis teneatur æstimationem, Boss. *num.* 12. Decian. Castren. Put. Rom. & Farin. *q.* 111. *num.* 362. Et est tex. expressus *in l. si filius §. Iudex*, & ibi glo. Alber. Ang. Bar. Bal. & Castren. *ff. de iudic.*: Et dato, quod non habeat in bonis, in corpore luere deberet, licet de consuetudine in carcere solum ponatur, Alex. Bal. & Far. *num.* 373. Afflic. quem sequitur Conrad. *de moment. possess.* limitatione 11. *n.* 4.

Quid si p sordes, & quādo hoc accidat.

4. Ampliatur 3. Regula 1. vt procedat (sicut etiam propositæ Ampliat.) in Iudice male per sordes iudicante, talis enim per dolum iudicare censetur, Nauar. & Farin. *quæst* 111. *num.* 360. *& est tex. clarus in l. si filius in fi.* & ibi Bal. *ff. de iudic.* Per sordes vero Iudex dicitur iudicare, quando ex pretio, seu præmio, ex prece, vel gratia, odio, amicitia, vel timore ad iudicandum mouetur *l. si filius in fi. ff. de iudic. & c.* 1. *& ibi* glo. & Hostien. *de re iudic. in* 6. Bocacc. Dec. & Far. *n.* 361.

Dolus in Iudice nō præsumitur.

5. Limitatur Regula 1. vt dolus in Iudice regulariter non præsumatur, & ideo probandus sit, *l.* 2. *ibi, quod non arbitramur C. de Offic. ciuil. iudic.*, *c. sicut, de re iudic.* Put. Claud. & Farin. *quæst.* 111. *num.* 381.: Et in dubio, non dolo, sed per imperitiam Iudex præsumitur male iudicasse, Alber. Amad. Bal. Contard.

Curt.

Curt. iun. Far. & alij *n.*384. Boff. *de Offic. corrupt. n.*19.

6. Sublimitatur 1. Limitatio, vt dolus præsumatur, quando pars læsa enormiter fuit, Bal. Contard. Mascar. Saly. & Far. *num.*386.; seu dum notoria est iniustitia, Contard. Mascar. & Far. *n.*395.

Nisi in læsione enormi, vel notoria iniustitia.

7. Sublimitatur 2. Limitatio, in Iudice capitali inimico læsi, Bal. & Mascar. *de prob. concl.* 532. *num.* 5. Contard. & Farin. *quæst.* 111. *num.* 389.: Quod præsertim procedit, dum Iudex se velle iudicare odio, vel econtra, amicitia insinuauit, Castren. & Mascar. *n.*3. Contard. & Far. *n.*395.

Vel dum Iudex est capitalis inimicus.

8. Sublimitatur 3. Limitatio, vt dolus præsumatur in Iudice, qui de facto, & sine causæ cognitione processit, Boff. *n.*17. Mascar. concordantes referens *n.* 6. Put. Far. & alij *num.*390.

Seu dū sine causæ cognitione procedit.

9. Sublimitatur 4. Limitatio, vt dolus præsumatur ex Iudicis male iudicantis qualitate, qui similia facere solitus sit, Boff. *num.* 18. *&* 19. & Farin. *quæst.* 111. *num.* 392.: Sicut etiam ex Iudicis peritia, in Iudice enim perito, dolus præsumitur, dum male iudicat, non autem imperitia, Sapia, & Farin. *num.* 385.

Siue male sit qualitatis, aut peritus.

10. Regula 2. sit. Iudex, & Officialis etiam de negligentia punitur, glo. *per illum tex. in l. mancipia*, vbi Bal. & Saly. *C. de seru. fugit.* Alber. Dec. Put. & Farin. *num.* 396. Amad. *in tract. de syndic. num.* 69. *& seq. n.* 72. *& seq. nec non n.* 155. Quomodo autem ad interesse teneatur, litemq; suam faciat, &c. vide Far. *n.* 397. *vsq;* 402.

Iudex de negligentia punitur.

11. Ampliatur 1. Regula 2. vt negligētia Iudicis criminaliter puniatur, Bar. Bofs. Menoch. & Farin. cum concordantibus *quæst.* 111. *n.* 408. Roman. Castren. & Imol. *in l.* 4. *§. in eum ff. de damn. infec.* Et insimul incidenter ciuiliter à parte interesse peti potest, Ang. Put. & Farin. *num.* 409.; Qui *num.* 412. ex Bofs. & Menoch. limitat, vt procedat Ampliatio, quando à dolo negligentia causata fuit; Si enim à culpa, vel imperitia ortum habeat, Iudicem non teneri credit nisi ad interesse; Et vlterius notat, punitionem locum habere in causa criminali, secus in ciuili, & subscribunt Amad. & Farin. *num.* 413. Addunt hic Ang. Fulgos. & Farin. *num.* 414. talem negligentiam puniendam criminaliter non esse, nisi in casibus, in quibus ius expresse talem imponit pœnam. Quibus contradicit Castren. relatus *num.* 415. à Farin. qui vult, quod vbi non est statuta certa pœna, Iudex negligens extra ordinem criminaliter sit puniendus.

An & quādo ciuiliter, & criminaliter.

12. Ampliatur 2. Regula 2. vt Iudex negligens in inquirendo contra delinquentes, & in eos puniendo, ipse teneatur, & puniatur Conrad. Cyril. Bal. Put. & Farin. *quæst.* 111. *num.* 533. Amad. *in tract. de syndic. num.* 83. vbi vult in hoc casu Iudicem regulariter pecuniariè puniri. Declaro hanc Ampliationem vt procedat, quando delictum est notorium, vel illud à publico Officiali, seu Syndico, vel à priuato denuntiatum fuit, qui priuatus non sit suspectus, et accusationem porrigens informatos testes subministret;

An Iudex negligens in procedendo puniatur.

ſtret; In his enim caſibus Iudex non procedendo tenetur, et punitur, aliàs ſecus, ſecundum Boſs. *de Offic. corrupt. num.* 25. Amad. Put. et Far. *num.* 534.

De parua negligentia nō punitur.

13. Limitatur 1. Regula 2. vt negligentia magna Iudicis non autem parua puniatur, Alex. Amad. Ang. Put. et Farin. *quaeſt.* 111. *num.* 405. Abb. *in c. ea quae de ſtat. Monac.* Dec. *in l. ſi quis in conſcribendo C. de pact.* Diſsoluta, et dolo proxima, Bal. et Amad. *in tr. de ſyndic. n.* 69. Bertaz. Claud. Put. Farin. et alij *n.* 425. Boſs. *de Offi. corrupt. num.* 26. vbi de conſuetudine obſeruata, de qua ait omnes teſtari Clar. *quaeſt.* 73. *verſ. item Iudex*, dicens Iudicem ſyndicari tantum de negligentia, quae conſiſtit in lata culpa, doloq; eſt proxima.

Nec de magna, niſi ſuerit iudicialiter requiſitus

14. Limitatur 2. Reg. 2. Vt Iudex de negligentia redargui non poſſit criminaliter, aut ciuiliter, niſi iudicialiter fuerit requiſitus, et contra eum proteſtatio pręceſserit, Bertaz. Claud. Gram. et Far. *quaeſt.* 111. *num.* 429. *& eſt tex. in l.* 4. *§. hoc autem*, vbi glo. *ff. de damn. infect.* Catald. *in tract. de ſyndic. num.* 68. *quaeſt.* 122.; Vbi infert ad ſtatuta pęnam imponentia Iudici cauſam intra certum tempus non expediente, vt intelligantur parte petente, & quod aliàs pęna non incurratur. Imò non deſunt tenentes, proteſtationem trinam requiri, ita Put. qui comprobat iuribus, & DD. authoritatibus Oſaſch. & Bertaz. quos refert Farin. *num.* 432.

Vel dū à multitudine cauſarū fuit impeditus.

15. Limitatur 3. Regula 2. vt à negligentia Iudex excuſetur, quando à multitudine cauſarum, vel aliquo alio modo iuſte fuit impeditus, Put. & Farin. *num.* 434. Et hic nota, quod dum tempus Iudici à lege, vel Statuto fuit praefixum, intra illud debet cauſam expedire, dum verò non fuit ei pręfixum, quam primum debet procedere, aliàs negligens diceretur, Amad. Put. & Farin. *n.* 433.

Iniuſtam ſententiā ferens ex imperitia tenetur, & punitur.

16. Regula 3. ſit. Iudex per imperitiam iniuſtam ſententiam ferens, tenetur, & punitur *l. fin.* & ibi glo. *ff. de var. & extraord. cogn.* Bal. Put. qui bene comprobat, & Farin. *quaeſt.* 111. *num.* 135. Et vtriq; faciet litem ſuam, & conſequenter tenebitur quantum religioni ipſum iudicantis videbitur, Boſſ. & Far. *num.* 441. Bar. Alex. Aret. Put. & plures alij, quos ſequitur Farin. *num.* 443. Ang. *in l.* 4. *§. in eum*, vbi Rom. Imol. & Caſtren. *ff. de damn. infect. & eſt tex. in d. l. fin.* Illud autem quantum religioni iudicantis aequum videbitur, ſignificat, quod iudicans poterit plus, vel minus punire, iuxta grauitatem culpae Farin. *num.* 444. ex gl.; At ex Boſſ. declarat, vt interdum Iudex condemnetur ad omnem litis aeſtimationem, interdum ad mediam, interdum ad nihil. Vlterius Iudex in hoc caſu criminaliter arbitraria poena puniendus eſt, Amad. Dec. Boer. Cuman. Nicaſ. & Put. locis relatis à Far. *num.* 445. qui *num. ſeq.* quaedam ad oppoſitum inducit; Et *num.* 562. iterum hanc tractat, confirmat, & declarat doctrinam vſq; *ad n.* 564.

Praeſertim damnans ad mortē.

17. Ampliatur 1. Regula 3. vt multo magis Iudex puniatur, ſi per imperitiam aliquem ad mortem condemnauerit, & condemnatio-

nem

nem executus fuerit, qui tamen Iudex non eadem pœna mortis, sed extraordinaria arbitrio Iudicis punietur, Alber. *in l.*2. vbi Dec. & Bolognet. *ff. quod quisq; iuris*, Menoch. *de arbitr. q. lib.* 2. *casu*. 339. *num*. 3. Boer. Cyril. Plach. Gom. & Farin. cum alijs *quæst*. 111. *num*. 380. licet morte esset plectendus, si dolo fecisset, Alber. Bal. Saly. Boer. Put. Boss. & Far. cum alijs *n*. 379.

18. Ampliatur 2. Regula 3. vt teneatur Iudex, qui ex imperitia iudicauit, quamuis ex consilio Sapientis, Assessoris, vel Consultoris, Ias. Fulgos. qui testantur de communi, Boss. Menoch. Bal. & Farin. cum concordantibus *quæst*. 111. *n*. 467. Alber. Ang. *in l. si filius*, vbi Castren. *de iudic.*; Præsertim dum Iudex est peritus, Bar. Bal. Saly. quos refert, & sequitur Alex. *in l*. 2. *num*. 12. *ff. quod quisq; iuris*, vbi Dec. Curt. iun. & alij, tenuit Boss. *in tit. de Offic. corrupt. num*. 28. & Farin. *num*. 478.

Licet ex consilio sapientis, &c.

Qui tamen enumerat plures casus, in quibus Iudex imperitus ex consilio Sapientis iudicans excusatur, *à num*. 470. *vsque* 477. inter quos *n*. 472. not. casum, dum Consultor nō est electus à Iudice, sed à Republica, ex Bal. Saly. Put. Menoch. & alijs, & in hoc subscribunt Alex. Ias. & Dec. *in l. hoc edicto ff. quod quisque iuris*; Et hinc possumus deducere quantum excusandi sint nostri Generales, et Prouinciales, qui de consilio Diffinitorum Generalium, vel Prouincialium iudicant, cum hi non sint electi à Iudice, sed à Republica, nempe à Capitulo Generali, seu Prouinciali.

Limitatur

19. Ampliatur 3. Regula 3. vt Iudex per imperitiam iudicans, quamuis à sententia non fuerit appellatum, quia grauatus non potuerit, vel noluerit appellare, teneatur, et litem suam faciat gl. *in l.* 1. §. *qui Magistratum*, et ibi Dec. qui de communi, Bar. Bal. Ang. Alex. Ias. et Bolognet. qui pariter testatur de communi, à qua credit non recedendum in praxi, Fulgos. et Curt. iun. *ff. quod quisq; iuris*, Abb. Put. Menoch. et Far. concordantes alios inducens *quæst*. 111. *num*. 509. Et idem dicitur quamuis pars appellationi renuntiauerit, Barbar. qui de communi, Ang. Saly. Fely. Rondell. Conrad. Contard. Corat. Anchar. Regien. Bal. qui tamen allegatur etiam ad oppositum, et hos refert, et sequitur Farin. *num*. 525.; Sed contra tenent Alex. Bar. Amad. Menoch. Ceuall. qui de veriori, et magis communi, pro qua citatur etiam Bal. quos refert Farin. *num*. 526. Et hæc opinio opposita tunc præsertim videtur sequenda, quando pars expresse approbauit sententiam contra se latam; Tunc enim contra Iudicem de illius iniquitate, amplius dicere non potest secundum Abb. et Fely. *in c. Pastoralis* §. *quia vero de offic. Deleg*. Menoch. *de arbitr. q. lib*. 2. *casu* 339. *num*. 15. Conrad. Dec. et Far. *num*. 527. Ex quibus apparet longe tutiorem esse Iudicem, quando Reus sententiæ contra se latæ subscripsit, quam dum tantummodo non appellauit.

Quid si Reus non potuit, vel noluit appellare.

Vel approbauit sententiam.

20. Ampliatur 4. Regula 3. vt Iudex teneatur, suamq; litem faciat, dum sibi porrectam iustam accusationem recipere noluit, Bal. et Saly.

Nolens recipere iustā accusationem tenetur.

in l. mancipia C. de seru. fugit. Put. Rondell. et Far. *n.*535. *q.*111.

Item negligens probationes recipere.

21. Ampliatur 5. Regula 3. vt Iudex negligens, & sine legitima causa testes, & probationes non recipiens, parti ad interesse teneatur, tam in ciuili, quã in criminali causa, secundum DD. citatos à Farin. *quæst.* 111. *num.* 538. ex quibus aliqui testantur de communi; Sed an teneatur Iudex ad totum interesse, seu quantum religioni iudicantis videbitur, est controuersum, vt videre est ex relatis *ibidem* à Far.; Qui *n.* 539. iuxta diffusius ab eo tradita *n.* 376. *& seq. & num.*404. inclinat, quod si in Iudice dolus aliquo modo arguatur, ad totum teneatur interesse, aliàs secus; Sed in omni casu, ad hoc vt Iudex teneatur, pars, cuius probationes admissæ non fuerunt, probare debet, quod si fuissent admissæ, eius probata fuisset intentio, Amad. Put. & Far. *n.*540.

Vel admittens non admittendas. Idem dicitur de exceptionibus.

22. Ampliatur 6. Regula 3. vt Iudex probationes admittens, non admittendas, parti ad interesse teneatur, Alex. Bal. Cõrad. Innoc. Put. Rom. Far. & alij *q.* 111. *n.*542. Et idẽ dicendum esset, si exceptiones non admittendas admitteret, Alex. Put. & Far. *n.*543. sicut econtra non admittendo legitimas exceptiones tenetur, Amad. & Far. *n.*544.

Indebite torquens punitur.

23. Ampliatur 7. Regula 3. vt Iudex, qui ex imperitia, vel dolo indebite aliquem torquet, puniatur, Far. *q.*111. *n.*537. quã autem pœna sit plectendus agunt DD. *in l.* 1. *ff. quod quisq; iuris*, præsertim Alex. Ias. & Dec. nec non alij relati à Far. vbi sup. & dictum est supra hic *q.*103.

24. Ampliatur 8. Regula 3. vt Iudex appellationem de iure admittendam non admittens, parti ad interesse teneatur, Contard. Dec. Lancell. & Far. *n.*55.; Vbi etiam refert eundem Contard. dicentem, Iudicem friuole appellationi deferentem puniendum esse: Sed *ibidem* cum Cæphal. Dec. & Lancell. concludit, quod ex quo Iudex in dubio propter reuerẽtiam Superioris admittere debet appellationem, ideo excusandus sit, dum admisit non admittendam appellationem.

Non admittens legitimam appellationem teneatur, quid si admittat friuolam.

25. Ampliatur 9. Regula 3. vt Iudex relaxans in causa criminali non relaxandum, fisco teneatur ad interesse, Rondel. & Farin. *num.* 551. *quæst.* 111.

Indebite relaxans.

26. Ampliatur 10. Regula 3. vt, quando Iudex errauit in iure certo, & notorio, teneatur de dolo, Masc. concordantes inducens *lib.* 3. *de probat. concl.* 532. *n.*4; Et dolo posito, Iudex ex dolo male iudicans, facit litem suam, & tenetur ad interesse insolidum, & ad totius litis æstimationem, Bar. Bal. Ang. Fulgos. Castren. Alber. & Odofr. per illum tex. *in l. si filius* §. *Iudex ff. de iudic.* Far. cumulans concordantes *q.* 111. *n.* 362.; Et quod Iudex errans in iure notorio puniatur, ac si male iudicasset ex dolo, voluerunt Contard. Imol. Nicaf. & Far. *q.* 111. *n.* 498. Et idem ait, *n.*499. dicendum esse in Iudice ex supina ignorantia male iudicante, ex Contard. Alex. Put. & Rom.

Iudex errans in iure notorio tenetur, & punitur.

27. Ampliatur 11. Regula 3. vt Iudicis imperitia latæ culpæ adscribatur, vnde consequenter ex lata culpa male iudicando eodem modo tenetur, Rom. *in l. si quis in consulendo*,

Imperitia latæ culpæ adscribitur.

do, & ibi Alex.& Aret.*C.de pact.*Bal. Bar.Castren.et Farin.*q.*111.*n.*479. qui,*q.*37.*n.*121.de magis communi testatur.

28. Limitatur 1. Regula 3. vt Iudex ex imperitia male iudicans, non ex maleficio,sed ex quasi maleficio teneatur,*l.fin.ff.de var.& extraord.cogn.*vbi Bar.et Cyril.;Iudicis enim officium maleficium celat, secundum Bal. quem sequitur Odofr. Alex.et Far.*q.*111.*n.*561.et est alius tex.*in §.*1.*& ibi* glo. Aret.Bellaper. et Faber *Instit. de oblig.*quæ ex quasi delicto nascuntur.

Iudex ex imperitia iudicans, ex quasi delicto tenetur.

27. Limitatur 2. Regula 3. vt Iudex, qui male iudicauit per imperitiam in materia difficili,ad aliquod interesse non teneatur, secundum Alex.Contard.et Rondel.quos sequitur Corat. qui ait, quod ita passim tradunt DD. clarum est in iure, et quod iuris dubij ignorantia æquiparatur ignorãtiæ facti,et subscribit Far.*q.*111.*n.*565.At *n.*566. ait verius videri,quod,nõ in totum, in hoc casu Iudici parcatur, sed ꝙ mitius puniatur,ex Cyril.Contard. Put.Imol.et alijs, et tenuerunt Bar. et Saly.*in l.fin.C.de pœn.*Bal.*in l. mancipia n.*2.*C.de seru.fugit.* vbi tamen tenet,quod in hoc casu,vel Iudici sit parcendum,vel mitius puniatur,Iudexq; non teneatur nisi ad purum damnum partis,et non ad aliud interesse, et in hoc vltimo subscribit Amad.*de syndic.n.*123.*ver.excusatur.*

Quid si in materia difficili errer.

30. Limitatur 3. Regula 3. vt quicquid sit de iure, de consuetudine Iudices de sententijs per imperitiam male latis,non syndicẽtur, sed solũmodo de furtis,male ablatis, de dolo, et barattaria, Accurs. Amad. Bertaz.Conrad.et Gram. nec non Far.*n.*572.*q.*111.vbi refert,et sequitur Paul.Granut. dicentem non esse credendum DD. de consuetudine attestantibus, nisi vbi sunt versati, nec consuetudinem seruandam in notoria iniustitia;De prædicta consuetudine est præsertim testis Clar. et ad eum Baiar.*q.*73.*vers. item Iudex*; Ioseph autem Ludou. testatur de communi totius Italię obseruantia,vt eum refert Far.*d.n.*572.

De cõsuetudine,de quib.syndicetur Iudex.

31. Limitatur 4. Regula 3. vt quando Iudex per imperitiam sententiam nullam tulit, litem suam non faciat, quia nullitate sententiæ stante,ex ea pars non læditur,secus, dum ex ea parti præiudicium fit, Bal. Bar. Castren. Diaz. & Farin. *n.*580.qui de hoc agit *à n.*575.*vsq; ad n.*582.

Quid si Iudex sentẽtiã nullã ferat.

32. De materia huius q.diffuse, & solide pertractat Far.*q.*111.*à n.* 360.*vsq; ad finem q. eiusdem*.

Quomodo Iudex suum arbitrium regulare teneatur in Reo condemnando, vel absoluendo, in varietate opinionum, & an sequi debeat opinionem communem, & probabiliorem,

Quæst. 143.

1. PRo complemento huius tractatus 11.superest *hac q. in qua*,

2. Regula sit. Iudex in condemnando,seu in absoluendo Reum,cõmunem, & probabiliorem opinionẽ sequi debet, Bann. Ledes. Manuel. Valent.& Vasq. quos refert, & probabilius iudicat Sanch.*in decal.to.*1. *lib.*1.*c.*9.*n.*37.Azor. Becan. Filliuc. Malder.Portel.Laim. Tãner. & Vil-

In Reo dãnãdo, seu absoluendo tenet. Iudex sequi cõmunẽ,& probabiliorẽ.

lal. relati à Dian. *par.* 2. *tr.* 13. *resol.* 3. Neuiz. latissime, quem sequitur Menoch. *de arbitr. q. lib.* 2. *cas.* 339. *n.* 21. & tradunt omnes *in c. fi. de Constit.* Comprobatur hæc Regula præsertim ex dicendis hic *infra n.* 8.

Cõmunis opinio quæ dicatur.

3. Pro declaratione Regulæ notatur 1. quod illa dicitur communis opinio, quam plures, grauioresque DD. amplectuntur, Abb. *in c. prudentiam in prin. de offic. Deleg.* Alex. citatus à Cæpol. *caut.* 31. *in princ.* & est bonus tex. *in c. in Canonicis scripturis* 19. *distinc.*; Et hinc sequitur, quod opinio non dicitur communis ex multitudine tantum DD. qui pecudum more, nulla discussione præmissa, priorum vestigia sequuntur, sed potius illa, quæ licet pauciores pro se DD. habeat, tamen sunt grauiores, & vtriusq; partis rationes perpendunt, vt probat Sanch. vbi supra *n.* 9. *& lib.* 3. *de matrim. disp.* 44. *n.* 2. De communi opin. agit Tusch. *to.* 5. *lit.* O. *concl.* 149.

Quæ probabilis dicatur.

4. Notatur 2. Opinionem probabilem dici, quæ fundamento alicuius momenti innititur, & pro parte opposita nihil conuincens omnino existit, Sanch. *in decal. lib.* 1. *c.* 9. *num.* 6.: Et ex hoc infertur, authoritatem vnius Doctoris probi, & in illa materia docti, dum in oppositum non est quid conuincens, opinionem probabilem reddere, Angelica *ver. opinio num.* 2. & ibi Sylu. *q.* 1. Eman. Sà, Nauar. Valent. & Sanch. *num.* 7. Filliuc. *to.* 2. *tract.* 21. *cap.* 4. *num.* 134. Merol. *to.* 1. *disp.* 3. *c.* 4. *dub.* 1. *num.* 4. & Azor. *to.* 1. *lib.* 2. *c.* 16. *&* 17. Dummodo talis opinio non sit antiquata, & communiter reputetur non continere errorem Vasq. Sayr. & Sanch. *num.* 11.

Sed quod possit Iudex in cõdemnãdo sequi minus probabilem, cõmuni relicta, & pariter in absoluendo.

5. Notatur 3. quod licet benè fundata sit Regula proposita, econtra tamen, quod Iudex in Reo absoluendo, vel condemnando opinionem probabilem sequi possit, probabiliori, & communi relicta, tenuerunt Aragon. Medin. Petr. Ledes. Salas, Salon. & Syr. locis relatis à Sanch. *n.* 46. vbi hanc affert rationem, quia in hoc casu, nec temere, nec imprudenter agit Iudex, cum ratione probabili ducatur; Et cum idem Sanch. *n.* 47. oppositam probabiliorem iudicet, ergo & hanc probabilem esse indicat; pro vt eam, generaliter tamen loquendo, nempe, quod Iudex communi, & probabiliori relicta, secundum probabilem iudicare possit opinionem, probabilem existimat Dia. *p.* 2. *tr.* 13. *resol.* 3. *vers. sed contraria*; Et pro hac opinione *ibidem* inducit plures DD. nempe, quod Iudex possit iudicare secundum probabilem opinionem, communi, & probabiliori relicta, & hi sunt Aluarez, Bonaci. Lorca. Hieron. de Rua, Martin. Delrius, qui asserit, ita communiter sentire Casuistas, Martinez, Morla, Sancius, & Triuignus: Subscribunt huic sententiæ Lazarius, Leo, Palaus, & Pharaonius, locis relatis à Dia. *p.* 3. *in add. secundarijs resol.* 13.

6. Ex quibus apparet quam probabilis sit ista opinio opposita Regulæ, quam sequens Iudex, propter hoc syndicatui subijci minime debet, ex allata ratione, quia qui iuxta opinionem probabilem, probabiliori, & communiori relicta sententiam fert, vt omnes fatentur teste Dia. *in p.* 2. *tr.* 13. *res.* 3. prudenter se gerit,

gerit;& ideo Iudicem ex hoc capite punire, esset de prudenter actis, & sine culpa pœnam ei infligere, quod iniquum est, & rectæ rationi oppositum, ita in terminis docet Sancius *in pract. disp.num.72. in fin.disp.* 44.; Non tamen adhereo Villalob. quē sequitur Dia. *in p. 3. in addit. secundarys resol.* 13. volens coarctare Iudicem, vt in criminalibus non possit contra Reum, nec probabilem, nec magis probabilem sequi opinionē, & communem, sed quod potius minus probabilem pro Reo sequi teneatur opinionem; Contra quam assertionem merito tenet Sancius *in selec. disp.* 44. *n.* 52. & Bonaci. *de ll. disp.2. quæst.4.punct.9. num.* 15. vbi hanc Sancij opinionem probabilem asseuerat; Quod limitabis dum ageretur de probabilitate circa factum, vt dicam *in hac q. num.* 17.

An verò teneatur pro Reo sequi minus probabilem.

7. At stando in prima opinione hic sup. in Regula *num.* 2. proposita.

8. Ampliatur 1. Regula, vt Iudex contra communem DD. iudicans opinionem teneatur, & litem suam faciat, Bar. Bal. & Salyc. *in l.fi. C. de pœn. Iudic. qui male iudic.* Aret. Corat. qui ait talem Iudicem litem suam facere, & ad interesse partibus teneri, etiam in foro conscientiæ, quāuis per imperitiam contra communē iudicauerit, & pluribus concordantibus relatis, de communi, & recepta DD. opinione testatur, Conrad. qui asserit, quod Iudex, qui contra communem iudicat perdit animam, & honorem, facit litem suam, partiq; ad interesse tenetur, & Farin. *q.111. n.492. & 493.* hos refert, & sequitur, & de communi receptaque opinione est testis.

Contra communem iudicans, tenetur.

9. Ampliatur 2. Reg. Vt quicquid sit circa ius, tamen circa factum, Iudex teneatur sequi, quod probabilius est, Valen. *in 2. 2. disp.* 5. *q.7. pun.3.* Clau. Reg. *lib.1. c.9. nu.* 13. Regin. Salon. Sanch. & Bonaci. *de ll. disp.2. q.4. pun.9. num.*14. Dia. *p. 2. tr. 13. resol. 3. vers. dico.* Quid autem dicendum sit, dum circa facti probabilitatem agitur in criminalibus in fauorem Rei, dicetur *infra n.*17.

Circa factum sequēdum, quod probabilius est.

10. Limitatur 1. Regula, Vt stātibus duabus æque cōmunibus opinionibus, non magis vnam, quam alteram Iudex sequi teneatur; sicut etiam in magno opinionum conflictu potest Iudex, quam vult opinionē sequi, Anchar. Boer. Dec. Curt. iun. Crauet. Innoc. Neuizan. & Menoch. *de arbit. q. lib. 2. cas.* 177. *n.*17. Bal. & idem Menoch. *cas.* 339 *n.* 19.; Quod maxime procedit, quando in tali conflictu opinionum non adest aliqua communis, seu magis obseruata, quo casu Iudex sequendo magis vnam quā aliam, ad aliquid non tenetur, Bar. & Saly. *in l.fi. C. de pœn. Iudic. qui male iudic.* Amad. Boss. Corat. Cyril. Put. & Farin. *quæst.* 111. *n.*494.

In æque communibus vel in conflictu opinionū, cui vult adhæret Iudex.

11. Accipiat Iudex, DD. sequētia consilia in opinionum conflictu. Consilium 1. sit. Illam Iudex sequatur opinionem, in opinionum conflictu, quæ consuetudine est approbata; qua cessante, eam sectetur opinionem, quæ aliquo iure comprobatur; Et his deficientibus illi opinioni adhereat, quæ efficacioribus rationibus munitur; Quibus non

Consilia dantur salubria in opinionū conflictu.

non existentibus, eam eligat, quæ tutior est, ita Villalob. *in suis comm. opin.* 107. & Stephan. de Federic. *de interpret. iuris par. vlt.*

12. Consilium 2. sit. In opinionum conflictu illa eligatur, quæ est benignior, magisque pia, Nauar. *in man. c.* 27. *n.* 287. Cornex. & Lez. *to.* 3. *ver. Iudex. num.* 20.; Humanior, & quę est iuxta ęquitatem, Cornex. Syluest. & Leza. *ibidem*; Et fauorabilior, vt ea, quæ facit, vt res valeat, & non pereat, Villalob. & Steph. de Federic. *vbi sup.*

13. Consilium 3. sit, In opinionum conflictu, illam Iudex præferat, quæ Reo fauet, Cornex. Nauar. & Lez. *n.* 20.

14. Consilium 4. sit. In opinionum conflictu illa eligatur, quæ à prudentioribus est approbata, Villalob. & Steph. de Feder. vbi sup. *iuxta c. in Canonico* 19. *distinct.*; & à pluribus est comprobata, vt notant proxime citati DD. *arg. l. quā maior ff. ad municipalem*; Et consequenter, si non de præcepto, saltem de consilio communem, & probabiliorem Iudex sequi opinionem debet.

Commu- nis falsa non est se quenda.

15. Limitatur 2. Regula, Vt opinionem communem euidenter falsam, & quæ rationibus conuinci potest, Iudex sequi non debeat, Abb. *in c.* 1. *num.* 15. *de Constit.* & Menoch. *de arbitr. q. lib.* 2. *cas.* 339. *n.* 21.

16. Limitatur 3. Regula, Vt in foro conscientiæ, pro vt in Sacramēto pæniteneiæ dubio procul, Confessarius Iudex spiritualis, tuta conscientia, sicut etiam Penitens iuxta opinionem minus probabilem, operari possit, Azor. Bann. Nauar. Sayr. Valen. Vasq. Suar. & decem alij DD. quos refert, & sequitur Sanch. *in decal. lib.* 1. *c.* 9. *num.* 14. Filliuc. Portel. Villalob. & Dia. *p.* 2. *tr.* 13. *resol.* 1. vbi inducit duodecim alios DD. & testatur de communi, & idem tenet in *p.* 4. *tr.* 4. *resol.* 4.

In fo[ro] scie[ntiæ] tutu[m] [e]st sequ[i] [minu]s minu[s pro]babil[em].

17. Limitatur 4. Regula, Vt in criminalibus Iudici liceat opinionē minus probabilē sequi in fauorem Rei, Sayr. in Clau. Reg. *lib.* 1. *c.* 11. *n.* 13. Salon. *in* 2. 2. D. Tho. *q.* 63. *ar.* 4. *contr.* 2. *concl.* 2. Pharaon. & Dia. *in p.* 3. *in addit. secundar. resol.* 13.; Vbi sustinet, quod præsertim, dum opinio minus probabilis circa factum, est in Rei fauorem, Iudex non modo potest, sed tenetur eam sequi, citans Meroll. Leon. Palaum, & Salam; Et in comprobationem sententiæ Dia. faciunt dicta sup. hic *q.* 88. *n.* 3. *&* 4.

Et etiam Iudex in fauorem Rei.

Imò circa factum tenetur.

18. Plura de materia huius q. Sanch. *in decal. to.* 1. *lib.* 1. *c.* 9. Menoch. diffuse, & Latius, Dia. locis sup. *in hac q.* relatis.

Finis Tractatus Vndecimi.

DE

DE ILLIS;

Quæ in ſententia ferenda obſeruanda ſunt.

Tractatus Duodecimus.

1. CVm *in duobus Tractatib. præcedētibus* de cōſideratione 1. actum ſit, nempe de illis, quæ ante ſententiam à Iudice ponderanda ſunt; *In hoc* iuxta propoſita, agendum eſt de conſideratione 2.; videlicet, de illis, quæ inferenda ſententia ſunt obſeruanda, de quibus *in duabus ſequentibus qq.* diſſerendum erit.

De ſubſtantialibus obſeruandis in ſententia criminali apud Regulares, ferenda, Quæſt. 144.

Subſtantialia in ſententiia criminali obſeruanda ſunt apud Regulares.

2. REgula ſit. Subſtantialia, & eſſentialia requiſita in ſentētia criminali apud Regulares ferenda, obſeruanda ſunt, vt generaliter probatum eſt *ſup. quæſt.* 8.; Quę ſi omittantur, ſententia nulla redderetur, Guaz. *defenſ.* 35. *cap.* 9. *in princ.* & indubitata eſt hæc Regula apud DD.; deque dictis requiſitis agit Guaz. *in eod. c.* 9. *& ſeq.* & diffuſe Maranta *par.* 6 *tit. de ſent. nu.* 47. *& ſeqq.* Deueniendum eſt hic, in Regulæ comprobationem, & declarationem, ad particularia requiſita ſpecificanda pluribus ſubnectendis Ampliationibus, ſeu potius declarationibus.

Vt quod prius ſcribatur, poſtea proferatur.

3. Ampliatur 1. Regula, Vt de ſubſtantia ſententiæ ſit, quod prius ſcribatur, & poſtea proferatur, aliàs eſſet ipſo iure nulla, Vant. *de nullit. ex defect. proceſ. n.* 49. *& ſeq.* Tuſch. latè probans *in lit. S. concl.* 135. *nu.* 1. *& ſeqq.* Cabal. Carauit. & Guaz. *de fenſ.* 35. *cap.* 9. *num.* 2. præſertim *per tex. in l.* 2. *&* 3. *C. de ſent. & pericul. recit. & in c. fin. de re iudic. in* 6.; vnde ſententia, ſi non ſit lecta, & lata, non valet, Socin. & Baiar. ad Clar. *q.* 93. *n.* 8. Bar. Franch. & Guaz. *c.* 10 *in fin.* qui ait eoſdē tenere, quod nulla ſit ſententia in qua non dicitur, quod fuit lecta. Et ſubſcribit Muſcatell. quem refert Guaz. *c.* 9. *nu.* 5.: Nec ſolemnitas hæc prætermitti poteſt de conſenſu partium, neque in cauſis ſummarijs, ad hoc, vt tollatur temeritas, & præcipitatio, & vt melius per ſcripturam ſentētia probari poſſit, Vant. late alios allegans *de nullit. ex defect. proceſ. nu.* 70. *& ſequentibus*, et Guaz. *num.* 4. *Qui tamen nu.* 5. ait dictam clauſulā, lectam, &c. ſecundum communem DD. teſtibus Alex. et Tuſch. non eſſe de ſententiæ neceſſitate.

Et in ea ſit clauſula lecta, lata.

Vt publicetur in termino citationis.

4. Ampliatur 2. Regula, Vt ſententiæ de eſſentia ſit, vt publicetur in termino citationis ad ſententiā, aliàs

aliàs inualida esset *l. 2. & 3. C. de sent. & pericul. recit. & c. fin. de re iudic. in 6.* Gabr. et Guaz. *c. 10. nu. 2. vbi* citat Rot. Rom. Sed in Vrbe terminus, in quo sententia publicari debet, est decem dierum, pro seruato habito, et semper publicatio ad diē termini, pro seruauo, retrotrahitur Scacc. *de appel. q. 14. num. 10.* Et dum Rei præsentia haberi potest Iudex ad eius præsentiam sententiam ferre debet, Bal. qui testatur ita seruare vniuersum Orbem, Ang. et Boss. tit. *de sent. n. 15.* Si vero Reus est absens de iure communi ei intimari debet, gl. *in c. concertationi,* vbi notant omnes, *de appel. in 6.* Anchar. Lancel. qui dicit quod ita tenent omnes, Natt. et Guaz. *defens. 35. c. 10. n. 1.*

Si Rei præsentia haberi, vel nō, potest

5. Ampliatur 3. Regula, Vt de substantia condemnatoriæ sententiæ sit, vt certa in ea pronuncietur pæna, in incerto enim pronunciatio non valet, *l. in sententijs ff. de re iudic.* Mising. Lap. Guaz. et alij *c. 15. num. 1.* qui *num. 2.* refert quosdam tenentes sufficere Iudicē declarare Reum tale delictum commisisse, dū in eo est pæna iuris communis, vel Statutaria, determinata; Sicut etiā valet sententia, dum ad pænas Statutarias, vel Bannimenta refertur, Bal. Scacc. Tusch. et Guaz. *n. 6.*

Vt in ea certa pœna specificetur.

6. Ampliatur 4. Regula, Vt de essentia sententiæ sit, quod pæna in ea imposita non sit maior, et grauior, sed equalis delicto, aliàs nulla esset, nec executioni demādari deberet, Baiar. ad Clar. *q. 93. nu. 11.* Farin. *quæst. 11. num. 62. & cons. 28. n. 1.* vbi de communi, Chart. Plotus, Guaz. et alij *c. 14. n. 1.*: Et est nulla in totum, ita vt nec in ea parte valeat, in qua Reus in tali casu de iure punitur, Canemor. quem sequitur Clar. qui testatur de communi *q. 93. n. 4.* & Guaz. *n. 7.* Et idem dicendum est, cum minor pœna esset imposita, Scacc. *de iud. lib. 1. cap. 12. num 96.* Far. *quæst. 18. num. 62. & seq.* & Guaz. *cap. 14. num. 8.* Intellige, dum sine causa legitima pœna inæqualis delicto imponitur, Guaz. *ibidem*, ex causa enim Iudex augere, & minuere pœnas potest, iuxta tradita *hic sup. quæst. 133. vsque ad quæst. 140.*

Vt pœna sit delicto æqualis.

7. Ex hac Ampliatione infertur, quod sententia lata contra Leges, vel Canones nulla est ipso iure, Tusch. *lit. S. concl. 141. num. 1.* vbi de communi, de qua testatur etiam Gabr. qui cumulat concordantes, et tenent Bertaz. Vant. & Guaz. *c. 20. num. 1. & est tex. in l. 2. C. quando prouoc. non est necess.*: Quod procederet, quamuis partes in sententia consensissent Ias. & alij DD. *in l. si conuenerit ff. de re iudic.* Tusch. & Guaz. *d. num. 1.* vbi testatur de communi, dum sententia contra ius manifestum, clarum, & indubitatum lata est, Tusch. qui de communi *num. 3.* Dec. Gabr. Vant. & Guaz. *vbi sup.* Et idem dicendum esset, dum sententia contra Statutum, vel Constitutiones publicatas, & notorias esset lata, Tusch. *num. 12.* Vant. Guaz. & alij *num. 2.*; Siue contra consuetudinem notoriam, seu in actis probatam, Tusch. *n. 29.* Gabr. Vant. & Guaz. cum concordantibus *num. 3.*

Sententia contra ius vel consuetudinem.

8. Ampliatur 5. Regula, vt de essentia sententiæ sit, quod per verba

Vt ſententia per verba de præſenti feratur.

ba de præſenti feratur, puta condemno, abſoluo, aliàs non valeret, Moſcatel. qui alios allegat *in praxi par.* 7. gloſ. condemnando *n.* 59. *& eſt tex. in l.* 1. *ff. de re iudic.* nec verba de futuro ſunt ad rem *l. nõ quẽadmodum ff. eod.* & faciunt in comprobationem deducta per Guaz. *c.* 17. *nu.* 1. Bene verum eſt, ſatis eſſe Iudicẽ per verbum ęquipollens pronunciare, abſoluendo, vel condemnando, Vant. *de nullit. ex defect. proceſ. num.* 91. *& ſeq.*

Quid ſi p gerundiũ.

9. Subampliatur Ampliatio 5. Vt ſententia non valeat, dum Iudex pronunciat per gerũdium ſimpliciter, puta; abſoluendum, vel condemnandum, Bart. quem magis communiter ſequuntur DD. *in l.* 1. *C. ſi aduerſ. libert.* late Mercatel. quẽ ſequitur Guaz. *defenſ.* 35. *c.* 17. *n.* 2. vbi refert contrarium tenentes, prę ſertim dum Iudex cum gerundio immiſcet aliquid de pręſenti; puta addendo infinitum, quod comprehendit omne tempus.

10. Concludens vbi ſup. Guaz. in propoſito, quod ad tollẽdas omnes dubitationes, poſt verbum abſoluendum, vel condemnandum, addatur in ſententia; prout abſoluimus, vel condemnamus, vt obſeruatur in Vrbe, & notant Vant. & Maſcar. à Guaz. relati.

Vel cum conditionali.

11. Caueat præſertim Iudex à ſententia ferenda cum conditionali de futuro, cum qua, ſecundum magis communem inualida eſt, & tenẽt præſertim Butr. Tuſch. & Guaz. *c.* 17. *nu.* 3. vbi etiam declarat, quid dicendum ſit de conditione de præterito, & de praſenti; Animaduertat etiam Iudex, vt ſententiam ſubſcribat, & ſigillo ſui officij muniat iuxta communem ſtylum, & habetur *in noſtro Modo proceden. in c.* 3. *poſt formulam ſententiæ condemnatoriæ verſ. deinde.*

Subſcribatur, & ſigneturſententia.

12. Ampliatur 6. Regula, Vt ſententia feſtinanter lata, nẽpe tam breui tempore, vt nullo modo potuerit Iudex cauſæ habere cognitionem, nulla ſit, Tuſch. qui plures concordantes allegat *concl.* 147. *n.* 1. Anchar. Felyn. & Guaz. *cap.* 21. *n.* 1. Quod procedit, tam in diffinitiua, quam in ſententia interlocutoria, Alex. & Guaz. *defenſ.* 35. *c.* 21. *num.* 4.; quamuis lata eſſet à Principe, & etiam a Papa, Tuſch. *concl.* 149. *num.* 2. 12. *&* 29. *lit. S.* Alex. Anchar. Decian. & Guaz. *n.* 5.; Niſi Iudex ante Commiſſionem cauſæ, forte fuiſſet bene informatus, Marſ. Tuſch. & Guaz. *n.* 8.; Vel periculum eſſet in mora, Bal. & Guaz. *n.* 9.

Feſtinanter lata, nulla eſt.

13. Subampliatur Ampliatio 6. Vt feſtinanter, & nulla dicatur ſententia lata ſine aſſignatione dilationis Reo ad ſe defendendum, Tuſch. *n.* 17. *& ſeq.* Alex. Bal. Fely. Soc. & Guaz. *n.* 6. Imo ſi dilatio fuerit nimis breuis, ita, vt Reus non potuerit probare, nulla erit ſententia, vel ſaltem iniuſta, & retractanda, Abb. Rimin. Tuſch. & Guaz. *ibidem.* Ad cautelam autem appelletur à breuitate termini, aliàs niſi dilatio fuerit adeo breuis, vt induceret impoſſibilitatem circa cauſę cognitionem, ſecundum Bald. Tuſch. & Guaz. *n.* 7. ſententia valebit.

Ex defẽctu dilationis feſtinans dicitur ſententia.

14. Plura, & diffuſe de materia huius q. agit Guaz. *defenſ.* 35. *fere per totam.*

An solemnitates Iuris à Regularibus in sententia ferenda criminali seruandæ sint, Quæst. 145.

Apices iuris in sententia Regularium non seruādi.

1. Regula sit solemnitates Iuris, quæ est apices, seu subtilitates vocantur, non substantiales, in Regularium sententia criminali ferenda, minime seruandæ sunt, vt generaliter probatum est sup. *q.7.nu.3.& 4.* & est communis fere Canonistarum, secundum tamen approbatas consuetudines, & generalia facta, & facienda cuiusque Ordinis Instituta, prout declatum fuit *sup.q.7.n.5.* Deueniendum est ad particularia, pro declaratione, & Ampliatione Regulæ.

Inter apices nume ratur, q sententia cōformis sit libello.

2. Ampliatur 1. Regula, Vt in criminalibus sententia subsistat, cōtinens pœnam vltra petita in denūtiatione, vel accusatione, Bal. *in l. quid ergo §. pœna grauior ff. de his qui not. infam.* Clar. Cabal. Gom. & Guaz. *defens.35.c.1.n.4.* Imo si de delicto constet, poterit Reus condemnari, quamuis prius delictum deductum non fuerit in accusatione Baiar. Clar. Decian. & Guaz. *d. n.4.*; Et si, secundum solemnitatē, & apices Iuris sententia debeat esse libello conformis, iuxta tradita à Guaz. *n.1.*

Vnde ad hoc Regulares non tenentur.

3. Hæc Ampliatio generaliter procedit, & præsertim verificatur inter Regulares, in quibus *ex Priuilegio Bonif. VIII.* proceditur summarie, & sola facti veritate inspecta, vt traditum est *supra q.7. nu.3. & seq.* & de habentibus tale Priuilegium not. Guaz. *n.3.* Nihilominus ad tollendas difficultates, prudenter Iudex se geret, faciendo addere in denunciatione, seu accusatione delictum, & qualitates delicti aggrauantes; Et hoc tanquam tutum, & optimum remedium, laudatur à Bart. *in l. denunciasse §. quid tamen ff. de adult.* à Gabal. Gomez. & Guaz. *defens.35.c.1. n.5.*

Quid de consilio.

4. Ampliatur 2. Regulā, Vt licet; secundum solemnitatem iuris, sententia non sit ferenda nemine petente iuxta allata à Guaz. *num.1.* tamen in criminalibus Fiscus semper dicitur instare, & petere quamuis de petitione expresse in actis non constet, Clar. & ad eum Baiar. *q.10. vers. fin.* Rom. qui dicit, quod in causis Fiscalibus Iudex ex Officio nemine postulante sententiam ferre potest *per l. 2. §. Senatus*, vbi concordantes allegat *ff. de iure fisci*, & sequitur Guaz. *c.7. num.2. & 3.* & apud nos ita practicatur.

Item petitio sententiæ.

5. Ampliatur 3. Regula, Vt ad solemnitatem, inter Regulares non necessario obseruandam, spectet locus solitus, & sessio pro tribunali, Castren. *in Clem. dispēdiosam de verb. signif.* S. Antonin. *in 3. pa. tit.9. c.15. §.1.* Quamuis inter non priuilegiatos aliter sit dicendum, Guaz. *c.9. n.10.*; Qui idem dicit *nu.* 8. de pronunciando sententiam in die non feriato; Et tamen hæc est solemnitas inter Regulares non necessaria, & recte diebus festiuis sententiam ferunt, Castren. & S. Antonin. vbi sup. Et quemadmodum de generali consuetudine, (licet contra sit de Iure) non seruatur solemnitas, vt de die, & non de nocte sententia feratur, testibus Hostien. Menoch. Vant. Guaz. & alijs *n.7.* ita indifferēter apud Regulares potest de die, & no-

Sessio pro tribunali, &c.

Dies non feriatus.

Non de nocte.

& nocte sententia ferri, & dum in ipsa sententia dicitur die tali, intelligitur dies, qui incipit à media nocte vsq; ad aliam mediam noctem, Cabal. *cas.* 218. *n.* 43. *& seq.*

6. Ampliatur 4. Regula, Vt de consuetudine in aliquibus Curijs, & precipue in Italia non seruetur solemnitas pronunciandi sententiã de ore Iudicis, sed vt eam Notarius legat, Clar. & ad eum Baiar. *q.* 93. *in princ.* Tusch. *lit. S. concl.* 133. *n.* 7. *& seq.* vbi testatur de Stylo Romanæ Curiæ, & totius Italiæ, Vant. & Guaz. *defens.* 35. *c.* 9. *nu.* 3. vbi ait de Iure secus esse. Et hæc consuetudo seruatur apud nos; nempe, vt Actuarius sententiam legat.

Pronunciatio sententiæ ex ore Iudicis.

7. Ampliatur 5. Regula, Vt regulariter non sit solemnitas necessaria, expressio causæ in sententia, *c. sicut, & c. cum Bertoldus de re iudic.*; Imò secundum Imol. & Farin. *q.* 17. *n.* 62. nec non Natt. *cons.* 415. *n.* 31. fatuus esset Iudex, qui in sententia causam exprimeret; Et ideo ad sũmũ Iudex causam in genere exprimat, dicendo e.g.; Iustis de causis animum nostrum mouentibus; Hoc enim sufficeret, etiã in casu, in quo necessaria esset causæ expressio, Ghirl. Menoc. Tiraq. Vasq. & Far. *n.* 65.; Puta, dum ex causa receditur à pœna legali, quo casu, etiam nullo modo expressa causa, sententia valeret, sed Iudex in syndicatu teneretur, Bar. Bal. Fely. Tiraq. Vasq. qui testatur de communi, & Farin. cum alijs *num.* 64. Alex. Boss. *de sent. n.* 36.

Expressio causæ.

8. Ampliatur 6. Regula, Vt solemnitas trium testium in sententia criminali (de qua Guaz. *n.* 6.) apud Regulares non sit necessaria, nisi forte consuetudo aliter apud aliquos introduxisset, sed duo sufficiant testes, prout etiam in Vrbe duo testes sufficiunt, teste Guaz. *ibidem*; Quod præsertim militat apud nos, qui *in nostro Modo proced. c.* 2. §. *volumus igitur,* determinatum habemus his verbis; *Volumus duos testes sufficere contestes, licet forte in aliquo casu de iure Ciuili plures requirantur.*

Solemnitas trium testium.

9. De hac q. plura reperies apud Guaz. *defen.* 35. *in capitibus supra citatis.*

Finis Tractatus Duodecimi.

DE ILLIS:

Quæ post sententiam latam scienda sunt.

Tractatus Tertius Decimus.

1.
Bsolutis duabus primis cõsiderationibus ad Caput 3. huius Epitomes spectãtibus, videlicet de ponderandis, & obseruandis, ante & in ipsa criminali sententia ferenda, superest ad vltimandum ipsummet Caput 3. & insimul totũ Opus huius Epitomes Teoriæ Causarum Iudicialium Regulariũ, iuxta propositum ordinem, in hoc Tractatu, de 3.agere cõsideratione,nempe de illis,quæ post sententiam latã scienda sunt.

2. Cum autem post lectam, latam, publicatamque sententiam, Reus, vel illi acquiescat, vel appellet, & dum acquiescit sententia ipsa executioni demandanda sit, dum vero appellat, executio regulariter sit differẽda; In hoc Tractatu prius de appellatione, postea de sententiæ executione erit differendum.

Appellatio quid sit. 3. Appellatio autem iudicialis, de qua hic loquendum erit, nihil aliud est, quam prouocatio de minore ad maiorem Iudicem, ratione grauaminis illati, vel comminati, ita Franch. Lancell. & Scacc. *de appel. q.1, n.1.*; Iste enim fuit finis, ad quem appellatio fuit introducta; nempe,vt grauamẽ reparari posset, Franch.& Scacc. *q.3.nu.1.*& consequenter, vt imperitia, vel iniquitas corrigatur Iudicantium, Papien. & Scacc. *ibid.*; Nec non vt defectus probationis, qui in præcedenti instantia interuenit, in appellatione restaurari posset, & sic ad grauamẽ releuandum, quod pars ex propria culpa, negligentia, seu ignorantia, in sententia passa fuit; Et hinc est, quod stante veritate huius finis, ad supplendum omissa, à sententia quantumuis iustissima licita est appellatio, Franch. Maran. & Scacc. *q.3.num.1.*

De requisitis substantialibus, deque congruentibus quibusdam non substantialibus appellationis, Quæst. 146.

1. Regula 1. sit. De substantia appellationis sunt,primo, vt contineat nomen appellantis; Secundò nomen Iudicis,à quo; Tertiò sententiam, à qua appellatur; Quartò dies in qua interponitur; Quintò de eius substantia est, vt sit in scriptis. Singulæ particulæ comprobandæ sunt. Substantialia appellationis quæ sint.

2. Continere igitur debet primo appellatio nomen appellantis ita, Bar. *in l.1.§.fin. in princ. ff. de appel.* Appellatio continere debet nomẽ appellantis.

Ang.

Ang.Franch.Lancel. Scacc.& alij *de appell. quæst.4. num.39.* Sed si plures ex eadem causa condemnati essent, & omnibus eadem competeret defensio, ad hoc vt omnibus appellatio prodesset,communisq;fieret,nomen vnius ex ipsis exprimere sufficeret, Bellaper. Ruyn.Scacc. & alij *vbi sup.*

Nomẽ Iudicis à quo.
3. Debet secundo appellatio cõtinere nomen Iudicis,à quo,Bar.vbi supra, Franch. Lancel.& alij cum Scacc. *num.43.* Sed quamuis nomen tantum Dignitatis Iudicis contineret, puta, Episcopi Fanensis, seu Prouincialis N. Marchiæ, hoc sufficeret.

Sententiã à qua appellatur.
4. Appellatio debet tertio sententiam continere, à qua appellatur, Franch. Lancel. & Scacc. cum alijs, *de appell. quæst.4. num.55.* At quocumq; modo de certa appareat sententia,satis erit, Bar. *in l.1. §.fin. n.7.* Franch. & Scacc. *n. 52.*

Diem appellationis.
5. Præterea quarto exprimendus est dies, in quo appellatio interponitur, vt an intra legitima tempora appellatum sit, appareat, Gail. Ruginel. & Scacc. *n. 57.*

Appellatio in scriptis debet esse.
6. Tandem quinto appellatio à sententia diffinitiua in scriptis esse debet, de substantia enim appellationis est scriptura, Contard. Franch.& alij, quos sequitur Scacc. *n.1.* Bursat.Costa, & Guaz.cum concordant.*defen.36.c.19.n.1.& est tex. in l.1. §.fin. ff. de appel.*

Quid dũ statim,vel lapso tempore appellatur, Actuario scribente.
7. Ampliatur 1. quintum substantiale, vt non satis sit, quod appellans aliquo tempore elapso post latam sententiam, oretenus dicat, appello, &c. quamuis verbo pronunciato, statim Notarius appellationem in scriptis redigeret, Franch. & Scacc. concordantes referens *n.5.* Marf.& Guaz. *d. n. 1.*

Quid in interlocutoria.
8. Ampliatur 2. quintum substantiale, vt procedat etiam in interlocutoria,vim diffinitiuæ habente, Guid.Pap.& Scacc. *n.2.* Et de iure Canonico in omni interlocutoria,Bal.Bar. & Scacc. *n.9.*

Admissa sine scriptis tenet appellatio.
9. Limitatur 1. substantiale quintum, vt appellatio sine scriptis teneat,quando Iudex à quo, illam admitteret, Contard.Franch. Gemin. & Scacc. *de appell.q.4. n.18.*

Quid si incontinẽti appellet.
10. Limitatur 2. substantiale quintum, vt non procedat, quando statim lata sententia appellatur, quod potest fieri viua voce,absq; eo quod scriptura porrigatur, tamen in actis id Notarius scribat,Franch. Papien. & Scacc. cum alijs ab eo relatis *n. 15.* Et quando quis incontinenti post sententiam appellat, sufficit,quod tantummodo dicat; Appello; Caputaq; & Scacc. *n. 40.* Et ex hoc limitantur singula quinque substantialia in Regula 1. proposita; Statim autem in hoc casu dicitur, quod fit,dum Iudex à tribunali non recessit, Bar. qui de communi obseruantia testatur, Gemin. Specul. & Scacc. *n.16.*

An, & quę scriptura requiratur inter Regulares.
11. Limitatur 3. substantiale quintum, vt non procedat in causis Regularium, in quibus, vt probatum est supra *q. 6. num. 3.* proceditur summariè,&c. in summarijs autem scriptura de substantia non est in appellatione,Franch. & Scacc. *n. 10. & 11.*; Sicut nec libellus in scriptis datur in causis summarijs, in quibus proceditur sine figura iudicij, prout apud nos libellum non esse

se dandum statuitur *in nostro Modo proced. in c. 2. vers. volumus*, Scacc. concordantes remissiue citans *d. n.* 11. vbi cum ijsdem ait ; in causis enim summarijs remissa sunt omnia substantialia ordinis iudicialis ; & consequenter scriptura appellationis remittitur,quę est libellus secundæ instantiæ , Franch. Ruginel. & Scacc. *n.*38.

Opinio Authoris.

12. Sed ego in hoc concluderem , sicut probatum est *sup. quaest.* 17. *num.* 4. *&* 5. de denunciatione iudiciali , quod licet melius sit, vt etiam apud Regulares appellatio in scriptis porrigatur , sufficiat tamen , vt verbaliter proponatur, dummodo Notarius, dũ interponitur, in scriptis eam redigat,quia, vt obseruat D.Thom. 2.2.*quaest.68. ar.* 2. *in corpore*, ea quæ verbotenus dicuntur, non redacta in scriptis, facile à memoria dilabuntur ; & vlterius circumscripta omni scriptura, appellatio ex actis non appareret, prout de Iure deberet.

Congruẽtia non substãtialia appellationis sũt.

13. Regula 2. sit. Non sunt de substantia appellationis primo verbum appello ; 2. Nec expressio causæ grauaminis ; 3. Nec nomen appellati ; 4. Neq; nomen Iudicis ad quem ; Singula separatim probanda hic erunt.

Verbum appello.

14. Non esse necessarium, licet sit congruum primum, nempe, vt appellans vtatur hoc verbo, appello, sed posse vti verbis æquipollentibus, puta,proclamo, vel prouoco, seu conqueror, aut similibus, dummodo appareat de mente proferentis, tenent Franch. & Scacc. *de appell. q.*4. *n.*19.& Natt.*cons.606. n.* 1. *&* 4.

Expressio causæ in appellatione à diffinitiua.

15. Expressionem vero causæ ; quod est 2. non esse de substantia appellationis à diffinitiua , volunt Abb. & Franch. *in c.cum in Ecclesia de appel.* Archid. Specul.& Scacc. *q.* 4.*num.*25. vbi concordantes;& hoc procedit tam de iuri Ciuili, quam de iure Canonico,Contar.& Scacc. *num.* 26.; Non tamen incongrua est expressio causæ, dummodo non irrationabilis; Et idem procedit in interlocutoria habente vim diffinitiuæ; Limita,vt requiratur expressio causæ in appellatione à sententia diffinitiua ad correctionem ; Item in appellatione ab executione ; Pariter in appellatione à sententia diffinitiua lata in causa commissa, appellatione remota ; Sicut etiam in appellatione interposita à tertia diffinitiua , propter suum interesse, Franch. & Scacc. *n.*29.

Limitatur hoc multipliciter.

Quid in interlocutoria.

16. Appellatio autem à mera interlocutoria debet esse cum expressione causæ grauaminis nominatim,Gemin.& Franch.*in cap.*1.*de appel.* Abb. Specul. & Scacc.*quaest.*4. *num.* 30. Vnde non satis esset dicere , appello , quia interlocutoria est iniusta,& in ea grauatus sum ; Cum exprimi debeat grauamen, & iniustitia in specie, Franch. & Scacc. *n.* 33. nec non Innoc. *in c. fin. de noui oper. nuncup.* Et quod causa in specie exprimi debeat , aliàs non teneat appellatio , voluerunt Maran. & Scacc. *d. num.*30. : Nec sufficit se referre ad acta,puta dicendo; Allego pro grauamine omnes causas, quæ colligi possunt ex actis, Rot.*decis.*2. *aliàs* 7. quæ incipit ; *si appelletur num.* 1. *de appell. in nou.* Franch. Maran. & Scacc. *n.*31.

Nisi

17. Nisi fieret relatio ad certam partem actorum, in quibus diceretur, de grauamine apparere, tunc enim grauaminis causa in specie expressa dici posset,& sufficeret, Rot. Bal.Franch. & Scacc.*num.*32.; Vel nisi ex inspectione sententiæ constaret de grauamine, puta,quia in ea exprimeretur causa reprobata à Iure, Franch.Scacc. & alij *num.* 34.; Seu nisi Iudex tali deferret appellationi factæ sine causæ expressione, Franch.Gemin. & Scacc. *quæst.*4.*num.*36.; Et excipe etiam causas,in quibus summarie procedi potest, & in quibus appellatio ab interlocutoria valet etiam causa non expressa, Foller. Franch. & Scacc.*num.*37.*&* *num.*10.cum Ang. nec non *num.*11.; vt apud Regulares; nisi obstaret ius Canonicum nouum, vt dicetur *infra quæst.*150. *num.*15.

Et apud Regulares.

Causa rationabilis exprimatur.

18. Sed nota,quod dum dictum, probatumq; est,causam in appellatione ab interlocutoria esse exprimendam,intelligi debet,vt causa sit rationabilis, aliàs enim appellatio non valeret,Franch.& Scacc.*ibidem*: & hæc doctrina semper habet locum in appellatione ab excommunicationis sententia,quæ numquam diffinitiuæ æquiparatur,& ideo in ea causæ expressio requiritur,Franch. & Scacc. *n.* 30. *in fin.*

Appellati nomē an sit exprimendum.

19. Quo vero ad tertium non substantiale sententiæ in Regula 2. propositum: Nomen appellati,seu aduersarij, non necessario continere appellationem, dixerunt gl. *in l.* 1. *§.fin. & ibi* Bar. *ff de appell.* Franch.Lancel.Put. Specul.& Scacc.*num.* 40.*& est tex. in l. scio in prin.ff.de appel.*; Congrua tamen est talis nominatio, præsertim cum non desint, relati à Scacc. *ibidem*, tenentes appellatum in appellatione nominandum esse.

Et Iudici ad quem.

20. Quo tandem ad quartum non substantiale in Regula 2. insinuatum; Iudicis ad quem nominis expressionem non necessario fieri debere, tenendum est; Talis enim expressio substantialis non est;Ideoque valere appellationē licet in ea nomen Iudicis ad quem non exprimatur, voluerunt Ang. *in l.*1. §.*si quis ff.de appel.*& Scacc. *quæst.*4.*num.* 46.. Et appellationem simpliciter interpositam,non expresso nomine Iudicis ad quem, valere, & factam intelligi ad Superiorem proximum, tenent Ang.& Bar.*in l.*1. *§. si quis ff. de appel.* Alex. Archid. Bal. Socin. Maran. qui testatur de communi, & Scacc. *quæst.* 7. *num.*4.; qui idem probat *num.*12. in dicente,Appello ad Iudicem competentem; Et dicetur *infra quæst.*151. *n.* 1. De consilio tamen exprimatur ad cauendas ambiguitates, cum talem expressionem necessariam esse, tenuerint Franch. Lancel. & Rebuff. à Scacc. relati *quæst.*4. *n.*46.

Quid de iure Canonico.

21. Neq; obstat, quod cum de Iure Canonico possit appellari ad Papam,ad Legatum à Latere,& ad Patriarcham, omissis medijs, appellatio de hoc Iure videatur nō valere, tamquam incerta ad quem appelletur, vt tenent Card. Alex. & Franch. à Scacc. relati *quæst.*7. *num.* 7.: Quia respondetur,quod hæc incertitudo tolletur, cum appellans prosequi cæperit appellationem, & coram certo Iudice appellatum citare

tare faciat, Rot. *decis.* 33. *aliâs* 209. *de appel. in nou.* & not. Scaec. *quæst.* 9. *num.* 1. *vers. non recedam*; Quod si appellans non prosequatur, competentem, quem maluerit appellatus, eligere poterit, Gundis. & Scac. *ibidem*.

Declaratur. 22. Animaduerte pro maiori declaratione, quod ille, qui non specificato nomine Iudicis ad quem appellauit, sed tantum dixit, puta; Appello ad quem de iure; Poterit postea Iudicis nomen declarare, & non modo intra 10. dierum tempus à lege datum ad appellandum, secundum communem DD. de qua Scacc. *quæst.* 9. *num.* 8. *vers. contra*, sed etiam intra tempus datum ad appellationem prosequendam, Bero. Gundis. & Scacc. *num.* 1. *&* *num.* 8. vbi citat Rot. & ait, hoc verius esse, licet non sine controuersia.

In appellatione alternatiua. 23. Hinc infertur 1. Appellationem alternatiuam ad Iudices competentes, puta ab Episcopo, ad Archiepiscopum, vel ad Papam, etiam sine clausula (Reseruatæ optionis) validam esse, Rot. *decis.* 33. *de appel. in nou.* Alex. & Scacc. *n.* 8.; quod multo magis est verum, dum appellatio cum d. clausula optionis reseruatiua interposita fuit, Rot. *in d. decis.* 33. Bero. Lancel. Specul. & Scacc. *num.* 1.; Quamuis, vt *ibidem* apparet, hic punctus non sit sine controuersia: Nisi appellans eligat ante legitima tempora appellationis transacta; Vel nisi in appellatione concurrat probabilis aliqua dubitatio Iuris, vel facti, ad quem sit appellandum, tunc enim controuersia cessaret, cum etiam de Iure Canonico, appellatio alternatiua, *&* generalis in his casibus teneat, secundum Card. Alex. & Franch. *in c. dilecti de appel.* Ferrar. Gamb. Ruginel. & Scacc. *n.* 6.

24. Infertur 2. quod appellatio copulatiua, qua quis ad diuersos appellat Iudices, valida est, & dum ad singulos illorum, quis legitime appellare potest, ad supremum nominatorum appellatum intelligitur, vt si quis appellet ad Papam, & ad Legatum, appellatum ad Papam intelligitur, Archid. Gundis. & Scac. *de appel. quæst.* 10. *num.* 1. *&* 2. *ver. quid dicendum*, vbi ait, appellationem talem valere, siue appellans intra dies decem, siue postea declaret, coram quo appellationem prosequi velit. Sed animaduerte etiam hunc punctum controuersum esse, vt not. Scacc. *d. num.* 1.: Et pro opposita opinione, quod appellatio ad diuersos Iudices non valeat, *ibidem* inducit Franch. Io. Andr. & Specul. Seu copulatiua.

25. Plura de hac q. diffuse agit Scacc. *de appel. q.* 4. 9. *&* 10.

Qui possint, quiue appellare non possint, Quæst. 147.

1. Regula 1. sit. Omnis iniuste grauatus appellare potest, Papien. Ruginel. Specul. & Scacc. *de appel. quæst.* 5. *n.* 1. & est tex. *in c. vt debitus de appel.* & tenent D. Tho. Sylu. Sayr. Valen. & Bouer. cum alijs *in direct. p.* 3. *c.* 2. *vers. cum igitur*. Iniuste grauatus appellare potest.

2. Ampliatur 1. Regula 1. vt cum appellatio iudicialis sit defensio, Scacc. *num.* 6. etiam excommunicato grauato concedatur, Frāch. Specul. Quamuis excommunicatus.

Specul. Scacc. cum concordantibus, *quaest.* 5. *num.* 5.; Qui & Procuratorem in causa appellationis constituere, & etiam per se prosequi potest, Butr. & Innoc. *in c. veniens il 2. de testibus*.

Quilibet nõ prohibitus appellare potest.

3. Ampliatur 2. Regula 1. vt cuilibet appellatio permissa censeatur, nisi in iure aliter expresse statutum reperiatur l. *& in maioribus*; *& ibi* gl. & communiter omnes DD. *C. de appel.* Vinian. *opin.* 55. *n.* 1. *& seq.* vbi concordantes refert, & de communi testatur, Ang. Specul. Lancel. & Farin. alios etiam inducens *q.* 101. *n.* 1.; Et in tantum verũ est cuicumq; licere in criminalibus appellare, vt nec renuntiatio facta appellationi teneat *l. addictos*, & ibi communiter DD. *C. de appell.* Ang. Put. Lancel. Franch. & Far. *n.* 20. vbi testatur de communi; Licet Din. & Bar. relati à Farin. *n.* 21. contra sentiant; quorum opinio potest procedere in delicto notorio, in quo verũ est, renuntiationẽ appellationis valere, Far. *n.* 22. Bal. Ang. & ad eum Aug. *de malef. in ver. praesente dicto Caio, &c. n.* 11. vbi hoc extendit ad casum dum Reus esset confessus, vel taliter cõuictus, q negare nõ posset.

Renunciatio appellationis an teneat

An procurator appellare possit, & teneatur.

4. Ampl. 3. Regula 1. vt Procurator, qui habet mandatum, licet tãtum generale ad lites, non modo possit, sed etiã dum expedit, appellare teneatur, glo. *in l. vlt.* vbi ait, q ita tenent omnes *ff. an per alium caus. appellat.* Ang. Castr. Specul. & Scacc. cum pluribus concordantibus *q.* 5. *n.* 12.: Non tamen tenetur appellare, quãdo iuste succubuit, vel dũ est in dubio, cũ sententia in dubio iusta prẽsumatur Alex. Nat. & Scac. *n.* 22.

5. Ampliatur 4. Regula 1. vt in causis criminalibus quilibet extraneus, etiam condemnato inuito, appellare possit, Far. qui de communi *q.* 79. *n.* 175. Franch. Specul. & Scacc. cum concordantibus *q.* 5. *n.* 44. Licet non habeat mandatum, Far. *q.* 79. *n.* 175. & Scacc. *eod. num.* 44.: Et potest prosequi appellationem, Far. *n.* 25. Ang. Fely. & Scacc. *n.* 46.; Siue Reus sit damnatus ad mortem naturalẽ, siue ad membri mutilationem, siue ad mortem ciuilem, vt ad perpetuũ carcerem, Farin. *q.* 101. *n.* 24. *in fin.* Scacc. cum alijs *n.* 51. Imò quando Reus reperitur in fortijs Curiae, à quauis poena appellare potest, & quilibet extraneus, etiam sine mandato, Guid. Pap. & Scacc. *n.* 52.

An extraneus sine mandato appellare possit.

6. Ampliatur 5. Regula 1. vt Regularibus, qui iniuste grauati sunt, ad legitimum Superiorem appellatio denegari non debeat, iuxta decretum Sac. Congr. super Episc. & Regulares *Anno* 1587. de quo Sorbus *in compen. Priuil. mendic. ver. appellare*, & not. Azor. Nauar. & Lez. *to.* 1. *cap.* 9. *n.* 7. vbi in comprobationem citat *c. de priore de appell.* & alia inra, & apud nos hoc habetur *in nostris Constit. in c.* 10. *& in nostro Modo proced. c.* 2. *in* 4. *substantiali ver. quoniam autem*.

An Regulares appellare possint.

7. Limitatur Ampliatio 5. vt Regularibus à suorum Superiorum correctione, quae vt plurimum leuis esse solet, quaeue secundum Regularia instituta fit, si in ea modus non excedatur, appellare nõ liceat, cum in ea Superior non vt Index, sed vt Pater procedat, *c. ad nostram*, *c. reprehensibilis*, *& c. cum speciali de appel.* & not. Bouer. *in direct. p.* 3. *c.* 2.

A correctione Regulari.

Hhhh ver.

ver. id quoque Scacc. *de appel. q.* 17. *lim.* 26. *n.* 8. Rodr. *tom.* 1. *q.* 29. *ar.* 1. & Lez. *to.* 3. *ver. appel. num.* 3.; Caueant igitur Regulares à tali appellatione, nec non à quacumq; alia à sententia iusta; iniuste enim appellantes mortaliter peccant D. Tho. 2.2. *quæst.* 69. *ar.* 3. Portel. & Lez. *to.* 3. *ver. appel. num.* 8. Vide tamen hic sup. in tit. huius Trac. *n.* 3.; Imo Christi, & tot Sanctorum exemplo, potius iniquum iudicium sustinere eligant, quam ad appellationem, quamuis iustam deuenire.

Cõuictus appellare potest.

8. Ampliatur 6. Regula 1. vt quilibet, etiam conuictus, regulariter appellare possit *l.* 2. §. 1. *vbi* gl. Bar. Cyn. & Castren. *C. quorum appel.* Viuian. *opin.* 50. *n.* 5. qui de communi, Chart. & Guaz. *defen.* 36. *cap.* 11. *num.* 1. Alber. Dec. Rom. Imol. & Far. cum concord. *q.* 101. *n.* 131. Butr. Lancel. & Scacc. cum alijs *de appel. q.* 17. *lim.* 4. *num.* 72. vbi testatur de communi, & recepta in praxi opinione; Quid autem dicendum sit de conuicto, & confesso, seu de confesso tantum dicetur *infra hic n.* 14. *vsq; ad* 16.

Limitationes primę Regulę remissiue.

9. Possent hic subnecti variæ limitationes Regulæ 1. puta, quod non possit quis appellare ad Iudicem incompetentem, nec à Iudice supremo, neq; post 10 dies, neue à quibusdam sententijs; Sed suis locis opportunius de his materijs agetur in proxime sequentibus quęstionibus.

An contumax appellare possit.

10. Et in hoc loco tantum Limitatur Regula 1. vt verus contumax, nempe qui legitime, & peremptorie fuit citatus, & non comparuit, appellare non possit, Franch. Maran. Specul. & Scacc. qui plures concordantes refert, citans Rot. *q.* 17. *lim.* 3. *n.* 1. 2. & 3.

11. Sublimitatur hæc Limitatio, vt Rota fundata in æquitate Canonica admittat appellationem contumacis, præsertim intra 10. dies à sententia lata, testatur Rot. *decis.* 16. *aliàs* 364. *in fin. de dolo, & contum. in nou.* quam referunt Fely. Ferret. Nicel. & Scacc. *num.* 12. vbi ait, ita omni prorsus difficultate remota, seruari in Curia Romana, & in toto Statu Ecclesiæ; etiam vbi Constit. Marchiæ seruantur, contumaci appellare prohibentes, Scacc. *n.* 13.

Non grauatus appellare nõ potest.

12. Regula 2. sit. Non grauatus appellare non potest, Bal. *in l. vnica num.* 7. *C. nec lic. vna ead. cau.* Franc. Ofasc. & Scac. cum alijs *de appel. quæst.* 5. *num.* 94.

Cõfessus, & conuictus appellare non potest.

13. Infertur 1. ex Regula 2. Cõfessum, & conuictum appellare non posse, Viuian. Cyn. & Guaz. *defen.* 36. *cap.* 11. *num.* 1. *gl. in l.* 2. vbi Bar. Bal. Castren. & Salyc. *C. quorum appell. non recip.* & Scacc. qui de communi testatur *quæst.* 17. *lim.* 4. *num.* 3. quia ait Scacc. talis non dicitur grauatus; Et si talis appellaret, posset Iudex suam exequi sententiam, appellatione non obstante Guaz. *vbi supra*, Specul. Lancel. & Scacc. *quæst.* 17. *lim.* 4. *num.* 4. Boss. Clar. & Far. concordantes ad saturitatem cumulans *quæst.* 101. *num.* 14. inter quos Couar. & Viuian. de communi testantur, & *ibidem vsque ad finem capitis*, plures Ampliationes, & limitationes in proposito ponit; Imò Iudex talem admittens appellationem peccaret, Clar. Rolan. & Guaz. *n.* 4.

n.4. Ang.& Scacc.cum concordantibus *d. n.3.*

14. Ampliatur illatio prima, vt procedat in quocumq; delicto,gl. *in l. 2.* & ibi Bar. & Bal. *C. quorum appell. non recip.* Clar. Lancel.& Guaz. cum pluribus concordantibus *defen. 36. c. 11. n. 2.* Viuian.qui testatur de communi, Franch. Saly.& Far.cum alijs *quaest.* 101. *num.* 126. & in ciuili, & in criminali, vt tenent,& de communi testantur, Ang. Card. Alex. Franch.& Scacc. *n.*7.inducens Butr. Clar, Dec.Lancel.& plures alios,ita tenentes; Subscribit Far. *quaest.* 101. *num.* 116. Licet alij contra relati à Scacc. *n.*9. *ver. aduerte*; Intellige de conuicto, & confesso sponte, Card. Alex. & Scacc. *n.* 11. secus si vi tormentorum, Scacc. *n.*17. Far. *q.*101. *n.* 132. cum concordantibus; Nisi debito tempore ratificata confessio fuerit, quia tunc in nostro casu spõtanea diceretur, & appellationem impediret, Bal.Castr. Franch. Lancel.Saly. Scacc. & Far. *q.*101. *n.*133.

In quocũque delicto.

15. Limitatur 1. illatio 1. vt conuictus, & confessus rationabilem causam inducendo, appellare possit, Far. *q.*101. *n.*143. & Scacc. *q.* 17. *lim.*4. *n.*15. vbi exemplificat, in dicente,ad sui defensionem occidisse,vel occisum fuisse bannitum, qui impune occidi poterat; Et haec limitatio tunc maxime procederet, quando appellans vlterius offerret incontinenti rationabilem expressam causam probare, Scacc. *ver. declara nunc*,vbi hoc comprobat, talis enim grauatus dicitur.

Nisi inducat causã rationabilem.

16. Limitatur 2. illatio 1. vt non procedat, quando condemnatio excederet pœnam à lege taxatam pro illo delicto,de quo Reus conuictus, & confessus est; Vel quando etiam pœna esset arbitraria, & in ea taxanda iniuste arbitratus esset Iudex; Et hoc procedit generaliter, in omnibus casibus, in quibus appellatio in criminalibus, prohibita est: quandocunq; enim in pœna excedit Iudex, à pœnae excessu appellari potest, *c. nouit*, & ibi DD. *de appel.* Butr. Hostien. & Innoc. *in c. cum speciali de appell.* Lancel. Mascar.& Far. *q.*101. *n.*110. In his namq; casibus grauatus Reus dicitur.

Vel ccn-demnatio excederet

17. Limitatur 3. illatio 1. vt si Iudex ad quem inhibeat, ab executione Iudex à quo supersedere debeat *c. Romana §. sin autem*, & ibi Archid. Franch. Hostien. & alij *de appell. in 6.* Abb. Fely. Foller.& plures alij, quos cumulat, et sequitur Far. qui testatur de communi *q.* 101. *n.* 109. De conuicto tantum quid tenendum sit habetur *hic supra n.*8.

Seu Iudex ad quem inhibeat.

18. Infertur 2. ex Regula 2. vt confessus,licet non conuictus,si condemnetur, grauatus non dicatur, vnde si appellet,eius appellatio non impediet executionem, nisi in appellatione aliquam causam offuscantem,et excusantem ipsam confessionem inferat; Puta,dicendo; se errasse in confessione, vel quod occidit ad sui defensionem, ita Abb. Bal. Butr. Dec. Franch. Hostien. et alij *in c. cum speciali §. porro de appell.* Boss. *tit. de appell. n.*27. vbi de communi,Chart. *de exeq. sent. c.*1. *n.* 71. *&* 72. vbi refert DD. testantes hanc opinionem tam de iure Ciuili, quã de iure Canonico magis communiter esse receptam, Alber. Foller. Viuian, et Far. concordantes inducens

Cõfessus tantum in appellatione causã inferere debet.

*q.*101.*num.*157.;Vbi ait opinionem DD. ab eo citatorum *n.*150. asserẽtium, appellationem confessi tantũ, sustineri, procedere, dum in appellatione dicta causa inseritur: oppositam autem, nempe non sustineri prædicti appellationem, quam sectantur DD. ab eo relati *n.*154.quo ad effectum suspensiuum procedere, dum nulla talis causa in appellatione inseritur.

Ad quid causa sit exprimenda.

19. Vnde nota hic primo à cõfesso, sed non conuicto in appellatione necessario causã inserendã esse, non ad effectũ, vt appellatio sustineatur, quia et sine ea sustineretur appellatio, & effectũ deuolutiuũ produceret; sed ad hoc, vt sententię executio impediatur, dictæ causæ expressio necessaria dicitur, Abb. Foller. Franch. Hostien. Imol. Carer. Maran. et Far. cum alijs concordantib. *n.* 158.

Declaratur Constitutiones Marchiæ, & Pij V.

20. Nota 2. quod dum in Const. Marchiæ *lib.6.c.3.* statuitur, ꝙ confessus tantum, appellans, non audiatur, intelligendum videtur, quando tm̃ confessus, confessionem non reuocat, vel in appellatione probabilẽ non adducit causam, confessionem excusantẽ, puta, ꝙ occiderit bãnitũ, qui impune occidi poterat, vel ꝙ ad sui defensionem fecit, seu ꝙ erronea sua fuerit confessio, ita Addens *in d. c.3.* et non dissentit Far. *n.* 162.: Vbi insinuatur, eodẽ modo interpretari posse *Const. Pij V.* 180. quæ incipit, *sicut accepimus*, in qua sancitur cõfessum tm̃, appellare non posse; Quę tñ Constitutio, vt aduertit Chart. quẽ refert, et sequitur Far. *q.*101.*n.*162. loquitur in condẽnato ad pecuniariã pęnam; Vnde non est ad pœnam corporalem, seu capitalẽ extendenda, vt notat etiam Scacc. *de iudic. lib.* 1.*c.*97.*n.*123. De conuicto autẽ tm̃, non cõfesso dictum est *in hac q. n.8.*

21. Plura de materia huius q. Scac. Far. et Guaz. *locis hic sup. relatis.*

Coram quo appellatio sit interponenda; Quo tempore; Et quomodo in eodem tempore, & deinceps se gerere debeat ille, coram quo appellatio interposita fuit, appellatione pendente,

Quæst. 148.

Appellatio interponenda coram Iudice à quo

1. Regula 1. sit. Coram Iudice à quo appellatio interponi debet, Abb. *in c. suggestum de appel.* Franch. Lancel. Maran. Surd. et Scacc. *de appel. q.6. n.1.* vbi citat Rot. et plures DD. concordantes; testaturq; de communi DD. quod appellatio in præsẽtia Iudicis à quo sit interponenda, et est tex. *in c. vt debitus de appel.*; Aliàs esset nulla, Socin. qui de communi *cons.* 39. *lib.* 4. Gram. concordantes inducens *decis.* 36. *n.* 77. Franch. Lancel. et Scacc. cum alijs *n.6.*

Ampliatur.

2. Ampliatur Regula 1. vt dum plures Iudices sententiam tulerunt, coram omnibus, vel saltem maiore parte appellandum sit, Franch. Scacc. et alij *n.2.*

Limitatur in appellatione coram honestis viris.

3. Limitatur Regula 1. vt quando non potest haberi Iudicis à quo præsentia: Vel dum quis ob iustum timorem coram illo appellare non audet, coram honestis viris, vel corã Iudice ad quem appellatio sit interponenda, Ferrar. Maran. et Scac. *q.6. num.*20. Viri autem honesti sint saltem duo, et duo pariter testes, Franch. Card. Alex. Surd. et Scacc. *num.* 23. De consuetudine autem ap-

appellatio dicitur coram Iudice interposita, dum, etiã Iudice absente, Notario causę in eius Officio appellatio præsentatur, vt testatur Scacc. *num.* 40. Et quod appellatio coram Notario absque Iudicis præsentia possit interponi, voluerunt etiam Gram. Mising. Marf. Vestr. & Guaz. *defens. 36. c. 1. vers. & potest.*

Vel corã Notario.

4. Regula 2. sit. Intra decẽ dies appellatio interponi debet. Lancel. Specul. & Scacc. *de appel. c. 12. nu. 2.* vbi concordãtes cumulat, & est tex. *in c. concertationi de appell. in 6.* Et à die quidem latæ sententiæ, dum Reus ad sententiam personaliter citatus fuit, vel ad eam fuit pręsens, Capic. Caputaq. Vestr. & Scacc. *n.* 9. A die vero notitię sententiæ, quãdo Reus domi citatus fuit, Felyn. Lancel. Tiraq. & Scacc. *num.* 13. & tenuit Rot. *p. p. diuers. decis.* 55. *nu.* 2. Et id tẽpus currit à primo momẽto decem dierum, vsque ad vltimum decendij momentum, Bar. Felyn. Lancel. Maran. Saly. Specul. Tiraq. & Scacc. cum concordantibus *n.* 49. Sed ex dispositione *Bullæ Inn. VIII. datæ idibus Ian.* 1587. satis est, appellare vltima die decendij, vsq; ad extremum punctum diei ante tempus noctis, vt declarant Vestr. & Scacc. *c.* 12. *num.* 53. *& seq.* Et hic stylus seruandus etiam est in omnibus Ecclesiasticis curijs, secundũ Menoch. *de præsumpt. lib. 2. præsump. 95. nu. 6.* Et hæc non modo in ciuilibus, sed etiã in criminalibus sententijs procedunt, Scacc. *n.* 42. *in fin. & est tex. in l. addictos C. de Episc. aud.*

Appellãdum intra decẽ dies.

5. Ampliatur 1. Regula 2. Vt procedat non modo in diffinitiua, sed etiam in sententia interlocutoria, Castren. *cons.* 334. *num.* 3. *lib.* 1. Lancel. Maran. Saly. & Scacc. *n.* 84. & habetur *in c. Romana* §. *si vero de appel. in 6.*; Alias enim etiam interlocutoria respectu partium in rem iudicatam transiret, Franch. & Scacc. *vbi supra*; Ita vt ad instantiam partis non possit eam Iudex reuocare, Abb. *in c. cum cessante num. 9. de appell.* & Scacc. *n. 96.*: Licet ex se posset Iudex post decem dies interlocutoriam reuocare, Franch. Socin. Scacc. & alij *nu.* 95.: Et in hoc sensu *ibidem* dicitur, quod respectu Iudicis sententia in iudicatum non transit.

Etiam ab interlocutoria.

6. Ampliatur 2. Regula 2. Vt intra decem dies debeat appellari, vel protestari coram honestis viris, Franch. & Scacc. *n.* 107. seu coram Iudice ad quem, Scacc. *n.* 37.; quod intellige iuxta declarata *in hac q. num.* 3.

Saltem coram honestis viris, vel Iudice ad quem.

7. Apliatur 3. Regula 2. Vt lapsis decem diebus, ipso iure, & absque Iudicis declaratione, sententia in rem iudicatam transeat *c. quod de sent. de re iud.* Maran. & Scacc. qui de communi *q. 6. c. 12. n.* 143.

Aliàs sententia in iudicatum transit.

8 Ampliatur 4. Regula, 2. Vt quamuis sententia esset manifeste, & euidenter iniqua, quæ in rem iudicatam non transit, secundũ Bald. Dec. Tusch. Vant. & Guaz. concordantes inducens *defens. 35. c. 23. vers. qua*; Ab ea tamen intra decem dies appellandum sit, Rebuf. & Scacc. *q. 12. n. 67.* Et generaliter dicendũ est, quod à quacunque sententia, quamuis talis sit, quod in rem iudicatam transire non possit, intra decendium est appellandum, Abb. *in c. tua nobis nu. 7. de appel.* Maran. con-

A quacunque sententia appellandũ intra decendium.

concordantes referens, & Scacc. *n.* 67. Et hinc est, quod quamuis indubitatum sit, sententiam notoriè nullam in rem iudicatam nunquã transire, Bertaz. Scacc. & Guaz. *defen.* 35. *c.* 24. *n.* 4. nihilominus ab ea intra decendiũ appellari debet, aliàs sucumberet appellans, Abb. Card. Alex. Franch. Io. Andr. & alij communiter *in c. dilecto de appell.* Vant. & Scacc. *n.* 59.

Quid in grauamine successiuo.

9. Limitatur 1. Regula 2. Vt nõ procedat in grauamine successiuo; Appellãdi enim tempus in tali grauamine nunquam currit, cum grauamen semper perseueret, & consequenter semper appellans dicitur esse intra decem dies ad appellandum à iure concessos, ita Rot. *decis.* 4. *aliàs* 54. *de restit. spoliat. in antiq;* Franch. Felyn. Ias. Specul. & Farin. *in fragm. crim. lit. A. n.* 236. vbi ait, quod quando quis est damnatus ad carceres, triremes, vel exiliũ, quandocumque, etiam post decem dies appellare potest, cum grauamen successiuum sit, & de obreruantia testatur; Subscribũt huic limitationi Gom. Marsil. & Guaz. *defens.* 36. *c.* 1. *n.* 5.: Donec durat grauamen, Bal. Castren. Lancel. Scacc. & alij *q.* 12. *n.* 145.

Vt in pæna carceris.

10. Sed appellans sit bene cautus, vt non appellet ex causa grauaminis de præterito, puta dicendo, appello à sententia lata, quã damnatus fui ad carcerem, quia tunc si decem dies post sententiam transacti essent, appellatio non valeret; Sed appellet ex causa grauaminis de præsenti, puta dicendo; Appello à præsenti detentione in carcere; Et appellatio etiam post decendium tenebit, Franch. & Scacc. *n.* 149.

A qua appelletur à præsenti detentione.

11. Nota hic obiter, quod licet de iure à conductione ad carceres possit appellari, hoc non practicatur, nec de consuetudine recipitur, Clar. *q.* 46. *n.* 2. Guaz. *defen.* 36. *c.* 3. *in fin.*; Et ideo quando quis præcedente decreto interlocutorio, dum ad carceres ducitur, seu dum carceratur, appellat, non est relaxandus, quousque per Iudicem ad quem ita mandetur, Bald. quem sequitur Ang. *in l.* 2. *num.* 27. *ff. de appell.* quia in appellatione ab interlocutoria, non est prohibita innouatio, (dato quod hæc innouatio esset) donec à Superiore inhibitum sit, secundum citatos proxime DD. quos sequuntur Lancel. Guid. Pap. & Scacc. *quæst.* 17. *lim.* 47. *mem.* 1. *nu.* 161. Imo quando Reus in carcere detentus de crimine condemnatur, licet à condemnatoria appellet, petens, appellatione stante, relaxari à carceribus, relaxandus non est, Lancel. Specul. Vital. & Scacc. *num.* 162.; Nec ista esset innouatio, sed potius excarceratio innouatio diceretur, Lancel. & Scacc. *vbi sup.*: Et hoc procedit, quamuis pæna condemnationis esset, quod Reus in pænam in carcere detineretur, Bald. Lancel. Maran. & Baiar. ad Clar. *quæst.* 46. *num.* 6. De appellante carcerando ob suspectum fugæ dicetur *infra qu.* 154. *n.* 9.

An à conductione ad carceres possit appellari.

Quid si carceratus appellet, petẽs relaxari.

12. Sublimitatur 1. Limitatio 1. Vt non procedat quando quis legitime declaratur affectus illo successiuo grauamine, puta, dum declaratur, quod Reus legitime fuit carceratus, quia ab ista declaratoria, intra

A declaratoria, quod legitime Reus fuit carceratus, debet appellari intra decendium

intra decem dies à tempore declarationis Reus appellare debet, Franch. Grauat. Lancel. Ruginel. & Scacc. *n*. 146.

Quid in consentiẽte grauamini. 13. Sublimitatur 2. limitatio 1. in eo qui consensit saltem tacite successiuo inflicto grauamini (puta fideiussores dando de redeundo ad carceres, sic enim tacite carcerationi consentitur) Soc. *cons*. 113. *n*. 3. & 4. *lib*. 3, Bart. Scacc. & alij *n*. 147.; Imo consequenter talis appellare, nec intra decẽ dies posset propter dictum consensum præstitum, Ruginel. & Scacc. *d. n*. 147.

Vel in sententia per dolum lata. 14. Limitatur 2. Regula 2. Vt à sententia per dolũ lata, post dies decem appellari possit, talis enim sententia in rem iudicatam numquam transit, Contar. *in l. vnica lim*. 10. *num*. 7. *C. de momen. poss*. & Scacc. *q*. 17. *lim*. 47. *mem*. 1. *n*. 162.

Seu interueniente impedimento. 15. Limitatur 3. Regula 2. Vt impossibilitas, seu difficultas excuset à mora, ita vt post decem dies appellari possit, Cassad. *decis*. 6. *nu*. 1. *de appel*. Lancel. & Scacc. cum cõcordantibus *n*. 163. & 167.; Dummodo interuenerit protestatio de impedimento debito tempore, Scacc. *n*. 168.

Sive in alijs remedijs. 16. Limitatur 4. Regula 2. Vt procedat in appellatione, non autẽ in alijs extraordinarijs remedijs; vnde post decem dies, quis de nullitate dicere potest, vsque ad 30. annos, Bald. Franch. Maran. Scacc. & alij *qu*. 19. *remed*. 1. *concl*. 7. Item post dictos decem dies Iudicis officium implorari potest, Rebuf. & Scacc. *quæst*. 12. *num*. 173.: Et idem dicendum est de petitione restitutionis in integrum Soc. *cons*. 299. *num*. 4. *lib*. 2. Scacc. *q*. 19. *remed*. 2. *n*. 3. & *est tex. in l*. 1. *C. si aduer. rem. indic*.

Aut ab excommunicatione. 17. Limitatur 5. Regula 2. Vt non modo post decem dies, sed quãdocunq; possit appellari ab excommunicatione, quę nunquam in rem iudicatam transit, Franch. & Scacc. *q*. 17. *lim*. 47. *mem*. 1. *n*. 151.

Appellatione pendente nihil innouetur. 18. Regula 3 fit.; Iudex post latam sententiam, & appellationem interpositam, tempore pẽdente ad appellandum, ita gerere se debet, vt nihil innouet, cum de Iure nihil innouare possit, Lancel. diffuse ponens Ampliationes, & Limitationes *de attent. c*. 12. *in præfat*. Guaz. *defen*. 36. *c*. 28. *n*. 1.; Quod procedit, tam in ciuilibus, quam in criminalibus, Boss. qui ex Felyn. testatur de communi, Ang. Bar. Imol. & Farin. plures concordantes inducens *qu*. 101. *n*. 2. & 3.

Iudex innouans punitur. 19. Ampliatur 1. Regula 3. Vt Iudex post legitimam appellationem innouans, suam exequendo sententiam, puniendus sit: Et quidem de iure Ciuili pæna erit illa, de qua Scacc. *q*. 13. *n*. 100. & Far. *q*. 101. *n*. 5. De iure vero Canonico (quod inter Ecclesiasticos seruandum est) si causa sit ciuilis, pæna est arbitraria, Franch. Maran. & Scacc. *qu*. 13. *n*. 101.; Si vero causa sit criminalis, pæna erit deportationis, dum Iudex non modo non admittit appellationem, sed etiam ad executionem procedit, Franch. Maran. Boer. Lancel. & Scacc. *d. n*. 101.: Si vero tantum non admitteret, sed ad executionem non procederet, mitius puniretur, Lancel. & Scacc. *n*. 103. At legitimæ appellationi ad Papam

Papam non deferens, cum literis Ordinarij ad curiam puniẽdus mittitur *cap. de priore de appell.* & not. Scacc. *num.* 101. Iudex enim ob reuerentiam Superioris, etiam in dubio, tali appellationi deferre debet, Contard. & Scacc. *d. num.* 101.

Cautela. 20. Cessarent tamen pœnæ in proposita Ampliatione indicatæ, dum Iudex non admittendo, vsus esset clausula (nisi si, & quatenus) quia tunc appellatio pro reiecta simpliciter nõ haberetur, Contard. *in l. vnica qu.* 19. *num.* 6. *C. de momen. poss.* & Guaz. *q.* 17. *lim.* 6. *mem.* 7. *num.* 100. *vers. subdeclara.*

In dubio appellatio admittenda. 21. Ampliatur 2. Regula 3. Vt non modo procedat, dum est certũ, appellationem admittendam esse, Franch. Io. Andr. & Scacc. *q.* 10. *n.* 6.: Sed etiam dum est dubium, cum appellatio in dubio admittenda sit, Franch. Specul. Tiraq. & Surd.; Supersedendum, & nihil innouandum, Specul. & Scacc. *q.* 17. *ampl.* 16. *nu.* 60. vbi alios concordantes inducit: Licet enim ante appellationem in dubio pro iustitia sententiæ præsumatur tamen post appellationem hoc non procedit; in principio namque appellationi fauendum est, pręsumendumque, quod iusta sit, sententia verò iniusta; In medio est vtrique æqualiter fauendum; In fine verò fauendum est sententiæ, & in dubio pro sententia iudicandum est, Franch. qui bene declaret *in c. de priore num.* 2. *de appell.* & Scacc. *num.* 65.

Sed notoriè iniusta reijciẽda, & sententia exequẽda. 22. Quamuis verum sit, quod si notorie pateret appellationem nullam, vel iniustam esse, & consequẽter non tenere, Iudex à quo eam admittere non debetet, Io. Andr. *in c. Pastoralis num.* 11. *de offic. Deleg.* Specul. & Scacc. *quæst.* 11. *num.* 6.: Et idem Iudex à quo, dum appellatio talis est notorie, ad suæ sententiæ executionem, appellatione non obstante procedere potest, Io. Andr. vbi supra, Franch. Specul. & Scacc. cum concordantibus *quæst.* 11. *n.* 11. & tenuit Rota *decis.* 35. *aliàs* 234. *de appell. in nou.*; Circumscipta tamen notorietate, licet Iudex à quo appellationem non admittat, nihilominus aliquid innouare non debet, à Iure enim innouatio inhibetur, Specul. & Scacc. *n.* 10. & est tex. *in l.* 1. *& ibi DD. ff. nihil innou. appell. interp.*

23. Limitatur, seu declaratur Regula 3. Vt, sine innouatione, sineque labe attentatorum, plura Iudex à quo appellatione pendente præstare possit ad faciliorem appellationis exitum tendentia, Guaz. *defen.* 36. *c.* 28. *n.* 1. *iuxta c. cum teneamur, & ibi* Franch. *de appell.* Specifico prædicta, quæ Iudex potest, & sępe etiam debet præstare appellatione pendente. Plura appellatione pendente fiunt sine innouatione à Iudice à quo.

24. Primum, quod Iudex à quo post appellationem potest, & debet præstare, est cognoscere, an appellationi sit deferendum, Franch. *in c. ad audientiam n.* 2. *de appell.* Specul. & Scacc. qui testatur de communi *q.* 10. *n.* 1. Scilicet, an appellatio legitima sit, cui deferre debeat, vel friuola reijcienda, Franch. vbi sup. & Scacc. *n.* 2.; Et consequenter, an appellatio talis sit, propter quã ab executione, vel ab vlteriori processu supersedere debeat, Contard. & Scacc. *nu.* 2. Sed animaduerte, Vt cognoscere, an appellationi sit deferendũ.

quod

quod dictam cognitionem Iudex à quo habere debet ad sui tantum instructionem, non autem ad pronunciandum, an iusta, legitima, & admittẽda appellatio sit, hoc enim nõ ad Iudicẽ à quo, sed ad Iudicem ad quem de Iure spectat, Franch. vbi supra Contard.& Scacc. *q.*10.*n.* 3.; Et propterea Iudex à quo ita debet pronunciare; Admitto, vel non admitto; Quod est quid facti, ad eum spectans; Non autem debet dicere; Admittendam, vel non admittendam appellationem, hoc enim esset quid Iuris ad Iudicem ad quem pertinens, Franch. *in c. constitutus n.*19. *de appell.* & Scacc. *n.*4.

Nota.

Quomodo pronũciare debeat.

25. Ad agnoscendum autẽ an appellatio sit legitima,& admittenda, vel non, consideret Iudex à quo, an vt illegitima illa appellatio sit expressa in Iure, & declaratum recipiendam non esse, aliàs esset admittenda, etiã in casu dubio, ita vt nihil debeat innouari, Contard. & Scacc. *q.*11. *n.*8. In casibus verò, in quibus appellatio nõ admittitur de Iure sine causæ expressione; Cõsideret Iudex à quo, an causa expressa in appellatione, ex actis cõstet, non enim sufficit, vt exprimatur, nisi probetur, Contard. & Scacc. *n.*8.; & an vt legitima sit expressa in Iure, not. prædicti DD.

Quomodo cognoscatur, an admittenda sit appellatio.

26. Secundũ, quod Iudex à quo post interpositã appellationẽ præstare potest, & debet, dũ in termino assignato prosecutio nõ fuit facta, est, vt faciat exequi suam sententiã, Franch. Rebuf. Vestr.& Scacc. *q.*11. *num.*166. vbi ex Mandos. ait, quod idem Iudex pronunciabit causam desertam,& sententiam exequetur.

Iudex à quo suam exequitur sententiã, dũ appellatio non fuit prosecuta.

27. Tertium, quod præstare potest Iudex, à quo post legitimam interpositam appellationem, est in ordine ad apostolos, circa quos plurimæ statuendæ sunt conclusiones.

Plura circa apostolos præstare potest.

28. Conclusio 1. sit. Iudex à quo post legitimam interpositã appellationẽ, postulatos apostolos exhibere potest,& debet, *c.*1.*& c. vt super, de appell. in 6.*; Imò dum Iudex appellationi detulit, etiam si apostoli nõ petantur, eos tradere tenetur, Anchar. Franch. Gemin.& Scacc. *q.*13. *n.*37.; Si verò non detulit Iudex appellationi, apostolos dare tenetur, si petiti fuerint, Franch. Gemin. & Scacc. *n.*42. in hoc *n.*2. casu apostoli ab appellante sunt petẽdi, aliàs eos Iudex dare non tenetur, Franch. *in c.*1.*n.*3. *de appell. in 6.* Abb.& Scacc. *q.*2.*n.*40.& est *tex. in c. ab eo, tit. eodẽ*; Et non modo apostoli sunt petendi, sed iuxta Ius antiquum, pluries, & instantissime peti debent, Lancel.& Scacc. cum alijs *q.*13.*n.*25.& est *tex. in d. c. ab eo, & in l. vnica ff. de libell. dimiss.* licet hodie sufficiat, quod vnico contextu fiat ista petitio, Cassan. & Scacc. *q.*13.*n.* 26. Rot. *decis.*46. *alias* 351. *de appell. in nouis.*

Apostolos postulatos exhibeat.

29. At in vtroque proposito casu, nempe, siue appellationi detulerit Iudex, siue non detulerit, apostolos incontinenti dare non tenetur; cum lex ei ad deliberandũ dies triginta concedat, an appellationẽ debeat, vel non debeat admittere, Lancel. Vestr. & plures alij, quos sequitur Scacc. *q.*13.*n.*42. vbi ait, hoc esse indubitatum, cum ita statuatur *in c. ab eo, de appell. in 6.* Sicut ecõtra, nec est necessariũ, vt reus in ipsa appellatione apostolos petat, sed eos

Non tamẽ tenetur statim dare.

separatim petere potest intra terminum iuris, nempe triginta dierũ, glos. Franc. & Gemin. *in c. ab eo de appell. in 6.* Specul. & Scacc. qui concordantes inducit, *quæst.* 13. *nu.* 28.; Sed si intra dies 30. non petantur, renunciatum appellationi reputabitur, *d. c. ab eo*, vbi glos. & Gemin. & not. Specul. & Scacc. *c.* 13. *nu.* 24. vbi citat Rotam, & testatur de cõmuni; Et iterum *in d. num.* 28.; inducens Bart. & cum Maran. ait, quod aliàs appellatio deserta efficeretur. Cautius tamen est; vt in ipsa appellatione instanter, vt solet, apostoli petantur, Bar. Franc. & Scacc. *d. n.* 28.

Quid si intra debitum tẽpus non petantur.

Consiliũ.

31. Conclusio 2. sit. Iudex à quo, vsque ad 30. dies sibi concessos; expectare non tenetur, sed potest, si velit, citius respondere de apostolis, & præfigere appellanti competentem terminum ad redeundum pro ipsis, eius arbitrio, Maran. Grauat. Vestr. & Scacc. *q.* 13. *n.* 44. vbi citat Rot.; Et non redeundo pro apostolis in termino præfixo, appellatio efficeretur deserta Frãc. Maran. & Scacc. *num.* 49. Imò non sufficeret rediisse in termino præfixo, sed etiam requiritur, vt habeantur apostoli, & si non darentur deberet fieri protestatio contra Iudicem, aliàs appellatio efficeretur deserta, Maran. & Scacc. *num.* 52. Et dum pendente termino Iuris, vel alio dato ad redeundum pro apostolis, impetraretur Iudex appellationis, commissio non teneret, secundum veriorem, Vestr. Scacc. & alij *q.* 13. *n.* 74. & omnia interim gesta, siue à parte, siue à Iudice à quo, siue à Iudice ad quem, essent attentata, & nulla, Lancel. & Scacc. *n.* 76.; Prædicti autem 30. dies incipiunt Iudici currere à die sententiæ, *l. Iudicibus C. de appell.* & not. Scacc. *nu.* 84.; in appellante vero est controuersia, de qua Scacc. *n.* 83. qui concludit *n.* 84. quod dum pars est citata personaliter, currit spatium, vt in Iudice; Si vero non fuerit citata personaliter à die sententiæ, vel saltem, (& hoc est indubitatum) à die appellationis. In praxi vero communiter obseruata, omnibus currit dictum tempus à die interpositæ appellationis, vt ait *ibidem* Scacc.

Item potest Iudex intra 30. dies respondere de apostolis & terminum præfigere ad redeũdum pro ipsis.

Quid si in termino impetretur Iudex appellationis.

Quando incipiant currere 30. dies.

32. Conclusio 3. Dũ Iudex apostolos dimissorios, appellanti dat, præfigere ei potest terminum competentem ad se præsentandum cum apostolis coram Iudice appellationis, Franch. Rebuf. & Scacc. *quæst.* 13. *n.* 87. & dum terminus est cõpetens, si intra illum appellans non se præsentet, appellatio deserta efficeretur, probat Scacc. *quæst.* 14. *nu.* 5.; Et non sufficeret semel Superiorem adire pro commissione impetrãda, & eum impeditum esse, nisi perseueret impedimentum, Alex. Butr. Gram. & Scacc. *d. n.* 5.; Nec Iudex à quo terminũ præfixum prorogare potest Guid. Pap. quem sequitur Lancel. *tract. de atten. p.* 2. *c.* 12. *lim.* 13. *n.* 6. *to.* 5. & Scacc. *quæst.* 13. *n.* 87.; Sed si à Iudice à quo, terminus non præfigatur, appellans habet spatiũ vnius anni ad appellationem prosequendam, & ad faciẽdum committi causam appellationis, Franch. *in cap. oblata n.* 4. *de appell.* & Scacc. *q.* 14. *n.* 1.: Et ex causa habet bienniũ, Bal. Card. Alex. & Scacc. *d. n.* 1. & dicetur diffusius infra *quæst.* 153. *n.* 1.

Item præfigere potest terminum appellãti ad se præsentandum coram Iudice ad quem cũ apostolis.

Quid si terminus non præfigatur.

num. 1. 2. 3. *&* 8. *vsque in fine.*

33. Conclusio 4.; Nō modo potest, sed, requisitus Iudex à quo, dare debet apostolos aliàs puniendus esset, Gemin. & Scacc. *q.* 13. *n.* 100.; Et secundum veriorem opinionem in diffinitiua non dando apostolos, sed procedens ad vlteriora, attentaret, & ipso iure nulliter faceret: In interlocutoria vero, si appellans obtinuerit, processus retractabitur, aliàs non, Franch. Gemin. & Scacc. *n.* 91. *vers. prima opinio, & vers. non discedas.*

Item potest, & debet requisitus Iudex, dare apostolos.

34. Conclusio 5. sit. Ea, quæ de apostolis dicta sunt, locum etiā habēt in appellatione ab interlocutoria, nempe, vt in ea sint petēdi apostoli, Franch. Gemin. & Scacc. *n.* 91.; Vt sint seruanda eadem tempora, Scacc. *ibidē*; Vt Iudex apostolos petitos tradere teneatur *c.* 1. *de appell. in* 6. & not. Scacc. *n.* 91.; Itē, si Iudex à quo expresse denegaret apostolos dare, vel in termino iuris illos nō exhiberet, & postea procederet, ipso iure nullus esset processus, *c. vt super, & ibi* gl. & Franch. *de appell. in* 6. & Scacc. *eodem. num.* 91.

Quod dictum est de apostolis, habet locum etiam in interlocutoria.

35. Limita hanc conclusionem, vt si interponatur appellatio ab interlocutoria, sed non petantur apostoli, possit Iudex à quo pendente appellatione, & termino ad petendum apostolos procedere, Lancel. & Scacc. *q.* 17. *lim.* 47. *mem.* 1. *n.* 28. vbi probat præsertim *per tex. in c. non solum. de appell. in* 6.

Quid si non petantur apostoli.

36. Vt tota materia apostolorū necessaria hic habeatur, cum nec alius locus aptior de his ad agendū supersit; Pauca superaddenda hic erunt. Nempe quod apostoli in nostro proposito dicuntur literæ nuntiatoriæ Iudicis a quo, quibus Superiori nunciatur, à sua sententia in tali causa appellatum esse, seque appellantem dimittere, vel non dimittere, Marches. Vestr. & Scacc. *quæst.* 13. *num.* 1.; vbi etiam probat in apostolis exprimendam esse causam delationis, puta ob reuerentiam; Vel non delationis, quia appellatio friuola sit.

Apostoli quid.

In quibus causa exprimatur.

37. Præterea sciendū, plures esse apostolorū species; Prima species, dicūtur dimissorij, seu delatorij apostoli, in quibus apparet, quod Iudex à quo appellationi detulit, & appellantem, à sua iurisdictione, ad Iudicem ad quem dimittit, Franch. *in c. dilectis n.* 10. *de appell.* Maran. Vestr. & Scacc. *q.* 13. *n.* 10.; Et hos apostolos, dum Iudex statim nō daret, terminum præfigere deberet, in quo appellans reuerti teneatur ad eosdem apostolos accipiēdos, aliàs Iudex haberetur pro expresse denegante, in tantum, vt licet postea idē Iudex citaret intra terminum Iuris ad apostolos recipiendos, appellans reuerti nō teneretur, nec Iudex refutatorios amplius dare posset; In hoc enim casu habetur Iudex, ac si appellationi detulisset, quo ad hūc effectum; vt ab eo iurisdictio abdicata sit, & vlterius procedere non possit, Franch. Luc. Pet. & Scacc. *qu.* 13. *n.* 11.

Apostoli dimissorij, seu delatorij explicantur.

38. Secunda species apostolorum dicuntur reuerentiales, seu reuerendi, quando appellationi aliàs nō admissibili defertur propter Superioris reuerentiā, Franc. *in c.* 1. §. *in quibus de appell.* Specul. Vestr. & Scacc. *n.* 18, vbi ex Franch. ait, reuerentia-

De reuerentialibus, seu reuerendis.

les à dimissorijs in hoc differre, quod dimissorij dantur, quãdo Iudex appellationi esse differẽdũ existimat, reuerentiales vero,cum dubitat; Et in apostolis reuerẽtialibus causa exprimatur,cur non dimissorios,sed reuerẽtiales Iudex det,*c.1.de appel.in 6.*

In his causa exprimatur.

39. Species tertia apostolorum dicuntur refutatorij, quando Iudex non admittit appellationẽ, Specul. Vestr.Scacc.& alij *n. 19.*; Et in his refutatorijs exprimi debet causa non admissionis *c.1.de appell. in 6.*

De refutatorijs, in quibus etiam causa exprimatur.

40. Speciem,quartã addo apostolorum testimonialiũ, qui locum habent, quando, vel propter absentiã Iudicis, vel propter eius timorẽ appellatur coram honestis viris, & hi de appellatione fidẽ faciũt, Franch. Vestr. & Scacc.*n.7.* An suspectus fugę appellans carcerandus sit; Vide tradenda *inf. quaest.* 154. *num.* 11. De ducto vero ad carceres, vel carcerato appellante *vide supra n.* 11.

De testimonialibus.

41. Si quæ alia à supradictis, appellatione pendente, præstanda sint à Iudice à quo pro faciliori appellationis exitu,hæc vtiq; fieri debent appellante consentiente, secundum Abb. Franch. Lancel.& Guaz.*defen.* 36. *c.*28. *num.*3.

Si alia facienda sint pro faciliori causæ expeditione, hæc de consensu appellantis fiãt.

42. Plura de materia huius q. Scacc. locis sup. relatis.

A quibus Iudicibus appellare liceat; Quæst. 149.

1. **R**Egula sit. A quolibet Iudice regulariter appellari potest,Bar.*in l.à Proconsulibus n.3.C.de appell.* Specul. & Scacc. apud quem concordantes *de appell.q.16.in prin.*; Et hæc Regula procedit, secundum eosdem DD. tam in Iudice Ordinario, quam in Delegato.

A quolibet Iudice appellatur.

2. Ampliatur Regula,vt appellari possit à quocumq; Iudice, à quo expresse appellatio prohibita non sit, Scacc. *n.* 25.

A quo expresse nõ prohibetur.

3. Limitatur 1. Regula, Vt à sententia Principis Superiorẽ non recognoscentis appellatio non detur, Archid. Franch. Ias. Specul.& Scacc. *q.16. lim.1.n.1.* vbi concordantes, & tenuit Rota *diuers. decis.* 50. *n.4.p.2.* & est *tex.in l.1.ff. à quibus appell. non lic.*

Non tamẽ à Supremo Principe.

4. Limitatur 2.illatiue Regula, Vt à sententijs Papę,& Imperatoris appellatio non detur, Rebuf. & Scacc. *lim.1.n.2.* Guaz. *defens.36.c.* 8.*n.1.*Far.*q.101.n.72.* Rolan. *cons.* 94. *n.1.lib.1.* vbi relatis concordantibus testatur de vera, communi, & obseruata opinione,& est *tex. in l.1.* §. 2. *ff.à quibus appell. non lic.* Imò si quis à Papa ad futurum Consilium appellaret, eius fautores, & consiliarij,in excommunicationem Papæ reseruatã, & in crimen læsæ Maiestatis ipso facto incurrerent,vt not. Lez.*to 3.vers.appellare n.19. ex Bulla Pij II.* Et hæc reseruatio est in Cæna Domini; Et qui talem appellationem licere assereret hæreticus esset,vt probat Scacc.*q.8.n.63.*

Vt à Papa, &c.

Appelantes ad futurum Cõcilium excommunicantur.

5. Limitatur 3. Regula, Vt à Cõcilio generali cui Papa præfuit, appellari nõ possit,Card.Alex.Rebuf. & Scacc.*q.8.n.100.* Secus si nõ pręfuit,quia tunc ad Papam appellaretur,Car.Alex.& Scacc.*ibidem.*Similiter non appellatur à cetu Cardinalium, quia est Senatus Ecclesiæ, vt probat Scacc. *q. 16.lim.* 3.; vbi cum Card. Alex. ait ab vno Cardinali appellari posse;Quãuis esset Legatus

Nõ appellatur à Cõcilio generali, cui pfuit Papa, seu à Senato Cardinalium.

Ab vno, etiam Legato appellatur.

gatus à Latere, vt tenet *ibid.* Scacc.

Nec à Rege appellatur. 6. Limitatur 4. Regula, vt nec à sententia Regis appellari possit, quamuis Romano Imperio subditus esset, vel Superiorem alium recognosceret, Dec. Paris. & Scacc. *q.* 16. *lim.* 5.. Et nota quod quandocumq; appellatio prohibita est ob excellentiam Iudicis, qui eam fert, quo ad suspensiuum, & etiam quo ad deuolutiuum prohibetur, Scacc. *q.* 16. *lim.* 24. *n.* 2.

Licitus est recursus. 7. Sublimitantur 1. omnes propositæ Limitationes. Vt licet à prædictis Iudicibus appellatio non detur, nihilominus ad eosdem licitus sit recursus, Rolan. qui concordantes refert *cons.* 94. *num.* 2. & *seq. lib.* 1. Capic. Gram. Gabr. & Far. *q.* 101. *n.* 74. Paris. & Guaz *defen.* 36. *c.* 8. *n.* 2.

Quid in sententia lata ex relatione. 8. Sublimitantur 2. prædictæ Limitationes, vt à sententia, quamuis à Papa, vel ab Imperatore lata, dum ex relatione alterius prolata fuit, appellatio detur, Gabr. qui testatur de magis communi, Contar. Dec. Rom. & Scacc. cum concordantibus *quæst.* 16. *lim.* 1. *num.* 130. Mars. Put. & Far. *quæst.* 101. *num.* 75. Sed appellandum est ad eum, qui sententiam tulit melius informandum, Scacc. *num.* 134. & Guaz. *defen.* 36. *c.* 8. *num.* 3. At Papa, vel Imperator huiusmodi appellationi deferre non tenetur, & dum nō volūt, executio non retardabitur Guaz. *ibidem*, Farin. *nūm.* 76. Gabr. Ruginel. & Scacc. *n.* 34. *in fi.* & 135.

Nō potest appellari à dato à Principe cū clausula remota appellatione. 9. Limitatur 5. Regula, vt appellari non possit à sententia illius Iudicis, qui datus fuit à Principe cum clausula (appellatione remota) *c. Pastoralis*, & *ibi* communiter Canonistæ *de appell.* Franch. Marā. Specul. & Scacc. plures DD. inducens *q.* 16. *lim.* 1. *n.* 20. Princeps enim per rescriptum appellationem tollere potest, Couar. qui testatur de communi, & Scacc. *n.* 21. vbi obijcit, & *n.* 22. cum seqq. soluit.

Vel cū simili clausula. 10. Ampliatur 1. Limitatio 5. vt appellatio à sententia Iudicis tollatur, non modo dum datus fuit cum prædicta clausula, quæ verba habet aperta, sed etiam quando datur cum alijs clausulis, quæ verba adeo aperta non habent Lancel. & Scacc. *quæst.* 16. *lim.* 1. *n.* 28. Exemplificatur in clausula (sententia firma maneat, & executioni mittatur) ita Ias. *cons.* 187. *num.* 23. *lib.* 2. Contar. Ruginel. & Scacc. *d. n.* 28. qui *in seqq. vsq; ad n.* 77. exemplificat pluribus modis: Præsertim in clausula (nullatenus audiatur;) item in alia (imponatur perpetuum silentium) ex Lancel. Nicel. & alijs.

Clausula an ad omnia in patentib. literis contenta referatur. 11. Ampliatur 2. Limitatio 5. vt dicta clausula (appellatione remota) vel similis, siue in principio, siue in medio, siue in fine patentium literarum posita sit, ad omnia, in eisdem literis contenta, referri debeat, quando non est dare diuersitatis rationem, quare magis ad vnum, quam ad reliquum referatur, Franch. *in c. secundo requiris n.* 3. & Card. Alex. *n.* 7. *de appell.* Si vero extaret ratio, cur ad quædam referri non posset, ad ea non esset referenda, Bar., & Afflic., quos refert Scacc. *q.* 16. *lim.* 1. *num.* 78. vbi apparet istam Ampliationem controuersam esse.

12. Ampliatur 3. limitatio 5. Vt dum causa (appellatione remota) com-

An stante d. clausula, si sententia executur, reuocetur, per viam attentatorum.

commissa est, si Iudex à quo ad executionem suæ sententiæ, appellatione non obstante, procedat, reuocatio executionis per viam attentatorum non sit facienda, Abb. & Franch. *in c. Pastoralis de appel.* latè Lancel. quem sequitur Scacc. *n.* 103. vbi concordantes. Nisi fuerit attentatum post inhibitionem, vel nisi appellatio ex iusta causa in Iure expressa interposita esset, Franch. Lancel. & Scacc. *n.* 105.

Efficaciores sunt clausulæ à Iure inductæ.

13. Ampliatur 4. Limitatio 5. vt licet fortis sit clausula (appellatione remota) vel similis, in rescripto Principis, ad tollendam appellationem, talis clausula efficacior sit, dum à Lege, vel à Statuto inducitur, Dec. *in c. sicut Romana n.* 18. *de rescript.* Ruginel. & Scacc. *q.* 16. *lim.* 1. *n.* 92.

Quid operetur d. clausula, in ordine ad Iudicê à quo.

14. Ampliatur 5. Limitatio 5. vt clausula (appellatione remota) operetur, vt Iudex à quo, nisi velit, non teneatur deferre, neq; friuolæ, neq; rationabili, & legitime cuicumq; appellationi; Et sic appellatio quæcumq; executionem non suspendet, Contar. Specul. & Scacc. *num.* 97. & scribit Franch. *in c. Pastoralis num.* 1. & Abb. *num.* 9. *de appel.*; Exceptis casibus, in quibus in Iure expresse appellatio permissa est, Abb. & Franch. *in cap. Pastoralis de appell.* Contar. Specul. & Scacc. *num.* 100.: Prædicti vero casus expressi, ponuntur ab Abb. Dec. & Franch. *in d. c. Pastoralis.*

Quid quo ad Iudicê ad quem.

15. Secus tamen est quo ad Iudicem ad quem; Et sic respectu deuolutionis causæ ad Superiorem, qui per viam appellationis grauamen reuocare potest, secundum communem intellectum DD. *ad d. c. Pastoralis*, præsertim Franch. *n.* 6. Etiam in casu grauaminis in Iure non expressi, vt *in d. c. Pastoralis* tenent Franch. *num.* 5. & Abb. qui testatur de magis communi *n.* 15. & sequuntur Specul. & Scacc. *q.* 16 *lim.* 1. *n.* 98.

16. Sublimitatur Limitatio 5. vt clausula (appellatione remota) non excludat notorium grauamen, Fely. Lancel. Scacc. & alij *n.* 84.: Nec appellantem, qui in continenti appellationem iustificare se exhibet, Contar. & Scacc. *n.* 88.

Seu quo ad notorium grauamen.

17. Limitatur 6. Regula, vt à mero executore non appelletur, Scacc. *quæst.* 17. *lim.* 10. *num.* 37. *&* *lim.* 11. nisi executio esset excessiua, Scacc. *lim.* 10. *num.* 28. vbi concordantes.

An appelletur ab executore.

18. Limitatur 7. Regula, vt sententia lata à proprio Iudice contra suos Officiales pro delictis in officio commissis, appellatio non detur, sicut nec etiam à Syndicatorum sententia, vt probabitur *infra q.* 150. *lim.* 7. *n.* 25. *&* 26.

Vel à proprio Iudice de commissis ab Officiali, vel à Syndicatorib.

19. Limitatur 8. Regula, vt apud nos appellatio à sententia lata à Prouinciali cum Diffinitoribus executionem non suspendat, sed tantummodo ad Superiorem causam deuoluat, vt statuitur *in nostro Modo proced. in cap.* 3 *in fin. vers. quando*; Et de validitate huius determinationis dubitandum non est, cum enim prædictus effectus suspensiuus ex Principis decreto prohiberi possit, vt probatum est supra *hic num.* 14. multo magis idem præstari poterit *per nostrum Modum procedendi*, qui apud nos est velut Statutum, con-

An detur appellatio apud nos à sententia Prouincialis cum Diffinitoribus

consuetudineq; receptum est, efficacius enim in proposito Statutum, quam Principis decretum operatur, vt ostensum fuit *in hac q. num.* 13. Vide in comprobationem *infra q.* 150. *num.* 16. vbi de consuetudine vniuersali, &c. Hæc tamen intellige cum moderamine, de quo *infra quæst.* 150. *num.* 10. vbi probatur, quod dum appellatio denegatur, intelligendum est, quando Reus est confessus, vel plene conuictus, seu in flagranti repertus. Quod autem suspensiuus effectus à deuolutiuo separabilis sit, & ita appellatio aliquando effectum deuolutiuum non autem suspensiuum producat ostendetur *infra quæst.* 154. *num.* 12. *vsque ad n.* 16.

An suspẽsiuus separabilis sit à deuolutiuo effectu.

An appellatio à criminalibus sententijs detur, Quæst. 150.

1. Regula sit. Sicut in ciuilibus, ita etiam in criminalibus appellatio ab omni sententia datur, nisi expresse in Iure prohibita sit, Franch. Lancel. Surd. & Scacc. *de appell. quæst.* 17. *num.* 1.; Et in specie loquuntur in criminalibus Papien. Rebuf. Scacc. & alij *num.* 23. huic Regulæ subscribunt Viuian. qui alijs relatis testatur de communi, Ang. Specul. & Far. cum pluribus concordantibus *quæst.* 101. *num.* 1. Decian. Menoch. & Guaz. *defen.* 36. *cap.* 3. *num.* 1. & est *tex. in l. maioribus*, & ibi gl. & communiter omnes *C. de appell. & in c. vt debitus de appel.*; Hoc de Iure communi; Quid vero dicẽdum sit de Iure municipali, vel de consuetudine ostendetur *infra hic n.* 16. 17. & 18.

In criminalib. ab omni sententia appellari potest.

2. Ampliatur 1. Regula, vt procedat etiam in causis summarijs, in quibus appellatio datur, Capic. Contar. Ruginel. & Scacc. *n.* 7.

Etiam summarijs in causis.

3. Ampliatur 2. Regula, vt in criminalibus adeo licita sit appellatio, vt nec renuntiatio appellationi facta valeat, *l. addictos*, & ibi communiter DD. *C. de appell.* Franch. Lancel. Put. & Farin. qui testatur de communi *num.* 20. Ang. *de malef. in ver. præsente d. Caio num.* 80. vbi præsertim, quando de morte ciuili, vel naturali, seu de mutilatione membri agitur, in quibus terminis scribunt Guid. Pap. & Scacc. *quæst.* 17. *lim.* 1. *num.* 92.; Et quod expresse non possit renuntiari tenent Afflic. Ruginel. & Scacc. *num.* 91. vbi refert Dyn. & Bar. contrarium in hoc tenentes.

An possit renunciari appellationi.

4. Limitatur 1. Ampliatio 2. vt tacite possit renunciari appellationi, nempe non appellando, seu non prosequendo intra legitima tempora, Franch. & Scacc. qui hoc ait esse certum *n.* 93.

Tacitè.

5. Limitatur 2. Ampliatio 2. vt etiam expresse renuntiari appellationi possit delinquens notorius, Bal. Ang. & Farn. *quæst.* 101. *num.* 22. vel conuictus, & confessus, seu adeo conuictus, quod delictum negare non posset, Aug. ad Ang. & Far. *ibidem*, & huic limitationi subscribit Scacc. *n.* 93.

Vel expresse.

6. Ampliatur 3. Regula, vt etiam procedat in delictis enormissimis, & atrocissimis, in quibus, nisi à Iure expresse prohibeatur, appellari licet, Boss. *in tit. de appell. num.* 25. Vlpel. & Farin. *quæst.* 101. *num.* 7. Puta in crimine læsæ Maiestatis, in quo appel-

Appellatur etiam in atrocissimis.

appellatio datur, Boss. *num.* 1. & 2. vbi etiam refertur de veriori, Rolan. *cons.* 73. vbi reprobatis contrarijs, ait, hanc opinionem communem, veriorem, & ab ea in consulendo, & iudicando non recedendum, Gom. qui testatur hanc veram, communem, & semper tenendam opinionem, Afflic. Aret. Clar. & quamplures alij, quos sequitur Far. *num.* 9.; Licet Ang. Rom. & alij contradicant, relati à Scacc. *quaest.* 17. *lim.* 4. *num.* 78. & à Farin. *quaest.* 101. *num.* 10. qui *num.* 12. & 13. cum hac contraria concurrit in ducibus factionum, concitatoribus factionum, & rebellionum contra personam Principis, & ibi concordantes inducit.

Quid in symonia. 7. Expresse autem in Iure appellatio prohibetur in crimine symoniae, Fely. *per illum tex. in c. sicut il* 1. *de symon.* Carer. Maran. Rolan. & Farin. *num.* 47. vbi cum Rota declarat hoc procedere in symoniaco notorio, vel confesso; & etiam in occulto, dum symonia est respectu Ordinationis; Si vero esset occultus symoniacus super Beneficium, appellatio daretur.

In raptu. 8. Eadem prohibitio est in raptu *l.* 1. *in fin. princ. C. de rapt. virg.* Ang. Decian. Gom. qui testatur de communi, Specul. & Far. *quaest.* 101. *num.* 48. Intellige in principali raptore, qui non modo rapuit, sed etiam cognouit, secus si non cognouit, Carer. Decian. et Farin. *num.* 49. & 51.

In falsae monetae, & quibusdam alijs. 9. Item appellatio in iure prohibetur in crimine falsae monetae *l.* 1. *§.* 1. *C. de fals. monet.* Ang. et ad eum Ang. Bal. Far. et alij, *quaest.* 101. *num.* 52. Item in insignibus latronibus, seditionum concitatoribus, factionum ducibus *l. Constitutiones*, et ibi Alber. Ang. Bar. et communiter omnes *ff. de appell.* et Farin. qui concordantes citat, et declarat *num.* 53. & *seq.* Item in assassinio, Hostien. Franch. et alij *per illum tex. in c. pro humani*, ponderando *ver. libere, de homic. in 6.* Et hoc subampliatur, vt licet homicida non sit assassinus, appellare non possit, dum absens est, et contumax, vigore *Constitutionum Pontificum*, quas refert Far. *num.* 58. & 59. et not. Scacc. *quaest.* 17. *lim.* 48. *num.* 29.: Quamuis homicida ordinarius appellare possit, Farin. *d. num.* 59. In assassinio. In homicida contumace.

Declaratur praedicta. 10. Declaratur proposita doctrina, vt in praedictis criminibus enormibus, de quibus dictum est supra *à num.* 7. *vsque huc*, et in omnibus alijs, in quibus Iura appellationem denegant, denegatio intelligenda sit semper, dum Reus, vel ore proprio legitime confessus, vel iuridice plene conuictus, seu in flagranti crimine repertus fuit, alias enim sola criminis atrocitas, et maxima enormitas ad appellationem prohibendam sufficiens non esset; Hanc declarationem verissimam credit Decian. loquens speciatim in delicto raptus *in trac. crim. lib.* 6. *cap.* 9. *num.* 12. *to.* 2. quem generaliter sequitur Far. *quaest.* 101. *num.* 113. vbi reddit rationem, quia aliter Iudicibus occasio praeberetur, indebite, et iniuste condemnandi, absque timore, quod alius Iudex eorum iniustitiam reprobare posset; Subdens, tunc praesertim proculdubio appellationem in praedictis casibus esse

esse admittendam, dum causa iniuste, sententiæ in appellatione exprimitur; Et huic dicto subscribit Scac. *q.17. lim.4. num.* 84. inducens Abb. Alex. Dec. Franch. Innoc. Rom. & Tiraq.

Appellatione pẽdente nihil innouandum.

11. Ampliatur 4. Regula, vt adeo verum sit, quod à quacumque criminali sententia de Iure appellatio detur, vt appellatione pendente nihil sit innouandum, vt probatum est supra *q.*148. *n.*19. tenet Far. *q.*101. *n.*2. & Scacc. *q.* 17. *n.* 25. Et innouando, exequendoque Iudex suam sententiam, à qua debite fuit appellatum, punitur, vt traditum fuit *quæst.* 148. *num.* 61. & sustinent Far. *q.*101. *n.*5. & Scacc. *n.*26. & 27. Et per amicos, & consanguineos condemnati. ei de facto impune resisti posset, Farin. cum concordantibus *q.*101. *n.6.*; Imò in puncto Iuris idem dicendum est, pendente termino decem dierum dato ad appellandum, Bar. & Far. *n.* 3. vbi alios inducit, præsertim Boss. & Put. testantes de communi. Sed de consuetudine, pluribus in locis seruatur contrarium, nempe, vt confessus condemnatus in capitalibus, & corporalibus, si non appellet, Iudex termino pendente sententiam exequatur, Bal. Carer. qui concordantes inducit, & Far. cum alijs *n.*4.

Aliàs Iudex punitur.

Et ei resisti potest de facto.

Quid in termino 10. dierũ.

12. Ampliatur 5. Regula, vt à sententia nulla appellari possit, licet non sit necesse, Innoc. Io. Andr. quos sequitur Franch. *in c. dilecto num.* 15. *de appell.* Scacc. qui concordantes referens testatur de vera, & communi opinione *quæst.* 17. *lim.* 19. *num.* 2.; qui in seqq. bene declarat, & comprobat, quicquid alij contra dicant, relati ab eo *n.* 1.

An à sententia nulla appelletur.

13. Ampliatur 6. Regula, vt non modo locum habeat in diffinitiua sententia, sed etiam in interlocutoria habente vim diffinitiuæ, à qua appellatio datur, Ruginel. Vestr. & Scacc. *quæst.*17. *lim.*47. *mem.* 1. *num.* 171. qui *in seqq. vsque ad num.* 207. pluribus modis exemplificat, & probat; Puta in sententia lata super attẽtatorum reuocatione, Scac. *quæst.*17. *lim.* 47. *mem.* 1. *num.* 172. seu in qua Iudex pronuntiat se competentem, vel incompetentem *n.*174. & 175.; In sententia mulctæ *n.*182. siue in qua declaratur appellationem desertam esse *num.*185. Et generaliter in omni sententia interlocutoria, quæ post se aliam non expectat sententiam *n.* 207. Et in propositis, & similibus casibus, Iudex à quo appellatione interposita, vlterius procedere non potest super illo articulo, à quo appellatum fuit, Scacc. *n.*208. Licet pendente termino ad appellandum, posset, in hoc casu, ad vlteriora procedere, Franch. Lancel. & Scacc. *n.*212.

Vel ab interlocutoria habente vim diffinitiuæ.

Exemplificatur.

14. Ampliatur 7. Regula, vt de iure Canonico à quacumq; interlocutoria appellari possit *c. super eo. il 2. de appell.* & *c. cordi eod. tit. in 6.* & not. Specul. *in tit. de appel.* §. *in quibus num.* 29. *lib.* 2. vbi ait, quod secundum Canones in hoc quæstio non est, Bal. Castren. Franch. Maran. & Scacc. cum alijs concordantibus *n.*73. Imò etiam de Iure Ciuili appellatio ab interlocutoria admittitur, dũmodo in ea iusta exprimatur causa, Bar. *in l. aut Prætor num.*3. *ff. de minor.* Ang. Marches. & Scacc. *num.* 82. Quomodo specifi-

An à simplici interlocutoria.

canda sit causa, dictum est *sup. quæst.* 146. *num.* 16. *&* 17. Iustificeturque ex causa expressa, dicetur *infra q.* 152. *n.* 8. *vsq;* 12.

15. Sed nota, quod cum de Iure Canonico hodierno appellatio à mera interlocutoria prohibeatur, vt apparet in Conc. Trid. *sess.* 24. *de reform. cap.* 20. *in prin.* vbi in fine derogatur priuilegijs in contrarium, & idem determinetur *in Bullis Pontificum*, vt not. Scacc. *n.* 83. vtroque Iure attento, hodie ad appellationis validitatem ab interlocutoria causæ expressio requiritur, Franch. & Scacc. *q.* 17. *lim.* 47. *mem.* 1. *num.* 81.; Qua iusta causa expressa, & probata appellatio ab interlocutoria semper est admittenda, Scacc. *n.* 217. Et dum grauatus incontinenti se probaturum offerret, si Iudex hoc non attento, ad vlteriora procederet, si ab hoc appellaretur, talis appellatio, causæ deuolutionem, & attẽtatorum reuocationem operaretur, Scacc. *num.* 221. & est *tex. in c. interposita*, vbi Abb. Franch. & communiter Canonistæ *de appell.* Lancell. & iterum Scacc. *q.* 11. *num.* 68. *&* 70. De Iure Canonico hodierno

16. Limitatur 1. Regula, vt vera sit de Iure communi, sed in toto Statu Ecclesiastico consuetudo viget, vt à sententia in causis criminalibus, in quibus agitur de pœnis corporis afflictiuis, vt triremium, ictuum funis, fustigationis, seu exilij, appellatio non concedatur, Guaz. *defens.* 36. *c.* 4. *n.* 3.; Et quod hæc consuetudo teneat, late probat Couar. & sequitur Bertaz. & tenent Clar. & Guaz. *n.* 10. Imò subdit Scac. *q.* 17. *lim.* 48. *nu.* 1. in hoc vigere Ius municipale, & consuetudinem generalem fere in toto Orbe Christiano, præsertim in Imperio, in Hispania, & in Flandria, subscribunt Baiar. Guaz. & alij, ab eo relati *num.* 10. Et quod vbi Statutum viget, quod appellatio in criminalibus non admittatur, hæc determinatio valeat, tenent Alber. Couar. concordantes referens, Clar. qui ait, ab hac opinione in praxi recedendum non esse, Bertaz. Scacc. & Farin. *q.* 101. *n.* 95. *&* 96. Explicatur, quid de consuetudine seruetur in appellationib. in criminalibus. Vel de Iure municipali.

17. At si in aliquibus locis, vel apud aliquos, nec Statutum, nec consuetudo aliqua in proposito vigeret, prout apud nos non viget, nisi in sententijs latis à Prouinciali, & Diffinitoribus simul, de quibus dictum est *supra quæst.* 149. *num.* 19. Regula hic proposita seruanda esset. Quid vbi nec cõsuetudo, nec Statutum viget, vt apud nos.

18. Declaratur hæc limitatio 1. vt, nunquam procedat, nisi Reus esset legitime confessus, vel plene conuictus, vt probat Scacc. *quæst.* 17. *lim.* 48. *num.* 24. & visum est hic supra *num.* 10. Et vlterius declaratur, vt non per hoc in criminalibus Reo desint plurima remedia pro sua defensione, prout sunt recursus, dicere de nullitate, appellatio ab excessu pœnæ, vel à sententia notorie iniusta, seu appellatio à pronunciatione facta à Iudice, quod ipse sit competens, vt not. & probat Guaz. *defen.* 36. *capit.* 4. *num.* 11. *vsque in finem*, & dicetur, *hic infra num.* 28. Declaratur limitatio.

19. Limitatur 2. Regula, vt à sententia in crimine notorio, neq; de Iure communi detur appellatio *l.* 2. *C. quorum appell. c. cum speciali* An in notorio appellatio detur.

§. por-

§. *porro*, vbi gl. Hostien. Butr. Zabar. Anchar. & Franch. *de appell.* Clar. qui de communi, Scacc. & Far. concordantes cumulans *q.* 101. *n.* 60. vbi etiam de communi, addendo, quod habemus in hoc Marchię Constitutiones *lib.* 2. *cap.* 6. vbi de notorijs per facti euidentiam, non autem de notorio per famam, vel in delicto manifesto: Subdens *n.* 62. Limitationem procedere in notorio per euidentiam facti, secus in notorio Iuris, nempe resultante, vel ex confessione, vel probatione, in quo datur appellatio ex Mile. Carau. & Baiar.; Et vlterius notat. Far. *q.* 101 *n.* 63. quod in notorio per euidentiam non datur appellatio ad effectum suspensiuum, secus quoad deuolutiuum, ex Butr. & Zabar.; Et dum in appellatione aliqua causa insereretur notorium offuscante, seu delictum excusante, etiam suspensiuum operaretur, Franc. Imol. Saly. Far. & alij *q.* 101. *n.* 64.

An detur appellatio ab interlocutoria.

20. Limitatur 3. Regula, vt de Iure Ciuili ab interlocutoria etiam in criminalib. regulariter appellatio non detur, Scacc. *qu.* 17. *lim.* 47. *mem.* 1. *n.* 1. *&* 2. vbi, & etiam in seq. diffuse probat, & declarat; quid autem dicendum sit de Iure Canonico insinuat *n.* 73. *& in hac q. dictum est sup. n.* 14. *&* 15.

Vel à sententia, in qua pęna taxata à lege imponitur.

21. Limitatur 4. Regula, vt appellari non possit à sententia, in qua pœna, à lege taxata, imposita est *l. si qua pœna ff. de Legibus*, Dec. Fely. Franch. & Scacc. *q.* 17. *lim.* 23. *n.* 1. Marf. Saly. & Far. *q.* 101. *n.* 65. vbi ex Carer. & Rom. ait posse tamen appellari à declaratione incursus d. pœnæ; Et quod à tali declaratoria detur appellatio tenent etiam Fely. Franch. Scacc. & alij *n.* 3. Idem dic de pœna taxata à Statuto generali à Supremo Principe condito, Scacc. *lim.* 20.

Seu à sententia excommunicationis.

22. Limitatur 5. Regula, vt non detur appellatio à sententia excōmunicationis, vel interdicti, Ang. Specul. & Far. *q.* 101. *n.* 66.; Excommunicatio enim secum executionem trahit, quam appellatio non impedit *c. Pastoralis §. verum de appell.* & not. Dec. Maran. Scacc. & alij *q.* 17. *lim.* 22. *n.* 1. vbi testatur, hanc limitationem esse communem, & probari *per tex. in c. per tuas de sent. excom.* Vnde sententiatus, appellatione pendente, excommunicatus remanet, Franch. & Scacc. *d. n.* 1.; Et potest denunciari, seu contra eum excommunicationis cedulones affigi, Franch. Lancel. Maran. Specul. & Scacc. *n.* 4.

Quoad deuolutiuū.

23. Sublimita Limitationem 5. vt à sententia excommunicationis quo ad deuolutiuum appellatio detur *c. per tuas de sent. excom.* Specul. & Far. *q.* 101. *n.* 68. & Scacc. *num.* 34. A sententia pariter declaratoria, quem incidisse in excommunicationem, appellatio datur, per quam declaratoria ipsa suspenditur, Abb. Brunor. à sole, Carer. Franch. & Far. *quæst.* 101. *num.* 67. Dec. Fely. Lancel. Maran. & Scacc. *lim.* 22. *num.* 36. Similiter appellatio sententiam comminatoriam excommunicationis suspendit, Put. & Farin. *num.* 70.

Seu à declaratoria

Quid dū est periculū in mora, &c.

24. Limitatur 6. Regula, vt appellare non liceat à sententia, quando Reipublicæ interest capitales pœnas in sententia appositas accelera-

lerari, statimq; delinquentem puniri *l. Constitutiones*, *& ibi* Fulgos. *de appell.* Ang. Rom. & Farin. *q.* 101. *num.* 81.; Vnde dum periculum est in mora, appellatione non obstante, Iudex suam exequi potest sententiam, Boss. *de appell. num.* 24. *& seq.* Carer. Castren. Contard. & Far. *q.* 101. *n.* 82.

Vel in sententia lata contra Officiale. 25. Limitatur 7. Regula, vt appellatio non detur à sententia lata contra Officiales pro delictis in officio commissis, dum de illis conuicti sunt *l. nulli*, *& ibi* Bellaper. & Cyn. *C. quorum appell.* Specul. Put. Viuian. qui testatur de communi, Far. & alij *n.* 83. Qui *n.* 84. *&* 85. inclinat hoc intelligendum esse de Officiali à proprio Iudice condemnato pro delictis in officio commissis, in quibus terminis loquitur *d. l. nulli*, *& ibi* not. gl. Ang. Bar. Castr. Odofr. & Saly.; Subscribunt huic doctrinæ Scacc. *q.* 17. *lim.* 16. & Far. *q.* 101. *n.* 85. *&* 86. vbi refert concordantes Maran. Put. Turrecrem. & alios.

Seu à sententia Syndicatus. 26. Limitatur 8. Regula, vt à sententia syndicatus conuictus appellare non possit, saltem quoad suspensiuum effectum, Alber. Carer. Saly. Viuian. qui testatur de cõmuni, Lancel. & Far. *q* 101. *n.* 89. Et in hoc Const. Marchię, *lib.* 6. *c.* 2. omnes dirimit controuersias, dum generaliter statuit à sententia syndicatus appellationem non dari; Et idẽ Far. *n.* 91. de magis communi testatur; addens cum Amad. in toto Ecclesiastico Statu, propter d. Const. rem omni prorsus difficultate carere. Sed circumscripta d. Const. vel simili Statuto, posse à sentẽtia Syndicatorum appellari, tenet Put. quem sequitur Scacc. *lim.* 16. *num.* 9. & de communi, & magis tuta opinione, idem Put. testatur.

27. Limitatur 9. Regula, vt appellatio friuola à quauis sententia prohibita sit, nec ei sit deferendum, *c. cum appellationibus*, *& ibi* gl. Anchar. Franch. & alij *de appell. in* 6. Bar. Maran. & Scacc. *q.* 17. *lim.* 36. *n.* 1. Imò Iudex tali appellationi deferens peccaret, Clar. Laneel. Scacc. & alij *num.* 3. Intellige de manifeste friuola, Scacc. *num.* 6. Quam nihilominus si Iudex admitteret, à se iurisdictionem abdiceret, Ang. Franch. Lancel. & Scacc. *num.* 4. Siue à friuola appellatione.

28. Sublimita omnes propositas Limitationes, in quibus dictum est, in criminalibus appellationem non dari in casibus in illis insinuatis, vt sicut dictum est *in hac q. n.* 10. intelligantur, dum Reus est confessus, vel conuictus, seu in flagrati repertus, & vt per hoc non sit prohibita supplicatio, seu recursus ad Principem, siue ad alium Superiorem, Rolan. concordantes inducens *cons.* 94. *n.* 2. *& seq. lib.* 1. Menoch. *de arbitr. iudic. lib.* 1. *q.* 72. *per totam*, Ang. Decian. Lancel. Rom. & alij, quos sequitur Far. *q.* 101. *n.* 105.; sicut nec intelligitur prohibita appellatio ab excessu pœnę, Butr. Hostien. Innoc. & Io. And. *in c. cum speciali* §. *porro de appell.* Maran. Lancel. & Farin. *num.* 110. & est *tex. in c. nouit.*, vbi DD. *de appell.*. Nec pariter dictio de nullitate prohibita censetur, Ang. Marf. & Carer. hos sequens *in praxi in* 1 *tract. de appell.* §. *vlterius n.* 5. Grauat. qui testatur de cõi, Boss. Declarantur allatæ limitationes. Appellatio ab excessu pœnæ.

Clar.

Clar. Iaſ. Menoch. Far. & alij *n.*111.

29. Limitatur 10. Regula, Vt à ſententia, quæ habet duas alias non cõformes præcedẽtes, appellari de Iure non poſſit, *l. vnica, & ibi* gl. Bart. Bald. Caſtren. & alij *C. ne lic. in vna eadem cauſa*; non enim licet tertio prouocare, Rebuf. Specul. & Scacc. qui teſtatur de communi, & hoc non habere contradictorem, *q.* 17. *lim.* 1. *n.* 1. Quod procedit in diffinitiua, & etiam in interlocutoria, Maran. Specul. & Scac. *n.* 4. Ita vt in hoc caſu nec liceat ſupplicare, & ſupplicãs puniatur, Bal. Boſſ. & Iaſ. quos ſequitur Scac. *q.* 17. *lim.* 1. *n.* 15.

Quid in tribus cõformibus.

30. Sublimitatur limitatio 10. Vt poſt tres conformes, de nullitate dici poſſit, & hæc cautela prodeſſet, quando in rei veritate nulla eſſet ſententia, Franch. & Imol. quos ſequitur Couar. *in l. vnica nu.* 40. *C. de moment. poſſ.*; Sed de Iure Canonico, iuxta *Clement. vt calumnijs de ſent. & de re iudic.* condemnatus tribus ſententijs conformibus ad dicendum de nullitate earum non admittitur, niſi prius ſententiæ executioni mandentur, Bal. Franch. Vant. Veſt. & Scacc *n.* 58.

Siue dum dicitur de nullitate.

31. Limitatur 11. Regula, Vt cum Superiores in Viſitatione procedunt ad morum correptionem ſine vllo ordine iudiciario, ſed, vt ſolent apud nos, per viam articulorũ in cauſis non admodum grauibus, & modus non exceditur, appellatio nõ detur, vt not. Boner. *in direct. fori iudic. par.* 3. *c.* 2. *§. id quoq;* eſtq; *text. in c. ad noſtrã de appel.*; nec ad Papã, *c. reprehenſibilis eodẽ tit.* & in Conc. Trid. *ſeſſ.* 24. *c.* 10. *de reform.*; Cum .n. Superiores in hoc caſu nõ iudiciali, ſed de paterno modo in pænis imnẽdis procedãt, quæ leues plerumq; eſſe ſolent, conſentaneum non eſt, vt in his appellationi locus ſit.

Vel ſi in Viſitatione detur pæna ad correptionem.

32. Plura de hac quæſt. Far. *qu.* 101. & diffuſius Scacc. *q.* 17.

Appellatio ad quem ſit facienda, Quæſt. 151.

1. Regula 1. ſit. Appellatio à minori ad maiorẽ Iudicem gradatim, non omiſſo medio fieri debet, gl. *in c. dilecti il* 3. *& ibi*, Abb. & Dec. *de appel.* Fel. Maran. & Scac. concordantes cumulãs *de appel. q.* 7. *n.* 1. ideſt ad Superiorẽ proximiorẽ Iudici à quo, Dec. & Scacc. *n.* 3. alios inducens; Et ſufficit vt dicatur appello ad Iudicem competentem, Maran. qui teſtatur de cõmuni, Bal. Bar. & Scacc. cum alijs *q.* 7. *n.* 4. *&* 12. & probatum eſt ſuprà *q.* 146. *n.* 20.

Appellatio ad Superiorem proximũ fieri debet.

2. Ampliatur Regula 1. Vt procedat in vtroq; Iure, Card. Alex. & Franch. *in c. dilecti il* 3. *de appel.* Ang. & Scacc. *n.* 15. aliàs omiſſo medio, appellatio, & proceſsus nulli eſſent, Archid. Bar. Hoſtiẽ. Innoc. & Scacc. *n.* 17. De Iure Ciuili in hoc non eſt dubium: Et ſaltem parte opponente, idem certum eſt etiam de Iure Canonico, Franch. & Scacc. *n.* 26.

Aliàs nulla eſſet in vtroque Iure.

3. Limitatur 1. Regula 1. Vt nõ procedat in appellatione ad Papã, ad eum enim medio omiſso appellari poteſt, Abb. & Franch. *in d. c. dilecti*, Aug. Afflict. Lancel. & Scacc. *q.* 7. *n.* 46.; Et ſtante tali appellatione, ſi Superior immediatus procederet, vtique attentaret, & proceſsum nullum fabricaret, Lancel. & Scacc. *n.* 57. *&* 59.

Quid in appellatione ad Papam.

Limi-

Vel dum medius g errorem omittitur.

4. Limitatur 2. Regula 1. Vt appellatio inutilis non fit, quando omisso medio per errorem ad maiorē appellatur, *l.* 1. *& ibi* Bart. *ff. de appell.* Archid. Papin. Scacc. & alij *q.* 7. *n.* 96.: Et in hoc casu ad Iudicem competentem causa deuolueretur, Abb. & Franch. *in d.c. dilecti*, Scacc. *n.* 96. vbi ex Bar. rationem reddit; Et quamuis scienter per saltum fuisset appellatum, dum non exciperetur, appellatio teneret, Abb. Affiic. Franch. Rebuf. & Scac. cum alijs *n.* 105.

Vel dum non excipitur.

Seu in appellatione ad Delegatum Papæ.

5. Limitatur 3. Regula 1. Vt ad Delegatum Papæ in eius Legatione omissis medijs appellari possit, Abb. qui de communi, & Franch. *in c. dilecti il* 3. *de appell.* Ang. qui pariter de communi, Maran. Specul. Scacc. & alij *q.* 7. *n.* 103.: Qui *n.* 104. idem probat in Patriarca Constantinopolitano, & Alexandrino.

Vel dum proximus est impeditus.

6. Limitatur 4. Regula 1. Quando Iudex proximus esset absens, lōgo impedimento detentus, quia tūc eo omisso, ad Superiorem appellari posset, secus si modico tempore impeditus esset, Franch. Maran. & Scacc. *n.* 111.

7. Vt autem Regulares in appellando per saltum, vel ad quos de Iure non possunt, non errent, proxime adnotanda, obseruent.

Ordo seruandus à Regularibus in appellando.

8. Regula 2. fit. Appellatio à Regularibus hoc ordine interponenda est. A Guardiano, seu ab alio Superiore locali ad Prouincialem, à Prouinciali ad Generalem, à Generali ad Protectorem, & ab hoc ad Sacr. Congr. super negotijs Episcoporum, & Regularium, & ad Papam, ita *d. Congr.* decreuit *anno* 1587. & not. Lez. *to.* 1. *c.* 9. *n.* 4. & Bouer. *in suo direc. p.* 3. *c.* 3. & cōformiter ita decernitur *in nostris Const. c.* 10.

Per saltū appellatio est nulla.

9. Ampl. 1. Regula 2. Vt si quis ex Regularibus per saltum appellaret, Iudex ad quem nulliter ageret, iuxta tradita *in hac q. n.* 2. cum limitationibus *quæ ibidem* subduntur.

Et prohibita ad tribunalia secularia, præsertim

10. Ampliatur 2. Regula 2. Vt Regularibus sit prohibitum appellare ad alia tribunalia præter prædicta, præsertim secularia sub pæna excommunicationis latæ sententię, vt not. Portel. Arag. Miran. & Lez. *to.* 3. *ver. appellare n.* 5. & habetur *in nostris Constitutionibus in c.* 10.

A delegato ad causam appellatur ad Ordinariū Delegantem.

11. Regula 3. fit. A sententia Delegati Iudicis ad causam, appellatur ad Delegantē, siue Delegatus sit à Principe siue ab alio Ordinario inferiore, Papien. Specul. & Scac. *q.* 7. *n.* 14. vbi alios inducens testatur de cōmuni omniū DD. Si vero Delegans sit & ipse Delegatus ad vniuersitatem causarum, si ab eo sit subdelegata vna causa in totū, tunc à Subdelegato ad Delegatum ad vniuersitatem causarum appellari, tenet Specul. *tit. de appell. §. nunc tractemus n.* 3. *&* 10. *lib.* 2. Sed ad primū Delegantē appellādum esse tennerunt gl. Abb. & Maran. quos refert Scacc. *q.* 8. *nu.* 30. vbi refert Abb. & Franch. idem asserentes in Delegato ad vnam causam, qui si illam de licentia in totum subdelegauerit, à Subdelegato ad primum Delegantem appellatur.

Quid si Delegans sit, & ipse Delegatus ad vniuersitatē causarū.

Vel ad vnam.

Vel dum Delegatus est à Papa.

12. Ampliatur 1. Regula 3. Vt à Delegato Papæ in partibus vbi adest Legatus à Latere, non ad hūc, sed ad Papā appellatio fieri debeat, Marches. & Scacc. *q.* 7. *n.* 16.

Limi-

13. Limitatur 1. Regula 3. Vt Ordinarius causam delegans, quia suspectus sit, à Delegato non ad Delegantem, sed ad Superiorem appelletur, Franch. Maran. Specul. Scacc. & alij *quæst*. 7. *num*. 42.. Qui idem dicit *quæst*. 8. *num*. 48. quando Delegatus, quia suspectus sit subdelegauit, tunc enim, non ad Delegantem, sed ad Superiorem appellatur.

Quid si Delegat° sit à suspecto.

14. Plura de hac q. & diffuse agit Scacc. *de appell. q*. 7. *&* 8.

De officio Iudicis ad quem, Quæst. 152.

1. REgula sit. Officium Iudicis ad quem ad multa se extendit, latiusq; se diffundit, quam officium Iudicis à quo, Franc. *in c. cum in Ecclesia de appell*. Ruginel. & Scacc. *q*. 11. *n*. 17. *ver. contrarium*; vt magis patebit *in Ampliationibus sequentibus*.

Latius se diffundit Iudicis ad quem officiū, quā Iudicis à quo.

2. Ampliatur 1. Regula, vt quādo Iudex ad quem de appellatione cognoscere cæpit, ad eum cognitio spectet, an admittenda sit appellatio, an legitime, & in tempore appellatum sit, an nulla, desertaq; sit appellatio, & similia. Iudex vero à quo, postquam Iudex ad quem hæc cognoscere cæpit, non potest in hac se ingerere cognitione, Butr. & Franch. *in c. constitutus, de appell*. & Scacc. *q*. 11. *n*. 12.

Vnde plura cognoscit de appellatione.

3. Ampliatur 2. Regula, vt Iudex ad quem non solum cognoscere, sed etiam inter partes pronuntiare possit, an iusta, legitimaq; sit appellatio, an causæ in ea insertæ legitimæ sint, an sit recipienda, Contard. Franch. Scacc. & alij *num*. 13. Cum econtra Iudex à quo, antequam Iudex ad quem hæc cognoscere incipiat, tantummodo ad sui instructionem hæc^iet cognoscere possit, Scacc. *ibidem*, & probatum est *supra q*. 148. *num*. 19. Ad eundem autē Iudicem ad quem, quando coram eo causa iam introducta fuit, cognoscere, & pronuntiare spectat, an appellatio fuerit deserta, vel an appellans legitime impeditus fuerit, Franch. & Scacc. *q*. 11. *n*. 151.

Et pronūciat.

4. Ampliatur 3. Regula, vt Iudex ad quem attentata articulum appellationis tangentia, appellatione pendente, reuocare possit, Franch. & Scacc. *num*. 18.; & diffinitiuam ex falsa causa latam, ex alia causa vera, confirmare, Franch. Maran. & Scacc. *n*. 22.; dummodo, saltem implicite, in actis primi Iudicis noua causa fuerit, Franch. Rebuf. & Scacc. *n*. 23.

An possit reuocare attentata.

Et diffinitiuam ex falsa causa latam confirmare.

5. Ampliatur 4. Regula, vt Iudex ad quem legitima attenta appellatione, Iudici à quo inhibere possit, Scacc. *n*. 34. vbi citat DD. de hoc tractantes.

Et inhibere Iudici à quo.

6. Ampliatur 5. Regula, vt consequenter appellans, coram Iudice ad quem suam debeat appellationem iustificare, quo ad eiusdem appellationis admissionem, probando se bene, & intra legitima tempora appellasse, Scacc. *num*. 6. *vers. capio primum*. Item quo ad causæ deuolutionem consequendam, dum Iudex à quo appellationem non admisit, appellans exceptionis veritatem coram Iudice ad quem probare similiter tenetur, aliàs causa non deuolueretur *c. interposita*, *& ibi* Butr. Dec. & Franch. *de appell*.;

Coram Iudice ad quē quid probare debeat appellans.

Nec

Nec iustam exceptionem proposuisse sufficeret, secundum eosdem, & not. Scacc. *num.* 62. Nisi appellans coram Iudice à quo incontinenti legitimam exceptionem probare obtulisset; Quo casu si ob non admissionem appelletur, sufficit probare coram Iudice ad quem, ad effectum deuolutiuum, legitimam fuisse propositam exceptionem, cum exhibitione probationis incontinenti, & Iudicem admittere noluisse, *d. c. interposita in fi. & ibi* Abb. Franc. & communiter alij Canonistæ *de appell.* & not. Lancel. & Scacc. *q.* 11. *n.* 63.

Alia corā eodē probanda. 7. Ampliatur 6. Regula, vt quoad effectum reuocationis sententię, quam tulit Iudex à quo, appellans, coram Iudice ad quem, veritatem probare teneatur, & appellationis causam iustificare, Abb. Butr. Franch. & Scacc. *n.* 83.; Vbi concludit, quod appellās ex ipsis actis factis in prima, vel ex faciendis in secunda instantia, sententiæ iniustitiā probare debet. Vnde testes à Iudice appellationis examinari possunt, An corā eo testes examinari possint. Anchar. Fely. Franch. Maran. & Scacc. qui ait hoc esse indubitatum *n.* 102.: Nisi forte in prima instantia appellans scienter probare neglexisset id, quod in secunda instantia se probaturum offert, Lancel. quidē magis communi, Franch. Marſ. Menoch. & Guaz. *defens.* 36. *capit.* 18. *num.* 4. & latissime de hoc agit Ceual. *in tract. commun. cont. com. quæst.* 301. *per tot.*; Et sicut ex nouis probationibus, sic etiam ex noua causa appellatio à diffinitiua iustificari potest, Franch. Maran. & Scacc. *num.* 84. An autem publicatis attestationibus, liceat testes in causa appellationis examinare super productis articulis in principali causa, directè contrarijs, admodum controuersus est punctus, vt videre est apud Ceual. *in tract. com. contr. com. qu.* 301. vbi abductis DD. pro affirmatiua, & etiam pro negatiua, hanc magis communem vocat, refert. Guaz. *defens.* 36. *cap.* 18. *num.* 4. & huic negatiuæ subscribunt Affl. Gabr. & Scacc. *quæst.* 11. *num.* 105. vbi remissiuè ait, hoc plurimas Ampliationes, & Limitationes habere; & huic opinioni fauet tex. *in c. fraternitatis, & ibi* glo. & cęteri Canonistæ, de testibus; Super capitulis verò omnino nouis, siue testes fuerint publicati, siue non, in instantia 2. non possunt testes examinari, Marſ. Socin. & Scacc. *num.* 111. Sed nihilominus animaduerte, quod Iudex post datam copiam processus, & hoc ita publicato, pro suo arbitrio potest testes repetere, & etiam alios testes de nouo recipere ex officio, Natt. *conſ.* 359. *vol.* 2. Clar. *quæst.* 61. *verſ. sed quæro*, & Ambrosin. *de modo forman. proceſ. inform. lib.* 3. *c.* 1. *n.* 55.

Super articulis productis, &c.

Vel super capitulis omnino nouis.

8. Notandum tamen, quod appellatio à mera interlocutoria nisi ex causa nominatim ī appellatione expressa nō iustificatur, ita sentiūt Bar. Franch. Maran. & Scacc. *quæst.* 11. *num.* 87.; Nec suffragaretur illa clausula generalis, (& ab omnibus alijs grauaminibus, quæ colligi possunt ex processu causæ) Franch. & Scacc. citans Rot. *num.* 88.: Et causa prædicta constarę debet ex actis coram Iudice à quo factis, & non aliter. Bar. Franch. Maran. & Scacc.

Appellatio debet iustificari ex causa in actis Iudicis à quo, dum est à mera interlocutoria.

& Scacc. *num.*89.; Bene verum est, quod ex multis causis expressis, satis est, vt vna tantum sufficiens probetur, Franch. Lancel. & Scacc. *num.* 90. De his dictum est etiam *sup. q.* 150. *n.*14. & 15.

Nisi causa noua superueniat

9. Quod dictum est in praecedenti notando pluribus modis limitandum erit; Igitur limitatur primo, notandum, vt non procedat quando noua causa superueniret, quia tunc appellans posset eam proponere, quamuis in appellatione non fuisset expressa, Card. Alex. Maran. & Scacc. *n.*92.

Vel dum executio interlocutoriae contineat damnum irreparabile.

10. Limitatur 2. not.; Dum executio interlocutoriae damnum irreparabile contineret, quia tunc appellatio posset iustificari ex nouis causis, Maran. & Card. Alex. quos sequitur Scacc. *n.*93.

Aut dum Iudex a quo noluit probationes admittere; Vel dum Reus abest.

11. Limitatur 3. not. Quando Iudex a quo noluisset probationes admittere, vel si essemus in appellatione ab interlocutoria lata contra absentem, in his enim casibus possent in appellatione nouae causae adduci, Maran. Card. Alex. & Scacc. *n.*94. *&* 96.

Item in nouis probationib. causae iam expressae.

12. Limitatur 4. not.; In nouis probationibus, tendentibus ad probationem causae iam in prima instantia expressae, quae semper deduci possent in secunda instantia, Franch. Maran. & Scacc. *quaest.* 11. *num.*95.: Et idem dic in omnibus casibus de allegationibus iuris non deductis in prima, quae in secunda instantia deduci posse, certum est, Card. Alex. & Scacc. *n.*100.

Et in allegationib. iuris.

Iudex ad quem sententiam iustam sed nullam confirmare potest.

13. Ampliatur 7. Regula, vt Iudex appellationis sententiam nullam confirmare possit, dummodo iusta sit, Put. qui testatur de communi *decis.*60. *lib.*3. Abb. Alex. Ripa, Vant. & Scacc. *n.* 114. vbi alios inducit testantes etiam de communi, *& in seqq.* pluribus modis ampliat, & exemplificat.

Fallit in interlocutoria.

14. Limitatur 1. Ampliatio 7. vt non procedat in sententia interlocutoria, quae si nulla sit, Iudex appellationis eam confirmare non potest, Granut. Paris. & Scacc. *n.*146.; Sicut nec etiam sententiam diffinitiuam nullam executioni mandatam, nisi prius attentatis reuocatis, Granut. Luginel. & Scacc. *n.* 147.

Et in diffinitiua executioni mandata.

Item dum petitio, vel commissio fuit tantum de nullitate.

15. Limitatur 2. Ampliatio 7. Quando simpliciter petitum fuit pronunciari diffinitiuam sententiam nullam, quia super hoc, primo pronunciandum esset, Bar. Vant. Scacc. & alij *num.*127. vbi etiam Rotam inducit; Alias Iudex appellationis, super meritis causae nulliter pronunciaret, Granut. & Scacc. *num.* 128. Et idem dicendum esset, dum commissio Iudici facta, mandaret, vt prius super nullitate procederetur, Granut. Put. & Scacc. *num.*132. Bene verum est, quod Iudex appellationis post cognitionem super nullitate, deinde super meritis causae cognoscere posset, causa enim nullitatis, causam etiam iniquitatis deuoluit, Abb. Bar. Fely. Franch. Tiraq. Vant. qui testatur de communi, & Scacc. *q.* 11. *n.*122.

Post cognitionem de nullitate cognoscitur de meritis etiam.

16. Limitatur 3. Ampliatio 7. vt non procedat, dum, non modo sententia, sed etiam processus, nullus esset, Alex. qui de communi, Dec. Natta, Ruginel. Vant. & Scac. *num.*135.; Ratio est, quia idem vitium esset in sententia confirmante,

Quid si etiam processus esset nullus

te, Gabr. Marches. & Scacc. *n.*136. Nisi nouus, & aptus processus formaretur, Scacc. *n.*137.

Potest omnis sētētia nullā confirmari, dū Reus est cōfessus.

17. Ampliatur 8. Regula, vt quando in actis est confessio Rei, Iudex appellationis absolute sententiam nullam confirmare possit, quia cōfessio omnes processus nullitates sanat, Anan. Chart. Dec. Gom. Mascar. & Viuian. qui omnes testantur de communi, Abb. Bar. & Far. concordantes cumulans *q.* 81. *n.*66. Vbi *in seqq.* diffuse ampliat, & limitat, Clar. *§. fin. q.*55. *ver. item posset*, vbi ait hanc opinionem tanquam canonizatam in iudicijs, & in scholis intrepide sequendam esse, Ang. Innoc. & Scacc. cum concordantibus *n.* 139. Nisi error in sententia esset expressus, quia tunc nunquam confirmari posset, Bar. Franch. & Scacc. qui testatur, quod ita tenent omnes *n.* 141.

Nisi exprimatur error in sentētia.

Tota causa cognoscitur à Iudice ad quem.

18. Ampliatur 9. Regula, vt iustificato interlocutoriæ grauamine coram Iudice appellationis, & ab eo pronunciato, quod bene sit appellatum, tota causa ab eodem Iudice appellationis cognoscenda remaneat, Bar. Franch. Scacc. & alij *q.* 17. *lim.* 47. *mem.* 3. *n.* 1. *&* 2. & est *tex. in c. vbi debitus*, *& ibi* glo. Abb. Card. Alex. et Dec. *de appel.*

Qui pronunciat etiam super accessorijs.

19. Ampliatur 10. Regula, vt Iudex appellationis etiam pronuntiare possit super articulis accessorijs, super quibus poterat, sed non pronuntiauit Iudex à quo, Rot. *deci.*59. *alids* 424. *de appel. in nou.* Card. Alex. Rebuf. et Scacc. *q.*11. *n.*34. *ver. Ampliatur* 4.

20. Ampliatur 11. Regula, vt dum appellationis causa coram Iudice ad quem introducta fuit, ad eum spectet super desertione appellationis pronunciare Franch. et Scacc. *n.* 151. et idem Iudex ad expensas in appellationis prosecutione factas condemnare possit, Franch. et Scacc. *n.*161.

Super desertione, & super expensis.

21. Ampliatur 12. Regula, vt Iudex appellationis, Reum à primo Iudice absolutum condemnare, et condemnatum absoluere, carceratos liberare, relaxatos carcerare, non tortos torquere, possit, et reliqua præstare, quæ primus Iudex potuit, Far. *cons.*53. *n.*33. Ad Iudicem enim appellationis, errorem, et grauamen primi Iudicis corrigere spectat, Contar. Franch. Maran. Rebuf. et Guaz. *defen.*36. *c.*18. *n.*3. et subscribit Scacc. *q.*3. *n.*1. Et dum appellatum à diffinitiua fuit, ex quo tota iurisdictio ad Iudicem appellationis deuoluitur, sibi carceratum remitti, ille Iudex mandare potest, Ang. Scacc. Guaz. et alij *cap.* 24. *num.* 2. Sed quando ab interlocutoria appellatum fuit, dum appellationis articulus discutitur, carceratus sub Iudice à quo manere debet; At si Iudex ad quem bene appellatum, et male iudicatum pronunciet, idem Iudex ad quem carceratum sibi remitti, vel apud Iudicem à quo retineri, mandare potest: si vero male appellatum pronunciet, tunc Iudex à quo carceratum retinebit, processumq; prosequetur, Guid. Pap. et Guaz. *defen.*36. *c.*24. *n.*2. Scacc. *q.*20. *n.*26.

Itē potest absolutū damnare, & ecōtra, torquere, &c.

Quid de remissione carcerati.

22. Ampliatur 13. Regula, vt officium Iudicis appellationis sit animaduertere antequam suam ferat sententiam, vt coram eo omnia

Omnia acta debent transportari corā Iudice ad quē aliàs nullā ferret sententiā.

nia primæ instantiæ acta transportentur aliàs enim sententia, quæ ab ipso pronunciaretur esset nulla, Graff. *decis.* 37. *aliàs* 9. *n.* 5. *de causa possess. & propriet.*; Et nulla ipso iure, Gabr. *de appel. lib.* 1. *concl.* 5. *n.* 23. & Guaz. *defen.* 36. *cap.* 23. *num.* 1. vbi alios inducit; Et quod non transportatis omnibus actis sententia Iudicis appellationis sit nulla, tenent DD. relati à Scacc. *quæst.* 20. *num.* 8. vbi etiam ipse hanc sequitur opinionem *num.* 9. *in princ.*; Inde in comprobationem *num.* 11. inducit Bar. & Bal.; Et in tantum hoc est verum, vt parte instante contra sententiam latam actis non transportatis, qui iudicare debet, in meritis causæ se ingerere non possit, sed tantummodo ad talem sententiam nullam declarandam arctetur, Bal. Franch. & Scacc. *num.* 2.; Vbi testatur ita sæpius tenuisse Rot. & Signaturam Sanctiss. & est *tex. in c. exhibita de iudicijs*.

Nisi acta nō essent necessaria.

23. Limitatur Ampliatio 13. vt non procedat, dum acta non transportata, apta non essent ad reddendam sententiam nullam, vel iniustam, vt si transportata non fuisset aliqua citatio non necessaria, &c. Sacc. *q.* 20. *n.* 13. & Guaz. *defens.* 35. *c.* 23. *n.* 3.

Iudex ad quem cōsulere debet honori Iudicis à quo.

24. Ampliatur 14. Regula, vt Iudicis appellationis officium sit in sententia ferenda, quantum fas est, honori, ac famæ Iudicis à quo consulere; Et ideo quando ex nouiter deductis reuocat, vel reformat sententiam, hoc exprimere in sua sententia debet, Mysing. & Guaz. *cap.* 29. *num.* 4.; Dum vero de infligendo pœnam Iudici à quo

Quando sandus.

pro sententia lata tractatur, iste citandus est, Mysing. & Guaz. *ibidem*; Attamen eiusdem officium est, in sententia, illa verba inserere (sententiamus fuisse iuste, vel iniuste pronunciatum) glo. *in l. eos, & ibi* Bal. & Castren. *C. de appell.* Abb. Fely. & Guaz. *num.* 1.: Vel (bene, seu male appellatum) mentionem faciendo de sententia lata in prima instantia, Aufred. & Guaz. cum alijs *num.* 2. Sed si pluries appellatum fuisset, vel plura illata grauamina fuissent; Pronunciare per singula deberet, vel dicere, in omnibus, & per omnia bene, vel male pronunciatum, Rebuf. & Guaz. *n.* 3.

In sententia appellationis quid inserendum

25. Ampliatur 15. Regula, vt officium Iudicis appellationis sit, respectu processus, & omnium, quę de processu sunt primi Iudicis, huius Statutum attendere, Contar. Natta, Rebuf. & Guaz. *cap.* 30. *num.* 1. Alex. Bal. & Scacc. *quæst.* 18. *num.* 1. At respectu processus coram ipso Iudice appellationis formandi, ordinatoria sua propria Statuta iste sequi debet, Tusch. qui testatur de communi, Alex. & Guaz. *cap.* 30. *num* 2. & Scacc. *quæst.* 18. *num.* 13. Quo vero ad causæ decisionem, Iudex appellationis seruare tenetur Leges, & Statuta decisoria, quæ Iudex primus seruare debebat, Tusch. qui de communi, Alex. & Guaz. *num.* 6.: Qui Iudex primus Iura loci contractus, vel loci delicti seruare tenebatur, Alex. Tusch. & Guaz. *num.* 5. Statutum ordinatorium dicitur, quod ordinem procedendi tantum respicit; Decisorium autem, quod merita, & deci-

Statutum Iudicis à quo in eius attenditur processu.

In Iudicis ad quem processu huius Statutū attēditur in ordinatorijs.

Quo ad causæ decisionem Statutum attēditur Iudicis à quo.

Statutum ordinatorium, & decisoriū quid.

sionem causæ tangit, Guaz. cum alijs *n.*4. *&* 7.

26. Plura de materia huius q. Scacc. *de appell. q.*11. & in alijs locis supra relatis, & Guaz. *defen. 36. c. præsertim* 29. *&* 30.

Infra quantum temporis spatium incohanda, terminandaq; sit appellationis causa, Quæst. 153.

Terminus iuris ad appellationem prosequendam est annus.

1. Regula 1. sit. Terminus Iuris ad appellationem prosequendam, est annus, & ex causa biennium Card. Alex. Bal. & Scacc. *de appell. q.* 14. *n.*1. & Guaz. *defen.*36. *c.*21. *num.*1. & est *tex. in c. cum sit Romana, & ibi* DD. *de appell.* Ideoq; sufficit, quod appellans, quandocumque causam committi faciat, dummodo intra idem tempus, non modo committi, sed etiam expediri faciat, nisi legitime impeditus sit, Bar. Franch. Specul. & Scacc. *q.*15. *n.*27.; De quo iterum dicetur *hic n.*8.

Quem Iudex à quo appellatione reijciens, nō potest abbreuiare.

2. Ampliatur 1. Regula 1. vt ille terminus Iuris appellanti detur à Iure, quando Iudex à quo appellationem reiecit, apostolos refutatorios, siue testimoniales dando; Quo casu ipse reijciens non potest alium terminum dare, nec Iuris terminum abbreuiare, Dec. testans de communis *in c. cum sit Romana de appel.* Franch. Lancel. Rom. Vestr. & Scac. *q.*14. *n.* 15. & tenuit Rot. *decis.* 16. *aliàs* 282. *de appell. in antiq.*

Quid si appellationē admittat, vel det reuerentiales.

3. Ampliatur 2. Regula 1. vt idem dicendum sit, dum Iudex appellationem admittit, vel reuerentiales apostolos dat, si terminum non præfigat, tunc enim terminus à Iure prefixus remanet, Franch. & Scacc. *n.*4.

Iudex à quo præfigere potest termiū ad appellationem prosequēdā, quid si non prosequatur in termino.

4. Regula 2. sit. Iudex à quo appellationem admittendo, terminum ad se præsentandum coram Iudice ad quem appellanti præfigere potest, Franch. Gemin. & Scac. *q.* 14. *n.* 7. *vers. huic*; Et termino præfixo à Iudice à quo, appellans intra illum causam committi facere tenetur, vel diligentiam adhibere solitam, vt committatur, aliàs deserta appellatio efficeretur, Alex. Ang. & Scacc. *num.*5. Et dato quod prima vice commissionem non obtineat, iterum pro habenda causæ commissione diligentia vti tenetur appellans, Alex. Butr. & Scacc. *n.* 5. Hunc autem terminum potest Iudex à quo elongare, & etiam breuiare, Scacc. *q.*15. *num.*219. *vers. tertius terminus*, et iterum *n.*12. ex Bal. et Card. Alex.

Quot dierū sit terminus prędictus

5. Non vbiq; prædictus terminus est æqualis: Romæ Stylus est, vt Iudex à quo ad causam committendam terminum decem dierū à die appellationis concedat, quo elapso, si causa non committeretur, deserta appellatio efficeretur, Caputaq; Cassad. Lancel. Vestr. et Scacc. *q.*15. *n.*6. *&* 7. Intellige, dū statim Iudex à quo de apostolis respondit, secus si dederit Iuris terminum, nempe triginta dierum ad redeundum pro apostolis, quia tunc appellans esset impeditus, cum isti triginta dies Iudici ipsi cōcessi sint, Scac. *q.*14. *n.*25. citans Rot. Vestr. et alios. Et iterum intellige, vt sufficiat, si appellans intra terminum sibi assignatum iter arripiat ad prosequendum, Rot. Franch. et Scacc. *quæst.* 14. *n.*48.

*num.*48.talis enim terminus ad appellationem inchoandam statuitur, Scacc.*ibidem*.& tenuit Rot.*decis.66. in nou.* Non ad prosecutionem finiendam, cum Iudex à quo legem Iudici ad quem imponere non possit, Abb. Dec. Franch. & Scacc.qui de communi *quæst.*15.*num.*218.*per tex.in c.ex insinuatione de appell.*

Non tenetur Iudex terminũ præfigere.

Quid de consilio.

6. Ampliatur 1. Regula 2. Vt Iudex à quo possit, sed non teneatur d.terminum præfigere, Dec. Franch. & Scacc. *quæst.*14. *num.*22.: Et dum terminum hunc præfigere vult, saltem ad melius esse, eodem contextu, quo appellationem admittit præfigere debet, est enim DD. opinio, quod saltem post tres dies, Iudex à quo terminum præfigere non possit; licet alij DD. teneant, & sit communis opinio, posse Iudicem à quo etiam post tres dies terminum præfigere, & consequenter hic punctus non est sine controuersia, de qua agit Scacc. *q.* 14.*n.*21.

De præfixione termini ad fidem præstandã de prosecutione appellationis.

7. Ampliatur 2. Regula 2. Vt Iudex à quo appellanti terminum præfigere possit ad faciendam sibi fidem de appellationis prosecutione, qua fide intra terminum non præsentata, nisi aliter ipsi Iudici de prosecutione constet.potest de consuetudine suam exequi sententiam, testibus Franch. Lancel.& Scacc. *q.* 15.*num.* 22. nec non Rot. *decis.* 13. *aliàs* 94. *num.*1. *&* 2. *de appell. in nou.* Et talis executio per viam attentati non retractabitur, sed ex futuro euentu causę appellationis pendebit, in qua si sententia infirmetur, executio cassabitur,Lancel. Franch. & Scacc. *num.*23. & Rot.*in d.decis.in fin.* At ex defectu d. fidei, appellatio deserta non efficeretur, Rot.*ibidem num.*3.Franch. & Scacc. cum alijs *num.* 25. Imo,secundum Franch. Lancel. & Scacc. *num.*24. si appellans assignationi talis termini contradiceret, eidem termino obedire non teneretur.

Terminus iuris ad finiendam causam appellationis.

8. Regula 3. sit. Terminus assignatus in Iure non tantum ad incipiendam,sed etiam ad finiendam appellationis causam, est spatium vnius anni, & ex causa biennij, Menoch. *de arbitr.iudic. lib.*2.*cas.*446.*n.* 1.*per tex.in auth. de ijs, qui ingred. ad appell.* §.1.Card.Alex.Bal.& Scacc. *quæst.* 15.*n.*2.*&* 12. *vers. septimum tempus*.

Fatalia quæ, & vnde dicta.

9. Notandum pro declaratione Regulæ, quod tempora, inter quæ causa appellationis inchoari, & terminari debet fatalia vocantur, dicta à fato, seu morte, idest mortalia, quia appellationi sunt mortem inferentia, & causa his temporibus transactis, mortua, seu deserta efficitur, ita Scacc. cum concordantibus *quæst.*15.*num.*1.*&* 2. Hæc verò fatalia à die appellationis interpositæ currere incipiunt, Abb. Butr. Dec. & Franch.*in c.ex ratione de appell.* Bar.Bal.& Scacc. cum pluribus alijs,*n.*162. vbi testatur de communi,& est *tex. in c.ex parte de rescr.ptis*, & dies appellationis non computatur in termino, Franch. & Scacc. *n.*171.

Regula procedit in omni sententia, & in omni causa.

10. Ampliatur 1. Regula 3. Vt procedat non modo in diffinitiua, verum etiam in interlocutoria, Butr. Franch. & Scacc. *nu.*4.: Qui *n.*5. ait, hoc locum habere etiam in criminalibus.Item in causis summarijs,

rijs, & executiuis, secundum Scacc. *num.* 11.

In instantia 2. & in 3.

11. Ampliatur 2. Regula 3. Vt d. terminus, tam in secunda, quam in 3. instantia locum habeat, Mandos. & Scacc. *num.* 36. dicens in hoc non inuenisse dubitantem.

Differentia inter anni terminum 1. & 2.

12. Limitatur 1. Regula 3. Vt primus annus simpliciter ab initio detur, secundus verò annus non nisi primo elapso concedatur, Papien. & Scacc. *num.* 12. *vers. non datur,* & est *tex. in c. cũ sit Romana de appell.* Primus terminus à Lege, ipso iure sine alia consideratione cõceditur; Secundus vero pariter à Lege ipso iure, sed non sine causa datur, *Auth. ei, qui, & ibi* Bart. & communiter alij *C. de temp. appell. c. cum sit Romana, & ibi* gl. Io. Andr. Card. Alex. & cæteri *de appell.* Franch. Specul. & Scacc. cum concordantibus *qu.* 15. *n.* 27. *&* 28.

Causæ cõcedendi annum 2.

13. Causa autem ex qua annus 2. conceditur, est iustum impedimentum concernens siue appellantis personam, Abb. & Dec. *in c. ex ratione de appell.* Scacc. qui de communi *num.* 44. *cum seqq.* Siue ortum habuerit ex facto appellati, Abb. & Dec. *vbi supra.* Caputaque., & Scacc. cum alijs *num.* 61. *& seqq.*; Qui idem solide probat in impedimento mixto ex facto appellantis, & appellati *num.* 105. Idem dic quando impedimentum ex Iudicis facto processit, Dec. qui de communi, Abb. & Franch. *in d. c. ex ratione,* Oddo, Cassad. & Scacc. *num.* 122. Si vero impedimentum ex tertij culpa fuerit, ad interesse idem tertius tenebitur, sed si non esset soluendo, appellans in integrum esset restituendus, Abb. qui de communi, Dec. & Scacc. *nu.* 135.: Qui *num.* 136. exemplificat in Procuratore, qui ex dolo causam desertare facit; Similiter, ipso iure secundus annus datur, quando impedimentum ex casu fortuito fuit, Cardin. Alex. & Franch. *in d. c. ex ratione,* Innoc. & Scacc. *n.* 145.

14. Sed animaduerte, quod impedimentum sufficiens ad secundũ annum habendum, ineuitabile esse debet, Alex. Butr. Dec. & Scacc. *quæst.* 15. *num.* 156. vbi alios inducens exemplificat in negligentia Iudicis, quæ non excusat nisi appellans, non modo instantiam fecerit, & coram Iudice protestatus fuerit, sed etiam ad Principem, Iudicis negligentiam incusando, recurrerit; Vide *infra h: c num.* 17.

Impedimentum debet esse ineuitabile.

15. Limitatur 2. Regula 3. Vt detur aliquando etiam tertius annus ad causam terminandam, non quidem ipso iure, sed per viam restitutionis in integrum à Iudice *c. ex ratione, & ibi* Abb. Franch. & alij *de appell.* Maran. Ruginel. & Scacc. cum concordantibus *quæst.* 15. *n.* 28. At iste tertius annus integer esse non debet, sed per tantum temporis, quantum impedimentum fuit, Franch. & cacc. *n.* 32.

De anno 3.

16. Nota hic 1. Vt stantibus supradictis impedimentis, satis sit, & cautius appellans agat, si primo, vel etiam anno 2. elapso, absque eo quod prorogationẽ petat, suam prosequatur appellationem; Et si ei de desertione opponatur, replicet de impedimento, quo probato obtinebit, Card. Alex. & Franch. *in cap. ex ratione de appell.* & Scacc. *n.* 29.

Consilium appellanti, dum elapsus est annus 1. vel 2.

num. 29.; Sed in omni casu appellãs impedimentum probare tenetur, nec non se diligentiam adhibuisse, Card. Alex. Franch. & Scacc. *num.* 146.

Quantum debeat esse impedimentum.

17. Nota 2.; Admodum controuersum esse apud DD. quantum esse debeat impedimentum, vt secundus annus concedatur, sicut videre est apud Scacc. *quæst.* 15. *à num.* 148. *vsque* 155. In qua controuersia adherendum esse puto opinioni Bart. *in Auth. item si appellatione nu.* 2. *C. de temp. appell.* vbi tenet, quod si appellans tãto tempore impediatur, quod intra illud causa expediri potuisset, annus 2. dandus sit; Et cum Lex præsumat, quod causa intra mensem expediri possit, vnius mensis impedimentum ad hoc sufficiet, & subscribunt Cardin. Alex. Dec. Neuiz. Oltrad. & Scacc. *num.* 148. *vers. contra, & n.* 149. qui hanc opinionem expresse sequitur, & de communi testatur *n.* 152.

Quid si fatalia breuientur à Principe, vel à Statuto.

18. Limitatur 3. Regula 3. Vt non procedat, quando à Principe, vel à Statuto appellationis fatalia breuiata essent, tunc enim à Principe, vel à Statuto tempora præfixa seruanda essent, Scacc. *num.* 38.; Vnde vt not. idem Scacc. *num.* 41.; *cum in Constit. Marchiæ* quæ in toto Statu Ecclesiæ vigent *lib.* 6. *c.* 9. statuatur, quod dum appellatur ab interlocutoria in causa ciuili, intra duos menses causa ipsa sit expediẽda, dum vero à diffinitiua, intra tres menses; sed si causa criminalis sit, expediri debeat intra mensem, dum in eodem loco causa reuidetur, intra vero duos menses, dum in alio loco; Hæc seruanda erunt in toto Ecclesiæ statu, secundũ Scacc.; sed forte hæc Constit. non practicatur, vt à practicis audiui Iudicibus secularibus.

Vt in Marchiæ Cõstitut.

Perpetua sunt fatalia in Cõcistorio Principis impeditis.

19. Limitatur 4. Regula 3. Vt in Cõcistorio Principis fatalia nunquam currant, sed dum ex facto Principis impedimentum oritur, perpetua fiut, Dec. qui de communi, Abb. Franch. & alij *in c. ex ratione de appell.* Hostien. Lancel. Scacc. & alij *q.* 15. *n.* 131.

Quid si appellans modicam fecerit in prosequẽdo diligẽtiam.

20. Limitatur 5. Regula 3. Vt dum appellans nullam, vel modicam diligentiam fecit, puta, quia tantum appellauit, & in toto primo anno solummodo commissionem præsentauit; tunc ad causæ desertionem inducendam, lapsus primi anni sufficiat, Rot. *diuer. decis.* 105. *par.* 3. *lib.* 1. Scacc. *q.* 15. *n.* 180. & tenet Butr. Innoc. Maran. & Osasc.; Qui vt refert Scacc. *n.* 179. *vers. secunda opinio*, vlterius sustinent, absolute per lapsum primi anni sentẽtiam in rem iudicatam transire, causamque appellationis desertam fieri; Licet dum appellans in primo anno vltra prædicta, partem citare fecit, & aliquem alium actum præstitit, ad hoc vt causa appellationis deserta dicatur, & sententia in rem iudicatam transeat, biennij lapsus requiratur, ita distinguit Ruginel. quem sequitur Scacc. *n.* 179. *& seq.* vbi refert Alex. Bal. & Bart. dicentes, ad prædicta biennium requiri, & subscribunt Fely. Dec. & Franch. *ibidem*. relati.

An fatalia prorogari, vel minui possint.

21. Limitatur 6. Regula 3. Vt Iudex dictum tempus appellationis prosequendæ prorogare non possit, Cyn. Dec. Tiraq. Scacc. & alij *q.* 15. *n.* 214.

num. 214.; Nec minuere, Cyn. Bal. & Scacc. *num.* 215. Ex causa tamen iusta posse Iudicem fatalia prorogare, vt propter loci distantiam, vel simile, tenent Gail. & Scacc. *n.* 291. Sicut etiam, sine alia causa, de consensu partium idem prestare potest Iudex, secundum Bald. Dec. Felyn. Franch. Maran. Marches. & Scacc. cum alijs *num.* 288. Vbi inducit etiam DD. plurimos contradicentes, nempe Abb. Butr. Lancel. & alios; Subdens *num.* 289. quod dum fatalia de consensu partium prorogantur, non per modum dupplicationis, vel triplicationis, sed per conuentionem per tãtum tempus, puta durante absentia, tractatu, &c. quia hæc prorogatio est suspensio, potest proculdubio fieri, cum omnes admittant de partium consensu suspensionem fieri posse, hæc Scacc. *ibidem*; Sed si breuiora Statutaria fatalia prorogarentur, prorogatio vltra terminum Iuris communis fieri non posset, Ruginel. & Scacc. *nu.* 293.; Et quod dictum est de prorogatione de partium consensu, multo magis in fatalium restrictione procedit, quia partes breuiando, actum Legi placentem faciunt, Alex. Cyn. & Scacc. *num.* 195.. Sed animaduerte, quod dicta prorogatio, seu suspensio fieri non potest, nisi fatalibus durantibus. Bal. Franch. Marches. Scacc. & alij *num.* 297.

Quid de consensu partium.

Sed duri. tibus fatalibus.

22. Plura de hac q. Scacc. *quæst.* 14. & 15.

De effectibus appellationis, Quæst. 154.

1. De præcipuis duobus appellationis effectibus cum DD. hic mentio facienda est; Nempe de deuolutiuo, & suspensiuo.

2. Regula 1. sit. Effectus primus, & principalis legitimæ appellationis est deuolutiuus, appellatio enim totam causam, & iurisdictionem ad Iudicẽ ad quem deuoluit, Abb. Alex. Bar. Castren. Franch. & Scacc. *q.* 3. *num.* 13. *de appell.*; Nec non accessoria *c. dilectus*, & *ibi* communiter DD. *de appell.* Franch. & Scacc. *n.* 14.

Appellatio causã deuoluit ad Iudicẽ ad quem.

3. Quomodo autem Iudex ad quẽ se gerere debeat circa causam ad eum deuolutam, & de eius officio, actum est supra sufficienter, & distincte *q.* 152. *per totam*, hic non repeto.

De eius officio.

4. Regula 2. sit. Effectus 2. principalis appellationis est suspensiuus, iudicatum enim suspendit *l. ita demum*, vbi Bart. *C. de Procurat.* Farin. Scacc. Guaz. & alij *defens.* 36. *c.* 15. *n.* 1.: Et iurisdictionem Iudicis à quo, ita suspendit, vt quo ad illam causam appellantem totaliter eximat, Franch. Lancel. & Scacc. *de appell. quæst.* 3. *n.* 16.; Et nihil sit innouandum Lancel. & Scacc. *num.* 48.; & probatum est sup. *qu.* 148. *num.* 19.

Appellatio iudicatum suspẽdit, &

Nihil innouandum.

5. Ampliatur 1. Regula 2. Vt procedat siue Iudex à quo appellationem admittat, siue non, ea enim pendente nihil est innouandum *l.* 1. & *ibi* DD. *ff. nihil nou. appell. interp.* Specul. & Scacc. *q.* 11. *n.* 10. vbi comprobat, & concordantes inducit.

Quamuis nõ admittatur appellatio.

Limi-

Nisi esset notoriè nō admittenda appella tio.

6. Limitatur Ampliatio 1. Vt non procedat, dum notorium esset, appellationem nullam, seu iniustam esse, siue non recipiendam, quia tunc Iudex à quo ad executionem procedere posset suæ sententiæ, Ang. Franch. Io. Andr. & Scacc. *num.* 11.; Et quod non attentet Iudex à quo, exequendo contra appellantem, cui ius commune resistit, tenuit Rot. *decis.* 35. *alias* 234. *de appell. in nou.*

Innouans attentat, & punitur.

7. Ampliatur 2. Regula 2. Vt si quid innouetur appellatione pendente, vt attentatum reuocandum sit, Abb. Dec. & Franch. *in c. bonæ memoriæ de appell.* Lancel. & Scacc. *num.* 48.; Et Iudex attentans puniendus sit, vt probatum est supra *q.* 148. *n.* 20.

Depositus appellans retinet suū officium.

8. Ampliatur 3. Regula 2. Vt cum appellatio iudicatum suspendat, Prælatus, vel alius Officialis à sua Dignitate, vel Officio depositus, pendente appellatione, cuncta possit, quæ prius exercere poterat, Abb. *in c. sæpe de appell.* Franch. Lancel. & Scacc. *num.* 72. Dec. & Guaz. *defens.* 36. *c.* 15. *n.* 4. *&* 5.: Et voce actiua, & passiua priuatus per sententiam, à qua appellauit, appellatione pendente ad vtramque vocem concurrere potest, Rodriq. *in quæstionibus Regul. to.* 1. *q.* 29. *ar.* 5. Sigism. de Bonon. *de elect. p.* 2. *c.* 5. *dub.* 90. *n.* 5.

Et voce priuatus, concurrere potest.

Post appellationem quid præstare possit Iudex à quo.

9. Limitatur 1. Regula 2. Vt plura præstare possit Iudex à quo post appellationem, quæ ad fauorem, & expeditionem faciliorem causæ appellationis faciunt, de quibus dictum est supra *quæst.* 148. *num.* 23. *vsque ad n.* 41. & tenent Franch. Lancel. Maran. Vestr. & Scacc. *quæst.* 3. *num.* 20. vbi *in seqq.* specificat casus huius limitationis. Præsertim, quod appellans suspectus fugæ, appellatione pendente, à Iudice à quo, carcerari potest, Franch. & Scacc. *n.* 27. talis enim captura, attentata non inducit, Lancel. & Scacc. *ibidem*, & tenuit Rot. *diuersarum decis.* 926. *par.* 3. *lib.* 3. De ducto ad carceres, vel carcerato appellante, dictum est supra *q.* 148. *n.* 11.

Suspectā fugæ carcerare potest.

Appellatio à censura non operatur suspēsiuū effectum.

10. Limitatur 2. Regula 2. Vt speciale sit, quod appellatione pendente ab excommunicatione, appellās excommunicatus remaneat, Franch. Io. Andr. & Guaz. *defens.* 36. *c.* 15. *n.* 9. Et generaliter in qualibet sententia censuræ Ecclesiasticæ, ab ea appellans remanet innodatus, nempe excommunicatus, suspectus, siue interdictus, Dec. Franch. Specul. Scacc. & alij *q.* 3. *n.* 65. 76. *&* 77. & diffuse *q.* 17. *lim.* 22. *n.* 1. *& seq.*

Nisi sententia conditionalis sit.

11. Sublimitatur 2. limitatio, Vt procedat in sententia censuræ absolute lata; Nam si feratur e. gr. (nisi infra tres,) & sic sub conditione, appellatio sententiam suspenderet, Lancel. Franch. Io. Andr. & Guaz. *defen.* 36. *c.* 15. *n.* 10.

Deuolutiuus, & suspensiuus effectus an separabiles sin. ab inuicem, & ab appellatione.

12. Ex occasione prædictorum duorū appellationis effectuū, nonnulli difficultatem mouent; an ipsimet effectus ab inuicem, & ab appellatione separabiles sint: Et quidem deuolutiuum effectum inseparabilem esse ab appellatione statuendum est; Cum enim, secundū DD. communem opinionem, appellatio sit prouocatio ad maiorē Iudicem ratione grauaminis, vt definiunt

Deuolutiuus inseparabilis est ab appellatione.

Mmmm

finiunt præsertim Franch. Lancel. & Scacc. *q. 1. num. 1.* quomodo hæc prouocatio subsistere posset, nisi causa ad Superiorem Iudicem cognoscenda, & emendanda deuolueretur.

Suspensiuus effectus separabilis est ab appellatione, & à deuolutiuo.

13. Appellationem vero sine effectu suspensiuo subsistere posse cũ solo deuolutiuo, & sic suspensiuum effectum, & ab appellatione, & à deuolutiuo separabilem esse, imò, & de facto separari in pluribus casibus, certo certius est (quicquid quidam modernus, aliàs admodũ doctus, contradicat, & ingeniose argumentetur.) Et pro nostra sententia sunt Abb. Hostien. Imol. Foller. Franch. Maran. & Farin. qui alios etiam concordantes refert *qu. 101. nu. 158.* vbi ait, quod appellatio à sententia diffinitiua sine causæ expressione, dum Reus est tantum cõfessus, sustinetur, & deuolutiuum effectum operatur, non autem suspensiuum, nisi causa inferatur, & ad hoc inducit præcitatos DD.

Confirmatur intentum.

14. Confirmatur intentum; Nam clausula (appellatione remota) non tollere deuolotiuum effectum, sed suspensiuum, tenuerunt relati à Contar. *in l. vnica n. 16. C. de momen. possess.* quos sequitur Scacc. *qu. 16. lim. 1. num. 105. ver. declara*: Et hinc est, quod in aliquibus causis, quo ad effectum deuolutiuum appellatio datur, puta in possessorijs, Bar. quem refert, & sequitur Abb. *in c. cum ad sedem de restit. spoliat.* Maran. Menoch. & Scacc. qui concordantes citans, de communi testatur, *q. 17. lim. 6. mem. 7. n. 16. 17. 18. & 22.*; Et tamen in his causis appellatio non datur quoad suspensiuum, in quibus Iudex à quo suam exequitur sententiam, Scacc. *d. n. 22.*

15. Praxis quoque quotidiana est, seruata in tribunali Signaturæ iustitiæ, vt appellatio in possessorijs operetur deuolutiuum, non autem suspensiuum, & ideo in possessorijs, dum appellatio interponitur delegare solet Signatura eadem, quo ad effectum deuolutiuum, non autem suspensiuum, & cum clausula (sine præiudicio legitimæ executionis;) De hac praxi testes sunt Lancel. & Scacc. *d. num. 22.* Eandem praxim seruat Signatura iustitiæ in apppellationibus à mandatis decretis, & relaxatis vigore obligationis in forma Cameræ, vt ponderat, & testatur Scacc. *d. nu. 22.* nec non *num. 23. & 24.* Cum igitur hoc præstari possit per decretum Signaturæ, seu Principis, multo magis idem præstari poterit per Legem, seu Statutum, cum in Lege, & in Statuto, maior, quam in Principe, efficacia resideat, vt probatum est supra *q. 149. n. 13.* Item ex praxi.

16. Et huic doctrinæ de separatione effectus suspensiui à deuolutiuo, & ab ipsa appellatione, est conformis *noster Modus proced. in c. 3. in fin. ver. quando*, in quo statuitur, quod sententia lata à Prouinciali cum Diffinitoribus executioni demandanda sit, nec appellatio executionem suspendat, sed tantum causam ad Superiorem deuoluat. Et ex nostro Modo proceden.

17. Plura de materia huius q. Scacc. *q. præsertim tertia per totam, de appell.*

De

De remedijs appellatione deficiente, Quæst. 155.

De nullitate potest dici contra inappellabilem sententiam.

1. Regula 1. fit. Nullitas remedium est, quo quis vti regulariter potest contra quamcumque etiam inappellabilem sententiam, Iaf. *in l. 1. num. 6. de iust. & iur.* Scacc. *de appell. q. 19. remed. 1. concl. 2. n. 9.* Prohibita enim appellatione, de nullitate dici potest, Granati Vestr. & Scacc. *num. 7.* Corroboratur Regula ex seqq. Ampliationibus.

Puta, quia transijt in rem iudicatã, vel est tertia confor. mis.

2. Ampliatur 1. Regula 1. Vt licet appellari non possit à sententia, quæ in rem iudicatam transijt, nec à tribus conformibus; de nullitate tamen in vtroque casu dici possit, Contard. Specul. Vant. Scacc. & alij *q. 17. lim. 1. n. 55.*

Vel est maximi Magistratus.

3. Ampliatur 2. Regula 1. Vt quamuis à sententia maximi Magistratus non appelletur, nihilominus de talis sententiæ nullitate dici possit, Vant. & Scacc. *q. 19. remed. 1. n. 10. concl. 2.*; Licet sententia effet Cardinalis Legati à Latere, Vant. & Scacc. *ibidem*; Imò idem dicendum est de sentẽtia Principis, Scacc. cum Lancel. *vbi supra*; Quando nullitas consistit in defectu Iuris naturalis, puta in defectu necessariæ citationis, vel quia sine causæ cognitione Princeps processerit, Vant. & Scacc. *concl. 2. n. 19. vsque ad 25.*; Et idem dicendum esset, dum defectus esset Iuris positiui, quando non constaret Principem plenitudine potestatis vti velle, Vant. & Scac. *num. 27. & seq.* Intellige in ordine ad sententiam Principis iuxta tradita *hic supra q. 149. n. 8.*

Legati à latere, vel Principis.

4. Ampliatur 3. Regula 1. Vt dum nullitas simpliciter deducitur contra sententiam diffinitiuam sine appellatione, coram Iudice Ordinario, qui sententiam tulit, & etiã coram Iudice ad quem, intentari possit, Abb. & Fely. *in c. in literis de offic. Iudic. Deleg.* Vant. qui de communi, Bar. Scacc. & alij *remed. 1. concl. 6. n. 73.*

Nullitas intentari cotã Ordinario à quo, vel ad quem potest.

5. Subampliatur 1. Ampliatio 3. Vt si aditus Superior sit, non modo cognoscere, sed cognoscendo diffinitiuam sententiam nullam esse, & eam reformare, & aliam ferre ipsemet Superior possit, Abb. & Felin. *vbi supra* Bart. & Scacc. qui testatur de communi *concl. 6. n. 109.*

Aditus Superior cognoscit, & reformat.

6. Subampliatur 2. Ampliatio 3. Vt Ordinarius, qui diffinitiuam sententiam tulit, aditus super nullitate, eam reformare, & reuocare, nec non contrariam ferre possit, Felin. vbi supra Tiraq. et Scacc. *d. n. 109.* gl. *in l. Iudex postquam, & ibi* Alex. et Bar. *ff. de re iudic.* Vant. et Menoch. *de arbit. iudic. lib. 1. qu. 62. n. 2.* Maran. Rot. Rom. et iterum Scacc. *de iudic. lib. 1. c. 97. num. 132.* Hoc autem, et quod infra dicetur procedit in nullitate ipso iure, vt dictum est *sup. q. 134. n. 13.*

Ordinarius à quo aditus suã reformat sententiã nullam.

7. Intellige duas præcedentes Subampliationes, Vt prius cognoscatur, & pronuncietur super nullitate, et postea super meritis causæ, Bart. Bal. Saly. et Scacc. *q. 19. remed. 1. concl. 6. nu. 111.* Nisi patenter ex actis nulla esset sententia, quia tunc de nouo immediate Iudex iudicare posset, Bald. Salyc. et Scacc. *n. 114.*

An prius de nullitate, quam de meritis pronunciandum.

8. Limitatur, seu declaratur Ampliatio 3. Vt procedat, prout

Mmmm 2 loqui-

Delegatus non cognoscit de nullitate suæ sententiæ. loquitur in Ordinario, secus verò in Delegato, qui post diffinitiuam latam, quamuis nullã, de ea amplius iudicare, vel cognoscere non potest, *l. si vt proponis, & ibi* Bar. Bal. & Saly. *C. quomodo, & quan. Iud.* Franch. Felyn. Innoc. Vant. & Scacc. *n.* 91. Quod procedit etiam in Delegato Principis, secundum Rip. qui testatur de communi, Fely. & Scacc. *n.* 93. Sed hic punctus de Delegato Principis est controuersus, & oppositum tenent Ang. & Boer. & huic opinioni videtur subscribere Vant. eamque conatur tueri Dec. & citatus Boer. ait hanc opinionem benigniorem esse, & secundum eam fuisse iudicatum, & hos refert Scac. *n.* 94. Et cum, vt aliàs probatum est, Delegatus Principis Ordinario æquiparetur, in hanc contrariam opinionem, & ego inclino, consulendo tamen, vt Delegatus Principis primam tutiorem sequatur opinionem.

Quid in Delegato Principis.

Vel aliàs ad vniuersitatem causarũ. 9. Sublimitatur 1. hæc limitatio, Vt procedat in Delegato ad causam, secus in Delegato ad vniuersitatem causarum, qui suam diffinitiuam nullam reuocare potest, cum & ille Ordinario æquiparetur, Bal. & Saly. *in l. si vt proponis C. quomod. & quan. Iud.* Fely. Vant. & Scacc. *q.* 19. *remed.* 1. *concl.* 6. *n.* 99.

Seu in eo, qui sententiam tulit contra mandati formam. 10. Sublimitatur 2. limitatio, Vt non procedat in Delegato, qui euidenter contra mandati formam diffinitiuam sententiam protulit, tunc enim, cum officio suo functus non sit, iterum, iuxta mandatum, sententiam ferre poterit, Cardin. Alex. qui testatur de communi, & Fely. *in c. dilecto & ibi* Franch. *de appel.* Abb. Bal. Tiraq. concordantes inducens, Vant. & Scacc. *n.* 102. Intellige, dum sententia contra formam substantialem mandati lata fuit, Fely. Innoc. & Scac. *n.* 106.

11. Sublimitatur 3. limitatio, Vt non procedat, quando Delegatus non iudicauit super toto, tunc enim cum perfecte officio suo functus non fuerit, id quod nulliter pronunciauerit reuocare poterit, iterumque sententiare, Bar. Mysinger. & Scacc. *n.* 108. Vel qui in toto non pronunciauit.

12. Ampliatur 4. Regula 1. Vt nullitas per modum exceptionis, perpetuo opponi possit Gram. Felyn. Franch. Vant. & Scacc. *conclus.* 7. *n.* 4. Imo in omnibus causis, in quibus animæ periculum vertitur, idem dicendum est, dum etiam nullitas per modum actionis proponeretur, Maran. Vant. & Scacc. *concl.* 7. *n.* 2. Sicut etiam, dum notoria esset nullitas, Vant. & Scacc. *n.* 3. Licet regulariter nullitatis actio 30. tantum annis duret, Card. Alexan. & Franch. *in c. dilecto de appell.* Bal. Saly. & Scacc. *q.* 19. *remed.* 1. *concl.* 7. *num.* 1.

Quæ nullitas perpetuo opponi potest excipiendo.

Quid agẽdo.

13. Ampliatur 5. Regula 1. Vt sententia plura continens crimina, vel capita vnita, connexa, inseparabilia, vel quæ diuidi non possunt, dum de Iure, in vno capite, vel crimine, vt nulla impugnatur, in omnibus nulla euadat, Alex. Bar. Bal. Castren. Cagn. Ias. *in l. fi. ff. de iurisd. omn. Iud.* Alber. & Guaz. *defen.* 35. *c.* 13. *num.* 2. In vno nulla sententia, etiam talis est in aliis inseparabilib.

14. Subampliatur Ampliatio 5. Vt sententia plura capita distincta continens, in vno nulla, in omnibus nulla sit, dum ex defectu iurisdi- Vel dum nullitas resultat ex defectu iurisdictionis.

iurisdictionis nullitas refultat, Alber. Cabal. & Guaz. n. 4.; Nisi iurisdictio plures respiceret personas, tunc enim quo ad illam personam, quæ iurisdictioni subesset, sententia sustineri posset, Bal. Rom. & Guaz. d. n. 4.

Secus in capitibus separatis. 15. Limitatur 1. Ampliatio 5. In sententia, quæ plura capita distincta, & separata contineret, in quibus vtile per inutile non vitiaretur, & in vno sustineri posset, in alio vero nulla declarari, vt tenent, *in d. l. fin.* præcitati DD. & Abb. Tusch. Scacc. & Guaz. *n.* 20.

Exemplificatur. 16. Limitatur 2. Ampliatio 5. Illatiue ex præcedenti limitatione; Vt sententia, quæ quoad prosequentem causam appellationis reuocari poteſt, quoad deferentem valida sit, Alex. Tusch. & Guaz. *d. n.* 4. Item, vt sententia lata sine scriptis, continens diffinitiuam, & interlocutoriam, quo ad partem interlocutoriam valere possit, Bal. Tusch. & Guaz. *defen.* 35. *c.* 13. *n.* 4.

Delicta inseparabilia, quæ. 17. Nota hic, quod delicta annexa, & inseparabiliter vnita, ea dicuntur, quæ ab inuicem dependentia, easdem causas, eosdemque effectus habent, ita vt vnum tantum factum censeatur, Bal. Cabal. Fulgos. & Guaz. *n.* 3. vt sunt adulterium, & in eo lenocinium, cum ad idem tendant, Cabal. Dec. Scacc. & Guaz. *n.* 3. Delicta vero diuersa, & separata dicuntur, quæ causas, & effectus diuersos habent, Anchar. Bal. Fulgos. Rom. Tusch. & Guaz. *num.* 3.

Vel separata.

Nullitatis oppositio prodest contra sententiam inappellabilem, dũ opponitur principaliter. 18. Limitatur modo 1. Regula 1. vt procedat, quando nullitas sententiæ principaliter opponitur, Bald. Chart. Marchef. Saly. & Scac. cum alijs *q.* 19. *remed.* 1. *n.* 14. *concl.* 2. secus si nullitas incidenter, & accessorie flet in appellatione, huius enim naturam sequeretur, & non prodesset contra sententiam inappellabilem, Bal. Saly. & Scacc. cum concordantibus *n.* 14. vbi testatur de communi omnium DD.

Principaliter quãdo dicatur deducta nullitas. 19. Principaliter autem nullitas deducitur, cum separatim ab appellatione, vel à quouis alio remedio deducitur, Couar. Card. Alex. Vant. & Scacc. cum alijs *concl.* 3. *n.* 3. Vel cum expresse cumulatur in appellatione æque principaliter, puta (dico sententiam nullam, & si quæ est appello) Ias. Vant. Couar. Contard. qui de communi testantur, Scacc. & alij *n.* 4.; Incidenter, & accessorie nullitas deducitur cum à diffinitiua appellatur mentione nõ facta de nullitate, vel dum deducitur nullitas per viam causæ, puta (appello à sententia, quia est nulla) seu cum ille contra quem petitur executio sententiæ exciperet de eius nullitate Card. Alex. Vant. & Scacc. *q.* 19. *remed.* 1. *concl.* 3. *n.* 10. *vsq; in fi.* Seu dum nullitas non opponitur, sed ex actis resultat, Afflic. Vant. & Scacc. *concl.* 4. *n.* 27.

Quando accessorie.

Nullitas oppositio agẽdo deducta, nõ impedit executionem. 20. Limitatur 2. Regula 1. vt nullitas agendo opposita, quamuis prærogatiuam habeat, de qua in Regula, executionem tamen sententiæ talis prærogatiua non impediat, Card. Alex. & Franch. *in c. dilecto de appell.* Lancell. qui hoc late defendit, & testatur de veriori, & communiori opinione, Ang. Bal. Vant. & Scacc. qui etiam de magis communi testis est, & alios inducit

con-

concl.4. n. 1. & tenuit Rot. decis. 3. alids 280. de excep. in nou. Licet Castren. qui de magis communi, Dec. & alij relati à Scac. num.2 impediri executionem sentiant, dum condemnatus sua petitione praeueniret executionem. Retenta limitatione, à qua non puto discedendum, nota, quod praesertim procedit in sententia, quae ob non interpositam appellationem in iudicatum transijt, haec enim sententia per dictionem de nullitate minime suspenditur, Vestr. & Scacc. n.6. Imò nullitas sine appellatione principaliter deducta aduersus vnicam tantum sententiam appellabilem, nec executionem impedit, Scacc. cum fundamentis ab eo deductis q. 19. remed. 1. concl.4. n.9. Dummodo executio non fiat ante tempus ad appellandum datum, Scacc. n.20.

Quid in nullitate ed ucta cōtra tres conformes.

21. Ampliatur 1. Limitatio 2. vt multò magis procedat in nullitate deducta aduersus tres conformes, quae non modo executiones non impedit, quin potius ipsae sententiarum executiones impediant, ne causa nullitatis prosequatur, donec ipsae sententiae plenariè executioni demandatae sint, Bal. Franch. Vant. & Scacc. concl.4. n.3.

Quid dū ex actis nullitas notoria est.

22. Limitatur 1. haec 1. Ampliatio, dum nullitas agendo deducta, notoria, & ex actis resultans esset, quia tunc trium conformium executionem impediret, Franch. Contard. Vestr. & Scacc. concl.4. n.25.; Qui in seqq. diffusè comprobat, & exemplificat in nullitate ex defectu citationis in actis apparente n. 33.; Ex defectu iurisdictionis n.38. & seq. Ex defectu nullitatis ex facie sententiae apparente n.40.; Ex non seruatis terminis substantialibus n. 42. Quamuis contra faciant, quae refert, sed non sequitur Scacc. n.21. vsq; 24.

Vel dum incontinēti probāda exhibetur.

23. Limitatur 2. haec 1. Ampliatio, quando nullitas notoria incontinenti exhiberetur probanda, licet ex actis euidenter non appareret; & per viam actionis esset proposita, talis enim nullitas simpliciter executionem impedit, secundum Bar. Contard. Socin. Scacc. & alios concl. 4. n.60. Incontinenti vero in propositio, secundū aliquos, dicitur, quod fit intra triduum, secundum alios intra decendium, sed melius hoc arbitrio Iudicis relinquitur ab Aret. qui testatur de communi Cōtard. & Scacc. q. 19. remed. 1. concl. 4. n. 67. In hoc tamen puncto excipienda est executio trium conformium, secundum Couar. Lancel. Rip. & Scacc. n.71.

Inconti. nēti quid dicatur.

Seu dum probatio altiorem requirit indaginē

24. Sed si nullitas opposita, quae notoria praetenditur, altiorem requireret indaginem, executionem non retardaret, Bar. Couar. Lancel. Rip. & Scacc. cum alijs num.70. Nisi executio irretractabilis esset, tunc enim suspenderetur, secundū Card. Alex. quamuis esset executio trium conformium, Lancel. & Scacc. n.70. Vbi idem dicit, quando nullitas ex defectu iurisdictionis proueniret; iterum hoc asseuerans cum Lancel. Rip. & Vant. concl.5. n.44.

Nullitas per viam exceptionis est fortior, non tamē executionem retardat.

25. Ampliatur 2. Limitatio 2. vt quamuis nullitas per viam exceptionis deducta, fortius operetur, quam deducta per viam actionis, Lancel. & Scacc. cum alijs concl.4. n. 22. & seq. Tamen nec per viam exceptio-

ceptionis nullitas deducta sententiæ executionem retardat, Cardin. Alex. Couar. Rip. Socin. & Scacc. *concl.* 5. *n.* 1. qui *n.* 3. testatur de vera, communi, & practicata opinione: Quod præsertim procedit in trium conformium sententiarum executione, Couar. Gabr. Rip. Socin. & Scacc. *n.* 16.

Nisi sit ex actis euidens, vel statim probetur.

26. Limitatur Ampliatio 2. vt procedat in exceptione nullitatis non euidentis, & altiorem indaginem requirentis, quæ executionem non retardat, Lancel. qui testatur de communi, Bar. Bal. Ripa, & Scac. *q.* 19. *remed.* 1. *concl.* 5. *num.* 4. qui in seqq. hoc declarat; Secus in exceptione nullitatis euidentis, & notoriæ ex actis, seu non requirentis altiorem indaginem, talis enim exceptio executionem impedit, Bar. Bal. Vant. Lancel. qui testatur de communi, Scacc. & alij *n.* 23. & tenuit Rot. *decis.* 3. *alias* 280. *de except. in nou.*; Imo dum nullitas ex actis patet, etiam parte non opponente, Iudex ex officio eam opponere, & executionem retardare debet, Anchar. Dec. Vant. & Scacc. *num.* 40. Exemplifica circa hanc limitationem, vt hic *supra n.* 22. Hæc Limitatio procedit, secundum Scacc. *n.* 27. & 28. etiam aduersus tres conformes, sed quia hic punctus controuersus est, plurimos contrarium tenentes *ibidem* Scacc. inducit.

Quid possit in hoc casu Iudex ex officio.

Restitutio in integrũ minori datur aduersus inappellabilẽ sententiã.

27. Regula 2. fit. Restitutio in integrum est remedium, quod minori 25. annorum datur aduersus inappellabilem sententiam *l.* 1. & *per totum tit. C. si aduers. rem iudic.* Oddo, qui testatur de magis communi, & Scacc. *q.* 19. *remed.* 2. *n.* 2. qui *in seqq.* declarat, & probat hoc procedere, tam in sententia inappellabili ex natura causæ, quam propter excellentiam Iudicis.

28. Ampliatur 1. Regula 2. vt ex iusta causa, idem concedatur cuilibet maiori petenti, Menoch. Socin. Scacc. et alij *quæst.* 19. *remed.* 2. *num.* 10.

Etiam maiori petenti.

29. Ampliatur 2. Regula 2. vt procedat quamuis Statutum disponeret, quod minor in omnibus, et per omnia pro maiore habeatur, Afflic. Oddo, et Scacc. *n.* 21. & 22.

Licet statutum haberet minorẽ pro maiore.

30. Ampliatur 3. Regula 2. vt quilibet Iudex Ordinarius, etiam dum principaliter petitur, concedere possit in integrum restitutionem, quæ est iustitiæ, et prout de Iure, Maran. Specul. et Scacc. qui concordantes inducit, et de communi testatur *n.* 28. et est *tex. in l. fin. & ibi* Bar. et alij *C. vbi, & apud quem*; Intellige aduersus id, quod ipse Ordinarius, seu prædecessor, vel alius æqualis, vel inferior fecit, siue coram ipsis factum est, non autem contra id, quod eius Superior fecit, vel coram hoc est factum, Abb. Specul. et Scacc. *n.* 31.

An Ordinarius cõcedat hãc restitutionem.

31. Vnde Ordinarius à quo, ante sententiam diffinitiuam restituere potest in integrum aduersus id, quod coram eo factum est, puta aduersus admissas probationes, Bal. Oddo, et Scacc. *n.* 38.; Item si petatur restitutio in integrum post sententiam, aduersus lapsum temporis ad appellandum, eam Ordinarius concedere potest, Card. Alex. et Franch. *in c. ex ratione de appell.* Bar. Bal. Oddo, et Scacc. *n.* 39. Sicut etiam Iudex ad quem restituit

Exemplificatur.

stituit aduersus omne id, quod male gestum, vel omissum est coram ipso, Oddo, & Scacc. *n.*41.

An Delegatus.

32. Ampliatur 4. Regula 2. vt dum restitutio in integrum incidenter petitur, etiam à Delegato concedi possit, prout de Iure, Abb. Bar. Franch. Oddo, & Scacc. *q.*19. *remed.*2. *n.*45.

Ad vniuersitatē causarū.

33. Ampliatur 5. Regula 2. Vt quod dictum est in Ampliatione 3. de Ordinario, idem dicendum sit in Delegato ad vniuersitatem causarum, Abb. Bar. & Scacc. *n.* 56.

An hoc remediū impediat executionem.

34. Ampliatur 6. Regula 2. vt restitutio in integrum executionem impediat rei iudicatæ, Cauar. *in praxi q.* 9. *c.* 25. *n.*7. vbi de communi, Rebuf. Vestr. & Scacc. *n.* 64. & est *tex. in l. vnica C. de restit. in integ.*; Et petitio tantum restitutionis in integrum sufficiens est ad rei iudicatæ executionem impediendam, Put. qui de communi, Oddo, qui ait hoc indubitatum, Lancel. & Scacc. *n.* 65. Imò ad executionem impediendam, arreptio itineris, vel missio nuncij ad Papam ad restitutionem petendam, sufficeret, Contard. Lancel. Oddo, & Scacc. *n.*66.

Probatio, quæ ad restitutionem obtinendā requiritur.

Sed nota, quod ad restitutionem obtinendam summaria saltem, & semiplena læsionis probatio requiritur, Vestr. & Scacc. cum alijs *n.*71. Dicta autem in hac Ampliatione maxime procedunt in executione irreparabili, vt solet esse in criminalibus, vel aliàs in causis magni præiudicij, Lancel. Oddo, & Scacc. *n.*73. Qui *num.*75. *ver. quicquid*, ait, hoc vltimum in practica non seruari in capitalibus.

35. Limitatur 1. Ampliatio 6. vt non procedat, quando calumniose, restitutio in integrum peteretur, quia tunc executionem non impediret, Contar. Vestr. qui testantur de communi, Lancel. Oddo, & Scacc. *q.*19. *remed.*2. *n.*85. tenuit Rot. *decis.*1. *aliàs* 177. *in fine, de restit. in integ.* & est *tex. in c. suscitata*; *& ibi* Abb. *de in integ. restit.*; Calumnia autem coniecturis, & præsumptionibus probatur; Et an calumniosa sit petitio, Iudicis arbitrio remittitur, Bal. Cassad. Contar. & Scacc. *n.*86.: Et hæc limitatio maximè in calumnia manifesta procedit, Lancel. Oddo, & Scacc. *n.*88. Qua stante, nec executio irreparabilis, & magni præiudicij impediretur, Lancel. & Scacc. *n.*89.

Quid si calumniose petatur.

An sufficiat præsūpta calumnia.

36. Ampliatur Limitatio 1. vt sufficiat calumnia etiam præsumpta, qua stante executio non retardatur, Oddo qui de communi testatur, Lancel. Scacc. & alij *n.* 94.; Puta, dum tres conformes latę sunt, contra quas restitutionis petitio calumniosa pręsumitur, Oddo, Lancel. & Scacc. *num.*95.; Nec impedit executionem, Rot. *diuers. decis.* 778. *&* 884. *lib.*3. *p.*3. Alex. Bal. & Scacc. cum concordantibus *num.*96. 99. *& seq.* Sed nota, quod hæc Ampliatio est admodum controuersa, cum graues DD. contra eam sentiant, nec non Rot. quæ (secundum Scac.) in hoc videtur varia, de quo idem Scacc. erit videndus *n.* 98.. Et hæc contraria opinio sequenda foret, dum de executione irretractabili, seu grauis præiudicij ageretur, Oddo, & Scacc. *q.*19. *remed.*2. *n.* 105.: Nec non, dum ex actis lęsio euidens esset, vt pbat Scac. remissiue *n.* 106.

Li-

37. Limitatur 2. Ampliatio 6. vt restitutio gratiosa, & ex mera Principis gratia executionem non retardet, Oddo, Ias. Corneus, & Scac. *num.* 131.

Gratiosa restitutio non retardat executionem.

38. Ampliatur 7. Regula 2. vt causa restitutionis in integrum, trium conformium executionem impediat, quamuis causa restitutionis esset commissa cum clausula (procedat ad legitimam executionem) vel (si quid exequendum fuerit, exequatur;) Sed si commissio esset facta cum illa clausula (sine præiudicio legitimæ executionis) executio non retardaretur, vt resoluit, & probat Scacc. *num.* 77. *vers. in hac.*

Restitutio, trium cõformiũ executionẽ an impediat.

39. Regula 3. fit. Appellatione prohibita, remedium supplicationis, & recursus non denegatur, Contard. Menoch. Scacc. & alij *q.* 19. *remed.* 3. *n.* 1.

Supplicatio, & recursus datur ab inappellabili.

40. Ampliatur 1. Regula 3. vt quando propter excellentiam Iudicis appellatio prohibetur, supplicatio concedatur apud eundem Iudicem, Contard. Boss. Ias. Maran. & Scacc. qui alios concordantes inducens, de omnium communi opinione testatur *num.* 2.. At in hoc casu supplicans de dicto Iudice conqueri non deberet, quia sic supplicatio non teneret, sed propriam negligentiam, vel circumuentionem aduersarij posset allegare, erroris q; proprij veniam supplicare, Castren. Rebuf, & Scacc. cum alijs, *q.* 19. *remed.* 3. *n.* 3. Quando vero causa commissa esset cum clausula (appellatione remota) supplicatio ad Delegantem, non autem ad Delegatum interponenda esset, Scacc. *num.* 3. *ver. declara.*

Etiã propter Iudicis excellentiam.

Quomodo supplicans se gerat.

41. Ampliatur 2. Regula 3. vt quocumq; modo prohibita sit appellatio, ad Principem nihilominus semper per viam gratiæ supplicari possit, Contar. & Scacc. *n.* 21.

Semper potest ad Principẽ supplicari p viã gratię.

42. Ampliatur 3. Regula 3. vt supplicatio sit facienda sicut appellatio intra decem dies, Gail. Lancel. & Scacc. *quæst.* 12. *num.* 83.; Et supplicatione admissa procedendum est in ea, sicut in appellationis causa, Contard. Franch. Marf. Menoch. & Scacc. *q.* 19. *remed.* 3. *n.* 24. Vnde in causa etiam supplicationis admissæ non deductum deducitur, & non probatum probatur, Contar. Rolan. & Scacc. *num.* 25.; Et tantum durat instantia supplicationis, quantum appellationis, Rolan. & Scacc. *n.* 26.

In supplicatione seruentur ea, quæ in appellatione, &c.

43. Limitatur Ampliatio 3. vt supplicatio non suspendat sententię executionem, Afflic. Castren. Contar. & Scacc. *num.* 27.; Nec ab vna parte supplicari possit, nisi semel, Afflic. Castren. & Scacc. *num.* 28.; Vbi citat etiam Rebuf. ponentem decem differentias inter appellationem, & supplicationem.

Supplicatio nõ retardat executionem & semel supplicatur.

44. Limitatur 1. Regula 3. vt quando appellatio est prohibita de iure ex natura, & intuitu causæ, sed non est omnino prohibita, non sit locus supplicationi, quæ est remedium subsidiarium, Rebuf. & Scacc. *quæst.* 19. *remed.* 3. *num.* 4. In hoc enim casu grauatus, appellatione deberet vti, eo modo, quo prohibita non esset; Et ideo dum appellatio, quo ad suspensiuum, non autem quo ad deuolutiuum prohibetur, debet grauatus

Non est locus supplicationi dum non est omnino prohibita appellatio.

ordinario vti remedio appellationis, nec supplicationi locus est, quæ est remedium subsidiarium, quod neq; executionem suspenderet, vt not. Scacc. *n.5.*; Sicut nec locus est supplicationi ab interlocutoria, cuius grauamen per appellationem à diffinitiua reparari potest, Rebuf. & Scacc. *n.6. ver. hac*.

Quid si appellatio sit prorsus prohibita.

45. Limitatur 2. Regula 3. vt quando appellatio est prorsus, & omni respectu prohibita de Iure communi ex natura causæ, etiam supplicatio prohibita censeatur, Contar. qui de communi *in l. vnica C. si de mom. possess.* Boss. *de supplic. aduer. rem iudic. num. 1.* Castren. Ias. Maran. & Scacc. *n.7.* Nisi per viam gratiosam Principi supplicaretur, Contard. & Scacc. *d. num. 7.*; Ista Limitatio procedit etiam, dum appellatio per Statutum est prorsus prohibita, &c. Boss. vbi supra, Castren. Dec. & Scacc. *num. 9.*; Consequenter supplicatio aduersus tres conformes prohibita est, & supplicans contra tres conformes puniretur, Bal. Boss. Ias. & Scacc. *quæst. 17. lim. 1. num. 15.*. Sicut pariter supplicatio à sententia, quæ in iudicatum transijt ob non interpositam, vel non prosecutam appellationem prohibita est, quia in tali casu tacitè appellationi renunciatum dicitur, Contar. qui de magis communi, Castren. & Scacc. *q. 19. remed. 3. n. 7.*

Vel dum Reus contumax est

46. Limitatur 3. Regula 3. vt verus contumax supplicare non possit, Dec. Maran. Rebuf. & Scacc. *num. 12.*

47. Nota duo pro huius tertiæ Regulæ corollario. Primo; Quod Princeps in admittendis supplicationibus aduersus res iudicatas facilis esse non debet, secundum Contar. Rebuf. Scacc. & alios, *remed. 3. num. 29.*

Nō de facili admittatur contra res iudicatas supplicatio.

De querela, reclamatione, recursu, & reuisione.

48. Nota secundo; Quod ea, quæ dicta sunt de supplicatione, satis applicari possunt, querelæ, reclamationi, recursui, & reuisioni, vt not. Scacc. cum citatis ab eo *num. 30. & sequenti*; Sumpta tamen supplicatione in genere; nam in specie sumpta, in multis supplicatio, & querela differunt; Et præsertim, quia supplicatio fundatur in errore facti à Iudice commisso, querela vero in errore partium, vel in deceptione aduersarij: Item supplicationis causa ex eisdem tantum actis reuidetur, querela verò etiam ex nouiter repertis, & deductis, Scacc. *num. 34.*. Vbi etiam subdit, quod iudicatum in vna curia suprema, in alia suprema curia reuidetur, & ad differentiam supplicationis, reuisio executionem retardat.

Sublatis alijs remedijs, potest in syndicatu cōtra Iudicem agi.

49. Regula 4. sit; Sublatis omnibus prædictis remedijs contra partem, potest grauatus contra Iudicem, qui malè iudicauit, in Syndicatu agere, Bar. *in l. 1.* & ad eum Alex. *ff. de appell.* Rebuf. & Scacc. *q. 19. remed. 4. n. 1.*

Ampliatur tripliciter.

50. Ampliatur Regula 4. vt procedat, siue à sententia minimè appellatum, siuè appellatum fuerit, & sententia per Iudicem ad quem fuerit confirmata. Et vt contra Iudicem, à quo ad interesse agi possit, quamuis tres conformes latæ essent, Scacc. & alij *n. 2.*

Limi-

51. Limitatur Regula 4. Vt in Statu Ecclesiastico, & in tota Italia, de generali consuetudine, Officiales non syndicentur, nisi de dolo, & barattaria, Clar. & Scacc. *n.* 4. Non autem de iniquis sententijs Giachiar. & Scacc. *n.* 4. Præsertim, quando pars potuit appellare, & non appellauit, Scacc. *d. remed.* 4. *n.* 9. Rebuf. & iterum Scacc. *q.* 17. *lim.* 21. *n.* 34. *in fi.* Ratio huius limitationis est, ne facilis aditus detur contra Iudices, qui sunt positi quasi in signũ, cui contradicitur, & ex officio sæpè litigantes increpare, in carcerem trudere, & alijs pœnis afficere tenentur, & consequenter in multorum odium incurrunt, & insidias patiuntur, Scacc. *d. n.* 9. *ver. ratio.* At vbi prædicta consuetudo non vigeret, proposita Regula esset seruanda.

De cõsuetudine Iudices nõ Syndicantur nisi de dolo, & barattaria.

52. De pænis Iudicis malè iudicantis ex barattaria, dolo, negligentia, vel imperitia visum est *hic supra q.* 141. *&* 142.

Pęnæ male iudicãtis.

53. Plura, & diffusè de materia huius q. Scacc. *quæst.* 19. *per totum de appel.*

Quomodo Regularium processus, qui dicuntur nulli, vel aliàs defectibiles, reparari, seu defendi possint.

Quæst. 156.

1. DE remedijs in Rei fauorem aduersus processum, & sententiam contra eum latam, *in præcedenti q.* actum est, *in præsenti verò q.* de remedijs in fauorem præsertim Iudicis Regularis agetur, in eaq; remedia plurima indicabuntur, ad reparandum, seu defendendum processum, siue latam sententiam, cum nullitas, vel alius defectus obijcitur: Et quoniam plura ad rem in superioribus qq. tradita sunt, ea regulariter indicatis locis remissiuè adnotabuntur: Ad aperiendam verò viam, ad huius q. intentum consequendum, nonnullæ firmabuntur Regulæ, ex quibus processus nulli insinuantur; earum verò limitationes, remedia ad nullitates, seu alios defectus reparandos, vel defendendos continebunt,

Cõtinuatio quæstionis.

2. Regula 1. fit. Ex defectu iurisdictionis Iudicis, processus nullus omnino redditur, *l.* 1. *§. hæc autem ff. quod quisq; iur.* & probatum, ampliatumq; est *hic sup. q.* 88. *n.* 2. *& seq.*

Ex defectu iurisdictionis processus est nullus.

3. Sed accipe Limitationes in proposito, quibus processus saluari poterit, contra quem hic defectus Iudicis iurisdictionis obijcitur.

4. Limitatur 1. Regula 1. vt contra Iudicem Ordinarium in officio toleratum, ad eius iurisdictionem vulnerandam, & ad eius acta annullanda, oppositio non valeat, quod sit criminosus, infamis, hæreticus, vel publicè excommunicatus, ita Fely. *in c. suscitatus col.* 2. *de rescrip.* & tenent communiter DD. teste Vant. *in tract. de nullitat. processuum, & sententiarum rubr.* 14. *n.* 40.: Imò nisi prædicta opponantur, etiã Delegati sententia valeret, Vant. *ibidem num.* 53.

Ordinarij iurisdictio criminosi tolerati sustinetur.

Quid in Delegato.

5. Limitatur 2. Regula 1. vt aduersus oppositionem de Iudicis incompetentia, ad eius processum saluandum, de expressa, vel tacita illius iurisdictionis prorogatione, iu-

Incompetentis iurisdictio quomodo prorogetur.

Nnnn 2 re

re replicari possit; Idest, quod partes spontè, & scienter coram tali Iudice litem contestarunt, seu aliter in eum consenserunt, vt coram eo positiuos actus faciendo, quamuis ante litis contestationem, qui actus citra iurisdictionem explicari non poterant, sic enim in Iudicem consentitur, Fely. qui testis est de communi DD. *in c.* 1. *de iudic.* & tenet Vant. *in d. rubr.* 14. *n.* 80.: Qui paulò superius, ab hac doctrina excipit imperitum litigatorem, in quo error præsumitur, non autem, quod Iudicis iurisdictionem vllo modo prorogare voluerit.

Post litem contestatam an valeāt exceptiones cōtra Iudicis iurisdictionem.

6. Limitatur 3. Regula 1. vt dum post litem contestatam contra Iudicis iurisdictionem exceptiones opponuntur de nullitate, talis oppositio non officiat, huiusmodi enim exceptiones, nisi penitus eradicantes essent, ante litis contestationem obijci deberent, Vant. *in d. rubr.* 14. *n.* 57.

Remedia ad sustinendā iurisdictionem Delegati, qui nō habet patentes literas.

7. Limitatur 4. Regula 1. vt quando nullitas iurisdictionis Iudicis Delegati opponeretur, ad eius sententiam sustinendam, patentibus literis deficientibus, quarum ostensione Delegati iurisdictio regulariter probatur, non desint plura remedia, notata sup. *q.* 4. *n.* 3.

Vel cuius Delegans est mortuus, aut cessauit ab officio.

8. Limitatur 5. Regula 1. vt si nullitas iurisdictionis Delegati opponatur, propter mortem, depositionem, vel cessationem ab officio Delegantis, eiusdem iurisdictionis non expiratę validitas defendi possit, replicando (dato quod ita negotium se haberet,) nempe quod res non esset integra, quia iam ipsius Delegati auctoritate citatio facta esset, vt probatum est sup. *q.* 4. *n.* 2.; Vbi de commissione Delegato facta plurium causarum per modum vnius, vt in delegatione ad vniuersitatem causarum.

Vel si opponatur cōmissionis fines excessisse.

9. Limitatur 6. Regula 1. vt si cōtra Delegatum opponatur, quod nulliter processerit, limites commissionis in patentibus literis præfixos excedendo, acta in plurib. casibus a nullitate defendi possint, supra insinuatis, *quæst.* 4. *numero* 4. & 5.

Aut, quod suspectus fuerit Iudex allegatus.

10. Limitatur 7. Regula 1. vt si Iudicis iurisdictio nulla prætendatur, quia suspectus fuerit allegatus, recusatusq; & consequenter, quod processus post recusationem ab eo fabricatus, absq; alia appellatione sit ipso iure nullus, vt tenent Bar. Butr. Marant. & de communi testatur Ruyn. de magis communi Gabr. de veriori Franch. & Cæphal. quos cum pluribus alijs refert Farin. *in fragmen. Crim. lit. I. num.* 933. Eiusdem Iudicis iurisdictio, & processus pluribus modis defendi possit, videlicet. Primo dicendo, quod hæc doctrina non sit omnino certa, imò admodum controuersa, cum grauissimi DD. sustineant, processum in proposito casu nullum minime esse, nisi ab vlteriori fuerit processu appellatum, ita Innoc. *in c. cum speciali*, & *ibi* Io. Andr. Dec. Anchar. & Zabar. *de appell.* Ang. Specul. Rom. Lancell. & Scacc. quos refert Farin. *ibidem num.* 932. & de communi testantur relati à Tusch. *lit. S. in ver. suspicio concl.* 923. *num.* 4. & 8. & tenuit Rota diuers. *decis.* 2. *num.* 5. & *seq. par.* 2. vbi dicitur, hanc opinionem

in

in Rota seruari, quamuis opposita sit communior. Secundo dicendo, (in casu, in quo ante processum non fuit oppositum, quòd Iudex esset suspectus, & ideo ad vlteriora non procedatur) quòd processus nullus minimè sit, dum ad vlteriora Iudex processit, Viu. *opin. 866. n. 23.* in comprobationem tres Rotæ decisiones inducens, & tenet Farin. *in d. lit. I. num. 948.* Tertiò dicere poteris, quòd causa suspicionis sit notoriè friuola, & propterea, quòd processus factus post recusationem non sit nullus, vt tenent Bal. Rom. Lancell. Thusc. & alij relati à Far. *num. 941.* Quarto pro defensione processus notetur, quòd Iudice recusato suspecto, an processus postea fabricatus sit nullus, ab euentu dependeat futuro, si enim à Iudice ad quem, Iudex à quo suspectus pronunciabitur, nullus erit processus, aliàs validus erit, Butr. Lapi. Alex. de Neuo, Prob. & Marches. relati à Farin. *n. 940.* Quinto; Processus erit validus si post recusationem coram recusato recusans comparuerit, Abb. Alex. But. Dec. & alij apud Farin. *n. 942.* nisi comparens protestaretur in singulis actibus se per hoc recusationi non renunciare, Lancel. citans *decis. Rotæ*, & Franc. locis relatis à Farin. *nu. 143.* Sexto; Processus factus post recusationem nullus minimè erit, si à Iudice à quo recusatio ignoretur, Thom. Triuis. & Farin. *n. 947.* vbi ait, hoc sine difficultate transire. Septimo; Nota ad rem nostram opportunū remedium, quia quamuis gesta post recusationem essent ipso Iure nulla, dato quòd sententia iusta esset, à Iudice ad quem, nullitate non obstante, confirmari possit, secundum communem opinionem, ità Villalob. Lancel. Thusc. & Farin. *num. 943.* vt dicetur etiam infra *hic n. 54.* Octauo; Nota, quòd licèt Iudex non recusatus, si notoriè sit suspectus, videatur nulliter procedere, prout accideret, dum ex capitali inimicitia suspectus esset, tamen si ex alijs ab illo capitibus suspectus notoriè esset, validè iudicaret, vt probatum est *sup. quæst. 6. num. 42.*

11. Limitatur 8. Regula 1. Vt pro tuenda, atque fundanda Iudicis iurisdictione, contra eandem oppugnantes, sanum consilium sit, vt ipse Iudex, in causa, de qua agitur, se Iudicem competentem expresè declaret, ita enim de incompetentia Iudicis vlterius non erit quærendum, Bart. *in l. lex ex quacumque col. 3. ff. si quis in ius vocatus, &c.* Abb. *in c. cum ordinem in fi. de rescrip.* cum alijs citatis à Vant. *in rubr. 14. num. 8.* Sed animaduerte non sufficere Iudicem tacitè se talem declarare, vt per processum ad vlteriora, Felyn. *in c. suborta col. 5. ver. limita quarto de re Iudic.* & Vant. *num. 9.* Vlterius not. limitationem hanc intelligi debere, dummodo aliqualem iurisdictionem, licèt elidibilem, habeat Iudex, nam si penitus nullam haberet, puta, quia literæ iurisdictionales falsæ essent, dicta pronunciatio pronunciantem, Iudicem non faceret, qui non esset, Dec. *conf. 18. in fin. lib. 1.* cum alijs DD. relatis à Vant. *n. 8.*

Iudex expresse declaret se competentem, cōtra iurisdictionem eius impugnantem.

12. Limitatur 9. Regula 1. Vt posito in Iudice, siue Ordinario, siue

Titulus coloratus, & communis error validant acta.

siue Delegato titulo aliquo colorato, & communi errore, acta procuIdubio talis Iudicis sustineantur, ita Suar. Lefs. Regin. Coninch. Villal. Valer. Fagund. & Sãch. qui inter alios hoc solidè probat, plures alios citans DD. locis adductis per Dia. *par.* 2. *tr.* 16. *resol.* 45. & ex *tex. in l. Barbarius, ff. de offic. Prætor. & in c. infamis*, vbi Canonistæ 3. *q.* 7.: Titulum autem coloratum semper dicitur quis habere, qui semel habuit, & eius amissio ignoratur, Sanch. quẽ sequitur Reginal. *in prax. lib.* 1. *n.* 10. & Alphons. de Leone *in lib. de potest. confes. recollect.* 5. *nu.* 168. Imò non desunt docti viri asserentes, quod gesta per Iudicem, qui se intrusit, cum communi errore, sine titulo colorato, nempe, sine titulo collato à Superiore legitimo, valida sint, tam in foro fori, quàm in foro poli, seu conscientiæ, ita enim docet Pontius *de matrim. lib.* 3. *c.* 22. *num.* 46. & *lib.* 5. *c.* 20. *num.* 2. vbi affert huius opinionis rationes, Sancius *in select. disput.* 44. *num.* 3. Molfes. quem citat, & sequitur Dia. *in par.* 3. *tr.* 4. *resol.* 122.; Hanc opinionem ait idem Dia. *p.* 2. *tract.* 16. *resol.* 45. esse nouam, valde notandam, satis probabilem, & ex illa bono communi magis consuli, quàm si prẹter errorem communem, titulus quoque coloratus necessarius foret.

Quid si desit titulus coloratus.

Ex nulla inquisitione nullus processus sequitur.

13. Regula 2. fit. Inquisitione nulliter formata, etiam processus, & omnia inde sequuta nulla sunt, Gratus *consil.* 57. *num.* 11. *lib.* 1. vbi ait, quod omnes DD. ita intrepidè tenent, Clar. Boss. & alij relati supra *q.* 13. *n.* 5.

14. Limitatur 1. Regula 2. Vt licèt nulla sit inquisitio, non modo specialis, sed etiam generalis, dum de corpore delicti non costat, iuxta probata *supra quaest.* 12. *num.* 3.; Tamen inquisitio generalis, seu generalissima, quæ in Visitatione Superioris fieri solet, valida est, quamuis non constet de delicti corpore, vt ostensum est sup. *quaest.* 11. *num.* 4. & 7. Imò inquisitio etiam specialis, & in delictis facti permanentis valida est, licèt de corpore delicti non constet, dum periculum est in mora, vel alia aliqua vrgens subsistit causa: Et in his casibus contra suspectos de fuga deuenire potest Iudex ad capturam incontinenti habita notitia, quod delictũ sit commissum, quamuis adhuc de corpore delicti non sibi constet, Clar. *q.* 4. *vers. quando verò*, & Ambrosin. *de modo forman. proces. inform. c.* 1. *num.* 10.; Animaduertat tamen Iudex, & benè perpendat in his casibus, criminis grauitatem, personæ qualitatem, an delictum sit occultum, vel difficilis probationis, & omnibus maturè perpensis, in hoc suum regulet arbitrium, vt monent Far. Clar. Baiar. & Guaz. *defens.* 4. *c.* 1. *num.* 10. Et consequenter ex vrgenti causa poterit etiam Iudex, antequam sibi constet de corpore delicti, ad alios actus deuenire, puta ad testes examinandos, &c. dummodo aliquem inter Reos non recipiat, nec constituat, antequam constet de corpore delicti, iuxta tradita à Clar. & post eum ab Ambrosin. *num.* 9.

An valida sit inquisitio generalis, dũ non constat de corpore delicti.

Quid in inquisitione speciali.

15. Item generaliter, dum corpus, e. gr. occisi non reperitur, quia fuit combustum, vel proiectũ in

Dum corpus delicti proiectum fuit in mare.

in mare, non est necesse, quod aliter constet de corpore delicti, sed sufficit probatio per famam, secundum Bald. Marsil. Aug. ad Ang. & Baiar. ad Clar. *quæst.* 4. *vers. dictum num.* 4.; Pariter in occultis delictis, & difficilis probationis, non est necesse, quod liquido de corpore delicti constet, sed coniecturæ sufficiunt, Boss. Clar. Foller. Gabr. & Farin. *quæst.* 2. *num.* 12. & latius probatum, declaratumque est sup. *qu.* 12. *num.* 13.

Seu in delictis occultis.

16. Similiter in illis delictis, quę post se vestigia nulla relinquunt, de corpore delicti constare non est necesse, Boss. qui testatur de quotidiana obseruantia, & Farin. *quæst.* 2. *num.* 1. Bal. & Clar. *q.* 4. *post princ. & vers. scias tamen*.

Vel quæ post se vestigia non relinquũt.

17. Limitatur 2. Regula 2. Vt si in inquisitione generali, quis generaliter interrogatus iniustè Reum occultum detegat, si Iudex ab hac generali, ad specialem inquisitionem procedat, non nulliter, vt fortè quis existimaret, sed validè procedat, ad tradita, probataque supra. *qu.* 11. *n.* 10.

Valide procedítur à generali ad specialem inquisitionem, licet illa Reus iniuste fuerit detectus.

18. Limitatur 3. Regula 2. Vt quamuis, fama non præcedente, specialis inquisitio nulla sit, vt probatum est supra *quæst.* 13. *n.* 6.: Nihilominus multis in casibus, fama non præcedente, inquisitio valida est, vt ostensum est supra *q.* 13. *num.* 10. *vsque in fin.*

Casus, in quibus inquisitio specialis valida est, fama non præcedente.

19. Limitatur 4. Regula 2. Vt licet de Iure communi specialis inquisitio nulla sit, dum non est specifica, certa, clara, continens in se delicti qualitates, & circumstantias, locum, & tempus, dumuè omnia ista in actis non constat, vt declaratum est, sup. *quæst.* 14. *n.* 3. Tamen apud Regulares specialis inquisitio in prædictis deficiens, attentis eorumdem Regularium Priuilegijs, non vtique nulla, sed valida est, vt ostensum est *in d. q.* 14. *n.* 4. Quid verò in proposito, apud non priuilegiatos operetur clausula illa (omni meliori modo,) vide *ibidem n.* 5.

Apud Regulares sustinetur inquisitio specialis nõ certa, clara, & in similibus deficiens.

20. Limitatur 5. Regula 2. Vt dato, quod inquisitio nulla sit, non per hoc absolutè Reus sit absoluendus, tantùm enim ab obseruatione iudicij esset absoluendus, deinde contra eumdem iterum processus formandus esset, Ludou. Cat. Mars. Paris. & plures alij, quos refert, & sequitur Far. *q.* 1. *n.* 5.

Dum nulla est inquisitio, Reus tantum absoluitur ab obseruatione iudicij, vt iterum processus formetur.

21. Regula 3. sit. Plura sunt intrinseca, & essentialia denunciationis, quæ si omittantur, nullitatem inducunt, vt visum est supra *qu.* 29. & idem prorsus dicendum est de accusatione, iuxta tradita sup. *q.* 23.

Essentialia denunciationis, vel accusationis, si omittantur, nullitatem inducunt.

22. Limitatur 1. Regula 3. Vt procedat secundum ordinem, & dispositionem Iuris communis, vnde apud Regulares, attento *Priuilegio Bonif. VIII.* quamuis denunciatio, seu accusatio non contineant omnia requisita de Iure cõmuni, processus non per hoc nullus erit, vt demonstratum est sup. *q.* 19. *num.* 12. & 13. & *q.* 23. *n.* 8.

Quid apud Regulares.

23. Limitatur 2. Regula 3. Vt prohibitus de Iure denunciare, vel accusare, si ad denunciandum, seu accusandum admittatur, apud Regulares valeat processus, *ex d. Priuilegio Bonif. VIII.* vt dictum est sup. *q.* 20. *n.* 6.

Vt si prohibitus admittatur ad denunciandum, vel accusandum.

24. Regula 4. sit. Contra personas,

sonas, dicta, & examen testium, plurima de Iure opponuntur, ex quibus prætendi potest, quod processus nullus, vel defectiuus sit, & de his abundanter actum est supra *à q. 26. vsq. ad q. 56.*

Cōtra personas, dicta, & examen testiū nullitates opponuntur.

25. Limitatur 1. Regula 4. Vt quāuis de Iure testis inimicus Rei, à testimonio contra eum repellatur, vt probatum est sup. *q. 26. num.* 2. & hoc nō ad apices, sed ad substantialia iudicij pertineat, *ibidem n.* 3.: Si tamen de facto in testem inimicus admittatur, inditium quale quale faciat, secundum glos. Marf. Parif. & Baiar. ad Clar. *q.* 24. *n.* 22.; Quid autem importet hoc quale quale inditium, declarat Fely. *in c. cum dilecti col. pen. in fin. de accus.* & Bald. *in l. si duo patroni in princ. ff. de iniur.*

Quid si inimicus testis examinetur.

26. Limitatur 2. Regula 4. Vt licèt testis infamis Iuris infamia, vel infamia facti, prorsus à testificando in criminalibus repellatur, vt ostensum est sup. *quæst.* 30. *num.* 2. & 17.; Nihilominus, vbi veritas aliter haberi non potest, admittatur, *ibidem num.* 5.; In exceptis enormibus delictis præsertim, & dum testis de facto proprio deponit *nu.* 8.: Hæc de Iure communi; Sed ex Priuilegijs, absolute Prælati Regulares ex eorum indultis, testem infamem admittere valent, vt dictum, probatumque est sup. *q.* 30. *num.* 10.; Etiam sine tortura, *ibidem num.* 11.; Et si laboraret pluribus inhabilitatibus, stante consuetudine, prout stat, ita visum est *sup. q.* 40. *num.* 5.; An verò in hoc casu apud nos tortura adhibēda sit, vide *sup. q.* 40. *n.* 6.

Vel infamis, vbi veritas aliter haberi nō potest. & in enormibus.

27. Limitatur 3. Regula 4. Vt licet Regularis non debeat examinari sine eius Superioris licentia; tamen absque ea examinatus, examen non est nullum, vt visum est supra *q.* 25. *n.* 22. & 23.

Vel Religiosus sine licentia.

28. Limitatur 4. Regula 4. Vt quamuis testes, parte præsente, examinari non debeant, Farin. concordantes cumulans, *q.* 80. *n.* 93.; Si nihilominus præsente examinarentur parte, vtique probarent, Aret. Bart. Farin. & alij *n.* 98.

Vel testis præsente parte.

29. Limitatur 5. Regula 4. Vt quamuis, dubio procul, testes parte non citata, tam de Iure Canonico, quàm de Iure Ciuili, in criminalibus præsertim, minimè probēt, iuxta tradita sup. *q.* 51. *n.* 3. etiam in causis summarijs, vt docent probabiliter DD. *ibidem relati n.* 5.: Tamē non minus probabiliter alij DD. relati *n.* 6. sustinent, quod quando agitur coram Iudice procedente sola facti veritate inspecta, vt est quilibet Iudex Regularis, citatio prædicta non requiratur; Quod tunc magis verum est, cum in loco iudicij consuetudo, & stylus vigeret, testes sine tali citatione examinandi, sicut semper viguit, & in praxi seruatum fuit apud nos, vt declaratum fuit, vbi sup. *n.* 8. *cum seqq.* vbi cautela indicatur, vt Reus habeat testes pro ritè, rectèque examinatis; Vel vt Reo citato testes repetantur.

Vel si non parte citata testis examinetur apud priuilegiatos, vel vbi stylus est ita faciendi.

30. Limitatur 6. Reg. 4. Vt Indubitatum licèt sit, testes sine iuramēto examinatos minimè probare, ad tradita sup. *q.* 52. *n.* 2. & *seqq.*; Attamen dum testes sunt personæ integritate vitæ conspicuæ, nobiles, & illustres, etiam sine iuramento probant, signanter apud nos, attento *nostro Modo proced.* & dictum est sup. *q.* 52.

Vel nō sit iuratus.

q.52.n.11. Imo hoc Priuilegium, *ex Indulto Bonif. VIII.* habent omnes Regulares quo ad omnes testes, per notata *in eadem q.n.*12.; Vbi videbis punctum hunc controuersum : Sed cõtrouersia cessaret, dum apud Regulares loco iuramẽti, sanctæ Obedientiæ præceptum interueniret; Et tunc maximè, quando per viam articulorum procederetur, vt adnotatũ est in eadẽ *q. n.*13. *&* 14. Quid autem dicendum sit, dum in actis inuenitur scriptum; (Testis iuratus) vel simile; non autem in Sacerdote (Tacto pectore) nec in alijs (Tactis scripturis) vide *ibidem n.*8.; Vbi *n.*4. *&* 5. inuenies, quid concludendum sit in teste, qui post depositionem iurauit.

Apud Regulares.

Interueniente præcepto Obedientiæ.

Vel dum non apparet de corporali iuramento.

31. Limitatur 7. Regula 4. Vt & si testis, vt probet, regulariter viua voce deponere debeat, vt visum est sup. *q.*53. *n.* 10. *& seq.* in aliquo tamen casu admittere potest Iudex testis depositionem per relationem ad scripturam, vel etiam depositionem in scriptis à teste præsentatam, & tunc magis, cum apud Regulares per viam articulorum proceditur, vel testis de peritia suæ artis deponit, vt visum est *in d. q.* 53. *num.* 13. 14. *&* 15.

Quid in depositione relatiua ad scripturã, &c.

32. Limitatur 8. Regula 4. Vt quicquid sit de Iure communi, apud Regulares ritè examinari possint testes, etiam ante litis contestationem, ad tradita sup. *q.*54. *num.* 5.; Etiam post terminum ad probandum datum, *n.*10.

Vel ante litis contestationem, aut post terminum.

33. Limitatur 9. Regula 4. Vt licet testes, nec non Reus de Iure citandi sint, &c.; Apud nos consuetudo viget, vt sine formalibus citationibus, validus sit processus, iuxta declarata sup. *q.*78. *n.*5. vbi ostenditur modus apud nos seruandus: Loquendo verò de Iure communi non modo diffinitiua sententia, sed etiã interlocutoria, parte non citata ferri non debet; Sed attento etiã eodem Iure, si interlocutoria feratur, quæ vim diffinitiuæ non haberet, parte non citata, vtiq; teneret, maximè dum pars parum grauaretur ex ea, Vant. *de nullit. rubr.* 14. *n.* 105. §. *ratione* : Imò si parte non citata diffinitiua feratur, etiam teneret, dummodo plenè causa esset instructa, vel pars alia esset pręsens, Vant. *ibid. n.* 106. præsentia enim partis, omnẽ citationis defectum purgat, etiam in casu, in quo citatio necessaria esset, Vant. *n.*115. *&* 116. vbi pariter ait, dictum defectum citationis purgari per expressam, vel tacitam actus ratificationem, vel per probationem, quod ad partis aduersæ notitiam sententia peruenit, Vant. *n.*122.

Apud nos citatio quomodo fiat.

Quid si sententia sine citatione feratur, & quomodo hic defectus purgetur.

34. Regula 5. sit. Nulliter Iudex procedit, non legitimè Reum interrogans, vel aliter in cęteris essentialibus erga eundem indebitè se gerens, vt plenissimè supra probatum est *in tract.* 7. 8. *&* 9.

Nulliter Iudex procedit indebitè Reum interrogãs, vel in alijs essentialib deficiens.

35. Limitatur 1. Regula 5. Vt licet secundum Summistas, & quãplures Theologos, Reus sine semiplena probatione, suggestiuè, & nulliter interrogetur, vt visum est sup. *q.*80. *n.* 14. & hæc tutior, benigniorq; sit opinio, *ibidẽ n.*15.: Tamen hic punctus controuersus est, cum Legistæ sustineant, sufficere inditia ad semiplenam non pertingentia, ad ipsum Reũ interrogandũ, & graues Theo-

Sine semiplena an Reus nulliter interrogetur.

logi huic fauent opinioni: Imo ipsimet Legistæ prædicta inditia etiam ad torquendum sufficere volunt, vt visum est *in eadem q.80.n.11.& 12.*

An de sociis sine Indiciis Reus interrogetur.

36. Limitatur 2. Regula 5. Vt quāuis de Iure Reus crimen confessus, vel plenè conuictus, sine aliis inditiis, validè de sociis interrogari nō possit, vt dictū est sup. *q.80.n.29.*: Nihilominus hoc intelligendum est cum limitationibus *in eadem q.* adnotatis *à n.30. vsq; ad n.34.* Imò *iuxta limitationē 6. in d.q.n.36.* quæ omnino videnda est, de consuetudine, (quicquid sit de Iure) oppositum seruatur, nempè vt Reus in omni casu de sociis interrogetur.

Rei confessio validat processum nullum.

37. Limitatur 3. Reg. 5. Vt processus nullus, quia Iudex non legitimè Reum interrogauit, vel ex alio capite, sanetur, validusq; reddatur ex iudiciali, & spontanea Rei confessione, vt benè probatū, declaratumq; est sup. *q.83.n.3. vsq; ad 7.* vbi duę limitationes *n.8. & 9.* subdūtur.

Suggestiua, nullitas, quādo non incurratur à in interrogatione in specie, &c.

38. Limitatur 4. Reg. 5. Vt licet Iudex Reum, & etiam testem in genere, & non in specie de delicto interrogare debeat, aliàs suggestiuè interrogare dicatur, & inde secuta, nulla sint, vt visum est sup. *q.80. n.6. 7. & 37.*; Attamen quomodo suggestio, & nullitas in interrogatione in specie non incurratur, dū de delicto in actis in specie manifesta existunt inditia, actum est *ibidem n.38.*: Modum verò ad particularia, & minima sine suggestione descendendi inuenies *in eadem q. n.42.*

In notoriis validè Iuris ordo non seruatur; nota particularia.

39. Limitatur 5. Reg. 5. Vt plurima, quæ nō seruata processum nullū, vel defectibilē redderent; Tamē in processu contra Reū notoriè delinquentē, non necessariò seruanda sint, in notoriis .n. criminibus Iuris ordinē Iudex seruare non tenetur, Bal. Boss. Bnt. Clar. Foller. Marf. Menoch. & Far. *q.21. n.60.* vbi Iura, & alios DD. cōcordantes inducit. Particularia verò, quæ in notoriis de Iure dimitti possunt, adnotata fuit sup. *q.87. n.10. & 11.* cum declarationibus, quæ *ibidem sequuntur*; itē *n.19. 20. & 24.* Idemque dicendum erit de Reo in flagranti crimine reperto, vt habetur *in eadem q. n.25. vsque ad n.28.*

Idem in Reo reperto in flagrante.

40. Limitatur 6. Reg. 5. Vt absolutus de vno delicto, & si de eodē nulliter iterum molestetur, ad tradita sup. *q.94. n.21. & seqq.* Attamē absolutus, ex hactenus deductis, vel per similia verba, si aliquid de nouo superuenerit, etiam ab eodē Iudice, Reus iterū molestari poterit, secūdum Alciat. Baiar. Boss. Foller. & plures alios refert, & sequitur Guaz. *defen.2.c.7.n.23.*: Quanto autē tēpore ius iterū in hoc casu procedendi duret, vide *in d.q.94.n.27.*

Absolutus ex hactenus deductis an validè iterū molestetur.

41. Limitatur 7. Regula 5. Vt licet certum sit, Rei confessionē in tortura factam ad condemnationē non valere, nisi ratificata fuerit extra torturam, vt traditum est sup. *q.106.n.2.*; Nihilominus in tortura leui, robusto illata, ratificatio non requiritur, iuxta declarationem *ibidem n.11.*: Sicut nec etiam in tortura Rei in flagranti crimine reperti, vt ostensū fuit *in ead.q.n.12.*

In tortura leui, vel Rei in flagranti, ratificatio non requiritur.

42. Limitatur 8. Regula 5. Vt Rei oppositio, quod ille, qui nomine suo comparuit, eius non fuit Procurator, seu electus Consiliarius, & si vsque ad mille annos proponi pos-

In antiquis credi tur, quod quis sit procurator causæ, dū ita in processu enunciatur.

sit,

sit, vt tradunt DD. *in l. licet, per illum tex. C. de Procurat. & in c. in nostra cod. tit.*; Tamen dum de mandato nõ cõstat, si in aliqua processus parte enuncietur, talẽ Procuratorem, vel Consiliarium esse, temporis diuturnitate concurrente, huiusmodi enunciationi crederetur, Rota, quæ hoc latè disputat, vt per Cassa. *decis. 3. de Procuratoribus col. 2. vers. si igitur*, Vãt. *de nullit. rubr. 14. n. 91. & 92.*

Item dum principalis viditie gerentẽ, vt Procuratorem, & nõ contradixit.

43. Secundo defendi poterit processus ex tacito, & præsumpto principalis opponentis mandato, vt si ipse principalis eius causã per aliũ, tanquam per eius Procuratorem, tractari vidisset, & non contradixisset, dum enim quis in hoc casu non prohibet, mandare creditur, *c. cum olim vers. protinus de offic. Deleg.* iuxta teoriam Innoc. *in c. ex parte Decani de rescript.* & Vant. vbi sup. *n. 94.*

Vel dum Causidico scripturas consignauit.

44. Tertio defenditur processus in proposito casu, si dominus principalis consignauerit scripturas Causidico, qui in iudicio postea tanquam eius Procurator comparet, Vant. *ibid. n. 96.*

Seu dum adest expressa aut tacita ratihabitio.

45. Quarto acta defendi poterunt, si expressa, vel tacita ratihabitio adsit, regulariter enim ratihabitio retrotrahitur, & mandato comparatur, nec non cõfirmat, quæ inutilia ab initio fuerunt, *c. si quis, de sent. excom. in 6. c. ratihabitionem de reg. iur.* & not. Vant. *rubr. 14. n. 101. & 102.*; Et *ibidem subditur*, quod processus ante sententiam latam in dicto casu expressè à principali ratificari potest, siue fauorem, siue præiudicium suum contineat; Post sententiam verò non nisi in sui præiudicium, vt tenuit Rot. *dec. 13. nou. quod gesta, & dec. 149. nou. quod vbi*; Tacitè verò talis ratificatio fieri potest, si ex processu appareat, quod principalis causam à tali Procuratore inchoatã simpliciter prosequatur, vel si postea eundem ad eam causam prosequendam simpliciter Procuratorem constituat, vel si principalis à sententia taliter contra ipsum latam simpliciter appellet, Vant. *ibidem n. 103.*

Omissio substantialium in sẽtentia, cã nullam reddit.

46. Regula 6. sit. Omissio substantialium, & essentialium in sententia criminali Iudicum etiã Regularium, nullam eam reddit, vt declaratum est sup *q. 144. n. 2. & seqq.*

Omittens supersede. at, & recurrat ad Principem.

47. Limitatur 1. Regula 6. Vt Iudex, qui suam diffinitiuam sententiam per errorem tulit, vel iniustam pronunciauit, siue dum Iudici post suam diffinitiuam sententiã de innocentia Rei constat, cum ipsemet propriam retractare sententiam non possit, ad damnum indebitum reparandum, ab executione supersedere, & ad Principem interim recursum pro remedio habere debeat, vt visum est sup. *q. 134. n. 11.*

Quid Ordinarius, & Delegatus præstate possint dum sententia nulla est.

48. Limitatur 2. Regula 6. Vt Ordinarius, qui diffinitiuam sententiam nullam tulit, ipsemet remedium præbere possit, eam reuocãdo, vt probatum est sup. *q. 155. n. 6.* Declara vt *q. 134.* hic sup. *nu. 13.* Idem dic de Iudice Delegato ad vniuersitatem causarum, vt sup. *q. 155. n. 9. & q. 134. num. 15.*; Nec non in Delegato Principis, quamuis ad vnã causã, *d. n. 15.* in quo tamẽ est aliqua controuersia inter DD. de qua in *d. q. 155. n. 8.*; Similiter Delegatus ad vnam causam ab Ordinario sententiam propriã reuocare

 potest

potest diffinitiuã, dum contra mandati formã euidẽter lata est, sup. *q.* 155. *n.* 10. *&* *q.* 134. *n.* 17. Vel dũ talis Delegatus nõ iudicauit super tot. *d. q.* 155. *n.* 11. Hanc limitationẽ intellige, vt procedat, quando sententia lata, est ipso Iure nulla, secus si tantum exceptionis ope nulla esset, tunc enim, qui sententiã tulit eã reuocare non posset, Bal. Tiraq. & Menoch. *de arbitr. iudic. lib.* 1. *q.* 67. *n.* 20.

Cõsuetudo excusat iudicātem, & pœnā imponentē contra Iura, Vel causa in actis expressa.

49. Limitatur 3. Regula 6. Vt quamuis Iudex sine causa à Iure approbata, remittere, minuere, augere, aut mutare non possit pœnas à Lege, vel à Statuto inductas, vt ostẽsum est sup. *q.* 134. *n.* 9. aliàs sententia nulla esset, ad tradita supra *q.* 144. *n.* 6.; Tamen vbi consuetudo ita faciendi vigeret, Iure non obstante, hæc præstare posset Iudex, consuetudo enim contra Iura iudicantem Iudicem excusat, Ias. *in l. singularia ff. si cer. pet.* Tiraq. *de pæn. temper. cau.* 42. *num.* 10. Bar. Blanc. Mars. & Far. *q.* 95. *n.* 9. Quomodo autem à pœna falsi consuetudo Notarium excuset, eiusq; acta sustineat, visum est sup. *q.* 135. *n.* 21. Ex causa vero quomodo Iudex sine nullitatis periculo pœnas augere, & minuere possit, diffuse traditum est supra à *q.* 133. *vsque ad* 140. An autem, & quomodo, ad nullitatem euitandam, causam in sententia exprimenda sit, dictũ est sup. *q.* 133. *n.* 14.

Notariũ à falso excusat.

Valide & Iudex sequatur minus probabilem opinionem

50. Limitatur 4. Regula 6. Vt licet nimis fundata sit opinio tenẽtium Iudicem in sententia ferenda, opinionẽ communẽ, & probabiliorẽ sequi debere, vt traditum est supra *q.* 143. *n.* 2. *&* 8. Nihilominus eum validè probabilem, sequi opinionẽ posse, probabiliore, & communiore relicta, tenuerũt tot graues DD. relati *in d. quaest.* 143. *nu.* 5. *&* 6. vbi etiam rationes afferuntur.

Apices in sententia Regularium dimittũtur.

51. Limitatur 5. Reg. 6. Vt plurimæ solemnitates, quæ, apud nõ priuilegiatos, in sententijs essentiales sunt, sine periculo nullitatis in Regulariũ sentẽtijs omitti possint; Tales verò solẽnitates, quę etiã apices, seu subtilitates Iuris vocantur, exaratas inuenies sup. *q.* 145. *per totam.* De apicibus autem in communi agetur *in hac q n.* 61.

Nulla sententia cõfirmata per aliam ritè latã.

52. Limitatur 6. Regula 6. Vt si nullitas contra sententiam opponeretur, quæ per aliam sententiam ritè latã, & quæ in rem iudicatã transisset, confirmata fuit, audiendus opponẽs nõ esset, ita cõmuniter DD. *in c.* 1. *&* 2. *de confirm. vtil. vel inutil.* & not. Vant. *in d. rub.* 14. *num.* 25.

Vel fundata in Rei confessione.

53. Limitatur 7. Reg. 6. Vt sentẽtia fundata super iudiciali Rei cõfessione, ab eo de nullitate ĩpugnari nõ possit, nisi de incõpetentia Iudicis, vel inhabilitatis cõfitẽtis oppositio esset, Vant. *in d. rubr.* 14. *n.* 126.

Vel dum Iudici appellationis constat de bono iure.

54. Limitatur 8. Reg. 6. Vt dum sententia nulla lata est, à qua appellatũ sit, bonũ sit consilium, vt Iudici appellationis de bono iure ex parte sententiæ in negotio principali constet, ita .n. Iudex in toto, vel in parte, quo ad negotium principale sententiã confirmare posset, Bar. *in l. si vt proponis la* 1. *col.* 2. *vers. ex quo C. quomodo, & quan. &c.* Abb. *in c. cũ Ioãnes in fi. de fide instr.* & testatur de cõi Alex. *cons.* 67. *viso themate lib.* 7. quãuis ex iurisdictionis defectu nullitas prætenderetur, iterum, idẽ tenet *cons.* 111. *viso themate lib.* 5. vbi

pari-

pariter de cōmuni testatur; Et idē dicendum esset, dum nullitas prætenderetur ex ordinis iudiciarij defectu, vel ex alicuius termini substantialis omissione, Egid. *cons.* 295. *in causa mea*, quem sequitur Fely. *in c. cum causam col.* 3. *in princ. de re iudic.* Poterit itaq; appellationis Iudex, primæ sententiæ nullitate reiecta, dummodo in ea error expressus non fuerit, quo ad merita processus, sententiam confirmare, Alex. *cons.* 53. *quæritur col.* 3. *lib.* 5.; vel etiam reiterato prius, & sanato processu in toto, vel in parte idem appellationis Iudex, & nullitatem declarare, & sententiam latam quo ad merita causæ confirmare, & illius vitium emendare poterit, Bal. *in l. eos col.* 3. *vers. quærunt DD. C. de appell. à sent. nulla.* Latius de omnibus, de quibus in hac limitatione, Vant. agit *in d. rubr.* 14. *n.* 129. *vsq. in fine.*

Sententia lata festinanter est nulla. 55. Limitatur 9. Regula 6. vt licet sententia festinanter lata, nulla sit, sustineatur tamen nisi appelletur, iuxta tradita sup. *in quæst.* 44. *n.* 12. *&* 13.

Nō innouandū ap appellatione pendente. 56. Regula 7. sit. Sententia lata, & appellatione interposita, pendente tempore ad appellandum, nulliter Iudex à quo innouaret, & attentaret, & innouando, ac attentando puniendus esset, vt demonstratum est sup. *q.* 148. *n.* 18. *&* 19.

Plura præstantur iure post appellationem. 57. Limitatur 1. Regula 7. vt sine nullitate, nec non absque punibili, imò cum laudabili innouatione, plura Iudex à quo, appellatione pendente præstare possit, ac quædā etiam debeat, quæ distinctè sup. allata sunt *q.* 148. *à n.* 23. *vsq. ad n.* 33.

58. Limitatur 2. Regula 7. vt si Statutum ad nullitatis causam proponendam certum præfigeret tempus, eo elapso, sine periculo attentatorum, Iudex à quo reijcere posset opponentem de nullitate, super qua, dicto termino elapso, audiri opponens non deberet, Alex. *cons.* 225. *ponderatis lib.* 6. Imò si eodem elapso tempore, Iudex ad quem procederet, nulliter faceret, Bar. *in l. non solū, §. fin. ff. de iniur.* & istis DD. subscribit Vant. *de nullit. rubr.* 14. *num.* 15. — Quid si nullitas allegetur post terminum.

59. Pro coronide huius q. notentur sequentia. Primo, quod in dubijs, processus, & quilibet eius actus validus iudicatur, Vant. *de nullit. rubr.* 14. *n.* 127. — In dubio valet actus.

60. Notandum 2.; Quod illa tantummodo attenditur nullitas, quæ in loco iudicij de facto in vsu est, & obseruatur, facit, quod ait Bar. *cons.* 244. *Iudex communis*, & tenet Vant. *rubr.* 14. *n.* 128. — Nullitas attenditur, quæ est in vsu.

61. Notandum 3.; Quod cum Regulares in eorum processibus solemnitates, apices, & subtilitates Iuris *ex Priuilegio Bonif. VIII.* seruare non teneantur, hinc est, quod eorundem processus multoties à prætensis oppositis nullitatibus defenduntur, iuxta tradita sup. *q.* 7. vbi diffusè hoc probatur, & explicatur; perpendenda igitur erit doctrina *in eadem q.* 7. tradita, ex qua plurimas obiectiones nullitatum in apicibus Iurium fundatas in Regularium processibus, friuolas, nulliusq; momenti esse apparebit. — Validi processus multi apud Regulares, omissis apicibus sunt.

62. Notandum 4.; Quod cum per simplicem prolationem, & expressam declarationem, personæ litigan- — Personæ legitimantur per Iudicis prolationē, & acta earum valida sunt.

tigan-

tigantium à Iudice legitimentur,& acta per legitimatas personas, ex hoc capite, valida existimentur; An tales sint personæ, vlterius quærendum non erit, Bar. *in l. licet*, vbi etiam alij DD. *C. de Procur.* & Vant. *rubr.* 14. *n.* 10.

Reparatio nullitatum remissiue.

63. Notandum 5.; Quod sæpe, sæpius limitationes, quæ in superioribus in singulis quæstionibus adnotantur, ad reparandas, seu defendendas prætensas oppositas nullitates valere poterunt; Ideoq; in occurrentibus casibus, in materijs singulis, ad easdem limitationes recursus habeatur.

64. De materia huius q. ex professo pertractat Vant. *in suo tract. de nullitatibus processs. & sentent. in rubr.* 14. *per totam.*

De sententiæ Criminalis executione, Quæst. 157.

1. HÆc superest quæstio tractanda, pro huius vltimi tractatus absolutione, nec non ad terminandum totam hanc Teoriam.

An Iudex vnius territorij exequi possit sententiã Iudicis alterius territorij.

2. Regula 1. sit. Iudex vnius territorij exequi potest criminalem sententiam per Iudicem alterius territorij latam, dum sub eodem Principe territoria sunt, etiam ex se, & sine requisitione Iudicis alterius territorij, qui sententiam tulit, quando requisitus à parte credit sententiam, executionem mereri, Boss. qui testatur de communi, & Clar. §. *fin. q.* 96. *ver. item quæro.*

3. Ampliatur Regula 1. vt procedat quamuis Iudices essent sub diuerso Præside Prouinciæ, seu sub diuerso Prouinciali, dummodo à Iudice, qui sententiam tulit, alter de hoc requiratur, aliàs enim non requisitus, exequendi facultatem in hoc casu non haberet, sicut sine tali requisitione eam haberet, si sub eodem essent Præside, seu Prouinciali, Castren. qui testatur de communi, & Clar. *d. vers. item quæro*, Chart. Far. & Rossing. *ad Clar. ibidem n.* 17.

Quid in capitalib.

4. Limitatur Regula 1. vt quando Iudex exequi deberet sententiã condemnatoriam capitalem Iudicis alterius territorij, non sufficeret, vt exequendam sententiam videret, sed totum processum videre, & considerare deberet, Chart. *trac. de exeq. sent. c. fin.* & tenent Clar. *q.* 64. *vers. fin.* & ad eum Drog. *q.* 96. *n.* 17.

Requisitus Iudex secularis, debet brachiũ præstare Ecclesiastico.

5. Regula 2. sit; Iudex Ecclesiasticus pro suæ sententię executione, brachium Iudicis secularis implorare potest, qui illud impertiri tenetur, sententiamq; exequi, Couar. qui Iura, & DD. inducens de communi testatur, Afflict. Boss. Far. & alij *q.* 97. *n.* 81. & determinatur *in c.* 1. vbi Abb. Butr. Hostien. & communiter omnes scribentes *de offic. Ordin.* Intellige tam de Iudice Ecclesiastico Ordinario, quam de Delegato, Couar. & Nauar. qui testantur de communi, Boss. Menoch. & Far. *n.* 86. Innoc. & omnes alij *in c. significasti de offic. Deleg.*

Et potest cogi excõmunicatione, & alijs pœnis.

6. Ampliatur 1. Regula 2. vt si Iudex secularis suum præstare brachium requisitus recusauerit, sub excommunicationis pœna ad hoc cogi possit *c.* 2. *in fi. de maledic.* glo. Hostien. Innoc. & communiter omnes *in c.* 1. vbi præsertim Abb. *de offic.*

offic. Ordin. Boss. Maran. & Far. cum concordantibus *q.* 79. *n.* 83. *ver. & quamuis*. Imò Iudex secularis, vt supra requisitus, & recusans, pro modo culpæ, pœna arbitraria plecti potest, Diaz. Saly. & Far. *n.* 82.

In aliquibus criminib. sine cognitione.

7. Ampliatur 2. Regula 2. vt in criminibus, de quibus Iudex secularis non potest vllo modo cognoscere, vt est hæresis, sine aliqua cognitione sententiam Iudicis Ecclesiastici ipsemet Iudex secularis exequi debeat, Caguol. qui testatur de communi, Bero. Boss. Simanc. & Clar. *q.* 96. *vers. quæro etiam*, vbi Baiar. *n.* 15. demonstrat hanc opinionem veram, ex DD. authoritatibus, & *Papalium Constitutionum*, quibus statuitur, vt absq; reuisione processus, Iudices seculares exequantur sententias latas ab Inquisitoribus contra hæreticos; Quicquid alij in contrarium sentiant; Huic Ampliationi subscribunt Abb. Butr. Imol. & alij in *cap.* 1. *de offic. Ordin.* Chart. Scacc. & Far. qui ad saturitatem concordantes cumulat *q.* 97. *n.* 103. vbi ait ab hac opinione in praxi communiter recepta in consulendo, & iudicando recedendum non esse.

In crimine seculari, vel mixto, cum cognitione.

8. Limitatur 1. Regula 2. In crimine seculari, vel mixto, super quo Iudex secularis cognoscere potuisset, si Reus fuisset laicus, quia in hoc casu non teneretur, imò non deberet Iudex secularis remissum delinquentem ab Ecclesiastico statim punire, & latam exequi sententiam, sed de ipso crimine regulariter de nouo cognoscere deberet, Alciat. & Fely. qui de communi testantur, Curt. Iun. & Clar. *d. ver. quæro etiam*, Alex. Abb. Butr. Ias. Scacc. & alij, quos sequitur Far. *q.* 97. *n.* 102. inter quos Chart. testatur de communiori, & tutiori opinione, & similiter Viu. *opinione* 936. *n.* 1. *& seq.* testis est de communiori, tutiori, & veriori opinione.

Præsertim dū sententia esset nulla, quę exequenda non esset.

9. Hęc Limitatio pręsertim procederet, dum sententia Iudicis Ecclesiastici esset nulla, quia exequi non deberet, Ang. Maran. Menoch. Natta. Nauar. & Far. *q.* 97. *n.* 91. Puta quia lata esset Iuris ordine non seruato, Anchar. Bellam. Io. Andr. & Zabar. in *c.* 1. *de offic. Ordin.* Et idem dicendum est in sententia nulla, iurisdictionis defectu, Butr. & Imol. *in d. c.* 1. Boss. qui de communi omnium DD. *in tit. de sent. n.* 115. Bal. Menoch. qui etiam de communi testatur Saly. & Far. *n.* 94.

Sicut nec sententia à qua fuit appellatum.

10. Limitatur 2. Regula 2. vt non procedat in sententia Ecclesiastici Iudicis, à qua fuit appellatum, appellatione pendente, quam Iudex secularis exequi non tenetur, Abb. Menoch. Scacc. Farin. & alij *num.* 95.

Quid in præceptis extraiudicialibus.

11. Limitatur 3. Regula 2. vt non procedat in præceptis extraindicialibus Iudicis Ecclesiastici, quibus Iudex secularis brachium præstare non tenetur, Abb. Butr. Innoc. & alij *in cap.* 1. *de offic. Ordin.* Nauar. qui de communi, Zabar. & Farin. *q.* 97. *n.* 97.

Vel dum Ecclesiasticus nihil antea præstitit.

12. Limitatur 4. Regula 2. vt Iudex secularis suum brachium Iudici Ecclesiastico impertiri non teneatur, nisi prius ipse Ecclesiasticus fecerit quicquid potuit, Afflic. qui testatur de communi, Bal. Castren. & Far. qui plura iura, & DD. citat *n.* 98.

n. 98. Vbi tamen existimat verius, quod teneatur secularis Iudex Ecclesiastico brachium impertiri, absolute, & quamuis Iudex Ecclesiasticus nihil fecerit, præsertim ex Trident. *sess.* 24. *cap.* 8. vbi dicitur prædictam faciendam esse inuocationem brachij secularis, si opus fuerit.

Delegatus Ordinarij non potest propriam sententiã exequi.

13. Regula 3. sit. Delegatus Ordinarij non potest exequi suam propriam sententiam, Scacc. *q.* 11. *n.* 177. *de appell.* ratio est, quia lata sententia eius iurisdictio expirat, Marches. & Scacc. *n.* 173. *ver. ratio:* Et Ordinarius, qui delegauit eam exequi potest, Maran. & Scacc. *num.* 179.; Etiam non requisitus, Ias. & Scacc. *eod. n.* 179.

In Curia nec Delegatus Papæ.

14. Ampliatur Regula 3. vt nec Delegatus Papę in Curia suam exequi sententiam possit, Mãdos. Marches. Vestr. & Scacc. *n.* 172. *ver. substringe*, & *n.* 173.

15. Limitatur Regula 3. vt Delegatus Papæ extra Curiam, suam sententiam exequi possit, Marches. & Scacc. *n.* 178.; Et idem dicendum est vniuersaliter in Delegato Principis, qui suam potest exequi sententiam, Bar. & Scacc. *n.* 163.; dummodo intra annum exequatur; & etiam Ordinario intra id tempus executionem committere potest, Maran. Specul. & Scacc. *ibidem*.

Quid extra Curiã in d. vel in alio Principis Delegato.

16. Plura de materia huius q. Clar. Far. & Scacc. *locis hic supra relatis*. Et de eadem materia executionis sententiæ, non pauca etiam in superioribus qq. sparsim tractata sunt, pręsertim *q.* 154.

17. Hic huius Epitomes Teoriæ finis sit, ad laudem Diuini Optimi Maximi Iudicis, eiusque Pijssimæ Matris, & Seraphici Patris nostri Francisci. Omnia vero quęcumq; in hoc Opusculo scripsi, iterum, atq; iterum humiliter Sanctæ, Catholicæ, Apostolicæq; Romanæ Ecclesiæ censurę submitto.

Finis Teoriæ.

II. PARS

SECVNDA PARS
EPITOMES,
SEV COMPENDII
PRAXIS
Causarum Iudicialium Regularium,

Iuxta triplicem procedendi modum, Inquisitionis, Denunciationis, et Accusationis; Cum suis copiosis Indicibus.

FR. PHILIPPI DE BICTIS
A CAMERINO,
Ordinis Minorum Sancti Francisci Capuccinorum,
Theologi, ac Vtriusque Iuris Doctoris.

VTROBIQVE

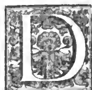
FORTIS.

VENETIIS. MDCLII.

Apud Franciscum Baba.

SVPERIORVM PERMISSV, ET PRIVILEGIO.

Authoris præfatio ad Lectorem.

DE facultate Legali, quæ teoricè traduntur, dum ad praxim redigenda sunt, in plurima præceptorum varietate intelligenda, mens, non raro, confunditur, singulis præceptis, singulas operationes aptare, vix sibi perspecum existens. Ideò post Teoriam in Part. 1. huius Epitomes traditam, vt facilius cuncta ad exercitationem redigantur, Regularibusque Iudicibus, recta, planaque ad iudicia peragenda, triplex indicetur via, tres subduntur hic Praxes; Prima, qua, Inquisitionis; Altera Denunciationis; Et tertia Accusationis via proceditur; Quibus superaddenda erit quarta diuersarum Formularum, tribus alijs ferè, communium, data opera, in prædictis prætermissarum, ne nimis prolixæ confusæque euaderent.

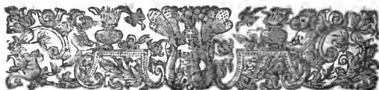
Nullus (amice Lector) aptior, ni fallor, modus reperitur ad optime, & absque magno negotio ediscendum, quomodo processus ritè, rectèque fabricari possint, quam post benè apprehensam teoriam, serio, accuratèque processus aliquos, omninò benè compositos, perlustrare; quod assequi poteris, non superficialiter, sed accurratè, iterum, atque iterum, sequentes tres percurrendo Praxes, quæ aliud nihil sunt, quam velut tot processus, numeris omnibus fabrefacti; Et si quid in illis vlterius desiderabis, in quarta inuenies Praxi.

Vt autem Regulares Iudices, inoffensoque pede, prædictis in vijs procedant, præterea, post ad Deum humiles preces, vt eos dirigere in illis dignetur, apud se statuant, non modo Iudices, sed etiam Patres esse; Practicamque istam (dicam ex Psalm. 2.) apprehendant disciplinam; Et cum 70. Interpretibus; Manu veluti prahendant disciplinam; Ne quando pereant de via iusta; Et ex rerum imperitia eorum, quæ ipsos ignorare nefas est, de Iudicibus Rei, & de Patribus perditionis filij, fiant.

Non desunt vtique aliæ, quæ circumferuntur Regulares Praxes, in eis tamen fortè minimè reperiet Lector, prout in isto libello, formulas desiderabiles omnes, quæ in Regularium actis inseri solent; nec processus ita adamussim, & omnibus numeris, per extensum exaratos, præsertim, non modo cum generalibus, & specialibus interrogatorijs, testibus, Reisque faciendis, verum etiam ad singula cum suis proportionatis responsionibus.

Vnum tandem hic prætermittendum non est; Traditas prædictas Praxes fuisse, ex suppositione; Religiosos, qui eis vsuri erunt, approbatas habere consuetudines, seu Generalia facta, quibus ipsis indulgeatur, in procedendo, prætermittenda omnia esse, quæ ad Iuris apices spectant, rimulis, & solemnitatibus postpositis, prout nos habemus, iuxta tradita suprà in Prax. 1. q. 7. nu. 15. Vale.

Venetijs 2. Ianuarij 1652.

INDEX PRAXIVM
Secundæ Partis
EPITOMES
Causarum Iudicialium Regularium.

I N-

INDEX RERVM
OMNIVM NOTABILIVM,
Secundæ Partis
EPITOMES PRAXIS
Cauſarum Iudicialium Regularium.

A

23. Ap-

Defensio.

Deficiens tortus.

Delegatus.

Delictum.

Delicti corpus.

Denunciatio, & Denunciator.

Ignis

21. Re-

Scri-

S

Scribere, & Scriptura.

Sententia.

Signa in Reo.

Socij criminis.

Specialis inquisitio.

Subornatus torquetur.

Subscribere.

Suggestiuæ interrogatoria.

Suspectus Iudex.

T

Taxillorum tortura.

Finis Indicis Rerum Praxis.

SE-